Ordinatus ī ſacris non debet habere Vxorem.

a Non habentibus,i.non debentibus habere,vt oēs in ſacris ordinibus conſtituti:vt.ſ.quomodo opor.epiſ.§.neq; autē.&.ſ.de.nup.§. ſed & ſi quis.

b Superinductā. vt occaſio delinquēdi nō p̄beat:vt inſti. vi,bo. rap.§.ſed nedum.& fa.C,eodē.l. eum.

c Eam', etiam matrem.

d Permittimus. hæc eadem habes.ſ. quomo.opor. epiſc. §.quanta.

e Secundū numerū perſonarū, qđ leges virilē appellāt: vt.C.de ca,tol.§.ſin autem legatarij. & ff.de leg.præ.l.virilis.in prin.Accur.

f Alat.i.regat.

g In exiliū.hic aut pro &,accipiē:vt in nouel.eo.ti.&.C.de verbo.ſignifi.l.cum quidam.Al.Alij habent in litera &. & tunc eſt plana.& fa. ad hunc.§.C.eo.l.ſi quis in hoc.&.C.de ijs qui ad eccle.cōfu. l.denūtiamus.

h Ipſas.alias quas.

Cruces vbi reponi debeant.

i Honorādas cruces,interdicimus nō alibi reponi niſi &c. cū crucibus & cū litanijs ſacra ingrediū tur.vel ſubaudi portant:& erit plana.& dic cum quibus ſcilicet crucibus ingrediuntur ſacerdotes.

† Facit ad hunc.§.ca.ij. iuncta glo. vlti.in fin. extra de cōuer. coniug.

k Reponi.vt in ſacriſtia.Accur.

l Iubemus igitur. quia fecit mō proxi. de monachis mētionem:igitur de eis incipit:& proſequitur vſq; in finem conſtitutionis.

m Sed oēs.huic.§. concordat.ſ. de defen.ciuita.§.decreto. col.ij.&.C.de offic. ma.offi.l.j.& dę offi. præ.vt.l.fin. Accurſius.

n Elegerūt. & ſic monachi hodie eligūt:vt hic.olim epiſcopus,ſed corrigit: vt.ſ.de mona.§.ordinationem.col.j.

o Ordinare.i.conſecrare & confirmare,vt in nouellis.Accurſius.

p Archiatris. genera ſunt locorū religioſorum.

Schema

diaconibus,& omnibus in clero conſcriptis non habentibus[a] vxores ſecundum ſacros canones, interdicimus etiam nos ſecundum ſanctarum regularem virtutem mulierem aliquam in propria domo ſuperinductam[b] habere: tamen citra matrem, aut ſororem, aut filiam, & alias perſonas, quæ omnem ſuſpicionem effugiunt. Si quis aūt abſq; hac obſeruatione mulierem in ſua domo habet,quæ poteſt ei ſuſpicionem inferre,& ſemel & ſecundò à ſuo epiſcopo, aut à ſuis clericis admonitus, ne cū tali muliere habitaret,eijce re eā[c] de ſua domo noluerit: aut accuſatore apparente approbetur inhoneſtè cū mulie re connerſari:tunc epiſcopus eius ſecundū eccleſiaſticos canones de clero eum amoueat, curiæ ciuitatis cuius clericus erat,tradendo. Epiſcopum verò nullam penitus mulierē habere, aut cum ea habitare permittimus. Si autem probetur nequaquā hoc cuſtodiēs, epiſcopatu proijciatur. ipſe enim ſe oſtendit indignum ſacerdotio. Diaconiſſam verò nullo modo cū viro, ex quo poteſt inhoneſtę vitę emergere ſuſpicio,habitare permittimus[d]. Si verò †hæc non obſeruet:ſacerdos ſub quo ſubiacet,admoneat eam, vt omnibus modis talē virum eijciat à ſua domo. Si verò hoc diſtulerit agere,eccleſiaſtico miniſterio & proprijs emolumentis alienata,monaſterio tradatur,& ibi omni ſuæ vitæ tempore degat:rebus eius ſi quidē filios habeat,inter ſe & illos ſecundū numerū perſonarum[e] diuidendis,vt cōpetentem ipſi mulieri partē monaſterium accipiēs,eam alat,[f] & regat. Si autē non habuerit filios,omnis eius ſubſtantia inter monaſteriū vbi mittitur, & eccleſiam,in qua prius erat conſtituta,æqua portione diuidatur. Si quis cùm ſacra miniſteria celebrantur,in ſanctam eccleſiam ingrediens, epiſcopo, aut clericis, aut miniſtris alijs eccleſiæ iniuriam aliquā inferat: iubemus hunc verbera ſuſtinere,& in exilium[g] mitti. Si verò hæc ſacra miniſteria conturbauerit,aut celebrari prohibuerit, capitaliter puniatur: hoc ipſo & in litanijs,in quibus epiſcopi,aut clerici reperiantur cuſtodiēdo. Et ſi quidem iniuriam ſolùm fecerit,is verberibus exilioq; tradatur. Si verò etiam litaniā concuſſerit:capitale periculum ſuſtinebit,& vindicare iubemus non ſolùm ciuiles,ſed etiam militares iudices. Omnibus autem laicis interdicimus litanias facere ſine ſanctis epiſcopis,& qui ſub eis ſunt reuerendiſſimis clericis. Qualis enim eſt litania,in qua ſacerdotes non inueniuntur,& ſolēnes orationes faciūt? Sed & ipſas[h] honorādas cruces[i] (cū quibus & in litanijs ingrediuntur) non alibi, niſi in venerabilibus locis reponi[k]: & ſi quando opus vocauerit ad litanias celebrandas: tūc ſolùm ipſa ſanctas cruces accipere eos,qui conſuetè eas portare ſolent,& cum epiſcopo & clericis litanias celebrare,hoc cuſtodientibus ſanctiſsimis locorum epiſcopis, aut etiam eorum clericis & per loca iudicibus. Si quis autem in hoc capitnlo,præſentis noſtræ legis virtutem, aut tranſcenderit,aut non vindicauerit:prædictas pœnas patietur,monaſteriorū & reuerendiſsimorum monachorum diſpoſitione.

Abbas eligendus eſt non ſecundum gradum,ſed meritis & uirtute:& idem in abbatiſſa eſt ſeruandum.Bar.

Iubemus igitur[l] abbatem aut archimandritam in vnoquoque monaſterio ordinari non omnino ſecundum gradum monachorum, ſed †omnes[m] monachi melioris opinionis exiſtentes eum eligant propoſitis ſacroſanctis euangelijs:dicentes,quia neque propter amicitiam, aut aliam quanlibet cauſam,ſed ſcientes eum, & fide rectum†, & vita caſtum, & gubernatione dignum, & qui poſsit monachorum diſciplinam,& omnem monaſterij ſtatum vtiliter cuſtodire,eum elegerunt[n]:& ſanctiſsimum epiſcopum ſub quo monaſterium conſtitutum eſt,eum qui ita electus eſt,modis omnibus abbatem ordinare[o]. Hæc autem omnia,quæ à nobis diſpoſita ſunt pro ordinatione abbatum, valere præcipimus,& in venerabilibus fœminarum monaſterijs,& archimandritis, & aſcetrijs,& archiatris[p].

† Concor.c. in cauſis.circa prin. cum gloſ.j. extra de elect.

† Facit ad hoc gl. ſuper ver. eligendi in ca. cu dilectus.extra de conſuetu.

Ignoto ad monaſterium aſpiranti monaſticum ſchema,niſi poſt triennium non detur,intra quod tempus probanti eum ſuum eſſe redditur cum rebus aſportatis:notus uerò incontinenti poteſt monachus ordinari. Debent inſuper una monachi habitare:non tamen dormire, & à mulierum procul eſſe conſortio.Ange.

Si quis aūt ad monaſticum vitam venire voluerit:iubemus,ſi quidem notus eſt: quia nulli

a Schema.i.ordinē monachalē.s.cucullā & scapulariū:& etiā incōtinēti professionem faciat.

b Præsul.i. abbas. & cōcor.huic.l.ꝟ. de mona.§.sancimus.et §.inter.&.§. si vero. Accur.

c Iurando. simile iuramentum prēstat dñs qñ seruū ad eccle siā fugiētē recuperat vt.C.de ēpis,q ad ecc. cōfu.l.prēsenti.in fi.

d Primū.s.est p̄stādū à dño:qa &c. Ac.

e Domino reddātur.nam non debet in rebus qs cū aliena iactura lucrari:vt.ff. de cōdi.ind.l.nā hoc natura.& sic not.qđ tenet principale, nō tamen tenet accessorium. Accur.

Lucrari non debet quis cū alterius iactura.

f Fortunæ.i. domino suo,vt.ꝟ.eo.§. si seruus.

g Separatim.i.nō simul:sed quilibet in sua statura siue cubili,vna domo tamen: vt hic.&.ꝟ.de mona. §.cogitandum.

h Testimonium. hic sume ar.qp posit esse testis monachus. & dic vt dixi.ꝟ. de mona.§.cogitandū.

Monachus potest testificari.

i Seruantibus.sci licet abbatibus.

k Aliter.quam.ꝟ. diximus.

l Fœminas.Not. defertur mulieri. Itē no.hic,qp collegiū reprobatur.licet alia cā religiōis facta valeāt vt.ff.de coll.illic.l.j. §.sed &.Itē res eorū mares debēt portare:vt.ff.de coll.illi.l. j.in fi.&.j.proxi.

m Diuidere.Not. sic.ff.de col.illi.l.j.§. fina.

n Imponat.not.qp etiā laicū possunt eligere istæ fœminæ,sicut episcopum:vt.ꝟ. eo.ti.j.col.

o In monasterio. i.in claustro.

p Sed & hoc.duo dicit hic.§.primū, si dedi mulieri x. pro dote vel viro alicui pro dona.ꝓpter nu. vel nulla adiecta tali cā dedi clerico sub tali cōditione,si cōtraheret mr̄imoniū,vel si hr̄et & liberos, qp tunc haberet demū: hoc casu si monasteriū intret:vel clericus seculo renūtiet:ipleo fortunæ subiacet, abbas monasteriꝭ si pspexerit, schema[a] ei præbeat:si verò nō cognoscitur,aut cuilibet fortunę sub iacet:intra tres annos nō accipere eū schema monasticū,vt intra memoratū tempus experiat huius hoīs conuersationē monasteriꝭ prēsul[b].Et si intra triēniū aliquis emerserit dicēs aut seruū,aut colonū,aut adscriptitiū suū hūc esse,aut etiā tāquā fugiētē agriculturā,aut quasi aliqd rapiētē,aut ꝓpter aliquā culpā in monasteriū eū ingressum;ꝓprio dño hūc restitui cū rebus,quas probatur in monasterium introduxisse: iurādo[c] primū[d]:quia nihil patietur à suo dño percipiēte.Si aūt intra trienniū nullus conuenerit,aut inquietauerit, aut cōtra aliquē memoratarū personarū quæstionē fecerit, abbas monasteriꝭ post transcursionē triēnalis tp̄is si talē virū dignū iudicauerit:tunc det ei schema,& nullus sit ei postea molestus ꝓpter fortunā, donec tñ deget in monasterio. Res autē quas in monasteriū introduxisse videt illæsæ domino reddantur[e].Si quis aūt memoratarū personarum relinquerit monasteriū,& ad secularem venerit vitā,aut in ciuitatibus aut in agris circūiens, propriæ fortunæ [f] reddat. In omnibus autē monasteriꝭs, q̄ cœnobia dicūtur,iubemus secundū canones monachos in vno habitaculo omnes separatim[g] domire:vt mutuū alterutris testimonium[h] castæ conuersationis præbeāt:nisi qdā tamē ex eis,aut ꝓpter longęuam in monasterio cōuersationem quietè volentes viuere, aut senectutis atque corporis infirmitatis cā in remotis cellulis intra monasteriū cōstitutis degant:& hoc cū consciētia & voluntate abbatis fieri.

Hæc omnia in monasteriꝭs & asceteriꝭs fœminarū seruantibus[i], in nullo loco nostræ rei publicæ esse monasteria permittimus aliter[k]. Vbi autem monasterium inuenitur, omnibus modis iubemus viros à fœminis separari,& fœminas[l] quidā,in quo sunt monasterio remanere:viros autē aliud monasteriū sibimet facere.Si verò plura sunt monasteria,vt necesse non sit noua monasteria ædificare, locorū sanctissimus episcopus monachos cū monachis,et fœminas cum fœminis separare, & in alīs monasteriꝭs congregare procuret.quæcunq; verò habentur cōmunia,inter eos secundum cōpetens eis ius diuidere[m].Fœminis autem quencunq; ipsę elegerint, siue presbyterū,siue diaconum,ad faciendū eis respōsum,aut sanctam eis cōmunionē portādā: sanctissimus ep̄s sub quo sunt deputet, quem rectæ fidei & vitæ bonæ esse cognouerit. Si verò qui ab eis electus est, non sit presbyter aut diaconus,dignū tamen eum huiusmodi ministerio ep̄s iudicauerit:ordinationē ei imponat[n], qui dignus esse videbit,vt respōnsa (sicut dictum est)monasteriꝭ distribuat:ita tamen, vt neq; sic electus ad respōnsa fœminarum, in monasterio[o] maneat.

Si rogatus de restituendo,nuptias nō contraxerit.uel liberos nō habuerit, aut ingrediatur monasterium,deficit fideicōmissum: nisi alteri loco uenerabili debeat restitui.Ange.

Sed & hoc[p] †præsenti addimus sanctioni:si fortè quis sub conditione nuptiarū, siue liberorū[q] siue dotis causa,siue antenuptialis donationis donauerit,siue reliquerit suis liberis,siue alī cuicunq; personæ hæreditatem, siue legatum,aut ab initio purè relinquens eis, oneret eos substitutione aut restitutione, aut sub vna prædictarum conditionum reliquerit, vel donauerit,substitutiones verò vel restitutiones eis fecerit, qui adiectis conditionibus quibuscunq;[r] ex ēis,quæ superius enumeratæ sunt: ta est cōdō:vñ perinde habeť,ac si filios haberet vel matrimoniū cōtraheret:et tūc haberetur,ac si nulla fuisset apposita cōditio:sed pure esset relictū.et hoc dicit litera īualidas esse cōditiones.nā hęc duo sunt paria,obligationem esse purā,vel esse cōditionalē: dūmodo cōditio iā extiterit: vt.ff.de cōdi.inde.l. sufficit. sed cū pure dedi vel reliqui tibi cā dotis vel dona.ꝓpter nupt. si liberos nō haberes,vel matrimoniū nō cōtraheres rogaui vt restituas alī:certe si ecclesiā intres, videris liberos habere:& ideo fidei cōmissarius nil expectet.ac si nō esset aliquid appositū de restituendo:nisi fideic. sit relictū ad pias causas:quo casu etiā expectat,& non habeť monasteriū ꝓ filio. Itē no.ex hoc.§. qđ ecclesia loco filī habeť: quod valet ad multa.& ideo quidā intelligūt hoc tantū hīs duobus casibus, si liberos haberes, vel matrimoniū cōtraheres. non alias. Alī vbiq; dicūt ꝓ filio haberi,qa si inueniat se nō īstitutū, rumpit testm̄:vt plene dices.ī.§.proxi.

q Liberorū.super his duobus ponit cōditio:sed quod subīcit sine dotis &c.causam dandi ponit,nō condi.Quid ergo si aliā cām dicat donādi,puta vt emas seruum?Resp.nō facio vim:vt.ff de do.l.ij. in fi.&.l.seq.sed hoc ideo de his dixit: qa talia conueniunt in matrimonio de quibus hic dicit.

† Concor.eū hoc.§.c.in ꝑsentia.cū gl. vlti.extra de proba.vbi vide eā:qa est elegās ad hāc materiā.

Filius præteritus rumpit testamentum.

r Condit.qbusc. sic loquitur.ac si plures posuisset.sed certe non posuit nisi duas.s.matrimoniū, vł si liberos haberet. rogauit ergo hic restituere si liberos nō hr̄et,vł matrimoniū non contraheret. videtur enim cōtraxisse & liberos habuisse si monasteriū intret, & facit ad hoc.ff. ad Ter.

ad Tertyl.l.ij.§.liberi ponunt ergo hæc verba si fecerit, cum conditionibus adiectis quibuscunq;,pro singulari conditione quacunq; ex iis quæ superius numeratæ sunt.

Ingrediés re a ligionem se, & sua deo dedicat

a Clerici.etiã seculares:alias frustra diceret statim.q; debeat reseruare ad pias causas;cũ si de monachis tantũ loqueret,ipso ingressu se & sua dedicãt Deo:neq; vlterius eis administratio relinquit:vt.ŝ.de mo.§.illud.Si tñ velit tãtũ de monachis intelligere:dices hic monasteria ingredi. s.vt cõuersi sint, vel clerici fiant.s. monachi.et qd̃ sequit de rebus,dicas qd̃ licet habeãt de facto administrationẽ & vsum rerũ : nõ tñ est de iure. nec abbas tenet eis dimittere,si nõ vult. Itẽ ,p hoc qd̃ hic tractat tãtũ de monasteriis.Itẽ qa fauore ecclesiarũ nõ hominũ hoc fingit.si aũt esset secularis clericus,posset dimittere cui vellet:vt.ŝ.eo.§.presbyros.

vi. deisto & bart cons.1ª & abb. in cp. c. ecclesia, §ª marg. nº 35. de constitutio

sancimus, si personæ tãlibus conditionibus subiectæ, siue masculi, siue fœminæ monasteria ingrediantur,aut clerici [a], aut diaconissæ, aut asceteriæ fiant,tales cõditiones inualidas & pro non scriptis [b] esse. Hoc autem solatio & clerici & diaconissæ ecclesiarum fruantur,si vsq; ad suam vitã in his perseuerauerint, vt res sub tali cõditione donatas, aut relictas, ad pia opera expendant,aut relinquãt.In personis enim, quæ in monasterium vel asceteriũ ingrediuntur,& relinquunt huiusmodi conuersationẽ castã: monasterio aut asceterio,vbi à principio ingrediuntur,res sub tali cõditioe donatas aut relictas, cũ alia eorũ substantia cõpetere volumus [c]. Si tamen † in redemptionẽ captiuorũ, aut egentium alimenta,sub prędictis conditionibus substitutio aut restitutio fiat,ex nullo me moratorum modo eam excludi permittimus.

Si qua intrauerit monasterium animo ibi manendi,& se & sua monasterio dedisset:licet iñ ei post ingressum bona sua liberis partiri.Ang.

Si qua mulier†aut vir monastică elegerit vitã,& intrauerit monasterium [d] : filiis nõ extantibus,monasterio,quod ingreditur, res eius cõpetere iubemus. Si verò talis persona filios habeat,& non antequam intret monasterium,de suis rebus fecerit dispositionem,& legitimam partem filiis deputauerit [e]:etiã sic liceat ei postquã monasteriũ ingreditur,suã facultatẽ in ,pprios [f] diuidere filios:ita tñ, vt nulli filiorũ suorũ minuat legitimã partẽ:quam verò nõ dederit filiis partẽ,monasterio cõpetat.Si verò omnẽ substãtiam inter filios diuidere voluerit: propria sua persona [g] filiis cõnumerata [h], vnam sibi partẽ oĩbus modis retineat,quę debeat iuri monasterij cõpetere. Si verò in monasterio degẽs moriatur,antequã inter filios suos proprias distribuat res: legitimam partem filij percipiant;reliqua verò substantię pars monasterio competat.

Sponsius monasterium intrans recepit arrhas. quas dedit si matrimonium non cõtraheret:& mulier quas accepit,restituit simplices,non autem duplicatas.Ang.

Sponsalibus quoque secũdum leges factis inter aliquos siue sponsus [i] monasterium ingrediatur : recipiat quæ pro ipõsalibus arrharum nomine sunt data:siue sponsa monasticam vitã elegerit, illa solummodo reddat, quæ similiter arrharũ nomine accepit, pœna vtriq; parti concedenda [k].

Si verò constãte adhuc matrimonio , aut vir solus , aut vxor sola intrauerit monasterium,soluatur matrimonium & citra [l] repudiũ,postquã tamen persona pergens ad monasteriũ schema [m] perceperit.

† Conc.c.in præsentia. in vlt.glo. post princi. ibi, si autem rogatus est. extra de proba.

† Iste.§. situatur pro authen. sup l. generalis. leg.C.de sac. san. eccle. & incipit si qua mulier.& est canonzata. xix. qó.ca. si qua mulier.

a Ingredi. Quid si causa orandi? Resp. nõ habet locũ qd̃ hic dicit,nisi qñ abrenũtiauit seculo.vñ non facio vim si intret vt monachus vel cõuersus,dũmodo renuntiet:vt.ŝ. de mo.§.si aũt nihil. Itẽ qd si capellã intret? Rñ.non habet locũ,q; hic dicit:nec si plebẽ:quia tales propria pñt retinere:vt.ŝ.eo.§. presbyteros.Itẽ qd si de rebus nihil dixit? rñ. tacite sequunt: vt.ŝ. de mo.§.illud.Itẽ si nõ habet liberos,habet tñ parẽtes:quid tũc? Rñ.P.idem. Arg. ŝ.eo.§.presbyteros.&.ŝ.vt nul.iud.§.adulterã,nõ tñ distribuit filius inter eos secũdũ eũ. Tu dic quod nihil habẽt parẽtes : qa monasteriũ est pro filio;vt.ŝ proxi.§.ergo superiores excludũtur.nec ob.ŝ.eo.§.presbyteros.quia ibi in secularibus dicit.Itẽ nec illa.ŝ.vt.ŝ.nul.iud.quia ibi inuite intrauit:hic sponte, vel corrigitur per istam.

b Pro nõ scriptis. Primo casu est inualida cõditio.Secũdo est inualida tota restitutio sub cõditioe faciẽda.& sic per cõsequens ipsa conditio.Accur.

c Volumus. hoc cõcordat.ŝ.de mon. §.si qs aũt.&.§.si vero relinquens. Acc.

d Intrauerit monasterium.Quid si causa orandi? Resp. nõ habet locũ qd̃ hic dicit,nisi qñ abrenũtiauit seculo.vñ non facio vim si intret vt monachus vel cõuersus,dũmodo renuntiet:vt.ŝ, de mo.§.si aũt nihil. Itẽ qd si capellã intret? Rñ.non habet locũ,q; hic dicit:nec si plebẽ:quia tales propria pñt retinere:vt.ŝ.eo.§. presbyteros.Itẽ qd si de rebus nihil dixit? rñ. tacite sequunt: vt.ŝ. de mo.§.illud.Itẽ si nõ habet liberos,habet tñ parẽtes:quid tũc? Rñ.P.idem. Arg. ŝ.eo.§.presbyteros.&.ŝ.vt nul.iud.§.adulterã,nõ tñ distribuit filius inter eos secũdũ eũ. Tu dic quod nihil habẽt parẽtes : qa monasteriũ est pro filio;vt.ŝ proxi.§.ergo superiores excludũtur.nec ob.ŝ.eo.§.presbyteros.quia ibi in secularibus dicit.Itẽ nec illa.ŝ.vt.ŝ.nul.iud.quia ibi inuite intrauit:hic sponte, vel corrigitur per istam.

e Deputauerit.repete non. Accur.

f In proprios.Quæritur,an hæc dispositio sit testamentũ: quod prodes quærere,si de actione vel numero testiũ quęrat? Dicit P.quod non:quia arbiter & iudex diuidit,non tamẽ testatur:quia non est dominus,qui sic distribuit:vt.ff.de iu.cod. l.conficiuntur.§.si post testamentũ.sed Azo nõ curat de nomine dum teneat de quo agit;vt.C.de cõsti.pe.l.ij.§.fin. & sic sit, quicquid vis,vt sit etiam testamentum.sed certe & nõ dominus testatur secundum eum;vt.C.de secun.nup.l.fœminæ. in fi.& inst.de pupil.subst.§.non solum.& potuit hæc lex etiã seruũ cõcedere ius faciendi testamentũ.Nec ob.huic sentẽtiæ, si dicamus iure testamẽti valere:quod dicitur.ŝ.de mo.§.illud. col.j.quia illa per hanc corrigit hoc casu.Si velles tenere opin. P.dicas quod lex illa,fœminæ.non obstat:qa ibi mater domina est,licet habeat ne cesse filios instituere. Itẽ nec illa de pupil. subst.quia ibi est speciale:qa filius sibi nõ poterat testari: vt.ŝ. eod.§.j.sed secundũ Azo.q; dicit esse testamentũ,qua actione agetur cõtra monasteriũ : quia forte omnes res tenet? Rñ condi.ex hac.l.vt.ff. de condi.ex lege.l.j. Sed quid si filios nõ habeat,& fecit testamentum instituẽdo extraneos,tertiã partẽ assignando ecclesię antequam intret: nunquid ecclesia totum habebit? Videtur quod sic ex hac l.sed contra est:nam cũ ecclesia pro filio habeatur:vt dictum est:sed nasciturus filius institutus nõ rũperet testamentum: vt.ff.de lib. & posthu.l.filius.§.fina. ergo nec ecclesia.sed si nihil ecclesiæ dedisset, totũ rumperet, ad instar posthumi, qui rumpit si se præteritum inueniat:vt C.de bono. possess. contratabu.l.j.Item opponitur:quia videtur , quod totum debeat filiis dimittere præter quaternas vncias:vt.ŝ.vt nulli iudi.§.quia vero . q̃ est contra.Sed ibi in uita intrauit:hic spõte.

g Persona. vt tantũ sibi retineat,quantũ habet necesse dare vnicuiq; filiorũ, secundum Ioan. alij sic,id est retineat sibi tantum quãtum alicui filiorum dat cui plus dat. Tu potes dicere,quod virilem si bi assumat partem:vt argu.ŝ.eo.§.diaconissam vero.Sed an filij possunt compellere patrem viuentẽ vt distribuat? Videtur quod non;vt argu.j.proxi.respon.vt.ŝ.vt lice.matri & auiæ. §.quia vero ex consensu.&.C.de do.inter vir.& vxo.l.res.puto tamen vt saltem subueniatur filiis quantũ ad alimenta,non vt partem habeant nisi eo naturaliter mortuo.Vel si velis dicere quod petatur statim post ingressum hæc portio,est argu. quod dicitur,quod ingressus pro mortuo reputatur:vt.C.de epis.& cle.l.Deo nobis.in fi.ij.rñ.&.ŝ.vt nul.iud.§.si vero præ dictum tempus. Accur.

h Connumerata.facit.ff.de col.bo.l.j.§.portiones.

i Siue sponsus.si per verba de futuro dedit arrhas.

k Concedenda.i.remittenda,& concor.C.e.l.fi.in prin.

l Citra.Sed olim necessarium erat:vt.ŝ.de nup.§. per occasionem.

m Schema.id est,cucullam,vt dicunt:vel figuram siue formam

Ingredi monasterium pro mortuo habetur.

mam secundū alios. sed in topicis Aristotelis exponitur pro ornatu verborū, & sententiarū. Accur.

a Mulieris placitū. fingit vere mortuus: vt hic, & C. e. l. fi. j. & ij. rñ. & sic tm valet fictio, quātum veritas: vt. C. de ijs, qui ve. æta. impe. l. j. & ij. & C. de cast. pecu. l. j. & fi. lib. xij. Itē facit. š. vt lic. mat. & auiæ. §. qa vero lex.

Fictio tantū valet quantū veritas.

b Cedere. tēpore separationis.

c Parentibus filios. nūquid hoc casu hoc voto obligat filius familias? videt q̄ nō: vt. ff. de pol. l. si quis. §. voto. q̄ est cōtra: sed hoc est speciale: vel illud in dā do intellige.

d Sectantes. scilicet prius. sed postea relinquentes: vt sub ijcit. s. seculare vitā.

e Ingratos. ob hoc q̄ intrauit monasteriū: vt. C. eod. l. fi. §. hoc etiā. si alias sit ingratus, non efficitur ideo gratus, licet omnis macula peccati aboleat: vt. š. de mona. in prin. Sed in nouellis cōtra. dicit em q̄ ibi purgat ingratitudo per ingressum. Sed nūquid cæteris agnatis vel cognatis poterit succedere? Videt q̄ nō: quia dicit quædā authē. extraordinaria qūo oportet mo. & c. quod monachi non habēt cognationē in terra. Sed illud intelligit quantum ad hoc: vt nō accedat extra ad loquēdum cognatæ vel cōsanguineę suę: quia tali colore posset illicita agere: vt C. e. l. Deo nobis. vñ dico, q̄ pōt succedere. et abbas per eum.

f Competere. hoc idē habes. š. de mon. §. si quis autē. &. §. si vero relinquens. sed q̄d de rebus postea quæsitis? Respon. secus est: vt. j. eod. §. si monachus.

g Responsum. i. necessitatē, vt alicui rñdeat in aliqua causa. Accur.

h Agant. sed quā cām habent, cū nihil habeāt? Rñ. ex factis p̄cedētibus siue cō tractibus, p̄ quibus

Ét si quidē vir elegerit monasticā vitā: restituat prius mulieri dotē, & si quid aliud ab ea receperit, & sup̄ hoc ex nuptiali donatione tantā partē, quanta ex morte viri cōpetebat mulieri secundū pactū dotalibus instrumētis insertum.

Si verò mulier fuerit monasteriū ingressa, simili modo retineat vir nuptialē donationem, & casum dotis ex morte mulieris placitum[a]. reliquum verò dotis mulieri restitui præcipimus, & si quid aliud ex rebus mulieris apud eum inueniatur. Ambobus autem monasticam vitam eligentibus, iubemus vacantibus dotalibus placitis, virum retinere donationem antenuptialem, & mulierem propriā accipere dotem, & quicquid aliud viro dedisse probetur: vt vnusquisq̄ citra dānum suis fruatur rebus: nisi fortè sponsus sponsę, aut sponsa sponso, aut maritus vxori, aut vxor marito aliquid donare aut cedere[b] voluerit: quoniam neq̄ ex pactis nuptialibus viro aut mulieri lucrari aliquid conceditur.

Parentibus filiū uel filios, qui monasteriū ingrediuntur, uelut ingratos ab eorum hæreditate excludere non licet. Item parentibus non licet filios de monasterio extrahere. Bar.

Nullā verò licentiā damus aut parētibus[c] filios, aut filijs parentes secularē vitā sectantes[d], & relinquētes, velut ingratos[e] à sua excludere hæreditate, monasteriū, aut monasticā vitā subsecutos. Interdicimus autē parētibus filios suos monasticam vitam eligentes, ex venerabilibus monasterijs abstrahere.

Monachus qui monasteriū reliquit, militiæ honore spoliatus, in aliud per episcopum detruditur monasterium: & quod post eius ingressum quæsiuit, monasterio applicatur. Ange.

Si monachus reliquerit suū monasteriū, & in aliud ingrediat: quascūq̄ res tpe quo monasteriū dereliq̄rit, habere videbit: proprio monasterio, n quod ab initio ingressus est, eas cōpetere[f] iubemus. Prouidere autē sanctissimos locorū episcopos, vt neq̄ monachi, neq̄ monachæ circūeant ciuitates. sed si quod necessarium responsum[g] habuerint, p̄ proprios responsarios hoc agāt[h], i in suis manentes monasterijs.

Si monachus reliquerit monasterium, & ad secularem vitam migrauerit: hunc militia[i] & honore si quē habet prius spoliatū, ab episcopo locorū, & prouinciæ iudice in monasteriū[k] mitti, & res quas post ea habuisse probatus fuerit, monasterio in quod mittitur, competere. Si verò rursus reliquerit monasterium: tūc eū l iudex prouinciæ in qua inuētus fuerit, teneat, & subdito sibi officio commoneat.

Raptores monialiū & similium participes, capitali pœna, & bonorū amissione plectuntur, bonis raptoris & aliorum criminis participum applicandis ecclesiæ, annali præscriptione contra ecclesiam currente. Barto.

Si quis rapuerit, aut solicitauerit, aut corruperit ascetriā, aut diaconissam, aut monastriam, aut quālibet aliā fœminam venerabilem habitū habētem, huius res ex talis sceleris participio iubemus venerabili loco, in quo talis fœmina habitat, per locorū sanctissimos episcopos & œconomos eorum, necnon etiam cuiuslibet prouinciæ iudices & eorum officia vendicari. Eos autē, qui talia deliquerint, & participes[l] eorum sceleris fuerint, capitale periculū sustinere: talem verò mulierem, vbicunq̄ est, cum propriis rebus in monasterio recondi, in quo cautius † custodiri possit, vt non rursus in eodem crimine reperiatur. Si verò diaconissa fuerit, & filios habuerit[m] legitimos: legitimam partem[n] dari filijs. Si autem intra vnum annum postquam cognoscitur tale facinus commisisse, tales res iuri venerabilium domorum non vendicentur: iubemus omnibus modis comitem priuatarum fisco nostro has asignare[o]: locorum iudice qui neglexerit easdem res vendicare, cingulo priuando, & multam quinque librarum auri à comite priuatarum exigendo. Omnibus itaq̄ generaliter in seculari vita conuersantibus, & maximè theatralia exercentibus viris ac mulieribus: necnō & prostantibus [p] interdicimus

† castius

vel ipsi vel abbates cōueniunt: licet per alios rñdeant: vt. š. apud quos op. episc. & mo. §. præterea. eol. vj. facit. š. de mo. §. si vero relinquēs.

i Militia. quā in seculo adeptus est.

k Monasterium. Duo cōtraria sunt. š. eo. §. sed neque. &. š. c. §. si seruus. Prima dicit indistincte curiæ. Secūda indistincte dño. sed hāc in liberis: illū. §. sed neq̄ curialiū. in seruo intellige. & sic nihil cō tradicit. Vel spālem sol. da illi. §. sed neq̄. vt ille secundū istius distinctionē intelligatur: vt ibi dixi.

l Et participes. huic. §. cōcor. š. quō opor. epi. §. quāta. et C. eo. l. si quis nō dicā. &. l. raptores. & C. de rap. virg. l. j. & š. de rap. mul.

m Habuerit. ante quā esset monacha. alś essent spurij. Ac.

n Partē. de bonis diaconissæ matris.

o Asignare. currit ergo annalis p̄scriptio ecclesiæ in hæreditatis petitione vel cond. ex. l. sicut. & in simili casu: vt. š. vt cū de ap. co. l. si quis de prędictis. sed regulariter currit prę. sc. xl. an. vt. š. de eccle. titu. §. pro tēporalibus. q̄ est cōtra. sed hic sunt specialia.

p Necnō & prostantibus. i. quasi prostituentibus seipsos: nec curant de sua fama: sicut nec meretrices. Accur.

Monachi

* Hæc solut. Bar. non placet vt quę pugnet cum. §. sed neque. in vers. hoc autem. & ibi etiam si nulli vnde apud eum posterior est probabilior: & de hoc dicito vt habet ac not. xxvij. q. j. cānúc aliqua. &. c. peruenit secúdum Iac. Bel.

† Concor.c. cum decoré. cum.gl.j.extra de vita & hone.cleri. vbi tenor huius tex.recitatur.

vti ſchemate † monachi[a], aut monaſteriæ, aut aſcetriæ, aut cuiuſcunque perſonæ huiuſmodi imitari ſchema: ſcientibus vniuerſis præſumentibus aut vti tali ſchemate, aut imitari, aut illudere in quacunq; eccleſiaſtica diſciplina: quia et corporalia ſupplicia ſuſtinebunt, & exilio tradentur, prouidentibus huic rei nõ ſolùm locorum epiſcopis, & qui ſub eis ſunt clericis, ſed etiam militaribus ciuilibuſq; iudicibus, & quæ ſub eis ſunt officijs, & locorum defenſoribus[b]. Pœnas autem præſenti legi inſertas, quæ etiam ex prioribus legibus ſunt notæ, non ſolùm in futuris, ſed etiam in præcedentibus[c] caſibus ſeu relectis valere, & omnibus modis vendicari † ſancimus[d]. per præſentem enim legem nuper diſpoſitas videlicet pœnas in ſolis futuris temporibus ſeruari iubemus.

Tua igitur gloria, quæ per præſentem legem in perpetuum valituram noſtra ſanxit tranquilitas, per omnia cuſtodiri prouideat.

a Monachi. Not. reprobari ſi quis alterius veſte in eius cõtemptum vtat: vt hic, et. C. de epiſcop. audi. l. minime. adeo vt iniuriarum teneatur: vt inſti. de iniur. §. j. & capitaliter punitur, vt dic dicitur.

b Defenſoribus. repete ſemper prouidentibus.

c Etiã in præcedẽtibus. alias in preſentibus &c.

d Sancimus. hic dicit, quod pœnæ, quæ ante legem iſtã fuerunt impoſitę circa caſus huius conſtitutionis, valent etiã ante hanc legem: ſed quæ impoſitæ per hanc ſunt, non valẽt † Iudicari niſi in futuro: vt. C. de legi. & conſtitu. l. leges.

FINIS AVTHENTICORVM
& collationum.

CODICIS DOMINI Iustiniani sacratissimi imperatoris repetitæ prælectionis incipit liber decimus.

TITVLVS I.

DE IVRE FISCI[a].

In dubio donatarius à fisco conuentus hypothecaria, debet probare donationẽ præcessisse, ut absolutio sequatur. Bar.

Imp. Alexander Augu. Attico & Seuero. I.

SI prius, quàm[b] fisci rationibus[c] pater vester obligaretur[d], perfectam[e] prædiorum donationem fecisse fuerit probatus[f]: quod citra fraudem creditorũ[g] gestũ est, non rescinditur.

Computatio facta à tabularijs seu à calculatoribus, uim sententiæ non habet quo ad condẽnationem & absolutionem: nisi per iudicem cõfirmetur. Bartolus.

Imp. Gordianus A. Serenio. II.

INstar obtinere minimè potest rei iudicatæ, computatio[h] à tabularijs facta: nisi sententia procuratoris fuerit comprobata.

Debitori fisci soluenti restituitur res eius indebitè alienata. Bartolus.

Idem AA. Atticæ. III.

SI minori[i] pretio[k], quàm res est, aperta fraude[l] emptoris, vel gratia, quæ obligata sunt fisco[m], venierint: aditus procurator meus[n] debitam quãtitatem inferenti[o] restitui ea prædia iubebit.

DE IVRE FISCI.

a Occasione criminũ, de quibus superiori libro dixit, augeť fiscus: iõ de iure dicit. vel dixit de iure publico circa crĩna: nũc circa bona fisco q̃rẽda & cõseruãda: qď & ipsum est publicũ alio respectu quã. s̈. vt. ff. de iusti. & iur. l. j. § publicũ. Itẽ fiscus dr̃ ipsa ĩperialis vel imperij camera[a], nõ dico patrimonij ĩperatoris[b]: vt. C. de qua prę. l. bene à zenone. ĩ pric. Quicq̃d tñ specialitatis habet fiscus, & Cęsaris & Augustę rõ solet habere: vt. ff. eo. l. fiscus. §. fin. q̃ fiscalis loco rei Rõanæ successit: vt. ff. de const. prin. l. j. & dr̃ fiscus quasi fixus, id est, firmus: q̃a sẽper est diues et soluẽdo: vt. ff. de fũdo do. l. ij. Item q̃d differt hic ti. ab illo de pri. fis. Respõ. hic de speciali iure et cõmuni qď habet fiscus, dicit: ibi de cõuni: vt. j. l. j. ij. & iij. & alijs de speciali: vt j. i. l. ꝓhibitũ: sed ibi de cõmuni tãtũ. Itẽ hic titulus est generalis ad oẽs q̃d differat ab illo titul. j. de bo. va. l. quia hic genus. & est sic. ff. de ser. & de ĩteg. resti. q̃ sunt generales[c] ad omnes sequentes titulos. Accursius.

b SI prius quam. Nã si postea reuocaretur per hypothecariã quodcũq; mõ esset facta alienatio: vt. ff. e. l. in fraudẽ. in prin. & s̈. de priuil. fis. l cum patrem.

c Fisci rationibus. id est fisco.

d Obligaretur. Personaliter ex cõtractu[d] vel quasi: et ꝑ hoc bona tacite tenẽtur: vt. ff. e. l. aufertur. §. fiscus. & C. q ex cau. pig. ta. con. l. ij. & videbať fauore fisci trahi obligatio ad præterita alienata: quod remouet: vt. s̈. de priu. fisci. l. si debitor. et bo. proscrip. l. si quis posthac. §. penul.

e Perfectam. perfecta dr̃ etiam sine traditione: vt instit. de do. §. aliæ. sed hic demũ facta traditione[e], alias caderet in obligationem si tradita non esset: vt. ff. de contrahen. emp. l. qď sępe. §. si res. Accursius.

f Probatus. sed à quo? Rñ. donatarius conueniebatur hypothecaria: vnde ipse probat. sed tũc est cõtra. ff. de pign. l. & quę nõdũ sunt. §. quod dicitur vbi creditor debet probare rẽ in bonis debitoris fuisse. Sol. speciale[f] hic pro fisco. Vel probat reus eo ipso, ꝙ nõ probatur contra[g]. sic. j. qui mili. non pos. l. super seruis. vel verius dicas: hic vtraq; pars fatebatur fuisse patris, q donauit: vnde præsumitur durasse vsq; dũ cõtraxit cũ fisco: vt ff. de reg. iur. l. id quod nostrũ[h]. & secundũ hoc quod dicit in frau. cred. q. d. nec hac ratione põt reuocare, cũ non fuerit factũ in frau. credi. qui nec erãt adhuc. vel dic casum ꝙ agiť Pauliana cõtra donatariũ: & non põt eadẽ ratione: quia adhuc fisco nil debebať, & tũc sufficeret fraus ipsa re tm̃, cũ haberet titulũ lucratiuũ: vt. ff. quæ in frau. cre. l. j. §. j. & l. q aũt. §. simili mõ. Et secundũ prædictos duos modos dic, ꝙ filij donãtis defendebãt donatarios: cũ forte donãs promisisset de euictione: vt C. de euict. l. ij. Vel dic[i] tertio, ꝙ agitur actione in factũ contra hæredẽ alienãtis. de qua habes. ff. quæ in frau. cre. l. ait prætor. §. fi. qua põt agi, licet nõ antiqua: quia non acquisiuit idoneũ emolumentũ: vt insti de act. §. fin. sed ista sic: vt. ff. q̃ in frau. cre. l. fi. in fi. qua actiõe hoc casu nõ agiť: cũ adhuc nõ erant creditores. Sed tũc qualiter rescinditur dato ꝙ agere posset? Rñ. videť rescindi quo ad votũ agẽtis: q̃a hoc vellet, sed nõ põt, licet habeat interesse. sic. C. de ijs, q vt indig. l. Polla. Item not. hic, quod legitime factũ est, ex superueniẽti causa nõ retractatur, vel vitiatur: vt & s̈. de inter. ma. l. iij. & de do. ante nupt. l. de rebus. & ff. de fal. l. de eo. §. j. & s̈. de vect. & cõm. l. j. & de bo. proscri. l. si quis post. Accursius.

g Creditorum. præsentiũ cum tunc eos non haberet. Acc.

h INstar. Computatio. i. tradere rationẽ de solutis: vt. ff. de cõdi. & demõstr. l. cum seruus. & dicuntur tabularij, qui cũ susceptoribus ad prouincias destinabantur[k]: vt. j. de suscep. l. duos. & eorum officium est ingerere frequenter modũ debitorum & reliquorũ, non vero computare: vt hic, & j. de nume. & actu. l. ij. libr. xij. horum ergo tabulariorum computatio non est valida vt hic dicit, nisi fuerit comprobata, à ꝓcuratore, id est, à prę side prouincię illius: vt. j. de apo. pu. l. j. hoc eo. lib. vel dic ꝓcuratore, scilicet Cæsaris postea cognoscẽte inter fiscum & priuatum de hac cõputatione, cũ denuo fiscus petat: vt. C. si aduer. fisc. l. ij. & sũt hęc vera si fuit facta per errorẽ. ad quod ff. quæ sen. si ap. l. j. §. j. Sed tunc si sentẽtia procuratoris per errorem est data, an valeat? Rñ. sic: vt. C. de erro. cal. l. vnica. nisi error fuerit expressus: vt. d. l. quæ sententiæ sine appella. l. j. §. j. Vel dic ꝙ etiã si non fuerit erratum hic à tabularijs, tñ non valet: quia eorum non erat officium in hoc[l]. Itẽ si male est facta computatio etiam ab eo qui potest computare, retractatur vsq; ad. xxx. an[m]. si per errorem: sed si per gratiam, vsq; ad. xx[n]. vt not. ff. de admi. re. ad ciui. perti. l. calculi. Itẽ not. hic arg. ꝙ si aliquis quasi delegatus, cũ non esset, tulit sententiã, & ille qui potuit delegare ratificet: ꝙ valeat. sed cõtradico: vt no. ff. de iudi. l. licet[o]. Item ad illã quæstionem si tres fuerũt delegati, & duo absente tertio iudicent suo, & absentis nomine, ꝙ possit ille habere ratum. est arg. d. l. licet. Itẽ pro hoc. ff. de re iud. l. duo. Sed cõtra. ff. de arb. l. sicuti. quod verũ puto, ꝙ non possit, quasi in præiudicium publicum & alterius ratum habeat, non etiam suum proprium: vt in procuratore. Itẽ not. ꝙ per iudicẽ est faciendũ, quod nõ potest per notarium expediri. sic. s̈. de dilat. l. à procedente. Et no. quod hac. l. ius cõmune habet fiscus.

i SI minori. Debebatur fisco annua pręstatio, pro qua habet tacitã hypothecam: vt. C. si propter pu. pen. l. j. vel aliqď singulare debitũ: vbi est etiã tacita hypotheca: vt. ff. eo. l. aufertur. §. fiscus. hoc pignus si fiscus vendat, debent multa interuenire. s. ꝙ sit debitũ, & ꝙ sit cessatũ in soluẽdo, & ꝙ bonę fidei sit emptor: quod hic nõ fuit: & aliæ solennitates: vt. j. de fid. instru. & iu. ha. fis. l. j. & s̈. si pro pub. pen. l. ij. et si aduer. fi. l. fi. als̃ reuocatur res: vt hic, & dictis legibus.

k Pretio. etiam infra dimidiam iusti pretij[p]: cũ sit dolus vel gratia: vt. s̈. de rescin. ven. l. si quos.

l Fraude. hoc fuit vt vẽderet, vel viliori pretio vẽderet gratia, & sine dolo emptoris: omnia tñ vitiant[q]: vt. d. l. si quos. potest tamen & pro gratia habenda fieri dolus ab emptore.

m A fisco. alias fisco: & dic venierint per procuratorẽ fisci, vel à fisco. Sed intra quãtũ tẽpus post cessationẽ? Rñ. in anno. & dic vt not. C. si propter pu. pen. l. j. in alio debito dic, vt in alio creditore: vt. s̈. de iur. do. impe. l. fi. §. j.[r]

n Meus. scilicet Cæsaris.

o Inferenti. debitor infert. i. soluit qď debuerat. Sed cui? videtur emptori: vt. ff. de rei ven. l. si emptor. & s̈. si vẽ. pig. aga. l. j. & de præ. mi. l. vtere. dic ecõtra nõ emptori: & sic fisco: vt de præscri. xxx. an. l. j. in fin. & j. de ꝑd. curia. l. j. in fi. Sol. si ꝑtiũ est versum in vtilitatem debitoris: quia fisco debebatur: tũc emptori infertur: vt in primis legibus: alias nõ: vt in alijs.

ex maleficio nõ datur cõtra hæredẽ. vt. l. in honorarijs. ff. de actio. & Plac.

k Hodie susceptores vocantur thesaurarij, & cũ istis mittebãtur aliqui notarij. secũdũ Bart. & Ioã. de Plat.

l Ista approbatur per Io. de plat. & facit sup. si à nõ cõpet. iudi. ꝑ totum titu.

m Et bene & dic qď post xxx. ãnos habet vim sententiæ. Ioan. de plat.

n Sequitur Io. de pla.

o Concor ix. q. ij. c. nullus in gl. ij. ꝑ Io. An. in regula ratũ in mercuria.

p Et bene Bart. & Pla.

q Id est impediunt ipso iure validitatẽ cõtractus Fa. & Pla. hic.

r Dic ꝙ istud relinquitur arbitrio iudicis secundum Salicet. in. d. l. j. supr. si ꝑpter publi. pensi. secundũ Ioã. de Pla.

dic ergo emptori, si soluerat fisco: & secũdum hoc dic debitã, scilicet quondam. & si non soluerat pretium, tunc fisco inferr, & proprie dicitur debita: vt. ff. de rescin. ven. l. fũdus in fi. Vel dic[a], si contractus non tenuit, vt quia prohibitus à lege, vel qa dolus dedit causam cõtractui: & tunc fisco. alias emptori si soluerat fisco. sed opp. ergo fiscus habet bis? Rñ. semel: vt debitum: & semel pro delicto emptoris: vt ff. e. l. Lucius. licet p̃ticipauerit venditor delicto: vt. C. de sacrosan. eccl. authen. qui rẽ. Item si traditus erat fundus, quo modo p̃curator Cę saris est iudex inter priuatum & priuatum: imo præses p̃uinciæ: vt. d. leg. fundus? Rñ[b]. non tradiderat fundũ fiscus. Vel dic si tradiderat, adhuc habet fiscus: quia potest vẽdicare, ad instar œconomi, qui fecit similem vẽditionem: vt. C. de sacrosan. eccle. l. iubemus. §. sane nec liberatur cedendo actionẽ: quia nõ ideo tenetur quod actionem habet: sed quia male vendidit: vt not. ff. de pecu. l. quod debetur. & secundum hoc agitur cõtra fiscũ act. pig[c]. si autẽ cõtra emptorem agat rei ven. qd̃ potest per. l. fundus. vel interdicto fraudatorio: vt. ff. de sol. l. pupilli. p̃ses sit iudex. Vel certe et tũc est p̃curator iudex. cum enim debeat facere restitui fundum per fiscum, & fiscus non habet, sed emptor: oportet quod etiam ad emptorem manũ porrigat: quia cum iurisdictio &c. ś. de iurisdi. om. iudi. l. ij. & est notandũ, quia aut legitime est facta venditio: & emptor est securus: vt. ś. si anti. cre. l. obligata. aut venditor tantũ cõmisit dolum in odium debitoris: & tunc tenetur ipse solus: vt. ś. si ven. pi. ag. l. j. respon. aut vterq; : & tunc emptor ĩ subsidiũ: vt ea. l. in fi. si autem emptor solus: tũc ipse, & hoc vbi tenuit cõtractus: alias licet vterq; participet fraudem, etiã prius poterit emptor conueniri: vt hic, &. ś. si ven. pig. aga. l. cũ contra Item quid si emptor velit hic supplere pretium? Rñ. vt no. in. d. l. cum contra forte hic emptor tenetur in quadruplum: vt. j. eod. l. qui in contractibus. Accur.

Publicatio bonorum statu integro remanente, non impedit quem succedere. Bartolus.

Impp. Diocletia. & Maximian. A A. Niceti. IIII.

CErta forma super metroicis [a] † data est, qua iussu principis in aliam ciuitatem translati sunt. Nam prædia eorum, quę antequã demigrarent[b], habuerint: si ab eis distracta nõ essent, fisci rationibus vendicari iampridem decretũ est[c]: nisi aliud speciali p̃cepto Augusta maiestas decreuerit. Vt igitur à principibus salubriter statutũ[d] est, ita saluis ijs, quæ vtiliter placuerunt[e], parẽtibus hæredes eos existere minimè oportere, nulla legis sanctione statutum est[f].

Nuntijs principis non creditur sine literis, & ipsis uolentibus aliorum bona capere, quilibet cuius interest, potest de facto resistere. Bar.

Exemplum sacr. liter. eorundem A A. ad Flaccum. V.

PRohibitum est cuiuscũq; bona, qui fisco locum fecisse [g] existimabitur, capi[h], priusquam à nobis forma [i] † fuerit data. Et vt omni prouisionis genere occursum sit Cę sarianis[k]: sancimus licere vniuersis, quorum interest [l], obsistere manus ijs, qui ad capienda bona alicuius venerint, qui succubuerit legibus[m]: vt etiam si officiales ausi fuerint a tenore datæ legis desistere[n], ipsis priuatis resistentibus[o], à facienda iniuria arceãtur. Tunc enim is, cuius interest bona alicuius non interpellari, officialibus volentibus ea capere, debet acquiescere, cum literis nostris[p] cognouerit non ex arbitrio suo Cæsarianos, id est, officiales[q] ad capiendas easdem venisse facultates: sed iustitiæ vigorẽ[r] id fieri statuisse.

Procuratore fisci agente ante tẽpus actio perimitur, sicut quolibet priuato agente. Bar.

Imper. Constantinus A. ad prouinciales. VI.

IVstas[s] etiam & quæ locũ habent[t] fisci actiones præcipimus concremari[v] ob hoc solũm, quod suis temporibus prolatæ non sunt: vt iam[x] calumniæ priuatorum eo saltẽ arceantur exemplo, quo[y] iustas fisci lites silere præcipimus[z].

Contra fiscum licet cuilibet se defendere: & ante sententiam bona non auferuntur, sed post sententiam solicitè inuestigabuntur. quod etiam in officialibus locum habet. Bar.

Idem A. ad Volusianũ præf. vr. VII.

DEfensionis[a] facultas dãda est ijs, quibus aliquã

ā Iunge ambas solutiones simul secundũ Bar.

†Meroicis legendum docet Alciatus ti. de iure fisci in princi. annota. suarum ad tres lib C. & Pyrrhus hic.

b Reprobatur per B. & Ioan. de pla. quia qui habet actionem ad rẽ non potest conuenire vt possessor vt. l. Ponius. §. si is. in gl. fi. ff. de ac. pos. Ideo dic q; si fiscus nõ possidebat, potest conueniri tantum actiõe pignoratitia personali ad interesse. Bart. & Pla.

c Sequitur hanc gl. Ioã. de Pla. hic.

* Concor. c. ex literis, cũ gl. super verbo, irrita. extra de off. de leg.

Metroici qui a sunt.

a CErta. Metroícis. hi translati sic dicuntur à metros, qd̃ est mensura: quia mensurata ciuitatis terra dabatur eis in restaurationem suã. metros enim Græce, Latine mensura villarum dicitur. hæc tamen translatio videtur abolita, cũ ex ea nil aliud accesserit reipublicæ nisi bellum ciuile: vt. ś. de lat. li. tol. l. j. in prin. Accur.

b Demigrarent. id est, recederent. sic ponitur. ff. de migrando. & facit. j. non licet. habi. metro. l. j.

c Decretum est. à principibus: vt. j. statim.

d Statutum. de dictis prædijs cõfiscandis. si distracta nõ fuerint.

e Placuerunt. de dicta confiscatione.

f Statutum est. ergo vbicunq; parentes morabantur. quod enim non prohibetur, permitti intelligitur: vt. ff. ex q. cau. ma. l. nec nõ. §. sed quod ei. & sic no. cp præterita perdit, & nouã quærit[d]. sic. ff. man. l. si mandauero. §. is cuius. Accur.

g PRohibitum. Feciſſe. fit locus fisco multis modis: vt. ff e. l. j. Accursius.

h Capi. per officiales fisci vsq; nunc.

i Forma. hæc forma datur ĩ literis: vt j. dicitur, &. j. de bo. va. l. fi. Accur.

k Cæsarianis. i. officialibus fisci: vt. j. dicitur.

l Quorum interest. quia habent ius in bonis: vt. j. de bo. va. l. fi. Accursius.

m Succubuerit legibus. succumbit legibus ille, cuius bona ad fiscum deuoluuntur pro delicto vel alio modo. Ac.

n Desistere. capiẽdo sine forma.

o Resistentibus. Not. cp etiam principis officialibus resistitur, si excedant in suo officio. ad quod C. de app. l. quoniã. &. j. de meta. l. deuotum. &. ś. quando li. vnicuiq; . l. j. Accur.

p Literis nostris. ad hoc. ś. de mand. prin. l. j. &. ś. de epis. & cle. l. si qua per calumniam. §. j. &. j. de exact. tri. l. j.

q Officiales. sic pronuntur. C. de bo. p̃script. l. si quis post hac. in fin. & sunt palatini. quod dic vt. j. de bo. va. l. fina.

r Vigorem. i. principem, qui est vigor iustitiæ: vnde dicit lex animata: vt in authen. de cõsu. ĩ fin. & ius prętoriũ vox iuris ciuilis: vt. ff. de iusti. & iur. l. nam. & no. aliquid esse, qd̃ sine autoritate superioris non licet fieri. sic. ś. de pi. l. nominatori &. ś. vt nemo pri. l. ij. &. ś. ne qs in sua cau. iud. l. j. &. j. de exac. tri. l. j. &. ś. vnde vi. l. meminerit. & ff. e. l. aufertur. §. actores. Accursius.

s IVstas. alias si suo tempore ageretur. Accursius.

t Habent. id est, qui sunt efficaces, si suo tempore ageretur.

v Concremari. i. amitti: vt in fi. legis colligitur.

x Vt iam. alias iam, alias vt iam &c. sic ergo idem ius est in fisco & in priuato: vt & arg. ff. de pe. hæ. l. item veniunt. §. ait senatus. s. vt agendo ante tempus perdatur actio: vt hic, & insti. de ac. §. si qs agens. sed hodie duplicantur inducię, & reddun tur impensæ: vt insti. de exce. §. hodie. & secũdum hoc hęc lex fuit de legibus codicis antiqui, quem non habemus. s. Gręgoriani: cũ per instituta corrigatur: ideo forte posita vt notaret simile ius in fisco & priuato. Vel potest dici, quod ea actione p̃ præscri. amissa agitur: qd̃ nõ potest: sicut nec priuatus agit: & perditur fiscalis actio. xx. an. vt. ff. de diuer. & tẽp. præscrip. l. in omnibus. &. ff. e. l. j. §. præscriptio. prima verior.

y Quo. alias quod, & alias quo.

z Præcipimus. sed quo agente perdit fiscus? Respõd. procuratore fisci, qui habet liberam administrationẽ, vt & Cęsaris: vt. ff de offi. procu. Cæsa. l. j. & not. quod hac. l. fiscus consequitur ius commune. Accursius.

a DEfensionis. Alias facultas, alias defensiõis incipit lex, & differt ab illa. ś. eod. l. prohibitum. quia illa de facto[e], hæc

hæc de iure permittit defenſionem. Accurſius.

a Fiſcus.i.procurator fiſci vel officialis,vel etiam delator cũ petãtu bona aliquo fiſco obueniẽtia occaſione delicti vel ſucceſſionis:vt.ï.de bo.va l.fi.& eſt hæc.l.ius commune.

b Pendente.ſ.an bona competant fiſco vel nõ: quia dubiũ eſt,an dereliquit:vel an alius fiſcum præcedat.primo em̃ cauſa criminis tractari debet: vt.s. vbi cauſa fina.l.j.& an alius precedat fiſcũ in ſuccedendo:vt.ï.de bo. va.l.pen. Quid autẽ ſide his,liquet,ſed refertur quęſtio,quaſi hæc non ſint de bonis illius: Rñ.& hoc primo inquirẽdum: vt hic,&.ff.de re iudi.l.à diuo.ſ.ſi ſup. &.ï.de bo.va.l.fina. hodie autem in delictis immutatur ĩ aliquo[a] vt in authẽ. vt nul.iudi.ſ.fi.Itẽ vbi non eſt qui controuerſiam referat,& aliq̃d aut publicatione aut alia ratiõe iuris:eſt addendum fiſcalibus ſubſtantijs: per comitem rerum priuatarum & p rationalem in ſingulis quibuſcunq; prouincijs poteſt incorporatio impleri: vt.ï. de bo.vac.l.ſi quando. &.s.de bo.proſcri.l. ſi quis intra.

c Deſcribi.ad hoc s.vt nemo pri.l.ij.& ne liceat ſine iud. auto.l.j.

d Fas.i. honeſtum. Accur.

e Apud eum.qui patitur controuerſiam à fiſco.

f Cognitio.ſed ſub quo: Rñ.ſub præſide, qui eſt iudex rei: vt.ï.de bo.va.l.fina.

g Exitus.i.cauſæ finis:vt ſententia ad quod.ff.de re iudi.l.j. &.s.quorum app.l.abſtinendum.

h Interrogationem.& cum tormentis à ſuſpectis:vt.s. de quæſtio.l.fi.& in auth.de reſt.& ea quæ pa.ſ.ſancimus.Acc.

i Conditionales.i.notarios[b] qui ſerui dicuntur:vt hic,&.ff. de adop.l.non aliter à ſeruiendo.& conditionales ideo,qa homiñ cõditiones & contractus faciunt:vt.s.q pot.in pig.ha.l. ſcripturas. Vel erant veri ſerui & notarij,id eſt,notatores:vt. s.de pig.l.ſi tibi.non tabelliones:vt.ï.de tabel.l.generali. Ac.

k Integrum.alias eſt integrum,& alias deeſt.& no.q; qui facit fraudem fiſco in q̃rendis,in duplum punitur: vt hic,&.ff. de pub.l.ſi multi.&.ff.eodem.l.aufertur.ſ.j.et ſecũdũ hoc dicitur nõ facere fraudem fiſco ſcilicet vt vltra duplum teneatur: vt.ff.eodem.l.cũ quidam.ſed ſi in quæſitis[c]:tũc in quadruplũ teneatur:vt.ff.e l.aufertur.ſ.fi.&.ï.de ijs q ex pu.l.j.&.ï.l.proxi.ſed in caſu in quadruplũ etiãin non quæſitis: vt.ï.de excu. mu.l.placet.Item concor.s.de bo.proſcript.l.ſi quis intra.in fi. & de iure deli.l.fin.ſ.illo.Itẽ ſunt & alij, qui puniuntur ꝓ hac fraude:vt.ï.de bo.va.l.fi.in fi.

l Cæſariani.id eſt,officialis:vt.s.e.l.prohibitum.

m Inciderit.in hac quæſtione.ſ.quia dicitur aliquid ſubtraxiſſe.Accurſius.

n Ad vſurpationem.ſ.quin puniat pœna huius cõſtitutionis:imo pręcipue iſti debẽt teneri:quia conſueuerunt talia facere.& ſic no.duo.Primum:quia officiales plura mala ſciũt & cõmittunt q; alij:vt in auth.vt iudi.ſine quoquo ſuffra.ſ.j.& in auth.de exh.& intro.re.ſ.j.et ſic ad proximum dictum,vel ad prin.ſ.referas:vt.ï.dices.quod nõ placet.Item quod ꝓpter conſuetudinẽ delinquendi plus vel facilius eſt quis puniẽdus:

inquietudinem fiſcus[a] infert: cùm facultates eorundem ad huc controuerſia pendente[b] inquietari deſcribiq;[c] fas[d] nõ ſit. Vbi ergo cõtrouerſia extiterit fiſco alicuius patrimonium vendicante:apud eum[e] omnibus facultatibus conſtitutis cognitio[f] ventiletur: vt cùm rei exitus[g] debere eas vẽdicari probauerit,tunc demũ res perſequi liceat, & ſuper modo facultatem ac rerũ interrogationem[h] haberi, quæ per conditionales[i] ſeruos inueſtiganda eſt:vt ſi quid ſubtractum fuerit, exigatur, & extrinſecus integrum[k] tãtum aliud multæ nomine,quãtum fuerat per fraudem ablatum. Sanè in huiuſcemodi quęſtione ſi Cæſariani[l] nomen inciderit[m], ad vſurpationem[n] conſtitutionis iſtius non debebit accedere:ſi quidem conſuetudo fraudum, quibus[o] prædicti[p] omnia temerare[q] conſueuerunt,exceptionem[r] eorundem meruit.

Qui in fraudem fiſci ſuper rebus fiſco incorporatis contrahit:punitur in quadruplũ. Bart.

Impp.Valent.& Valens AA. ad Cle archum vicarium Africæ. VIII.

QVi in contractibus[s] ſceleſtis[t] ac fiſco pernicioſis interuerſorum[v] maculoſis ſeſe fraudibus implicuerĩt: quadrupli[x] redhibitione teneantur.

Forma & lex data & conſuetudo antiqua in electione officialium eſt ſeruanda. Bar.

Impp.Honor.& Theod. AA.patricio comiti rerum priuatarum. IX.

SVper creandis[y] ſuſceptoribus periculo procuratorum rei dominicæ,[z] diſpoſitionem tuæ ſublimitatis firmam eſſe præcipimus:ita vt omni ambitione ceſſante,quę ſtatuta ſunt, quæq; antiqua conſuetudine commendantur in pabulis[a] vel ſumptu familiæ miniſtrando,intemerata permaneant:ſuper irenarcha[b] & optione[c] † omni antiqua conſuetudine[d] obſeruanda.

d Iſtam expoſitionẽ ſequũtur Bart. & Pla.hic.

e Imo dic q; ſecus eſt in officiali vt nõ præſumatur quæſiuiſſe de bonisfici.Bartol.

f Approbatur p Ioã. de pla.
† Alciatus in hunc titu.optionem dici putat militẽ qui ægros antecedat, tanquam eorum vicem:ſi vſus venerit gere re ſit patus.

g Iſtam ſol. ſequũtur.bar & Pla.hic.

r Exceptionem. i.vt eos excipiamus i.comprehẽdamus[d] ſub hac.l.ſic &. ff.de in iusvo.l.ſed ſi hac. ſ.parẽtes.vnde ſcriptor dicit exceptor: vt. ff.loca. l. ſed addes.ſ.fi. Vel poteſt ſecũdo dici,q; ſi officialis ceciderit in hac quęſtione ſcilicet q; velit aliqua bona, q̃ debet defendere cõtra fiſcum, quod nõ detur ei facultas defendẽdi.propter cõſuetudinẽ enim eſt excipiendus ab hac cõſtitutione. ad q; facit. C. de epiſcop. aud.l.ij.ſ.fina.& in auth.de ecc. tit.ſ.interdicimus colla.ix. quaſi omnia quæ habet,præſumantur fiſci. & ibi dicitur in prælato[e], ſed primatutior.

s Qui in contractibus. hac.l.eſt ius ſingulare. Accur.

t Sceleſtis.alias ſceleſtis,& alias ſceleſtibus. i. in quibus cõmittitur ſcelus.et pone exemplum[f]:vt.ï. de his qui ex pub.ratio.l.j. ſecus ſi in auro:vt.l.ij.in eod. tit. Item pone per.l.s.e. l.ſi minori.nam ibi quæſitum erat pignus.

v Interuerſorum.alias peruerſorum,alias interuerſorũ. & dic,id eſt,eorum,qui ſub prætextu credendi interuertunt,ſiue ſint exactores,ſine tabularij,ſiue aurarij,ſiue alij officiales,q; ſu per pecunia publica contrahunt.

x Quadrupli.in quod ſolum tenẽtur,etiam ſi multi ſunt tã accipiẽtes q; dantes ſecundum Py.licet ſecus in furto facto priuato:vt.ff.e.l.aufertur.ſ.fi.& facit.ï.de excu.mu.l.placet. Sed cõtra.s.l.prox.&.ff.e.l.aufertur.ſ.j.Sol[g].ibi in quęrendis.A.

y SVper creandis.Hæc lex mittitur comiti rerũ priuatarũ. & dic ſuſceptoribus auri vel argenti ſeu quarumcunq; ſpecierum deuoluendarũ ad fiſcum:vt.ï de ſuſcep.per totũ,& maxime in.l.fina.

z Rei dominicę.Hꝛc ſuberãt comiti rerũ pri.et eligebãt ſuſceptores præſentibus multis publicis perſonis:vt.ï.de ſuſ.l.exactores.et periculo ſui eligẽtis:vt hic,&.ï.de ſuſc.l. exactores.

a In pabulis.alias inculpabilis.ſ.conſuetudine.ſecus ſi culpabilis:vt in auth.vt nulli iud.ſ.j.alias ĩ parabolis.ſ.in verbis cõmẽdatitijs,et alias ĩ pabulis:et hęc verior.et dic familię.ſ.publicæ q̃ erat cum ſuſceptoribus. Vel dic familię deferenti ſpecies auri vel argẽti,quæ ſacris largitionibus ex more reddũtur:vt ï.de nauicularijs.l.iij.

b Irenarcha.qui pſonali fungitur munere:et de ſuo nihil erogare cogitur:et pabula et ſumptus de publico ei adminiſtrãdi ſunt:vt.ff.de mune.et ho.l.fi.ſ.irenarchę. et hũc eligunt decuriones iudicio præſidum:vt.ï.de irenarchis.l.j.

c Optione.vnum genus exactorum publici debiti vocatur optio:quod colligit.ï.de apo.pu.l.quicunq;.et.ï.de erog.mil. an.l.opinatoribus.eo forte quia percipit quod optat.aliter dicitur electio militum:vt ar.s.eo.l.fi.

d Conſuetudine.in prẽſtando ſumptũ,vel etiã in electiõe: & ſic no.pro conſuetudine:ad quod.ï.de paſcu.l.j.

a Ista lectura procedit quantum ad pœnam criminalé inferēdā: licet fi a geretur ciuiliter, pœna tranſit in hæredem. Bart. & Pla. hic.

a EOrum. Pone caſum tribus modis. Primo modo ſic decedēs in reatu habet hęredem non fiſcum, niſi viuens fuerit conuictus ſubaudi & condemnatus: vt. ff. de accu. l. ex iudicio rum. in prin. hoc autem fallit, quando crimen eſt tale, vt ad hęredes tranſeat, vt maieſtatis, & ſimilia: vt ibidem no. Item fallit ſi erat iam damnatus, & appellatio pē det. nam tunc diſtinguitur: erat ſentētia bonorum tacita, vel expreſſa: vt. C. ſi pē. ap. reus vel acc. mor. fue. l. fin. & ff. ſi pen. ap. l. j. in pricip. huic enim criminoſo ſolui poteſt: & bona ſua adminiſtrat: vt ff. eod. l. aufertur. §. ſi in reatu. & de ſol. l. reo. Secundo pone, q̄ mortuo criminoſo, ex crimine quo hæredes tenentur, fiſcus vult bona, ſed hæres negat crimen fuiſſe commiſſum à defuncto: nō poteſt fiſcus habere, niſi primo cōuincatur mortuum fuiſſe criminoſum: vt hic, & ff. e. l. res. Tertio dic b ſecūdum Py. & Ioan. q̄ conſciuerit ſibi mortē criminoſus: & ſecundum hoc q̄ dicit crimínibus, ſubaudi & per hoc q̄ conſciuit ſibi mortem. Nā & tunc nō debent accipi bona, niſi p̄pter crimen conſciuit ſibi mortem, nō tędio vitę: vt. ff. eod. l. in fraudem. §. eius. & . ſ. de bo. eo. l. j. in princi. & niſi crimē fuerit probatū poſt mortem: vt hic, & ff. eod. l. in fraudem. §. eius. & niſi in vita fuerit accuſatus, vel poſtulatus, vel ī crimine deprehēſus: & crimē eſt tale, vnde viuens damnatus bona perdit: vt. ff. de bo. eo. l. fin. & facit ad. l. ff. eo. titu. l. ei qui. ſed hodie reſtringitur: vt in auth. vt nulli. iud. §. fi. ſ. colla. ix.

b Omnes lecturæ ſūt bonæ ſecūdum Bart. & Ioā. de Plat.

Bona delinquentis mortui non pertinent ad fiſcum: niſi uiuens fuerit condemnatus. Bar.

Idem. AA. Palladio præfect. præto. Orientis. X.

EOrum a patrimonia mortuorum, qui vitæ ſuę tempore diuerſis conſcientiā ſuā dicūtur polluiſſe criminibus, fiſci rationibus nequaquam competere, vel ab eo alienari cenſemus, niſi poſt publicam accuſationem eos conſtiterit fuiſſe conuictos.

TITVLVS II.

DE CONVENIENDIS FISCI debitoribus.

Fideiuſſor officialium non poteſt conueniri, niſi principali excuſſo: etiam ſi de bonis principalis aliqua bona emerit. Bart.

Imperat. Gordianus A. Saturnino & alijs. I.

NOn iniuſta b ratione deſideratis, repromiſſa fiſco indemnitate, eos priori c loco conueniri, qui reliqua d contraxerūt mox, ad vos peruenirí, qui ab his e quædam mercati eſtis.

Cautio: quæ non probat contra fiſcum, ſed contra officiales, facit ut officiales primo cōueniantur. Bar.

Impp. Valer. & Gallie. AA. & Valer. Cæſ. Erophilo. II.

b NOn iniuſta. tribus modis poteſt intelligi. Primo quod aliquis adminiſtrabat negotium publicū: p̄ quo vos p̄miſiſtis indemnitatem fideiubendo. Primo ergo principalis q̄ fideiuſſor cōueniendus eſt: vt. j. de decur. l. j. licet in alijs fideiuſſoribus ſit ſecusiure iſto: vt C. de fideiuſ. l iure noſtro. ſed hodie idē: vt in auth. de fideiuſ. §. j. col. j. & ſecundū hoc nil facit finis mercati eſtis, & ſub. etiā. Item dicas promiſſa indē. ſ. à nobis. Vel ſecundo dic, q̄ ipſi gerentes negotium publicū promiſerunt indemnitatē, & contraxeruut reliqua: & vos, qui emiſtis ab eis cōueniemini nunc hypothe. vt. ff. de iure fiſc. l. mochis. & ſic facit. j. de deb. ci. l. fi. Itē facit ad vtranq̄ poſitionē. ff. de adminiſtra. re. ad ci. perti. l. curatores. §. fi. Vel dic tertio: q̄ qui geſſit, indemnitatem promiſit: & vos qui emiſtis: adhuc non ſoluiſtis pretium, et ſic fiſcus conuenit debitorē ſui debitoris, ſuo debitore non condemnato: dūmodo conuento prius & inuento non ſoluendo: vt. ff. de iu. fiſ. l. iñ. §. multa. & . ſ. quādo fiſc. vel pri. l. nō prius. ſecus in priuato qui demū condemnato debitore: et tunc per officiū executoris: ſed hoc iure actionis. ſ. cōdictionis ex. l. vel illa vtili quam cōtra debitorem habet directam: vt. ſ. quādo fiſc. vel pri. l. iñ. & . iñ. & facit. ff. man. l. ſi mandato meo. §. fi. & cōmo. l. vnde q̄ritur. in prin. & . j. de ſuſcep. l. ij. & . ff. de fideiuſ. l. ſi dubitetur. & . ſ. depoſiti. l. ſi is. Accur.

c Priori. alias principali, alias priori. & no. quod hac. l. habet fiſcus ſecundum R. ius cōmune: imo certe ſpeciale: & adde q̄ not. ff. de iu. fiſc. l. iñ. §. multa.

FIſco quidem contra te manet actio, quòd argentū f, quod inferre debebas, rationibus g fuerit relatum: ſi cautionem, quæ tibi ſuper eo expoſita eſt, tabularius nō ſubnotauit h. Aequum tamē eſt, vt prius de bonis eius, qui ex actor fuit, ſi ſoluendo eſt, & conueniendi eius facultas datur i, indēnitati fiſci ſatisfiat. tunc à te ſi ſeruari hic modus non poſsit, repoſcatur.

Si diuiſa eſt adminiſtratio à iudice uel ab eius officialibus primò conuenitur gerens fideiuſſores & nominatores ipſius, quàm perueniatur ad collegam. Bart.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Ianuario & alijs. III.

QVoniam Augerio ac filio eius ad exigenda reliqua k conſortes vos, atque ſocios l eſſe dicitis, eisq̄ m cætero rum † duntaxat nominum n exactionem mandatam o: nec inter eū p & cæteros q, qui exactores fuerant nominati, cōfuſæ exactionis mutuum r periculum conſtitutum: ſed ſeparato muneris s obſequio, diſcretam t ſolicitudinis rationē fuiſſe aſſeueratis: à iure non diſcrepat, vt prius ex bonis exactorum v, qui princi-

d Reliqua. trahere id eſt, effici debitorem: vt. ſ. de teſt. manu. l. cū teſtamento. & de conditio. & demon. l. cum ſeruus.

e Ab his. ſ. principalibus.

f FIſco. Argentum. hoc argentum ſolutum nō peruenit ad fiſcum: vel ſi peruenit, nōlibera tur ſolutione eius, q̄ debetur: vt & alias. ſ. de nō nume. pecu. auth. contra qui propriam. & hoc ideo, quia ſubſcriptū non fuit.

g Rationibus. ſcilicet publicis. ſoluiſti em exactori. Sed ob. quia ſi ſoluit, nō eſt ratio q̄ teneatur: imo eſt q̄ non teneatur. Sed dic, quia ſic ſoluiſti ſine ſubſcriptione: & ſic eo modo quo non debuit. Et not. q̄ cautio debet fieri de ſuſcepto: † Cō vt. j. de col. fun. pa. l. placuit. & in authē. de eccl. re. immo. ali. §. cmētibus. & in authent. de col. §. iubemus. cui debet ſubſcriberevnus de tab. duobus: vt. j. de ſuſ. l. duos. & ſi ſic fiat: ſtatim ſoluens eſt ſecurus: vt. ſ. de qua. præ. l. iñ. in fine. & de nō nu. pe. l. in cōtractibus. ſed eo modo facta nō fuit hic. A.

h Subnotauit. i. ſuſcripſit: vt. C. de proba. l. exemplo.

i Datur. fiſco. et facit. j. de nume. l. iñ. ſed ar. contra. C. de col. l. fi. et ſi tutor vel curator. l. iij.

k QVoniam. Reliqua. tributorū vel aliorum debitorū fiſci: quæ dicuntur reliqua, etiam ſi nihil ſit ſolutū: vt ff. de ver. ſigni. l. poteſt. et. l. cæterorum.

l Socios. alias conſcios, alias ſociatos: quia cū ei vel poſt eos ad idem officium electi eſtis.

m Eisq̄. ſ. Augerio et filio.

n Nominum. obuenientium pro reliquis prædictis.

o Mandatam. à nominatore: per quod videtur vos p̄hibuiſſe, et illos ſolos exigere voluiſſe: vt. ff. de procu. l. itaq̄. et. C. de procu. l. maritus. et ſic adminiſtrationem diuiſiſſe: vt ſubiūcit. ſi aūt dicas ipſos exactores inter ſe diuiſiſſe: planū eſt. Acc.

p Eum. Augerium. Accurſius.

q Cæreros. ſ. vos et alios ſi qui ſunt.

r Mutuum. id eſt cōmune. ſ. indiſtincte: ſed cum diſtin. l. quę ſequitur, bene eſt periculū cuiuſque inſolidū: vt ſubiūcit, et. ff. ad muni. l. imperator.

s Muneris. i. officij exactoris: quod eſt munus perſonale: vt ff. de mune. et hono. l. fi. §. qui annonam.

t Diſcretam. i. ſeparatam. ſi ergo ſeparata non eſſet, omnes exactores ante nominatorē conuenirentur: vt. j. quo quis ord. l. iñ. in prin. Accurſius.

v Exactorum. prædictorū nominū ſpecialiter cōmiſſorū.

Nomi

a Nominatores. qui sint & qualiter nominẽtur habes. ĵ. de suscep. l. exactores. Accursius.

b Rationalis. i. procurator Cæsaris: vt. ĵ. de modo mu. l. iĵ.

c Etiam vos. licet separatim gesseris. sed hoc ita si tẽpore depositi officij collegę fuerint non soluendo: alias ex persona eorum conueniri non debetis: vt. ff. ad muni. l. imperatores. & ĵ. de peri. no. l. j. sic ergo primo gerens, secundo nominator, tertio collega conuenitur. Sed videt primo debere cõueniri collegam: vt. C. de ma. con. l. aduersus. Sol. ibi omnes gesserunt. hic vero non omnes inquantũ est in illis nominibus. Item si dicas diuisionem factã à iudice seu nominatore, ad quid tenetur alter? Rñ. ad nihil. Vel dic factam esse à seipsis, vel si à nominatore dicas eum conueniri eis casibus, quibus et tutor non gerens si est diuisa à iudice. ſ. si debuit suspectum facere: vt. ff. de admi nist. re. ad ci. pti. l fi. §. antepenul. et. ff. de admi. tu. l. Lucius. §. antepe. & pe. Et adde hic distinctionẽ: quia aut omnes gesserunt: & simul fuit iniunctum. aut diuisum diuisione facta à se, aut à iudice: aut tantum vnus gesit. Primo casu omnes collatores & etiã fideiussores eorũ ante nominatorem cõueniãtur: vt. ĵ. quo qs ord. cõ. l. iĵ. in princi. Idem ĩ tutoribus: vt C. de ma. cõue. l. aduersus si diuisim à iudice: tũc obtinet qđ hic dicitur, &. ĵ. quo quis ord. l. iĵ. §. j. ſ. in casibus, in quibus et tutor, vt modo not. si aũt ipsi diuiserũt: tunc primo nominator quam nõ gerẽs: vt. ff. ad muni. l. imperator. & de admi. re. ad ciui. pti. l. curatores. in prin. & aliud in tutoribus: vt. C. de diui. tu. l. iĵ. in fi. si aũt vnus tantũ, cum tamen omnibus sit iniunctum: tunc idem qđ in superiori casu: vt. ff. ad municip. l. quid ergo. & est ratio, quare prius nominator in prędictis casibus conuenitur: quia rõne fidei: sed collega negligentię nomine conuenitur: vt. d. l. imperator. in fi. & facit. ĵ. de fabricen. l. iure prouisum. & de suſce. l. iĵ. &. ŝ. si plu. vna senten. l. j. in prin. &. ŝ. quib. cau. pig. vel hypothe. ta. contra. l. satis.

pali loco ad exactionem fuerant destinati, indẽnitate fiscali satisfiat: postę eos, si solidũ debitũ exolutum non sit, nominatores[a] conueniri. Rõnalis[b] igitur noster iuris ordinem sequetur, excussisq́ exactorum facultatibus, nec nõ etiã nominatorũ, (si fiscus in vniuersi debiti quantitate securitatem indẽnitatis cõsecutus non fuerit) etiam vos[c] ad restituenda fiscalia debita adstringet.

Debitores fisci exigũtur summatim, nec possunt impetrare, ut eodem modo debitores sui exigantur: sed eorum exactio inordinario iudicio repetenti reseruatur. Bar.

Imppp. Valẽt. Valẽs & Grat. AAA. ad Archelaum com. Orientis. IIII.

HI, qui fisco nostræ manſuetudinis obnoxij sũt, omissa frustratione[d] teneantur[e]: vt qđ suis nominibus[f] debent, de suis facultatibus cogantur exoluere: seruatis, cùm compleuerint, allegationibus propriis, si quas aduersus quoscũq; ex suis contractibus debitores cõpetere sibi ex iure crediderint: ita vt aduersus eos, quos sibi obnoxios asseuerant, legibus[g] & iudicijs experiundum esse cognoscant.

Scriptura propria non facit fidem pro scribente, uel eius hærede, etiam si fiscus sibi successerit. Bartolus.

Idem AAA. Fortunatiano com. rer. priuat. V.

INter chartulas confiscati[h] breuis[i] quidam asseueratur inuentus, qui nomina continebat debitorum, seu contractuum: cùm tamen neq; testibus credita pecunia probetur, neq; cautionibus[k] ea, quę breui inserta sunt, ostendantur: iniquũ esse perspeximus, vt sub propria annotationis manu vnusquisque sibi faciat debitorẽ[l]. Occasionis igitur huiusmodi calumniã præsenti volumus iussione cohiberi: vt breui vanitate[m] reiecta, nullus ad redhibitionem[n] de ijs, quorum nomina cõscripta sunt, vrgeatur. quod & in alijs similibus[o] causis[p] obseruãdum esse cẽsemus. D. pri. non Iul. Hierapol. Gratiano A. iiij. & Merobaudæ Conſ.

d Hi, qui. Frustratione. frustrabant dicẽtes se nõ habere adhuc pretium rei fiscalis ab emptore, cum hic esset administrator fisci, & illicite vẽdidisset. nã nõ liberat etiam cedẽdo: vt ar. ff. de pig. ac. l. pe. idẽ si ex quacunq; alia causa prętẽdat se non cõueniri debere, nisi suũ cõueniat debitorẽ, vel q́ dicebat fisco vt conueniret debitorem sui debitoris: qđ non licet: vt hic, &. ŝ. si cer. pe. l. nõ aduersus. &. ŝ. quando fis. vel pri. ve. l. nõ prius. nisi in casibus: vt. ff. de iu. fis. l. iĵ. §. multa.

e Teneantur. & soluant.

f Nominibus. i. creditoribus. ſ. fisco. vel dic, id est, obligationibus quibus tenetur fisco.

g Legibus. No. iure & nõ vi debitorẽ cõueniẽdũ: vt. ff. qđ metus cau. l. extat. &. ŝ. de ac. & ob. l. negantes. & de Iudę l. nullus. & de pig. l. iĵ. &. ŝ. vnde vi. l. si quis in tãtã. &. ff. ad. l. Iul. de vi pri. l. creditores. et si ven. no. mu. l. j. §. j. & de re. iur. l. nõ est singulis. in princip. & in authen. vt ĵ q ob. §. j. Sed ar. cõtra ff. de fur. l. qui vas. ĩ princ. sed ibi auctoritate iudicis. & no. q́ ex hac. l. fiscus habet ius commune.

h Inter chartulas. Confiscati. ex causa delicti vel alia quacunq;. vel. i. hominis. et dicit aliqs confiscari, qñ eius bona confiscuntur.

i Breuis. i. schedula vel quaternus.

k Cautionibus. ſ. publicis.

l Debitorem. vt ŝ. de probatio. l. exemplo. & l. rationes.

m Vanitate. alias vanitate: alias varietate: quia aliqui dicebant valere. & alij non. sed ecõtra si dicat solutã, secus est: vt in auth. de rest. §. & licet. vel illum bonorũ dominũ quando debuisse: secus similiter si scripsit sua manu: si modo adest causa: vt. ff. de proba. l. cum de indebito. §. fin. alias se impiene probat: vt ŝ. de proba. l. instrumenta. Accursius.

n Ad redhibitionẽ. i. solutionẽ. Ac.

o Similibus. scilicet priuatis. ad qđ. ŝ. tit. j. l. iustas.

p Causis. ſ. publicis

q DE FIDE INstrumentorum &c. Alias instrumẽti et iure hastæ fis. &c. nã & de instrumẽto facto vel cõmisso ĩ cõtractu fiscali dicit: vt. ĵ l. j. &. iĵ. alias deest instrumenti: & dic de fide & iure hastæ &c. i. venditionis quæ fit cum subhastatione à fisco: quæ venditio facile conuelli non debet: vt. ŝ. de remiſ. pig. l. si hypothecas. & qđ de alienationibus subijcit, dic vt. ĵ. eo. l. si tẽpora.

r Quod in libellum. Condemnatus fisco in c. cuius etiam res capta ex causa iudicati vendita fuerat minus solenniter per fiscum, supplicat pro recuperanda. Accursius.

s Desiderium. desiderans enim rẽ tuam recuperare. Sed cõtra quem agis, & qua actione? Dic vt no. ŝ. de iu. fis. l. si minori.

t Procuratore. fisci. ſ. qui ius habet vendẽdi: vt. ĵ. e. l. qcunq;. at ſprocurator Cæsaris non vẽdit rẽ Cæsaris sine speciali mandato: vt. ff. de off. procu. Cæſa. l. j.

v Facultas. vt qa habet mãdatũ à principe vel etiã à procuratore fisci: vt ar. ff. man. l. si procuratorẽ. §. j. & ad hoc. ŝ. si p pu. pen. l. iĵ. ab his em̃ facta vẽditio valet: si mõ pretium sit solutũ: nec valet p̃misio dupli: vt. ff. de iu. fis. l. si p̃curator. A.

x Habitis hastis. alias habitis istis. ſ. psonis supradictis. alias habitis

† De addictionibus vide Bud. ff. de in diem addicti one. ad titulũ, nisi malis legere auctionibus: de quibus pulchre Pyrrhus hic.

de hac L. 1ª cum sequent der. Custa. Pinel. in L. venditio. 2ª part. c. 2.

TITVLVS III.

DE FIDE INSTRVMENTORVMq, ET IVre hastæ fiscalis, & de addictionibus†.

Si probatur, quòd in uenditione rei debitoris fisci debita solennitas non seruetur: restituitur res cum fructibus perceptis & percipiendis. Bartolus.

Imp. Alexander A. Curtiæ. I.

QVòd in libellum[r] contulisti, p̃curatori meo, ad cuius officiũ desiderium[s] tuũ pertinet, allega. cui si probaueris, non autore procuratore[t], vel eo, cui vendendi fuit facultas[v], neque habitis hastis[x], neque omni

habitis hastis.ad quod.ĩ.l.prox.alias habitis actis seu gestis.& tunc dic.i.nõ conuẽto debitore, & apud iudicẽ interpellatiõe celebrata:vt.ŝ.si propter pu.pen.l.fi.non autẽ dicas scripturã necessariam:vt.ĩ.l.iĩ. Accursius.

Omni ordine.ordo in rebus fiscalibus vendendis hic erat vt debitum subsit:et sit cessatum, cum de hoc sit facta interpellatio coram prẽside: vt.ŝ. si propter pu.pen.l.ñ.&. iĩ.Itẽ q̃ fiat subhastatio: vt ĩ.l. fin.& xx. diebus publice sit venalis, & plus offerẽti det: vt.ŝ.de sacrosã.eccl. authẽ.hoc ius porrecẽtiũ.Itẽ q̃ iusto pretio detur: vt.ĩ.l.ñ.& ŝ.de iure fisci.l.si minori.&.ff.de iure fis. l.iĩ.ſ.diui.Item procurator fisci debet adesse,vt hic,quibus peractis valet venditio,& nõ reuocatur: vt.ĩ.e.l.si tẽpora. & ŝ.de remis pi.l. si hypothecas.&.ŝ.de cõmu. rerũ ali.l.ĩ.sed si aliquid deest, non valet:vt hic,&. ĩ. p. xi.& arg.ff. de transac.l.cum hi.ſ.si prætor. et. ĩ. de prædijs cu.sine decre.non alie.l.j.et.ĩ.&.ŝ.si vẽ. pig.ag.leg.j.ñ.iĩ.&. iĩ.& de rescind.vẽ. l.si quos.& si aduer. fi.l.edictos. Sed ĩtra quantũ tẽpus vẽdet fiscus? Respõd. vt in priuato: vt no. ŝ.de iure fisc.l.iñ.Item & op.quomodo ꝓbat actor negatiuam cõtra regulã.ŝ.de proba.l.actor. Item quomodo probat solennitatẽ deesse? Imo contra debet probari eam affuisse:vt.ff.de pu. l.quęcũq̃.ſ.j.& fina.Sol.ad vtranq̃:hæc probat eo ipso q̃ nõ probatur contra:vt ar.ĩ.qui milita.non pos.l.super seruis.vel hic erat scriptura quæ dicebat hoc interuenisse: cui erat stãdũ, nisi contra probetur:vt.C.de prob.l.cũ precibus.& probat̃ secundũ hoc per obliquum negatiua:vt & alias.ŝ. de contrahẽ. stip.l.optimã. Alĩ dicunt hęc omnia prẽsumi solẽniter acta: vt insti.de fideius.ſ.fin.sed in.l.quęcunq̃. dicunt idẽ.& sic ibi probari eo ipso q̃ non probatur contra.q.d̃ non placet:vt ibi notaui.& facit.ff.de probatio.l.ab ea parte. Acc.

b Debes.propter quod debitum facta fuerat venditio.

c Mala fide.quod est eo ipso,q̃ nõ est seruatus ordo. Acc.

d Recipies. sed qua actiõe ageret? Rñ.vt.ŝ.de iur.fis.l.si minori. Accursius.

e Debere.tenetur ergo de percipiendis,licet habeat ti.& sic est ẽcontra.ŝ.de rei vend.l.si fundũ.Sol.hic de percipiendis,qui adhuc erãt in fundo:q̃ pars fundi sunt:& sic nõ vt fructus:vt ff.de rei ven.l.fructus.pendentes. Vel secundũ alios P.et Ir.puenerunt iniuste:vt à lupanaribus:vel peruenire debuerũt,vt honesti.q tñ peruenerũt:secus si nõ peruenerunt:licet debitor percepisset,si ei possidere licuisset. & secũdum hoc peruenire debere.i.debite puenerũt. Vel verius hic speciale,vt & alias notaui in prædicta.l.si fundum.& facit.ff.de rei vendica. leg.fructus.Item in libro Azo. vel M.deest peruenire debere.

f Dvplex.Desiderium desiderat recuperare rem suã à fisco venditam ob debitum.

g Hastarum quæ solennitas non fuit omittẽda:vt.ĩ l.fin.& ŝ.si aduersus fi.l.edicto.& de excep.rei iud.l.ordo.

h Suggeris.id est,dicis.

i Vilitate. quod nõ fuit faciendum: sed iusto pretio:vt.ff. de iure fis.l.iĩ ſ.diui.&.ŝ.de rescindẽd.ven.l.si quos. &. ff. de iure fisci.l.iiĩ.&.ĩ.de prædijs cu.l.j.

k Vtilitatemq̃.repete in:vel si habes in,dic in,pro cõtra.sic ŝ.de hære.l.iĩ. Vel forte est vna pars,inutilitas.

l Redargue.i.arguendo eam cõuince:vt.ff.de verb.sig.l.in dicasse.s.agendo cõtra fiscum.quod dic vt.ŝ.de iu.fis.l.si minori.& habet fiscus hac l.ius commune.

m Indemnitati.sol uẽdo fisco qd̃ debes

n Securitati. i.indẽnitati. Accur.

o Et si instrumẽta. Hęc lex respicit primam partem tit.& est ius commune & facit.ŝ.de pact. l.pactũ.et de trãsact. l.cũ te.& de rei vẽd. l.cũ super.&. l.iudicia. Accursius.

p Probationibus. scilicet idoneis.

q Nomine.vl ipsa emẽte , vel alio pro ea. Accursius.

r Translatum.q̃ suo nomine sit empta: & ei possessio tradita sufficit quicũq̃ soluerit pretiũ, dummodo sit solutum: vt hic,&.C.de proba. l. cũ res.si qs al.vel sibi.l.j.&.leg. multũ.et.l. qui aliena pecunia.

s Matris.cuius bona ex delicto fisco obuenerãt.secure ergo emit qui à fisco emit, dummodo solẽniter:vt.ŝ.l.j. &.ĩ. ne fis. rem quam vẽ. euin.l.j.&.ĩ. &.ŝ.de. cõ.re.al.l.iĩ.Accur.

t Stẽpora. Vel hastis. Alias hastis:alias auctionibus,alias vtrunq̃.& dic,q̃ quãdo fiebat sub hastatio,dicebatur per præconẽ,q̃ qui plus dederit vsque ad mensem,ille habebit.licet ergo intra mẽsem alicui libere venderetur,tamẽ admittebatur adiectio intra dictũ tempus. si autẽ cum eo tempore esset dictum,vt posset dari alĩ plus offerenti intra mensem,esset pactũ in diẽ addictionis: & valeret etiã inter priuatos:vt.ff.de in diem addic.l.j.quod in prędicto casu non est:vt ĩ.de ven.re.ciui.l.j.vel dic tẽpus statutũ à lege,qd̃ non habemus,nisi in ecclesia xx. dierũ:vt in auth.hoc ius porrectũ.& forte tale est hic.vnde not.q̃ in fiscalibus alienationibus tam suarum rerũ q̃ obligatarũ,locũ habet quod hic dicitur:vt.ff.ad muni.l. Lucius.ſ.fi.Itẽ in locationibus fiscalibus & patrimonialibus temporalibus,non tamen perpetuis locũ habet: vt.ĩ.de loc præ.ciui.l.fi.ſ.fi.ad res autem ciuitatũ locũ nõ habet,nisi ciuitas habeat propriã legem super hoc:vt.ĩ.de admi.rerum pub.l.j.&.ñ. Acc.

v Profitearis. Tu q vis emere.et no.q̃ tm̃ semel est faciẽda adiectio:vt.ĩ.de loc.prę.ciuili.l.ñ. Vel dic tu debitor,qui cessaueras:vt.ĩ.de loca.præ.l. ciui.l.congruit.et.ff.de in diẽ addict. l.licet. Accursius.

x Admittat.et tibi dominiũ applicet:vt.ĩ.de vendi.rerum ciui.l.j.hoc autẽ verum est:nisi idem qui prius emerat, licitando obtinuerat.quo casu fructus medio tempore perceptos perinde ac si alius licitando obtinuisset,fisco restituet:nisi et prima venditio et secũda adiectio sit facta ante perceptionem fructuũ:et nisi per colonum fuerãt percepti.nam primo casu emptor secundo colonus percipiet, et dabit mercedem emptori: vt.ff.de iure fis.l.fin. Accursius.

y Qvæcunq̃.Scilicet bona vel corpora:et sunt licitãda, id est,vendẽda,vel ad vẽdendũ ponenda sub quadã licitatione.nam̃ plus offerenti dari debent: vt.ŝ.de sac.san.eccl. auth.hoc ius porrectum.

Si in uenditione debita solennitas non fuit obseruata:res uẽdita retrahitur.Bart.

Imp.Gordianus A.Heracleoni. II.

Dvplex ratio desideriũ tuũ iuuat: & quòd prætermissa hastarũ solennitate, possessiones tuas ex officio distractas suggeris: & quòd pretij vilitate, ob exiguum debitum, gratiosam emptionem in fraudem tuam vtilitatemq̃ rationum mearũ, aduersarium commentum fuisse dicis. quapropter illicita ista redargue,tam indemnitati fisci consulturus,quàm tuæ securitati operam laturus.

Emptio à fisco facta, & alia quæ requirũtur ad acquisitionem dominij, possunt probari sine scriptura.Bar.

Idem A.Crispo. III.

Et si instrumẽta emptionis non extent,quibuscũque tamen probationibus vxor tua ostenderit ad se eam domum pertinere,quã à fisco eius nomine dicis comparatam,pretiumq̃ ab ea exolutum,& in eam dominiũ translatum:frustra fiscum ex persona matris eius referre quæstionẽ procurator meus non sinet.

Intra tempus in subhastatione statutum,quilibet ueniens admittitur:licet res iam alteri fuerit uendita.Bart.

Impp.Dioclet.& Maximian.AA.& CC.Marcellinæ. IIII.

Si tẽpora, quæ in fiscalibus auctionibus vel hastis sta tuta sunt,patiuntur:cùm etiã augmentum te facturam esse profitearis ,adi rationalẽ nostrum , vt iustam† vberioris pretij oblationem admittat.

Vẽditio facta à fisco solenniter,nõ retractatur prætextu rescripti,nel minoris ætatis.Bart.

Imppp. Valẽs,Grat.& Valẽt. AAA. ad Clearchum præ.præ. V.

Qvæcunq̃ pro reliquis

† alias daturus.

prodigorum [a] in annonario titulo cęterisq́; fiscalibus debitis in quibuscunq; corporibus sub auctione licitanda sunt, fisco autore vendantur: vt perpetuo [b] penes eos sint iure dominij, quibus res huiuscemodi sub hastæ solennis arbitrio fiscus addixerit [c]. & si quidē vnquam, vt à fisco facta venditio possit infringi, autoritate rescripti fuerit impetratū: nullus obtemperet [d]: cum etiā minoribus, si quando aliquid ex rebus eorum pro fiscalibus debitis addicatur emptoribus, repetitionis facultas in omnem intercipiatur ætatem [e].

Qui solenniter emit à fisco, solum ad pretiū tenetur, & ob aliud debitum non conuenitur. Bartolus.

Iidem A A A. ad Felicem. VI.

SI quis proscribente [f] ac distrahēte fisco, debitorum [g] fiscalium emerint facultates, pro earum rerum tātum pretio obnoxij sint, quas eos pa tuerit decursis hastis [h] & proscriptione habita comparasse. Nam ita eos munimus, vt nullius cōuentionis [i] reliquorum fiscalium nomine patiamur extrinsecus subire iactu ram.

a Prodigorum. i. cibariorum. nam prodigum prodigi, et in plurali prodigia prodigiorum, id est, cibus cibi: & sic cibariorum secundum P. quæ intra proximos dies prodiguntur. i. cōsumuntur: vt. ff. de offi. præ. l. plebiscito. administrauerat ergo & male annonaria cibaria hic administrator. Vel dic prodigorū, quibus est interdictum bonis: vt in sti. qui. non est permis. fac. test. §. itē ꝓdigus. & reliqua appellat cibaria ipsorum, quę plerunq; à fisco præstantur: vt §. de sac. san. ec. l. privilegia. & de cōpen sati. l. iij. quæ male administrauit iste, qui patitur venditionē bonorū suorū.

b Perpetuo. facit j. de capt. & distra. pign. tributo. cau. l. vnica. & de censi. l. fi. Sed contra. ff. de iu. fisc. l. ꝑdijs. So. ibi pro tributis: hic pro mala administratione vel alio debito ex contractu vel maleficio.

c Addixerit. i. vēdiderit. sic ponitur ff. de iu. fis. l. fina. in princ. & de re iud. l. à diuo. §. si post. sed & præter hanc solennitatem aliæ debent interuenire: vt not. s. l. j.

d Obtemperet. vt. s. de preci. imper. of. l. rescripta. et si cōtra ius vel vt. pu. l. fi.

e Aetatem. etiam minorem. sic ergo minor non iuuatur iure etiam speciali: quando fiscus vēdidit rem eius pro debitis, secus si credens fiscus suam: vt & s. si aduer. fiscum. l. fin. hoc tamen verū est, si interuenit tutor vel curator: vt. s. si propter pu. pen. l. fi. Sed contra. j. de fun. pa l. ij. Solu. vt ibi.

SI quis proscribente. i. ob debitū fiscale capiente & describente. Vel dic, id est, publice venale proponente: vt s. de distract. pig. l. creditor.

g Debitorum. qui cessauerant in solutione. & ideo eorū bona vendebantur. et sic est masculini generis.

h Decursis hastis. i. diebus quibus publice stetit venalis: vt in auth. hoc ius porrectum. Vel dic hastis decursis, id est, factis subhastationibus. Accur.

i Conuentionis. nisi ad pretium, vt dixi, et est sic. s. l. prox. et. j. de fun. reipub. l. ij. et in agro deserto idē est, qui nouo possessori assignatur: vt. j. de censi. l. fi. sed cōtra. ff. de iure fis. l. prędijs. Solu. hæc illam corrigit. vel hic alia prędia: ibi vt tributaria venduntur. Item contra. ff. de pu. l. imperatores. sed ibi pri uatus priuato. et facit. s. si aduersus fis. l. fin.

DE VENDITIONE RERVM fiscalium &c.

k l m FOrma est id est, constitutio iuris. sic. s. de offic. pfec. prę orietis. l. formam. et. ff. de pactis. l. rescriptū. Vel. pro saltem, vel pro etiam. Vt vniuersa. alias, vt vni. alias deest vt. & dic,

id est, tota.

n Meis. s. fisco sic. s. credi. cui. pi. non de. l. j.

o Distrahatur. id est, distrahi possit. & est speciale in fisco. secus in alio qui non nisi partem suam vendere potest: vt hic, & s. de cōmu. re. alie. l. ij. Sed quid si nullam partem habet fiscus, & vendit? Rñ. aut credit suā: & statim emptor est securus, vt s. de qua. prę. l. fi. aut scit alienam, & non præiudicat domino. nā si ideo præiudicat, quia partem habet: vt hic: ergo vbi non habet, non ꝓiudicat. Item secundum M. locū habet hæc lex, quando nō potest commode diuidi. sed certe indistincte dicit hic: ergo sic est intelligendū: vt ar. ff. de pub. l. de pretio. & adde distinctionem: vt not. s. fami. erciscūd. leg. si familiæ.

TITVLVS IIII.

DE VENDITIONE RERVM FISCALIUM cum priuatis communium.

Ratione partis fiscus potest uēdere totū. Bar.

Impera. Alexander A. Eupleo. I.

FOrma est [k], quoties ad fiscum, vel [l] minima portio rei pertinet, vt vniuersa [m] à procuratoribus meis [n] distrahatur [o]: sed pretium partis tantum in fiscum redigatur [p], reliquum dominis partium restituatur, emptorem igitur prædiorū, de quibus [q] libellū dedisti, apud suum iudicem [r] conueni, vsurū defensionibus, quę sibi competunt [s].

Pars epistolæ.

TITVLVS V.

NE FISCVS REM QVAM VENDIDIT, EUINCAT.

Res fisci solenniter uendita nō euincitur, licet non pertinuerit ad stationem uenditoris: & officiales inuicem experiuntur etiam durante officio. Baldus.

Imp. Alexander A. ad Hermiam. I.

GRauissimū verecūdia mea duxit, vt cuius rei ꝓtiū, cū bona fide [t] esset addicta [v], semel fiscus acceperit [x], eius controuersiam referat [y]. Non solum ergo emptorem ab eadem statione [z],

p Redigatur. s. cū totum fisco est soluēdum: sed pars redigitur in fiscum, vt irreuocabiliter habeat, & aliam reddat socio suo. hoc enim innuit verbum restituatur, et verbum redigatur, & natura contractus. sic ergo in subsidium, cū nō possit retrahere rem habebit ratum: & actione negotiorum gestorum contra fiscum aget ad pretiū: vt. s. de rebus alie. nō alie. l. j.

q De quibus. scilicet prædijs. Accur.

r Suum iudicem. quia actor sequitur forum rei: vt & s. s. vbi in rem act. l. j.

s Cōpetunt. quæ vere competunt: vt & s. de commu. rerū ali. leg. ij. & s. in principio huius legis.

NE FISCVS REM, QVAM vendidit, euincat.

Facto proprio quis cōtrauenire nō debet.

t GRauisimum. Bona fide. scilicet emptoris & vēditoris. ratiōe ergo malæ fidei ipsemet fiscus refert controuersiam. M. sunt & alia necessaria: vt not. s. de fi. instru. l. j.

v Addicta. i. vendita. sic. ff. de iure fis. l. fi.

x Acceperit. nō ergo fides de pretio potest haberi: vt. ff. de iu. fis. l. si procurator.

y Referat. hoc siue vt propriam, siue vt obligatam vendiderit: vt. j. de fun. rei pri. l. j. & s. cred. cui pi. non de. l. j. & de distr. pig. l. si hypothecas. & ff. de distract. pig. l. si is. & de excep. rei vend. l. j. & s. titu. ij. l. & si instrumenta. & de rescin. ven. l. iij. et de euict. l. siue possessio. & j. l. proxi. quæ omnes sunt ar. q; nemo veniat contra factū suum, vel eius cui successit ad qđ etiā & ff. de adop. l. post mortē. & s. de rei vendi. l. cum à matre. & ff. decreto ab ord. faci. l. penul.

z Statione. i. nomine eiusdē stationis habet enim fiscus plures stationes: & si vēdat rē vnius quasi sit alterius, non potest alterius nomine reuocare. ad quod. s. de solu. l. ij. Sed ar. cōtra s. de cōpen. l. j. Sed ibi est ratio propter confusionem vitandā. & est hic ar. q; si abbas vēdat rem vnius cōuentus sibi subditi. quasi

quasi sit alterius, q non potest reuocari.

a Officia. earundem stationum, vel diuersarū. & dic negotiorum gestorū in subsidiū actionis: vt. ff. de re. alie. non alie. l. j.

b Retractare. hic potes dicere ea, quæ superiori lege dicta sunt.

DE IIS, QVI ex puplicis rationibus &c.

c Si quis. Tabularijs. qui cum susceptoribus erāt: vt j. de susce. l. duos.

d Arcarijs. q præerant arcis, ī quibus pecunia publica reponebatur: de qbus habes. j. de suscep. l. fina. & j. de ijs quę ex pu. co. l. ij.

e Officijs. s. alijs

f Sumpserit. non enim debet alicui p̄sonæ publicę vel priuatę mutuari, sed ad vsum deputatū seruari, & iussu superioris ibi dari: vt. j. de ijs, qui ex pu. col. illata sunt. l. j. ij. & iij.

g Autoritate. condictiōe ergo ex. l. vel actiōe in factum. ad quod. s. de iur. fis. l. q in contractibus.

h Teneatur. scilicet simul cum fraudis participe vno pluribus ve: vt. ff. de iure fisci. l. aufertur. §. fi. & not. s. de iur. fis. l. defensionis. Itē contra j. l. proxi. Solu. vt ibi et no. quod in quadruplo continetur res: vt. j. tit. j. leg. j.

i Sciant. Accipiendi. s. auri, quod subijcit.

k Sacris. id est, sacris largitionibus deputatum.

l Facultatem. vt &. j. de ijs, quę ex pu. colla. l. j. ij. & iij.

m Commodis. scilicet acceptoris.

n Occultæ. quod præsumitur eo ipso quod sine autoritate principis, vt subijcit: vel comitis sacrarū largitionum: vt j. de auri. pub. persecutoribus. l. vnica.

o Cautionis. s. sine fideiuss. vt. C. de ver. sig. l. sancimus.

p Fide. cū fideiussore: vt cautiōe ī scriptis: spōdere sine scriptis

q Omnibus. imo in quadruplū: vt. s. l. prox. contra. Sol. ibi in alia pecunia, hic in auro. ar. in auth. de fideius. §. quod autē. vel hic mutuat, vt publica dicēs habere mandatum, vt hic. qd' nō licet, vt dixi sine autoriate principis vel comitis: ibi vt priuatā. & sic hic furtum seu peculatum & falsum: ibi furtum seu peculatū tantum. Vel ibi ciuiliter, hic criminaliter. Itē cōtra. j. de frumen. vrbis Constantino. l. ij. Sol. vt ibi. Accur.

r Commodauerit. i. mutuauerit. & sic improprie.

sed nec ab alia quidē quæstionem pati debere æquum est: cùm etiam in his venditionibus, emptore nō inqetato, officia[a] inter se possint experiri.

Impp. Honor. & Theodos. AA. Palladio præfec. præto. II.

Retractare[b] fiscum, quod semel vendidit, æquitatis honestatisq; ratio non patitur.

TITVLVS VI.

DE IIS, QVI EX PVBLICIS RATIOnibus mutuā pecuniam acceperunt.

Qui accipit pecuniam mutuam ab officialibus fisci, tenetur in quadruplum. Barto.

Imppp. Valen. Valēs & Grat. AAA. ad Probum præf. præt. I.

Si quis ab exactoribus tabularijs[c] & arcarijs[d] officijsq;[e] rationum fœnebrem pecuniam sumpserit[f]: detectus in eodē, ad quadrupli pœnam ex hac autoritate[g] teneatur[h].

Qui aurum fiscale mutuò sumpsit sine principis licentia, & qui dederit: pœna hic inserta tenetur. Bartolus.

Imppp. Grat. Valens & Theo. AAA. Palladio pref. præto. II.

Sciant omnes, accipiendi[i] mutuo ex largitionibus sacri[k] auri, nō petere cuiquam facultatē[l]. Quòd si quis aurū ex nostro ærario priuatis cōmodis[m] profuturū, occultæ[n] aut cautionis[o] aut sponsionis fide[p] vt debitor redditurus sine nostra autoritate acceperit: ablatis bonis omnibus[q], perpetuæ deportationis subdetur exilio. Is etiam, qui ex memoratis thesauris sub specie publici creditoris aurum cuiq; cōmodauerit[r] aut dederit, capitali sententię subiuget.

TITVLVS VII.

POENIS FISCALIBVS CREDITORES præferri.

Persecutio pœnæ præfertur, quando pœna additur per nomina multiplicatiua: in dubio inest simplum. Bal.

Imp. Antoninus A. Marcello. I.

Rem suam[s] persequētibus, pœnæ exactio postponitur. Sicut itaq; in sortis quantitate, fisci persecutio potior est: ita in triplo, quod pœnæ nomine adiectū[v] est, propria forma[t] obseruanda est.

TITVLVS. VIII.

DE FISCALIBVS VSVRIS.

Ex mora pœnæ non accedunt usuræ. Bar.

Imp. Antoninus A. Antigono. I.

Eius[v] summæ, quam tibi pœnæ nomine inflictam probaturus es, vsuræ non exigentur. nec enim multam[x] tibi procurator meus rogauit vltra, quàm placitum est: sed pœnam te iussit inferre.

Fiscus qui succedit in locum priuati utitur iure priuati. Bar.

Imper. Alexander A. Victorino. II.

Si sub pignore creditū fuit: etiam fiscum, qui successit in locum debitoris[y], vsuras prestare oportet, si eas dependi saltem pacto[z] placuit.

Fiscus non potest stipulari usuras ultra legitimum modum usurarum: nec iam ab alio stipulatas exigere. Bartolus.

Impera. Iustinianus A. Mennę præfec. præto.

Fiscum etiam nostrum parere sanctioni[a] nostri

POENIS FISCALIBVS CREDIT. &c.

s Rem suam. Pone casum per. l. s. tit. j. l. j. & de iu. fis. l. qui in contractibus. & facit. ff. sol. ma. l. si marito. & ff. de iur. fis. l. in summa. & l. quod placuit. & l. et l. Statius Florus. §. fi. & l. deferre. §. fin. & l. Titius. & ar. s. de iur. delib. l. fin. §. si vero.

t Propria forma. vt postponat: vt in princ. huius. l. in pretio autē redacto ex venditione pignorū preponunt priores: vt. ff. de iu. fis. l. res. §. j. & hoc si personaliter agatur: sed in hypothecaria prior in tempore prefertur: vt. ff. qui po. ī pig. l. si pignus. quę hypotheca etiam in delictis est secūdū Azo. vt. s. de pri. fi. l. j.

DE FISCALIbus vsuris.

v Eius. Pone exemplum in pœna cōuentionali promissa fisco pro quo infra placitū &c. cuius nō debetur vsura. Vel pone in pœna legali dupli: vt. s. de iure fisc. l. defensionis. vel quadrupli: vt. s. de ijs, qui ex publi. ra. l. j. & dic placitum est i. placuit procuratori. & sic not. pœnæ nō accedit vsura: vt hic, & ff. de magi. cōue. l. fina. sed forti fisco debitæ sic, etiam sine promissione vt ff. de vsu. l. cum quidā. §. fiscus & de iur. fis. l. si fiscus. Vsura non accedit pœnæ.

x Multum. videbatur vsura deberi quasi quædam multa, quæ pœnæ accederet: quod remouet: qa nō irrogauit eā vltra pœnam. certe nec potuisset irrogare eā, si voluisset: vt. s. de modo mul. l. ij. certi enim sūt iudices, q possunt multare: sed pœnas ordinarias omnes possunt imponere etiā delegati: vt. ff. de iud. l. ij. §. his dat. & de verb. signi. l. aliud. §. iter multam. a Vide in Specu. de feren. §. ij. versi. & quam fo cies. vbi de hoc inuenies concor. et canonist.

y Si sub pignore. Debitoris. vtitur enim in hoc iure priuati: vt. ff. de vsu. l. cum quidā. §. fiscus. & arg. s. ad. l. Iul. de vi. l. tutores.

z Pacto. hic fuit actū, vt pignus p his teneretur: vt. s. de vsu. l. per retentionē. Arg. contra. ff. de pign. ac. l. cum vitiose. Sed hic non intercessit vitiose obligatio pignoris. Accursius.

a Fiscum. Sanctioni. quam habes. s. de vsu. l. eos. §. cęteras. qua dicitur regulariter quemlibet vsque ad semissem & non vltra posse stipulari vsuram præter mercatores, quibus est permissum besses: & præter quosdam alios qui centesimā partem

partem possunt stipulari. Vnde versus.
Discant illustres stipulari posse trientes:
Sed mercatores vsuras quærere besses.
Quærere semisses possunt communiter omnes.
In traiectitia poterit centesima quæri.
Stabit ergo fiscus Illi regulæ: vt hic, &.ſ. de iſs, quibus vt indi. l.j.

a Deuolutæ sunt. puta per successionẽ. quo casu hoc vtetur priuilegio postquam inter nomina debitorum retulit: vt.ſ. de vſu.l.cum quidam.§. ſi debitores. &.ff. de iur.fiſci.l.ſi fiſcus. Accursius.

DE SENTENtijs aduersus fiscũ.&c.

b Causas. Cum iudicaꝛ contra fiscũ: aut rite omnia facta fuerunt:& tunc valet sententia, & appellatur iure communi:vt ff.de appella.l. illud. aut absente aduocato fiſci:& non valet sententia ipso iure, iure speciali.quod dic: vt ff.de iure fiſ.l.ſi fiſcus alicui.et.l.iij.§.diuus. & ita tempore non confirmatur:vt.ff.de appel.l. ſi expreſsim. &.ſ.de fal.l.ſicut.aut omiſſum est instrumẽtum, pro eo faciens: & tunc iure speciali vſq; ad triennium retractatur petita restitutione per officium iudicis: vt hic, &. ff. de re iudicata.l.imperatores.nec obstat ff. de iureiur.l.admonẽdi. vbi & in priuato dicitur idem,quia respon. vt ibi notaui. Item secundum hoc non obstat.ſ. de re iudicata.l.ſub specie.& de transact.l.ſub prẽtextu.quia ibi in priuato non retractatur: & hoc ſi non interuenit præuaricatio.alias distingue: aut corruptio pecuniæ interuenit in iudice vel procuratore fiſci agente & tunc non valet ipso iure etiam post triẽnium: vt hic.& supra de pœna iud. l.constitit.& sic etiam potest intelligi supra de aduo.diuerso. iudic.l.j.aut gratia vel ambitione tantum:& tunc valet,ſed retractatur vltra triẽnium: vt hic,&.ff.ad Trebel.l.ſeruo.§.cum prætor.ſed hoc casu quando nõ pretio, vſq; ad quadriennium tantum à die sententiæ,& per in integrum restitutionem:vt.ſ. de temp.in integ.restitut.l.finali.& ita vtimur communi iure, quando interuenit præuaricatio, & quæ dixi in repud. eadem in eccleſia [a] & in pupillo dici possunt, vt not.ff.de re iudica.l. imperatores. Accurſius.

c Præuaricatio. præuaricatio in aduocato: fraus in iudice, vel aduerſario. ad quod.ff.de iud.l.ſi prætor.§. Marcellus.& ff.de iure fiſci.l.imperatores. Item an ex eadem conteſtatione & actis agetur,vel nouiter fiat conteſtatio? Dic vt no.ff.de appel. l.ſi expreſsim. Item an primo debeat agere respub.contra procuratorem ſuum? Respond.vt.d.l.imperatores.

numinis iubemus, per quam vſq; ad dimidiam centesimæ vsuras stipulari creditoribus, exceptis certis personis, permisimus: vt ipse etiam fiscus vltra dimidiã centesimæ partem à debitoribus suis minimè exigat: siue principaliter ei promiserunt, siue à priorib⁹ suis creditoribus actiones ad eum quocunq; modo deuolutę sunt[a].

TITVLVS IX.

DE SENTENTIIS ADVERSVS FIscum latis, retractandis.

Imper. Alexand. A. Acutiano. I.

Causas [b] in quibus cõtra fiscum iudicatum est, intra triennium retractari posse, & post id tempus, ſi præuaricatio [c] arguatur, vel manifesta fraus probetur, notum est.

TITVLVS X.

DE BONIS VAcantibus et de incorporatione.

Etiam ex priuilegio ciuitates non succedunt im bonis uacantibus: & ſi occupauerint, ab eis auferuntur. Bart.

Impp. Dioclet. & Maximi. AA. & CC. ad Eucharium. I.

Scire debet gravitas tua [d], inte[r]statorum res, qui sine legitimo [e] hærede decesserint, fiſci nostri rationibus vendicandas [f]: nec ciuitates audiendas, quæ ſibi earum vendicandarum ius veluti ex permiſſu [g] vendicare nituntur: & deinceps quæcunq; intestatorum bona ciuitatibus obtentu priuilegiorum [h] suorum occupata [i] esse compereris, ad officiũ nostrum eadem [k] reuocare nõ dubites.

Sires conceditur in integro ſtatu per principem: intelligitur cum pertinentijs & cum iure ſuo & inſtrumentis & omnibus fructibus & mancipijs, quæ in ea ſunt. Bart.

Imperat. Constãtinus A. ad Albinum præfect. vrb. Romæ. II.

Si quãdo annotationes [l] nostræ contineant possessionem siue domum, quam donauerimus [m], integro ſtatu donatam: hoc verbo [n] ea vis continebitur, quam ante ſcribebamus [o], cum adiacentibus [p] & mancipijs & pecoribus & fructibus & omni iure ſuo [q]: vt ea, quæ ad inſtructum possessionis vel domus pertinẽt, tradenda ſint.

Sires fiſco deferatur, primò debet ſolenniter examinari per procuratorem Cæſarij: ſecũdò incorporari cum autoritate procuratoris fiſci. & tituli ſine autoritate ſuperioris non debent ſcribi: & contrà facientes grauißimè puniuntur. Barto.

d Scire debet. Tua. loquitur comiti rerum priuatarum, qui prędicta accipere & incorporare debet: vt.j.l.iij.

e Legitimo. vel honorario: vt.ff. de iure fiſ.l.j.§. diuus. Item vxor excludit fiscum: vt.ſ. vnde vir & vxor. l.j. Itẽ socius liberalitatis imperialis: vt.j.ſi socius libera. imper. l.j. Item curia aliudque collegium licitũ fiſco præfertur: & patronus: vt.ſ. de hæred. decur. per totum. & de epiſ. & cleric. l. ſi quis presbyter. Item substituti & cohæredes: vt.ſ. de caducis tollen. §. his ita. itẽ facit. j. eod. l. vacantia.

f Vendicandas. dominiũ rerum ipso iure ad fiscum pertinet, ſi sunt soluendos non alias deducto tamẽ ære alieno: & tũc cum sint soluẽdo: vt ff. de iure fiſc. l.j.§. an bona. &. l. non possunt. & obstat præscriptio. iij. annorũ ex die nuntiationis. ſed à die quo fuerunt vacantia, viginti annorum: vt.ſ. de quadri. prę ſcrip. l.j. &. ff. de iure fiſci. l.j.§. diuus. &.§. prę ſcriptio.

g Ex permiſſu. principis vel legis. nã etiam permiſsio cum petitione non tenet: vt.j. de pe. bo. ſub. l.j. ſed ſine petitione ſic: vt eod. tit. l.j. Sed an pro delictis accipit ciuitas? Respondeo nõ eadem ratione: imo nec ipse fiscus hodie niſi in crimine læsæ maiestatis: vt in authẽ. vt nulli iud. §. ſi.

h Priuilegiorum. de facto petitorũ & impetratorum.

i Occupata. p suos officiales: vel ſub. ſcilicet in ciuitatibus.

k Eadem. ſ. bona.

l Si quando. Annotationes. id est, priuilegia.

m Donauerimus. nõ petenti. & sic valet: vt.j. tit.iij. l.j. et ſ. de quadri. præſcri. l. ſi ne sit cõtra. ſ. eo. l. proxi. ad quod est. j. de præpo. ſacri. cu. l. ſi. ſed ar. contra. j. de agri. & man. l. ſi. Acc.

n Hoc verbo. in his verbis integro ſta. do. & sic no. verbũ p oratione poni. Itẽ pauca verba pro vna columna: vt.ſ. de vſuf. l. antiquitas. in fin. quod facit pro allegantibus. Accur.

Verbum pro oratione quã doque ponitur.

o Scribebamus. in quadam. l. quã non habemus, vel in quodam priuilegio.

p Adiacentibus. ſcilicet etiam mobilibus: vt ſubijcit. ſed im mobilia adhærentia accedunt, etiam ſi verba dicta non essent: vt. ff. de leg. iij. l. prædijs. §. fina. & facit. ſ. de verb. ſig. l.j. &. ij. & ff. de vſu. & hab. l. ſi ita. & de le. iij. l. quæſitũ. §. peto. & de fun. inſtru. l. ſi cui. & adde quod not. ſ. de conſti. prin. l. ſi. Item not. generali vel indefinito verbo omnia contineri. ad quod. ff. de offi. præfect. vr. l.j. §. cum vrbem. Item hæc verba ponuntur in inſtrumentis venditionum, vel ſimilia.

Generale vel indefinitum, verbum oĩa comprehendit.

q Suo. id est, inſtrumentis domus, vel fundi & patrisfami. ibi morantis. nec obst. ff. de fundo inſtruct. l. quæſitum. §. ſed ſi fundus. vbi dicit non contineri inſtrumentum agri: ſed ſubaudi ibi tantum.

Si quando

Imppp. Grat. Valent. & Theo. AAA. ad Florianū præfe. Augustalem. III.

SI quando aut alicuius publicatione[a], aut ratione iuris[b] aliquid rei nostræ[c] addendum est: ritè[d] atq; solenniter per comitem rerum priuatarum, deinde per rationales[e] in singulis quibuscunq; prouincijs commorantes[f], incorporatio impleatur: & diligēs stylus[g] sigillatim omnia adscribat: tituli verò quorū adiectione prædia nostris sunt consecranda[h] substantijs, non nisi publica testificatione proponantur: grauissimis statim subdendis supplicijs, qui huiusmodi aliquid propria vsurpatione[i] tentauerint.

Bona eius, qui nullo modo aliquē habet successorem, dicuntur bona uacantia: & deferuntur in fiscum hæredem. Bart.

Impp. Honor. & Theodo. AA. Palladio præfect. præto. IIII.

VAcantia mortuorum bona tunc ad fiscum iubemus transferri[k], si nullum ex qualibet sanguinis linea[l] vel iuris[m] titulo legitimum relinquerit intestatus hæredem.

In prouincijs ubi nō est procurator Cæsaris: de principis curia certi officiales destinantur, quorum solicitudine bona uacantia sub præside inuestigantur: & de eis inuentarium cōficitur, & principi scribitur. & committens fraudem pœna hic inserta punitur. Bart.

Impp. Theodo. & Valēt. AA. Hermostrato com. rer. priuat. V.

SI vacantia, vel alio modo bona delata[n] legibus ad ærarium perhibeantur[o]: certi palatini[p] electi, & iureiurando obstricti mittantur, vt eorum instantia[q] præses prouinciæ præsente fisci patrono diligenter inquirat, cuius vacans cadensq; fuerit patrimonium, quantúmque, vel quale videatur[r]: vt cùm data[s] reclamandi copia[t], nullum id vel iure possidere, vel vendicare constiterit, locúmque ærario factum esse, tam ipsius[v] relatione, quàm publicorum monumentorum[x] fide constiterit: rerum nobis notitia intimetur: vt iussu nostro vacantia, vel aliæ res nomine occupentur[y] ærarij. quæ forma[z] etiam in parte bonorum, vel in vna alterave re, seu actione vna vel etiā pluribus seruetur. Nam si quid per fraudem in dispendium ærarij fuerit admissum: missi quidem executores[a] nō euitabunt indignationē: præses autem facultatum partem dimidia multabitur: fisci[b] verò patronus detrimentū, qđ vitio eius fisco ingeritur, resarcire vrgebitur.

TITVLVS XI.

DE DELATORIBVS[c].

Si relinquitur tacitè incapaci, non defertur in fiscum. Bartol.

Imp. Alexander A. Haterio. I.

a SI quando. Publicatione. Quæ fit ex varijs causis: vt. ff. de iur. fisc. l. j. Accur.

b Iuris. scilicet alterius, vt donatione vel successione.

c Nostræ. id est, fiscali, quæ est nostra: vt. s. de quadri. prę. l. fi.

d Rite. scdm formā hic subiectam, qñ quæstio nō refertur: vt hic, alia secundū formam. j. eo. l. fin.

e Rationales. pcuratores Cæsaris: vt. s. de modo. mul. l. ij. q incorporabit, vt iudex: vt hic, qđ faciet primo comes capiendo, secūdo dando pcuratori Cæsaris: qui ponet eos in numero & corpore aliarū rerum fiscalium.

f Cōmorantes. s. comites & rōnales.

g Stylus. scribētur eā noīa & qualitates rerū quasi quoddam inuentarium: vt. s. de bo. p. l. si quis intra. Et not. hic, qđ in qualibet prouincia erat vnus procurator Cæsaris: & vnus comes rerum priuatarum. Item not. q hæc lex facit ad secundā partem tituli.

h Consecranda. i. adiungēda: & dic q quando adjcitur, debet scribi manu publica quo titulo. s. vtrū ex donati vel successione, vl quoquo modo fisco obueniunt. Vel q quādo adjciū tur, imponit in ipso prædio signū: q ꝑ nō licet nisi autoritate publica. i. cōpetentis iudicis: vt hic, &. s. vt nemo priua. l. ij. & in auth. de man. prin. §. titulos. colla. iij. alias punitur, vt ibi & hic dicitur.

i Vsurpatione. vsurpat qui cōtra prę dicta facit.

k VAcantia. Trāsferri. de facto. nā dñium ipso iure quęrit fisco, si soluendo sunt: vt. ff. de iur. fis. l. j. §. an bona.

l Linea. inferiori vel superiori vel transuersali, etiā vltra. vij. vel. x. gradum secundum P. quod non placet: quia post legitimum successorem succedit vxor, & postea fiscus: sed legitimus non est vltra. x gradum: vt. s. vnde vir & vxor. l. j. Accur.

m Iuris. legitimus successor iuris est adoptiuus: vt. ff. de suis. & leg. l. j. §. fi. & l. ij. §. hæreditas. Item alij: quos dic vt not. s. l. j. & facit. s. de cadu. tol. §. fi. et. j. de prępo. sa. cub. l. pe. §. intestatorū. & in auth. de hære. & Fal. §. inordinatum. & in titu. j. l. ij. & in auth. vt nulli iu. §. fin. & in auth. de nup. §. si igitur. colla. iiij.

n SI vacantia. Delata. s. damnatorū, vel alio modo: quod dic: vt. ff. de iure fisc. l. j. Accursius.

o Perhibeantur. id est, inueniatur.

p Palatini. de quibus habes. j. de palati. sacra. lar. Vel dic qui cunq; de curia missi.

q Instantia. qui executores. j. dicūtur. & not. quod quasi offi. iud. expeditur. & sic intelligo. s. de iu. fis. l. defensionis. Accur.

r Videatur. reducendo hoc in scriptis: vt. C. de bo. proscrip. l. siquis. Accur.

s Data. ablatiui absoluti, scilicet data copia: & facit. s. de iure fisc. l. prohibitum. &. l. defensionis.

t Copia. si ergo aliquis resistit, debent remanere bona apud possidentem donec liqueat ea confiscanda: vt. s. de iure fisc. l. defensionis.

v Ipsius. scilicet prę fidis per propriā epistolam.

x Monumētorū. quæ facta sunt super bonis inuentis quasi quoddam inuentarium: vt. d. l. s. de bo. ꝑscrip. l. siquis intra.

y Occupentur. per eosdem palatinos vel alios ad hoc missos, vel si non mittatur aliquis pro capiēdo, tradentur comiti rerum priuatarum & procuratori Cæsaris ad incorporandum: & isti iterum acquirent: vt. d. l. si quis. & s. eo. l. si quando. Itē quod dicit occupentur: de facto: nam de iure non est opus, scilicet soluendo sunt: vt. ff. de iure fisc. l. j. §. an bona.

z Forma. de inquirendis & capiēdis bonis prædictis.

a Executores. quos s. vocauit palatinos. Accursius.

b Fisci vero. fa. s. de aduo. fis. l. fisci. & j. de anno. & trib. l. iij. Accursius.

c DE DELATORIBVS.

Dixit de bonis vacantibus: nunc de eorum bonorū delatoribus. & not. q deferre dicitur multis modis. Primò, id est, qui aliquid offert. vnde dicitur, hæreditas defertur: vt. s. de Car. edict. l. ij. Item accusare de quolibet crimine: vt. C. ad. l. Iul. rep. l. iubemus. Item bonorum nuntiator: vt. ff. de diuer. prærscript. l. intra. & ita hic. Item deferre, scilicet honorem: vt. s. de episcop. & cleri. l. presbyteri. hic autem ponitur pro delatore bonorum iusto vel iniusto. & est iniustus ratione personarum etiam si probet: vt infra eodem. l. fin. Item prohibētur aliqui deferre propter honorem, vt clarissimi. Item veterani. Item milites, propter honorem stipendiorum. Item propter sexum, vt mulieres. Item propter damnationem, vt qui fustibus cæsi sunt, & in opus publicum damnati sunt. Item in metallum damnati. Sed eas causas, quas ante damnationem cœperunt deferre, post damnationem possunt exequi: vt. ff. de iure fisci. l. deferre. sed qui admittuntur, si nō probant, sunt iniusti & infames: vt. ff. de iure fisci. l. secunda. in prin. & infra eo. l. prima. &. l. nulla. &. l. ex varia. &. l. omnes. in fin. &. C. de epis. & cleri. l. nulli. in fin. & in alijs casibus: quod dic vt infra eodē. l. ex varia. si vero probant, prēmium habent: vt. ff. de iure fisci. l. edicto. §. extat. Item differt hic titulus ab illo infra de ijs qui se defe. quia ibi se, hic alios deferunt. Accursius.

Si ei

SI ei, qui capere potest[a] tacitum[b] fideicommissum relictum est: cessat delatio[c]. His enim prohibetur tacitè relinqui, qui palam relictum capere non possunt[d].

Qui defert ex necessitate officij, uel ex præcepto iudicis pœnā delatoris nō sustinet. Bart.

Imp. Gordianus A. Nicontio. II.

MOnente officij[e] sollicitudine, quinimo iussu procuratoris[f], vt causam ab alio delatam conuenienti diligentia instrueres: non ipsum voluntarium delatoris munus suscepisse te, actorum lectio, quæ precibus intexta sunt, manifestè declarat. Ea propter, ne quid in persona tua, quod est sectæ temporū meorum alienum, attentetur[g]: præses prouinciæ vir clarissimus ad sollicitudinem suam reuocabit.

Qui ad defensionem suam alium nominat, nō uidetur deferre. Bart.

Idem A. Chlœlio. III.

NVlla macula[h], vel crimine[i] delatoris aspergitur is, qui cū ab officialibus[k] fundum seu domum fisci possidere contenderetur: non se, sed alium eius rei possessorem esse monstrauit[l].

Qui uenit ad defensionem reipublicæ: ut delator non punitur. Bart.

Imp. Philip. A. Candido. IIII.

EX varia statutorum[m] diuersitate ad id decursum est, vt ij, qui reipublicę causas defendunt[n], delatorū criminibus non teneantur[o]: cùm omnibus notissimū sit, eos solos execrabiles[p] nuntiatores esse, qui fisco deferunt[q].

Delator non admittitur sine patrono fisci, & malè deferentes ex consuetudine, grauissimè puniuntur. Barto.

Imp. Cōstātinus. A. ad prouinciales. V.

OMnes iudices inuigilare præcipimus, delatores sine fisci aduocato denuntiantes, pœnis[r] afficere, apertissimi enim iuris est, vt quod ex cuiusque patrimonio ceciderit in casum[s], & legibus[t] & recto[v] iuris ordine fisci aduocatis agentibus vendicetur. Sed quia nonnulli præcipites, secundum ius possessa patrimonia deferre nō cessant: damus omnibus licentiam, qui se læsos existimant[x], contra delatores seueritatem iudicū implorare[y] ferro districtam. D. x. calen. April. Constātinop. Constantio & Albino Cons.

Seruus punitur, si dominum deferat, præterquam in crimine læsæ maiestatis. Bart.

Imppp. Gra. Valēt. & Theod. AAA. Panthellenio consulari Lybiæ. VI.

SEruum domini delatorem iubemus in exemplum omnium proditorum seuerissimæ sententiæ subiugari[z], etiam si obiecta probauerit, excepto crimine maiestatis. D. vij. calen. Nouemb. Constantinopo. Antonio & Syagrio Cons.

a SI ei qui capere potest. Cum effectu. s. ex testamēto: vt. ff. de verb. sig. l. aliud. & in hęrede suo vel extraneo, quæ tēpora inspiciātur, an sit capax vel nō, dic vt no. inst. de hære. quali. & dif. §. sui. & §. in extraneis. hac autē lege hic legatarius seu fideicōmissarius generalis vel specialis, cui tacite aliqd est relictū duobus tēporibus debet esse capax scilicet testamēti, & mortis: & sic hic erat: vt. ff. de de iur. fis. l. nō intelligitur. §. quādo autē. si aūt primo poterat, secundo nō pōt capere: cessaret & tunc delatio: nisi forte in futurū fidē accōmodauit institutus. item si primo nō potuit, secundo potuit ei relinqui: de benignitate parcit, vt. d. l. non intelligit. §. qn̄. & not. ff. de ijs qui. vt indi. l. in fraudem. in prin. et §. quæ autem faciunt non capacem, no. insti. de leg. §. incertis.

b Tacitum. qd' est qn̄ domestica cautio vel promissio est: nō palā in testamēto vel codicillis: & de hæreditate non de suo rogatur: vt. ff. de iur. fis. l. nō ītelligit. in prin. & §. q̄ro. & §. si quis palā. & §. tacita. & l. ita fidei. in princip. & in fin. & de. leg. j. l. in tacitis.

c Delatio. alias si neutro tpe fuerit capax, dodrans relicti aufertur non capaci, & quarta rogato, qcūq; deferat: vt. ff. de iure fisc. l. j. & s. ad. l. Falci. l. iij. & ff. de ijs quib. vt indi. l. hæres. rogatus autē excusatur, si palā rogatur: vt. ff. de iure fis. l. non intelligit. Itē si est seruus rogātis: vt. ff. ad l. Falc. l. si tacitū. Itē si filius: vt. ff. de ijs qui. vt indi. l. in fraudem. si. fin. Itē si se deferat: vt. j. tit. ij. l. j. Accur.

d Non possunt. ergo si possunt, potest tacite relinqui eis: loco sumpto à cōsequēti destructo. ad quod. ff. de pub. l. si ego. §. partus.

e MOnente officij. quod geris: quia eras palatinus: vt. s. tit. j. l. fi. vel pone: vt. ff. de iu. fis. l. fiscus. §. delatoris.

f Procuratoris. fisci vel Cæsaris: q etiā excusant: vt. ar. ff. de ijs q. vt indi. l. in fraudē. §. fi. & de bonis li. l. q cū maior. §. si patris. & s. de iu. fis. l. ij. & l. phibitū est. nec ob. ff. de iur. fisc. l. ij. §. diuus, qa ibi mādatū, hic iussum est: īter q̄ est differētia: vt insti. de Att. tu. §. nos aūt. & ff. man. l. j. Itē habet hic ius mandandi.

g Attentetur. i. ne patiaris pœnas delatoris, tria te excusant officium, iussus, & q alius inchoauerat: licet non probaueris. alias patieris pœnas: quas dic vt not. j. eo. l. ex varia.

h NVlla macula. infamiæ.

i Vel crimine. id est, pœna criminis, quod committit delator non probans: vt. j. l. proxi.

k Officialibus. palatinis: vt. s. tit. j. l. fin.

l Monstrauit. alias nō mōstrauerit: vt. ff. de iu. fis. l. deferre. §. sed & cōmunem. magis enim videtur delationem contra se factam repellere, quem alium quenquam deferre: vt. ff. de iu. fisc. l. ij. in prin. & l. fiscus in quæstione. §. fi. & l. delator.

m EX varia statutorum. id est, legum statuentium. sic. s. de sen. ex breui. re. l. statutis.

n Defendunt. in iudicio alio prouocāte. ad qd'. ff. qd' cu. vni. no. l. j. §. fi. & s. de infa. l. neminem. vel extra ius: vt. ff. de ope. no. nun. l. in prouinciali. §. fin. & l. seq.

o Non teneantur. est ergo crimē deferre, & nō pbare: & punit infamia: vt. s. l. pxi. & ff. de iu. fisc. l. ij. in prin. et l. deferre. §. sed & cōmunē. Itē q tm̄ dat fisco, quātum detulit: vt. ff. de iu. fis. l. senatus. §. senatus. & §. diuus. & l. Arrianus. Itē alia: vt. j. l. pxi. ab alijs pœnis excusatur multis modis quas dic: vt. ff. de iure fisc. l. ex quibusdā. & s. eo. l. monente.

Deferre & non probare crimen est.

p Execrabiles. id est, odiosos.

q Deferūt. s. inchoādo, & spe pmij: & nō probāt nisi excusent aliquo de pdictis modis. ad qd'. ff. de iur. fisc. l. deferre. §. sed & cōem. Itē ciuitati nō defertur: vt. s. tit. j. l. j.

r OMnes. Pœnis. extra ordinem: cum non dicat quas: vt. ff. de pœ. l. sanctio. & facit. ff. de iu. fis. l. si fiscus alicui. & s. de aduo. l. fi. & s. tit. j. l. fin.

s Casum. ex delicto. vel quia sine successore decessit.

t Legibus. vt. s. tit. j. l. fi. & l. antepe. & de iur. fis. l. prohibitum. & l. defensionis.

v Recto. alias retro, & alias recto. i. eo ordine, q hactenus obtinuit q est in legibus prædictis. Accur.

x Existimant. ex tali delatione.

y Implorare. accusando & faciēdo eos puniri districte cū ferro. nā vt dicūt cōtineri in Theodosiano codice, caput et lingua ei amputant. ad quod. s. de calum. l. nostris. & habeas districtā. alias distractā, id est, executam. & habet locum hęc pœna si criminaliter accusetur: alias habent locū illæ quas notaui. s. l. pxi. ad quod. ff. de ijs qui. vt indi. l. j. vel habet locum quando ex consuetudine facit: vt. j. de superexac. l. j. Accur.

Delatoris ini qui pœna.

z SEruum. Subiugari. forte metalli: vt. ff. de offi. præ. vr. l. j. §. qd' aūt. & §. cū patronus. vel etiā mortis. ad qd'. s. qui acc. nō pos. l. pe. in fi. & l. fi. Itē facit. j. in qb. cau. co. cē. l. ij. & ff. de iu. fis. l. ij. §. pe. Itē no. ī exēplū. ad qd'. C. ad. l. Iu. re. l. j. & ff. e. l. quāuis. & ff. de cust. reo. l. diuus. in fi. & ff. depositi. l. bona fides. in prin. Itē no. eum puniri etiā si probauerit. ad qd'. ff. de re mili. l. iij. §. in bello. & ff. de neg. gest. l. fi. Sed ar. cōtra. ff. de bo. li. l. qui cū maior. in fi. & ad Turp. l. j. §. pen. Itē not. q excipit crimen maiestatis: vt hic, & ff. ad. l. Iul. ma l. famosi. §. serui. sed & torquet eodē casu seruus, & etiā in alijs qnq;: vt. s. de quæstio. l. j.

De petitio-

a DE PETITIO. BONO. &c.
Alias bonorũ: & tunc dic petitis. i. petitionibus, aliàs deest: & tunc pone petitis neutraliter: vel subaudi rebus siue bonis.

b QVisquis. Consuetudo. & lex vt. ŝ. ad. l. Iul. maie. l. quisquis. circa prin. etiã hodie: vt in auth. vt nulli iud. §. fin.

† In exem. Vic. plane petitionibus legitur, & ita reposuit Pyrrhus hic.

c Eadẽ. idẽ si ex alio delicto sunt delata: vel etiã succesſiõe: vt. j. l. pxi.

d Legem. s. istam.

e Inhiatione. i. frequenti petitione.

f Legis. s. huius: de quo extra ordinẽ punit̃: vt. ff. de pe. l. sanctio. Itẽ no. q̃ ex sola petitiõe: alias supplicatiõe licet ifructuosa punit̃: vt. j. q̃ milit. nõ pos. l. eis quidem.

g Relinquatur. cuius prohibet̃ petitio, eiusdẽ facta cõcessio nõ valet: vt hic, &. ŝ. si nupt. ex rescrip. pe. l. fi. in fi. &. j. de naui. nõ exc. l. fi. & in auth. de nõ alie. §. q̃ vero. & in authẽ. vt omnes obed. iu. p̃uin. §. hãc dicentes. &. §. si vero qũisq̃. coll. v. nisi ex certa scientia dicendo nõ ob. hac. l. argu. ff. de le. iñ. l. siqs. in prin.

† Concor. cum in iuue tute. §. cæterum. extra de pur. cano. & quod no. gl. in verbo. nascatur. ad fi. in. c. j. extra de cõsti. li. vj. & gl. in. cap. tuę fraternitatis extra de prẽb. & dig. vbi verba ista recitat. d. glo. ab hac. l. extracta.

h Nullo tamen. ad hoc. ŝ. de cri. sacr. l. fi. &. ff. q̃d q̃sq̃ iur. l. iñ. in prin. Sed contra. ŝ. de bo. va. l. j. Solu. ibi cũ petitione. Itẽ arg. cõtra. j. de loca. prẽd. ciui. l. iñ. Sed ibi ab alio possidebatur. Itẽ dic tm̃. i. nõ petendi. vel. i. res, nõ ius capiẽdi: vt & res p̃bendæ, nõ aũt prẽbenda põt cedi. Et not. hic, q̃ q̃dã honeste accipiuntus, quæ non honeste petunt̃: vt. ff. de orig. iur. l. iñ. §. fina. &. ff. de va. & extraor. cog. l. j. §. proinde.

Honeste quę dam accipiũ turquę inhoneste petuntur.

i OMnes enim. alias incipit, omnis em̃. et sc̃dm hoc dicũt cõtinuari cum prẽcedenti: & subaudi vias. vel subaudi initiũ apud oẽs alienas fortunas. Vel melius habeas omne semen [a] &c. ipsa em̃ rei princ. &c. vt in auth. de nõ alie. §. finimus. nec em̃ leges codicis cõtinuantur: cũ quẽlibet per se & certa debeat esse: vt. ŝ. de no. cod. confir. l. j. §. quibus.

a Qualiter & in exemplari vetusto apud sanctũ. Victorẽ ad muros Parisi ẽses legitur.

TITVLVS XII.

DE PETITIONIBVS † BONORVM [a] SVBlatis, constitutio Gregoriana.

Bona, quæ deferuntur in fiscum, nemo potest sibi impetrare: & concessio facta ad petitionẽ alterius, non ualet: secus si fieret motu proprio principis. Bart.

Imppp. Grat. Valẽt. & Theod. AAA. Eutropio præfect. præto. I.

QVisquis in crimine maiestatis deprehensus fuerit, & punitus, bonaq̃ eius (sicut plectendi consuetudo [b] criminis habet) fiscus inuaserit: nullus eadẽ [c] sub specie munificentiæ principalis audeat proprio iure poscere. qui contra legem [d] id ausus fuerit sperare, quod nõ licet, rẽus violatæ legis habeatur. Sed quoniam † plerunq̃ ita in nonnullis causis inuerecunda petentium inhiatione [e] constringimur, vt etiam non concedenda tribuamus: nec rescripto quidem nostro aduersus formam latæ legis [f] loci aliquid relinquatur [g]. Si quid autem ex bonis talibus nostro iudicio, nullo tamen [h] desiderante atq̃ poscente, cõcedi cuiquam voluerimus: huiusmodi tantùm valeat liberalitas. D. xvj. calend. Decemb. Thessalonicæ, Gratiano. v. & Theodo. AA. Conss.

Nullus admittitur ad impetrandas res delatas in fiscum siue fiscales: & impetrans & officiales curiæ principis, qui in his impetrationibus operam darent, uel scriberent, legitimè puniuntur. Bart.

Impp. Theod. & Valent. AA. Florentio præfec. præto. II.

OMne semen [i] alienas appetendi fortunas, stirpitus [k] eruere cupientes, nulli deinceps volumus petitionis rerum esse licentiã. Et si intestatus [l] quisquã quædámve [m], ac nullis ex numero propinquorũ existentibus, vel vxore vel marito [n], fati munus impleuerit: cuiuscunq̃ [o] sit cõditionis aut sectæ, seu quolibet titulo res fuerit fiscalis: nemo audeat ad petitionem [p] rerum defuncti defunctǽve, cuiuscũq̃ fortunæ aut sectę sit, si fisco nostro locus pateat, aspirare: cùm ne illis q̃dẽ, quorũ actu atq̃ officio petitionũ p̃cedebat effectus, impunè liceat sanctionibus nostris aduersari. sed vir illustris quidẽ cuiuscũq̃ tẽporis quęstor [q], si oblatę petitioni subscripserit, vel etiam responsum dederit: virq̃ illustris comes rerũ priuatarũ, si vel instrui permiserit, vel petitionem siqua insinuatur [r], admiserit: indignationem nostri numinis [s] sustinebit, cæterisq̃ [t] fiet vindictæ & temeritatis exemplũ †. Memoriales [v] vero, qui excipienda huiusmodi rescripta, vel implenda curauerint, & palatinos qui instruxerint, vel gesta admissæ petitionis ediderint [x], bonorum proscriptione [y] puniri decernimus. Pari forma res etiam ciuiles [z] & ad ius publicum pertinentes, ab omni petitione minuẽdas esse censemus, scilicet nec pragmatica [a] iussione, vel sacra annotatione, vel quolibet oraculo diuino, seu mãdatis (siqua cõtra hanc sanctionem nostram fuerint impetrata) quippiam roboris habere valituris.

Maiorũ pœna minorum est terror.

TITVLVS XIII.

DE IIS, QVI SE DEFERVNT [b].

Grauatus, tacitè de restituendo non capaci, si se deferat, lucratur tertiam: uxor uero defuncti non capax se deferẽs lucratur dimidiam: &

† Concor. cle. j. circa fi. de offic. ord. & ij. q. vij. quapropter. ibi, vt transgressionis contro fiat inter dictio delinquendi.

Bonorũ possessio Iuris. Aliino bonorum fabio Iuris.

a Pragmatica. imo cõtra: vt. ŝ. de no. co. cõpo. l. j. §. iñ. sed ibi loqtur de ijs q̃ posita sunt in corpore iuris. Itẽ contra. ŝ. de leg. & cõst. l. iñ. Sol. sine alterius lęsiõe hic, vl̃ sine petitiõe: vt. ŝ. l. px. in fi. Itẽ quid si semel & bis, hoc est quod dicimus sc̃da iussio? Rñ. vt no. ŝ. si cõtra ius vl̃ vti. pu. l. fin. Itẽ no. q̃ licet bonorũ petitio p̃hibeat̃, quędã tm̃ p̃mittũtur, vt bo. pos. iuris: vt vnde liberi, & similes. Itẽ pos. bonorũ facti debitoris cessantis: vt. ff. q̃b. ex cau. in poss. eo. l. iñ. Itẽ bonorũ aditio facti et iuris: vt insti. de eo cui li. cau. bon. addi. Itẽ bona hęredis nõ parẽtis. i. nõ obedictis, vt. ŝ. de fid. auth. hoc ãplius. Itẽ bona captiui & furiosi: vt. C. de epis. aud. auth. liberi. & de epis. & cle. auth. si captiui. Itẽ ius iniquũ põt peti, licet noceat petenti: vt. ff. q̃d quisq̃ iuris. l. j. Acc.

b DE IIS, QVI SE DEFERVNT.
Supra de delatoribus dixit q̃n alius defert aliũ: hic q̃n seip̃m. A.

Is cuius

o Cuiuscũq̃ sit. scilicet defunctus, vel ille cuius bona fuerũt fisco deuoluta: vt forte quia hæreticus: vt. ŝ. de hæret. l. manicheos. l. cognouimus.

p Ad petitionem. aspirare, quod est. j.

q Quæstor. nec em̃ aliter valet rescriptũ, nisi à quæstore subscriptũ: vt in auth. vt diu. iuſ. §. j. col. viij. et dic, ille qui circa latus prĩcipis erat. Alij erant q̃stor. q̃d dic vt ff. de off. quæst. l. j. Et not. hic de illustrib. quibusdam.

r Insinuatur. i. ostẽ datur principi p̃ eũ.

s Numinis. alias numinis, & alias noĩs.

t Cæterisq̃. s. minoribus. & sic not. puniri maiores vt terreantur minores. sic quod not. ŝ. tit. l. fin.

v Memoriales. i. scriptores, seu exceptores, vt subĵcit, & ff. loca. l. sed addes. §. fi. q̃a reducũt ad memoriã p̃ scripturã: vt ff. de pig. l. cõtrahit̃.

x Ediderint. i. in publicũ produxerint.

y Proscriptiõe. hoc corrigitur in auth. vt nulli iud. §. fi. coll. ix. Itẽ ad hoc. j. de colla. do. l. j. §. fi. &. j. de meta. l. pen.

z Res ciuiles. vt annonæ ciuiles. s. annui redditus ex public. ad q̃d. ŝ. de sacr. san. ecle. l. priuilegia. Et not. ar. à simili q̃ nec p̃benda debet peti. Vel dic. dabit̃ publico: & sic nõ potest ĩpetrari remissio. ad quod. j. de an. & tri. l. in fraudem.

---

k Stirpitus. i. in totum, vt non remaneat aliqua radix. Acc.

l Et si intestatus. incipit versus.

m Quædamve. accipe. scilicet fati munus &c.

n Marito. vel alio qui fisco præferetur: vt. ŝ. titu. iñ. l. j. &. l vacantia.

a IS cuius.s.institutus hæres legitimus: vel qui rogatus est, vt non capaci det'secūdū Bul. alias Pla. & dic cuius.s. fidei hæreditas est cōmissa restituenda vxori non capaci. & expone tacite vt not.ś.ti.ɳ.l.j.

b Statim. ad id quod dicitur statim.i. continuo, concor.ff.eo.s.de iu.fisc. l.edicto.j. respon. Sed contra in ea.l.ſ. cum autē. vbi dicitur expectādum illū, cui relictū est, vt ille primo deferat si vult. Solu. secundum quosdā hæc illā corrigit. Vel hic fuerat in mora deferēdi ille cui erat relictum. Vel dic statim post tabulas apertas: ante enim est alius expectandus: vt ibi. Accur.

c Tuæ. loquit' procuratori Cæsaris: vt ex subscriptione legis apparet, quæ dicit rationali mitti.

d Tertiam. imo vidē medietas dodrantis: vt.ff. de iure fisc.l. cū tacitū. Solu. ibi de illo cui erat restituendum: hic de rogato. magis est cōtra.ff.eo. l.senatus. ſ. senatus. vbi etiam hæredi dat dimidiā. Sol. secūdū P. ibi per Adrianum: hic per Cōstātinum, qui corrigit. vel hic capax heres: ibi non capax.

e Abvxore. s. non capace, cui nō erat restitutio facienda.

f Hæredē. s. fideicō missariam q̄ effectu hæres est: vt.ff. quod cum eo. l.si filio. Alij vt P. dicunt q̄ fuit cū alio instituta, & alius rogatus suam partē mulieri nō capaci restituere: & hoc si habeas in litera. ipsa etiā quā &c. alias est, ipsa etiam persona quam defunctus: & tūc dic, quòd si vxor detulit si. i. quamuis institutus probet: tamē tali præmio mancipetur vxor prędicta primo deferens.

facta diuisione habebit optionem. occultantes uerò legitimè puniuntur. Barto.

Impera. Constantinus A. Maximo. I.

IS, cuius[a] tacitè fideicommissa fuerit hæreditas: statim[b] officio grauitatis tuæ[c] nuntiet, & gesta prodat, & continuò quod actum fuerit, renuntiet: & post hanc fidem, tertiā[d] ex omnibus defuncti bonis percipiat portionem. Quòd si ab vxore[e] defuncti istud ad officium deuotionis tuę fuerit reuelatū: ipsa etiam persona, quam defunctus esse voluit hæredē[f] si gesta apparuerint, tali præmio mancipetur, vt ex omni patrimonio[g] medium cōsequatur, & cū fisco nostro celebret diuisionem: id etiā habitura priuilegiū, vt prior eligat[h] optionem: & tūc occultator[i] ille gestorum, fisci & mulieris pariter inimicus, exutus omni patrimonio suo, à fisco vendicato, in insulam deportetur.

TITVLVS XIIII.

SI LIBERALITATIS IMPERIALIS socius sine hærede decesserit.

Inter socios liberalitatis imperialis factæ etiam inter uiuos est locus iuri accrescendi, etiā post dominum utriusque quæsitum. Barto.

Impera. Constantinus A. ad Mygdonium. I.

VBemus, vt si qs fortè ex ijs, quibus communiter

g Ex omni patrimonio. contra.ff. de iure fisc.l. cum tacitū, vbi media dodrātis. Solu. speciale in vxore nō capace, vt hic: licet quidā dicant illā corrigi. Item contra.ś. proxi. respon. Sol. refert, rogatus capax se deferat: & tunc obtinet prin. aut rogatus non capax: & tunc dimidiam: vt.ff. de iu.fisc.l. senatus. ſ. senatus. an vero ille, cui est relictum, qui non est capax: & tunc differt vxor ab alio: vt hic. si autem alius extraneus nec rogatus nec alius cui est restituendum, tunc forte tertia: vt not.ff. de iu.fi.l. edicto. ſ. extat. & facit ea.l. in prin. ſ. j. &. ɳ.

h Eligat. sic. j. de meta.l. ɳ. Arg. cōtra. j. quando & qui. quarta pars debe. l. ɳ. circa prin.

i Occultator. scilicet hæres qui non deferebat, quod intelligē, si celabat studiosē, nō si differebat deferre: quia nec festinare debebat: vt.ff. de iure fisc.l. edicto. ſ. cum autem. sed P. dicit occultator, id est, officialis: quod non placet.

SI LIBERALITATIS IMPERIALIS &c.

k IVbemus. Donatum sit. nullo petente: vt.ś. titu. j.l.j. in fi.

l Hærede. i. nullo liberorū: vt.ff. ad Treb. l. ex facto. ſ. fi. & sic præfertur socius vxori & alijs præter liberos: & pro hoc quod subijcit ad personā aliā. Vel dic hæredē large dici: vt est ś. de bo. vac. l.j. & secundū hoc quod dicit personā, dices extraneā vel fiscū. illud cōstat, q̄ testamentarius hunc sociū præcedit: vt. ś. de hære. dec. l.j. & ff. de acquiren. rer. dom. l. si is. ſ. pen. & sic nec vir. Et not. quod hic dicitur in socio liberalitatis imperialis. idē in bonorum possess. consortibus. Item in hęredibus iuris ciuilis. Item legatarijs vt. ś. quādo nō pe. par. & de cad. tollen. ſ. his ita. &. ſ. vbi autem. & insti. de lega. ſ. si eadem. Item pluribus patronis: vt ff. de bo. liber. l. communi liberto. & de assig. libe. l. vtrū. Item in pluribus eiusdem corporis: vt. ś. de hæred. decurio. per totum. Accur.

à nobis aliquid donatum sit[k], nullo hærede[l] relicto decesserit: ad consortem potius solatium, quàm ad personam aliā pars decedētis perueniat. D. xij. calen. April. Antiochiæ Constātino A. iiij. & Licinio iiij. Cons.

TITVLVS XV.

DE THESAVRIS[m].

Quærere thesaurum in proprio omnibus licet: in alieno uerò suo nomine, nullo modo licet: & si thesaurus inuentus fuerit à fortuna, inter inuentorem & dominum diuiditur. Barto.

Imp. Leo. A. Erythrio præf. præt. I.

NEmo[n] in posterum super requirendo in suo vel alieno loco thesauro, vel super inuento ab alio, vel à se, effusis precibus, pietatis nostræ benignas aures audeat molestare. Nam in suis[o] quidem locis vnicuique, dummodo sine sceleratis ac puniendis sacrificijs[p], aut alia qualibet arte[q] legibus odiosa, thesaurum[r] (id est, condita ab ignotis dominis tempore vetustiori mobilia) quærere, & inuento vti, liberam tribuimus facultatem: ne vlterius Dei beneficium inuidiosa calumnia persequatur: vt superfluum sit † hoc precibus postulare, quod iam lege[s] permissum est: & imperatoriæ maiestatis videatur præue-

m DE THESAURIS.

Quia de thesauris dātur tributa, de quibus. ſ. tributis est dicturus: ideo de his prę mittit secūdū P. Vel quia inter cætera iura fiscalia, de quibus competit dicere, ius fisci quandoq; est in thesauris: ideo de eo dicit.

n NEmo. permistim incipit, quā do in suo vel alieno quis inuenerit: sed postea diuidit.

o Nam in suis. appellatione sui accipe, siue sit dominus directo vèl vtiliter, vt feudatarius, emphyteuta, & similes: licet inutiliter dominus P. dixerit cōtra. nō ergo creditor, non fructuarius dicuntur domini: vt.ff. de acquirēdo rerum domi. l. si is. ſ. pe. & fi. nec vir: vt.ff. sol. mat. l. diuortio. ſ. si fundum. Item idem qđ in suo est si quis in sacro vel religioso casu fortuito: vt instit. de rer. diui. ſ. thesauros. Sed in his contra.ff. de iu.fisc. l. iij. ſ. si in locis. Solu. vt ibi.

† Concor. c. nuper abbates. iúcta glo. super verbo, cōponendū. ante fi. extra de decimis.

p Sacrificijs. ad quos. ś. de paga, & sarra. per totum.

q Arte. puta magica. ad quos. ś. de mathe. per totum: quo casu totum fisci erit: cum hic sit indignus. ad quod. ff. de iu. fisc. l. j. circa principium. Accur.

r Thesaurum. s. quærere: quod est. j. & quod inferit: est definitio thesauri: vt.ff. de acquir. re. do. l. nunquā. ſ. thesaurus. sic & propriè & improprie quandoq;: vt.ff. ad exhi. l. thesaurus.

s Lege. s. ista. & not sic. ś. de epi. aud. l. iij. in prin. & arb. tu. l. cum interdictæ. &. ff. de con. instit. l. quæ sub conditione. ſ. fin. & de mi. l. in causæ. in prin. & ad mu. l.j. in fi. & de le.j. l. siquādo, in prin. & vt leg. no. ca. l.j. ſ. rescripto.

Liberalitas

a Liberalitas. si habes liberalitas: plana est. si vero habeas liberalitatibus, tūc habeas imperatoria magnanimitate. & dic vt deaf prẽuenire cõcessio. & dictio postulãda, est pluralis numeri: & liberalitatibus est ablatiui casus. Itẽ si habeas in genitiuo magnanimitatis seu maiestatis Imperatoriæ, tunc subaudi. scili cet cõcessio: vt. ꝭ. Ter tiꝭ habent imperatoria maiestas, & liberalitatibus.

b Volẽtibus. No. dñi volũtatẽ nil facere, vt alius suo noĩe quærat ad qđ insti. q. alie. licet ĩ princ. & .ff. de vsufruct. l. sed & si qd. in fi. & ad. l. Cor. de fic. l. lege Corn. §. fi. contrariũ in lapidicinis: vt. ff. cõmunia præ. l. venditor. §. j.

c Huius. legis, quæ dicit. s. domino volẽte vel inuito.

d Legis. s. huius: de quo etiã extraordinarie potest accusari. ad quod. ff. de pœ. l. sanctio. de cri. stel. l. iiꝭ.

Inneniſſe qs dicatur.

e Inuenerit. inuenisse dicit, q videt vel percipit, & animũ habẽdi habuit. ad qđ. ff. de acquir. pos. l. iiꝭ. §. Neratius. Accur.

† Concor. c. non remittitur peccatum de reg. iur. li. v.

f Alienis. ad quod ꝭ. finium regun. si cõstiterit.

g Partiatur. idẽ si in loco Cęsaris vl̃ publico ciuitatis. nã dimidia inuentori, alia ciuitati vel fisco: vt instit. de re. di. §. thesauros. Itẽ cõtra. j. de metal. l. cũcti. Sol. vt ibi. Item qua actione dñs consequit dominiũ? Rñ. condi. ex hac l. vel rei ven.

h DE ANNONIS.

De alio iure fisci dicit. & dic de anno. & tri. i. de tributo quod præstaf pro annona militũ & equorũ. vel annona in speciebus, tributa in pecuniꝭ. tu dic annona in speciebus, tributũ in auro & argento & ære. & dicit tributũ quicquid tribuitur: sed specialiter qđ principi datur. Et est sciendũ, ꝙ tributũ aliud capitis: vt. ff. de cen. l. fi. aliud agrorũ: vt. j. eo. l. j. & vtrũq; Italicis & quibusdã aliꝭ remittit: vt. ff. de censi. l. j. & l. fi. &. ꝭ. de epis. & cle. l. de his. nec ob. ꝭ. sine cen. vel re. l. fi. & ibi not. nec qđ dicit instit. de re. diui. §. per traditionẽ. vt ibidẽ dixi. Itẽ not. ꝙ scđm P. tributũ capitis est ꝑ mare integer aureus, pro fœmina medius: vt ar. ff. de censi. l. fi. &. j. eo. l. fi. sed P. dicit quodã medio temperandũ. & pro eo. j. de agr. & censi. l. cũ antea. lib. xj. nomine prædiꝭ præstaf quãtitas frumenti, quæ dicit quinquagesima hordei: quadragesima vini: & lardi vigesima in partibus nõ remotis: vt. j. de suf. l. modios. pro singulis libris libris. v. præstanf aurei: vt. j. de argen. pretio quod the. infer. l. j. secundũ Pla. sed certe aliud qđ dicit. l. illa ad instar argenti, & in auro & in aliꝭ pecuniꝭ fiat cõputatio. Itẽ differt hic tit. ab illo. ꝭ. de annonis & capita. & c. quia ibi de iꝭ, quæ pro salariꝭ dabantur officialibus: hic fisco. Item ab inferiori proxi. vt ibi not.

Tributũ & annona in q bus cõsistũt.

i AEs quidẽ. Ex qua. i. ex quibus. sic. ꝭ. de in ius voc. l. iꝭ. alias ꝑ portione: & tũc ponit proprie pro qua.

k Oportet. vt. ꝭ. de hæreditariꝭ ac. l. iꝭ. sed fallit in viꝭ. casibus: vt ibi not.

l Annonas. etiã prẽteritas: vt. ff. de pu. l. imperatores. &. j. de præ. naui. l. iꝭ. &. iiꝭ. & de anno. i. tributa pro annona: vt in titu.

Item hoc casu nõ opponit cõpensatio: vt. ff. de iur. fis. l. auferf. §. qui cõpensationem. Sed quid si nõ est soluẽdo? Rñ. tenentur cohæredes ex persona defuncti quasi auctores. Arg. ꝭ. sine censi. vel re. l. iꝭ. & auth. ibi posita. & facit in authẽ. de man. princ. §. non permittas. &. ꝭ. sine cen. vel re. l. omnes. Accur.

TITVLVS XVI.

DE ANNONIS[h] ET TRIBVTIS.

Onus æris alieni est personale: & ideo inter hæredes diuiditur pro hæreditarijs portionibus. Onus annonæ & tributorium est reale: & prout quis possidet, & fructus percipit, oneratur. Bart.

Impp. Valeria. & Gallien. AA. Alieno. I.

AEs quidem alienum pro portione, ex qua[i] quisque defuncto hęres extiterit, præstare oportet[k]: annonas[l] autem is soluere debet, qui possessiones tenet, & fructus[m] percipit.

Ad onera realia non tenetur qui in plus, quã de re possideat. Bart.

Impp. Diocle. & Maximi. AA. & CC. Herennio. II.

INdictiones[n] non personis, sed rebus indici solent: & ideo ne vltra modum[o] earundem possessionum, quas possides[p], cõueniaris, prẽses prouinciæ prospiciet.

Omnes debent soluere quod princeps imponit: & officiales non possunt augere uel diminuere. Bart.

Imp. Constantinus A. Albino. III.

OMnes[q] pensitare debebunt, quæ manus[r] nostrę delegationibus adscribũtur, nihil amplius exigendi[s] vel remittendi potestatẽ esse. Nam si quis vicarius[t] aut rector prouinciæ aliquid iam cuiquam crediderit remittendum: quod aliꝭ remiserit, de propriꝭ dare facultatibus cõpelletur[v].

Omnes coguntur soluere publicas functiones: cum non sit munus extraordinarium: & ab eo nemo excusatur. Bart.

Imperat. Constantinus A. ad Taurum præfec. præto. IIII.

OMnes omnino[x] ad oblationem functionum publicarũ oportet vrgeri. Lege

m Fructus. non aũt illi qui pẽsiones recipiunt, nisi sit cõsuetudo regionis: vt. j. de agri. & cẽs. l. litibus. §. hæc de redditibus. &. ff. de admi. tuto. l. si sine hærede. §. Lucius. Al. & argu. ꝭ. de vsuf. l. si pẽdẽtes. §. j. Itẽ facit. j. l. pxi. &. ff. de impẽ. in rebus do. fa. l. neq; stipendium. &. j. de col. fundo. patri. l. omnes.

Munus patrimonij duplex.

n INdictiones. id est, munera patrimoniorũ quę possessionibus indicuntur. est eñ duplex patrimoniꝭ munus: vnũ in rebus: vt hic, qđ soluunt etiã nõ municipes. Itẽ etiã q fœnus exercẽt: & præstabĩ scđm modũ notatũ in tit. Est aliud quod personæ ꝑ patrimonio indicit: & tũc tm̃ municipes: vt. ff. de mune. & ho. l. rescrip. §. fi. & l. fi. §. patrimoniorũ. & tunc nõ præstabĩ scđm formã dictã in tit. sed prout in dicitur per singula lustra: vt no. j. proxi. ti. Itẽ not. ꝙ quædã leges huius tit. de vno, aliæ de alio: & alię de vtroq; dicũt. & facit j. de mu. pa. l. iꝭ. & qđ no. j. de mu. & ho. in titu. &. ff. de neg. ge. l. qui aliena. §. fina. & secundũ quod hic ponitur, est hodie ordinariũ: vt. j. tit. l. j. Itẽ facit. j. de immu. nemi. conce. l. fina.

o Ne vltra modũ. i. pro eo ꝙ nõ possides: vt. j. de immu. nemi. cõ. l. j. &. iꝭ. & in aut. de man. prin. §. non permittas. col. iiꝭ.

p Possides. ꝑ quãtitate fructuũ tm̃: vt no. i tí. & fa. ꝭ. de al. l. iꝭ.

q OMnes. scilicet homines.

r OManus. duntaxat: vt. j. tit. iꝭ. l. j. & dicit delegare qñ per suũ notariũ vel nuntiũ suũ scribit prẽsidi, vt exigat: & qñq; præmittit epistolã de indictione futura: vt. j. de excu. mu. l. placet. & reddit in quadruplum: vt. j. de excu. mu. l. placet. & dic delegationibus, id est, præceptis.

s Exigendi. alias restituendi vel remittendi potestatem esse. & sic bene sequitur: nam &c. sed secũdum eliã refert se ad principium, & reddit in quadruplum: vt. j. de excu. mu. l. placet.

Tributa exigere ad quos pertinet.

t Vicarius. puta Palatinus vel alius vice principis vel rector prouinciæ: ad cuius officium pertinet tributa exigere: vt. j. de ca. lar. l. iꝭ. &. j. de exa. tri. l. in fiscalibus.

v Cõpelletur. dic ĩ subsidiũ reseruari eũ, cui est remissũ: vt. j. de cõue. fi. de. l. iꝭ. in fi. scđm quosdã. & sic nõ valet remissio oino: vt. ꝭ. de trãs. l. pses. q̃ est cõtra. paupi tñ põt remitti, cũ pater debeat agere: vt auth. vt iu. sine quo. suff. §. eos. colla. iꝭ. & facit ff. de pac. l. impatores. & de pu. l. fi. §. fi. et de decr. ab or. fa. l. iiꝭ.

x OMnes omnino. scilicet prouinciales: vt in fi. huius. l. & not. ꝭ. sine censu vel re. l. fi. & facit. j. de cen. l. iiꝭ. et de col. fun. pa. l. omnes. &. j. de immu. ne. con. l. j. adeo vt nec veterani excusentur: vt. ff. de pri. ve. l. pe.

ibi pauperi tñ. vi. bart. Lege additionatorem Nostra

enim nostra [a] signatum est, nec esse extraordinaria, nec vocari [b], quæ solenniter à prouincialibus deuotissimis conferenda sunt,

Qui plus fructus colligit, plus soluit. qui minus, minus. Bart.

Impp. Valent. & Valens AA. ad Probum præfect. præt. V.

PRo locis [c] ac proximitate possessionum [d], annonā [e] ad limites [f] transuehi præcipimus.

Rescriptum, in quo immunitas cōceditur muneribus ordinarijs, non ualet. Bart.

Imppp. Grat. Valēt. & Theo. AAA. Arintheo. VI.

IN fraudē annonariæ [g] rei ac deuotionis [h] publicæ elicitū damnabili subreptione rescriptum, manifestum est iure nō posse vires sortiri [i]. circa oēs igitur par [k] atq; æqualis illationis forma teneat.

Ad operandum uel portandum non debet quis longius mitti: sed debet ratio itineris adhiberi. Barto.

Imppp. Valentin. Theod. & Arcad. AAA. VII.

NEmo possessorum [l] ad instruēdas mãsiones [m], vel conferendas species, longius [n] delegetur: sed omnes itineris ac necessitatis habita ratione delegentur.

Non est faciendum id, in quo plus expenditur, quàm de commodo percipitur. Bart.

Imppp. Theo. Arca. & Hono. AAA. Probino præt. præf. VIII.

MEditerraneæ ciuitates [o] ante à maritimis, & maritimæ à mediterraneis onerabantur expensis [p]: vt plus haberet dispēdij translatio, quã deuotionis [q] illatio. Hoc non solūm in præsens, verumetiã in posterum prohibemus, ea lege vt se vltimo nouerint supplicio puniendos, qui ista commiserint.

Si utiliter dominus intra tempus hic statutum non soluerit tributa: dominio priuatur, & ad habentem directum dominium reuertitur. Bar.

Impp. Arcad. & Honor. AA. Cæsario. IX.

OBsistere [r] cōmodis [s] publicis & statutis necessitatibus nō possunt priuilegia dignitatum [t]. Vnde vt quisq; de prædijs emolumentū consequitur, si non is euoluto anni [v] spatio, intra sex menses [x] omnem cui esse cōstrictus dicitur, reliquorū intulerit cumulum: ad ipsos qui sunt domini prędij, exactionem [y] volumus pertinere.

Iudicibus negligentibus totum salarium aufertur. Bartol.

Iidem AA. Eutichiano præf. præt. X.

IVdices [z], quos circa profliganda [a] ærarij nostri cōpendia [b] negligentes ac si desides fuisse constiterit, omnia, quæ in administratione positi perceperunt emolumenta [c], reddere compellantur [d].

Impp. Theodos. & Valēt. AA. Isidoro præf. præto. Illyrici. XI.

ID ab vnaquaq; ꝓuincia [f] censemus expetendū, quod ab ijsdem nuper esse promissum [g] tua sublimitas indicauit. Nullus verò decætero ad possessiones earum [h] (quod maximè formidãt) inspector accedat. Macedonum reliqui [i] exemplum secuti, mediæ...

a Nostra. quam non habemus.

b Nec vocari. alias vocari: & facit. j. ti. j. l. j. alias vacare. q. d. nec extraordinaria cōferūt, nec ordinaria remittūt vt. s. l. pxi.

c PRo locis. id est, pro magnitudine locorum.

d Possessionum. quæ sunt proprie limina, ex quibus tributa penduntur.

e Annonam. in singulis locis & speciebus cōstitutã: vt. j. de susl. l. modios. Acc.

f Ad limites. vbi de militibus in castris cōstitutis profligabatur, vel ad tempus reponebatur: vt hic, & j. de ero. mi. an. l. iiij. & j. de cano. lar. l. j. et j. de fundis limi. l. j. & facit. j. eo. l. nemo.

g IN fraudem annonariæ. i. tributi ad annonã, vt dixi in titu. Accur.

h Deuotionis. id est, dicti tributi deuote soluendi.

i Sortiri. nisi sit pscriptum quadraginta annis: vt. j. de fun. pa. l. fin. lib. xj.

k Par. i. neminē excusando: vt. s. eod. l. omnes. pro modo tñ possessionū. vt. s. eo. l. indictiones. & facit s. de vect. l. quicquid. et si cōtra ius vel vtil. publi. l. fi. & j. de naui. non excu. l. ij. & j. de cano. fru. vrb. ro. l. ij. & de aqua duc. l. diligenter. Accur.

l NEmo possessorū. prædiorū propter quæ tenetur ad infra scripta.

m Mansiones. publicas, in quibus forte annona erat imponenda. vel alias publicas.

n Longius. quia ille de vna ꝓuincia nō debēt deferre ad aliã. & facit. s. eo. l. pro locis. & j. de priui. do. aug. l. ij. & j. l. proxi. Accur.

o MEditerraneę ciuitates. id est, homines earum.

p Expensis. i. inuicē aliæ ꝓ alijs tributa soluebant, & sic longius portabãt: quod hic remouet. ad quod s. eo. l. pro locis. & facit. j. de priuil. do. au. l. ij. & s. l. proxi. & in auth. de col. §. nullius autē. & j. de meta. l. iiij. Item videtur cōtra ꝙ dicitur, Alter alterius onera portate: sic adimplebiť. &c. sed hic non releuatur, imo grauatur alter.

q Deuotionis. id est, tributi deuote soluendi.

r OBsistere. pone secundū R. in emphyteuta & fructuario, qui publicas debent soluere functiones: vt. s. de iu. emp. l. ij. & ff. de vsufr. l. hactenus. qui si nō soluãt intra tempora huius legis, dominus exigit hunc, id est, vendicat prædiū non obstãte aliqua dignitate. Vel secundū M. pone in exactore tributorū, qui nisi inferat fisco intra tēpora huius legis, dñs prædij q soluit repetit: vt in fine huius. l. & nihilominus tenebiť fisco exactor & exactus i subsidiū: vt. j. de eroga. mili. an. l. v. & s. de conue. fi. de. l. fisco. Vel verius nisi emphyteuta vel similes soluant intra tēpora huius legis, pertinet exactio ad dominū. qa dñs exigit dicta tributa vt fisco soluat: vt differat à primo, in quo primo reuocat fundū ab emphyteuta, & ipse dñs soluet.

s Commodis. id est, tributis, quæ fisco agenti & necessitate habenti soluuntur, vt subijcit.

t Dignitatum. sic. ff. de mu. & ho. l. fi. §. ab huiusmodi. & de va. mu. l. sunt munera. & s. e. l. in fraudē.

v Anni. intra quē debet solui exactori: vt. j. tit. iij. l. missi.

x Sex mēses. Not. purgatur mora commissa intra sex mēses: quod est verum quo ad dominū: sed quo ad fiscū. xxx. dies statuuntur: vt. j. de ero. mili. anno. l. v.

Mora tempore purgatur.

y Exactionē. i. vēdicationē prædij secundū primū. Vel. i. repetitionē pecuniæ solutæ scdm aliū per cōditionē sine causa. Vel dic, qa dñs exigit etiã ꝓ præterito tēpore: vt. ff. de pu. l. imperatores. ipse aūt dñs reuocatur ab emphyteuta: vt. s. de iur. emp. l. ij. vĕ à fructuario: vt. ff. de noxa. ac. l. si noxale. Vel dic recepta vltima positione, ꝙ dñs exigat qđ debuit emphyteuta soluere, cū ipse ꝓ eo tpe soluere teneať, et sic condi. ex hac. l.

z IVdices. i. pſides ꝓuinciæ, ad quos pertinet imponere & exigere: vt. j. titu. iij. l. in fiscalibus.

a Profliganda. id est, imponēda vel exigenda.

b Compendia. id est, lucra.

c Emolumenta. id est, salaria.

d Compellantur. hoc ꝑpter negligentiã. Sed si qd acceperint vt male agãt, tūc in quadruplū præter hoc: vt. s. de stat. & ima l. j. & j. de censi. & peræquato. l. peræquatores. Item facit ad negligentiam iudicis puniēdam. j. de susl. l. j. et de colla. fun. l. placuit. & s. de offi. præf. præt. ori. l. si quos. sic in tutore: vt. ff. de admi. tu. l. qui negotiationem. §. j. & §. pen.

Negligentia iudicis est puniēda.

e ID ab vnaquaq;. localis est hæc. l. scribit eñ Cōstantinus Isidoro præfecto Illyrici super tributis Græcorū, dicens, ꝙ multæ prouinciæ Græcorū promiserūt se soluturas medietatē eius, qđ ante soluere solebãt, vel medietatē aurei. qđ dicto præfecto visum fuit sufficiens. vnde non sunt in plus exigendi.

f Prouincia Græcorum. scilicet de illis qui promiserunt.

g Promissum. quod fuit medietas: vt subijcit.

h Eorum. Macedonij. s. Græcorū. alias earū. s. prouinciarū. s. de illis qui promiserūt. dic ergo nō mitti inspectorē pro superindicto aliquo imponendo. talis enim inspectio fiebat, quãdo propter fertilitatem aliquod superindictū erat imponendum: nam tunc plus exigebatur tributorum gratia.

i Reliqui. s. Græci qui nō promiserūt aliquid, sequatur exēplum Macedonū. i. Græcorū illorū scilicet quę ꝓmiserūt. Acc.

Tributa

quãtitatis, vt obtuliſſe noſcũtur, tributa[a] ſuſcipiãt. Sed & ij[b], qui proteſtati ſunt nihil à ſe vltra tertiã partẽ poſſe conferri, illud exoluãt, ad quod ſe indubitanter fore idoneos[c] pollicentur. Quæ diſpoſitio in perpetuũ obſeruabitur, ſacroſancta[d] Theſſalonicẽſis ciuitatis eccleſia excepta: ita tamen, vt apertè ſciat propriæ tantũmodo capitationis modum beneficio mei numinis ſublcuandum: nec externorũ grauamine tributorum rempublicam eccleſiaſtici nominis abuſione lædendam.

a Tributa. ſ. ſoluenda, vel. i. onus tributorũ. & dic medietatẽ aurei. vnde aſſumit hic Py. ar. q̃ medius aureus eſt tributũ Cæſaris. ſed hoc in Græcis. in alijs ſerua qd̃ not. in titu. ſ. q̃ aureus integer. qd̃ & hic colligitur. nam ſi iſti dimidiã, colligitur, q̃ illi totũ aureũ. & ſecundũ hoc nõ eſt cõtra. j. de ſuſce. l. modios. & facit. j. de col. fun. pa. l. ij. Vel dic hic medietatẽ ſ. eius, quod antea præſtabant.

b Sed & ij. ſ. Macedones qdã ſpeciales.

c Idoneos. ſic. ff. de mu. & ho. l. iij. §. p̃ſes. & in authẽ. de æqua. do. §. qa vero in fi. & caue: quia R. hanc nõ intelligit in tributis ordinarijs: ſed qñ imminentibus neceſsitatibus publicis aliqd̃ extraordinariũ prouincijs imponitur, & probat hoc: quia fundi patrimoniales nõ præſtabãt has tertias & medias: vt. j. de colla. fun. pa. l. j. & ij. ſed tributa ordinaria ſic: vt. j. titu j. l. j. & j. tit. ij. l. fina.

d Sacroſancta. ſ. de ſacr. ſanct. eccle. l. ſacroſancta.

† Ad huius tituli plenam cognitionem vide Budę. in Anno ad Pã. & quę hic tradit Iac. Reb.

TITVLVS XVII.

DE † INDICTIONIBVS[e].

Indictio munus ordinarium eſt: & ideo ab hac indictione non excuſantur, qui à muneribus excuſationem habent. Bart.

Impp. Hono. & Theodo. AA. Anthemio præfect. præto.

e DE INDICTIONIBVS.

Dixit de publici munere patrimonij: vt nota. ſ. tit. j. l. indictiones. nũc proſequitur de altero. ſ. quod perſonis p patrimonio imponitur. & qa hoc indicebaf prouincijs, per ſingula luſtra: auri primo, argẽti ſecũdo, & æris tertio luſtro: vt in authent. de de col. in prin. & j. de luſtra. au. col. in titulo. ideo de indictione dicitur & vocaf hoc tributum ſuperindictum: vt. j. l. j. quia vltra ordinariũ canonẽ, qui rebus imponitur, præſtatur per ſingula luſtra. & ſecundum hoc dicas ſ. tit. j. l. omnes omnino. eſſe poſt iſtũ. Vel ibi de eo, quod rebus imponitur, dicit, cum nouum hoc inducere velit. Alij dicunt ſuperindictũ, quod vltra hæc omnia præſtatur vel propter fertilitatem, vel propter publicã neceſsitatem: q̃ & ipſum ordinariũ erit: vt. j. l. j. ſed aliud quod perſonis pro patrimonio erat canonicum etiam ante hanc. l. vt. ſ. titu. j. l. omnes omnino. Et not. quod Romani ante natiuitatem Chriſti computabant annos ab indictione: Hebræi à diluuio: Græci à ludo Herculeo, qui fiebat per ſingula quadriennia in monte Olimpo, ſed hodie omnes Chriſtiani ab annis dominicæ incarnationis, & imperatoris: vt in authen. vt præp. no. impe. in prin. Accur.

Superindictum qd ſit.

Annorũ domini computatio.

f Omnes. Poſsidentes. accipe. j. cogantur inferre qd̃ dele. &c.

g Delegatio. id eſt, præceptum factum per delegationem à principe tantum: vt. j. de excu. mu. l. placet. & l. priuati. & ſ. tit. j. l. iij.

h Superindicti. alias ſuperindicti, & tunc expone vt in titu. alias ſuperindictione. & alias ſunt duæ partes ſuperindicti, id eſt, ſuper nomen indicti: vt. j. de pri. do. aug. l. ij. & fi. Accur.

i Canones. i. ordinaria tributa. nam canon. i. regula. inde exactores dicunt canonicarij: vt in auth. de col. §. & in hoc. col. ix.

k Potius. electiue. Accurſius.

l Poſtuletur. hoc autem q̃ ſit canonicum, prodeſt: quia nullus ſe excuſat: vt ſubijcit, &. j. tit. ij. l. fi. &. j. de pri. do. au. lib. ij. & fi. ſecus ſi eſſet extraordinariũ: vt. j. de colla. fun. pa. l. j. &. ij.

m Sacri patrimonij. ſi dicas pro eccleſia, contra. ſ. de ſacr. ſanct. eccleſ. l. placet. Sed ſolu. vt. j. tit. ij. l. fin. not. Item ſi dicas pro domo noſtra qd̃ eſt verius, tunc eſt cõtra. j. de pri. do. aug. l. j. ſed dices de ſuperindicto, quod eſt extraordi. ibi loqui. & eodem modo reſpõ. j. de excuſ. mune. l. euidenter.

n Sed ipſis. ſcilicet nobis. Accur.

o Articulari. cõſtrue. tua & ſubaudi faciat imputari, id eſt, inferri modum collationis ſolitæ deuotionis, ſcilicet quãtum debet ſolui à deuotis collatoribus: modum dico proſp. à poſ. multo ante. hoc autem facias particulari & cæte. debet eñ in vna quaque indictione ſeu luſtro mitti præfecto cuiuſque diœceſeos, & per eos præſidibus Iulio vel Auguſto: & per præſides ciuitatibus ſingulis inter ſeptembrem & octobrem, vt poſsint deliberare facere ſeu celebrare ſolutionem, & nõ ſubditis damnum infligi: vt hic, & in authẽ. de col. in prin.

p Neceſsitas. quæ eſſet propter feſtinã exactionem. Vel dic. quia qui poſſet ſe tueri, alias non: propter breuitatem temporis poterit ſe excuſare: quę excuſatio coram præfecto aug. ſic: vt ſ. de offi. præfec. aug. l. prima.

q Licentia. quia infixerunt pœnam nõ ſoluentibus. Et not. ex hac. l. quod iacula præuiſa minus ferire ſolent. Accur.

r DE SVPERINDICTO.

Differt à ſuperiori proxi. titu. quia ibi propter fertilitatem vel aliam publicam vtilitatem vel neceſsitatem. hic quando aliqua prædia erant deſerta: vt in authen. de colla. §. ſi vero aliquando. Ab hoc excuſatur eccleſia: vt ſupra de ſacroſan. eccle. l. placet. & ſilentiarij: & in ſacris militantes: vt infra de ſilent. l. prima. & de præp. ſacr. ſcriptu. l. iij. & infra de excuſa. mu. l. maximarum. & de cano. ſacr. larg. l. ſi præceperit. Nos ſecundum P. dicimus ſuperindictum, quod propter fertilitatem indicitur vel neceſsitatem publicam extraordinarie: non per luſtra. ibi, per luſtra.

TITVLVS XVIII.

DE SVPERINDICTO[r].

Imppp. Gra. Valẽti. & Theo. AAA. ad procõſ. VV. & oẽs rectores. I.

NIhil ſuperindictorum nomine ad ſolas[s] præfecturæ literas quiſq̃ prouincialis exoluat, neq̃ vllius omnino indictionis titulus etiam ſolennis immineat: niſi cum noſtro cõfirmata iudicio, & imperialibus nexa[t] præceptis, ſedis ampliſsimæ, depoſcat indictio[v], & cogat exactio. Datum. xvij. calen. Iulij, Mediolani. Antonio & Syagrio Conſ.

s Nihil. Ad ſolas. id eſt, propter ſolas. Accur.

t Ampliſsimæ. id eſt, præfecti.

v Indictio. ad quod infra de excuſatio. munerum. l. placet.

De exacto

a DE EXACTORIBVS TRIBVTORVM.
Dixit quæ tributa præstanda sunt,& à quibus:nunc qualiter & per quos exigantur. Accursius.

b Vcenarij. sic dicti, quia ducentos exigebant,vel quia ipsi tot erant numero.& sic sequentia expone. hi habẽt, alia nomina prout diuersifi catur officiũ: vt.j.de apo.pu.l.pen.&.s.de iure fis.l.prohibitũ.et l.super creãdis. et Publiciani: vt.ff.vi bo. rap.l.ij. §.si Publicanus.et opinatores:vt j.eod.l.missi.

c Debitoribus. s. tributorum.ad qd'.s. de iure fis. l.prohibitum.&.ff. e iure fis. l.aufertur.§.penul.

d Tabulario.ad cuius officium pertinet debitorũ modũ ingerere, & fideliter eorũ nomina ꝓuidere: vt j.e.l.missi.&.j.de nume.et actu.l.ij.Et no. hic tributorum debitorem non debere cõueniri:antequam breues fiãt à tabellione.

e Concussione. vt id solum exigant quod debent, & non vltra aliqua occasione: vt.j.de lucris aduo.l.ij. lib. xij. quod si fiat, præses audiat eũ,qui se læsum dicat à dictis officialibus: vt eo.ti.l.j. & imponet forte pœnam criminis cõcusionisvel falsi: vt.ff.de cõcus.l. ij.& facit. j. l. proxi. &.s.de furt. l. etiam. Accursius.

f Nemo.tributarius. alias fisci debitor.

g Insolertia. id est duritia secundũ quosdam.& facit supra de acti.& obli.l.negantes.

h Pœnalium.i.hominũ pœna dignorum.ne sit contra.ff. de pœnis. l. aut damnum. §. solent. vbi dicitur quod ad custodiendum non ad puniendum est carcer.

i Officialium.i.iudicum.q.d.non priuatorum qui debent: sed officialiũ in officio exigẽdi modum excedentiũ,vt subijcit. & etiam in quadruplum exactio:vt.j.de excu.mu.l.placet.et.j. de censi.l.peræquatores.

k Et cum denotatione.alias condemnatione: & alias cum denotatione.Item.j.alias certiores, alias coẽrctiones. & est sensus:quia cum pœna iudicũ eorũ,scilicet officialium, qui scilicet officiales cõtra hanc.l.admiserant ponẽdo in carcerem tributarios:de officio,quorum.s.officialium male gestorum,scilicet in vinculando certiores esse debere,scilicet iudices eorum.

l Legem.non soluendo tributa.

m Præsidem.qui facit exigi:vt.j.eo.l.in fiscalibus.

n Solutores.id est tributarij:sic dicti,quia soluere debent:& ibunt securi:nam timentes officiales pœnam inferendam à suis iudicibus non incarcerabunt.& ad hoc.s.de offic.rec.prouin.l. omnes.& de spor.l.ij.

o Indulgentia.quia non incarcerabunt.

p Abutatur.quia non soluat.quod tamen facile fit.

q Custodia.capitur ergo vt ar.ff.ad.l.Iul.pe.l.sacrilegi.§.fin. quod est in debitore publico: vt.j.l.proxi,speciale alias secus: vt no.C.qui bo.cedere poss.l.j.

TITVLVS XIX.

DE EXACTORIbus tributorum[a].

Exactores non debent exigere,nisi eos qui in breuibus cõtinentur, seu exactis à tabulario sibi datis.Barto.

Imper.Constantinus A. I.

Vcenarij [b] & centenarij siue sexagenarij,nõ prius debent aliquem ex debitoribus [c] conuenire, quàm à tabulario [d] ciuitatis nominatim breues accipiãt debitorũ: quã quidẽ exactionem sine omni fieri cõcusione [e] oportet.

Pro debitis publicis non debet quis poni incarceribus:nec nouitates aliquas pati in persona.Bartol.

Idem A. II.

Nemo [f] carcerẽ plumbatorũq; verba aut pondera,aliaq; ab insolertia [g] †iudicum reperta supplicia,in debitorum solutionibus, vel à peruersis, vel ab iratis iudicibus expauescat.Carcer † pœnalium [h],carcer hominum noxiorum est, & officialium [i], & cum denotatione [k] eorum iudicum, quorum de officio certiores esse debebunt, qui contra hanc legem [l] admiserint. Securi iuxta præsidem [m] transeãt solutores [n]. vel certè si quis tã alienus ab humano sensu est,vt hac indulgentia [o] ad contumaciã abutatur [p],cõtineatur apta, & libera, & in vsum hominum instituta custodia [q] militari. Si quis [r] in obdurata neqtia permanebit: ad res eius,omnẽq; [s] substãtiã exactor accedat:solutiõis obsequio cũ substãtiq; ꝓprietate suscepto [t]:qua facultate prębita [v] exactori, omnes fore credimus proniores ad soluẽda ea,quę ad nostri vsum exercitus [x] pro cõi salute poscũtur.

Qui debitorem captum eximit,ad id quod fisco & priuato debebatur,tenetur.Bart.

Imper.Constantinus A. III.

Quoties quis & priuati debitor inuenitur, & fisci:abreptus [y] ab vno officio, teneatur [z] ad vniuersi debiti solutionem.Qui eum abstulerit [a],coërceatur: ac totius summę exactionẽ in se suscipiat,qeundem auellendum subtrahendumq; crediderit [b].

Officiales tenentur ad soluendum tributa,ne ipsis cessantibus, cæteri onerentur.Bar.

Idem Augustus. IIII.

Actores,cęteriq; [c] rei priuatæ nostrę, ad solutionẽ specierũ [d] solẽniũ debiti vigoris autoritate cogantur:ne prouinciales rei priuatæ nostræ fatiget immanitas [e].

Exactores debent remittere ad curiam in scriptis quid exactum est, & quid nõ:ut ex eorum scriptura officium reddatur instructum.Barto.

Imperatores Theod. Arcad.& Honor. AAA. V.

Apparitores qcũq; in collationẽ auri ꝑcepti fuerint officij sui adhibere seruitiũ [f]:titulorũ debitũ [g],et collationũ summas, relationis suæ

r Si quis.scilicet debitor.

s Omnẽ. non ergo pro mẽsura debiti.et sic est cõtra in authẽ. de exhi.§.si vero. Solu.speciale in fisco. Vel verius hic corrigitur.& facit.j.de capi.& dis.pig.l.j.et.ij. Accursius.

t Suscepto. suscepit nõ executor obsequium.i.officium tributarij: qa soluit sibijpsi de proprietate rerum debitoris quæ vendunt: vt.j.de capi.& dis.pig.l.j.

v Prębita.exactori.

x Exercitus. facit in auth.de mãda.prĩ. §.neq; autem.in fi.

y Qvoties.ab reptus.i.captus.vel abreptus ab eo,qui eum subtraxerat custodibus.

z Teneatur. scilicet & custodiat:vt.s. l.nemo. in. ij.respon. Al.

a Abstulerit.s.officio custodiendi.Al.

b Crediderit. & subtraxerit. sic.ff.de rerũ diui.l.fin. Sed vidẽ non delinquere, qui exigit à debitore publico qd' debet exigenti: vt.ff.ad le. Iul. pec. l. peculatus. Solu.ibi non in fraudem fisci, sed pro suo cõmodo, licet tñ reddatur fisco: vt. ff. de iur.fis.l.deferre.§.fin. hic autẽ in fraudem fisci. Item ibi pecuniam:hic personam, vt fiscus eum non inueniat. & facit. s. de asser.tol.l.iij.& in authentica, vt omnes obed. iudi. §. si igitur. Item not. hic. l. minus habere fiscũ, quam priuatum:cum priuatus iuraret in litem: vt.ff.ne quis eum,qui in ius.l.si per alium.§.j.

c Actores cæteriq;.officiales subaudi. Py.

d Specierum.per fiscum commodatarum.

e Immanitas,alias innouitas,et alias immanitas,id est nimietas.nam si isti officiales non soluerent, totum onus portarent prouinciales: quare in immensum fatigarentur, portatur enim leuius quod à pluribus portatur: vt argumentum in authentica,de naturalibus in curia.de.in princip.& facit.j.de omni agro deser.l.omnium.&.j.de priuilegijs domus Augu.l.ij.&.j.eo.l. fi.Et sic nota contra officiales communis Bononiæ, vt soluant collectam sicut alij.

f Apparitores.Seruitium.scilicet vt seruiãt susceptori accipiendo aurum à collatoribus: & portando susceptori: quales erant ducenarij:vt.s.eod.l.j.

g Debitum.i.quando debeat collator,vel pro scrinio exigitur:vt.j.de cano.lar.l.j.&.ij.

a Ex officialis.id est apparitore prædicto. Accursius.
b Officium.scilicet susceptorum. Accursius.
c Perlatum.id est sponte datum,sed exactum per vim: vt.s. cod.l.ñ.ad quod.ff.de leg.iñ.l.fideicommissa.§.si rem.
d Susceptor.proprię,q.d.ideo per apparitores facit exactio nē,ne &c. Alij dicūt susceptor,id est, apparitor: qui ideo debet scribere quod accepit,ne &c. & secundum hoc detrimenta &c.quia de suo emendabit,de quo nescit reddere rationē. & facit. j. de susce. l. frumēta. &.j.de apo. pu.l.j.& in authē.de man. princ. §.coges. & de col.§.iubemus.

† Alias,sitq; ex officiali instructione officiū constitutū quid &c.quam lectionem & Barto. hic in epitome secutus videtur.

e IN fiscalibus, Titulis. certa sunt dispendia principis:& aliqui soluūt ad vnam: alij ad aliā expēsam seu arcam: & alię arcę erāt apud præfectum, & aliæ apud procuratorem Cæsaris. ad quod. j. de cano.lar.per totū. & illas hic vocat titulos.
f Rationale. id est procurator Cæsaris: vt.s.de mo.mult.l.ñ.
g Vsurpat.a id est vtendo retinet. Et sic no.q hic ponitur in bona parte vsurpare: vt.j de agri.& censi.l. quemadmodum. circa fi. &. s.de mo.multa.l.ñ.
h Constringantur. exigere; vt.j.de cano.lar.l.ñ.
i Maneat.id est,detineat. & facit. j. de col.fun.pa.l. fin.
k Missi opinatores,multa nomina habet exactor: vt no.s.l.j.
l Cum delegatoriis.s.l.literis, & sic iudicibus est datiuus. vel dic quod sit ablatiuus:quia præfectus delegat, id est, mittit præsidibus:vt not.s. titu.ñ.l.ñ. & in sum. illius titu.

† Opinatores malim,cū Pyrrho in fi. li.j.de Rom. magist. quę vide ad intellectum huius vocis.
a Vsurpare quandoq; in bonam partē quādoque in malam capitur :vt in cle. j.de deci. vbi per do. Car.

fide & annotatione perscribāt:siccq; ex officialis[a] † instructione officiū[b] conscium quid exactum, quid've perlatum[c] esse videat: ne longinqui itineris diuersitate susceptor[d] adductus,et curię suę desit,et rei familiaris detrimēta sustineat.

Ad petitionem exactorum cogitur præses facere exactionem. Bart.

Impp. Arca.& Honor. AA. VI.

IN fiscalibus debitis hoc est annōariis,cęteriscq; titulis[e], qui ad arcam eminentissimæ pertinent præfecturę:necnon in iis debitis, quæ rationale[f] vsurpat[g] officiū, rectores prouinciarū cōstringātur[h],et eos necessitas maneat[i] exigendi,à quibus expectatur autoritas.

Iidem AA. VII.

MIssi opinatores[k] †,id est exactores militaris annonæ,cū delegatoriis[l] iudicibus,eorumcq; officiis insistāt, vt intra anni[m] metas id quod debetur,accipiant.nihil his sit cum possessore[n] commune: cui[o] non militē[p], sed exactorem[q],si sit obnoxius, cōuenit imminere[r].Iudices[s] itaq;,qui prouinciales pasi fuerint opinatoribus delegari[t], eiusdem quātitatis[v] duplex pœna retinebit:& apparitores ex quolibet officio[x] sententiā deportationis excipiēt, si per semet exigendos[y] voluerint delegare militibus[z]:et curiales[a] tem porale manebit[b] exilium, si eos, quos solenniter exigere consueuerunt: opinatoribus putauerint esse credendos: cum[c] iudicium[d] oporteat inquirere[e] debitores: tabularios fideliter prouidere nomina[f] debitorum: apparitores siue curiales, consuetudine[g] seruata regionum, conuictis[h] debitoribus immine re, vt perceptis[i] congruis emolumentis opinatores impleto anno[k] ad proprios numeros[l] valeāt remeare, qui[m] si vltra annum protracti fuerint: iudices[n] eorumcq; officia absque vlla mora de proprio cogantur exoluere militibus ° quod debetur[p], ipsis aduersus obnoxios repetitione seruata[q]. Quod si ad nos aliqua de retentis[r] opinatoribus querela peruenerit,in duplū ab his protinus exigetur:vt in partem debitam miles, reliquam fiscus accipiat. Iudicibus[s] quoque eorumcq; officijs eatenus subuenimus,vt in cōtumaces debitores cuiuslibet dignitatis[t] autoritatem suam exerceant.at si impudenter solutio differatur: actores, procuratores, eorumcq; prædia persequantur:de eorum quoque nominibus[v] ad nostram scientiam relaturi.

Si domus imperialis uel ecclesia res tributarias licitè emerit,& tributa non soluerit, ea res ei aufertur: & ciuitati assignabitur ut integra tributa soluantur. Bart.

Impp. Theod.& Valen. AA. VIII.

c Cum. reddit rationem,quare puniūtur prædicti.
d Iudicem. id est, præsidem loci.
e Inquirere. cognoscendo quid & quantum debet: & super hoc iudicare.
f Nomina.redigēdo in scriptis,vt possit dare ducenarijs:vt s.l.j.
g Consuetudine. & not. hic pro consuetudine.

Consuetudo loci attenditur.

h Conuictis.s.legitime, nō per carcerem vel simili modo: vt.s.l.nemo.
i Perceptis.p opinatores, q accipiūt à iudicibus,q exigunt cū suis officijs: vt in prin.huius.l.Accur.
k Anno. intra quē debet solui: vt no.in prin.huius legis.
l Numeros.s.militum,si forte de militibus erat opinator, Vel dic,quod numerus opinatorū erat, in quaterno aliquo, qui ad diuersas prouincias mittebantur, vt faciunt templarij.
m Qui. scilicet opinatores.
n Iudices. dicunt quidā: iudices,q miserūt opinatores, soluūt de suo. & secundū hoc dic ,ptracti.i. venire distulerint.& dic obnoxios. s.opinatores. Vel dic iudices.i.præsides:& protracti. s. opinatores: & sic ,pprie: & obnoxios.s.tributarios.
o Militibus.,p stipendijs, secūdum primum modum. Vel militibus,id est opinatoribus secundum alium.

Exactoris officium erat annuum.

m Anni.anno enim durabat officium exactoris: vt in authē. de col.§.iubemus nullam.&.j.de suscep.l neminē. &.j.de exce. & exa.l.iñ.intra quod tempus fieri debebat exactio,vt hic,&.s. de anno.& tribu.l.obsistere.
n Possessore.i.tributario,qui pro possesionibus tributa debet dare.& dic cōmune,nec in exigēdo:vt subijcit: nec cōmerciū cū ,puincialibus facit: vt.j.de ero.mil.anno.l.opinatoribus.
o Cui.scilicet possessori.
p Militem.i.opinatorem,qui in hac militia militat.
q Exactorem.i.rectorem prouinciæ,ad cuius officium pertinet tributa exigere: vt.s.l.proxi.
r Imminere. id est, vt soluat compellere.R.ad quod j.de cano.largit.l.ñ.
s Iudices.id est præsides prouinciarum.
t Delegari.i.ab ipsis opinatoribus exigi vel cōpelli soluere.
v Quantitatis.quam opinatores à ,puincialibus exegerūt.
x Officio.id est,cuiuslibet officialis sit. Accursius.
y Exigendos.i.quos ipsi debent exigere,vel exigendos, scilicet tributarios.
z Militibus.id est opinatoribus.
a Curiales.i.præsides curiæ.ad quod.j.tit.j.l.j.in prin.
b Manebit.id est,tenebit.
p Quod debetur.s.pro annona vel tributo annonario.
q Seruata,actione neg.gest.&.ff.de neg.gest.l.ex facto.§.fi. vel condictione ex hac.l. Accursius.
r De retentis.i.si ex his quæ exegit et militibus dare debuit, apud se retinuit.et secūdū hoc dic opinatoribus.i.ab opinatoribus.et qđ dicit miles.i.opinator ,p militibus. Vel dic,qđ iudex aliqua retinuit,quę nō dedit opinatori,q̄ in duplū dabit: vt media miles.i.opinator ,p suo officio:& aliā fiscus secūdū hos itellectus habeāt.nō ob.j.de cē.l.pęquatores,vbi à ,puincialibus idebite fuit acceptū:& ita in quadruplū punitur. Alij dicūt, quod ibi per vim:vt.j.de excu.mu.l.placet.et secūdū eos facit.j.ti.j.l.j.
s Iudicibus,scilicet prouinciæ. Accursius.
t Dignitatis.s.sit tributarius.ad qđ.s.vbi dec.cō.l.j.et vbi sena.l.j.Et notāt qdā hic,qđ officialis nō dicit ius sua autoritate, sed p̄sidis iussu.sic & dic autoritatē.s.capiendo ,sonā:vt.s.l.nemo.& in rebus.vt subijcit,& dicit in ea.l.nemo. & dic actores.
v Nominibus.qui nolūt soluere. Ac. [&c.i.officiales p̄sidis.

Si diuina

SI diuina domus[a], aut quę libet alia † cuiuscunq; dignitatis atq; fortunæ, re vera fundos extra metrocomias[b] nõ patrocinij[c] gratia, sed emptionis[d] iure, vel quolibet alio titulo legitimo possederint, & nõ impositas reipubl. functiones agnouerint, quem admodum prior dominus[e] dependebat: omnibus modis possessiones[f] eorum publico vendicẽtur: & curiæ eiusdem ciuitatis, sub qua vincti[g] sunt, assignentur[h]: vt publicis commoditatibus circa tributarias functiones vndique nostra prouisione[i] videatur esse consultum.

a SI diuina domus.id est nostra vel augustæ, secũdum Bul. & Py. sic ponitur.ſ.de quadri.præscri.l.fi.& vbi causę fisca. vel diui.do.in titu. Vel dic diuina domus, vt ꝓ ecclesia ponat: vt not.j.e.l.in fi.& facit.j.de mu.pa.l.euidenter.&.ſ.de iudi.l.j.

b Metrocomias.metros* mensura:comos villa:deinde metrocomia, id est villa mẽsurata, quæ dabatur metroicis:vt.ſ.de iu. fis.l. certa. in qua villa, nec his domibus,nec aliꝭs licet eme re:vt.j.non licere ha. me.l.j.

c Patrocinij. præstandi tributario in faudem publicarum functionũ: quo casu nõ licet ei tenere præ dia ob causam patro cinij data, sed confiscãtur: vt.j.vt nemo assu. patro.l.j. & sic nõ prẽstaret tributa, cum nõ habeat rem. Accursius.

d Emptiõis. licite.

e Prior dominus. sunt em̃ publicæ fun ctiones. i. tributa: & annonæ onera rerũ: & ideo cũ rebus ambulatoria: vt. ff. de pu. l.imperatores. & j.de fun. pa. vniuer. &.j.de prẽ. & omni. rebus naui. l.ij. &.ff. de cen. l. forma. sicut seruitutes: vt. ff. de serui. rusti. prædio.l. viam.ſ.pe.& fi.

f Possessiones. ꝓ quibus tributa erant soluenda.

g Vincti. alias vicissim, alias iuncti, alias vicini.

h Assignentur.cõtra.ſ.de sac.san.eccle. l.placet.ibi,nulla trãslationum &c.Sol.secũdum quosdam, ibi de prædijs dedicatis eucharistiæ:hic de aliꝭ prędijs collatis ec clesiæ. ad quod.j. de fund.rei priua. l.vniuersi.sed ibi nõ dicit prædia auferri. Tu dic, ꝙ hic non dicit fieri trãslationem in aliũ, licet assignẽtur ciuitati quasi ad pignus. Vel verius vt dixi, hic diuina domus, non pro domo ecclesiæ, sed pro ipsa ecclesia ponitur.

i Prouisione.alias prouisione, & alias promissione.& dic scilicet quæ in hac.l.

TITVLVS XX.

DE SVPEREXACTORIBVS[k] †.

Qui plus exigit, in duplum exigitur: & propter consuetudinem capitaliter punitur. Bart.

Imp.Arcad.& Honor.AA. I.

QVicquid vltra debitum fuerit elicitum à curialibus[l], vel cohortalibus, vel aliꝭs exactoribus, in duplum[m] eruatur: quod prouincialibus restitui protinus oportebit. Si quis autem exactorum in superexactionis crimine fuerit cõfutatus[n], capitali periculo cupiditas eius amouenda atq; prohibenda est, si in ijsdem sceleribus perseueret[o].

k DE SVPEREXACTORIBVS.

Vltra quàm debetur:ne iste titu.vel superior de superindicto sit superfluus.

l QVicquid. A' curialibus.actiue.

m In duplum. imo in quadruplũ: vt.j.de excu.mu. l.placet.& de censi.l.peræquatores.quæ sunt cõtra. Sol.illa de rigore:hæc de æquitate.vel hæc secundũ illas:vt hoc duplũ aliud sit.qd' præstatur prouincialibus, aliud quod fisco:vt.ſ.de asser.tol.l.ij. Py.vel verius refert per vim,vt ibi:an nõ; vt hic,&.ff.de pu.l.licitatio.ſ.qd' illicite.&.ſ.de infa.l.ij.vel hic habebat mãdatũ de exigendo: & ideo in duplum punitur:ibi sua autoritate:& ideo in quadruplum.

n Confutatus.id est conuictus.& sic ciuilis non tollit criminalem:vt &.ſ.quan.ciui.actio præ.cri.l.vna.

Ciuilis actio criminalẽ nõ tollit.

o Perseueret[a].sæpius faciẽdo.ad quod.ff.de pœ.l.capitaliũ. ſ.solent. &.ſ.grassatores.&.ſ.de epis.au. l.ij.in fi.alias si semel tunc extraor.vt.l.licitatio.ſ.quod illicite. ff.de pub.

a Concor.de pœn. dist. v. c.j.post prin. ibi, cõsideret quantum perseuerauerit. cum gl.super ver. perseuerauerit.

TITVLVS XXI.

DE CAPIENDIS ET DISTRAHENDIS pignoribus tributorum causa.

Imp.Constantinus A.ad Afros. I.

REs eorum, qui fiscalibus debitis per contumaciam satisfacere differunt, distrahantur[p]: comparatoribus data perpetua firmitate possidendi[q]. D.xv. Cal.Iun. Serdicæ, Constantino Cæs.v. & Maximo Cons.

p DE CAPIENDIS & distrahendis pigno.&c.

REs eorũ. Distrahantur. post duos menses à die captionis:vt.ff.de re iudi.l. debitoribus. Alias Itẽ seruatis solennitatibus, quas dixi.ſ. de fide instrumen. & iuha.fis.l.j.

q Possidendi.etiã si res fuerit minoris: vt.ſ. de iure. ha. fis.l. quæcunq;.in fi. & sa. j.de debi. ciui. l.fina. in fi. Accursius.

Idem Augustus. II.

SAtis[r] sit debitorem annonarum ad soluendi necessitatem captione pignorum conueniri.

r SAtis.q.d. nõ incarceretur:sed tamẽ bene capitur per personã:vt.ſ.titu.ij.l. ij.Item & vendentur pignora: vt.ſ.l.pxi.

TITVLVS XXII.

DE APOCHIS PVBLICIS[s], ET DE DESCRIPTIONIBVS CVRIALIVM, & de distributionibus ciuilibus.

Aestimum non antè sumit effectum, quàm præsidibus intimetur, & per eos recipiatur. Item susceptores seu thesaurarij debent de suscepto facere cautionem solennem: & exactores prouinciales debent singulis quatuor mensibus rationem suæ exactionis transmittere: & quod ex causa lucratiua acceperint scribere. Bartolus.

Impp.Honor.& Theodo.AA.Anthemio præfect.præto. I.

AD inferiorũ[t] curialium releuandas fortunas, & impressionẽ potentium, & itidem curialiũ[v] cohibendam placuit, vt descriptiones[x] (si quæ per singulos ordines cogentibus diuersis negotijs agitentur) non sumant antè principium, quàm apud acta prouinciarum rectoribus intimentur, et ex eorum fuerint receptæ sententijs. Sed & aurum, quod ex huiusmodi contributione[y]

s SAtis.q.d. nõ incarceretur:sed tamẽ bene capitur per personã:vt.ſ.titu.ij.l. ij.Item & vendentur pignora: vt.ſ.l.pxi.

DE APOchis publicis &c.

Apocha soluenti datur: antapocha suscipienti: vt.ſ.de fide instr. plures. &.ſ.qui po. in pig. ha. l.pen. Et no.quod alias est curialium, alias curialibus:& expones.l.j. Item alias est distributionibus ciuilibus,alias deest.

t AD inferiorum. qui tributa accipiunt & inferũt maioribus,qui maiores accepisse negant: & sic forma,id est substantia inferiorum grauatur in duplo: vt.ſ. de exac.trib.l.missi.

v Curialium. potẽtes & curiales pro eodem ponit. & est alias itidem. alias eorundem. Accursius.

x Descriptiones. scilicet bonorum,quæ vocantur æstimi:quas faciunt principes cogentibus diuersis negotijs.vnde illud,Exijt edictum à Cæsare Augusto,vt describeretur vniuersus orbis. & secundum hoc quod subijcit,per singulos ordines,dic,id est,per homines magnos & paruos.omnes enim debent soluere:vt.ſ.de anno.et tribu.l.in fraudẽ.& pro hoc est in auth.de col.circa prin. & quod statim hic subijcit.Alij dicunt descriptiones,id est,scripturę,quę sunt de solutionibus quæ fiunt de manu in manum.& hoc dicit per singulos ordines,quæ vocantur apochæ,quæ debẽt insinuari apud præsidem:alias non valerent: vt donatio vltra legitimam summam:vt.ſ.de do.l.sancimus.

Tributa soluere omnes coguntur.

y Contributione.id est tributorum solutione.

redigitur, ita debet susceptori aurario[a] consignari, vt securitatibus[b] nomen inferentis[c], dies, cõsul, mẽsis, causa, et summa cõprehendantur: quo[d] & descriptionis ęquitas illustretur: & descriptio[e] documẽtis euidẽtibus fulciatur[f]. hoc etiam obseruando, vt in quadrimestribus[g] quoq; breuibus, qui ad excellentiæ tuę officiũ solẽniter dirigũtur, celebratę[h] descriptionis dispunctio[i] societ: vt omnes[k] vestræ potestatis sciẽtiam † formidãtes, nihil ad releuationẽ locupletum, atq; inopũ[l] perniciẽ audeant pertentare. Quod[m] & tunc optimũ est custodiri, cùm lucratiuæ facultates ex bonis curialiũ curię obuenerint: vt & inopes[n] & locupletes fructu ꝓuisionis simili[o] potiantur. Quã dispositionẽ[p] si quis iudicum, numerariorũ[q], vel curialium mutilandã[r] esse crediderit: interminationi, quam nostra[s] sedes statuerit, subiacebit.

Qui habet instrumentum solutionis seu securitatis solenniter factum, non debet amplius molestari. Bartolus.

Impp. Theod. & Valent. AA. II.

SEmel securitatem de refusione[t] munerũ emissam[v], ab alio iudice nõ liceat refricari[x]. Et ideo spectabilitas tua saluberrimæ, ac iustisimę pręceptionis[y] formã secuta, prohibebit in posterũ eos ad discussionẽ transacti muneris cõstringi, quos claruit accepta securitatis ꝓsperitate lętari[z].

Qui ostendit se tribus proximis annis soluisse, retro soluisse præsumitur, nisi cõtrarium probetur. Bart.

Imp. Martian. A. Constantino præfecto prætorio. III.

QVicunq; de prouincialibus[a] & collatoribus, decurso posthac[b] quantolibet annorum numero, cùm probatio aliqua ab eo[c] tributariæ solutionis exposcitur: si trium cohærentium sibi[d] annorum[e] † apochas securitatesq; protulerit: superiorum[f] temporum apochas non cogatur ostendere, neq; de præterito ad illationẽ functionis tributariæ coërceatur: nisi fortè aut curialis, aut quicũq; apparitor, vel optio[g], vel actuarius[h], vel quilibet publici debiti exactor siue compulsor, possessorũ vel collatorum habuerit cautionẽ[i]: aut id, quod reposcit, deberi sibi manifesta gestorũ[k] assertiõe perfecerit.

Imp. Iustinianus A. IIII.

SEcuritatibus, quæ publicarum functionum gratia, siue insolidum, siue ex parte solutę esse cõscribũtur[l]: nullã exceptionem non numeratæ pecuniæ penitus opponi concedimus.

a Aurario. qui & ipse est curialis seu officialis de maioribus. & ad hoc respicit principium huius legis.

b Securitatibus. i. apochis, quæ ad securitatem soluentium fiunt. ad quod. j. de col. fun. pa. l. placuit.

c Inferentis. id est soluẽtis curialis. vel id est, etiam tributarij, qui soluit curiali. ad quod. j. de sus. l. susceptores præsentibus. Item ad hoc quod dicit, de die. facit. ff. de ac. l. libellorum. Item ad causam facit. ff. de excep. do. l. ij. §. j. et de tran. l. cũ hi. §. in causa. & . s. man. l. per diuersas. debet enim inseri indictio & nomẽ imperatoris: vt in authẽ. vt præpo. no. impe. col. v. Itẽ subscribit notarius: licet eius subscriptio sola non sufficiat: vt. s. de conue. fi. debi. l. ij.

d Quo. pro vt. vel quo. s. facto. & quod subijcit descriptiõis, id est qualiter, & quę fuit imposita collecta seu descriptio, secũdum primam. Accursius.

† Alias, sententiam.

e Descriptio. alias descriptus, scilicet tributarius vel curialis inferior. alias descriptio, alias descriptis. Et sic no. non sufficere testes: vt. ff. de proba. l. census. & sic duę scripturæ ad minus sunt necessariæ: vna de impositione: vt hic, & in authen. de col. §. pro fiscalibus. alia de solutiõe, quæ fit susceptori à curiali: vt hic, & . j. de col. fund. pa. l. placuit. & in auth. de mã. princ. §. coges. fit & tertia, quã facit curialis minor cum recipit: vt s. de exac. tri. l. apparitores.

Testes aliquando ad probandum nõ sufficiũt.

f Fulciatur. scilicet æquitas descriptionis. Accursius.

g In quadrimestribus. mos erat, vt fidelis expensarum notitia quaternis, siue quatuor mensibus cõprehensa ad scrinia publica dirigeretur per palatinos, s. susceptores aurarios vel alios: vt tutius erroris demersa caligine publici ratiocinij posset claritas apparere: vt. s. de offi. co. sacr. lar. l. j. & facit. j. tit. j. l. pen. in fi. erant & alij quadrimestres breues, qui in scrinio laterculi mittebantur à magistro officiorum: vt. s. de offi. ma. offi. l. j. & fi.

h Celebratæ. id est, solenniter impositæ & exactæ: & susceptori assignatæ.

i Dispunctio. alias dispositio, alias dispunctio. i. datorum & exceptorum collatio: vt. ff. de verb. sign. l. cognoscere. in prin.

k Vt omnes. scilicet officiales.

l Inopum. nam videbis quantum cuilibet impositum sit, & ab eo exactum, & an susceptor habuerit totum exactum. Acc.

m Quod. scilicet vt describatur breuibus, puta si curialis donabat bona sua alicui. nã quarta dabatur curiæ: vt. j. de imponẽda luc. descri. l. vnica. & . j. quando & qui. quarta pars debetur. l. ij. nisi ecclesię donaret: vt. s. de sac. san. ec. l. pe. hoc quidem lucrum curiæ obuenisse ponetur in breuibus expensarũ & introitorũ.

n Inopes. non ad proxima sed ad superius dictũ refertur. vel dic ad proxima: quia si talia lucra celarentur, posset abscõdi quod potentiores deberent soluere: & sic soli minores grauarẽtur. Et not. æqualiter pauperes & diuites secũdum quantitatem patrimonij pati collectas, nõ secũdũ munus personarũ. ad quod. s. e. l. & . j. de cẽsi. l. j. & . s. de exac. tri. l. actores.

Collectæ à diuitibus & pauperibus secundum facultates sunt exigendæ.

o Simili. alias simili. alias simillime.

p Dispositionẽ. supra dictam.

q Numerariorũ. qui hodie tabularij dicuntur: vt. j. de nume. l. j.

r Mutilandam. i. nõ obseruandã dispositionẽ supradictam.

s Nostra. si habes vestra, præfecto loquitur.

t SEmel. De refusione. à refundo, dis. secundum P.

v Emissam. ab his, qui faciendi hoc ius habent, nõ alio: vt. j. de solu. debi. ci. l. j. & s. de qua. præscri. l. ij. §. fi. & solenniter: vt s. l. ꝓxi. & facit. ff. de pœ. l. diui fratres. & C. sen. rescin. nõ pos. l. j. & . j. de sus. l. securitates.

† Concor. c. iij cum glos. super verbo, vltimo. extra de caus. pos. & proprie. vbi dicit quod vltima tẽpora præscriptionis spectãda sunt.

x Refricari. nisi fuerit gratiosa. s. de trãs. l. præses. & no. s. de an. & tri. l. iij.

y Præceptionis. huius legis.

z Lætari. sic et qui fuit tutor, à cura excusatur: vt. s. de excu. tu. l. curator. P. Item hoc nisi alij non sint idonei ad dicta munera: vt. ff. de mune. et hono. l. honor. §. fi. sed ibi in personali: & idẽ in patrimoniali: vt. s. not. de supindicto. Itẽ facit. j. l. fin.

a QVicunque de prouincialibus. sit, subau.

b Posthac. id est, post hanc legem.

c Ab eo. passiue.

d Sibi. scilicet præsenti conuentioni, secundum M.

e Annorum. scilicet proximorum. R.

f Superiorum. præsumptio de præterito ad plus præteritũ, vel de pręsenti ad præteritum habes. s. de adul. l. si qui. Itẽ quod præsumatur solutio est sic. ff. de proba. l. si chirographum.

g Optio. masculinæ: quia optatum percipit.

h Actuarius. alias astuarius: quia cũ astu & calliditate & instantia extorquet. P. alias actuarius: quia aliquid in exigẽdis tributis agit. sunt enim hæc nomina exactorum.

i Cautionem. qua promisit tributa præteriti anni, vel qua confessus est se ea debere: quæ antapocha dicitur. vel quia tantum præteritorum dicit hunc recepisse. Accursius.

k Gestorum. i. probatione testium coram gestis. i. in actis receptorum, quod præteritorum annorum nomine debeatur.

l SEcuritatibus. Conscribuntur. à procuratore fisci vel alio, qui habet ius exigẽdi. Et no. hac. l. casum, quo nõ opponitur exceptio nõ nume. pe. licet nõ sit numerata. & casus alios habes. s. de nõ nu. pe. l. in cõtractibus. §. sed q̃m. & dic vt ibi. Itẽ facit. s. e. l. semel. et de quadr. p̃sc. l. ij. §. fi. & . j. de susc. l. securitates.

Exceptio non numeratæ pecuniæ opponitur.

De canone

TITVLVS XXIII.

DE CANONE LARGITIONALium titulorum [a].

Quod particulares exactores exigunt, debet dari thesaurario, qui est in illa prouincia, ut totum simul deuoluatur ad fiscum. Bart.

Imppp. Gratia. Valent. & Theodosius. AAA. I.

OMnem summã [b] auri, vel argẽti, & reliquarũ specierum, quæ sacris largitionibus [c] ex more [d] pẽdunt, statim vt exactio fuerit celebrata, ad thesaurarios vniuscuiusq; prouinciæ [e], vel ad proximos [f] referri sub obsignatione tabulariꝝ [g] cæterorumq;, quos solicitos [h] esse debere præcedentia iussa decreuerũt, & thesaurorũ præpositis consignari [i] præcipimus: vt exinde [k] ad sacrum comitatum [l] integer omnium titulorum numerus [m] dirigatur.

Susceptoribus ad prouinciã missis, non debet permitti, ut per seipsos exigant: sed iudices ordinarij exigere debent. quod si permiserint, punientur. Bartolus.

Impp. Honor. & Theodo. AA. II.

NEq; sacrarum vel priuatarum [n] largitionum palatina officia [o] ex quacũq; causa [p], vel ex quocunq; titulo fiscalis debiti, cùm ad prouinciã mittuntur, possessores per se audeant conuenire [q]; siue id ex præterito reliquum trahatur, siue præsentis tẽporis tributa [r] solui conueniat: sed rectores prouinciarum frequenter adeundo commoneant [s], eorũq; [t] officijs [v] incũbant [x]. Quòd si rector prouinciæ imminentem sibi memoratorũ declinare molestiam quærẽs, vel qualibet alia ratione palatinis ijsdem [y] propria autoritate publicę exactionis permisserit curã: tam ipse, quàm officium [z] eius vicena auri pondo fisco dependant [a].

Notarij cameræ non grauantur ad munera, quæ personæ laborẽ iniungunt: & qui eos grauauerint, punientur: & per officium iudicis superioris defendentur. Bart.

Imper. Leo A. III.

PRæcepit nostra serenitas, neq; veloci cursui [b], neq; alij præter inueteratam cõsuetudinem grauamini subiacere chartularios, qui de [c] cohortalibus officijs vniuscuiusque prouinciæ largitionales [d] titulos retractare [e] constituuntur: cùm idẽ etiã amplissima præfectura disposuisse perhibeatur: vt his necessitatibus liberati, fideliter largitionales titulos valeãt retractare. Quòd si aliquo tẽpore nostra iussio [f] temerario ausu ex aliqua fuerit parte violata [g]: tam rector prouinciæ, quàm apparitor eius. xxx. lib. auri condemnatione plectentur. Insuper virum spectabilem comitẽ Orientis, eiusq; officium, licentiã habere conatus [h] nefarios inhibendi, tam moderatorũ, quàm cohortalis officij, cùm de hac re admoniti fuerint à palatinis eandem pœnam formidantibus, si non omnibus modis pietatis nostræ decreta congruum mereantur effectum.

Electio & defensio susceptoris spectant ad proconsulem & præfectum, non tamen ad præsidem. Bartolus.

Illud etiam generali [i] forma sancimus, vt in omnibus prouincijs, tã nominatio specialium susceptorum largitionalium titulorum [k], quàm defensio tractatorum [l], non tantùm per viros clarissimos moderatores prouinciarum, sed etiã per viros spectabiles proconsules, & præfectum Augustalem, ac laudabiles vicarios vnà cum eorum officijs, admonẽtibus semper, necnon imminentibus palatinis procuretur, prouidentibus [m], vt post nominationem etiã specialium susceptorum largitionalium titulorum, nulla [n] minuẽdæ exactionis ad sacrum pertinentis ærariũ, aut trãsferendi ad arcarios [o], aut quoslibet alios extraneos titulos, rectoribus prouinciarum, aut eorum officijs, seu etiam [p] curialibus licentia permittatur: quadrimestribus breuibus p idoneũ tractatorẽ [q] eorũdem

a DE CANONE largitio. &c. Largitionalium, id est de regulari præstatione. largitiones em̃ ea dicũtur, quę ꝓuinciales fisco largiũtur & depẽdunt. & dicũtur tituli: quia specialibus titulis, id est, literis breuibusq; chartis leguntur: vt. s. de con. fis. de. l. fi. &. s. de an. & tri. l. iij.

b OMnem summã. id est, tributum, quod ꝓ auro & argento præstatur: quod dic vt. j. de ar. pretio, quod thes. infertur. l. j. Vel dic summam auri, quæ pro tributo prę stratur, & pro reliqs speciebus, vt quadragesimas vel quinquagesimas: vt. j. de susce. l. modios.

c Sacris largitionibus. ablatiue vel datiue.

d Ex more. s. illius legis, modios.

e Prouinciæ. si vnus tm̃ ibi sit thesaurus. alias ad proxi. vt subijcit. Vel dic si ꝓuincia sua nõ habet, tũc ad ꝓximos: vt. s. de an. & tri. l. pro locis. & facit. j. de susc. l. diu. & facit. j. de au. pu. perse. l. j. &. s. de off. sacra. lar. l. j. Acc.

f Ad proximos. id est proximę ꝓuinciæ, si ille de illa prouincia decesit.

g Tabularij. qui sunt cum susceptore: vt. j. de susce. l. duos. & de nume. & actu. l. in prouincijs.

h Solicitos. scilicet præsides & opinatores & alios: vt. s. de exac. tri. l. missi.

i Consignari. secũdũ solẽnitatẽ, quã habes. s. de apo. pu. l. ij.

k Exinde. i. his secutis, quę dicta sunt.

l Comitatum. id est ad * comitem rerum priuatarum.

m Numerus. id est omnis exactio ꝓ titulos. i. breues facta, vt in titulo notaui.

n NEque sacrarum vel priuatarum. pro eisdẽ. vel dic sacrarũ, id est fiscalium, vel priuatarũ. s. sui patrimonij. & dic neq; hæc officia. i. nedũ alij, q̃ man datum non habent.

o Officia. i. officia, quæ congruunt palatinis.

p Causa. scilicet debiti. quod est. j.

q Conuenire. vt &. s. de exa. tribu. l. missi. vbi dicuntur hi palatini opinatores: vt. s. de officio recto. prouinciæ. l. nullum.

r Tributa. alias tributis, alias tributa.

s Commoneant. & vt exigant à subditis & ei soluant.

t Eorum. s. ꝑsidũ.

v Officijs. i. officialibus memoratorum exactorum.

x Incumbant. isti exactores. Accur.

y Iisdem. palatinis.

z Officiũ eius. s. præsidis. i. officiales.

a Dependant. id est soluant.

b PRæcepit. Cursui. munus est, de quo habes. j. de cu. pu. l. cursum.

c Qui de. No. qui dicuntur chartularij.

d Largitionales. hoc expone vt in tit.

e Retractare. id est perfectæ tractare, vt sunt notarij.

f Iussio. scilicet ista.

g Violata. quia & cogũtur ad aliquod grauamen vltra consuetudinẽ veterem.

h Conatus. i. si aliqs vellet cogere chartularios, inhibeatur à comite orientis.

i Generali. hac. l. quæ generalis est.

k Susceptorũ largitio. titulorũ. no. susceptorẽ eligi à ꝑsidẽ, cũ consilio aliorũ tamen: vt. j. de su. & arca. l. exactores.

l Tractatorum. id est notariorũ prædictorũ, qui à grauaminibus defendi debẽt. & accipe hic procuretur, quod est. j.

m Prouidẽtibus. istis officialibus.

n Nulla. licentia ꝑmittat. quod est. j. & qd̃ dicit minuẽdę, facit. s. de anno. & tribu. l. oẽs pene. et. s. de trãsac. l. præses. Item qd̃ dicit transferẽdi, facit. j. de sus. l. duos.

o Ad arcarios. i. alios officiales. Acc.

p Seu etiam. mihi plus placuisset, vel etiam.

q Tractatorem. id est, notarium. sic enim

enim dicit.ſ.de offic. co.ſac.lar.l.j.& facit ſ.de apo.publ.l.j.& quod ibi no.

a Nam quacunque.conſtrue.nam ſi minus fuerit procuratio.i.ſi minus fuerit procuratum quacunq; ex parte, quã iuſſerit &c.

b Plectenda.ſcilicet officia.

c PRæcipimus. Delegatio.i. litera delegatiua in qua cõtinetur, quod princeps mittit præſidibus,vt exigant collectas ſuas. Accur.

d Quotannis. id eſt ſingulis annis in Septẽbri & Octobri qñ mittit præfectus præſidibus:vt ſubiectis nuntient,vt ſe ad ſoluendũ parẽt: vt.ſ. de indi.l.ñ. & ĩ auth. de col.in prin.col.ix.

e Minus. quã ſoliti ſunt præſtare.

f Titulos. accipe procurari: & repete præcipimus. & dic aut,pro &, quoquomodo &c.

g Procedere.ſubaudi procurari. & etiam ſubaudi præcipimus.

Conſuetudo regionis in vectigalibus attẽdẽda eſt. † Totũ hoc, om.lar.ti. ex actionẽ, vacat.

h Conſuetudo.ſecundum conſuetudinẽ vectigalia,ſcilicet perſonis ꝓ rebus iuncta ſunt pſtanda: vt.ff.de pu.l.ſi publicanus.ſ.ſi.qa iſti magis ſcire poſſunt, quã pfectus:ideo puniuntur.& facit.j.ꝓ ſu.l.j.

NE OPERÆ à collato.&c.

i A' collatoribus exigantur. id eſt, q̃ ſoluunt alia tributa facta. Accurſius.

k Perarũ. Illicite. puinciales ergo qui tributa præſtant ad operas aliquas nõ tenentur. nã nec balnea præſidibus ſuccedere ſunt cõpellendi: vt.ſ.ne tribu.laua. præ.l.j.nec beſtias eorum commodare: vt j.ne ruſt.ad vllũ officiũ.l.ñ. nec hoſpitiũ: vt.j.de meta.l.deuotum.nec ſalgamum: vt.j.de ſalga.nõ præ. l.ñ.nec ad angariam, vel parangariã: vt in authẽ.de mã.prin.ſ. illud.colla.iñ.& de col.ſ.ad hoc.colla.ix.niſi in aduentu principis:vt.ſ.de ſacroſan.eccl.l.neminem.& niſi vt.j.tit.j.l.fina.

l Tua.præfecto loquitur,vt patet ex ſupraſcriptione.

titulorum,ſuper commendandis ratiocinijs publicis, periculo rectorum prouinciarũ, ad ſacratiſsimam vrbem trãſmittendis. Nam quacunque[a] ex parte, quam iuſsit noſtra tranquillitas, ſi minus fuerit procuratum: pœna ſuperius deſignata, tam ipſi iudices, quàm eorum officia ſe nouerint eſſe plectenda[b].

Si literæ iudicis aliquid ultra ueterem cõſuetudinem contineant:præſumũtur erroneæ: nec eis eſt credendum.Bart.

Idem Auguſtus. IIII.

PRæcipimus,vt ſi forte delegatio[c],quę ab ampliſsima præfectura in diuerſas ꝓuincias ex more quotannis[d] emittitur, minus[e] contineat omnes largitionales titulos[f], aut quoquomodo exactio eorũ debet ꝓcedere[g]: nihilominus cõpetentẽ exactionẽ eorũ à viris ſpectabilibus tã procõſulibus,quàm vicarijs,et viro ſpectabili comite Orientis,et præfecto Auguſtali, necnon rectoribus prouinciarum,eorumq; officijs, & curialibus, omniũ largitionaliũ titulorũ exactionem † procurari: vicenarũ librarũ auri condemnationẽ præ oculis habentibus, ſi quid minus exactũ,vel illatum fuerit ſacro ęrario, quàm priſca & inueterata conſuetudo[h] ſacris largitionibus inferri conſtituit.

TITVLVS XXIIII.

NE OPERAE A' COLLATORIBVS exigantur[i].

Imppp. Valens, Gratia, & Valentin. AAA. I.

OPerarum præbitionem, quæ illicitè[k] à prouincialibus hactenus expetita eſt, ſynceritas tua[l] ceſſare præcipiat.

TITVLVS XXV.

DE IMMVNITATE NEMINI CONcedenda.

Qui falſum inſtrumentum immunitatis conſcripſerit,igne eſt comburendus. & omnes ad ſolutionem canonis ſunt urgendi.Bart.

Imppp.Gratia. Valen.& Theodoſius. AAA. I.

HIs noſtræ ſerenitatis edictis, ciuitatũ tabulariſs erit flamma ſupplicium[m], ſi cuiuſquam[n] fraude, ambitu, poteſtate, iniuſtam cuiuſpiam profiteantur[o] immunitatem,ac non ſecundum præcedentem definitionem[p] omnes omnino, abolita ſpecialium immunitatum gratia, neceſsitas tributariæ functionis,firmata[q] cẽſitorum peræquatorumq; prouincialium iudicum peræquatione conſtrinxerint[r] †.

Munitio uiarum & aggerum debet fieri ex penſis pro quantitate patrimonij poſſeſſorum. Bartolus.

Impp.Honor.& Theod.AA. II.

PEr Bithyniam, cæteraſq; prouincias poſſeſſores, in reparatione publici aggeris[s], & cæteris huiuſmodi muneribus[t] pro iugerum numero[v] vel capitum[x], quæ poſsidere noſcuntur,dare cogantur.

TITVLVS XXVI.

DE CONDITIS[y] IN PVBLICIS horreis.

Non debet tangi de fructibus nouis,donec cõſumantur antiqui. Item licitum eſt commiſceri fructus corruptos cum incorruptis: & ad prædicta per ſuperiorem officialis ſufficiens deputetur.Bartolus.

Impp.Valent.& Valens AA. I.

OMnia[z],q̃ in horreis habẽtur, expẽdi[a] volumus: ita, vt non prius ad frumentum[b] extendatur expenſa,quod ſub pręfectura tuæ vrbis horreis inferẽ, quã vetera[c] cõdita fuerint erogata.& ſi forte vetuſtate ſpecies ita corrupta eſt, vt per ſemet erogari ſine querela[d] nõ poſ-

DE IMMV.&c.

m HIs. Suppliciũ. Not. flammã ſupplicium officialis, ſi alicuius ꝓfiteaẽ immunitatẽ. ſic.ſ.de fal.mo.l.ñ.

n Cuiuſquam.ſcilicet tributarij.

o Profiteantur. ſcribendo aliquẽ immunem ſua autoritate: nec prodeſt immunitas talis: vt &.j.de cen. l.ꝙ.&.ſ.de an.& tribu.l.in fraudem.et j.de decurio.l.vacuatis.&.j.de agri.& cẽſi.l.immunitates.

p Definitionem. quę eſt,vt omnes ſoluant: vt.ſ. de an.& tribu.l.iiij.& de ope. pu.l.omnes. in fin.& de vect.& commiſ.l. omniũ. et.ſ.de ĩterd. l.j. &.C.ſine cen.vel re.l.fina.

†Conſtrinxerit.

q Firmata. Quidã libri habent, neceſsitatem tributoriæ functionis,& firmata cẽſitorũ prouincialium iudicum. Accurſius.

r Peræquatione conſtrinxerint.ſ. tributarij. ſed in lib. Azo.eſt neceſsitas cõſtrinxerit:& cenſitorum peræquatorũ.& deeſt prouincialium iudicum. Accur.

s PEr Bithyniã. Aggeris.contra fluminis impetũ: vt.ſ.de allu.l.j. Acc.

t Huiuſmodi muneribus. vt in vallis ciuitatũ faciendis,& ad portus & vias: vt ſ.de ope.pu.l.ad portus. &. l.oẽs. &.j. de priu. do. aug.l.abſit.

v Numero. qbus inſpectis imponit patrimonij munus ꝓsonæ.ſ.pro rebus: vt.ſ. de an.& tribu.l.ij. & l.ꝓ locis. eſt & aliud pro ipſis rebus: vt.j. de ſuſcep.l.modios.

x Capitum. id eſt, animalium.

y DE CONDI. &c. Id eſt repoſitis. à condo,dis.

z OMnia. etiam corrupta vt j.hac.l.

a Expendi.vel dãdo militibus, vel vendendo.

b Ad frumentum.ſcilicet nouum.

c Vetera.ſcilicet frumenta.

d Querela.ſ.militum & aliorũ quibus præſtatur expẽſa. Al. Vel

Vel dic querela distrahẽtis in damno.ſ.fiſci.multum enim quis conqueritur,quando rem ſuam male diſtrahit.Py. Vel querela maxima.ad quod.ff.ne quid in flu.pu.l.j.§.ſunt qui.Accur.

a Ex noua portione.id eſt ex nouo frumento.Accurſius.

b Velata.quę velabitur in miſcendo nouum frumẽtum cum veteri corrupto.

c Negotium. ſcilicet frumentum accipiendũ & expendendum, & cuſtodiendum,vt ſubiũcit.

d Mentis.alias pro integritate mẽtis: & alias ꝓ ĩtegratis meritis. & facit.j.de decurio.l.eũ qui.Acc.

e Metiatur. cum vendit vel dat.

f Condito. quãdo totũ quod eſt in horreo vni vendit.

g CVm ad quãlibet vrbem manſionem.in qua ſunt horrea publi.& loquit præſidi, vt ex ſupſcriptione patet.

h Inſpicere. Ad quod.ff.de offi. procõ.l.ſi in aliquã.Acc.

i Per incuriam. id eſt negligentiam.

k Sarctorũ.ad qđ ſ.de vſufruct.l.eũ. & ff. ad.l.Iul. repe. l.lex Iulia repetundarũ.§.j.& de offi. præſid.l. præſes.

l Infecta. i. corrupta:vt & alias res nudatæ deteriorantur: vt. ff. ad. l. Rhod. de iac.l.nauis.§.eũ autẽ.

Officialis de. m Tuum. Delictũ officialis punit dñm. & eſt rõ: vt in authẽ. vt iudi.ſine quoquo ſuffra. §. eos. & facit ſ.de an. & tribu.l.iĩ. &.l.iudices.Accur.

n NVlli. Horreaticas. i.ſpecies i horreis poſitas. Theſis em Grẽcè,Latinè dicit poſitio.inde bibliotheca & dactylotheca, vbi reponunt libri:vt.ff.de cõtrah.emp.l.Labeo.& ff.de leg.iĩ.l.librorũ. §.fin.alias eſt horreothecas. & facit. j. de fruct.vrb.con.l.j.

o Contingendi. accipiendo eas.

p Vſurpare. i. audẽdo vſurpet de prædictis ſpeciebus. Ac.

q Iacturam.ſimilis pœna eſt. ſ. ad le.Iuliam.de vi publi. vel pri.l.ſi quis.in fi.

r VT NEMINI liceat.&c. Alias deeſt de mũere ſitocomiæ. & de hoc munere,dic quod hic non tractant:ſed in Græco dicitur;vt.ff.de va.mu.l.ĩ.in prin.et de admi.re.ad ciui.perti.l.fi.§.item reſcripſerunt ſitocomas*.

ſit: eidem † ex noua portione[a] miſceatur, cuius adiectione corruptio velata [b] damnũ fiſco non faciat. Ad iſtud autem negotium [c] arbitratu ac iudicio tuo nobilis, prudens, fidelis, optimè ſibi conſcius pro integritate mentis[d] appo natur cuſtos ac menſor: qui vel frumenta modio metiatur[e],vel iuſtis eſtimationibus colligat,quanta habeantur in condito[f].

Rectores debent per ſeipſos inſpicere domos & horrea publica: ne ex pluuiâ corrumpantur publica frumenta.Bart.

Iidem A A.& Grat.A. II.

CVm ad quãlibet vrbem manſionem ve [g] acceſſeris, protinus horrea inſpicere[h] te volumus: vt deuotiſsimis militibus depuratę,& incorruptæ ſpecies præbeãtur. Nam ſi per incuriam [i] officij grauitatis tuæ ſarctorum[k] tectorum neglecta procuratione,aliqua pluuijs infecta[l] perierint: ad damnum tuum[m] referentur.

Species in horreis publicis depoſitas nullus debet in ſuam utilitatem conuertere: aliter deportabitur.

Imper.Arcad.& Hono.AA. III.

NVlli poſthac horreaticas [n] ſpecies contingendi [o] copia præbeatur. ſi verò quiſquam temerator horreorum extiterit,qui ſibi ex prædictis aliquid audeat vſurpare[p]:hanc pœnam ſciat noſtro arbitrio definitam, vt deportationis pœnæ ſubiectus, totius ſubſtantiæ cogatur ſubire iacturam[q].

TITVLVS XXVII.

VT NEMINI LICEAT[r] IN EMptione ſpecierum ſe excuſare: & de munere ſitocomiæ. †

Imp.Anaſtaſius A. I.

s QVoties. Neceſsitate.famis vel guerræ, & ſic eſt ſuperindictum.

t Nulli penitus.niſi ętas.lxx.annorũ,aut numerus.v.liberorũ det excuſationem:vt.ff.de mu.& ho.l.iĩ.§.cura. Vel dic hoc corrigit hic. Vel ibi eſt ſpeciale: vt in eo. titu.l.j.§.j. hic patrimoniale;& facit.j.de q.mu. vel præſta. l.j. &.ĩ.& fi.&. ſ.de an. & tribu. l. in fraudẽ. & de pe.bo.ſub.l.j.

QVoties vrgente neceſsitate[s] comparationes frumenti vel hordei aliarumque ſpecierum quibuslibet prouincijs indicuntur, nulli penitus [t] poſsidentium ſeſe ſub cuiuſcunque priuilegij occaſione excuſandi tribui facultatem cenſemus: omni [v] cuicunque poſsidentium, quocũq; modo, quocunque tempore per ſacros apices, vel etiam pragmaticam ſanctionem, aut iudicialem forte diſpoſitionem huiuſmodi excuſatio [x] data eſt vel poſtea data fuerit, licentia minimè vnquam contra tenorem noſtræ legis ſaluberrimæ valitura. adeò nanque huiuſmodi onera cunctis,pro qua ſingulis portione contigerit, volumus irrogari, vt ab ĩſdem comparationibus, nec ſacratiſsimam noſtrę pietatis, nec ſereniſsimæ noſtræ coniugis domum [y] patiamur ſubtrahere.

TITVLVS XXVIII.

DE COLLATIONE DONATORVM, vel releuatorum:aut translatorum ſeu adæratorum.

Imppp.Valen.Theodoſi, & Arcadius AAA. I.

DIſpoſitionẽ ampliſsimæ recordationis Antiochi [z], quæ certam quãtitatem ante ſe releuatis poſſeſsionibus, nomine canonis indixit, non imminui decernimus. Id enim [a] quoniam in canonem cecidit, & anniuerſariæ [b] debet penſitationi perſolui: nec in præteritum, nec in poſterum patimur eſſe cum

v Omniq;. habeas que breue, & accipe licentia; & poſtea redeas cuicũq;. Accur.

x Excuſatio. alias excuſatio. alias excuſationũ; ſed tũc legit huius licentia &c. & erit nominatiuus licẽtia.& ſubaudi erit.

y Domum. i.habitantes in domo noſtra,quã habemus in ea ꝓuincia, cui indicitur hoc munus. Et no.qa intelligitur de ea pecunia, quę cõfertur ad cõparationẽ. Alĩ, qđ de munere perſonali quo emere cogit. Alĩ de munere, quod eſt vt vendere cogantur.

DE COLLATIONE donato.&c. Vacat, & exponeꝫ in textu.

z DIſpoſitionem. Antiochi.qui fuit imperator ſecũdũ Pe. Et dic caſum, ſi tributarius nõ poteſt vti fundo, ꝓut deſcripſit in cenſum: qa chaſmate ꝓ parte perijt, vel vites ſiccæ ſunt: ille q̃ pẽſt cenſui, releuat: vt.ff. de cenſi.l.forma. ante tẽpora ergo Antiochi quædã erant releuata prædia:alia erãt donata, vt nihil ſoluerent:aliqua adærata:vt aliquid æris ſoluerẽt: aliqua trãslata in aliũ:qa primus nõ ſoluebat pro modico qđ ſolueret ſecũdus: vnde Antiochus fecit,quod omnia talia ſoluerent certũ quid pro præterito & futuro; & nil plus pro prẽterito vel futuro. quod & Valentinus hic confirmat: nullo obſtante priuilegio: & ſic in certis prædijs tantum habet locum hæc lex.

a Id enim. indictũ.

b Anniuerſariæ. No.anniuerſariæ.ex quo collige illum eſſe canonẽ anniuerſariũ,qui ſingulis annis debetur.ad quod.ſ.de

a EXpertes. Prohibent. sic. ſ. de iudi. l. penul. Sed arg. contra. ſ. de poſtu. l. ij. & de aduo. diuer. iudi. l. neminj. §. iuriſperitos. & inſti. de excuſa. tuto. §. ſimiliter. Accurſius.

b LIcet. Suo nomine. i. nõ vnus pro alio, nec vnus p alium habeat interuallum: vt. j. de mu. nõ cõti. l. fin. & hoc niſi in vita[a] patris alter geſſit, vel poſt mortem patre volente: quia tunc vt hęres: vt no. ſ. e. tit. l. j. & per. l. ff. fami. erciſ. l. ſi filia. §. idẽ ſcribit. &. §. Neratius.

a Iſta glo approbatur per Ioan. de pla. hic.

Illiteratus poteſt eſſe decurio. Bar.

Iidem AA. & CC. VI.

EXpertes literarum, decurionis munera peragere non prohibent[a] iura.

Vnus frater non tenetur pro alio in officio delinquente: licet bona non ſint diuiſa. Bar.

Iidem AA. & CC. VII.

LIcet indiuiſa bona fratres habẽt, nihilominus tamẽ ſinguli ſuo nomine[b] ciuilibus tenentur muneribus.

Qui perdit uiſum, non perdit officium: ſecus ſi infamaretur. Bar.

Iidem AA. & CC. VIII.

INfamia[c], quæ tibi abominanda[d] eſt, non etiam amiſſionis oculorum caſus, quæſitum tibi adimit honorem†.

Qui habet filios, præfertur non habenti. Bart.

Iidem AA. & CC. IX.

IN albo decurionum prędcriptis[e], patrem, non habenti filios, anteferri[f] conſtat.

Qui excedit annum lex habet excuſationẽ à muneribus perſonalibus. Bar.

Iidem AA. & CC. X.

SI vltra ſeptuageſimum[g] ætatis annũ patrem tuum eſſe pſes, quincię perſpexerit, eum perſonalium[h] munerũ[i] vacatione perfrui, quidebit[k].

Iidem AA. & CC. XI.

VXorem pro marito decurione cõueniri nõ poſſe proculdubio[l] eſt.

Pœna non aufert immunitatem. Bar.

Iidem AA. & CC. XII.

NEc infames immunitatẽ[m] habere, cũ hęc[n] priuilegij, nõ notę[o] ſit, conuenit.

Immunitas conceſſa à muneribus per interlocutoriam iudicis, ualet quoad durat officium iudicis, & non ultrà. Bar.

Infami non poteſt dari priuilegium.

Infamia ab honore repellit.

b Iſtam glo. ſequitur hic Ioan. de Pla. dicens quod ꝓcedit in honoribus & dignitatibus, nõ in oneribus, id eſt muneribus realibus & ꝑſonalibus: quia ab his infamia neminẽ excuſat: vt. l. j. infr. de infami.

† Concor. c. infamibus. extra de reiur. libr. vj. & xxxiij. di. ca. laici. vbi dicitur qđ opinio ordinãdi vacillare non debet.

c Infamia. Infamia repellit ab honore habito & habẽdo[b]: vt hic, &. j. de dig. l. ij. &. l. iudices. &. j. de reis poſtu. l. j. ſed cęcitas nõ nocet, quod quidã dicunt, niſi vtroq; lumine ſit cęcus: vt. j. q morbo. l. j. ſed dic, etiã ſi vtroque lumine: vt. ff. de poſtu. l. j. §. quãuis. ſ. in q̃ſito: vt hic erat. & illa quí morbo, in munere. hic in perſonæ honore. vel ibi in habendo: hic in habito.

d Abominanda. i. remouenda à te ad hoc, vt pſeueres ĩ dignitate decuriõatus.

e IN albo decurionum præſcriptis. alias pſcriptis, alias præoculis. alias pręſcriptiõis decurionum &c. & tũc præſcriptio non eſt exceptio.

f Anteferri. vt in ordine ante ſcribat: & eius vxor in ſentẽtijs ſeu cõſilijs ſit prima: vt. ff. de albo ſcri. l. j. &. ij. & facit. j. de mu. patri. l. j.

g SI vltra ſeptuageſimũ. In tutela & cura excuſatur maior. lxx. ann. vt. ſ. qui ætate. l. j. In alijs pu. muneribus. lv. vt j. q ętate. l. j. &. ff eo. l. ij. §. fina. hic ergo ſic de facto erat. Itẽ ante creatus[c] per ſuperuenientem ætatem maiorem non ſe excuſat: vt. ff. de iu. immu. l. ſemper. §. hoc circa. et. j. eo. l. decurio fortunam. niſi prorſus ſit inutilis: vt. ſ. de excu. tuto. l. poſt ſuſceptam.

e Iſta glo. approbatur per Ioan. de Pla. hic.

h Perſonalium. à patrimonialibus autem non propter hoc excuſaretur[d], nam ab illis nullus excuſatur, cum ab ipſa re, non à perſona debeatur munus patrimoniale: quod indicit rebus: vt. ſ. de an. & tribut. l. ij. no.

d Pro hac gl. eſt tex. ĩ. l. neque. infra de mu. patri. ſecundum Ioã. de plat.

i Munerũ. puta decuriõatus: vt faciat ad ti. vel aliorũ ſimiliũ.

k Prouidebit. alias videbit, alias prouidebit. Accurſius.

l VXorem. Proculdubio. vt. ſ. ne vxor pro marito. l. ij. &. ij. & eſt ſpeciale in primipilo vt vxor pro marito cõueniantur: & tũc ſatisfit fiſco in dote, non in alijs mulieris bonis: vt. ſ. qui. cau. pi. ta. contrahi. l. ſatis. &. ſ. de priui. fiſ. l. j.

m NEc infames immunitatem. à curialibus muneribus: vt. j. de infa l. j. quod munus dicitur: vt. ff. de ver. ſigni. l. munus tribus.

n Cum hęc. ſ. immunitas. & facit. ff. de interd. & rele. l. relegatorum. §. fi. &. j. de ijs, qui non imple. ſtipen. l. j. Accurſius.

o Notæ. quaſi dicat priuilegium eſt habere immunitatem: non autem pertinet ad infamiam.

p AMuneribus. Sententia. extraordinaria: vt. ff. de pœ. l. fi. alias cõtra: vt. ſ. de poſtu. l. j. & de pœ. l. ſeruus. Itẽ ad annum poteſt remoueri à decurionatu ĩ pœnã: vt. ff. de pœ. l. moris. non gratioſe: vt j. l. pxi. nec maxima pœna imponitur: vt no. j. l. proxi.

Iidem AA. & CC. XIII.

ATMuneribus decurionatus nec ſententia[p] pręſidis in perpetuum, nec anni[q] quinquaginta, nec podagræ[r] valetudo pręſtat excuſationẽ.

Nullus iudex poteſt immunitatem à muneribus cõcedere: ſed ſolus princeps ex cauſa. Bart.

Imperat. Conſtantinus A. ad Euagrium. XIIII.

NEmo iudex aliquẽ ſuo arbitrio de curia liberet[s]. Nam ſiquis fuerit huiuſmodi ĩfortunio[t] deprauatus[v] vt debeat ſubleuari de eius nomine ad noſtrã[x] ſciẽtiã referri oportet; vt certo temporis ſpatio[y] ciuilium munerum ei vacatio porrigatur. PP. idib. Mar. Conſtantino. A. iij. & Licinio. iij. Conſ.

q Nec anni. ſ. lv. & ſ. eo. l. ij. §. fi. & no. ſ. l. ſi vltra.

r Podagræ. niſi omnino ire nõ poſſit: vt. j. q morbo. l. pen.

s NEmo iudex. Liberet. gratioſe. alias ſecus: vt no. ſ. l. proxi.

t Infortunio. i. podagra, vel alia ſimili infirmitate.

v Deprauatus. i. factus inutilis.

x Ad noſtram. idem ſi ſit decurio relegatione vel maiori pœna damnãdus: vt ff. de pœ. l. diui. §. pe. &. §. fi.

y Spatio. nõ in perpetuum: vt hic, &. j. de ijs qui va. à princ. l. j. Accurſius.

Conſiliarij non debent exercere officium tabellionatus. Bar.

Idem Auguſtus. XV.

VNiuerſos decuriões volumus à tabellionum officijs temperare[z].

z VNiuerſos. Temperare. qa publici dicuntur ſeruí[e]: vt. ff. de adop. l. non enim. & ſic non debet vile officium ſicut procuratiõnẽ recipere: vt. j. e. l. ſi quis procuratio nẽ. alias deponit honorem: vt. j. de tab. l. ij. verum patrẽ fuiſſe notarium[f] filio ad decurionatum non nocet: vt. ſ. de ſer. reipu. ma. l. fin. Item contra ſ. de fal. l. ſi quis decurio. Sol. ibi non erat tabellio licet ſcripſerit teſtamẽtum. Vel hic prohibet de nouo fieri: vt ibi dixi. Itẽ argu. q aduocati non debent exercere officium tabellionis: licet Mediolani ĩdifferenter fiat contra.

e Approbat per Bart. & Ioan. de Pla.

f Idem Bart. Pla. & Luc. de pen.

Aduocatus tabellionis nõ debet exercere officium.

Conſiliarij non debent recedere à ciuitate ſine licentia: aliàs puniuntur. Bar.

Idem Auguſtus. XVI.

SI quis decurio vel proprię rei cauſa vel reipub. cogatur[a] noſtrũ adire comitatum: is non antè diſcedat, quàm inſinuato iudici[b] deſiderio[c] profiſcendi licentiam conſequatur[d]. quòd ſi pro ſua audacia parui aliquis hanc fecerit[e] iuſſionem, indignationem competentem ſortiatur.

a SI quis decurio. Cogatur. per aliquem de noſtris iudicibus citatus vel per nos: non ab alio: vt non ſit contra. j. de ſilen. l. ij. vel dic ſpeciale in legatione, vt à ſuo pręſide poſſit cogi: ſed tunc quod dicit propriæ rei, dic quia vadit de aliquo facturus querimoniam: talis citatio non reſcindit, quod factum eſt: vt. ſ. de reſcindenda venditione. l. non idcirco. Et ſic no. am baſiatorem poſſe cogi[g] recipere ambaſariam. ff. de lega. l. ſciendum. §. ſi accuſatio. &. §. ordine.

g Approbat per Bar. loi. de pla. & Luc. de pen.

b Iudici. à quo fui citatus: vel id eſt principi[h], qui eſt iudicum iudex.

h Anibę ſunt bonæ ſecundũ Bar. & P.

c Deſiderio. quia venit ſine licentia, vel quia vult recedere, vel ſecundum alios; quia vult arripere iter ad veniendum ad nos ſine licentia. ſic ergo & in clericis. ad quod. ſ. de epi. & cle. l. ſi qua. & in auth. de ſan. epi. §. interdicimus. & in dec. lxxxj. di. ca. pe. & fi. & facit. j. de colonis Thra. l. j.

d Conſequatur. à iudice vel principe. alij dicunt à iudice terræ ſuæ. Accurſius.

i Idẽ Luc. de pen. & Ioan.

e Paruifecerit. i. vilipenderit vel neglexerit[i].

Qui dere

a Quí derelicta. Reuocetur. per quemcunq; iudicē ordinarium: vt. s. vbi quis decu. vel cohor. l. j. & ij. secundum P. & facit. s. de epi. & cle. off. & l. quisquis. & in authen. de san. epiſc. §. adſcriptitios. Sed contra. j. de tabu. l. ij. Sed illud a in ſui odium ſi prima curia velit reuocare. vel dic vt ibi. Itē idem econtra, ſi miles venerit ad curiam, quod reuocet ad militiam: vt. j. de re. mili. l. militares viros.

a Iſtam glo. ſequuntur B. Luc. & Ioan. de plat.

b Si ad magiſtratum nominati. quod ante per tres menſes faciendum eſt, quam incipiat ad miniſtratio: vt ſi ſe excuſet, poſsit alius eligi: vt. s. de magi. mu. l. ij.

c Requirantur. & cogātur remediis prætoriis: vt. ff. de mu. & ho. l. ſi qs magiſtratus. & interim ſi quod damnum habeat ciuitas, emendat b: vt. ff. ad municip. l. Lucius.

b Idem Bar. Luc. & Pla.

d Pertinaci. id eſt, contumaci, nolentes recipere electionem factam de ſe.

e Permittantur interim ad vſum. ad qd facit. j. de muri. l. murileguli. Acc.

f Duumuiratus. i. magiſtratus: vt dixi. s. de iudi. l. fin. qui ex decurionibus tantum ſunt eligendi: vt ff. eo. l. honores. §. pe.

g Repertí. quādocunque quod dic vt j. de murile. l. murileguli.

c Idem Pla. & Luc.

h Biennio. i. tempore duplicato c. anno enim ſtare debebat: vt. j. de ſuſcep. l. neminem. & facit. j. de omni agro deſer. l. q agros.

i Símilí conditíone. i. ad duplum oneris. ad qd. ff. de pœ. l. aut damnū. §. inter & facit. s. l. proxi. & j. eod. l. quanuis. & l. quidam. & j. de mu. & hono. l. fin.

† Alias, Cyrenenſium

k Vacatis. Ciuilium. perſonalia & patrimonialia et miſta dicūtur ciuilia munera: vt. ff. de mu. & ho. l. fi. §. pe. Et not. d quod à perſonalibus multis modis quis excuſatur per legem ſcriptam: vt. ff. de va. mu. per totū. & de iu. immu. per totum. at patrimonialia nō euitant aliqui e: vt ff. de va. mu. l. ſunt munera. cū cōcor. niſi ſpeciali beneficio principis: vt ibi, &. j. de his q à prī. va. l. j. vel lege ſcripta ſpecialiter de munere patrimonij dāte immunitatem: vt. s. de epi. & cle. l. j. non aūt ſufficit, ſi lex vel princeps dicat immunem eſſe. ſ. quo ad patrimonij immunitatē: vt. j. de mu. pa. l. iij. Itē nec munus perſonale. ſ. magiſtratus continetur in remiſsiōe publici muneris: vt. ff. de mu. & ho. l. cui muneris publici. & facit. s. de immu. nemini con. l. j. & de anno. & tri. l. in fraudē. et. j. e. l. nullus. Sed hoc eſt verū, quod non * valet huiuſmodi conceſsio in prēiudicium fiſci: ſed bene valet in præiudiciū concedentiū. & ad hoc facit. ff. de pact. l inter debitorem. & l. epiſtola. §. pactum.

d Idem Bar. & Pla.

i Iſta glo. eſt ingrata. & eſt ſimilis in. l. iij. infra de mu. patri. Pla.

e Approbatur per Bart. Luc. & Pla.

* Multa in hanc. l. Alci. hoc ipſo tit.

f Sequuntur ibi glo. Pla. & Luc. de pen.

l Conſenſu. No. ar. contra ruſticos f, qui quandoq; cōcedunt immunitatem alicui fabro, vel ſimili ipſi pro eo ſoluentes: cum & hic alij quaſi pauciores eſſent ad ſoluendum, in plus grauentur aliquibus releuatis: vt. j. de cen. l. j. & s. de apo. pu. l. j. Item facit. j. de decre. decurio. l. j.

m Circenſium. Tua. prefecto loquitur: & ante ergo quam ſuſcipiat, cogitur ſuſcipere: vt. s. l. ſi ad magiſtratū. & incho atū pficere: vt hic: etiā ſi iurauerat ſe nō ſuſcepurum: vt. ff. ad muni. l. fi. in prin.

† Facit ad hāc. l. c. eum inter N. cum gl. ſupet verbo. cognouerunt. de elec. vbi dicitur q non ſunt vocandi canonici ad electionem de locis valde remotis.

Idem Augustus. XVII.

Qui derelicta curia militauerit, reuocet a ad curiam.

Si acceptando officium fuerit quis cōtumax, loco eius alius eligitur: interim bona contumacis habebit: & contumax duplicato tempore habet officium exercere. Bart.

Idem Augustus. XVIII.

Si ad magiſtratum nominati b aufugerint, requirant c: & ſi ptinaci d eos animo latere patuerit, his ipſorum bona permittantur e, qui preſenti tē pore in locum eorū ad duumuiratus f munera vocabuntur: ita, vt ſi poſtea repti g fuerint, biēnio h integro onera duumuiratus cogantur agnoſcere, omnes enim, qui obſequia publicorum munerum tentauerint declinare, ſimili conditione i teneri oportet.

Reſcripta concedentia immunitatem ſunt caſſa: nec ualent, etiam ſi conſenſu decurionum, uel curiæ fuerint conceſſa. Barto.

Idem Augustus. XIX.

Vacatis reſcriptis, p quę munerum ciuilium k nō nullis eſt vacatio præſtita, omnes ciuilibus neceſsitatibus aggregentur, ita vt nec cōſenſu l ciuium, vel curiæ, præſtita cuiquā immunitas valeat, ſed omnes ad munerum ſocietatem conueniantur.

Iudex ciuitatis facit officiales ſuos fugientes ad curiā reuocari, expenſis ipſius fugiētis. Bar.

Imp. Constantinus A. XX.

Circēſiū † magiſtratus deſertores, ad eam grauitas tua m faciat neceſsitatem cōditionis vrgeri, vt quaſcūq; pro his expenſas ciuitas n proroga uerit o, refundere protinus ac repræſentare cogantur.

Decuriones habent immunitatem ab extraordinarijs muneribus. Bar.

Idem Augustus. XXI.

Curiales p † omnium ciuitatum nullam pro re priuata q noſtra debēt inquietudinem ſuſtinere, nec huiuſmodi oneribus vel extraordinarijs r occupari: quoniam ſatis eſt, ſi ciuitatū munera per eos congruè compleantur.

Qui non ſequitur conditionem patris, ſequitur conditionem matris. Bar.

Imp. Iulianus A. XXII.

Eos s indulſerunt veteres Eprincipes ex materno genere curialibus Antiochenis adſcribi, quos patris conditio nullius vēdicaret iuri ciuitatis.

Nouiter creatus decurio non tenetur pro debitis prædeceſſorum. Bart.

Idem Augustus. XXIII.

Prouidendū eſt eorum nouitati † decurionū, qui nuper nomen curijs addiderūt, ne preteritis debitis ſuſceptorū t onerentur: ſed conuentis v ꝓpter hęc debita his, q ea pre cedentibus x delegationibus y contraxerūt, nullam eos z moleſtiam pro ſarcina nominationis alienæ ſuſtinere patiaris.

Duodecim liberorum numerus excuſat à muneribus realibus. Bar.

Idem A. Leontio conſulari Paleſtinæ. XXIIII.

Si quis decurio pater ſit. xij. liberorum: honoratiſsima munerū a quiete donetur. Datum cal. Mart. Antiochię, Iuliano A. iiij. & Saluſtio Cōſ.

Officialis non cogitur exire locum, in quo ſeruire tenetur, niſi ex cauſa. Bar.

Imp. Valen. & Valens AA. XXV.

Os. Hæc lex eſt Iul. & dic, q mr eſt Antiochena certe filij ſequunt matrē, niſi pr ſit talis, q trahat eos iuri alterius ciuitatis: vt qa pater eſſet legitimus, hic ergo fuit naturalis: vel ſi legitimus, priuilegium habeat origo materna: vt. ff. ad muni. l. j. et ab hac. l. excipe Dorotheum et Ireneum: vt. j. l. neq;. Item facit. j. de agri. & cenſi. l. fi. Accurſius.

† Iſte tex. eſt ſing ſecundum Ludo. Rom. ſing. 488. quod ſ gredies { col legiū nouiter nō debet ſol uere debita antiqua.

n Ciuitas. prędicta Circenſium.

o Prorogauerit. pro his requirendis. & facit. j. de omni agro. deſer. l. iij. et. s. e. l. qui derelicta.

p Cvriales. i. decuriones. quod idem eſt ſecundum P. Accurſius.

q Priuata. puta, qa princeps inducit collectam ꝓ ſuo facto.

r Extraordinarijs. no. extraordinarijs oneribus eum nō ſubijci: vt. j. de ſuſc. l. humilioribus. et. j. de ſilen. l. ij. nā nec agricolæ: vt. j. de agri. & cen. l. j. Item no. excuſari ab onere rei priuatæ: ſecus in prędijs tēplorū: vt. j. de fun. rei priuat. l. vniuerſi. at à munere, q reip. debet, nō excuſatur, ſi eſt ordinariū: vt. s. de exac. tri. l. actores. & j. l. qnta. Sed licet onus nō poſsit ei imponi, honor tn pōt ei dari: quia onus habet. i. qa eſt curialis: qd cōſtat eſſe onus: vt. ff. de mune. & ho. l. honorem. & facit. j. de omni agro deſer. l. iubemus. Accur.

s Si quis decurio. Munerum. etiam patrimonialium: vt ff. de iur. immu. l. ſemper. §. demonſtratur. à perſonalibus autem etiam quinque ſufficiunt: vt. j. de his qui nume. li. l. fin.

Curiales,

CVriales vltra terminos proprię ciuitatis non iubeãtur à moderatoribus prouinciarum exhibere sui præsentiam [a], nisi publica necessitas exegerit.

Qui prætextu fictæ religionis onus ciuitatis euitant, retrahuntur: & qui loco eorum subsliituuntur, bona sua capient. Bart.

Iidem AA. XXVI.

QVidã ignauiæ† sectatores, desertis ciuitatũ muneribus [b], captãt solitudines [c] ac secreta, et sub specie religionis, cum cœtibus [d] monazonton [e] †congregantur. Hos igitur atq; in huiusmodi [f] deprehẽsos erui [g] latebris [h] consulta præceptione [i] mãdamus: atq; ad municipia [k] patriarum sub eũda reuocari [l], & pro tenore nostrę sanctionis familiarium rerũ carere illecebris: quas [m] per eos censuimus vendicandas, qui publicarũ essent subituri munera functionum.

Priuilegium, quod quis habet extra ordinẽ, perditur per contrarium consensum. & hoc primò. Item inspicitur conditio patris potius, quã aui. Bartolus.

Iidem AA. XXVII.

PRiuilegio† militiæ paternæ se non vindicet, quem assuetus [n] curię nexus adstringit. Quòd si militari auo et patre decuriõe nascet, paternæ [o] erit succedaneus functionis.

Non ualet priuilegium, quòd quis munera nõ subeat. Bartolus.

Iidem AA. & Grat. A. XXVIII.

NVllus qualibet prõgatiua fultus [p], à debitis muneribus habeat immunis.

Iidem AAA. XXIX.

NAti [q] ex inquilinarũ nostrę domus patrimonio & patre decurione, non patrũ suorum, verùm matrum conditionem sequantur.

Decuriones dicuntur exercere actiones rei publicæ. Bartolus.

Iidem AAA. XXX.

PRocuratores [r] reipublicę [s] actionibus publicis debere vti, non venit in dubium.

Potest quis extrahi de domo, ut acceptet officium: & occultator punitur. Bar.

Iidem AAA. XXXI.

EX omnibus domibus p̃ducti [t], q̃ origine [v] sunt curiales, ad subeundam publicorum munerũ functionem protrahãtur: quippe cùm occultatoribus talium: pręter iacturã existimationis etiam rerũ discrimen [x] incumbat, si vlterius progressi, vtilitatẽ publicam priuatis custodijs & patrocinijs [y] postponant.

Etiam de collegio fabricensium curialis extrahitur, & collegium punitur. Barto.

Impp. Grat. & Valẽt. AA. XXXII.

FAbricenses [z] ordinibus restituantur, qui originẽ curialem & propria munera declinauerint ciuitatis, reliqui [a] ne leui quidem inquietudine pulsentur.

Iidem AA. & Theodo. A. XXXIII.

OMnes iudices prouinciarumq; rectores, à consuetudine [b] †temerarię vsurpationis abstineant, sciantq; neminem omnino principaliũ aut decurionũ sub qualibet culpę aut erroris [c] offẽsa cruciatibus esse subdẽdum [d], quòd siquis fortè iudicum in hanc pertinaciam illiciti furoris eruperit, quòd audeat principalem aut decurionem, & suæ curiæ (si sic dici oportet) senatorem [e]

---

† Multa in hanc. l. Alc. hic & Pyrrhus.

† alias, monazonio (vt vult. Alc. hic, vt per monazonium locũ in eremo intelligas i quo móachi congregantur) alias, μοναζόντων: vt in scriptis nostris exẽp. legitur qui soli tarie degentes dicuntur. Ficta religi. non excusat.

f In huiusmodi. s. latitatione.

g Erui. secundum quod dicitur. ĩ. eod. l. quanuis.

† alias incipit, paternæ.

h Latebris. id est, claustro vel alio loco vbi latent.

i Præceptione. i. hac lege.

k Municipia. id est munera. Accur. alias munia.

l Reuocari. si haberi poterunt: alias bona eorum subsitutis dãtur, vt subnotat, &. ĩ. eo. l. quanuis. de qua hic fit mẽtio. Vel fit mentio de illa. s. e. l. si ad magistratũ. & secũdũ hoc illecebris, ablatiuus est. i. ꝓpter illecebras. i. crebras & illicitas. s. latitationes: & subaudi iubeatur quas &c. vel sub rerum. s. commoditate non possit illecebris, id est, per illecebras quas &c. si tamen postea redeat, dic vt. s. eo. l. si ad magistratum.

m Quas. res familiares. vel dic quas, i. aliquas religiones: vt ibi secure essent: vt non teneantur subire munera.

n PRiuilegio. Assuetus. alias assuetus, alias habitus. nam videtur renuntiare: vt. s. l. cum decurionatus. facit. ĩ. eod. l. militantibus. Accur.

o Paternæ. hoc est contra. ff. de senato. l. emancipatum. §. fi. So. secundum Ro. hic fauore curiæ: ibi delicti odio. Item ar. cõ-

p NTra. in. c. titu. l. libertos. Item facit. ĩ. l. si ille. Accur.

p NVllus. Fultus. etiam domus: vt. ĩ. eo. l. curiales. eo saluo, quod dicitur. ĩ. e. l. antepenul. & pe. & fi. Item facit. s. e. l. vacuatis. & quod ibi no. & in authen. de defen. ciui. §. pe. col. ĩ.

q NAti. sequitur ius commune: ad quod. ĩ. de murile. l. si is qui. &. ĩ. de agri. & censi. l. ex ingenuo. Sed arg. contra. s. de ser. fugi. l. fi. Item contra. ĩ. eo. l. exemplo. Sol. vt ibi.

r PRocuratores. quales sunt decuriones.

s Reipublicæ. s. municipiorũ. sic. ff. de public. l. sed & hi. §. præterea. & dices eos agere per actorẽ, vel syndicũ quẽ elegerunt: vt. s. eod. l. ĩ. &. ff. quod cuiusque vniue. l. nulli. nec forte ipsi constituunt actorem vel syndicũ, nisi omnes simul: vt ff. de conditionibus & demonstrationibus. l. municipibus.

t EX omnibus. Edomibus productí. etiam magnatum.

v Origine. no. originem. secus forte si alias ex accidenti est curialis: quia non traheretur de domo: vt ff. de in ius vocan. l. plerique. &. ff. de dam. infec. l. iiĩ. §. prætor ait.

x Discrimen. quia bona eorum confiscabuntur. & facit. s. de inceste. nupti. l. iiĩ. Accursius.

y Patrocinijs. ad hoc, ĩ. vt nemo ad suum pa. l. ĩ.

z FAbricenses. i. si curialis transferat se ad fabricam, reuocatur: & qui eũ receperunt ad fabricam, puniuntur: vt hic, &. ĩ. de fabri. l. iiĩ.

a Reliqui. scilicet fabricenses recipientes curialem. Item. ĩ. de tabu. l. ĩ. contra. Sed solue: vt. s. eodẽ. l. qui derelicta. not. vel potest intelligi hæc lex vt fabricenses ad ordinem scilicet fabricæ reuocentur: & quod dicitur reliqui, scilicet artibus deputati. & sic concordat. s. de seru. fugi. l. fi. & facit. s. de præscrip. xxx. ann. l. præscriptione.

† Conco. ad hoc tex. in. c. fi. extra de cõsue. & c. cum in ecclesia. extra de simo. & c. cũ haberet. de eo qui du. ĩ mat. qui pol. ꝓ adulterium.

b OMnes. Consuetudine. nam malæ consuetudines nõ sunt seruandæ: vt in auth. vt nul. iud. §. ĩ.

c Erroris. quia per ignorantiam deliquerit: vt. ff. de lega. & senatusconsul. l. ĩ.

d Subdendum. maxime si fuit decurio vrbis Romæ: vt. ĩ. de cur. vr. Ro. l. ĩ. & facit. s. de infa. l. decuriones. & de quæstionibus. l. diuo. &. ff. eo. l. ĩ. §. ĩ filijs. etiam post finitum officium: vt s. de quæstio. l. nihil. sed hoc fallit in crimine læsæ maiestatis: vt s. de quæstio. l. decuriones. & l. falsi. s. de fal. l. si quis decurio. & in alijs: vt. ĩ. eo. l. quilibet. ĩ. de numera. l. ĩ.

e Senatorem. alias curatorem: & alias senatorem.

Mereatur.

Mereatur. Sic. ſ. arbi. tu. l. fi. §. fi. Sed regulariter contra. ff. de poſtu. l. j. §. de qua. &. §. ait prætor.

b Pertinaciæ. i. audaciæ vel contumaciæ.

c Reſiſtat. ſ. officium.

d Liberam. Not. officialē poſſe vel debere reſiſtere iudici: & ſic ſubditi prælato male agēti. ad quod ſ. de app. l. quoniā. & vt omnes tā ci. quam mili. l. j. §. officij. & in auth. qūo opor. epiſ. §. fi. col. j. &. j. de exc. mu. l. placet. ī fi. quin imo & priuati quan doq; : vt. ſ. de iur. fiſc. l. prohibitū. &. j. de meta. l. deuotum.

e SIquis. Curiali. ſ. fabricenſi: vt. j. de fabri. l. fi. in princ.

f Plectatur. arbitrio iudicis. nō ergo repetit, ſi quid dedit tali procuratori ob causā quaſi turpiter. & ſic eſt contra. ſ. de condi. ob cau. l. ſi militē. Sol. hic ſciēs eſſe curialē, & non poſſe eſſe procuratorē dedit: ibi ignorans: vt ibi notaui. Accur.

Procuratoris officium eſt vile.

g Vtilitatem. alias vilitatē. Et not. officiū procuratoris eſſe vile: & ideo talibus nō mādari. ad quod ſ. loca. l. curiales. &. j. de excu. mu. l. fi. & q mili. non poſſ. l. iij.

h IN filijs. Retinendis. ſ. in cōditione paterna. Acc.

i Decreta. vt &. ſ. e. l. priuilegio. & de præſcrip. xxx. ann. l. præſcriptione. &. j. l. prox. et loquitur præfecto prætorio.

k Aduocationis. quā facere poſſunt, non minuēdo tamē ſeruitiū curię: vt hic, &. ſ. de aduoc. diuer. iud. l. ij. & facit. ſ. eo. l. quidam ignauię. & de cura. furio. l. obſeruare. Accurſius.

l Vniuerſa. onera.

m Quæ. ſ. onera.

n Non exigit. qa ſufficientes ſunt alij curiales. Al.

† Facit contra. c. ex parte tua. extra de offi. dele.

o Non remittit. i. abſoluit. cui natura liter tenetur quilibet: vt. ff. de vent. in poſ. mit. l. j. §. & generaliter. quædam enim habere poſſumus etſi nobis vtilia non ſunt: vt. ff. de ſerui. l. ei fundo.

p Magiſtrorum. liberalium forte artiū magiſter ipſe excuſatur: vt. ff. de vac. mu. l. eos. &. l. his honoribus. §. angariarū. quæ ſunt contra. ſed eorū filij non, vt hic, &. ſ. eo. l. priuilegio. j. reſp.

q EXemplo. Ordinis. in quo filij patrem ſequuntur: vt. ff. de ſena. l. ſenatoris. &. l. ij. Accurſius.

r Patris. nō matris: vt. ff. de ſta. ho. l. lex naturæ. niſi filius proprio domicilio retineatur: vt. ff. de mune. & ho. l. iij. & facit. j. de meta. l. fi. &. ſ. l. proxi. & de præſcri. xxx. ann. l. præſcriptione.

s Specialiter. vt. j. de tab. l. fi. &. ſ. eo. l. vacuatis. cum concor. &. j. l. proxi. Sed ſpeciale. j. de murile. l. fi. &. l. ij qui. Itē no. quod dicit ſpecialiter, id eſt vni perſonæ. ſed vni prouincię poteſt cōcedi: vt &. ff. ad muni. l. j. & ſic. ſ. de teſta. l. ſi non ſpeciali. & de inoffi. teſt. l. ſi quādo. vel ibi conceſsit non obſtāte lege aliqua. Itē contra. ſ. eo. l. nati. ſed ibi ſpeciale. Itē fallit in his, qui per patris cōditionē non trahuntur alias: vt. ſ. eo. l. eos. et. j. eo. l. ſi ille.

t Promeruerit. per aliquod reſcriptum.

tormentis ſubdere. xx. librarum auri illatione multatus & perpetua infamia inuſtus, ne ſpeciali quidem reſcripto notam eruere mereatur [a]: & officium quinquaginta librarū auri multā fiſco noſtro cogatur inferre: quoniam vt pertinacię [b] iudicis ſui reſiſtat [c], liberam [d] eidem contradicendi permittimus facultatem.

Conſiliarius non debet conſtitui procurator: & conſtitutus punietur. Bar.

Iidem AAA. XXXIIII.

SI quis procurationē facultatum ſuarum curiali [e] crediderit eſſe mandandam: totius dignitatis exceptione depulſa, grauiſsima pœna plectat [f]: ille verò, q immemor libertatis & generis infamiſsimam ſuſcipiens vtilitatē [g], exiſtimationem ſuam ſeruili obſecundatione damnauerit, tradatur exilio.

Iidem AAA. XXXV.

IN filijs decurionum retinēdis [h], priorum præceptorū decreta [i] ſublimitas tua cuſtodiat: eoſq; qui aduocationis [k] obtentu, curialia onera declinant, agere vniuerſa [l] compellat: quæ [m] etſi neceſsitas non exigit [n], tamen patria non remittit [o]. ipſos quinetiam filios magiſtrorum [p], qui ex curiali ſtirpe deſcendunt, ſimili modo obnoxios eſſe decernat.

Iidem AAA. XXXVI.

EXēplo ſenatorij ordīs [q], patris [r] originem vnuſquiſq; † ſequatur: nec valeant

vi. dii. mc. nouit. nº 4. deſuper

ſpecialiter [s] delata reſcripta. ſi quis ſe, matris origine defenſa, à maiore curia ad minorē trāsferri fortaſſe ꝓmeruerit [t]: neq; vlla pro more [v] prouinciæ referri ſinatur exceptio.

Per reſcriptum non poteſt quis à curia liberari. Bartolus.

Iidem AAA. XXXVII.

QVotieſcunq; ſe ex reſcriptis noſtris aliquid impetraſſe contendunt ij, quos obnoxios curiæ vel origo [x] fecerit, vel latum inter partes iudicium deſignauerit: nullā prorſus ſpem curiam declinandi [y] ex colore ſacræ iuſsionis accipiant [z].

Pœna non debet concedi, quæ habeat honorem annexum, niſi ei, qui à curia fugit. Bart.

Iidem AAA. XXXVIII.

NE quis [a] officialium pœnæ ſpecie atque æſtimatione [b] curiæ dedatur [c]: niſi ſi quis [d] forte curiam [e] diffugiēs, ob hoc cœperit militare [f], ne ingenitis [g] fungat officijs. Omnes itaque omnino iudices tuæ cenſuræ ſubditos admonebis [h], neq; eorum exiſtimet curiæ loco ſupplicij quenque deputandum [i]: cùm vtique † vnumquenque criminoſum non dignitas [k] debeat, ſed pœna comitari [l].

Iidem AAA. XXXIX.

CVriales, qui ſeſe priuilegio domus [m] noſtrę defendi poſſe crediderint, ad curiam retrahantur, & propriis functionibus mancipentur, et publica damna ſarciant [n].

v More. Cōſuetudo nō excuſat: vt. ſ. eo. l. omnes iudices. Sed arg. contra. ff. de admi. tu. l. ſi ſine hærede. §. Lucius. ſed magis eſt ibi ꝓ, quā contra.

Conſuetudo non excuſat.

x QVotieſcunque. Origo. Not. duo faciūt aliquem curialem.

y Declinandi. nā rebus iudicatis eſt ſtādū: vt. ſ. de re iudi. l. j. niſi communi vel ſpeciali iure poſsit contraueniri.

z Accipiant. quia nec damnoſum &c. vt. ſ. de preci. imper. of. l. nec damnoſa. & facit. ſ. l. ꝓxi. &. ſ. de pe. bo. ſub. l. j. Accur.

a NE quis officialium. puta ſe natoris præſidis & ſimilium. & idem in non officiali: vt. ſ. de pœnis. l. nequis. et cōtraria quæ ſunt ibi: & hic poſſunt poni & ſolui. Accurſius.

b Aeſtimatione. quia exiſtimet iudex hoc licere.

c Dedatur. vt ſi decurio.

d Quis. officialis. Accurſius.

e Curiam. cuius erat officialis.

f Militare. ſub magiſtro militum.

g Ne ingenitis. ſ. officijs curiæ. vel ingenitis. ſ. officijs decurionatus. hi ergo reuocantur quantū ad onus curiæ: non quā tū ad honorē: vt. ff. de interd. & rele. l. relegatorū. §. fi. &. l. ſe. &. ff. eo. l. honores. §. j. ſed ille q nō eſt antea curialis, etiam ad onus non poteſt fieri curialis, vt hic: ſed pōt ſeruitio curiæ. i. vt ſeruiat decurionibus damnari: vt. ſ. de epiſ. & cle. auth. ſed neq; in fi. & in authē. qūo opor. epi. §. ſemel. facit. j. de fabri. l. iij. &. ff. de vac. mu. l. j. §. pe. &. j. l. proxi. &. ſ. e. l. qui derelicta. & in multis alijs. ſ. &. j.

† Concord. gl. vnica ī. c. ex tranſmiſſa, circa mediū. extra de dec.

h Admonebis. loquitur præfecto.

i Deputandum. vt ſit decurio etiam ad onus: vt dixi.

k Dignitas. etiā ſi onus tantum offerat: tamē dignitas eſt. & facit. j. de infa. l. j. &. ff. de adul. l. ſi maritus. §. j. Item de muneribus non debet quis prohiberi in pœnam. ff. de interd. & rele. l. relegatorum. §. ſed & muneribus.

l Comitari. no. quē nō debere ꝓ pœna p̄miū reportare. Acc.

Prēmium nō nō debet qs ꝓ pœna reportare.

m CVriales. Domus. cum forte de domo nō eſſent, ſed hic falſo allegabatur. Vel verius ſi etiam erant. ad quod. ſ. vt ne. li. in compara. ſpe. l. j. &. ſ. eo. l. curiales. &. l. ex omnibus.

n Sarciāt, et etiā expēſas ꝓ reqrēdo factas: vt. ſ. e. l. Circēſium. &. j. qui

&.ĵ.q mili.nō poſ.l.iĩ.&.l.oēs.Sed ar.contra.ſ.de epiſ.& cle.l. ad ſimilitudinē.Sed ibi ſpāle. Vel ibi volebat dare ſubſtitutū.

a QVilibet principalium. Vel pro eodem vel pro diuerſis ponuntur iſtæ duæ dictiones, principalium & decurionum:vt.ſ.e.l.omnes.

b Decurionum. officium erat tamen.

c A' vobis.præfecto loquitur.

d Summa.i.maxima cognitio.

e Plumbatarum. i.damnetur plūbo.i. in *metallū: vt.ſ.de ĩjs qui po.no.ti.af.l.j. Sed cōtra.ſ.cod.l.oēs iudices. Sol.hic ſpāle vt in alĩjs caſibus: vt ibi no.et ad aliud officiū nō redit:vt.ĵ.de ſuſce.l.ſi aliqd. Item cōtra.ſ.de exac.tri.l. ĩj.in prin.So.ibi ciuiliter;hic criminaliter vt ibi not.& ad hoc ĵ.de exc. mu.l.placet & dic hic pluries eū deliquiſſe: vt cōcordet cum.d.l.ſ.de ſupexactoribus.in fi.& facit.ĵ. de dig.l.iudices. Accurſius.

* Hæc expoſitio parum ad modū continet literæ.vn de Pyrrh.hic non immerito ei refragatur,quem videre per tę pōtes. Cæterū verbum plūbatū dicitur & globus plūbeus funiculo fuſti bipedali appēſus cuius vſus nō nūq̄ ĩter Gallos eſt viſus. Solerque ſub veſte geſtari aut certe brachio,ſiue alligatus ĩ manica circūferri. adinuicē emimus ad inſidianter vehementerq; cōcutiēdū,& arcēdum:quod certe magis videretur cū litera conuenire, q̄ dicit plumbatorū, ictibus ſubij ciatur.

f DEcurio. Vel etiam curialis.

g Fortunam.i.cōditionem.

h Naſcendo. i. à natiuitate.

i Suffragĩjs.i. auxilĩjs.ad quod.ſ.eod.l. quoties.

k Senectutem. puta.lv. ānorū. vt.ſ. eod.l.ſi vltra, ſcilicet tēpore quo eligunt: ſecus eſt,ſi ex poſtfacto ſuperueniat ętas: vt hic,& ibi no.

l Propter ordinationē.l. faciendā de aliquo.ſ. officiali & de alĩjs multis, q̄ hñt ordinare decuriōes: vt.ſ.e.l.j.q̄ per plures expediť citius: vt.ff. q̄ cuiuſq; vni.l.itē in prin.et.l.nulli.et ſeq. &.ĵ.eo.l. nominationū.& facit.ĵ.de ĩjs q non imple.ſtipē.l.ĩj.

m Militaribus.i. magiſtris militū:vl aliĩjs eorū mãtibus vel præpoſitis:vt.ĵ.hac.l.& facit.ſ.de epi.& cler.l.placet.

n Poteſtati.facit.ſ.de iur.om.iud.l.ſi.&.ſ.qui tuto.da.poſ.l. neque. Accurſius.

o Verbere.alias verberare,& tunc dic differentiā inter pulſare et verberare: vt.ff.de iniu.l.lex Cornel.ſ.inter pulſa.alias eſt vbere.i.parua oppreſsione ad ſimilitudinē vberū, quæ parum premuntur,dum lac promulgetur,ſiue premitur ſecundum R.

p Nullū.ſ.curialē:vt.ĵ.& dic iiuria gñaliter:vt.ff.de iniur.l.ĩj.

q Si quis.miles vel magiſter eorū:ſed ad principem referuntur puniendi,ſi quod grauiter fecerint:vt.ff.de pœ.l.diui fratres.ſ. ſi.imo non ipſis mādantur,ſed delicta ſunt principi mandāda, & ſecundum principis reſponſionem ſunt puniendа:vt ibi.

r Viris.i.decurionibus vel curialibus. Accurſius.

s OMnes.Sanguine.quia ex patre,vel auo curiali ſit: vt ſ.e.l.decurio.&.l.quoties.

t Priuilegĩjs.puta fabricę deputauerit:quę priuilegia & onera habet:vel alĩ militiæ.ad hoc.ĵ. de fabricen.l.ſi quis.&.ĵ.de fugiti.colo.l.j.&.ſ.vbi decur.vel cohor.l.j.

v Præiudicĩjs.i.alĩjs actibus præiudicantibus curiæ, puta militiæ:vt. ſ.eo.ti.l.proxi.

x Sed nec reſcripta.adq̄.ſ.de p̄ci.impe.offe.l.nec dāno ſa.

y Munerum.ſcilicet curiæ.

Decuriones & alij officiales in officio eorum delinquentes,plūbatorū ictibus feriantur.Bart.

Imppp. Theodoſius. Valentin.& Arcad.AAA. XL.

QVilibet principaliū[a] vel decurionum[b],ſi vel decoctor pecuniæ publicæ, vel fraudulētus in adſcriptiōibus illicitis, vel immoderatus in exactiōe fuerit inuētus: iuxta priſtinam cōſuetudinem non ſolùm à vobis[c], quibus propter loci dignitatem rerū ſumma[d] cōmiſſa eſt,verùm et à iudicibus ordinarĩjs plumbatarum[e] ictibus ſubĩjciatur.

Iidem AAA. XLI.

DEcurio[f] fortunā[g] quā naſcēdo[h] meruit, ſuffragĩjs[i] atq; ambitione non mutet:& ſi vacare per ſenectutē[k] potuerit, propter ordinationē[l],quę per plurimos citò de finiri ſolet, curiā nō relīquat.

Militantes & alij magiſtratus nihil habent commune cum curialibus:et ſi eos offenderint, punientur. Bartolus.

Imppp. Theodoſius. Arcad.& Honor.AAA. XLII.

MIlitaribus[m] viris nihil ſit cōmune cū curĩjs:nihilq; ſibi licitum ſciant, quod ſuę nō ſubiectū eſt poteſtati[n]. nullū iniuria,nullū verbere[o], nullū[p] graui pulſatione tribunus, dúxve, aut comes ſit, curialē principalem've cōtingat.Si qs[q] poſthac temerario & conſiderato auſu vllum ex principalibus viris[r] vſurpata attrectauerit iniuria: ſciat ſe x.libris auri eſſe multandum.

Illi, qui ſunt curiales ex origine, nullo modo poſſunt habere immunitatē etiā à reſcripto. B.

Iidem AAA. XLIII.

z NVllus. Illigetur.ſi patris conditio alias trahat. alias ſequitur matrē: vt.ſ.e.l.eos.&.ĵ.e.l.ſi ille.Item fallit alias: vt.ſ.eodē.l.exemplo no.

Partus ſequitur ventrem.

a Immunis.de perſonali loquitur munere:vt.ĵ.de mune.et hon.l.iĩ.ſ. corporalia.ſecus in patrimoniali:vt.ĵ.de mu. patri. l. patrimoniorū. &.ff. de cēſi.l.ætatē. & facit.ĵ.de muni.& ori.l.filios. Itē no.nō facit curialē qui non eſt curialis.ad qd.ſ. de hęr.& ma.l.ĩj.nec doctum facit, qui eſt indoctus:vt in auth. de ſan.epiſ.in princi. colla.ix.

Doctum non facit idoctus.

Illi, qui ſunt curiales ex origine, nullo modo poſſunt habere immunitatē etiā à reſcripto. B.

Iidem AAA. XLIII.

OMnes,qui curiali obſtricti ſanguine[s],diuerſis le officiorū priuilegĩjs[t], & actum p̄iudicĩjs[v] aggregauerūt: reddēdos munĩjs eſſe nō ambiges, ſed nec reſcripta[x], aut annotationes ad munerū[y] fugam prodeſſe permittimus.

Iidem AAA. XLIIII.

NVllus ſolius materni ſāguinis vinculis illiget[z]: quia mulierū infirmitas nunquam huiuſmodi functiōibus reddit obnoxios,à quibus ipſa habetur immunis[a].

Sufficit duas partes cōſiliariorū adeſſe. Bar.

Impp.Arcad.& Hono.AA. XLV.

NOminationum[b] forma vacillare nō debet, ſi omnes q̄ albo[c] curię detinent, adeſſe nō p̄nt[d]:ne paucorū abſentia,ſiue neceſſaria, ſiue fortuita debilitet,quod à maiore pte[e] ordinis ſalubriter fuerit conſtitutum:cùm duæ † partes ordinis in vrbe poſitæ, totius curiæ inſtar exhibeant.

b NOminationum.i. electionum.cum enim magiſtratus aliquis eſt eligendus conuenire debēt decuriones: vt ſ.l.ĩj.& duę partes debēt eſſe præſentes: vt hic, &.ff.de decr.ab or.fa.l.ĩj. &.ff. quod cuiuſq; vni.no.l.nulli.& omnes vel maior pars in vnū cōuenire:vt.ff.de tuto.& cu.da.ab his.l.vbi.et ĵ.de præ.curia.l.ĩj.& nō niſi de ſe debēt eligere:vt & cōſules de ſenatoribus: vt.ff.e. l.honores.ſ.ĩj.ad idē ſ.e.l.ſi ad magiſtratū.& q̄ prouo.non eſt ne.l.ſi vt ꝓponis. an autē ſufficiat maiorem partem duarū partium conſentire: an ſit opus,quod tot conſentiāt, quod ſit maior pars totius ordinis: dic vt dicta.l. nulli.notatur.

† Facit ad hoc ca. qui ſi cut. extra de elec.vbi p In. &.c. eccleſia veſtra. cu gl. j.extra.e. tu.

Diuites & non pauperes ſunt eligendi ad officia ciuitatis:ne pauperes fortè non poſſint adimplere officium. Bar.

Iidem AA. XLVI.

AD ſubeūda patrię munera,digniſsimi meritis & facultatibus curiales[f] eligant: ne tales fortè noīent, q̄ fūctiones publicas īplere nō poſsīt.

Dignitas curiali addita non eximit eum à iuriſdictione ſui iudicis.Bart.

Iidem AA. XLVII.

CVriales,qui honorariā[g] adepti ſunt comitiuam

c Albo.facit.ſ.eo.l.in albo.

d Poſſunt.vt.ĵ.de le.l.pe.Sed arg.contra.de auto.præſtā.l.ſi.

e Maiore parte.ſtatim iudicio maioris partis.ſic.ff.ad muni.l.quod maior.&.C.qui bo.ce.poſ.l.ſi.&.ſ.de ſancroſan.eccl. authen.hoc ius porrectum.&.ĵ.de leg.l.pe.Sed argu.ſ.C.de auto.præſtan.l.fin. Accurſius.

f AD ſubeunda. Curiales.i.decuriones ex q̄bus eligunt magiſtratus,qui honorē cū ſumptu gerēt: vt.ſ.l.ꝓxi.no. &.ff.de mu.& ho.l.honor.in prin.Et dos non cōputat i bonis viri hoc caſu:vt ꝓ hoc videat ditior:vt.ff.ad muni.l. Lucius.ſ. idē rñdit.cū onus habeat matrimonĩj:vt.ff.de iure do.l.ſi is.ſ.j. vel pōt dici,q̄ ille decurio eligit ad munus.i.ad aliqd officiū, qui eſt diues.& facit.ff.e.l.honore.in prin.&.d.l.decurio.&.ĵ. qui numero li.l.ſi.&.ff.de excu.tu.l.paupertas.& inſti.de excu. tu.ſ.ſed & propter.&.ff.de mu.et ho.l.reſcripto.in princ.

Dos non annumeratur ſi ter bóa viri.

g CVriales qui honorariam, ſic dictam ab honoro honoras,

honoras,& comitor comitaris.i.qa comitari dñt eos,q honores gerũt.Py. Vel verius expone vt.j.e.l. Alexãdrinis.i fi. Ac.

a Commissi.s.qui prẽsunt curię.ad q.ſ.de iuriſ.om.iud l.fi.

b Perſeuerent.ſ.inobedientiæ vel deſpectus.& no.perſeuerent.ſic.ſ.de exac.l.j.

c Obnoxij. alias obnoxius, & ſequentia in ſingulari.alias obnoxij, & ſequẽtia in plurali.

d Prouiderint.alias ,pdiderint.ſ.contemnendo.alias perdiderint, de iure vel ſpe ſeu deſtinatiõe.ſ. propter inobediẽtiã ſpecialiter de facto.

e IN ſucceſsione. Agnatio.i. filius ſequitur conditionem patris: vt.ſ.e.l. in filꝰ.Eſt enim proximus agnatus patris filius: vt.ff.de ſu. & le.l.filius. Vel dic quod agnatio:id eſt, ſucceſſores tenentur. ſi anteceſſor male ad miniſtrauit.ad quod ſ.eo.l.j.

filius proximus est, pater agnatus,

f OMnes qui. Superſtitionis.vt Iudæi.ad qd' ſ.de Iudæ.l.cuicũq;. &.l.iuſsio. &.ff.eo.l. ij.ſ.fi.

g Munera.quo ad onus, nõ quantũ ad vtilitatem,alias contra.ſ.de Iudæ.l.fi.

h OMnes omnino curiales in originalibus. quia filius fuit curialis originaliter, vel debitus per ſententiã: vt.ſ.e.l.quoties.

i Seruituros. idem ſi epiſcopus fieret: vt ſ.de epiſco.& cleri.l. ad ſimilitudinem. & in auth.de epi.& cle. ſ.ſed hoc quidẽ.& ſi quidẽ in fraudẽ cauſa vitãdæ curiæ ſe fecerit eligi per ſeipm, vt hic:alias p ſubſtitutũ: vt.d.l.ad ſimilitudinẽ.& in authẽ. de ſan.epiſ.ſ. adſcriptitios.ſed hodie cõtra:vt.j.e.l.pe.ltẽ facit.j.eo.l. duumuirũ.

k QVãuis pro uiſsum fuerat.vt.ſ.e.l.ſi ad magiſtratum. &.l. quidam.

l Militiæ. armatę: vel etiam inermis,in quam confugerant.

m Repererunt.ſ. curiales.

n His eorum.i.aliqui eorum curialium ſcilicet tantum,non autem omnibus.ſed alias deeſt,tantum.

o Itaque.qd'.ſ.proxi.dixit indiſtincte.ſ.ex bonis curialis fugientis & latitantis.ſ.emendari damnũ curię, quã derelinquit: nunc hic declarat.ſ.quod per annum ſunt expectandi:& ſi non

dignitatem, formidare debẽt eos,quorum moderatiõi ſunt commiſsi[a]: nec ſe exiſtimare ideo meruiſſe dignitatem, vt iudicum præcepta deſpiciãt. Quòd ſi in eadẽ culpa perſeuerent[b]:quinq; librarum auri multæ obnoxij[c] ſubiugentur:honore quoq; quem prodiderint[d],ſpoliandi.

Iidem AA. XLVIII.

IN ſucceſſiõe curialiũ decernimus, vt etiã ſi patres deceſſerint,teneatur agnatio[e].

Iidem AA. XLIX.

OMnes, q quolibet loco curiæ iuri debentur, cuiuſcũq; ſuperſtitionis[f] ſint, ad implẽda munera[g] teneantur.

Conſiliarij non poſſunt extra ſuam prouinciam officium acceptare.Bar.

Iidem AA. L.

OMnes omnino curiales in originalibus[h] ac debitis perpetuò curijs perſeuerent:& qui ex his ad prouinciarũ regimẽ atq; adminiſtrationẽ qualibet fraude atq; ãbitiõe puenerint, ſciãt ſe nõ ſolùm in ſua curia remanſuros, ſed & cunctis rurſus ab exordio muneribus ſeruituros[i].

Bona eius,qui quacunq; fraude curiam euitat ſi per annum contumax fuerit, applicabuntur curiæ.Bartolus.

Iidem AA.& Theodo.A. LI.

QVãuis ,puiſum fuerat[k] congruę emẽdatiõis occurſu,quemadmodũ curiales militiæ[l] nomine & honore ſuſpẽſo,officijs redderentur: tamẽ quia hoc callido cõſilio repererũt[m],vt euitatis ,puinciæ ſuæ finibus, tanquam his eorum[n] tantũ interdictus fuiſſet acceſſus,peregrinos expeterẽt cõmeatus: ne diutius in perniciẽ curiarũ, latitãdi ſpes pſeueret,& ſolatia eos impunitatis ſequãtur,horũ cupiditatibus obuiamus:vt ex eorũ

veniãt,tũc de bonis eorũ reſarcietur dãnũ curię: vt hic ſubijcit. Itẽ declarat ĩ eo q dicit,ij tñ, q manifeſtis curię nexibus illigãt.

p Annum.ſic.ff.de requi.re.l.j.& in auth.de litig.ſ.omnes.

q De immaturo.i.valde.quandocunque tamen redeat, recuperat officium dimiſsum:vt.ſ.eo.l.ſi ad magiſtratum.

bonis,qui ſe vel perſecutioni, vel munijs ciuitatũ,interdictę dudum ambitione militię vel qualibet fraude ſubtrahere conati fuerĩt,curijs quas deſeruerant,cõſulat.Itaq; ſi vocati edictis intra anni metas(ij tñ, qui manifeſtis curiæ nexibus illigãtur)latere potius,quã redire maluerint:ſciãt poſt emẽſum annũ[p] ĩterpellatis ,puinciarũ moderatoribus,ex facultatibus ſuis curijs,quas deſtituerũt,eſſe cõſulẽdum. Neq; enim de immaturo[q] præiudicio temporis poſſunt breuitatem cauſari.

Vbi alij ſunt idonei & ſufficientes, non coguntur alij continuare officium. Bart.

Iidem AAA. LII.

QVis tã inueniri iniquus arbiter[r] rerũ poteſt, q in vrbibus magnifico ſtatu p̃ditis[s],ac votiua[t] curialium numeroſitatelocupletibus,ad iterationem quẽpiã tranſacti oneris[v] cõpellat: vt cùm alij necdum penè initiati curiæ ſacris[x] fuerint, alios cõtinuatio & repetitæ ſæpe functiones afficiant?

Magiſtratus municipalis non debet exire municipium. Bar.

Iidem AAA. LIII.

DVumuirum[y] impunè non liceat extollere poteſtatẽ faſcium[z] extra metas territorij propriæ ciuitatis.

Vbi non habetur copia iudicis, propria autoritate capitur curialis, & ad curiam ducitur, & eius quæſtio debet intra tres menſes terminari:alias iudices puniantur. Bar.

Iidem AAA. LIIII.

GEnerali lege ſancimus, vt ſi quis[a] ſuum decurionem curię vẽdicare maluerit: ſi præſidis deſit copia,in eũdẽ manus iniectiõe cõceſſa, ſciat ad examẽ cognitoris[b] reſultãtem[c] eſſe deducendum:ita, vt moderator prouinciæ,ſi quę ſtio fortaſſe fiducia defenſiõis

r QVis. Arbiter.i. diſpoſitor: vt.C.manda.l. in re mandata.

s Præditis.vt Bononiẽ.propter ſcholares.

t Votiua.vel quia voto ſe offerũt curiæ alicui qñq; : vt.ff.de polli.l.ſi quis rẽ.ſ.j. Vel qa hoc voto gerit, vt multi ſint curiales:qd' patet, quia remittunt pctã.i. fit legitimus, qui fuerat naturalis, p oblationẽ curiæ: vt in auth. quib.mo.na. effi.ſui. ſ.ſi qs igitur.col.vij.

v Oneris.ex decuriõibus eiñ ſeu curialibus eligebantur ad onera p annũ:q reiterare nõ coguntur:vt hic.neq; cõtinue, neque ex interuallo,dũ alij ſunt: vt hic, &.ff. de mu.& ho.l.ſpõte. & idẽ videt de honoribus: vt.j.de mune. & ho.nõ cõ.l.j.& fi. Fallit autem hoc, qñ alij non ſunt idonei: vt ſubijcit. &.ff. de mu.et ho.l.honor.ſ. fi. & in alijs tribus caſibus:vt no.ff.ad muni.l.diuus. Accur.

x Sacris.i.ptãte curiæ: q poteſtas ſacra eſt: vt patria: vt.C. de fideicõ.l.pe.cũ hic liberet à naturalitate: vt modo notaui.

y DVumuirũ. i. magiſtratum municipij,qui prẽeſt curiæ.

z Faſcium.i.dignitatum.ſic ponitur in auth.vt iud.ſine quo quo ſuf.ſ.neceſsitatẽ.aliter ponit,de of. procon.l.antepe. Et dic,quod nõ põt extollere.i.accipere aliquã adminiſtrationẽ extra terminos. ad quod.ſ.eo.l.curiales. ij.vel dic, quod nõ licet extollere.i.exercere ſuũ officiũ vltra. ad quod.ſ.de iu.om. iu.l.fi.et facit ad principiũ.j.de ſuſce.l.humilioribus. Sed & tũc fallit, ſi publica eſt vtilitas:vt.ſ.eo.l. curiales. vltra.& facit in auth.vt omnes obe.iu.ſ.ſi igitur.col.v.

a GEnerali.Si quis.puta duũuir,q p̃eſt eis: vt.ſ.l.px.Ac.

b Cognitoris.i.præſidis.

c Reſultantẽ.ſ.decurionẽ.i.reſiſtentẽ.Et ſic no.q in defectũ iudicis

Iudicis defectu licet alicui se facere iudicem.

iudicis licet alicui facere se iudicem: vt no.ſ.de iu.l.nullus.alias non,ſed ſuum ius amittere: vt in ar,cõtra,ff.quod me.cau.l.extat.&.l.nullus,&.ſ.de iu.fiſ.l.prohibitum.tunc ergo aut cõtulerat ſe ad militiam armatam,& cõuenit ſub ſuo magiſtro militum.aut ad aliam:& tũc ſub præſide terræ in quã aufugit,non

† geratur

ſub eo,qui præeſt militię inermi: vt.ſ.vbi decu.vel cohor.l.j.§. fin. Item facit.ſ.ſiſer. expor. ve.l.ij. &. ff. de ope.no.nun.l.j.in princ.&.ſ.vbi decu. vel cohor.l.j.

vlla generatur† :niſi ĩtra tres menſes[a] cauſam originis competenti diſceptatiõe cognouerit:atq; cõuictũ cũ pœna[b] reſtituerit debitis[c] muneribus. vel liberum ab inquietudine pronũtiauerit.x. lib.auri multam cogatur exoluere: eius etiam officium parí damni irrogatione teneatur.

Si decurio dedit ſe militiæ,retrahetur: nec iuuabitur præſcriptione.Bar.

Imperatores Theodoſ.& Valentinia. AA. LV.

SIqs decurio aut ſubiectus curię auſus fuerit vllam affectare militiam[d],nulla tẽporis[e] pſcriptione muniatur:ſed ad cõditionem propriam retrahat:nec ipſe, vel eius libẽri poſt talẽ ipſius ſtatũ[f] procreati, quod patriæ debetur, valeant declinare.

Iidem AA,Iſidoro præ,Augu.LVI.

ALexandrinis principalibus[g], etſi aduocatione fungãt,nihilominus[h] † onus peregrinationis[i] incumbat: nec publica cura[k], niſi in ſua tãtùm ciuitate committatur: & primus[l] curiæ cũ muneribus vniuerſis expletis[m] ad ſũmum peruenerit gradum,comitiuę[n] primi ordinis fruatur poſt biennium dignitate præſtita:in curialibus tamen permaneat.

Iidem AA. LVII.

QVinque ſummates[o] primi ordinis Alexandrini corporalibus iniurijs ĩmunes eſſe cẽſemus[p], vt voce libera commoditates patriæ defendãt[q]:cùm poſsint,ſi quid egerint criminoſẽ,pecuniarijs coẽrceri diſpendijs[r].æſtimabuntur[s] autem præſente curia,viri ſpectabilis Auguſtalis†iudicio.

p Cenſemus.ad hoc.ſ.eo.l.omnes iudices.

q Defendant.nam agunt pro patria & defendunt: vt.ſ.eo. l.procuratores.

r Diſpendijs.No.crimẽ pecuniariter puniri ratiõe perſonæ,

s Aeſtimabuntur[a].cũ eligentur.ad quod.j.de profeſ.l.magiſtros.&.j.de murile. l.ſi qs.& de tyroni.l. fi. & facit.j.ea.l.pxi.

Delictum quę que pecuniariter puniri.

a Imo(inquit Pyrrhus hic) eſtimabitur.i. condẽnabitur.

Iidem AA. LVIII.

EVm, qui.xxx. annis in Alexandrina ciuitate ciuilibus[t] inhæſerit muneribus, corporalibus iniurijs[v],nõ pecuniarijs excuſari conuenit: habita conſideratione videlicet meritorum: vt hoc bene cogniti priuilegiũ conſequantur[x],nec eo paſsim fruantur indigni.

t EVm. Ciuilibus.ſ.perſonalibus.fuit enim vt curialis:& ſic fecit,quæ alij curiales.

v Iniurijs.alias iniurijs: alias incurijs. & facit.ſ.l. proxi.& j.de fund,rei priui.l. eum qui.

x Conſequãtur. præſcribit ergo curia bonos,nõ malos: vt ſit electio de bono,non de malo: vt ſ.l.proxi.

Superior tenetur confirmare electionem factam ab inferioribus.

Iidem AA. LIX.

SIquos[y] ſpontaneos hypõnematographi[z] †munificos ſuis exhortationibus ad publicas nominauerĩt fũctiones iubemus nõ expectãdum eſſe conſenſum pro tẽpore viri ſpectabilis Auguſtalis,q ſit plerũque venalis[a]:ſed vtriuſque[b] partis ſufficere voluntatem:vt incipiat functio,quam nullus incuſat: tũc ad memoratum iudicem tã nominati, quàm etiam curatoris[c] conſona relatione currẽte: quam ſi ſuſcipere vel confirmare[d] diſtulerit,ſciat ſe. xxv. lib.auri condemnatione plectendum.

y SIquos Hypõnema.Græcum eſt,& vna dictio Latine ſignificat nominatores aliquorũ ad publicas fũctiões:vel verius illi, q accipiebãt in emphyteuſim publica prędia.nam empõema.i. melioratio.accipiebãt eã ad meliorandum: vt.ſ. de iur.emphy.l. fi.in prin.Accur.

†hypomnematographi, teſte Alci. in hunc locũ dicũtur qui cõmentaria ſcribunt.tu illi videto, nugatur enim hic Accur.

Non poteſt quis ſeruire per ſubſtitutum: niſi habeat ad hoc priuilegium,nel ſit illuſtris. Bar.

Iidem AA. LX.

NVllus[e],qui nexu generis[f] curiæ tenetur obnoxius,per ſubſtitutã quãcunq; perſonã curiales impleat functiones: ſed ipſe per ſe debitũ patriæ munus exoluat, etſi ſpectabili dignitate decoratus[g] ſit:niſi hoc ei ſpeciali bnficio ſit conceſſum.Ij verò,qui honorario titulo illuſtrẽ dignitatem conſecuti ſunt, per ſubſtitutos periculo ſuarum facultatum curiæ muneribus ſatisfacere non vetentur.

z Tògraphi.ideo ſubijcit quaſi ſcriptura quæ in talibus cõtractibus eſt neceſſaria:vt,ſ.eo.tit.l.j.

a Venalis,not.ad quod.ſ.quãdo,puo. non eſt ne.l.venales.

b Vtriuſq;.i.nominantis, & nominati.

c Curatoris.alias curatoris: & alias creatoris.

d Confirmare.no. quod ſuperior cõfirmat qđ facit iferior. ad quod in authẽ.de deſẽ. ciui. §.interim.

Superioris inferioris factum confirmat.

e NVllus.In.l.pſenti ponit caſus talis,& dicitur q ſi aliqs tenet eſſe curialis à ſui origine,p ſubſtitutũ nõ poteſt ſuũ officiũ exercere: niſi fuiſſet ei ſpãliter hoc cõceſsũ,& ſi ſpectabilis efficiat:ſed ſi fuerit effectus illuſtris,ppter aliquã dignitatẽ,quã adeptus fuerit ſuo periculo in pdi.officio ſubſtitutũ poterit ordinare.

f Generis.ad qđ ſ. eo.l. quoties. Acc.

g Decoratus.no.neminẽ poſſe ſeruire p ſubſtitutũ, etiã ſi fiat ſpectabil'.et magis ſi fiat clariſsimus:vt hic,et ar.ff.de ſo.l.inter artifices.et de ſtatu.l.ſicuti.et.l.fi.&.ſ.de cad.tol.§.ne aũt.& de iur.emphy.l.fi.§.fi.Sed hoc fallit,ſi curialis fuit illuſtris: vt hic ſubijcit,&.ſ.de epiſ.& cle.l.ad ſimilitudinẽ.q; hodie corrigitur in illis

Seruitre p ſubſtitutum nemo poteſt.

†Nihil pegrinationis legit Pyr.hic qualiter & in vetuſto quodã noſtro exẽpl. legitur.

†De hac voce auguſtalis pulchre ĩ huc locum Alci. ad.iij.li.C.

i Peregrinatiõis. i.per quod cogũtur exire territorium: vt ſubijcit, &.ſ.de aduo.diuer.iud.l.q neceſſario.niſi ſit publica vtilitas:vt.ſ.e.l.curialis vltra.

k Cura.debent enim facere, quæ alij decuriones ſeu principales.

l Et primus.i.tyro q primo nunc eligit.

m Expletis. quæ ſubeãt decuriones:et ſic eſt nũc antiquior.

n Comitiuæ.i.comes eorũ:qui ſunt in primo ordine,cũ biennio ſteterit antiquior vt hic:adhuc tñ eſt curialis ſeu decurio , & ſubeſt ei cui ſubſunt alij:vt.ĩ fi.&.ſ.eo dẽ.l.curiales qui.& facit.j.l.proxi.

o QVinq; ſummates.erant.v.& vocabuntur ſummates quaſi ſummi:qui præerãt curię decurionum in illa terra.

p Cenſemus.ad hoc.ſ.eo.l.omnes iudices.

q Defendant.nam agunt pro patria & defendunt: vt.ſ.eo. l.procuratores.

r Diſpendijs.No.crimẽ pecuniariter puniri ratiõe perſonæ,

s Aeſtimabuntur[a].cũ eligentur.ad quod.j.de profeſ.l.magiſtros.&.j.de murile. l.ſi qs.& de tyroni.l. fi. & facit.j.ea.l.pxi.

t EVm. Ciuilibus.ſ.perſonalibus.fuit enim vt curialis:& ſic fecit,quæ alij curiales.

v Iniurijs.alias iniurijs: alias incurijs. & facit.ſ.l. proxi.& j.de fund,rei priui.l. eum qui.

x Conſequãtur. præſcribit ergo curia bonos,nõ malos: vt ſit electio de bono,non de malo: vt ſ.l.proxi.

y SIquos Hypõnema.Græcum eſt,& vna dictio Latine ſignificat nominatores aliquorũ ad publicas fũctiões:vel verius illi, q accipiebãt in emphyteuſim publica prędia.nam empõema.i. melioratio.accipiebãt eã ad meliorandum: vt.ſ. de iur.emphy.l. fi.in prin.Accur.

†hypomnematographi, teſte Alci. in hunc locũ dicũtur qui cõmentaria ſcribunt.tu illi videto, nugatur enim hic Accur.

z Tògraphi.ideo ſubijcit quaſi ſcriptura quæ in talibus cõtractibus eſt neceſſaria:vt,ſ.eo.tit.l.j.

a Venalis,not.ad quod.ſ.quãdo,puo. non eſt ne.l.venales.

b Vtriuſq;.i.nominantis, & nominati.

c Curatoris.alias curatoris: & alias creatoris.

d Confirmare.no. quod ſuperior cõfirmat qđ facit iferior. ad quod in authẽ.de deſẽ. ciui. §.interim.

Superioris inferioris factum confirmat.

e NVllus.In.l.pſenti ponit caſus talis,& dicitur q ſi aliqs tenet eſſe curialis à ſui origine,p ſubſtitutũ nõ poteſt ſuũ officiũ exercere: niſi fuiſſet ei ſpãliter hoc cõceſsũ,& ſi ſpectabilis efficiat:ſed ſi fuerit effectus illuſtris,ppter aliquã dignitatẽ,quã adeptus fuerit ſuo periculo in pdi.officio ſubſtitutũ poterit ordinare.

f Generis.ad qđ ſ. eo.l. quoties. Acc.

g Decoratus.no.neminẽ poſſe ſeruire p ſubſtitutũ, etiã ſi fiat ſpectabil'.et magis ſi fiat clariſsimus:vt hic,et ar.ff.de ſo.l.inter artifices.et de ſtatu.l.ſicuti.et.l.fi.&.ſ.de cad.tol.§.ne aũt.& de iur.emphy.l.fi.§.fi.Sed hoc fallit,ſi curialis fuit illuſtris: vt hic ſubijcit,&.ſ.de epiſ.& cle.l.ad ſimilitudinẽ.q; hodie corrigitur in illis

Seruitre p ſubſtitutum nemo poteſt.

in illis casibus, quos habes. ĭ. eo. l. fi. &. l. pe. &. ff. quod met. cau. l. illud. & de cōsti. pec. l. qui autē. §. j. & de arb. l. Labeo. §. fi. Itē si primus sit inutilis supponitur alius: vt. ĭ. de princi. agen. in re. l. agētes. in fi. &. s̄. de sac. san. ec. l. qui sub p̄textu. Item. arg. cōtra. s̄. de na. lib. l. fī quis Sempronio. in fi. &. s̄. de episc. et cle. l. qsquis. & in auth. adscriptitios. Item fallit propter priuilegium, vt hic subĵcit. et. ĭ. eo. l. neminē. Item arg. cōtra. ĭ. eo. l. Doctitĵ.

a NEque. No. q̄ hæc lex est specialis: quia hoc princeps vult: vt insti. de iur. na. §. plane. sic & ĭ. e. l. Doctitĵ. nec est idem in alĵs: licet in corpore iuris sit redacta. & sic est cōtra s̄. de no. codi. cō. §. pe. Sed hic speciale: qa sic princeps vult: ibi non.

Principis voluntas lex est.

b Etsi. id est quanuis. Accursius.

c Natus est. ad hoc ff. eo. l. ĭ. §. in filĵs.

d Liberos. liberi dicuntur vsq; ad trinepotem: posteri in infinitū ab inde: vt ff. de gradi. l. iurisc̄ōsultus. §. parētes. Accursius.

e Iuliani. quę est. s̄. l. eos indul. q̄ dicit, ex quo filĵ non trahuntur per cōditionē patris ad aliquā ciuitatē: q̄ tunc matrē saltem sequūtur. vnde cū hic non trahāt originē p̄ patrē. videbātur trahere p̄ matrē, per illā. l. eos. quod hic remouet.

f Sī ille. Debebatur. quia non legitimus: vt. s̄. eo. l. eos. et sic nulli curiæ obstrictus: & si erat legitimus, materna origo habuit priuilegiū: vt. s̄. eo. l. cas.

g Negandæ. semel enim confessus, vel cōuictus non potest resilire: vt hic, &. s̄. de non nu. pec. l. generaliter. &. l. cū fidē. & de execu. rei iudi. l. fi. Sed arg. cōtra s̄. de li. cau. l. interrogatā. et. ff. de cōfes. l. cū fideicommissum.

h Incipere. in vnū filiū prætermissa cō

Imp. Leo A. LXI.

NEq; [a] Dorotheum virū illustrē, & totā eius substantiam, neq; Hireneū virū spectabilem tribunum & notariū, etsi [b] ante paternas illustres dignitates natus est [c], vllam inquietudinē pro curiali genere & conditione sustinere decernimus: liberos [d] quoque eorū, quivel iam sunt, vel futuri sunt, eorūq; posteros, quotiescunq; continuata temporū & successionū perpetuitatē nascentur, à cōditione curiali & functione esse liberos: lege diuæ memoriæ Iuliani [e], quæ de materno curialiū Antiochenę ciuitatis genere promulgata est, nihil in persona viri illustris Dorothei vel viri spectabilis Hirenei vel aduersus facultates eorū, vel aduersus liberos eorundem, qui vel iam nati sunt, vel postmodum quoquo tēpore nascentur, vel aduersus substantias eorū, roboris vel iuris habitura. Circa alias sanè vniuersas personas de materno genere ad memoratæ Antiochenæ ciuitatis tm̄modo curiā pertinētes, eandē legem præcipimus obtinere propriā firmitatem.

Qui est obligatus curiæ ratione originis, eam declinare nō potest: & si curia non molestauerit patrem, filiū molestare non poterit. Bar.

Idem A. LXII.

SI ille, qui ex filia decuriōis Antiochenæ splendidissimæ ciuitatis & patre, qui nullius alterius ciuitatis munĵs debebatur [f], ꝓcreatus est, sub examine prouincialis iudicis vel sponte confessus, vel certè conuictus fuerit, q̄ ex filia sit curialis progenitus, & albo decurionū adscriptus fuerit: nullā sibi superesse facultatem negādæ [g] vel euitandæ condi/tionis existimet: & curialē nō aspernari fortunā aui materni sui pertentet, nec dubitet se munĵs curialibus subĵcere. Quòd si quem curia de qua pręsens sanctio loquitur, natū ex filia curialis minimè secundum pręstitam ordinationem sibi sociādum curauerit: prolē eius pulsare nullo modo penitus poterit. nec enim patimur cōuentionē eiusmodi prætermisso filio, quem curialis filia ediderat: à nepote, vel pronepote, vel vlterius incipere [h].

Idem Augustus. LXIII.

DOctitĵ [i] viri clarissimi iubemus [k] fortunā super curiali cōditione nullo modo esse inquietādam: nec facultatibus [l] eius: sed eo, qui huiusmodi conamen inierit, sacrilegĵ pœnam luituro [m], omnes qui post peractam illustrem [n] administrationem, vel adhuc in ea posito patre suo gignuntur, à curialium intētione defendantur vnà cum paternis sine dubio substantĵs: quas cum persona patris à curiali nexu liberas esse nemo dissimulet.

Imp. Zeno A. LXIIII.

NEminem [o] ex ĵs, qui obnoxĵ curiæ cōstituti ab initio felicissimi nostræ pietatis imperĵ [p], comitū priuatarum rerū nostrę vel pĵssimæ Augustæ partis, vel comitis largitionū, vel comitis domesticorū, quæstoris, vel magistri officiorū licet ad actū administrationis gerēdum prouecti sunt, vel in posterū prouehentur, ob hoc curialiū munerū laqueos volumus euitare: sed obligatos cum liberis suis quandocūq; [q] progenitis & facultatibus suis, post administrationē depositā, curiæ cōmoditatibus inseruire: nisi fortè alĵs priuilegĵs sup hoc legibus cognitis muniantur. Nam alia vniuersa legitima, vel ex constitutionibus data [r] priuilegia integra volumus illibataq; seruari. Ne tamen indulti honoris inane nomen retinere videantur: dignitatum titulis potiantur per substitutos [s] suarum periculo facultatum curialibus muneribus respondentes: habeantq; integra illibataq; priuilegia dignitatis. Eos verò, qui præfatas dignitates ante initium nostri imperĵ cōsecuti sunt: cū facultatibus suis: & post [t] eam dignitatē progenitis filĵs, à curialibus nexibus vel onere decernimus liberari, Hos autem, qui quocunq; [v] tempore patriciĵ vel con/

i Doctitĵ. proprium nomē: & idē in eo quod in Dorotheo statuitur: vt. s̄. eo. l. neq;. Acc.

k Iubemus. alias monemus, alias iubemus, alias vtrunq;. Accursius.

l Facultatibus. repete super.

m Luituro. nam disputare &c. vt &. s̄. de diuer. rescrip. l. sacrilegĵ. & de cri. sac. l. disputarę. &. ĭ. vt dign. ordo serue. l. j. & de ero. mili. an. l. hac lege. et est pœna huius criminis. ff. ad le. Iul. pe. l. sacrilegĵ.

n Illustrem. dicti Doctitĵ, qui & clarissimus: vt. s̄. & illustris aliquando fuit.

o NEminē. Hæc lex respicit vltimam partē tituli, & Zeno loquitur: et in quo statu inuenit eos, dimittit: vt. C. sī ser. expor. ve. l. moueor. et no. ab initio, id est, post initiū adeptus est. s. dignitatē.

p Imperĵ. accipe. ĭ. ad actū &c. & no. q̄ hæc prima pars vsq; illuc, eos &c. corrigitur per. l. ĭ. proximā.

q Quādocunque. istud quādocūq; strictius quā sonet, intelligendū est: vt. ĭ. de fabri. l. iiĵ. vt sic sit sensus: siue ante dignitatē, siue postea, dū tn̄ post patris naturalem fortunā. Py. M. vt. ĭ. e. tit. l. fi.

r Data. vt. s̄. proxi. &. l. neq;. &. l. sī ille.

s Substitutos. ad hoc. s̄. e. l. nullus qui. cum concor. suis. Itē facit in auth. vt ord. præ, col. v.

t Et post. repete cum. Accursius.

v Quocunque. id est, siue

est,siue ante nostrum imperium,siue post.

a Aut postea.repete cum.& facit,ĵ.l.proxi.&.ĵ.l.fi.Accur.

b Diuæ. Constitutionem.vt.š.l.proxima.

c Certas.q.d.non omnes:vt.š.l.proxi.§.hos autẽ. Acc.

d Eos etiam.hic refert principium.l.superioris.

e Ab initio.loquebatur enim de illis, qui erant adepti has dignitates ab initio, id est post initiũ imperij̃,& anteq̃ fieret constitutio.& sic ad præterita tempora trahebatur.

f His etenim.bene dico corrigi, his etenim &c.

g Per illustrem. ecce omnes superiores administratores dicuntur illustres.

h Acquisitũ. quo ad vanum nomen.

i Seruari.scilicet in plenum.

k Concessa. scilicet ante Zenonem.

l Potiantur.vt nõ teneãtur seruire per substitutũ. & sic in hoc corrigitur in ali quo. š.eo.l.nullus.

m Etsi. i.quanuis,

n Eadem.nõ ergo ex toto tollitur lex Zenonis, sed tantũ in ijs, q sunt adepti dignitates prędictas ante principiũ imperij̃,& factam constitutionem, sed totũ reducitur ad illud quod.ĵ.l. pxi. dicit.

o Excitare.vt.š.de legi. & cõsti.l.leges. &.š.de fide instru.l. comparationes.

p Vrialibus. Hęc lex tractat quomodo curiales liberentur à fortuna curiæ: & sic respicit vltimã partẽ tituli. & facit.š.e.l. nemo.

q Si quis. paterfa. vel filiusfa. vt. ĵ. de cõsu.l.fi.Et no.q̃ nemo fit patricius,nisi antea habuerit aliã dignitatem: vt.ĵ.de cõsul.l.antepe. Item no.q̃.xij̃.numerant dignitates,quibus liberantur à curia: & eedem liberant à patria potestate: vt in auth.con.quæ de dignit. & duæ primæ hic positæ liberãt sola electione: vt hic subij̃cit:& secũdum hoc non ob.š.de na. li.l.cõmunium.nam ibi sola dignitas fuit collata.

Patricius nemo fit nisi alia dignitate præcedente.

r Honorarij̃. sine administratione.

s Ordinarij̃,vt administrent.

t Consularis.ille est consularis,cui datur dignitas cõsulis: cui si superadditur administratio,non dicitur addi dignitas: vt.ĵ.de consul.l.pe.Et no.quod consul statim post principem ponitur in instrumentis:vt in authen.vt præ.no.impe.&c.& in authen.consti.quæ dig.in prin.col.vj.

v Præfectorum, per diuersas diœceses:vt in auth.cõsti. quæ dig.in princ.& §.j.ibi,vt hos quos nos &c.præter orientis. de quo.ĵ.specialiter dicit. Accur.

x Vrbicariam.vtriusq; Romæ: vt.ĵ. de priui.vrb.Con.l. j.Accursius.

y Conditionis.scilicet curialis.

z Ediderit.facit.š. l.proxi.&.ĵ.de prin. agẽ.in re.l.quicũq;. &.š.de li.& eo,lib.l. ij̃. &. š.de nuptijs.l. imperialis. §. his illud. &.š.de li.cau.l. fina.&.ff.de senat.l. emancipatũ.§.j. Sed arg.cõtra in eodem titu. l. senatores. in fi.&. ff.eod.l.iij̃.§.in filijs.& de pœ.l.moris.§.iste.& sunt hic argu. ad feudum.vt delictum patris non noceat filio iam nato vel nascituro.

a Præfecturæ quæstoris. Si habeas præfecturã quæstoris,id est quæstor.secundũ Azo. alias prœturæ: & tunc subaudi patroni, quod est.ĵ.& secũdũ hoc dignitas aduocatiõis in foro quæstoris liberat,vt & alij̃ fisci, vt subij̃cit,qui.s.erãt duo p singulos annos: vt š.de aduo.di. iudi.l. sancimus.et.l.binos.

b Tam præfecturæ.vt punctũ sit loco copulę,et alias est præfectura,& est sensus.i.pfectus oriẽtis, secũdũ Azo.et alias pfecturæ: & tũc dic proni dico tã &c. & secũdũ hoc bñ subij̃cit vrbicariæ: qa in foro pfecti vrbis sint aduocati:& hoc habent:alias oporteret dici repetitũ de eo, qa.š.de eo dixit ante vel post dignitatẽ habitã pronatus,& secũdũ hoc no.aduocatos pfectorũ habere idẽ priuilegiũ: q aduocati fisci: vt.š. de aduo.di.iu.l.post duos. Vel planius rapit,si qs fuerit cõsecutus honorẽ pfecturę q̃storis &c.& est plana:& qd subnjcit cũ ad fisci

† Cõcord. ij.& ca.fi. fua glot. ura de cond.

Delictum patris non nocet filio iam nato.

Diuæ memoriæ Zenonis sacratissimã constitutionem[b],quæ de curialibus post certas[c] excelsas administrationes seu dignitates cõditionis nexu liberãdis lata est, in hac tantummodo parte duximus corrigẽdam, qua cauetur eos etiam[d],qui ante eandem constitutionem, ab initio[e] tamen eiusdem diuæ recordationis Zenonis imperij̃,comites priuatarũ rerũ nostræ vel pij̃simæ augustæ partis,seu comites sacrarũ largitionũ,vel comites domesticorũ, q̃stores, aut magistri officiorũ,licet ad actum administrationis gerẽdũ prouecti sunt,minimè curialiũ munerum laqueos ob hoc euitare, sed obligatos cũ liberis suis quãdocunq; progenitis, & facultatibus suis, post administrationẽ depositam,curiæ cõmoditatibus inseruire:nisi fortè alijs priuilegijs super hoc legibus cognitis muniantur. His etenim[f], qui memoratas administrationes vel vnã ex his peregerunt,nec non liberis & rebus eorũ,beneficiũ quod ante per illustrem[g] administrationem peractã eis acquisitum[h] est,intactũ illibatũq; iubemus seruari[i]: vt relaxatione cõditionis & munerũ curialium, per anteriores principales dispositiones sibi cõcessa[k], tam ipsi quàm liberi eorum post huiusmodi administrationẽ adeptam procreati,vnà cum propijs substantijs potiantur[l], etsi[m] contigerit eos post diuæ memoriæ Zenonis constitutionẽ,siue per se,siue per substitutos suos curiæ competentia munera subij̃sse: eadem[n] videlicet constitutione diuæ memoriæ Zenonis ex die, quo promulgata est,suas vires obtinente:cùm cõueniat † leges futuris regulas imponere, non præteritis calumnias excitare[o].

Imp.Iustinianus A. LXVI.

Vrialibus[p] cõsortijs consulentes,censemus,vt nemo sibi blandiatur,& non certis modis sese liberũ esse existimet: sed pro nostra forma tantũmodo sciat posse libertatem sibi curialis competere conditionis:omnibus anterioribus modis,quos non cõprehendit præsens sanctio,ex præsenti die antiquãdis. Si quis[q] igitur vel summum patriciatus honorem fuerit consecutus,siue insulis consulatus honorarij̃[r] aut ordinarij̃[s] fuerit ampliatus, vt vel consul,vel consularis[t] efficiatur:seu præfectorum[v] prętorio insulas susceperit gubernandas,vel vrbicariam[x] (in ipso tamẽ actu) meruerit præfecturã,nec non magistri militum officium gerendum susceperit:is gaudeat se huiusmodi cõditionis[y] esse exortem,& liberum cum suis facultatibus, suaq; posteritate,quã postquam meruerit dignitatem, vel actum gesserit, ediderit[z]: anterioribus filijs in conditione pristina remansuris, tam præfecturæ[a] quæstoris, quàm viri eloquentissimi fisci patroni, tam præfecturæ[b], quæ Orientalibus & Illyricanis præsident sedibus, quàm vrbicariæ,nexibus cu-

ad fiſci &c. poteſt legi cum ſuperiori & inferiori litera.

a Liberãtur. Hoc ex antiquis legibus.

b Cum ad fiſci. hoc refertur ad eum articulum, vbi de hoc modo dixi.

c Poſtquam. hoc ex antiquis legibus: hodie ſecus: vt. j. §. ex æuo.

d Principes agentium. hi ſunt decorati dignitate procõſulatus, & in ſcriptis cõueniuntur, et non ſatisdãt iudicio ſiſti: vt. j. de prin. agen. in re. l. iij. & ſi.

e Noſtræ memoriæ. ob hoc ſcilicet dicti proximi: quia militabant in ſacris palatijs. horũ enim erat trina militia, erãt enim milites memoriæ epiſtolarum, erãt etiã qui militabant in libris memoriæ: aliqui in libellis cognitionalibus & ſentẽtijs: vt hic dicitur: hi excuſabantur à ſordidis & alijs quibuſdam muneribus. Item nec cõueniebãtur, niſi apud magiſtrũ officiorũ. Item finita adminiſtratione erãt comites cõſiſtorij: vt. j. de proxi. ſac. ſcrin. l. iij. &. iiij. &. l. proximos. &. l. in ſacris.

f Suſceperant. repete ex antiquis legibus ſunt liberati, hoc etiam &c.

g Prolixoque tẽpore. ad quod. ſ. de offi. ma. offi. l. ij.

h Sobole. ante vel poſt dignitatẽ nata.

i Ex æuo. i. ab hoc tempore in antea.

k Progenitos. id eſt ante dignitatem patris aduocationis fiſci vel aliam de ſuperioribus.

l Non eſt conceſſum. vt in qnq; primis nominatis hac. l.

m Progeniti. ante ſcilicet dignitatem habitam patronatus fiſci.

n Ex tribus. ſic. ſ. de adop. l. cum adoptionis, & inſtit. de hære. quæ ab inteſt. §. admonendi.

riæ liberãtur[a], cũ ad fiſci[b] patronatũ peruenerint, vnà cũ ſubſtãtijs & liberis ſuis, quos vel antè habuerint, vel poſtquã[c] ad eundem gradũ prouecti ſunt. Viri etiam clariſſimi principes agẽtium[d] in rebus, curiæ libertatem ex antiquis legibus conſecuti ſunt: & viri ſpectabiles proximi ſacri ſcrinij noſtræ memoriæ[e], & ſacrarũ epiſtolarũ, nec non ſacri ſcrinij libellorum, ſacrarumq; cognitionum & diſpoſitionum, cũ ſubſtantijs ſuis, & liberis, quos poſt emenſa ſtipendia ſuſceperãt[f], hoc etiã nos corroborantes intuitu laborum, quos multo, longo, prolixoq; tempore[g] pertulerunt, intactum illibatumq; cõſeruamus, vt hi omnes fortuna curiali liberentur cum ſua ſubſtantia ſuaq; ſobole[h] ſecundum ea, quæ prędiximus. Ex æuo[i] autem ſequente progenitos[k] antea, nullius futuri fiſci patroni liberos concedimus liberandos: vt ne quod ſummis apicibus dignitatum nõ eſt cõceſſum[l], hoc alij ſibi audeant vendicare: ſed progeniti[m] filij, antequam ad fiſci patronatũ peruenerint, in cõditione priſtina remaneant: alijs autem modis, quàm ijs, quos ſigillatim enumeraui mus, ſiue legibus antiquis cõprehenſi ſunt (qualis erat is, quem ex tribus[n] maribus conceſſum antè fuerat patri maximo ſenatui ſociare) ſiue comprehẽſi anterioribus ſcitis nõ fuerant, liberationem competere cuidam curialis fortunæ nullo patimur modo: ſed ſiue pragmatica ſanctio ſuper hoc proceſsit, ſiue ſententia eminẽtiſsimæ præfecturæ, ſiue alius modus quicunq; excogitatus eſt: ea omnia penitus vacuari, & pro infectis haberi, & curialia corpora ſuis reddi ciuitatibus, & ſubſtantias eorũ ſubiacere, nulla excuſatione eis penitus competente.

TITVLVS XXXII.

SI SERVVS AVT LIBERTVS AD DECURIONATUM aſpirauerit.

Libertus, qui non habet ius anulorum aureorum, nec reſtitutus eſt natalibus: cum pœna à curia remouetur. Barto.

Impp. Diocletia. & Maximian. AA. & CC. I.

SI libertus vel† ius aureorũ[o] anulorum adeptus non eſt, vel natalibus ſuis nõ reſtitutus; præſes prouinciæ non tantũ curiæ participare nõ permittat, ſed iuxta legis[p] ſeueritatem congruenti pœna vlciſcatur.

Si ſeruus ſcienter patitur ſe ad dignitatem uocari: remouebitur, & punietur. ſi autem ignoranter: reuocabitur tantùm. Bar.

Imp. Conſtantinus A. et in Cod. n. 3. II.

PRæſes prouinciæ, ſi eum, qui ædilitate[q] fungitur, ſeruum tuũ eſſe cognouerit: ſi quidem nõ ignarum cõditionis ſuæ ad ædilitatem aſpiraſſe perſpexerit: ob violatã ſeruili macula curiæ dignitatem, congruenti[r] pœna afficiet. Sî verò cum opinione publica mater eius pro libera haberetur, ex decurione procreatus, ad capeſſendum honorem errore lapſus proceſsit[s]: domino tuo eum ſubiugabit[t].

TITVLVS XXXIII.

DE PRAEDIIS DECVRIONVM SINE decreto non alienandis.

Decuriones non poſſunt uendere bona immobilia ſine decreto: aliàs non ualet uenditio: & emptor perdit pretium, & reſtituit rem cum fructibus. Barto.

Impp. Valentini. & Valens AA. I.

SI quis[v] decurionum vel ruſtica prædia, vel vrbana vẽditor ne-

o Libertus vel ius aureorũ. per quod habeẽ vt ingenuus quo ad honores, vt. ff. de iur. au. anulo. l. pe. et fin.

p Legis. ſ. Viſcelliæ, quę punit in damno extraordinarie cũ infamia: vt. ſ. ad le. Viſc. l. j. q̃ hodie eſt correcta: vt modo no. ſed filijliberti ſic: vt. j. de di. l. libertorum. Item vt. ſ. de epiſco. & cle. l. iubemus. §. ſeruos.

q Præſes. Ædilitate. quorum erat officiũ ædes cuſtodire: vt. ff. de loc. pub. fru. l. ædiles. & ff. de peri. & com. rei vẽdi. l. lectos. & not. ff. de ædil. edic. l. j. in prin. Accurſius.

r Congruenti. & dño ſi fuit ignorãs, redditur, vt ſubijcit.

s Proceſsit. domino ignorãte. Accur.

t Subiugabit. ſ. intra xxx. dies, ex quo ſcieris eũ ad talem dignitatẽ promotũ: poſtea enim non audieris: imo liber & ingenuus erit nullo iure patronatus ſeruato: quẽadmodũ ſi te ſciẽte ab initio foret adeptus: ſed ipſe aut ea fruetur, ſi dignus appareat, aut ea tanquã indignus ſpoliabitur: exiſtens nihilominus liber et ingenuus: vt. j. q mi. nõ poſ. l. pe. et fi. hoc ita ſi ad dignitatẽ. nã ſecus ſi ad ciuilia munera ſeruũ aſpirare cõceſſerit. nã ſeruus tunc cõfiſcabitur cũ verberibus: & dñs, p his oĩbus, q̃ ſeruus male egit, cõſtrictus tenebit: vt. j. de tab. l. gñali. Py. item hęc vera, ſi quinquẽniũ nõ trãſiuit à die mortis matris. alias non ſubiugabit: vt. ſ. ne de ſta. defun. l. ſi mr̃. & facit ad hoc. C. de ſer. fu. l. fi. & de ſu. & le. l. ex libera. & de libe. cau. l. nõ mutant. &. ff. de reg. iur. l. in his. &. j. de agri. & cẽ ſi. l. colonos. &. ff. de offi. prę. l. barbarius.

† Ius aur. anulorum ait Budęus equeſtris ordinis ĩſigne fuiſſe, veluti & hodie calcar aureum, quod pro equeſtri dignitate ponitur.

DE PRÆDIIS decurionum &c.

SI quis. Ex hac l. põt notari, q̃ venditio rei facta à curiali nõ tenet, niſi ſit facta cũ autoritate iudicis: quod tñ hodie non obſeruat

in ciuitatibus Lombardiæ: licet deberet obseruari, cum Imperator hoc constituerit, vt respubli. diuites curatores haberet: vt. j. proxi. in fin. ibi, ex consensu &c.

a Necessitate. rei familiaris, de qua necessitate loquitur. C. de rescin. vendi. l. non idcirco.

b Competẽtem. præsidem: vt. j. l. fin. &. j. de vendi. re. ciuili. l. vnica. in fine.

c Strangulatur. i. vẽditur. & loquitur ironice: quasi male est quod venditur: sed necessitas cogit. sic. ff. ad Syll. l. j. §. occisorum.

d Infirma. sic. ff. de reb. eo. l. magis. §. si æs.

e Immoderatus. id est sine causa.

f Debeat. sic. ff. quod metus cau. l. si. &. s. de trãsac. l. trãsactionem.

g Quandoquidẽ. id est, quia.

h Suppositas. sic s. quod metus cau. l. si per impressionẽ. & de auto. tuto. l. pupillus. §. j. Accur.

i Priuandum. sic s. de rei ven. l. si fundũ. & l. domũ. &. j. de agri. et cẽsi. l. quẽadmodum. &. s. de fide instr. & iu. hastæ fisca. l. j. &. s. de præscript. xxx. ann. l. j. Sed arg. contra. j. ne lice. ha. metro. l. j.

k Nec venditio. Hic not. qualiter venditur res curiæ: vt hic. Itẽ qualiter curialis: vt. j. de vendi. re. ciui. l. fina. Itẽ qualiter ecclesiæ: vt in authen. hoc ius porrectũ. Item qualiter fisci: vt. s. de fi. instr. & iu. ha. fisc. l. j. & de vend. re. fi. cũ priua. cõmu. l. j. Itẽ & no. qualiter liberetur debitor curiæ: vt hic. Sed P. intelligit hoc quando per cõfessionẽ. si autem per solutionem, tũc sufficit solui curatori ciuitatis secũdum eum. Itẽ no. qualiter ciuitatis debitor liberatur: vt. j. de sol. & lib. debi. ci. l. j. Itẽ qualiter fisci: vt. s. de conue. fisci. de. l. ij. Accursius.

l Acta. forte præsidis.

m Maioris partis. sic. ff. de tuto. & cur. da. ab his. l. vbi. &. s. de cur. l. nominationum. &. j. de leg. l. si quid. Item facit in auth. de aliena. & emphy. §. emphyteusis.

n Dictum est. in Græcis legibus. vel dic hac lege eo quod solenniter fieri mandauit.

cessitate[a] coactus addicit, interpellet iudicem competentem[b]: omnesque causas sigillatim, quibus strãgulatur[c], exponat: & ita demũ distrahendæ possessionis facultatẽ accipiat, si alienationis necessitatẽ probauerit. Infirma[d] enim vẽditio erit, si hæc fuerit forma neglecta. ita enim fiet, vt nec immoderatus[e] venditor, nec emptor, cuiuscunque sit conditionis, inueniatur iniustus: denique nihil erit postmodũ, quo venditor vel circunuentum se insidijs, vel oppressum potentia comparatoris queri debeat[f]: quandoquidẽ[g] sub fide actorum, & de necessitate distrahentis, & de voluntate patuerit comparantis. Quod si quis contra vetitum, occultis monitionibus per suppositas[h] fraude personas, cuiuslibet loci, quem tamen ei decurio distrahebat, comparator extiterit: sciat se pretio quod dedit, esse priuandum[i]: & locũ, quẽ comparauit, cũ fructibus esse restituendum.

Venditio rerum & liberatio debitorum ad curiam pertinentium non debet fieri sine decreto curiæ: & quicquid redigitur, debet reuolui ad curiam, & eodem modo debent fieri locationes. Barto.

Impp. Theod. & Valent. AA. II.

Nec venditio[k] rei hæreditariæ curiæ acquisitæ, aut debitoris hæreditarij, qui soluerit, liberatio aliter admittẽda est, nisi apud acta[l], totius vel maioris[m] partis ordinis intercedente decreto, ineundi cõtractus vel dissoluẽdæ obligationis causa probetur. Ita enim & id quod ex ea redigitur, ad prædiorum iubemus comparationem expẽdi: quorum reditus omnes (sicut dictum est[n]) eiusdem curiæ publicis muneribus, quæ[o] solatio[p] egere constiterit: iustissimæ seruabuntur ex consensu omnium, & maximè ditiorũ: vel[q] idonea[r] fideiussione oblata conductoribus eligendis.

Decuriones non possunt uendere sine decreto, alios autem contractus non prohibentur celebrare: & decretum nõ potest interponi, nisi de consensu maioris partis decurionum. Bar.

Imp. Zeno. A. III.

Curiales vẽdere quidem res immobiles vel mancipia rustica prohibemus sine interpositione decreti[s]: donationes verò, vel permutationes †, vel quoslibet alios etiã sine decreto permittimus[t] celebrare contractus: quoniam & sacræ constitutiones, quæ super hoc à retro principibus latæ sunt, in plurimis suis partibus de pretio non redhibendo[v] locutæ sunt: vt ex hoc apertissimè detur intelligi[x] solum vẽditionis decurionibus sine decreto interdictum fuisse contractum, cùm tamẽ venditione[y] intercedẽte (vt dictũ est) decretum agitur: nullum eos vel qui ab his comparant, dispendium cuiuscunque personæ vel causæ vel theatralis[z] liberalitatis nomine (quod frequenter fieri dicitur) sustinere decernimus: nec ex tabella[a] decretum recitari, sed curialium vel maioris partis[b] curiæ relatione currente[c]: sine vlla malignitate referentium, vel damno cõtrahentium, ad confirmandam emptionem, competentis iudicis[d] proferri sententiam[e].

QVANDO ET QVIBVS[f] QVARTA PARS debetur ex bonis decurionum: & de modo distributionis eorum.

Si extraneus succedit alicui decurioni, debet curia habere quartam. Bar.

Impp. Theod. & Valen. AA. I.

o Quæ. munera.

p Solatio. id est expẽsa aliqua quæ solatium est illis quibus datur. sic. ff. commu. prædi. l. venditor. §. si constat.

q Vel. pro etiam. vel dic. s. quando idoneus: hic quando nõ idoneus est conductor. ad quod in authẽ. de man. princ. §. nõ permittas. col. iij.

r Idonea. quæ est ex facilitate etiã conueniendi: vt. ff. qui satisda. cog. l. ij. et de publi. l. licitatio.

s Curiales. Decreti. nec minoris vẽditur res sine decreto: vt. s. de offi. eius qui vicẽ al. l. ij. & de episcop. & cleri. authen. hoc ius porrectum.

t Permittimus. specialissimũ ius. sic. s. de iur. emphy. l. fi. in princip. regulariter contra: vt. ff. de reg. iur. l. cui ius est. et est ratio: quia facilius vendunt quam donent. sic. ff. ad Velle. l. iiij. sed & mulieri donare permittitur, nõ fideiubere. Item facit in auth. de non alie. §. quia vero leonis. Item potest hic esse alia ratio, quia cõtra ius cõmune dicitur decretũ in venditione exigi: ergo nõ trahitur ad cõsequẽtiã: vt. ff. de pig. l. in quorum.

v Non redhibendo. si quis emerit sine hac forma: vt. s. l. j. in fi. cum concor.

x Intelligi. nam in venditione est pretium: non in alijs cõtractibus: vt. ff. de contrahen. emp. l. ij. §. j. & est sic. C. de te. l. non codicillũ. Ac.

y Venditione. intercedente necessitate, non sponte: vt supra. l. j.

z Theatralis. i. emptores taliũ prædiorũ cõsueuerãt aliqd dare ad ludum theatri.

a Tabella. i. alias tabellio, alias tabella. i. per delegatũ: quia quæ causæ. &. ff. de offi. procõ. l. nec quicquam. §. fi.

b Maioris partis. sic. s. l. proxi.

c Currente. per circulum: vt in auth. de defensor. ciui. §. interim. col. ij.

d Iudicis. ordinarij.

e Sententiam. id est decretum.

f QVANDO ET QVIBVS &c. Quãdo debet: & quid & quando est hæres nõ curialis vel quando curialis

† Hic vetatur innomi... & permutatio non ... lienatio ... ius contra... tamen d... tur i. c. null... extra de r... eccle. nõ alie. Sed hic spe... alissimum ... hic in glo. ...

Pretium in vẽditione ... in alijs con... tractibus ... teruenit.

rialis sed non in totum: vt. j. l. j. & l. ij. in prin. & l. iij. in princ. Itē quibus debeā? Rñ. à curialibus: vt. j. l. ij. in prin. qualiter distribuat. i. diuidat ītер curiā & hęredes, qđ habes. j. ti. j. l. ij. §. j.

a SI decurionum. Alienus. id est non curialis successit curiali: vt. j. eo. l. proxi. in prin.

b EIdem. s. curiali, vel eius hæredi potest. Itē excipe quasdam alias personas: vt. j. e. l. ij. §. sed & si. & §. extraneum.

c Hæres. de iure ciuili ex testamēto vel abintestato.

d Bonorū ve possessor. de iure prætorio.

e Curia. id est petet à curia: vt. ŝ. de na. li. l. communium. §. ea vero quę. & j. de his qui spon. mu. su. l. fi. Et not. optime. nam secūdum Py. ius petēdi tripertitum est. nam aliud est bonū: aliud est melius: aliud optimū. bonū est, ex quo tantū est exceptio: vt. ŝ. de vsur. l. quāuis. melius ex quo tantum iudicis officio est petitio: vt. j. eo. l. in bonæ fidei. optimū est, quod est vndiq; ex omnibus suis partibus circūuallatum: quia etiam petitionem inducit per actionem: vt hic, & ŝ. eo. titu. l. j.

Ius petendi tripertitū est.

SI decurionum consortio sit alienus[a], qui curiali succesīt: competētis eidem[b] iuris, siue ex asse, siue ex parte hęres[c] sit, bonorum ve[d] possessor: ptē quartā iure optimo à curia[e] peti decernimus.

Curiales debent habere quartam extraneo succedente curiali: non tamē de singulis rebus, sed facta omnium diuisione, prout hæc lex exprimit. Bartolus.

Idem AA. Apollonio prę fe. præ. II.

MEminimus nuper emissa lege[f] diuali, portionē quartam de facultatibus curalium fati munus implentiū, ex qualibet nouissima voluntate, vel ab inteſtato etiam, ad quemcūq; [g] (præterquā si ad filios curiales) deferatur, curialiū deputasse corporibus: sed multi[h] tanq; corrumpendi totius patrimonij occasiōe captata, vniuscuiusq; rei sibi particulam[i] vendicādo, adeò totas dilacerant facultates, vt dum participibus[k] relictarum opum nocere cupiūt, suą quoque iura prępcipitent, quorum nimiā licentiā prouida dispositione refrenantes, ipsis quidem curialibus occupādi sua autoritate res mortui, copiam denegamus[l]: hæres autem ad quē abinteſtato vel ex postrema voluntate directis vel fideicommissarijs verbis decurrit hæreditas, omne patrimoniū quod relictum est, in partes quatuor diuidi procuret: vt rebus totis[m] in sortium[n] casum deductis, vel curiæ quadrantis, vel hęredi aut fideicō missario per vniuersitatē dodrantis electio ex sortis felicitate cōtingat. ita scilicet & prędicti successores & curia promiscui rerū dominij liberabūtur incommodo. Naturale † quippe[o] vitiū est negligi, qđ cōiter possidetur: vtq; se nihil habere, qui non totū[p] habeat, arbitret: deniq; suā quoq; partē corrūpi patit, dū inuidet alienæ. Sed vbi quarta pars bonorū mortui curię debet offerri: immobiles quidē res, q̄ nec latere facilè possunt, nec cuiq; (si diuulgētur) officiūt[q], sub aspectu etiā curialiū æstimari diuidiq; cōcedimus. mobiles autē res vel se mouētes, vel instrumēta, vel si qd aliud in huiusmodi iure cōsistat: in mediū proferri diuulgariq; nō patimur: sed iuratis successoribus, cū apud se diligēter æstimauerint, quæ, quātiq; sint pretij facultates, credi oportere[r] decernimus. Quid enim tam durū, tanq; inhumanū est, quā publicatione pōpaq; rerū familiarū, & paupertatis detegi vilitatē, & inuidię exponere diuitias[s]? In exigēdis verò debitis, si pretiū quod pro quarta parte actionum curiæ competit, successores præstare noluerint: cautionibus iurata fide[t] prolatis in medium, vnusquisq; à debitoribus conuenientem sibi exigat portionē. Aequè ex diuerso ęs alienum (si cui defunctus fuerat obligatus) tam ijdem successores, quā curia pro sua sorte restituere compellantur[v]. Quòd si sæpe dicti successores sacramentū sibi crediderint excutiendum: tūcverò ad similitudinē rerū immobiliū diligētior curialibus oīm rerum indago prębebit, scilicet vt vniuersis mortui facultatibus in aperto propositis vel æstimatio[x] rerū, vel diuisio sub p̄sentia curialiū celebretur. In oībus autem casibus, vbi quarta pars curiæ competit, trāsactiones[y]

Iuramento vxoris creditur de bonis viri defuncti.

† Concor. in cap. in gloss. verb. relicto extra ne fide vac. aliquid innoue. vbi hæc verba recitā. in fin. l. l. Laglo.

f MEminimus nuper emissa lege. vt. ŝ. l. pxi.

g Ad quēcunq;. excipe vt. j. in fi. l. §. sed & si. & §. extraneum. qui videtur contra.

h Sed multi. s. curiales, quibus defertur dicta quarta.

i Partículam. scilicet quartā rei. sic. C. de inoffi. testa. l. si qs in suo. vbi appellat minusculā quartā.

k Partícipibus. i. hęredibus. Et no. ar. contra pessimos & maleuolos cohæredes, qui ppter vnius minimā portionem vel alterius maximā inuidiā minutatim, puta per sulcos hęreditatem diuidere vel etiā per pertícas cupiunt. Debet igitur ex vniuersitate diuisio fieri quę vulgari sermone apud Italicos dicitur ingrosso secūdum Py. & pro hoc facit. ff. ad legem Falci. l. ij. & quod ibi nota.

l Denegamus. sic. ŝ. de iur. fis. l. prohibitū. &, l. defensionis.

m Totis. id est omnibus. Accur.

n In sortium. sic dictum à sorte, substantia enim sic diuisa sorte dirimetur, si alias non conueniat. vtrum curia quadrantis, an cohæredes vel fideicōmissarij dodrantis electionem habeant: vt is præferatur, quē sors prætulit in eligēdo: vt. ŝ. cōmunia de le. l. fi. in princ. nisi forte sit vxor defuncti, quæ successit ex testamento vel abinteſtato per bo. pos. vnde vir & vxor: vt. ŝ. vnde vir & vxor. l. j. cui circa illam sortē speciali priuilegio optio cōceditur: vt. ŝ. de his qui se defe. habetur tamē alias, quod illi est optio cōmittenda, qui maiorē partē in re habere noscit: vt. ŝ. de dona. l. finimus. §. si autē. ar. ff. fa. erc. l. cæterę. & l. si quæ. quæ sunt cōtra. Itē ad idē. ff. fini. reg. l. de modo. sed aliter intelligit. Itē alias datur vni electio, alia ex causa: vt j. de metal. l. ij. quæ est contra. Accur.

o Naturale quippe. No. sic. ff. de leg. ij. l. cum pater. §. dulcissimis. & de admi. tut. l. iij. §. apparet. et de ser. vrb. præ. l. in re cōmuni. Sed arg. contra. ff. pro sol. l. marito. Item facit. ff. de tute. l. in eos.

p Non totum. sic ff. commo. l. si vt. §. finali.

q Officiunt. Not. fieri quod alij prodest, & nemini nocet: vt. j. de prępo. sacri cu. l. fina. & ŝ. de preci. impe. offe. l. rescripta. & not. quod inducitur hic, quod pro re immobili nō agitur ad exhibendum: quod per se patet: vt hic dicitur.

r Credi oportere. sic supra, de fide iuss. l. fina. & in auth. de coll. §. super. & j. proxi. §.

s Diuitias. sic. ff. ad legē Aquil. l. si quis testamentum. §. penulti. & ŝ. de ali. pu. præ. l. ij.

t Iurata fide. sic. ŝ. proxi. §. & est argu. quod vxor iuramēto patefacit bona hęredibus. Item vasalli feuda. sic supra, de his qui ad ecc. cōfu. l. præsenti, §. si cubi.

v Compellantur. sic. C. ad le. Iul. de vi pu. l. tutoris.

x Aestimatio. scilicet si diuidi non possunt.

y Transactiones. si res sit dubia: alias non. arg. ŝ. de trāsac. l. præsens. Accursius.

interpositas, firmas illibatasq́ manere decernimus.

Descendentes masculi curiales uel fœminæ nuptæ curialibus, uel extranei curiales succedant in totum: non curiales uel curialibus non nuptæ quartam dare curiæ debẽt: & cui nubent, triennium expectatur. Bartolus.

Ad filiorũ verò curialium[a] vel nepotũ ac pronepotum, scilicet decurionũ similitudinem, ad quos integras opes peruenire censuimus[b]: filiam, quinetiã neptẽ, pronepte ve, principali[c] eiusdem ciuitatis, vnde pater auus vel proauus oritur, nuptã, rerũ vel abintestato, vel ex dispositione vltimæ volũtatis quæsitarũ, integrũ nullaq́ parte minutũ dominium[d] habere sancimus. Quòd si post parẽtum obitũ inueniãtur innuptę vel viduę: in impuberibus quidem post trãsactam pubertatem in alijs verò, quæ pubertatẽ excesserint, vel etiam in viduis post mortẽ parẽtis, triẽniũ dũtaxat volumus expectari: vt iterim quarta portio suspensa, aut apud eam, si in matrimonio curialis eiusdem ciuitatis fuerit collocata, perpetuo iure permaneat: vel si intra id tempus alienum[e] ab eadẽ curia sortiatur marituũ, penitus ve nupta non fuerit, memorata pars totius substantiæ curiæ cũ trienniũ[f] tam vrbanorũ, quã rusticorũ prædiorũ duntaxat fructibus addicatur[g]: ita tamẽ, vt & optionis cõditio in offerendis rebus quartę partis vel dodrãtis, & sacramẽti tã de quãtitate, quã de æstimatiõe rerũ mobiliũ, deq́ actionibus inferendis vel excipiẽdis (sicut in extraneis personis dictũ est) rõ cõseruet[h]. Sed & si mater mortui vel auia tpe quo filius nepósve moritur, in cõiugio eiusdẽ ciuitatis curialis inuenta fuerit: ne ipsas quidẽ patimur quartæ portionis subire iactura. extraneũ quinetiã hæredẽ propinquitatis quidẽ iure discretum, curiæ tamẽ eiusdem ciuitatis obnoxiũ: supradictæ portionis dispendio liberamus. D. vij. Id. Mar. Cõstan. Dioscoro & Eudoxio Conss.

Imp. Iustinianus A. III.

SI quis curialibus muneribus obnoxius, vno fortè vel pluribus filijs vel filiabus[i] derelictis: filio quidẽ vel filijs substantiæ suæ partẽ minimã dereliquerit, eã tamẽ, quæ excludere eos ab inofficiosi querela[k] põt: alijs[l] aũt suã substãtiã dereliquit, vt ex hac patrimonij distributiõe apud filiũ quidẽ vel filios curiales minima[m] pars substãtię remaneat, totũ aũt curiale munus masculis[n] immineat, siue filij sint, siue nepotes vel pnepotes, curiali tamẽ cõditioni obnoxij: sancimus huiusmodi iniquitatẽ resecari: & nõ minus quarta[o] portiõe in masculos posse testatorem trãsmittere: siue vnus est filius, siue plures, nulla diminutione ex permistione[p] sororũ eis facienda: vt nõ solũ corporibus, sed etiam substantijs laborantes, possint curiale habere cõsortiũ. Adhuc sancimus, si quis curialis filiabus pluribus derelictis ab hac luce fuerit subtractus, quarum vna curiali eiusdẽ nupserit ciuitatis, alijs filiabus, quæ ad hmõi vota nõ migrauerint[q], vel extraneis[r] in reliquã partẽ[s] hęredibus derelictis: nõ videri curiæ ex sniã legis Theodosianę[t] ad. Apollianũ scriptę satisfieri, sed oĩno quartã partẽ pĩmonij[v] curia cõsequat: siue vni filiæ, q̃ curialibus nuptijs copulata sit, deputanda est: siue ex alijs hęredibus colligẽda[x]: filia, pculdubio, q̃ curiali nupsit: immuni ab hmõi quartę[y] datione seruãda: cũ p marituũ[z] eius quantũ ad ipsius personã curiæ sit satisfactũ. & hoc obseruari nõ solum si vltimo elogio cõdito testator curialis decesserit, sed etiã si intestatus diẽ suũ obierit[a]. Sed & si quid[b] minus quarta parte fuerit, vel minimè derelictũ: hoc modis oĩbus filio curiali vel filię, q̃ nupta est eiusdẽ ciuitatis decurioni ex substãtia pĩs curialis modis oĩbus vel deputari, vel adĩpleri: nullo obstaculo curię oppo

a Curialium. i. q̃ filij sunt curiales, ad quod est sequẽs similitudo: sic est contra j. titu. j. l. j. in princi. solue vt ibi.

b Censuimus. vt ſ. in prin. huius. l.

c Principali. i. decurioni seu curiali: vt. ſ. de dec. l. qlibet.

d Dominiũ. nõ habet eĩ curia quartã.

e Alienũ. j. tit. j. in prin. cõtra so. vt ibi.

f Triennij. quadriennio quarta stetit in suspenso.

g Fructibus addicatur. hic videt matrimonium vinculo pœnæ aliquatenus adstringi. sic sunt argu. ſ. de inuti. stip. l. libera. &. ff. de verb. obli. l. Titia. &. l. stipulatio facta. sic. ff. de condi. & demon. l. Titio. ſ. j. ibi, huic sententiæ &c.

h Conseruetur. ſ. hoc casu cũ non nubit curiali, cũ curia habeat quartam. at q̃n nubit curiali, curia nihil habet: vt hic dicit. & sic nõ est locus hmõi iuramẽto.

SI quis curialibus. Vel filiabus. vel p &. & patet ex sequentibus.

k Querela. quę est quarta suæ portiõis abitestato iure isto: vt. C. de inoffi. test. l. cũ quęritur. sed iure auth. secus. & dic vt C. de inof. test. auth. nouissima.

Alijs. ſ. fœminis vel extraneis.

m Minima. legitima tamen, omnibus cõputatis maribus & fœminis.

n Masculis. in minima institutis.

o Quarta. sic. j. de his, qui spon. mu. su. l. fi. ſ. j. & in auth. de na. li. curiæ depu. ſ. j. sed hodie nouiunt: vt in authẽ. de trien. & se. ſ. excipiatur. colla. iij. et quib. mo. na. ef. sui. ſ. si qs autem. col. vij.

p Ex permistione, habẽtur ergo p nihilo fœminæ, quo minus curiales habeãt quartam oĩm: nisi sit nupta curiali: vt. j. proxi.

q Non migrauerint. id est non nupserint curiali.

r Extraneis. vel da

s In reliquã partem. ſ. quartã quam prędicta debet habere instar matris curialis: vt. j. proxi. ſ. & generaliter.

t Theodosianæ. quę est. ſ. l. pxi. ſ. ad filiorũ. volebat emĩ illa nil ad curiã pertinere, si talis est filia instituta quæ sit nupta curiali, sed illud intelligit, si sibi est totũ relictũ nõ si extraneo vel filiæ non nuptæ tali: vt hic.

v Patrimonij. totius: si tm põt auferri extraneis: qa tãtũ habẽt. alias auferetur qd̃ habẽt, & qd̃ deficit, nõ auferẽt filiæ, vt subĩcit, sed si sint filiæ nõ nuptæ, illæ institutæ, aut filij nõ curialis, qũo auferẽt eis totũ? Respõ. hoc quo ad curiã & ad curialẽ, q̃ duas quartas habent integras: vt. j. eo. ſ. nullo. & hoc cõtra extraneos vel cõtra curialem, quãtũ est vltra quartam, sed iuuãtur filij non curiales, vt habeant debitum bonorum subsidium.

x Colligẽda. ſ. siẽ quarta subaudi & nõ filiæ danda. Acc.

y Quarte datiõe. siue solã quartã, siue etiam plus habeat.

z Per marituũ. sic ſ. de na. li. l. si quis. ſ. fi. &. ſ. l. proxi. ſ. ad filiorum. & in auth. qui. mo. na. ef. sui. ſ. & hoc similiter.

a Obierit. vt si nõ succedat solus curialis vel sola nupta curiali, curia habeat quartã: & vnã curialis, vel nupta curiali. alię aũt duę diuidãtur inter oẽs filios ẽt curiales: vt ar. C. de bo. proscri. l. fi. Acc.

b Sed & si quid. dixi filiũ curialẽ habere integrã quartã, & filiã curiali nuptã habere integrã quartam: sed si &c.

Legem,

a Legem.per.l.enim ſuperiorẽ.§.ad filiorũ.videbatur ſuffi cere vnũ eſſe curialem,vel vnã filiam curiali nuptã,vt curia in totũ excludatur,ſed nõ eſt ita,ſi alĳ quibus eſt relictum,ſunt non curiales:quia tunc curialis quartam:& curia quartã:reſi duum inter omnes liberos diuiditur,vt diximus.& lege ſecũ dum P.ſi filius &c.

b Dignitate. qđ hodie nõ fit niſi pro xĳ.dignitates: vt.ſ. de decu.l.fina.

c Occaſione. tali de quali dicitur.ſ.de decu.l.nemo iudex. &.l.ſi quis decurio. nõ dico p̃ſcriptione: ne ſit cõtra.ſ.de prę ſcrip.xxx.an.l.præ ſcriptione.&.j.de a gri. & cen.l.cum ſa tis.in prin.lib.xĳ.

d Curialis. nam ſi nõ eſſet copulata cu riali, nõ poſſet dice re teſtamentũ inoffi. licet minus haberet quarta.

e Vel filiabus.ſci licet talibus quę ſint nuptæ curiali.

f Sed aliĳs. qui nõ ſunt curiales:vt.ſ.l. proxi.in fine.

g DE IMPO nẽda lucra. Alias lu cratiuis.i.rebus .trãſ latis titu.lucrati uo, alias lucratiuorũ.& ſimiliter exponitur. & dic differentiã in ter hunc & ſuperio rem ti.quia in ſupe riori ti.quarta rei to tius datur curiæ:hic quatuor ſolidi tãtũ. Item illa quarta de oĩbus rebus:vt.ſ.ti. j.l.xĳ.hic quatuor ſo lidi de immobilibus tantũ:vt in prin. hu ius legis. Item ibi de ti.ſucceſſionis tãtũ: hic de quolibet etiã inter viuos:per quæ apparet, q̃ qñq; v traq; deſcriptio con currit,qñ ſuccedi tur curiali ab extraneo.

h DEſcríptionís. id eſt ím poſitionis, deſcriptiõe.i.p̃ſtatione quatuor ſi liquarum.

i Siliquarum.i.ſo lidorũ quod dic vt ſ.de epiſ.& cleri.au then.ſed hodie.

k Iugationibus. id eſt poſſeſſionibus ĩmobilibus, vel qa ad iugera metiũtur, vel qa iugo arãtur. & dic ſecundum M. quod onus deſcriptionis ſiliquarũ eſt,quod imponitur,quan do curialis rem immobilem lucratiuo titu.tradiderit vel reli querit alicui,qui ſit eiuſdem ordinis in eadem ciuitate,& im ponitur ipſi poſſeſſori lucranti,vt.j.§.res vero &c.

l Humanis,i.hoĩbus liberis.ſ.vel ſeruis.et qđ ſubĳcitvel p.i.

m Animaliũ.i.rõnalium.nã cætera indubitanter aĩalia inter mobilia de qbus ſubĳcit,cõtinẽt:vt.ff.de ver.ſig.l.mouẽtiũ.

n Maiores.i.ſuperior linea & inferior lucrãs in infinitũ:vt hic ſubĳcit:licet proprie vltra trinepotẽ & tritauũ cõprehen dant:vt.ff.de gra.l.iuriſcon.§.parẽtes. Sed videtur nõ curia lis nõ debere excuſa ri:vt.ſ.tit.j.l.j.&.ĳ. §.ad filiorũ.in prin. So.hoc corrigit:vel illud in alia deſcri ptiõe. ſ.quartæ:hoc ſiliquarum: vt in ti. modo not. & ſic eſt vna differẽtia inter hunc titulũ & illũ.

o Nec intereſt. imo vt.ſ. tit.j. l.ĳ.§. q̃ ſi poſt.ſed illud in quarta: iſtud in ſili quis: vt modo ,pxi. dixi , aliĳ quod hic corrigat.

p Maiores.ſcilicet exiſtẽtes in ſuperio ri linea.

q Deuinctos.i.di uerſis modis coniun ctos, puta ex parte patris vel matris.

r Debitũ natura le.No.ſic.ſ.de codi. l.fi.§.j.&.ff.pro ſoc. l.& quia.&.ſ.de cu ra.fu.l.fi.§.ſinautem ppetuis.&.ff.de bo. dam l.cũ ratio.& ad le.Falc.l.pater.& in auth.de hær.& Fal. §.j.col.j. &.j.proxi. & in authẽ.de trien. & ſemiſ.§.j.col.iĳ.

s Cuius.iuris.ſ.hu ius legis.

t Deferuntur. ſci licet abinteſtato.

v Curiale. qđ dat tit.lucratiuo.& not. onus imponi lucran ti:vt.j.e.l.§.resvero.

x Extraneos. dici tur qñq; extraneus quilibet præter eũ, qui habet in poteſta te: vt dixi. ſ. de rei vxo.act.l.vna.§.ex traneum.& inſti. de hære.quali.& dif.§. ſui.qñq; ille qui nul lo modo eſt cogna tus:vt in auth.de hę re.et Fal.§.inordina tum.&.C.de iu.do. l.fi.in prin.qñq; oẽs præter ſuperiorẽ & inferiorẽ lineam: vt hic,&. ſ.proxi.§.

Extraneus qs dicatur.

y Immutari. Item excipe loca venera bilia: vt.ſ.de ſacro ſanc. eccle.l.pe. quæ etiam eſt contra.

z Lucratiuas.ſ.hę reditatis:licet et one ra hæreditaria cõti neat:quod ſecus eſt in legato:vt.ff.man.l.ſi hæreditatem.

a Inter viuos.etiã ſi aliquid in corde geram mihi fieri:vt.ff. de condi.cau.da.l.iĳ.§.quanquam.

b Sarcinam.id eſt onus de præſtandis.iiĳ.ſiliquis.

c Donauerit.ante nup.quod fit,quia hodie ante & poſt di citur

TITVLVS XXXV.

DE IMPONENDA LVCRATIVA deſcriptione[g].

Impp. Theodo. & Valentin. AA. ad Apollonium præfec. præto. I.

DEſcriptionis[h] onere ſiliquarum[i] quatuor, quas ex lucratiuis iugationibus[k] tantũ non humanis[l], vel animaliũ[m] cẽſibus, neq; mobilibus rebus iubemus indici: & ſi curiales nõ ſint maiores[n] ac poſteros liberamus: vt ſi pater, auus, proauus, filio, nepoti, pronepoti, vel filiæ, nepti, pronepti ve (nec intereſt[o] nuptæ ſint curialibus nec ne) poſtrema voluntate vel inter viuos etiã donatione quicquam de ſuis operibus largiatur: memoratæ deſcriptiõis ceſſet indictio. Aequè ex diuerſo, ſi poſteriores ad maiores[p] prædicta ſibi conſanguinitate deuinctos[q], præfatis titulis ſuas conferãt facultates: nullius acceſſione grauaminis huiuſmodi liberalitas oneretur. in tam enim neceſſarijs ſibi cõiũctiſq; perſonis, ſub liberalitatis appellatione debitum[r] naturale perſoluitur. Cuius[s] autoritatem iuris pariter valere ſancimus, etiã ſi abinteſtato ſuccedant ſibi præfiniti generis ordine ſociati. Ex his enim ſucceſsiõibus maximè debiti potius ſolutio, quã muneris oblatio cõprobatur, quæ nõ largientibus etiã dñis ipſa propinquitatis ſerie deferuntur[t]. Cæteri verò licet quadã inter ſe cognatione iungant̃, nunq; tamen curiale[v] prædium ſine prædicto onere lucrabuntur: niſi is fortè, cui lucro res ceſſerit, eiuſdem ciuitatis ordini ſit obſtrictus: qui licet inter extraneos[x] numeretur, vacuum tamẽ ea functione quod datũ eſt, cõſequatur. nã cũ perſonæ conditio non mutetur: nec rei quidẽ ſtatũ conuenit immutari[y]. Lucratiuas[z] verò res eas tantùm volumus appellari, atq; à prædictæ deſcriptionis grauamine excipere, quæ hæreditatis, legati, fideicommiſſi iure, mortis cauſa donationis vel cuiuslibet poſtremæ voluntatis arbitrio ad quẽpiam delabuntur. Inter viuos[a] etiã donatio ſimplici liberalitate confecta, lucratiuè merebitur & nomen & ſarcinam[b]. Si verò vel ſocer futurus, filĳ vel nepotis vel pronepotis ſponſæ, affinitatis coëundæ cauſa donauerit[c], vel parens etiam filiam, neptem, vel proneptẽ curiali ſeu extraneo nubentem dotauerit: licet caſus euẽtu res ei cui data eſt, vertatur

a Inter viuos.etiã ſi aliquid in corde geram mihi fieri:vt.ff. de condi.cau.da.l.iĳ.§.quanquam.

b Sarcinam.id eſt onus de præſtandis.iiĳ.ſiliquis.

c Donauerit.ante nup.quod fit,quia hodie ante & poſt di citur

titur propter nup.vt.C.de dona.ante nup.l.fi.nō autem dicit ſponſalitia:quia eſt lucratiua.& quod propter nupt.dicatur, probatur ſtatim,cum de dote dicat.

a Ad lucrum.ex pacto vel ex.l.quia aliquid mulier cōmittat de his,quæ ſunt.ſ.de repu.l.conſenſu.

b Difficultatibus. ſic.ff.ſolu.ma.l.ſi cū dotem. §.ſinautē in ſæuiſsimo. &. ff. de iure dot.l.ſi is.§.ibi. Itē facit.ff.de act.& obli.l.ex promiſsione.& de excep.do.l. apud. §. ſed ſi mulier.et.ff.quib.mod. pig.vel hypo. ſol.l. ſicut.§.ſi debitor.& ff.ſi quid in frau.pa, l.j.§.ſi libertus.

† Facit ad hunc text.ca. ex parte tua. extra de cler. ægrotant,

c Ponderibus.ſci licet.iiij.ſiliquarum.

d Cauſis.ſ.hac.l.

e Transferetur.ſi non eſt ſolutū:quaſi comitetur rem,ſicut onus hypothecę prę teriti tributi : vt.ff. de pub.l.impatores.

f Imputet.nā tunc non ab alio ſed à ſe decipit : vt.ff.de rei vendi.l.nam ſi.et.ff. quod fal.tut.auto.l. j.§. ſi. nemo em̄ &c. vt.ff.de reg.iu.l.nemo videtur. facit.ff. de act.emp.l.j.in fin. Item facit ſecūdum Py.in authē.de monachis.§.ſi quis aūt. col.j.ſ.de epi.aud.l, ſi legibus.& com.vtri.iud.l.ſi fratres.ff. de lib.cau.l.imo. & ſ.de act.emp.l.ſi minor. & de euict.l.ſi fundum.&.ff.de cōdi.ſine cau.l.fina.

† Alias,euaſerit.

g Conſequatur.à venditore.

h Sarcinam. id eſt onus. Accurſius.

i Primordium tituli.ex origine nāq; cuiuslibet cōtractus & cauſæ quid ſit ſtatuendum diſtinguitur:vt.&.ff.man.l.ſi procuratorē.in principio.&. ff.depoſi.l. j.§. ſi ſeruus depoſuit. & ad Maced.l. ſi tamē. Nempe origo potius obligatio nis,quā tit.inſpicit: vt.ſ.ad Maced.l.iij. &.ff.de don.l.qui id quod.in princ.& de priuile.cre.l. iij.ſecūdum Py. Itē facit.ſ. ſi certum petatur.l.ſi ex pretio.&.ff.de fal.l.de eo.&.ſ.de inter.ma.l.iij.

Obligationis origo potius quam titulus inſpici debet.

ad lucrum[a]:nec inter lucratiuas numerabitur,nec deſcriptionis oneri ſubiacebit. Nec enim iuris optimi eſt matrimonium,cùm tot tantiſq; ſuis difficultatibus [b] opprimatur, aduentitijs etiā cumulare pōderibus[c]†. Res verò, quæ memoratis cauſis [d] lucratiuæ ſemel nomen exordiumq; ſortita eſt,licet ab eo,qui ſuſcepe rat,ad alterum emptionis vel cuiuſcunque contractus iure migrauerit:cum prædicto deſcriptiōis grauamine procul dubio transferetur[e]:vt vel ſciens ſibi imputet[f], qui accepit oneratam:vel ſi ignoraverit, quod intereſt, conſequatur[g]. Contraq; ſi cuiuslibet contractus exordio lucratiuæ nomē euaneſcerit†:& ſi poſtea lucri titulo in dominiū alicuius ceciderit,ſarcinam[h] memoratæ deſcriptiōis effugiet. Nulla enim in huiuſcemodi cauſis cōfuſionis intercedit occaſio,& ſi ad primordiū titu li [i] poſterior quoq; formetur euentus:niſi fortè res decurionis,quæ ad eū cuiuslibet mercimonij iure peruenerit[k], ad alterum fuerit poſtrema eius volūtate, vel abinteſtato,vel inter viuos donatione translata,tūc enim quia ſemel in perſonā cecidit principalis (veterum titulorum nequaquam ratione perſpecta) conditionem & onus merebitur lucrativæ. D.vij.Idus Martij Cōſtantinopo. Dioſcoro & Eudoxio.VV.CC.Conſ.

TITVLVS XXXVI.

DE PRAEBENDO SALARIO[l].

k Peruenerit.de nouo aliquo contractu.& ita ratione præcedentis cōtractus non erit indicenda inſcriptio:tamen ſi ipſe alienaret,ſeruabitur quod.ſ.idem ſi aliquando fuerat ſua,& alienauit titulo non lucratiuo : tandem per plures manus ad eundem decurionem vel ad alium redit,nam ſi alienet titulo lucratiuo,ſubiacebit oneri deſcriptionis.& facit in authē.de ecclē.ti.§.interdicimus.col.ix. Accurſius.

l DE PRÆBENDO SALARIO.

Melius dixiſſet de non præbendo:vt patet.j.vel quia præſtatur conſentiente principe.

m Vlli. Specialiter. Non ergo generaliter cōceſſio ſufficit. ſic.ff.de pecu.l.quā Tuberonis.§.alia.

n Conſecutus. & niſi ob liberalem artem vel medicinam: vt.ff.de decr. ab ordo.fa.l.ambitioſa.& facit.j.vt armorū vſus inſcio principe,l.j. Accurſius.

Imp.Alexander A. I.

VIli ſalarium tribuatur ex iuribus reipublicæ, niſi ei,qui iubentibus nobis ſpecialiter [m] fuerit conſecutus[n].

TITVLVS XXXVII.

SI CVRIALIS RELICTA CIVITATE rus habitare maluerit.

Omnes curiales reuocantur ad ciuitatem & ad curiam: & locus, in quo in rure habitant, publicatur, Barto.

Imp.Conſtantinus A. I.

CVriales oēs iubemus interminatione moneri,ne ciuitates fugiāt, aut deſerant rus habitandi cauſa, fundum,quem ciuitati prętulerint,ſciētes fiſco[o] eſſe ſociandum, eoq; rure ſe carituros, cuius cauſa impios, ſe patriam vitando, demonſtrauerint[p].

o Vriales. Fiſco. non ciuitati. hoc autem eſt verū niſi publica neceſsitas exegerit:vt.ſ.de dec.l.curiales vltra. Item ſecundum Py. niſi ratio incolatus aliud ſuadeat, quo caſu ſetuabit, quod eſt.j.tit.j.l.fina. & facit.ſ.de decur.l.quidam.&.ff.de decu.l. j.& de vaca. mu.l.j. §.pe.&.ſ.de ędi.priua.ſi quis poſt.& de aduoca. di.iu.l.ij.

p Demonſtrauerint. Et ita notari poſſet hic,quod impium eſt relinquere propriam patriam.

Patriam ſuā relinquere eſt impium.

TITVLVS XXXVIII.

DE MVNICIPIBVS ET ORIGInarijs[q].

In loco originis & incolatus cogitur quis ſubire munera. Barto.

Imp.Alexander A. I.

VIm te Bibliū[r]† origine, incola[s] autem apud Berytios[t] eſſe proponas: meritò apud vtraſq; ciuitates muneribus [v] fungi compelleris.

Sortitur quis forum ex perſona ſui manumiſſoris: licet de neceſsitate manumiſerit. Barto.

q DE MVNIcipibus & originarijs.

Municipes genus, originarius ſpecies. ſic.ſ.de ſer. & aqua. nam aliquid ſpeciale eſt in eo, qui eſt municeps origin.eſt ergo municeps proprie qui ſubit munera,ſiue ibi natus,ſiue nō:ſed hodie etiā omnes, qui nō ſubeunt: vt.ff.ad mu.l. j.& dicitur originarius ab origine patris,non ſua: vt.j.e. l.filios. &.ff.eodē.l. aſſumptio. §. j. vel ſecundum Azo.ſua etiam: vt.j.eo.l.origine.

† Biblius teſte Alexandro locū.vbi eſt in Phœnice non longè à Libano,vicina Berytō.

r Vm te. Bibliū. nomen ciuitatis de qua proponēs,quęſtionem dicit ſe fuiſſe natum.

s Incolam.hoc eſt:quia aliunde illuc iuit cauſa perpetuo habitandi:vt.j.titu.j.l.ciues.

t Berytios.id eſt aliam ciuitatem.

v Muneribus.nec nō municipali iuriſdictioni parere:vt.ff. eodem.l.incola. Vel dic vt notaui infra titulo primo,l.ciues. Sed quid ſi vtraque ciuitas munera ſimul imponat? Reſpon. potior eſt originis cauſa:vt.ff.eodem.l.libertus.§.ij.& fa.j.titu.j.l.priuilegio.

Si vt

a SI vt proponis. Titius fecit Arethusam libertam Seię hę redē: & rogauit de manumittendo seruum suū. hic seruus manumissus sequitur domicilīū Arethusæ, quod est idem qđ Seiæ: non autem Titī: vt. ff. e. l. filī.

b Præstiterint. quia eorū sunt liberti, nō testatoris, vt īnsti. de sing. re. per fideicom. re. §. pen. Idem dicas de eo cui directa in testamēto fuit relicta libertas in casu illo, vbi non testatoris sit libertus: sed alterius. qui scilicet petit bona sibi addici: vt īnstit. de eo cui lib. caus. bo. addic. §. j. & habes idē. ff. eo. l. libertus. §. ex causa. Sed quid si hæres non manumisit, sed per decretum prętoris habente hæredē datum ad libertatē peruenit? Respon. si quidē ex Rubriano senatus. hoc ē factū, qa Orcinus est libertus testatoris: cuius nō hæredis sequitur originem: vt. ff. de fideicom. lib. l. cumvero. §. subuentum. si autem ex Damasiano ad libertatē peruenerit, quod perīnde habetur ac si vt oporteret manumissus esset, qa esset hæres īnfans vel furiosus vel similis: hæredis est libertus, & eius domicilīū sequitur: vt. ff. de fideicō. lib. l. neq; īnfantes. & facit. tit. j. l. ciues. & facit. ff. eo. l. eius. & l. de iure. §. libertos. & l. assumptio. §. fina.

c Rogauerint. qui non manumiserunt.

d Fllios. Patris. vbi scilicet pater fuit natus: vt hic, &. ff. e. l. assumptio. §. j. adeo qđ si auus fuit aliūde, nō sequitur eum nepos. alias oportet nos quęrere vbi Adā natus fuit: quod dicit esse ager Damascenus. Et no. qđ dicitur quis nasci in ciuitate, q in territorio nasciť: vt. ff. e. l. q ex vico. itē dic filios legitimos & adoptiuos durante adoptione. nā vulgo quęsiti matrem sequūtur: vt. ff. eo. l. eos qui iustum. &. l. ordine §. fi. &. l. fi is. &, ff. de statu ho. l. cum legitime. Item nota, originem nō dici domicilīū patris: maxime si filius alibi habitet: vt. ff. eo. l. libertus. §. patris. &. l. assumptio. §. filius.

e Non in materna. & si ibi nati, dic nō sequunť vt maternā sed vt ppriā originē: vt. j. l. pxi. et. ff. e. l. assumptio. in prin. Itē hoc fallit. j. de mur. l. hi. & de agri. & man. l. ex ingenuo. et. ş. de decu. l. nati. Itē & qñ priuilegiū habet origo materna: vt. ff. eo. l. j. & facit. ş. de dec. l. exēplo. et. j. de tab. l. fi. Itē qd de naturali legitimato p principē? Rñ. idē qđ in adoptiuo, vt sequať patrē: vt. C. de adop. l. in adoptionē. &. ff. e. l. ordine. §. fi. Acc.

f Domicilīs. & nisi in prædictis casibus hoc ergo casu duobus locis tenebitur: vt. j. eo. l. fi.

g ORigine. vt. et. ff. e. l. assumptio. in prin. hoc aūt fallit ꝓpter mīmoniū: vt. j. de mur. et ī quo lo. l. j. et. ff. ad mu. l. fi. §. idē rescripserūt. Itē qñ fit senator quo ad qd: vt. ff. e. l. filī. §. senator. &. l. municeps. Quid in pīna? forte secus. ar. ş. l. ꝓx. Sed certe illud ad matrē excipit, nō qđ nō pīnā, vt ibi dixi. Itē incolatui pōt bñ renūtiari: vt. ff. e. l. īcola. dūmodo re & facto, nō verbis tm̄: vt. ff. e. l. domicilīū. et facit. ff. de pact. l. ius agnationis. &. ff. de re. iur. l. iura. et. j. l. ꝓxi. sed secundū P. ꝓpriā originē vocat pīnā. nā ꝓpter suā originem ꝓpriā non cōtrahit domicilīū, secūdum eum: quod non placet: vt. ş. l. j.

h SI qs. Originē. ꝓpriā, vt. ş. l. ꝓx.

i Duarū. Quid aūt si vtraq; ciuitas simul vocet? rñ. vt dixi. ş. l. j. Itē failit hoc secundū Py. si publica sit necessitas. vt. ş. de decu. l. curiales vltra. Itē no. ꝙ ī duobus locis habet domicilīū. sic ff. eo. l. si qs à pībus. et. l. si qs īnstructus. et. ff. de interdi. & relē. l. relegatorū. §. dubitatū. et. ff. de mun. & hon. l. q originē. ī princ. Itē ꝙ etiā villā terrā ꝓpriā non pōt qs deserere. ad qđ. ş. de aboli. l. fallaciter.

k DE INCOLIS, ET VBI QVIS &c. Superiori ti. de originarijs. §. de his q cōtrahunt municipatū origine, prīcipaliter dixit, vt per oēs leges illius titu. patet: nunc gñaliter qualiter ista vel alijs modis: et qd sit incola, dic vt. j. e. l. ciues.

l NOn tibi. Suscepisti. vt amodo primo incolatui tenearis cui renūtiasti: vt &. ş. tit. j. l. origine. si aūt esset vocatus añ trāslationē, secus: vt hic, et. ff. ad mun. l. īcola. et de mu. & ho. l. et q originē. ī prīc. & de iur. īmu. l. semper. §. hoc circa. et. ff. de iudi. l. si qs post-

† Laodicei, (laodiceorū enim legendum est, non laudiceorum teste Alcia. ī hanc l.) à laodicea dicti sunt: de qua Plin. lib. v. c. xxix.

† fungaris,

ea. &. ff. de iur. om. iud. l. cū quædā. quid autē si dicat se trāstulisse, & ciuitas quę reuocat, dicit cōtra? Rñ. cognoscit præses, qui præest ciuitati reuocāti: vt. ff. ad muni. l. de iure. in prin.

m NEc ipsi. Creduntur. ſ. ex eo q ibi stetit: vt hic, et. ff. de iniur. l. lex Cornelia. §. si tñ. &. j. l. prox. sed qa ibi cōtraxit seu deliquit, habere præsumitur domicilium: vt, j. in fi, l.

n Constituerint. quod pręsumiť ex trāscursione decēnij: vt ff. de vsur. l. cū de in rē verso. &. ş. de peti. hęre. l. si filiū. secūdū Py. et hoc maxime si emat ibi donū vel possessionē: idē tñ si cōducat. ar. ff. de iniur. l. lex. Cor. §. donū. Quid aūt si iuit ad domū hoc decēnio? Rñ. aut iuit vt cū denarijs rediret, aut vt de suo recessu disponeret. ar. ff. de cap. l. nihil. Itē no. hic aliqd ex tpe factū vel nō factū p̄sumi: sic vt. d. l. cū de in rē verso. & l. si filius. & in auth. de resti. & ea quæ pa. §. fi. &. j. de fun. pa. l. fi. Itē qd de alio q stat p. x. an. non cā studij? Rñ. idē vt præsumatur domicilīū aio cōstituti. secus si minori tpe: vt. j. l. pxi.

o Cōmeat. etiā plus quā decēniū. nā interpolatim; vt. ff. de seruit. l. seruitutes. Itē non animo ibi manendi, vt. l. nihil.

p Rationibus. quod cōtingit multis modis; vt. j. e. l. ciues,

q Mendaciū. asseris em̄ te ibi nō habere domicilīū: & tamē habes,

---

Imp. Gordianus A. II.

SI vt proponis[a], ea quæ ex causa fideicommissi te manumisit, ab ea libertatem iustam fuerit cōsecuta, quæ originem ex prouincia Aquitania ducebat: tu quoque eius cōditionis eiusq; ciuitatis ius obtines, vnde quę te manumisit, fuit. Eorum enim conditionem sequi ex causa fideicommissi manumissos pridem placuit, qui libertatem præstiterint[b], nō q dari rogauerint[c].

Filius sequitur originem patris, & non matris: nisi ex alia causa ciuitatis matris sit adstrictus. Barto.

Imp. Philippus A. III.

FIlios apud originem patris[d], non in materna[e] ciuitate, & si ibi nati sint (si modò non domicilijs[f] retineant) ad honores seu munera posse compelli, explorati iuris est.

Impp. Dioc. & Maximia. AA. IIII.

ORigine[g] propria† nemi/nem posse voluntate sua eximi, manifestum est.

Imp. Constantinus A. V.

SI quis vel ex maiore, vel ex minore ciuitate originē[h] ducit: si eādem euitare studet, & ad alienam se ciuitatem incolatus occasione contulerit, & super hoc vel preces dare tentauerit; vel qualibet fraude niti, vt originem proprię ciuitatis eludat: duarum[i] ciuitatū decurionatus onera sustineat, in vna volūtatis, & in vna originis gratia.

TITVLVS XXXIX.

DE INCOLIS, ET VBI[k] QVIS DOMICILIVM habere videtur: & de ijs, qui studiorum causa in aliena ciuitate degunt.

Postquam quis transtulit incolatum, non potest reuocari ad munera. Bar.

Imp. Antoninus A. I.

ON tibi obest, si cùm incola esses, aliquod munus suscepisti[l]: modò si antequam ad alios honores vocareris, domicilium transtuliſti.

Scholares non dicuntur constituere domicilium ubi studeant: nisi decem annis steterint, uel alia ratione constituerint. idem in patre filium uisitante. Barto.

Imp. Alexander A. II

NEc ipsi, qui studiorum causa aliquo loco morātur, domicilīū ibi habere creduntur[m], nisi. x. an. transactis eo loco sedes sibi constituerint[n], secundum epistolam diui Adriani: nec pater, qui ꝓpter filium studētem frequentius ad eum commeat[o]. Sed si alijs rationibus[p] domicilium in splēdidissima ciuitate Laodiceorum† habere probatus fuerit: mendacium[q], quò minus muneribus fungatur†, non proderit.

habes.ad qđ est.ff.e.l.assumptio.et sic verbis nec fit nec desinit habere domiciliũ:vt.ff.eo.l.domiciliũ.& no.s.tit.j.l.origine.

a ESt verum.In territorio.Quid autẽ sit territorium,dic vt.ff.de ver.sig.l.pupillus.§.territorium.

b Incolas.qui nõ sint incolæ:sed velut stantes in territorio: quasi nõ sint incolæ nisi qui stãt in ciuitate secundũ quosdã: quod non placet: vt ff.dever.sig.l.pupillus.§.ĩcola. Sed dic, ꝙ hic cõmorant nõ vt ibi habeant domiciliũ:vt.ff.eo.l.libertus.§.postliminio.et l.scire.secus si aĩo ibi standi vero vel præsumpto decẽnio: qa tunc est incola & cogitur: vt.j.l.pxi. & s.l.pxi.sola eñ habitatio non facit, sic nec domus:vt.j.l.pxima.

c Ad subeunda.alias obeũda munera, s. personalia: vt.j.l. proxi.notatur.

† Facit ad hanc.l.c. nullus epṣ. iũcta gl.j. extra de parro.& ali. parochia.

d CVm neque. Memoratis. i.nõ essetis qñ cogeremini:vt.j.l. ciues.

e Ob solã.sine priui.ciuitati dato: aut laribus nõ trãslatis: vt.ff.eo.l.libertus.§. sola ratio. &.j.l.px. &.l.ciues.

f Decurionis.vt quia Mutinẽsis emit domum à decurione Bononiæ: per quod videbat facilius fieri Bononiensis municeps.

g Muneribus. s. personalibus. sed patrimonialia pro his possessionibus quas ibi possidet. subire debet.vt.j.de mu.ĩ quo lo.&c.l.j.et no.ff.e.l.libert9.§.sola rõ.

h SI in patria.Defixisti.quod fit:vt.ff.eo.l.domicilium.& fieri potest:vt.s ti.j.l.j.in fi.&.ff.eo.l.nõ vtiq;. & de mun. & hono.l.iij.in princ.Accur.

i PRiuilegio.Potest duobus modis intelligi:vt qa ciuitas habeat priuilegiũ,quod oẽs habentes in illa ciuitate domum teneant munera subire:vel quod etiam originarij.qdã vt legũ doctores et decuriones munera non subeant.

k Originis.paternæ vel ꝓprię,nõ maternę:vt.s.ti.j.l.filios.

l Voluntate.supple,vel alijs cõmunibus modis:vt.j.e.l.ciues.q.d.nõ sola possessio:vt.s.l.cũ neque.Item non sola habitatio:vt.s.e.l.est verum.nõ origo materna:vt.s.ti.j.l.filios.simile tamen.s.de iur.om.iud.l.ij.

m Ciuilia.personalia:alias secus,vt.s.l.cũ neq;.& facit.s.de test.l.si non speciali.&.ff.eo.l.libertus.§.sola.

n CIues.dic ꝙ municeps est genus,ciuis et incola sunt spẽs: vt colligit.ff.ad muni.l.j.& hic fit ciuis origine.s.ꝓpria vel pr̃na:vt.s.ti.j.l.filios.&.l.origine.itẽ manumissione.s. de se vel de patre suo facta:vt.ff.e.l.assumptio.§.pen.et.l. filij.in princ.&.l.de iure.§.libertos.et si à pluribus manumittit, oĩm originẽ sequitur:vt.ff.eo.l.si quis à pluribus.

o Allectio.i.delatio honoris ĩ aliqua ciuitate:vt.j.l.pxi.vñ allecti.i. electi:vt.ff.de iu.ĩm.l.pe.ĩ fi. qd ergo de Rufino Guasco ptãte Boñ:Rñ.Py.idem vel dic allectio.s. de milite electo vbi stipẽdia meret:vt.ff.e.l.municeps.§.fi.itẽ adoptiõe.s. quã diu durat:vt.ff.ad mu.l.ordine.§.fi.Incola vero dicit.i. valde colẽs & venerãs ꝓpinquã,in quã se cõtulit:vt pote cũ ꝓpter eã alia relinqt: vt tñ vtrobiq; habeat æqualiter domiciliũ:vt.ff.e.l.Labeo.et.l.assũptio.§.iure.& fit icola etiã si in territorio se cõferat:vt.ff.dever.sig.l.pupillus.§.ĩcola.Et no.ꝙ ĩcola fit solo aĩo facto eius q acqrit domiciliũ.at ciuis fit vl alterius facto tm̃,vel suo,vel alterius:vt in p̃dictis exẽplis in prĩ.huius.& secundũ hoc rõne prię cõis fit ciuis,nõ ĩcola:vt.ff.ad mu.l. Roma.sed ĩ muliere videt cõtra:qa incola fit:vt.ff.ad mu.l.fi.§.j.

Impp.Diocle.& Maximia.AA. III.

ESt verum eos, qui in territorio[a] alicuius ciuitatis cõmorantur: velut incolas[b],ad subeunda[c] munera,vel ad capiẽdos honores nõ astringi.

Propter solam possessionem quis nõ uocatur ad munera.Bar.

Iidem AA.& CC. IIII.

CVm neq; originales,neque incolas vos esse memoratis[d]:ob solã[e] domũ vel possessionẽ, licet ex substãtia decurionis[f] acquisita sit cã:publici iuris autoritas muneribus[g] subiugari vos non sinet.

Iidem AA.& CC. V.

SI in patria† vxoris tuæ,vel qualibet alia domiciliũ de fixisti[h]: incolatus iure vltrò te eiusdem ciuitatis muneribus obligasti.

Origo & domicilium facit quem uocari ad munera:nisi per priuilegium contrarium sit expressum.Barto.

Iidem AA.& CC. VI.

PRiuilegio[i] speciali ciuitatis non interueniente, tamen originis[k] ratione, ac domicilij voluntate[l],ad munera ciuilia[m] quemq; vocari certissimum est.

Iidem AA.&,CC. VII.

CIues[n] quidẽ † origo,manumissio, allectio[o], vel adoptio:incolas verò (sicut et diuus Adrianus edicto suo manifestissimè declarauit) domicilium facit. Et in eodem loco singulos habere domicilium non ambigitur,vbi quis larem[p], rerumq; ac fortunarum suarum summam[q] constituit.vnde rursus non sit de cessurus,si nihil auocet[r]:vnde cùm profectus est, peregrinari videtur.quòd si redijt, peregrinari iam destitit.

† De hac materia vide bonam gl.in.c. statutum. §. cũ vero.de scriptis.li.vj.

Imp.Constantinus A. VIII.

SEnatores in sacratissima vrbe[s] domicilium dignitatis habere videntur[t].

Mulieres ex persona maritorum sortiuntur dignitates & forum.Barto.

Impp.Valent.& Valens AA. IX.

MVlieres† honore maritorũ erigimus[v], & genere nobilitamus, & forum ex eorũ persona statuimus[x]. Sin autẽ minoris ordinis virum postea sortitæ fuerint: priore dignitate priuatæ[y], posterioris mariti sequantur & domiciliũ dicitur sortiri:vt.j.eo.l.fi.& tñ ex alterius etiã facto pẽdet mr̃imõiũ. sed improprie dicit ibi,ĩcola.nã ciuis fit. sunt autẽ qdã modi quibus nec ciuis nec incola fit:et tñ ibi cõuenitur rõne contractus.Itẽ rõne ordinis dignitatis & rõne possessionis:vt no.ff.de iu.l.hæres habens.§. j.sed qd si qs est ciuis vl incola duobus locis: vl altero ciuis,& altero incola, & ab vtroq; vocat ad munera:rn. q prior vocat ad munera, præfert:vt.ff.de iu.l.qui prior.Quid si simul: Rñ.si ad originẽ,terra illa præfert: vt.ff. e.l.libertus.§.prescriptio.alias forte inuicem se impediẽt, donec cõueniant:vt.ff. de leg.j.l.hmõi.§.fi. & de vsur.l. quoties duobus. vel sortiri eos oportebit. arg. s.cõia de leg.l.fin.& de iu.l.sed cũ ambo. vel gratificationi est locus:vt.ff.de reli.et sum.fu.l.fi.et de leg. ij.l.si quis seruũ.§.si inter.&.ff.de condi. inde.l.plane.s.vt electus eligat,vl deferr̃ nobiliori & maiori ciuitati:vt arg.in auth̃. de hær. & Falc. §.si quis aũt nõ.& in auth.de defen.ci.§. interim.col.iij.&.ff. de fid.instru.l. fi.&.C.de na.li.l.si quis.vel quod est verius,ei seruiet qui minus munus imponit.arg.s.qui bo.ce.pos.l.fi.et ff.de pact.l.maiorem. Item quo ad quid est ciuis vel incola: Rñ.vt no.ff.e.l.assumptio.§.filius.

† Honore maritorũ erigimus, &c. nam vir & vxor censentur vnũ & idem corpus: vt in.c.delictorum.extra de big.&.4.qõ. 3.c.idoneus.

Domicilium consequitur quis ratione dignitatis.

p Larem.i.animum habitãdi perpetuo:& habitet:nam facto opus est:vt.ff.e.l.domiciliũ.& hoc etiam si non habeat ibi maiorem partem rerum.

q Summam.i.maximam:& dicit summa,si nõ habeat alibi plus:vt.ff.eo.l. assumptio.§.iure.sic ergo sufficit alterũ istorum.s.vel larem constituere:vel summam rerum habere:vt.s. vbi sena.vl cla.l.ij.& fa.ff.de iudic.l.sed & si susceperit.§.si ea res.&.j.de his q spon.mu.l.iij.in fi.& deverb.sig.l.in lege.

r Auocet.s.eum.nã si aliquid est,quod faciat eum recedere: aut animo redeũdi:& dicitur peregrinatio:vt hic.aut non,& tunc est sine domicilio:vt.ff.e.l.si quis instructus.

s SEnatores. Vrbe.Roma veteri vel noua.

t VIdentur.& habent,sed & primũ retinent quo ad honores,non munera:vt.ff.de senato.l. penul.&.ff.eo.l.municeps. Et no.domiciliũ in ciuitate ratione dignitatis:vt.s.l.pxi.sed ratione cõmunis patriæ nõ est ciuis:vt.ff.eo.l.Roma.sed quo ad hoc vt possit ibi conueniri secundum H.

v MVlieres. Erigimus. coruscãt enim &c.sed & mater ꝓ filiũ si filius vult,& nurus per socrũ,sed nõ soror ꝓ fratrẽ:nec filia radijs patris:vt in auth.de cõsu.§. si vero.col.iij. &.j.de digni.l.mulieres.&.ff.de senato.l.fœminæ.

x Statuimus.vt.ff.de iudi.l.exigere.&.ff.ad mu.l.filijs.et.l. fi.§.ij.&.l.de iure.§.si. Accur.

y Priuatæ.vt in.d.ll.& in auth.de nup.§.non tamẽ.col.iiij.

a Mutamus. referas ad primam partem. Vel dic ad secūdā. nam sequitur condi. secundi, non primi viri. ad quod no. ff. tit. j. l. origine. Item facit. ff. de nup. l. cum te.

b DE MVNERIBVS &c.

Quia ratione originis & domicilij deferuntur honores & munera: de his dicit ut non continuētur: sed nec perpetuo excusentur: & ideo subijcit de interuallis.

c Sicut honores. Honor est administratio reip. cū gradu dignitatis. & qa alias est cū sumptu, alias sine sumptu: vt ff. de mu. & ho. l. honor. ideo hic loquit de vtraq; in princi. l. Quid autem si spontе vellet cōtinuare? Rñ. non potest, nisi cum est inopia: tunc enim potest, et cogitur: vt. ff. de mun. & ho. l. honor. §. pe. & fi. et in. l. Iul. de ambitu incidit: vt. ff. ad le. Iul. de amb. l. j. à prædictis excipit decurionatum: quia quāuis honor sit, ab alijs non præstat vacationem: vt. ff. de vacati. mu. l. ad decurionatum'. Item quod de munere subijcit, de misto dicit. Item & de mere personali & dic quid sit: vt. ff. de mu. et ho. l. honor. §. j. sed nō de patrimoniali mere dicit: nam ibi continue subeūt excusatiōe omni cessante: vt. j. ti. j. per totum. Item & de illo munere quod principaliter respicit publicam vtilitatē: de quo habes exēpla. ff. de mu. & ho. l. j. & l. fi. in prī. si aūt priuatā prīcipaliter, vt tutela vel cura: tūc nec ab ipsa vel ab alijs: vt. j. de excu. mu. l. ij. nec alia ab illis nisi ī casuvsq; ad ānū: vt ist. de excu. tu. §. Itē qui reip. Item alio, vt in eo. ti. §. qui tutelam. in fin.

TITVLVS XL.

DE MVNERIBVS[b] ET HONORIBVS NON continuandis inter patrē & filium, & de interuallis.

Continuatio bonorū & munerum impeditur in ijs, qui sunt idem uel quasi: interualla uerò in ijs tantum, qui sunt idem uerè. Item in dubio fideiussor non tenetur, nisi ad id quod principali potest iniungi. Bart.

Impp. Seuerus & Antoninus AA. I.

Sicut honores[c] & munera, cùm pater & filius decuriones sunt[d], in eadem domo cōtinuari[e] non oportet: item vacationum concessa tempora[f], non alijs[g] prodesse possunt, quàm ijs, qui ad eosdē vel alios honores, easdemq; vel alia munera[h] denuò† vocātur. Pro infante verò filio, quem decurionem esse voluisti, quā fidem tuam in posterum adstrinxeris[i], tamen onera[k] sustinere non cogeris: cùm ad ea tantùm, quæ mandari possunt, voluntatem[l] dedisse videaris.

† Alias, de nouo

Imp. Gordianus A. II.

conditionem, & domicilium mutamus[a].

d Decuriones sunt. ex quibus eliguntur ad honores: vt. ff. de decu. l. honores. §. is qui. & ad mista munera: vt. ff. de decu. l. ad subeunda. Sed quomodo erūt simul in honore decurionatus, cum hoc ipsum hic prohibet? Rñ. sine sumptu est decurionatus nisi ad aliud munus vel honorē vocetur. Vel melius speciale est in decurionatu: vt. ff. dixi.

e Continuari. Cōtinuatio dicitur quando idem denuo vocatur. Item quando pater post filiū. Item quādo econtra. Item multo magis si simul vocentur: & sic filius per patrē, & ecōtra vt hic: quod est si in potestate, nō alias: vt. j. de filijsfa. & quē admo. l. ij. Itē nō frater per fratrem: vt. j. l. fi. nisi esset in potestate eiusdē: vt hic: quia in vna domo sunt: vt. ff. de muner. & ho. l. ij. §. duo.

f Tempora. quæ sunt. j. l. proxi.

g Non alijs. etiā filio per patrem vel ecōtra nō prodest quo ad interualla: nisi esset honor cū sumptu, vel munus mistū: qa tunc etiā ad interualla prodest vnus alteri: vt. ff. de leg. l. filio. sic ergo in cōtinuatiōe nō distinguit sit cū sumptu munus vel honor vel nō: vel in seipso, vel in patre & filio: vt in princi. l. sed in interuallo dic, quia aut de seipso ad seipsum: & tūc idē vt non distinguatur. aut filio per patrē vel econtra: & tunc distinguitur, cum sumptu vel sine: vt dictū est. Sed Py. dixit etiā in continuatione, quæ fit inter patrem & filium distingui sit cum sumptu, vel sine: per. l. prædi. filio.

h Munera. idē si de munere ad honorē vel econtra. ad quod ff. de decu. l. quidam. &. ff. de va. mu. l. eos. §. j.

i Adstrinxeris. tacite: vt. ff. ad muni. l. ij. in prī. idē si exīsse.

k Onera. s. decurionatus. s. interim dū est infans: qnimo etiā dum est minor. xxv. ann. cū interim nō possit esse decurio: vt ff. ad mu. l. Lucio. §. pro infante. &. ff. de mu. & ho. l. rēpublicam. ij. respon.

l Voluntatem. tacitā vel exīssam. at hoc vt īfans sit decurio, mādari nō pōt.

ABhonoribus[m] ad honores eosdem quinquennij[n] datur vacatio: triennij verò ad alios: legatione[o] autem perfunctis, biennij vacatio cōcessa est.

Frater propter fratrem non habet uacationem: sed propter alios idoneos nondum grauatos rectè excusatur. Bar.

Idem Augustinus. III.

INterualla[p] temporum, quę in vnius[q] persona locum habent fratribus[r] (licet communia possideant bona) minimè prodesse, frequenter constitutum est. Sanè[s] ijs missis, qui necdum functi muneribus, ad hæc idonei constituti vocari debēt, vos si ad obsequiū ciuilium munerum repererit paruisse, ne interim interpellemini, præses prouinciæ prouidebit.

m AB honoribus. idem de munere ad munus: vt. ff. de mu. et ho. l. nauicularij. & facit pro hoc q excipit de legato, quod est munus: vt. ff. de mun. & ho. l. fi. §. legati.

n Quinquennij. prętерquā si ad decurionatū vocet. vt no. ff. l. pxi. item hoc nisi in subsidiū: vt no. j. l. proxi.

o Legatione. remota non proxima: vt. j. de leg. l. ij. Item ad seipsum, nō ad aliū: vt. ff. de legatio. l. filio. &. l. filius. et. l. Paulus rñdit. in prī. &. §. imperator. Itē facit. ff. ad mu. l. libertus. §. prescriptio. & l. diuus.

p INterualla. quæ sunt. ff. l. proxi.

q Vnius. vel quasi vnius: vt no. ff. l. pxi.

TITVLVS XLI.

DE MVNERIBVS[t] PATRIMONIORVM.

Imp. Antoninus A. I.

Iulia[v] munera per ordinē pro modo fortunarum sustinenda sunt,

Idem Augustus, II.

r Fratribus. licet decurionibus. ad qd ff. de decur. l. licet. & dic q vel erāt emancipati, vel pater mortuus: vt not. ff. l. j. sed qd de socijs oīm bonorum? videtur idē quod in fratribus secundū Py. quia ipsi fratres dicunt: vt. ff. pro soc. l. verū. sed cōtra videt: quia onus est cōmune: qd nō est in fratribus: vt. ff. p socio. l. cū duobus. §. Pomponius. & l. si fratres. §. idē Pōponius. Item arg. contra. ff. de diuer. rescrip. l. j.

s Sane. cōstrue. sane præses prouin., uide. ne interim. & hoc dico missis, id est, vocatis qui nec &c. vel missis ad munus: qd in idē recidit. ad quod. j. ti. ij. &. l. ij. &. ff. de decu. l. quis tā. & ff. de leg. l. sciendum. §. penul.

t DE MVNERIBVS PA. &c.

Munera sunt in multiplici differentia.

De psonalibus dixit ī superiori tit. nūc de primoniali. & dic munus tribus modis. vno donū. scdo onus. & sic hoc ti. tertio offm, & sic. ff. ti. j. et. ff. dever. sig. l. munus tribus modis. & l. inter donū. et. l. munus, pprie. et. l. pupillus. §. munus. Itē distingue qa munus aliud psonale, aliud primōiale, & aliud mistū. personale cū solicitudine psonæ. primoniale dispendio rerū. mistū ex vtroq; pcedit: qd dic p exēpla. ff. e. l. j. & l. fi. in prin. &. §. primoniorū. et. §. mista. personalia alia respiciūt publicā vtilitatē principaliter, vt legatio ad census. alia priuatā principaliter, vt tutela. Itē patrimoniale aliud indicitur personis p rebus: et hoc tm ciuibus & incolis. aliud ipsis possessionibus: & hoc etiā alienigenis, q modo aliquid hic possidēt: vt. ff. eo. l. rescripto. §. fi. &. ff. de an. & tribu. l. ij. &. j. eo. l. ij. Accur.

v

Iulia. Omnia primonialia personalia et mista ciuilia sunt: vt. ff. de mu. et ho. l. fi. §. pen. & sic hæc lex de oībus dicit. nā in psonalibus est ordo p modo fortunarū. i. put fortuna reddit aliquē diuitē vel p uidū: vt. ff. de decu. l. ad subeūda. et. ff. de dec. l. honores. et. ff. e. l. honor. §. de honoribus. et de albo scri. l. j. idē de mistis: vt. ff.

eo. l.

eo.l.iĵ.§.præses.&.d.l.honores.idē de mero patrimoniali, vt per ordinem, id est, nō vnus tantum grauabitur, vt alius releuetur. Item secundū facultates: vt.j.tit.j.l.fi.

a MVnera. Indicuntur. quæ olim extraordinaria, hodie ordinaria sunt: vt.s.de superindicto.l.j.

b Ab omnibus. etiā alienigenis: dū mō aliqd possideāt ibi: vt no.in ti. & fa. s.devec.l.oīm.&.j.l. px.&.l.neq;.et.l.,profesio.&.l. etiā. &.l. pīmoniorū.et.l.fin.

c QVi immunitatē. No. generaliter īmunitate cōcessa personalia mūera remitti: vt.j. de exc.mu.p totū.et ff.de iu.īmu,per totū.et deva.mu.p totū.sed nō pīmonialia: vt hic,q̄ duobus modis relaxant.primo spāli cōcessione pīmonialiū vel alicuius pīmōialis: vt ff.devac.mun.l.sunt munera.&.j.de iĵs q̄ à prin.va.l.j.vī lege scripta: vt mgri liberaliū, artiū, doctores legū, grāmatici, & philosophi, qbus remittit munus hospitis recipiēdi: vt.ff.e. l.fi.§.fi.&.j. de pfes. & medi. l. medicos. Itē militibus & veteranis capitis præstatio remissa est: vt.ff. eo.l.fi.§.pe. Itē veteranis cōcedit, ne fiāt tributorū exactores vt.ff.de priui.ve.l.fi. idēq; ī aliĵs, q̄ nō pīmoniĵs indicunt: vt ff.de va.mu.l.his honoribus. Itē clīci; vt s.de epi.& cle.l.j. Itē mulieres nō subeunt corporalia munera, licet sint pīmonialia: qa mista, qd dicas scdm Py.s.administranda: sicut nec minores: vt.ff.e.l.ad rē.& adde distinctionem, quā feci super titu.j.de excu. mu. Accur.

† commisso

† Turpe est si pfesio hominis & desiderii inter se discrepāt. item alle. hęc lex, p nó auditur diuersa proponēs. & concor. c. solicitudinē, cum gl. fi. in prin de app. & in capitu. de multa. in gl. super ver. literatas. ī fi. extra de præ. & digni.

MVnera, quæ patrimoniĵs publicæ vtilitatis gratia indicuntur[a]: ab omnibus[b] subeunda sunt.

Imp. Alexander A. III.

QVi immunitatē[c] munerū publicorum cōsecuti sunt, onera patrimoniorū sustinere debēt: in quibus causis & hospites[d] recipiendi sunt.

Onus alimentandi equos decurionum, est patrimoniale. Bart.

Impp. Valer.& Gallie. AA. IIII.

NOn videtur abhorrere à ratione[e] sententia, qua præses prouinciæ equos curiales[f] alere, nō personarum sed patrimoniĵ esse decreuit[g]: & tamē si iniqua esset[h], omisso † à te appellationis auxilio, necessariò permanet[i].

Nihil est, quod tribuat excusationem à muneribus patrimoniorum. Bar.

Imppp. Carus, Carin.& Numerianus AAA. V.

NEque tēpore ætatis, neque numero liberorum à muneribus, quæ patrimoniorum[k] sunt, excusationem quis habere potest.

Philosophi non debēt habere immunitatem à muneribus patrimonialibus. Bart.

Impp. Dioclet.& Maximia. AA. VI.

PRofesio[l] † & desiderium tuū inter se discrepant. nā cū philosophū te esse, pponas, vinceris auaritia et rapacitate: & onera, q̄ patrimonio tuo iniunguntur, solus[m] recusare conaris: qd frustra te facere, cæterorū exēplo poteris edoceri.

Minores non excusantur à muneribus patrimonialibus. Bar.

Idem AA.& CC. VII.

ETiā minores ætate patrimoniorū muneribus subiugari solēt[n]. Vñ intelligis te frustra plenā immunitatē desiderare: cū munera, q̄ impēsas exigunt, subire te necesse sit.

Imp. Constantinus A. VIII.

NEc protostasiæ[o] † vel † sacerdotię[p] vel decaprotiæ[q] munera corporalia sunt, sed tātùm patrimoniĵ esse nō ambigitur.

Impp. Valent.& Valens AA. IX.

PAtrimoniorum[r] munera mulieres etiam sustinere debent.

Superindictiones sunt munera patrimonialia. Barto.

Idem AA.& Gratia. X.

QVantum ad extraordinarias[s] indictiones pertinet, præsidibus significamus, vt omnes possessores[t] cęteroſq;[v] sciant cōueniri debere[x], quādoquidē ea patrimoniĵ munera esse constet, quæ meritò ab omnibus[y] agnosci debeāt, quò facilius obsequĵs publicis parcatur.

TITVLVS XLII.

QVEMADMODVM CIVILIA MVnera indicuntur[z].

Non debet quis eodem tempore habere plura officia. Barto.

Imp. Alexander A. I.

d Hospites. quod est patrimoniale: vt.ff.e.l.iĵ.§.munus. Itē facit.ff.e.l.rescripto.§.fi.

e NOn videtur. A ratione. id est, nō videtur lex esse contraria rationi.

f Curiales. id est, curialium.

g Decreuit. cum forte prętēderet aliquis excusationem personaliū. sed certe imo male decreuit, quia est personale: vt.ff. eo.l fi.in princ. Sol. vt ibi.

h Esset. qa sumptu publico tamen sine appellatione non rescindit: vt.s.sen.rescin.nō pos.l.j.& de fru.& lit.ex.l.is.&.ff. ad Trebel.l.seruo.inuito.§.cum prætor.&.s.de postu.l.j.

i Permanet scilicet sententia firma. Accur.

k NEque tempore. Patrimoniorū vt.ff. eo.l.rescripto. §.fi.& de vac.mu.l.sunt munera. secus in personalibus: vt.j.de iĵs qui numero li. se excu.l.fi.&.ff.e.l.iĵ.§.quāuis. quę sunt contra. Accur.

l PRofesio. hoc potest dici doctori legū petenti restī. in integrum.

m Solus. dic, quod solus à personalibus excusatur, sed à patrimonialibus nō: vt hic,&.ff.de vac.mu.l.in honoribus.§.philosophi. prēter hospitis recipiendi: vt.s.no.l.qui immunitatē. &.j.de profes.l.reddatur.

n ETiam. Solent. scilicet vt ea sustineant & persoluāt: non autē vt ea exigāt,& administrent: vt.ff.eo.l.ad rempublicam. sic & in veterano: vt.ff.de priuile. vete.l.fin. Item quid differt hæc ab illa. s. e.l. neque tempore. forte illa in senili: vt j qui ætat. hæc in iuuenili: vt.d.l.ad rem publicam.

o NEc protostasiæ. Protos Græce, Latine dicit anterior vel prima: stasia, id est, statio. in de est, quod illi dicū tur habere protostasiam, qui primū habent locum in stationibus. P. soluebant ergo pro se & pro aliĵs. Aliĵ dicunt protos, id est, maior: vn de munus protostasiæ, id est, ea præstatio, quæ dabat prouinciali, id est, ei qui stabat maior īter curatores prouinciæ. Accursius.

† Pulchrē in hunc locum Alciat. ru illi videto, conē ptis Acc. nugis. vide, si libet, & Pyrr. hic cui magis placet, vt pro stasiæ legatur.

† August. legendum esse aut sacerdotij.

p Vel sacerdotię. munus quod dabatur ei, qui pręerat sacerdotio totius prouinciæ: vt.ff.eodē.l. sponte.

Vel decaprotiæ. id est, munus decimarum: siue præstatio decimarum: sicut decaprotus primus de decem: vt.ff. eod.l.iĵ.§. decaprotos. Sed contra in.l. fin.§.mista. vbi dicitur mistum. Sol. ille q colligit, habet mistum. ille qui soluit, onus patrimoniĵ subit: vel est pīmoniale; vt hic, id est, naturā patrimoniĵ habet, est tamen mistū: vt.d.l.iĵ.§.decaprotos.& no. secundum P. quod decaprotiæ nō decaprotitiæ debemus dicere, sicut de caprotos non decaprotitios.

r PAtrimoniorum. sed & personalia munera sexui cōgruentia, nō incongruentia: vt.j.de mu.in quo lo.l.j.& ff.e. l.iĵ.§.corporalia.& dic quæ sunt patrimonialia: vt.s.in tit.et quod no.in.l.qui immunitatem.

s QVātum ad extraordinarias. indictiones, quæ hodie sunt ordinariæ: vt.s.de superindictio.l.j.

t Possessores. immobilium. Accur.

v Cæteros. s. mobiliū possessores: cū de patrimoniali dicit.

x Conueniri debere. excipe quosdā in muneribus quibusdam: vt.s.eo.l,qui immunitatem.& ibi no.

y Meritoque ab omnibus. etiā milite & veterano & pontifice: vt.ff.eo.l,fi.§ patrimoniorum.&.§.ab eius.

z QVEMADMODVM CIVILIA &c. *Ciuilia dicuntur omnia; ut.s.titu.j l.j. in quibus inspicitur persona eius, qui imponit munus uel indicit, quòd habeat illud officium: ut.s.de iur.fis l. super creandis. & de decu.l ij. secundo inspicitur quod est.j.l.fi. tertio persona eius cui indicitur. quarto origo natalium. quinto facultates. sexto consuetudo: ut ff. de mu. & ho.l.honor.§.de honoribus. persona. s. ut sit habilis*

bilis uel non excuſetur.origo,ut honores ingenuorum non deferantur liberto:ut.ſ.ad.l.viſcel.l.j.facultas ut ſit ſufficiens muneri iniuncto.Item ſeptimo ut potiores eligantur:ut.ff.de decu.l.honores.Item octauo quod dicitur j.l.ij.nono quod dicitur.j.l.j.decimo quod dicitur.j.l.penult.in perſonalibus enim hæc conſiderantur,ſed in patrymonialibus non omnia.

a Cvm. Ad cogendas. id eſt,colligendas. Accur.

b Angarias.id eſt, operas: vt.ſ.de ſacr. ſan.eccl.l.neminem. Accurſius.

c Appellationē. quando fieri debet: vt.ff.quādo ap.ſit.l. j.§.alia cauſa.

d Alterius curiæ. alias curæ:alias curationis.et eſt ſenſusvt i vno officio electus nō cogatur ad aliud ire,donec finiaſ primum:vt hic, &.j.de ſucceſ.l.neminem.et ff.devac.mun.l.fi.& tunc habet interualla: vt.ſ.ti.ij.l.ij.alias eſt curię.& eſt ſenſus vt decurio vnius curiæ non eligatur ad munera, ad quę vocantur alterius curię curiales. Vel curiæ. ad quod.ff.de col.illi.l.j.§.fin.

e Quia eius patriæ. i. eius honori. vel.i.eius curię one. &c.ſed ſecundū primum itellectū quid ſi ad duo munera in eadem ciuitatevocatus fuerit, nec appareat ad qd priusꝰ Rñ. ſi idē eſt nominator vtriuſq, eius ſit electio qui elegit:vt argu.ff.de excu.tu.l.ſi duas.in princ.ſi autē ſūt diuerſi:tūc dicvt no.ſ.de inco.l.ciues.

f Maioribus. Functos. ad quæ nemovenit,niſi habuerit mīores: vt ff.de mu.& ho.l.honor.§.gerendorū.& not.haberi hic inſpectionem vt aſcēdendo(vt.ff.de mu.& ho.l.vt gradatim.)non deſcēdendo cōferantur honores:vt hic,& ad hoc.ff.de negot. geſt.l.quę vtiliter.Itē hoc niſi ſit neceſsitas:vt.d.l.honor.ī fi.

g Cvm te.ſcilicet decurionem.ex qbus ad munera quisvocatur perſonalia & miſta quæ publica vtilitate principaliter indicūtur:vt.ff.de decu.l.honores.§.is qui.

h Copia eſt.vt.ſ.tit.ij.l.fi.&.ff.de mune. & hon.l.honor.§. fi.alias ſecꝰ.ff.de mu.& ho.l.vt gradatim.§.quoties.&.d.l.honor.in fi.Item intervnū & aliud debet habere interualla;vt ſupra tit.ij.l.ij.imo hoc caſu erit comes,vt ſupra,de decur.l.Alexandrinis. Accurſius.

i Vltra.hic bene exprimitur titu.intentio:vt.ſ.tit.j.l.j.

k Sumptuum.faciēdorū.nam facta computatione plus ſoluis,quam te tangat.

l Præſes.cuius eſt officium hoc facere:vt.ff. de mu.& ho.l. ij.§.præſes.

m Aequalitatem.imo ſi de quātitate fiſcaliū collator dubi tauerit,vel de ratione poſſeſsionis pro qua exiguntur fiſcaliū deſcriptionū cuſtodes,vel per iudicē prouincialem,vel per locorū epiſcopū proferre coguntur,& fiſcalium oſtendere quātitatem;& ſecundū æquitatemvel æqualitatem publicę deſcriptionis p viribus patrimonij poſſeſſores exiganť: vt in auth. de col.§.hæc aūt iubemus. Itē fa.ſ.de anno. & tri.l.in fraudē.

n Cenſuræ.pro eo,id eſt,cēſurę de iure exigendæ:vel iuris ſtricti cenſuræ,ſcilicet æquitatis.

o Ordinem.eſt enim ordo,vt nunc vnū,nunc aliud.nūc ſimul æqualiter: non aūt vtvnū ſemp grauet:vt &.ſ.ti.j.l.j.

p DE IIS &c. Dixit de cogēdis: nūc de ſpōtaneis. & dicas qđ īmunis ſpō te decurionatū ſuſcipiēs,omnia munera decurioni iniūgēda ſubire cogiť,niſi pacto iuueť:vt.j.co.l.j. ſed aliud munus ſuſcipiēs,in aliįsnō prę iudicat:vt.l.ij.ſed in eo ſic ſibi nō filįs:vt l.iij.&.iiij. niſi naturali curiæ offeratur: tūc etiā liberis; vt.j. l.fi.§.fi.

SPONTE PVBLICA munera ſubeunt.

Qui patitur ſe decurionem creari,uidetur ſuo priuilegio renuntiaſſe,niſi ſub pacto hoc priuilegium acceptauerit ſaluo ſuo priuilegio:ſecus ſi ad alium honorem ſe eligi paſſus fuerit. Bartolus.

Imp, Antoninus A. I.

Veterani,qui cū poſſent ſe tueri immunitate his conceſſa q, decuriones ſe fieri in patria ſua maluerunt: redire ad executionem r, quā reliquerunt, non poſſunt:niſi q certa lege & pacto s ſeruandę immunitatis vel partem eius honoris t agnouerint.

Imp.Alexander A. II.

Qvi publici v muneris vacationem habet x : ſi aliquem honorem excepto decurionatu,ſponte ſuſceperit: ob id quòd patriæ ſuæ vtilitatibus ceſſerit, vel gloriæ cupiditate pauliſper ius publicum relaxauerit competens y: priuilegium non admittit.

Imp.Leo A. III.

Qvi conditioni nō obnoxius curiali z,quenlibet honorem vel munus voluntate propria in quacunq, geſſerit ciuitate,nullum præiudiciū circa fortunā ſuā ſtatūq, a factum a,ad quod eſt.ſ.de re.cre.l.ſi quis iuſiurandum.

s Pacto.id eſt,legitimo pacto.valet enim hæc conuentio:vt ff.de iur.immu.l.ij.&.j.l.fi.in prin.

t Honoris.alias honoris:tūc dic īmunitatis.i.honoris in totū:alias eſt oneris.Et no.q, idē eſt ſi filio īmuni facto decurioni cōſenſerit:vt no.ff.de mu.et ho.l.ſpōte.§.j.Itē huic legi cōtra iſti.de exc.tu.§.pe.ſed ibi in marito ſpeciale:vt ibi notaui.

v Qvi publici. omnia cōprehendit:vt.ff.de mun.& ho. l.fi.§.hæc omnia.

x Habet.quod qualiter ſit,habes.ſ.ti.ij.l.vlt.

y Cōpetēs.ſ.in aliįsvel etiā ī eodē ſi denuovoceť:vt.ſ.de excu.tu.l.volūtaria.et.ff.de priu.vete.l.ij.ī fi.et.ſ.de epi.et cle.authē.pſbyteros.et.j.l.pxi.ī prī.&.ff.deva.mu.l.ī honoribus.§. q muneris.Itē ad hoc,q, dicit decurionatū,facit.ſ.de lati.libe. tol.l.vnica.§.ſed etſi.&.ff.de pœnis.l.reſpiciēdū.circa prī. ac.

z Qvi cōditioi. Curiali.nō eiñ eſt curialis ſeu decurio.

a Statūq.q erat vt ad talia ibi nō cogereť,cū nō eſſet ciuis vel incola:vt.ſ.de inco.l.cū neq,.in alįs ergo ſibi non prę iudicat:vt.ſ.l.pxi.Sed quid ſi curialis erat, & in alia ciuitate talia egit?Rñ.reuocať ad curiā:vt.ſ.de decu.l.qui derelicta.& l.generalis.&.l.ſi qs decurio.Itē & tanq, vilis nō habet priuilegiū ne ſubdať tormentis: vt.j.de tabu.l.ij.& ſic præiudicat ſibi

Veterani. His conceſſa. quæ qualiter concedatur,dic vt ſ.tit.ij.l.qui īmunitatem. habent aūt & quædam priuilegia,quorū quædā et filįs eorū conceduntur: vt. ff. de priui. ve.p to.&.ff.de vac. mu.l.in honoribus. §.vacationum.

r Ad executionē, quā ante habebant, & cui renuntiare vidētur accipiēdo de curionatū: vt hic,& j.l.px.&.l.iij.in fi.et ff.de iu.īm.l.pe.§.fi. & de priui.ve.l.fi.in fi.& deva.mu.l.à de curionatu . & ſunt ſiłia de tacita renūtiatiōe:vt.ff.de va.mu. l.pe.§.fi.et de noua. l.ſi qs delegauerit.et de ope. lib.l.campanus. &.j. de tab.l.ij. Itē no.aliquē nō venire contra ſuum fa-

a Habes contra.ī.c. diuerſis fallacijs. per Anton. de But.extra de cler.coniuga.

† Facit contra.ad ſupplicationē.in h.extra de rescripti.vbi papa, permiſit archiepiſcopo Ragusieſi miniſtrare ſine uſu pallij quod palliū ſolis archiepiſcopis competit.

sibi ī aliquo. & facit ff.deva.mu.l.j.§.pe.

a Permaneant. si alia cā eos nō vrgeat.

b Eos accipere. vt opus puta publicū extruat.

c Discedant. vt alia scilicet mūera nō cogantur subire.

d Ex his. non obnoxijs.

e Omnia. indistincte per quod fit municeps, vt subijcit: vt ſ. de inco. l. ciues.

f Patrem. id est, de curionem. vel dic vt ſ. de decur. l. Alexandrinis.

g EOs qui. Manebit. non autē ipsi: vt. ſ. l. j. &. ij. & j. de decur. l. ij. &. iij. sed in filijs est secus ī dignitate: vt. j. de digni. l. si senator.

h Sub hac lege. sic. ſ. l. j. in fi. Accur.

i Properauimus. sic. ſ. de bo. quę libe. l. ij.

k Successores. etiam nō curiales, qđ secus est ī eo, qui origine vel sentētia vel alio modo fuit curialis: vt. ſ. quādo & q. quarta pars deb. l. j. &. ij. in prin.

l Ex quarta portione. vt quia antequam esset curialis, successit curiali: sicque quartam debuit curiæ. Accur.

m Non solum veteribus. vt. ſ. de natu. lib. l. iij. &. iiij.

n Sanctionibus. vt. ſ. de na. lib. l. communiū. & adde ī aut hē. quib. mo. na. eff. sui. §. si qs igitur. co. vij. Accur.

o Naturales. scilicet curiæ dati. Acc.

p Subsistentibus. subaudi vel filia nupta curiali: vt. ſ. quādo & q. quarta pars debe. l. ij. §. ad filiorū. &. l. fi. §. j. &. §. ij.

DE IIS, &c.

q NVllus. Curialis. i. decurio, vt cesset à decurionatu.

r Ac probatis causis. nota tria necessaria: vt prīceps: vt tēporalia: vt cā necessitatis probata: vt hic, &. ſ. de dec. l. nemo. si enim cuilibet affectanti concederetur, nō esset qui munera subiret: vt. ff. de vac.

sustineat: sed tā ipse, quàm liberi eius, & qui ex his in posterum procreandi sunt, ab omni huiusmodi nexu cū suis facultatibus liberi alienicę pmaneant[a]: ita tamen, vt si aliqua functio volentibus eis fuerit iniuncta, ex qua necesse sit eos aliqd accipere [b], quod ex data sibi pecunia in reliqs apud eos mansisse constiterit: soluentes, sine vlla molestia vel conditionis suæ formidine discedant[c]. Si quis verò ex his[d] omnia[e] decurionum munera, vel functiones, vel honores, nulla imminente necessitate, sed sua spōte peregerit: eū pro sua liberalitate patrem[f] ciuitatis, in qua volūtarius municeps aparebit, si hoc libuerit ei, fieri constituicę hac lege decernimus.

Liber homo, qui sponte curiæ seipsum tradidit, seipsum obligat, non suos liberos quandocunque genitos: secus si naturalis filius se offerat. Barto.

Imp. Iustinianus A. IIII.

EOs, qui curiali fortuna liberi constituti, postea se curiæ cuiuscunq; ciuitatis obtulerint: confidere volumus, quòd posteritas eorū non solùm iam procreata, sed etiam post talem deditionē procreāda, huiusmodi fortuna libera remanebit[g]: siue spāliter sub hac lege[h] curiæ se obtulerint, vt ab eis descēdentes, tali fortuna liberi permaneant: siue nullā huiusmodi fecerint mentionem: nullo audente dicere, quòd nati vel cōcepti post talem deditionē paternam cōditionē sequi debeāt. hoc enim speciali beneficio alacriores omnes ad cōferendam ciuitatibus huiusmodi opitulationē cōstituere properauimus[i]: ita tamen, vt nec occasione quartæ portiōis bonorū huiusmodi decurionis, quicūq; successores[k] eius aliquā inquietudinem patiātur: vtpote libera eius substātia omni curiali grauamine conseruāda. & si quid defunctus vel ex administratione curialium munerū, vel ex quarta portione[l] ad eandē curiam semel vel sæpius deuoluta, vel ex alia quacunq; causa eidem curiæ debuisse probetur: hoc idem successores curialibus reddere minimè dubitent: illis scilicet, quæ super naturalibus filijs, quos naturalis pater sub hac lege curiæ dedit, vel postea dederit, vt legitimos tam ex testamēto: quàm ab intestato successores habeat, non solùm veteribus [m] legibus, sed etiā nostris sanctionibus [n] dispositā sunt, præsenti lege excipiendis: vt non ipsi tantùm filij naturales[o], sed etiam ex his procreandi mares paternam sequantur fortunam, vel maribus liberis minimè subsistētibus [p], quarta pars substātię mortui, curiæ deputetur.

TITVLVS XLIIII.

DE IIS, QVI A' PRINCIPE VACAtionem acceperunt.

Impp. Theo. & Valent. AA. I.

NVllus vacationē temporalem curialis [q] accipiat, nisi id fortè veris ac probatis [r] causis annotatio nostra concesserit.

TITVLVS XLV.

DE VACATIONE PVBLICI MVNERIS[s].

Vacatio simpliciter concessa non porrigitur ad munera ordinaria. Bart.

Imp. Gordianus A. I.

MVneris publici vacationē ea continere, quæ nō lege, non senatusco sulto, nō cōstitutionibus principum iniunguntur [t], meritò responsum est: ad quam formam iuris pertinens [v] †, si cœperis ad munera extraordinaria à magistratibus deuocari, appellatione interposita poteris apud præsidē iuris rationibus protegi.

TITVLVS XLVI.

DE DECRETIS DE CVRIONVM SVPER immunitate qubusdam concedenda[x].

mu. l. j. in prin. & facit. j. de agri. et censi. l. immunitates.

s DE VACA. &c. Dictum est à quo conceditur vacatio: nunc quid concessa operatur. & dic munus aliud publicū, quod in administratione reipublicę sine titulo dignitatis subim?. vt. ff. de mu. et ho. l. honor. §. j. alić priuatum: vt tutela qđ etiā publicū est quo ad qd: vt instit. de excu. tut. in prin.

t MVneris. Iniunguntur. Quando conceditur vacatio: aut simpliciter: vt hic, aut plenius: vt & militiæ detur: cui conceditur immunitas: vt. ff. deva. mu. l. pe. §. duo. cum ergo simpliciter extraordinarias collationes duntaxat euitat, id est, ex improuiso à magistratibus indictas: ordinarias verò, id est, quæ à legibus vel senatusconsulto vel cōstitutionibus vel aliqua lege īponūtur, recusare non potest: qualia sunt omnia patrimōialia ordinaria: vt hic, & ff. de va. mu. l. in honoribus. §. qui muneris. &. l. ij qui. de patrimonialibus enim nemo se excusat: vt ſ. de mu. pa. l. ij. cum cōcord. &. l. qui immunitatem. &. ff. de mu. et ho. l. fi. §. fi. Itē quædam etiam personalia à magistratibus indicta non euitat: vt quę habēt honorem oneri mistū: vt. ff. de mu. l. cui muneris. & ad idem de va. mu. l. sextum. §. numerus. Item & tutelam fauore pupilli non euitat: vt. ff. de excu. tut. l. spadonē. §. qui acceperint. patrimoniale extraor. euitat: vt. ff. de vac. mu. l. in honoribus. §. qui muneris.

† pertinet

v Pertinens. quia vocaris ad extraord. & habes va. per priui. & sic habes ius appellādi. ergo &c. vt ſ. quemadmod. ciui. mu. indi. l. j.

x DE DECRE. &c. Nā & *super alijs interponitur: ut super alienatione*

tione prædiorũ curialiũ: ut. ſ. de præ. cu. l ij. & ſuper eligendo ſyndico uel actore. ut. ff. quod cuiuſ. uni. l. nulli. uel alio officiali: ut. ſ. de dec. l. ij. Itẽ ſuper ſalarijs medicorũ & magiſtrorũ liberaliũ artiũ: ut. ff. eo. l. iij, Itẽ ſuper bannis & ſtatutis: ut. ff. eo. l. fi. quid autẽ ſi ſtatuerũt ut pater teneatur pro delicto filij, uel aliud cõtra ius? Rñ. ſecundũ P, ſi cõtra tale ius eſt ſtatutũ cui poſſit derogari pacto uel renũtiatione: tunc & per ſtatutũ quali quilibet renuntiet. alias non quos habes. ſ. de pact. l. ſi quis in conſcribendo

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. I.

EXceptis, qui liberaliũ ſtudiorũ antiſtites[a] ſunt, & q medẽdi cura funguntur[b], decurionũ decreto imunitas nemini tribui põt.

Iidem AA. & CC. II.

ORdinis ambitioſa[c] decreta ſacris cõſtitutionibus reprobantur.

TITVLVS XLVII.

DE EXCVSATIONIBVS MVNERVM[d].

Qui gerunt negotia principis, non habent immunitatem à muneribus, niſi ſint ex illis officijs, quibus eſt ſpecialiter conceſſum. Bar.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. I.

ETiã ij, qui noſtra[e] procuraſſe mõſtrãtur, muneribus ciuilibus, quæ dignitati eorũ cõgerũt, fungi debẽt.

Pars actorum Diocle. & Maximian. AA. & CC. II.

INductis[f] Firmio & Apollinario, & cæteris principalibus Antiochenſiũ adſtãtibus Sabinus dixit†: Dioclet. III.

CErtis dignitatibus data à nobis indulgentia eſt munerũ ciuiliũ & ꝑſonaliũ[g], id eſt, ijs, qui aut ex protectoribus[h] ſũt, aut ex ꝑpoſitis[i]. hi ergo ad munera perſonalia aut ciuilia[k] non vocabuntur.

Iidem AA. & CC. IIII.

TVtelæ[l] ſolicitudo à muneribus ciuilibus[m] non quibuſdã patrimonialibus excuſatur: vt. ff. e. l. his honoribus. ſ. angariarũ. & de mu. & ho. l. fi. ſ. pe, porro ab omnibus aliquẽ excuſari nõ meminit Py. ſe legiſſe: cum etiam Imperator & Auguſta quẽdã talia ſubeãt: vt. j. de q. mu. l. ij. et. ſ. vt in ẽp. ſpe. l. j. ſed legit. ff. de iur. immu. l. ſemp. ſ. licet. et. j. de priuil. eo. qui in ſa. pa. mili. l. ij. &. j. de profeſ. l. medicos. Acc.

Imperator à muneribus quandoque non excuſatur.

excuſat: vtpote cùm nec tres ſimul iniũctæ diuerſarum domuũ, huiuſmodi beneficium e præſtent[n].

Iidem AA. & CC. V.

HYdraulæ[o] munerũ ciuiliũ immunitatẽ ſibi iure cõceſſam[p] approbare minimè poſſunt.

Iidem AA. & CC. VI.

PRocuratores[q] abſentium reipubli. cauſa, munerum ciuilium vacationẽ nõ habẽt,

Iidem AA. & CC. Caio. VII.

VEnatoribus[r] immunitas ob hanc profeſsionẽ ſolam nullo iure conceſſa probari poteſt.

Imp. Conſtantinus A. VIII.

NEgotiãtes[s], veſtiarios, linteones, purpurarios, & particarios[t]†: qui deuotioni noſtræ deſeruiunt[v], viſum eſt ſecundum veterem cõſuetudinem ab omni munere immunes eſſe.

Præſes uel alius iudex non poteſt collectam imponere: ſed ſi neceſsitas imminet, debet ſcribere præfecto; & præfectus reſcribit principi qui hoc permittet. Bar.

Idem Auguſtus, IX.

PLacet nullum omnino iudicem decæterò prouincialibus inferendum[x] aliquid indicere: vt ea tantùm ſeduló cunctorum ſtudio penſitentur, quæ canonis inſtituti forma complectitur[y], vel noſtra

ETiam. Noſtra. alias noſtro. ſ. patrimonio. i. ad vtilitatẽ. alias noſtra, ſcilicet patrimonia vel negotia: & ſic eſt ꝑcuraſſe. ĩterim tamẽ dum adminiſtrant, excuſant ſe: vt. ff. de excuſ. tuto. l. adminiſtrantes. & ita caute dicit ꝑcuraſſe. & facit. j. de quib. mu. vl præſta. l. j.

f INductis. ſcilicet in palatio.

g CErtis Et perſonalium. nõ patrimonialium.

h Protectoribus, de his. j. de dome. & prote.

i Præpoſitis. ſcilicet laborũ: vt in proxi. ti. & de præpo. laborum. l. j. Accur.

† Parthiarios legit Alci. hic Pyr. aut pelliparios, alij, pannarios. tu diſpice.

k Ciuilia. ꝑ eodẽ: quia ciuilia ſunt: vt ff. de mu. & ho. l. fin. ſ. hæc omnia.

l TVtelę. ſcilicet vnius.

m Ciuilibus. quæ ſunt publica vtilitate: qd' nõ eſt in tutela: vt. ff. de excu. tu. l. athletæ. ſ. tutela.

n Præſtent. à ciui. ſed à quarta tutela bene excuſant: vt. ff. de excu. tut. l. tria. et ſ. qui nu. tu. l. j. quæ ſunt contra.

o HYdraulæ, id eſt, aquam deferẽtes in aulam principis. vel dic cuſtos ductus aquę aulę imperialis: et dicitur ab hydor, qd' eſt aqua, & aula: vt. j. de aquæ duct. l. decernimus, ſ. vniuerſos.

p Conceſſam. eo quod ſunt electi ad aliud officium.

q PRocuratores. Dimiſſos in ciuitate ab abſentibus reipub. cauſa. Az. alias debitor ex adminiſtratiõe & ex pol licitatiõe excuſatur ab oneribus: vt. ff. de mune. & ho. l. reſcripto. ſ. debitores.

r VEnatoribus. alias ſenatoribus, alias venatoribus. et fa. ff. de ſer. ru. prędio. l. diuus. Itẽ decretum hoc dicit quod ſubijcit, nullum venatorem legimus eſſe ſanctum.

s NEgotiantes. in curia principis. præmittit genus.

t Et particarios. qui circa quoddam genus veſtis negotiabantur.

v Deſeruiunt. ſ. dum ſeruiũt: vt. ff. de iur. immu. l. ſemp. ſ. negotiatores. et ante iniunctũ munus negotiari cœperant: vt ea. l. ſ. hoc circa vacationes. nam tunc ab omni: vt hic, etiã à patrimoniali munere excuſant: vt. d. l. ſ. licet. niſi forte ab eis à quibus nec princeps: vt. ſ. tit. j. l. ij. in prin.

x PLacet. Inferendum. i. dãdũ ordinariũ vel delegatum,

y Complectitur. ſcilicet quadrageſimas. Itẽ ꝑ luſtra quę

ſunt

sunt ordinariæ:vt.ſ.de iudi.l.j.&.ij.

a Inferenda.ſ.extra ordinē,decerni dico vel delegatione.ſ. per pragmaticā vel epiſtolas:vt.ſ.de anno. & trib.l.iij. & de indi.l.particulari.& ſuperindi.l.j.

b Vrgere,diſper dij puta.

c Celſitudinem tuam.præfecto prætorio loquitur.

d Fieri.ſcilicet dictæ penſitationis extraordi.faciendæ.

e Roboretur.qđ exactū eſt.& tūc dabitur palatinis, vel cui princeps dixerit: vt.ſ.de bo.va.l.ſi vacantia.

f Quadrupli.facit j.de cen.l.perequatores.& in auth.vt iu. ſi. quo.ſuff.§.ſic igitur.et.ſ.de iur.fiſ.l.q in contractibus.et.ſ. ad.l.Iul.rep.l.j. et fi. in fi.&.ff.de pub.l.licitatio,§.qđ illicite. &.j. de decurio.l.ij.ī fi.Sed contra.ſ.de ſuperexac.l.j.vbi dicit in duplū.Sol.vt ibi.

g Seueritas.ſed nō tanta.& ſic de cōſentientibus vel nō contradicentibus dicit.

h Curialis.alias curialis,& iūgitur præcedentibus, alias curiales,& tunc ſequētibus.& ſupponit p prædictis iudicibus & officialibus:& facit.ſ.de ap.l. quoniā iudices. Acc.

i Illud.quis hāc. ſ.functionem. & ſupponit pro quolibet pſonali munere.

k Pretio. vt loco muneris detur pecunia:vt.ff.de mune.et ho.l.æſtimationē. alias & pecuniā pdit, et munus ſubit vt.ff. de polli.l.ī priuatis. §.j.& ſic.ſ.de ꝓcur. l.litē.&.ff.de tu.l.in eos.Itē facit quoquo modo.ff. de va. cog. l.j.§.pinde. vbi dicitur.q̄dā honeſte accipiunt &c.Itē facit.ſ. de ceſ.bo.l.propter.

l Priuatæ.Prędia. principis, data in perpetuā emphyteuſim non ſoluunt ſupindicta etiā iuſſione principis: vt hic, &.j.eo.l.pen. & j.de lo.fun.ci.l.ij.& fi.& hæc ſunt priuilegia quæ hic dicit.

clementia decernit inferēda[a], vel delegatione ſolēniter ſanciēte, vel apl'is præcedētibus. ſed ſi quid vrgere[b] forſitā cœperit: referri ad celſitudinem tuā[c] ſtatuimus,& autorem te fieri[d], & eo perſoluto referri ad ſcientiā noſtrā, vt nobis iubentibus roboret[e]. Si quis autē vſurpatoria temeritate amplius aliqd fuerit conatus exigere:obnoxius quadrupli[f] repetitione teneatur, quæ ſeueritas[g] iuſſionis ad ordinariorum iudicū officiorūq; terrorē debebit excurrere: vt ſi eorū vel gratioſa cōniuētia, vel ignobili diſſimulatione temeritas admiſerit curialis[h]: eos quoque damni ſimplicis pœna caſtiget.

Impp.Valent.& Valens AA. X.

Illud cōuenit præcaueri, ne quis hanc[i], quæ perſonalis eſt functio,pretio[k] putet eſſe taxandam.

Prædia emphyteutica principis extraordinarias præſtationes non ſoluunt.Bar.

Imppp.Gratianus,Valent.& Theod. AAA. XI.

Priuatæ rei noſtræ priuilegijs permanentibus, nihil extra ordinem prædia[l] iure perpetuo conſignata ſuſtineant:neq; adiectis[m] ſæpius, ac præter primū delegationis canonem[n] poſtulatis[o] afficiantur impendijs[p]: quādoquidem neque aurario canoni[q] ſub priuilegijs æſtimato, aliquid ex ea iubentibus nobis præbitionum diuerſitate decutitur[r]; & pari cum cæteris[s] æſtimari[t] ſorte non conuenit, quos[v] præter annonarias functiones[x] æſtimata perpetua[y] penſitationum prærogatiua[z] nexuerunt.

Protonotarij,notarij, & referendarij principis habent immunitatem ab extraordinarijs muneribus.Barto.

Iidem AAA. XII.

Eos,qui cum honore comitum, nomine magiſtrorum memoriæ[a] prefuere[b] vel epiſtolis vel libellis, item eos, qui ibidem peragendis[c] ſignā diſcq; reſponſis noſtræ māſuetudini obſecundant:omnium ciuilium[d] munerū fieri iubemus exortes.igitur qui ex eo gradu palatio noſtro adhæſerint[e], adeſſe ſibi competentia priuilegia glorientur.qui verò ſuperioribus dignitatibus creuerīt[f],nihilominus eius loci priuilegia præſtò[g] ſibi fuiſſe lætentur.

Palatini in dignitate conſtituti etiam poſt dignitatem finitam,& magiſtri ſcientiarum,& legati à ſordidis muneribus hic declaratis ſunt exempti.Io.de Pla.

Iidem AAA. XIII.

Maximarum[h] † culmina dignitatum conſiſtoriani quoq; comites, notarij etiā noſtri, & cubicularij omnes atq; excubicularij, ab omnibus ſordidis muneribus vindicentur[l]. cæteros autem palatina vel militari intra palatium prærogatiua munitos, ita demū priuilegium ſimile contineat,ſi prioribus[k] ſtatutis ſe ad huiuſmodi exceptionem docuerint partinere: vt nō ſingulis indulta perſonis, ſed in commune dignitati vel corpori huiuſmodi beneficia doceantur fuiſſe conceſſa.circa rhetores atque grammaticos eruditionis vtriuſque[l]

†Multa hīc l.Alciat. hic, & Pyrrhus i princ. huius titu.

m Adiectis.ſ.ſuperindictis extraordinarijs.

n Canonem.à quo non excuſatur:vt.ſ.de exac.tri.l.ſi diuina.& de indic.l.j.

o Poſtulantis.alias poſtulatis,alias poſtulantis.

p Impendij.ſ.extra ordinem prædictis.

q Canoni.id eſt, dicere ſuſceptori aurario quāquā priuilegiato inter cęteros ſuſceptores nihil decutit.i.ſoluitur ex ea.ſ.delegatione quā faceremus,p ſuperindictis quacūq; ex cauſa facimus,ei ſolui ab alijs;neq; em etiā alijs īminet hoc onus, niſi principe permittente:vt.ſ.de ſuperindic.l.j.

r Decutitur.alias diſcutitur.alias decurritur:& tūc dic aurario,id eſt,procuratorio.

s Cæteris.ſcilicet priuatis.

t Aeſtimari.poſſeſſores prędiorū principis datorū in perpetuā emphyteuſim.

v Quos.ſ.cæteros.

x Functiones. ſcilicet ordinarias.

y Perpetua.alias ꝑpetuo. alias perpetua.

z Prærogatiua ſuperindicta quæ ex prærogatiua & etiā extraor. præſtātur, alias æſtimatas.i.taxatas ordinarijs: & ſic iungitur cum ſuperioribus.alias æſtimata.ſ. ꝑrogatiua.i. taxata extraordinaria,& ſic iunge cum inferioribus.

a Eos. Memorię.i. fuerūt magiſtri ſcriniorū memoriæ,ſacrarum epiſtolarum vel libellorum: vt ſubijcit epiſtolis vel libellis:de qbus habes.ſ. de decu.l.fi.& generaliter omnes magiſtri cuiuſcunq; ſcrinij:vt.j. de ma.ſcri.l.j.

b Præfuere. dico cū honore comitū.i. quia comites dici & eē meruerīt, vt ſunt comites præſidū & procōſulū & procuratorū Cęſaris:& comites cōſiſtorij,& archiatri palatij:qbus omnibus data eſt excuſatio: vt.ff.devac. mu.l.legato.§.j. niſi ſuffragio ꝑceperint dignitates: vt.j. de le.l.vniuerſi.

c Peragendis. de his habes.ſ. de ijs,q ſe defen.l.fin.

d Omnium ciuilium. qđ ad perſonalia reſtringitur:vt no.ſ.de va.mu.l.qui immunitatem.

e Adhæſerint.aſs deceſſerint,& aſs acceſſerīt,& aſs abſceſſerint.ad quāvltimā facit.ſ. de aduoc. diuer.iud.l.j.&.j.de fabri.l.eos q.et.j.de ꝑpo.ſa. cu,l.ij.&.j. de comi.q ꝑuinc.re.l.j. & de ꝓxi.ſac.ſcri.l.j.

f Creuerint.i.finita prima eliguntur ad maiorē:retinēt qđē priuilegiū primę:vt.j.de dig.l.iij.& de agē.in re.l.fi. Accur.

g Præſto.i.præſentanea,ac ſi nec maiorem accepiſſent.

h Maximarum.vt illuſtres & ſuperilluſtres qui ſunt maximi:vt.j.l.fin.

i Vindicētur,ſimiliter porcinarij vrbis æternæ:vt.j.de ſuarijs.l.j.item ſilentiarij:vt.j.de ſilen.l.ij.&.iij.& ꝓximi ſacrorū ſcrin.vt.j.de proxi.ſa.ſcri.l.hac lege.

k Si prioribus.id eſt,priuilegijs ſibi datis ante hanc.l.

l Vtriuſque.i.vtraq; arte eruditos.ſ.grāmatica & rhetorica.

a Vetuſto. ad hoc. ff. de mu. & ho. l. fi. §. ſi. Item philoſophi à ſordidis excuſant: vt. ff. de vac. mu. l. in honoribus. §. philoſophi.

b Sordidorum modo numerare incipit ſordida. quibus adde quæ ſunt. ff. de mu. & ho. l. fi. §. inter ꝓſonalia. & ſecundū hoc dic exceptio. i. acceptio. Vel dic ſecūdo, ꝙ excipit quædam ſordida ſubeūda ēt per prędictas perſonas: ante tñ ſpecificat q̄dā ſordide de nō ſubeūdis. & dic, ꝙ tributū nō eſt ſordidū: vt. ff. ad mu. l. liberi. §. ex cauſa.

c Pollinis. alias polline. i. tenuis buratario de ſtaminga, qua detruditur ſubtiliſſima farina, ex qua cōficitur Polla. i. albiſſima farina.

d Nec parauerēdorū. vt. j. de proxi. ſac. ſcri. l. hac lege.

e Rheticus. ſpecies ſordidi muneris. A.

f Expeditionis. ſic. ſ. de ſa. ſan. eccle. l. neminē. & . j. de cur. pu. l. nullus. & j. titul. j. l. ij.

g Materiam. vt. ff. de lega. iij. l. ligni. appellatio.

h Tabulata. vt. ff. de ſerui. vr. p̄di. l. ſeruitus. §. ſi antea. hæc quidem ad publicas ædes cōſtruendas prę ſtabanť: vt. j. ſtatim.

i Eum. i. ille. ſic. ſ. de fideiuſ. l. cām quæ.

k Non poſcit. alias poſcit, alias paſcit.

l Ab huiuſmodi iuris. alias iure, alias iuris

m Sacris ædibus. i qbus arma reponūtur, alias eſſet contra ſ. de ſac. ſanc. eccl. l. ad inſtructionem.

n Capitalis. alias capitationis, alias capitalis.

o Temonis. ſpecies ſordidi muneris.

p Poſſeſſio. vt eſt poſſeſſio rerū priuatarū Auguſti & Auguſtæ: vt. j. de priui. do. au. l. j. & poſſeſſio ſenatorum: vt. j. de digni. l. quoniā diuerſi.

q Poſſidere. i. habere in præſenti. Idē & ſi in præteritū habuerunt: vt ſubjcit, & j. eo. l. eam legem.

r Ordidorū. quę ſint habes. ſ. l. proxi. in prin.

s Ad hæredem ſcilicet extraneum. ſed ad ſuū etiā perſonale priuilegium tranſit. vt. arg. ff. ſo. ma. l. maritum. & l. ſequen. & l. etiam. & ff. de leg. j. l. ſciendum. §. legati. ſecundū P. & no. ꝙ aut deferť perſonæ vni vel omnibus de militia illa immunitas vel priuilegiū, & nō trāſit ad hæredem: vt hic, & de cen. l. iij. in fi. & ff. de re. iur. l. in omnibus. & l. priuilegia. & de iur. immu. l. j §. ꝓſonis. & ff. de vſu. & habi. l. vſus. aut rebus: & datur ſuccedentibus in eam rē: vt. ff. de cē. l. iij. cū cōcor. aut dať generi vel perſonis hoc pacto vt ad poſteros deſcēdat: & tūc non deſcēdit niſi ad eos q̄ ex fœminis nati ſunt: vt. ff. de iur. immu. l. j. §. j. & l. iij. aut ciuitati vel loco, & tunc tranſit: vt. ff. de cen. l. forma. §. quā q̄. quia ſemper eſt idem populus: vt. ff. de iu. l. proponebatur.

t Dignitatis. exēpla. ſ. l. proxi. & legibus inductis.

v Eam legem. dicit de lege ſuperiori, maximarū. nā & hęc & illa ſunt Valentini. Accur.

x Quandiu. ſ. tm & facit. ſ. l. maximarum. in fi. & ff. de cōſti. prin. l. fin. & j. qui mili. non poſ. l. eos. §. ſciturís. & ſic not. immunitas non cum dignitate, ſed cū perſona extinguitur: vt. ſ. l. proxi. no.

y Videnter. Iure teneātur. ſic em̄ tenenť: vt. j. de lo. prædi. ci. l. prædia.

z Ordinem. i. ordinarium canonem.

a Pretij. ad hoc. j. titu. j. l. j.

b Sordídis. q̄ ſint, habes. ſ. e. l. maxīarū.

c Imperatum. vt ſ. eo. l. priuatę. & j. de priui. do. au. l. j. & l. fi. & de locatio. prędio. ciuili. l. j. Item cōtra. ſ. de ſuperindi. l. Sol. vt ibi.

d A Bílluſtríbus ſ. l. maximorū. in prín.

e DE QVI. MV. *De ijs, qui ſe excuſant, dixit: nūc qui non. & dic differētiā inter hūc ti. et ſ. de immu. ne conc. quia ibi ſpecialiter de immunitate tributorū. uel ibi oſtendit in quibus caſibus ſpecialiter immunitas concedēda ſit. hic aūt in quibus generaliter non poteſt opitulari.*

f Compa. rationi. q̄ cōparātur ad opus publicū & curator præficiť. q dicit habere perſonale munus: vt. ff. de mun. & ho. l. j. §. fi. & l. fin. §. j. & fa. ff. de vſu. l. ſi pēdentes. §. ſiquid.

g Tranſuectioni. q̄ fit vel cū curribus, vel cum nauibus. nec enim à tali tranſuectione debet quis ſe excuſare: vt. j l. proxi.

h Vniuerſi. etiā Impator & Auguſta: vt. ſ. ne. li. l. j. & ſe. & ſ. titu.

† impetratū

Vetuſto[a] more durante. Sordidorum[b] verò munerū talis exceptio ſit, vt in prīmonijs dignitatum ſuperius digeſtarū, nec conficiendi pollinis[c] cura mādetur, aut panis excoctio, aut obſequiū piſtrini, nec paraueredorum[d] huiuſmodi iuris aut parangariarum præbitio mādetur, exceptis ijs, quibus ex more Rheticus[e] limes includitur, vel expeditionis[f] Illyricæ pro neceſsitate vel tēpore vtilitas adiuuatur. Operarum quoque artificum diuerſorū, excoquēdæ etiam calcis obſequia, nulla de talibus adiumenta poſcantur. Materiam[g] lignorū atq; tabulata[h] exceptorum virorū patrimonia non præbeant: carbones quoq;, niſi eū[i] quē moneta ſolenniter vel fabricatio ſecundū veterē morem poſcit[k] armorum, ab huiuſmodi iuris[l] præbitione deſiſtant. publicis vel ſacris ædibus[m] conſtruendis atq; reparandis, capitalis[n] atque temonis[o] neceſsitas nulla mandetur: legatis atq; ad lectis ſumptus poſſeſsio[p] huiuſmodi priuilegijs munita non conferat. hoc tamen his patrimonijs proſit, quæ dignitatem proprio vidētur nomine poſſidere[q]. eos etiam, qui ſimili honore functi ſunt, generali prærogatiua à præbitione ſordidorū munerū vindicamus.

Priuilegium perſonale non trāſit in ſucceſſorē. Bart.

Iidem AA. XIIII.

SOrdidorum[r] munerū excuſatio delata perſonis, ad hæredē[s] ſucceſſorem've tranſire non poteſt. Neq; enim † poteſt eſſe perpetuum, quod nō rebus, ſed perſonis, contemplatione dignitatis[t] atq; militiæ indulſiſſe nos conſtat.

Imp. Valēt. The. & Arc. AAA. XV.

EAm legem[v], quam de extraordinarijs ſordidisq; muneribus: expreſsis vocabulis fūctionū, & inſignibus dignitatū, ſine vlla ambage præſcripſimus: ita circa eos, ī quos noſtra munera redundarunt, eſſe præcipimus ſeruandam, vt ijſdem beneficijs nō quandiu[x] militauerint, ſed quādiu vixerint, perfruantur.

Prædia principis propria uel emphyteuticaria ab extraordinarijs & ſordidis muneribns ſunt exempta. Barto.

Imp. Arcad. & Hono. AA. XVI.

EVidenter atque abſolutè iubemus, ne fundi ad patrimonium noſtrum pertinentes, ſeu cōductionis titulo, ſeu perpetuo iure teneantur[y] aliquid præter ordinē[z], ſuperindicti vel pretij[a] nomine, de ſordidis[b] quibuſcunq; muneribus agnoſcant. nam & hoc à diuis principibus imperatū[c] eſt †, & à noſtra ſerenitate reparatum. Quiſquis igitur iudicum contrà fecerit, quinque pondo auri de facultatibus ſuis & de officijs ſuis, totidem & de curialibus, qui exequi malè iuſſa feſtinant, nouerit eruenda.

Iidem AA. XVII.

AB illuſtribus[d] perſonis[e] ſordida munera & extraordinariæ neceſsitatis damna remouemus.

TITVLVS XLVIII.

DE QVIBVS MVNERIBVS, VEL PRÆſtationibus, nemini liceat ſe excuſare.

Imp. Aurelianus A. I.

COmparationi[f] tranſuectioni / que[g] ſpecierum vniuerſi[h] ſine vllo priuilegio coarctentur ad neceſsi

§.titu.j.l.maximarum.§.sordidorum.&.j.l.proxi.ar.j. de præd. naui.l.j.in princi.

a Illyricanas.i.quando Imperator ducit exercitum in Illyricũ i.Sclauoniam:idem esset si alibi duceretur exercitus principis:sed loca tangit,vbi plus necesse erat exercitum ducere.

q Titulis.i.necessitatibus supradictis vel transuectionibus.

tates Illyricanas[a]. Nam in his duntaxat titulis[b] nullum sub quodã cessare priuilegij velamento censemus:sed sub hac[c] conditione,cùm tempus exegerit,huiusmodi collatiõi succumbãt,vt non tantũ requiratur idoneus[d]:verùm vniuersi proportione suæ possessionis iugationisq; ad hæc munia[e] coarctẽtur, & à summis[f] sarcina[g] ad infimos[h] vsq; decurrat[i].

Impp.Theodos.& Valẽt.AA.ad Taurũ præf.præt. II.

CVm ad felicissimam expeditionẽ nominis † nostri omnium prouincialiũ[k] p loca,qua iter arripimns,deberant nobis solita ministeria exhiberi:neminem ab angarijs[l] vel parangarijs vel plaustris[m] vel quolibet munere penitus excusari præcepimus:sed oẽs, siue ad diuinam nostram domum,siue ad venerabilis Augustæ,vel ad sacrosanctas ecclesias, vel quaslibet illustres domos pertinent[n], nec lege pragmatica[o],nec diuina[p] annotatione,sacro'ue oraculo excusatos[q],indictionibus magnificæ tuæ sedis tempore nostræ expeditionis obedire decernimus.

Imp.Leo A. III.

HAc prouidentissima lege statuimus, omni excusatione[r] cessante,nullaq; personali† dignitate penitus exceptа[s], in quibuscunq; locis administrationi sublimitatis tuæ commissis opus exegerit: murorũ constructionem[t], seu comparationem[v] frumẽti,alia runcq; specierum sine vllo impedimento, prout commodũ atq; necessarium magnitudo tua perspexerit, fieri.

TITVLVS XLIX.

QVI AETATE VEL PROFESSIONE se excusant[x].

Studentes habent immunitatẽ à muneribus personalibus usque xxv.ann.suæ ætatis. Barto.

Impp. Diocletianus & Maximianus AA. I.

CVm vos affirmetis liberalius studijs operã dare, maximè circa iuris professionẽ[y] cõsistendo in ciuitate Berytiorũ prouinciæ Phœniciæ:prouidendum vtilitati publicæ & spei vestræ decernimus, vt singuli vsque ad vecesimũquintum[z] annum ætatis suæ studijs non auocentur.

Iidem AA.& CC. II.

CVm filos tuos patria potestate[a] liberatos, adhuc minores legitima ætate esse dicas;meritò postulas,vt liberalibus studijs non auocentur: & ideo muneribus personalibus quæ ad patrimonium non pertinent[b],nõ adstringentur, si ciuium inopia non est[c].

Maiores.lv.an.excusantur à muneribus personalibus,non patrimonialibus. Barto.

Iidem AA.& CC. III. a

MAnifesti iuris est,maiores.lv.ann. inuitos ad munera personalia[d] vocari non posse.cùm itaque septua-

publico sumptu:vt.ff. de ope.pu.l.iij.

v Comparationẽ.ad hoc.§.l.j.cũ cõcor.&.§.siue cẽ.vel reli.l. fi.& de mu.pa.l.fi.Sed cõtra huic.l.& primæ huius ti.est.ff.de excu.tu.l.sed reprobari.§.sunt autẽ.Sol.illa secũdũ istã.s.qa hoc est necessitas.Vel illud speciale in philosophis:quod non placet:vt §.de mu.pa. ꝓfessio.

x QVI ÆTATE VEL PROFESSIONE. *Quidã habent qui ætate:alij qui professiõe.et j.in lege manifesti habetur qui ætate.sed certe professio sola non excusat.sed ætas sola & dic: dixit de quibusdã excusationibus, nunc de alia.*

y Vm. Professionẽ. Innuit professionẽ.iuris esse de liberalibus studijs:qđ non est verũ:& not. Berytiorũ qa ibi docebat ius vt in procœ.ff.§. hoc autẽ.

z Vicesimũquintũ.q cœptus hĩ ꝓ cõpleto fauore honoris vt.ff.de mu.& hono. l.ad rem.& dic qꝺ est tenera ætas vt hic:& prouecta quæ excusat:vt.j.l.fin. &. ff.de decu.l.nõ tm̃ sed primi volentes etiã non admittũt, secũdi sic: vt.ff.de leg.j.l.fin.& §.de decu.l.iij. Quid si veniã ætatis impetrauit? Respõ.adhuc idem:vt.§.de ijs q ve. æta.l.fi.& qa tenera ætas est: nihilominus qđ si de facto fuit creatus magistratus vel in officio? Videtur qꝺ licet habeat salarium non habeat tamen dignitatem:vt.ff.de decu.l.spurij.§.j.sed ibi quando ab alio.secus si à principe:vt.ff. de re.iu.l.quidam.in fin. quæ est cõtra. alias in iudice distingue : vt ff. de iu.l.cũ prætor. §.pen.Item facit hoc ætas , nõ studium.

a CVm filios.Potestate. hoc iõ dicit:qa si esset in potestate:nõ esset dubitatio:nã pĩ solus vocaret ꝓ mõ patrimonij:non aũt filij,cũ nihil haberent: vt arg. §.de ijs qui nu.lib.l.cũ facultates.posset etiam esse alia ratio:quia eadem persona est patris & filij existentis in potestate:vnde cum vna solum persona iuris fictione præsumatur,sufficit patrem solum subire munera.

k Vmad. Prouincialiũ.i.si p Italiam:vt.§. de sac. sanc.eccle.l. iubemus nullã. nam cum ipsa lex nõ distinguat Italiam à prouincia nec nos distinguere debemus:vt.ff.de pu. l. de pretio. Accur.

l Angarijs. dicunt exhibitio operæ sine sumptu: parangariæ qñ vtrunq;.s.exhibitio operæ cum sumptu:& sic mistum.

m Plaustris.qñ rebus tantum.& sic vel pro .i. quolibet &c. sed P.dixit quolibet etiam personali.

† Alias persona vel dignitate.

n Pertinent: vt.§. de sac.sanc.eccle.l.neminem.&.l.iubemus nullam nauẽ.&.§.l.ꝓxi.in princip.cum cõcor. Excipe veteranos & milites: vt.ff. de mu.& ho.l.fi.§.hæc omnia.

o Pragmatica. facta cũ cõsilio procerũ, & ad exhortationẽ.

p Diuina facta proprio motu.

q Excusatos.vt.j.de cursu pu.l.nullus.sed hic loquit̃ prꝫfect. præ.qui debet omnibus subditis istud prædicere & manifestare, ne aliquis possit prætendere excusationem ignorantiæ.

r HAc prouidẽtissima. Excusatione.s.fieri.quod est in fi.& fa.§.de ope.pu.l.ad portus.& de offic.procõ.l.fi in aliquam.hoc munus est sordidũ:vt.§.titu.j.l. maximarum.§.publicis.vnde forte ecclesia excusatur:vt.§.de sac.sanc.eccle.l.placet.

s Excepta.quantum ad hunc casum.

t Constructionẽ. vnde tamen autoritate principis fiat, non

b Non pertinent. nam quædam pertinent,vt sunt mista,& illa subijcit.quod dic:vt.ff.de va.mu.l.ij.§.muneris.& facit.§.de mu.pa.l.neq;.

c Non est.tunc ergo excusatur:vt.ff.de mune.& ho.l. vt gradatim.§.quoties.nisi sit pupillus,vt.ff.de iure immu.l.ij.§.j.Item & quando esset etiam consuetudo patriæ:vt.ff. de va.mu.l.ij.in princip.

d MAnifesti. Personalia.secus in honore vel munere ei cohærẽti:vt.ff.de va.mu.l.ij.§.muneris.nisi sit decurio : quæ licet

licet sit dignitas,vt.ff.de va.mu.l.ad decurionatum.tamen excusat:vt.ff.de decu.l.ij.§.fi.& no.lv.an.excusant ab alio personali munere:vt hic,&.ff.de decur.l.ij.in fin.sed in tutela & cura lxx. vt.ſ.qui æta.l.j.&.v.

a Septuagenario.quia ſi.lv.an.excuſant,ergo maior numerus multo magis excuſat:qa ſi id de quo minus videtur ineſſe &c.Et no.ætati deferendum eſſe, niſi de nouo nunc ſit factus diues:vt.ff.de iure immu.l.ſemper.§.j.vel niſi ſit cõſuetudo: vt ff.de decu.l.nõ tantũ. §.fi.velniſi inopia:vt ff.de mun.& hono.l. vt gradatim.§.quoties.& fa.ad.l.ſ. de teſti.l.iuriſiur.&.ff.de decur.l.non tantum. in prin.& de ter.mo. l.ij.in fi.& de decur.l. ſi vltra.&.ff.de iur. immu.l.maiores.& de va.mu.l.in honoribus. & inſti.de excu.tuto.§.fi.

b QVI MOR. SE. Hoc ꝓpetuo vel ad tẽpus excuſat prout tẽporalis vel ꝓpetuus: vt.ff.de excu.tu.l.nõ ſolũ.§.fin. &.l.ſeq.& ff.de vac.mu.l.pe.& l.ij.§.quem ita.

c Sea.vtriuſq;.ſecus ſi vnius vt.ff.de exc.tut.l.frater.ſic in ſurdo & minus audiente:vt.ſ.qui mor.& ff.e.l.ij.§.minus.

d Perſonaliũ.quę corpore ĩplenda ſunt cæterũ ea q̃ conſilio prudentis viri vel patrimonio fiũt,nõ excuſant:vt.ff.eo.l.ij.§. corporis vñ verſus, Conſilio pollet, cui vim natura negauit. Ad qđ.ff.de capt.& poſtli.re.l.poſtliminium.§.fina.&.§.de trãſa.l.ſanũ.&.ſ. qui teſt.fa.poſ.l.ſenium. Item hic de nouis:nã ꝑterita non euitat ſecundum P.vt.ff.de poſtu.l.j.§.caſum.& de iudic.l.cæcus.&.ſ. de dec.l.infamia.&.ĩ.de agen.in re.l.pe.in fin. niſi tutela & cura vt.ff.de excu.tu.l.poſt ſuſceptam.

genario[a] maiorem te eſſe profitearis:ſi à nominatione facta appellationis auxilium interpoſuiſti,tueri te notione præſidis prouinciæ potes iure conceſſo.

TITVLVS L.

QVI MORBOSE EXCVSANT[b].

Orbati utroque oculo excuſantur à muneribus perſonalibus.ſecus ſi in uno tantùm.Bar.

Imp.Gordianus A. I.

SIea cæcitate† pater tuus oppreſſus eſt, vt vtriuſque[c] oculi aciem prorſus amiſerit: leuamentum perſonaliũ[d] munerũ ſentiet[e].

Debilitatus propter morbum habet excuſationem.Barto.

Impp.Diocle.& Maximia.AA. II.

CVm auriculari[f] † morbo debilitatum te eſſe dicas: iuxta iuris publici autoritatẽ à perſonalibus[g] muneribus vacationem habebis.

Iidem AA.& CC. III.

POdagræ[h] quidem valetudo nec ad perſonaliũ munerũ prodeſt excuſationẽ:verũm cũ ita te valetudine pedũ afflictum dicas,vt rebus propꝛijs interceſſum commodare non poſsis:rector prouinciæ ſi allegationibus tuis fidẽ adeſſe perſpexerit,ad perſonalia[i] munera te vocari non patietur.

Infirmitas patris non excuſat filios.Barto.

Iidem AA.& CC. IIII.

CAſus † corporis patris munerũ perſonaliũ filio iure nõ præſtet excuſationẽ[k].

e Sentiet,alias ſentiet,& eſt bona.alias ſenties, & tunc dic per hoc quod pater leuatur,non tu:vt.j.fi.&.fa.ſ.qui da.tu.poſ.l.luminibus.Accur.

f CVm auriculari.qui dicitur artethica quaſi auriculam tenens.

g Perſonalibus.hoc expone vt no.plene.ſ.l.proxi.

h POdagræ.quæ non impedit.ad quod.ſ.de decur.l.à muneribus.& fa.ff.de ædi.edi.l.j.§.proinde.

i Ad perſonalia.alias corporalia:hoc expone:vt.ſ.l.j.not.& fa.ff.de vac.mu.l.pe.in prin.&.l.ij.§.corporis.&.ff.de regu.iur. l.quæſitum.& inſti.de excu.tu.§.item propter aduerſam.

k CAſus.Excuſationem.licet habeat curare patrẽ:& hoc in munere quod ſumptum non exigit:alias ſecus:vt.ff. de leg.j.l.filio.& no.ſ.de ho.non con.l.j.

Dde ſecunda parte loquit.ĩ.eo.l.c ũfacultates.&.l. eos.at omnes aliæ de prima:nec ſuperfluit hic tit.& ſuperiores duo per titulos ſimiles.ſ.v.libri.C.quia ibi quo ad tutelã.

TITVLVS LI.

DE IIS,QVI NVMERO LIBERORVM[l] vel paupertate excuſationem meruerunt.

Imp.Antoninus A. I.

NVmerus[m] liberorũ ab oneribus[n] non excuſat.

Impp. Philippus A.& Philippus Cæſ. II.

FIlium ab hoſtibus captũ, ac necdũ reuerſum, ad excuſationem munerum perſonalium patri proficere nõ poſſe[o],magis placuit.

Idem A.&.C. III.

NEpotes, loco parentũ[p] ſuccedentes,vice eorum prodeſſe conſueuerunt:ideoq; ſi quinq; numerus[q] liberorũ ex amiſſorum[r] filiorum nepotibus ſuppletur: à muneribus perſonalibus is,quem patrem tuum eſſe dicis,iuxta conſtituta excuſatur.

Diuitiæ filiorum non onerant patrem.Barto.

Impp. Diocletianus & Maximianus AA. IIII.

CVm facultates tuas oẽs in filium[s] tuum contuliſſe te,nec quicquam habere,ꝓponas[t]: reſpectu patrimonij eius quod tuũ eſſe deſijt, muneribus ciuilibus non adſtringeris.

Iidem AA.& CC. V.

DE perſonalibus muneribus, quæ fœminis proſexus cõditione indicuntur[v], exemplo marium: quinq; ſuperſtitum numero liberorum

l DE IIS,QVI NVME. &c.

m NVmerus.ſ.quinque liberorũ : vt j.l.ij.

n Ab oneribus.ſi habes ab honoribus ſubaudi & muneribus his cohærẽtibus, & eſt plana:vt. ff.e.l. ij.§.numerus. &.l.in honoribus.in princi. niſi ſint.xij. vt.ſ. de decu.l.ſi quis decur.ſi vero habeas à muneribus,dic.ſ. patrimonialibus,vt.ſ.de mu. patr.l. necꝭ. niſi ſint xvj.vt.ff.de iur.immu. l.ſemper.§. demõſtratur. Vel ſecundum vtranq; literam dic liberorum. ſ.mortuorum,vt,j.eo,l.de perſonalibus. Accur.

contrarium tenet glo.m.l. sic hic allegata imo quod etiam liberorum excuſat munera

o FIlium.Nõ poſſe.ſecus ſi mortuus in acie:vt,ff.de va.mu,l.ſi. Accur.

p NEpotes. Parentũ. matris & patris:vt.j.eo.l.de perſonalibus.

q Quinq; numerus.dic ſecũdũ P.in puincia quinq;.ſ.Romæ,iij. in Italia.iiij. ſic in tutela:vt.ſ.qui nu.lib.l,j.vel forte in hoc munere aliud qđ eſt publicum au tori tate & vtilitate, cum etiã in alijs differant. & fa.j. de ſum.re.l.j. Item dic naturales & legitimi,vel etiam emancipati,vel in adoptionem dati:non naturales tantũ,vel legitimi tantum:vt inſti. de excu.tu.in prin.& ff.eod.l.ij. §. incolumes. Item mares vel fœminæ:vt.j. eo.l.ſi. Item nati,non naſciturí:vt.ff.de excu.tu. l.ij. §. qui autem in ventre.in prin.

r Amiſſorum.ſecus ſi viuũt:quia ſuo patri proſunt,non auo: vt.ſ. qui nu.li.l.ij.&.ff.de mu.& ho.l.iij.Item no.q; filiorum nõ filiarum:vt.ff.de excu.tu.l.ij.§.non ſolum.Item no.q; minor numerus licet poſtea impletus nõ prodeſt,vt.ff. de vac.mu.l.ij.§.q ad munera. Item plures nepotes ex vno filio,pro vno filio computantur:vt.ff.de excu.tu.l.ij.§. quotieſcunq;.

s CVm facultates tuas. Filium.ſ.emancipatum. alias non deſineret vel deſiſteret eſſe patromonium patris:nec valet donatio:vt.ſ.de dona.l.ſiue emancipatis.

t Proponas.niſi in fraudem feceris cauſa euitandorum munerum:vt.arg.ff.ad mu.l.fin.§.antepe.&.ff.e.l.j.§.qui in fraudem. hæc tamen excuſatio finitur,auctis poſtea facultatibus: vt. ff.eo. l.his honoribus.§.auctis.& ſic eſt temporalis excuſa.& facit.j.e. l.fi.in fi.

v DE perſonalibus. Indicuntur.ſed raro.quod dic:vt.j. mu.& in quo loco.l.j.&.fa.ſ.eo.l.nepotes.

a EOs.qui.Liberos.v.& plene dic:vt.ſ.eo.l.nepotes.
b Impetrata.ab ipſis legibus.
c Ita.alias ita vt,alias aut ſi &c.
d Aetatis.maioris.xxv.an.vt.ſ. qui æta.l.j.
e Obeundis.id eſt,ſubeundis.
f Applicetur. propter hoc enim pater excuſatur,ꝙ filios habet ſubeũtes:vt.ff.de mu.& ho.l.ñ.ſ quãuis.
g Cẽſum tenuiorẽ.vt quia eſt impar oneri iniũcto:vt inſt. de exc.tu.ſ.ſed & ꝓptes paupertatem.
h Potiatur.ſ. ꝓpter rerum anguſtiã ſi ad per.&c.& facit quod no.ſ.e.l.cũ facultates.
i DEPROFESSORIBVS &c.
Siue ꝓfiteãt Ro.ſiue i ſua patria: habẽt excuſationẽ.vt.ff.deva.mu.l.eos.q.niſi doctores legũ q tãtũ Romę docẽtes excuſanᵗ vt.de exc.tut.l.ſed & reprobari.ſ.fi.
k CVm te medicũ. Adiutrícis. hoc ideo dr̃ forte,qa illa ſecunda legio erat adiutrix illius legionis in qua erat princeps, potius enim demonſtrat accidentiã facti quã miniſteriũ iuris.
l Ciuilia. omnia cõphendit:vt.ff.de mu.& ho.l.fi.ſ. hæc oĩa. &.j.e.l.medicos.
m Vacationẽ.qd̃ eſt anno elapſo poſt tẽpus reuerſiõis quo ſarcinulas ſuas potuit cõponere:vt inſti.de excu.tu.ſ.item q rei pu.&.ff.de va.mu.l. tempus. in prin.
n Numero. nota. duo fore neceſſaria.ſ. ꝙ ſit de numero,qui per ſingulas ciuitates eſt ſtatuendus: vt.ff. de decre.ab or.fa.l.j. & qd̃ imumnitatem habeat:vt.j.eod.l. nec intra.ſi autẽ extra numerum eſt:nũ niſi ſit abſens:vt in prin.huius.l.&.ſ.quibus non obñcitur lon.tem.preſcri.l.ñ.&.ff.ex qui.cau.ma.l. inter eos.ſ. fi. Item dic medicum cuiuslibet ægretud nis humanę:vt.ff.de va.cog.l.j.ſ.j.nõ beſtię: vt.j.de excu.artifi.l.j.in prin.
o Conceſſa.quæ ſunt.j.eo.l.medicos.&.l. fi.
p GRammaticos. Oratores.alias rethores qui docent rhetoricam.& facit.j.l.nec intra.
q Ordinis.decurionum:vt.ſ.eo.l.magiſtros.
r Vtiles.ex cauſa ergo reprobantur:vt hic, &.ff.de decre.ob. or.fa.l.quod ſemel.& de mu.& ho.l. vt gradatim.ſ. reprobari. ſed non ſine cauſa: vt.ff.de neg.geſt.l. Pompo.ſ.ſed eo dicto.itẽ arg.contra.ſ ſen.reſcin.non poſ.l.j.
s POetæ &c.vt Vergi.vt inſti.de iu.na.ſ.ſed ius.nec geometræ:vt.j.l. proxima.Accur.
t ORatione.qua datur immunitas profeſſoribus, quã non habemus:ſed facit.ff.de va.mu.l.his.ſ. angariarum.&.j.e. l.medicos.
v Calculatores.i.geometræ.& cõponitur hoc nomen à geos quod eſt terra,& metron,ꝙ eſt menſura:quaſi terræ menſuratio. ad qd̃.ff.de excu.tut.l.geometræ.vel.i.qui docẽt abacũ.i. cõputum.ad qd̃.ſ.de erro.cal.l.vna.vel etiã qui primas literas docẽt:
x NVt.ff.de vac.mu.l.ñ.ſ.fi.& fa.ſ.de decre.decu. ſuper.l.j.
NEc intra.numerus medicorum ſtatuiᵗ à decurionibus per ſingulas ciuitates: vt ff.de decr. ab or.fa.l. j.in fi.niſi in caſu,vbi à lege ſtatuitur:vt.ſ. de epiſ.& cleri.l.para bolani.licet ergo aliqs ponaᵗ in ordine, vel licet ordo fiat de nouo,nõ gaudet immunitate,niſi abñcia tur ꝙ ſit immunis:vt hic,&.ſ.de decur.l.j. nec ob.ſ.de dec.l.vacuatis.qa hęc lex coadiuuat decretũ. idẽ eſt ſi fuit data immunitas,ſed reuocata:vt ſ.eo.l.grãmaticos.nã nõ videᵗ data: q̃ non durat:vt.ff.de i rem verſi.l.ſi pro patre.ſ. verſum.& hoc etiam ſecũdo modo poteſt intelligi hæc.l.numerus aũt docẽtiũ eſt vt no.j.eo. l. magiſtros.
y Præſtitutum.id eſt,ſtatutum.
z Decurionum.in quailbet cinitate.
a Immunitatem. ſ.perſonalium.
b Tribui. ſpecialiter.
c MEdicos. Archiatros. id eſt princeps medicorũ & no.ꝙ in accuſatiuo & ablatiuo de ñſdẽ dicit:itẽ no.maxime iõ,qa alíj ſi mõ ſint intra numerum vel reipu. cauſa abſunt, ſunt immunes: vt.ſ.eo.l.j.
d Archiatris.ſ.aliquis puta vnus vel plures.
e Literarũ.no.literarũ. ſecus in mechanicis,niſi in certis:vt j.de excu.ar.l.j. &.ñ. Item dic literarũ.ſ.liberaliũ artium, non pœtæ,non calculatores:vt.ſ.eo.l.pœtæ.&.l.oratione.&.ff.de vac.mu.l.ñ.ſ.fina.Item hic dic vt in titu.ſ.no.
f Et filíjs. viuentibus patribus,non poteſt:vt.j. de meta.l.archiatros.& ad hoc.ſ.de epiſ.& cle.l.ñ.
g Muneribus.de perſonalibus cõſtat:ſed quid de patrimonialibus? Rñ.ſecũdũ P.& alios nõ ſunt immunes pro qbus.ſ.de mu. pa.profeſſi.&.ſ.e.l.fi.vbi æquiparanᵗ philoſophis. Item pro eis. ff.de mu.& ho.l.fi.ſ.ab huiuſmodi.& de va.mu.l.ſunt munera. Item ſpecialiter remittiᵗ eis receptio hoſpitis.vt.ff. de mu.& ho. l.fi.ſ.fi.&.j.de metallis.l.archiatros.& hic ſubñcit:per quod colligitur,ꝙ alia patrimonalia ſubeũt.eſt enim patrimoniale munus hoſpitis receptio:vt ſtatim dices.Item pro eis.j.eo.l. fi. pro eo ꝙ aliquis plus dare vult archiatris & militãtibus in palatio. ſed dic vt ibi,& ecõtra põt dici,ꝙ patrimonialia nõ ſubeant ꝓ hanc.l.q̃ gñaliter dicit cũ rebus.& ꝓ hoc.j.l.fi.&.ff.de va.mu.l.his honoribus.ſ.angariarum.nec ob.de philoſopho:quia eſt rõ auaritiæ à qua ſe dicit exulẽ:vt.ff.de va.mu.l.in honoribus.ſ. philoſophis. vel dic in philoſopho.vt dices.j.l.ſi quis nec etiam ob.ſ.ab huiuſ modi.quia excipe niſi per.l.ſpecialem principis: vt eſt hic,& in glo. & filijs, ubi uiuentibus patribus, similem habes probatur in l.2. hic alleg. & filij. & pro eis l. expressus in l. fin. C. de inpr. ubi vi. posita,

eas excuſari diui parentes noſtri conſtituerunt.

Mumerus liberorum excuſat patrem,non filium ſi ſufficiens reperitur.Item propter paupertatem a muneribus excuſatur.Barto.

Imp.Conſtantinus A. VI.

EOs,qui cuiuſcunq; ſexus liberos[a] quinq; habeant, impetrata[b] ſemel vacatiõe potiri conuenit,ita[c] vt ſi in hoc numero ætatis[d] legitimæ filius inueniatur, obeundis[e] ſtatim pro ſuo patre muneribus applicetur[f],patribus qui filios vel filias quinq; habuerint ꝓmiſſa legibus immunitate ſeruanda. Quòd ſi quis propter cenſum tenuiorem[g], vacationem meruerit,atq; hoc probauerit:beneficio potiatur[h] ſi ꝓpter rerum anguſtias ad perſonalia vacatur obſequia.

TITVLVS LII.

DE PROFESSORIBVS ET MEDICIS[i].

Medicus donec ſit in exercitu,habet immunitatem à muneribus perſonalibus,non poſt,niſi alio priuilegio uel alia cauſa poſsit excuſari. Barto.

Imp.Antoninus A. I.

CVm te medicum legionis ſecundæ adiutricis[k] eſſe dicas: munera ciuilia[l] quandiu reip.cauſa abfueris,ſuſcipere non cogeris. Cũ autẽ abeſſe deſieris, poſt finitam eo iure vacationẽ[m], ſi in eorum numero[n] es,qui ad beneficia medicis conceſſa[o] per-

tinent,ea immunitate vteris.

Doctor,qui non legit utiliter ſcholaribus, poteſt reprobari. Barto.

Imp.Gordianus A. II.

GRammaticos ſeu oratores[p] decreto ordinis[q] probatos,ſi non ſe vtiles[r] ſtudentibus præbeant:denuo ab eodẽ ordine reprobari poſſe†,incognitum non eſt.

Imp Philippus A. III.

Pœtæ[s] nulla immunitatis prærogatiua iuuantur.

Impp.Dioc.& Ma.AA.& CC. IIII.

ORatione[t] diui Pij, liberalium ſtudiorum profeſſores, nõ etiam calculatores[v] continentur.

Non ſufficit eſſe de collegio medicorum, niſi ſpecialiter immunitas ſit conceſſa.Bar.

Iidem AA.& CC. V.

NEc intra[x] numerũ præſtitutũ[y] ordine inuitos† medicos immunitatẽ habere ſæpe conſtitutũ eſt,cùm oporteat eis decreto decurionum[z] immunitatem[a] tribui[b].

Imp.Conſtantinus A. VI.

MEdicos, & maximè archiatros[c],vel ex archiatris[d],grãmaticos, & profeſſores alios literarum[e], & doctores legum,vnà cum vxoribus & filijs[f],necnõ & rebus, quas in ciuitatibus ſuis poſsidẽt,ab omni functione & ab omnibus muneribus[g] vel ciuilibus vel publicis ĩmunes eſſe præ-

† Sic propter in ſufficientiam permiſit papa abbati cedere abbatiæ. vt extra de renuntia.ca.dilecti. filij.ciglo.j. Datum non videtur nec factũ, quod non durat.

† Imminutos.

probatur.d.l.sunt munera.in fi.quæ secundū hoc est ꝓ hac opin.

a Hospites.qđ patrimonij est:vt.ff.de mu.& ho.l.ij.§ munus.

b Deduci.inuitū.sic nec domina:vt.ś.de offi.ci.iu.l.sed patietur missionem.vt ille qui de domo nō debet trahi:vt.ff.de in ius voc.l.plericꝙ.&.l.seq. Vel dic nisi pro sua causa,vel suo numero, v.ś.de episc.& cler.l. placet.

c Exhiberi.pro eodem.& semper in ciuili.vel dic eximi in crimīali: vbi dabit fideiussorem vel iurabit.& sic nō detinebitur sicut in domina fit:vtī auth. vt nul. iu.§.si verocrimē.co. ix.nisi sit grauissimū vt ibi dicit.vel dic nisi ꝓ sua cā:vt.ś.dixi.

d Pœna.sic.j.de sumptu.re.l.j.

e Reddi.quo ad doctores est contra.ff. de va.co.l.j.§.ij.Sol. hic de publico: ibi à scholari:vt.j. eo.l.archiatri.vel hic sponte ꝓmiserat.ibi ꝓmittere nō valebat. vel hic referť ad alios prædictos, non ad doctores.& fa.ś.de excusa. mu.l.maximarū.& j.de exac.ar.l.j.ī prin. &.l.ij.ī fi.&.j.e.ti.l.fi.

f Multos.s.discipulos vel scholares.

g Instituāt. id est, instruant.

h Magistrosstudiorum.liberalium:vt.ś.l. proxi. in prin.

i Moribus.s.q oēs diuitias excedunt:vt dixi.ff.de tu.& cura. da.ab his.l.scire oportet.Sed ante hoc debet habere scientiam solertiam, & fidē:vt in proœmio.insti.§. cunctꝙ.& fac.j. de stu. li.vr.Ro.l.j.

k Ordinis.decurionum.ad quod.ff.de decr. ab or.fa.l.j.

l Conspirāte.in bonā partē: sicut dolus bonus:vt.ff. de do.l. j.§.non fuit.& no.ꝓ vij.ad minus dñt cōpbare: vt.j.l.si quis & forte etiā iurare:vt ś.de aduo. diuer.iu.l nemini.&.j. de ꝓxi. san.scri.l. vnicuicꝙ.& fa.j.de Tyro.l.fin.& de agē.in re.l.ij.&.iij. &.ś.de dec. l.eum q. Item quot debeāt eligi in qualibet ciuitate, habes.j.de stu. li. vr. Ro.Itē fac.in aut. qūo.opo.epi.§.necꝙ. col.j.& de san.epis.in prin.&.j.de profes.q in vr.Con.l.j.&.j.l.ꝓx.&.j. de exc.ar.l.fin.

m Reddatur.ad hoc.ś.grammaticos.&.j.de tab.l.fina. & de murile.l.si quis.

n Exceptis.vt non reuocentur.sed certe isti non indebite vsurpant,vnde improprie dicit exceptis.q.d.illi reddātur,isti non.& facit.ś.l.proxi.cum concor.

o Fortunæ. hanc ferunt philosophi non curantes de prosperis vel aduersis.

p Archiatri.principes medicorum.

q Commoda.i.salaria. ad quod.ś.de postu.l.prouidendū.

r Malint.malo seruire pauperi honeste quam diuiti turpiter. sciens enim non debere habere aliquid ab ægro: ergo ita cito aut citius paupi quā diuiti seruiet.

s Turpiter.erat em turpe,ꝙ propter diuitias suas aliquis diues citius curareť,ꝙ pauper,qui nihil dare poterat.& hoc erat olī, antequam medici haberent salaria de publico.

t Etiam ea. scilicet salaria.

v Sani.iā facti pro obsequijs prēstitis nō ea &c. ad quod.ff.de va. co.l.medicus.&. ś.de post.l.quisquis. §.j.& de offic.præ.l. plebiscito.& in auth. vt.iudi.sine quoquo suf.§.j.col.ij.

x Si quis. Aggrandus.vt quia est dignus tali honore.

y Iudicantibus.et iurantibus:vt not.ś. e.l.magistros.vbi plene not.

z Ita tamen. facit j.de tyro.l.j.& .ś.de of.ma.off.l.iij.

a Grāmaticos, oratores. alias rhetores,alias, oratores.

b Philosophiæ.licet misceat:tī philosophi subeunt primonalia:vt.ś.de mu.pa. l.,ꝓfessio. Vel dic,ꝙ hodie p.l.istā idem in eis sit priuilegiū huiusmodi principis,& secūdū hoc derogať illi.l. professio. & illi ff.de va. mu.l.in honoribus. §. philosophis.vt ibi no.

c Archiatros.philosophiæ.

d Primi ordinis quē habent cū erunt. seniores inter alios: vt.ś.de decu. l. Alexandrinis in prin.

e Vexētur.an à patrimonialibus:dic vt ś.eod.ti.l.magistros. Accur.

f Indempta.i.sine administratione habita dignitate, vel cū ea sic adempto canone:vt.j.de fun.pa.l.fin.in fine.

g Hospitandum.sic.j.de meta.l.archiatros. &.ś.l.magistros.

h Filijs.& de hoc dic vt.ś.l.magistros.& fac.j.de co.consilio.l.

Non debet in locum magistri defuncti alius subrogari,nisi fuerit approbatus. & licet subrogetur in numerum,non subrogatur in gradū.Bar.

Idem AAA. X.

SI quis in archiatri defuncti locū est promotionis meritis aggregandus[x], nō antè eorū particeps fiat,quā primis q in ordine reperientur septem vel eo amplius iudicantibus[y] idoneus approbetur: ita tī[z], vt quicunq; fuerit admissus, non in priorum numerum statim veniat,sed eum ordinem consequatur, qui cæteris ad priora subuectis vltimis poterit inueniri.

Magistri scientiarum qui fuerunt palatini,habent perpetuā immunitatem ab omnibus muneribus,& ipsi & eorum filij & coniuges.Bart.

Impp.Honor.& Theod.AA. XI.

GRammaticos, oratores[a], Gatq; philosophiæ[b] præceptores, necnon etiam medicos,præpter hæc quæ retrolatarum sanctionum autoritate consecuti sunt priuilegia immunitates que,frui hac prærogatiua præcipimus:vt vniuersi,qui in sacro palatio inter archiatros[c] militarunt, cùm comitiuam primi ordinis[d] vel secundi adepti fuerint, aut maioris gradum dignitatis ascenderint,nulla municipali, nulla curialium conuentione vexētur[e],seu indempta[f] administratione seu accepta,testimonialem meruerint missionem,sint ab omni functione, omnibus que muneribus publicis immunes:nec eorum domus vbicunque positæ,militem seu iudicem suscipiant hospitādū[g]. quæ omnia in filijs[h] etiam eorum & coniugibus illibata prēcipimus custodiri. Hæc autem professoribus memoratis,eorumq; liberis deferenda mandamus.

Qui se gerit pro doctore cū non fuerit examinatus & approbatus,non excusatur à muneribus:secus si fuerit approbatus.Barto.

Impp.Valenti.& Valens AA. VIII.

REddatur[m] vnusquisque patriæ suæ, qui habitum philosophiæ indebitè & insolenter vsurpare cognoscitur, exceptis[n] ijs, qui à probatissimis approbati,ab hac debent collusione secerni. Turpe em̄ est,vt patriæ functiones ferre nō possit,qui etiam fortunæ[o] vim se ferre profitetur.

Medici, qui sumunt salarium ex publico,ita paruis sicut magnis seruire tenentur,sed salariū ab infirmis recipere non debent,nisi ciam sani fuerint.Barto.

Idem AA.& Gra.A. IX.

ARchiatri[p] scientes annonaria sibi commoda[q] à populi commodis ministrari, honestè obsequi tenuioribus malint[r],quàm turpiter[s] seruire diuitibus. Quos etiam eat re patimur accipere, quæ sani[v] offerunt pro obsequijs,nō ea, quæ periclitantes pro salute promittunt.

Medici salaria ex publico habere debent.

ij.&.ſ. de epiſ.& cle.l.ij.

Pugnantes virtutis gratia, athletæ dicuntur.

DE ATHLETIS.

a Athletæ dicuntur qui ſine mercede gratia virtutis pugnabant: vt.ff.de inſa.l.atheletas in ſacris certaminibus.

b Athletis ita demũ.ciuilium&c.qd' eſt in fi. ſi p

†Athletæ appellatióe gymnicũ omne intellige, ex. his quę notat Budæ. liquido diſces quo certaminum genera explicat doctius nemo,in annot.prior.ad Pande.cui ad de. ſi vacat, Lud.Cocl. & doctiſs. Ale. ab Alexan. geniali. die. qui athelarũ genera clare ac docte pertractat.

bẽtur p
ocẽs&c.
& ſi p-
bentur
coronati coronis&c.

c Per omnẽ.quia a prima ætate didicit & ſtuduit in hoc:vt pueri qui à tenera ætate legunt:quaſi alias non poſſent eſſe perfecti.quod eſt not.

d Coronis.corona i.gloria victoriæ,cui etiam dabat' pecunia vel ſpecies aliqua,q̃ priuata pactione nõ obligant': vt.ſ. q̃ res pig.obli.poſ.l.pe.nec in cauſam iudicati capiuntur ſi aliũde poſſit ſatisfieri: vt. ff.de re iud.l. cõmodis.& ſ.de exceptio.rei iud. l.ſtipendia.

e Sacri.& approbãte principe.ad quod. ff.de po.l.Græca quę ĩcipit,honoris gratia. & ſecus agonẽ &c.

f In quibus.ſcilicet coronis.

g Vel.pro ſaltem.

h Romæ.nouæ.q. d.vnã coronã dicunt habuiſſe in Roma veteri vel noua, & has merito gratiæ non p hoc q̃ corrũpant æmulũ.i. ſecũ luctantẽ.

i Munerũ. reſtringe & dic numerũ p-ſonaliũ, nõ patrimo. vt.ĵ.de mu.& ho.l.q̃ immunitatem.

TITVLVS LIII.

DE † ATHLETIS[a].

Qui tribus prælijs fuerit coronatus,quorum unũ Romæ fuerit,excuſatur à muneribus . Bar.

Imp.Alexander A. I.

Athletis ita demum[b] ſi per omnem[c] ętatẽ certaſſe, coronis[d] quoque non minus tribus certaminis ſacri[e] (in quibus[f] vel[g] ſemel Romæ[h], ſeu antiquæ Græciæ) merito coronati,non ęmulis corruptis ac redemptis probentur:ciuilium munerũ[i] tribui ſolet vacatio.

TITVLVS. LIIII

DE IIS, QVI NON IMPLETIS STIPENDIJS ſacramento ſoluti ſunt.

Infamia remouet quem ab honoribus,non à muneribus & grauamine.Bart.

Imp. Antoninus A. I.

Gnominiæ cauſa ſacramento[k] libertati,honoribus[l] abſtinere debẽt,à muneribus autẽ ciuilibus excludendi[m] non ſunt.

Cauſariæ miſſus ante finem militiæ, à muneribus excuſatur,nõ tamen habet pruilegia ueteranorum,licet habeat uacationem . Barto.

Impp.Dioclet.& Maximia.AA. II.

Cum ob prouectæ ætatis ſenium[n] ſis dimiſſus: honeſtam miſsionem conſecutũ te eſſe ambigi non poteſt . habebis itaq̃[o] à ciuilibus muneribus necnon etiam honorib⁹† vacationem: non tamen ea priuilegia,quæ ijs competunt , qui pleno ſtipendiorũ numero[p] fungũtur, vſurpare te ius permittit[q]: quando non perfecto ſtatuto militiæ tempore,nec omnibus ſtipendijs decurſis, ſacramento ſolutum te eſſe etiam ipſe confitearis†.

†Oneribus.

Iidem A A.& CC. III.

Veteranis[r] ita demũ onerum & munerũ perſonaliũ[s] vacatio iure cõceditur[t],ſi poſt viceſimũ[v] annũ militiæ, quã in legione, vel vexilatione militauerint, honeſtam vel cauſariam[x] miſsionẽ conſecuti eſſe oſtendant'. Vñ cũ te in cohorte[y] militaſſe cõmemores: intelligis ſuperuacuo[z] vacationem tibi velle flagitare.

Miſsionum quatuor ſunt genera.

TITVLVS LV.

QVIBVS † MVNERIBVS[a] EXCVSANTVR ij,qui poſt impletam militiã vel aduocationẽ per prouincias ſuis cõmodis vacantes cõmorantur,& de priuilegijs eorum, & conductoribus vectigalium fiſci.

Principales conductores,nõ cõductores conductorum uectigalium habent immunitatem. Bart.

Impp.Dio.& Maxi.A A.& CC. I.

Non alios à muneribus & honoribus† vacationem habere, quã qui mancipatum[b] ſuo nomine[c] vectigal à fiſco conducunt[d],certum eſt.quare eos,qui ab his[e] quædam exercenda accipiũt, nullis priuelegijs eſſe munitos haud[f] dubij iuris eſt.

a Concor.ad hoc.c. tuã in domino. cũ gl.ſuper ver. non aſcẽdat. extra de æta. & qualita. ordi. vbi dicit. q̃ infamis etiam cogitur ad curã monaſterij.

TITVLVS LVI.

DE LIBERTINIS[g].

Libertini non habent excuſationem à muneribus.Barto.

Impp.Dio.& Maxim.AA.&.CC. I.

Non alios. Mãcipatũ. id eſt, cõductum vectigal:vnde manceps.i.conductor:vt.ſ.de vectigal.l.ſi quis.

c Nomine.quare hoc dicitur,ſtatim ſupponit. Item intellige hanc.l.ſi ſunt legitimi conductores,non palatini, nõ curiales,nõ milites,non clerici: vt.ĵ.quibus ad condu.præ.ſi.l.j.& in auth.de ſan.epiſ.ſ.aliud.

d Conducũt.& durat conductio vt.ff.de vac.mu.l.in honoribus.ſ.nõ alias. Item hoc priuilegium eſt fiſci,qui habet eius bona obligata:vt hic,&.ff.de iu.immu.l. ſemper.ſ. conductores. aliud in colono prædij fiſci:vt.ff.ad municip.l.ſi.ſ.j.&.ſ.de exc. tu.l.coloni.ſed in colono prædij Cæſaris idem quod in iſto: vt ff.de iu.immu.l.ſemper.ſ.coloni.& qui pe.tu.l.ſi.

e His.ſcilicet conductoribus.

f Haud.pro non.ſic.ĵ.de vete.nu.po.l.j. in fin.& facit.ſ.ne tu. vel cu.l.j.

DE LIBERTINIS.

Hic tractatur de obſequio ciuitati debito.ſ.de li.& eorum li.dicitur de debito patrono:& ſic non ſuperfluit hic per illum ti.Acc.

Conditio

a b Onditio. Ciuilibus. de honoribus. dic: vt. ſ. ſi li. aut ſeruus ad decu. l. j.
Non poteſt. niſi in caſu: qđ dic: vt. ſ. de excu. tu. l. nec ſenatorum. Item non ob. j. ne quis lib. in act. rep. l. j. quia ibi eſt de actu ſeruis tantum conuenienti.

c Domicilium. nedum in ea niſi per patronum: & ſic vtrobique: vt. ff. ad mu. l. de iure. §. lib eros.

d DE INFAMI. Differt à ti. de infa. ſ. qa ibi de cauſis infamiæ: hic de iure infamiũ: ſic nõ ſupefluit.

e Infames. vti poſſint. nec nouiter delatis: imo per dũt veterem: vt hic, & ff. de di. l. iudices. & l. necꝙ. & ſ. de decu. l. infamia. & de remiſſi. l. iñ. ad hoc. ff. de poſtu. l. j. §. remouet. & de iu. l. cum prætor. §. non autem. & de offi. aſſeſ. l. ñ. & de teſt. l. iñ. §. lex Iulia. ſed arbiter poteſt eſſe vt. ff. de ar. l. Pedius. & ꝓcurator & tutor vt inſti. de excep. §. fi na. & ff. de poſtu. l. j. §. ſed eſt æquiſsimũ.

f Non habent. ad hoc. ſ. de decur. l. nec infames. & de ñs qui non imple. ſtipu. l. j. ibi, quippe crimino ſum &c. vt. ſ. de dec. l. ne quis. nec pœna tribuit immunitatẽ: vt. l. relegatorum. §. fi. ff. de inter. & releg. & male meritis &c. vt. ff. depoſi. l. bon. fi.

DE REIS POSTVLATIS.

g Reos criminis. ſecus ſi pecuniæ ſit debitor, niſi in duobus caſibus: vt. ff. de mu. & ho. l. reſcripto §. debitores. & . j. de debi. cr. l. j. & niſi ſit ſtatus quæſtio: vt. ff. de re mi. l. qui ſtatus. Idem ſi quęſtio ſit omnium vel magnæ partis bonorum: vt arg. inſti. de excuſat. tutorum. §. item prõpter litem.

Onditio libertinitatis de muneribus ciuilibus[a] tribuere nõ poteſt[b] excuſationem, nec in ea quidẽ ciuitate, vbi domiciliũ[c] libertinus habet.

TITVLVS LVII.

DE INFAMIBVS[d]:

Infames remouentur à dignitatibus: nõ à muneribus realibus uel perſonalibus. Barto.

Imp. Antoninus A. I.

Infames † perſonæ licet nullis honoribus, qui integræ dignitatis hominibus deferi ſolent, vti poſſint[e]: curialiũ tamẽ vel ciuiliũ munerum vacationem nõ habent[f], ſed ſolennibus indictionibus, ob tutelam publicam, eos ſatisfacere neceſſe eſt.

† Concor. c. inter dilectos, extra de excuſſi. pręl. & in cap. per inquiſitionẽ. in gloſ ſuper verb. indignũ. poſt prin. ex tra. de elect.

TITVLVS LVIII.

DE REIS POSTVLATIS.

Pedente proceſſu criminali, non poteſt quis ad honores uocari. Barto.

Imp. Alexander A. I.

Reos criminis[g] poſtulatos[h] nouos[i] honores appetere non debere antequã purgarint innocentiam ſuam, & à diuis parentibus noſtris, & à me ſępe reſcriptũ eſt.

TITVLVS LIX.

DE IIS, QVI INEXILIVM DATI[k], vel ab ordine moti[l] ſunt.

Imp. M. Antoninus Diogeni. I.

Quibus poſthac ordini ſuo vel aduocationi ad tẽpus interdicet, poſt im-

h Poſtulatos. id eſt, accuſatos.

i Nouos. veterem retinet: vt. ff. ad muni. l. libertus. §. in quęſtionibus. ſed nec teſtis poteſt fieri: vt. ff. de teſti. l. in teſtibus. nec procu. vt. ſ. de procu. l. reum. nec nomen militiæ dare: vt. ff. de re mi. l. ſi. Item non poſtulatus: ſecus ſi non poſtulatus: vel poſtu. ſed deſtitit accuſator; vt. ff. de mu. & ho. l. reſcriptum. §. ſi quis. item hęc prohibitio intra annum locum habet, non poſt: niſi ſteterit per accuſatum quo minus procedatur: vt. ff. de mu. & ho. l. reus. Item an ad munera? Rñ. ſic: vt in ſimili quæſtio. no. ſ. tit. j.

k DE IIS QVI IN EXILIVM &c.

Quia rei poſtulati ſic puniũt: iõ de hoc dicit. vel qa & hi ſicut ſuperiores arcent honore: ideo de his dicit. vel quia infames fiunt ſicut dãnati: iõ poſt infames de his dicit. Et no. qꝙ triplex eſt exiliũ: vt. ff. de inte. & rel. l. exiliũ. & prout accipiet ꝓ relegatiõe, dic qꝙ prędes põt relegare: ſi habeat inſulã, alias nõ, ſed deportare: vt c. ti. l. relegatorũ. ĩ prin. & l. imperator. in prin. & l. inter pœnas.

Exilium triplex.

l Moti. ꝓ ſentẽtiã.

pletum temporis ſpatium[m] nõ prorogabitur infamia.

Imp. Gordianus A. II.

m Quibus. Spatiũ. nec diſtinguit quo crimine &c. vt. ff. de poſt. l. imperator. & ſ. de infa. l. & ſi ſeuerior. & dic contraria vt in qualibet earum no. & no. ff. de infa. l. quid ergo. §. pœna grauior.

AD tempus exulare decurio iuſſus, & impleto tẽpore regreſſus, piſtrinam quidem recipit[n] dignitatem, ad nouos verò honores non admittitur: niſi tãto tempore his abſtinuerit, quanto per fugã[o] abfuit.

n Adtẽpus. Recipit. ſi crimen nõ importet infamiã alias ſecus: vt. ff. ad mun. l. ordine. & dic, vt ibi no. & de decu. l. ñ. §. nõ idẽ erit. Ac.

o Per fugã. ſ. latam quæ eſt ſpecies exiliñ: vt. ff. de interdi. & releg. l. exilium.

TITVLVS LX.

DE FILIISFAMILIAS ꝑ, ET QVEMadmodum pro his pater teneatur.

Qui conſentit decurionatui filij emãcipati, nõ obligatur. ſecus ſi ille filius erat in poteſtate, & ille uidetur conſentire, qui non diſſentit. Barto.

Impp. Seuerus & Antoninus AA. I.

p DE FILIISFA. Quia ĩ exiliũ dati vel ab ordine moti tenẽtur reddere rationẽ ideo qualiter filius honoribus obligeť: & pater ꝓ eo teneať dicit.

Patrẽ emancipato filio conſentiẽtem ad decurionatũ, non teneri[q], dubiũ iuris nõ eſt, tunc enim cõſentiendo pater ad decurionatũ, obligatur[r], ſi filium in poteſtate habeat. Cõſentire[s] autẽ etiam is videtur, qui nõ teſtificatur[t] diſſentire † nominationi.

q Patrẽ. nõ teneri. niſi fideiubeat pro eo expreſsim, vel niſi emancipauerit eumin fra udem: vt. ff. ad muni. . ſi. §. antepe.

r Obligatur. inſolidũ: vt. ff. de admi. re. ad ci. perti. l. ſi filius. filius tñ primo excutitur: vt. ff. ad mu. l. libertus. §. j. & . de decu. l. j. Item adoptando conſentire videť: vt. ff. ad mu. l. lucius. §. idem rñdit. cũ alias nõ cõſentiẽs nõ teneť niſi de pecu. vt. ĩ. 1. fi. eſt & aliud neceſſariũ qđ filius ſit habilis ad munus, ad quod vocať: vt. ſ. de ho. nõ cõ. l. j. §. pro infante. Item hic teneť reipu. non aũt illis, quibus nocuit ĩ offõ cõſtitutus: vt. ff. ad mu. l. j. & ñ. licet qdã cõtra ar. ſ. qđ cum eo, l. j. Ac.

† Facit ad hunc tex. ca. iij cum gloſ. ſuper verbo, plus eſt . extra de bapti. & eius effectu.

Appellare à nominatione facta de filio, eſt conſentire. Barto.

Imp. Antoninus A. II.

CVm appellaſſe te dicas[v] oſtendis[x] cauſam ad te ꝓtinere. potueras enim nominato filio tantum cõteſtari, & nõ conſentire oneri ei delato.

Filius in poteſtate cũ patre ad idem munus non debet uocari: ſecus ſi ſit emancipatus. Barto.

Impp. Dioc. & Maxi. AA. & CC. III.

Sl ñ, qui cum patre ad protoſtaſiæ[y] munus vocati ſunt, etiã nunc in patria poteſtate conſtituti ſunt, ab huiuſmodi neceſsitatibus liberen-

s Conſentire. Not. de tacito cõſenſu: vt. ff. ad mu. l. j. ar. cõtra ff. de procu. l. filiusfamilias. §. inuitus cũ cõco. Item ar. cõtra. ff. de tute. l. ſi filius. ſed manere potuit etiã nominationi contradicens.

t Teſti. corã ordinario vel habili: vt. ff. de dec. l. honores. §. fin.

v CVm appellaſſe te dicas. noĩe tuo ꝓprio, nõ filñ. Acc.

x Oſtendis. nam grauati appellant, infirmi volunt curari. nam nec opus eſt medicus ſano &c. ſic. ff. rẽ rat. hab. l. iñ. §. falſus. Sed cõtra. ff. de decu. l. ſpurñ. §. pater. Sol. hic nomine ſui grauaminis appellauit: & ideo ſibi præiudicat. ibi pro filñ grauamine. Vel ſol. vt ibi. Item contra. ff. de appel. l. ſi expreſsim. ſed ibi ipſo iure non tenuit. Item ar. contra. ſ. de poſtu. l. j. Accur.

y Sl ñ. Ad protoſtaſiæ. quod eſt patrimonñ: & quale ſit, dic

vt.ſ.de mu.patrimo.l.nec ꝓtoſtaſiæ.& facit.ff.de mu.& ho.l.iĩ.
§.ſi filius.§.qd' pater.&.§.ſi duo.&.l.honor.l.plebei. Accur.

a SIne periculo tuo.ſine periculo facultatũ tuarũ & honoris.

b Incumbebat.nec filio ſi dicas curatorẽ adulto,vel furioſo, vel ſimili datum.vel dic operis publici:& tunc filio imminet onus appellandi: vt ff.quando appel.ſit.l. j.§.ſi quis.&.§.alia. & adiunge hic, ſi tñ &c.Item dicas nõ teneri inſolidum filiũ, ſed de peculio. ſic.ſ. quod cum eo.l.j.

† alias,ae domo.

c Deuocauit.accide detrimento. &c. Accurſius.

d Decurio.nã tũc tenetur inſolidum:vt ſ.quod cũ eo.l.j.& facit.ſ.e.l.j.& de decu. l.filios.

DE PERI. SVCCES.PAR.

e SI de proprio editionem. vt qd' ꝓmiſit pecuniam pro honore filij habendo vt.ff.de mu. & ho.l. æſtimatio.§.j.& ſecũdum hoc dic editionem id eſt:pretiũ qd' editur aut datur pro honore.vel promiſit ſubiturum onus honori admiſtũ. ad qd' ff.ad mu .l.ho.in prĩ.

f Sacerdotem. dignitas cum ſumptu: vt.ff.ad muni.l. cum ſponte in prin.

g Erogationis.ſ. prædictæ & dic ſi patre viuẽte habuit munus filius.& ita habet locum quod hic dicit &.ſ.de decu.l.j. & l. in ſucceſsione. &. ff. fa.er.l.ſi filia. § idem ſcribit ſcilicet quod ipſe pater teneat', & eius hæredes, ſiue ꝓmiſit,ſiue etiã tantũ ſciebat,& nõ contradicit. Si autẽ cœpit gerere poſt mortem patris,nõ tenent' hæredes patris,regulariter etiã ſi pro alio filio dũ vixit pater:ſubĩt onus ſimile,& etiam ſi filius iſte viuo patre fuit decurio:ſed munus pro quo quæritur ſubĩt poſt:vt.ff.de mu. & ho.l.& ſi filiũ. &.d.§.idem ſcribit.&.l.ex patre.§.filius. Fallit autem in duobus caſibus.primus ſi pater in vltima voluntate voluit contra:vt.ff. de mu.& ho.l.iĩ.§.ſi. Vel niſi inter viuos fuit profeſſus,quod de ſuo hoc onus volebat expediri:vt.ff.fa.ercil.l.ſi filia.§. Neratius. Item hæc,quæ primo dixi:ſunt vera:ſi minus erat tale,quod nec vendi poterat,nec ad hæredem filij aliquid peruenire poterat,alias forte ſolus filius teneretur.

tur,cùm ex eadẽ familia hoc modo† duos ad iſta obſequia deſtinari periniquum videat'. Sane eos,quos emacipatos eſſe,atq; ex familia exiſſe manifeſtum eſt,ſine cunctatione retinere debebis.

Pater non tenetur pro filio curatore creato, ſed qui eum nominauerit,tenetur.Bar.

Iidem AA.& CC. IIII.

SIne periculo tuo[a] magiſtratus filium tuum curatorem conſtitui, nec appellandi tibi neceſsitas incumbebat[b]. Sane nominator,qui filium in poteſtate poſitum non conſentiente patre ad munus deuocauit[c] ſi tamen ex voluntate tua antea filius decurio [d] factus non erat,detrimento muneris obligabitur.

TITVLVS LXI.

DE PERICVLO SVCCESSORVM parentis.

Onus dignitatis quæſitæ per patrem tranſit ad hæredes.Barto.

Imp.Alexander A. I.

SI de proprio ſuo patrimonio muneris editionem[e] tuo numine pater tuus repromiſit, ideoque etiã ſacerdotem[f] te creari impetrauit:onus erogationis[g] commune omnium hæredum eius eſſe,præſes prouinciæ non ignorabit.

DE MVLIERIBVS&c.

h EAm quæ. Nupta eſt.iure:vt.ff ad mu.l.ſi.§.ĩdem reſcripſerunt.idem& in vidua:vt.ff.ad mun.l.filĩ.§.j' & ad hoc.ſ.de incol.l.ſi.cum concor.ſecus in deſponſata:vt.ff ad muni.l.ea quæ.idem in virgine. vel non iure nupta,vel corrupta:vt.ff.ad munici.l.de iure.§.ſi.&.ſ. de municip.& orig.l.filios.

i Roma.quia ibi eſt multitudo hominum:vt in authẽ de tab. vel econtra lege ſi,pro quamuis,quaſi non ſit dubium ſi ibi nubat:vt.ff.ad mu.l.Roma.ſed prima placet.

k Ad honores.hoc ad vtrũq; eſt contrariũ.ff.de mu.& ho.l. iĩ.§.corporalia ſed de honore dic ſine adminiſtratiõe.ad quod j.de dignita.l.mulieres. Vel dic quod ex certa ſcientia principis ſcilicet illa non obſtante.ad quod.ſ.de nup.l.imperialis.§.ſimilẽ. quæ placet.quia hic ſubĩcit cõpelli. Item ad munera dic.ſ.perſonalia,non omnia vt in contrario.ſed quædã vt hic ſubĩcit, & in titu. hic:quod dic vt.ff.de re iudica.l.ɳ.& hoc niſi fuerit præuenta.vt.ff.ad mu.l.incola.& de iur.om.iudi. l.cum quædam.

TITVLVS LXII.

DE MVLIERIBVS, IN QVO LOco munera ſexui cõgruentia, vel honores. agnoſcant.

Mulier in loco domicilij mariti ſubit munera perſonalia: patrimonialia uerò in loco,quo eſt patrimonium.Barto.

Idem Philippus A. I.

EAm,quæ aliunde oriunda,alibi nupta eſt[h],ſi non in vrbe Roma[i] maritus eius conſiſtat, non apud originem ſuam,ſed apud incolatum mariti ad honores[k] ſeu munera ,quæ perſonis cohærent,quorumq; is ſexus capax eſſe poteſt,compelli poſſe, ſæpe reſcriptum eſt. Patrimonij verò munera neceſſe eſt mulieres in ijs locis,in quibus poſſident[l], ſuſtinere.

TITVLVS. LXIII.

DE LEGATIONIBVS[m].

Imp.Valerian.& Gallien.AA. I.

PAter triũ[n] incolumiũ liberorũ, legationibus publicis liberatur.

Iidem AA.& Valerian.Cæſ. IX.

CVm vos[o] proprio[p] noĩe ſumptus[q] ob defenſionẽ[r] publicã ſuſceperitis, id quod ad proprias erogationes collega veſter acceperit,non vobis reddere hæredes eius oportet[s]:ſed ſi in ea cauſa eſt, vt

l Poſſident. cõtra ſ.de inco.l.cum neq; &.ff.ad mun.l. libertus.§.ſola.Sed dic hic dici de patrimonialibus:vt.ff. de mun.& ho.l.reſcripto.§.fina. ſed pro dote vel dotali prædio quis ſoluit? Reſpond.vir,ſicut & tributum:vt.ff.de vſufru.l.hactenus.§.ſi. nec ob. ff. ad mun.l. Lucius.§.idẽ reſpondit conſtante.quia illud quo ad perſonalia per.l.ſ. de decu.l. ad ſubeunda. Item,ſi alibi domicilium, & alibi prædium,q; indicatur perſonæ pro rebus in loco domicilij,an alibi etiam res poſita æſtimabitur? Reſpon.non. quia ſic iam pro ea duobus locis ſolueretur, & eſſet altera in tributo & altera patrimonialis præſtatio:vt. ff.de cenſi.l.forma.§.ſi vero.quod eſſe non debet.& fa.ſ.de mu pa. l.patrimoniorum.

m DE LEGATIONIBVS.

Dixit de muneribus in genere.nunc in ſpecie de hoc quod eſt perſonale munus.ut.ff. de mun.& ho.l.j.§.i.& .l.ſi.§.leg. & dicitur legatus qui à ciuitate uel prouincia mittitur ad principẽ uel ad aliũ:ui hoc titu. aliàs legatus procon.ut. ff.de offic.procõ.l.obſeruare. §.j.& l.ſi.aliàs legatus eccleſiæ ad papam, ut in authẽ de ſanc .epiſ.§. ſi uerò epiſcopus.col.ix.alias qui mittitur à principe,uel papa,de quo eſt.ff. de offi.aſſeſſ.l.diem functo priuatorũ licet nobiliũ dicuntur nuntij uel miſſi ad cauſam definiendam.dicitur delegatus etiam à principe miſſus:ut.ſ.de iudi.l.a iudice.& no.quod debitor reipub.ea fungi non poteſt , aut is qui non habet ius poſtulandi,ut infames,licet debitor fiſci nõ prohibeatur. Item uicarios dare non poſſunt niſi filios,& quando abſenti eſt iniuncta quã gratuito ſuſcipit.Item libellũ principi dare non poteſt niſi de his quæ ad iniuriã uel eius pertinent damnum:uel pupillæ ſuæ.Item ordinatim eligitur niſi neceſsitas ſit:ut ff.e.l.iij.& l.ſi abſenti.& l.legatus.& l.Paulus . Item non amplius quam ſemel niſi ſit neceſsitas:ut.ff.de mu.& ho.l.æſtimatione.

n PAter trium.aliĩs quinq; exiguntur:vt.ſ. de ĩs qui nu.li.l.nepotes.& eſt ratio:quia peregre vadit , & eos deſerit,& eſt alia excuſatio à legatione.vt.j.l.iiĩ. & alia atq; alia:vt.ff.eo.l.ſciendum.§.ſi accuſatio.&.§.ordine.& aliæ de quibus dictum eſt.ſ.de excu.mu.

o CVm vos.id eſt,tu collega.

p Proprio.i.ſeparatim.

q Sumptus.vel ſumptus tm̃,vel ſalarium de quo fit ſumptus.

r Defenſionem.ſyndicus ergo erat,vel erãt:vt.de mune.& ho.l.ſi.§.defenſores.vel defendebant nõ ſtrepitu iudicij,ſed alias. & facit.ſ.de infa.l.neminem.

s Oportet.ſed hoc qñ? Reſpõ. ſi deſeruit & ſpõte,vt hic,quo caſ

casu etiam extraor.punitur:vt.ff.e.l.j.si autem vrgẽte necessitate,tunc nõ reddit:vt.ff.e.l.legatus antequã.§.j.& hoc innuit. & idẽ de comitibus eorũ: vt de of.as.l.diem.si autẽ est dubiũ, ipse debet probare necessitatẽ:vt.ff.eo.l.ñ.§.j.& secundum hoc non sunt contra.ff.de va.co .l.j.§.diuus.&.s.de aduo.di. iudic.l. post duos. Accursius.

a Ea quantitas. quam repetis ab hæredibus collegæ.

b Postulastis.vtili pro socio, vel act. in factum quibus debet solui,cũ per eos hæredes non stet: vt qa iã præstiterunt aduocatis:vt.ff.loc.l.q operas.§.diuus.&.j. sum. iniun.mu.l.j. Vel hic simoniace:vt infra,de mu.l.ñ.ibi,non.

c Potestis. & punietur extraor.vt dixi nec nocet socijs alterius cessatio: vt. ff. e.l.ñ.§.cessatio.

d TRãsmarina. Ciuiliũ.sine legatiõe,alias sine alio personali munere: vt ff.de va.mu.l.legato. &.ff.e.Paulus.§.j.

e De proximo. secundũ hoc intelligũtur.s.de ho.nõ con. l. ñ.&.ff.e.l.Paulus.§.j. in prin.&.l. filius. Itẽ hoc quãdo suo nomine nõ pro alio:vt. ff. e.l.si filius. &.l. vicarius. quia in casibus tãtum permittitur p alium, vt ibi notaui.

f VNiuersi. Ex comitibus. i. vniuersi comites præsidum vel proconsulum,& ipsi etiã præsides qui habent dignitates.s.prædictas, teneantur &c.sed certe imo & his similes excusantur à personalibus:vt.j. de exc. mu.l.eos.&.ff. de va. mu.l.legato.§. comites.quæ sunt contra. Sol. hic perceperunt suffragio. i. auxilio, & ita per impetrationẽ. ibi ex mera liberalitate: quia meruerunt.ar.ff.quod quisque iur.l.ñ.in princ. vel hic perceperunt suffragio.i.promissione.i.hoc pacto quod nihilominus cũ opus fuerit suscipiẽt munera,& præstabũt auxiliũ:& sic pactũ seruãdum:vt ar.ff.de iu. immu.l.ñ. Vel dic suffragio.i.propter suffragiũ.s. salariũ quod habituri erant ibi gratis:& secundũ hoc habeas in litera suffragio dignitates.aliꝝ habent suffragia dignitatum,id est,salaria, & tũc locũ habet vltima sol.vel dicas omnia plane:hic finitus erat præsidatus: ibi non,& sic bene sequitur exceptio legati.

g Publica.quæ sunt in muneribus subeundis.

h Pactione.quia pepigerunt,& non subeunt. & sic facit pro secunda sol. secundum alios dicas non vmbratili.quia dicitur tacite intellectum ex quo habet dignitatem, q non teneantur ad munera alia:q non est verum, nisi secundum quod dictum est.

restitui omnino oporteat,reipu.debẽt potius inferre. Sane si honorarijs aduocatorum erat ea quãtitas[a] destinata,restitui illud vobis, qui hoc præstaturi estis,non iniuria postulatis[b]. eum autem collegam vestrum, quem à defensione patriæ destitisse dicitis, apud prouinciæ præsidem desertæ legationis arguere potestis[c].

Legatio transmarina tribuit uacationẽ biennij:secus si proxima:quia talis legatio eam non tribuit.Bartolus.

Impp.Diocle.& Maximia.AA. III.

TRansmarina legatione apud nos perfunctos,constitutum est biẽnij vacationẽ munerum ciuilium[d] & honorum† habere,non eos, qui de proximo[e] obsequium reipublicæ videntur exhibuisse.

Qui dignitates suffragio receperunt, non habent uacationem à muneribus propter dignitatẽ:sed si legatus fuerit, habet propter legationem.Bartolus.

Imp.Constantinus A. IIII.

VNiuersi omnino ex comitibus[f] vel ex præsidibus, qui suffragio perceperint dignitates:ciuilibus oneribus muneribusq; teneantur adstricti,nec commoda publica[g] cum vmbratili suffragiorum pactione[h] lacerentur.eos tamen à prædictis oneribus excipi oportebit,q in legationibus publicis versati sunt[i].

In ijs quæ publicam utilitatem respiciunt, non ualet reformatio facta à prouincialibus, etiam consentiente præside, nisi per præfectum uel principem fuerit approbata.Bartolus.

Imppp.The.Arca.& Hono. AAA*. præ.præto.Illyrici. V.

SI quod extraordinarium consilium postulatur[k], cũ vel ad nos est mittenda legatio,vel nostrę[l] sedi aliquid intimandum: id quod inter omnes[m] communi consilio tractatuq; conuenerit, minimè in examen cognitoris ordinarij[n] referatur. Prouincialium enim desideria,quibus[o] necessaria sæpe fortuitis[p] casibus remedia deposcũtur, vobis[q] agnoscere atq; explorare permittimus, vt sint examinis tui, quæ ex his auxilio tuo protinus implenda[r] sint, & quæ clementiæ nostræ auribus intimanda videantur. In loco autem publico de communi vtilitate prouincialiũ[s] sententia[t] proferatur: atq; id quod maioris partis[v] probauerit assensus, solennis firmet autoritas.

Non debet mitti legatio ad principem: nisi de uolũtate cõsilij,& autoritate superioris. Bart.

Impp.Hono.& Theod.AA. VI.

QVoties ab Alexandrina ciuitate legatio destinatur[x], vniuersos curiales præcipimus[y], qui intra vrbẽ cõsistunt,si non ægritudine vel alia excusabili necessitate impediuntur,in locum curiæ cõuenire,& decreta sua propria subscriptione firmata[z], viro spectabili præfecto Augustali[a] insinuare, vt eius relatione comitati, tuis[b] virtutibus,suas petitiones intiment: & sub examine tuo perpensa legatione res ordinetur[c].

TITVLVS LXIIII.

DE EXCVSATIONIBVS ARTIficum[d].

i Versati sunt.hi enim si primo præsides & postea legati fuerũt biẽnio,vacãt à muneribus psonalibus & oneribus:vt.s.l. pxi.nõ qa psides sunt,sed qa legati fuerunt,licet præsidatũ ad sui petitionẽ habuerint:vel licet pacto, vel licet pceperint salaria añ p honoribus vel muneribus à quibus modo vacant,sed forte reddunt p tpe, quo euitant: vt not.s.l.ñ.vel melius dic de legato. qa licet superiores dignitates nõ excusent vt dictum est:legatio tamẽ sola excusat. & semper dic intra tpa: vt.s.l.proxi.

k SIquod. Postulatur.à pside vel à puincialibus. & dic de aliquo qd̃ ptineat ad publicam vtilitatem prouinciæ. si autem de causa, quæ sit inter priuatos:tũc habet locum.s.de rela.

l Nostræ. sedi pro eodem.

m Omnes. puincia-les, assidẽtes præsidi. vel dic q sũt assidẽtes pfecto, vt statĩ dices.

n Ordinarij.i.prę-dis prædicti,q consulit.& subaudi vt definiat per se.ad qd̃.s. de rela.l.j). Vel dic. i. q pretx. Loquitur ubi pfecti.& tunc subaudi tantum, quia qñq; ad nos remittet vt subñcit. vel dic ordinarij, qui vice principis in palatio: vel vice præfecti ordinarij cognoscebat.

o Quibus. scilicet desiderijs.

p Fortuitis.s.superuenientibus. Accur.

q Vobis.loquitur præfecto prętorio Illyrici.q.d. non aliter definiẽdũ nisi principi qñq;,vt subñcit.

r Implenda.q.d. si per te potes expedire, facias, vel ad nos remittas.

s Prouincialiũ. vel dic de eligẽdo legato

t Sententia. puncialiũ assidẽtiũ pfidi & i quo cõueniũt ad principẽ consulendũ.

v Partis. ad hoc.s. de dec.l.noiationum. &.j.e.l.prox. &.ff.de tu.& cu.l. vbi. & de dec.ab or.fa.l.ñ. & quod cu.vni. l. nulli.

& ad mu.l.quod maior.

x QVoties. Destinatur.ad nos.

y Præcipimus.s.conuenire.quod est.j.si nõ ægri.&c. & no.ar.in electionibus.ad quod in auth. de hære.& Fal. §. si vero absunt.col.j.

z Firmata.super quo volunt consulere.

a Augustali. ab Augusto posito:vt.ff.de off.præ.Aug.l.j.

b Tuis.loquit pse.pto.maxie.& no.q p multas manus vadit.

c Ordinet.qd̃ vel pte expediat,vel ad nos remittas.vt.s.l.pxi.

DE EXCVSATIONIBVS &c.

Differt à titu.s.de profes.& me.qa ibi de liberalibus artificibus.

hic

Ahic de ijs, qui tantū operatione manuum excusantur docētes, nō discentes: vt no. j. e. l. j. & scripti in breuibus cuiusq; ciuitatis, nō autē omnes: vt. j. l. j. in prin.

a Artifices. subdito. vt. ſ. ſ. & est not. & c. & habeas hic cōprehensarum, alias comprehensi. & dic tunc, q; tm illi, qui sunt intra numerum scripti in breuibus. ad quod. ff. de decre. ab or. fa. l. j.

Hic expreſsi habent immunitatem à perſonalibus muneribus tam diſcipuli quàm magiſtri. Bartolus.

Impp. Theod. & Valent. AA. I.

Artifices artiū breui subdito[a] cōprehensarū, per singulas ciuitates morantes, ab vniuersis muneribus[b] vacare p̄cipimus: si q̄dē in discēdis[c] artibus otiū sit accommodādū†: quo magis cupiāt & ipsi peritiores fieri[d], & suos filios[e] erudire. Et est notitia ista[f], architecti[g]†, medici[h], pictores, statuarij, marmorarij, lecticarij[i], seu archarij[k], clauicarij, quadrigarij, [l] vel quadratarij[m], quos Græco vocabulo πηκτας appellant[n], structores, id est, ædificatores[o], sculptores ligni[p], musearij[q], deauratores, albini, quos Græci χονιάτας appellant, argentarij[r], barbaricarij[s], diatretarij[t], ærarij, fusores[v], signarij[x], fabricarij, bracarij[y], perticarij, atque libratores[z], figuli[a], qui Græcè dicuntur κεραμεῖς, aurifices[b], vitrarij[c], plumbarij[d], specularij, eboraryj, pelliones, fullones, carpentarij, sculptores[e], dealbatores[f], cusores, trigarij[g], ciſiarij, bractearij[h], id est, πεταλουργοὶ.

Docendo qs edocetur.

† Facit ad hunc tex. ca. nunquam. de conse. dist. v.

† Pulchre voces has omnes explicat Alc. & Pyrrhus: quos vide, ne diutius Acc. nugis obtundaris.

Idem AA. II.

Methameos[i] † geometras[k] & arhitectos[l], qui diuisiones[m] partium omnium, incisionesq́[n] seruāt, mensurisq́ & institutis[o] operā fabricationibus stringunt, & eos, qui aquarum ductus & inuentos modos docili libratione ostendunt, in par[p] studium docendi atq; discendi, nostro sermone compellimus. Itaque immunitatibus gaudeāt[q], & suscipiant[r] docendos, qui docere suffi ciunt.

TITVLVS LXV.

DE POTIORIBVS AD MVNERA nominandis[s].

Iuſta eſt cauſa appellandi, ſi alius prior debet nominari. Bartolus.

Imp. Antoninus A. I.

Ipse vocatus[t] ad munera ciuilia, potiorem alium nominandū putaueris, age causam[v] tuam.

a Figuli. qui faciunt vasa ex terra in figuris: vt. ff. de ser. vrba. præ. l. vlti.

b Aurifices. qui faciunt vasa aurea, vel annulos vel similia.

c Vitrarij. qui artificiosè de ferro vel de materia trahunt vitrū vel fundunt.

d Plumbarij. qui trahunt plumbum.

e Sculptores. id est, scissores. ſ. lapidum, vt differat à superiori. alij dicunt q̄d vitio scriptoris hoc superfluit.

f Dealbatores. armorum, vbi debent fieri sub tilissimæ picturæ de quocunque colore.

g Trigarij. qui faciunt vehicula ex tribus rotis, alias est tignarij.

h Bractearij. i. qui faciunt quædam rotunda & volubilia in freno circa caput equi: & hi dicuntur pentalargæ, à penta quod est quinque, & largæ. i. latæ: quasi quinq; latæ, & volubiles rotulæ: qa tantum quinque debent esse, vt dicunt frenarij. & sic ipsis opificibus. & ipsis rotulis cō uenit nomen pentalargæ.

† alias, mechanicos alias mathematicos, vt volunt Alci. & Pyrrhus. hic.

i Methameos. alias medicos. & tunc expone vt. ſ. l. proxi. & tunc comprehendit illos, quos superiori lege dixit.

k Geometras. vt balduinum agrimensorem. Sed contra. ff. de excu. tuto. l. geometræ. Solu. ibi speciale.

l Architectos. de hoc dixi. ſ. l. proxi.

m Diuisiones. vt geometræ.

n Iucisiones. vt architecti.

o Institutis. ab architectis.

p In par. duæ partes sunt. & dic in par studium, non tamen in par beneficium, quia docens tantum excusatur: vt statim innuit, &. ſ. l. proxi. in prin.

q Gaudeant. docentes.

r Suscipiant. ad quod in auth. de sanct. epiſ. ſ. j. col. ix. & j. de stu. li. vr. Ro. l. j.

s DE POTIORIBVS &c.

Qui excusantur dixit: nunc qui subire debeant. Vel dixit de excusatis quibusdam, nunc de alijs, quando alius est potior. Accur.

t Ipse. Vocatus. alias conuentus.

v Age causam. id est, appellando: vt. ff. de vac. mu. l. j. &. ſ. de app. l. ciues. Sed quomodo potior vocatur cum gradatim debeat deferri. ff. de mu. & hono. l. vt gradatim? Respond. ibi de ordine honoris, non oneris: vt hic. sed in oneribus debet seruari ordo: vt. ff. de legatis. iij. l. ordine. & ff. de mune. & hono. l. iij. ſ. præses. Respon. illud verum, quando omnes sunt sufficientes: alias obtinet quod hic dicitur. & . ff. de mu. & ho. l. rescripto. in prin. &. d. l. de leg. &. ſ. de dec. l. ad subeū da. Fallit autem lex in quibusdam muneribus, quæ imponuntur omnibus: vt. ſ. de qui. mu. vel præ. l. j. Item facit. ſ. quemadmodū ciui. mu. l. fina.

In oneribus ordo seruandus est.

Si propter

SI PROPTER INIMI. &c.

a S I propter inimicitias. ab inimico. & cū inimicitiæ.

b Ciuilia. scilicet personalia.

c Nō nocere. appellare: vt. j. ti. j. l. j. nō ipso iure, sic i arbitro: vt. ff. de arbi. l. non distingue-mus. §. cū qdā. et in tu tore: vt insti. de excu. tut. §. itē ꝓpter. & in ordine iudicij: vt. ff. de lib. cau. l. si pariter. et in ꝓcuratore: vt. ff. de procur. l. vel auxilio. & facit. s. de decr. dec. l. fin.

DE SVMPTVum recup. &c.

d M Vneribus. Quinque. dic vt s. qui nu. li. l. iij.

e Interposita. qd facere debes: vt. C. de appel. l. ciues.

f Recuperabis. ꝑ officiū iudicis: vt hic, & ff. de va. mu. l. j. §. sed si ꝑ calūniā. & s. de decur. l. ij. & ar. ff. de excusa. tu. l. seuerīter. & s. de episco. & cle. l. omnes q. in fi. & ff. de iudi. l. eum q. & semp dic ꝓbari eorū quātitatē sacramento repetētis: vt. C. de iu. l. ꝑperādū. §. finaute. & l. sancimus. facta ta xatione prius à iudice vt in auth. de iudi. §. oportet. col. vj.

g SI POST creationē &c. Alias si post creationē, alias si ante. & tūc subaudi, scilicet honora suscepti: vt in tex. si post creationem &c.

h S I ante Subeūdi. à se pa tre electo. si autē dicas à te filio, tūc distingue vt. s. de peri. suc. pa. l. j.

i Non oportere. nisi dies per ap. ipsius dilata fuerit: & tunc ap. pēdēte decesserit: qa tūc distinguif honor, vt nō teneaf hæres ꝓsequi: vt. s. si pē. ap. l. si ad decurionatū[a]. an à munere: & tūc si propter periculum medij tēporis: vt in contrarijs. s. de excu. tu. l. quāquam. & ff. si tut. vel cur. l. j. & ij. & si pen. appel. l. j. in. fi. vel forte idē in honore etiā si reipu. iterfit.

[a] Alias, inci pit pater.

TITVLVS LXVI.

SI PROPTER INIMICITIAS CREAtio facta sit.

Creatio facta de aliquo propter inimicitias, facit aliquem si uult, posse appellare Bartolus.

Imp. Alexander A. I.

S I propter inimicitias [a] ad munera ciuilia [b] creatus es: hāc tibi nominationem non nocere[c], præsidis æquitas faciet: cùm & publicæ vtilitatis intersit non ex inimicitia creationes fieri debere, sed æstimatione vera, & commodo reipublicæ.

TITVLVS LXVII.

DE SVMPTVVM RECVPERATIONE.

Electus, qui habet excusationem, recuperat sumptus quos fecit in lite, ab eo qui eum nominauit. Bartolus.

Imp. Gordianus A. I

M Vneribus ciuilibus nō fungeris q̄ ꝑsonis mādant̄, si quinq;[d] filios incolumes habeas. at si cōtra id priuilegiū, ad munus fatigādi tui causa, qdā te deuocauerit: tuq; appellatione interposita[e] securitatem reportaueris à nominatoribus: sumptus, quos in litem feceris, recuperabis[f].

TITVLVS LXVIII.

SI POST CREATIONEM QVIS decesserit[g].

Onus subeundi munera non transit ad hæredes, mortuo patre. Bart.

Imp. Alexander A. I.

S I ante diem subeundi [h] honoris atq; muneris pater tuus defunctus est: cōueniri eo nomīe hæredes eius nō oportere [i] præses ꝓuinciç minimè ambiget.

k DE TABVLARIIS &c.

Qui scribunt prædictos nominatos ad munera & honores & tributa soluta, & sunt tabularij, qui faciendis publicis instrumentis puplice præsunt in singulis ciuitatibus, hi quoque nominatur librarij: vt hic, & ff. de re. iu. l. si librarius. & tabelliōes: vt in auth. de tabel. col. iiij. & catholiciani: & sic potest accipi. s. de bo. proscrip. l. si qs post. §. si. licet alio modo ibi exponaf. alias scribæ dicunf q circa pri. vl alios magnos iudices actis gestisq; cōficiēdis deputati sunt. hi quoque vocantur scriptores, notarij, libellēses, memoriales, pragmaticales, epistolares, exceptores: vt. C. de ap. præcipimus. & l. in offerendis.

l Logographis. logographi* qui publicis rationibus describendis deputati sunt. & dicuntur à graphos, quod est scriptura, & logos ratio: quia scribunt leges & rationes publicas. & hi quoq; numerarij appellantur: vt. j. ti. j. l. duos. plerunq; tamen vnū pro altero nominē ponitur. Item sunt censuales qui scribūt censum: vt hic, & l. quicunq;. q sunt species sub logographis. Sunt & alij: vt. j. l. fin. & C. qui po. in pig. l. penul.

Nota hic sinonyma.

* Si Acc. in eptijs audias ineptus fies. Adde igitur, quod Ammōius īdifferēter eos, īter pretatur esse qui iudicialia acta scribunt. Verum cum hic Alc. vt solet omnia, doctiss. explicet has voces, nō est animus char tas onerare. Tu eū videto.

TITVLVS LXIX.

DE TABVLARIIS[k], SCRIBIS, LOGOGRAphis[l], & censualibus.

Notarij si ad aliquam militiam: uel aliud officium transeunt: remouentur intra quinquennium, non postea. Bart.

Imp. Alexander A. I. [m]

N Vlli omnino ex tabularijs [m] vel scribis, vel logographis eorumq; filijs, in quocunq; officio [n] militent, sed ex omibus officijs, necnō etiā si intra nrm palatiū militāt, necdū impleto qnquēnio repeti & retracti, ꝑtinus officijs municipalibus reddātur.

Si decurio officium notariatus assumpserit: priuilegium decurionatus amittit. Bar.

Imp. Gordianus A. II.

Q Vicūq; decurionū spōte se cēsuali ministerio[o] mācipauerit, cōditionē habeat[p], quam ipse elegerit, depositurus sui ordinis penitus dignitatē, si[q] eum necessitas quęstionis subeundæ inuenerit.

Seruus nō potest esse tabellio, & si dominus sciuerit eum tale officium assumere: parti ad interesse tenetur: seruus uerò fustigabitur. Barto.

Impp. Arca. & Honor. AA. Adriano præ. præ. III.

G Enerali lege sancimus, vt siue solidis[q] prouincijs, siue singulis ciuitatibus necessarij fuerint tabularij: liberi homines ordinentur, neque vlli deinceps ad hoc officium patescat aditus, q sit obnoxius seruituti[r]. Sed & si qs dnorū seruū suū siue colonū esse decuriones, sicq; neque aduocati: vt supra, de decur. l. vniuersos. licet in Tuscia male seruetur. Item hæc omnia in scribis & similibus scriptoribus. An autem debeant scire leges? videf q sic: ne facientes illicitos cnotractus pœnā subeat: vt. s. de sac. san. ecc. l. iubemus. & de eunuchis. l. fi. & j. vt ne ad suū pa. l. j. Item no. q per se nō per aliū cōficiūt, nisi in ciuitate Cōstātin. in qua etiā est speciale vt eadē charta fiat ꝓtocolū: vt in auth. de tab. Itē ordo instrorū est, vt primo nomē impatoris & ānus impij. scdo nomē cōsulis & ānus cōsulatus. tertio mēsis, & dies. quarto dies ciuitatis factæ si hoc fit de consuetu. qnto series. sexto locus. septimo subscrip

l. vi. bart. in Rub. eodem ... n. 6

m N Vlli. Tabularijs. Hæc nomina expone vt in titu.

n Officio. s. alio. & facit. j. l. fina. & j. qui mi non pos. l. omnes. & in auht. de mā. prī. ci. §. fin. col. iij. & j. de muri. l. j. & l. æternā.

o Q Vicunque ministerio. i. scribendo censui.

p Habeat. Imò reuocaf ad curiā: vt. j. l. fin. & s. de dec. l. vniuersos. & l. q derelicta. et l. exēplo. quę sunt cōtra. Solu. bn̄ reuocaf: sed dignitatis prærogatiua nō vtif in euitādis tormentis, si de sua scriptura fuerit dubitatio: vt hic subijcit, & s. de fal. l. si quis. & credif eius dicto: vt ibi, & in auth. de fi. instru. §. si vero. nisi in casu: vt in authen. de hære. & Fal. §. si vero absunt.

q G Enerali. Solidis. i. singulis.

r Seruituti. libertus ergo potest esse vt. s. de ser. reipu. ma. l. fin. quare ergo dicunf ser ui publici? Rn̄, qa ex eorū stipulatione qrit̄ ex stipulatione serui. maxiè ijs, q non pñt stipulari: vt. ff. rē pu. sal. so. l. iij. & l. iiij. alias à seruiendo non à seruando dicūtur serui, vt instit. de iu. perso. §. j. Item non possunt

Serui vnde dicuntur.

Tabelliones tabularij an leges scire debeant.

Anni Domini in principio cuiuslibet contractus debent poni.

subscriptio testium & contrahentium, octauo subscriptio tabellionis inseratur: vt. ŝ. de fide instru. l. contractus. sed in Italia anteponuntur anni domini. vi. glo. in v. authore. in authen. ut quæ ponatur nouel. impp. h

a Consensum. etiam tacitum, nisi protestetur in cõtrariũ. sic ŝ. de filiis famil. l. j. & ff. de eden. l. iiij. sed & filius. non ignorantia, vt subiicit: vt arg. ff. de procur. l. si defunctus. ſ. quod si alter. Item fa. j. qui mi. non pos. l. super seruis. & ŝ. de ser. fu. l. fin. & ŝ. si seruus aut libertus ad dec. aspirauerit. l. ij. & ff. nau. cau. fœ. l. j. ſ. recipit. & l. seq.

b Fisco addici. colligere ergo si ignorãs, & nõ datur fisco, sed domino: verbera tamen imponuntur. Itẽ facit infra: de male. l. adiicimus.

c Priuata. i. serui priuatorum non debent exercere publica acta, quod est generalius q̃ legis casus: nec contra est. C. ne qs li. iniu. l. j. quia ibi solui.

d Boëthos. i. adiutores eorum, qui rationes publicas discutiunt. vnde Boëtius nomen accepit. boëthos enim Græce, Latine dicitur adiutor.

e Logistas. expone vt in titu.

f Medogrammateos. graphia. i. litera: vnde medogramma. i. medicinæ scriptores. Accursius.

g Logographos. id est, publicæ rationis seruos.

h Diastoleas. diastoli dicuntur cũ astu i. arte distinctores. Accursius.

i Vocabula. i. quorum vocabulorũ significata, seu p̃sonæ his vocabulis denominatę sũt secũdũ P.

k Reddantur. ad hoc. ŝ. de p̃fes. & medi. l. reddantur. & . ŝ. l. j. et. j. de dig. l. ne qs.

l Patris. No. q̃ patris abiectio filium subiicit. ad quod. ŝ. de decu. l. exẽplo. & . ff. ad municip. l. assumptio. ſ. filius. &. j. de agri. & cẽ. l. cũ satis. ſ. si. nisi in casu: vt. ŝ. de ẽs qui spon. mu. pu. sub. l. fi. Accursius.

chartas publicas agere permiserit (consensum [a] enim non ignorantiã volumus obligari) ipsum quidem inquãtũ interfuerit publicæ vtilitatis p̃ ratiocinijs, quæ seruo siue colono agente tractata sunt, obnoxium detineri: seruũ autem competentibus affectum verberibus fisco addici [b]. Dominorum em̃ interfuit ab initio prouidere, ne publicis actibus priuata [c] seruitia immiscerentur. D. viij. cal. April. Mediolani, Vincentio & Fabricio Conss. L. 7. in fine. ff. 11. p. s. L. 17. ff. 2 part. 3.

Impp. Theod. & Valen. AA. IIII.

Boëthos [d], logistas [e], medogrammateos [f], logographos [g]: diastoleas [h] (que vocabula [i] publicis dicuntur subiacere necessitatibus) siue quolibet alio nomine nuncupentur, non honore, aut alicuius priuilegij colore subnixos, p̃ definitione legum inexorabilium, suam fortunam subire compelli: quatenus nec publicis quicquã noceatur, aut minuatur vtilitatibus, & suis corporibus illi reddantur [k], quos vel patris [l] vel maiorum obligatio, vel sua constringit.

TITVLVS LXX.

DE SVSCEPTORIBVS, PRAEPOSITIS, & arcarijs [m].

Susceptores debent à soluente sine mora solutionem suscipere. aliàs puniũtur. Bar.

Imp. Antoninus A. I.

Susceptores [n] publicos absq̃ omni mora aurum censemus suscipere [o]: ne quis per hanc occasionem [p] sumptus facere compellatur. nam si soluere volens, à suscipiente fuerit cõtemptus [q]: testibus adhibitis contestationem [r] debebit proponere: vt hoc probato, & ipse securitatem debitam [s], commissi nexu liberatus, cum emolumentis accipiat, & qui suscipere neglexerit, eius ponderi, qd̃ debebatur duplũ [t] fisci rationibus per vigorem officij p̃sidis inferre cogatur. Quod autem [v] susceptores, iudice cuius interest negligente vicla-uerint, ex ipsius iudicis facultatibus sarcietur.

Ad nominatores susceptorum in subsidiũ deuenitur, nec licet ab eis emere. Bart.

Imp. Alexander A. II.

Ivxta inueteratas leges [x] nominatores susceptorum & eorum, qui ad præposituram horreorum [y] et pagorũ creantur, obnoxij teneantur, si minus idonei sint, qui ab eisdem fuerint nominati: nec quicquam ex eorum substãtia, celebrata per interpositam persona emptione, mercẽtur [z].

Ei debet solui, qui est officialis tempore solutionis, non ei qui fuit tempore, quo fieri debuit solutio. Bar.

Imp. Augustus. III.

Susceptores noui, non modò p̃sentis anni [a] debita, verũ etiam species, quas ex reliquis [b] annis inferunt [c], quia nouæ sunt, accrescentes [d] suscipient.

Non debet quis in officio reformari, nisi primi officij rationes reddiderit. Itẽ ratio singulis annis debet reddi. Itẽ officiales non debent esse perpetui, sed annales, uel ad plus biẽnales. Bar.

Idem A. ad Paulinum præf. Augustalem. IIII.

Neminem susceptionis munere functum, ad idem munus adstringi [e], nisi se prius vinculo solicitudinis

m DE SVSCEPTORIBVS &c.
Dixit de scriptoribus obsequẽtibus: nunc de dominis & differt à titu. supra, de exact. tri. quia ibi ab inuitis, hic à sponte soluentibus. vel alius est actor immediate à collatore: alius susceptor, qui suscipit ab exactore: vt hic: quia per quoddam medium dicitur à collatore suscipere: vt infra. l. diu. &. l. modios. & sunt præpositi qui præsunt susceptoribus, qui accipiẽtes ponebãt in arca vel horreo publico: vt. j. e. l. ij. sub custodia arcarij, q̃ arce claues tenebant. de quibus habes. j. l. duos. & l. fi. non vt diu tenerẽt: vt. j. l. diu. sed quandiu habeat per quẽ cõpetenter mittatur. arg. ff. de admi. tut. l. ita autem.

n Susceptores. qui præpositi erant ad subeũda tributa. erãt enim duo per singulas ciuitates: vnus auri, & alter speciorum: vt. j. eod. l. duos. erat & alter separatus arcarius, qui centum libras auri, quas quilibet consul dabat in opus aquæductus, suscipiebat: vt infra, de aquæ. l. hac lege & de consu. l. neminem.

o Suscipere. & thesauros inferre: vt. j. l. diu.

p Occasionem. eo q̃ susceptor non velit suscipere solutionem tributorum, & hoc sine causa. Acc.

q Contemptus. ſ. sine causa: vt. ff. de sol. l. qui decem alias secus: vt. j. eo. titu. l. si soluturus. &. l. creditor oblatã. in princ.

r Contestationẽ. ad hoc. j. de col. fun. pa. l. placuit.

s Debitam. ſ. apochã, & liberatus nexu curiæ: quia nõ cõmittitur res in fiscum p̃ qua erat soluendũ, & cũ emolumentis. ſ. liberationis. & hoc forte accipe si pecunia oblata est amissa: vt. ff. de solu. l. qui decẽ. & sol. ma. l. semel. & de leg. j. l. huiusmodi. ſ. si cui. & facit. ŝ. de cõdi. inser. l. j. & de verb. ob. l. interdũ. ſ. fina. &. ŝ. de iure emphy. l. pe. ſ. fina.

t Duplum. sic. ŝ. de superindi. l. j.

v Quod autem. sic. ŝ. de an. & tri. l. iudices. & dic. i. p̃sidis illius terræ.

x Ivxta. Leges. vt. ff. ad mu. l. imperatores. & . l. quid ergo. &. ŝ. de conue. fi. de. l. quoniã. et. ff. de admin. re. ad ciui. perti. l. curatores. et infra, de p̃. no. l. ij. &. ff. de ma. con. l. ij. & in authen. de col. ſ. ad hæc. col. ix. &. j. eod. l. exactores. in fin. Accur.

y Horreorum. vbi collata ponebant: & pagorũ: quia illud officium habebãt, vt p̃essent pagis. i. villis vnde redditus proueniebant.

z Mercentur. expedit enim reipubl. inuenire solucdo primo conueniendum.

a Susceptores. Anni. cuius admi istratio ad ipsos pertinet.

b Reliquis. annis. vel neutraliter à reliquor reliquaris.

c Inferũt. collatores seu actores, vel ꝺ veteres susceptores.

d Accrescentes. ſ. veteribus. Accursius.

e Eminẽ. Adstringi. duo dicit: prio q̃ nõ eligit, scꝺo nisi rationem

rationem reddat: vt. ff. de mu. & ho. l. reſcripto. §. debitores. quia anno durant, vt in fi. huius. l. §. non perpetui. & quia anno finito debet reddere rationem: vt. ĵ. §. integro. & colligitur ſecundum l. q̃ ſequenti anno non debet eligi, cũ eo anno reddat rationem. ſingulis enim annis debet rationem reddere ep̃o ciuitatis: & dominis primatibus: vt in authẽ. de col. §. iubemus. & §. ſi quis autem. col. ix.

a Iuſtitiæ eſt. cum & rõnem nõ reddiderint. & fa. ff. de iu. fiſ. l. iĩj. §. cũ qnquenniũ.

b Prudentis. ſ. hominis ad hoc. ſ. de ſpor. l. ĩj.

c Recentem. ad quod. ff. de pœnis. l. ſi diutino.

d Singulos. ad qd̃ ĵ. de proxi. ſac. ſcri. l. pro biennio. aliud in numerario, qui triennio: vt. ĵ. de numerarijs. l. ĩj.

e Conſuetudo. No. de conſuetudine ciuitatis. ad quod. ſ. de eman. li. l. j. &. ff. q̃ cuiuſ. vni. l. item. & q̃ vi aut clã. l. prohibere. §. plane. & cõ. præd. l. venditor. §. ſi conſtat.

f Ordinis. ad quod in auth. de defen. ciui. §. fina.

g Per biennium. non vltra etiam ſi ordo velit: vt. d. authẽ.

h Q Votieſcũq; Solidorũ. i. aureorũ. ſic. ĵ. de ve. nu. po. l. j.

i Pro tituli. puta a quæductus pu. cauſa. vel alio tit.

k Aut. pro &. & ſic libra ſoluitur ꝓ ſolido. vel proprie aut, & dic trãſmittitur. i. debet tranſmitti. & ſic quodcũq; vnũ ꝓ alio mittit̃, recipit̃ libra pro lxxĩj. aureis. & ecõtra. ſ. lxxĩj. ſolidi ꝓ libra. ad qd̃. ĵ. de põdera. l. j. &. ĵ. de argen. p̃. qd̃ the. l. j.

l Feratur. i. dicatur vel accipiatur à ſuſceptore, & conferat̃ ſacris theſauris: vt. ĵ. l. diu. itẽ colligunt hic quidam aureum pro ſolido, & econtra capi. quod not. ff. de ius voc. l. ſi. Accur.

m Frumẽta quæ de horreis. publicis, ad expenſas puta militũ. ad qd̃. ſ. de cõ. in pu. hoc. l. j. &. ĩj.

n Annotẽtur. ad hoc. ſ. de apo. public. l. j. & de exact. trib. l. apparitores.

o Conſtituí. ſic. ĵ. ne quid one. pu. impo. l. j.

p Diu. ad quod. ſ. de off. co. ſa. larg. l. j. &. ſ. e. l. j. &. ĵ. de au. pu. perſe. l. j.

ſuperioris abſoluerit. Nã neque eos, qui placuerint, grauare, iuſtitiæ eſt[a], neq; eos, q̃ diſplicuerint, tenere, prudentis[b] eſt. Integro igitur ſinguli anniuerſario anno tranſcurſo cogãtur exponere, q̃bus titulis ſuſcepta diſperſerint: vt facilius ſi quis in furto fuerit deprehẽſus, recentẽ[c] queat reintegrare iacturã. Nõ perpetui autẽ exactores teneãtur in cõtinuata vexandorũ prouincialiũ poteſtate, velut concuſſionũ dñatione: ſed per annos ſingulos[d] iudiciaria ſedulitate mutentur, niſi aut conſuetudo[e] ciuitatis, aut autoritas ordinis[f] eos per biennium[g] eſſe compellat. D. prid. Cal. Decemb. Conſtantino. Honorio N. P. & Euodio Conſ.

Idem A. V.

Q Votieſcunq; certa ſumma ſolidorum[h] pro tituli[i] qualitate debetur, aut[k] auri maſſa tranſmittitur, in ſeptuagintaduos ſolidos libra feratur[l] accepta.

Idem A. VI.

Frumenta, q̃ de horreis[m] inferuntur, pro illationis modo illico apocharũ cautionibus annotẽtur[n]: non autem oportet in horreis fiſcalibus niſi fiſcalia frumẽta cõſtitui[o].

Imp. Gordianus A. VII.

Diu[p] minimè penes ipſos ſuſceptores maneat facta collatio: ſed ſtatim quodcunq; à prouincialibus fuerit exolutum, ſacris theſauris inferatur[q].

Impp. Valentin. Theodo. & Arcad. AAA. Cynegio præfe. præ. VIII.

Exactores[r] vel ſuſceptores in celeberrimo cœtu[s] curiæ conſenſu, & iudicio omnium ſubactorum teſtificatione firmẽtur[t]: ꝓuinciarũq; rectores eorũ nomina, qui ad publicum munus officiũ editi atq; obligati fuerint, innoteſcãt: & animaduertãt quicunque nominauerint ad diſcrimẽ ſuũ vniuerſa, quæ illi geſſerint, redundare[v]. D. vj. calen. Nouemb. Conſtantinop. Honorio N. P. & Euodio Conſ.

Idem A. IX.

Modios[x] æneos vel lapideos cũ ſextarijs[y] atq; ponderibus[z], per mãſiones[a] ſingulasq; ciuitates iuſsimus collocari: vt vnuſquiſq; tributarius ſub oculis cõſtitutis rerũ omnium modis, ſciat quid debeat ſuſceptoribus dare: ita vt ſiquis ſuſceptorũ cõditorũ modiorũ ſextariorũq; vel põderũ normam putauerit excedendã, pœnã[b] ſe ſciat cõpetẽtẽ eſſe ſubiturũ: & ſubmotis quæ cõtra vtilitatẽ populorũ oĩm hactenus geſta ſunt, frumenti q̃nquageſimas, hordei quadrageſimas[c], vini & lardi viceſimas ſuſceptoribus dari præcipimus. Humanitatis autẽ neceſsitate commoti, in Armeniæ ꝑtibus ſuſceptoribus, longinquitatis cauſa, frumenti & hordei quadrageſimas, vini & lardi quintaſdecimas[d] dari præcipimus.

Iidem AAA. X.

Vſceptores præſentibus defenſoribus[e], & modum iugationis poſſeſſorũ, & ſpecies ſingulas, vel eorũ numerum quantitatẽq; deſcribãt[f].

Impp. Arcad. & Honor. AA. XI.

Ecuritates[g] ſemel publicatas & geſtis lectas, vini ſuſceptoribus imputari: & coæptam mercedis diſcuſsionẽ[h] volumus in apertũ quæſita ratione deduci. & omnes publicas ſecuritates q̃ geſtis tenent̃, à ſuſceptoribus accepto ferri[i]

q Inferatur. ſ. præpoſitis theſaurorum ſubſcriptionibus factis: vt. ſ. de cano. lar. tit. l. j.

r Exactores. De his gratia ſimilitudinis quæ eſt in eligendo: dicit.

s Cœtu. ſ. ſenatorũ. & collige hic alios ſenatores & alios curiales: vt. ĵ. de cu. vr. ro. & quod ſubĵcit omnium, dic vel maioris partis: vt. ff. ad mu. ni. l. quod maior. vel ſi in prouincia eligũtur, cœtu decurionũ, ita quod celeberrime cõuenerint id eſt, duæ partes: vt. ſ. de decu. l. nominationum. & curia pro eis deponit, & eodem modo firmantur præpoſiti & arcarĩj. Vel forte ab ipſis ſuſceptoribus p̃ponuntur. & facit. ſ. de decu. l. ĩj. & infra, de irenar. l. ĩj.

t Firmentur. electio tñ fit à procuratore Cæſ. vt. ſ. de iur. fiſ. l. ſuper creandis.

v Redundare. ſic ſ. eo. l. ĩj.

x Modios. menſura ſcilicet.

y Sextarijs. æneis vel lapideis. Accur.

z Ponderibus. æneis vel lapideis. A.

a Manſiones. vt in eccleſia: vt in authen. de col. §. eos.

b Pœnã. vt. ĵ. l. fi. & ĵ. ti. j. l. j. & facit in authẽ. de co. §. eos autẽ.

c Quadrageſimas. no. q̃tũ noĩe tributi debet dari, vt not. ſ. de an. & tri. in tit. & l. ĩj. & de indictiõibus.

d Quintaſdecimas. niſi ſe ad maius adſtrinxerit: vt. ſ. de an. & tri. l. fin. q̃ eſt cõtra ſecundũ Py. Sed certe ibi minus ꝑmittimus ſubiectis ſoluere, q̃ ſoliti ſunt ſoluere: & illud ex diſpenſatione. Itẽ quare hoc facit longinquitas? Rñ. quia & deferunt quod eſt graue: vt. ſ. de an. & tri. l. pro locis. Accurſius.

e Vſceptores. Defenſoribus. vt ſupra, de defen. ciui. l. iubemus.

f Deſcribant. ad cautelã ſolutionum fit, & ad obligãdũ ſuſceptorẽ. ad qd̃. ſ. de apo. pu. l. j. &. ĩj. &. ſ. de ca. fru. vr. Ro. l. j. & in authen. de man. prin. §. coges. & ĵ. de co. fun. pa. l. placet. & ĵ. l. proxi. & arg. ff. de eden. l. ſi quis ex argentarijs. §. j. Accur.

g Securitates. De vino accepto, vt ſubĵcit: & ſimilibus: vt. ſ.

h Diſcuſsionem. quæ fit contra ſuſceptorem. [l. proxi.

i Ferri. id eſt, probari: vt. ſ. de quadri. præſcript. l. ĩj. §. fin. & de apo.

apo.pub .l.ij.

a SI aliquid . Deprẽhendat . & de hoc accusat eũ coram præfectis vel comitibus: vt in authen. de col. §. eos.

b Decoxit . decoctor * dicitur officialis pecuniæ : vt . ś. de decur . l . quilibet . vnde decoxit, id est: illud officium gesśit. Et not. depositum ab officio non redire[a] ad illud idem offic . ad quod . j. de dig. l. iudices. & . ś. si quacunq; præ. po. l. j. & . j. de pala. sac. iar, l. ij. & in decre. ij. q. vij. c. non potest. sed arg. contra. j. de cohor. l. si quis.

* Decoctores qui dicantur pulchre B. ud in annota ad pandectas. l. si hominem. §. quoties. ff. de positi.

a Facit ad hoc cap. aece pimus iuncta gl. super ver. reputare. circa med. de ẽta & qualita.

c DVos tabularios . i . logographos: vt. ś. titul. j. in tit. & triennio durant : vt &. j. de nume. l. ij.

d Numerarios . qa numerum solutorum memoriæ commendant in scriptis, & ingerunt susceptori: vt j. de nume. l. ij.

e Susceptores. quorum vnus aurarius, alter specierum: & quilibet tenebit vnum de dictis notarijs : vt. j. de numera. l. iiij.

f Arcæ . arca arcæ. non ergo vnus cum alio immiscet: vt. j. de nu. l. iiij. & . ś. de cano. lar. tit. l . præcepit . §. penult.

g HVmilioribus . Patimur . Ad hoc . ś . de decur. l. si quis procurationem. &. l. curiales. &. j. de cu. vr . Romæ. l. j. Accur.

h Susceptorem. officium erat suscipere tributa ad vestes.

i Ab officio. i. officialibus.

k In eodem. i. in officio suscipiendi vestes. ad quod. ś. de asses. l. licet. non tamen continuo: vt. ś. eod. l. neminem.

l Officium. i. susceptorum vestium.

m Pertineant . sic ff. pro soc. l. si nõ fuerint. §. fina.

n Ab ordinibus. decurionum.

o Curialium. i. decurionum.

p Deprehensi. ante decurionatum . nã & priuilegium retinet: vt. ś. de ex. mu. l. eam.

Non potest quis exercere officium, in quo semel deliquit. Bart.

lidem AA. XII.

SI aliquid à susceptore vel à tabulario fraudis admissum esse possessor deprẽhendat[a]: nemo eorũ semel de interuersione conuictus, id rursus officium gerat, in qua antè decoxit[b], & si rescriptum nostrum elicitum clandestina supplicatione intulerit.

Idem AA. XIII.

DVos tabularios[c] seu numerarios[d], & susceptores[e] totidẽ p vniuersas ꝓuincias oportere cõstitui, clementia nra pcepit. Scire aũt volumus ptorianã amplissimã pfecturã, eos q aurũ largitionale susceperũt, nihil cũ arcę[f] rõcinijs hre cõe: iudices aut ꝓuinciarũ quinq; libris, auri multandos, & primates officiorũ capitali pœna plectendos, si hoc non fuerit custoditum.

Impp. Honor. & Theo. AA. XIIII.

HVmilioribus officijs aut extraordinarijs oneribus occupari curiales non patimur[g], ne publica vacillet vtilitas. Susceptorem[h] itaq; vestiũ ęqus est ab officio[i] ꝓconsulari, vel ab ijs, qui in eodẽ[k] meruerũt, solenniter ꝓcurari. horũ nanq; interest hmõi explorare rationẽ, & q̃rere ꝙualitatẽ eorũ, quorũ ad cõstituẽdũ commodior cura est . neq; eĩ æquũ est, vt ad officiũ[l] lucra, ad curialẽ susceptionis tm dãna pertineãt[m]. Hãc igit ab ordinibus[n] iniuriã submouemus: exceptis ijs, q curialiũ[o] i offõ memorato aut militasse, aut militare fuerint deprẽhẽsi[p].

lidem AA. XV.

AVrũ siue argẽtũ quod cũq; à possessore cõferť, arcarius[q] vel susceptor accipiat: ita vt prouinciæ moderator eiusq; offm ad crimen suũ nouerit ptinere[r], si possessori bus vllũ fuerit ex aliqua ponderũ iniquitate[s] illatũ dispendiũ: & q̃cq̃d ex prouincijs ad nostrum dirigit ærariũ, id ad illustres viros ęrarij nostri comites[t] relatione deferatur.

TITVLVS. LXXI.

DE PONDERATORIBVS†, ET AVri illatione.

Imp. Constantinus A. I.

AVrũ quod infertur à collatoribus, si quis vel solidos voluerit, vel materiam appendere, æqua lance & libramentis paribus[v] suscipiatur.

Imp. Iustinianus A. II.

QVoties de qualitate[x] solidorum orta fuerit dubitatio[y]: placet quẽ sermo Græcus zygostatẽ[z] †appellat, per singulas ciuitates constitutũ, qui ꝓ sua fide atq; industria neq; fallat † neq; fallatur[a] cõtentionem dirimere.

TITVLVS. LXXII.

DE AVRI PVBLICI PERSECVTORIBVS[b].

Susceptores non debent pecuniam aceptam sine licentia in massam redigere, & habita licentia retardare. Bar.

Impp. Valent. & Valens. AA. I.

AVri persecutores[c] partim nulla præmissa (vt assolet) persecutoria[d], aurũ psumũt[e], partim diutius retentãt[f], qd statim fuerat asignãdũ, Ideoq; censemus, ne quis absq; pcepto viri illustris comitis sacrorũ largitionum vel coquendũ † aurum sumat, vel capiat deinceps retinendum.

TITVLVS LXXIII.

DE IIS QVAE EX PVBLICA COLLAtione[g] illata sunt, non vsurpandis.

Pecuniam publicam non potest quis accipere mutuo uel alio titulo, uel in suam utilitatem aliter conuertere. Bartolus.

Imp. Constanstinus A. I.

NVllus iudicũ, id quod à republica ex collatione susceperit, mutui interuentione oppositа vel inuadat[h], vel conetur inuadere[i].

Imppp. Gra. Valẽ. & Theo. AAA. II.

NVllus penitus ex eo quod refertur[k] in conditis, vel in arca continetur, ad quẽlibet titulum vsurpet: nisi forte præsumendi facul-

† Alias, ꝓcurationibus.

q AVrum. Arcarius. No. arcariũ qui suscipit aurũ & argẽ. à possessoribus. ad qd . ś. l. pxi.

r Pertinere. Not. periculum præsidis: vt. ś. de cano. largitio. tit. l. fin.

s Iniquitate . facit ś. e. l. modios. &. l. susceptores. &. j. titu. j. l. j. &. ff. de fal. l. pe.

t Comites. qui aurum & argentum custodiunt . sed præfectus species: vt in authen. de col. §. eos. §. fa. ś. de ca. larg. ti. l. j.

† Alias, ꝓcurationibus. Pyr. & Alias hic.

DE PONDEratoribus &c.

v AVrũ. Paribus. i. ęquis . ad qd . ś. ti. j. l. modios. &. l. susceptores. &. l. fi. & in authen. de col. §. eos.

x QVoties de qualitate. fiat bonum aurum & bene formatum: vt. j. de ve. nu. po. l. j.

y Dubitatio. idem de cęteris speciebus.

z Igostatem. igos victor. states militia.

a Fallatur. à quo q̃.

b DE AVRI PVbli. persecu. &c. id est, decoctoribus, qui psequuntur illud.

† Docęsdum. Pyr.

c AVri persecutores . expone vt in titul.

d Persecutoria. id est, licentia persequẽdi aurum. Accur.

e Præsumunt. persequi. i. coquere.

f Retentant. quãdo est pmissa . ad qd ś. titu. j. l. diu. &. ś. de offic. co. sac. lar. l. j.

g DE IIS, QVAE ex publica col . &c. Differt ab illo ti. ś. de ijs, qui ex publ. ratiomu. pe. ga ibi de accipiente: hic de dante.

h NVllus. Inuadat . nisi iussione principis: vt. j. l. pxi.

i Inuadere. alias teneretur ad vsuras centesimas: vt. ś. de negest. l . qui sine. & fa. in authent. de coll . §. iubemus.

k NVllus . refertur . siue iam sit relatum, siue non.

a Perceperit.& niſi ſorte ſint duo:quo caſu vnus ab alio pōt ſumere ſecundum Py.ar.ff.de cōtrah.emp.l.ſi in emptione.§.fi. Vel hic ſecus,quia & accipere eſt prohibitum:vt.ſ. de ijs,qui ex pu.rationi.l.j. Accur.

b SCiant iudices.maxime.nam idem in alijs officialibus.

c Grauiſſima. capitis:vt.ſ. de ijs q ex pu.ratio.l.fin.& fa.j. de fru.vr.cō.l. ij. &.j. de col.fun.pa.l.fin.

tatem ſublimium poteſtatum iuſsione perceperit[a].

Suſceptum per iudicem non poteſt in aliam neceſsitatem transferri.Bart.

Impp.Arcad.& Hono.AA. III.

SCiant iudices[b], nihil ſibi ex priuatæ rei canone, vel ex eo, quod ex ijſdem titulis exegerint, ad neceſsitates alias transferre licere:niſi malint grauiſsima[c] ſeueritate ſuã licentiã coërceri.

d DE AVRO coronario.

Aurũ coronariũ *dicit qd' cōferr ad coronatiões principũ,q in tẽplo pẽdentes à Tito & Veſpaſiano ſublata ſunt, vel dic, q dabatur athletis.

* De auro coronario, vide apud Aulum Gel.lib.v.ca. vlt. fuſiſsime per Alex. ab Alexandro.die. tu poteris ſi lubet huc quo que addere, quæ hic tradit Py.

e DE collationẽ auri coronarij.expone vt in tit.

TITVLVS LXXIIII.

DE AVRO CORONARIO[d].

Impp.Arcadius,& Honor.AA. I.

DE collationem auri coronarij[e] placuit neminẽ abſque conſuetudine[f] eſſe cogendum.

f Conſuetudine. Iudæi præſtant ex cō ſuetudine: vt.ſ. de Iudæ.l.ludęorũ.& facit.ſ. de ſtatutis.l. in noſtræ.&.l.fin.

TITVLVS LXXV.

DE IRENARCHIS[g].

Imp.Antoninus A. I.

g DE IRENARchis. Irenarchæ ſunt, qui corrigẽdis moribus præficiuntur:vnde eſt perſonale munus:vt.ff.de mu.l.fin. §.irenarchæ.maxime in ſedãdis diſcordijs: vt.j.l.j.& in comprehẽdendis latronibus: vt.ff.de cuſt.reo.l. diuus.& dicuntur quaſi arcentes irã *:qa iræ ſumẽdę in turbatores publice qetis & paris gerunt monarchiam.

* Dic Irenarchas pacis cõtinatores eſſe ac cuſtodes quaſi parui principes.

h RE-narchæ. expo. vt i tit.

i Cõcordiam. gerunt & alia. vt in titul. vnde quęritur, an hodie ſint ſublati: quia videntur loci ſeruatores:quod q dam dicunt:vt in authen.vt nul.iu.§.j. & de col.§. iubemus. col.ix. & de defenſi. ciui.§. non habente. col. ij. de mandat. princip.§. eos. colla. iij. vel ibi à præſide, hic à decurionibus eligitur: & ideo æq paratur militi iuſtitiæ. & facit.ff. de offic.præfect.vrb.l.j.§. & ſane.

TITVLVS LXXVI.

DE ARGENTI PRETIO, QVOD theſauris infertur.

Imp.Conſtantinus A. I.

VBemus, vt ꝓ argẽti ſumma, quã quis theſauris fuerat illaturus[l], inferendi auri accipiat facultatem[l]: ita,vt pro ſingulis libris argenti,quinos[m] ſolidos inferat.

k Nominentur. ad hoc.ſ.de ſuſcep.l.exactores.

DE ARGENTI PRETIO &c.

l VBemus.Facultatem.quia quod carius eſt,quãdoq leuius ſoluitur:vt inſtit.de ac.§.huic.

m Quinos.i.bis quinq; aureos.nam ſolidus & aureus idem eſt:vt.j.de vete.nu.po.& in tit.notaui. Itẽ pro xx.lib.æris,vnus aureus:vt.ſ.de col.æris.l.j.

n DE NAVICVLARIIS &c.

Dixit.ſ.de qbus muneribus vel p.nemo exc.à munere trãſuehẽdi:nũc autẽ de his ꝑ quos trãſuehunt. Vel.ſ. dixit de col.ſpecierũ:nũc de trãſuectiõe:q̃ qa ſit per naucleros, ideo de eis dicit: & ſunt illi,q annonarias ſpecies à ſuſceptoribus vel ꝑpoſitis in ꝓuincia accipere & Romã vel ad caſtra, vbi erant milites, deferre debebãt,& ſic dicunt ſeruire annonæ vt.j.l. iiij.&.ff.de iu. immu. l.ſemp.§. negotiatores. iſti autẽ à cura & tutela excuſant,niſi à minoribus ſui corporis:vt.ſ.de exc.tu. & cu.l.pe.Itẽ ſunt immunes à ꝑſonalibus muneribus, quandiu in actu ſunt:vt.d.§. negotiatores.& ipſi, nõ eorũ liberi:vt.§. immunitati.ĩ ea.l. & dic quod qdã ſunt nauicularij,q vehũt publicas annonas: vt hoc ti. & duobus ſeq. Itẽ alij q negotiant, & maximã partem ſuæ ſubſtãtię in hac negotiatiõe habent, qui & ipſi ſunt immunes:vt e.l.ſemp.§. licet ĩ corpore.& de mu.& ho. l.nauicularij.& no. ſ. l.negotiatores.Sũt & alij q naues fabricãt, de qbus dic.ff.de vac. mu.l.is qui naues.

CODICIS DOMINI IVSTINIANI INCIPIT LIBER VNDECIMVS.

TITVLVS I.

DE NAVICVLARIIS[n] SEV NAVCLERIS PUBLICAS SPECIES TRANSPORTANTIBUS,& de tollenda luſtralis auri[o] collatione.

Nauicularij portantes res publicas,habent plenam ſecuritatem eundi & redeundi.Bart.

Imp.Conſtantinus. I.

VIlam vim oportet naucleros ſuſtinere delegatas ſpecies annonarias[p] trãſferentes, nec concuſsiones perpeti, nec aliquod genus incõmodi, ſed veniẽtes ac remeãtes omni ſecuritate[q] potiri, decẽ librarũ auri multa[r] proponenda ijs, qui eos inquietare tẽtauerint.

Impp.Arcad.& Honor.AA. II.

COmperimus[s] naucleros ſuſceptas ſpecies[t] in negotiationis emolumẽta cõuertere[v]. Ideoq; decernimus, vt intra annũ, quas ſuſceperint, inferãt ſpecies & ſecuritates[x] reportent[y],quæ etiã diẽ illationis[z] edoceant:vt intra alterum annum eis reddantur, à quibus ſpecies præſtitæ ſunt.

Qui cum nauicularijs fecerunt rapinam, tenẽtur in quadruplum.Bart.

Iidem AA. III.

AB ijs,q in naucleros prędas egerũt,volumus eorũ cõmodis ſatisfieri. & ideo ne creſcat in poſterum eorum audacia:ſancimus, vt quicunque in rapinis fuerit deprehẽſus, pœna quadrupli[a] teneat.

o Luſtralis auri. de hoc nil in textu. ſic.ſ. quibus mu. ſed dic vt in titu.ſ. de indic.notatur.

p VIlam. annonarias. De primo igitur genere dic vt no. in tit.nam comes horreorũ delegabat portandas.

q Securitate.violẽtię:vt. ff.ad.l. Iul. de vi pu.l.j.&.j.de lit.& itin.cuſt. quinimo & numerũ perſonalium vt in titul.not.

r Multa.hæc datur fiſco:ſed paſſo iniuriã quadruplũ: vt.j.l.iij.

s COmperimus. ſcilicet in prouincia.

t Species.ſ.Romę. vel ad caſtra vbi portantur.

v Conuertere.ſcilicet Romæ,vel ad caſtra vbi portantur.

x Securitates.i.apochas.& de ſolu.reddantur ſecuritates.

y Reportent.ad quas faciendas coguntur qui ſuſceperunt:vt j.de col.fun.pa.l.placuit.

z Diem illationis.ſic.ſ. de appo.pu.l.j.

a AB ijs. Quadrupli.actione vi bo.rap.& no. quod totum quadruplum eſt pœna,ſic & alias in duplum datur tãtum: vt.ſ.

vt.ſ.de paganis.l.criſtianis.ſecundū quoſdam. vel verius re computata & intra annum, poſt annum in ſimplum: vt inſtit. vi bo.rap.§.j.& facit ſ.eo.l.ij.cum concor. Item hæc lex habet locum quando nō in naufragio, ſed alias rapit. ſed tunc habet locum.j.titu.iij.l.ij.& ff.de incen.rui.l.ſi qs ex naufragio.

a CVm nauarchorum. i. nauicularioru̇ ſiue nauticorum.

b Cōſpiret. i. aſpirando iret. alias obiret. i. iret quaſi obeūdo propter laborem.

c Iudiciorum. id eſt, iudiciū .ſ. comitū horreorum qui expectant trāſuectionem.

d Tranſuectionis. i. propter defectum tranſuectionis.

e Tua. adduxit qđ eſt.j.& dic conuentis id eſt, conuocatis.

f Alios. proximiores: vt.ſ. de an.& tri. l. pro locis.

g Conditis. vt in horreis: qa ibi cōdit.

h Immunitate. videtur ergo à patrimoniali etiam excuſari: vt.ff.de iur. immu.l.ſemper.§.negotiatores. ſed hic magis innuit cōtrarium. & facit.ſ.de iur.fiſc.l. penult.

† Ἀλυτρωσια, vide in hunc locū Alcia.& Pyrrh.hic.

i Cognitionis. ſcilicet tuæ.

k Limauit. alias libravit. Accur.

l QVi. Auertēdo. i. interuertendo: vel. i. in auerſione ſeu periculo emptoris, per quod minus vendidit. & ſecundum hanc ſecundam expoſitionē ſub. maxime.

m Capitali. i. deportationis: vt.j.l. proxi. & fa.ſ.quæ res vē, nō poſ.l. pe.&.l. fi.& de nauti.fœ.l.iij.

n IVdices. Flatus. i. ventus.

o Et corporatis. ſic.j. de pri. credi.l.j. Accurſius.

p Deportationis. ergo & bonorum: vt ſ.de pœ.l.deportatorū. Et not. q̄ in ſecunda.l. de offic. naucle. in.j.&.iij.de præmio. & etiam in.iij.in vlt. & pe. de pœna male gerentis.

Quando id quod per perſonas certæ regionis debet expediri, non poteſt: debet expediri per homines circunſtantes expenſis publicis. Bart.

Impp.Hono.& Theod.AA. IIII.

CVm nauarchorum[a] cœtus circiter prouincias Orientis inopia nauiū tituba-ret, & inueſtigādæ claſsis obtentu inſularum ſeceſſus obiret[b], & nauigādi opportunitate tranſacta, iudiciorū[c] indignatio ſiue trāſuectionis[d] expectaretur effectu: meritò celſitudo tua[e] pręfecto Auguſtali & inſularū præſide conuentis, ciuitatis Alexandrinæ & Carpatiæ claſsis ſummates, & nonnullos alios[f] naucleros eius profeſsionis adduxit, vt onus frumētarij commeatus, qui per Oriētales nauarchos ex Alexandrinæ ciuitatis conditis[g] conſueuerat ad ſacratiſſimam vrbem trāsferri, in ſuā fidem ſuſceptū, ad eadē auguſtiſsimæ vrbis horrea cōportarent, ſalarijs pro mercedula præſtitis ex tributariæ penſitationis īmunitate[h], vel ex eo, qđ vocatur Grecè ἀτελεια† necnon etiam alijs, quę cognitionis[i] limauit[k] examen.

Qui per rectam uiam non uadit, & ſpecies publicas diſtrahit, capitali pœna punitur. Bar.

Impp. Theod.& valenti.AA. V.

QVi fiſcales ſpecies ſuſcepit deportandas, ſi recta nauigatione contempta, littora deuia ſectatus, eas auertendo[l] diſtraxerit: capitali[m] pœna plectetur.

Si iudices patiuntur tempore ratæ nauigationis naucleros in ſuo territorio commorari, puniuntur & ipſi & municipes. Bart.

Iidem.AA. VI.

IVdices, q̄ in partibus diœceſeos ſuæ onuſta nauigia cùm proſperior flatus[n] inuitat ſub prætextu hyemis immorari permiſerint, vnà cum municipibus & corporatis[o] eiuſdem loci fortunarū propriarum feriantur diſpendijs: naucleri præterea pœnam deportationis[p] excipiant, ſi aliquid fraudis eos admiſiſſe fuerit reuelatum.

Conſtitutio Græca.

TITVLVS II.

DE PRAEDIIS[q] ET OMNIBVS REBVS nauicularioru̇.

Etiam ad domum principis res nauiculariorum tranſeunt cum onere ſuo. Bartolus.

Impp. Valenti.& Valens AA. I.

DOmum[r] etiam manſuetudinis[r] noſtræ in ijs, quæ nauicularío nomine ob noxia ſunt, agnoſcere præcipimus debitam functionem.[s]

Pro rata rei: quæ peruenit ad aliquem de bonis nauiculariorum, debet unus ſuſtinere, nec patrimonium uel perſona ulterius aggrauatur. Itē inſpicitur, quatenus erat tempore, quo ad eum peruenit. Bart. vi. Cuar. lib. 1. Variar. lidem AA.& Gratia.A. fol 34. II.[t]

INijs[t], quæ nauicularij venduntur (quoniā intercipere[v] contractū emendi vendēdiq̄, fas prohibet) emptor, nauicularij functionē pro modo portionis comparatæ ſubeat. Res enim oneri addicta eſt[x], non perſonæ mercatoris. Neque nauicularium iubemus fieri eum, qui aliquid comparauit, ſed eam partem, quæ empta eſt, pro ſuo modo ac ratione eſſe munificā[y]. Nec enim totum patrimonium ad functionem nauicularíam occupandum erit, quod habuit, qui rei exiguæ mercator acceſsit: ſed illa portio, quæ ab initio nauicularij fuit, ad penſionem huiuſmodi functionis ſola tenenda eſt: reſiduo patrimonio, quod ad hoc vinculo liberum eſt, otioſo & immuni ſeruando. domus verò quarū cultu decus vrbium[z] potius, quàm fructus acquiritur, vbi à nauicularijs veneunt, pro tanto modo ad hanc penſionem obligari placet, quātum habebant emolumētum cum pecunia[a] mutuaretur. vbi verò ſpatium loci & exiguitas nullam habuerit penſionem, aut extructio, cuius eſt ardua difficilisq̄ molitio[b], aut decus ſumptuoſum[c], aut (vt eſt[d] plerūq̄ liberale inſtitutū[e]) habitationē quis ſuā vrbis ornamēto[f] adiecerit, nolumus munificentiā, quæ poſtea addita eſt, improbā licitationē ęſtimationis excipere[g]: ſed vetuſta potius loci ſpecies & pēſio cogitetur, quàm cultus hodiernus,

q DE PRAEdijs Hoc accipe vt no.ſ.titu.j.in titu. & quia omnes res eorū ſunt huic oneri ſubiectæ, quocunq̄ etiam res ierint quaſi quadā fraude: vt.j.l.j. &.ij. ideo de his dicit.

r DOmum. quæ ſucceſsit ī ius vel rem nauicularij.

s Functionem. q̄ modo prouectæ rei: vt.j.l. proxi. ſic non excuſantur à collatione emptarum ſpecierum: vt.ſ.vt nemi. lic.in emp.ſpe.l.j.& facit.j.tit.j.l.j.A.

t INijs. ſ. rebus ſuis, quæ ſunt huic oneri ſubiectę: vt no. in titu.

v Intercipere. id eſt, ceſſare. P. & facit ff.pro ſoc.l.idē quoque erit in fin.

x Addicta eſt. ſic ff.de publi.l.imperatores.

y Munificam. id eſt, munus faciens. ſic ff.de publi.l.ſi publicanus.§.j.

z Vrbium. ſic .ff. de no.ope.nun.l.prętor.§.hoc interdictū. & ne qd in lo. pu.l.ſi.

a Pecunia. alias mutarentur. ſ. in res quæ vendebanť: alias mutuaretur. i. mutuo ſeu viciſsim acciperetur alias permutaretur.

b Molitio. repete nullam habuit penſionem.

c Sumptuoſum. nullam habet penſionem, vt turris.

d Vt eſt. i. vt quando q̄ contingit, q̄ aliquis habet liberale propoſitum.

e Inſtitutum. id eſt, propoſitum.

f Ornamento. vt picturis.

g Excipere. i. ſuſcipere. ad quod.ſ. de allu.l.fin.&.j.l.proxi. in princ.& de ſo.l.pe. &.j. de omni agro deſer.l.ſi.&.j.l.proxi. in princ.

Hi qui

a HI qui. Adscriptos. quales sunt fundi nautarum: vt. ſ. in titu.

b Ad ſe. ſcilicet naucularij fundi.

c Opinionem. i. cenſualē profeſsionē quæ ideo dicitur opinio: qa opiniari debemus: vt ſcriptura perhibet. P. vel æſtimationē: quæ ideo dicit opinio quia opinari nos facit cum de ipſa dubitatur. nā & vulgari modo ſic loquimur: quid opinaris hanc rem valere?

d Functionem. alias præſtationem.

e Cogātur. ſ. vt ſoluant & præſtent eā.

f Conditiones. i. pactiones: vt. ſ. ſine cē. vel re. l. fi. &. ff. de pa. l. inter. valet tamē quātū eſt inter ſe: vt qd ſoluerit repetat: vt. j. eo. tit. l. epiſtola. §. ij. ſic. ſ. de pac. l. pacto ſucceſſorum. & de hære. ven. l. ij.

g Pactione. i. hac ratione ſeruata. Acc.

h Teneantur. qd etiam hodie profitentur apud acta ſi ante traditionē minus idoneus inueniatur emptor: vt in authen. de mād. princ. §. nō permittas. colla. iij. Sed quid ſi tēpore alienationis erat idoneus? rñ. nō teneť vēditor: vt. ff. de ne. geſ. l. litis. §. j. & de ad. re. ad ci. pti. l. ij. §. ſi eo. l tē fa. j. de fun. rei pri. l. iij.

i Ab idoneis. emtoribus. ad quod. ff. ad mu. l. libertus. §. filium. cum concor.

DE NAVIBVS NON &c.

k MVlti. Et titulus. ſcribendo noīa potē tū, quorū diceret nauē eſſe. & fa. j. l. prox.

l Vt priuatos. nō aūt ſenatoribus tātū licitū eſt habere nauigia: vt. ff. de vac. mu. l. iij. & fac. ſ. vt nemo priua. & de anno. & tri. l. obſiſtere. &. j. de nau. Tyb. l. j. &. ſ. tit. §. l. j. & de ope. pub. l. ad portus.

† Vide Alc. m Vbemus. Vltra duorum. maxime. nam idē ſi minus: vt. ſ. l. proxi. & ff. de va. mu. l. iij.

n Ante. i. contra. Vel ſicut vulgariter dicitur, non euades ante me.

qui per induſtriam hominis animoſi acceſsit.

Qui emit prædia nauicularium, tenetur ad onus ſecundū uerā æſtimationem, quæ priuatorum pactis non tollitur, & uendentes tenētur, ſi emptores non fuerint idonei. Bar.

Impp. Arcad. & Honor. AA. III.

HI, qui fundos nauicularię functioni adſcriptos[a], à nauicularijs acceperunt quolibet ad ſe[b] titulo trāſeūtes, ſecūdum agri opinionē[c], quę anti quitus habebať adſcripta, nauicularią functionē[d] ſuſcipere cōgātur[e]: neq; eas cōditiōes[f] ſibi exiſtimēt ꝓfuturas, quas venditor minus idoneus in ſe recepit, impoſitæ mentis arbitrio: hac tamē pactione[g] ſeruata, vt ſi ad minus idoneū fuerit translata poſſeſsio, etiā autores trāſcripti prædij teneā tur[h] obnoxij, ſitq; hoc in prō ptu, vt dānis fiſcalibus primi tus ab idoneis[i] conſulatur.

TITVLVS III.

DE NAVIBVS NON EXCVSANDIS.

Naues quæ ſub nomine & titulo alieno excuſantur, publicantur. Bar.

Impp. Archad. & Honor. AA. I.

MVlti naues ſuas diuerſorū nomi nibus & titulis[k] tuentur: cui fraudi obuiātes præcipimus, vt ſi quis ad euitationē publicæ neceſsitatis titulū crediderit opponendū, ſciat nauē eſſe fiſco ſociādā. Nā vt priuatos[l] quoque nō ꝓhibemus habere nauigia, ita fraudi locū eſſe nō ſinimus: cū omnes in cōmune, ſi neceſsitas exegerit, cōueniat vtilitatibus publicis obedire, & ſubuectionem ſine dignitatis priuilegio celebrare.

Nulla nauis ob neceßitatem publicam excuſatur aliquo priuilegio in corpore iuris inſerto, uel non inſerto: & contrà faciens pœna hic inſerta punitur. Bar.

Impp. Theod. & Valent. AA. Florētio præfect. præto. II.

IVbemus nullam nauem vltra duorum[m] miliū modiorum capacem, ante[n] felicē embolam°†, vel publicarum ſpecierum trāſuectionem, aut priuilegio dignitatis, aut religionis intuitu, aut prerogatiua pſonæ publicis vtilitatibus ex cuſari poſſe ſubtractā: nec ſi[p] cæleſte contrà proferať oraculum ſiue annotatio ſit, ſiue diuina pragmatica ſanctio, pui dētiſsimæ legis regulas oppugnare debebit. Quod etiā in oībus cauſis cupimus obſeruari: vt generaliter ſiqd eiuſmodi contra ius vel vtilitatē publicā in quolibet negotio ꝓferať, nō valeat[q]. Quicqd enim in fraudem iſtius legis quolibet modo fuerit attentatum[r] id nauigij, qd excuſatur, publicatione corrigimus,

TITVLVS IIII.

NE QVID ONERI PVBLICO IMPOnatur.

Qui cogit nautam ad accipiendum aliquid ultra onus, tenetur ad emēdationem damni, & criminaliter punitur. Bar.

Imp. Antoninus. A. I.

ONeri publico ſarcinam priuatā neqs īponat, nec audeat portitores frumēti[s] ad ſuſcipiendū onus aliqua neceſsitate cōpellere. Hoc enim facto atq; cōmiſſo, nō in diſpēdiū ſolū atq; naufragij[t] damnū tenebitur obligatus, verū etiā publicæ coēr ctionis experietur vigorē[v].

TITVLVS V.

DE NAVFRAGIIS[x].

Imp. Conſtantinus. A. I.

SI quando naufragio nauis expulſa fuerit ad littus vel ſi quādo aliquā terram attigerit, ad dños pertineat[y], fiſcus meus ſeſe nō interponat. Quod enim† ius habet fiſcus in aliena calamitate, & de re tam luctuoſa compendium ſectetur[z].

Nauicularius qui dicit ſe feciſſe naufragium, debet hoc probare per teſtes coram iudice illius loci, & intra annum præfecto nuntiare: aliter non auditur. Bar.

Impp. Valen. & Valens. AA. II.

SI quis nauicularius naufragiū ſe ſuſtinuiſſe affirmet, prouinciæ iudicem, eius videlicet, in qua res agitur, adire feſtinet, ac probet apud eum teſtibus[a] euentum, relatioq;

a Vide in ca. delictum. extra de reg. iuris. & in glo. in ca. cum dilectus. extra de ordi. cog. vide hic per doct. Io. Ar. in mercuria.

o Embolā. hoc & alia q̄ hic ſunt expōe vt. ſ. de ſac. ſan. ec. l. iubemus. vbi eſt hæc de verbo ad verbū.

p Nec ſi. ſ. debebit. oppugnare regulas prouidentiſſimæ legis. Accur.

q Nō valeat. vt et ſ. ſi cōtra ius vel vti. pub. l. fi. & de pe. bo. ſu. l. j.

r Attentatū. à dño nauis. nam ſi non dñs non nocet dño: ſed ipſe inquātū nauis valet, teneť fiſco. arg. l. ſi qs in tantā. C. vñ vi. Alij dicūt dñm pdere, ſed ei emēdare debere eū, qui attētauerit. Item quæro quomodo delictum prælati nocet eccleſiæ? Rñ. vt in. l. iubemus.

NE QVID ONERI PVBL. &c.

s ONeri frumenti. publi. qd ſi ſpōte recipit & forte recipit mercedem? Reſpō. teneť nauta quaſi cōuertit publicas merces in negotiationes priuatas: vt. j. tit. ij. l. ij.

t Naufragij. ſi contigerit per hoc.

v Vigorem. extra ordinem punietur.

x DE NAVFRAGIIS.

Quia qñq; per onus priuatū cōtingit naufragiū: vt. ſ. ti. j ideo de hoc dicit. Vel qa naucleri de qbus dixit hoc patiunť: ideo de. h. d. et dicit naufragiū quaſi nauis fractura à naue, et frāgo. qa plerūq; nauis frāgit, dū naufragiū patit.

Naufragiū vnde dicitur.

y SI quando pertineat. nauis & res in ea cōtētæ: vt. ff. e. l. ne quid. &. l. fi. & in cōſt. Fri. quæ incipit, nauigia. ſ. de fur. alio qui edicto prætoris teneť, ſi tempore naufragij aliqd accepit: vt. ff. e. l. j. in fi. &. l. ij. &. iij. &. l. expugnantur. & etiā criminaliter: vt not. ſ. de fur. l. in eum.

† Conc. ad hoc ca. excōmunicationi. cū gl. vl. extr. de rap. & incend.

z Sectetur. quaſi dicat, nullum.

a SIquis. Teſtibus. ſecundum formam inferioris. l. proxi. Accur.

etiam ad sublimissimã referatur[a] præfecturam: ita vt intra anni spatium veritate reuelata, cõpetens dispositio[b] procedat. Quòd si per negligentiã præfinitum anni[c] spatium fortasse claudat̃, superuacuas serasq́ interpellationes emenso anno placuit non admitti.

Cùm de naufragio quæritur: debent examinari duo uel tres de naui, qui melius scire debẽt ueritatẽ: & eis deficiẽtibus deuenitur ad alios, & nauigatio debet fieri à calend. April. usque ad cal. Octobris. Bar.

Imppp. Gratianus, Valenti. & Theodosius. AAA. III.

QVoties obruta vel submersa fluctibus naui, examen adhibetur competentis[d] iudicis, duorum vel triũ nautarum[e] quæstione habita[f] cæteri ab huiusmodi nexu[g] liberentur. Quid est enim, quòd non abundè intra pręfinitum numerum[h] solers quæsitor inueniat̃? Circa magistros nauiũ, quibus est sciẽtia plenior immoretur[i]: qui si fatali sorte defuerint, in alios[k] inquisitio trãsferatur. Sanè si vniuersos violentia tẽpestatis obruerit: ne veritas lateat, à liberis[l] nautarum siue magistrorum intra iudicia constitutis, super eorũ quęratur interitu[m], quos nauicularius[n] naufragio perijsse contẽdit. Susceptionis autem necessitas ex calẽd. Aprilis in diem calendarum Octobris mensura seruabitur.

Priuatus qui soluerunt collectas publico officiali, qui postea aufugit uel perdidit, non imputatur: & loquitur in procuratoribus uel exactoribus. Bar.

Imppp. Valen. Theodo. & Archadius AAA. IIII.

PRo ijs, quę semel à collatoribus[o] illata, naufragijs perierunt, nolumus nobis aliquã cum possessoribus[p], siue senatores[q], siue priuati sint, communionẽ esse, vel aliquid periculi ad eos redundare[r].

Cũ de naufragio quæritur, summatim examinabitur: & ex eo quod in illa cognitione reperitur, potest per inquisitionem procedi, & causa debet intra biennium terminari, aliàs nauicularius absoluitur. Bar.

Impp. Hono. & Theo. AA. V.

DE submersis nauibus decernimus, vt leuato[s] velo istæ causę cognoscantur: & si quisquã de talibus negotijs aliqd accepisse detegitur[t]: iudex apud quem cõstiterit, his conquerẽtibus qui nudant̃[v]: pro qualitatibus personarũ[x], multandi remouendi, proscribẽdiq́ habeat potestatem. Si verò causarũ taliũ cognitores libelli datiõe, vel plenaria interpellatiõe[y] commoniti intra biennium[z], has causas audire neglexerint, & hoc fuerit tempus elapsum: pręiudicium noceat eatenus cognitori, vt nauiculario[a] propter vitium iudicis absoluto[b] mediam oneris eius partem, propter cuius probãdã amissionẽ legitimo[c] dũtaxat tpe cognitio petebat̃ iudex cogatur inferre: residuã verò officium eius[d] exoluat.

Pro uno nauiculario omnes alij tenentur pro rata. Bald.

Iidem. AA. VI.

SVper naufragiorum, quæ contigerint casibus vsitato more[e] habita quęstione, si qs calculus[f] modiatiõis[g] dicatur tẽpestate maris deperisse: sub tuę sedis auditione nequaquã ferat̃ acceptus[h]: sed hæc dispẽdij iactura in omne nauclerorũ cõciliũ[i] pro rata scilicet cõtingentis muneris deferatur.

TITVLVS VI.

DE METALLARIIS[k], ET METALLIS, & procuratoribus metallorum.

a Referatur. si opus fuerit.

b Dispositio. vt res scilicet restituatur: vt. s. l. proxi.

c Anni. imo biennium: vt. j. e. l. de submersis. cõtra. Sol. hic negligentia petentis, ibi iudicis. Vel secundũ Py. ibi in criminali: hic in ciuili actione in factũ ex edicto. ff. e. l. j. Itẽ videtur perpetuo: quãtũ est in simplo: vt. ff. de fur. l. cũ &. ff. eo. l. j. in pri. Sol. hic de quadruplo. Vel * verius hic de instãtia causæ: & erit speciale cõtra. l. ꝓperãdum. C. de iudicijs.

* Atqui solutio hæc pugnat omnino cum litera, quæ vult iudicem post annum non posse interpellari. nam si sola instantia periret nihil vetaret iudicem denuo interpellari secundum Rebuff. hic. vnde nauicularium ad sui defensionem casum naufragij probare hic velle ait. Si vacat, legere potes ad multa certe vtiliter eũdem hic Rebuff.

d QVoties. Cõpetentis. s. ꝓsidis prouinciæ in qua hoc contigit: vt. s. l. proxim. & loquitur hic siue ciuiliter siue criminaliter agatur secundũ Py.

e Nautarum. primo magistrorum, secũdo aliorum, tertio filiorum: vt subijcit.

f Habita. non per tormenta, nisi vacillent: vt. ff. de quæst. l. ex libero. vel nisi sint obscuri: vt in authen. de test. §. si vero ignoti. col. vij.

g Nexu. est enim nexus depositio testimonij, cũ ad hoc coguntur: vt. ff. de ta. exhi. l. iij. §. exhibere.

h Numerũ. duorum vel trium: vt. ff. de test. l. vbi. & alias, in ore duorum vel triũ stat oẽ verbum.

i Immoretur. prius ad inquirendum damnum submersarum rerum.

k In alios. non magistros sed nautas. ꝑ tales enim melius veritas inuenitur. arg. s. de rep. l. consensu. §. super plagis.

l Liberis. qui forte erant in naui cũ alijs.

m Interitu. s. rerum eorum quorum &c. vel interitu. i. damno eorum &c.

n Nauicularius. quippe secundũ Romanos non sunt nisi duo tẽpora. hyems à cal. oct. vsq; ad cal. April. & æstas ab Aprili vsq; ad octobrem, quo tempore est nauigandũ[a] non postea secundum P. sed secundũ B. separatur ęstas ab hyeme in ęqnoctijs: vt. ff. de aq̃ quot. & ęsti. l. j. §. ęstatẽ. & facit. j. e. l. fi.

a De nauigãdi tempore pulchre Budæ. in. l. vtque. ff. de rei vendi.

n Nauicularius. aliquis qui euasit.

o PRo ijs. A collatoribus. prouincialibus.

p Possessoribus. & collatoribus prædictis.

q Senatores. innuit senatores ad patrimonialia teneri. sed à ꝑsonalibus excusantur: vt. ff. ad mu. l. municeps.

r Redundare. Siue fuerit nauta in culpa, siue non. an autem ipse nauta teneatur? respon. j. eo. l. fi.

s DE submersis. Leuato velo. per similitudinem loquitur. q. d. omni velamine remoto. Vel dic submersis leuato, id remoto decernimus &c.

t Detegitur. siue tempore naufragij, vbi est actio quadrupli intra annũ, siue post: vt. ff. eo. l. j. in fi. & l. sed si qd. & . l. ne qd.

v Nudantur. i. nudati sunt qui debent instare: vt. s. e. l. si qs.

x Personarum. hic ergo criminaliter agitur: & sic concor. ff. eo. l. Pędius.

y Interpellatiõe. i. sine libello. qđ est speciale contra auth. offeratur. sic. s. de sen. ex breui. reci. authen. nisi breuiores. Vel verius hoc corrigitur per. d. authen.

z Biennium. dicas criminaliter agi: & omnia concor. s. s. vt intra cer. tẽ. l. fin. & de iudi. l. properandum. in princ. nec ob. s. l. si quis. vt ibi dixi. si dicas etiam in ciuili sic esse, tũc habes necesse dicere speciale hic cõtra. l. properandũ. s. de iudi. Accur.

a Nauicularia. ablatiui absolui.

b Absoluto. ab obseruatiõe iudicij, qui culpa passus est naufragium, vel diripuit res, pro quibus accusabatur. Accur.

c Legitimo. scilicet biennij.

d Eius. s. oneris.

e SVper naufragiorum. More. vt. s. e. l. quoties.

f Calculus. id est, numerus.

g Modiationis. i. publici frumenti.

h Acceptus. i. non fiat apocha de eo accepto, q̃ alias fit: vt. s. de naui. l. j. & . ij. Acc.

i Conciliũ. i. collegiũ. quod accipe qñ perierunt vitio nautę quod põt esse, qa nõ nauigauit cõgruo tẽpore: vt. s. eod. l. quoties in fi. vel aduerso: ff. de rei ven. l. q peti. §. vlt. vel qa in malã nauẽ: vt. ff. locat. l. itẽ q̃rit. §. j. & ad. l. Rho. de iac. l. fi. §. si ea. alias sine eius vitio non tenetur: vt. d. §. si ea. tñ soluẽtes semper liberant̃: vt. s. in. l. ꝓ his. Itẽ qũo tenent̃ alij ꝓpter vnius vitium? R ñ. spãle: vt &. j. de fab. l. iure. qa & ei succederent si sine hærede decederet: vt. s. de hęre. decu. l. j. sic. ff. commo. l. vnde quæritur. & . l. penu. Alij dicunt tenere hic alios quando iam successerunt, non ante. Accur.

Nauta quãdo de naufragio teneatur.

k DE METALLARIIS, ET MET. &c. Naufragia cõtigũt sæpe ꝓpter põdus metalli. ideo de his. d. vel

dixit de

dixit de transuecti oe: nūc de officio eorū q ea transmittūt. & qa metalla pretiosiora sunt, de metallarijs q ea inferūt, & ꝓcuratoribus q ea exigūt atq; custodiūt, deq; ipsis metallis videamus. et de ꝓcuratoribus dicit. j. e. l. cū ꝓcura. in alijs. dicit. de metal. & meta.

a PErpensa. Metallorum. i. affluentiam habere exercitij metallorum.

b Affluere. i. velle esse metallarius.

c Comparet. i. queꝛat primo &c. q. d. qcūq; vult, faciat hoc.

d Conduxerint. alias confluxerint, & bene. alias conduxerint per simile: quia dando quod sequit, conducere videntur.

e Tua. Crescentio comiti metallorum loquitur.

f Octonos. i. octo: vt. ff. quēad. ser. ami. l. non satis. in fi. Item scrupulus est. xxiij. pars vnciæ. nam tres scrupuli faciunt drachmam, & octo drachmæ vnciam secundum physicos: & sic octo scrupuli. i. tertia pars vnciꝛ, quæ solui tut in baluca. i. vtilitate publica. nā chrysamos Græce, Latine vtilitas dicit. Vel* baluca. i. vase lucēte, vt cassę cardinalium quasi lucem baiulans vel lancē, & dic eius metalli in quo versatur, non autem si in plumbo exerceat, da bit in argento. sed cū hic dicat de tertia vnciæ. j. proxi. de xiij. vncijs: alia. s. cuncti, de decima: alia scilicet per annos, dicat de vij. scrupulis: vidētur cōtrariæ inter se. Solu. quidam hanc pro ingressu, sequentes singulis annis: qd' non placet: quia non bene supponeret hic quicquid &c. Tu dic hāc in cæteris metallis illam per annos in auro. illa cuncti, non excludit, quin & hoc detur quod hic dicitur: vt ibi not. illa vero ob metallicum, loqtur aliter: scilicet quot vnciæ faciunt libram. Item dicit singulos tantum soluere: vt. ś. l. per annos.

* Quanquā proxima supra annotatione ad Alc. remittit, placet tamē ad ijcere q̄d de hoc verbo Plinius lib. xxv. sētiat. Ait enim baluca ver. His panicum esse quo vocat aurum minutum, Est autē baluca (inqt) aurum nondum purgatum, necdū in massam redactum. vnde grecè χρύσαμος recte dicitur, quasi aurum imperfectum. At quoniam Alciat. hic ac Pyrrh. nō satis sibi conuenīunt, vide ad sacietatē Budæ. libro de asse. † Alias, certo

g Distrahant. si competēs pretium dare vult, vt subijcit. Sed arg. contra. ś. de contrahen. emptione. l. dudum.

h OB metallicum. Xiij. vncias. No. xiij. vn. quas. ś. l. ꝓxi. vij. scrupulos appellauit. vnde apparet scrupulum tanto sescuncia fore maiorem, quanto sit sextante minor secundum P. & sic soluebat contrarium ſsuperioris. l. sed dic tu, quod hic dicit. xiij. vncias pro libra soluendas: licet regulariter. xij. faciāt libram. non autem dic hic. xiij. vnc. semper soluēdas. & hoc qñ est consuetudo solui libras. ad quod. ff. com. præ. l. venditor. §. si constat. alias nisi sit consuetudo, soluitur per scrupulos à singulis: vt. ś. l. proxi.

i Balucæ. expone vt. ś. l. prox.

k Pro singulis. id est à singulis.

Impp. Valentin. & Valens AA. I.

PErpensa deliberatiōe duximus sanciendū vt quicūq; metallorum[a] exercitium velit affluere[b], is labore proprio & sibi & reipublicæ commoda c ōparet [c] itaq; si qui sponte cōduxerint[d] eos, laudabilitas tua [e] octonos[f] scrupulos in balucam†, quæ Græcè χρύσαμος appellatur, cogat exoluere. quicquid aūt amplius colligere potuerint, fisco potissimū distrahant[g], à quo cōpetentia ex largitionibus nostris pretia suscipiant.

Iidem AA. & Gratian. A. II.

OB metallicum canonem, in quo propria consuetudo retinenda est. xiij. vncias[h] balucæ[i] pro singulis [k] libris constat inferri.

Imppp. Gratianus Valent. & Theodosius AAA. III.

CVncti, qui per priuatorum loca saxorum venā laboriosis[l] effossionibus persequuntur decimas fisco[m], decimas etiam domino repręsentent: cætero† modo propriis suis desideriis vendicando.

Officiales exigentes metallum non debent ad aliam dignitatem promoueri, nisi prius illud officium perficiant. Bar.

Iidem AA. IIII.

CVm procuratores metallorum intra Macedoniā, Daciam, mediterraneam Misiam seu Dardaniam soliti ex curialibus ordinari[n], ꝑ quos

l CVncti. Laboriosis. non tamen prohibitis. arg. ś. de thesau. l. j. & dic quod primo quærunt. Secūdo fodiūt. Tertio pluries effundendo in lucidā materiā adducunt. Sed an domino inuito liceat querere thesaurum? dic vt. j. l. quosdā. Sed videtur contra. ś. de thesau. l. j. & insti. de re. di. §. thesauros. vbi dicit non licere in alieno quere re data opera. Solut. aliud in thesauro, qui dono fortunæ, aliud in metallo quod magno paratur agone.

m Fisco. sic ergo in p̄dio fisci duæ decimæ: si i suo, vna datur: & hoc præter an nuū canonem in scrupulis præstandū. qd' dic, vt. ś. l. j. not. quæ est cōtra. Alij soluūt. quod illa in publico metallo, hæc in priuato. Accur.

† exactione

n CVm procuratores. Ordinari. vt. ś. de suscept. l. exactores. & hæc. l. tractat de vltima parte tituli.

o Exactio. hi ergo exigunt metalla.

p Dignitates. vt j. tit. j. l. æternam.

q PEr annos. Per hominē. vulgariter loquit. q. d. qlibet soluat. vij. scrupulos. & plene dic vt. ś. e. l. j. quæ est cōtra. & sic expones scrupulū, vt ibi. alij vt R. dicūt scrupuli, qui faciūt assem plus siciliquum vnū. i. vncias xij. cū semunciæ dimidia q̄ est vnciæ pars quarta. Ir. Item contra. j. de præto. & ho. prę. l. ij. Itē contra j. de capi. ci. cen. exhi. l. j. cōtra. & j. de agri. & cen. l. cū antea. contra. j. de colo. thra. l. j. cotra. Sed hic non dicit de capite cuiuslibet, sed pro metallis qlibet tantū soluat.

Impp. Valēt. Theod. & Valētin. AA. VII.

MEtallarij[s] siue metallariæ[t], qui quæ've ea regione deserta ex qua videtur oriundi vel oriundæ, ad externam migrauerint: indubitan-

r QVosdam. Marmora. Not. marmora saxa dici. Sed an inuito domino licebit in alieno quærere? videtur quod non: vt. ff. de acquir. re. do. l. iij. & postea ingrediens tenetur iniuriarū: vt. ff. de iniu. l. iniuriarū. §. fi. sed Py. contra propter publicā vtilitatē nisi dñs habeat dānū: vt hic, & ff. cō. præ. l. vēditor in fi. & de dā. infec. l. fluminum. §. fi. & de aqua plu. arcen. l. j. §. denicq;. Ac.

Marmor saxi appellatione venit.

s MEtallarij. hic de prima parte titu. dicitur.

t Metallariæ. Sed an damnati in metallum applicantur huic corpori? Rñ imo publicæ fabricæ alligantur. nō enim pro delicto debēt incorporari publico corpori: vt. ś. de pœ. l. ne qs. nisi religioso: vt in authen. vt nul. iu. §. quod autem. co. ix. & de vno religioso ad aliū religiosum. vt in authē de san. epi. §. si monachus. & §. antepe. colla. j. Item de religioso ad publicum: vt in auth. de san. epis. §. si monachus. & in auth. quomodo opor. epis. §. semel. coll. j. Item etiā in publico recorporatur, si corpus refugiat: vt hic, & j. de fabri. l. iij. & j. tit. j. l. æternam. & quandoq; in stallo deteriori ponitur: vt. j. de primi. l. ij. & j. de dome. & protec. l. iij. & de commeatu. l. fin. imo quādoq; de corpore prorsus

deñcitur: vt legibus prædictis. &. C. de aduo. di. iu. l. pe. & fin. a. hoc autem quod dixi de ſtallo deteriori, & de exceptione omnimoda; intellige in his officiis, in qbus honor oneri admiſtus magis inſpicitur. nimirum: nam immunitatem tribuere non debet delictum: vt. ff. de inter. & rele. l. relegatorum. §. antepe. & fi. & ſ. de iis qui non imple. ſti. l. j. &. ij. &. ſ. de infa. l. j. Accur.

a Preſcriptione. vt. ſ. de preſcri. xxx. an. l. præſcriptio.

b Sobole. facit. j. de agri. & cen. l. cum ſatis. in princ. &. l. omnes. in fin. &. ſ. de ſer. fug. l. pe. in fin. & j. tit. j. l. hi. &. l. fi.

c DE MVRILEGVLIS &c.

Dixit. ſ. ti. j. l. per annos. de aurilegulis, nũc de murilegulis: & ſunt q legũt. i. q* colligũt murices. i. piſces: vt. j. e. ti. l. ſi quis nauiculã. & ſic & cõchileguli q legũt cõchilios: vt. j. l. fi. & omnes erãt ſerui palatini. Itẽ gynęciarij qui pãnos iperiales texũt & conficiũt inſerẽdo ſericũ & aurũ, & ſic faciũt auratas paragaudas, vt. j. l. iij. et v. &. j. e. ti. l. j. Vñ gynęciũ locus vbi hęc fiũt vt. j. ti. j. l. j. à gynos. i. nudũ: quia nudus pãno veſtif. Sũt & monetarij: vt. j. l. j. Itẽ baphij: vt. j. l. ij. Litearij: vt. j. l. ſiqs. Itẽ ſunt ꝓcuratores gynecij: vt. j. l. pe. Itẽ baſtagiarij, ꝙ dic vt. j. l. ꝙ ad pẽ ſens. hi oẽs erãt ſerui & artifices palatij prĩcipis: nec inde poterant eximi niſi certo mõ: vt. j. ſi qs ex corpore. et aliq perpetui vt. j. l. j. & aliq tẽporales: vt. j. e. l. æternã. Accur.

* Si velis gl. in hærere, in doctior abibis. tu ne pro his vocibus conſarcinandus ſit dictionarius, vide hic Alciatũ & Pyrrhũ.

† Murici leguli mallet Pyr.

† Pulchre in hunc locum Alciatus hic. Gyneciũ qd ſit.

† Sunt qui legunt baphei & gynęciarij.

ter ſine vlla temporis præſcriptione [a] ad propriæ originis ſtirpem laremq; vnà cum ſua ſobole [b] reuocẽtur: etiã quos domus noſtræ ſecreta retinent. Sciant autem nullum exinde præiudiciũ fiſco eſſe generãdum, etiam ſi quis ex iis, quem metallicum eſſe conſtiterit, priuatis cenſibus ſuum nomen indiderit.

TITVLVS VII.

DE MVRILEGVLIS [c] † ET GYNAECIARIIS † & ꝓcuratoribus gynęcij, & de monetariis & baſtagiariis.

Adſcriptus ad cudendam monetam princips, non liberatur alicuius priuilegio dignitatis. Barto.

Imp. Conſtantinus A. I.

MOnetarios [d] in ſua ſemper conditione durare oportet: nec dignitatis cuiuſcunq; priuilegio ab huiuſmodi conditione liberari.

Idem A. II.

BAphij [e] † & gynęcij [f], per quos et priuata noſtra ſubſtantia tenuatur, & ſpẽs gynęcij confectæ corrumpuntur [g] in baphiis, etiã admiſta temeratione vim adducũt inquinatæ alluuionis: ſuffragiis [h] abſtineant, per quæ memoratas ad miniſtrationes adipiſcuntur: vel ſi contra hoc fecerint, gladio feriantur.

Impp. Valent. & Valens A A. III.

INgenuę mulieres, quæ ſe gynęciariis ſociauerint: ſi cõuentæ denuntiatione ſolenni, ſplendorem generis contuberniorum vilitati præferre noluerint: ſuorum maritorum conditione teneantur [i].

Idem A A. & Grat. A. IIII.

Qvod ad præſens remedium pertinet, quintũ animal baſtagiariis pro reparatione [k] præbeatur [l].

Idem Auguſti. V

QVi aliquẽ ex familiisgynęcij [m] in latebris habere comperti ſunt: quinque librarũ auri damno ſubiiciantur.

Qui occultat aliquem ex textoribus, punitur pœna trium librarum auri. Bar.

Imppp. Grat. Val. & Tho. AAA. VI.

QVi textrini [n] noſtri mancipia occultatione celauerit: ternis [o] libris auri [p] pro ſingulorum hominum ſuppreſſione plectetur.

Mulier nobilis nubens monetario, ſi poſt proteſtationem nõ recedit, efficitur monetaria: ſed mulier adſcriptitia niſi poſt proteſtationem à domino trahatur, eiuſdem conditionis efficitur: & monetaria nõ poteſt extraneo nubere.

Idem AAA. VII.

EDicimus, ne qua mulier eſplendidioris gradus monetarij adhęrens conſortio: decus natiuę libertatis amittat [q]. Quod ſi qua ab hac ꝑceptione ſtatutũ noſtræ ſerenitatis abduxerit: ea vel legitimè admonita conuentione diſcedat, vel ſi cõplexui monetarij putauerit inhærendum, non ambigat ſe ſibi & liberis præiudicaturam, & eius cõditioni eſſe nectendam [r]. Si qua verò originaria ſeu colonaria poſſeſſionis alienæ, ignaro domino ſeu ſciente, monetario aſſociabitur: hi [s] conuenti mox iuri agrorum debitas perſonas retrahere feſtinẽt [t]: vel decęterò ſciant repetendi facultatẽ, ſilẽtij ſui cõniuentia perdidiſſe. Sed vt monetario nullã extraneã [v] necti volumus, ita & ex monetario patre ſuſceptas ꝓhibemus extraneis copulari.

a Præſcriptione. vt. ſ. de præſcri. xxx. an. l. præſcriptio.

b Sobole. facit. j. de agri. & cen. l. cum ſatis. in princ. &. l. omnes. in fin. &. ſ. de ſer. fug. l. pe. in fin. & j. tit. j. l. hi. &. l. fi.

c DE MVRILEGVLIS &c.

Dixit. ſ. ti. j. l. per annos. de aurilegulis, nũc de murilegulis: & ſunt q legũt. i. q* colligũt murices. i. piſces: vt. j. e. ti. l. ſi quis nauiculã. & ſic & cõchileguli q legũt cõchilios: vt. j. l. fi. & omnes erãt ſerui palatini. Itẽ gynęciarij qui pãnos iperiales texũt & conficiũt inſerẽdo ſericũ & aurũ, & ſic faciũt auratas paragaudas, vt. j. l. iij. et v. &. j. e. ti. l. j. Vñ gynęciũ locus vbi hęc fiũt vt. j. ti. j. l. j. à gynos. i. nudũ: quia nudus pãno veſtif. Sũt & monetarij: vt. j. l. j. Itẽ baphij: vt. j. l. ij. Litearij: vt. j. l. ſiqs. Itẽ ſunt ꝓcuratores gynecij: vt. j. l. pe. Itẽ baſtagiarij, ꝙ dic vt. j. l. ꝙ ad pẽ ſens. hi oẽs erãt ſerui & artifices palatij prĩcipis: nec inde poterant eximi niſi certo mõ: vt. j. ſi qs ex corpore. et aliq perpetui vt. j. l. j. & aliq tẽporales: vt. j. e. l. æternã. Accur.

d MOnetarios. Hi monetã principis cudebãt: quam ſi falſabant, grauiſsime puniebantur: vt. ſ. de fal. mo. l. ij. Sed poterant pœnitere ante perfectionem: vt. ff. de fal. l. q fal. & facit j. de fug. co. l. j. &. ſ. ti. j. l. fi. &. j. de dig. l. vj. lib. xij. &. j. eod. l.

e BAphij. alias baphei. i. tinctores panorum. bachios enim Græce, Latine tingere. inde bachius ſeu bacharius, id eſt tinctor & lauator: vt hic, &. j. l. loras.

f Gynæcij. alij gynęcij. i. gynęciarij: vt in titu. & accipe hic abſti. ſuffr. inquina. allu. & non quærant ſimoniace hoc officium per quos &c. i. male agentes. ſic ponitur in auth. vt iudi. ſine quo quo ſuffr. in titu. & facit. ſ. de leg. l. vniuerſi.

g Corrumpuntur. Primo enim texuntur: poſtea in bachiis, id eſt in locis, vbi tinguntur, debent adduci.

h Suffragiis. id eſt ſimonia. Accur.

i INgenuę. Teneantur. ſecus ſi libera iungat ſe adſcriptitio: vt arg. cõtra. j. de agri. & cenſi. l. fi. in princi. &. ſ. vbi ſena. vel cla. l. j. in fi. & facit. ſ. de ſer. fugi. l. fi. Item no. de vi denuntiatiõis. ſic. ſ. de epiſco. audien. authen. ſi captiui. &. j. eod. l. edicimus.

k Pro reparatione. ſcilicet dominici vel fiſcalis gregis. Vel dic corporis humani

l Prębeatur. à ruſticis ſingulis annis. & ſunt beſtiarij, qui cogunt ruſticos ad hoc vel ſunt bacharij de domo principis. Primo modo quaſi beſtiarij dicuntur. Secundo quaſi vaſtatores animaliũ. & habeas vaſtagiarij ſecundam ſecundam expoſitionem. Accur.

m QVi aliquẽ. Gynæcij. alias gynęciatij. & expone vt in titu. Et eſt contra. j. l. proxi. So. vt ibi.

n QVi textrini. loca vbi texunt.

o Ternis. id eſt tribus. Ar. ff. de pœ. l. interpretatione. ſed proprie pro ſex: vt ff. de leg. j. l. ſiquis teſtamento. Accurſius.

p Auri. ſ. eo. l. proxi. contra. Sol. hic de ſuppreſsis tempore huius. l. ibi de ſuppreſsis in futuro vel dic, quod licet gynęciarij comprehendãt etiã textrinũ: quia omnes operantur in gynęcio: tamen ſpecialis pœna minor in iſto ponitur. vel hic ſeruus textrini: ibi principis, quia de familia gynęcij: hic nõ. & ſecundum hoc textrini eſt maſculini generis. Itẽ contra. j. de fu. co. l. ij. Solutio. plene dic vt notatur. ſ. de ſeru. fugiti. l. quicunque. in fine.

q EDicimus. Amittat. id eſt non adhæreat: quia ſic amitteret, vt ſtatim innuit. & facit. ſ. eo. l. ingenuæ.

r Nectendam. ad hoc. j. de agri. & man. l. ex ingenuo.

s Hi. ſcilicet domini.

t Feſtinent. qd poſſunt: vt. j. de agri. & cẽ. l. fi. ſ. fi. & in authẽ. de nup. ſ. ſi vero. coll. iij. & facit. ſ. de lib. & eo. li. l. ij. &. ſ. de cohor. l. ſi cohortalis. Sed ar. cõtra. ſ. de lib. cau. l. ſi liber. Item intra quantum tempus? Rñ. arbitrio iudicis: vt. ff. de ſolu. l. ratum.

v Extraneam. id eſt nullam.

Aeternam.

a AEternam. Baſtagiarijs. alias veſtagiarijs. & expone vt. s. l. quod ad præſens. & facit. s. eo. l. j.

b Impleuerint. nedum ad vtrunq; &c. vt. s. de aſſeſ. l. fi. &. ff. ad muni. l. incola.

c SIquis. Muricis. quia muribus aſsimilantur.

d SEt legendis. i. colligẽdis. Et not. q; piſces ſunt: vt hic colligitur, ex quorũ ſanguine atramentũ imperiale fit: vt. s. de diuer. reſ. l. ſacri affa. & regalis purpura tingebatur: vt. s. quæ res ven. l. j.

e LOtas. Serico blattæ. i. veſtimenta, quæ inſeruntur. i. texuntur & ſeruntur, alias ſerica.

f Metaxæ. i. purpurę: vt. s. quæ resvẽ. non poſ. l. j. vel color eſt.

g Inferri. ad comitem cõmerciorũ: vt s. quæ res vend. non poſ. l. ij. & ſub interdictis nundinis ſuper his: vt. j. ti. j. l. fi. & facit. s. eo. l. baphij.

h Officij. propoſita ſimili pœna ſub. vt. j. ti. j. l. fi.

i Si ſtatuta. quę dicunt talia non vẽdi. ſed ad comitem ſtatim referri. ad quod & de ſuſcep. l. diu.

k MVrileguli. Reuocentur. vna cum liberis vtriuſq; ſexus: vt. j. l. ij qui. &. l. ſeq. & fin. etiam præſcriptione non ob. vt. s. tit. j. l. fi. & idem in ſimilibus: vt. s. l. j. &. l. ęternam. &. l. edicimus.

l Quos. ſupponit proſpoliato redeunte, vel etiam pro tenente qui reſtituet. nã & ipſe ad aliqua tenebitur præſtanda fiſco.

m Reſtituantur. forte vſq; ad biennĩ rediẽs: nõ vltra. arg. j. de omni agro deſer. l. qui agros. nec p hoc punitur grauius. & ſic eſt contra in eo qui refugit honorem: vt. s. de decur. l. ſi ad magiſtratum. Sed illud ideo, quia ſtultius facit honorem vitans, quam onus. & ideo biennio pro anno ibi grauatur.

n Facultates. etiã intra biennium. nam poſt non eſt dubium: vt. s. dixi.

o Ipſis. ad hoc. ff. de ædili. edic. l. etiam. & de cen. l. cum poſſeſſor. §. fi. & de pub. l. imperatores. Sed quid de tẽpore antequã ipſe poſſideat? videtur idẽ per. l. imperatores. ſed hic innuit eſſe ſecus: forte quia quodammodo cum fiſco contrahere videtur ſuper his: vt. j. de ſun. rei priua. l. ij.

p HIqui. ſic. s. de decurio. l. nati. &. j. de agr. & man. l. ex inge nua. &. j. de agri. & cen. l. ne diutius. &. l. fi. eſt enim ſeruitus non honor. & ſic non eſt contra. ff. de ſta. homi. l. cum legitime. Accurſius.

Baſtagiarijs non licet ad aliam militiã tranſire, niſi illa completa. Bar.

Iidem. AAA. VIII.

AEternam fiximus legẽ, ne vnq; baſtagiarijs[a] militiã vel ſuã deſerere liceat, vel aliã anteq; eã ipleuerint[b] ſub reptitia impetratione tẽtare.

Iidem AAA. IX.

SI quis nauiculam functio/ni muricis[c] & legandis[d] cõ chylijs deputatam auſus fuerit vſrupare, duarum librarũ auri illatione teneatur.

Impp. Arcad. & Honor. AA. X.

LOtas † in poſterum ſerico blattæ[e] & metaxæ[f] huiuſmodi ſpecies inferri[g] præcipimus, viginti librarum auri cõdemnatione propoſita ijs, qui ſcrinium canonum tractant, prioribus etiã cuiuſcunq; officij[h], ſi ſtatuta[i] cæleſtia à quodam paſsi fuerint temerari.

Murileguli ſi ad aliam dignitatem tranſierint, ad conditionem propriam retrahuntur: & res alienatæ per eos reuocantur, niſi emptor uoluerit illam conditionem ſubire. Bar.

Impp. Theod. & Valen. AA. XI.

MVrileguli, qui derelicto matq; deſpecto propriæ cõditiõis officio: vetitis ſe infulis dignitatũ & cingulis penitus denegatis muniſſe dicũtur, ad propriæ artis & originis vincula reuocentur[k]. Ab illis autẽ, qui rebus eorum vidẽtur inhiaſſe, quos[l] in ſua origine permanere, & ſolẽnibus miniſterijs ĩſeruire manifeſtũ eſt: omnia quæcunq; conſtiterit ex quocũq; titulo poſſeſſa, antiqs poſſeſſoribus reſtituantur[m]. Quòd ſi alienigenę detẽtores oneribus cõditiõis extraneæ maluerint ſubiacere, quàm reſtituere facultates[n], & futura deinceps agnoſcant munera ſibi eſſe ſubeũda: & de pręterito ſi qua ipſis[o] poſſidẽtibus reliqua colliguntur, à ſemetipſis ſciant ſine aliqua excuſatione ſoluenda.

Iidem. AA. XII.

HI, qui[p] ex filiabus murilegulorum & alienę originis patribus ſunt, vel fuerint procreati: iura maternę conditionis agnoſcunt.

Homines adſcripti conditionibus huius tituli non poſſunt liberari etiam ex reſcripto principis: niſi dato ſubſtituto qui ſolenniter approbetur: & talis liberatio ultra perſonam eius nõ porrigitur. Bar.

Iidem. AA. XIII.

SI quis ex corpore gynęciariorũ[q], vel linteariorum[r], vel lympharionum[s], monetariorum[t], vel murilegulorũ[v], vel aliorum ſimilium ad diuinas largitiones[x] nexu ſanguinis pertinentiũ, voluerit poſt hac de ſuo collegio liberari: non quoſcunque nec facilè in locum proprium freti ex triũphali abſolutione ſubſtituãt: ſed eos, quos oĩbus idoneos modis ſub ipſis quodammodo ampliſsimæ tuę ſedis obtutibus[y] approbauerint: ita tamen, vt is qui ab huiuſmodi conditione iuxta formam cælitus datam, beneficio principali fuerit abſolutus, vniuerſi generis ſui proſapiã[z] in functione memorati corporis permanentem, cũ omnibus eius, qui abſoluit̃ rebus obnoxiã[a] largionibus ſacris futuram eſſe non dubitet.

Qui aſſumuntur, ut præſint alicui collegio hominum conditionatorum, non admittuntur interim ex ſacro reſcripto, niſi ſatiſdederint idoneè. Bar.

Idem AA. XIIII.

PRiuatę[b] vel linteariæ veſtis magiſtri, theſaurorũ præpoſiti, vel baphiorum ac textrinorum procuratores[c], cæteriq; quibus huiuſmodi ſolicitudo committitur: non antè ad rem[d] ſacri ærarij procu/

q SIquis Gynæciariorum. hoc expõe vt in tit. Acc.

r Lintearíorum. qui faciunt linteos aulæ regis.

s Vel lympharíorum. qui lympham i. aquam cuſtodiunt ad pannos lauandos deputatam, vel qui pannos lauant & fullãt in lympha. hos tamen omnes dicas gynæciariorum vocabulo contineri.

t Monetariorum. expone vt. s. l. j.

v Murilegulorũ. expone vt in titu.

x Largitiones. quales ſunt illi, quos in titu. no. Et not. q; iſti omnes ſeruiebant aulę regiæ: non priuatis. ltẽ quod dicit nexu ſanguinis. ſ. lineę deſcẽdẽtis maſculinę vel fœmininę: vt s. l. pxi. &. j. l. fin. Ac.

y Obtutibus. loquitur comiti ſacrarũ largitionũ. Et ſic not. tria neceſſaria. ſ. vt ſuperioris habeat abſolutionem. Item quod aliũ ſubſtituat. ltẽ q; bonum approbet. ad quod facit. s. de profeſ. et me. l. magiſtros. &. l. ſi quis & j. de agen. in re. l. j. & ij. &. j. de profeſ. qui in vr. Cõſtan. l. j. &. s. de ſer. reipu. l. j. &. ij. & de offi. ma. offi. l. j. Accur.

z Proſapíam. id eſt generationem ſiue familiam.

a Obnoxíam. id eſt obligatam, ſi ſubſtitutus male egerit, quí primo erit cõueniendus: vt. s. de præ dijs & om. re. na. l. fi.

b PRiuatæ. i. purpuræ & dicũtur priuatæ veſtes, quia ab vſu ſui ſeruãt priuatos: nẽpe ſoli principi cõuenit purpurea veſtis, linea omnibus pmittitur: vt. j. tit. j. l. iiij. ſecũdũ P. Vel planius priuatæ ſ. principis, vel linteę quæ omnibus de ſua familia conuenit. de

præpoſitis theſaurorum ponit gratia ſimilitudinis. ſequẽtes expone vt in titulo not.

c Procuratores. de qbus ſubijcit, præerãt eis, et ſpecies ab eis confectas accipiebant vel redigebant in fiſcũ hi, non ante. Acc.

d Ad rem. ſ. aliam adminiſtrationem nouam. & quod ſubijcit

administratio,scilicet noua.ad quod.ſ.de omni agro deſer. l.iij. & de fun.pa.l.quicunq;. Vel dic administratio.ſ.vetus. ad quod ff.de mu.& ho.l.reſcripto.ſ.debitori.&.j.de debi. ci.l. j. his tamen,quibus permittitur erogatio militaris annonæ,cõmittitur iuratoriæ cautioni:vt.j.de ero.mi.an.l.iubemus.in prin.Accur.

a QVi autem. Obnoxios. deteriorem ergo conditionẽ iuxta ſententiam Longobardorum ſequitur: vt in Lombar. & facit. ſ. de ſer.fu. l.fi.& ſ.eo.ti.l. ij qui. & de tab.l.fi.et.j.de cohor. l.ſi cohortalis.

b DE VESTI. HOLOBER.

Dixit de muriſegulis & cõchylegulis: nũc autẽ de ipſis piſcibus captis.i.de tinctione eorũ,vel dixit nũc de officialibus pannorũ de ipſis pãnis.& dicit holobertus a. um.& eſt illa veſtis, q̃ tota deauratae ſt:ab holõ, qđ eſt totũ:& beris quod eſt aurũ & differt a ſequẽte. ſ.auratis:qa hic de optimo auro,q̃ in vulgari foliatũ,i legibus obryziatũ dicit vt.j.deve. nu.po.l.fi.Sed ibi de quolibet auro.vel hic de optimo auro tota erat veſtis ibi deaurata ſimiliter i totũ .eſt & alia veſtis q̃ habet aurũ tãtũ in paragaudis:vt.j.l.j.de tinctione dicet.l.iij.&.iij.

† Alciat. hic conchylegulo legit, cõiũctim ſcilicet.

† Holobryzis mauult Alci. hic. alij holoſericis. alij holobaris.

c Vratas. Paragaudas. id eſt broſtas de auro in vulgari,quæ in gaudis veſtimentorum ſeu chlamydum poni ſolent. para enim Græce, Latine iuxta: gaudas id eſt gauda.inde paragauda. i. iuxta gaudam. Accur.

† Concor. ad hãc.l.c.clerici officia.cũ gl.ſuper ver. non noranda. extra de vita & hon. cleric.

d Víriles.non vetat hæc mulieribus: vt.j.l.proxi.in princ. ſecũdũ Py. &. j.nulli.in fre.l.j.ſ.nulli.

e Et in gynęciarijs. loca,vel ſtatiões, vbi hæc fiunt. Accur.

f NEmo . ſecus in fœmina: vt ſ.l.proxi.

randã permittantur accedere, quàm ſatiſdationibus dignis eorum adminiſtratio roboretur: ſcituri ne proſecutorias quidẽ ſacras poſthac ſibimet poſtulandas.

Partus ſequitur conditionem illius ex parentibus, qui fuerunt in conchilijs. Bar.

Iidem AA. XV.

QVi autem patre cõchylij legulo† geniti probabũtur,aut matre: memoratæ ad ſcriptioni obnoxios [a] ſe eſſe non ambigant.

TITVLVS VIII.

DE VESTIBVS HOLOBERIS† [b] ET AVratis,& de tinctiõe ſacri muricis.

Conſtitutio Græca.

Imppp. Valent. Valens & Gratia. AAA. I.

AVratas ac ſericas paragaudas [c] auro intextas viriles [d] priuatis vſibus contexere conficereq; prohibemus: & in gynęcarijs [e] tantùm noſtris fieri præcipimus.

Imppp.Gratianus Valent.& Theodoſius.AAA. II.

NEmo [f] † vir auratas habeat aut in tunicis,aut in lineis [g] paragaudas [h]:niſi ij tantummodo,quibus hoc ,ppter imperiale miniſterium [i] conceſſum eſt.non enim leui animaduerſione plectetur quiſquis vetito ſe & indebito nõ abdicauerit indumento.

Non debent lanæ uel panni tingi aliquo colore ſimili colori muricis. Bart.

Imppp. Theodo. Arcad.& Honorius AAA. III.

VEllera adulterino [k] colore fucata [l],in ſpeciem ſacri muricis [m] intingere non ſinimus:nec tinctum cum rhodino [n] prius ſerico alio [o] poſtea colore fucari:cùm de albo [p] omnium [q] colorum tingẽdi copia non negetur. nam capitalem pœnam illicita tentantes ſuſcipient.

Impp. Arca.& Honor.AA. IIII.

TEmperent vniuerſi, cuiuſcunq; ſint ſexus,dignitatis,artis,profeſsionis & generis, ab huiuſmodi ſpeciei [r] poſſeſsione,quæ ſoli principi eiuſq; domui dedicatur: nec pallia [s] tunicaſq; domi quis ſericas cõtexat,aut faciat. Quæ tincta cõchylio,nullius alterius ꝑmiſtiõe [t] cõtexta ſunt: ꝑferãtur ex ędibus [v] tradãturq;, [x] tunicæ aut pallia ex omni parte texturæ [y] cruore infecta conchylij [z]. Nulla ſtamina [a] ſubtexantur [b] tincta conchylio, nec eiuſdem infectionis [c] arguto [d] pectine ſolidanda fila decurrant [e]:reddẽda ærario holobera veſtimenta virilia protinus offerantur. Nec eſt vt quiſq; de abiurato [f] pretio conqueratur:quia ſufficit calcatę [g] legis impunitas. Nẽ quis [h] verò nũc hmõi ſuppreſsione in laqueos nouæ cõſtitutionis ĩcurrat:alioquí ad ſimilitudinem læſæ maieſtatis periculum ſuſtinebit.

Imp.Theod.& Valent.AA. V.

PVrpurę nũdinas [i],licet in numeris ſint cõſtitutionibus prohibitæ [k],recẽti quoq; interminatione vetamus: & ideo ſeptimum de ſcrinio exceptorum,ſextũ de ſcrinio canonum, quintum de ſcrinio tabulariorum † ad baphia [l]

g In lineis. quandoque enim quadratum ponitur in lineis vel quaſi linea.vel dic tunicis lineis: & laneis ſcilicet pannis.

h Paragaudas.expone vt.ſ.proxi.

i Miniſterium.id eſt beneficium.ſic.ff.de acqui. poſſ. l.quod meo in princi. Vel ideo quia his concedit,qui ſtant in ſuo miniſterio.vt magis ſint ornati.argu.ff.de pecu. l. id veſtimentum. Accur.

k VEllera. Adulterino.id eſt appoſito.

l Fucata.id eſt tincta.

m Muricis.piſcis,vt.ſ.titu.j.l.ſi quis.

n Rhodino.piſcis genus aliud à murice.

o Alio.ſcilicet purpureo vel rubeo quod ſolum imperatoribus competit:vt.j.proxi.non enim bene caperet colorem ſicut de albo.

p De albo.ſcilicet colore.

q Omnium. aliorum:id eſt in omnes colores:vt tamen de purpureo non liceat niſi deputatis ad hoc. de alijs liceat cuilibet vt.ſ.quæ res vẽ. non poſ.l.j.

r TEmperent. Speciei. non ergo emere vel alio titulo habere licet: vt ſ. quę res vend.non poſſ.l.j.&. ij. nec in ſtip.deduci:vt inſtit. de inuti.ſtip. ſ. j.

s Pallia. prohibuit poſsidere:nunc prohibet veſtimenta vel pamũ conficere priuatis.

t Permiſtione. ſed tota ſunt de ſerico.

v Aedibus.ſcilicet priuatorum.

x Tradanturq;. ſcilicet principibus vel comiti commerciorum.

y Texturæ. vtrunque ergo eſt eiuſdem coloris.

z Conchylij.ſcilicet ſunt ſubaudi. vel non ſubaudi. quia eſt.ſ.eo.& dic, quod vellus conchylij dicitur coccina purpurea, quæ nihil varij coloris continet: & non continetur purpuræ appel. vt.ff.de lega.iij. l.ſi cui lana. ſ.fi.& eſt varij coloris:vt eod.ti. l.quæſitum.ſ.coccum.

a Stamina. quid ſit,dic vt ff.de legat. iij.l.ſi cui lana.l.ſ.plane. Accur.

b Subtexantur. ab aliquo priuato. i. texuntur.

c Infectionis. quia adhuc non eſt filata.

d Arguto. i.acuto.

e Decurrant. per manus alicuius priuati vel in domo alicuius priuati.

f Abiurato pretio.id eſt dicere:pretium quod pro ea dederat priuatus,amittit: licet iuret ſe dediſſe:quia ſatis eſt,quod non punitur faciens illicitum commercium.

g Calcatæ.i.contemptæ.

h Ne quis.corrigit ſe,& dicit ne quis.i.nullus. Et no. hic impunitatem calcatæ legis. Accur.

i PVrpuræ nundinas.id eſt mercationes.

k Prohibitæ.vt.ſ.quæ res ven.non poſ.l.j.&.ij.&.ſ.tit.j.l.

l otas.&.ſ.l.proxi.in prin.

l Ad baphia.prouinciæ nomen: vt. ſ. qui æta. l. j. in qua fuit natus

† Alci. hic legit de ſcrinio veſtiarij ad baphias Phonices. Cui accedam, ſicit quod in exemplo Vecto. legitur Quintum de ſcrinio tabulariorũ, quitum de ſcrinio ad baphia &c. omiſſam taxar vocem veſtiarij pontes . Cęteri Alciatus videtur legere ſeptę, ſed &' ita deceps, pro quod hic eſt ſeptimum xtum &c. illum vi to.

fuit natus Vlpia. vt. ff. de cen. l. j. in prin.

a Eorum. qui contra hanc legem facerent: sic. ŝ. de offic co. sac. lar. l. j. in prin.

b Timentium. trium prædictorum, qui nisi bene faciant, perdent salariũ. & xx. lib. auri, vt subĵcit. alĵ dicunt in xx. li. puniri exercentes mercationes in prædictis. sed superior ponit pœnã maiestatis: vt in fin. superioris legis.

c DE FABRICENSIBVS,

Est tẽpus belli & pacis: vt insti. in prœ. pulchritudo vestiũ tẽpore pacis: vt. ŝ. tit. j. Pulchritudo armorũ tẽpore belli: vt hic. ergo sunt fabricenses q̃ publica arma faciunt & in publicis fabricis: & nõ alias: & dãt prĩ micerio, q̃ reponat ĩ publ. armamẽtis: vt ĩ auth. de arb. Et no. q̃p stricte dicĩ faber hic, alias pro omni ferri pcussore: vt. ff. ad. l. Rho. de ia. l. ĵ. §. j. alĩs etiã pro tignario: vt ff. de verb. signi. l. ferri. §. fi. sed in auth. c. dicuntur fabricensĩ et armificatores q̃ hic dicũtur fabricenses. Et no. quod priuato nõ licet facere, vẽdere, emere vel trãsferre arma: sed habẽt cultellos paruos: vt in anthen. e. & multo magis fustes & lapides, licet & hæc arma dicãtur: vt. ff. de verb. significa. l. armorũ.

Arma facere, vendere, & emere priuato licet.

d Mnibus. Præcipimus, quia aliud pro alio: vt. ff. de excu. mu. l. illud. &. ff. de leg. iĵ. l. xj. §. fi. & de auro & argen. lega. l. j. in fin.

e Venerabilis. alias venerabilis. alias bene nobilis. alias bene habilis.

f PRimiceriũ. officium cuius dic vt in titulo.

g Vacatione. aliorum personalĩ munerum. Vel dic etiam huiusmodi primicerĩ; nõ fabric. vt. ĵ. l. eo iure. Accur.

h Protectores. idemq̃ primicerius. & est alias protector &c. alias protectores &c.

i Aeternitatem. Duo improprie hic dicuntur: nã non est æternus: vt. ff. de ser. vr. p̃di. l. eũ. sic &. ĵ. ti. j. l. fin. Itẽ nec adorat nisi deus. sed ideo quia cũ reuerentia aditur: dicit ergo debere eũ visitare principem post ũgulum biennium, qui honorabit eũ.

Mirus est qui seruire, & adorare nolit.

k STigmata. instrumenta* erant, quibus felici nomine nostrę Pietatis impresso eorum brachia signabãtur sicut & tyrones: vt hic subĵcit. & aquarĩ: vt. ŝ. de aquæduc. l. pen. non autem in vultu: vt. ŝ. de pœ. l. si quis. Et dic quod de plurali trãsit ad singulare: & cũ dicit, hoc est nota &c. sic contra. ŝ. de in ius voc. l. fi.

l Liberis. si consenserint vel susceperint: alias non: arg. ŝ. de li. cau. l. fi. & de liber. & eo. libe. l. j. &. ĩ.

Phœnices per certũ tempus mitti præcipimus, vt omnis fraus eorum[a] prohibeatur solertia, timentium[b] ne quæsitis longo sudore stipẽdĵs careãt: etiam viginti librarum auri condemnatione proposita.

TITVLVS IX.

DE FABRICENSIBVS[c].

Pecunia pro specie solui non debet. Bar.

Imp. Constantinus. A. I.

Mnibus fabricis nõ pecunias, p̃ speciebus, sed ipsas species sine dilatiõe inferri præcipimus[d]: vt venerabilis[e], & quæ facilẽ deducatur ignibus, seu liquescat ferri materies præbeatur: quo' prõptius adempta fraudibus facultate, commodo publico cõsulatur.

Primicerius fabricensis per biennium habet uacationem à muneribus: et singulis biennijs ad salutandum principem admittitur ut protector. Bar.

Idem Augustus. II.

PRimicerium[f] fabricæ post bienniũ non solùm vacatiõe[g], verũ etiã honore donari præcipimus: ita, vt inter p̃tectores[h] eiusdẽ fabricę p̃ biẽniũ adoraturus ęternitatẽ[i] nostrã suo quisq̃ tẽpore dirigat.

Fabricensibus tyronibus stigmata brachijs in stiguntur: ad quæ signa cognoscuntur: & qui eos celauerint, cum eorum liberis fabricæ reddũtur. Bar.

Impp. Arca. & Honor. AA. III.

STigmata[k], hoc est nota publica, fabricensium brachijs ad imitationem tyronũ infligantur, vt hoc saltem modo possint latitãtes agnosci: ĩjs qui eos susceperint, vel eorũ liberis[l] sine dubio fabricæ vẽdicandis, & qui[m] surreptione quadam declinandi operis, ad publicæ cuiuslibet sacramenta militię transierint.

Impp. Honor. & Theod. AA. IIII.

SI quis[n] consortium fabricensium crediderit eligendũ in ea vrbe, ĩ qua natus est, vel in qua domicilium collocauit: his, quorum interest cõuocatis, prius acta conficiat: se seq̃ doceat non auo, non patre curiali progenitum: nihil ordini ciuitatis debere: nulli se ciui commanere obnoxium. atque ita demum gestis confectis, vel apud moderatorẽ p̃uinciæ vel si is absit, apud defensorem ciuitatis: ad militiã[o] quã optauerit, suscipiatur. q̃p si absq̃ hac cautione[p] quispiã ad fabricensiũ cõsortiũ obrepserit, sciat se ad ordinis[q] cui debetur patriæ q̃ suæ munera esse deducendum: ita, vt nulla eum, nec temporis, nec stipendiorum p̃rogatiua defendat.

Impp. Theod. & Valent. AA. V.

IVre prouisum est fabricenses artibus proprijs[r] inseruire: vt exhaustis[s] laboribus immorentur cum sobole professioni cui nati sunt. Denicq̃ qd' ab vno cõmittitur: id totius delinquit' periculo numeri: vt constricti nominationibus[t] suis sociorũ actibus quandam speculam gerant, & vnius dãnum[v] ad omnium transit dispendiũ. vniuersi itaq̃ veluti in corpore vnius formę, vnius decoctiõis[x], si ita res tulerit[y], respondere cogentur.

Fabricenses & eorum uxores & liberi durante officio, uel finito non possunt, nisi coram præfecto prætorio uel magistro officiorum conueniri. Bar.

Impp. Leo. & Anthemius. AA. VI.

EOs, qui inter fabricenses sacræ fabricæ sociati sunt, vel eorũ vxores[z], aut filios, qui itidem inter fabricẽses mi

m Et qui. sub. illis fabricẽsibus qui &c. & in fi. subau. vendicandis. ad quod. ŝ. de decur. l. fabricenses. & arg. ŝ. de murile. l. æternam. &. ĵ. de mã. & col. l. fi.

n SI quis. Hac lege dicitur, qualiter creatur fabricensis: superiore qualiter cõsecretur.

o Ad militiam. s. fabricensium.

p Cautione. i. cautela & solennitate.

q Ad ordinis. primi de quo refugerat. & facit. ĵ. de aquędu. l. diligenter. &. ŝ. de præscrip. xxx. ann. l. cõperit. &. ŝ. l. proxi. &. ĵ. de fu. colo. l. j. & ŝ. de dec. l. omnesqui. &. l. omnes curiales. & de metal. l. fi.

r IVre. Proprijs, scilicet fabricis.

s Exhaustis. p̃ antiphrasin. i. non exhaustis. nã & fames auri dicĩ sacra. i. execrabilis: vt. ŝ. de epis. & cler. l. si quẽquã. Vel adeo debent laborare, vt & eis exhaustis & senibus factis laborent per sobolẽ: vt. ŝ. de decu. l. fabricẽses.

t Nominationibus. i. ĩ, qui nomina uerũt eos, qui pro eis fisco respõdent. Vel dic. i. propter suas de nominationes tenentur etiam circa alios prouidere: & sic primo datiui: secundo ablatiui sunt casus. Accur.

v Damnum. ĵ. i. ab vno illatũ. vel. i. paupertas. nam alĵ tenebuntur. & hac ratione etiam succedunt inter se: vt. ŝ. de hęre. decur. l. fi.

x Decoctionis. Id est administrationis. ad quod. ŝ. de fusce. & arca. l. si aliqd.

y Tulerit. id est cõtigerit quod alter deperetur. vel alter det dãnum. ad quod ŝ. de nau. l. fin. Et primo conuenitur dãnũ inferens: vt. ĵ. quo q̃s or. l. j. &. iĵ. Sed contra. ŝ. de pœnis. l. sancimus. & de inoffic. test. l. si quis in suo. §. fi. Sed hoc est speciale quia ipse delinquere videtur, vt hic dicit, cũ debeat p̃uidere. ad qd'. ff. de offi. procõs. l. iĵ.

z EOs qui. Vxores. per viros: nõ quod ipsę sint fabricẽses: vt. ff. de mune. & hono. l. iĵ. §. corporalia.

Accursi. qui non contentus doctrina Impe. addit stigmata esse instrumẽta, licet notam publicã expo suerũt Imp. Proinde tu cum Impera. dic stigma notam esse alicui corporis parti ĩuũstum à στίζω i. pũgo. Vnde stigmatici quandoq̃ infames dicũtur, ac noxij nota ac stigmate inusti, quo tales semper appareant.

litare dicuntur: non alibi pulsare volẽtibus respõdere præcipimus, nisi ĩ iudicio tuę sublimitatis[a], ad cuius iurisdictionem potestatẽq; pertinẽt: nec eos post stipẽdiorum finẽ[b] & militię, sup ciuilibus, vel curialibus muneribus, quibus nullo modo subiacere monstrantur[c], à viris clarissimis rectoribus ptouinciarum, vel eorũ officijs prẹter licitum[d] inquietari.

Prohibet fabricenses aliquam administrationem uel agriculturam assumere: & punit dominos, qui eas locauerint, & fabricẽses, qui eas conduxerint. Bartolus.

Imp. Anastasius A. VII.

NVllus fabricensium cõductioni[e], vel administrationi, vel agriculturæ aliarum rerum se posthac immiscere conetur[f]: dominis quidem (siqui contra hæc statuta meæ pietatis venire ausi fuerint) res vel prædia, quæ scientes[g], q̃ fabricẽses sunt, ĩsdem fabricẽsibus ministranda cõmiserint, amissuris: fabricensibus verò grauissimè coërcitis, post facultatũ suarum amissionẽ, perpetui exilij pœna & animaduersione retinendis. Quoties sanè in trãslatione armorum angariæ necessariæ fuerint, sublimitas[h] tua literas ad eminentissimam iubeat dirigi præfecturam: & numerum ei armorum, & ex quo loco transferẽda sunt, indicare: vt continuò super præbendis angarijs pro numero eorum, quæ transferuntur armorũ, præceptione sua viros clarissimos moderatores prouinciæ conueniat[i]: vt secundũ missam à sublimitate tua notitiam naues, vel angariæ confestim de publico[k] præbeantur. Quòd si aliqua tarditas, vel negligentia post datas à sublimitate tua ad eminentissimam præfecturam literas in destinandis autoritatibus[l] amplissimæ tuæ sedis interceserit, & ex hoc armorum transuectio fuerit impedita: in quinquaginta libras auri tam numerarium pro tempore officij eiusdem amplissimę sedis, quàm alios, quorum interest, condemnari pręcipimus: eamq; auri quã titatem protinus exactã fisci iuribus aggregari: multa præterea triginta librarum auri proposita tam viris clarissimis, qui prouincias regunt, quàm eorum apparitoribus, si cõuenientibus his armorũ subuectio tarditate aliqua fuerit præpedita.

TITVLVS X.

DE VETERIS NVMISmatis potestate[m].

Impe. Constantinus. A. I.

SOlidos[n] veterũ principum [o] veneratione formatos ita tradi ac suscipi ab ementibus & distrahentibus iubemus, vt nihil omnino refragationis[p] oriatur, modò vt debiti ponderis sint, & speciei[q] probæ: scituris vniuersis, qui aliter fecerint, haud leuiter[r] in se vindicandum[s].

Minuta æstimatione florenni minuitur æstimatio rerum, quæ uenduntur ad florenum. Bar.

Idem Augustus. II.

PRo imminutione, † quæ in æstimatione solidi fortè[t] tractatur, omnium quoq; pretia specierum decrescere oportet.

Omnes aurei debent capi æquali æstimatione: & contrà faciens grauissime punitur. Bar.

Imppp. Gratia. Valentin. & Theodos. AAA. III.

VNiuersos autoritas tua proposito edicto commoneat[v] obryzatorũ[x] omnium solidorum vniforme pretium postulare: capitali scilicet supplicio puniẽdo, q̃ vel iussa nostræ maiestatis auaritiæ cæcitate contempserit[y], vel æternales[z] vultus dum fraudibus studet, duxerit violare[a].

a Sublimitatis. loquitur Eufirmio magistro officiorum. Et no. quod hęc lex duo dat eis priuilegia: vnum durãte officio, aliud post. Accurs.

b Finem. quando in certũ tempus fuerit assumptus: alias perpetuo ipse & filij tenerẽtur: vt. ś. l. proxi. in princ. Accur.

c Monstrantur. etiam durante officio secundum P. & sic sub. ś. post finẽ. s. etiã. Sed cõtra. s. eod. l. ij. nã si est speciale in primicerio: in alijs ergo secus.

d Licitum. i. quod esset contra licitum.

e NVllus fabricensium. Cõductiõi. alias conditioni. alias conductioni.

f Conetur. ad qd ś. loca. l. fi. Accur.

g Scientes. sic. ś. loca. l. si ignorans.

h Sublimitas. magistro officiorum loquitur. & facit. j. de cursu pu. l. cursum. & ś. de naui. l. cũ naiarchorum. Accur.

i Conueniat. vos inquam conuenio ô Iudæi.

k De publico. No. de publico.

l Autoritatibus. alias actoribus. i. literis præsidis: vt prædixi. & dicuntur autores: quia autoritatem præbeant deferenti.

m DE VETERIS numismatis potestate.

Dixit de fabricatiõe armorũ, nũc de fabricatiõe monetę, & dic q̃ numisma & aureus & solidus auri idẽ ẽ: vt hic, & ś. de sportul. l. ij. & in euãgel. Cuius est imago &c. cuius põdus erat tale. vt. lxxij. facerẽt li. auri: vt. ś. de susce. l. quoties. hoc numisma liue moneta tantũ fiebat olim de auro: vt. j. l. fi. et effigies principis erat ibi vt. j. l. j. et vsus fr. veluti gẽmarũ poterat legari i eis vt. ff. de vsuf. l. numismatũ & q̃ hãc falsant puniũtur: vt. j. eo. l. fi. hodie vero cũ concessione principũ fit regibus & ciuitatibus etiã de re, nõ dicas à priuato: vt. ś. de fab. l. ij.

n Solidos. id est, aureos à solidi tate: quia de solido auro fiunt: vt. ś. de susce. l. quoties. & nota in titu.

o Principum. vt Philippi: vt. ff. de auro & arg. leg. l. quintus. ś. sinautem.

p Refragationis. id est, refutationis.

q Speciei. q̃ nõ deteriorata sit res: vt. ś. de spon. l. ij.

r Haud leuiter. id est non. sic. ś. qui. mu. vel prę. l. j.

s Vindicandum. offic. iudi. extraordi. Accur.

t PRo imminutione. Solidi forte. argentei, secũdum Py. vel dic aurei: & dic tractatur à principe vel eo, qui habet autoritatem, & quod subijcit pretia scilicet ipsius auri: qui sunt pretia rerum. q. d. pro minori summa accipiuntur. cum dantur pro pretio cuiuslibet speciei.

v VNiuersos. Commoneat. postulare, q̃ est. j. vniforme. &c. Accursius.

x Obryzatorum. id est nummorũ aureorum de optimo auro: quod sic dicit: vt. ś. de vesti. holo. in fũ. not. ac si dicat, tantum valeat vnus aureus: quantum alius: & tantundẽ vendantur.

y Contempserit. vendendo plus vnũ quam alium.

z Aeternales. id est principis, cuius est ibi imago; vt. ś. l. j. & dicit æternalis, q̃ a imperiũ semper durat: vt in authen. quo modo opor. epi. ij. fi. scilicet vno existente pro alio. sic. ś. de fab. l. ij. & sic non est contra. ff. de ser. vrb. præ. l. eum.

a Violare. radendo forte: vt. ff. de fal. mo. l. qui nummos. & est pœna ignis in hac aurea principis, & in alia capitis. i. de portationis: vt. ś. de fal. mo. l. ij. & in. ij. autore

† De memoria mutationis & minutionis mone tarũ vide bonum text. & cano. in. c. cum olim. extra de fenũ.

Nulli

TITVLVS XI.

NVLLI LICERE IN FRENIS ET EQVESTRIBVS [a] SELLIS & in baltheis [b] margaritas & smaragdos & hyacinhtos aptare: & de artificibus palatinis [c].

Imp. Iustinus † A. I.

NVlli prorsus liceat in frenis, & equestribus sellis, vel in baltheis suis margaritas, & smaragdos, & hyacinthos [d] aptare posthac, vel inferere. aliis aũt gẽmis frena, & equestres sellas, & baltheos suos priuatos exornare permittimus: de cucurnijs [e] † verò omnem prorsus qualiumcunq; gemmarũ habitum præcipimus submoueri. fibulis [f] quoq; in chlamydibus ijs vtantur, quę solo auro & arte pretiosæ sunt [g]. Si quis autem contra interdictũ pietatis meæ fecerit: sciat se cõtinuò quinquaginta libris auri esse multandum. Nulli [h] præterea priuatorum liceat (exceptis scilicet ornamentis matronalibus, & tã muliebriũ [i], quàm virilium annulorum habitu) aliquid ex auro & gẽmis quo ad cultum & ornamentum imperatorium pertinet facere: neq; illud sub hoc colore & prætextu præparare, quòd velit clementiæ principali velut aliquod munus offerre. Pietas enim mea huiusmodi dona nõ expetit: neque regium sibi offerri à priuatis cultũ requirit [k]. Sanè siquis posthac aliquid contra vetitũ huiusmodi sanctionis effecerit, & offerenda clementiæ meæ ornamenta, quæ vsibus regijs deputata sũt, auro gemmisq; decorata ausus fuerit præparare: centum librarum auri cõdemnatione sciat se esse feriẽdum: capitali quoque subdendum esse supplicio. Ornamenta [l] enim regia intra aulam meam fieri à palatinis artificibus debent: non passim in priuatis domibus vel officinis parari. Vnde summa seueritate sancimus, vt quod in cultu ornatuq; nostro sacrum & adoptabile est, id facere temeritas priuata nõ audeat. Si quis sanè cõtra vetitum tranquillitatis meæ aliquid fecerit, definitam superius multam ab ijs, per officia palatinorum exigi, & sacris largitionibus nostris iubemus inferri.

a NVLLI LICERE in frenis & equestribus &c. *Ab equo dicta.*

b Et in baltheis. id est cingulis. vel genus vestis, sed hic videtur poni pro cingulo equi vel pectorali, q̃ quasi cingunt.

† alias, Iusti genus.

c Palatinis. vt. j. §. nulli

d Vlli. Hyacinthos. q̃ sunt pretiosiores alijs, vt hic probatur.

e De cucurnijs. cucurnia dicit̃ morsum freni. sed R. dicit id quod eq̃s imponit̃, vt nõ incuruent̃.

f Fibulis. i. chlamydibus. chlamys militum: purpura regũ: stolla sacerdotũ: toga aduocatorum: habitus rusticorum: cuculla monachorum appellatur: vt hic, & ſ. de vesti. holo. &. j. qui mi. non possũt. l. finali.

Vestium diuersa genera.

† Vide Alc. hic. nam sunt qui vocẽ cucurninis sub struant, ille garrulus nullet.

g Pretiosæ sunt. q.d. sine omni gẽma.

h Nulli. Hic de secunda parte titu. vsque ad fi.

i Muliebrium. repete exceptis. sic ergo in annullis, licet ponere gẽmas mari & fœminæ: sed mari nõ alias. & facit. ſ. de vesti. holo. l. iij.

k Requirit. Not. sic. ſ. de auro cor. l. j.

l Ornamenta. Nota sic. ſ. de vesti. holo. l. pen.

DE CLASSICIS.

m Classẽ. Seleucenam. à seleucia ciuitate Oriẽtis, sic nominata Seleucena. & dic, id est, nauigiũ ad bellandum aptum.

n Vniuersas. classes seu naues. Accur.

o Obsequitur. p̃fecto prætorio Oriẽtis loquitur.

p Ex incensitis. i. ex ijs, qui censentur seu volunt deputare huic ministerio. sic res dicitur in nullius bonis sensura.

q Accrescẽtibus. id est qui superabundat in alijs nauibus.

r Seleucena. classis seu nauigium.

s Purgandi. malis hominibus vel prædonibus, vt argu. ff. de offic. præsi. l. congruit. Accur.

t Deputetur. à præfecto prædicto, q̃ deputatur comiti.

TITVLVS XII.

DE CLASSICIS.

Impp. Valent. & Valens A A. I.

CLassem Seleucenã [m] aliasq; vniuersas, [n] ad officium, quod magnitudini tuæ obsequitur [o], volumus pertinere: vt classicorũ numerus ex incensitis [p], vel accrescẽtibus [q] cõpleat̃. & Seleucena [r] ad auxiliũ purgandis [s] Orientis aliasq; necessitates comiti Orientis deputet̃ [t].

TITVLVS XIII.

DE CVRIALIBVS VRBIS ROMAE [v].

Impp. Arcad. & Honor. AA. I.

Si quis decurialẽ [x] de auferẽdis priuilegijs putauerit lite pulsandum [y], intelligat se curiæ interpellare debere iudicem [z].

Idem AA. II.

LEges decuriales, tam à superioribus principibus, quã à diuo parẽte nostro cõditas, nostra autoritate firmamus. Singulos itaque iudices scire volumus, ne q̃s huic collegio iniurijs corporalibus tẽtet notã atterere [a], neq; ab ijs cõmodis, q̃ rationibus approbant̃, audeat separare. huic em̃ collegio volumus antiquã priuilegiorũ p̃rogatiuã seruari [b].

u DE CVRIA. VRB. ROMAE. *Decuriones à muneribus excusantur, ut ſ. de suscep l. pe. & maximè urbis Romæ decuriones. & differt à ti. de decur. quia hic in specie.*

x Si quis decurialem. alias curialẽ.

y Pulsandum. id est accusat eum de aliquo, per quod à curia est remouendus: vt. ff. de fal. l. falsi. §. ordine. Item de quacunq; lite, nisi forsan contractus vel delictum aliud exigat. Accur.

z Iudicem. qui p̃ est curiæ decurionũ illorum. ad quod. ſ. de iu. om. iudi. l. fi. & dicas hos alios, quã senatores: quia illi cõueniuntur sub certis iudicibus: vt. ſ. vbi se. l. senatores. Argu. contra. ſ. de decur. l. omnes iudices.

a LEges. Atterere. id est atterendo infligere. Py. ad quod. ſ. de dec. l. omnes. & de pœ. l. de curionũ. &. ff. de decu. l. fi. nisi in casu: vt ſ. de dec. l. quilibet.

b Seruari. in tormentis & pœnis, & similibus euitandis. Et not. duo in decurionibus. s. decuriones nõ torquendos: & antiqua priuilegia seruari.

Decuriones torqueri nõ debent.

DE PRIVI. &c.

TITVLVS XIIII

DE PRIVILEGIIS CORPORATORVM vrbis Romæ.

Incolæ urbis Romæ gaudent priuilegijs ciuium. Item ciues Romani ubicunq; morantur, possunt ad ciuitatem retrahi. Bart.

Impp. Honor. & Theod. AA. I.

NVlli sit liberum, nulli permissum, vt nouũ aliquid vrbis [c] incolæ in vrbe sustineant: sed in honorem æternæ vrbis corporatis [d] indulta

c Vlli. Vrbis. qui aliũde veniẽtes, ibi domicilium cõstituerunt: vt. ſ. de in co. l. ciues. &. ff. de stato. l. in vrbe.

d Corporatis. Corporatus dicitur, qui ĩ corpore aliquo scribit̃ propriè: sicut quodlibet mẽbrum hõis corporatũ dicitur: & ciuis factus vel incola: & sunt priuilegiati vt plebei à tributo

buto capitis excusentur:vt.j. de ca.ciui.cē.l.j.& facit.j. de Alexā.pri.l.j.Acc.

† Alias,pere grina

a Valere. etiā qui nūc de nouo sunt ciues per domicilium.

b In peregrina.s. loca.ad quod.s.de decurion.l.quidam ignauiæ.

c Solennitas. sic j.de pas.pub.l.j.&.j. de agri.& censi.l.cū satis.in princ.

DE PISTORIBVS.

d Qvicunque ex mancipijs.i.pistoribus facientibus panem palatij. sic.j. de fru. vrb. Con.l.j. hi subsunt comiti horreorum: vt hic dicit.& omni tempore de eis ius dicitur: vt.s. de fer.l. publicas.& coueniunt secundum P. sub comite rerū priuatarū, i.procur.Cæsaris:vt s.vbi cau.fi.l.si quis. &.l.dominicis.

e Quolibet modo.alio modo illicito.vel dic generaliter eos ad nullam dignitatem aspirare.& facit ad simoniacam istam electionē.s. de episc.et cle.l.si quēq. & ad.l.iul. repe.l.fi. & in authē.iusiur. q præ.col.ij.

f DE SVARIIS. Id est porcarijs,q custodiūt porcos ciuiū in pascuis:vt.j.l.j.

g Susceptoribus. de his nihil in nigro. sic.s.de condu'. ve.l. fin.sed de his dicitur s.de susce.l. modios.

h Ordinarij. Exhibeant. Quintū animal dat bastagiarijs: vt.s. de mur.l.quo.ad pns.

† adiutoriū

i Sordidis.q sunt s.de excu. mu.l.maximarum.& idem de custodibus cæterorum porcorum. arg. s.ad.l.Fal.l.fi.Acc.

k Qvicunque Prouocatus. actor prouocatur, eo q sibi alias non satisfit: sic.ff.de separa.l.fi.

l Fori.i.præfecti vrbis.& no.quod reus

Reus quandoq; forum actoris sequitur.

sequitur forū actoris cōtra regulā.s.de iurisd.om.iu.l.iuris ordo.

m DE COLLEGIATIS. Dixit specialiter de qbusdā collegiatis:nūc gñaliter.& dicunt

suffragia valere [a] præcipimus. Cura autem rectorū prouinciarum, corporati vrbis Romæ,q in pegrinatione [b] † trāsgressi sūt,redire cogant:vt seruire possint functiōibus:quas imposuit antiqua solennitas [c].

TITVLVS XV.

DE PISTORIBVS.

Imppp. Gratianus, & Valentin. & Theod. A A A. I.

Qvicunq; ex mancipijs [d] comitis horreorū dignitatē & officium, vel ambitione,vel gratia,vel pecunia seu quolibet [e] alio modo posthac fuerit assecutus: exutus dignitate, quam contra interdictum nostræ serenitatis adeptus est, multatus etiā in viginti libris auri,ad antiquū denuo cōsortiū collegiūq; reuocet: omne etiam speciale beneficiū, quocunq; modo contra hanc sanctionem fuerit impetratum, penitus conquiescat.

TITVLVS XVI.

DE SVARIIS [f] ET SVSCEPTORIBVS [g]

vini,& cæteris corporatis.

Imp.Constantinus.A. I.

Orcinarij vrbis æternæ, cùm peruigilē laborem populi Romani commodis exhibeant [h] :sordidis [i] semper muneribus liberetur.

Prætor urbis est iudex porcariorum,siue ipsi agant,siue conueniantur.Bart.

Impp. Arcad.& Honor.A A. II.

Qvicunq; ex corporibus suariorū siue excipiendæ necessitate litis adstrictus,siue inferedæ volūtate spontanea prouocatus [k] ,iudiciū voluerit experiri:fori [l] vrbani auditorium † præstoletur.

TITVLVS XVII.

DE COLLEGIATIS [m], ET CHARTOPATRIS,& nummularijs.

Qui intrat unum collegium, & munera ad quæ ordinatus est,nō exercet: non effugit munera alterius collegij,de quo exiuit:sed debet de nouo extrahi,& alius ī locū eius subrogari,req sitis primatibus collegiorū. idē si decederet. B.

Impp. Theodo. & Valentin. A A. Cyro P.V. I.

Qvi sub prætextu [n] decanorū seu collegiatorū,cùm id munus non impleāt alijs se muneribus conātur subtrahere, eorū fraudibus credimus esse obuiādū:ne quis sub specie muneris quod minus exequit,alterius muneris oneribus releuet:ne argentariorū vel nūmulariorū munera declinent ab ijs,q dici tā tūmodo collegiati vel decani festināt. Ideoq; si quis eorū sub nudæ appellationis velamine collegiatū se,vel decanū appellat:sciat p se aliū subrogādū,q prædicto muneri sufficiēs approbet,subrogatiōe videlicet memoratorū [o],vel eorū,q moriunt, primatū [p] eius qui subrogat,admissa iudicio.

Qui supra numerum admittuntur in collegio, non gaudent beneficio collegij.Bar.

Quòd autē [q] supra numerū, qui [r] ī cautis breuibus cōtinet, nemo se quolibet patrocinio, vel cuiuslibet assumpta potētia debeat excusare: hoc nostræ est serenitatis cēsere,et tuæ sublimitatis tuiq; officij cautius obseruare.Hoc inter oēs æqua lance seruari pcipimus: nullo diuinæ domus patrocinio:nulla sacrosanctarū ecclesiarum reuerētia:nullo qualibet vel cuiuslibet potentia se excusante.Sed ne tm circa munera releuāda supplicibus [s] cōsuluisse noscamur:illud et dicēdū obseruādūq; esse censemus,vt chartæ vēditio [t], q de prouincijs ad corporatos supplicū [v] p iuocationē† trāslata est priæ cōstitutiōis [x] terminis cōcludat:hoc est,qd in initio dispositionis cōstitutū est [y], id in posterum nulla addita nouatione seruetur.

TITVLVS XVIII.

DE STVDIIS LIBERALIBVS [z] VRBIS

Romæ,& Constantinopolitanæ.

Impp.Theodo.& Valen.A A. I.

à collegio,vt priuilegiati à priuilegio, & idē dicunt chartopatri [a]:qa eorū nomina scribebant in charta vel matricula patriæ: quasi ī priæ charta de scripti intra numerū. sed q sunt.s.numerū, nō gaudēt priuilegio vt.j.§.qd autē. Vel dicunt chartopatri.i. q gaudēt in patria secundū Græcos. dicit eū Grece charta apud Latinos patria. vel dic tertio vt.j.in fi.huius legis.Acc.

n Qvi sub prætextu. hāc habes de verbo ad verbum.s. de sac.san.eccle.l.qui sub prætextu.

o Memoratorū.i. in locū memoratorū.

p Primatum. scilicet quod de nouo habebit primates, qui eum eligant.Py. vel dic eorū à qbus recedit.& ad hoc.s.de ad uo.di.iudi.l.nemini.

q Quod autem. hic accipe nemo qd est.j.& lege suspensiue vsq; illuc, sed ne &c.Acc.

r Qui. s. numerus continetur in breuibus cautis.i. cautela scriptis facta examinatione eligendorū. & facit.s.de sac. san. eccle.l.non plures.

s Supplicibus.qui supplicant vt suū locū eis vendere liceat.

t Vēditio. emptores huius chartæ dicunt chartopatri: q per chartæ emptionē à quopiā,q in charta vel in matricula est collegiatorū vel consulū:acqrere volunt vt illius loco subrogent.i.vt alludāt nomini.i.agāt, emendo chartā.i.locum cuique p chartā assignatū,vt patriæ fiāt corporati:|vt hic. vel aliter vt notat in tit.

† innouationem

v Supplicū.i.subiectorū supplicātiū.

x Cōstitutionis. alias dispositionis.

y Constitutū est. i.q onera primus & secūdus agnoscat. ad qd.s.de coll. donat. grat.l.j.&.s.de præd. et oibus rebus na.l.ij.

z DE STVDIIS &c.

In quibus duabus tantū legitimū sit studiū nō alias,nisi ex priuilegio:ut in proœ.digestorū.§.hæc autē tria.hodie imperiū est scissum,& studiū multis locis fit,maxime Bononiæ,quæ legalis studij obtinet monarchiam.

a Charto[patri], teste A[...] lib.j.pr[...] in hac p[...] ctiōe,& P[...] rho hic d[...] tur publ[...] chartæ[...] tores.

Vniuer

VNiuersos. Vsurpantes. i. frequenter vtentes legges. & sic i bona parte: vt. ff. de vsuca. l. fi. Accur.

b Cellulisq;. i. qui volunt docere publice vel priuatim, abstineāt ab ostentatione vulgari.

c Ab ostentatione. id est cōuersatione cum laicis.

d Sanctionis. scilicet huius quæ &c.

e Prohibemus. se immisere vulgari ostentationi.

f Tentauerit. vulgariter se ostētando.

g Vrbe. scilicet Roma veteri vel noua: de quibus hic dicit.

h Consueuerūt. in cellulis: vt. ŝ. pxi.

i Prohibemus. nisi vt subñcit. Item hoc in dictis duabus vrbibus. Acc.

k Numero. q numerus est: vt. j. hac. l. & iuxta capitolium regebant, vel intra capi. &c. id est habēt licentiam, vt regant: & sic audiūtur in capitolio, scilicet ab ñs, qui conueniūt in capitolio, vt à populo vel à senatoribus.

l Priuilegiis. quæ sunt. ŝ. de pfes. l. medicos. &. l. fi.

m Auditorium. hoc expone vt. ŝ.

n In ñs. scilicet ciuitatibus duabus. Et no. quia permittit oratores etiā ad leges, nedum ad alias quaslibet artes, cuius flos & tuba Romani eloquñ fuit Tullius.

o Numero. numerus etiam alius statuitur in maximis ciuitatibus: vt. ff. de exc. tuto. l. si duas. ſ. j. & ñ. sed ibi de alñs: hic de Roma & Constātinopoli ciuitatibus.

p In ñs. s. ciuitatibus, & habeas. j. gratuitatis. alias est ingratis: & tunc dic in his grāmaticis, qui falla cñs sunt sapientes & dolosi secundū Py. alias garrulitatis.

q Decem. vitium scriptoris. nam &. ŝ. dixerat. sic. ŝ. de exc. ar. l. ij.

r Glorioſam. No. adolescentiam glorioſam. Item no. has artes in adolescentia addisci.

s Autores. id est hos qui sequuntur, vnum &c.

VNiuersos, qui vsurpantes [a] sibi nomina magistrorum, in publicis magistrationibus celluliſq; [b] collectos vndecunq; discipulos circunferre consueuerūt, ab ostētatione [c] vulgari præcipimus amoueri: ita, vt si qs eorū post emissos diuinæ sanctionis [d] affatus: quæ ꝓhibemus [e], atq; dānamus, iterū fortè tētauerit [f], nō solū eius, quā meretur in famiæ notam subeat, verùm etiā pellendum se ex ipsa, vbi versatur illicitè, vrbe [g] cognoscat. Illos verò qui intra pluri morū domos eadem exercere priuatim studia cōsueuerūt [h]: si ipsis tantūmodo discipulis vacare maluerint, quos intra parietes domesticos docent, nulla huiusmodi intermina tiōe prohibemus [i]. Sinaūt ex eorū numero [k] fuerint, qui videntur intra Capitolñ auditorium constituti: hi oībus modis priuatarū ædiū studia sibi interdicta esse cognoscant: scituri, quòd si aduersus cælestia statuta facientes deprehēsi fuerint: nil penitus ex illis priuilegiis [l] cōsequantur, quæ ñs, quę in Capitolio tantūmodo docere præcepti sunt, meritò deferūtur. Habeāt igitur auditoriū [m] specialiter nostrū in ñs [n] primū, quos Romanæ eloquētiæ doctrina cōmēdat. oratores quidem tres numero [o], grammatici verò decē. In ñs [p] etiā, qui facundia grauitatis pollere noscuntur, quinq; numero sint sophistæ, & grāmatici æquè decē [q]. Et quoniam nō his artibus tātū adolescētiā glorioſam [r] optamus instituī: profundioris quoq; sciētiæ atq; doctrinę memoratis magistris sociamus autores [s]. Vnū igitur adiūgi cæteris volumus, q philosophiæ [t] arcana rimetur: duos [v] quoq;, qui iuris ac legū volūtates pā dāt: ita, vt vnicuiq; loca specialiter deputata assignari faciat tua sublimitas: ne discipuli sibi inuicē possint obstrepere, vel magistri: néve linguarum cōfusio permista vel vocū, aures quorundam aut mentes a studio literarum auertat [x].

t Qui philosophiæ. per hos etiam medicos potest comprehendere.

v Duos. No. duos. s. intra numerū. alias secus, vt in princ. legis. Item hoc in dictis duabus ciuitatinus: vt in titulo. Et not. quòd de diuina scientia nihil dicitur. Item facit. ŝ. de profes. qui in vr. Constā. lib. j.

x Auertat. quod facile euenit in ñs, qui male intēti quādoq; castra ædificāt: quādoq; tegulas domus numerant. & est hic ar. [a] quod faber non pōt malleare iuxta scholas. Pu. enim vtilitas quę replet ciuitatem sapiētibus, prę fertur. sic. ff. solu. matri. l. j.

TITVLVS XIX.

DE HONORATORVM VEhiculis.

Antiquitus in signum dignitatis & honoris in dignitate positi ibant in curribus, seu uehiculus. Barto.

Imppp. Gra. Valenti. & Theudoſ. AAA. I.

OMnes honorati seu ciuiliū [y] seu militariū, vehiculis dignitatis suæ, id est carrucis: ītra vrbē sacratiſsimi nominis semper vtant [z].

a Vide de hoc per Bar. & alios in. l. qui habitat ff. j. ff. sol. mat.

DE HONORATORVM VEHI.

y Mnes. Ciuiliū. dignitatum vel virorum. & erant honorati quidam qui habebāt priuilegia, vt intrarēt secretariū principis, & aliorum iudicum & sedēdi in salutationibus: vt. ŝ. de offi. di. iudic. l. ñ. &. iñ. Vel ponitur pro ñs: qui habent dignitatem sine administratione. de quibus dic vt in authen. vt or. præ. quod in idem recidit.

z Vtātur. i. liceat eis vti si volunt.

TITVLVS XX.

DE PRIVILEGIIS VRBIS CONSTANtinopolitanæ.

Impp. Honor. & Theodoſ. A A. I.

VRbs Cōstantinopolitana non solùm iuris Italici [a], sed etiam ipsius Romæ veteris prerogatiua lętetur [b].

DE PRIVIleg. vrb. &c.

a VRbs. Italici. Est ergo immunis à tributis: vt. ff. de censi. l. j.

b Lętetur. vt. ŝ. de sa. san. ec. l. omnium. ergo mater legū: vt in authē. vt ecc. Ro. in prin. col. ij. Itē eius consuetudinē sequiť: vt. ŝ. de ve. iur. enu. l. j. ſ. fin. & insti. de satiſ. ſ. fi. Item mater fidei erit illius ciuitatis ecclesia: vt. ŝ. de sacrosan. ecc. l. decernimus.

TITVLVS XXI.

DE METROPOLIe BERYTO.

In eadem prouincia possunt esse duæ matrices ciuitates. Bartolus.

Impp. Theod. & Valent. A A. I.

PRopter multas iustasq; [d] causas metropolitano nomine ac dignitate ciuitatem Berytū decernimus exornadam, iam suis virtutibus coronatā. Igitur hæc quoque metropolitanam habeat dignitatem. Tyro [e] nihil de iure suo deroget.

c DE METROpoli. &c. Id est metropolitana: & sic est apocopa.

d PRopter multas iustasq;. maxime quia nutrix est legū: vt in prooe. digestorum. ſ. hæc autem.

e Tyro. datiui casus. & est nomen ciuitatis. & erant duæ ciuita

ciuitates Tyrus & Berytus in prouincia Phœniciæ:vt.ſ.q ęta. l.j. quarũ vna erat ante metropolitana:nũc fit & alia:& dicit: quod nil derogatur patriæ.Et ſic no.hic ar.quod nil derogat epiſcopo,ſi alter in eodem epiſcopatu eligatur epiſcopus.& idẽ in prælato ſed diſtingue,aut dignitas additur perſonæ:puta cũ erat vnus epiſcopus in vna ciuitate: dat alius in eodẽ epiſcopatur(& idem in archiepiſcopo poteſt dici) & fieri non poteſt. aut rei: & fieri poteſt vt hic.nec em̃ erunt duo metropolitani,ſed vnus.& ſic duæ matres eccleſiæ ſed vnus prẹlatus,vt bigami.Item & duæ prouinciæ vnũ præſidem:ſic.ſ.ti.j.Duę ſunt Romanæ eccleſiæ.ſ.Roma vetus & noua: & tantũ vnus papa.ſed hæc rei collata dignitas non fit niſi ex cauſis: vt in princ.huius legis.ſed & prouincia ſcinditur:& erunt duo prę ſides, non vnus, ſed duarum prouinciarũ:ſic & archiepiſcopatus:vt.ff.de of. aſſeſ.l.ſi eandem.ſed in vna eſſe duos metropolitas & inſolidum non põt eſſe,vt dixi. arg.ff.cõmod.l.ſi vt certo.§.ſi duobus. econtra de duabus. vna fit:vt in auth.vt iu.ſine quoquo ſuff. fr.§. illud.&.§. hoc autem.col.ij.

Epiſcopo nihil derogatur altero in eius epiſcopatu electo.

a Illa.ſ.Tyrus.
b Hæc.ſ. Berytus.
c Et vtraque.Tyrus & Berytus.
d Dignitate. metropolitana.

† Alias, olei

e DE CANONE FRV. &c.

Certus canon in frumẽto ſingulis annis mittebatur Romam: *quod patet,quia dicit canon.ad quod.ſ. de ſacroſanctis ecc.l.placet.& appellatione frumenti omnia, quæ ad uictum ſunt neceſſaria, accipiuntur: ut ſ.de ſuſce.l. modios.& j.eod.l.ij.& in publicis horreis* Romæ *imponebatur:ut.ſ.de condẽ. in pu.horreis.l.j.&.ij.*

f Romæ. vtriuſq:vt.ſ.ti.ij. &.j. tit. j.in titu.

Sit illa[a] mater prouinciæ maiorum noſtrorum beneficio: hæc[b] noſtro, & vtraque[c] dignitate[d] ſimili perfruatur.

TITVLVS XXII.

DE CANONE[e] FRVMENTARIO vrbis Romę[f].

Nauta debet confiteri ſe recepiſſe ſpecies incorruptas:quod debet approbari aſpectu officialium tempore quo dantur, & quo reſtituuntur.Barto.

Imppp. Theodoſ. Arca.& Honor. AAA. I.

NAutici[g] apud p̃ſidum aut magiſtratuũ acta[h] confiteãtur incorruptas ſpecies ſuſcepiſſe:eorũq; apud quos deponitur iſta teſtatio,præſens aſpectus[i] probet nihil in his eſſe vitij,quòd eo tempore[k] quo ad ſacræ vrbis portum peruenit, præfecturã iugiter obſeruare præceptum eſt.

Annullat omnia priuilegia cõcedentia remiſſionem canonis.Bart.

Impp.Arca.& Honor. A A. II.

SI quid frumenti vel hordei † vrbicarij canonis remiſsione indultum eſt ſpeciali beneficio:contra commodũ publicum reſcripta elicita[l] nõ valeant.

Nullus poteſt poſtulare canonis mutationem: & impetrata priuilegia à iudice non admittantur: & impetrantes in duplum puniantur, & iudices,qui canones in proprios uſus cõuertunt, puniuntur.Barto.

Idem.A A. III.

NEminẽ patimur in mutando[m] canone vrbis Romæ[n], noſtræ clementiæ beneficium poſtulare, ſed etiã ea reſcripta,quæ quoquo modo potuerint impetrari[o],ſuſcipi nõ ſinimus:eos verò, qui cõtra hæc fecerint,in duplum retinendos eſſe decernimus.

g Autici. Qui portant annonarias ſpecies:vt.ſ.de naui.l.j.
h Acta.in prouincia vnde accipiunt.
i Aſpectus.ſubij̃ciendo oculis.ad quod.ſ.fin. regun.l.ſi irruptione.
k Quod eo tempore.id eſt ſimilis inſpectio fiat à præfecto annonæ,cui hæc lex mittitur,& de quo hic loquitur:vł dic per præfectum vrbis.

l SIquid.Elicita.à debitoribus:vt.ſ.de anno.& tri.l.iij.nec compenſari:ſed tam cito ſoluí:vt.ſ. de cõpen.l.in ea.&.l.ſi velut.&.ff.de admi.re.ad ci.per.l.ij.§.iij &.iiij.& facit.ſ.de preci.impe.l.nec damnoſa.& ſi contra ius vel vti.pu.l.fina.&.ſ. de piſto.l.j.&.j.l.proxi.& in auth.vt nul.iu.§.hoc.col.ix.

vicarios[p], quinetiam cæteros iudices(niſi deinceps ab vſurpatione vrbicarij canonis abſtineãt) deportationis pœna detineri:primates officiorum capitali ſupplicio ſubiugari p petua autoritate ſancimus[q].

m NEminẽ. In mutando. de ſpecie in ſpeciem: vt.ſ.de fab.l.j.vel de pſona in perſonam.
n Romæ.dic vt in titu.
o Impetrari. à quocunq; debitore vel alio:vt ſit generalior quam ſuperior ,pxi.

TITVLVS XXIII.

DE † FRVMENTO[r] VRBIS CONſtantinopolitanæ.

Quod dari debet in pane,non debet ſolui in frumento. Item ex inordinata adminiſtratione creſcit cariſtia.Bar.

Imp.Theodoſ.A. I.

VIli[s] nec diui nę quidem domui noſtrę frumentũ de horreis publicis ,p annona[t] † penitus prębeatur: ſed ĩteger[v] canõ mãcipibus[x] conſignet,annona in pane cocto domibus exhibenda. Ita enim debet canon ab inclytæ memorię Cõſtantino præſtitus, necnon à diuo[y] pietatis meæ auo Theodoſio auctus, expẽdi:quoniã creſcit inopia, ſi frumenta,quæ pro annona tribuunt,ad vſus alios deputata cognoſcãtur. cogentur[z] enim de publico ſibi emere[a], quæ alij̃s vendere potuiſſent.

Quãtitas ſtatuta ad emptionem frumenti non poteſt minui,nec ad alios uſus cõuerti:& quod de ea fit, debet in publicum librum ſcribi: & cõtra facientes puniuntur in duplum, & lucrum ſumit naturam ſortis.Bart.

Impp.Theod.& Valenti.A A. II.

AVri ſtatuta quãtitas ad coẽmptionem frumẽtariã[b] ꝑpetuò ſit dedicata:nec liceat cuiq̃ poſt[c] adminiſtrationẽ vrbicariæ poteſtatis perceptam,aliquid ex eadem ſumma minuere,vel ad quoſcũq; alios vſus conuertere[d]: ſed ſub geſtorum teſtificatione certũ fiat,& ꝙ mancipibus[e]

p Vicarios. ab vſurpatione,quia ſibi retinẽt quod Romã mittere:vel quod in horeris condere debent.& facit.ſ.de excuſ.mu.l. placet.ibi, ciuiliter cõueniunt. † Alias, de caõne & fru.
q Sancimus. niſi ab ea vſurpatiõe abſtineant.
r DE FRVM.&c. Cũ qua prouidentia deferatur, dixi.ſ. ti. proxi. nunc qualiter delatũ expendat. quod enim in vna urbe dicitur, & in alia intellige:vt.ſ. de pri.vr. Conſtan.leg. quinimo . idem in horreis publicis aliarum ciuitatum: vt ſ. de condẽ.in pub. hor.l.ij. † Vide Ale. hic.
s VIli.priuato.
t Pro annona.id eſt pro pane.
v Integer.id eſt nõ minutus per huiuſmodi præbitionem.
x Mancipibus.ſ. piſtoribus: vt.ſ. de piſt.l.j.qui panẽ coctum reddunt annonæ præbendum: vt hic: &.j.l. proxi. & prius vetus frumentum quam nouũ,niſi ſit opus de nouo immiſceri veteri quod venit propter corruptionẽ veteris,vt.ſ. de con. in publ.horreis.l.j.
y Necnon à diuo. vbi non habes. ſed facit.j.de erro.mili.an.l.j.Item.j.titu.j. l.fina.
z Cogentur. horreorum comites.
a Emere. ſubaudi frumenta quæ &c.ſi bene, ſcilicet diſtribuiſſent.

b AVri.Frumentariam. quod quando fit,dic vt.ſ.vt in emp.ſpe.l.j.
c Poſt.alias poſt perceptam,alias poſtea percepta.
d Conuertere.ſic.ff.de admi.re.l.ij.§.ij.&.iij.&.iiij.&.ſ.tit.j. l.iij.&.ſ.de con.in pu.hor.l.ſi.&.j.de col.fun.pa.l.ſi.
e Mancipibus.i.piſtoribus:vt.ſ.l.prox.& caue,ꝙ dicit ga nõ dicit,ꝙ mutuo det;ſed dat frumẽtũ et recipit panis,vel dat pecunia,vt

nia,vt emat frumentum, alias esset contra.ſ.de ijs.q ex pura.nu. pe.l.j. &.ij.& sic hic ad pub. vtili. ibi ad priuatam.

a Mutui.alias mutuo. & tunc eodem modo expone. sic.ſ. de præ. & omni.renaui.l.ij.§.domus.

b Incidi.id est,sculpi vel imprimi:sic.ff. de ori.iu.l.ij.§. postea ne diutius.& repete hic iubemus,quod est.ſ.sic in le. Moyſi in lapideis. Accur.

DE ANNONIS &c.

c ANnonas.Cōſtātini. ar. cōtra insufficientes docto. vt etiā ſcholares optimi facilius aduocentur.

d Ex his. annonis ſcholarum.ſ. ſi nihil meruerūt. vel dic,q̄ ſua ſchola vel vniuersitashæc nō reuocet.

e Sanguinis. vel etiā non iure ſanguinis,vt ſtatim colligitur.

f Geſtum. hic de iam perceptis. ſic in vſufr.vt.ff. de vſufr. l.defuncta.& facit.ſ. de inoff.teſt.l.omnimoda.§.fi. & de co. Illyri.&.j. de ſilen.l. fi.& de ero.mil. anno.l.in his.& q mili. nō poſ.l.v.§.fin.quæ faciūt vt mortuo militāte aliquid ad hæredem defuncti transeat.Item argu. quod idem ſit in prębenda clerici iam percepta.

Fructus ex beneficio per errorem, ad hæredes transeunt.

g CEntum. Tribuimus. ſiue additamentū fitq̄ prębendis.ad qđ.ſ. ti.j.l.j.& ſubaudiunt hic per ſingulos annos.& ſic qđ.ſ.eſt p ſingulos dies, iungitur ſuperioribus.

h Apicibus.i. noſtris literis miſsis &c.

i Donationis. quā facimus per.l.iſtā augendo annonas.

k Noſtris. militibus. ſ. vel dic oībus tēpore.ſ. neceſsitatis.

l DE MENDI. &c. *Quia mendicantes reficiuntur publicis annonis,de quibus eſt dictū, & debet hoc fieri. ſ.de ucrè mendicantibus: non fictè:ideo de mendicantibus ualidis.i robuſtis, quos Spanaldos uel Galiotas uulgus appellat: qui mendicare nō debent,ne miſeris, uel uerè debilibus panē auferant:ut hic, & in auth. de quæſt.col.vj.& v.q.v.c.non omnis.& lxxx.di.c.j. & glo.ſu-*

mutui [a] nomine datum eſt,& quod ab ijſdem ſit(excepta omni concuſsione)ſoluedum. eum autem,qui hanc formam auſus fuerit inquinare: quantitatem in qua ſuam callidita-tem exercuerit,in duplū exhibere iubemus,& quicquid ex prædicta ratione accreuerit, ad cumulum eiuſdē auri quantitatis & frumentarij tituli firmiter redūdare: legiſq̄ huius tenorē æneis tabulis incidi [b].

TITVLVS XXIIII.

DE ANNONIS CIVILIBVS.

Annonæ ciuiles non dantur pro titulis in dignitatibus,ſed pro meritis.Barto.

Imp.Theodoſ.A. I.

ANnonas publicas non tam titulis dignitatū,quā ſingulorum virorum meritis attributas diui Conſtantini [c] liberalitate, ſatis claruit. Ideóque nihil ex his [d] ſcholarum nomine vendicetur: ſed pro vniuſcuiuſq̄ merito,quæ ſunt conceſſa,ſeruentur:vt quicunq̄ perceptarum annonarum emolumenta vel in hæredes proprios iure ſanguinis [e] transfuderunt, vel in extraneos diſtractionis titulo tranſcripſerunt:maneat quod geſtū [f] eſt,vel hæreditatis merito,vel alienationis arbitrio.

Imp.Martianus A II.

CEntū vigintiquinq̄ modios frumenti,præter ſolitum canonem, per ſingulos dies de præſenti ſexta indictione ex die calend.lanuarij noīe periſſeumatis † de horreis publicis huius almæ vrbis,inſita noſtræ pietatis liberalitate tribuimus [g] .datis ſacris apicibus [h] ad ſublimiſsimam quoq̄ per Orientē præfecturā, quibus poſsit & modum noſtræ donatiōis [i] agnoſcere,& incunctāter præbere, quæ iuſsimus, quam modiationem iugiter & in perpetuum ciuibus noſtris [k] debere conferri, valitura in æuū hac lege ſancimus.

TITVLVS XXXV.

DE MENDICANTIBVS VALIDIS [l].

Qui ſine neceſsitate mendicant,poſſunt inſpici: & qui eos inſpexerit,& prodiderit,& eſſe probauerit:dominium eorū conſequitur,ſi ſunt ſerui,uel ius colonatus,ſi ſunt liberi:ſalua dominis actione ſerui corrupti. Bart.

Imp.Valen A. I.

VNctis, quos in publicum quæſtum [m] incerta [n] mendicitas vocauerit inſpectis: exploretur in ſingulis & integritas corporum,& robur annorum: atq̄ inertibus [o] ,& abſque vlla debilitate miſerādis neceſsitas [p] inferatur, vt eorum quidem, quos tenet conditio ſeruilis, proditor [q] ſtudioſus & diligens dominium conſequatur: eorum verò, quos natalium ſola libertas perſequitur, colonatu perpetuo fulciatur q̄ſquis huiuſmodi plenitudinem [r] †prodiderit, ac probauerit: ſalua dominis in eos actione [s], qui vel latebrā fortè fugitiuis,vel mēdicitatis ſubeundæ cōſilium præſtiterūt [t].

TITVLVS XXXVIII.

DE NAVTIS TYBERINIS.

Qui nauem Tyberinam habet:onus plublicum cogetur ſuſcipere:nec ullo priuilegio excuſatur. Barto.

Imppp. Valent. Theodoſ.& Archad. AAA. I.

QVi nauem Tyberinam [v] habere fuerit oſtenſus: onus reipublicæ neceſſarium agnoſcat.

m Vnctis. quæſtum. qui publice panem quærunt.

n Incerta.qa ignoraī vtrū vere egeant, vel non.

o Inertibus. ſic ſe gerūt,quaſi non habeant artem cum habeāt:& ita fingunt ſe debiles,cum ſint fortes:qa nolunt laborare, ſed mendicando ſine labore viuere.

p Neceſsitas.laborando eo modo quo ſequitur.& dic inferatur per quæſtorē: vt ī auth. de q̄ſtore.

q Proditor,id eſt delator.ſic.ſ.pro quibus cau.ſer.l.fi.

r Plenitudinem. alias leuitudinem.ſcilicet fictam:alias plenitudinē.i. valetudinē.& eſt ſic.ſ.de col. dete.l.fi.Sed cōtra in auth.de quæſto.§. ſi vero.colla.vj.vbi dicit,q̄ ſerui dñis:liberi operi publico mancipantur.Sol.hęc correctur ſecundū quoſdam,vī ibi in ijs qui in ſacra vrbe reperiuntur,quaſi cum eis mitius ſit agendum.VI loquitur de ijs:qui faciūt ſe videri ægros, apponentes herbam vel aliud: per quod tumeſcunt: ibi non ſic delinquunt,ſed ſolum fingūt paupertatem ſeu debilitatē.

† In exempl. Victo. leuitudinem. malim ego, lenitudine.

s Actione.furti & ſerui corrupti: vt.ff. de ſer.cor.l.j.&.ſ. de fur.l.aduerſus.

t Præſtiterunt. ſiue alias facturi non erant:vt.ff.de fur.l.q ſeruo.&.l.ſiquis vxorem.§. neq̄. vel.etiā ſi eſſent,quia non debet laudando augeri malitia: vt.ff. de ſer. cor.l.j. in fi. & fa.inſti.de ob.ex delicto. §.ope. &.ff. de ver. ſi.leg.ſæpe.§.fi.&.ff. man. l.j.§.fi. &.ſ. de muri.l. qui aliquem. &.j.de agri,&.cen.l. omnes profugi.&.ſ. de fabri.l.fi.

Laudibus nō debet extolli malitia.

DE NAVTIS TYBERINIS.

v QVi nauem Tyberinam.id eſt qui nauigat in flumine Romano conuehendo Romam,vel extrahendo ducendo ad caſtra.

Vendi

a Vendicetur. id est separetur, vel remoueatur.

DE FRVMENTO ALEXANDRINO.

b IN æstimatione. præfectus Oriētis statuit munus, id est salariū duobus officialibus, quos elegit ad congregandum frumentū ad ciuitatem Alexandrię & naucleris pro ęstimatione frumenti secūdum quātitatem, quam fieri facerēt, puta pro modio tantū: quod hic imperator cōfirmat, & dicit amodo curiales non eligendos ad hæc officia.

c Elogij. nomina sunt officiorū. & in lib. M. est emendatum debito decreto elogij.

d Officia. in prædictos duos viros.

e Diurnos. Alexandrinę. ab Alexandro, puta magno sic dicta: cui fauetur hæc in alimētis. Item & habet iurisdictionem: vt. ś. de offi. iudi. Alexā. item aliud. vt &. j. tit. j. l. j.

† Vide Alci. hic. Pyrrhus enim hic legit de sitologiæ & sigoistasię munere &c,

f Nemo. priuatus

g Perisichoregiæ. vna dictio. & dicitur perisichoregius & perisichoregia, qui est iuxta regem: à peri, iuxta: & rege. Colligiturergo hoc nomen eius officij & ꝓ hoc effectus: v. ś. de fer. l. à nullo. quia forte male se habuit in congregatione frumenti: & committitur electio præfecto: vt. ś. l. proxi.

h Et tesseræ. scilicet frumētariæ: vt. ff. de iu. l. sed & si. ś. j.

i Censeantur. vt dicantur tesseræ Honorij imperatoris. ad quod. ś. de iusti. co. confir. in fi. &. j. de aquæduc. l. decernimus. in fine.

DE ALEXANDRIÆ Primatibus.

k Corporatos. id est decuriones illius terræ: vt patet ex titulo vel omnibus ciuibus dicit qui omnes sunt primates respectu aliarū ciuitatum.

quodcunq; igitur nauigium in alueo Tyberis inuenietur, competentibus & solidis obsequijs mancipetur: ita vt nulla dignitas, aut priuilegiū ab hoc officio vendicetur[a].

TITVLVS XXVII.

DE FRVMENTO ALEXANDRINO.

Impp. Honor. & Theod. A A. I.

IN æstimatione[b] frumenti, quod ad ciuitatem Alexandrinam conuehitur, quicqd decreto elogij[c] desitostasij † munere, & pro nauclerorum tuenda substantia eminētia tua dispositum roboramus: atque vt curialibus prædę auferatur occasio iubemus eos ad huiusmodi solicitudinem affectandam nunq; accedere, sed designata officia[d] tuis prouisionibus examinata, solicitudinem prædictam implere.

Impp. Theodo. & Valent. A A. II.

DIurnos centū & decem modios alimonijs Alexandrinæ[e] ciuitatis addi decernimus, vt nemo[f] priuetur, eo quod nunc vsq; percepit: & perisichoregiæ[g] † nomen penitus amputet, & tesseræ[h] designentur, & nostræ pietatis nomine censeantur[i].

† Vide Alci. hic

TITVLVS XXVIII.

DE ALEXANDRIAE PRIMATIBUS.

Impp. Theod. & Valent. A A. I.

l Fluminis. Nili, quē expedit purgari per agros: ꝙ nō pluit in Aegypto.

m Ex dinummo. id est loco vbi reponūtur nūmi accepti ex vectigali: vt sacrū, vbi sacra reponunt: vt. ff. de re. di. l. sacra. ś. fi. & dicit à dinumero as. diminutiuū. alij dicūt à duo & nummus, quia ciues illius terrę dabant pro vectigali duos nummos quilibet: de quibus modo accipiuntur. cccc. isti solidi.

n Ex titulo. puta ex telonio seu riuagio quod ibi percipitur.

o Repensetur. dinummus: quia tantum ibi reponitur ex alio titulo, scilicet nauium, quantum tollitur ex titulo vectigali.

p DE IVRE REIPVBLICAE.

Alterius quā Romanorū. sic enim in tot o hoc ti. accipitur: ut differat à ti. de iu. fis. dic ergo quod ciuitates regulariter utūtur iure priuatorū: ut. ff. de uer. sig. l. eū qui uectigal. &. j. e. l. ij. &. ff. qd' met. cau. l. metū. ś. animaduertendū. &. j. tit. ij. l. j. & in Fal. iure instit. & Tre. ut. ff. de admi. re. ad ci. per. l. legatū. &. ff. ad Treb. l. omnibus. sed quādoq; habet ius singulare: ut. j. l. j. &. iij. Item. ff. de usur. l. etiā. & si cer. pe. l. ciuitas. & de fa. san. ec. l. fi. &. j. de uen. re. ci. l. fi. &. j. de debi. ci. l. fi. &. l. j. &. ś. ne fis. uel res. l. j. &. ff. ex qui. cau ma. l. legatus. &. C. de fideius. l. fi. Itē sunt aliæ quæ utūtur iure specialissimo: ut utraque Roma: ut. ś. de priui. urb. Cō. l. j. & Antiochēsis: ut. ś. de priuil. cre. l. Antiochēsiū. et Iliēsis: ut. ff. ad muni. l. j. & Alexādria. ś. ti. j. et. ij. et metropolitanæ: ut. ś. de metro. Beryto. Itē quæ dā habent priuilegia per rescriptū: ut. j. l. fi. &. ś. de testa. l. si non speciali. habent enim quidam ius fabricandi monetam per priuilegium.

q Siquid. Rēpu. cuiuslibet ciuitatis: vt in titu. no.

r Placuit. idem si placuerit: sed creati non fuerint.

s Statutū est. definitiue, sic in minore: vt. ff. si aduer. rē iu. l. cū & minores. si autē fuerit legitime defensa, videlicet vt restituat: vt. ś. de offi. eius qui alt. l. j. &. iij. &. j. l. iij. interlocutoria vero valet, etiā si nō sit defensa: vt. ś. qd' cuius. vni. no. l. j. ś. cuius. &. l. ciuitates. ꝙ contra minorē: vt. ff. quib. ex cau. in pos. l. hoc iure. et facit. ff. de re iud. l. contra pupillū. &. ś. qui legi. per. l. j. &. ś. qūo & qñ iud. l. si vt proponis. &. l. si præses. Acc.

t Nihil. ipso iure. alij dicūt quod ꝓ restitutionē. arg. ś. de sen. aduer. fis. latis. l. j. sed ibi fuit defensa resp. vel fiscus: licet præuaricatio interuenerit. & adde quod not. j. l. iij.

DE IVRE REI PVBLICAE[p].

Sententia lata cōtra ciuitatem indefensam, est ipso iure nulla. Bar.

Imp. Antoninus. A I.

SIquid aduersus rēpublicam[q] indefensam, in ea specie, in qua neque defensores creati fuerint, neq; vt crearētur, placuit[r], statuum est[s]: actionibus eius nihil[t] est præiudicatum.

Respublica non habet tacitam hypothecam, nisi ex speciali priuilegio uel ex pacto. Bar.

Idem Augustus. II.

AN respublica[v], in cuius locum vos successistis ideo, ꝙ satisfeciste debito proponitis[x], ius pignoris i eo fundo habeat, apud suū iudicem quæritur. si enim neq; beneficio sibi concesso id ius nacta est[y], neq; specialiter in obligatione pignoris sibi prospexit[z]: causa eius non separatur à cæteris creditoribus, qui habent personalem[a] actionem.

Imp. Alexander A. III.

REmpublicam[b], vt pupillam, extra ordinē iuuari moris est.

v AN respublica. alterius ciuitatis, quam Romanæ: ne sit contra. ś. in qui. cau. pi. ta. contra. l. j. &. ij.

x Proponitis ius. cessum, alis secus: vt. ś. de priui. fis. l. iij. et. l. fi. cōtra: sed alij dicūt ex sola satisfactiōe, nisi in præiudiciū eius aut fisci: vt in cōtrarijs: qd' non placet: vt. ś. de fideiusso. l. cum alter.

y Nacta est. ad quod. ś. de priui. credi. Antiochensium.

z Prospexit. ex conuentione.

a Personalē. s. tm: nō hypothecariā, sed ꝓsonalē habet. priuilegiatā. vt. ff. de pri. cre. l. bonis. ś. respu. cōtra. vel ibi de Roma. & facit. ff. ꝙ po. ī pi. ha. l. si pignus. &. l. fi. ī prin. & de iur. fis. l. res. ś. j.

b REmpub. Romanorum secūdum quosdā. vel verius aliarum ciuitatū: vt. ś. eo. in titu. & pone in cōtractu: vt. ff. ex qui. cau.

qui.cau.ma.l.reipu.vel in iudicio: vt.ſ.l.j.§.j.ſed intra quantum tempus videtur perpetuo: quia ſemper eſt pupilla: vt hic patet. Alij intra trienniū: vt.ſ.de ſen.aduer.fiſ.la.l.j.tertij vſq; ad quadrienniū à die læſionis, quando fit in vltimo die minoris ætatis: vt.ſ.de temp.reſtit.l.ſuperuacuam. quod non videtur ſtare: quia dicit pupillam: non dicit minorem. & eodem modo dicit in eccleſia: vt.ſ. de ſacr. ſan.ec.l.fi.ī authē. de non alie.§.ſinimus.

Quod ciuitas facit ſecundum ſua ſtatuta: nō reuocatur per præſulem uel præſidem. Bar.

Impp. Diocletianus & Maximian. A A. III.

a SI ſecundum legem[a] ciuitatis reſpublica, cuius memi niſti, ruina collapſis ædificijs tuis diſtraxit aream: nihil contra huius legis tenorē rector prouinciæ fieri patietur.

TITVLVS XXX.

DE ADMINISTRATIONE RERUM PUBLICARUM[b].

Imper. Gordianus A. I.

EVndum vectigalem[c], ſi ſuis quibuſque temporibus debitæ quantitates inferātur: inuito poſſeſſore auferri non poſſe, manifeſtum eſt.

Si officialis eſt negligens in exigendo cautionem de legato uel fideicommiſſo præſtando, tenetur ad intereſſe. Bar.

Impp. Dioclet. & Maximian. A A. & C C. II.

CONtra eos, qui rempub. adminiſtrantes, per officij neceſsitatem ſub conditione relicti[d] fideicommiſſi ſatis accipere debuerunt: quāti reipub. intereſt ſatis non eſſe acceptum[e], dirigendam eſſe actionem[f] perſpicitis.

TITVLVS XXXI.

DE VENDENDIS REBVS CIUITATIS[g].

Venditio pura & perfecta non debet à repub. reuocari, licet per alium, maius pretium offeratur. Bar.

Imp. Antoninus A. I.

SI ſine vlla conditione prædia vēdente repub. cōparaſti[h]: perfecta venditione[i] nulla ratione vereris ne adiectione[k] facta auferri tibi dominium[l] poſsit. Tempora enim adiectiōibus præſtituta[m], ad cauſam fiſci[n] pertinēt: niſi ſiqua ciuitas propriam legem habeat.

Locatio perfecta non reuocatur, licet alius maiorem penſionem offerat. Bar.

Impp. Valerian. & Gallien. A A. II.

QVanuis incrementum conductioni factæ publici prædij[o] videatur offerri: non tamen addittamenti ſpecie[p] oportet fidem locationis infringi: præſertim cùm tantum iam temporis[q] ex contractu deceſsiſſe proponas.

Immobilia ciuitatis: & mobilia quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, pro utilitate ciuitatis permittūtur alienari autoritate principis in utraq; Roma: in alijs urbibus autoritate præſidis, & conſenſu cuiuslibet poſſeſſoris. Bar.

Imper. Leo A. III.

SI quæ hæreditatis vel legati ſeu fideicommiſſi, aut donationis titulo domus, aut annonæ ciuiles, aut quælibet ædificia vel mancipia ad ius inclytæ vrbis vel alterius cuiuslibet ciuitatis peruenerint[r]: ſup his licebit ciuitatibus venditionis ꝓ ſuo cōmodo inire contractum: vt ſumma pretij exinde collecta, ad renouāda ſiue reſtaurāda publica[s] mœnia diſpenſata proficiat. Indefeſſa verò cura proſpicientes ne quis aduerſus ciuitatum commoda quicquam moliri poſsit incommodi, ſed ſine vlla fraude † ſeu inordinatione vel colludio, ſeu conniuentia huiuſmodi vēditiōes ꝓce-

a SI ſecundum legem. id eſt priuilegium. & ſic concor. in fi. vel dic ſecūdum legem, id eſt cōſuetudinem, quę eſt lex: vt inſti. de iu. na. §. ex non ſcripto. & ſecundum hoc ſunt ſimilia. ſ. de emā. lib. l.j. & ff. de teſtib. l.iij. §. fi. & ſecūdum hoc conſuetudo vincit legem, quod dic: vt. ſ. quę ſit lon. cōſue. l.ij. & facit. j. ti. ij. l.j. & .ij.

b DE ADMI. &c. *Parum eſſet ciuitatem habere iura niſi eſſent, qui ea adminiſtrarent: ut ff. de origi iu. l.ij. §. poſt originem. & caue, quod hi eliguntur per decuriones cōuentos per ipſos magiſtratus: ut. ſ. de decu. l.j. & de ſuſcep. & arca. l. exactores. & ff. ad muni. l. Lucius. & ſic alius eſt magiſtratus, qui iuriſdictionem exercet: & alius adminiſtrator, qui temporalia gerit: ut hic, & ff. eo. per totum.*

c FVndū vectigalē. id eſt emphyteuticum. quod dic vt ff. ſi ager vec. l.ij. & .iij. & facit. ſ. de admi. tuto. l.j.

d CONtra. Relicti. ciuitati.

e Acceptum. id eſt quod non eſt ſatis acceptum: quia debitor factus eſt non ſoluendo.

f Actionem. vtilem negotiorum geſtorum: vt. ff. de neg. geſtis. l.iij. §. hac actione. vel in factum: vt ff. de mag. conue. l.j. in princip. & ſ. vt in poſſeſ. leg. l. fina. Sed contra. ſ. titu j. l. penul. Solu. ideo elegit vt minor: vt. ſ. ſi tuto. vel curato. l. fi. Vel hic non eſt in quem reſtitueretur facto hærede non ſoluendo.

g DE VENDENDIS REBVS CIVITATIS. Quod faciunt adminiſtratores ſuperioris titu.

h SI ſine. Comparaſti. cum ea ſolennitate, quæ eſt. j. eod. l. fina.

i VEnditione. de qua perfectione dic, vt inſti. de emp. & vendi. in princ.

k Adiectione facta. ab alio.

l Dominium. traditione facta vt ſubijcit in eo, quod dicit trāſlatum: vt. ſ. de rei vēdi. l. ſeruum. Sed quid ſi non erat facta traditio? Reſpō. agitur ex empto ad intereſſe, ſi alij vendat ciuitas: vt ff. de act. emp. l.j.

m Præſtituta. à lege puta viginti dierum. argu. ſ. de ſacroſanc. eccle. authenti. hoc ius. ſed legem, quæ hoc dicat. non habes. Alij quadraginta dierum. & dic vt argu. ff. de edil. edic. l. quod ſi nolit. §. penult.

n Fiſci. ad res fiſcales & fiſco venditas: vt. ſ. de fide inſtrument. & iure haſtæ fiſ. l. fin. tēpora. & ff. ad mun. l. Lucius. §. fina. Item hæc adiectio nō fit, niſi ſemel: vt. j. de lo. fun. ci. l. ij. & facit. j. l. proxim. in hoc ergo plus habet fiſcus, quā ciuitas, ſed emptor minus: quia hoc debet probare in vtilitatem ciuitatis verſum: vt. ſ. de ſac. ſan. eccle. authen. hoc ius porrectum. in fiſco autem ſufficit confeſſio: vt. ſ. de quadriē. præſcript. l. ij. §. ad hæc.

o QVāuis. Publici prædij. id eſt ciuitatis cuiuslibet indubitanter ſecundum omnes. Quid autem de prędio fiſci vel patrimonialis? Reſpon. P. idē: ſic'que in venditionibus tantum fiſ. locum habet adiectio non locatio: vt. ff. de ędil. edic. l. ſciendum. Sed tu dic aut perpetuo eſt locatio facta, & non habet locum licitatio, aliasſic: vt. j. de fun. patr. l. iij. & .j. de loca. fund. ciui. l. fin. & facit. ſ. de allu. l. fina. & .ſ. loca. l. ſi olei. Item facit. ff. de iure. fiſ. l. iij. §. diui. & de publi. l. cotem. §. fina.

p Additamenti ſpecie. id eſt prætextu.

q Temporis. qđ ſufficeret etiam in vēditiōe. Item ergo innuit, & ſi non tantū. vel dic aliud breue tempus.

r SI quæ. Peruenerint. his modis ad ciuitates poteſt peruenire: vt. ſ. de hære. inſti. l. collegium. & .l. hęredita. ti. & ff. de legat. j. l. ſi quis à filio. §. fina. & .l. ſi hæres. §. vltijs. & .l. ciuitatibus. & ad Trebel. omnibus. & quando hæreditas peruenit ad ciuitatem: tunc ciuitas cōſtituat actorem, qui agat & excipiat: vt. d. l. omnibus. & .l. ſeq. & caueatur de rato, ſi dubitatur de decreto: vt. ff. quod cuiuſcq; vni. l. item. §. actor. Sed vniuerſitas tota vel maior pars de calumnia iurat, non ipſe, cum habeat inſtar procuratorum ſecundum P. tu dic aliter: vt not. ſ. de iura. calum. l. ij. §. hoc etiam. Et not. quod hæc lex dicit de domibus & annonis, quæ quaſi immobilia ſunt, vt in authen. de nō alie. §. j. ſed dic idem de prædijs ruſticis: vt. ſ. l.j. de ijs quę ſeruari non poſſunt: dic quod etiam ſine decreto vendunt tutores: vt. ſ. de admi. tuto. l. lex quę tutores. in fi. & .l. fina. in fin.

† Alias fraudis nundinatione. alias, fraude ſeuntidinatione.

s Publica. quod poteſt fieri: vt. ff. de rerum diuiſione. l. ſacra. l. finali.

a Inclytam. Constantinopolim.

b Parte. ad hoc. ff. ad mu. l. quod maior. & .ſ. de le. l. ſi quod. & de prædiſ cur. l. ij.

c Scripturis. non tactis. ſic de epiſ. & cle. auth. ſed iudex. eſſet enim difficile pro re minima tot iurare. item quia in prin. iurauit fideliter conſulere: & ſatis eſt ſi nunc ad memoriam reducatur per præſentem ſcripturam: ſic. ſ. de iudi. l. rem nō nouā. Item ſic in authen. vt lice. ma. & auię. ſ. qđ autem. col. viij. Alij dicunt, qđ etiā corporaliter iurant, quaſi hæc verba cū effectu intelligātur : vt in multis iuris articulis de corporali dicitur.

d Vnumquēque. ſic in authen. vt iudi. non expec. ſa. iuſ. ſ. fi na. col. v.

† Conc. tex. in ca. tua nuper. cum gl. ſuper ver. tractatu. extra de his quę fi. à prę. ſine cō ſenſu capitu.

e Sententiam. id eſt conſilium: ſic. ff. de ſena. l. fi.

f Contractus. ſcilicet cum prędicta ſolennitate factus.

g Stabiles. ſine timore adiectionis: vt ſ. l. j. & ij. & niſi cum hac ſolennitate fiat: reuocatur cum fructibus: ſed vēditor non ciuitas tenetur de euictione: vt. ſ. de ſac. ſan. ecc. l. qui res. & .j. de agri. & cen. l. quē admodū. Item adde, quod pretiū probari debet verſum in vtilitatē ciuitatis : vt in authē. hoc ius porrectum. ſ. de ſac. ſan. ec.

DE DEBITO. &c.

h NOn prius. Reipu. cuiuſque ciuitatis, vt ex titulo patet. & ex continuatione ſuperiorum tit.

i Exoluerit. ſolenniter: vt. ſ. de prędi. cu. l. ij. Itē ſi fideiuſſorem vel pignus dederit. & dic debitorem expelli . vel ratione vectigalis: vel ex qualibet alia adminiſtratione, non aliunde: vt ff. de mun. & hono. l. reſcripto. ſ. j. & facit. ff. de publi. l. licitatio. ſ. debitores. & de lega. j. l. ſciendum. in princip.

k APud. Superſtites. id eſt, viuos.

l Peruideris . loquitur Verino curatori ciuitatis.

m Retinent. i. retenturi ſunt. & facit. ff. de vſur. l. ſi bene.

n Obnoxiſ. s. i. obligatis expreſſa cōuentione vel ex priuilegio tacite: nō alias: vt. ſ. de iure reipu. l. ij. & ſecūdum hoc agit hypothecaria. vel verius dic nec exp̄ſſe, nec tacite erāt obligati, ſed dicunt obnoxij eo, q̄ ipſe debitor eſt obnoxius: & ſecūdū hoc agit cōdictione ex lege. ſi enim eſſet hypothecaria indiuidua, inſolidum eſſet: vt. ſ. ſi vnus ex plur. hære. debito. vel cre. l. ij. niſi cum legatarius agit hypo. pro rata ſicut perſonali cōtra hæredē legātis: vt. ſ. cō. de le. l. j. in fi. Itē & quādo duobus obligantur: ſimul vterq; agit ſecundū quātitatē debiti: vt. ff. de pig. l. ſi fundus. ſ. ſi duo. Itē & cū duo cauſa damni infecti mittuntur in poſ. cō trahitur hypo. vt. ff. de dam. infec. l. ſi finita. ſ. cū autē. in bonis autem adminiſtrantis habet forte tacitā hyp. ciuitas. arg. ſ. de admini. tut. l. pro officio . Sed qualitercunq; legē iſtā exponas. ſ. vl hypo. vel cō di. ex lege contradicit. ſ. de iur. reipu. l. ij. ſed hic ſola: ibi cū aliis: quia quo ad alios creditores eſt ei ſimilis: vel nō eſt diſſimilis, quo ad perſonales actiones ex cōtractu: ſed quo ad condictionem ex lege ſic, vt hic.

† Alias tē.

o Pro rata. ſic. ff. ſi quid in frau. patr. l. j. ſ. ſi pluribus. & .ſ. de prædi. & aliis rebus mil. l. ij. & .j. de omni agro deſer. l. ij. & .ff. de cen. l. cū poſſeſſor.

p Conueniantur. hypothecaria ſecundum quoſdā: tu dic perſonali cōdi. ex hac lege, prius tamen debitore excuſſo: vt. ſ. de cōue. fiſ. debit. l. j. & .ff. de iur. fiſ. l. moſchis. maxime hodie vt in auth. de fideiuſ. ſ. ſed neq;. Itē eſt ſpeciale, vt emptor perſonaliter poſſit cōueniri, alias non, niſi in fraudē eſſet facta venditio: qđ hic nō erat: vt. ſ. de ijs, quę i frau. cre. l. ſi ſucceſſores.

q Actionem. neg. geſt. ſecundum Py.

r Liberatur. vt. ſ. de euic. l. ſi ob cauſā. & .ff. de ſol. l. Stichū. ſ. dolo. & de fideiuſ. l. tutor. & de euict. l. ſi plus. ſ. j. & de diſtra. pig. l. reſcriptum. ſ. j. & ſi. Acc.

s Transferri. cogitur ergo ad totū, qui partē maximam diſtrahit. & dic titu. venditionis, non gratis, qui ſoluet tantum quātum eum tangit pro rata rerum.

t Locum. id eſt, fiſcus ei ſucceſſit in totum, vel in rem aliquam.

v Ius vetus. ſi fiſcus vendit iure ſuo. idem ſi credens ſuā, per. l. Zenonis: vt. ſ. ſi aduer. fiſ. l. fi. & .j. de fun. pa. l. j. & de quadri. præſcri. l. ij. & fi. in fi. & inſti. de vſuc. in fi. & .ſ. de cap. pi. l. j. Sed arg. contra. ff. de peti. hære. l. nec vllam. ſ. item ſi quis à fiſco. ſed vſq; ad quadriēnium agit ciuitas contra ærariū: vt. l. bene à Zenone. C. de

dant: hoc in poſterum obſeruandū eſſe cēſemus, vt ſi quidem ad hāc inclytam[a] vrbem domū vel ciuiles annonas, aut alia quælibet ædificia vel mācipia pertinētia contigerit venundari: non aliter niſi imperiali autoritate vendantur. in prouincijs verò, præſentibus omnibus ſeu plurimā parte[b] tam curialiū, quā honoratorū & poſſeſſorū ciuitatis, ad quā res prędictę pertinēt, ꝓpoſitis ſacroſanctis ſcripturis[c] ſigillatim vnūquēq;[d] †eorū, qui cōuenerint iubemus ſententiā[e], quā putet vtilem patriæ ſuæ deſignare: vt ita demū decreti recitatione in prouinciali iudicio interueniēte, emptor cōpetentē poſſit habere cautelā. Hos autem venditionum cōtractus[f], ſiue iam cōpleti fuerint, ſiue poſtea ineundi fuerint, ſtabiles[g] eſſe cenſemus.

TITVLVS XXXII.

DE DEBITORIBVS CIVITATVM.

Debitores ciuitatum non poſſunt in eis habere honorem, niſi primò debitum ſoluant. Bar.

Imp. Antoninus. A. I.

NOn prius debitorem reipubl.[h] honorem in repub. ſubire, quàm id quod debere cōſtiterit, cōuentus exoluerit[i] : tam meis, quā diuorum principum conſtitutionibus declaratur.

Imp. Conſtantinus A. II.

APud eos, quos ſuperſtites[k] integris facultatibus eſſe peruideris[l], vel quorum hæredes incolumia retinent[m] patrimonia, ſortes reipub. perſeuerare debebūt: ita tamen, vt annuas vſuras ſuis quibuſq; tēporibus exoluāt: cùm ſimul & reipub. vtile ſit retinere idoneos debitores: & ipſis commodum, cumulum debiti minimè nutriri. Et qa nefas eſt obnoxijs[n] corporibus alienatis ſorte † circunſcribi ciuitates: placuit ſi quis debitor reip. ciuitatis quippiam ex eo patrimonio, quod habuit, cùm pecuniā reipublicæ ſumeret, donauerit, vel diſtraxerit, vel qualibet in alium ratione contulerit: qualitate rei alienatę perfecta, atque omnibus debitoris facultatibus cōſideratis, quas habuit, cùm ei pecunia crederet: pro rata ab eo, qui ex debitoris facultatibus aliqđ detinet ex ſorte atque vſuris poſtulari. itaque quoties minus idoneū deprehendit eius patrimoniū, cuius nomē ciuitati alicui inuenitur obnoxiū: iudex omni diligentia & ſolicitudine debebit inquirere, ad quos ex qualibet cōditione trāſierint debitoris facultates: vt ſinguli ęqua ęſtimatione habita, pro rata ° rerum, quas poſſident, cōueniātur[p], perſonalem actionē[q] cōtra eum habituri cōditorem, qui ipſis ſoluentibus liberatur[r]. Ab eo autem, à quo conſtat fortunarum ſuarum partem maximam receſſiſſe, etiā reliquam portionem, quæ apud eum reſederit, trāsferri[s] ad idoneū oportebit. Quòd ſi quiſpiam debitor reipubl. ciuitatis, fiſco noſtro locum[t] fecerit: emptores, qui à fiſco noſtro comparauerint, manifeſtum eſt ſecūdum ius vetus[v] & reſcripta diuorū principū, cōſtitutioneſq; noſtras,

C.de qu adrien.præscri.

a Molestiam.priuilegiatior ergo est fiscus,quam ciuitas.ad quod.ff.ad mu.l.simile.

b Nemo.nisi fiscus.vel dic nemo omnino.

c Ex eius bonis possideat. & fecerat debitor locū fisco: vt prædixi. Accur.

d Reipublicæ.id est fisci.Hoc forte intra quadriennīū: vt ſ.de quadrien. præscrip.l.j.vel dic.l.ciuitatis.

e Patris.id est curatoris vel defensoris.ad quod in auth. iusiuran.quod præ. ſ.j.col.ij.Et no in debitore ciuitatis : vt specialia.Primum.ſ. eo.l.j.Secundum qđ comparantes ab eo quanuis bona fide à repu.conueniuntur. Tertium quod personaliter cōuenitur. quanuis in rem succesſerit.Quartum qp totum compellūtur debitores patrimoniū vēdere,qui partem maximam vendiderunt, vt hac. l. Quintum: vt,ff. de vsur.l.etiam.

f De peric.&c. Electores officialiū tenētur:vt hic.Itē si fideiussores.vt.j.ti.j. l.j.Itē ipsemet. vt.j. ti.ſ.et dicas minores magistratus teneri nō prēsides,qui sunt quasi cōfirmatores. vt. ſ.de sus.l.exactores.& instī.de satisd. tu.ſ.fi.&.ff.de mag. cōue.l.j.ſ.j. & actio quæ in eos dat competit etiam in hæredes:vt instī.d.ſ.

g Imaxime.i. qa maxime: quod contra vos est: sed non nocet hoc casu.secus in nominatoribus tutorū secūdum Pe.qui tenent ex eo solo,qp nō curauerūt caueri:vt. ſ. de ma.con.l.iij. Sed non placet: imo idē qp in his:vt.ff.de ma.con.l.iij.&.l.j.ſ.si magistratus.

h Exegistis.quod facere debuistis:vt.ff.de ad.re.ad ci.per.l. fi.ſ.iij.&.j.ti.j.

i Mutilatum.siue ergo fideiussores idoneos accepistis, siue non:si fuerunt soluendo finito officio,non tenemini:vt hic,et d.ſ.si magistratus.nisi post finē euestigio,id est incōtinēti desīt esse soluendo:vt.ff.de nego.gest.l.diuortio.Item hic quod fuerunt soluendo,vos probastis:vt.d.ſ.si magistratus.&.ſ.de proba.ex persona.& facit.ſ.de di.tu.l.j.&.ff.ad muni.l.imperator.ſ.j.&.l.ordine.ſ.j.& de admi.re,ad ci.per.l.ij.ſ.si eo.& .de suscep.l.ij.

k Sit.post finitum officium.

l Damnaque.sortis non vsurarum,non pœnarum:vt.ff.ad muni.l.Lucius.ſ.Paulus.&.l.libertus.ſ.j.&.j.ti.j.l.j.

m SI succesſoris[a]. Papi.nominauit Vlp.vel Aphri.Aphri. Pompon.male gerentem:non Papinia.nec etiā Vlpia.sed Aphric.tenetur.& facit.j.tit.ij.l.si ita.&.ſ.de suscep.l.ij.& de conue.fis.debi.l.quoniam.Sed arg.contra.ff.quod vi aut clā. l.si ego.Accur.

n Denominauerit.ergo ad magistratus pertinet nominare successorem.secundum P.sic.viij.q.j.c.j.ſ.j.&.ſ.his omnibus.

nullā debere molestiā [a] sustinere. Quod si quis debitor nō cōparauerit, vel certè omnia sua ita cōsumpserit,vt nemo[b] aliquā rem ex eius bonis possideat[c] : id debitum conuenit ad dispendiū reipublicæ[d] pertinere,ideoq; cura patris[e] ciuitatis apud idoneos,vel dominos rusticorum prædiorum pecunia collocanda est.

TITVLVS XXXIII.

DE PERICVLO NOMINATORVM[f].

Electores officialiū publicorū nō tenētur pro electis,licet fideiussores nō receperint,si tēpore depositæ adminīstratiōis soluēdo fuerint.Bart.

Imp.Gordianus A. I.

IL,qui à te collegaq; tuo magistratus creati sunt:etiā si maximè[g] fideiussores non exegistis[h],tamen si per id tempus,quo magistratus honor deponebatur, soluendo fuerint: periculo vos creationis non fecerunt obnoxios ex eo, quòd casu aliquo patrimoniū eorū mutilatum[i] sit[k]:cùm cessationi suæ id debeant imputare,damnaq;[l] rei pub.si qua ob culpam eorum passa est,sarcire:q cū nomine publico eos cōuenire potuissent,id facere supersederunt.

Nominator tenetur pro nominato officiali, inquantum ipse conuenitur ex persona sua:non in eo ad quod conuenitur ex persona alterius ab eo nominati.Bart.

Imp.Philippus A.& Philip.Cæs. II.

SI successoris[m] tui successor non idoneum loco sui magistratū denominauerit[n]:administrationis eius periculum ad tuā personam spectare nequaquam potest. etenim nominati[o] successores duntaxat quisque periculum suscipere compellitur, nec ad nominatoris nominatorem[p] manus iure porrigi possunt.

TITVLVS XXXIIII.

DE PERICVLO[q], EORVM QVI PRO MAgistratibus interuenerunt.

Fideiussores tenentur reipublicæ ad interesse non ad pœnam,in quam magistratus delinquendo incurrunt.Bar.

Imp.Antoninus A. I.

FIdeiussores magistratuum, in ijs, q ad reipublicæ administrationē pertinent[r],teneri,non in ijs, quæ ob culpam vel delictum eis pœnæ nomine irrogent[s], tam mihi,quam diuo Seuero patri meo placuit.

TITVLVS XXXV.

QVO QVISQVE ORDINE CONVEniatur.

Imp.Antoninus A. I.

ET si duobus[t] simul[v] cura pecuniæ ciuitatisnon tamē separatis[x] portionibus mandetur : singuli pro non virili portione, sed insolidum[y], reipublicæ obligantur. cùm autem de indemnitate ciuitatis eius[z] quęritur:prius eius bona, qui administrauit[a], ac mox si satisfieri non poterit, collegæ

o Nominati.trāslatitiue.Et no.argum. contra.ff. de hæred. instī.l.fin.vbi hæres hæredis &c.sed non ob.illi enim successores iuris sunt.

p Nominatorē. nec ad fideiusso.nominatis:vt.ff.ad munici.l.libertos.ſ. pe. sed ad patrē nominātis sic:vt eod. tit.l.ij. ſ.j.sed non tenentur hi omnes,scilicet nominator pater fideiussor in pœnis vel vsuris:vt. ſ.l.proxi. nec extraneo:sed rei pu.vt.ff.ad mu.l.ij. ſ.j.in fi.& de pecu. l.licet.ſ.fi.

q De periculo eorum &c. Not.hos conuenīri post excussos reos: quod dic:vt.ff.de admin.re.ad ci.perti.l. prior.ſ.fi.Accur.

r Ideiussores. Pertinent. qualia sunt.ff.ad muc ip.l.ij.ſ.gestum.sed videtur contra in eodem titulo.l. libertus.ſ.penul.Sol.nominare successorem non est omnino in repub.gerere.Itē dic pertinent principaliter:vt non obst.ff.de pecu.l.licet.in fin.& ff.ad munic.l.ij.ſ.penult.& facit.ff.de fideiuſ.l.fi.& de procur.l.quí proprio.ſ. vt in cæteris.

s Irrogētur.quia deliquit in officio:& est sic in patre & nominatore:vt.ſ.ti.j.no.adeo qp si pignora hic dedit.in id teneāt: & tunc in quo & quando ipse potest conueniri:vt.ff.de admi. re.ad ci.perti.l.prior.ſ.fi.

QVO QVISQVE ORDINE &c.

t ET si duobus.etiam massarijs.

v Simul.i.simpliciter.

x Separatis.alias tenet quilibet pro sua parte:vt.j.l. proxi.ſ.j.& ibi no.

y Insolidū.hoc ipso qp simpliciter:vt.j.l.proxi.& dic qp simul gesserūt:vt.j.l.proxi.in prin.vel diuiserūt inter se:& tūc insolidū scđm ordinē,q est.ff.ad munic.l.Lucius.ſ.j.et.l.imperator. Itē pōt loqui qñ nullus gesserit:vt.ff.ad mu.l.Lucius in princ.

z Eius.reipu.de qua dixi.& dicas quod vnus tantum.

a Administrauit.sub.fideiussorum & nominatorum:vt.ff. ad muni.l.quid ergo.in princ.

a Onerari.nempe vt ad hæredes non transit officium:vt.ſ. de neg.geſt.l.cura oris.ita nec periculum,niſi ipſe hęres administret,qui de dolo & lata culpa propria tenet: vt.d.l.curatoris.&.ff.de fid.& no.hæ.tu.l.cum oſtendimus.& de mag.con. l.non ſimiliter.& facit.ff.de admi.tu.l.tutores.in prin.

b Quoties. Vnuſquiſque.dicũt quidam[a] hoc expreſſo,nõ aliter:vt hic,& ꝑ auth. de duob.re.Sed dic, hoc videtur etiã iure nõ expreſſo,& videt ſemꝑ agi eoipſo ꝙ nõ ſeparat:vt.ſ.ꝑxi.&.ff.ad mu.l. ĩperator.Sed hodie forte cõtra per.d. auth. & dicas,ꝙ hic ambo geſſerunt:alias ſeruatur ordo,qui eſt in d.l.Imperator.

a Vide hic Ioã. de Plat. poſt Barto. q bene hãc.gl. diſcutit.

c Adminiſtrauerint.vel etiã ipſi inter ſe diuiſerũt, quo caſu ſectus eſt in tutoribus:vt.ff.de admi. tuto.l.Lucius.§.j.in fi.&.ſ.de diui.tu.l.ij. in fin.& adde diſtinctionẽ q̃ eſt.ff.ad munici.l.Imperator.

d Creatorem.id eſt nominatorem.

e Participem.qui ſeparatim habuit ab illo adminiſtrationẽ & hoc ſi collega tempore depoſiti officij nõ fuit ſoluendo: vt ſ.de ꝓb.l.ex ꝑſona. &.ff.ad mu.l. Imperator.Item hoc etiã ſi pactũ ſit in cõtrariũ: vt.ff. de admi.re.ad ci.pert.l.ij.§.ius reip. & facit.ſ.de fab.l.iure.& de cõue.fiſ.de. l.qm̃.& de ſuſce.l.ij. &.ff.de admi.re.l.curatores.Item ſi collega ſoluit, agit cõtra collegã niſi pro dolo fuit cõuẽtus:vt.ff.de tu.& ra. diſ.l.j.§.nũc tractemus.ſed nominator non agit cõtra collegã nominatũ à ſe:quia ſui debiti nomine conuenitur: vt ff.ad muni.l.& ei.

f Si ita. In prima parte nõ fuit diuiſa adminiſtratio: vt.ſ.l.quoties.ĩ prin. in ſecũda ſic. Vel dic in vtroq; fuit diuiſa. & qđ dicit vicarijs.ſ. ordine q̃ ſequit. Vel ſecundũ quoſdã prima in duũuiris.ſecũda in magiſtratibus, ſecundũ quos duũuiri non ſunt magiſtratus:vt hic colligit.& ſ.de emã.lib.l.j.Sed contra.ſ.de iudi.l.fi.

g Teneamini.qđ eſt eoipſo,ꝙ non eſt contrarium dictum:vt.ſ.eo.l.quoties.

h Vicarijs.i.alter pro altero prius cõueniat quã nominator.

i Nominatores.quam collegas.

k Conſideraſtis.& bene ſecũdum duos primos intellectus: ſed ſecundũ alterum fruſtra,cum duũuiris ſemper loquatur.

conueniuntur.vos tamen,qui hęredes vnius ex curatoribus extitiſtis:damno,ſi quod poſt mortem eius dolo vel culpa collegarum acceſsit, onerari[a] non eſt rationis.

Duobus ſi committitur pro indiuiſo adminiſtratio,quilibet ante nominatorum primùm conuenitur:ſecus ſi ſeparatis portionibus. Bar.

Imp.Gordianus A. II.

Quoties duobus nõ ſeparatim ſed pro indiuiſo munus iniungitur, & ita vt vnuſquiſq; [b] eorum periculo ſoliditatis videat obſtrictus: manus ad nominatorẽ priuſquam vtriq; qui id munus ad miniſtrauerũt,ſolenniter fuerint excuſsi,nulla ratione porrigi poſſunt.ſi verò ſeparatis portionibus ad munus nominati ſunt: prius pro portione conueniantur,qui id munus adminiſtrauerint[c]:itẽ fideiuſſores eorũ.Si nec ab ijs quidẽ indẽnitas fuerit ſeruata : tunc demum creatorem[d]:acſi ne is quidem ſufficiat, nouiſsimè participẽ[e] muneris conueniri debere præſes non ignorat.

Idem Auguſtus. III.

Si ita[f] duumuiri creati eſtis hoc expreſſo,vt mutuo periculo teneamini[g]:in dubium non venit,vicarijs[h] dãnis vos eſſe obſtrictos:cũ in magiſtratibus prius nominatores[i] conueniendos eſſe (hoc quod in perſona noſtra cuſtodiri cõſideraſtis[k])conſtitutum eſt.

Si admmiſtratione diuiſa unus collegarũ pecuniam collocauerit,quam reſpu. conſequi non poteſt: eo mortuo,hæres eius conueniendus eſt primo:ſecũdo poſſeſſor:tertiò nommator:quatò collega. Bart.

Impp.Diocle.& Maximia.AA. IIII.

Cvm te et collegã tuum, magiſtratus veſtri tẽpore publicum fœnus collocaſſe proponas,nec potuiſſe debitum à quibuſdam reipublicæ reſtitui : cũ paratus ſis pro te id quod ſolus geſsiſti[l], reipublicæ ſatisfacere : conſequens eſt rempubli.ſi ſeparati actus veſtri contractus fuerint, ſucceſſores collegæ tui , vel rerũ eius poſſeſſores prius ob perſonam eius congredi:& ſi ſoli da indẽnitas reipub . ſeruata non fuerit,nominatores eius interpellare:ac poſtremo loco ſi quid ex nomine collegæ tui defuerit,ob culpæ[m] nexũ te interpellare.priores[n] enim nominatores veluti fideiuſſores placuit obſtringi.

l Cvm te. Geſsiſti.ſeparatim ergo geſsiſti. itẽ dic vt no.ſ.l.quoties.

m Ob culpę.qa cũ nõ remouit:vt.ff.de admi.re.ad ci.pert.l. fin.§.antepe.& facit ff.de admi.tu.l.iſ.§. j.&.ff.ad mu.l.Imperator.in fi.

n Priores.i. prius. non autẽ dicas priores.i.q noiauerũt nominatẽ hũc male gerentem:vt.ſ.ti.ĩ.l.fi.

o Ne quis &c. Quidã hñt curã reipub.nã ſoli curiales perſonalia munera pub.ſubeũt & honores:vt.ff.de decu.l.et honores.§.ĩ. quod nõ placet:vt.j.l.ꝑx. in fi.Sed dic vt.j.l.j.

TITVLVS XXXVI.

NE QVIS LIBER[o] INVITVS ACTVM Reipublicæ gerere cogatur.

Impp.Valerian.& Gallien.AA. I.

Si,vt proponis,decreto[p] ordinis ad libertatẽ ductus es:non debere te inuitum,actum[q] reipubli.administrare,curator reipublicę nõ ignorat:pręſertim cùm ſerui huiuſmodi officia adminiſtrare debeant.

p Si vt proponis. Decreto.ſic enim facere debet:vt ſ.de ſeruis reipublic. ma.l.j.&.ĩ.

q Actum. ſeruilẽ quẽ ſerui tantũ ciuitatis faciebant.quod patet:quia dicit actũ quod ſeruis cõuenit: vt &.ff.de neg.geſt. l.eũ actũ.liberis vero ꝓcuratio.officia vero pub.liberis cõueniunt tm̃:vt.ſ. de tab.l.gñali.&.ſ.ſi ſeruus aut li.l.j.&.ĩ.ſecũdũ alios dic actũ.i. tabulariã,ad quã ſerui publici.i . notarij tm̃ cogunt:vt.ſ . de ſer.reip.ma.l.fi.& ſecũdũ hoc non ob.ſ. de lib.l.j.lib.x.q̃ eſt contra.& facit. ſ.de ope.lib.l.qui manumittitur.Accur.

Si ad mu-
nus exhibẽdarum angariarum[s] cum alijs creatus, à conſortibus munęris ſolicitudine deſerta,ſolùm te functum eſſe proponas , ſumptuum detrimenta[t] , ſi qua acciderint, collatione eorum , quos munus oportuit participare, prouiſione præſidis diuidentur , quòd ſi etiam à te obſequiũ derelictum eſſe cogno-

TITVLVS XXXVII.

SVMPTVS IN-IVNCTI MVNERIS ad omnes collegas pertinere.

mp.Maximianus A. I.

Vm ad munus exhibẽdarum angariarum[s] cum alijs creatus, à conſortibus munęris ſolicitudine deſerta,ſolùm te functum eſſe proponas , ſumptuum detrimenta[t] , ſi qua acciderint, collatione eorum , quos munus oportuit participare, prouiſione præſidis diuidentur , quòd ſi etiam à te obſequiũ derelictum eſſe cogno-

r Si cũ. Ad actũ. dic vt.ſ. l.proxi. SVMPTVS &c.

s Vm ad munus. Angariarũ.quod eſt perſonale.cum geratur labore animi:vt.ff.de munę.& honor.l.fin.in princi. Augaria munus perſonale.

t Detrimenta.cũ etiam omnibus datus eſſet ſumptus: hic ſolus gerens de ſuo impendit,vel eſt obligatus:vt.ſ.de lega.l.ĩ.Et ſecundum hoc quæritur,quare non repetit à repub.

& reſpub.

& respu. à non gerentibus? Rñ. propter vitandum circũitũ: sic ff. de stip. ser. l. pen. & fauore reip. Sed qua actione? Rñ. vtili negotio gest. vt. ff. de neg. gest. l. ex facto. vel pro socio: vt ar. ff. pro socio. l. si quis societatem. sed videtur. l. cõtraria ti. quia ibi ad omnes: hic ad gerentes. Sed dic ad omnes, cum omnes gerunt. Vel dic oẽs à prin. licet ex postfacto sit secus. Vel dic ad omnes: qa omnes conferunt ad sumptum factum: vt. ff. ad leg. Rhod. de iact. l. iſ̃. & sic consonat. Posset hæc lex secũdo intelligi & in munere misto: quia de suo erant facturi sumptus.

a Cognouerit. & sic nullus gesserit: quo casu omnes tenẽtur reipu. vt. ff. de admituto. l. tres tutores. §. non solum. & §. itẽ in eo. & s̈. si tut. non gess. l. fi.

DE HIS &c.

b Oneris reipub. à te cõtracti: alias nec de sorte tenetur: vt. ff. de admi. re. ad ci. perti. l. fin. §. penul.

c Culpa. lata leuis tamen interuenit: qa nõ inquisiuit diligẽter dominos prędiorum: alias nec de sorte tenet: vt. s̈. de debi. ciui. l. fi. in fi. et. ff. de neg. gest. l. litis. §. si pecuniæ. item si lata, teneris etiã ad vsuras: vt. ff. de admini. tut. l. si tutor consti. tutus. & l. tutor qui repertorium. §. vsuræ. & sic accipe. ff. de admi. re. ad ci. perti. l. fi. j. respõ. Accur.

d Sortis. sic. ff. ad mu. l. Lucius. §. Paulus. & l. constitutionibus. et. ff. loc. l. quęro. circa princ. &. ff. de admi. re. ad ciuit. perti. l. fi. in prin.

DE SOLV. &c.

e Autiones. i. apochæ.

f Seruorum. i. tabellionum secundũ quosdã. ¦tu- dic de vere seruis publicis: quia infra dicit actoris. Item de peculio agi. Accur.

g Securitatem. id est vt nullo modo retractent: vt. s̈. de apo. pub. l. j. & l. semel.

Tutori sine scriptura sol. ut potest.

h Assignantium. seruos ad scribendũ. vel dic pecunias: qa recipiunt & assignant reponẽdo. sunt enim duo necessaria: curatorem recipere, & cautionẽ fieri cui subscribat curator: vt. s̈. de conue. fis. deb. l. ij. sed tutori potest solui sine scriptura: vt. s̈. de pact. l. pactum. & procuratori: vt. ff. de sol. l. vero.

i Actoris. i. serui prædicti. sic. s̈. quod cum eo. l. fi.

k Promat. id est ostendat.

l Doceatur. non ergo trahit occasionẽ iuris ad iniquũ compendium: vt. s̈. pro emp. l. fi. & ff. de re. eo. l. pe. & facit. ff. si cert. pe. l. ciuitas. & auth. hoc ius porrectum. ibi, & his creditor &c.

uerit[a]: quid censuræ publicæ congruit, non ignorat.

TITVLVS XXXVIII.

DE HIS, QVI EX OFFICIO QVOD AD ministrarunt, conueniuntur.

Si pecunia mutuatur per administratorem rei publicæ ad ipsum damnum sortis pertinet, non usurarum. Bart.

Imp. Antoninus A. I.

Oneris[b] rei pub. quod nõ tua culpa[c] perditũ esse apparuerit: sufficit sortis[d] damnum, non etiã vsurarum eius sustinere.

TITVLVS XXXIX.

DE SOLVTIONIBVS ET LIBERATIONibus debitorum ciuitatis.

Imp. Alexander A. I.

Autiones[e] seruorum[f] publicorum ita demum firmam securitatem[g] debitoribus præstant, si curatorum assignantium[h] vel eorum, quibus exigendi ius est autoritate subnixæ sunt. Cùm autem is, qui exoluisse dicitur, solam scripturam actoris[i] suscipientis pecuniam promat[k]: ea tantùm defensio cõsueuit admitti, si quod exolutum est, rationi reipublicæ profecisse doceatur[l]. Sanè curator vester, si fraude serui constiterit effectum, vt intercíperentur à curatore[m] illatæ à debitoribus quantitates: de peculio eius quod eo modo deest, restituet.

m A curatore. loquit minoribus. Et dic, ꝙ curator restituet de peculio: exiget enim a repu. & deinde soluet vel cõpẽsabit: vt. ff. de cõpen. l. debitor. vel dic loquit de decurionibus ciuitatis cuiusdã, vt in superscriptione patet. curator ergo ciuitatis tenet de peculio serui prædicti: vt recepti inde fiat solutio. cũ eo em̃ seruo videt cõtractũ vel quasi. posset soluẽs etiã cũ curatore agere ex bono & æquo. arg. ff. si cer. pe. l. si & me. põt etiam respu. habẽdo ratum curatorẽ conuenire. sed cur debitor non liberatur, cũ pecunia ad curatorẽ peruenit? Rñ. qa nõ peruenit vt debuit.

TITVLVS XL.

DE SPECTACVLIS ET SCENICIS & lenonibus[n].

Imp. Constantinus A. I.

Non inuidemus, sed potius cohortamur amplectãda felicis populi studia, gymnici[o] † vt agonis spectacula[p] reformentur. Veruntamen cùm primates viri, populi studijs, ac voluptatibus grati[q] esse cupiant promptius permittimus, vt integra voluntas sit, quæ volentium celebratur impensis.

Deseruientes sacris ludis, nullo afficiuntur supplicio. Bar.

Imppp. Gratian. Valentin. & Theodo. AAA. II.

Eos, qui †agitandi[r] munus exercent: illustris autoritas tua nullis præter circense certamen affici nouerit oportere supplicijs[s].

Idem AAA. III.

Quisquis equos, quos, vel serenitas nostra, vel ordinarij cõsules[t] tribuũt voluptatibus, ad cõmodum cõpendiúmque priuatum abduxerit: vnius libræ auri condemnatione multetur[v].

In loco in quo principis imagines consecrantur, non debent fieri spectacula: nec histriones, uel uiles picturæ introduci. Bar.

Imppp. Theodosi. Archadi. & Honor. AAA. IIII.

Si qua[x] in publicis porticibus, vel in ijs ciuitatum locis, in quibus nostræ solent

n De spectaculis &c. Public. vtilitati etiã in his prouidetur: et dic reseruandis: vt hic, sed lenonibus tollendis: vt. j. l. fi. & facit. j. de maiuma.

† Vide in hunc locum Alc. hic. nam quod ille gymnici legit, nos ita in Victo. exempl. reperimus.

o Non inuidemus. Gymnici. nomẽ cuiusdam populi.

p Spectacula. quę fiunt in scena. i. in loco vbi ludebant tragedi et comedi, vt referunt grãmatici & in authen. de consul. Vel scena est locus &c. vt. ff. de insa. l. ij. §. fi. approbantur ergo spectacula, cũ & in hãc causam potest legari: vt. ff. de leg. j. l. ciuitatibus. & de ann. leg. l. annua. & de polli. l. Septitia licet sit arg. contra. ff. de admi. re. ad ci. perti. l. legatũ. §. fin. Sed non permittit, si sanguis effundat in agone: vt sunt torneamẽta, & similia: quia ludus est noxius: vt. j. de gla. to. l. j. et in his ludis senatores præbebãt suum officiũ: vt in authen. vt ord. præsect.

† Alias, legitur post. l. qſ quis.

Torneamenta prohibentur.

q Grati. cõsentientes talibus vna cum populo: quo casu põptius permittit, quam si solus populus. & secundũ hoc dic volentium. s. omniũ populi & primatũ, vel populi tantũ. & facit pro primatibus. ff. ad muni. l. quod maior. &. s̈. de aduoc. diuer. iudi. l. restituendum. ibi. nam in vniuersis.

r Eos qui agitandi. i. sunt agitatores, & deseruiũt sacris ludis: & nõ sunt famosi: vt. ff. de infa. l. athletas. ĩ prin. &. §. j.

s Supplicijs. propter hoc quod sint agitatores: cum nõ sit delictum: et ideo nõ patiuntur aliam pœnam vel laborem: nisi hanc quam gerunt.

t Quisquis. Consules. facit in authẽ. de consul. §. quantũcunq;. et. §. post illum. ff. de infa. l. athletas. in prin. et §. j. Sed arg. contra. j. tit. j. l. j.

v Multetur. vel illa quæ est &c. vt. j. l. nemo. in fi.

x Si qua. si habeat si qua pictura: tantũ dicit de vilibus personis pictis. si vero habeas si quã picturã: semper sub. aliquis offerat

offerat. quod est. j. & sic de pictura & homine.
a Pictura. si habeas hic pictura, sit punctū loco copulæ. Ac.
b Pantomimum. id est, ioculatorem: vt. ff. de ope. lib. l. si libertus artem.
c Insignibus. i. vilissimis vestibus in pictura vel in homine. Not. ergo in talibus fieri derisiones: vt. s. de sacrosan. eccl. l. ij.
d Circi. loca remota.
e Proscenijs. scena locus: vt. s. de infa. l. ij. §. fi. scenica persona: vt in authē. scenicas nō solū &c. proscenīū locus vbi scena fit procul à prædictis locis in aliquo theatro.
f Nemo. etiā vt priuilegiū nihil eis opituletur.
g Curules. qui ludunt currēdo ad brauiū vel palliū: vt. ff. de infa. l. athletas. §. j. Vel ducunt currū aureū ad pugnandū in sacro certamine: quasi carrociū: vt. s. de fe. l. fi. & auriga q ducit: vt. s. de viu & ha. l. plenū. §. equitij.
h Bestias. alias hystrias: alias bestias. alias histrias: aptos ad illum currum.
i Traducere. sic. j. de erog. mil. an. l. j.
k Persequitur. vel illam quæ est. s. eo. l. quisquis.
l Lenones. Libertate. id est, facultate eas faciēdi. Et sic no. priuilegiū amittere, qui abutit: vt &. s. de Iudæ. l. Iudæos. Item q̄ expedit reip. &c. vt insti. de ijs qui sunt sui vel alii iu. §. pe. & sic no. q̄ ꝓpter delictū patris, filius efficit sui iu. vt in auth. de inc. nup. in prin. Itē venditor pdit ius abducēdi, si cōsentit ꝓstitutioni: vt. s. si mā. ita ve. l. j. Itē pœna periurij in exigēte verti tur: vt in auth. scenicas nō solū &c. Item domū perdit ad eū vsum accōmodans: vt in auth. de leno.
m Si velint. non alias: vt. ff. de re. iu. l. inuito. Sed ar. cōtra ff. de lib. cau. l. j.
n Conductis. forte liberis, q̄ sui iuris erant: q̄ propter paupertatē alicui lenoni in hoc se locarēt: vt in auth. de len. & fa. s. de episc. au. l. si lenones. & dic vt ibi no. Vel dic hic loqui de mercenarijs, qui conducti deseruiunt his prostitutis. & facit. ff. de pig. act. l. eleganter. §. fi.
o Minor. No. grauius esse peccare, quam ab inuito grauissimam pœnam pati.
p Coitionis. alias cōmuniōis. i. stupri, in quo est fœda coïo.

Priuilegium amittit, qui eo abutitur.

imagines consecrari, pictura[a] pantomimū[b], veste humili et rugosis insignibus[c] agitatorem, aut vilem offerat histrionem: illico repellatur: neque vnquam posthac liceat in loco honesto inhonestas annotare personas: in aditu verò circi[d], vel in theatri proscenijs[e] vt collocentur, non vetamus.

Impp. Hono. & Theo. AA. V.

Nemo[f] iudicum ex quacunque ciuitate in aliud oppidum, vel ex prouinciæ solo equos curules[g], aurigas, bestias[h], histriones, ciues tentet traducere[i]: ne dum popularibus plausibus intemperāter seruiunt: & publicarum rerum statum fatigent, & festiuitatem impediant in cunctis oppidis celebrandam: ita vt si quis hāc violauerit iussionem, pœna teneatur ea, quę legū violatores persequitur[k].

Patres uel domini si filiabus aut ancillis peccandi præbent necessitatem, earum perdunt potestatem: qui si in id insistant, pœna huius legis puniuntur. Bart.

Iidem AA. Florentio præf. præ. VI.

Lenones patres, & domini, qui suis filiabus vel ancillis peccandi necessitatem imponunt: nec iure frui dominij, nec tāti criminis patimur libertate[l] gaudere. Igitur tali placet eos indignatione subduci, ne potestatis iure frui valeant, néve quid eis ita possit acquiri, sed ancillis filiabusque, si velint[m], conductis[n] vel ꝓ paupertate personis, quas sors damnauit humilior, episcoporum liceat, iudicum etiam, defensorúmq́ implorato suffragio, omni miseriarū necessitate absolui: ita vt si instendum eis lenones esse crediderint, vel peccandi ingerant necessitatē inuitis: amittant nō solum eā, quā habuerint potestatem, sed proscripti, pœnæ mancipentur exilij, metallis addicendi publicis: quæ minor[o] pœna est, quā si præcepto lenonis cogatur quispiam coitionis[p] sordes ferre, quas nolit. Da. Cal. Maij, Felice & Tauro Conss.

TITVLVS XLI.

DE EXPENSIS LVDORVM[q].

Pecunia deputata ad spectacula, in refectionem murorum potest conuerti: & ipsis refectis causa pristina firma permanet. Barto.

Impp. Diocle. & Maximia. AA. I.

Cvm præsidē ꝓuinciæ impēsas, quæ in certaminis editione erogabantur ad refectionem murorum transtulisse dicas: & quod salubriter deriuatum est, non reuocabitur[r]: & solenne certaminis spectaculum post restitutam murorum fabricam, iuxta veteris consuetudinis legem celebrabitur. ita enim & tutelæ ciuitatis instructæ murorum præsidio, prouidebitur: et instaurandi agonis[s] voluptas confirmatis ijs, quæ ad securitatis cautionē[t] spectāt, insecuti temporis circumitionem repræsentabitur.

TITVLVS XLII.

DE AQVAEDVCTV[v] †.

Imp. Constantinus A. I.

Aquarum possessores, per quorum fines,[x] formarum† meatus transeunt, ab extraordinarijs oneribus[y] volumus esse immunes: vt eorum opera, aquarum ductus sordibus oppleti[z], mundentur: nec ad aliud[a] superindictæ[b] rei onus ijsdem possessoribus attinendis[c]: ne circa res alias occupa-

q De expen. &c. Quę magnę exiguntur i pdictis ludis: vt ff. de poll. l. Septitia.
r Cvm presidem. Nō reuocabitur. sic. s. de admin. tut. l. sancimus. Sed ar. cōtra. j. ti. j. l. hac lege. & dic: vt. ff. de admi. re. ad ci. per ti. l. j. Item facit. ff. de ope. pu. l. pecuniā. itē contra. j. de exa ct. & transf. mi. an. l. j.
s Agonis. i. certaminis, inde agonotheta, q pugnat: vt ff. de mu. et ho. l. fi. §. mastigophori, & agonotheta princeps talis ludi: vt. ff. de pol. l. Septitia. in greco ibi posito.
t Cautionem. id est cautelam.
v De aquęductu. Sicut ludi, sic aquæductus populū delectāt. de Cōstātinopolis et Romę etiā veteris aquęductibus dicit publicis. & sic differt ab illo qd. ff. de ser. ru. pd. l. ij. §. aquęductus. Dic ergo q̄ qdā hoīes pficiūt ad custodiā, qbus datur priuilegiū: vt. j. l. decernimus. §. vniuersos. & ijs p quorū fines trahitur: vt. l. j. et certa pecunia ad hoc deputat: vt. j. ad repa. et. l. hac lege. nec ex eo extrahit aqua: vt. j. l. ij. et. l. decernimus. in fi. nisi p spālē pri. vt. j. l. fi. et veteri cōsuetudine: vt. j. e. l. vsū. et tūc nō ex quo libet loco: vt. j. e. eos. sed in casu fallit, vbi priuilegiū nihil operat: vt. j. eo. l. oēs. sed qn̄ trahit, gratis habet: vt. j. eo. ti. ad reparationem. Accur.
Aquarū. Fines. i. fundos.
y Oneribus. als muneribus.
z Oppleti. i. ipleti.
a Ad aliud. s. onus quod est infra.
b Superindictæ. i. pdictæ rei noie: vt s. sic tā ab extraordinario, quā etiā ordinario nomine tn̄ eius rei sint immunes.
c Attinendis. i. detinendis.

† Aquæductibus. Alii hic.
† Formarum malle hic Alciatus ... videro.

detinendis. Accur.

a Repurgiũ.i.repurgationem,cũ frequenter repleantur.

b Non curent. id est procurent.

c Congesserit.id est, induxerit. alias concusserit.

d Pedibus.j.eo.l.oẽs.§.sup his. cõtra. Sol.ibi spãle in aquæ ductu ad palatiũ Adriani:cui in alio fauet:vt.ea.l.vel hic p priuatũ q magnã immunitatẽ per hoc habet.ibi per publicũ sulcum.& facit.s.de edi.priua.l.si cui.& l.Mæuiana.

e Officio.i.officiali.

f Iudicis.sic.s.de interdic.l.j.

g SI quis.Etiam dignitate prẹditus: vt.j.l.decernimus.in prin.nisi de licentia principis:vt.j.eod.l.fi.&.l.prox.&.ff. de aqua quoti.& æsti.l.j.§.pmittit.vel senatus.vt.ff.de flu.l.quo minus. & de aqua plu.ar.l.qđ pricipis.

h Florentissimẹ.s.nouæ Romæ.

i Aquæductu.ad quod.s.vt nemo priua.l.j.&.s.de bo.va.l.si quando.

k EOs qui. Meruerũt.à principe:nõ ab alio.quẹ valent:vt.j.l.fi.

l Ex castellis. vbi cõgerit aqua,anteq̃ intret p fistulas: vt.ff.de aqua quo.& æsti.l.j.§.castellum.& melius dr in.§.pcedẽti.&.§.hoc iterdictũ necessario ppositũ est &c.cuius similes sunt formæ,de quibus subijcit. Accur.

m Trahere.nõ ergo large accipit beneficium.et sic est ar. contra.s.de bo.vac.l.si quando.

n Amittet.sic.s.de Iudæis.l.Iudæos. & de plus pet.l.j.&.j.l.proxi.

o VSum. Cõstitutum.à principe:vt.s.l.pxi. Vel verius cõsuetudine: cuius non sit memoria:vt.ff.de aq. quo.l.hoc iure.§. ductus aquæ.&.s.de seruit.l.si manifeste. & sic non est contra.j.eo.l.diligẽter.in fi, vbi de lõgo dicit. & adde distinctionẽ:vt.s.de ser.& aqua.l.ij.

ti,repurgium[a] formarum facere non curent[b]. Quòd si neglexerint,amissione possessionum multabuntur.nam fiscus prædium eius obtinebit, cuius negligentia perniciem formæ congesserit[c]. Præterea scire eos oportet,per quorũ prædia aquæductus commeat, vt dextra leuaque ex ipsis formis quindecim pedibus[d] intermissis arbores habeãt: obseruante officio[e] iudicis[f], vt si quo tẽpore pululauerint, excidantur:ne earum radices fabricam formæ corrumpant.

De publico aquæductu aquam ad suum prædium deriuare non licet:& contra faciẽtes pœna publicationis illius prædij puniuntur. Bart.

Impp. Valent.& Valens AA. II.

SI quis[g] decætero vetiti furoris audacia florentissimæ[h] vrbis commoda voluerit mutilare, aquam ad suum fundum ex aquæductu[i] publico deriuãdo: sciat eundem fundum fiscalis tituli præscriptione signatum,priuatis rebus nostris aggregandum.

Auertens aquam de publico aquæductu debet ipsam ducere per castellum, uel aliud paruum foramen,ne matrices fistulæ corrumpantur:& contra faciens perdit beneficium,& punitur in corpore. Bar.

Imppp. Gratia. Valentinia. & Theod. AAA. III.

EOs,qui aquæ copiam vel olim vel nunc per nostra indulta meruerũt[k]:vsum aut ex castellis[l], aut ex ipsis formis iubemus eligere:neq; earum fistularum, quas matrices vocant,cursum ac soliditatem attẽtare,vel ab ipso aquæductu trahere[m]. Quòd si qs aliter fecerit:non solũ id, qđ prius iure beneficij fuerat cõsecutus,amittet[n]:verũ pro cõditione quoq; personæ seuerissima pœna plectetur.

Ius hauriendi aquam,uel ea utendi de publico aquæductu non turbatur, si tanto tempore quis est usus, quòd de eius contrario memoria hominum non existit. Item irrigantes agros uel ortos furtiuo modo de aqua publica aquæductu priuantur. Barto.

Impp. Arcad.& Honor. AA. Asterio com. Orientis. IIII.

VSum aquæ veterem,longoq; dominio constitutum[o], singulis ciuibus manere censemus,nec vlla nouatione turbari:ita tamen,vt quantitatem singuli quam veteri licentia[p] percipiunt,more vsq; in præsentem diem perdurante percipiant:mansura pœna in eos,qui ad irrigatiões agrorum,vel ortorum delicias furtiuis aquarũ meatibus abutũtur. Da. Cal. Nouemb. Cæsario & Attico Cons.

Qui beneficium ducendi aquam ex publico aquæductu impetrauit:debet illud intimare præfecto, & non alij: & iudex, qui contrafacit, quinquaginta libris auri punitur. Bar.

Impp. Theo.& Valent. AA. V.

SI quis per diuinam liberalitatẽ[q] meruerit ius aquæ: non viris clarissimis rectoribus prouinciarum, sed tuæ præcellentissimæ[r] sedi cælestes apices intimare[s] debebit condemnatione contra illum, qui preces[t] moderatoribus[v] insinuare conatur, quinquaginta librarum auri, contra vniuersos administratores[x], qui rescriptum per subreptionem elicitum[y] suscipere moliuntur,proponenda: apparitoribus nihilominus eorundẽ virorũ clarissimorum prouinciæ moderatorũ animaduersionibus pro vigore tui culminis subiugandis:& amplissima tua[z] sede disposita, quid in publicis thermis[a], qđ in nymphæis[b] pro abundantia ciuium[c] conuenit deputari:quid his personis, quibus nostra serenitas indulsit, ex aqua superflua debeat impertiri.

Seruitus aquæ ducendæ ad aliqua loca priuata ex aquæductu palatij Adriani etiam per rescriptum est prohibita:& contra faciens in centum libris auri punitur, & debet esse latitudo aquæductus prædicti decẽ pedum munda omnibus arboribus. Barto.

Iidem AA. VI.

OMnis seruitus aquarũ[d] aquæductus Adriani,siue domorũ[e] siue possessionũ, siue suburbanorũ,sine balneorũ, vel per diuinos affatus intimatos in quolibet iudicio, vel per vsurpationẽ[f] impertitos,penitus exprobetur. malumus etenĩ pdictũ aqductũ nr̃i palatij,publicarũ thermarũ ac nymphęorũ cõmoditatibus inseruire[g].&

p Licentia.principis vel cõsuetudinis. Accur.

q SI quis.Liberalitatem.quod licet:vt.j.l.fi.

r Præcellentissimæ. pfecto loquit, q dispensat super rescripto vel priuilegio pricipis:vt.j hac l.in fi.non præses.

s Intimare.i.præsentare.

t Preces.s. impetratas.

v Moderatoribus.i. psidibus. qđ non licet:vt.s. dixi.

x Administratores.i.præsides. Acc.

y Elicitũ.qđ prẹsumit cũ ad psidẽ non præfectũ offerat. & facit.s.de legi.& cõsti.l.ij.&.j.de diuer. offi.l.nullus.

z Tua. ò præfecte. Accur.

a Thermis. id est, balneis.

b Nymphẹis. als lipheis.i. lauatorijs.

c Ciuium.sic.ff.de bo.dã.l.fi.§.si plures & sol.ma.l.j.& secũdũ hoc.i.qa ciues sũt multi:& ideo multã aquã volunt habere. vel dic vt habeãt abũdantiã:& tũc nõ faciunt dictæ concordantiæ.

d OMnis. Aquarũ.spãlia qdã seruant in quodã aqductu,q dr Adriani:forte ab eo factus,q principis palatio seruit:& qđ superest:pub. thermis & nymphæis pficit nõ priuatis hoibus etiã ex priuilegio,licet in alijs valeat priuilegiũ:vt.j.l.fi.q̃ est cõtra.et vocat hic seruitutem qñ hoc licet principis priuilegio.

e Domorũ.s. priuatorum dicit seruitus:qa p domo priuata sit impetrata, quæ impetratio nõ valet,vt hic,& sic expone sequentia.

f Per vsurpationem.i.siue ex certa sciẽtia principis,siue nõ,et hoc nisi diceret nõ obstãtẽ hac lege: vt.ff.de leg.iij.l.si qs in prin.testa. Accur.

g Inseruire. in eo qđ palatio superest. Vel

a Vel officio.i.officiali aliquo.Acc.
b Instruere.perforando,vel aliter côcedendo aquam secundum rescriptum.
c Vel minus.i.nõ instructis vt debent: qa ꝑ hoc nõ fuerũt porrigendæ preces.
d Intra decem pedes.§.e.l.j.§.fi.quæ est côtra.Sol.vt ibi.
e Seruari. repete sancimus.
f Magnificentia. ablatiuus.i.qa tu ꝑfecisti eas fistulas. Ac.
g Eandẽ.vt ex priuilegio principis nõ trahantur aquæ.Al.
h Tua.sublimitas. præfecto loquitur.
i Contra publicam.circa aquæductus.Accur.
k AD reparatione.Calculis. alĩs collibus: alĩs callibus;alias calculis.ad qđ.§ de ope.pu.l.ad portus.&.j.l.proxi.
l Qui zizaceni. i.qui concinnant.
m Possidẽt.ex pręcepto principis vel cõsuetudine alias enim non licet:vt.§.l. vsum.&.l.fi.
n Venalem.Arg. contra.ff.de ali.leg.l. Mela.§.quædam.
o HAc lege. Pręfecturã. multo magis si alius inferior.
p Cogatur.facit.§. de ædi.priua.l.cũ dubitatur.Sed arg.contra.§.de expen.lu.l.j. dic vt ibi.
q Arcarius.ab arca in qua tale aurum reponit dictus et nõ separatus . ad qđ.§. de suscep.l.duos.
r Titulis.vt.§.l.ꝓxi.Et no.cõsul.cum creabat,dabat.c.lib. auri in opus aquędu ctus:vt.j.de cõsul.l. nemini.&.l.penulti.
DIligenter.
s Per subreptionem.præsumptione huius legis.
t Longi temporis.§.e.l.vsum.q̃ est cõtra.Sol.hic lõgo: ibi cuius non est memoria.vel verius hic ipm publicũ et in publico vsu stare solidũ.ad qđ.ff. de vsu. l.fi.j.rñ.&.§.de ope. publi.l.præscriptio. ibi ex publico ad priuatũ:qđ licet,vt ibi, ad qđ.ff.communia

† Vide Alc. hic.

† Cyziceni mauult. Alc. hic .à Cyzico vrbe, aut certe Zoxeni.

decernimus hãc dispositionẽ modis omnibus in posterum seruari:nemini licẽtia tribuenda,ab eodẽ aquæductu precibus oblatis vsum aquæ petere,vel eum audere perforare: scientibus ijs,qui qualibet ratione putauerint ad huiusmodi emolumentũ accedere vel officio[a],si ausus fuerit instruere[b],vel minus[c] instructis precibus parere:cẽtena põdo auri multæ nomine fiscalibus rationibus se esse illaturos. Sup his sancimus sulcũ pub.aquarũ nullis intra decẽ pedes[d] arboribus coarctari,sed ex vtroque latere decẽ pedale spatiũ integrũ illibatumq; seruari[e]. Pręterea de plumbeis fistulis ducentibus ad thermas, quæ Achillee† nũcupant,quas ꝓuidentia tuæ magnificẽtię[f] factas fuisse cognouimus,eãdẽ[g] formã seruari censemus.etẽm memoratas fistulas thermis tantũ & nymphęis,quibus eminẽtia tua[h] deputauerit,volumus inseruire:facultate prębenda tuæ sublimitatis apparitoribus,circũeundi sine formidine domus, suburbana, balnea,ad requirendũ ne qua deceptio,vel suppressio, vel insidię cõtra publicã[i] vtilitatẽ à quoquã penitus attentẽtur.

Pecunia ex uectigalibus redacta,pro reparatione aquæductus debet expẽdi,dando eam operarijs aquæductus:& habẽtes ius ducendi aquã ex publico aquæductu,nihil soluere tenetur fisco ex ea.Bar.

Iidem AA. VII.

AD reparationem aquæductuum huius almæ vrbis omnia vectigalia, quæ colligi possunt ex vniuersis calculis[k] huius inclytæ vrbis & ex operarijs,q zizaceni[l] † dicuntur:ad refectionem eiusdem aquæductus procedere: illo videlicet obseruando, vt nemo eorũ,qui ius aquæ possident[m],quãcunq; descriptionem sustineat.nam execrabile videtur domos huius almę vrbis aquam habere venalem[n].

Præfectus conuertens aurum aquæductui deputatum ad aliud opus,de suo resarcire tenetur: & debet aurum prædictum in arca separata ab alio deponi.Bar.

Imp.Zeno A. VIII.

HAc lege sancimus, vt si quis amplissimam præfecturam[o] gubernans,aurum aquæductui deputatũ,ad alterum quodlibet opus non aquæductibus vel aquæ publicæ cõpetens,extruendum,vel curandũ putauerit cõuertendum:de suis facultatibus eandem summã aquæductus titulo repensare cogatur[p]. Separatus verò arcarius[q] aurum aquæductus suscipiat, gloriosissimorũ consulum liberalitate,vel ex alijs titulis[r] ad aquas publicas pertinentibus collectum,vel postea colligendũ.

Fons publicus ab initio uel ex postfacto publicus effectus,usui priuatorum non applicatur etiam ex rescripto super hoc impetrato:& super hoc non obstat reipublicæ præscriptio longi temporis.Bar.

Idem Augustus. IX.

DIligenter inuestigare decernimus, q publici ab initio fontes,vel cũ essent ab initio fontes priuati, postquã publicè vsum præbuerint,ad priuatorũ vsum cõuersi sunt, siue sacris apicibus per subreptionẽ[s] impetratis, ac multò amplius si autoritate illicita,nec appetito colore sacri oraculi huiusmodi aliqd pertẽtatũ fuisse dignoscit,vt ius suũ regiæ ciuitati restituat: & quod publicũ fuit aliquãdo,minimè sit priuatũ,sed ad cõmunes vsus recurrat:sacris oraculis vel pragmaticis sanctionibus aduersus commoditatem vrbis quibusdã impertitis,iure cassandis,nec longi temporis[t] pręscriptione ad circumscribenda ciuitatis iura profutura.

Idem Augustus. X.

DEcernimus,ne qd à quacũq; ꝑsona qualibet dignitate ꝑdita[v] contra† munusculario saqductus[x],vel fontes publ.q ad aq̃ductus cõfluũt,ꝑtentet[y].Sed si qs clã vel palã autoritate cõfisus,de ijsdẽ paralogijs[z] †vel fontibus aquã trãsduxerit,vel clãdestinis ĩsidijs fortè subripuerit:publicis aq̃ductibus eã restituere compellat[a].Hoc etiã ꝑcipimus,ne ĩ posterũ à quolibet iuxta eodẽ aq̃ductus plãtari qualescũq; arbores possĩt[b]:ne ex stirpibus labefactent parietes aq̃ductus;qđ antiqs etiã cõstõnibus[c] interdictũ esse dignoscit:scientibus[d] vniuersis,qđ in posterũ sup hmõi cõmissis,suburbanũ vel prædiũ,vel balneũ,vel aq̃mola[e] †,vel ortus ad cuius vsum aqua publica fuerit deriuata,vel si qd ex his iuxta aquæductũ positũ ad eũ ꝑtinet, q

prę.l.vẽditor. §.si cõstat.& facit.ff.ne qd in loc.publ.l.ij.§.ait prætor.&.l.pe. &.j. de fun.pat.l.pe.&.§. de sac.sanc.eccle.l.vt inter diuinum. &.§. de pręci. imp.offe.l. nec damnosa.
DEcernimus.
v Prædita.subaudi,etiam.
x Aquæductus, s.riuulos parũ aquæ ferentes & subaudi publicos.
y Pertentetur.sine licẽtia principis: vt.j.l.fi.
z Paralogijs.quos supra vocauit munusculários nũc paralogios vocat,quasi parũ limphæ habẽtes.
a Cõpellatur.fundus ẽt ad quẽ duxit cõfiscatur:vt.§.eo.l. ij.præscriptione submota contra hoc:vt j.de fun.reip.l. vsus.
b Possint. prope ad decẽ pedes:vt.§.e. l.omnis.alij:vt.§.eo. l.j.quod non placet.
c Constitutionibus.dictis legibus: vt.§.e.l.j.et.l.omnis.
d Scientibus. ad vtrunq; superius dictum se refert.
e Aquæmola.id est, molendinum.

Locum

† Alc.hic munusculários legendum putat.
† Paragijs.Alc.
† Alias,aquariola.Pyr.

a Locum. in lib. Mar. est cācellatū locum & domū. alias deest totū ab illo loco: qui plātauit &c. vsq; ibi, præscriptionis ti. &c. Sed tu dic locum puta ciuitatis vel castri, domū etiā diuinam: vt. ś. de exact. trib. l. fin.

b Vel hominem. ſ. priuatū, vel dignitatis præditum.

c Hydrophylacas. ad hydria, q̄ est vas in quo ponitur aqua: inde dicit hydropicus. vel dic hydria aqua phylare. i. custodire vl̄ seruare. inde hydrophylacas i. custodes aquarū vl̄ cōseruatores. sic gazophylaciū, dicit̄ locus vbi gazæ custodiunt̄, scdm Py. et facit. ś. de excu. mu. l. hydraulæ. &. ff. de mu. et ho. l. fi. ſ. inter.

d Manibus. i. vtrisque manui, vel cuiuslibet singula manus et idē est in milite: vt hic, ī fi. et. ś. de fab. l. stigmata, nō in frōte vt. ś. de pœ. l. fi quis.

e Decernimus. ſ. dictas manus.

f Angariarum. i. operarum.

g Teneantur. nisi in aduētu principis: vt. ś. de sa. san. eccl. l. nemīnem. Accur.

h Nec muneribus. psonalibus: vt ś. de mu. patri. l. iñ.

i Diuinā. Promulgatam. quæ est. ś. e. l. si quis.

k Interest. q̄ sunt maiores rectoribus prouinciarum: vt. ś. eo. l. si quis.

l Permittatur. sed cū licentia: sicut hic, & no. ś. eo. tit. l. iñ. & l. vsum.

m Cōdēnatione. & amissiōe fundi ad quē ducit: vt. ś. e. ti. l. iñ. & aquā reddit: vt ś. decernimus.

DE GLADIA. &c.

n Ruenta spectacula. in quibus videtur cruor. i. sanguis: vt in tornea mentis. idē pōt dici & in pugna bestiarū, vt corrigat̄. ś. de fer. l. fi. & est hic arg. q̄ duella non admittuntur: quod dic: vt ff. ad le. Aquil. l. qua actione. ſ. si quis in colluctatione.

Duella prohibentur.

plantauit arbores aquęductibus noxias, ad quēcūq; pertineat locū[a], vel hominē[b], vel domū, præscriptionis titulo subiacebit, & fisci iuribus vēdicetur: nulli super hmōi pœna nec per sacros apices venia tribuenda. Vniuersos autem aquarios vel aquarum custodes quas hydrophylacas[c] nominant, qui omnium aquęductuū huius regiæ vrbis custodes deputati sunt: singulis manibus[d] eorū felici nomine pietatis nostræ impresso signari decernimus[e]: vt hmōi annotatione manifesti sint oībus, nec à procuratoribus domorum, vel quolibet alio ad vsus alios auellant̄, vel angariarū[f], vel operarum nomine teneantur[g]. Quod si quem ex ñsdē aquariis mori contigerit: cùm nihilominus, qui in locum defuncti subrogatur, signo eodē notari præcipimus: vt militię quodāmodo sociati, excubiis aquæ custodiendæ incessanter inhęreāt: nec muneribus[h] aliis occupentur.

De fonte uel aquæductu publico nō licet aquā deriuare, nisi per principis rescriptū concedatur: quod intimari debet præfecto prætorio & alijs iudicibus quorum interest: pœna contrà facientibus imminente. Bar.

Imp. Iustinianus A. XI.

Diuinā dispositionē ab inclytæ recordatiōis principe Theodosio super his, qui aquā sibi de pub. aquæductibus seu fontibus præberi desiderant, promulgatā[i], hac etiā lege in sua firmitate durare sancimus: quatenus nemo, vel in hac sacratissima ciuitate, vel in prouincijs sine diuinis apicibus de sacro epistolarum scrinio more solito edendis, & iudicio tuę celsitudinis, vel alijs, quorū interest[k] intimatis vel intimādis, aquā de pub. aquæductu seu fonte trahere permittatur[l]: ijs, quicunque nostra iussa violauerint, seu violare cōcesserint: denarum librarū auri condemnatione[m] aliáque grauissima indignatione feriendis.

TITVLVS XLIII.

DE † GLADIATORIBVS.

† In scriptis exempl. legitur De gladiatoribus penitus tollendis.

Imp. Constantinus A. I.

Ruenta spectacula[n] in otio ciuili[o] & domestica quiete nō placent: quapropter omnino gladiatores[p] esse prohibemus.

TITVLVS XLIIII.

DE VENATIONE FERARVM.

Impp. Honor. & Theod. AA. I.

Ccidendorum leonū[q] cūctis facimus potestatem, neque aliquā sinimus quēquā calumniā formidare. Bestias[r] autē, quæ ad comitatum ab omnibus limitum ducibus transmittūtur, nō plus quam septem diebus intra singulas ciuitates detineri præcipimus[s], violatoribus eorum[t] quinas libras auri fisci iuribus illaturis.

TITVLVS XLV.

DE MAIVMA[v].

Solebāt prouinciales de mense in ingressu ciuitatis facere quendam ludum, quem fuerunt prohibiti facere à præcedentibus imperatoribus: modo hic imperator etiam concedit: ut talis ludus fieri possit in prouincia, dummodo cum honestate. Barto.

Impp. Arcad. & Honor. AA. I.

Clementiæ nostræ placuit, vt maiumæ† prouincialibus lętitia reddatur[x]: ita tamē, vt seruetur honestas, & verecundia castis moribus perseueret.

TITVLVS. XLVI.

VT ARMORVM VSVS INSCIO PRINCIPE INTERDICTVS SIT.

Nulli licet guerrā mouere absque principis iussu. Vel sic, Nulli licet arma portare sine principis licentia. Bar.

Imppp. Valentin. Theodos. & Arcad. AAA. I.

Nvlli prorsus[y] nobis insciis atque inconsultis quorumlibet armorum mouendorum[z] copia

o Ciuili. in quo sumus: vt. ś. de cad. tol. in princi. & subaudi etiā *licet* per hoc nō fiat scandalum.

p Gladiatores. p̄dictos sic pugnātes. nā ludus noxius &c. vt. ff. ad l. aquil. nam ludus, alias spectacula approbātur: vt. ś. de specta. l. j. & de fabricātibus & portātibus gladios hic nō dicit, sed. ś. de fabri.

DE VENATIONE fer. &c.

q Ccidēdorum. Leonum. idē in māluetis habitis pro derelicto: vt ff. pro derelict. l. iiij.

r Bestias. nociuas ad q̄d. ff. de post. l. j. ſ. bestias. & si quad. pau. fecisse. dic. l. j. ſ. in bestijs.

s Præcipimus. q̄ hac. l. statuūt̄ tria sūt.

t Eorum. sed nec in loco vbi dānū possint dare: vt. ff. de ædi. edic. l. quavulgo.

v De maiuma. Ludus q̄ fiebat ī maio. & sic à maio, vel sub lętitia. vel maiuma græce, latine ingressus. ſ. æstatis q̄n herbæ frōdesq; virē tesletificāt puiciales vt in Bo. fiūt reginę.

x Clementiæ. Redditur. per pcedētes imperatores ablata ppter ēlationem puincialiū. reddit̄ nūc p Ho. & Arcadiū. & facit. ś. de paga. l. vt profanos. &. ś. de spect. l. j. & l. nemo.

† De maiuma. pulchre Alci. in hunc titulum.

VT ARMO. &c.

y Nvlli. Prorsus. Nō ergo diutissimis burgēsibus: sic. j. nego. ne mil. l. j.

z Mouēdorum. id est guerrā inchoare. alias incidit in legem Iuliam maiest. vt. ff. ad. l. Iul. maie. l. iiij. et est sic. ff. de cap. l. homines. Vel dic mouendorum, id est, portādorum. & tūc est sic in authent. de armis. collat. vj. & supra de fabri. prout in ti. ibi notaui. sed fallit tūc in casu: vt. j. de præpo. sacri cu. l. fi.

colligere exercitu, iunc bellum nisi delucenti nondicitur actum, Ex tus. contra Guiller, in strues. ff. de quæst. & qui estum ſ. cum similibus

a DE AGRI. ET CENSI. ET colonis.

Dixit de aquæductu: vbi agitur de onere rerũ: nunc de onere personarũ: quia nulli magis interdicitur vsus armorũ, quã colonis, qui nec puncto vno debent moueri: vt. j. e. l. colonos. ideo de his dicit. vel cum dicẽdum sit de colonis fisci, præmittit titulũ generalem: in quo explicat priuatorum cõmodum & quod fiscus habet in eiusdem: vt. j. eo. l. litibus. §. hæc de redditibus. vel dixit tit. proximus de ijs quæ ad lætitiam & salutẽ pertinent nostrã in scena & ludis & aq̃ductu & gladiatoribus tollẽdis & nociuis bestijs occidẽdis, atque armis non mouendis: inter quæ omnia omniũ rerum ex quibus aliquid acquirit, nihil est agricultura melius: vt Tulli. libr. j. officio. vel quia nulla res vtilior est fructibus aridis, qui sine colonorum labore non proueniunt: ideo de his vidẽdum est. Et dic de agricolis in genere, & censitis & colonis in speciali: nam agricola generaliter omnis colens agrum dicitur de quibus omnibus hic præmittit. Vel dic agricolis restringi ad eos, qui quoquo modo adstricti sunt. sic ponitur in authenti. de mand. princi. §. sed & suscipiẽtes colla. iij. Et specialiter supponit de cen. & co. Vel tertio nõ habeas de cen. & co. & si habeas de cẽ. & co. dicas, quod aliud substantiuorum adiectiuet: & sic sit figura hendialis. i. de agricol. censi. sic & illud, pateris libabat & auro &c. & tutela est vis & potestas &c. & secundum hoc colonis generaliter ponetur. Item dic quod octo sunt genera colonorum. Adscriptitij de quibus dic: vt. j. eo. ti. l. cum scimus. Item censiti. j. titu. ij. l. ij. Tertio perpetui co. quod dic: vt. ĩ. de mendi. vacan. Quarto conditionales coloni: vt dices. j. eo. l. cum satis. §. j. Alij inquilini j. eo. l. definimus. Item originarij, quod dic: vt. j. eo. l. cum satis. §. ex hoc. & l. nẽ diutius. Item simplices coloni: & de his dicitur. j. eo. l. per colonorum. & l. j. Et ex prædictis quidam nascuntur: vt. j. eo. l. ne diutius. Quidam fiunt, & horũ alij statim vt censiti. alij per cursum temporis: vt coloni cõditionales. Est & octauum. vt liberi qui stant rari: vt. j. ne ru. ad vlti. l. j. & in auth. nul. agricol. &c. Sed videtur tria genera tantum esse, adscriptitij, & coloni, & inquilini: vt. j. eo. l. oẽs omnino. vel duo, scilicet adscrip. & co. Sol. vt. j. eo. l. cum satis. §. fina. vbi non licet recipere adscrip. vel col. alienos: sed ponitur in vtraq; large colonum vt originarios cõprehẽdat. nam & in ti. secũdum vnum sensum sic posui colonis. Item an homines prædictorũ generum sint liberi, dic. j. eod. l. ne diutius. Item no. quod permistim de censitis cum alijs tractat: sed. j. ti. ij. specialiter de censitis dicit quo ad aliquid.

tribuatur.

TITVLVS XLVII.

DE AGRICOLIS ET CENSITIS ET colonis a.

Tempore quo agricola insistit sationi, uel messi, uel uindemiæ: non uocatur ad munera extraordinaria, sed excusatur. Bart.

Imp. Constantius A. I.

† Vide hic Io. de platea, qui enumerat alia priuilegia agricolarum: q̃ multa sunt, vt hic per eum. & vide ibi, quia vix alibi ita collecta inuenies.

NVnquam † sationibus b, vel colligendis frugibus c insistentes d agricolæ ad extraordinaria onera e trahantur f: cum prouidentiæ g sit, opportuno h tempore his necessitatibus i satisfacere k.

Coloni sunt multiplices.

Frugum appellatiõe vindemia continetur.

pore anni excusantur. Item nec eodem si non insistant: vt. ĩ. de epi. & cle. l. generaliter. & dic agricolam generaliter poni pro omni colente agrum, excepto principis colono. Accur.

e Onera. ad officia publica nec volens vocatur. j. eo. l. colonos. sed illa officia pub. proprie dicunt munera: hęc autẽ onera, sed ista dicunt p. prie munera: vt. ff. de verbo. sign. l. munus. Itẽ dic extraordi. quæ non lege, nõ senatus. non constit. prin. inducuntur: vt ĩ. de vac. pub. mu. l. j. li. eo. nũquid ordi. subibit? Videtur q̃ sic à contrario: vt argu. ff. de test. l. ex eo. Item pro hoc. ĩ. de anno. & tri. l. omnes. Item canonicam præstant, cum & clerici præstent: vt. ĩ. de sac. san. eccl. l. placet. sed dico q̃d nec illa ordinaria munera: vt. j. titu. ij. l. ij. excepta capitatione: vt. j. ne rusti. ad vllum. l. j. nec enim semper valet. argu. à contrario sensu. Itẽ illa. l. omnes. in nõ agricolis dicit. vel speciale in anno na: vt. ĩ. vt ne. li. in empt. & c. l. j. sed extrordinaria quãdoq; subit: vt. j. de priui. do. au. l. pe. & de co. fun. pa. l. j. & ĩ. de qui. mu. præ. l. j. & fi. quæ sunt contra. Item quid si sponte quædã subit? Resp. non præiudicat in alijs sciens nec ignorãs: vt. ĩ. de ijs, qui spon. mu. l. pe. Accur.

Non potest quis uendere prædium: & retinere agricolas in dicto prædio existentes. Bar.

Idem Augustus. II.

SI quis prædium l † vendere voluerit, vel donare: retinere sibi transferendos m ad alia loca colonos n priuata o pactione non possit. Qui enim colonos vtiles p credunt: aut cum prædijs eos tenere debent, aut profuturos alijs derelinquere, si ipsi prædium sibi prodesse desperant.

† Cõcor. cũ hac. l. cap. ij. fin. cum glo. fi. post princ. extra de lud. & Sarracen.

Facta donatione seruorum fundi per principem, uidetur facta donatio fundi: & ideo donatarius ad fundi tributa tenetur. & idem est, si aliquis occupauit seruos prædij deserti domino patiente. Bart.

Impp. Valentin. & Valens AA. III.

f Trahantur. inuiti: vt patet ex vi vocabuli, sponte potest: vt in auth. de colla. §. nulli vero penitus. col. ix. Item quæ est ratio huius. l? Respon. priuilegium rusticitatis. ar. ĩ. de test. l. fina. imo verius publica vtilitas: vt. ff. de offi. præf. vrb. j. §. cura. & de extraor. crimi. l. annonam. ne gens fame pereat: vt in authẽ tic. de quæstio. in fin. col. vj. Tertij dicunt vt tributa commodius præstentur à dominis eorum ad quod. j. eo. ti. l. litibus. §. & hæc de redditibus. quod nõ placet: quia sic in prouincia locum tantum haberet. Itẽ in adscrip. vel quasi est generalis quo locum & omnem agricolam. Sed quid in colono seu cõducto re non agricola? Resp. non habet locum hæc. l. dixit enim insistetis. & ad hoc. j. de fun. pa. l. iij.

g Prouidentiæ. ſ. nostræ: vel sume quo ad pub. vti. vel proprie. vel id esse debeat.

h Opportuno. alijs temporibus anni.

i Necessitatibus. i. vitę necessarijs. vel. i. agriculturis. & hoc necessitatibus. ſ. vitãdis. ad quod. ĩ. de fer. l. omnes dies. vel necessitatibus. i. muneribus.

k Satisfacere, ne pereat: vt. ĩ. de fer. l. ij. & facit. j. de col. fun. pa. l. j. & no. quod hæc. l. in Italia non seruatur. Accur.

l SI quis prædium. in quo constituti sunt coloni.

m Transferendos. i. transferat.

n Colonos. large pro adscriptis solo: secus de alio simplici colono: vt. ĩ. loc. l. emptorẽ. multis eĩm modis dicit: vt in ti. no.

o Priuata. quia auto. iud. potest: vt venditio prædij minoris secundum quosdam. Sed tu dic tunc nõ valet contra publicã vtil. vt. ff. de magi. conue. l. j. §. si inter. & ĩ. cõmu. vtriusq; iu. l. possessionum. Item nunquid stipulatio vel iuramentũ firmat? Respon. non: vt. ĩ. de leg. & cõsti. l. non dubium. nam stipulatio pactum est: vt. ff. de pact. l. j.

p Vtiles. Quid si inutilis est? Rñ. idem: vt. j. l. quemadmodũ. & l. ne diutius. in fi. sed aut negligẽtia: & tũc poterit cogi operari à domino: vt. ff. de vsufr. l. idemq;. §. & quoniã. & de vsu & ha. l. plenum. §. fi. si propter infirmitatem vel senectutẽ, alius subrogabitur. arg. j. de præpo. agen. in re. l. agentes. & ĩ. de offic. præ. ori. & Illy. l. si quos. de labore enim terrę dominus percipit: vt. j. eo. l. domini. econtra colonus potest discedere si terra sterilis fiat: vt. j. de fun. pa. l. iij. & l. si quis à prioribus. Et adde quod no. j. eo. l. quemadmodum.

Quisquis

a Quisquis. prædium tributariũ adscriptitios seruos habens fuit à possessore desertũ. si serui adscrip. ad aliquẽ deueniant vel ex concessione principis, vel sola patientia possessoris, cum onere transeunt prædij.

b Desertis. i. neglectis. nã si pro derelicto habiti sunt, nõ recuperaret dominus: quod est falsum: vt statim dicam.

c Veluti. expressiuum veritatis: sic q etiã deseruerunt serui, nõ solum possessor, vel similitudinarie ponit. nã insistebãt, licet dñs defuerat. & sic respectu dñi dicuntur vagi, non respectu fundi. Vel dic secundũ M. q suasum fuit principi quasi essẽt vagi q nõ erãt, vt i decre. xij. q. ij. c. terrulas.

d Seruos. non per omnia. quod dic: vt j. eo. l. ne diutius. & ad hoc etiam potest referri.

e Liberalitate. sine petitione: vt. ŝ. de pe. bo. sub. l. j. secundum H. Itẽ quo ad principẽ est liberalitas. accipiẽs emq̃ cogit: vt. j. de omni agr. deser. l. qsquis. & l. qui fundos.

f Pẽsitatiõibus. tribu. futurorũ nõ præteritorum: vt. j. de fun. reipu. l. ij. in fin. sic. j. de omni agro deser. l. quicũq; desertum. arg. contra. ff. de pub. l. imperatores.

g Professionẽ. alias pẽsionem: alias professionem. sic dicta quia possessor profitetur: vt. ff. de cen. l. forma.

h Ex qua. i. in qua.

i Manare. alias manere.

k Videntur. & maneant: vel respicit serui.

l Obnoxius. hoc est ideo, quia fundus concedit, cum à fundo nõ debeat separari: vt. j. e. l. cũ satis. in prin. licet ex voluntate & ex certa sciẽtia imperator concedat seruos absq; terra: vt. ff. de proc. l. ad rẽ. & l. & legatũ. & ecõtra prędio concesso à principe, & tales cõcedi videnť, vt arg. ŝ. l. prox. & ad hoc. ŝ. de bo. va. l. si quãdo. & ff. de cõsti. prin. l. beneficia. secus in cõcessione priuati coloni: vt. j. e. l. quemadmodum. & ŝ. l. prox. Itẽ pro & cõtra. ff. de ser. ru. præ. l. iij. ſ. j. Vltimo dic, cũ quis occupat prędiũ desertum: aut sua autoritate, & tenetur domino vsq; ad biẽnium: aut pro çquatore: & tunc ad sex menses: vt. j. de omni agr. l. q agros. & l. locorũ. & de cẽ. l. fi. aut à principe: & tũc statim est securus: vt. ŝ. de quadriẽ. pręscri. l. bene à Zenone. & cauet accipiẽs secũdũ qualitatẽ personę, q prædiũ nõ relinquet: vt. j. de fun. pa. l. quicũq;. & de oi ag. deser. l. iij.

m Fundis. desertis alias maior pœna: vt. j. e. l. seruos.

n Permiserint. sic. j. eo. l. cũ satis. in fi. & dic sciẽter: secus si ignorãter: vt. ŝ. de ta. l. generali. non tamẽ tenetur retinere fundũ, & soluere pro futuro: sed pro tẽpore quo retinuit. sic. j. e. l. omnes profugi. & l. cum satis. in fi.

o Hi penes. Originalibus. genus colonorũ: vt in ti. not. & est alias originalibus. alias originariis.

p Censitos. i. cõstitutos vel deputatos secundũ quosdam: imo vnum est genus colonorum: vt in ti. no.

q Per se. agnoscãt munera &c. & sic per se vel per aliũ subit quod est in dando. alias secus: vt. ŝ. de decu. l. nullus.

r Exactores. i. procuratores cum mandato vel sine.

s Recepta. recipit, qui inuitus recipit. cogit enim quilibet per exactores: vt. ŝ. de exa. tri. l. actores. & l. in fiscalibus. sic ergo dñs pro se & p eo quod tenet suus adscriptitius, agnoscit munus: licet secus in fructuario: vt. ff. de vsufru. l. hactenus. & in emphyteuta, vt. ŝ. de iur. emphy. l. ij. & hoc nisi habeat proprium adscriptitium: vt. j. l. proxi.

t Agnoscant. sed cũ originarij, id est, filij colonorũ sint liberi, sicut ipsi coloni: vt. j. e. ti. l. cũ satis. ſ. j. quare non ipsi pro se? Respon. quia prędium est domini. Alij dicũt originarij improprie poni pro adscriptitijs, qui similes sunt seruis: vt. j. l. ne diutius. sed tũc nil habẽt. Ad quid ergo aliquid pro eis pręstatur: vt. j. ti. ij. l. ij. ? Respõ. nil habent vt alienent: habent tamen

Qvisquis[a] ex desertis[b] agris veluti[c] vagos seruos[d] liberalitate[e] nostra fuerit consecutus: pro fiscalibus pensitationibus[f] ad integram terrę professionem[g], ex qua[h] videlicet serui manere[i] videntur[k], habeatur obnoxius[l]. id etiam circa eos obseruari volumus, qui ex huiusmodi fundis[m] seruos ad possessiones suas transire permiserint[n].

Domini: non coloni uel censiti pro eorum prædijs soluere tributa tenentur: ipsi tamen coloni uel adscriptitij fundi, quos habent, tributa soluent. Bart.

Iidem AA. IIII.

Hi, penes quos fundorum dominia sunt: pro ijs colonis originalibus[o], quos in locis eisdem censitos[p] esse cõstabit: vel per se[q], vel per exactores[r], pprios recepta[s] conpulsionis solicitudine, implenda munia functionis agnoscant[t]. Snè quibus[v] terrarũ erit quãtulacũq; possessio[x], q in suis[y] cõscriptis locis, pprio nomine libris cẽsualibus detinentur: ab huiusmodi præcepti cõmuniõe discernimus[z]. Eos enim conuenit propriè commissos mediocritati, annonarias functiones sub solito exactore agnoscere.

Si pro certa annua præstatione frumenti locatio facta est, tenetur colonus ad ipsum, non ad præstationem pecuniæ: nisi consuetudo sit: ut non obstante pacto pecunia tribuatur. Bart.

Iidem AA. V.

Domini[a] prædiorum id, quod terra præstat, accipiant: pecuniã non requirant, quam rustici optare non audent[b]: nisi consuetudo[c] prædij hoc exigat. vi. oto. Pinel. in l. 2. C. de rescind. vend. 2ª part. Rub. c. 3º nº 8. fol. 40.

cẽsiti: & conscripti in libris censualibus pro sua terra: vt. ff. de cẽsi. l. forma. vel dic vt primo. & dic qđ in suis locis. id est, pro suis locis detinenť hi censiti & conscripti. i. adscripti facti in solo domini. et sic no. qđ propria habent. non tamen vt alienẽt: vt. j. ti. ij. l. ij. & j. eo. l. cum satis. ſ. caueant. Item not. quod domini tãtũ pro sua terra, & coloni pro sua præstant: non vnus pro alio: nisi pro eo se obliget: vt hic, & in authẽ. de col. ſ. nullus. colla. ix. per quod apparet, quod de peculio dominus hoc nomine non tenetur.

(dicũt alij) q annonariam functionem præstẽt domini pro eis. vt in prin. huius l. patet. sed alias scilicet capitis non: vt j. cum sint liberi, vt dixi. & fa. ŝ. de ann. & tri. l. obsistere. & j. de cen. l. peræquatores. & ff. de admi. tu. l. Lucius.

v Quibus. colonis adscriptitijs.

x Possessio. id est, proprietas: vt. ff. de ver. sig. l. interdum.

y Suis. scilicet colonis. & not. secũdũ M. quod fit adscriptitius etiam in suo solo, vt hic: sicut potest esse vnus adscriptitius, et alius terrę dominus: vt. j. eo. l. cum satis. ſ. fi. secundũ H. vel dic, quod hic nõ est adscriptitius, sed existens in suo solo pmisit mihi annuũ quendam cẽsum: & habeas cõscripti, qui etiã sunt

z Discernimus. i. separamus, vt dñi pro eis functiones non agnoscãt. Itẽ no. quod quidam intelligunt. ſ. sane. in censu capitis: vt. j. l. cũ antea. & j. ti. j. l. j. sed prin. in censu prędiorum. & fa. j. l. litibus, &. ŝ. de an. & trib. l. obsistere.

a Domini. Dic qđ si conuentio fuit de redditu, nõ potest cogi ad pecuniam: quia vt creditor aliud pro alio &c. vt. ff. si certũ pe. l. ij. sic econtra debitor: & hoc nisi consue. &c. ad qđ. ff. cõi. præ. l. venditor. ſ. si constat. Itẽ potest loqui secũ dũ quosdã, qñ nil cõuenit de redditu. vt possit cogi ad pstandũ redditũ scđm qualitatẽ pdij. arg. j. de fun. pa. l. fi. nõ aũt pecuniã. Alij dicunt hoc casu dñm sibi imputare & nil petere, p quibus est. j. ti. ij. l. ij. circa fi. sed ibi de superactione dicit, non de ordinaria exactione cõstituẽda. & pro hoc. ff. de act. em. l. emptorem. ſ. qui aũt. & ff. de lati. liber. l. j. ſ. illud. Et tertij dicũt, etiã si promissa est pecunia, non posse peti per. l. istam. & secũdũ istos nõ fiet vlla locatio cũ rusticis: cum in pecunia tm debeat fieri: vt. ff. depo. l. j. ſ. si quis seruũ. Sed dicimus, verum est cũ talibus adscriptitijs & à talibus. Item secũdũ istos, si pecunia cõuẽcta non petitur, nec aliud est cõuentum: ergo nil petiť. Sed dicũt vel dñm sibi imputare: vel vt alij, cogiť colonus ad cõstituendum redditũ in fructu. Sed his omissis, dic tenere conuentionẽ. quod enim facit consuetudo, hoc & pactum: vt ff. de aqua plu. ar. l. ij. in prin. &. l. j. in fi. cum ipsa sit tacitus cõsensus: vt. ff. de legi. & se. con. l. de quibus. Quarti distingũt vt pecunia non possit promitti, sed species: vt gallinæ, sic.

b Non audent. nõ iuris prohibitiõe, sed timore ne dominus auferat, vel aliter perdat: vel non audẽt à gleba discedere, & sic nec artem discere vnde quærant secundum P. & sic non est contra. ff. de leg. iij. l. si chorus. ſ. j.

c Consuetudo. supple vel conuẽtio. Item supple forte vel pręstationis in redditu cõuẽtæ cessatio. ar. ŝ. de ope. li. l. nec patronus. Sed quãto tẽpore hęc cõsuetudo inducit? Rñd. quãto non

Pactum facit quod consuetudo facere potest.

nõ extat memoria.alias forte xxx.an.vt.ff.de aqua plu.arc.l.j.in fi.&.ſ.de præſcr.xxx.an.l.omnes.&.l.ſicut.nõ longo,cũ mala ſit cõſuetudo:vt in auth.vt nul.iu.§.j.col.ix.nec ob.j.e.l.litibus.in prin.quia ibi quo ad alia.nec.ſ.de fideicõ.l.j.quia ibi duplex fauor,alimẽtorũ,& vltimę voluntatis attenditur.& facit infra de col.Thracẽ.l.j.et caue tibi:quia de omni ruſtico loqui poteſt.

Adſcriptitius colonus uel inqulinus fugiens, non obſtante conditione ſexus, uel alia, redire compellettur ad prædium unde fugit,per præſidem.Bar.

Iidem AA.& Grat.A. VI.

OMnes oĩno fugitiuos adſcriptitios colonos [a] vel inquilinos [b] ſine vllo ſexus, muneris, cõditionis'qꝫ diſcrimine ad antiquos penates[c], vbi cenſiti atque educati[d] nati'qꝫ ſunt,prouincijs prẹſidentes[e] redire compellant.

Sicut coloni originarij abſq; terra non alienãtur,ita nec etiam cenſiti:& non licet cum mini ma parte fundi tenendo maiorem uendere dictos cenſitos. Item *uendens totum fundum: omnes eius colonos transfert,qui in ea parte ſteterunt:& ſi ſecus fuerit emptio uel uenditio celebrata,emptor pretium perdet,& uenditor rem poterit uẽdicare,& etiam hæres eius.* Item *quilibet intelligitur malæ fidei, qui contra legem mercatur.Bar.*

a OMnes oĩno. Colonos. hic comprehẽdit omnes ſolo adſtrictos:vt in ti.Acc.

b Inquilinos.ſem ꝑ repere fugitiuos:& dic differentiã inter iſtos,vt in ti.

c Penates.i.ad antiquam rem familiarem.ſic.j.de cõmeatu.l.fi.

d Educati.hoc ſolum non ſufficit,vt in titulo.

e Præſidentes.ſiue in eadem prouincia ꝓfugerint, ſiue in aliã ad literas prẹſidis,vnde aufugit. Et dic cõfeſſos ſiue cõuictos: vt in aut.de man.princ.§ ſed etiã.col.iij.alias puniunt̃ prẹſides:vt in auth.vt nul.iu.§.quoniẽ vero.&.§.ſi quis vero.col.ix.ſic etiã incola reuocatur:vt ff.de mu.& ho.l.j.&.ij.& fi.&.ff.ad mu.l.incola.&.l.de iure. Sed qua actiõe?Dic:vt.j.e.l.ſi coloni.Itẽ an ſuſcipiẽs puniat̃,& qualiter,dic:vt.j.e.l.ſeruos.&.l.omnes profugi.& facit.ſ.de ſer.fu.l.fi.&.ſ.de metal.l.fi.&.j.de col.Illy.l.j.

f QVemadmodũ originarios.ex colonis natos:vt.ſ.in titulo.

g Ruſticos.large ponitur, vt verbum colonos:vt.ſ.l.ij.

h Seruos.reſpectu aliquo:vt no.j.l.ne diutius.

i Vendi.ſed an ꝑmutare vel in emphyteu.dare?ar.ꝙ ſic:qa in vno ꝓhibitũ,in alio ꝑmiſſum videtur:vt.ff.de iud.l.cũ p̃tor.Itẽ odia ſunt reſtringẽda:vt.ff.de lib.& poſth.l.cũ quidã. ſed certe imo eſt fauor.ſ.pu.vtilitas,vt no.ſ.l.j.vñ dic nõ licere:qa qđ in vno ꝓhibet̃,& in eius ſimili: vt.ff.ad.l.Aql.l.illud.Itẽ appellatiõe vẽditionis oĩa talia continent̃:vt.ff.de ſtatuli.l.ſtatuliberi à cẹteris.§.fi.Itẽ ratio eſt ne deſeratur cultura. non ergo alia via debet fieri contra:vt in authẽ.de non alie.§.alienatiõis.Itẽ an obligat̃?Rñ.nõ:vt ar.ſ.de re.alie.nõ alienã.l.fi.&.ff.q̃ res pi ob.poſ.l.j.§.eã.&.ſ.quẹ res pi.l.executores. ar.cõtra.quia ꝓhibito maiori nõ ꝓhibet̃ minus:vt.ff. de ſer. expor.l.ij.Itẽ an ꝑ vltimã volũtatẽ?Videt̃ ꝙ ſic:vt.ff.de ver.ſig.l.verba.quẹdã em̃ licẽt ꝑ vltimã voluntatẽ,quẹ per pactũ nõ licẽt:vt.ff.de le.iij.l.pater.§.fundũ.&.l.Lucius.j.rñ.ſed cõtra dicas:vt de leg.j.l.ſi qs inquilinos.Itẽ qd ſi ſtipulatio,pœna,vel iuramẽtũ iteruẽuiat?Rñ.vt.ſ.l.ij.Itẽ an propter famẽ?Rñ.ſic.ar.ſ.de pa.qui fi.l.ij.Itẽ an trãſferre põt de loco ad locũ?Rñ.ſic.ar.j.e.l.definimus.ĩ fi.& qa nõ ꝓhibet̃:vt.ff.de ꝓba.l.ab ea parte.Sed ar.cõtra.j.de mã.& co.pat.l.iij.ſed alius eſt ibi caſus.& ecõtra colonus inuito dño nõ trãſfert ſe.ar.j.e.l.colonos.Itẽ an clericus fieri põt?Videt̃ ꝙ ſic,vt ĩ aut.de ſan.epi.§.adſcriptitios.col.ix.ſed ibi eſt religiõis habitus.Itẽ quid ſi creditores accipiũt ĩ ſolutũ:vt per ti.ſ.ſi in cauſa iudi.ꝑ totũ?Videt̃ tñ ꝙ liceat ſeparari ꝓpter neceſsitatẽ:vt.ff.de fund.do.l.j.& ad Syl.l.ſi qs ĩ graui.§.hi quoqꝫ.ſed dicas cõtra.ſ.iudicẽ ꝓ rata de vtroqꝫ dare debere.Itẽ an poſsit eos liberare ſine ſolo,& à terra ſeparare?videt̃ ꝙ ſic ꝓpter cõem cõſuetudinẽ.Itẽ ꝓ hoc.ſ.de fun.pa.l.poſſeſſores.nã ſi illi emphyteutæ, multomagis veri dñi pñt. Alij dicũt ĩ adſcri.ſpãle:vt nõ poſſint:vt.j.ne diutus.in fi.niſi ſub modo trãſactiõis:vt.ſ.de trãſac.l.fi.multo magis & ſuper alijs trãſigere licet.Tertij dicunt poſſe liberari,ſed nõ oẽs,ne terra deſtituat̃ cultoribus.Quarti dicũt,ꝙ ſoli adſcriptitij pñt,eo ꝙ reputãt̃ ſerui.Quiti dicũt,ꝙ illi pñt liberari ſine ſolo,q cũ eſſent ſerui,fuerũt cõparati vt fũdo ĩponerent̃:& tales dicunt̃ mãcipia ruſtica:vt.ff.de tũ.inſtru.l.cũ de laniõis.§.cui fundũ.&.l.Seię.&.l.q̃ſitũ.§.quærit̃.& de ver.ſig.l.in lege.nec em̃ dicit hic ſimpliciter ruſticos,ſed ſtatĩ reſtringit cẽſitos.tutius ergo eſt.cũ ſolo vel parte ſoli cõpetẽti liberare.Itẽ op.quaſi hæc.l.male dicat.cũ ſit ꝑs p̃dij:vt ff.de diuer.& tẽp.p̃ſcri.l.lõgę.ergo ſicut partẽ fundi ſine alia,ſic hos ſine ſolo,ad qđ.ſ.de rei vẽ.l.q̃ de tota.p̃terea non iuſtũ eſt cuiqꝫ &c.vt.ſ.de Iudęis.l.nemo.&.ſ.mã.in re?Rñ.hic ſpeciale ꝓpter pu.vti.eſt:vt no.ſ.l.j.vel ergo vtrunqꝫ,vel neutrũ:vt.ff.de admin.tu.l.cũ q̃rit̃.& de ꝓcu.l.in cauſę.Itẽ no.aliqd in totũ licere qđ in parte nõ licet.ſic.ff.de acqr.hær.l.q ex duobus.ĩ fi.& pro derelicto.l.ij.et de legi.& cõ.l.iij.in fi.Itẽ an p̃ſcribi ſine ſolo pñt?Rñ.ſic.x.an.vt in hac.l.ar.cõtra.ff.de di.p̃ſcrip.l.lõge.& ibi no.&.ſ.de ſer.fugi.l.j.nã ſecundũ P.ibi eſt alienatio legati.

Iidem AAA. VII.

QVemadmodũ originarios[f] abſqꝫ terra, ita ruſticos[g] cẽſitóſqꝫ ſeruos[h] vendi[i] omnifariam non licebit:neque vero cõmento fraudis id vſurpet legis Illuſor[k], quod in originarijs ſæpe eſt actitatum[l],vt parua portione terrę emptori tradita, omnis integri fundi[m] cultura adimatur: licet cũ ſoliditas fundorũ vel certa portio ad vnumquenqꝫ perueniat,tanti[n] quoqꝫ ſerui & originarij trãſeãt[o],quãti[p] apud ſuperiores dominos & poſſeſſores vel in ſoliditate[q], vel in parte mãſerunt[r]:& emptor[s] p̃tiũ qđ dederit,amiſsũ

k Illuſor.i.aliquis illudere volẽs ei qđ hęc.l.ſtatuit:non vſurpet.i.inuadat ſtatutũ huius.l.& not.hic punitur factũ in fraudẽ:vt.ſ.de leg.& cõſti.l.nõ dubium.

l Actitatum eſt.i.factum,quia ſunt ſine ſolo alienati.

m Fundi.apud venditorem remanentis.

n Tanti.i.tot.

o Tranſeant.tacite.& hoc non dicto.

p Quanti.habita conſideratione ſuorũ bonorũ & agrorũ.

q Soliditate.vt diuidatur agnatio:vt.C.com.vtriuſ.iud.l.poſſeſsionum.

r Manſerunt.pro eo ſolo qđ alienatur.& ſic no.ꝙ aut alienat̃ colonus ſine ſolo,& nõ valet:vt.ſ.ea.l.proxi.ſed reuocat̃ vt.j.e.l.aut ſolũ ſine colono,& tũc valet:& coloni ſequuntur vt hic.& hoc in quolibet poſtulãte:licet quidã dicant emptore nõ aũt vnditore petente,vt in venditione doloſa:vt.ff.de dolo.l.& elegãter.circa prin.ſed an ſine addito pretio?qđ quidã dicũt:& imputet ſibi venditor,ꝙ ab initio non conſtituit maius pretiũ.Itẽ quaſi acceſſoriũ nõ auget pretiũ:vt arg.ff.de cõtrahẽ.emp.l.ſi in emptione.in princ.ſed dic contra:vt.ff.de relig.l.ſi quis ſepulchrũ.in prin.& de act.emp.l.emptorem.§.fi.&.ſ.de la.li.tol.l.vnica.§.illud.ne duplex damnum vẽditor patiat̃:vt.ff.ad.l.Rho.de iac.l.nauis onuſtę.§.cũ autem iactus. præterea ex hoc ſequit̃,ꝙ inuitus vendit.ſic pro & cõtra not.ſ.de contrahẽ.emp.l.Inuitũ.Itẽ quid ſi dicam,fundũ vẽdo detractis colonis?Rñ.nõ valet.vt hic:& ar.ff.de ac.& ob.l.obligationũ fere.§.placet.ar.contra.ff.de contrahen.emp.l.dolia. Sed qua actione petet colonos emptor fundi?Rñ.cõdi.ex hac lege:vt.ſ.l.ij.non obſt.pacto vel actione ex empto:in qua veniũt etiã quæ dicta non ſunt:vt.ff.de act.emp.l.iij.imo etiam quẹ dicta ſunt vt non veniant:vt.ff.de act.emp.l.emptorem.§.fi.Itẽ ſi vendo vilem fundũ,an coloni ſequũtur?arg.ꝙ ſic.ff.de contrahẽ.emp.l.in modicis.& de acquirẽ.re.do.l.quidam. Alij ꝙ fiat ſeparatio hoc caſu.ad qđ.ff.de leg.ij.l.ſi Titio.Tertio ꝙ ſi expreſsi,vtrũqꝫ valeat.ſi cũ ſeruis,tũc in nihilũ.ar.ff.de do.ĩter vi.& vx.l.ſi ſpõſus.§.j.Vel dic nihil valere etiã in fundo.nã prohibito aliquo,prohibetur & id per quod peruenitur ad illud:vt.ff.de ſpõ.l.oratio.itẽ parte indiuidui irritata,totum irritatur:vt.ff.de ædil.edi.l.plerunque.

s Et emptor.redit ad primũ quãdo aliquis emit ſeruũ ſine ſolo:& dic ſciẽs factũ & ius,& ſic concor.ſ.de præſcrip.xxx.an.l.j.& de rei vẽ.l.ſi mãcipiũ.&.ſ.de prædi.curia.l.j.& quæ in frau.cre.l.ſi debitor.alias ſecus:vt.ff.de peti.hære.l.ſed & ſi §.ſcire.&.ff.loca.ignorãs.&.ſ.de tabel.l.generali.Item hoc niſi emptor ſibi pepigerit de pretio:vt.ſ.de euic.l.ſi fundũ.q̃ lex põt ſignari pro cõtraria.& ſic poteſt loqui.j.de fun.li.l.fi.in fi.vel ibi ignorãs fuit.Itẽ ar.cõtra.ſ.cõia de leg.l.fi.§.fi.ſed ibi vnũ pro alio:vt ibi notaui.Itẽ cõtra.j.nõ licere ha.me.l.j.Sol.ibi ruſticitati parcit̃ ementis,vt rehabeat pretium.Sed an venditor

Venden[s] ſuam qui[s] gitur.

venditor hoc lucretur? Rñ. non, imo fiscus: vt. ś. de liti. l. fi. & ff. de iure fis. l. Lucius. & l. aufertur. §. ñ. & de contrahe. emp. l. senatus idē si non est solutum pretium, vt detur fisco. Sed arg. ś. de sacrosan. ecc. l. iubemus. vbi ecclesiæ redditur. Item an de euictione tenetur: Respō. non cum etiā odio emptoris hoc sit statutum, vt patet: quia dicit amissum. Item si de pretio nō agitur, minus debet agi ad plus: vt. ff. de acti. empt. l. emptorē. §. fin. Alī dicunt agi simpliciter: sed dic, quod nō nisi sit stipulatio vel pactū: vt dixi.

a Agnatione. im pprie. sed facit. j. eo. l. definimus. in fi. & quod dicit vendicatiōe, quia dominiū nō discedit iure prohibente propter puti. secus si propter iuris īpossibilitatē: vt. ff. de ser. ru. prēd. l. per fundum. Sed nōne in pari sunt de licto ergo potior cō ditio possidētis? Respond. vt fiscus habeat: vt. ś. de litigiosis. l. fin. & . ff. de contrahen. empt. l. senatus. Itē quid si reuocare nō vult: an fiet separatio offi. iudi? Respō. non. sed dic sic, ne coloni vagentur: vt in authen. de quæsto. sic. ff. de procura. l. filiusf. §. veterani. nā & alias prædīs desertis subīciūtur: vt. j. de omni agro desert. per totū & ś. eodē. l. omnes omnino.

b Dissimulauerit. s. venditor.

c Legis. scilicet huius.

d Vsurpare. i. vti. & sic in bona parte, sic. ff. de vsuca. l. ī.

e Contra hęredes. non vt hæredi vel in hæredem: vt. ff. ad exhi. l. de eo. §. fi. Accur.

f Longi. sed lōgissima locū habet: vt. ś. de præscript. xxx. an. l. omnes. & l. sicut. et de diuer. prēscriptio. l. iī. Sed cōtra. ś. eod. l. cum satis. sed istam intellige per illam. & l. cum scimus. Itē contra. ff. pro empt. l. ñ. §. si furioso. Sol. hic ratione rei, ibi personę. vel ibi alie na. Itē no. quē venire cōtra factum suum. sic. ś. de sacrosanct. ecc. l. iubemus. & de pa. qui filios dis. l. iī. & de lib. cau. l. j. & de eui. l. si tibi. & . C. de liti. l. iī. & . ff. de do. inter vi. & vxo. l. si sponsus. §. fi. & l. seq. sed ar. contra. ff. de ser. ru. præ. l. per fundum.

g Mercatur. sciēs: alīs secus: vt. ś. no. & est præsumptio iuris & de iure ex quo est sciens. ar. ff. man. l. si procuratorem. §. do so. secūdū H. vel dic etiam ignorans præsumitur sciēs quo ad præscriptionē: vt. ś. de vsuca. l. vbi lex. Item dic quod no. ś. e. l. iī. Accur.

h Omnes profugi. i. longe fugientes.

i Latebras. i. se absconditēs. ad quod. ś. de dec. l. quidā ignauiæ.

k Tributarijs. fisco enim tributū, & domino censum dabat: vt. j. e. l. seruos. vt puta pro sua terrula: vt. ś. e. l. hi penes. §. fin. Vel dic: vt. j. e. l. litibus. §. hæc de redditibus. Accur.

l Tamen moderatione. i. distinctione habita. nam aliquā do ipsi aliunde detinentes tributa ei non dabant, vt subīcit. Accursius.

m Reuocentur. qua actione? dic vt. j. si coloni.

n Vt si. sic lege, vt si homines apud quos &c.

o Excoluerunt. suscipientes profugas: vel ipsi profugę. qđ est idē. Et dic excoluerunt seminando, & sic fructus de proximo domino prædī proficient.

p Nouerunt. i. agnouerunt, & fecerunt seruitia puta in domo, & non habent mercedem à susceptoribus. Vl dic no uauerīt, id est, noua le fecerint. ad quod ff. de ter. mo. l. fin. & sic non ita de proxi mo fructus domino proficient. & quod subīcit, nec mercedē &c. expone: vt supra. Vel dic cōsecuti sunt, scilicet domino: qa nec adhuc satisfecerunt. prima placet.

q Ab illis. apud quos latebras collocabant. et no. ex hac l. ar. à simili in parochianis vnius eccle siæ fugitiuis ad aliā eccleiā, vt cum decimationibus reuocentur, vt & . j. de col. illy. l. j. & in authē. de man. prin. §. sed etiā coll. iī. & . j. e. l. cum satis. §. fi. & ff. si cer. pe. l. cū fundus. §. seruum.

r Occultato. eo ęp profugi &c.

s Collocauerūt. seruituri i domo: vt ff. de verbo. signi. l. in lege.

t Impensis. puta custodiēdo oues vel quascunque alias operas.

v Profugis. non à terrarum dominis sic ergo ex hac lege distinguūt sciens ab ignorante. Sed contra infra eodē. l. seruos. vbi non distinguitur. Item & maior pœna ibi imponit. Sol. tria prestat suscipiēs: damna: & in his distinguitur, vt hic. Itē pœnam fisco: item pœnam domino: & in illis non, vt ibi, Alī dicunt, qđ illa in vere seruis. quod non placet: quia dicit ibi, inquilinis. Alī in ignorāte distingūt, inquisierunt diligēter, vt hic: an non, vt ibi: ad qđ. j. de collo. illy. l. j. Alī dicunt, quod hic cōtraxit cū suscipiente locando se sibi: ibi susceptus est tātū sine pacto. Alī dicunt, quod ibi sciebat seruum simulātē se liberum: hic non. Item opponitur, quod quasi semper videat scire: cum omnes scire debēt id, quod suum nō est &c. vt. ś. vnde vi. l. fi. Sol. illud in re, quæ semper est alicuius: at homo potest esse nullius: vt liber.

x Priuatum. i. nō cōtingit pu. vti. vt sit contra. l. propter ignorantiam. ad quod. ff. de pac. l. si vnus. §. pacta.

y Si qui vero. dixi ab illis profugis exigi quæ debētur: his vero non soluendo constitutis debitores eius exiguntur.

z Agricolas. solet enim agricola cum agricola magis cōtrahere: & ad ea quæ frequentius cōtingunt, iura aptātur: vt. ff. de leg. & senatusco. l. nam ad ea.

a Hominibus. s. profugis.

b Coram. iudice subaudi.

c Iudex. procurator Cæsaris.

d Expoſcat. interponendo officiū suum: vt. C. quando fis. vel priua. l. iī.

e Immunitates. Datę. in scriptis. Et iugatio. & pro, id est, & dic iugatio, id est, quod pro iugere terræ prēstabatur: vt. ś. de immu. ne. con. l. fi. vel pro iugo boum: vt in auth. de man.

Concor. c. ij. cum gl. iij. super verbo post multū. ī fi. extra de ijs quæ fiunt à præla. sine cō sensu cap. vbi hæc verba recitantur.

Facit ad hoc gl. xij. q. j. certe. de re. eccle. nō alie. ca. fi. l. si quis presbytero. rum. de elec. nostræ. cum ibi not. de æ tā. & qualita. accepimus. de fil. presb. c. veniens. de re iudi. ca. lator.

b De hoc vide. Io. de pla. distinguentē & allegantē ius canon.

Vsurpare in bonā & malam capitur partem.

Scire debent omnes, quod suum nō est.

---

venditor hoc lucretur? Rñ. non, imo fiscus: vt. ś. de liti. l. fi. & . ff. de iure fis. l. Lucius. & . l. aufertur. §. ñ. & de contrahe. emp. l. senatus idē si non est solutum pretium, vt detur fisco. Sed arg. ś. de sacrosan. ecc. l. iubemus. vbi ecclesiæ redditur. Item an de euictione tenetur: Respō. non cum etiā odio emptoris hoc sit statutum, vt patet: quia dicit amissum. Item si de pretio nō agitur, minus debet agi ad plus: vt. ff. de acti. empt. l. emptorē. §. fin. Alī dicunt agi simpliciter: sed dic, quod nō nisi sit stipulatio vel pactū: vt dixi.

existimet: & nihilominus vēditori ad repetēdos seruos cū agnatione[a] eorum vēdicatione cōcessa. & si aliqua denicp ex causa dissimulauerit[b] legis[c] vsurpare[d] beneficiū, atcp iste sub hac taciturnitate decesserit, & hæredibus eius & cōtra hæredes[e] emptoris vendicationem damus, lōgi[f] temporis præscriptione submota. Malę fidei† nancp possessorem esse nullus ambigit, qui aliquid contra legum interdicta mercatur[g].

Receptans colonum tributarium fisci debentem domino censum annuum scitēer, restituere ipsum compellitur domino: & etiam censu non soluto, & etiam fisco soluere tributa, si talis receptans usus est operis dictorum colonorum gratis: aliàs contra ipsos fugientes habetur regressus: quibus existentibus non soluendo, contra debitores ipsorum recurritur. Bar.

Idem AAA. VIII.

Omnes profugi[h] in alieno latebras[i] collocātes, cū emolumentis tributarijs[k], salua tamen moderatione[l], reuocentur[m]: scilicet vt si[n] hi apud quos homines reperiuntur, alienos esse nouerunt fugitiuos, & profugis in lucrū suum vsi sunt, hoc est, siue excoluerūt[o] agros fructibus dominis profuturos, siue aliqua ab ijsdem sibi iniuncta nouerunt[p], nec mercedem laboris debitam consecuti sunt: ab illis[q] tributa: quę publicis perierunt functionibus, exigantur. Cæterum si occultato[r] eo profugi, quòd alieni esse viderentur, quasi sui arbitrij ac liberi apud aliquem se collocauerunt[s], aut excollentes terras, partem fructuum pro solo debitam dominis præstiterunt, cætera proprio peculio reseruantes, vel quibuscunq operis impensis[t] mercedem placitam consecuti sunt: ab ipsis profugis[v] quæcunq debentur, exigantur. nam manifestū est priuatum[x] iam esse contractum. Si qui verò[y] inter agricolas[z] (vt assolet) ex quibuscunq commercijs huiusmodi hominibus[a] esse inueniuntur debitores: coram[b] partibus constitutis iudex[c] ab obnoxijs quod debetur, expoſcat[d].

Immunitates iugationis absq; principis autoritate cōcessæ non ualent. sed ad pristinam conditionem reuocantur. Bar.

Idem AAA. IX.

Immunitates[e] specialiter datæ, & iugatio, & ca-

de man.prin.§.coges.col.iñ.

a Capitatio.qđ pro capite hominis præstatur:vt.j.l.proxi.

b Publicis.i.de libris factę cācellādo:vel factę libris:quia in eodem libro facta erat subscripta immunitas.

c Eucauterijs.p̄dicti libri sic dicunt:quia ibi omnia caute facta sunt.Accur.

d Factæ.i. concessę.& dic sine probatiōe.i.sine autoritate principis,& cum causis iustis:vt.ś.de ijs qui à princi.vac. mu.l.j.Itē quia à lege datę:qa cū causa dantur,valent:vt.ś. de ꝓfesso. & medi. l.medicos.&.ff. de va.mu.per totum.

† eucterijs Alc.hic.

e Fruentes.s.constitutę.vel lege cum præcedentibus.

f Ereptę.alias ereptę.alias arreptę.& est illicita rapina:vt ś.de pag.l.simul.

pitatio[a] libris publicis[b] & ciuitatū aut prouinciarū eucauterijs[c] † sine aliqua ꝓbatione factę[d] penes fruētes[e] ereptæ[f], in functionē pristinā redeāt.

Iidem AAA. X.

CVm antea[g] ꝑ singulos viros,ꝑ binas verò mulieres capitis norma sit censa: nunc binis ac ternis viris,mulieribus autem quaternis ius vnius pendendi capitis attributum est[h].Quocirca[i] sublimitas tua huiusmodi census ꝑ Comanensium † & Ariatensium, & Armeniæ secundę Amasenorum † Helenoponti & Diocæsariensium Cappadociæ secundæ vrbis salubris ac tēperatæ perequationis[k] † modum monumentis publicis iubebit annecti.

† Comagenensium, & Amastriensium.Alc.hic. † Amasinorum Hellesponti,& Aelio Cæsariensium. Alciat. † Perequationes legit Alc. peræquationes, Pyr. hic

g CVm antea . olim qlibet homo masculus pro capite dabat quolibet anno certum cēsum forte bisantiū:& q̄libet duę mulierestā tundem.hæc pręstatio minuta est:quia duo vel tres viri prę stāt qđ olim vnus: quatuor mulieres , quod olim duę. Vel sic:qñ masculus nascebat,bisātius prę stabat:quando duæ fœminę.tātundē.& hæc consuetudo est hodie ī Sardinia:qa certū quid pręstatur cū nascit masculus vl fœmina.sed quocunq; modo ponas, qd ad titulū:Rñ.rustici tm̄ p̄stabant & nō ciues:vt.j.ti.j.&. j.ne rusti.ad vl.quę sunt cōtra nec eccl'ia Thessalonicen.vt.ś. de anno.l.fi.Accur.

Si originarius colonus culturā deserat:nulla dignitas uel autoritas eū excusare potest. Bar.

Impp.Arcad.& Honor.AA. XI.

ORiginarios[l] colonos nullis priuilegijs[m], nulla dignitate[n], nulla census[o] autoritate excusari præcipimus:sed amputatis oībus,quæ aliquoties ꝑ gratiā sunt elicita, dño vel fundo esse reddendos[p].

Adscriptitij & censiti penes dominos debēt remanere:& ipsos ignotos receptans etiā ignoranter,punitur in duodecim librarum argenti. tenetur etiā receptans ipsum cū alio similis æsti mationis restituere. Bar.

Iidem AA. XII.

SEruos[q] vl tributarios vel inqlinos[r] apud dños suos volumus remanere.Nam cū metu dāni[s] deterritus vnusquisq;,eū quē incognitum habuerit,à se cœperit propulsare[t]: voluntas fugiendi seruis nō erit.Nemo enm dñm suū deserit,sciēs nusquā sibi latendi locū esse derelictū[v]:sed aut cognitū sibi ingenuū vnusqsque susciṕiat:aut ad eū,qui se liberū esse simulauerit[x], à se submouebit,metuēs ijs,q̄ statuta sunt[y],obnoxius fieri. Si quis igitur ex memoratis[z] fugitiuis apud quemlibet fuerit repertus:duodecim[a] libras argēti fisco nostro inferat detentator:ipsi autem cuius fuerit, pręter eundem fugitiuum,alterum[b] etiam eiusdem ęstimationis inferre decernimus.

Liberi susceptiex utroq; uel altero ꝓparente censito,paternam sequuntur conditionem: & habens duo prædia potest transferre colonum de uno ad aliud. Bar.

Iidem AA. XIII.

DEfinimus†, vt inter[c] inquilinos[d] colonósve (quorum[e] quantum ad originem pertinet vēdicandam, indiscreta eadémque penè vi-

r Inquilinos.hoc expone:vt.j.l.prox.

s Damni.quod hac lege infertur. Accur.

t Propulsare.non recipiendo,sed reiciendo.

v Derelictum.sic.ff.de of.præsi.l.congruit.

x Simulauerit.& sic ignorās erat suscipiens.sed contra.ś.e. l.omnes.sol. vt ibidem.

y Statuta sunt.in hac.l.

z Memoratis. Not.memoratis:vt tollat contrarium.

a Duodecim.vel alia videtur imponi pœna:vt.ś.eo.l.oēs omnino.Sol. ibi de damno, hic pœna. Item cōtra.ś.de ser. fug.l.si quis.Sol.ibi ī seruo vere: hic nō. Vl plene dic:vt ī.l. quicunque no.e.ti. Item cōtra.j.de col. Illy.l.j.Itē contra.j. de col.Thra.Itē contradicit.l.quicunq;. omnes em̄ statuunt aliam pœnam. Sed dic,vt in.l.quicūq;. notaui.Item facit.j. eo.l.cum satis.in fi. &.ś.de metal.l.fina. Accur.

b Alterum.quem si non habet ęstimationē dabit:vt.ff.de leg.j.l.si quis inquilinos.ī prin.&.ś.de ser.fugi.l.quicunq;. & facit.ś.de ser.co. l.j.§.quod autē.ibi, recipere est refu.&c. & de fugiti.l.j.Accursius.

† Concor.cū hac.l.ij iuncta glo.super ver.liberi.extra de Iudæ. & Sarracen.

c DEfinimus. Vt inter. sub.& quamuis iter īquilinos &c. tamē defi.vt suscepti liberi &c.ne videat negligi:vt.ff.de iniu. l.itē apud.§.hoc edicto.sed tunc abūdat dictio quorū, tu sic defi.vt susce.li.inter inquilinos &c.suscepti dico vel vtroq; &ç.

Colonus & inquilinus quid differunt.

d Inquilinos.inquilinus consueuit dici in ciuitate,colonus in villa:vt.ff.de acqui.possessi.l.pignoris.sed hic pro eodem pōt poni.nā nec inhabitare sufficit in fundo nisi colat:nec colere potest,nisi habitet.& sic vtrūq; positum perfectum colonū significat.Vel dic qđ inquilini sunt castellani,quia & ipsi possunt esse cōditionibus alligati,licet non colant terram:vt argumen.ff.de excusatio.tut.l.non tantum.§.finali.& secundum hoc colonus est,siue habitet in ipso fundo siue nō,dummodo colat eū.Tertij dicunt:quod inquilinus est,qui alibi habitat,& alibi fundū colit:sed qui in ipso fundo habitat & colit,ipse est colonus.& hoc placet Io.& Azo.& Hug.& secundū hoc intellige leges de inquilinis tractantes vt hic,& supra eod.tit.l.omnes omnino.&.l.seruus.& infra de fun. rei pri.l. eum.&.ś.vtri.iu.l.possessionem.&.ff.de leg.j.d quis inquilinos.& de censi.l.forma.§.si quis.& sic magis adstringitur colonus,cui alibi non licet inhabitare.sed inquilino licet cōducere domū alibi.horū enim filij originarij sunt:vt.j.e.l.cū satis. §.cū autem.& hi c.Alij,vt Mar.coloni sunt,qui domum iam ædificatā in rure habitādam cōducunt sub certa mercede.sed qui ædificandam,superficiarij.

e Quorum.s.colonorū & inquilinorum vēdicandam &c. nam filij vtriusq; vendicantur:sed alij vt inhabitent solum & colant,alij vt colant,tenentur.& ideo dicit pene.

In nomi-

a In nomine.coloni & inquilini.

b Vel neutro.alꝫ vtroq;.i.altero puta patre,ſed matre libera.& dic cẽſito.i.colono vel inqlino:vt.ĩ.ti.iĵ.l.ĵ.in prin.& ſe cũdũ hoc ſequit patrẽ.ſic.ſ.de muri.l.fi.idẽ in eo q matre murilegula & patre curiali natus eſt:vt in auth.de na.li.in cu. depu.ſ.fi.alꝫ ſi nõ eẽt curialis, ſeq̃reť matrem:vt.ſ. de murile.l.ĵ,qui.Itẽ ſic.ĵ.e.l.ne diutius.& ratio eſt hoc caſu ne decrescat hoc genus hominum. Py.Itẽ nõ ob.ĵ.e.l. ne diutius. &.l.fi.qa ibi i ſeruis & quaſi.at hic liberi:vt.ĵ.e.l.cũ ſatis.ſ. j.& ex liberis fœminis. Alĵ habent vel vtroq; vel neutro. & tũc dic ſi vterque eſt cenſitus.i. colonus,patrẽ:ſi neuter, ſunt tñ eiuſdẽ cõditiõis pater & mater vt ambo adſcriptitĵ: & tunc idẽ vt patrẽ, vt hic.Si autem diuerſę conditionis ſunt pater & mater, vt pater cenſitus, mater libera, ſerua vel adſcriptitia: ſequatur matrẽ:vt.ĵ.l. ne diutius.ſ.fi. Alĵ dicũt,quod illa corrigit iſtã. Alĵ dicũt cenſito .i.adſcriptitio.& ſecũdũ hoc ſi vterq;,patrẽ,vt hic. ſi alter tm̃,tunc matrẽ:vt.ĵ.l.ne diutius ſi neuter cẽſi.adſcri. tunc patrem,vt hic. & ſecũdum hoc generalius loqtur lex iſta,quã dixerim.vel vt de omni genere colonorũ dicat.& qđ dicit quorum.ſ.omniũ colonorũ.& pene dicit:quia etiam in multis differũt aliq ab aliquibus:maxime,quia colonus eiuſque filius.præſcri.xxx.an.an ſe tuetur.quod in adſcrip.ſecus eſt:vt.ĵ.l.cum ſcimus.ſ.fi.&.l.cum ſatis.&.ĵ.de fun.rei pri.l. eum.&.ſ.de præſcri.xxx.an.l.omnes.

Parrus aliquando venrem non ſequitur.

detur eſſe conditio licet ſit diſcrimen in nomine[a] ſuſcepti liberi vel vtroq; vel neutro[b] parẽte cenſito, ſtatũ paternæ conditionis agnoſcant. Illud etiã ſeruãdũ eſt, vt ſi quando vtriuſq; fundi[c] idẽ dominus de poſſeſsione[d] referta cultoribus ad eã coloniã quę laborabat tenuitate, colonos tranſtulerit,ĩjdẽq; fundi ad diuerſorũ iura dñorũ qualibet ſorte[e] trãſierint,maneat quidẽ facta translatio[f]:ſed ita vt prædiĵ eius dñs à quo[g] coloni ꝓbantur fuiſſe traducti, tranſlatorũ agnationẽ reſtituat[h].

Colonus bona fide poſſeſſus fugiens apud aliũ reſtituitur primò bonæ fidei poſſeſſori:& poſtea cauſa originis agitatur.Bar.

Iidem AA. XIIII.

SI coloni[i],quos bona fide[k] quiſq; poſſedit,ad alios fugæ vitio tranſeuntes[l],neceſsitatẽ proprię conditionis declinare tentauerint; bonæ fidei poſſeſſori primũ oportet celeri reformatione ſuccurri[m]:& tunc cauſam originis & proprietatis agitari.

Coloni glebæ adſcripti cauſa dominorum non inquietantur.Bart.

Impp.Honor.& Theo.AA. XV.

COlonos nunquam fiſcaliũ nomine debitorum[n], vllius exactoris pulſet intentio:quos ita glebis inhærere præcipimus,vt nec puncto[o] quidem temporis[p] debeant amoueri.

Mulier originaria copulans ſe cum alio in cõſortium,cum ſua ſobole reuocatur.Bar.

Iidem AA. XVI.

MVlier,quæ fuiſſe originaria[q] docebitur[r],ſi cuiuſcunq; liberi hominis ſecuta conſortiũ[s],in vrbibus,vel in quibuſcunq; locis victura conſtiterit:eius omnem ſobolem[t] ſecundum vetera conſtituta conueniet reuocari.

Colonus contrahendo domino,circa dominũ non parit præiudicium.Bar.

Iidem AA. XVII.

PEr colonũ[v] præiudicium poſſeſsioni inuito vel inſcio domino imponi non poſſe[x], & iure & legum autoritate declaratur.

m Succurri.vt ei reſtituat poſſeſsio ſtatim.Sed qua actione? Rñ.cõdictio.ex lege vel officio iudicis,vel ac.in factũ ex ęquitate huius.l.& ſic intellige aliã.l.huius ti.ſ.e.l.oẽs omnino.& l.oẽs ꝓfugi.& alꝫ.& hæc intenteť corã iudice terræ in qua aufugit,corã quo conuincať:vt in auth.de mã.prin.ſ.ſed etiã.& cauſa ꝓprietatis corã iudice terrę,vnde aufugit:vt.ſ.vbi cãſta.l.j.Itẽ no.primo poſſeſſoriũ, q̃ petitoriũ itẽtari:vt.ſ.de rei ven.l.ordinarĵ. cũ concor.Itẽ hęc reuocatio fit autoritate dñi propria:vt ĵ. l.fi.ſed illud,qñ dñs adhuc poſsideret.et ille aliquid illicite agit,hic nõ poſsidet vel ibi poterat de facto dñs:hic nõ cum erat apud aliquẽ potentẽ:vel ipſe ſit potens:vt oĩno nõ poſſit capi à dño. & ꝓ hoc,q̃ ſua autoritate qñq; põt.ĵ.de col. pa.l.j.in fi.Item hoc etiã ſi ad eccleſiam hic cõfugit:vt.ſ.de ĵs,qui ad eccl.cõfu. l.præſenti.ſ.fi.Item non ob.priui. vt.ſ. eo.l.originarios.Itẽ reſtituiť cũ filĵs & peculio: vt.ĵ.de col. Thracen.l.j.&.ĵ.e.l. cum ſatis.in prin.& hoc niſi ſit factus epiſcopus:vt in aut. de ſan.epi.ſ.ſed hęc quidẽ.vel clericus in poſſeſsione eadẽ: vt ĵ.eo.ſ.adſcriptitios. vel niſi.xxx.an.ſeruierit curiæ: vt.ĵ.de fun.reipu.l.eũ qui.Item cum fugitiui retineant poſ.niſi ab alio poſsideatur,vel diu ſic ſtet:vt.ff.de acq.poſ.l.j.ſ.per eum. &.l.iĵ.ſ.ſi ſeruus.quomodo reuocat quod habet? Rñd.alterũ illorũ erat:dicit enim,ad alios reuocatur quatenus non habet. ſed & vtrobi & vti poſsidetis habet locum forte,qñ poſſeſ.retinet.vt no.ſ.vbi cau.ſta.l.j.

Poſſeſſorium ante petitorium intentari debet.

a In nomine.coloni & inquilini.

b Vel neutro.alꝫ vtroq;.i.altero puta patre,ſed matre libera.& dic cẽſito.i.colono vel inqlino:vt.ĵ.ti.iĵ.l.ĵ.in prin.& ſe cũdũ hoc ſequit patrẽ.ſic.ſ.de muri.l.fi.idẽ in eo q matre murilegula & patre curiali natus eſt:vt in auth.de na.li.in cu. depu.ſ.fi.alꝫ ſi nõ eẽt curialis, ſeq̃reť matrem:vt.ſ. de murile.l.ĵ,qui.Itẽ ſic.ĵ.e.l.ne diutius.& ratio eſt hoc caſu ne decrescat hoc genus hominum. Py.Itẽ nõ ob.ĵ.e.l. ne diutius. &.l.fi.qa ibi i ſeruis & quaſi.at hic liberi:vt.ĵ.e.l.cũ ſatis.ſ. j.& ex liberis fœminis. Alĵ habent vel vtroq; vel neutro. & tũc dic ſi vterque eſt cenſitus.i. colonus,patrẽ:ſi neuter, ſunt tñ eiuſdẽ cõditiõis pater & mater vt ambo adſcriptitĵ: & tunc idẽ vt patrẽ, vt hic.Si autem diuerſę conditionis ſunt pater & mater, vt pater cenſitus, mater libera, ſerua vel adſcriptitia: ſequatur matrẽ:vt.ĵ.l. ne diutius.ſ.fi. Alĵ dicũt,quod illa corrigit iſtã. Alĵ dicũt cenſito .i.adſcriptitio.& ſecũdũ hoc ſi vterq;,patrẽ,vt hic. ſi alter tm̃,tunc matrẽ:vt.ĵ.l.ne diutius ſi neuter cẽſi.adſcri. tunc patrem,vt hic. & ſecũdum hoc generalius loqtur lex iſta,quã dixerim.vel vt de omni genere colonorũ dicat.& qđ dicit quorum.ſ.omniũ colonorũ.& pene dicit:quia etiam in multis differũt aliq ab aliquibus:maxime,quia colonus eiuſque filius.præſcri.xxx.an.an ſe tuetur.quod in adſcrip.ſecus eſt:vt.ĵ.l.cum ſcimus.ſ.fi.&.l.cum ſatis.&.ĵ.de fun.rei pri.l. eum.&.ſ.de præſcri.xxx.an.l.omnes.

c Fundi.in quorum quolibet habet colonos:vt.ſ.fa. erciſc. l.quoties. Accur.

d De poſſeſsione.alias poſſeſsionis refectæ.alias poſſeſsione refecta.

e Sorte.alias ſorte,alias fronte.& dic,quia cõſtituit ſeruitutẽ vſusfru.vel aliam,vel pignorauit. Vel verius dic vendẽdo vel alienando alio modo.

f Translatio.non valet alienatio talium:vt.ſ.e.tit.l.quemadmodum.ſed trãslatio ſic,vt hic.ſic in marmore:vt ſupra de edi.priua.l.ĵ.

g A quo.ſ.fundo.vel dic domino,quod eſt verius.

h Reſtituat.cõdictione ex hac.l.cõuentus ab emptore vel ſiĵs,nõ rei vẽ.& facit.ſ.commu.vtriuſ.iu.l.poſſeſsionũ.de le. j.l.ſi quis inquilinum.&.ſ.l.ĵ.&.l.quemadmodum. Vel dic of.iud.vt no.ſ.e.l.quemadmodum.

i SI coloni.large ponit,& comprehẽdit omnes ſolo adſtrictos:vt.ſ.e.l.quemadmodum.

k Bona fide.dñs fuerit vel non.arg.ſ.loca.l.ſi quis conductor.&.ĵ.l.prox. Quid ſi mala fide? videtur idem: vt.ff.de vi & vi ar.l.j.ſ.qui vi à me. Iudiciũ enim quo hic agitur,eſt poſſeſſoriũ ſicut vnde vi.vnde nõ debet quæri,an iuſte vel iniuſte poſſideat:vt.ff.de acqui.poſ.l.iĵ.ſ.ex contrario.& ad idẽ. ff.cõmo.l.ita.& hic ſubaudi maxime.ſed ad onus probandi in petitorio quęriť de bona fide:vt.ſ.de proba.l.vis eius.ſed haç l.non niſi bonæ fidei conſulitur.

l Tranſeuntes.eſt enim vitiũ animi & etiã rei inhærẽs,qđ vſucapionem impedit:vt.ſ.de ſer.fug.l.j.&.ĵ.e.l.cum ſatis.

Colonos

a COlonos. Parte. qa denegamus prędicta colonis. ad qđ j. de mā. & col. pa. l. fi. de fu. col. l. j. & in authē. de manda. prin. ſ. ſed etiā. &. ſ. e. ti. l. originarios. &. l. oēs omnino. et. j. de re mili. l. quicūq;. & not. colonos hic large dici p omni adſtricto ſolo: vt. ſ. e. l. oēs omnino. & facit. j. de cohor. l. ſi cohortalis. ī fi. &. ſ. de ſpectaculis. l. ſi qua. ibi, neque iā poſthac. Ac.

b Ltibus. Celeritatē. ſic. ff. ſi cer. pe. l. quidam. & ſ. de iudi. l. properādum. Acc.

c Conditionis. q̄ ſunt plures: vt no. in ti. & licet in alijs differunt in hoc tamen cōueniūt, quod hęc lex dicit.

d Necne[a]. ſi ergo retiet poſ. & litigat colonus ſatiſdando vt ſubijcit, & ſic eſt econtra. ſ. loc. l. ſi qs cōductor. So. hic nō erat cōductio finita ibi ſic. Vel dic, p̄ toſtabaſ, q̄ nolebat ſibi p̄deſſe poſ. quominus p̄bet: ibi nō. Vl̄ verius vt ibi, no taui. Acc.

e Poſsident. hic accipe talēquod eſt. j. & qđ eſtī medio, interpoſitio eſt.

f Eos. ſ. dominos.

g Colonorū. habeas colonorū. et ſic p̄deſt dño p̄ſtatio diuturna. ſic. ff. de vſur. l. cū de in rē. et C. de fideic. l. j. &. j. de fūdis patrimo. l. ius ēphyteuſis. Sed cōtra. ff. de proba. l. cū de indebito. ſ. j. Sol. ibi ſemel & paruo tempore, hic decē an. quia dicit longinquā. ad qđ inſt. de vſucap. in princ. arg. ff. ſi ſer. ven. l. ſi quis diuturno. et ar. j. e. tit. l. cū ſatis. ſ. ī. &. ff. de aqu. plu. ar. l. j. in fin. Sol. ibi negligens: hic ſapiens. Item op. quia ſi poſſeſſ. coloni eſt; ergo locatio nulla: nec ēt poſsidet dominus p̄ colonum: vt. ff. de vſucapion. l. ei à quo. Solu. hic ſciens, rem ſuam cōduxit. Vel verius hic de dominio nō erat quęſtio: ſed an hoc locaſſet, ſed de dominio aliū non ſe dominum dicebat, & ab eo conduxit, alias eſt dominorum. & tunc iunge præcedentibus. Accur.

h Cēſemus. abundat propter verbū ſancimus, quod eſt ſ. vel ne propter prolixā interpoſitionē videatur oblitus. A.

i Dependitur. i. depēdi poſtulaſ. vel dic, deprehenditur.

k Quod omnes. hic incipit forma cautionis. Accur.

l Accipiatur. no. aſs per duos mēſes tenetur: vt arg. ſ. de fideiuſ. l. & ſi fideiuſ. ſed quare obligatio renouaſ, cum inſtātia ſit finita: vt. ſ. de iu. l. properādum? Sol. illa corrigit iſtam. Vel in hoc caſu ſpeciale, vt ibi, Vel verius hic ante litem conteſtat. fuit acceptus.

m Deponantur. ſic. ff. vt leg. no. ca. l. poſtquam. ſ. j.

n In. χειμηλιαρχίω. ad hoc ſupra, de bonis auto. iud. poſsiden. l. fina. in fin. & de vſu. l. acceptam. Item not. fieri ſequeſtrationē, quod eſt ſpeciale. regulariter cōtra. qđ dic: vt. ſ. de prohi. ſeque. l. j. quę eſt contra.

o Remaneant. depoſiti dicti reddi-tus.

p Reſtituantur. eſt ergo cauſa inter dominium & colonum: licet P. intelle xerit hanc legem, q̄ ſit cauſa inter vnū dominum & alterum qui dicit ſe dominum. Item no. di ci dominum qui dominus non eſt, eo quod domini cōſue uerunt locare, & talia poſtulare.

q Auro. vt. ſ. pro xi. reſpon.

r Vendātur. propter conſummationem fructuū. ad qđ ff. de gla. le. l. j.

s Functiones. id eſt, tributa, quæ coloni pro terrula ſua & dominus pro ſua quā colonus tenet, ſoluere debet: vt ſupra eodem. l. ij. & in authentic. de col. ſ. nullus. colla. ix. pro ea vero de qua litigatur, vel cuius occaſiōe: ſeruatur, qđ hic dicitur.

t Qui. ſ. domini.

v Moris erat. idē poſſumus dicere de decimis: vt ſi ruſtici cōſueuerūt dare dominis, vt ipſi dent eas eccleſijs, ſeruetur cōſuetudi: alias ipſi ruſtici eas p̄ſtent, ſecundum Pi. ad quod. ff. de admini. tut. l. ſi ſine hærede. ſ. Lucius.

x Inferre[b]. Hic primo cōueniri fideiuſſor videt, q̄ reus. Sed

Coloni adſcriptitij ad nullum honorem etiam humilioris militiæ uocantur: nec etiā magiſteriæ poteſtatis apparitores conſtituuntur. Bart.

Imp. Valentinianus A. XVIII.

COlonos nulla ratione ad vllum quāuis humilioris militiæ locum ſinimus admitti: ſed nec apparitores magiſteriæ poteſtatis, cenſibus adſcriptos probari concedimus: quia in hac parte[a] & dominorum iuri, & publicæ conſulimus honeſtati.

Si de terræ dominio inter dominum & colonum eſt diſceptatio, cum locatio negatur, ſatisfacere tenetur colonus conuentus de reſtituendo fructus et redditus ſine procraſtinatione, ſi dominus obtinuerit in cauſa: quæ ſatiſdatio durabit triennio: & poſtea reuocatur. Si uerò colonus hoc facere noluerit, uel non poterit: tunc redditus in agro conſiſtentes deponuntur. Si cō ſiſtunt in ſpeciebus, iudicis uenduntur arbitrio, et pretium modo prædicto poſtea ſequeſtratur. publicas autem functiones ſoluet dominus, uel colonus ſecundum conſuetudinem antiquitus obſeruatam. Bar.

Imp. Iuſtinianus A. Demoſtheni præfecto. XIX.

Ltibus † imponentes celeritatē[b], ſancimus, ſi qñ coloni cuiuſcunq; conditionis[c] contra dominos terræ declamauerint, ſuper hoc ipſo dubitantes, vtrum is terræ dñs eſt, nécne[d], an ipſi coloni dominium ſuæ terrę poſsident[e] (eos[f] tamē dicimus, qui nō ex longo prolixóq; tēpore, vel longinqua & inueterata reddituum ſuſceptione ſufficientem habent cautelā: in quibus caſibus, nec cōtradicendi quidem licentia colonis relinquitur, lōgi tēporis præſcriptione, vel reddituum frequentiſſima cōſequentia, colonorū[g] impetū excludēte) talem eſſe ſuper redditu vel publicarū functionū p̄ſtatione formā cenſemus[h]: vt ſi tales coloni, quales prędiximus, idoneū ſi deiuſſorē totius ſummæ, quæ ab his dependitur[i], præſtiterint, q̄ oēs[k] redditus ſine vlla procraſtinatiōe, ſi melior cā dñorum iudicetur, eis reſtituēt, & talis fideiuſſor p̄ trienniū accipiatur[l], eóq; impleto iterū renouetur: coloni in medio nullo mō ſup̄ redditibus à dñis inquietent. Si autē hoc coloni minimè facere voluerint, vel potuerint: tūc ijdem redditus p̄ officiū iudicis annui exigant p̄ ſolita tpa, ī quę etiā dñis dependebant, & deponant[m] † in ęde ſacra, vel ī † χειμηλιαρχίω. [n] ciuitatis, ſub qua poſſeſsio ſita eſt: vl̄ ſi locales eccl̄ia ad ſuſceptionē pecuniarū idonea nō ſit, in metropolitana eccleſia remaneant[o] cū omni cautela, & poſt pleniſsimā definitionē vel dñis dent, vel colonis reſtituant[p]. Sinaūt redditus nō in auro[q], ſed in ſpeciebus inferūtur, vel in totū, vel in partē: iterū p̄ officiū iudicis fructus vēdant[r], & p̄tia eorū ſecūdū p̄dictum modū deponant. Hęc de redditibus definientes, ad publicas trāſeamus functiones[s]. Et ſi quidem coloni more ſolito eas depēdebāt, ipſi maneāt in priſtina cōſuetudine, nullo p̄ iudicio dñis generando, qui[t] etiā q̄eſcētibus colonis & nō cōtradicētibus, ad publicū tributarias functiōes minimè ire bāt. Sinautē moris erat[v] dños totā ſummā accipere, & ex ea partē quidē in publicas vertere functiōes, partē aūt ī ſuos redditus habere: tūc ſi q̄dē fideiuſſor à colonis deſ, eū dē fideiuſſorē dñis ſine p̄iudicio litis tātā ſummā inferre[x], quātā tributa publica faciūt, vt à dñis publicis rōnibus p̄ ſoluatur: nullo ex hoc colonis p̄iudicio generādo. ſup̄ redditibus em̄, dñi fideiuſsione fiāt cōtenti. Sinautē fideiuſsione ceſſante, ad ſequeſtrationē res veniāt, et pecūiæ deponāt: ex earū ſūma tātā iudices ſeparare, quāta ad publicas ſufficiat functiones, & eā diſpoſitionē dominum accipere: quatenus ipſe eā p̄ſoluēs, publicas acci-

† Pro prine. huius. l. vide ca. peruenit. in gl. ij. extra de cenſibus.

a Super hac gl. vide in. ę. quærelam. in fi. extra de elect. vbi videtur dicere cō tra hunc tex. & hanc gloſ. ſed ſolue, vt hic per doct. Io. de Plat.

† Hunc caſū ſequeſtratio nis ponit e. tiam gl. inter alios caſus ſpeciales ſ. c. ij. extra de ſequeſtratione poſſ.

† Κτήματα, xiω vox eſt, quę locū deſignat in quo res pretioſæ, ac in delicijs habitæ conduntur. Et. Κτήματα, opes ſūt, theſauri pecunię repoſitæ, inſtrumenta p̄tioſa, aurea vaſa, vulgo clinodia, res pretioſæ, & care ſepoſitæ quod huc inferre quoniam placuit lectio noſtra parum probatur à Pyrr. ea tamen nō videtur reſpuenda, viq quæ maximè rei congruat.

b Vide de materia huius gl. per Io. de Pla. hic ſ. e. poſt medi. ibi ſēt ibi tam.

Sed hodie cõtra p auth. de fideiuſ. col. j. niſi dicas impropríe ſi deiuſſorem. i. repromiſſorem, & ipſe colonus non obliget ſe.

a Functionum. hãc ſecuritatẽ fecit ſuſceptor: vt. j. de colo. fun. pa. l. placuit. quã ſi nõ reddat colonus domino per triennũ, cadit à locatione: ſicut emphyteuta ab emphyteuſi: vt. ſ. de iure emphy. l. ij.

b NE diutius. Libero. alias deeſt & libero vl'ad ſcriptitia: & hæc eſt lex Iuſt. miſſa ad Senatum.

c Legibus. quas nõ habemus, niſi in ſeruis vel ancillis: vt ſ. de rei vẽ. l. partũ. & de lib. cau. l. fi. & in caſu ſpeciali: vt. j. de ag. & mã. l. ij. ho die autem aliter eſt: vt hic, &. j. l. fi. & in auth. conſti. quæ ex adſcrip. in prin. col. v. Itẽ facit. ſ. e. titu. l. mulier. &. j. l. prox.

d Ventrem. ſic. ſ. l. prox. cũ cõcor. ſed fallit in libera, quæ iũgit' tamiaco: vt. j. de prędĳs tamia. l. j. Itẽ i murilegulo: vt ſ. de murileg. l. fi. Itẽ & in filĳs inquilinorũ & colonorũ natorũ ex libera: vt. ſ. e. l. definimus. nam hic in nato ex adſcriptitio & libera. Itẽ fallit i libertis curię, quos ſequũtur filĳ: vt in decre. xĳ. q. ĳ. de libertis. & i libertis eccleſiæ, ſicut alĳs in decre. xv. q. vl. cũ multæ. Item in filĳs Aldiorũ: vt in Lõbar. de cõiu. ſer. vel Aldi. l. iĳ. q̃ oẽs ſũt cõtra. Item in honoribus ſequunt' patrẽ vt. ff. de ſtat. ho. l. cũ legitime. & de ſen. l. filiam. Item ex delicto patris qñq; puniunt' filĳ: vt. ſ. ad legem Iul. ma. l. qſqs. Itẽ ſi pater pepigit filiũ monaſterio, obligat eũ: vt in decre. xx. q. j. p totũ. Item quando nondum erant nati vel concepti, quando pater decurionatum amiſit non dicuntur filĳ decurionis: vt. ff. de decur. l. ĳ. ſ. in filĳs. Accur.

NE diutius dubitetur ſi quis ex adſcriptitia & libero[b]: vel ex adſcriptitia & ſeruo, vel adſcriptitio & ancilla fuiſſet editus: cuius ſtatus ſit: vel quę peior fortuna ſit, vtrũ ne adſcriptitia, an ſeruilis: ſancimus ea quidẽ, quæ in anterioribus legibus[c] cauta ſunt pro tali progenie, quę ex mulieribus adſcriptitĳs & viris liberis progenita ſit in ſuo ſtatu relinqui: vt ſic ſit adſcriptitia, ples ex tali copulatione

piat ſecuritates: reliqua quantitate, q̃ in redditus puros remanet, in tuto collocanda, & litis terminũ expectante: nullo præiudicio ſiue colonis, ſiue dominis ex huiuſmodi ſideiuſſione, vel ſequeſtratione vel publicarũ functionum ſolutione generando: ſed omni cauſa in ſuſpenſo manẽte, donec iudicialis ſentẽtia, quæ de toto negotio ꝓcedit, omnẽ rẽ aperiat: & oſtendat quis dñs terræ cõſtitutus eſt, & ad quẽ publicarũ functionũ[a] ſecuritas debet in poſterũ fieri, ſeu redditus peruenire vel permanere. Recitata ſepties in nouo cõſiſtorio palatĳ Iuſtiniani. D. Decio V. C. Conſ.

Natus ex adſcriptitio & ſerua, vel adſcriptitia & ſeruo, uentris ſequitur cõditionem. Item inter ſeruos & adſcriptitios modica differẽtia eſt. Bar.

Idem A. ad Senatum. XX.

NE diutius dubitetur ſi quis ex adſcriptitia & libero[b]: vel ex adſcriptitia & ſeruo, vel adſcriptitio & ancilla fuiſſet editus: cuius ſtatus ſit: vel quę peior fortuna ſit, vtrũ ne adſcriptitia, an ſeruilis: ſancimus ea quidẽ, quæ in anterioribus legibus[c] cauta ſunt pro tali progenie, quę ex mulieribus adſcriptitĳs & viris liberis progenita ſit in ſuo ſtatu relinqui: vt ſic ſit adſcriptitia, ꝓcreata. Si quis aũt ex ſeruo & adſcriptitia, vel ab ancilla & adſcriptitio fuerit editus: matris ſuæ ventrẽ[d] ſequatur & talis ſit conditionis, qualis & genitrix fuit, ſiue ancilla, ſiue adſcriptitia: qđ hactenus in liberis tm̃ et ſeruis obſeruabatur[e]. Quę em̃ differẽtia inter ſeruos & adſcriptitios intelligatur[f], cũm vterq; in domini ſui poſitus ſit poteſtate & poſsit ſeruum cum peculio[g] manumittere, & adſcriptitium cum terra dominio ſuo expellere?

Sola cõfeſſio uel ſcriptura, in qua quis enũtiatiuè ſe alterius adſcriptitium aſſeuerat, nõ præiudicat, nec ſtatum mutat, niſi ſit aliĳs adminiculis approbata, ſcilicet ex diuturna præſtatione, quam faciunt aliĳ adſcriptitĳ, aut quia alia conceſſio emanauerit de eadem. Bart.

Idem A. Iuliano præf. præ. XXI.

CVm ſcimus noſtra iura nolle præiudiciũ generare cuiq; circa conditionẽ neq; ex cõfeſsiõibus[h], neq; ex ſcriptura[i], niſi etiã ex aliĳs argumentis aliquod acceſſerit incrementũ[k]: ſancimus ſolã confeſsionẽ, vel aliã quãcũq; ſcripturã ad hoc minimè ſufficere, nec adſcriptitiam conditionẽ[l] cuiquã inferre, ſed debere huiuſmodi ſcripturę aliquod aduenire adiutorium[m] quatenus vel ex publici cẽſus adſcriptione[n], vel aliĳs legitimis modis[o] talis ſcriptura[p]

l omnes profugi. in fi. ſerui non: vt ſupra de iud. l. ſeruus. Vel dic quo ad dominũ ſeruos: vt not. ff. de ſtat. ho. l. ĳ. Item adde quod no. inſti. de iur. perſo. Item fit liber ſeruus, vel ancilla, ſi contrahit matrimoniũ cum libero, vel libera domino ſciẽte: ſed nõ adſcriptitius: vt in anthen. de nupt. ſ. ſi vero ab initio. colla. iiĳ. &. j. e. l. fi. ſed an de peculio tenetur dominus pro adſcriptitio? Rñd. ſic: vt. C. quod cum eo. l. dominos. & argumen. ſ. de ſacroſanct. eccle. l. ſi quis presbyter.

g Cum peculio. & ſine eo: vt ſupra de pec. eius qui li. l. j. Accur.

h CVm ſcimus. Cõfeſsionibus. ſolis in iure vel extra: vt ſtatim dicet.

i Ex ſcriptura. ſcilicet ſola.

k Incrementum. quo accedẽte fit qñque colonus, vt ſi poſt ſcripturã, qua ad habitandum ſe obligaſſet xxx. an. ſteterit: vt infra eodem titulo. l. cum ſatis. ſ. cum autem. ſi autem adiecit in ſcriptura qđ vt adſcriptitius ſtare volebat & ſic fatebatur: tũc fiat adſcriptitius: vl' ſi dicta ſcriptio vel alius ſimilis modus interuenerit, vt ſubĳcit.

l Cõdictionem. alĳs conditionẽ: quia ſolum vt adſcriptitius condixit. ad qđ ſupra de liber. cau. l. ad probationem. alias conditionem id eſt inſtrumentũ conditionis adſcriptitię per ſe factũ vel aliã &c. quandoque per alium. vel dic conditionẽ, id eſt, inſtrumentum per conditionalem, id eſt, notarium factũ: vt ſupra, qui po. in pig. l. ſcripturas. vel aliam &c. vt per ſe vel per alium. Accur.

m Adiutorium. ſic in cõparitionibus literarum: vt in auth. de fide inſtrumento. ſ. in his vero. & in quæſtionibus ſeruorum: vt. ff. de quæſti. l. j. in prin. ſic & in authen. de nu. ſ. quia vero. & not. quod quæ non proſunt ſingula multa iuuant: vt hic, &. ſ. de teſtamen. l. ſancimus. &. C. ad Velleian. l. ſi mulier. & in authen. vt immo. ante do. &. ſ. qui. po. in pigno. habeã. l. fi. authen. quo iure. in fin. & infra de fun. pa. l. finali. ſed arg. contra ſupra, qui mil. l. j. &. ff. de adminiſtra. tut. l. ita autem. ſ. geſsiſſe. ſed hoc hic facit rei magnitudo: vbi dicit, melius eſt &c. Accur.

n Adſcriptione. quia in cẽſum velut ſuos adſcriptitios deduxit volentes: & quia ipſe quaſi adſcriptitium in cenſum capitis ſe deduxit ſecundum. Al.

o Legitimis modis. puta per ſecundam ſcripturam: vt infra dicit: vel quia longo tempore ſic ſoluit, vt in ſcriptura cõfeſsionis adſcriptitiæ conuenit: vt ſupra eodem. l. litibus. in principio.

p Talis ſcriptura. qua adſcribit ſe terræ confitendo ſe adſcriptitium

scriptitiũ,& talẽ ibi velle morari:& per consequens nolle discedere.aliud si tm̃ ꝓfitebaꝛ nolle discedere:vt in princi.dixi.

a Ex pluribus.ecce q̃ nocent,& q̃ non ꝓsunt &c.& facit.ff. de re iu.l.quoties dubia.&.C.de epis.audi.l.nemo.Sed cõtra. ē.de trãs.l.fi.Sol. ibi in trãsactione & ad bonũ:nõ ad malum valet.vt ibi not.

b Cõfessiõibus. extra ius factis: vel etiam in iure, nõ in figura iudicij libera lis causę:vt hic,et.ś. de liber.cau.l.nec si volens.&.l.liberos. &.l.interrogatũ. & l.parentes.secus si in figura iudicij:vt eo. ti.l.iubemus.

c Scriptura. prædicto modo facta.

† Facit ad hunc text.Felin.in capi.si cautio. extra de fid. instr. ĩ iiij. co. post mediũ. versi. fallit nono. & in col. xj. versic. fallit vltimo. Depositio est coram iudice profectio.

d Cõfessio.in scriptis vel sine, coram iudice, vel notario etiam extra ius.

e Depositio.corã iudice ꝓfessio dicit depositio.& de hac ĩterserit cũ dicit,qd enim &c. Accur.

f Sine vi. hoc innuit ēt extra ius: cũ in iure non sit verisimile pati vim:vt.ff. quod me.cau.l.non est verisimile.

g Quid enim.interpositio est. Ac.

h Conditionale instrumentũ.i.ad scriptitiæ cõditiõis. vel dic.i.notarij:vt ś.dixi. Acc.

i Et inter acta.vel etiã extra ius fit confessus:vt.ś.dixi. regulr enim tm̃ valet qd̃ fit extra ius,quãtum qd̃ fit coram iudice:vt.ś.de pa.l.pacta nouissima.& de transac.l.siue apud. & de lib.cau.l.interrogatã.Sed fallit:vt ś.de cõfes.et isti.l.de adop.ꝯ.fi.Itẽ not.eũ stare sue confessioni vel scripturæ.sic & alś etiã si nõ sit tãta solẽnitas:vt.ś. arbitru,l.fi.&.ś.de fabri. l.si quis.Item & ille q se exhęredauit:vt ff.de contra ta.l.nõ putauit.ꝯ.si qs sua.

adiuuetur. melius etenim est in huiusmodi difficultatibus, ex pluribus[a] capitulis cõditiones ostẽdi,& non solis cõfessionibus[b],neq; scripturis homines fortè liberos ad deteriorẽ detrahi fortunã. Sin aũt est† scriptura[c],et post scripturã confessio[d] seu depositio[e] sine vi[f] & necessitate tamen interuenerit(quid em̃[g] si conditionale[h] instrumentũ,vel aliã chartulã,in qua subscripsit,et intimauit:& inter acta[i] deposuit sese colonũ fuisse adscriptitiũ:)tũc ex vtroq; genere obligationis, id est tam scripturæ,quã cõfessionis vel depositionis,talẽ eũ esse credendum,qualẽ se & scripsit,& inter acta deposuit. Illud quoque[k] nõ inelegãter dubitabatur,si coloni filius per trigin ta annorũ curricula,vel forsitan per quadraginta seu ampliora adhuc viuente patre et agricolturã peragente,ipse in libera cõuersatiõe[l] morabaꝛ: & dñs terrę,quia per patrem ei satisfiebat,nõ etiã prẽsentiã eius exigebat, an post obitũ patris,vel postquã fortè inutilis[m] is existat,& ruri non idoneus[n],põt excusari filius longinqua libertate abutendo:et quod per multos annos neq; agrũ coluit,neq; aliq̃d colonarij operis celebrauit, cũm nõ posit dñs incusari ꝓpter suã desidiã,cui per patrẽ[o] eius oẽ, quod voluerat accedebat. in oĩbus itaq; hmõi speciebus satis acerbũ nobis videt dño p̃ iudicari colonorũ[p] absentia, qui rure nati[q],& postea absentes,per suos vel patres,vel fratres,vel cognatos agricolturã peragebãt. cũ enim pars quodãmodo corporis eius p cognationẽ in fundo remanebat[r]:nõ videtur neq; abesse, neque peregrinari:neq; in libertate morari. Maneat itaq; domino ius inconcussum, & donec eius vel antiquitas[s], vel posteritas[t], vel cognatio in agrum remaneat, ipse videatur ibi recedisse.

Adscriptitius fugiens sicut seruus sui furtũ facit,licet liber sit:& ideo à tali fortuna non liberatur triginta annorum spatio: sed cum sua sobole idem adscriptitius remanet. Item nullus debet colonum uel adscriptitium alienũ occultare:& suscipientes etiam ignoranter nisi restituant illum pœnis hic insertis tenentur.Bar.

Idem A. Ioanni præ.præt. XXII.

CVm satis[v] inhumanum est terrã,quę ab initio adscriptitios habebat,suis quodammodo membris defraudari,& colonos[x] in alĩs terris demorantes dños terrę maximis damnis afficere,cẽsemus, quẽadmodũ in curialiũ cõditione nemo ex temporali cursu[y] liberatur:ita nec adscriptitiæ conditioni suppositus,ex annalibus curriculis quantacunq; emanauerint,vel quacũq;[z] ꝓlixa negotiatiõe[a] aliquis sibi vẽdicet libertatẽ;sed parando à solo liberãtur à cõditione adscriptitia,vt dictũ est: & hoc dictũ est ad similitudinẽ serui fugitiui,qui in fugam se conuertendo non prẽscribit sibi libertatẽ lõgo tempore:vt.ś. de ser.fug.l.j.

b Idoneus.vel est senex.

c Per patrem.sed non conuertitur:imo in fi.huius.l.& fa.ś. de an.ex.l.j.&.l.fi.

d Colonorum.i.filiorũ coloni:nec tamẽ deterioris conditionis erunt quã pater:vt.j.l.proxi.ꝯ.j.

e Nati.idem si alibi.ar.j.l.proxi. licet quidam cõtra. sub. ergo maxime.

f Remanebat.secus ergo si nullus remanserat.per quod collige ꝙ coloni nõ adscriptitij sit filius: quia ĩ eo secus:vt.j. l.proxi.item not.ꝙ dicit cognatorũ. i. fratres vl̃ similes,cũ quibus patrimoniũ seruiẽtis fit commune:ĩ alĩs secus:vt.ś. de liber.cau.l. multis.Item contra.j.de fun.re.pri.l.eũ.Sol. ibi nemoremãserat. Vel ibi ab alio detinebatur,hic à se. & eodem modo sol.ff. de diuer.prẽscri.l.lõge.vel ibicum solo. Itẽ facit.ś.ad.l.Iuli. ma.l. quisquis.Item no.circa prædicamẽtum situm esse.Itẽ facit.ff.de vsufruc.l.si cui.& q.mo.vsufr. ami.l.is cui.Itẽ quid si esset natus, anteq; pater esset colonus? Rñ.vt.j.l.proxi.ꝯ.j. item facit.ś.de præscrip.xxx.an.l.iij.

g Antiquitas.paterna.

h Posteritas. filij. item nota,ꝙ retinẽdo partẽ videt retinere totũ.arg. ff.de ser.ru.prę.l.vna.A.

Partem retinens, totum retinere videtur.

i CVm satis. sicut curialis longo tempore nõ potest se liberare à curiali conditione, sic nec adscriptitius nec etiam soboles eius si ue nata sit in eo fundo, siue alibi. nam ipse & sua soboles remanent adscriptitię cõditionis, nec se se

remaneat adscriptitius, & inhæreat terræ. & si se celauerit, vel separare se conatus fuerit, secundū exemplū serui fugitiui sese diutinis insidijs furari intelligatur[a], & sit suppositus † vnà cū omi sobole sua [b]: & si in alia terra eam fecerit[c], huiusmodi fortunę & capitali illationi: nulla liberatione ei penitus cōpetente [d]. Cùm autē Anastasiana lex hoīes, qui per tringinta annos colonaria detenti[e] sunt cōditione, voluerit liberos[f] quidem permanere[g], non autē habere facultatē terra derelicta in alia loca migrare: & ex hoc quere batur, si etiā liberi eorū [h] cuiuscunq; sexus, licet non per triginta annos fuerint in fundis vel vicis, deberent colonariæ esse conditionis, aut tantū modo genitor eorū, qui per triginta annos huiusmodi cōditiōi illigatus esset: sancimus liberos colonorū esse quidē in perpetuū secundū præfatā legē liberos, & nulla deteriori cōditione[i] prægrauari, non autē habere licentiam relicto suo rure, ad aliud migrare sed sed semp terrę inhęreāt[k], quā semel colendam patres eorū susceperunt[l]. Caueant autem possessionum domini, in quibus tales coloni [m] constituti sunt, aliquā innouationē vel violentiā eis inferre. si em̄ hoc approbatum fuerit, & per iudicem[n] pronuntiatū: ipse prouinciæ moderator, in qua aliqui tale fuerit perpetratum, omnino prouideat: & læsionē, si qua subsecuta est, eis resarcire, & sic veterem consuetudinem in redditibus prę̄stā dis eis obseruare: nulla [o] nec tunc licentia cōcedenda colonis fundū vbi commorātur, relinquere. & hoc tam in ipsis colonis, quàm in sobole eorū[p], qualiscunq; sexus vel ętatis sit, sancimus: vt & ipsa semel in fundo nata remaneat in possessiōe sub eisdē modis eisdēq; cōditiōibus, sub qbus etiā genitores eius manere in alienis fundis definiuimus.

Nullus debet colonum uel adscriptitiū alienum occultare. Et suscipientes etiam ignorantes nisi restituāt illum pœnis hic insertis tenentur. Bartolus.

a Intelligatur. vt. ff. de ser. fugi. l. j. sed ann. xxx. annis præscribitur fugitiuus? Respō. vt ibi. Item an priuatus ex tit. pōt præscribere adscriptitiū alienum? Dic vt ibi. sic dicitur se furari colonus & inquilinus & similes, eo quod omnes fugere dicūtur, & receptatores eorum puniuntur: vt. ff. eo. l. omnes. & l. originarios. & l. seruos. & l. si coloni.

b Sobole sua. ex fœmina adscriptitia, non si ex libera nulli cōditioni supposita: vt. j. eod. l. fin. nam in adscriptitijs tantū & colonis colonariæ cōditionis dicitur, q̄ ex cursu temporis nō liberantur: oēs autē alij coloni liberari possunt ex cursu temporis censiti & reliqui: vt. j. de fun. rei pri. l. eum. Vel dic in colonis idē quod in alijs: vt. ff. de proxi. notatur. Accursius.

c Fecerit. i. procurauerit. vulgariter em̄ loquitur. Sed contra. ff. l. proxi. §. j. & j. ea. l. §. nulla. Solu. ibi in colonis: hic in adscriptitijs. vel verius ibi maxime, subaudi.

d Cōpetente. sine volūtate dñi, vel nulla. s. tali. & facit. ff. eo. l. mulier. & l. originarios. et de metal. l. fin. & j. de cohor. l. si cohortalis. Accur.

e Detenti. nullo pacto vel scriptura præambula secūdū quosdam ad instar aliarū rerū: vt. ff. de pscript. xxx. an. l. sicut. et hoc soluendo pensionem vt colonus: vt hic dicit. Sed tu dic, q̄ pactio de illigādo se solo, præcessit in scriptura vel sine scriptura. & secuta præscrip. xxx. ann. non enim ex vna causa tantum, sed pluribus: vt. ff. l. proxi. circa prin. nec est differentia inter hos quidem adscriptitios: sed certe imo differunt: vt. de episc. aud. l. nemini. Item colonus temporis cursu potest liberari: vt. ff. l. cum scimus. in fin. sed adscriptitij non: vt. ff. eo. l. in prin. Item istæ præscriptiones non mutant cōditionem: sed liber remanet: vt hic, quod in eo, scilicet adscriptitio secus: vt ar. ff. l. ne. diutius.

f Liberos. id est, adscriptitios.

g Permanere. igit̄ possunt testari, sed nō alienare: vt. j. tit. ij. l. ij. sed ibi alias q̄ per testamentū: vt insti. qui manu. nō pos. §. pe. Vel dic q̄ testari possunt inter suos, qui ab intestato successuri erāt: nō inter extraneos. sic. ff. de bo. quæ lib. l. cū oportet. in prin. & de incest. nup. l. siquis incest. Itē no. simul aliquē esse liberū & nō liberū: vt. ff. de lib. ho. exhib. l. ij. & de test. l. qui testamento. & de colo. Thra. l. j. & scd̄m hoc sunt liberi scd̄m quid, nō simpliciter. & sic in cæteris præterq̄ in adscriptitijs, q magis seruis cōparant̄: vt. ff. eo. l. ne diutius. prædicti autē dicunt̄ coloni inspecto principio: cōditionales inspecto fine: qa cōditioni iam obligati sunt: vt hic dicitur. & inter hunc & inquilinū nō est differentia: vt. ff. eo. l. definimus. Sed certe imo est: vt ibi no.

h Liberi eorum. quos si nō habent, succedit dominus: vt. ff. de episc. & cle. l. si quis presbyter.

i Deteriori conditione. q̄ pater. quod esset si non essent liberi vt pater. & possunt hi dici originarij coloni: & poterunt secundum hoc testari. Accur.

k Inhæreant. nec puncto se separent: vt. ff. eo. l. colonos. & j. de col. pa. l. j. & j. §. nulla. Itē facit. ff. de prescrip. long. tēpo. quę pro li. l. fi. & l. de collo. Illy. l. j. & de fun. pa. l. fi. & j. de tab. l. fi.

l Susceperunt. & postea lōgo siue lōgissimo tpe coluerūt.

m Tales coloni. q.d. secus in adscrip. quibus potest inferri vis secundum quosdam: quod non placet.

n Per iudicem. s. simplicē ordinariū. & quod subdit præses prouincię prouideat. s. exequēdo: cum ibi. s. in exequēdo, verti posset mistū imperiū: vt. ff. de iurisd. om. iu. l. iubere. q̄d præsides habent: vt. ff. de off. præsi. l. illicitas. §. qui vniuersas. Vel dic, p eodē accipi iudicē & præsidē. Vel dic, q̄d non iure actionis, sed p officiū iudicis hoc implorabit colonus: vt hic innuit. prouideat &c. vt. j. tit. ij. l. j. Sicq; dicas secūdum H. q̄d in simplum nō duplū fit condemnatio: licet rapina, vel vis vel furtū sit. ar. ff. de ser. corru. l. fi. et. ff. rerū amo. l. iij. §. si qs etiam. Sed alij dicunt esse cū pœnis: vt. ff. q̄d met. cau. l. extat. Itē q̄d subijcit de cōsuetudine, est sic. ff. de expē. lu. l. j. & de seruit. l. j. & l. si manifeste. & ff. eo. l. dñi. & l. litibus. §. hæc de redditibus. Accursius.

o Nulla. nec tunc quādo violentias patiuntur. nam dño suo seruus stat, aut cadit. & facit. ff. de statu homi. l. seruus.

p In sobole eorū. nata ex colonis fœminis cuiusdam domini xxx. an. detentis cum viro. secus si ex libera: quia tunc ventrē: vt. j. eo. tit. l. fi. sed dicimo patrem colonū. Idē in inquilino: vt ff. eo. l. definimus. in adscriptio autē & libera loquit̄: vt. j. l. fin. Itē hoc constat, si post cōpletam præscrip. patris nata est: quia tunc ex colono nascit̄ verbo accepto cum effectu: vt. ff. ne quis eum, qui in ius. l. pe. §. docere. Sed quid in nato post inchoatam nō cōpletam: vel cōcepto ante cōpletam, nato autē post cōpletam? videt̄ secus quia nati post ingratitudinē patris reuocātur, nō ante: vt. ff. de libe. & eorū lib. l. ij. Itē quādo de cōmodis partus quęrit̄, tēpus cōceptionis spectat̄: vt. ff. de sta. ho. l. q in vtero. sicq; senator: vel alius clarissimus priuatus habet filios ante dignitatē editos: vt. j. de dig. l. si senator. Cohortalis quoq; filiū natū tēpore sui officij cohortali cōditioni relinquit obnoxiū: vt. j. de pri. agen. l. quicunq;. & de cohor. l. si cohortalis. secus in eo qui se curiæ offert: in quo etiā indistincte filij remanēt liberi: vt. ff. de ijs. qui spō. l. fi. sic & filius naturalis curię datus si postea filios susceperit, & curiales erunt, & munera curialia subibunt: vt. ff. de na. li. l. cōiun. sed ecōtra videtur velle hæc lex. dicit em̄ patrē præscriptū teneri, & liberos eorū: licet non. xxx. an. steterint &c. Itē quid dicis de natis ante inchoatā prescriptionē, qui tantū cum patre steterint semper? Videtur q̄ nō teneantur, cū nō cōtraxerint, nec mercedem vllam soluerint, nec postea nati sunt, nec excolunt. Itē q̄d subijcit in fundo nata: secus si alibi secundū quosdā: vt. ff. eo. l. cū scimus. §. fi. sed vtrobiq; sub. maxime. arg. ff. ea. l. in prin. Itē daret̄ occasio colono tēpore pariēdi, vt faceret alibi ire vxorem, vt dñm fraudaret, & via debet tolli malitijs. ff. de lati. lib. tol. l. vnica. §. simili modo. Itē pudor esset dño tēpore illo stare cum vxore coloni, si vellet prouidere, ne alibi iret. & parcendum est pudori: vt. ff. man. l. Quintus Mutius. Itē p hoc quia. ff. dicit in fundis, vel vicis. quasi nō sit curādū, si aliquo tēpore nō fuerūt in fundo vel tēpore pariendi vel

Conceptionis tempus ī partu considerat̄.

Pudori parendum est.

alio &c. Itē pro hoc quod dicit. §. q̄ sufficit, si pater accepit terram ad colendam, & diu colat. Item pro hoc. §. eo. l. mulier.

a Nemini. non debet quis in suum ius recipere adscriptitium alienū. & si qs alienū suscepit ignorās: postea q̄ dn̄s adscriptitij patefecerit per se vel per suū procuratorē, debet qui recepit, restituere cum omni sobole sua. & si contra fecerit tenebit̄ praestatione tributa, quae solui debēt, vel soluta sunt à tempore profugae pro re illius, cuius culturā deseruit ille adscriptitius: etiam pro animalibus deputatis ad agriculturam illius agri.

b Bona fide. ad q̄d exigitur q̄ à princip. inquirat: vt. j. de colo. Illyri. l. j.

c Vel ipsius. potest ergo aliquis esse terrę dn̄s, & alius adscriptitij: vt. s. eo. l. j. Itē facit s. de ince. nupt. l. qui cōtra. &. ff. de lib. ho. exhib. l. iij. §. is qui. & depositi. l. si quis. in fin. & de trib. l. illud. §. minus.

d Per procuratorem. vel etiā in subsidium per praesidē: vt. j. l. fina.

e Temporis. etiam praeteriti. quod dic: vt s. eo. l. quisquis.

f Publicas. dn̄i vel fisci: vt. d. l. quisquis. &. l. omnes profugi.

g Annales. alias animales. i. de animalibus. alias annales. & secundū hoc dic terrenas. s. de quinquēnio in quinquennium: vt s. de suscep. l. fin. Vel de tertio in tertium annum.

h Insertas. has poenas dic: vt not. s. de ser. fugit. l. quicunq̄. & facit in authent. de manda. princi. §. sed etiā. col. iiij. &. s. eo. l. oēs. &. l. seruos. & de oper. lib. l. fin. &. j. de colo. Thra. l. j. & de collo. Illyri l. j.

i SI qui. Mēte. scilicet credentes matrimonium forte valere. Accursius.

k Vxores. de facto, non de iure hodie: vt in authen. de nupt. §. adscriptitios. col. iiij.

l Tam eas. sed seruo coniuncta libera post annum fit serua dn̄i serui secundū legē Lombardā: vt in Lombarda. si seruus li. muli. l. fi. Itē quod hic subijcit prolē liberā, dicit Alb. & Host. colonū. tamen vt à solo recedere nō liceat. vt. s. eo. tit. l. cū satis. §. j. sed in alio casu dicit, Itē adducunt. s. eo. l. definimus. sed dic vt ibi. Itē in nouel. de his qui ex li. ma. sed certe ibi Pla. dicit cōtra. s. ingenuā. Itē pro his. s. de murile. l. fi. Sed ibi speciale. Dic ergo secūdum Ir. & ingenuā, vt hic, & in nouel. d. tit. s. eo l. ne diutius. &. s. de rei ven. per totū. & de lib. causa. l. fi. Itē. j. ibi, conditio decrescat &c. sic ergo ventrē sequitur. Sed fallit vt not. s. l. ne diutius. Item haec lex in futuris tantū obtinet: vt in authen. constitutio quae ex adscript. &c. & nil aliud huic adijcit.

m Libertatem. vt &. s. eo. l. ne diutius. vel dic conditionem.

n Decrescat. ac si dicat, natus ex ingenua nō est adscriptitius.

Nemini[a] autē liceat vel adscriptitiū, vel colonū alienum sciēti prudentiq̄ in suum ius suscipere. sed & si bona fide[b] eum susceperit: postea aūt repererit eū alienū esse cōstitutū, admonēte dn̄o, vel ipsius[c] adscriptitij vel terrae, & hoc faciēte per se, vel per procuratorem[d] suū: hūc restituere cū omni peculio & sobole sua. & si hoc facere supersederit: oīs quidē tēporis[e], quo apud eū remoratus est, publicas[f] functiones, siue terrenas, siue annales[g] pro eo inferre cōpelletur: cura & ꝓuisione tam eminentissimae praefecturae, quam praesidis prouinciae, coarctet̄ autem sic ad restitutionē eius secundum veteres cōstitutiones & poenas in eis insertas[h].

Mulieres liberae cum adscriptitijs matrimonium contrahentes non perdunt ipsi, nec eorum posteri libertatem: & natus ex adscriptitio & libera muliere, conditionem ventris sequitur. Item domini talium adscriptitiorū possunt eos extrahere à tali matrimonio autoritate propria, & etiam castigare, si iudicis copia desit. quod si non fecerint, ad eorum damnum negligentia redundabit. Bartol.

Idem A. Ioanni praef. pret. XXIII.

SI qui adscriptitiae cōditionis cōstituti, mulieres liberas quacūq̄ mente[i], aut quacunq̄ machinatione, siue sciētibus, siue ignorātibus dominis sibi vxores[k] coniunxerint in sua libertate permanere tā eas[l], q̄ prolem, quę ex his cognoscitur ꝓcreata, sancimus: illo proculdubio obseruādo, vt si ex libero marito & adscriptitia vxore partus fuerit editus: is maternae cōditionis maculam, & nō paternam sequatur libertatē[m]. Sed ne adscriptitij putent sibi impunitum esse tale conamen, quod maximè verendū est, ne liberarum mulierū nuptijs ab his excogitatis paulatim hmōi hominū conditio decrescat[n]: sancimus, siquid tale fuerit ab adscriptitio perpetratū, habere liberā potestatē dominum eius, siue per se[o], siue per praesidem prouinciae talē hominē moderata corrigere castigatione, & abstrahere à tali muliere, qd̄ si neglexerit[p], sciat in suum damnū huiusmodi[q] desidiam[r] reuersuram.

o Siue per se. si deest praeses. sic. s. de his qui ad eccle. confu. l. si seruus. &. s. de decurio. l. generali. &. j. de colo. Thra. l. j. & de agri. & man. l. ij.

p Neglexerit. ignorans ergo dn̄s nō perdit adscriptitiū: sed sciēs sic, vt subijcit secundū P. &. s. ad senatuscō. Claud. l. j. in fi. Itē secundū P. in seruo non distinguitur, sciat dn̄s vel ignoret: quia semper partus sequitur ventrem. Sed cōtra. s. ad senatuscō. Clau. l. j. in fin. vbi in seruo dicit idem.

q Damnum huiusmodi. quia fit liber adscriptitius secūdū Py. vel aliter vt not. s. ad senatuscō. Clau. l. j. in fi.

r Desidiam. id est, pigritiam.

TITVLVS XLVIII.

DE † CAPITATIONE CIVIVM censibus eximenda.

Ciues urbani seu Romani habitantes in urbe, effugiunt onus capitationis. Bart.

Imper. Constantinus A. I.

PLebs vrbana[s] (sicut in orientalibus quoq̄ prouincijs obseruantur) minimè in censibus pro capitatione sua conueniatur: sed iuxta hanc iussionem nostram immunis habeatur.

DE CAPITATIONE &c.

s PLebs vrbana. s. Romę per excellentiā sicut in oriētalibus prouin. &c. ꝓ quo est instit. de iur. nat. §. sed ius. Itē quia hęc lex mittit̄ ad Eusebiū prefectū vrbis: sed extra muros vrbis posita soluit capitationē: vt. j. ne rusti. &c. l. j. exceptis Thracēsibus: vt. j. de colo. Thrac. l. j. & excepta ecclīa Thessalonicēsi: vt. s. de anno. l. fi. Vl' pōt haec lex loqui in plebe cuiuslibet vrbis per hoc qd̄ dicit quoq̄. Itē pro hoc est j. de omni agro deser. l. pen. per hoc qd̄ dicit pro gleba: & sic nō pro capite. Itē pro hoc. j. ne rusti. ad vllum ob. l. j. Itē ꝓ hoc s. tit. j. l. cum antea. Itē quia hic titulus generalis est: vt. s. si cert. peta. l. j. Item. s. de metal. l. per annos. contra. Solu. vt ibi.

TITVLVS XLIX.

IN QVIBVS CAVSIS COLONI CENSITI dominos accusare possunt.[t]

Colonus exactus per dominum contra consuetudinem praestationis antiquā: accusare potest eum: & si dominus cōuincitur, punitur. Bart.

Imper. Constantinus A. I.

QVisquis colonus plus à dn̄o exigitur, quàm antè cō sueuerat, & quā in anterioribus tēporibus exactū est: adeat[v] iudicē, cuius primū poterit[x] habere praesentiam, & facinus compro-

t IN QVIB. CAV. COLO. &c. Qui sint, dic vt. j. l. ij. in princip. & dic, quod accusant dominum, quando vltra debitum exigit: vt. l. j. Item quando in publica accusatione persequitur suam vel suorum iniuriam: vt. j. l. ij. in fi.

v QVisquis. Adeat. ergo non est seruus secundum Py.

x Poterit habere praesentiam. dūmodo cōpetens

petens sit.s.ordinarius rei:vt.ś.de iurisd.om.iudi.l.iuris.

a Prohibeatur. nec obest colono,q̄ aliq̄n̄ sit p̄ vim exactus: vt.ff.de mu.& ho.l.cura. Et not.pronūtiari de futuro,vt in negatoria:vt.ff.si ser.ven.l.egi. Itē ar.cōtra.ff.de vsur.l.j.ſ.j.& facit ad hanc.l.ś.tit.ij̄.l.cum satis.ſ.caueant. &.l. colonus. &.l.j. &.ś.lo.l.legem.& de discu.l.j. & in authē. de quæstore. &.ś. de agri. & manci. l. dominicos.

b Coloni. Non faciunt.sed dn̄i p̄stant pro eis:vt.ś. titu.ij̄.l.iij̄. & not. q̄ in eorū cōstitutione exigitur scriptura,vt hic dicit.&.ś.titu.ij̄.l. colonos. sicut in adscriptitio:vt.ś.tit.ij̄.l. cum scimus.sed differunt: quia hic est ex adscriptitio natus secundū quosdam. Vel censitus est, qui certā annuā pensionē dño soluit:vt hac.l.adscriptitius qui incertā vt dimidiā fructuū secūdum Io. Alij dicunt censitū, pro quo dn̄s p̄stat cēsum,& scribit in censum:vt cæteras res suas:vt in authē.de col.ſ.j.col.ix. &.ś.tit. eo.l.iij̄. &.ś. de episc.& cler.l.quis quis.&.j.de re mili.l. quicunq̄. Sed certe hoc debet facere de oībus adscriptitijs & colonis:vt.ff.de cēsi. l.forma.ſ. si quis inquilinum. Et not.q̄ quādoq̄ large accipitur censitus:vt etiam adscriptitium cōprehendat:vt.ś. titu.ij̄.l. definimus.quandoq̄ stricte:vt hic dicitur.

c Quominus.i.adscriptitij̄.si habeas q̄d id est,propter quod. alias quomodo est ergo ferendum &c.

d Lite pulsare. vt ś.eo.l.l.j. &.j̄.ea.l. in fin. &.ś.titu.ij̄.l.definimus.

e Non dubium.vt ś.tit.ij̄.l.quemadmodum.eadem est cōditio inquilinorū:vt.ś. tit.l.ij̄.l.definimus.

f Et cuius ipsi sunt. Coloni non serui, & sic quo ad seruitium, nō quo ad dominiū. nam sæpe vulgariter dicit amicus amico: tuus i omnibus sum, me tuū esse recognosco.secundum Py. sic alias omnia principis esse intelliguntur.s.quo ad iurisdictionē, nō dominiū vel vtilitatem:vt.C.de quadr.præscrip.l.fi.nec obest,q̄ non possunt alienare,vt subn̄cit.nam nec maritus fundū dotalem:vt instit. quib.alie.licet.in prin.nec hæres rem legatā: licet sub cōditione:vt.ś.cōmunia de leg.l.fin.ſ.sed quia.& tamen sunt domini. Item pro hoc q̄ liberi & suarū rerum domini.ś.tit.ij̄.l.iij̄.vbi

bet:vt ille, qui conuincit amplius postulare,q̄ accipere cō sueuerat,hoc facere in posterum prohibeatur[a],prius reddito,qd̄ super exactione perpetrata noscitur extorsisse.

Coloni censiti licet respectu aliorum sint liberi, tamen quo ad personas dominorum, quibus tributa præstant,quadam seruitute tenentur adstricti:& ideo eos in iudicium uocare nō possunt pro causis ciuilibus, nisi ratione superexactionis;sed pro publicis criminibus eos accusant,si suam uel suorum iniuriam prosequātur eorum tamen prædia uel peculia alienare non possunt inuitis dominis inter uiuos.Bart.

Imp.Arcad.& Honor.AA. II.

Coloni censibus dūtaxat adscripti,sicuti ab ijs liberi sunt quibus eos tributa subiectos non faciunt[b]: ita ijs, quibus annuis functionibus, & debito cōditionis obnoxij sunt,penè est, vt quadam dediti seruitute videantur:quominus[c] est ferendum, vt eos audeant iure pulsare[d], à quibus ipsos , vtpote dominis, vnà cum possessionibus distrahi posse non dubium[e] est. quam decætero licētiam submouemus:ne quis audeat domini nomē in iudicio lacessere:& cuius ipsi sunt[f],eiusdem omnia sua esse cognoscāt. Cū enim sæpissime decretum sit, ne quid de peculio suo cuiquā colonorū ignorante dño p̄ed̄ij,aut vēdere,aut alio modo alienare liceret[g]:quēadmodū contra eius personā æquo poterit iure cōsistere[h],quem nec propria[i] quidem leges sui iuris habere voluerūt,& acquirendi tantum, non etiā transferendi potestate p̄missa, dño & acquirere,& habere voluerūt. Sed vt in causis ciuilibus hmōi hoīm generi aduersus dños vel patronos[k] aditū intercludimus, & vocem negamus (exceptis supexactionibus,in quibus retro principes facultatē eis sup hoc interpellādi præbuerūt[l])ita in criminū accusatione, quæ publica est, non adimitur eis propter suam suorumq̄ iniuriam experiendi licentia[m].

TITVLVS L.

DE COLONIS PALESTINIS.

Coloni Palestini non possunt à terra recedere sicut alij:& eorum dominis datur reuocandi plena potestas.Bart.

Imp.Valentin.& Valens AA. I.

c Vm per alias p̄uincias,quæ subiacēt nostrę serenitatis imperio, lex[n] à maioribus cōstituta, colonos quodā æternitatis iure detineat, ita vt illis non liceat ex ijs locis,quorū fructu releuant[o],abscedere, nec ea deserere,quę semel colēda suscepe rūt,neq̄ id Palestinę p̄uincię possessoribus suffragetur[p]:sancimus,vt etiā p̄ Palestinā nullus oīno colonorum suo iure, velut vagus ac liber exultet, sed exēplo aliarū p̄uinciarū, ita dño fundi teneatur,vt sine pœna suscipiētis nō possit abscedere : addito eo, vt possessionis domino reuocandi eius plena tribuatur autoritas[q].

TITVLVS LI.

DE COLONIS THRACENSIBVS.

Thracenses capitationis tributa non præstant,sed tributa terræ:nō tamen possunt à terra discedere:& occultans uel retinens colonum Thracensem ipsum restituet domino cum peculio,& cum agnatione:& punitur in duabus libris auri.Bartolus.

Imp.Arcad.& Honor.AA. I.

Per vniuersam diœcesim Thraciarū sublato in perpetuū humanę capitationis[r] censu iugatio

a Prohibeatur. nec obest colono,q̄ aliq̄n̄ sit p̄ vim exactus: vt.ff.de mu.& ho.l.cura. Et not.pronūtiari de futuro,vt in negatoria:vt.ff.si ser.ven.l.egi. Itē ar.cōtra.ff.de vsur.l.j.ſ.j.& facit ad hanc.l.ś.tit.ij̄.l.cum satis.ſ.caueant. &.l. colonus. &.l.j. &.ś.lo.l.legem.& de discu.l.j. & in authē. de quæstore. &.ś. de agri. & manci. l. dominicos.

b Coloni. Non faciunt.sed dn̄i p̄stant pro eis:vt.ś. titu.ij̄.l.iij̄. & not. q̄ in eorū cōstitutione exigitur scriptura,vt hic dicit.&.ś.titu.ij̄.l. colonos. sicut in adscriptitio:vt.ś.tit.ij̄.l. cum scimus.sed differunt: quia hic est ex adscriptitio natus secundū quosdam. Vel censitus est, qui certā annuā pensionē dño soluit:vt hac.l.adscriptitius qui incertā vt dimidiā fructuū secūdum Io. Alij dicunt censitū, pro quo dn̄s p̄stat cēsum,& scribit in censum:vt cæteras res suas:vt in authē.de col.ſ.j.col.ix. &.ś.tit. eo.l.iij̄. &.ś. de episc.& cler.l.quis quis.&.j.de re mili.l. quicunq̄. Sed certe hoc debet facere de oībus adscriptitijs & colonis:vt.ff.de cēsi. l.forma.ſ. si quis inquilinum. Et not.q̄ quādoq̄ large accipitur censitus:vt etiam adscriptitium cōprehendat:vt.ś. titu.ij̄.l. definimus.quandoq̄ stricte:vt hic dicitur.

c Quominus.i.adscriptitij̄.si habeas q̄d id est,propter quod. alias quomodo est ergo ferendum &c.

d Lite pulsare. vt ś.eo.l.l.j. &.j̄.ea.l. in fin. &.ś.titu.ij̄.l.definimus.

e Non dubium.vt ś.tit.ij̄.l.quemadmodum.eadem est cōditio inquilinorū:vt.ś. tit.l.ij̄.l.definimus.

f Et cuius ipsi sunt. Coloni non serui, & sic quo ad seruitium, nō quo ad dominiū. nam sæpe vulgariter dicit amicus amico: tuus i omnibus sum, me tuū esse recognosco.secundum Py. sic alias omnia principis esse intelliguntur.s.quo ad iurisdictionē, nō dominiū vel vtilitatem:vt.C.de quadr.præscrip.l.fi.nec obest,q̄ non possunt alienare,vt subn̄cit.nam nec maritus fundū dotalem:vt instit. quib.alie.licet.in prin.nec hæres rem legatā: licet sub cōditione:vt.ś.cōmunia de leg.l.fin.ſ.sed quia.& tamen sunt domini. Item pro hoc q̄ liberi & suarū rerum domini.ś.tit.ij̄.l.iij̄.vbi

g Alienare liceret.vt &.ś.de epis.& cle.l.si qs presbyter.& l.iubemus.in prin.nec ecclesiā intrare:vt dist.l.iij̄.c.si quis obligatus.&.vij̄.q.ij̄.l.si qs. An aūt testari? Quidā q̄ nō.arg.huius l.&.ś.de secū.nupt.l. si qs prioris.ſ.illud. Itē qa serui dicunt:vt ś.titu.ij̄.l.ne diutius. &.l. quēadmodum. Sed dic, q̄ pōt inter suos de sua familia, non inter alios. ar.ś. de hære.l. cognouimus. & de ince.nup. l.si qs incestas. Itē p̄ hoc quia & liberi dicuntur : vt.ś.titu.ij̄.l. cū satis. ſ.j. & de hoc not.instit. de iur.per. &.ś. titu.ij̄. l.ne diutius. Accur.

h Consistere.sic ergo si de facto agat nō valet iudiciū nec sententia:sicut nec si seruus cōtra dominum, nisi in casibus : vt.ff. de iudi.l.vix.

i Nec propria. prorsus. sunt tamen dn̄i:vt modo not.

k Vel patronos. eundem vocat patronum:vel dic post manumissionē:sed tunc poterit cum venia, vt libertus.

l Præbuerunt. vt ś.l.j.& titul.ij̄.l. cum satis.ſ.caueant.

m Licentia.non aliter. ad.qd̄.ś. qui acc. non pos.l.si qs. &.ff. de iure fisc.l.ij̄.ſ. imperator. &.ś.de dila. l.fi.& de quæst.l.j.& in auth. de quæstore.

DE COLONIS palesti.

n Vm per alias. Lex. in genere ponit lex.nam multę leges hoc dicunt:vt.ś. tit. iij̄. l. omnes. &.l. seruos. &.l. colonos. & aliæ plures.

o Releuatur. i.cultura propter quā fructus q̄rit̄, releuat̄ ab alijs oneribus extraordinarijs,quibus tributa faciūt eos subiectos:vt.ś.ti.j.l.j.&.ś. ti.iij̄.l.j.et.l.colonos.

p Suffragetur. qa eorum coloni recedebant à solo quasi priuilegiati:quia nati in terra,in qua Christus natus est.

q Autoritas.nō ergo cadit à suo iure sic reuocando.arg.j̄.de meta.l.deuotū.&.ś.qū.li.vni.sine iu.l.j.& in auth. vt iud.sine quoquo suffra.ſ.necessitatem.colla.ij̄.&.j̄.tit.j.l.j.

DE COLONIS THRACENSIBVS.

r Per vniuersam.Capitationis,pro capite nō p̄stant.sic.ś.titu.iij̄.l.j.sed pro terra sic : vt omnes alij:

vt.ſ. ſine cen.l. oēs & eſt alias ſubiugatio in litera: quia oneri homines ſubiugātur ꝓ terra: vel quia ſub iugo terra colitur. alias iugatio. & tunc idem ſit ſenſus. et ad hoc in authen. de man. prin. §. coges.

a Abſolutis. quantum ad capitationē.

b Videantur ingenui. not. non igitur ſerui. Accur.

c Nec recedendi. ſic. ſ. de ag. & cenſi. l. ſeruos. &. l. colonos nunq̄. &. j. tit. proxi.

d Libras. not. pœnam ſuſcipiētis Thra cenſem: ſed qui tributariū priuati: tūc dic vt. ſ. de agri. & cēſi. l. ſeruos. idem ſi Paleſtinum ſcdm Py. De Illyricanis dic vt. j. tit. j. ſi patrimonialē imperatoris: dic vt. j. de fu. co. l. ij. cætera dic vt nos. ſ. de ſer. fug. l. quicūq;. & facit. ſ. de agri. & cēſi. l. cū ſatis. §. fi. & ī auth. de man. prī. §. ſed etiā col. iij. &. ſ. de ope. li. l. fi. & ſ. tit. j. &. j. tit. j. &. ſ. de agri. & cēſi. l. oēs.

e DE COLONIS Illyricanis.

Id eſt, de Illyrico, id eſt, Sclauouia[a].

f Colonos. Cenſemus. vt ſ. ti. j. Accurſius.

g Nō tributario. i. nō tanq̄ tributarij: nam tunc poſſet recedere cū vellet. Acc.

h Abſceſſerint. alias acceſſerint. Acc.

i Incognitum. ſciebat tamen alienū, ne ſit contra. ſ. de ſer fugi. l. quicunq;. in fin. &. ſ. de agri. & cen. l. cum ſatis. §. fina. alias eſſet iniquum. Adde quod not. ſ. titu. j. in fin. ad quod eſt. ff. de fur. l. falſus. §. qui alienū. & ar. ff. nau. cauſta. l. fin. §. ſeruorū. & vnde vi. l. cum quærebatur.

k Quod incognitum. id eſt, ſciens nō eſſe ſuum.

l Cōpendijs not. lucrum. ſic. ff. de eo quod cer. lo. l. ij. et. iij. §. fin. cum concor. ibidem poſitis.

m Liberos colonos. vt in prima ꝑte huius legis. in liberto autem priuati, dic vt

tantum terrena ſoluatur. & ne fortè colonis tributarię ſortis nexibus abſolutis[a], vagādi & quò libuerit recedendi facultas permiſſa videat, ipſi quidem originario iure teneātur: & licet conditione videātur ingenui[b], ſerui tamen terræ ipſius qui nati ſunt, exiſtimentur, nec recedendi[c] quò velint, aut permutādi loca habeant facultatem, ſed poſſeſſores eorum iure vtantur, & patroni ſolicitudine, & domini poteſtate. Si quis verò alienū colonum ſuſcipiendum retinendúmve crediderit: duas auri libras[d] ei cogatur exoluere, cuius agros transfuga cultor euacuauerit: ita, vt eundem cum omni peculio ſuo & agnatione reſtituat.

TITVLVS LII.

DE COLONIS ILLYRICANIS[e].

Coloni Illyricani origine, à terra ſe ſeparare non poſſunt: & contrà facientes reuocantur & reuocati ſubduntur in uinculis. item receptātes eos licet incognitos puniuntur. Bartol.

Impp. Valentin. Theodo. & Arcad. AAA. I.

Colonos inquilinosq̄, per Illyricum, vicinaſq̄ regiones abeundi rure, ī quo eos originis agnationiſq̄ meritò certum eſt imorari, licentiam habere non poſſe cenſemus[f]. Inſeruiāt terris non tributario[g] nexu, ſed nomine & titulo colonorum: ita vt ſi abſceſſerint[h], & ad alium tranſierint, reuocati vinculis pœniſq̄ ſubdantur: maneatq̄ in eos pœna, qui alienum & incognitum[i] recipiendum eſſe duxerint: tam in redhibitione operarū & damni, quod locis, quæ deſeruerant, factum eſt: quàm multæ, cuius modum in autoritate iudicis collocamus: ita vt etiā dominus fundi, in quo alienus fuiſſe monſtrabitur, pro qualitate peccati coërtionem ſubire cogatur: nec ſit ignorantiæ locus, cùm ad criminis rationem ſolùm illud ſufficiat, quod incognitū[k] ſibi tenuit. Seruum etiam in memoratis regionibus ſiquis receperit, ignorationis excuſatione ſublata, quadrupli pœna teneatur, operarum præterea compendijs[l] damniſq̄ præſtitis. In libertis etiam, quos pari vſurpatione ſuſceperit, is modus ſit, quem circa liberos colonos[m] duximus retinendū.

TITVLVS LIII.

VT NEMO AD SVVM PATROCINIUM[n] ſuſcipiat ruſticanos, vel vicos eorum.

Imp. Leo A. Erythrio præf. præt. I.

Si quis poſt hanc noſtri nominis † ſanctionē in fraudem circūſcriptionemq̄ publicæ functioni[o], ad patrociniū cuiuſcunq̄ cōditionis cōfugerit: id qđ huius rei gratia geritur ſub prętextu donationis vel vēditionis, ſeu cōductionis, aut cuiuſlibet alterius cōtractus, nullā habeat firmitatem: tabellionibus, qui talia inſtrumenta cōſcribere auſi ſunt, bonorū ꝑſcriptione plectendis, qui tñ ſciētes auſi fuerīt[p] hmōi inſtrumēta cōſcribere: vicis etiā vel poſſeſſionibus ad patrocinia cōfugientiū, publico vendicādis. Hæ autē perſonæ, quæ cōtra publicā vtilitatē in clientelā ſuā ſuſcepiſſe collatores detectæ fuerint: nobiliores qdē centū auri librarū cōdemnationē ſubire cogentur: mediocris[q] verò fortunæ, facultatū ſuarum amiſsione plectent: eadē pœna multādis etiam ijs, q intercedētes miniſteriū[r] ſuū hmōi nefarijs actibus improba mēte præbuerint. Quam formam ex eo quidem tempore, quod ſacra conſtitutio à diuæ memoriæ Martiano promulgata continet, id eſt, in Thracica quidem dioœceſi ab hinc annis xxx. hoc eſt, à conſulatu Aetij. ij. & Sigisbuldi[s]: in Orientali verò & Aegyptiaca & Pontica & Aſiana dioœceſi. xxvj. hoc eſt, à conſulatu Cyri valere, atque executioni mandari præcipimus[t].

Imperat. Iuſtinianus A. II.

Si cuiuslibet tributarius iunxerit ſibi tributariam vxorē, vel econtrario ſi cuiuslibet ancilla ſeruo ſe iunxerit alieno: tā tributarij, quàm ſerui filios matrum ſequi cōditionem, earumq̄

§. de oper. lib. l. fin.

n VT NEMO ad ſuum &c. Quidā per potentiā pollicent iuuare villam vel caſtrū, vel ſingularem hominē ruſticanū in præiudiciū publicæ functionis: & faciunt ſimulatas emptiones, vel alios cōtractus quaſi bona ruſticorum ſint illius potentis: quæ omnia caſſat lex hæc.

o Si quis. Functionis. vel etiam priuati: vt in authen. de man. prin. §. patrocinia. col. iij. & argu. ſ. ne li. po. l. j. & de ijs, qui po. no. ti. præ. & man. l. per diuerſas. &. ſ. de ſedi. l. j.

p Auſi fuerunt. ſic. ſ. de eunu. l. ij. & ſ. de ſac. ſanct. eccle. l. iubemus. §. his tabellionibus. Item ſa. ſ. de exa. tri. l. fin.

† Numinis

q Mediocris. plus ex eodē delicto inferior q̄ ſuperior punitur. ſic. ff. de incē. rui. nau. l. Pædius.

r Miniſterium. ſic ſ. de rap. virg. Acc.

s Sigisbuldi. propriū nomen cōſulis.

t Præcipimus. præcipit pro retroactis ſeruari. alias nō eſſet: vt. ſ. de legi. & con. l. leges. Accurſius.

Punitur plus ignobilis quā nobilis pro eodem delicto.

Ne

u Illiriū ſeu Illyris, aut Illyria regio, ſ. pri conterminia eſt, ita- lia propinqua, ab Illyrio, vt nōnul li volūt, Polyphemi filio, aut vt quibuſdam placet, Cadmi filio, cognominata: q̄ fines habet Italiā hīc illinc Germaniam, Macedoniam: inde Thraciam & Epirum.

NE RVSTICANI &c.

a NE quis. Extra muros. non dicit Romæ, & sic facit ꝓ eo qđ not. ſ. de capi. ci. cen. exi. l. j. & maxime quia inferior lex etiã de prouinciis dicit. & facit. ſ. de agri. & cẽſi. l. j. & l. colonos. & j. de pa. pu. l. fi. & de pri. do. au. l. j. & ſ. ne operę à co. ex l. j.

b Ad vllum aliud obſequiũ. hoc male ſeruãt ciuitates. Acc.

SI quis eorum.

c Terribiles. fa. ſ. ſi rec. ꝓuinciæ. l. j. & ſ. ne op. à col. exi. l. j. & j. de diuer. offi. l. j. & ij. & ff. qđ metus cau. l. iij. & de offi. prę ſid. l. illicitas. ſ. illicitas. & ſ. ne quid.

d Sponte. ſecus ſi inuitus: vt. ſ. qđ metus cau. l. ſi per impreſsionem.

e NON LICERE habita &c.

Metron Grçce, Latine menſura: comes, villa: inde metrocomia. i. villa mẽſurata, quæ datur translatis iuſſu principis: vt. ſ. de iur. fiſ. l. certa. inde dicit comedia. i. villa ſeu villana dictio. nã dia, id eſt, dictio. alij vt Py. dicunt. i. parochiæ vel diœce. in illis. ſ. terris vel villis.

f IN illis. Metrocomiæ. expone, vt in tit. & eſt ſic. ſ. de exact. tri. l. fin.

g Vicarijs. alꝭ vicarijs, alias vicaneis. & ſemper expone, id eſt habitatoribus illius loci, ſicut exponitur j. tit. j.

h Loca ſui. ſed fundos integros, qui habent certos confines, poſſunt vendere: ſed locus nõ eſt determinatus: vt. ff. de verb. ſig. l. locus. in fi. vnde poſſet oriri diſcordia ſecundũ Py. & H. ſed forte idem ſi totũ: vt j. ſubijcit, terrarũ &c. et. j. de fun. li. l. vnica. & ſic ſeruaꝭ in villa Altedi Boñ. diœceſ. & pro hoc in L. Lõbar. de prohib. alie. feud. vel al. l. fi. Itẽ an hæredem inſtituere: quod videtur: vt. ff. de ali. iu. l. ex hoc. ſ. ſed hæredem. Item pro hoc ff. de re mi. l. milites. in fi. & de decu. l. decurio. item. ff. de acquir. re. dom. l. quędam. ſed ar. contra. ſ. de ſecun. nupt. l. ſi quis. j. ſ. certum. & de leg. ij. l. peto. ſ. fratre. primum verius. arg. ff. de fund. do. l. j.

i Non licere ei. ſic. ſ. ſi imperia. li. ſol. j. arg. contra. ff. de contrahen. emp. l. dudum.

k Contractus. impropriè: cum nullus ſit ipſo iure: & quatenus de facto eſt. reſcinditur: vt. ſ. de reſcin. ven. l. ſi dolo,

more genitricum ſuarum dominis ſubditos eſſe cẽſemus.

TITVLVS LIIII.

NE RVSTICANI AD VLLVM OBSEquium deuocentur.

Impp. Diocle. & Max. AA. & CC. I.

NE quis ex ruſticana plebe, quæ extra muros[a] poſita capitationẽ ſuã detulit, & annonã cõgruã prẽſtat: ad vllum aliud[b] obſequiũ deuocet, neq; à rationali nr̃o mularũ fiſcaliũ, vel equorũ miniſteriũ ſubire cogatur.

Impp. Valent. & Valens. AA. II.

SI qui eorũ, qui prouinciarũ rectoribus obſequunt, quiq; in diuerſis agũt officijs principatus, et q ſub quocũq; ꝓtextu publici muneris poſſunt eſſe terribiles[c], ruſticano cuipiam neceſsitatẽ obſequij quaſi mãcipio ſui iuris ĩponãt aut ſeruũ eius vel fortè bouẽ in vſus ꝓprios neceſsitatesq; conuerterint: ablatis oĩbus facultatibus, perpetuò ſubiugẽtur exilio: & nihilominus ruſticanũ qui ſe in eiuſdem opera ſponte[d] propria detuliſſe deſpõderit, par pœnæ ſæueritudo conſtringat.

TITVLVS LV.

NON LICERE HABITATORIBVS METrocomiæ[e] † loca ſua ad extraneum transferre.

Imp. Leo A. I.

IN illis, q̃ metrocomiæ[f] cõmuni vocabulo nũcupant, hoc adjcięđũ neceſſariò noſtra putauit humanitas: vt nulli extraneo illic quoquo modo poſsidendi licentia tribuatur: ſed ſi quis ex ijſdẽ vicarijs[g] loca ſui[h] iuris alienare voluerit, non licere ei[1], niſi ad habitatorem adſcriptũ eiuſdem metrocomię, per qualencũq; cõtractũ terrarũ ſuarũ dominiũ poſſeſsionemq; trãsferre, ſciẽte perſona extranea, q ſi cõtra vetitu ſe huic negotio immiſcere, vel illic poſsidere tentauerit: quicunq; cõtractus[k] initus fuerit, carebit effectu: & cõtractu ſoluto, ſi quid præſtitum eſt, hoc tantùm reddetur[1].

1 Hoc tantum reddetur. ſorte neq; dupli ſtipulatione vel melioratione locũ habẽte: vt. ſ. de leg. l. fi. ſ. fi. & ſcđm hoc etiã ſciẽs agit. vel dic q fuit ignorans: vel ſi fuit ſciẽs, fuit ſtipulatus licet vltra pretiũ. nam alias ſciẽs etiã ad pretiũ non agit: vt. ſ. de euict. l. ſi fundũ. Sed ar. cõtra. ſ. de agri. & cen. l. quẽadmodũ. & j. de fun. rei pri. l. nemo. vbi etiam pretiũ non repetit. Sed dices ibi ſciẽs: hic ignorans. Accur.

TITVLVS LVI.

VT NVLLVS EX VICANEIS[m] PRO Alienis vicaneorum debitis teneatur.

Imp. Zeno A. I.

GRaue eſt non ſolum legibus, verumetiã ęquitati naturali contrarium, pro alienis debitis alios moleſtari. idcirco huiuſmodi iniquitates circa omnes vicaneos perpetrari[n] modis omnibus prohibemus.

m VT NVLLVS ex vicaneis &c.

Id eſt, in villa, ſeu vico habitãtibus: vt. ff. ad mu. l. q ex vico. & ſic ſecundũ Py. loquitur in villanis: et alias eſt vicarijs.

n GRaue. Vicaneos perpetrari. nedum ciuis pro cõciue. ad quod eſt. ſ. de decu. l. prouidẽdum. & de exact. tri. l. j. & in authent. vt nõ fiãt pi. ſ. j. collat. v. & j. de omni agro deſer. hac definitione. & ſ. ne filius ꝓ patre. Sed fallit. ſ. de fab. l. iure.

TITVLVS LVII.

DE CENSIBVS[o], ET CENSITORIBVS[p], & peræquatoribus, & inſpectoribus.

Imp Conſtantinus A. ad populum. I.

QVoniam tabularij[q] ciuitatum per colluſionem potentiorum, ſarcinam ad inferiores[r] transferunt: iubemus, vt quiſquis ſe grauatum probauerit, ſuam tantùm priſtinam profeſsionem agnoſcat[s]. D. xv. calen. Feb. Romę, Conſtantino. A. iij. & Licinio Conſ.

o DE CENSIbus &c.

Cenſus & tributum & publica penſitatio ſunt idem: vt. ſ. quib. cau. pig. ta. cõtra. l. j. & ſ. ſi ꝓpter pu. pen. l. fin.

p Cenſitoribus. cẽſitor q recipit profeſsiones collatorum & cenſum vel onus: & pignoris iure vendit prædiũ, ſi cenſus nõ ſoluaꝭ: vt. ff. de cẽſi. l. forma. ſ. illam. & l. cũ poſſeſſor. ſ. ꝓ pecunia. Peræquator, q homines et territoria peræquat, id eſt, valde æquat. ad qđ. ff. de cen. l. forma. ſ. ſi vero quis agrum. & j. l. iij. Vel qui prædiũ deſertũ æqua pẽſione, vt prius aſsignat nouo poſſeſſori: vt. j. de fun. pa. l. fundi. & l. fundus. & æquat ſterilia cũ fertilibus: vt j. e. l. omne. inſpector qui ad prædia ꝓuincialiũ inſpiciẽda accedere habet forte, vt referat quæ eſſent deſerta. vel male æquata. quod hodie tollitur: vt. ſ. de an. & tri. l. fi. & dic vt ibi & in deſertis adhuc habet locum: & hic dicitur diſcuſſor: vt. j. eo. l. peræquatores.

q QVoniã tabularij. qui cũ ſuſceptoribus ad prouincias deſtinantur: vt. ſ. de ſuſc. & ar. l. duos. Accur.

r Ad inferiores. ſ. vt quidã falſi notarij Boñ. faciũt auferẽdo de æſtimatione vnius, & addendo alteri.

s Agnoſcat. & punitur tabularius: vt. ſ. de apo. pu. l. j. ſ. hoc etiam. & de immunit. nemi. conced. l. & ad id officium amodo

non vocantur:vt.ſ.de ſuſce,& ar.l.ſi aliquid.& facit.ĩ.eo.l.qui grauatos & de poſtu.l.prouidendum. &.ſ. ne fili. pro pa.per totum.&,ſ.tit.j.l.j. Accurſius.

a Q Viſquis. Feracium.id eſt,ferentium.

b Fœtus. id eſt,fructus. & facit.ff.de cenſi.l.forma.ſ.ſi vites,& de fur.l.ſi ſeruus nauẽ.ſ. interdũ. &.ĩ. de proxi. itẽ. ff. ar.fur.cæ.l.ĩ.

c Calumniam. id eſt,pœnam dictæ indignationis.

† Alias,necauerit alias, vitiauerit,

d Sl peræquatore. hoc dic vt in titu, & no. miſſo. ſic.ſ.fin. re.l.ſiquis.& ſic ſecũdũ cõſcientiã, ſcilicet iudicis ſeu officialis.

e Suum. vt.ſ.quod cum eo.l.iĩ.per cuius præſentiam prędium erat melius:vt.ſ.l.pxi. & ſic de colono ſeruo vel adſcriptitio per quem erat melius prædium. & etiã pro quo ſolui debebat: vt.ſ.de agri. & cenſi. l.iĩ.

f Appoſuerit.non minus propter abſentiam: vt.ff.de cenſi.l. forma.ſ.ſi vites.et de reg.iur.l.patrẽ.& nihilominus punitur: vt.ſ.l. proxi. & facit ſ.de immu.nemi. cõce.l.j. Accurſius.

g O Mne territorium. hoc expone.ff.de verb. ſig. l.pupillus.ſ. territoriũ.nam territoriũ ſimul cũ ciuitate ſoluebat: vt.ſ.de na.li.l.iĩ. in prin.cum ergo aliquorũ prędia defecerũt vel chaſmate, vel alio modo: petũt releuari,id eſt,alleuiari tributis:vt.ff.de cen. l.forma.ſ.illam.&.ſ. de allu.l. iĩ. ſic & in hac ciuitate propter depauperatos oĩm de nouo fit æſtimatio.

† Ieiuna, in ſcriptis quibuſdam exẽplarib. alias, arẽtia. Alci. vero legit arena.

h Arenia.vt bere cheletæ.

i Compẽſentur. id eſt, æqualiter ĩponantur ſcđm qđ plus vel minus valent cõſiderãdo. Vel dic cõpenſetur vt quãtum diminuitur in deſertis,tantũ addat alĩs: vt non minus ciuitas cum territorio ſoluat q̃ cõſueuit.ar.ĩ authẽ. de col.ſ.& pro his.col.ix. Vel dic prædĩs vnius ad eundem, non ad alterũ:vt.ĩ.tit.j.l.qui per potentiam.&.l.hac definitione.ſic lucrũ cum damno: vt inſti.pro ſocio.ſ.adeo.aqua cum pinguedine:vt.ff.de aqua plu.arcen.l.j.ſ.inautẽ. ſic.ſ.de iur. emphy.l.fi.ſ.ſi duorum.ſic fructus cum quarta:vt.ff.de inoffi. teſt l.Papinianus.ſ.ſi quis.quęri enim debet:vt.ff.eo.l.forma. ſ.pen.deſcribentur ergo ſingula in publicis tabulis ſecundum formam quæ eſt.ff.de cenſi.l.forma. Accurſius.

k Q Vi grauatos. Competitionis,i.conquerendi per appellationẽ.nam ciuiliter poſſunt appellare;vt in auth.

Imppp. Gratia. Valent. & Theodo. AAA. II.

Q Viſquis vitem ſuccideꝛrit,aut feraciũ [a] ramorũ fœtus [b] vetauerit †,quò declinet fidem cenſuum, & mentiatur callidæ paupertatis ingenium, mox detectus competenti indignationi ſubĩjciatur:illo videlicet euitante calumniam [c], qui fortè detegitur laboraſſe ꝓ copia ac pro reparãdis agrorum fœtibus, non ſterilitatem aut inopiam procuraſſe.

Imppp. Valent. Theodoſ. & Arcad. AAA. III.

Sl peræquatore [d] miſſo aliquis aut procuratorẽ ſuũ [e] retraxerit,aut colonũ per cõtumaciam retractionis fugauerit:ad eum cenſuũ modum quem,vel eo,vel procuratore illius abſente peræquator apoſuerit [f], noſtræ ſanctionis autoritate tenebitur.

Imppp. Theodoſ. Arcad. & Honor. AAA. IIII.

O Mne territorium [g] cenſeatur, quoties defectorum leuamẽ expoſcit:vt ſteri lia atq; arenia [h] †ĩjs,quæ culta vel opima ſunt,cõpenſent [i].

Grauati à peræquatore habent facultatem conquerendi intra annum: quo elapſo non audiuntur ulterius: exceptis minoribus & abſentibus reipublicæ cauſa: quibus non currit tempus,donec habuerint experiẽdi facultatẽ. Bar.

Iidem AAA. V.

Q Vi grauatos ſe eſſe à peræquatoribus cõquerũtur, & iniuſto oneri impares eſſe proclamant competitionis [k] habeant facultatem, vt quid remiſſum gratia,quidue interceptum fuerit fraude,cõuincant:& ex eo leuamen accipiãt, quòd per deformia & criminoſa commercia ſibi impoſitum eſſe deplorant, vt alĩjs demeretur [l]. Quod intra annum poſt codicum oblationem [m],quo [n] videbitur, de iniuſto conqueratur onere, & iniquitatem peræquatoris accuſet,ac præſtitam gratiã habita compenſatione† conuincat [o], vt quod ei fuerat ſuperfuſum [p], ille cognoſcat,quem debitæ functioni fraus clandeſtina ſubtraxerat. E menſo autem eo tempore actio [q] denegabitur, exceptis minoribus, qui fuerunt indefenſi:ĩjs etiã, qui abfuerũt reipublicæ cauſa:qui tamen ex eo tempore, quæ ſunt ſtatuta, cuſtodient, ex quo ad agendum habuerint facultatem [r].

Impp.Arcad.& Honor.AA. VI.

P Ereq̃atores [s] ac diſcuſſores ſi incurrerint culpam negligentiæ vel gratiæ [t], non ſolùm bonorum [v] iacturã,verumetiã annonarum in quadruplum [x] multam ſubire debebunt:ea verò,quæ in damnum prouincialiũ fuerint accepiſſe cõuicti, in quadruplũ cogentur exoluere.

Impp.Honor.& Theod.AA. VII.

A Pud eum poſſeſsio firma permaneat, cui eam à peræquatore ſemel traditã fuiſſe conſtiterit: reliqua verò temporis anteacti à nouo domino fiſcum poſtulare nõ patimur, ne alterius culpa alter incipiat ſubiacere diſpendio. Siquis verò priuatus aut obligatam [y] ſibi poſſeſſionem, quæ deſerta vſque nunc permanſit,aut ex aliquo

l Demeretur.id eſt,adimeretur.à demo demis.

m Oblationem.i.poſtquã ſciuit iniquã impoſitionẽ, per hoc ꝙ fuit eiectus codex,vbi ipſe & alĩ collaterales erant ſcripti.

n Quo.id eſt,in quo anni tempore.

o Conuincat.pœnã peræquatoris, qđ eſt.ĩ.l.proxi.

p Superfuſum. id eſt,vltra modum impoſitum.

q Actio.i.adæquatio. ſic. ff.de ſepulch. vio.l.iĩ.ſ.pe. at ciuilis appellatio terminatur ſcđm tẽpora fatalia.ſ.de temp.& re. l.ĩ.& auth.ei qui.

† Alias cõpetitione

r Facultatem.cõſonat.ſ.de p̃ſcrip. xxx. ann..l.ſicut.ſ.pen.& de an. excep.l.ĩ.in fi. & de temp.in integ. reſtit.l.fi.& ex quib. cau.in integ.reſti.l.fi. &.ff. de min.l.interdũ.& no. ꝙ ipſo iure nõ currit annus. alias daret reſtitutio:vt.ff. de mino.l. auxiliũ.ni ſi in caſu.ff.ex quib. cau.ma.l.ſi qua. Acc.

s P Ereq̃atores. hoc expone vt in tit.at diſcuſſor põt dici qui quærit dños pro prędĩs deſertis. & quærit quis ſit idoneus, & etiam fideiuſſor:vt.ĩ.de loc.fun.l. j. Vel dic.vt.ſ.in tit.

t Vel gratiæ.omittendo, vel male adæquãdo.& ſic eſt lata culpa quę dolo æquiparat: vt.ff. de ſuſp. tut.l.impuberibus.ſ. j.&.ĩ. de col.fun. patri.l.placuit.in fin.

v Bonorum. ſic.ĩ. de dig.l.iudices. &.l. quoties.

x In quadruplũ. ſ.de exact. tri.l.j.contra. Sed dic duplum fiſcus accipiat de hoc quadruplo: vt arg.ſ. de aſſeſ.l.iĩ. Vel dic de alio officio. Vel hic accepit vt ſibi demereť,& alĩjs addere tur: vt.ſ.q grauatos. & ſic ſoluetur illi, ob cuius malũ accepit: vt.ff.de calum.l.et generaliter.ſ.fi.Itẽ contra in auth. vt iud.ſine quoquo ſuffr.ſ.ſi igiť.in fi.ſ.vbi maior imponitur pœna.ſed in alio officio hic dicit.& facit.ſ.ad.l.Iul. repe.l.j.ſic.ſ.de pœ.l.ſancimus. Et not.ꝙ aut ab officiali hic accipiť,& ſecurus ſit ſex mẽſibus,vt hic ſequiť:& nõ præſtat q̃q̃ pro præterito tẽpore:vt hic,&.ĩ.tit.j.l.locorũ.&.ĩ.de fund.rei pri.l.fi.in fin.&.ſ.de fi.inſti.& iu.ha.fiſ.l.fin. Aut ſua autoritate accepit,& tunc biẽnio:vt.ĩ.tit.l.qui agros.cõtra. Et præſtat ꝓ præterito tẽpore ſicut ſi acciperet à priuato:vt,ſ,ſine cen.l.ĩ.et ff.de pub.l.ĩperatores. q̃ ſunt cõtra. Itẽ facit.ſ.de inof.te.l. ſiq̃

y A Pud eum, Obligatam. Hic not. tolli hypothecariam

in ſuo.Sed ar.contra.ſ.de fab.l.iure.& de off.,pcon.l.iĩ.

ſex

sex mensibus: vt ex redhibitoria. aſs centum annis: vt. ſ. de sacroſan. eccl. l. vt inter diuinum. alias aliter: vt not. ſ. de præscrip. xxx. an. l. cum notiſſimi. in prin.

a Mora. magna. Et no. fieri ſine mora qđ fit intra ſex menſes: alias intra quatuor menſes: vt. ff. de iud. l. ſi debitori. Acc.

b Expenſis. per exceptionem. ad quod ſ. de euic. l. ſuper. hoc eſt bonæ fidei poſſeſſor: vt. ff. de acquirē. poſſ. l. iuſte.

c Donationes. id eſt, dationes factæ in nouũ dominũ. & facit. j. tit. j. l. locorũ.

d Quod ſi quis. i. quia ne videatur replicari idem.

e DE OMNI agro deſerto &c.

De cenſibus & perſonis eorũ, qui præſunt cenſui dixit: nũc de prædijs, ex quibus cenſus percipiť. & dicit qđ ager relinquiť ob ſterilitatẽ, & aliqũ datur à peræquatore vel cẽſitore nouo poſſeſſori: vt. j. de fund. pa. l. ſi qs à prioribus. aliquãdo nouus poſſidet autoritate ſua: vt. j. eod. l. vij. &. viij. aliquando traditur à principe: vt. j. eo. l. fi.

f Steriles. i. quãdo ſteriles fundi ſuſcepit, fertilibus cõpenſantur: vt. j. l. v.

g Imponuntur. id eſt, adiunguntur.

h CVm diuus. Ordines. id eſt, decuriones, vtpote ditiores. quod dic vt. j. eo. l. quiſquis.

i Et. pro id eſt.

k Quos. ordines.

l Solennibus. tributis.

m Tenore. ſ. de immunitate triẽnij. Sed cõtra. j. eo. l. qcunqꝫ. §. cæterũ. &. §. illos.

n Poſſeſſionibus. ab alijs, qui non ſunt curiales.

o SI quis. Priuati. ſcilicet Cæſaris.

p Cuius. alienati.

q Reliqua. quæ ei remanſerant, vtpote non ſufficientia pro expenſis. & facit. ſ. de debi. ci. l. fin.

r QVicunque. Meruerint.

titulo deberi ſibi iure confirmat: allegationes ſuas ſine mora[a] vel per ſe: vel per aliã perſonam legibus ordinatam manifeſtare debebit: ita, vt ſi æquitatis ratione ſuadente ad petitorem fuerit trãslata poſſeſsio: is, qui à peræquatore eam ſuſceperit, rei melioratæ ſuſceptis ſubleueť expenſis [b]. Verùm ne ſub ſpecie litis donationes[c] ſemel cõſtitutę turbentur, ſex menſium ſpatium cenſemus debere ſeruari: intra quod is, qui putat ſibi rem probabili ratione competere, debitas exerceat actiones. Quòd ſi tempus adſcriptũ ſilentio fuerit interueniẽte trãſactum: nullum penitus repetendi volumus eſſe principiũ. Quòd ſi quis [d] ex eo tẽpore, quo peræquator prædiũ alicui addicit, de ſuo iure vel per ſe, vel per homines ſuos non crediderit actitandũ, ſex menſium curriculis euolutis, in perpetuum conquieſcat.

TITVLVS LVIIII.

DE OMNI AGRO DESERTO[e], ET QVANdo ſteriles[f] fertilibus imponuntur[g].

Prædia deſerta decurionibus loci, cui ſubſunt, aſſignari debent cum immunitate triennij. & ſi inſufficientes ſunt ad dicta onera ſupportanda, debent diuidi, & poſſeſsionibus fertilibus aſsignari.

Imp. Conſtantinus A. I.

CVm diuus Aurelianus parens noſter ciuitatum ordines[h] pro deſertis poſſeſsionibus iuſſerit conueniri, & [i] pro ijs fundis, qui inuenire dominos nõ potuerunt, quos[k] pręceperamus earundem poſſeſsionum triennij immunitate percepta, de ſolennibus[l] ſatisfacere: ſeruato hoc tenore [m] præcipimus, vt ſi conſtiterit ad ſuſcipiendas eaſdem poſſeſsiones ordines minus idoneos eſſe, eorundem agrorũ onera poſſeſsionibus [n] & territorijs diuidantur accepta.

Poſſidens fundos ſteriles & fertiles tributarios, ſi alienat fertiles, & ob hoc efficitur non ſoluendo: tenetur ad tributa fertilium & ſteriliũ emptor. Bartolus.

Idem Auguſtus. II.

SI quis ab emphyteutica/rio, ſeu patrimoniali poſſeſſore priuati [o] iuris quippiã comparauerit, cuius[p] ſubſtãtia alias poſſeſsiomes ſuſtẽtare cõſueuerat: ſi ſucciſis quaſi quarundam viriũ neruis, reliqua[q] labuntur: earum poſſeſſionum onera ſubiturus eſt, quæ penes diſtractorem † inopem inutiles permanebunt.

Accipientes prædia deſerta cum immunitate triẽnij, debẽt cauere idoneè, quòd dicta prædia nõ relinquent. cũ damno reipublicæ. Bart.

Impp. Valenti. & Valens AA. III.

QVicunqꝫ deſerta prędia meruerint[r] ſub certa immunitate, ad poſſeſsionẽ impetratorũ non prius ſinantur accedere, quàm vel fideiuſſoribus idoneis periculo curialiũ datis, vel fundis patrimonij ſui maximè vtilibus obligatis, idonea cautione[s] firmauerint ſuſceptam à ſe poſſeſsionem nullo detrimento publico relinquendam.

Scriptus hæres à tributario debitore etiam onus fundorum ſterilium agnoſcere cogitur: & ſi hæreditati renuntiat, cogitur cedere omnibus bonis, quæ ex aliquo titulo à debitore percepit. Bartolus.

Idem AA. & Grat. A. IIII.

HAeredes ſcripti etiã pro minus idoneis fundis, fiſcale onus cogantur agnoſcere[t]: vel ſi renuntiãdum hæreditati putent, cedant ijs omnibus rebus, quas ex ijſdem bonis quocunqꝫ titulo [v] & iure perceperint.

Poſſidens prædia ſterilia & fertilia non poteſt renuntiare ſterilibus, & fertilia retinere, ſed omnibus debet cedere, ut pariter omnia curialibus deferantur. Bartolus.

Impp. Valent. & Theod. AA. V.

QVi vtilia reipublicæ loca poſsident, permiſtione facta, etiam deſerta ſuſcipiant [x]: vt ſi earum[y] partium grauentur acceſſu, quas [z] antea per faſtidium reliquerunt, cedant alijs [a] curialibus, qui vtraqꝫ hac conditione retineant, vt præſtatione ſalua, cum deſertis & culta poſſideant, ſublata [b] à paucis, quos [c] iniquum eſt electa retinere: cùm municipes grauatura ſit pars relicta.

Prædium ſterile deſertum iniungi debet poſſidenti fundum fertilem dominicum uel templorum: & ſi nullus reperiatur uolens dictum prædium poſsidere, antiquo poſſeſſori reſtituitur præſtita cautione tributa ſoluendi, & alias publicas functiones. Bartolus.

Idem AA. VI.

QViſquis [d] conductor[e] fuerit inuẽtus poſ-

s Cautione. idonea cũ fideiuſſore vel pignore: vt hic, &. ff. man. l. ſi mandauero. §. fin. & facit. j. de lo. fun. ci. l. j. & de fund. pa. l. quicunque. &. ſ. de muri. l. pen.

t HAeredes. Agnoſcere. id eſt, exoluere. ſic. ff. de le. j. l. apud Iul.

v Titulo. etiam inter viuos, quod alias non contingit. & facit. C. de iure delibe. l. quidam. &. ff. de acqui. hære. l. ij.

† deſertoré

x QVi vtilia. Suſcipiãt. id eſt, retineant.

y Si eorum. locorum inutilium. Acc.

z Quas. partes inutiles.

a Alijs. non eſt adiectiuum ad dictionẽ curialibus: ſed dic alijs. ſ. vtilibus locis: ſcilicet curialibus. ſicut ſi dicerem, cedo prædium tibi.

b Sublata. ſ. culta, id eſt, ablata.

c Quos. ſ. paucos. nam pauci ſunt, qui velint culta & bona deſerere.

QViſquis. alias incipit, vt quiſquis.

c Conductor. id eſt, curialis. vt dixi. vel etiam non curialis: vt. ſ. l. j. &. j. l. proxi. & facit. j. de fund. pa. l.

pa.l.fundos.& in authen. de col.§. si vero.col.ix. & de manda.princi.§. sed etiã. col iij.

a Fundi.fertilis.

b Vel templorũ. similia enim sunt. sic s.ne rei do.vel temp.

c Possessor. id est, conductor,qui & tributaria prædia possidet: vt in authẽ.de col.§.si quando.

d Præstatiõe. forte quæ præstabatur, antequã esset sterilis saluo triennio: vt.s. e.l.j.& sic non est cõtra.s.de iu.fisc.l.iij.§. diui fratres.

e Antiquos. q reliquerunt loca vtilia illorum, qui voluerint suscipere. Item hæc non vere inutilia:vt.s.l. proxi.dicitur,sed locant hæredes.& facit.j. de fun. pa.l.quicunq;.

f Qvicunq;. Patrimoniale.id est, pertinẽtem ad partrimoniũ principis.

g Priuato.i.speciali.& hoc quo ad fiscũ vel principem: vt.j. de fun.pa.l.iij.in fin. sed alius habens in eo ius auditur vsq; ad sex menses: vt.s. tit.j.l.fi.

h Successione. id est, si per patris successionem haberet. & facit.j. de fun.pa. l.hi.& de fun.rei pri. l.j.&.j.de diuer.prę. l.iiij.

i Annotationis. proprio motu. & facit.s. de rescin. ven.l. iij. & de preci.impe. offe.l.quoties.

k Fructu.i. velut.

l Eligendas. terras fertiles.

m Portione.s. deserta, quæ ei detur: vt.s.l.pxi. Vel dic, quod habet aliã sterilẽ,vel ptem sterilis. nã vna supplet aliã: vel statim, vel post bienniũ,vel post tpa huius legis.ad quod. j.e.l.hac definitiõe.& sic ñ est cõtra.s.e.l.j.

† Vide Alc. hic.

n Præsentis. quasi dicat nõ pteriti tpis: vt.s.tit.j.l.fi. Accur.

o Præsidio.i. desertis,quæ eis dantur.

p Suscipere.s. iubemus. repete exactorẽ. Sed videt̃ contra huic supiori ,px. rñ. s.e.l.j. Sol. ibi fiscale,

sessor fundi [a] fertilis,q̃ ex publico vel templorũ [b] iure descẽdit, huic ager iungatur inutilior.quod si contra id reluctandum existimauerit, alius possessor[c] sub eadem præstatione[d] quæratur.vel si voluntarius,qui sit cõductor, nõ inueniatur : tunc ad possessores antiquos [e], id est, decuriones vel quoslibet alios loca iuris prædicti adiunctis inutilibus reuertantur, idoneis fideiussoribus præstitis.

Iidem A A. VII.

Qvicunq; desertũ fundũ patrimonialẽ [f] exercuerit,& fertilem idoneũq; præstiterit,saluo patrimoniali canone : perpetuo ac priuato [g] iure defendat,& velut domesticum , & auita successione[h] quæsitũ sibi habeat, suisq; relinquat:neq; eum aut ,pmulgatione rescripti,aut reuerentia sacræ annotationis[i] quisq̃ à fructu [k] impensi operis excludat.Cæterum eos,qui opimas ac fertiles possident terras,aut etiam nunc sibi existimant eligendas [l]: pro deserta scilicet portione[m] summã debiti præsentis [n] iubemus implere.Illos etiam,qui emphyteuticario noĩe nec ad plenũ idoneas, nec omnibus modis vacuas detinẽt,sic ex illis quoque,qui præsidio[o] indigẽt,iustã ac debitã quãtitatẽ debere suscipere[p],vt indulto temporis spatio,per bienniũ decretũ canonẽ soluẽdũ esse meminerint.Nemo tñ qualibet meriti & potestatis obiectione submoueatur[q],quominus ad diacatharotiæ[r] † vicẽ defectas possessiões pr̃imonialis iuris accipiat,earũ tributa & canonem soluturus[s]:illud speciali obseruatione procurãs,vt primò vicinas & in eodem territorio sortiatur:dehinc si neq; finitimas,neque in eisdem locis repererit constitutas, tunc demum etiam lõgius positas: sed inquantum fieri valet,pro interiecto spatio sibimet cohærentes,pro modo & æquitate suscipiat , vt id consensu omnium [t] † fiat, quod omnibus profuturum est.

Agrum sterilem & tributarium & desertum quilibet autoritate propria potest inuadere, siue inuadens sit uicinus,siue non:sed dominus deserens intra biennium recuperare potest restitutis expensis cultori,quo elapso non auditur. Bartolus.

Impp. Valentin.Theodos.& Archad. A A A. VIII.

Qvi agros domino cessante desertos,vł longè positos,vel in finitimis,ad priuatum pariter publicumq; compẽdium excolere festinat:voluntati suæ nostrum nouerit adesse rñsum [v] : ita tamen,vt si vacanti ac destitutosolo nouus cultor insederit, ac vetus dominus intra bienniũ eadẽ ad suum ius voluerit reuocare ,restitutis primitus,que expensa constiterit, facultatem loci proprij consequatur. Nã si biennij fuerit tempus emensum , omnis possessionis [x] & dominij carebit iure, qui siluit.

Fundos patrimoniales principis ille dicitur possidere iure priuati,qui ipsos steriles accepit,& sui cultura fecit fertiles.Barto.

Iidem A A A.& Honor A. IX.

Qvi fundos patrimoniales iure priuato[y],canõe saluo susceperint: hãc omnes sine vllius exceptione personæ propositã sibi intelligant optionem,vt aut ea loca,quibus minor est soli fœcunditas , cũ ijs,ex quibus fructus vberes capiunt, suscipere & tenere non abnuãt[z]: aut si eorum refugiunt sterilitatem , opimioribus[a] cedant.

Si fiscus alicui successit,qui fundos steriles & fertiles possidebat,& aliquis per potentiam fertiles occupauit:cogitur steriles ex eadem substãtia pro portione acceptare.Bartol.

Impp.Arcad.& Honor. A A. X.

Qvi per potentiam fundos opimos ac fertiles occuparunt : cum quæstuosis [b] vberibusq; pro rata portione suscipiãt infœcundos [c] ex eadem substantia.

Iidem A A. XI.

Locorũ domini intra sex menses [d] edictis vocati,

hic pr̃imoniale. Ac.

q Submoueatur. hoc onus cũ habẽtur tunc fertilia. volebãt eñ se aliqui excusare & accipere sterilia ad vicem cuiusdã hospitalis,quod excusatur licet fertilem habeat.

r Diacatharotiæ. hospitale.ad quod.s. de episc. & cle.l.oĩa.

s Soluturus. ,p futuro , non pro præterito : vt.j.eo l. hac.

t Omnium. municipum . vel maioris partis.sic.s.de iurisd. om.iu.l.ij.& no. qđ omnes &c.vt.s.de auto.præst.leg. si.&. ff. de ædil. edi.le. quod si.§.si plures. & qui & à qui.l. penul.§.j. Itẽ facit. ff.de tut. & cu.da.l. diui.&.s.de exacto.tribu.l.pro locis.&.s. de censi.l.si. Item facit, q̃ hic sua autoritate inuasit:ibi à perę quatore accepit.

v Qvi agros. Respõsũ. i. consensum sine alia interpretatione.

x Possessionis.cõdictio ergo ex lege cũ quærebat̃,hic cessat, quæ ad.xxx.an. dat̃. Item nec tit. nec forte bona fides hic exigitur.alś secus:vt s.de rei vend.l.nullo Sed hoc speciale fauore tributorũ: vt.s. de iu.do. imp.l.si.Itẽ cõtra.j.e.l. locorum. So. ibi vocati fuerũt primi dñi,hic non.

y Qvi fundos. Iure priuato. emphyteutico. Accur.

z Non abnuant.i. non renuant. Acc.

a Opimioribus.i. fertilioribus. sic ergo fa.s.e.l. hæredes. &.j.l. proxi.&.j. tit. j.l.fi.& in authen.de co.§. si vero. col. ix. &.ff.de admin. tut.l. cũ quęrit.& ad exhi. l. Celsus.§.j. &.s.de cadu.tol.§.his ita. & de dam. infect.l. prętor.§.fina.

b Qvi per potentiam. Cũ quæstuosis. facit. s.l.proxim. Accursius.

c Infœcundos. id est,steriles.

d Locorum. Sex menses. s.eod.l. qui agros.in fi.contra. Sol. vt ibi. Assue

a Affuerint.id est, præsentes sunt, & sic venerunt.
b Propria scilicet prædia vocati prius.
c Confitentur[a].no.cõtumace ꝓ cõfesso.sic in auth.de exhi bẽ.§.si vero.sed alias cõtra.ff.de custo.reo.l.diuus.§.sic diuus.
d Voluerint.intra sex menses vocati prius.
e Quem.i. aliquẽ.

a Vide super hanc gl. Ioã- nem de plat. hic,& per ca. no.& maxi- me per Abb. in cap.ij.col. iij.vij. extra de confess.

f Cõpetitionis.ĩ. de fũd.patri.l. si qs. &.s.eo.l.quicũq;.in prin.Accur.
g Cœperint.non pro anteriori tpe:vt s.ti.j.l.fi.&.s eo.l. q cunq;.§.cęterũ. Sed arg.cõtra.ff.de iure fis.l pdiis.et de pu l. impatores.Solu.hic magis inuito datur: aliud in istis q spõte emũt.ar.s.l.px.et.l. q fũdos.Vel verius hic de sterili, & sua autoritate accepit: vt.s e.l.q agros.
h Hac defini tione. Muni ficũ prediũ.i. mu neri subditum.
i Destitutio.s. so lutiõis debiti. si aũt ipsum prædiũ dese reref,tunc bene assi gnabitur aliĩ cũ one re:vt.s e.l quisquis.
k Despectiõe. su periori.l. cõpetitio. hic despectio. et al's est despectiõe. al's desuctiõe. Et no.q si habeo fertile pdiũ: nõ soluo pro te q ha bes sterile vel deser tũ.sed si habeo steri le & fertile,vnũ soluit ꝓ alio:vt hic, & s.de censi.l.oẽ. adeo q postq sterile esset mihi datũ a pæqua tore:nõ soluo ꝓ pte rito tpe: vt.s.e.l.lo corũ.i fi.licet secus si spõte acceperint: vt ff.de iure fis.l. pdiis. & de pub.l.impato res.q sunt contra.et facit. s. ne vxor pro mari.& in authẽ. vt nõ fi. pig.col.v.& i auth. vt nulli iud.§. qa vero.col .ix.&.j. de excep. & exa.l. nullã.&.s.vt nullus ex vicariis &c.
l Prestigiis. expo ne:vt.ff.de adu.l.ita
m Mutilef.i tardef.
n Omniũ præ diorũ. tã ru sticorũ q vrbanorũ
o Cõtracta.i.detra cta:vt qa cessauerũt in solutione tributo rum: tũc em possef sores exceptis eccl'iis amittunt prædia:vt hic,&.s.de episco.et cle.leg.de iis.& de sa crosan.eccl.l.placet. ibi,nulla &c.

† Competi- tionis.

† Præsten- tur.

De hac ... vide ...

reuertantur.qui si affuerint[a], & propria[b] teneãt, & ea quæ ex præterito cõtraxerint debita,redhibere cogantur. Sin verò se impares esse earum rerum tributis propria cõfitentur[c] absentia,nec adesse voluerint[d]:penes eos,qui hæc susceperint,& certũ quẽ[e] tributorũ canonẽ promittũt,proprietas possessiõis intemerata permaneat,vt postquã ea exoluerint:sciãt sibi inquietudinem submouendã,nec subreptionẽ cuiusquã cõpetitionis[f] † loca, quæ tenuerũt auferenda. quibus etiã illud indulsimus, vt ex eo tempore,ex quo primũ loca de qbus agit,cœperint[g] possidere,tributa poscãtur†.

Ad tributa prædij sterilis nullus possidens fertilia cogitur,nisi postquam assecutus fuerit. hoc dicit. Bar.

Impp.Honor.& Theod.AA. XII.

Hac definitiõe sancimus nullũ possessorem , neq; munificum prædiũ[h] pro alienis debitis vel destitutionibus[i] esse retinendũ:neq; eorũ prædiorum despectione[k] prægrauari,quę ex iisdem bonis, quæ retinentur , nequaquam esse monstrantur: ne vllis præstigiis[l] atque commentis exactio mutiletur[m].

Domini prædiorum debent requiri,ut soluant debita contracta: & ipsis cessantibus,assignantur uolentibus soluere.Bar.

Iidem AA. XIII.

Omnium prediorũ[n] actores ac dñi requirantur: quorũ si vitio probãtur debita fuisse cõtracta[o],in absoluto est,vt debeat dñiũ cõmutari.

Si curialibus patientibus,& apud acta fatentibus prædia esse alicuius, et tributa quis soluerit,apud soluẽtes remanet perpetuò dominiũ prædiorum:et nulla repetendi datur licentia. Bartolus.

Iidem.AA. XIIII.

Rura[p] & possessiones†, quas curiales quolibet pacto publicatis apud acta ꝓuincialia desideriis suis vel reliquerunt,vel possidere alios permiserũt:penes eos,qui eas excoluerũt,& functiones publicas recognoscunt, firmiter perdurabunt, nullam habentibus curialibus copiam repetendi[q].

p Rura.hac lege not.q desideriũ apud acta publicatũ nõ potest corrigi.sic.s.de liberali cau. l.cũ pũũ.Sed ar.cõtra eo ti.l.iterrogatã.Sed ibi speciale ne pereat libertas. Item facit ad hanc legẽ.s.eo.l. quicunq;.in prin.&.j.de fund. patri. l.qcũq;.&.s.de exac.tribu.l.fi.&.s.de censi.l. si peræquatorẽ.

Iidem AA. XV.

Si quis deserta prædia,quæ naualẽ[r] sustinent functionem ,& in desertis nunc vsq; remanent , superæquationis[s] iure perceperit: meliore conditione in omnibus titulis cõuenit ea[t] releuari , vt grauis sors nauis † esse nõ possit pro ea, quæ resederit portiuncula[v]:cum aliis fuerit[x] dispendiis liberata.

Accipienti fundum patrimonialem sterilem sub certis canonis annua præstatione,non debet augeri canon ex melioratione.Bartol.

Iidem AA. XVI.

Si quis autoritate nostri nominis†de fundis patrimonialibus steriles sub certi canonis pollicitatione susceperit, firmiter[y] eum volumus possidere, sub eiusdẽ tñ canonis solutione,quẽ nostrę maiestatis autoritas per annos singulos soluendũ esse præscripsit : nullamq; eos[z] descriptionẽ,siue adiectionẽ, aut innouationẽ[a] in posterũ sustinere:quoniam nimis absurdũ est, eos,qui nobis hortantibus, fundos inopes atq; egenos magno labore impẽso aut exhausto patrimõio vix fortè meliorare potuerũt,vt pote deceptos, inopinatũ onus suscipere:illudq; velut quadam circumuentione deposci.quod si se daturos ꝓfecisset,fundos minimè suscipere,aut etiã colere paterẽtur.

Imp.Valentin.A. XVII.

Iubemus[b] neminem curialem ꝓ alieni territorii[c] debitis detineri,sed tantùm municipem pro gleba propria conueniri.

TITVLVS LIX.

DE FVNDIS LIMITROPHIS[d],ET TERris,& paludibus,& pascuis li-

q Repetẽdi.intra bienniũ cum palam renuntiauit:vt.s.de pac.l. postquam.
r Si quis. Naualẽ.nauicularii alicuius fuerãt vel erãt:vt.s.de præ. na. l.ij.&.iij.quibus tributa dabãtur ex prędiis aliquorum.
s Superæquationis.vna dictio superæquationis. Accur.
t Ea.s.prædia.q.d. multa grauamina i erant in eis quæ releuãtur ab aliis,vt naualis sors itegra soluaf.& secũdum hoc ponitur hic tit.vt.s. de can.lar.ti. et sunt similia.q in vno releuef,& in alio grauetur.ff.de iureiurã. l.cũ q.&.s.lo.l. licet &.s.eo.l. qcũq;.§.cęterũ.&.§.illos.& .ff. de pu.l.cotã.§.fi.
v Portiũcula.ex dictis pręidiis,quę dicuntur diminuta eo q macra & sterilia sunt facta.
x Fuerit. alias fuerit.s.portiũcula. al's fuerint.s.prædia.
y Si quis.Firmiter.sic.j.de loca. præ.ciui.l.fi.in prin. &.l quicũq;.et.s.e.l. quicunq;.in prin.
z Nullãq; eos. trãsit de singl'ari ad pluralẽ nũerũ.sic cõtra s.de in ius voc.l fi.
a Innouationẽ.sic. s.de agri.& cẽsi.l.cũ satis.§.caueant.&.s. quibuscau.co.cẽ.l.j. &.s de allu.l.fi.
b Iubemus. Municipẽ.i.muneri subiectũ,vt inuit ex eo qđ sequif. &.ff. ad munic.l.j. Acc.
c Territorii.i.terrę:vt.s.e.l.hac.& sic al'r q. ff.de ver.sig. l.pupillus.§.territoriũ.vbi dic q licet alii qnq; cogaf extra territorũ accipe deserta pdia:vt.s.e l. qcũq;.§.fi.curiales tñ nõ vt ar.s.de decu. l.curiales.&. s. de act & obl.l.ob.cãs &.l.rura.& illa q dixi. s.e. l.hac definitione.
d DE FVN.LI.&c. Quidã habẽt limitrophis*:ã trophos descriptio & limite: id est,de

†Alias,naualis.

Grauatus in vno, in alio releuari debet.

† Numinis

† Tu de hac re vide apud Alcia. hic, q satis multa ex Lamprid. tradit ad verum huius loci intellectũ.

id est, de scriptis aduersum militũ: qa milites imperiũ custodiũt vt. j. l. j. & fi. et in quibus cessat alluuio: vt. ff. de acquir. re. do. l. in agris. alias est limitosis. hęc siue de nostris, siue de euictis fundis erant.

a Castellorum. s. fundis: vt. j. l. ij.

b Tyberianus imperator: vel qa ĩ eorũ chronicis ñ inuenit, pfectus fuit, q lege facere põt: vt. s. de offic. praefe. prę. ori. l. formam.

Legem facere potest praefectus.

T Yberiania- nus. mitaneis & castellorum[a].

Quidam praefectus, qui uocabatur Tyberianus, statuit quasdam possessiones, ex quibus militibus custodientibus limina imperij deferebantur frumenta. hoc statutũ hic cõfirmat haec lex, & iubet in perpetuũ obseruari, mandans quòd rescripta in contrarium impetrata, nullius sint momenti. Bar.

Impp. Valent. & Theo. AA. I.

TYberianus[b] ad possibilitatẽ[c] singulorũ quorũq; locorũ in tuẽs, statuit certas possessiones, quae ad limite[d] † frumẽta coueheret. Quocirca gñali lege sancimus Tyberiani dispositionẽ oportere obseruari, amouẽtes qcqd vel potentia cuiuscũq; elicuit, vel furtiua depcatio, addẽtesq; nihilominus, in futurũ nulli licere aduersus vtilẽ vetustatẽ & praesentẽ legẽ nostrã importuna & respuenda[e] reposcere.

c Possibilitatẽ. qd' facere debuit: vt. s. de ã. & tri. l. p locis.

d Limitẽ. alias limitum: itẽ alias coueniret: alias couerteret: alias conueherent.

e Respuenda. rescripta. sic & j. tit. ij. l. pe. & l. omnis.

† In scriptis ad limitũ frumenta conuenirent.

f QVicũq;. priuati vel milites non castellani secundum P. vt in fi. huius. l.

g Territoria. i. castrũ cũ territorio. i. iurisdictiõe: vt. ff. de verb. sig. l. pupillus. §. territoriũ. Vel ẽt ipsum castrũ & terram in qua residet.

h Ascripta sunt. ab ijs, q primi agros cõstituerũt: vt ar. ff. de aqua plu. l. quod pricipis. Vel dic adscripta per exemplũ seu scripturã principis, quod olim dabatur magistris militũ custodientibus limina. quod exẽplũ sequebantur magistri militũ, qui etiam statuerũt numerũ militum limitariorũ: vt s. de offi. pfec. praet. Afri. l. ĩ nomine domini. §. quod autẽ.

i Antiquitas. i. antiq: vt pdixi. vel. i. vetustas, q pro lege habet: vt. ff. de aqua plu. ar. l. ij. in pri. Et sic no. nõ licere cuili bet habere castrũ: qd' itellige ĩ limine ipe. rij. & sic castellũ dicitur limitis castrũ: vt d. l. nomine dñi. et hic dicit his locis: at alibi qlibet põt facere: vt. C. de edi. pri. l. p puincias. nisi fiat ad ęmulationẽ, vel scãdalũ inde oriret: vt ibi not. nã nec priuato debet cõmitti custodia limitis: vt. ff. de ope. pub. l. legatũ. sic nec vlli licet extraneo metrocomiam emere: vt. s. nõ licere ha. metro. l. j. & hęc castra si fiunt nimiae magnitudinis per magistrũ militum possunt ad modũ reuocari: vt. s. de offi. praefec. prę to. Af. l. in nomine dñi. circa fi.

Castrum cuilibet habere non permittitur.

In limite imperij nullus debet esse castelli detentor: nisi is solus, cui per principẽ detentio est commissa: contra facientes poena hic inserta puniuntur. Bar.

Impp. Honor. & Theo. AA. II.

QVicunq;[f] castellorũ loca quocũq; titulo possidẽt, cedant ac deserãt: quia ijs tm̃ fas est possidere castellorũ territoria[g], quibus adscripta sunt[h], & de quibus iudicauit antiquitas[i], qp si vlterius vel priuatae conditionis quispiã ĩ his locis, vel nõ castellanus[k] miles fuerit detẽtator inuentus: capitali snĩa cũ publicatione bonorũ plectetur.

Agri limitanei donec per milites possidentur, sunt à tributis immunes: si tamen alienati fuerint lege prohibente, uendicantur, non obstante temporis praescriptione. Bar.

Impp. Theod. & Valent. AA. III.

AGros limitaneos[l] vniuersos cum paludibus, omniq; iure, quos ex prisca dispositione limitanei milites ab oĩ munere[m] vacuos ipsi curare pro suo compendio atque arare consueuerant: & si in praesenti colũtur, ab his firmiter[n], ac sine vllo cõcussionis grauamine detineri: & si ab alijs possidentur (cuiuslibet spatij temporis praescriptione cessante[o] (ab vniuersis detentatoribus vendicandos, ijsdẽ militibus sine vllo prorsus) sicut antiquitus statutum est) collatiõis onere volumus assignari: in ijs etiam contra eos, qui praeceptionibus nostris obuiam venire tentauerint proscriptionis[p] poena valitura. Nã si quis forte (quod minime audere debuerat) emptionis titulo, memorati iuris possidet praedia: competens ei actio[q] contra venditorẽ intacta seruiebatur.

k Non castellanus. i. talis miles, cui nõ sit adscriptũ militis castrũ: nec si tã magro militũ iter limitaneos deputatus, ex militibus em̃ cõstituebant milites limitanei, q erãt sub ducibus vt supradicta. l. in noie dñi. & de offi. ma. mil. l. fi. Ac.

l AGros limitaneos. i. militibus custodiẽtibus limina imperijs assignatos: vt j. tit. ij. l. oẽs. & . s. l. j. Accur.

m Munere. ergo tributorũ. sed, p nõ limitaneis etiã milites tributa pręstant: vt. s. de offi. pfe. Augu. l. j. et. ff. de mu. et hon. l. fi. §. ad hmõi.

n Firmiter. sic. s. ti. j. l. fi.

o Cessante. cessat hic pscriptio. sic. s. de prę scri. long. tẽp. q pro li. l. fi. & de p. scri. xxx. an. l. cõpetit. & de decu. l. fi qs decurio. & de meta. l. fi. & de fab. l. iiij. & s. ne rei do. l. j. & de agri. & cẽ. l. cũ satis. & de vsur. l. neq;. & j. de cohor. l. ordinariorum. et de fun. rei pri. l. vsus. & . ff. de fal. l. qui falsam. hęc spãlia sunt, regulariter cõtra: vt. s. de prę scrip. xxx. an. l. oẽs.

p Praescriptionis. s. bonorũ. Accur.

q Actio. s. pro euictione qa ibi fuerit stipulatus: vel qa bona fide emit: licet in qbusdã casibus emptor de ptionõ agat vt. j. de fun. rei. pri. l. nemo. et. s de pd. curia. l. j. et de agri. & cẽsi. l. quẽadmodũ.

TITVLVS LX

DE PASCVIS PVBLICIS ET PRIVATIS[r].

Antiqua pensio pro pascuis saltuum antiquitus constituta inconsulto principe augeri non debet. Angelus.

Impp. Valentin. Theodos. & Arcad. AAA. I.

CV'm nulla † ratio sit, cur in pascuis saltibusq;[s] rei priuatae[t] pensio debeat ampliari: nequaquã pro libidine ordinum augmenta facienda sunt. Etenim idcirco grauiorem pensionem imponi ab ordinibus accepimus, vt animalia ex rebus priuatis nostris à locorum pastibus arceantur[v]: quod fieri non oportere, diuae memoriae Iulianus prorogata iussione constituit. Quare excellens autoritas tua[x] cõuentis prouinciarum rectoribus, non eam licitationis necessitatem patiatur inferri, quam repentinam faciunt ciuitates: sed eam manere decernet, quam statuit antiquitas[y].

r DE PASCVIS. Prouidit fundis limitũ, nunc pascuis.

s CVm nulla. Saltibus. facit hic vi ĩ verbo saltibus nõ dicas pratis, vñ fructus colligit alr q pastiõe: vt. s. l. j. px. et fin. qd' dicit priuatę

† Conce... cum ha... prohibe... iuncta ... i. extr... si vbi ... bentur ... cendiu... ni.

t Priuatę. s. pricipis. nã in saltu priuati hois nõ itromittit se ordo, sed dño cõmittit: vt. s. de in. l. nemo.

v Arceantur. q. d. iõ possessor seu conductor saltus principis priusdat ordini, & sic ordo accipit, vt aĩalia militũ arceant, vt sub cõductoris liberius pascant, & quae vult inducĩ. & facit. s. noua vect. j. ij. & . iij. & facit. s. de can. fru. vr. Ro. l. neminẽ. & de pri. vr. Cõstã. l. nulli. & . ff. de decre. ab. or. fa. l. ij.

x Tua. loquitur praefec. praeto.

y Antiquitas. sic. s. ti. j. l. ij. Accur.

Insignis

Marginal handwriting: ...istum ... castrum ... ex ... n. 7 ...

a INsignis. Tua. magistro militum loquitur.
b Hac cõditione. id est, intantum.
c Publicis. fisci vel principis. Idem in priuatis cuilibet: vt ĩ hac. l. &. ï. l. proxi.
d Militariũ. in duobus cõsulit p hũc ti. animalibus militũ primo vt hic. secundo vt pẽsio non augeat cõductoribus priuatis: vt. s. l. ꝓxi. ſ. pe.
e PRata. Lege. ista quã dirigit ad pfe. & facit. ï. de priui. do. aug. l. ñ.
f DE FVNDIS pĩmonialibus &c. Tã de propriis quã de fiscalibus dr cum oẽs sũt prĩcipis qua si ꝓpriꝰ et pĩmonia les: vt ar. ï. e. l. j. et. ff. ne qd ĩ lo. pu. l. ñ. ſ. j. secũdũ quosdã. sed alĩ de pĩmõialibus tm̃ dicũt: vt. ff. neqd in lo. pu. l. ñ. ſ. j. & not. cꝰ quidã ex his nõ pñt locari, vt cõstituti ꝓ Mesopotamiã; qd miri, qa sũt militibus assignati vt. ï. e. l. oẽs. et. l. nulli. Accur.
g Et saltuẽsibus. de his dicit lex fi.
h Emphyteuticis. ad quam emphyteusim nõ ꝓmittit accedere: nisi dato fideiussore ẽt si desertũ accipitur: vt. ï. eo. l. quicunq; &. s. de oĩ ag. deser. l. iĩj.
i Cõductoribus. ſ. personalibus, quibus spãle ius cõcedi tur tam pro eis, quã contra eos: vt. ï. l. iĩj. no. cꝰ si perpetuo accipiunt, dñi sunt: & ideo donant: vt. l. j. &. s. de omni agro deser. l. q agros. nec ĩperator põt eis auferre: vt. ï. de loca. põdio. ci. l. fi. Acc.
k SI quis. Emphyteuta.
l Fũdos. ad fiscũ pertinẽtes.
m Salua lege. i. saluo canone: vt. ï. eo. l. vniuersi. &. l. fundi. &. l. fundos.
n Firmæ sint. vt instituta. loca. ſ. adeo Sed an vendere? videt idẽ: vt. ff. de re. iur. leg. cuius est. sed in alio emphyteuta secus: vt. s. de iur. emphy. l. fi. circa princ.
o Cogatur. nõ donator: sed donatarius. sic nec venditor pacto etiam interueniẽte: vt. s. sine censu vel re. l. fi. & facit. s. de episco. & cle. l. si quis presbyter. & de hæred. decu. l. fin.
p PAtrimoniales. Tẽpus. xxx. dierum: vt. ff. de publi. l. Imperatores.
q Nocere. imo videtur contra. sed restituit: vt. ff. de mi. l. fi ex causa. ſ. si in cõmissum. Sed ibi in fiscali: hic in patrimoniali. Itẽ adhuc plus: quia videtur nec restitui & sibi prĕiudicare: vt supra de fid. & instr. & iure hast. fisca. l. quæcunque. Sed ibi in fiscali & vltra erat processum: qa solenniter venditũ. & eodẽ modo solue. s. de admini. tuto. l. si tutoris. Item nec sibi negat restitutionem. Itẽ hodie videt corrigi, quod de. xxx. diebus dicit: vt ipso iure non currant: vt s. in quibus caus. in integ. restit. l. ñ. Vel dic quod illud quando currebat tempus & restituebatur: at quãdo non restituebatur, etiam hodie currit: & non restituitur: vt dixi, quando vendidit fiscale. alias corrigitur.

Impp. Archa. & Honor. AA. II.

INsignis autoritate tua[a] hac conditione[b] à publicis[c] pratis ac amœnis† pascuis animalia militum prohiberi præcipiat: vt vniuersi cognoscant, de emolumentis eorum, tuicq; officij facultatibus duodecim libras auri fisci commodis exigendas, si quisquam posthac memorata prata mutilare tẽtauerit: non minore decernenda pœna, si etiam prata priuatorũ aut Antiochenorum fuerint deuastata: ita tamen, vt sine læsione prouincialiũ prouideant curiales, quo pacto animalium militarium[d] pastui consulatur.

Prata prouincialium non debent fatigari molestia militum principis. Bar.

Impp. Honor. & Theo. AA. III.

PRata prouincialium nostrorum, & præcipuè res priuatæ nostræ pernicioſum vel periculosum est militum molestia fatigari: ideoq; lege[e] ad amplissimam prefecturam promulgata, cẽsemus, ne hoc deinceps vsurpetur, super qua re vniuersos quorum interest, conuenire tua magnificentia nõ moret: neque ꝓmittat possessores, vel colonos pratorum gratia qualibet importunitate vexari.

TITVLVS LXI.

DE FVNDIS PATRIMONIALIBVS[f], ET saltuẽsibus[g], & emphyteuticis.[h] & eorum conductoribus[i].

Accipiens fundum fiscalem in emphyteusim perpetuã, ipsum donat etiam irrequisito fisco. Bartolus.

Imp. A. Constantinus A. I.

SI quis† fundos[k] emphyteutici iuris salua lege[m] fisci citra iudicis autoritatem donauerit, donationes firmæ sint[n]: dummodo suis quibusq; temporibus ea, quæ fisco pensitanda sunt, repræsentare cogatur[o].

Si pro re emphyteutica patrimoniali tempore debito soluta pensio non probetur, minori ipso iure nõ infertur dãnũ uel pœna: sed tutori & curatori in solutione cessantibus. Bar.

Idem Augustus. II.

PAtrimonialis fundi pensitationem seu aurariam seu frumentariam intra tempus[p] omissam minorum dominio non nocere[q] præcipimus, nec ad fraudem[r] iuris eorum euadere[s], si quod solenniter debetur, paulò[t] serius inferatur: ita tamen, vt permanente substantia paruulorũ, iudex tutorem vel curatorem per quam differtur illatio, negligentiæ suę & deserti officij pœnas[v] exigat, & damna deplorare[x] cõpellat.

Emphyteuta ob sterilitatem nõ petat remissionem: et rescriptum in contrarium impetratũ per obreptionem, non tenet. Item fundus fiscalis cõcessus in emphyteusim perpetuam, ab emphyteuta nõ potest auelli, licet alius offerat meliorem conditionem. Bar.

Impp. Valentin. & Valens AA. III.

QVicunq; possessiones[y] ex emphyteutico iure susceperint, ea ad refundẽdũ[z] vti occasione nõ possunt, qua asserant desertas[a] esse cœpisse, tametsi rescripta per obreptionem meruerint: sed nec auelli eas ab his posse, nec si licitatio[b] †ab alio fuerit promissa sed eas in perpetuũ apud eos, qui eas susceperint, & eorum posteritatem, remanere, nec si super hoc rescriptum fuerit aduersus eos impetratum.

Impp. Valens, Gratian. & Valentin. AAA. IIII.

a Insignis. Tua. magistro militum loquitur.
b Hac cõditione. id est, intantum.
c Publicis. fisci vel principis. Idem in priuatis cuilibet: vt ĩ hac. l. &. ï. l. proxi.
d Militariũ. in duobus cõsulit p hũc ti. animalibus militũ primo vt hic. secundo vt pẽsio non augeat cõductoribus priuatis: vt. s. l. ꝓxi. ſ. pe.
e PRata. Lege. ista quã dirigit ad pfe. & facit. ï. de priui. do. aug. l. ñ.
f DE FVNDIS pĩmonialibus &c. Tã de propriis quã de fiscalibus dr cum oẽs sũt prĩcipis qua si ꝓpriꝰ et pĩmonia les: vt ar. ï. e. l. j. et. ff. ne qd ĩ lo. pu. l. ñ. ſ. j. secũdũ quosdã. sed alĩ de pĩmõialibus tm̃ dicũt: vt. ff. neqd in lo. pu. l. ñ. ſ. j. & not. cꝰ quidã ex his nõ pñt locari, vt cõstituti ꝓ Mesopotamiã; qd miri, qa sũt militibus assignati vt. ï. e. l. oẽs. et. l. nulli. Accur.
g Et saltuẽsibus. de his dicit lex fi.
h Emphyteuticis. ad quam emphyteusim nõ ꝓmittit accedere: nisi dato fideiussore ẽt si desertũ accipitur: vt. ï. eo. l. quicunq; &. s. de oĩ ag. deser. l. iĩj.
i Cõductoribus. ſ. personalibus, quibus spãle ius cõcedi tur tam pro eis, quã contra eos: vt. ï. l. iĩj. no. cꝰ si perpetuo accipiunt, dñi sunt: & ideo donant: vt. l. j. &. s. de omni agro deser. l. q agros. nec ĩperator põt eis auferre: vt. ï. de loca. põdio. ci. l. fi. Acc.
k SI quis. Emphyteuta.
l Fũdos. ad fiscũ pertinẽtes.
m Salua lege. i. saluo canone: vt. ï. eo. l. vniuersi. &. l. fundi. &. l. fundos.
n Firmæ sint. vt instituta. loca. ſ. adeo Sed an vendere? videt idẽ: vt. ff. de re. iur. leg. cuius est. sed in alio emphyteuta secus: vt. s. de iur. emphy. l. fi. circa princ.
o Cogatur. nõ donator: sed donatarius. sic nec venditor pacto etiam interueniẽte: vt. s. sine censu vel re. l. fi. & facit. s. de episco. & cle. l. si quis presbyter. & de hæred. decu. l. fin.
p PAtrimoniales. Tẽpus. xxx. dierum: vt. ff. de publi. l. Imperatores.
q Nocere. imo videtur contra. sed restituit: vt. ff. de mi. l. fi ex causa. ſ. si in cõmissum. Sed ibi in fiscali: hic in patrimoniali. Itẽ adhuc plus: quia videtur nec restitui & sibi prĕiudicare: vt supra de fid. & instr. & iure hast. fisca. l. quæcunque. Sed ibi in fiscali & vltra erat processum: qa solenniter venditũ. & eodẽ modo solue. s. de admini. tuto. l. si tutoris. Item nec sibi negat restitutionem. Itẽ hodie videt corrigi, quod de. xxx. diebus dicit: vt ipso iure non currant: vt s. in quibus caus. in integ. restit. l. ñ. Vel dic quod illud quando currebat tempus & restituebatur: at quãdo non restituebatur, etiam hodie currit: & non restituitur: vt dixi, quando vendidit fiscale. alias corrigitur.

habes huic simil. ml. si Bene. C. de admiñist. tu collige quod regno indẽ ex eo quod dñi minor, n tem, de quibꝰ poter in presenti. vi. alex. cons et Gregor. ml. pen. ff. de part. C.

r Ad fraudem. id est, damnum. sic. ff. de ædili. edict. l. cum autem. ſ. excipitur. q. d. euadere non affert damnum.
s Accedere. alias euadere. Accur.
t Paulo. id est, parum inferatur &c. i. non totũ quod debetur. vel dic ad fraudem id est, occasionem iuris &c. quod esset fraus eum euadere. & facit supra de vsucapioni. pro emptore. l. fi.
v Pœnas. quia forte soluit æstimationem pensionis per quem minor soluere debuisset. argu. s. vnde vi. l. meminerint. &. ff. de act. empti. l. Iulianus. ſ. sed cum in facto. tributa tamen minor soluit: cum in hoc locupletior est: vt. d. ſ. & nota pœnas deserti officij. sic. ff. de offic. præsi. l. diuus. Item per omnia in ecclesia & prælato: vt in authen. de nõ alien. ſ. sinimus. col. ñ. et. s de anno. & tribut. l. obsistere.
† Alias, locatio.
x Deplorare. id est, emendare. Accursius.
y QVicunq;. possessiones. scilicet patrimoniales.
z Ad refundendum. id est, ad remittẽdum canonẽ.
a Desertas. id est, steriles, per quod excusabat se, vt nõ perdiderit, licet non soluerit pensionem. Sed argumen. contra. ff. de allu. l. ñ. sed ibi per principem fuit diminutum. Accursius.
b Licitatio. in locationibus enim & vẽditionibus prædiorum fiscalium non patrimonialium est locus adiectionibus: nisi cum locatio patrimonialis fuit temporalis, sed nec ad vẽditiones

ditiones pertinet ciuitatũ adiectio: vt. ſ. de vẽdi. re. ciui. l. j & j. de loc. prę. ciui. l. fi. & no. hac. l. vnũ contra cõductorẽ, aliud p eo. Item facit. ſ. de omni ag. deſer. l. qui cũq;. & de allu. l. iŋ. & de vend re ciui. l. iŋ. & ff. de publ. l. licitatio. Accur.

a FVndi. noſtrã Cęſaris: cum antea eſſent emphyteuticariŋ alicuius priuati, vel eccſie, vel fiſci.

b Popoſcerint. titulo emptionis vel alio ꝑpetuo titulo.

c Cõmodamus. i. ad cõmodũ percipiẽdum damus vel hoc dicit quãtũ ad tranſlatiõem poſſeſſiõis.

d Poſſeſſione. ſũ di dati ī ẽphyteuſi.

e Diſſoluãt. alias põt eẽ metus cõiſſi.

f SI qui. perpetuo. niſi īfra ſex mẽſes ex die conceſſioni venit: vt. ff de cẽſi. l. fi. & facit ſ. de oĩ agro deſer. l. loco rũ. & ſ. e l. quicunq;.

g HI quibus. Inconcuſſę. ſic ſ e l. fũdi. & j de loca. præ ciui. l. fi. & ſ. de cẽſi. l. fin. & de oĩ agro deſer. l. qcũq;. & de quadriẽ. præſc. l. bene à Zenone.

h Contractibus. ſ. vt vẽdat, vel alio titulo poſsit alienare.

i QVicũq;. De ſertis. id eſt, ſi fiant ſteriles, vt accedat. ſ. de omni agro deſert. l. quicunq; & facit. ſ. de murileg. l. penu. & j. de loca. præſt, ciui l. j. & ff. de pub l. licitatio. in prin. & ſ. de vſur. l. ſi bene & inſtit de ſatiſdar. tuto ſ pen. Accurſius

k OMnes fũdi. Limiti i. ad vſum militum, qui ſtãt in limitibus imperŋ: & ideo etiã imperator alienare nõ poteſt: vt hic dicit.

Imperator quędam alienare non poteſt.

l Obſtaculo. ſi alius poſsideat. & facit ſ. de fun. limi. l j. & l fi. & xvj q iŋ. c. inter.

m VNiuerſi Priuato iure. facit differẽtiã ĩter prędia patrimonialia et tributaria, quæ emit priuatus à priuato: ſaluo tñ canone: qa aliter emere nõ licet: vt j. de fun. rei. pri. l.

Fundi limitroph militibus aſſignati per reſcriptum principis uel annotationem in emphyteuſim uel iure domini in alium transferri non poſſunt: & translati reuocãtur. Bar.

Iidem A A A. VIII.

OMnes fundi † patrimoniales per Meſopotamiam & Oſdrochenã † prouincias, quos conſtat diuorũ retrò principum ſanctionibus limiti[k] deputatos, ad ius priſtinum ſine vllius aſſertionis reuocent obſtaculo[l], prębituri omnia, quæ antea impendẽda neceſsitatibus limitis præberi conſueuerant: ita vt nulli penitus audiantur, qui aut reſcripto, aut annotatione domiuiũ, vel emphyteuſim, vel conductionẽ quolibet genere largitatis de noſtra liberalitate meruerint.

† Hic no. cũ tra illos, qs dicunt Romanũ imperium nõ fuiſſe extenſum vltra Euphratem

† Oſdrochẽã Alc. hic.

Impp. Archa. & Honor. A A. IX.

VNiuerſi cognoſcant nihil priuato iure[m], ſaluo canone, fundis emptis cum patrimonialibus eſſe commune: ita vt ad eos[n] nunquam patrimonialium fundorũ perequator accedat: graui multa feriẽdo eo, qui ſtatuta noſtræ clementię auſus fuerit temerare.

n Ad eos. empros. & facit j. de metal. l. deuotũ. & l. proxi.

Si fundi patrimoniales fertiles aliquibus ſunt conceſſi & ſteriles non: perequator debet ſterilia fertilibus aggregari: ut ſic omnium pẽſio præſtetur, & diuiſio fiat ſterilium æqua lance & fertilium. Bar.

Iidem A A. X.

FVndos patrimõiales eos dunta xat, qui ſaluo canone[o] iure priuato noſtra liberalitate cõceſſi ſunt[p], cum iŋs patrimonialibus, qui in cõditione propria cõſtituti ſunt[q], illuſtris autoritas tua iubeat exæquari: ita vt releuato onere rei, quod imminet fatigatis, translatio in eos, qui integris viribus florent, & adſcriptio tributorum, æqua lance diuidantur.

o FVndos. Canone. i. tributa ordinaria, q̃ præſtãt principis p̃dia: vt. ſ. de exact. trib. l. fi. nã et eccleſia: vt. ſ. de ſacroſan. eccl. l. placet.

p Cõceſſi ſunt. in emphyteuſim vel locationem.

q Cõſtituti ſunt. deſerti puta: & ita apud nos ſũt neminí cõceſſi, q cõcedũtur habẽti alia, vt illa deſerat, vt omnia alicui dari poſsit: vt ſ. de oĩ agro deſert. l. qui vtilia. ſecus in emptis à priuato: vt ſ. l. proxi. Accur.

Penſio prædij emphyteutici à fiſco defenditur per emptorem: non obſtante pacto quod uẽditor ſoluere debeat: niſi princpis iudicio fuerit fi matum. Bar.

Impp. Honor. & Theo. A A. XI.

IVs[r] emphyteutici prędiŋ[s], quod ſine obligationis vinculo retentatum eſt iudicio noſtro, ĩmutabile perdurare

Suſcipiens à peræquatore fundum deſertũ, ipſum perpetuò poſsidebit. Bar.

Impp. Grat. & Valent. A A. V.

SI qui à prioribus colonis vel emphyteuticariŋs deſtitutũ patrimonialẽ fundũ à peræquatore vel cẽſitore ſuſceperint: perpetuò[f] eũdẽ atq; incõcuſſo iure poſsideant, nec quiſquã ſcḋs petitor accedat.

Donatarius principis rem ſibi donatam poſſidet inconcuſſam, et eam in alium poteſt tranſferre Bartolus.

Impp. Gratia. Valentin. & Theodoſi. AAA. VI.

HI, quibus patrimoniales poſſeſsiones per Aſianã & Ponticã diœceſim, vel à nobis, vel à diuis parẽtibus noſtris ſacra largitate donatæ ſunt, incõcuſſæ[g] poſsideãt, atque ad ſuos poſteros trãſmittant: quod quidẽ nõ ſolùm in hæredibus, ſed etiã in cõtractibus[h] omnis generis volumus cuſtodiri.

Accipiens in emphyteuſim à fiſco debet cauere de non deſerendo ſub hypotheca ſuorum bonorum: alias ſatiſdare tenetur: quam ſatiſdationem ſi magiſtratus omiſerit, ad ſuum reundat periculum Barto.

Iidem A A A. VII.

QVicũque ad emphyteuſim fundorum patrimonialium vel reipublicæ iuſſu noſtri numinis venerit: is ſi redundantia fortunarum idoneus fuerit ad reſtituẽda, quę deſertis[i] fortè poſſeſsionibus requirentur, patrimoniũ ſuũ publicis implicet nexibus. Si verò minor facultatibus probabitur: datis fideiuſſoribus idoneis: ad emphyteuſim accedat, ſciẽtibus iŋs, quos taliũ rerum cura ſolicitat, in ſe negligentiæ damna, ſi huiuſmodi cautio defuerit, eſſe vertenda.

r IVs. i pẽſio ẽphyteutici p̃diŋ: q̃ pẽſio nr̃o iudicio. i. permiſsiõe nr̃a ſpãlr eſt retẽta apud vẽditorẽ, vt ipſe eã p̃ſtet nõ ẽptor ſine vĩculo obligationis. inefficax eñ pactio ẽ ſeu obligatio, vt eã alius, q̃ q poſsidet pręſtaret: vt. ſ. ſine cẽ. vel rel. l. fi. niſi ſit facta nr̃o iudicio: ſicut: & ipſius p̃diŋ p̃rimõialis ineffícax ẽ alienatio facta à ꝓcuratore p̃rimoniŋ, niſi iuſſu p̃ri. vt. ff de leg. j. l. apḋ Iulianũ. ſ. fi. itaq; illud ius nr̃o iudicio retẽtũ ĩmutabile ꝓſeueret, ſicut eſt ab emptore poſſeſsũ, vt vẽditor non ipſe ẽptor p̃ſtet Cy. & ſecundũ hoc verba iudicio noſtro terminãt retẽtatũ. Vel dic iudiciũ eſt ĩ hoc, vbi ſine obligatiõe eſt cõuẽtio. & ſic ſoluat ẽptor: qa nõ valet cõuẽtio ĩ p̃iudiciũ fiſci: valet tñ inter cõtrahẽtes: vt. ff. de pact. l. inter debitorem & ſic ſoluat ẽptor. Vel dic, et legãt cũ iferiori lra iudicio nr̃o. & eſt ſẽſus idẽ qui ꝓximus.

s Prediŋ. patrimonialis,

Poſſeſsionẽ.

præcipimus: possessionē [a] autem, quæ sine obligatione speciale fuerit vitiosa, vetustate temporis nolumus adiuuari,

Emphyteutæ fundos patrimoniales emere nō coguntur: dominium uerò utile habeant, sicut si à principe uel alio ex quocunque titulo acquisissent. Bart.

Impp. Theo. & Valent. AA. XI[I].

POssessores, vel [b] emphyteuticarij patrimoniales, qui fundos minimè nūc vsq; cōparauerūt [c], eodē largitatis modo [d] nequaquā ad eorum cōparationem vrgeantur: sed tanquā pretijs dependis sic eis nostri numinis beneficio potiant: vt quod iuris alter inferendo pretium cōsecutus est, hoc nostra liberalitate prædictus ēphyteuticarius habeat. Illud quoq; ius, ī qbus coluit prędijs, quod aut ex successione [e], aut ex cōparatiōe priuata [f], aut nostri numinis liberalitate, aut quocūq; modo [g] possedit, sciat [h] illibatum intemeratūq; seruari: licētia eis cōcedenda etiā libertates [i] mancipijs ex fundis patrimonialibus atq; emphyteuticarijs, cū fundorum sint dñi, prestare.

Prædia patrimonialia hic nominata non possunt alienari in alium, pœna contrà facientibus imminente. Bar.

Iidem AA. XII.

NVlli iam in posterū licere præcipimus patrimoniales seu limitrophos vel saltuenses [k] fundos, qui per tractum Orientis [l] positi sunt, ad ius transferre priuatum: siue dempto, siue saluo canone, iuris fundorū immutatio postuletur: legis temeratores quinquaginta librarū auri pœna coërcētes: tā videlicet petitorē, quā officiū [m], quod petitionē cōcedit admitti: licet annotatio nra, vel diuina pragmatica contra vetitū proferatur.

Qui per xl. an. fundū patrimonialē uel templorum possederit, uel alterius iuris cum titulo uel sine: nullam pro ipso molestiam, uel quæstionē patri potest: sed soluet debitū canonē si uerò ab initio probet titulum possessor adēpto canone à principe prædiū sibi fuisse concessum, à canonis præstatione securus est. Bar.

Imp. Anastasius A. XIIII.

IVbemus omnes, q̄ in quacūque dioœcesi, aut quacūq; prouincia, vel quolibet saltu, vel ciuitate fundos patrimoniales vel templorū, aut agonothetici [n] seu releuatorū iugorum [o], vel cuiuscūque iuris per quadraginta iugiter anuos (possessione scilicet nō solùm eorum, qui nunc detinēt, verū etiā eorum, q̄ antea possederāt, cōputanda) ex quocūque titulo, vel etiā sine titulo hactenus possederunt, vel postea p̄ memoratū. xl. annorū spatiū possederint: nullā penitus sup̄ dñio memoratorum omniū fundorū, vel locorum, vel domorum à publico actionē, vel molestiā, aut quālibet inq̄etudinē formidare: sed im positū canonē p̄ qualitate iuris, cuius p̄dia sunt vel loca, p̄ singulos annos soluentes, pro certo habeant suū esse [p] quod possident, vel postea possederint: ita vt omnibus ad excludendā omnē quolibet modo ex publico mouendā [q] quæstionē, nudæ ex quocūque titulo, vel etiā sine titulo corpalis quadragīta annorū iugis [r] possessiones exceptio possit

[a] Possessionē. i. si sine nostro iudicio emptor vetusto tpe retinuerit sic possessionē, q̄ venditor p̄stiterit, nō ipse: nolumus eū adiuuari ex vetustate tpis, quo minus post præstet ipse emptor, secundū quosdā, & verbū vitiosa, pōt legi s. obligatiōe: vt. s. vel vetustate nā trigennalis vel. xl. an. præscriptio ex vitiosa possessiōe orit: vt ff. de acq̄ pos. l. p̄ponius ſ. fi. & vetustas dicit xl. ann. vt ar. s. de fū rei. pri. l. nemo. Vel dic, q̄ possessio. s. vitiosa. & set ūdū hoc dic, q̄ vitiose cœpit possidere possessor sine titu. & tñ p̄scribit. xl. an. sed canonem soluet p. l. fi. j. e. vel dic secūdū Azo. ius emphyteuticū habebas i fundo Titij: illud p̄dium possedit Seius xxx. annis nullo mō sibi obligatū ab emphyteuticario. nunc emphyteuta vendicat à Seio vtili in rē. Seius obj̄cit p̄scriptionē, p̄hibet hæc cōstō p̄scriptionē: & est spāle iuri emphyteutico nō obj̄ci p̄scriptionē secūdū Azo. Sed ego credo melius dici, si dicamus eum habuisse ius emphyteuticum in prædio patrimoniali: nam & titu. de p̄monialibus, loq̄tur, & sic hic spāle in patrimonialibus emphyteuticis secundū M. & secundum hoc adimat possessio. i. dñiū: vt nō p̄scribatur. xxx. an. sed. xl. vt. j. e. l. fi. & facit. s. de p̄scrip. xxx. an. l. cū notissimi. ſ. fi.

[b] Possessores, vel. vel pro. i.

[c] Cōparauerūt. à me, vel à priuato, sed in emphyteusim habent à me.

[d] Modo. i. bñficio q. d. sicut eis largimur ī emphyteusim ita largimur hoc, vt nō habeāt necesse ea emere, & tamen habeant tantū ius ac si emissent, excepto q̄d dicitur. s. e. l. vniuersi. Accur.

[e] Successione. vt quia acceperant desertū per q̄d vident succedere deserēti. quo casu biēnio vel sex mēsibus fit tutus: vt. s. de oī agro des. l. q̄ agros. et. l. locorū

[f] Priuata. facta à nobis, vt subj̄cit.

[g] Quocunq; modo. quia ius in re tēporis diuturnitate q̄ siuit: vt. s. eo. l. ius.

[h] Sciat. emphyteuta tantum.

[i] Libertates. j. ti. j. l. ij. cōtra. Sol. habēt hic quidā liberalitates: secus ī libertate dicūt vel illud in colono simplici vel alio: hoc in emphyteuticario vel simili, q̄ sunt domini saltē vtiliter. ar. in auth. de non alie. ſ. alienationis. col. ij. & facit quod dixit s. de agri. & censi. l. quemadmodum. Acc.

[k] NVlli. Saltuēses. id est, saltus in quibus sūt pascua. Acc.

[l] Orientis. localis est hæc lex. nā aliæ dominicæ possessiōes saluo canone alienari p̄nt: vt. j. de fun. rei. pri. l. fi. & j. l. p xi. & est similis prohibitio quodam modo in p̄dijs redactis sub forma patrimonij. ff. de leg. j. l. apud Iulianum ſ. fi.

[m] Officiū. i. officiales. & facit. s. de aq̄du. l. diligēter. & de fun. limi. l. fi. & de pti. bo. sub. l ij.

[n] IVbemus. agonothetici. s. nominis fundos vel nominatos releuatorū vel alio simili: vt. s. de colla. do. ade. l. j. & dicunt agonothetici secūdū M. fundi qui dabantur certantibus in agone vel. i. ruræstres p̄ducti ad fertilitatem agone. i. labore. nam primo erant sterilia. gō em Grecæ, labor Latine: quia qui laborat, agit. vnde Christus in agone fuit. Et releuata dicuntur, q̄ cum erant palustria, facta sūt terrena: de quibus etiam loquitur dicta lex de colla. do. Accur.

[o] Iugorum. i. terræ, quæ modo iugo aratur, olim sterilis: vt in authē. de man. prin. ſ coges. Itē cuiuscūq; iuris. i. nominis à iure ī positi, vt aurariū: vt. s. eo. l ij. & de col dot. l. j. & no secūdū M. hic loquit de prædijs desertis, q̄ possidentur ab aliquo nulla ītercedente autoritate eius, qui eā interponere potuit. & iō hic per xl. an præscribit vel alius q̄ à tali possessore titulo interdēte accepit, secūdū M. et. l. quicūq; ergo talia prædia per contractum emphyteu. vel p̄ cōductionē p̄petuam præceptione impatoris vel autoritate comitis priuati ęrarij susceperit dominium cū possessione cōsequitur, quā alienare & quo voluerit modo trāsferre poterit. q̄d ergo præceptio vel autoritas facit, hoc facit hic præscriptio. Accur.

[p] Suum esse. qa capitis censura sublata, iugatio terrena remansit, & omnes p̄ his agris, quos possident, publicas præstationes debent ideo videbatur publico esse quæsitū quod fuerat præscriptū: quia fiscus solus pensionē receperat, sed nō est nisi ei qui possedit. M.

[q] Mouendam. aniuersariæ solutiones per rationalē rei priuatæ exigebātur: q̄ alias vocatur procurator fisci: vt. s. de mo. mu. l. ij. & iij. & sic à publico mouebatur actio: vt. j. de fun. rei priui. l. vniuersi.

[r] Quadraginta an. iugis. vt. s. de p̄scri. xxx. an. l. cōpetit &. j. de

é.&.j.de fun.rei.pri. l.fi.nec obst.ſ.ne rei. do. vel tẽp.quia ibi de lõgo tempore dicitur. Item nec.ſ. de omni agro deſer.l.q agros.et.l.locorum. quia ibi contra priuatos,hic cõtra fiſcũ Item quid ſi erat priuati prędium? Rñ. multo magis ſecundum P. ſecus autem ſi nihil eſt ſolutũ: qa fiſco nõ p̃ſcribitur ĩ canone priuato: vt amodo nõ teneať ſoluere:vt. ſ.de præſc. xxx.an.l.cõperit qđ tñ dic, vt.ſ.de præſcr.xxx.an.l.male.

a Adẽpto canone.impetrauí à principe p̃diũ,vt ſine canone libere haberẽ. Sed contra.j.de fun. rei pri.l.fi.Sol.ibi,in dominico, hic non: ímo hic à principe: ibi abalio accepit eo pacto. Et no.duo neceſſaria, quorum vnũ nõ ſufficit.ſic.ff. de adop.l.poſt mortẽ.Alñ dicũt,q hic erat dubiũ de canone,ſi aũt eſſet certũ, etiã à principe ſufficeret.Itẽ cõtra.ſ. de pręſcri.xxx. an.l.cũ notiſsimi.i fi.Sol.hic iuſsio vel conceſsio prĩcipis: fuit ibi nõ.

b Ab ínítío.ínuit q ſi prĩo cœpit poſſidere poſtea beneficiũ dẽpti canõis ĩpetrauerit, nihil egit: vt.ſ.de ann. & tri.l. in fraudẽ.& de ĩmuni.cõ.l.j.M.& facit. ſ.de ꝓfeſ.& me.l. fi.

DE MANCIPIIS.

c Emphyteuticarios. cũ fiſcus ſingula prędia cuiuſdã villæ locaſſet diuerſis certa mercede in nummis conſtituta: poſtea dederat alĩ villam illam in emphyteuſim colõi ſic omnia volunt vſurpare,vt in emphyteuta nil remaneat: qđ non poſſunt. ad quod facit.j.e.l.iñ.

d Colonı. quibus locatio prima facta eſt ad nũmos.

e Vſurpantes. ſ. eos, quos &c.& eſt ar. cõtra prãdenſem ſcriptorẽ,q facit per ſuos diſcipulos ſcribi: & contra magiſtrũ,qui facit ſchola

Doctor aut lector nó poteſt legere p ſubſtitutum.

ſufficere.hocetiã adĩjciẽdo,vt illi quoq;,q adẽpto canone[a] huiuſmodi fũdos ab initio [b] principali iuſsione datos ſibi fuiſſe cõfirmãt:ſi per quadraginta annos adẽpti canõis bñficiũ iugiter poſſederunt:nec canonẽ,cuius adẽptionẽ quadraginta(ſicut dictũ eſt)annorũ poſſeſsio teſtať,poſsint penitus ꝓſligari:eò, qđ noſtræ pietati placuit in vtroq; caſu, id eſt,tã ſaluo,quã adẽpto canone,poſſeſſorũ noſtrorũ iura in eo ſtatu,in quo per quadraginta annos(ſicut dictum eſt)iugiter manſerũt abſque vlla innouatione durare.

TITVLVS LXII.

DE MANCIPIIS ET COLONIS PATRIMONIALIũ & ſaltuenſium & emphyteuticorũ fũdorũ.

Si uilla locata in emphyteuſim cõceditur:non poſſunt coloni uſurpare totum territorium eiuſdem,& uniuerſas aquas & fontes eiuſdem ſed fructum debent percipere de ijs,in quibus cultura requiritur:& uti aqua, quatenus eſt ad culturam neceſſaria:reliquũ uerò cedit emphyteutis.Bartolus.

Impp.Valenti.& Valens AA. I.

Emphyteuticarios[c] grauãt coloni[d], agros p ter cõſuetudinẽ vſurpãtes[e], quos nullis culturis erudierũt:cùm ſolẽnitas[f] id eos attrectare [g] permittat,qđ eorũ labore vel oliuetis eſt inſitum[h] vel vinetis.Sed & irriguas fõtiũ aquas vſurpare conantur, quarum fructus ſolis emphyteuticarijs debenť. Ideoq; placuit,vt deinceps aquarũ iura, poteſtatesq; penes emphyteuticarios permaneant,tantũq; ex eis colonis ĩpartiať, quãtũ culturis eorũ agrorũ ſufficere manifeſtũ eſt,quos ipſi colũt: pro mõ aũt ſupfluę irrigationis[i],quam vltra culturas ſuas vſurparint, emphyteuticarijs poſſeſſoribus pẽſiones acceſſionesq; præbeant.

Manumiſsio facta de mancipio fundi patrimonialis à non domino,reſcinditur per procuratorem Cæſaris.Bar.

Imppp.Valens,Gratia.& Valentinia. AAA. II.

Libertates,quas mancipijs ex fundis patrimonialibus atque emphyteuticis,qu fundorum nõ ſunt dñi[k],præſtiterint:rationales[l] huius prę cepti autoritate reſcindant.

Emptor fundi patrimonialis tenetur ſtare colono:quem ſi expulerit,poſſeßione priuatur. Bartolus.

Imppp.Gra.Valẽ.& The.AAA. III.

Cognouimus à nõnullis, qui patrimoniales fundos meruerunt[m],colonos antiquiſsimos perturbari,atque in eorum locũ,vel ſeruos proprios,vel alios colonos ſubrogari.Edicti itaq; huius autoritate ſancimus eos, q deiceps aliqd huiuſmodi crediderint attentãdum,ijſdem poſſeſsionibus eſſe priuandos.

Coloni ad aliquã militiam conuolantes reuocantur ad antiquam culturam. Item milites ueterani ad quietem donati,rei ruſticæ operã non debent dare.Bar.

Iidem.AAA. IIII.

Super patrimonialiũ refectione fundorũ[n] dudũ noſtris eſt legibus conſtitutum vt ijdem, qui eos colẽtes,ſolum eorum verterant[o]:nunc ad alia ſe loca dirigẽtes[p],nũc ad militiam[q] cõuolantes,ad auitas conditiones, & propria iura reuocentur. Cæterùm † eos qui caſtrenſibus ſtipendijs otia quieta meruerũt[r], iam veterani conſtituti nequaquam placet tela[s] ĩ vſum vomeris[t] ligonisq; conuertere.

TITVLVS LXIII.

DE FVGITIVIS COLONIS PATRIMONIALIBUS,ſaltuenſibus, & emphyteuticis.

Coloni patrimoniales uel ſaltuenſes non obſtãtibus aliquibus ſtipẽdijs,quæ promeruerint,reuocãtur ad primæuam culturam agrorum.Bartolus.

Imppp. Valentin. Theod.& Arcad. AAA. I.

Quicunque paruuli[v] ex municipibus, vel colonis patrimonialibus vel ſaltuenſibus,quorum tamen aui ac patres implicati huiuſmodi fũctionibus fuerint, conniuentia militaris officij ad ſtipendrem pro ſe legere.

f Solennitas.quę à iure eſt inuenta circa emphyteuticos fundos.

g Attrectare.i.ad vſũ ꝓpriũ trahere.

h Inſitum. quaſi ĩſertũ:& venit ab inſero inſeris inſerui. i.inſedere.

i Irrigationis. facit ſ.de ſerui.& aqua.l. præſes.

k Libertates. domini.vt colõi. & ſic nõ ẽ cõtra.ſ. ti. j.l.poſſeſſores.& facit.ſ.de ijs.qui à non do.l.ſi nõ proprie.

l Rationales.i.procuratores Cęſaris:vt ſ.de modo mul.l.ij.

m Cognouimus.meruerũt.i emphyteuſim. & nota ſpeciale vt teneať colono ſtare fauore fiſci:ne fiſcus teneať ei: vt hic, &.ff. de iu.fi.l.fi.ſ. patronus.alias reguľr contra: vt.ſ. loca.l.emptorem. et.ff.lo.l.ſi merces.ſ.j.& de vſu fru.l.arboribus. ſ.j. quæ ſunt contra.

n Super. Fundo rũ.ſ.deſertorũ.

o Verterãt.arãdo.

p Dirigentes.ſ.ſe.

q Ad militiã.i.reuocať de militia: vt j.ti. j.l.j. & fi.&.j.de agri.& mã. do.l.iñ. &.j.q mili.nõ poſ.l. cura.&.ſ.de col. pa. l.j.& de agri.et cenſ. l.colonos nulla.et.l. cũ ſatis.ſ. caueãt.& ne rei do.vel tẽp.l. j. &.j.de app.ma.mil. l. ꝓbari. niſi iã facti veterani:vt ſubjñcit. Et nota,q non loqť de ſimplici colono ſed adſcriptitio: qđ patet,qa dicit auitas conditiones.Item. j. devetera.l.pe.cõtra.

† Vide ad hoc Io.de pl. hic,& in pro cæmio inſtit. & qs' doctos debet præcedere vide pulchre per Ab. iij.ca. clerici.

r Meruerunt.quia vt honeſte miſsi ſũt de militia.

s Tela.quæ in militia habuerũt. Acc.

t Vomeris.iſta ſũt nomina inſtrumẽto rũ,q ſunt in aratro.

DE FVGITI.&c.

v Vicũq; paruuli. frequẽter cum ſunt pueri,ſeparať à ſolo p prem ponẽtẽ eũ cũ aliquo milite. idẽ tñ ſi magnus ceſſauit ſe à ſolo:vt.ſ.tit.j.l.fi. cũ ſuis cõcor.et.ff.de dedu.

decur. l. honores. §. pen. Accur.

a Stipendia data. vel statuta. ad quod ff. de decurio. l. Herēnius.

b QVisquis. patrimonialē. idē forte in colono crederē. ar. ſ. de fun. pa. l. fi. in princ. et facit quod nota. ſ. de ſer. fugi. l. quicunq;. in fi. Accur.

c CViuſcūq; facit. ſ. eo. l. j. & titu. j. l. fi. cū ſuis concor. &. ſ de decur. l. generali. & de agri. & cenſi. l. ceruos.

d DE COLLATIone fundorū &c.

Ad quas collatiões teneantur iſti fundi, dicere vult.

c EMphyteutica rij. Munera. nō ſuo fauore, ſed fiſci, vel principis: vt ff. de iu. īmu. l. ſemp. ij. conductores. et facit ſ. de agri. & cēſi l. j.

f Impēdant. facit. ſ. de ſacroſan eccle. l. ad īſtructionē. & de mu. pa. leg. ij. &. j. de priu. do. aug. l. abſit.

g Prodeſt. alias ꝓ futurum eſt. ſic in auth. de nō alie §. quia veriſimile in fi.

PAtrimonia- les. Portiōis. hq. d. ſoluat tertiā eius de collatione fundorū p̄imonialiū et emphyteuticariorū qd' ſoluerūt alij. ſed certe aut totū aut nihil: vt. ſ. de anno. & tribu. l. ij. & certe nihil: vt hic dicit.

i Auri. vt. ſ. de mu. pa. l. ij. Accur.

k Puniatur. pœna eſt. ſ. de exc. mu. l. euidenter.

l OMnes. Prorata. cum cōmuniter poſsidet.

m Inſolidū. qñ ex aſſe. Et not. pertinentiū: nā nō extra ordinē vocant: ſed ordi. vt ſ. l. proxi. &. ſ. de exc. mu. l. euidenter.

n Priuatorū. facit ſ. de mu. pa. l. ij. & de an. et tri. l. oēs. et. l. fi. & de allu. l. ij. &. ſ. ſi ne cen. vel reli. l. fi. & j. de col. fun. l. fi.

o PLacuit. Poſſeſſores. i, qui habent in emphyteuſim prædia p̄ici pis, vel quæ p̄ceps diū caſtrenſç vel officia diuerſa tranſierint: ad munera patriæ vel ad agrorū cultus conuētis ducibus tribunis ac præpoſitis reuocentur, neque his ſtipendia[a] data proſint†.

Suſcipiens uel occultans colonum patrimonialem, pœna hic inſerta punitur. Bar.

Iidē A A A. Cynegio præ. præt. II.

QViſqs colonū patrimonialē[b], aut ſolicitatione ſuſceperit, aut occultatione celauerit: nō ſolùm ipſum reſtituere, ſed etiā libram auri pœnæ nomine īferre cogat PP. viij. Cal. Nouemb. Conſtantinop. Honorio N. P. & Euodio Conſ.

Omnes adſcriptitij ad agriculturam prædiorum patrimonialium, ſi ad aliquam militiam cō uolauerint: reuocantur. Bar.

Impp. Honor. & Theo. A A. III.

CViuſcunque[c] annotationis vel oraculi dudū impetrati, vel poſtea eliciēdi autoritate ſubmota, omnes quos patrimonialium agrorū vinculis fortuna tenet abſcriptos ſub q̄buslibet gradibus, militantes, ad prouincię moderatoris iudiciū illico ſub idonea interceſsione mittentur.

TITVLVS. LXIIII.

DE COLLATIONE FVNDORVM PATRIMONIALIVM & EMPHYTEVTICARIORVM[d].

Emphyteuta fundi patrimonialis debet pro parte, qua fudos poßidet, mūera agnoſcere. B.

Imp. Conſtantinus A. I.

EMphiteutica- rij poſſeſſores q̄ māſuetudiis nr̄ę beneficio ab extraordīaria minimè deuocātur munera[e] ſicut cæteri prouinciales, obſequiū ſuū itineribus muniendis impendant[f]. Nulla enim ratione debēt ad hoc, qd' in cōmune omnibus profuturum eſt[g], ſeiungi.

Idem Auguſtus. II.

PAtrimoniales fundos extraordinarijs oneribus, vel mediæ aut tertiæ portionis[h] obſequijs fatigari non conuenit: cùm eoſdem et auri[i] ſpeciem & frumenti plurimum modum conſtet perſoluere: ita, vt qui violare ſtatuta tenuerit puniatur[k].

Imp. Iulianus A. III.

OMnes, qui patrimoniales fundos ſiue cōmuniter, ſiue ex aſſe retinēt, pro his cōueuiendi ſunt ad vniuerſorū munerū ad eoſdem fundos pertinentiū pro rata[l] portione vel inſolidū[m] functiones, ſicut vnumquenque priuatorum[n] neceſsitas publicæ penſationis adſtringit.

Impp. Valent. & Valens A A. IIII.

PLacuit, vt emphyteutico- rum fundorū patrimonialiumq; poſſeſſores[o], quo voluerint tēpore, & quantū habuerint[p] pēſionis paratū, dū modo non amplius, quā in tribus per ſingulos annos vicibus, officio ratiōalis aſsignēt: ac de ſuſcepto ab eodē ſecuritatē eodem die ꝓ more percipiant: modo vt intra Ianuarium[q] Iduū[r] diē omnis ſumma ratrocinijs publicis infera tur: grauiſsimæ pœnæ ſubdē do officio, ſi cuiquam quolibet anni tempore) dummodo nequaquā numerū ternæ illationis excedat) ſolutionē facere geſtiēti negauerit ſuſceptionis officiū: vel ſi morā fecerit in chirographo ſecuritatis[s] edendo: ſuper quo poſſeſſores, aut ꝓcuratores, vel magiſtratus, aut q̄cūq; in locis fuerint, qui conficiēdorū actorum habeāt poteſtatē, cōueniat cōteſtari: vt & de officij inſolētia cōſtet, in quo[t] exercēda vindicta eſt: & his poſsit eſſe cōſultum.

habebat ab alio in emphyteuſim: vt. ſ. de fun. pa. l. fundi.

p Habuerint. cōtra. ff de vſur. leg. tutor. §. lucius. ſed dic, vt. ff. ſi cer. pe. l. q̄dā.

q Ianuariū. i. dies hic circa medium Ianuarij.

r Iduū. genitiuus pluralis numeri & ſubſtantiuum.

s Securitatis. quæ cōprehendat inferētis nomen, diē & cōſulē, mēſem, cām & ſummā: vt. ſ. de apo. pub. l. j. & ſi fundus eſſet priuati, hanc apochā debet emphyteuta dare dño: vt. ſ. de iur. emphy. l. ij.

t Quo. facit. ff. de ſol. l. q decē. et. l. ſi debitor. et. ſ. de ſuſcep. l. j. &. ff. de ac. & oblig. l. quod quis.

v PEr omnes. ab ordinarijs. ſ. pręſidibus: vt. ſ. de modo mul. l. eos.

x Dirigatur. ad ęrarium: vt. ſ. de fruct. Cō. l. fina. et. ſ. de ijs, quę ex pu. col. illata ſunt. l. fina. & de ijs, qui ex pu. ra. leg. j. &. ij. et de exac. tri. l. in fiſcalibus.

y DE FVNDIS rei priuatæ &c.

Id eſt, fiſcales, q̄ ꝓprie & priuate principis dicuntur: vt. ff. ne quid in loco public. l. ij. §. item hoc.

z VNiuerſi. Retrahi. niſi alius adijciat

Omnes ad ſcriptitij ad agriculturam prædiorum patrimonialium, ſi ad aliquam militiam cō uolauerint: reuocantur. Bar.

PEr oēs prouincias patrimonialiū fundorū ab ordinarijs[v] iudicibus canon exigatur. & q̄cquid exactū fuerit, dirigat[x]. Sciāt verò me morati iudices nihil ſibi ex priuatę rei vel ex eo canone, quod ex ijſdem titulis contigerit, ad neceſsitates alias transferēdum: niſi maluerint grauiſsima ſeueritate eorum licentiam coërceri,

TITVLVS LXV.

DE FVNDIS REI PRIVATAE[y] ET SALTIBVS DIVINAE DOMVS.

Fiſco alienante rem non poteſt res auocari: ſed perpetuò penes ipſum uel eius ſucceſſores debet res permanere. Bald.

Imp. Conſtantinus A. I.

VNiuerſi cognoſcāt has poſſeſsiones, q̄s de fiſco nr̄o cōparauerūt, ſeu cōparāt: nullo à nobis iure retrahi[z], ſed ꝓpria firmitate poſ-

adĩciat pretio: vt.ſ. de vend.re.ciui.l. fi. & facit ad.l.iſtã.j.de diuer. prę.l.iiij.et.ſ. de fun.pa. l.hi.& de debi.ci.l.fi.ĩ fi. &. ſ. ne fiſ. rem quã ven. ea.l.j.&.ij. & de quadri.præſ.l. pe.& fi.

a Il,quos. Solicitat.quia videtur eis expedire habere in emphyteuſim prędia principis.

b Tuæ dignatiõis alias dicationis, & præſidi loquitur.

c Villa. eſt in emphyteuſim dãda ſic dicta ſecũdum M. à cõtinuatiõe limitis.

d Non patiatur. ſic.ſ.de prędi.na.l.ij & de allu.l.fi.

†Secus eſſet, ſi cum Dei ꝓuiſione: vt in c.quãto.iuncta glo.fi.extra de cenſi. vbi de hoc.

e Debitum.ſ. penſionis.

f Acceperat.i. ꝓdictam emphyteuſim.

g Sancimus.hac.l. ſ. ſine diminutione veteris mercedis.

h Onerabitur. i. non grauabitur nouus emphyteuta reliquis non ſolutis à primo, qui fuit decoctor. i.diminutor penſionis. decoctio enim diminuit.& facit.ſ.de cenſi.l.fin.in prin.cum ſi.Sed contra.ff.de publi.l. imperatores.Sol.ibi in cõductione vectigalis:hic in alia.vel illa ſecũdum hãc intelligitur.vel ibi cõceditur ab eo, qui cõduxit:hic ab eo qui auferendi,& dandi poteſtatẽ habebat.Vel hic autoritate principis, ibi vero non. & facit.ſ.de fund.pa.l. fundi.&.l.hi.Acc.

i Qvicunq; Suo nomine.poſsidendam ſibi que habendam.

k Perpetuo.id eſt emphyteutico.

l Cõductionis.ſcilicet temporalis.

m Obnoxius. ſic ſ.de prædi.naui.l.fi. & in authẽ. de man. princ.ſ. non permittas. coll.iij.&.ff. de pac.l.inter.

n VNiuerſi. quidam habẽt hic titulum ſuperiorẽ. Accurſius.

o Rationalium.i. procuratorum Cæſaris[a]:vt.ſ.de modo mul.l.ij.

a Imo fiſci, inquit Alci. hic.

p Poſtulatis.vel dicit de ijs,q̃ debẽtur ex prædĩs tẽplorũ principi,vel fiſco.ad quod in authen.de eccl.ti.ſ.ad hæc.coll. ix.vel quæ penſio debetur templo.

ſeſſas,etiam ad poſteros ſuos domini perpetui durabilitate dimitti.

Impp.Valenti.& Valens AA. II.

Il,quos cõmoditas priuatæ rei prędiorũ,ad ea poſtulanda ſolicitat[a],adeãt tuæ digna tiõis[b] officiũ,& modũ ſuæ deliberatiõis indicẽt ꝑ libellos: certumq; habeant, quòd vna quæq; villa[c] cũ eo onere, vel forma cui nũc habetur obnoxia,ad noui domini iura migrabit:vt ſi q̃d adiecerit ſumptus cura vel ſolertia,quicq̃d mancipiorũ vel pecoris accreuerit, capitatiõis aut canonis augmenta nõ patiat[d]†:ſed ſolis dominis hæredibusq; dominorũ ſit ceſſura felicitas. Si quis autẽ in annis ſingulis nõ ſoluerit debitũ[e] ex re ipſius: quod in reliquis remãſiſſe claruerit, ſine aliquibus depẽdere coget[e] inducijs. Sanè ſi quẽ poſtea minus idoneũ factum eſſe cõſtet, nec ita, vt expedit rationem reddere penſionis: res,quas ex noſtris rebus acceperat[f],ad aliũ idoneũ iure quo ſancimus[g],transferẽtur: nec tamen decoctoris cuiuſq; reliquis,qui nouus accedit,onerabitur.[h]

Impp.Grat.& Valent.AA. III.

Qvicũq; poſſeſsionẽ rei priuatæ noſtræ acceptã ſuo nomine [i]: vel iure perpetuo[k],vel titulo cõductionis[l] ei crediderit eſſe tradẽdam, q̃ penſare vtilitatẽ patrimonij noſtri ſoluendo nõ valeat: is pro eo,quem ſuccedaneũ ſubrogauit, perpetuæ ſolutioni ſtatuatur,obnoxius[m].

Imppp.Grat.Val.& The.AAA.IIII.

VNiuerſi[n] fundi templorũ ad rationaliũ[o] rei priuatæ ſolicitudinẽ curãq; pertineant:atq; ab his vniuerſarijs ſolutionibus poſtulatis[p], peculiari[q] (vt ſẽper fuit) ſtudio defendantur.

Impp.Grat.& Hono.AA. V.

VSus aquæ, quę fundorũ noſtrorũ vtilitatibus ſeruiebat,plurimorũ dicit vſurpatione ſublatus: idq; procuratorem conniuentia vel diſsimulatione perfectũ[r]:vt agrorũ fertilitas deſtituta, nullos fructus cultoribus præſtet. Quia igitur ſatis iniuſtum eſt ſtatum florẽtis antè patrimonij,aridæ ſitis moleſtia fatigari:ad meatus priſtinos [s] vniuerſum aquę motũ, temporis præſcriptione ſubmota,præcipimus reuocari.

q Peculiari.id eſt, prȩcipuo.et facit.xj. q.j.ſi tributa. Ac.

r VSus . Perfectum . repete dicitur vt &c. conſecutiue.ſic &.ſ.de obſeq.l.manumiſſori.

s Priſtinos. facit.ſ. de ſerui.& aqua. l.ſi manifeſte. &.l.præſes. & de æquæduc. l.diligenter.

Lidem AA. VI.

EVm,qui collegio, vel curiæ,vel burgis, cæteriſq; corporibus per.xxx.ann.ſine interpellatione ſeruierit : res dominica vel intentio priuata[t] non inquietabit,ſi colonatus,vel inquilinatus quæſtionem mouere † tentauerit:ſed in curia vel in corpore,ĩ quo ſeruierit,remaneat.

t EVm qui. Priuata . quia fit priuati colonus. & facit.ſ.de agri.& cẽſi.l.cũ ſatis.ſ.j.& de decu.l.eũ. Sed cõtra ſ.de agri.& cẽſi.l. cũ ſcimus.ſ.illud. Sol. tibi per agnatos ſeruiunt. Itẽ cõtra.ſ.ne rei do.vel tẽplo. l. j. Sed ibi de longo tẽpore.vel hic ſpãle.

Impp.Theod.& Valen.AA. VII.

NEmo dempto canone[v] ad cõparationẽ dñicæ[x] poſſeſsionis accedat.Quòd ſi quis in poſterũ ad interdictũ cõtractũ acceſſerit: eum volumus pretia[y] ꝑdere perpetuò: nec expenſarũ vel melioratæ rei fructuũ[z] exactioni cõpenſationẽ opponere:nec tẽporis ſibimet cõtra noſtra cõmoda præſcriptione(exceptio vetuſtatis[a] auxilio)blãdiri : palatinum etiam officiũ ſi quoquo modo cõtractus eiuſmodi fuerit celebratus[b],vel ſi talẽ petitionẽ inſtruxerit,quĩquaginta pondo auri pœnæ nomine inferre priuato noſtræ manſuetudinis ærario , nulla liberalitate noſtræ clementiæ, nulla ſanctione contra tanta rei priuatę cõmoda valitura[c], licet annotatio,vel diuina pragmatica ſit, quæ contra vetita canonem vendere concedat,vel pœnam palatino remittat officio.

v NEmo dẽpto canone.i.hoc pacto vt non teneat emptor ſoluere canonẽ. Et no.qđ hic tãgit vltimã partem tituli:ſecundũ M.

†Alias,oppo nere.

x Dominicæ. Et imperatoris, ex qua ipſe imperatorſolue bat alĩ canonẽ, vel penſionem: vt.ſ.de fund.pat.l.fundi.& ſui officiales vẽdũt dicto pacto.& excipe poſſeſsiones poſitas ꝑ oriẽtem &c. quæ nec ſaluo, nec dempto canone poſſunt alienari:vt.ſ.de fun.patri.l.pe.

y Pretia.niſi fuerit ſtipulatus:vt.ſ.commu. delega.l.fi.ſ.fi. Item contra.ſ. ne. li. ha.me.l.j. & fina.in fi.Sol.vt ibi.Accur.

z Fructuũ. ſi habes fructuũ,planum eſt quia ꝑcur. Cęſaris rẽ cũ fructibus vẽdicat,vt.ſ.de fi. inſt. & iu.ha.fiſ.l.j.Si habeas fructũ,dic.i.melioratio rei nõ inducet cõpẽſationẽ exactioni.ſ.fundi.& improprie dicit cõpenſatio.ſ.canonis.et ſic ſtabit contractui volẽte decepto:vt.ſ.de tranſact. Itẽ contra. j.de di.præ.l.pen.in prin.Solu.& ibi.

a Vetuſtatis.ſ.xl. ann. opponẽda tam petitioni rei q̃ canonis:quia hic non agitur de canone tributorũ,ſed de canone fundorum rei priuatæ principis.& ſic non obſt.ſ.de præſcrip.xxx.ann.l.competit.

b Celebratus.per id officium.

c Valitura.facit.j.de preci.imp.offe.l.nec dãnoſa.& ſi cõtra ius vel

ius vel vtili. publi. l. fi. & de cano. frumẽ vr. Ro. l. ij. &. j. tit. j. l. ij. Item facit ad. l. š. ne rei do. vel tem. l. ij. & j. de prædijs tamia. l. ij. &. š. de fun. pa. l. fi.

DE FVNDIS &c.

a SI quis. Greges. quot animalia gregem faciant, not. ff. de abigeis. l. oues.

b Alienus. i. extraneus.

c Vendicentur. ſ. greges.

d Conniuentia. i. conſenſus.

e Eos. procuratores. & facit. š. de paſ. pub. l. ij.

f SI qua. Occupauerit. alio emphyteuta tenente. Accurſius.

g Iura. i. ad primũ emphyteutam, & conſuetum cenſum. Accurſius.

h Longi tẽporis. ſcilicet. xl. an. prẽſcriptio noceret, qa hic nõ agitur de canone rei dominicę, qui tollitur præſcriptione: vt. š. titu. j. l. fi. canon enim tributorũ nulla tolliť præſcriptione, niſi in caſu: vt. š. de prẽſcri. xxx. ann. l. comperit. & de fun. pa. l. fi. §. fi. M.

i Præiudicijs. i. vt noui non præiudicẽt veteribus.

k Profeſsio. Arg. contra eos, qui occupauerunt terras comitis Hugonis, & impetrauerũt reſcripta per obreptionẽ.

† In ſcriptis noſtris exẽplegitur, fiſcalibus ſiue rei priuatæ.

l Priuilegiũ. maioris cenſus. & facit š. ne rei do. vel templo. l. fi. &. š. ti. j. l. iij. &. l. fi. &. l. vſus. &. š. de aquædu. l. diligenter. & dic priuilegiũ abolere potuerunt.

DE AGRIC. &c.

m NVllus. Priuatę. quæ eadem eſt quæ & fiſcalis. M. argu. š. de offi. co. re. priua. l. j. &. š. de fun. rei priua. not. in tit. &. ff. ne quid in lo pub. l. ij. §. hoc interdictum. Item idem de colono priuati: vt š. de agri. & cenſi. l. originarios. facit. š. de man. & col. l. fi.

n Florentibus. In

TITVLVS LXVI.

DE FVNDIS ET SALTIBVS REI dominicæ.

Immittens animalia in paſcua principis, animalia perdit: procuratorq; fiſci, qui hoc conſentit, grauiſsimè punitur. Angelus.

Imppp. Valentin. Theodo. & Arcad. AAA. I.

SI quis ouiũ, vel equarũ greges [a] in ſaltus rei dominicæ alienus [b] immiſerit: fiſco ilico vendicẽtur [c]. Quòd ſi venalis procuratorum conniuentia [d], vt id deinceps tentetur, admiſerit: eos [e] grauiſsimo iubemus ſupplicio ſubiacere.

Impp. Theodo. & Valent. AA. II.

SI qua loca ad ſacrum dominium pertinentia, cuiuslibet temeritas occupauerit [f], ſecundum veteris cenſus fidẽ, in ſua iura [g] retrahãtur: reſcriptis per obreptionem impetratis, & præſcriptione longi temporis [h], & noui cẽſus prę iudicijs [i], in hac cauſa ſubmouendis. Neque enim aut prę catio colorata, aut incubatio diuturna, aut nouella profeſsio [k], proprietatis noſtræ priuilegium [l] abolere potuerunt.

TITVLVS LXVII.

DE AGRICOLIS, ET MANCIPIIS dominicis, vel fiſcalibus† reipublicæ vel priuatæ.

Imp. Conſtantinus. A. I.

NVllus omnino originalis colonus rei priuatę [m] noſtrę ad aliquos honores, vel quælibet alia ciuitatis munera deuocet. Non enim ciuitatum ordinibus & cæteris, ex quibus pro multitudine fieri nominationes oportet, per omnia florentibus [n], ad hæc ſuprema præſidia iniurioſa nominatiõe [o] deſcendendum eſt.

Idem Auguſtus. II.

COlonos noſtros, qui priuati [p] ſunt, vel ad ratiocinia gerenda [q], vel ad colendos agros idonei, retrahi [r] iubemus: ac tantùm colendis [s] noſtris rebus addici, quinetiã in poſterum obſeruari [t], ne quis eorum rem priuatam cuiuſquam gerendam, aut aliquid adminiſtrandum ſuſcipiat.

Idem Auguſtus. III.

SErui atque coloni, & eorum filij vel nepotes, vel quicunque de fundis ac poſſeſsionibus noſtris clanculò ad officia conuolauerint diuerſa reddantur: etiam ſi armatæ habuerint ſacramenta militiæ [v]. Nos enim etiã eos diſcingi [x] iubemus ac reddi, qui protectorum fuerint nomen adepti.

Imppp. Grat. Valentin. & Theodoſi. AAA. IIII.

EX ingenuo et colonis ancillíſq; noſtris natos natásve, origini ex qua matres eorum ſunt, facies deputari [y].

Imppp. Valent. & Theod. & Arcad. AAA. V.

DOminicos colonos neque ad deſcriptionem [z] patimur deuocari, neque extraordinarias [a] pati functiones: maximè cùm aduerſus cõ ſuetudinem memoratis onera dicantur inferri.

Impp. Theodo. & valent. AA. VI.

QVoties alicui colonorum [b] agrum priuati patrimonij noſtri placuerit venundari: non vnus tantùm, qui fortè conſortibus ſuis grauis ac moleſtus exiſtat: ſed alij quoque duo vel plures ex ſimili origine [c] ac iure venientes, in ſupradicta emptione ſocientur.

TITVLVS LXVIII.

DE PRAEDIIS [d] TAMIACIS†, ET DE ijs, qui ex colonis dominicis alijſq; liberæ conditionis procreantur.

Natus ex uno parente tamiaco & altero libero, tamiacus eſt; natus autẽ ex adſcriptitio, uel ex ſeruo alieno & ancilla dominica uel adſcriptitia, uel ex ſerua priuati, & ex colono uel ſeruo dominico, ſemper ſequitur conditionem parentis liberi. Barto.

Imp. Zeno. A. I.

nuit quod ſi alicubi ſit copia, ad hos deſcendendũ eſt. Idem videť de minoribus xxv. an. vt. š. qui ęta. l. ij. & de decur. l. eos qui. & de mu. et ho. l. vt gradatim. §. j. et. §. ij. &. l. honor. §. fina. Accurſius.

o Nominatione. alias nominatiõe, & alias denominatiõe, alias terminatione.

p COlonos. Priuati. ſ. patrimonij noſtri.

q Gerenda. intra domum.

r Retrahi. ſi ad aliorũ vſum iuerunt.

s Colendis. i. adminiſtrãdis in agro, vel alibi.

t Obſeruari. iubemus repete. et facit. š. de man. & colo. l. fin.

v SErui. Militiæ. niſi peractis ſtipẽdijs meruerunt otia veteranorũ: vt. š. de man. & col. l. fi.

x Diſcingi. Nota diſcingi. nã cingitur, cũ ſit miles: vt. ff. de milit. teſta. l. pe. & facit. š. ne rei do. vel tẽplo. l. j. &. iij. & de ſer. fugit. l. fina. & de colo. fugi. l. j. &. iij. & de colo. fug. pa. l. j. &. ij.

y EX ingenuo. Deputari. Excepto eo quod dicit de colono, qui iungitur tamiacę: vt. j. ti. j. l. j. M. & facit. š. de decu. l. nati. & de agri. & cen. l. mulier. &. l. ne diutius. &. l. fina. &. š. de murilegu. l. ij qui.

z DOminicos. Deſcriptionem. ſpecies illationis: vt. š. de impo. lu. deſcrip. l. ij.

a Extra ordinarias. vt. š. de col. fun. pa. l. j. &. j. de priuile. do. aug. l. j.

b QVoties Colonorũ. noſtrorum.

c Origine. non admittitur quilibet ad emendum. ſic. š. non licet. habi. me. l. j. & in auth. de colla. §. ſi vero. Sed arg. contra. š. de contrahen. emp. l. dudum.

† De tamiacis ſpdijs pulchrè Alc. hic, & Pyrrh. ſupra ad tit. de fund. rei pri.

d DE PRAEDIIS &c. Quidã dicũt debere ſcribi de prædijs dominicis, nõ tamiacis in hoc ti. et hoc ex eo probatur q ſubijcit:

& de ijs qui &c. ergo in. l. j. dicatur dñico. vel dominicę non tamiaco vel tamiacę. et in vl. fundos domini ci iuris, non tamiaci, secūdū P. q nihil est. Vel dic secūdū Io. tamiacis. s. p̄dijs, in quibus sunt cellulæ. Vñ tamiacus. i. cellarius, al's cellularius. tamienim Græce, Latine dicitur cellarium. Vl aliter: prædia empta erant vt canonē redderent inter cellulas secundum loā. & eorum coloni dicuntur tamiaci, id est, dominici coloni: quia dicta prædia erant imperatoris.

a Sl liber. aliud in seruo vl adscriptitio: vt. j. ī. l. fi. Ac.

† gunatheti-ci, seu agonathetici malet Alc. hic. Pygomatici videtur asserere supra ad titu. de fund. rei priuat.

b Dominico. per hoc probatur nō debere scribi tamiacū secundum P. & not. prout accidit colono, est speciale: vt supra, de ser. fug. l. fina. Accursius.

c Sancimus. vt sequatur matris conditionem: vt &. ś. titu. j. l. ex ingenuo. cum suis concor. quod in casu primo huius legis nō contingit. Itē est argu. contra. ś. de ser. fugiti. l. fi. Sol. ibi in liberis. Accur.

d Meminimus. Iussisse, qđ habemus.

e Tamiaci. Expone vt in titu.

f Gomatici. i. saltus laboribus ad fertilitatem deducti. gomos enim Græce, Latine labor. Alij habent canonici, id est, præstantis ordinarīū canonem. canō enim Græce, Latine ordo. inde canonici: quia ex ordine nominatorum ibi sunt positi secundum M.

g Canone. de hoc canone fit mentio. ś. de colla. do. &. ś. de fac. san. eccle. l. placet.

h Distrahi. sibi subaudi. hoc fallit in his patrimonialibus, q per oriētem sunt: vt ś. de fun. pa. l. pe. et facit. j. tit. l. j. &. l. eos & l. si quis. &. j. ti. ij. l. fi.

† alias, tenent,

Si liber[a] colonus, vel colona libera tamiaco, vel tamiacæ mrimonij iure copulet: filij vel filiæ, ex hmōi cōtubernio procreati vel procreatæ, colonis dñicis annectent: si aūt adscriptitius vel seruus alienus colonā, vel ancillā dñicā ducat vxorē, vel adscriptitia vel ancilla colono, vel seruo nubat dñico[b] & ex huiusmodi coniunctionibus nati sint liberi: veterū legum ius tenere sancimus[c].

Imp. Iustinianus A. II.

Meminimus pragmaticā sanctionē iussisse[d] fundos tamiaci[e] iuris in quincijs positos, nec nō etiā possessiones gomatici[f]†, saltus sub certa forma, saluo scilicet canone[g] et tributarijs collatiōibus ijsdē p̄dijs ipositis, volētibus distrahi[h]: quatenus qcqd ex pretijs memoratorū fundorū possit restitui, publico inferatur. Sed licet p eandē sanctionē hmōi venditionū cōtracti bus plenissima delata sit cautio: attamē perpetuæ emptionis securitati cōsulētes, huius etiam perpetuæ constitutionis autoritate muniri eosdem emptores præcipimus.

TITVLVS LXIX.

DE DIVERSIS PRAEDIIS VRBANIS & rusticis templorū & ciuitatū, & omni reditu ciuili.

Aedificans in solo publico debet soluere debitā pēsionē pro ædificio, si expediat reipublicæ: alias ipsum solum cum ædificio uēdicatur. Bart.

Imp. Iulianus A. I.

Pro ædibus, quas nonnulli in solo reipublicę extruxerūt: placitā prę stare pensionem cogantur[i].

Idem Augustus. II.

Pamphyliæ[k] etiam ciuitates & quæcunque aliæ[l], quicquid sibi acquirant[m], id firmiter† habeant.

† alias, tenent,

Tertia pars canonis, qui redigitur ex fundis uel locis reipublicæ, sufficit ad restaurationem murorum. Bartolus.

Impp. Arcad. et Honor. AA. III.

Restaurationi mœnium[n] publicorum tertiam portionem eius canonis[o], qui ex locis fundis ve reipublicę annua prestatione confertur, certum est satis posse sufficere.

Emptor reipubl. uel templorum ipsam perpetuò possidebit: nec ab eo potest auelli, licet alius offerat meliorem conditionem. Bart.

Idem AA. IIII.

Eos qui auctione[p] prima fundorū iuris primonialis siue tēplorū possessores effecti sunt, vel fuerint, firmū[q] dominiū tenere decernimus: ne vlterius vacillet vniuscuiusq; possessio, sed teneat qsque ius ppriū, qđ dato prætio roboratum est, vel fuerit.

Emptio rei emphyteuticæ fiscalis facta à priuato, uel etiam à ciuitate sub pacto ne teneatur ad canonem, tenet: sed pactum est irritum. Bar.

Imp. Valentinianus A. V.

Si qui ex titulo donationis, vel emptionis, siue ex alio quolibet titulo possessiones vel domus vel ergasteria[r] iuris duntaxat ciuilis, q huius iuris esse verè pbantur, cuiuslibet ciuitatis, & præcipuè huius[s] eternæ vrbis, cui maiorē debemus fauorē: tā ciuilis[t] (vt dictū est) iuris, quā etiam agonotheticas[v] possessiones, à cōsulatu Ausonij et Olibrij, dempto ciuili canone acceperūt: eos impositum eis[x] canonē iuxta fidem publicorū numētorū ciuitatis, ad quam eædē res pertinuerint, præbere iubemus. Nā si priuati iuris debita[y] nō patimur denegari, multò magis prebenda sunt ciuitatibus, quæ iure debentur: cùm sufficiat possessoribus, qp apud eos dominiū[z] in perpetuum ex nostra liberalitate permaneat. Si quæ tamen possessiones iuris ciuilis canonem priuatis largitionibus[a] in præsenti præbent, vel nunquam ademptū[b], vel

a Quod glo. hic dicit, scilicet q non est locus auctioni in vēditione rerum rēplorum: est correctiua autē hoc ius porrecti. supra de fac. sanctis ecclesiis. secundū Ioan. de Pla. hic.

i Ro ędibus. Cogantur. si hoc publice expediat, alias vendicētur in publicū p prędē: vt. ff. de operi. l. si lega. ś. fi. & facit. ff. ne quid in loco pub. l. ij. ś. si quis nemine.

DE DIVERSIS PRAEDIIS &c.

k Pamphylię. Alias Pamphylæ. & est nomen prouinciæ. alias incipit, etiam ciuitates.

l Aliæ. s. ciuitates. vel dic aliæ. s. villæ, vel personæ. Accur.

m Acquirant. iuste tamen. & facit. ś. de hære. instit. l. hæreditas. & de leg. j. l. ciuitatibus. &. ś. de fū. rei priua. l. j. &. ff. ad Trebel. l. omnibus.

n Restauratio nimœnium. ciuitatū vel castellorū: quod fieri debet cōsulto principe: vt ff. de re. diui. l. antepenul. ś. muros.

o Canonis. i. annui tributi fisco p̄standi: vt. ś. de ope. pub. l. ne splendidissime. & de vec. l. fi. & in auth. de coll. ś. iubemus nullam collatio. ix.

p Eos q auctiōe. i. acceptione per emptionē: vt. j. in fi. & sic p actu nō pro iure ponitur nomen auctiōis. sic in authē. hoc ius porrectum. ś. de sacrosan. eccle.

q Firmum. a quia nō est locus adiectioni ī patrimonialibus seu templorum possessionibus: sed solum in causis fiscalibus: vt. j. de vend. re. ci. l. j. vel potest dici, vt ī patrimonialibus sit locus adiectioni: sed non nisi semel: & hoc colligitur in eo, quod dicit prima auctione. ad quod facit ś. de fun. rei priua. l. j. Accursius.

r Si qui. Ergasteria. acceperunt, quod est. j. ś. ab alio priuato.

s Huius. s. Cōstantinopolis.

t Ciuilis. ex qua redditus præstari debet.

v Agonotheticas. expone vt. ś. de fun. rei priuatæ. l. fi.

x Eis. possessoribus.

y Debita. i. qđ debetur priuato.

z Dominium in perpetuum. Contra. ś. de fun. rei priua. l. fin. vbi aufertur possessio. sed ibi in prædio Cæsaris: hic ciuitatis.

a Largitionibus. i. cameræ principis.

b Ademptum. canonem dico nunquam ademptum per pactum ab emptore: quia non posset: vt. ś. de fun. rei priua. l. fina.

a Impositum. post quã nouus possessor accepit. facit. ĵ. de lo. prædi. ci. l. fina. & de fun. rei priua. l. j.

b HAc in perpetuũ. Martianus cõcessit ciuitati Nicenensiũ et quibusdã nobilibus de territorio Apamenę ciuitatis, vt de reditu seu canone, quod soluere debebant, dicta ciuitas exigeret sibi certã summã: ꝙ priuilegium à certo tempore male obseruatũ eis reparat. Zeno per. l. istam.

† Conco. ad hanc. l. ca. no uiter. i versi. vt nec illud omittamus. extra de iud. secundum Io. de pla. hic. Priuilegia vetera renouari debent.

c Nicenensium. ciuitas est in prouincia Syrię secundũ P.

d Eorum. forte nepote.

e Tertia indictione. ex quo tpe non fuerit eis obseruatũ.

f Cum ipsa. s. Apamena ciuitate, quæ erat subdita Niceñ. vel dic cum ipsa exactione.

g Quam. hoc respicit superius. Accur.

h Ciuitatis. Niceñ. Accur.

i Ciuitatibus. prędictis duabus, ꝙbus & alia priuilegia data fuerant à Martiano. Et est hæc. l. arg. pro priuilegijs renouandis: vt in auth. de hære. & Fal. §. j.

k DE LOCATIONE præ. &c. Scilicet cuiuslibet ciuitatis: vt. ĩ. titu. j. l. j. Accursius.

l Fiscalium. Hæc non debẽt locari minoribus. Item cõductor nihil debet exinde exportare: vt. ff. de iu. fis. l. in fraudẽ. §. fin. &. §. pe. Accur.

m Templorum. ex hoc ti. & eius legibus videt posse colligi, quod sicut prędia reipubli. seu dominicæ possunt locari in perpetuũ, id est, dari in emphyteusim: sic templorũ quod noua constitutiõe prohibitum est: vt in authẽ. de ali. & emphy. §. locationes. col. ix. vbi non vltra. xxx. an. & in alijs. venerabilibus domibus. sed dic, qd̃ potest etiam in perpetuũ: vt not.

n o p

D Iui. Perpetuarijs. s. colonis.
Officiorum. i. officiorum colonorum &c.
Si apparitione. i. iudice cũ suis apparitoribus:

in auth. de non alie. §. necnon illud. colla. ij.

postea impositũ[a]: ad hãc iussionẽ non pertinebũt, sed priuato ęrario canonẽ, quẽ nunc agnoscũt, inferre ex more debebũt, dñio firmiter apud eos successoresq́ eorũ & detenta tores pari modo permanẽte.

Imp. Zeno A. VI.

HAc in perpetuum[b] † valitura lege sancimus Nicenẽsium[c] ciuitati, seu habitatoribus eius, tã ius exactionis xl. solid. annui canonis ciuilis reditus ad suam patriã pertinentis, et possessoribus, id est, Callimacho & Eliburno, nec non Emptorio & Veratorio cũ Epotio eorũ[d] sub territorio Apamenę ciuitatis cõstitutis, ex nuper lapsa tertia indictione[e] cũ ipsa[f] restitui: quã[g] siqd ex quo sanctio Martiani diuę memorię lata est, ad eius dẽ ciuitatis[h] prędiciũ gestũ est, infirmari: et qd̃ ex eadem prouisiõe ciuitatibus delatũ, interea qualibet occasione minutũ est, ex autoritate constitutionis nostrę serenitatis eisdem ciuitatibus[i] redhiberi: ita vt nec iudiciaria autoritas, nec imperiale rescriptũ, quacũq́ videlicet adiectione munitũ, sæpe dictæ generalis legis vires posit infringere. Quòd si quis aliter fecerit, pœna graui plectetur.

TITVLVS LXX.

DE LOCATIONE PRÆDIORVM CIVILIVM[k], VEL FISCALIVM[l], SIVE TEMPLORVM[m], SIVE REI PRIVATÆ, VEL DOMINICÆ.

Prædia principis, quæ in perpetuum locãtur, sunt locanda diuitibus, & alijs cum fideiussoribus idoneis. & officialis prædicta negligens, de suo resarcit omne detrimentum. Bal.

Imppp. Grat. Theodosi. & Arcad. AAA. I.

DIui patris nostri aperta præceptiõe cauetur fundos ex re priuata nostra, ita tradi perpetuarijs[n], vt periculo collocãtiũ officiorũq́[o] tradantur. Neq́ eĩm quicquã põt ex deuotiõis plenitudine vacillare, si apparitione[p] iudiciaria & fundi idoneis attributi sunt, & inde fiscalis indẽnitas idonea fideiussiõe[q] est munita. quorũ si alterũ, vl̃ vtrũq́ neglectum est, q̃ ex hoc titulo pẽsitatio canõica desiderat̃, ex officiorũ facultatibus seruet̃[r].

A colonis perpetuis fundorum publicorum non auferantur fundi, licet alius meliorem offerat conditionem. Bart.

Iidem AAA. II.

FVndi reipublicæ ab ijs, q̃ nec titulo cõductiõis[s] eos detinent, quiq́ meliores cultu patrocinante reddiderint: nec nostrarũ quidẽ sanctionũ[t] (si fortè q̃spiã p̃ surreptionẽ meruerit) nutibus auferãt̃, iuxta legẽ veterẽ[v]: semel tm̃ licẽtia faciendę adiectionis † indulta.

Subhastatio in locatione perpetua fundorum publicorum, ita uendicat, sibi locum sicut in uẽditione. Bar.

Impp. Honor. & Theod. AA. III.

LOca oĩa fundi ve reipub. ꝓpositis prius licẽter edictis[x], dehinc vbi in eũ canonis modum, contendentiũ augmẽto succreuerint, vt extẽdi vltrà, aut superari ab alterius oblatione nõ possint: ꝓpetuarijs cõductoribus[y] locentur.

Si finita locatione cõductor primus offert tantum quantũ nouus: in locatione præfertur. Bar.

Iidem AA. IIII.

COngruit æq̃tati, vt veteres possessores[z] fundorũ publicorũ, nouis conductoribus prę̃ferant̃: si facto nobis † per alios augmẽta suscipiant.

Prædia domus Augustalis in perpetuum locata, ad aliũ nõ possunt trãsferri sub aliquo prætextu, quãdiu pẽsio soluitur: & comes rerũ priuatarũ cõtrà facięs punitur. Itẽ prædiũ Augustale princeps potest donare ei cui locauerat in perpetuum uel ad tempus. Item primus conductor conductione finita, si offert tantùm, alijs præfertur, si uerò rem conduxerit in perpetuũ, omni tempore est securus. Bar.

Impp. Theodo. & Valent. AA. V.

PRędia † domus nostrę si semel iure ꝓpetuo[a] vel nostra p̃ceptione, vel autoritate illustris viri comitis ęrarij priuati, apud aliquẽ fuerĩt, vel iã dudũ sint collata, ad aliũ trãsferri ꝓpetuariũ nõ oportet[b].

q Fideiussione. si tamen habent sufficientia prædia: vt. ĩ. de om. agro. deser. l. quicunq́. & de fun. pa. l. quicunque. Accursius.

r Seruetur. facit. ĩ. de fun. rei priua. l. q̃cunque.

s FVndi. Conductionis. simplicis temporalis. nã tunc posset auferri primo, alio plus offerente: vt. ĵ. l. fina. §. si vero pro tali. quod hic non licet post cõtractum: vt hic, &. ĵ. l. fina. sed nec locabitur, sed tempore contractus sic: vt in fine huius. l. &. ĵ. l. proxi. tenebat ergo in emphyteusim. & facit ff. de iure fisc. l. iij. §. diui. fratres.

† Addictionis

t Sanctionum. i. priuilegiorum, quæ sanctiones personales dicuntur: vt insti. de iu. na. §. plane.

Priuilegia, personales sãctiones dicũtur.

v Veterem. quam nõ habemus. sed permittebat alium plus offerre tempore contractus non post: vt in prin. l. dixi. Et no. quod sufficit semel. sic. ĩ. de iure deli. l. fi. §. sed quia. Item facit. ĩ. de ven. re. ciui. l. ĵ. & de fide instru. & iur. hastæ fis. si tempore. et. l. quicũq́. & ff. ad muni. l. Lucius. §. fina. &. ĩ. de mune. pa. l. ij. &. iij.

x LOca. Edictis. forte. xx. dierũ secundum formam, quę est. ĩ. de sa. sanct. eccle. auth. hoc ius porrectum. &. ĩ. l. proxi. cum suis similibus. Accursius.

† alias nõ habetur vox, nobis.

y Conductorijs. s. emphyteuticarijs.

z COngruit. Possessores. id est, detentatores. nam de conductore temporali dicit, non perpetuo emphyteuta: vt. ĵ. l. fi. ĩ. sed nũc. &. §. si vero. & facit ĩ. de in diem addi. l. licet. &. l. necesse.

a PRędia. Perpetuo. i. in emphyteusim. qd̃ ideo sic dicit, quia quandiu &c. vt insti. loca. §. adeo. &. ff. si ag. vecti. vel emphy. l. j. vel etiam locatio simplex, & in perpetuum, vnde est simile contractui emphyteutico.

†Quærit hic Io. de Pla. an Impator possit donare res immobiles ĩ perij. & arg. ꝙ sic. per multa iura & rationes. demũ concludit, ꝙ non pluribus rationibus & iuribus. vide eum hic pulchre de hoc disputãtem.

b Non oportet. nec extraordinarijs nec sordidis muneribus

grauatur hæc res: vt.ſ.de exc.mu.l.priuatæ.&.l.euidenter.

a Nec tamen.punitur factum etiam ſi non tenuit; vt.ff.ad Syl.l.iij.§.ſi quis co.&.ſ.de legi.& cõ.l.ij.& de fun.rei priua.l. ſi.&.ff.de iniur.l.Item apud.§.j.&.j.de cohor.l.fina. &.ſ.de pe. bo.ſub.l.j.Sed arg.contra.ff.quod quiſq; iur.l.j.in fine.

b Sed nec locabi tur.non ſolum non donabitur,ſed&c.vt primo auferatur:nec tamen iniuriarũ &c. vt.ſ.vnde vi.l.memi nerint.ſed ius quod habet,poteſt vẽdere alij:quia & priuatus poſſet.

c Retrahendam. Nor.res in ꝓpetuum locatas, poſſe vendi & alienari ab eo, cui locatę ſunt. Item no. quod res ſic locata videtur dari in emphyteuſim.ad quod facit inſtitut.loca.§. adeo.nec de nouo poteſt ei adijci: vt no.ſ. eo.l.ij. Accurſius.

d Donabit ei. & ſic mutabitur ei cauſa poſſeſsionis,quod hoc caſu licet: vt hic, &.ff.de acqui.poſſ.l. ij.§.illud.& no.ſ.de acq poſſ.l.cũ nemo. quod nõ fieret, ſi extraneo donaret, qd ꝓpetuario(alias perpetuo) in aliquo ius ſuũ mutaretur. Sed videtur,q; etiam extraneo: vt.ff.de pu. l.cotẽ.§.j cõtra. Sol. hic dederat princeps vel comes rerum priuatarũ, qui à principe hoc ius habẽt, ibi actor poſſeſsiõis.vel ſubaudi ibi maxime. vl verius ibi de agris publ.hic de priuatis, ſecundum Py. Accurſius.

e Donationem. id eſt, dationẽ etiam intra tẽpora primi, alias nullum ſpeciale eſſet.

f Offeratur.etiam durãte locatione prima tẽporali.& ſecundum hoc eſt contra ff.de publ.l.licitatio. §.ad conducendum. ibi, finito &c. Solu. ibi in locatione vectigalium, hic i alijs, vel in alia trahit ad hanc ſecũdum quoſdam.

g In arbitrio.ſi nõ ſoluerit penſionem præteritam: vt.ſ.de publi.l.licitatio.§.ad conducendum inuitus ergo nõ cogitur: vt hic,& ibi,ſed hoc verũ,niſi maximos fructus conſecutus ſit, & poſtea tantum locari nõ poteſt: vt.ff.de publ.l.cotem.cõtra. Sol.illa corrigitur per.l.ff.de iure fiſ.l.ij.§.cum quinquẽnium. Et no.quod locatio talis in quinquennium fit; vt.d.§.cũ quinquennium.vel ad minus in triennium: vt.ſ.de vectiga.l.pene s. Accurſius.

h Maneat. No.ſic.ſ.eo.l.congruit.Sed contra.ſ.loca.l.ne cui. Solu.hoc ſpeciale ſicut in ſcholaribus: vt extra de loc.et condu. c.ex reſcripto.

Apertè enim definimus hoc edicto, vt à ꝓpetuario nunc̃p poſſeſsio trãsferat̃,etiã ſi alteri eã imperator vel exoratus, vel ſponte donauerit:ſiue annotatiõe, ſiue pragmatica:cui ſi fortè cõtra perpetuariũ vir illuſtris comes priuatarum rerũ dum allegabit̃,acqeſcet:& de ꝓprio ipſe centũ libras auri,et alias centum fiſci iuribus Palatinum inferre cogat̃ officiũ:nec tamẽ[a] poſt allegatiõ habebit huiuſmodi iuſsio firmitatẽ, ſed nec locabitur[b] alteri, licet ingẽti ſuperari videat̃ augmẽto poſſeſsio. Iure igitur perpetuo publici cõtractus firmitate perpetuarius ſecurus ſit:& intelligat neque à ſe,neq; à poſteris ſuis, vel ijs ad quos ea res,vel ſucceſsiõe, vel donatiõe,ſiue venditione, vel quolibet titulo ꝓuenerit, eſſe retrahẽdam[c]. Sanè,qa nõ ex omni parte excludenda eſt largitas principalis:rẽ diuinæ domus ſuæ Impator, ſi velit, donabit ei[d],qui eam poſsidet iure ꝓpetuo.ſiue ipſe iam meruerit,ſiue cuiuslibet tituli iure ſucceſſerit. videt̃ em̃ ſuam cõcedere pẽſionẽ:nõ alteri nocere liberalitas,quę poſsidentem iure perpetuo dñm eum vult vocari. Sanè ſiquis non perpetuo iure,ſed ad tẽpus locatã,ab illuſtri viro comite rerum priuatarũ poſſeſsionẽ videt̃ adeptus: non erit obſtaculo principali largitati,ſi voluerit in alterũ donationẽ[e] tranſferre,quod ad definitũ tẽpus alter fortè cõduxit. Si verò ꝓ tali prędio ab altero cõductore offeratur[f] augmentũ:ſit in arbitrio [g] cõductoris prioris, cui res ad tẽpus locata eſt: vt ſi ipſe, qd alter adiecit,obtulerit,maneat[h] penes eum temporalis illa conductio. Si verò idem [i] hanc ipſam rem aliquando meruerit iure perpetuo poſsidere:habebit & ipſe ſuperius [k] expreſſam perpetuam firmitatem.

i Idem. temporalis conductor. Accur.

k Superius.hæc.l. vſq; ad.§.ſane quia, & facit ad.l.ſ.loca.l. emptorem. &.l.viã. &.ſ. de omni agro deſer.l.fi.

TITVLVS LXXI.

DE CONDVCTORIBVS ET PROCVratoribus, ſiue exactoribus prædiorum fiſcalium domus auguſtæ[l].

Conductores fundorum domus auguſtalis, & alij homines dictæ domus cum agere uolunt,uel excipere,uel experiri,debẽt ordinario iure hoc facere:et nulli eorum patrocinium præſtare debent,aut executionis miniſterium: & contra facientibus pœna imponitur: nec eſt pœnitentiæ locus. Bartolus.

Imp. Theodoſius A. I.

l De conductoribus domus auguſtæ. adiectiuum.nam de ſuis hominibus nõ vxoris dicit:vt.j.in finali lege.vl dicit vxoris, quia eius res, viri dicuntur: vt.ſ.de pact. con.l.hac lege.

Vxoris bona inter res viri annumerantur.

m Conductores. Auguſtiſsimę.adiectiuũ: vt in tit. Accurſius.

n Tenetur.not.ſic ſ.de legi. & conſti.l. leges.& de ludæ.l. ludæi.

o Excipiant.apud rationalem ſummę rei ſunt conueniẽdi: vt.ſ.vbi cauſæ fiſc.l. colonis.vel apud cubuculi ſacri prępoſitum: vt.ſ.eo.ti.l.fin. vel apud præſidem prouinciæ: vt.ſ.eod. tit.l vniuerſis.

† Concor.ad hoc tnno. in ca.ad noſtri. ij.extra de in reiurando.

o Excipiant.ſ.qñ conueniuntur.

p Intercedant. vt ſ.de agri. & manci.l. ij.& arg.ſ.ne li.po.l. j. Accurſius.

q Sententia. qua eis cõceditur accedere ad ꝑdicta. Vel dic ſententia, quam cito obtinerẽt pro eo,cui patrocinarent ꝓpter ſui magnitudinem.

r Iura.aliorum. Acc. curſius.

s Delatio.id eſt, nõ deferant aliquem in fiſcum fauendo delatorẽ.& dic domum, id eſt, aliquem de domo priuati. ſic. ff.ſi certũ peta.l.lecta.vel dic quod non faciãt ꝑdicta,ne aliquis nobis deferat,quieſcere volumus.& ſic domũ.i.me de domo.

Pœnitudo poſt factum non habet locum.

t Pœniteat.i. non delinquat, vt pœniteat: qa ſero pœniteret.nam nõ habet locum pœnitentia.

TITVLVS LXXII.

QVIBVS AD CONDVCTIONEM ꝑ PRAEdiorum fiſcalium accedere non licet.

u Grauior.quam in alijs.ſic.ſ.de epiſco.& cle.&.ſ.vnde vi.l. meminerint.& eſt arg.ad id quod not.ff.de rerum diui.l.fina.

x Et noſtra. Expone vt in titu.

y QVIBVS AD CONDVCTIONEM &c.

Nullus.

NVllus. Permittimus. si tamē hæredes extiterint conductorū, remanebūt in eadem cōductiōe: vt.ff.de decu.l. decurio.& de re mil.l.milites.§.fin.& facit.ff. de cōtrah.emp.l.qui officiū. &.l.nō licet. &.ś.qđ met.cau.l.si per impresionē.et.ś. loc.l.milites. &.l.curiales. &.l.fi. &.ff.de adm.re.ad ciui.pti.l. ñ.§.j.et pro empto.l. ñ.§.tutor.&.ś.de decu.l.si quis procurationem.&.ś.de agri. & man.l.ñ.& fi.

DE COLLATIONE FVNDORVM.

ORdinariorū iudicū officijs.id est officialibus.

c Prouinciarū. qui sunt ordinarij: vt.ś. de modo mul.l.eos.

d Conueniendi.i. cogendi, vt soluant pensionem.

e Immineant. dicti ordinarij. q. d.tā ipsi exigentes quam procur. Cæsa.reddēt solicitū.vel dic immineant exigendi.ſ. ad periculū nisi exigāt. & facit.ś.de exac.tribu.l.exactores. & de fund.rei priua.l.vniuersi.& ibi causa fisc. cum aliquid.&.ff.de iure immuni.l. semper.§.conductores.

f PAlatinos. Versati. quia concusserunt possessorem: quod facere non debent: vt.ś.de offic.re.prouin.l.nullum. Accursius.

†Not.hic Ioan.de Pl.per hunc tex.qđ ambasitori non creditur sine literis fuæ ambasię, nisi sit vir nobilissimus & notus. Item quod nuntio non creditur sine literis fuæ commissionis:nisi sit nūtius publicus, iuratus, & notus. vide hic per eū.

g OMnia. Opinionē. expone vt.ś.de prædi.naui.l.fina.& facit.ś.de exac.trib.l.vlti.& de fun.pa.l.ñ.

h DE PRIVILEgijs &c. Hoc expone adiectiue:vt.ś.tit.ñ.in titu. qm̄ idē priuilegium qđ habet Cæsar vel fiscus, habet & Augusta:vt.ff.de iure fisci.l.fiscus.§.j.& fi.

i RIuatas. Cōductores.facit ś.de pascuis pu.l.fin. & de agri.& man.l. dñicos.& de col.fun. pat.l.j.&.ñ.& de a-

Palatini milites prohibentur à locatione fundorum principis. Bar.

Impp. Arcad.& Honor. AA. I.

NVllus Palatinorū, qui in officio rei nostræ priuatæ militāt, cōductionis nomine, vel per se, vel per quālibet personā, possessionem huiusmodi conducendarum habeat facultatē, cùm neque militi, neq; curiali hoc faciendum permittimus[a].

TITVLVS LXXIII.

DE COLLATIONE FVNDORVM FISCALium, vel rei priuatæ, vel dominicæ, vel ciuitatis, vel templi.

Præses prouinciæ, & sui officiales possunt exigere conductores dominicos, & impartiri fauorem curialibus Cæsaris uolentibus facere dictam exactionem. Barto.

Impp. Arcad.& Honor. AA. I.

ORdinariorum iudicum officijs [b], necnō ipsis rectoribus prouinciarū[c], autores siue cōductores dominicos cōueniēdi[d] licētiā damus: ita tamē, vt rationalibus priuatæ rei, ad exigenda fiscalia debita immineant[e].

Palatini transmissi per comitem rerum priuatarum ad præsidem cum literis, ut sint soliciti circa exactionem pensionum fiscalium, non debent inferre aliquam concussionem. Bar.

Iidem AA. II.

PAlatinos, qui à viro illustri comite rerū priuatarum cū publicis literis† destinantur ad commonitionē iudicis: quò facilius ex prædijs rei nostræ conferantur debitę pensiones, cū summa degere prȩcipimus disciplina: de quorū nominibus, si temerè versati[f] fuerint, ad sublimitatem tuam referri per ordinarios iudices oportebit, vt in eos seueriſsimè vendicetur.

Prædia ex quacunque causa ad fiscum pertinentia, à transuectione publicarum specierum non habent immunitatem. Bar.

Iidem AA. III.

OMnia prædia tā ea, quæ in re priuata olim detinent, quā illa, quæ ex proscriptorū bonis ad fiscū sunt deuoluta: eatenus ab huiusmodi priuilegijs & excusationibus submoueantur, vt oēs species annonarias, cursitationes etiā debitas, atq; integrā opinionem[g] sciant esse soluendam.

TITVLVS LXXIIII.

DE PRIVILEGIIS[h] DOMVS AVGVSTÆ vel rei priuatæ: & quarum collationum excusationem habent.

Ad extraordinaria munera, uel superindicta etiam fiscalis possessor non cogitur.

Imp. Constantinus A. I.

PRiuatas possessiones nostras ab vniuersis muneribus fordidis placet immunes esse: neq; earū cōductores[i], neq; colonos ad extraordinaria munera vel superindictiones aliquas conueniri.

Prædia principis à transuectione publicarum specierū nullatenus hodie excusantur, sicuti nec prædia priuatorum, licet aliquando excusata fuerint: quia ultra solitum locum tales species portabantur: quod hodie non permittitur. Bar.

Impp. Arcad.& Honor. AA. II.

REm priuatā nostrā[k] leuādorū[l] prouincialiū[m] causa canonicas necessitates ea cōditione, qua cūctos volumus sustinere. sed excèsit occasio iusionem[n]: qñquidē nō locis solitis frumēta, quę sunt ex diuersis saltibus cōuehenda, trahant: sed eousq; portent, quò graue atq; dānosum est prouehere. Proinde spectabilis synceritas tua remanentes[o] in ijsdem locis implere faciat, prias functiones, quibus antea præbebant frumenta.

Impp. Honor.& Theodo. AA. III.

PRo tyronibus[p] †in corporibus[q] postulatis pretia[r] cōferri ex fundis perpetuarijs nostræ rei priuatæ pcipimus.

Instructio uiæ publicæ, & pontium, & stratarum: inter sordida munera non numerātur: & ideo nemo excusatur ab ea. Bart.

Iidem AA. Asclepio. præ. præ. IIII.

ABsit, vt nos instructiones vię publicę, & pontium stratarumq; opera, titulis[s] maiorum principum dedicata, inter sordida munera numeremus[t]. Igitur ad instructiones, reparationesq; itinerū, pōtiumq;, nullum genus[v] hominum, nulliusq; dignitatis ac veneratiōis meritis cessare oportet. Domos

Leuius portari quod à pluribus comportatur.

† alias, proportionibus & corpor. &c

Diuinas.

a Diuinas. sicut ea, quę nauiculario nomine sunt obnoxia: vt. ſ. de prædi. na. l. j. & sic etiam nō excusatur vtraque domus à comparatione specierum: vt. ſ. ne li. in act. rei. l. j. & facit ſ. de sacrosan. eccle. l. ad instructionem. & de ope. pu. l. ad portus. & de col. fundi par. l. j. in fin. & ſ. de exac. tribu. l. fin. & ff. de priui. vetera. l. pe.

b EXcepto patrimonio. quod neq; recipit superindictum, nec sordidis oneraſ muneribus: vt. ſ. de excusa. mu. l. pe. & l. priuatæ. & ſ. eo. l. j. & de col. fun. pa. l. ñ. & facit. ſ. sine cen. vel reli. l. fi. & de exac. tri. l. ñ. in fi. Ac.

c Necessitatibus. s. ordinariis.

d DE GREGE DOminico. Id est, principis.

e Roposítis. Tuæ. præfecto loquitur.

f Maximiq;. homines.

g Singulas. id est, vna libra auri pro quolibet equo. Et dic quod no. differētiam subtrahi de grege principis equos, an ipsos ex aliis gregibus.

† Dicit Ioā. de pla. q; est speciale in equis, nā hæc pœna nō habet locum in cæteris animalibus

h Hermogenianis. siue sint nati ex illa terra, siue non.

† De equis palmatis, vide hic apud Alcia. & Pyqui tamē inter sē vix satis cōsentiūt,

i Nisi eos. equos, vel equas.

k Obtulerint. no. sic. ff. de ali. iu. l. ij. in fine.

DE PALA. &c.

l Onsecratas. Excipimus. excipe iudices, qui reddunt ius: vt. ſ. de offic. rec. prouin. l. nullum. & facit. ſ. de ope. pu. l. quicunq;. & de ludæ. l. in synagoga. Accursius.

m DE CVPRES &c. Cypressis, alias cupressis, alias Perseis alias Perseidis: & sūt nomina arborū. vel Perseis nomē loci, vbi nascit cupressus. et est ratio: qa continet aggeres tenētes aquā Nili: quę opportunis tēporibus spargitur per agros, cum in

† Locū hunc nobis Al. restituit. tu illū videto.

etiam diuinas [a] tam laudabili titulo libenter adscribimus.

Nullus à superindicto excusatur, excepta principis possessione. Bar.

Impp. Theod. & Valent. AA. V.

EXcepto patrimonio [b] pietatis nostrę, cuius quidem redditus necessitatibus [c] publicis frequentissimè deputamus: vniuersos possessores functiones in superindictis titulis absq; vllius beneficij exceptione agnoscere oportere censemus.

TITVLVS LXXV.

DE GREGE DOMINICO [d].

Subtrahens equum de grege dominico, ipsum restituit: & in una libra auri punitur subtrahens autem de grege priuato punitur in media libra: à qua pœna releuatur, si obtulerit sponte. Bartolus.

Impp. Arcad. & Honor. AA. I.

PRoposítis edictis sublimis magnificentię tuæ [e], minimi maximiq; [f] moneantur, vt sciant singulas [g] libras auri ex ꝓpriis facultatibus eruendas pro singulis equis † vel equabus, siue Hermogenianis [h], siue † Palmatis: nisi sponte eos [i] obtulerint [k]. in ijs verò quos ex alijs gregibus occupatos esse cōstiterit, sex auri vncias fisci iuribus inferendas.

TITVLVS LXXVI.

DE PALATIIS ET DOMIBVS. dominicis.

Imp. Constantinus A. I.

Onsecratas nobis ædes, id est, inclyta palatia, ab omni priuatorum vsu & communi habitatione excipimus [l].

TITVLVS LXXXII.

DE CVPRESSIS [m] EX LVCO DAphnes † vel Perseidis per Ægyptū non excidendis vel vendendis.

Ementes & uendentes arbores cupressi in locis hic nominatis, puniuntur. Bart.

Impp. Arcad. & Honor. AA. I.

SI quis Daphnes luci in Syria, vel Perseidis [n] in Aegypto arbores comparauerit, quinque libris auri nouerit se esse multandū: nō minore dispēdio & illo feriendo, qui vendere arbores ausus fuerit, quas nō licet emptoribus comparare.

Autoritate propria nullus potest in luco Daphnes incidere cupressos, nec etiam eas collapsas aliò transportare. Item plantans cupressum non potest ob hoc aliam incidere: sed pro tali plantatione à fisco unam libram auri consequetur. Bar.

Impp. Theodo. & Valent. AA. II.

OMnes iudices cuiuscūq; dignitatis sciant posthac absq; permissu magnitudinis tuæ arborem ex Daphnes luco Antiochenæ ciuitatis præcidendi, vel quolibet modo lapsas transferendi licentiam sibimet denegādam. Sed nec à luco, vel à littore vnam cupressum alijs plantatis excidere sibi licere contendat. At ne solatio [o] antiquitus ei cōcesso priuari per omnia videatur: pro eo quòd ei cupressum excidere denegatur, vnam libra auri eum de priuatis nostris largitionibus accipere decernimus: qnquaginta [p] librarū auri condemnatione huius legis temeratorem plectendo.

Ægypto nō pluit: vt. ſ. de Nili agg. l. j.

n SI quis. Perseidis. nomen loci, sicut Daphnes: & est genitiuus Perseidis.

o OMnes. Solatio. Olim em licebat vnam incidere, qui aliam plantabat, quod hic remouet: sed aliud à fisco habet.

p Quinquaginta. inciſor plus punitur, quam emptor: vt. ſ. l. proxi.

q DE DIGNITAtibus.

Dictum est. ſ. de iure publi. Sed qa ius publicū non pōt expediri, nisi per eos, q; in dignitatibus erigūtur: vt. ff. de orig. iur. l. ñ. ſ. post originem. ideo de dignitatibus dicit. ſ. qui ad eas admittātur, & renūciantur: et quę priuilegia eis competant: & quanto tempore durant. Accursius.

Ius publicū per cōstitutos in dignitate, expediri debet.

CODICIS DOMIni Iustiniani, sacratissimi Imperatoris repetitæ prælectionis.

Incipit liber duodecimus.

TITVLVS I.

DE DIGNITATIBVS [q].

Mulier patris conditionem & aui illustris retinet: dum tamen nubat clarissimis. Bar.

Imp. Antoninus A. I.

r IVt proponitis, & auum consulatum, et patrem prætorium virum huiſtis, & non priuatè [s] con

s Príuate. hic dicit differētiam inter patrem

patrem & virum: vt.ff.de sena.l.fœminæ.

Furti actio cum sentẽtia infamat infamia iuris.

a NEque famosis. Videtur quinquies idem per idem repetere. sed dic famosis infamia iuris, & per sententiam: vt in actione furti, tutelæ & si.et ꝓ eis deponat notatis: vnde quidã habent aduocatis. & de his habes. ff. de ĩjs, qui no. infa. l.j. ſ. qui in iudicio. Vel dic notãtur infamia. ſ. facti. ſ.' per sententiam definitiuã vel interlocutoriam: vt. ff. de obſe. l. honori. &. l. parẽs. &. l. licet. &. ſ. de ĩjs qui notã. infa. l. verbum. &. l. interlocutio. Item quod ſubĩjcit ſcelus, vt ipſo facto infamis: vt miſſus ab exercitu cum ignominia, & ſimiles: vt. ff. de ĩjs, q no. infa. l. j. Itẽ quod ſubĩjcit turpitudo vitæ: vt quia male viuunt obligando rem duobus: vt. ff. de pi. act. l. ſi quis in pigno re. ſ. ſi. vel alia crimina committendo, q̃ ipſo facto non inferunt infamiam iuris: vt. ſ. de reis poſtu. l. j. & hoc eſt valde notabile, quod infamia facti ſiue per sententiam, ſiue alias illata repellit à dignitate. ſic &. ſ. de inoffi. teſt. l. fratres. Item quod ſubĩjcit, & quos infra. ſ. prædicta. Nam non participant infames prędicti circa dignitates cum hominibus integræ famę: vt hic, &. ſ. de decu. l. ne quis. & de infa. l. j. lib. x. &. ff. de iudi. l. cum prætor. ſ. nõ autem. &. ff. ad leg. Iul. de vi pri. l. j. nec etiã in aduocando: vt & ff. de poſtu. l. j. ſ. ait prætor. Nec in aſſidendo: vt. ff. de aſſeſ. l. ĩj. ſed procuratores poſſunt eſſe: qa onus eſt: vt inſtitu. de excep. ſ. fi. Item arbitri: vt. ff. de arbitr. l. Pędius. Item ſegregantur, vt non habitent Romæ vel alibi, vbi Imperator ſit: vt. j. de re mili. l. iĩj. &. ff. de ĩjs, qui not. ĩfa. l. ĩj. ſ. ignominia.

† Concor. e. licet. cum gl. ſuper verbo, legitimi. extra de teſti. &. c. infamibus. extra de reg. iur. libr. vj. & glo. in cap. per inquiſitionem. ſuper ver. indignum. extra de elect.

Infamia facti à dignitate repellit.

† Iſta lex ſecundum Bart. & Io. de Pla. facit ad quæſtionem agitatam inter prælatos, & regem: quia prælati immunitatẽ cõceſſam rebus eccleſiaſticis volebãt extẽdere ad vaſſallos eccleſię per hanc leg. & ſimiles. de qua quæſtione vide per eundem Ioã. de Plat. in leg. qui immunitatem. ſupra de mun. pat.

b MAior. Facere. quo minus retineat priuilegium prioris dignitatis. pone exemplũ: vt. ſ. de exc. mu. l. eos. &. ſ. de primice. l. j. &. j. de ſilẽ. l. decurionibus. in prin. &. j. de ꝓxi. fac. ſcr. l. iĩj. Et no. de minori dignitate ad maiorẽ eligi: vt. ff. de mu. & ho. l. vt gradatĩ. &. l. honor. ſ. gerẽdo rũ. nõ autem econuerſo: vt. ſ. quẽadmo. ci. mu. l. maioribus. Ac.

c SEnatorum. Temonarĩjs. forte à temone, ideſt, plauſtro ſic dictis, alias temerarĩjs: quia ad tempus debebantur. Ac.

ditionis hominibus, ſed clariſſimis nupſiſtis: claritatẽ generis retinetis.

Notati infamia iuris & facti, uel inquinati ſcelere aut turpitudine uitæ, ad dignitates non aſcendunt. Bar.

Imp. Alexander A. II.

NEc ꝑ famoſis[a] † & notatis, & quos ſcelus aut vitæ turpitudo inqnat, & quos infamia ab honeſtorum cœtu ſegregat, dignitatis portæ patebunt.

Imp. Gordianus A. III.

MAior dignitas nulli debet circa prioris dignitatis ſeu militię priuilegia prę iudicium facere[b].

Subſtantiæ ſenatorum habent immunitatem à muneribus ſordidis. et etiam extraordinarijs. Bartolus.

Imp. Philippus A. IIII.

SEnatorum † ſubſtantias, quas in diuerſis locis et ꝓuincijs poſsident, & homines eorum, tam à temonarijs[c] oneribus conferendis, quã à cæteris præſtationibus, quas iudices deſcribunt, necnõ[d] etiam ab omnibus ſordidis muneribus extraordinarĩjſq́, & vilioribus[e] liberos eſſe præcipimus, nullaq́ ſorte conſtringi functionis indignæ.

Præfectus non poteſt ſenatoribus abſque principis conſcientia aliquod munus indicere. Bart.

Impp. Valerian. & Gallien. AA. V.

NEmo præfectus vrbi citra prȩceptionem, vel ſcientiam noſtram vlli muneri ſubiuget ſenatorem[f]: nemo curiam[g] noſtram immani[h] pulſet iniuria. Si quid em̃ ſenotoria prędictis dignitate fuerit fortè mandandum: noſtro id iudicio reſeruandum eſt. fit[i] nanque dignitas, quæ nobis iubentibus ſuſtinetur[k].

d Necnon. inculcatio. Accurſius.

e Vilioribus. i. vilibus & minoribus. & facit. ſ. de excu. mu. l. maximarum. &. j. l. proxi.

f NEmo. Senatorem. vt. ſ. l. proxi. &. j. eo. l. præcipimus.

g NCuriam. ergo nec ſenatores, q̃ pars noſtri corporis ſunt vt. ſ. ad legẽ Iul. maie. l. quiſquis.

Negotiantes artes uiliſſimas, ad dignitates nõ aſpirent: & aſpirantes expelluntur ab eis. Bar.

Impp. Dioclet. & Maxian. AA. VI.

NE quis ex vltimis negotiatoribus[l], vel monetarijs[m], abiectiſq́ officijs[n], vel deformibus miniſterijs, ſtationarijs[o], omniq́ꝑ[p] officiorum fece, diuerſiſq́, paſtis turpibus lucris, aliqua frui dignitate pertentet. ſed & ſi qs meruerit, repellatur: repulſos autem etiam propr̃js[q] reddi conſortijs oportebit.

Iudex uolens ædificia in urbe conſtruere, ſenatorum ſubſtantias non lædat. Bart.

Iidem AA. & CC. VII.

QVoniam diuerſi iudices nonnulla opera in quibuſdam exiſtimant vrbibus extruenda[r]: ad huiuſmodi neceſsitatem ſenatorum ſubſtantia non vocetur.

Senatores, in quorum numero eſt imperator. ſunt defendendi ab omni iniuria. Bar.

Iidem AA. & CC. VIII.

IVs ſenatorum, & autoritatem eius ordinis[s] (in quo nos quoque ipſos numeramus[t]) neceſſe eſt ab omni iniuria[v] defendere.

Iidem AA. & CC. IX.

LIbertorum filios adipiſci clariſſimam dignitatem non prohibemus[x].

Iidem AA. & CC. X.

SEuerã indagationem per tormenta quærendi, à clariſſimo homine ſubmouemus[y].

Natus ex eo, qui poſt natiuitatem adeptus eſt dignitatem ſenatoriam, non conſequitur dignitatem paternam: ſi uerò natus ſit dignitate ſenatoria durante, licet fuerit antè conceptus, eius ſequitur dignitatem. Bar.

h Immani. alias immani, alias inani: alias in manipulis, ſcilicet iniuria, id eſt, malis miniſtris ſubiunges repete: vt. ſ. ad legem Iul. repe. l. vj.

i Fit. l. minus illud. vl̃ ſub. nihilominus.

k Suſtinetur. aliquod munus in ſenatore.

l NE quis. Negotiatoribus. j. negotiatores ne militent. l. j.

m Monetarijs. ſ. de murile. l. ĩj. lib. xj.

n Officijs. i. officialibus, vt piſtor: vt. ſ. de piſto. l. j. lib. xj.

o Stationarijs. qa cuſtodiũt portam in caſtro limitis: vel qa tenent ſtationem ne vili merce: vt oleo, ſale, & cæpe.

p Omniq́. totum quod ſequit̃, ponit̃ pro vno. et dic quod fuit ſaltuarius, vel cuſtos porcorũ, vel paſcuorũ militum vel priuatorũ. ad quod ſ. de paſc. pu. l. vlti.

q Propr̃js. id eſt, primis conſortijs. ad qd̃. ſ. de paſc. l. vl. & ſ. de profeſ. l. reddit̃. & de tab. l. fina.

r QVoniã. Extruenda. q̃ de nouo non licet ſine autoritate principis, ſed vetera reparare ſic: vt. ſ. de ope. pub. l. ĩtra. et. l. nemo et ſic ĩtelligo. l. oẽs. in eo. titu. & facit. ſ. de excu. mu. l. maximarum. ſ. publicis.

s IVs ſenatorũ. Ordinis. qui cẽtum erãt: vt. ſ. de peti. hæred. l. vlti.

t Numeramus. No. ſic. ſ. ad legẽ Iul. maieſt. l. quiſquis. & ff. de mili. teſt. l. j. ſ. j.

v Iniuria. quod dic vt. ſ. eo. l. nemo.

x LIbertorum. Non prohibemus. quia ingenui ſunt: vt inſtit. de inge. in prin. In libertinis autem ſecus: vt ſ. ad legem Iul. Viſcel. l. j. &. ſ. ſi ſer. vel liber. l. j. ſed hodie idẽ eſt in eis: vt in authẽ. vt liber. decæ. ſ. j. col. iiij. & facit. ſ. de poſtu. l. ĩj. &. ff. de aſſeſ. l. ĩj. &. ſ. de liber. & eorum li. l. fi.

y SEueram. Submouemus. niſi in crimine lęſæ maieſtatis: vt. ſ. ad leg. Iu. maie. l. nullus. & facit. ſ. de quæſto. l. diuo. &

l. decuriones.

a SI senator. Priuatos. Hic respon. Sed contra. j. in fi. l. vbi dicit eos clarissimos. Sol. hic sunt priuati. i. non illustres, clarissimi tamen, sicut ibi: & subaudi ibi tantū. sic concor. ff. de sena. l. senatoris filiū. in fi. vel dic in fi. huius legis susceptū subaudi tantū, scilicet post dignitatē susceptā. & secundum hoc refert, ante vel post fuerint nati. & sic est cōtra dictam. l. senatoris. in fi. & solues secūdum hanc lec. quod hic ante fuit conceptus, vel natus, & sic est priuatus: ibi & ante conceptus, sed postea natus. Item ar. contra. s. de aduo. diuer. iudi. l. cū aduocatio. vbi ex electione & cohortali cōditione ad dignitatem filij ante, vel post nati cum patre eximuntur. Vel dic secus: vt s. de decu. l. fin. & ibi in. l. cum aduocatio. fit speciale in aduocatis illis. Vel dic ibi quādoq;, dum tamē postea. Item aliud seruatur in filijs eorum, qui spōte se curię cuiusq; ciuitatis dederint. Nam nati post talem conditionem paternę nō erunt succedanei functionis: vt. s. de ijs, qui spōte mu. su. l. fi. circa prin.

b Honores. id est, pater honorē habens nō inuidet filio, quin filium secum participem admittat.

c Clarissimo. tantum secundum primam lecturam.

† Facit ad hanc leg. ca. de vxore. iū. cta. gl. extra de sepul.

d Susceptum. vel dic etiam ante dignitatem. vel dic tātum post: vt in principio huius legis notatur. & facit. s. de liber. & eorum libe. l. si manumissus.

e IVdices. Codicillorum. id est, dignitatū: quia per codicillos conferuntur: vt instit. qui. mo. ius patr. po. solu. §. filiusfamilias. & facit in auth. de san. episc. §. reuerendissimis. & §. presbyter. colū. ix. & c. s. de decur. l. infamia. & c. j. de pa. sa. lar. l. ij. & c. s. de offi. pręfe. pręto. l. si quos. & c. s. de suscep. & arca. l. si aliquid.

f Indignos. Not. quod priuilegiū meretur &c. vt. s. de Iudæ. l. Iudæos. & c. ff. de pecu. l. libera.

g MVlieres. Nobilitamus. vt in auth. de cōsu. §. finaūt. col. iiij. & c. s. de nup. l. fin. Sed nonne est superflua per. l. s. de inco. l. fin? Respon. vitium scriptoris est. sic. s. de distrac. pig.

Imp. Constantinus A. XI.

SI senator vel alius clarissimus priuatos[a] habeat filios, editos quippe, antequam susciperet dignitatem (quod non solùm circa masculos dignoscitur constitutum, verū etiam circa filias) simili conditione seruandum. Cùm autē paternos honores[b] inuidere filijs non oporteat: à senatore vel solo clarissimo[c] susceptum[d], in clarissimatus sciendum est dignitate mãsurum.

Iudices in officio furta uel scelera committentes, poenis hic insertis puniuntur. Bar.

Impera. Constantinus A. & Iulianus. Cæs. XII.

IVdices, qui se furtis & sceleribus fuerint maculasse conuicti: ablatis codicillorū[e] insignibus, & honore exuti, inter pessimos quosq; & plebeios habeātur: nec sibi posthac de eo honore blādiantur, quo seipsos indignos[f] iudicauerunt.

Vxores durante matrimonio uiri genere nobilitantur: & eorum forum sequuntur, & eorum domicilia. Bar.

Impp. Valent. et Valens AA. XIII

MVlieres † honore maritorum erigimus: genere nobilitamus[g]: et forum ex eorum persona statuimus[h]: & domicilia mutamus. Si autem minoris ordinis virum postea sortitę fuerint: priore dignitate priuatæ[i], posterioris mariti sequentur conditionem.

Senatores in quacunque prouincia sint, à muneribus publicis sunt immunes. Bar.

Impp. Grat. & Theod. AA. XIIII.

PRæcipimus[k], vt senatori in qualibet ꝓuincia cōstituto nullam habeant iudices iniungendi aliquid forte publicis muneris potestatem.

Clarißimi & spectabiles possunt proficisci sine licentia quò uolunt. Bar.

Iidem AA. XV.

CLarissimis vel spectabilibus vniuersis ad genitale solum, vel quolibet alio, & sine commeatu proficiscendi, & vbi voluerint, cōmorandi habitandi've permittimus facultatem[l].

Illustres de criminibus grauioribus impetiti, in carcerem non detruduntur: sed custodiuntur custodia militari: & per aliquem iudicem non puniuntur, sed de commißis per eos relatio fit principi. constituti uerò in dignitate minori, per præfectum prætorio puniuntur. Bart.

Iidem AA. & Arcad. † A. XVI.

† alias, Theo Aug.

SI grauius vllum facinus admittatur, nocentē persona extra carceralem custodiā sub fideiussione[m] habita, superillustribus quidem nobis suggeri iubemus: super cæteris verò quadam minori dignitate decoratis, ad tui referri culminis notionem: vt ita demū quid de admisso crimine cōstitui oporteat, iudicet[n].

Illustres conuenti ciuiliter uel criminaliter, ad satisdationem iudiciariam non coguntur: sed eorum committitur iuratoriæ cautioni: qua completa per eos, uel eorum procuratores, fit mißio in eorum bona in ciuili: in criminali uerò tanquam periuri dignitate priuantur: & absque relatione puniuntur per iudicem. Item dicti illustres criminaliter uel ciuiliter non poßunt conueniri sine scriptura. Bar.

Impp. Hon. & Theod. † AA. XVII.

† alias, Anastasius Aug.

QVoties ex priuata[o] cuiuslibet interpellatione ciuili vel crimĩali viri illustres conueniendi sunt: nulla dandæ fideiussionis[p] concussione vexentur, sed per speciale priuilegium suæ cōmitti fidei cōsequant, iuratoria ab his cautione tantummodo exponenda, quam si neglexerint, & cōtra incertum cautioni sacramentum ipsi vel eorum procuratores absuerint[q]: in pecuniarijs quidem causis sup possessione rerum ad eos pertinētium iudex competens, quod iuris autoritas, & rei qualitas suggesserit, ordinabit[r]. In

l. arbiter. Vel dic vt. s. de vete. iur. enu. l. ij. §. si quid ante.

h Statuimus. vt. ff. de iur. om. iu. l. pe. & de iudi. l. exigere. & ff. ad municip. l. fi. §. item rescripserunt.

i Priuatæ. nam quę priorum est oblita, rursus à prioribus nō adiuuabitur: vt in auth. de nup. §. q tamē. nisi à principe impetret: vt. ff. de se. l. fin. & facit. j. l. fœminæ. et. s. de nup. l. cum te.

k PRæcipimus. facit. s. eodem. l. nemo.

l CLarissimis. Facultatem. facit. s. de ope. liber. l. fin. & c. j. de prępo. fac. cubi. l. fi. & c. j. de consul. l. sancimus. & c. ff. ad muni. l. filij. §. pe.

m SI grauius. Substitutiōe. alias substitutū. alias sub fideiussione, id est, sub custodia militari vel executorū: vt. ff. de custo. reo. l. j. & hic adiunge nobis suggeri iubemus, & hoc superillustribus, id est, dominis, id est, si quis illustris cōmiserit dictum facinus: super cæteris autem &c. & facit. j. de proxi. fac. scri. l. in sacris. circa prin. & c. ff. de pœ. l. diui fratres. §. fina. & c. s. vbi senat. l. quoties. Sed quęritur, an hoc sit innouatū per authen. vt iudi. non ex pec. fac. iuſ. §. j. colla. ix? Respon. nō: quia speciale est in istis: vt ff. de offic. procon. l. si quid. & distinxi. s. de legi. & consti. l. ij.

n Iudicetur. per te præfecte prætorio; sed hæc lex fallit in casu. j. l. proxi. §. inter eos. Accursius.

o QVoties ex priuata. priuatus accusat vel cōuenit illustres.

p Fideiussionis. id est, iudicio sisti, licet immobilia non possideat. sic infra de prin. agen. in rebus. l. multis. et institu. de satisd. §. sed hodie. & j. de pri. scho. l. fi. circa fin. & c. s. de epis. & cle. l. cum clericis. §. j. sed ibi nec iurat. regulariter cōtra: vt. ff. qui satisd. cog. l. sciendum.

q Absuerint. per d. s. alibi: sed p b. plānū est. s. de epi. audiē. l. si quis ex consensu.

r Ordinabit. mittēdo i pos. rei petitę, vel oīm bonorū olim, vel ꝑ mēsura debiti hodie: vt. ff. q. ex cau. i pos. ea. l. j. & in auth. de exhi. §. si vero q. dā. Vel si def definitiua cōtra eū absentē cōtumacē, fit missio ꝑ l. properandū. §. sinaūt. nā et lite cōtest. pōt abesse, et nō sisti iuri

Spolien

a Spolientur.ipso iure,vt subiicit.

b Priuatos.ipso iure. Nam est infamis: quia contra promissionem & contra sacramẽtũ venit: vt.ŝ. de trãsac.l.si quis maior.ergo ipso iure desinit: vt.ŝ. de decurio.l.infamia. &.ŝ.e. l.ij. secus vbi contra iuramẽtum tantum: vt.ff. de infa.l.Lucius.

Infamis est, qui sponsiones suæ contravenit.

c Inconsulta. hoc est speciale contra superiorem.l.proximã vbi principi refertur sentẽtia.sed hoc propter periurium.& facit.j.de lucris ad.l.iij. & de curiosis.l.pen.

d Exercere. quę seueritas est lite nõ cõtestata,vt bona aduocentur:vt.ŝ.de requireis. sed lite contest. pecuniaria pœna,vel quæ æstimationem contingit,infligi potest:vt.ff.de pœ.l.absentem.§.j.

e Priuilegijs. de satis.vitanda.

f Sententia. commonitoria.sic.ŝ.de epis.& cle.cũ clericis.

g Conuẽtionem. regulariter iure isto potest fieri conuẽtio in scriptis & sine scriptis:vt.ff.de eden.l.j. §.j. nisi in hoc casu vbi libellus ĩ scriptis est dandus,vt hic:hodie regulariter idem: vt.ŝ. de lit. contesta. auth. offeratur. Sententia autem olim & hodie in scriptis ferẽda erat,nisi ĩ casibus: vt.ŝ.de sen.ex breui. recĩ.l.ij.& in authen. nisi.& facit.j.de proxi.sac.scri.l.penul. & de prin.agen. in re.l. fi.&.ŝ.de man. prin. l.j. Accursius.

Sententia in scriptis est ferenda.

h IVbemus. Honore. honor est illi,quẽ princeps vocat vel reuocat. & facit. ŝ. vbi de cri. agi oportet. authen. qua in prouincia. in fine.

i Gerentibus. qui dignitatem cũ administratione habent.

k Honorarijs.sine administratione.

l Consensu. vel etiam sine cõsensu: vt ŝ.e. l.clarissimis. quæ est contra. Vel dic aliud consensum:quia ad petitionem volentis ire,aliud commeatus.

m Comitatum.nostrum.

n Sine sacra.sed cum venerit,non recedat absq; licentia:vt.ŝ. de decu. l.si quis decurio. Item contra.ŝ. de offi.re. puin.l.nullus.Solu.hoc perpetuis. ar. ff.si cer.peta. l.præsidis. Item facit j.de silen.l.iij. Accur.

o DE PRÆtoribus &c.

Alias præturæ,alias præfecturæ, alias prętoriæ:vt pro eodem ponat.

† Pholim fortè: inquit Alci. hic, simul & locũ hunc totum pulcherrimè explicat.tu illum videto.

p Et collatione. scilicet sublata. Et not. quod quædam speciales functiones erant, quas hic remouet.

q NEmo. Ad præfecturam.scilicet prætoriam. nam tãtum de vrbe debet eligi:vt.ŝ.de offi.prę to.l.tres.

r Tutus. not.sic.ff. de in ius vo.l.plerique. & de leg.j.l.nemo.& de iniur.l.qui domũ. Accursius.

s GLebam. alias deest glebam vel follẽ: & incipit, siue &c.

t Huiusmodi collationem. scilicet aliam à cẽsura capitis & iugatione terrarũ, vt.ŝ. de colo. Thracen.l.j.in prin.&.ŝ.si ne cẽ.l.vlt.& de allu. l.ij qui. & facit. ŝ. de ca. ci. cen. exi.l.j. Sed contra. ŝ. de meta. l. per singulos.Solu.vt ibi.

DE CONSVlibus &c.

NTiqui tus.Honoratos. s.cõsules. Et not. quod trabea est vestis consularis, qua etiam imperator vtebatur:& ideo se consulem vocabat secundum Al. vt in authẽ. de consu.in fin.titu. coll. iij. ibi, aduenit autem cum ipse annuerit trabea &c.

Trabea quid sit.

x Anteire. in eundo, loquendo, decernendo: vt.j.titu.j.l.j. &.ij.& de proxi. sac. scri. l. vnicuiq;. &. j. de primi.l.vlti. &.ff. de albo.scri.l.j.§.et inter. Accursius.

y Auspicia. Ab initio, post tamen adempta.

criminalibus verò negotijs dignitate quoque, qua se per suum videlicet periurium indignos esse probauerint,spolientur[a]: vt in eos, vtpote illustri dignitate per suum facinus priuatos [b], inconsulta[c] etiam nostra pietate, iudicibus legum seueritatem liceat exercere[d]. Quibus illustrium dignitatum priuilegijs [e] hoc etiam adijciendum esse censuimus, vt huiusmodi personæ nullam ex cuiuslibet iudicis sine scriptis habita sententia[f],conuentionem[g] neque in ciuili, neq; in criminali causa sustineant.

Vocati per principem ad aliquam maiorem dignitatem uel minorẽ, possunt de urbe & de proumcijs absq; licentia principis comitatum adire.Bartolus.

Imp.Iustinianus A. XVIII.

IVbemus saluo honore [h] qui per reuocationem sacrę reuocatoriæ defertur, durante:licere cunctis tam minoribus,quàm maioribus potestatem gerentibus[i], necnon etiã honorarijs [k] illustribus: siue ex hac regia vrbe, principali videlicet præcedente consensu[l],profecti fuerint,siue in prouincijs habitantes sacratissimum (suis scilicet poscẽtibus negotijs)petere maluerint comitatum[m]: sine sacra[n] quoq; reuocatoria ad hanc regiam vrbem peruenire.

TITVLVS II.

DE PRAETORIBVS°, ET HONORE præturę,& collatione[P],& gleba, & claui,& folli,& septem solidorum functione sublata.

Ad dignitatem prætoriam non potest eligi aliquis in clarissima dignitate constitutus in prouincijs manens.Bartolus.

Impp.Arcad.& Honor.AA. I.

NEmo ex clarissimis, & spectabilibus,qui in prouincijs degũt, ad præfecturam[q] postea deuoce tur:sed maneat vnusq;q; domi suæ tutus[r] atq; securus,& sua dignitate lætetur.

Istæ tres functiones publicæ, quæ olim præstabantur.s.gleba,follis,& vij.solidorum,tolluntur,ut nullatenus præstentur.

Idem AA. II.

GLebam[s] vel follem† siue. vij. solidorum functionem, siue quanlibet huiusmodi collationem[t] tam circa personas, quàm circa res ac prædia funditus iubemus aboleri: vt omnis huiusmodi sopita perpetuò conquiescat exactio.

TITVLVS III.

DE CONSVLIBVS, ET NON SPARgendis ab his pecunijs, & de prefectis, & magistratibus militum,& patricijs.

Inter habẽtes eandem dignitatem ille prius debet antecedere,qui prius est adeptus dignitatem: etiam si posterior eandem fuerit consecutus pluries:si tamen priori consulatu patriciatus honorem fuerit consecutus, post cum qui est in consulatu posterior: & in patriciatu prior hoc casu præfertur.Bartolus.

Imp.Valentinianus A. I.

NTiquitus statutũ est consularibus viris cæteros quidẽ honoratos [v] ipsius trabeæ summitate,pares verò insulis, consideratione tantùm temporis anteire[x]. Quis enim in vno eodẽq; genere dignitatis prior esse debuerat nisi qui prior meruit dignitatẽ: cùm posterior etiam si eiusdem honoris prætẽdat auspicia[y],cedere tamen illius temporis consuli debeat, quo ipse non fuerit? hoc obseruando & si iterata vice fastigia cõsulatus aliquis ascenderit. Repetiti [z] etenim fasces virtutes sæpe meriti comprobant, non augent: quia nihil est altius [a] dignitate. Quòd si quis prior consul posteriori cõsuli eidemq;

s GLebam. alias deest glebam vel follẽ: & incipit, siue &c.

† Pholim fortè: inquit Alci. hic, simul & locũ hunc totum pulcherrimè explicat.tu illum videto.

t Huiusmodi collationem. scilicet aliam à cẽsura capitis & iugatione terrarũ, vt. ŝ. de colo. Thracen.l.j.in prin.&.ŝ.si ne cẽ.l.vlt.& de allu. l.ij qui. & facit. ŝ. de ca. ci. cen. exi.l.j. Sed contra. ŝ. de meta. l. per singulos.Solu.vt ibi.

v Ntiquitus.Honoratos. s.cõsules. Et not. quod trabea est vestis consularis, qua etiam imperator vtebatur:& ideo se consulem vocabat secundum Al. vt in authẽ. de consu.in fin.titu. coll. iij. ibi, aduenit autem cum ipse annuerit trabea &c.

Trabea quid sit.

x Anteire. in eundo, loquendo, decernendo: vt.j.titu.j.l.j. &.ij.& de proxi. sac. scri. l. vnicuiq;. &. j. de primi.l.vlti. &.ff. de albo.scri.l.j.§.et inter. Accursius.

y Auspicia. Ab initio, post tamen adempta.

z Repetiti.id est,sæpe meruit dignitatem consulatus. & facit.ŝ.de asses.l.liceat.

a Altius.hyperbolice: quia Deus est altior.vel sub.inconsulte.Accur.

te. Accursius.

a Posthabitus. postponit enim prior consul, quando sequens sit patricius, cū maior sit consule: vt j.e.l.nemini, sed si tūc primus fuit et ipse patricius recupat prioritatē extunc, & hoc dicit. Alij dicūt p̄ferri eū, q primo patriciatū licet postea consulatū meruit. & sub audiūt oportet. ſ. ab eo qui prior &c. sed secundū eos male adueſaretur quis &c. Itē hic versus, postq̄ iste &c. male staret.

† Lege Impera. Martianus Aug. testimonio nouellæ cōstitutionis. i cy. q̄ de cōsul. scripta est.

b Ordinē. Sellam. i. sedē cōsulis, quæ est nostra: quia ei damus. sic. ff. de postulan. l. j. ſ. refert. Accursius.

c Parentum. i. consuiū q patres debent esse deuoti: vt ī auth. iusiur. qd' p̄sta. col. ij,

† affectu

d Conspiciant. agmina populorū.

e Cęteros. futuros.

f Patimur. corrigitur hic, quod est inſt. de re. diui, ſ. hoc amplius. sed etiā hoc hodie corrigitur: vt in voluntate eorū ponitur spargere vel non: præter aurū, qd' soli principi licet spargere: vt ī auth de cōsu. ſ. spargere. col. iij.

† Ex his verbis not. Ioā. de pla q̄ dare ignoranti, est perdere.

Aurum spargere & continere solus princeps potest.

g Centena. facit. j. eo. l. nemini. &. l. sancimus.

h Patriæ. vrbē vocat patriam. Accur.

i Nemini. Anteponitur. imo præfect. vrb. anteponitur: vt. ſ. de offi. præfec. vrb. l. præfectū. et. ſ. de offi. præfec. vi. l. j. quę sunt cōtra. Sol. p̄fectus ante ponit dignitatibus de vrbe tm̄: sed patriciatus etiam extra vrbem habet locum.

k Actu. vt. j. vt dignit. ordo serue. l. ij.

l Dignitatem. sed illustribus viris permittebatur patriciatus codicillos accipere: quāuis huiusmodi dignitatibus non fuerint primo decorati: vt in nouel. de ordi. ſe. vbi etiā dicit præfectum vrbi prę esse patricio.

m Orbis terrarū. ff. de leg. & sena. l. de quibus. &. ſ. de vete. iur. enu. l. j. ſ. sed & si qs. & ist. de satis. in fi.

patricio posthabitus[a] patriciatum postea cōsequatur: vinci eū oportet, q prior meruerit p̄riciatū, postq̄ iste honore patricię dignitatis decoratus est.

Consules hodie prohibentur per orbem spargere pecuniam: ne cupiditate lucri populus eos sequatur, sed eorum meritis: & quod pecunia, quæ per eos iactabatur, expendatur in opus aquæductus: & quilibet consul expendere debet c. auri pondo. Bart.

Imp. Leo A. † II.

Ordinē consulatus ad antiquam reducimus sanctionem, vt sellam[b] nostrā honoris merito, nō rapiendi studio populorum agmina sectē tur: ac lucrandi cupiditate deposita, venerabilē parētū[c] habitū, & felicissima antiqtatis ornamēta cōspiciāt[d]. Hoc ergo exēplo etiā cęteros[e] ꝓcedere cōsules volumus: nec expē dere eos sine effectu † patimur[f]. Cessante ergo ista spargendi vilitate, amplissimi cō sules ꝓcedētes deinceps absti neāt hoc errore perdēdi †: optimoq̄ cōsilio operi necessario ꝓficiat, quod erat incōpetēter ꝓficiendū. Ad restaurationē itaq̄ aquęductuū huius amplissimæ vrbis cētena[g] pō do auri præstentur per singulos cōsulatus: vt & consul patriæ[h] se dedisse nouerit, & data notū sit mēsura esse ꝓpetuò.

Nullus eligi potest patricius nisi primò alteram dignitatum hic insertarū fuerit adeptus, item habens dignitatem consularem absque administratione, in opus aquæductus expendere debet centum pondo auri. Bart.

Imp. Zeno A. III.

Nemini ad sublimem patriciatus honorem (qui cæteris omnibus anteponit[i]) ascendere liceat, nisi prius aut consulatus honore potiat, aut præfecturę prętorię vel Illyrici: vel vrbis administrationē, aut magistri militū aut magistri officiorū ī actu[k] videlicet positus gessisse noscat: vt huiusmodi tantū p̄sonis: siue adhuc administrationē gerēdo, seu postea, liceat, quando hoc nostræ sederit maiestati, patriciam cōsequi dignitatē[l]. Qm̄ verò glorioſissimę huic vrbi, quæ caput orbis terrarū[m] est, omnifariā credimus consulendū: vniuersos, q posthac honorarij cōsulatus īsignibus principali munificentia decorant, c. lib. auri ad reficiendū aquę ductū publicū ministrare censemus[n]: ad similitudinē eorū, qui per annale[o] tempus cōsularium editione munerū gloriātur. Nam ipsis quoq̄ expedit, vt florentissima ciuitas. c. auri librarum munificētia sustentata, honorarium quoque sentiat[p] consulatum.

Si cui conceditur administratio dignitatis diu antè concessæ, non uidetur de nouo dignitas cōcedi: imò illis potietur honoribus, quibus potiretur, si eidem ab initio administratio concessa fuisset: nec soluet. c. lib. auri in opus aquæductus, si tempore dignitatis concessæ soluit. Bar.

Idem Augustus. IIII.

Sancimus viris excellētissimis cōsularibus omnibus, qui iam facti sunt, vel postea fuerint, procedēdi[q] quoq̄ & re ipsa[r] per annū gerēdi cōsulatus, īpetrato videlicet principali iudicio, legitimā tribui facultatē: ita, vt peracta quā meruerint processione, nō nouum aliqd, vel quod nōdū habeant, adipisci, sed consulatus ius, quod semel eis consularis detulerat processio[s], iterasse[t] bñficio videant: et in adorāda nostra[v] purpura, vel in consequēdis cūctis cōsulū honoribus et priuilegijs ex anteriori tēpore ꝓuectiōis ordinē sibimet nouerint vēdicādū. Hoc etiā obseruādo, vt hmōi cōsul nec. c. libras auri aq̄ductibus huius inclytæ ciuitatis pro tenore sacræ cōstitutionis[x] præbēdas, quas cū esset cōsularis, præstiterat, cōsul postea creatus persoluere denuò[y] cōpellatur.

n Censemus. ſ. l. proxi. &. j. l. proxi. et separatus arcarius debet eligi, q hoc custodiat: vt. ſ. de aquæ duc. l. hac lege.

o Annale. sicut p̄stat. c. lib. auri qui per annū impetrat vt sit consul in actu: vt. j. l. proxi. sic qui fit consularis: id est, vt dignitatem habeat sine administratione.

p Sentiat. ſ. ciuitas.

q Sancimus Procedendi. vt impetret per annū etiā administrationem.

r Et re ipsa. id est, etiam ipso actu.

s Processio. scilicet per annum: & alias est professio.

t Iterasse. primo consularis factus consul in actu nō est plus q̄ cōsul. & facit. ſ. l. j.

v Nostra. id est, nos purpura vestitos: & dicitur adorari cum salutat: vt. ſ. de fab. l. ñ. ī quo est ordo, &c.

x Sacræ constitutionis. ſ. l. proxi. sed si ante non fuisset cōsularis, & sic non sol uisset: nunc impetrās consulatum per annum solueret: vt. ſ. l. proxi. in fin.

y Denuo. sic. ff. de reg. iur. l. bona.

z Sancimus. Prę stitis. id est, præsentatis sibi literis electiōis ad patriciatū: vt hic, & inſtit. quib. mod. ius pat. po. sol. ſ. filius familias. sic est & in quibusdā alijs. quod dic vt. ſ. de decu. l. fin. & in authen. consti. quæ de digni. ſ. generaliter. col. v.

a Minui. quia quodammodo essemus in po

Filius familias electus in patricium, à patria potestate liberatur. Bart.

Imperator Iustinianus A. V.

Sancimus viros excelsos patricios, quos in huiusmodi dignitatis apicē Augusta maiestas retulerit, ilico ab impialibus codicillis p̄stitis[z] patres fa. effici, ac ptāte liberari p̄na: ne videant q à nobis loco patris honorantur, alieno iuri esse subiecti. (Quis em̄ patiat patrē quidē posse p emācipationis modū suis nexibus filiū relaxare: imperatoriā autē celsitudinē nō valere eū, quē sibi patrē elegerit, ab aliena eximere ptāte?) ne si cōtrariū approbet p q̄cūq̄ machinationē imperialis maiestas minui[a] videatur.

in poteſtate patricij patris, quaſi aui.

a Satis. licq; parum lædunt patres: quod ſecus eſſet in conſule: vt. ff. de vſucap. l. iuſto. & tamen in conſule eſt idem hodie: vt in. d. authen.

b DE PRÆFECtis &c.

Omnes iſtos dicit eſſe pares.

c PRęfectũ. Indiſcretæ. id eſt, non diſcretæ ſeu ſeparatæ, ſed æqualis dignitatis.

d Vſq; adeo. id eſt adeo hoc eſt verum.

e Ad priuatam. alias à priuata: & eſt plana. alias ad priuatam. & tũc dic, quod retineat aliquem effectũ dignitatis: vt. j. l. proxi. & fa. ſ. tit. j. l. j. & ſ. qui po. in pign. ha. l. ſi fundum. & de lo. prę. ci. l. congruit.

f QViſquis. Geſſerit. id eſt, geſtionem cõpleuerit. idẽ ſi non compleuit, antequã alius prefectus eligeretur. ſic æquiparat magiſtrum iſtum præfecto, vt q prior fuerit preferat. in hoc enim eſt ſimilitudo.

g Ex præfectis. i. ĩſs, q poſt magiſtratum fuerint electi & deſierunt, præferatur magiſter in ĩſs, quę ſe quunt. Et no. eos retinere effectũ dignitatis. ſic. ſ. de aduo. di. iu. l. petitionẽ. §. egredietẽ. & j. tit. j. l. j. & ſ. de exc. mu. l. eã. et. l. maximarũ. in fi. & j. de priui. e. q ĩ ſac. pa. l. ĩ. in fi. & l. fi. Dic ergo qd hic fuerũt puecti, ſed deſierunt[a], alias ſecus: vt. j. de primi. l. ĩ. in fi. & facit. ſ. l. pxi. cũ ſuis concor. Alĩ dicũt puecti de nouo: vt & ſ. tit. j. l. j. ſed & habent neceſſe dicere, quod deſierũt per. l. j. vt dignit. ordo ſerue. l. ĩ. §. ſed ad miniſtratores.

DE PRÆPOſitis ſacri cub. &c.

h SAcri. Diſcretio. i. differentia. fa. ſ. tit. j. l. j. & ĩ. & ſ. tit. ĩ. l. j.

Et hoc quidem raro contingere ſatis[a] certũ eſt. nemo enim facile reſpexit filiũſa, in patriciatus honorem prouectum, quẽadmodũ in cõſulibus hęc res vſitata eſt: ſed ne qd in parte tẽporis tale eueniat, & ſine legibus inueniatur, ideo hæc nobis viſa ſunt facienda.

TITVLVS IIII.

DE PRAEFECTIS PRÆTORIO SIVE vrbi[b], & magiſtris militum in dignitatibus exæquandis.

Præfectus urbi, & præfectus prætorio, & magiſter peditum uel militum, licet habeant dignitates diſtinctas: tamen omnes ſunt paris gradus: & ille præfertur, qui primo fuit in dignitate electus. Bartolus.

Imp. Valentinianus A. I.

PRæfectum vrbi, & præfectũ prætorio, & magiſtros equitum ac peditum, indiſcretę[c] ducimus dignitatis: vſq; adeo[d] videlicet, vt cùm ad priuatã[e] ſeceſſerint vitam, eum loco velimus eſſe potiorem, qui alios promotionis tẽpore & codicillorum adeptione præceſſerit.

Dignitate depoſita per plures ut pari gradu dignitatis exiſtentes, ille eſt potior, qui prior fuit in dignitate electus. Bart.

Imp. Leo A. II.

QViſquis magiſteriũ æq; tum peditumq; ſuſcepe rit, & geſſerit[f] ante captam à quoquam præfecturã: is cùm priuatus erit, & honorem depoſuerit, ex prefectis[g], qui puecti fuerint, præferatur. Sit igitur ſedes prior antè proue ctis, locus conſpectior, decernendi loquẽdiq; facultas antiquior, cui eſt ſplendor adepti magiſtratus vetuſtior.

TITVLVS V.

DE PRAEPOSITIS SACRI CVBICVLI, & de omnibus cubicularĩs, & priuilegĩs eorum.

Cuſtodientes cubiculum principis uel Auguſtæ eandem dignitatem habẽt, quam præfectus urbi, & præfectus prætorio, et magiſter militũ: & hac dignitate depoſita nulla eſt inter eos diſcretio, ſeruata tamẽ reuerentia tẽporis. Bart.

Impp. Arcad. & Honor. AA. I.

SAcri cubiculi prepoſiti ea dignitate fungãtur, qua ſunt pditi, qui eminẽtiſſimã prætorianã vel vrbanam meruerint prefecturam, aut certè militarẽ magiſteriã poteſtatem: ita, vt ſit inter eos poſt depoſitas adminiſtrationes nulla diſcretio[h]: ſiue noſtræ ſerenitatis adoraturi admittantur imperium, ſiue pro ſuo arbitrio ſolennes feſtiuitates[i] et cœtus vel ſalutatiões[k], vel quælibet alia officia frequentant: vt in ſedibus[l] & in cõſeſſu[m] eis ordo ſeruet, quẽ ordo prouectionis oſtẽderit: ſub habitu videlicet ipſis conſueto: cùm manifeſtè decretũ[n] ſit eum eſſe potiorem, qui prę ceſſerit, vel illũ ſubſequi, quẽ recentius probauerit examẽ.

Cubicularij principis etiam antequam ad dictũ officiũ obligentur, gaudẽt immunitate munerum extraordinariorũ, & finita dignitate nõ recipiunt hoſpitẽ inuiti: & præſides contrariũ facientes, pœna hac lege inſerta puniuntur. Bartol.

Impp. Theod. & Valentin. AA. II.

HAc noſtrę mãſuetudinis æterna lege ſancimus vt oẽs cubicularĩ, qui de noſtro cubiculo exeunt[o], antequã[p] primũ locũ[q] obtineant (excepto[r] caſtrẽſi & comite domorũ) his priuilegĩs pfruantur, vt nec poſſeſsiones eorũ angarias[s] ſiue perangarias vel etiã parauerẽdos in poſterum diſpoſitione tui culminis vel alicuius calũnia dare cogãtur, ne ſordidis adſtricti muneribus, decus miniſterĩ, quod militãdo videbant adepti, otĩ tẽpore & quietis amittant. domos quoq; eorũ vel in hac ſacratiſſima vrbe, vel in qualibet alia poſitas ciuitate, ab oĩ hoſpitũ cuiuslibet dignitatis inquietudine vindicamus[t]: puincia rũ rectoribus, eorũq; apparitoribus denarum lib. auri diſpendio feriendis, ſi manſuetudinis noſtræ ſtatuta diſſimulare, & ex aliqua parte violare tentauerint.

Cubicularij principis & Auguſtæ non cogantur reſpondere niſi coram officiorum magiſtro. Bartolus.

Imp. Martianus A. III.

CVbicularios[v] tã ſacri cubili mei, quã venerabilis Auguſtę, qs vtroſq; certũ eſt obſequĩs occupatos, et aulę penetralibus ĩhęrẽtes, diuerſa iudicia obire[x] nõ poſſe: ab obſeruatõe aliorũ tribũ aliũ liberamus, vt ĩ ſublimitatis ſolũmõtuę iudicio ppoſitas aduerſuſe excipiãt actiões.

a Arg. contra gio. non ſolu. hoc arg. quod facit de legat. ij. ff. de iudi. vbi legati finito officio legationis, poſſunt euenire. ſed ſol. ſecundum Ioan. de Pla. quod legatus non habet dignitatẽ, ſed potius officium. & ſic de poſita legatione, non remanent reliquæ dignitates.

i Feſtiuitates. i. feſti conuentus, qui fiebãt in maio. Et dicebãtur conuiuia: vt. ſ. de pag. & ſa. l. vt profanos. vel ĩ maiuma. vt. ſ. de maiu. l. vnica. lib. xj. Accurſius.

k Salutationes. iudicum forte: vt. j. de proxi. ſac. ſcri. l. ĩ. & ſ. de offic. diuer. iu. l. vlti. Accurſius.

l Sedibus. ſic. ſ. de ſac. ſan. eccleſ. l. decernimus.

m Conceſſu. vt. ff. de albo. ſcri. l. j.

n Decretum. ciuium vel ſenatorũ vel curiæ.

o HAc noſtræ. Exeunt. quia finierunt officium, et tamen retinent priuilegium, quandiu viuunt, vt hic, &. ſ. de excu. mu. l. eos. & l. maximarum. in fi.

Priuilegium officialiũ dignitate finita nõ perditur.

p Antequam. ſub audi etiam.

q Locum. ſ. cubicularĩ. ad qd poſſet reeligi: vt. ſ. de cõſu. l. j.

r Excepto. excipit duos palatinos, qui non habent immunitatem infraſcriptam, quinimo nullus habet, niſi qui. l. aliqua ſe habere oſtẽdat: vt ſ. de exc. mu. l. maximarum. in prin.

s Angarias. id eſt, munus ſordidum.

t Vindicamus. i. excipimus. & facit. j. de proxi. ſac. ſcri. l. in ſacris. & ff. de mu. & hono. l. vlti. §. patrimoniorum.

v CVbicularios. hic merito dicũtur penetralia, quia nullus audet penetrare. P.

x Obire. i. ſubire, & loquit magiſtro officiorum, cui hæc conſtitutio mittitur. & facit. j. de ſilẽtia. l. ne ad

ne aduersa. &. ff. de castr.l.iij.& de agen. in re.l.iiij.&.§. vbi se. vel cla.l.quoties.&.j. de pri.sch l.ij.nec ob. §.vbi de cri.ag.opor. auth. qua in prouincia.ibi,nullo priuilegio &c.quia nō erat ibi insertum in iuris corpore.

a Iubemus. subaudi vt omnes &c.

b Cuiuspiam. scilicet domini serui.

c Rapiātur.ex hac l.vt in auth.de mo.§.ij.col.j.

d Mortuos.i.morientes.vel proprie.s. valeant eorum testamenta.Et not.hic ar. ad id quod habetur insti.de le.Fu.ca.tol.

e Duntaxat. scilicet morientes.

f Sine legitimis. vt.s.de bon.va. l.vacantia.

g Dederit. scilicet dominus.

h Iudicium. vt magistri officiorum: vt s.l.proxi.

i Eum.repete interpellare.& no.probauerit:qa ,pbat ignorantiā. & sic est contra.ff.de proba. l.verius.Sed dic qd' probat eoipso quod nō probat contrariū.sic j.qui mili.non poss.l. super seruis. &.s. de peric. tuto.l.si tutor. sed vbi scit,presumit quod voluerit eū fieri liberum:vt.s.de episc.& cleri .authē. si seruus.& de proba.l. cum precibus.

k Calumniandi. ar.ff.de accusat. l.alij.

l Denegetur. sic s.ne de sta.defun.per totū.&.s.de tabe.l.ij.

m Iubemus. Cōiugis. vnus vni, alter alteri cubiculo preerat:super quibus alij plures erant:vt.s. l.proxi.in prin.

n Sociati. per electionem cum certum erant numero: vt.s. de pe.hære.l.fin. Vel dic eoipso, quod illustres erant: & sic largius dicuntur senatores: vt.ff.de sena.l.fi. §.fin.

o Cingulo. ense forte.sic est speciale. regulariter contra: vt s. vt armorum vsus. l.j.& in authen.de armis. Vel dic cingulo i.titulo dignitatis,id est, carruca: vt. s. de

Si dominus principi seruum suum cubicularium obtulit: ilico talis seruus libertatē adipiscitur,& ea utitur inter uiuos & in ultima uoluntate: & eidem ab intestato succeditur per agnatos & cognatos:quibus deficiētibus fiscus eius bona occupat tanquam uacantia.si autem domino ignorāte uel inuito cubicularius factus sit,intra quinquennium cum peculio uendicatur:& prædicta etiam ad cubicularios extenduntur.Bartolus.

Imp.Leo A. IIII.

Iubemus [a] omnes, qui vel iam in sacrū cubiculum cuiuspiam [b] liberalitate donati, aliōve titulo dati vel dandi principalibus obsequijs inhærere vel antè meruerunt, vel postea meruerint, licet nulla interueniente scriptura, nulla confectione gestorum, post quam deuotissimis cubicularijs fuerint sociati:ad cōditionem libertatis ingenuitatisq́ rapiantur[c],raptiq́ videātur: hoc non solùm circa superstites, sed etiam circa mortuos[d] volumus custodiri. Nā cùm hoc priuilegium videatur principalis esse proprium maiestatis,vt nō famulorum, sicut priuatæ conditionis homines,sed liberorum honestis vtatur obsequijs: periniquū est eos dūtaxat[e] pati fortunæ deterioris incōmoda:sed et testamenta quidem ad similitudinem aliorū, qui ingenuitatis infulis decorantur,pro sua liceat eis condere volūtate:in testatorū verò nemo dubitet facultates, vtpote sine legitimis[f] successoribus defunctorū fisci iuribus vendicari. Et hęc omnia tūc diligenti obseruatione volumus custodiri,cùm spōte suaq́ volūtate quis dederit[g] eunuchum sacri cubiculi ministerijs adhæsurū. Si verò quidam fuerit violenter extortus,aut inuito domino vel ignaro intra sacrum ausus sit militare cubiculum: liceat domino destinatū sacra ex lege cubicularijs interpellare iudicium[h];& eum[i],quem probauerit nolente se vel inscio sacrum penetrasse cubiculū, vt suum famulū cum peculio cōsequatur. Sed & sicut lęsis implorandi præsidij facultatem denegari nō conuenit: ita nec calumniandi [k] viam patimur diutius esse patefactā. Ideoq́ tempus quinquennij præfinimus,intra qd' contra eos suas debeāt exercere quæstiones: vt si medio tēpore mouere distulerint, vlterius eis tāquam in suum famulum vendicādi, vel eius vt serui peculiū, vel bona quasi liberti,copia denegetur[l]. Hęc omnia,quę super deuotissimis cubicularijs sancimus,etiam ad cubicularias, quæ à dn̄is in sacrū cubiculū datæ vel dandæ sunt,superstites atq́ mortuas extēdi propagariq́ decernimus.

Cubiculariæ etiā dignitate deposita cū uadunt extra urbē,poterūt uti cingulo dignitatis.Bar.

Imp.Anastasius.A. V.

Iubemus duobus viris illustribus præpositis vtriusq́ sacri cubiculi tā nostræ pietatis,quā serenissimę nostræ cōiugis[m],qui post finitam militiam senatorio fuerint consortio sociati [n], licere quoties ad aspiciēdos agros suos,vel ob aliam causam proficisci voluerint,cingulo[o] vti: cùm hoc ad implendum eorum desideriū, & ad nullius læsionem respicere videatur.

DE QVAESTORIBVS, ET MAGIstris[q] officiorū,& comitibus sacrarum largitionum, & rei priuatæ.

Qui in administratione publicorum officiorum se bene gesserunt,debent clamorosis uocibus populi commendari.Bartolus.

Impp.Arcadius & Honorius AA. I.

Qui ex quęsturę[r] honore, aut officiali magisterio, aut comitiua vtriusq́ [s] ærarij nostri, attonito[t] splendore viguerunt[v]:acclamatione[x] excipiantur[y] solita:nec prætereantur,vt incogniti.

TITVLVS VII.

DE PRIMICERIO[z] ET SECVNDICERIO ET NOTARIIS.

Notarij principis licet senectute deposuerint officium,aut maiorem dignitatem fuerint adepti:non ob hoc notariorum nomen perdunt.sed notariorū & dignitatis secundæ retinent priuilegia: nec possunt esse discussores, aut peręquatores,aut similem dignitatem cum administratione habere.Bartolus.

Imp.Leo A. I.

Præcipua est nostræ pietatis intentio circa notariorum nomen:

hono. vehi. l.j. & facit.s.de dignitatibus. l.clarissima.

p Videatur. sic. s. de preci.imper. offe. l.rescripta.&.ff.de sena.l.vlti.in prin.

q DE QVÆstoribus &c. Officia istorū sunt: vt.s.de offi. quæsto. cū tribus sequēt.tit.

Qui ex quæsturæ. Duæ sunt partes.

s Vtriusq́. scilicet fisci & rei priuatæ.

t Attonito. id est, terribili.

v Viguerunt.i. si bene gesserunt, vt tā quam tunc ab omnibus cōmendent. Ac.

x Acclamatione. Viuat talis:vt faciūt Romani de papa: & etiā prēconū: vt.s.de offic.rec.,puin.l.iij.et in auth.vt or.prę.§.j. coll.v. Alij dicūt,qd' isti excipiunt ab alijs qui cōmendantur, si alias tacita reuerētia præbeat eis:vt subijcit.quod non placet.

y Excipiantur. i. recipiantur cum laudibus populi.

z DE PRIMICErio & se. &c. Id est * de eo q primò scriptus est in matricu la notariorū. & q pri mū locū obtinet M. secūdicerius qui secūdū:ad quod.j.de dome.l.vlti.& notarijs, id est, cæteris postea scriptis. Alij dicūt & ,p id est: nā idē est secūdicerius, quod primicerius secūdū eos. Vel dicitur primicerius, q primò portabat cereū in aliquo festo,& erat in dignitate, quia spectabilis: vt infra. l. pxi.

Præcipua. Quiete.

* Tu in hoc titul. videto Alci.hic: quo niā Acc.prorsus nugatur.

a Quiete. i. in quietẽ. ad quod. ſ. de epiſc. & cle. l. decernimus.
b Poſuerint. id eſt, depoſuerint.
c Vſi ſunt. de facto.
d Compendium. quaſi non honorem: vt. ſ. de decur. l. j. & facit. ſ. de dig. l. iij. cum concor.
e Vel. pro etiã. dic ſi qs aſſenſus temerarius extiterit: & ſub. imponendo diſcuſsi. &c. q. d. ſi notarius receperit dignitatẽ. & ſic inquietauit legem iſtam. Accurſius.
f Leuis. etiam ſi in leui re exerceat officiũ, punitur arbitrio iudicis: vt hic, & ff. de pœ. l. ſanctio. et de ponitur vt ſubĩcit. & no. quod pro paruo delicto pœna magna imponitur. ſic. ſ. de lib. & eo. lib. l. ij. & de hære. l. ij. Accurſius.
g Corpus. id eſt, corpus officialium inter quos iſte cœperat numerari, minuitur iſto extincto, id eſt, depoſito. vel habeas minuetur, ſcilicet per electionem alterius iſto relicto. Et dic quia iſti ſunt notarij, qui dignitates non poſſunt habere: vt no. ſ. in titu. de tabu. item hoc durante officio, alias ſecus: vt. j. l. proxi. in fine.

Pœna grauis pro delicto paruo imponitur.

† No. hic Io. de plat. q. dicitur ille extinctus, & mortuus, qui ab aliqua dignitate vel officio cum dedecore remotus eſt. Et eſt arg. ſecundum And. q. iudex recuſatus loco mortui habetur.

h PRæclaram. Militiam. inermem.
i Tribunorum. id eſt, primicerioruũ: ſic dicti, quia tribuũ ſuffragio eligebantur. qui ſcilicet tribuni: vel qui ſcilicet notarij.
k Nonnihil. id eſt, multũ: vt. ff. de verb. ſign. l. duobus.
l Beneficiorum. quatuor enim priuilegia dat eis per hanc l. primo, vt primicerius eorum tantum duobus annis teneatur ſtare in officio, ſecundo, quod à quibuſdam muneribus eos excuſat: tertio quia præfert eos aliis poſterioribus: quarto, quia finito officio habent aliam dignitatem.

Primiceriũ quatuor priuilegijs donatur.

m Statuendas. vt &. ſ. de off. præ. vrb. l. primicerius. Sed cõtra. j. de nume. l. ij. & l. fina. Solu. ibi in notarijs: hic in primicerijs tribus.
n Hos autem. hic magis pœnam, quam præmium eis donat,

atq; ideo ſi vnquam huius ordinis viri laborem quietè[a] mutauerint, vel abiecerint, vel ſenectute poſuerint[b], ſeu cum alia dignitate poſthac qualibet vſi ſunt[c], nõ omittãt prioris vocabulum militiæ, ſed cõpendium[d] ſequentis honoris aſſumant: & ſi quis ex officio vel[e] præcipuè ſublimitatis tuę temerario aſſenſu ĩ diſcuſſiones, perẽquationes, aliã denicq; vllam rẽ inquietator extiterit: officium ſuum nouerit vel leuis[f] culpæ offenſione detecta, grauis multę diſcrimine fatigandum: & numerariorum corpus[g] extincto † iniuriæ autore, minuendum.

Primicerij ultra biennium in officio militare non coguntur, & ſi a palatio per annum ſe abſentauerint, unum gradum militiæ perdunt: ſi per biennium, duos: ſi per triẽnium, tres: ſi per quadriennium, quatuor: ſi per quinquennium, quinque: ſed nõ utuntur ordine. & licet ob abſentiam quinquennij ab officio ſint remoti, tamen ordine diſcuſſorum & peræquatorum non grauantur: & inter eos prærogatiua temporis eſt habenda, quæ nulla ratione poteſt celari: & hoc officio finito ad officium magiſtri officiorum ſunt aſſumendi. Bart.

Imperator Iuſtinianus A. II.

PRæclaram nobilemq; militiam[h] ſpectabilium tribunorum[i] notariorum, qui glorioſis obſequijs nõnihil[k] reipublicæ cõmoditatis afferunt et decoris, diuerſis beneficiorum[l] titulis muniendam credimus & augẽdam. Nam biennales metas viro ſpectabili pro tempore primicerio agendi † muneris duximus ſtatuendas[m]. Hos autem[n] tribunos, qui ſuis negotijs occupati, minimè ſacrum palatium curauerint frequentandum: niſi intra annale ſpatiũ reuertantur (quanuis commeatus[o] iura prætendant) pro abſentia quidẽ vnius anni, vnus gradus[p]: ſi verò duobus annis abfuerint, duorũ: ſi tribus, trium: ſi quatuor, ſimiliter quatuor graduũ ſubire iacturam: ijs, qui inferiores eis fuerint, poſtponẽdis[q]. Qui verò per quinquẽnium integrum ſe præſentare ceſſauerint: exemptos matricula, tantùm nomine tribunorum, non vero ordine perpotiri: his in hunc modum diſpoſitis, vacationem cenſus diſcuſſionis[r], peræquationis, & cuiuslibet alterius rei habituros. Illud præcipuè prouiſionem noſtram flagitare perſpeximus, ne per ambitionem vel gratiam, aut cuiuslibet occaſionis obtentu, vel laborum ſeu ſolicitudinum ſpecie, publicorum cuiquam liceat aliquando gradum ſeriem conturbare, et temporum ratione calcata, dudum militantibus anteferri: & quæ longis prolixiſq; ſtipendijs defenſa iam pollicetur ſenectus, gratioſa feſtinatione ſubripere[s]: hoc etiam adijciendo, vt primicerius poſt depoſitam publicã numerorum † ſolicitudinem, ac ſi ipſam geſsiſſet adminiſtrationem, cuius conſequitur dignitatem, magiſtri officiorum pro antiqua conſuetudine infulas[t] ſortiatur, omnibus vacantibus, quanuis tempore præcedentibus, præponendus[v].

o Commeatus. facit. j. de eõmea. l. ij. & fin. & j. de dome. l. iij.
p Vnus gradus. ſcilicet volumus ſubire iacturam: quod eſt j. & ſic ſub. in ſequentibus.
q Poſtponẽdis. alias dis, alias di. & dictio ijs, datiui caſus eſt. nam poſtponitur iſte ſequẽtibus in ijs, quibus anteponeretur, niſi abfuiſſet. ad quod ſ. de offi. præfec. præ. l. ij. in fin. Et dic inferioris gradus ſecundum prędictam proportionalitatẽ. Item not. geminatio delicti geminat pœnam, ſic. ſ. de epi. au. l. nemo. in fi.

Geminatio criminis pœnam multiplicat.

r Diſcuſsionis. hæc munera ſunt. ſ. de cen.
s Subripere. Not. ſic. j. de princi. agen. in re. l. ij. & ſ. de conſu. l. j. &. j. de proxi. ſac. ſcri. l. vnicuiq;. & de re mili. l. contra publicam. & de tyronibus. l. fi. &. ſ. de offic. ma. offi. l. nemo, &. j. de dome. l. iij.
t Infulas. id eſt, dignitates. Et not. qd loquitur, quãdo per quinquennium abfuit: vt. ſ. §. hos autem. & ſic ex delicto habet præmium, ſed certe non ex delicto: ſed qa meruit dignitatem, gerat eam vel non: vt hic dicit. vel dic, quod perinde acquirit infulas per legem iſtam: ac ſi per electionẽ habuiſſet et geſsiſſet illas infulas.
v Præponendus. præponitur vocantibus primis: quia habet nouam dignitatem: vt. j. titu. j. l. ij. §. ſed adminiſtratores. vel priuilegio prioris dignitatis, obtẽtu cuius præfertur alijs, qui aliquando habuerunt dignitates, ſed habere deſierunt: & ſic eſt ſpeciale contra id quod habes. ſ. de præfec. præt. l. ij. alias proponendis.

† munerum

TITVLVS VIII.

VT DIGNITATVM ORDO ſeruetur.

Vſurpans ſcienter honorem ſibi indebitum, crimine ſacrilegij punitur. Bart.

Imperator Theodoſius A. I.

SI quis indebitũ[x] ſibi locum vſurpauerit, nulla ſe ignorantia[y] defendat; ſit planè

x SI quis indebitũ. alij tamẽ debitum: vt. j. l. proxi. vel pone vt. j. de priuil. eo. qui in ſac. pa. l. ij. vel vt. ff. de mu. & hono. l. vt gradatim. Accurſius.
y Ignorantia. iuris, vel facti. ad quod &. ſ. qui pe. tu. l. fina, & de crim. ſacri. l. j. et

a Diuina. huius.l. occupando.ſ.alterius locum ad quod.ĩ.de erog.mili.l.lege.et de priuileg. eorum qui in ſac.pa.l.fin.&.ſ.de diuer.reſcript.l.ſacrilegĩ. & de cri.ſacri.l. ĩ. Accurſius.

b OMnes. Peregerint.et adhuc peragunt: vt ex ſequentibus patet.& nota,quod hæc prælatio valet ad ea quæ dicuntur. ſ. de offic. præfec. præto.l.ĩ.in fi.cum concor.

c Vacantes. i. qui habuerunt dignitatẽ cum adminiſtratiõe, ſed adminiſtrationẽ depoſuerunt: vt.ĩ.ſ. vacantes. &. ſ. de fabri.l.eos.in fi.Accur.

d Abſentibus cingulum. in ſignum illuſtratus. ad quod ĩ auth.vt iudi. ſine q̃. ſuffra.ſ.fina.col.ĩ. & in auth.vt or.præ.ſ. ĩ.col.v.& dic hic mittitur. cũ adminiſtratione, ſi differat à ſequenti. Itẽ dic, quod fuit depoſita adminiſtratio:ne ſit cõtra.ĩ. ſ. ſed adminiſtratores. ſi enim non eſſet depoſita, deficit ille caſus. Sed ſoluitur p dictum. ſ.ſed adminiſtratores. Accur.

e Sine cingulo.id eſt, ſine adminiſtratione: & ſic expone in ſequẽti.& no.ſecũ dũ M. quod crimina les cauſæ contra iſtos motæ nõ poſſunt terminari ſententia condemnatoria, niſi per principem: ſed abſolutoria etiã per vicarium: vt.ſ.vbi ſena. vel cla.l. quoties. ſ.ĩ. &.ſ.viros. Accur.

† Hic eſt ar. qđ beneficiũ poteſt cõferri abſenti.de hoc eſt caſus in.c.accedẽs. extra de præbend.& dig.

f Vacantibus. ſic ergo tria genera nota.ſcilicet vacantes q deſierunt.Item honorarios,q nũc adminiſtrationẽ habuerunt. Item illos, qui cum actu omnibus præferuntur alĩs: vt.ſ.tit.ĩ. l.fi.& facit.ſ.de cõſu. l.nemini.in fi.lib.x.

g Præfectorius. i.vacãs præfectorio, ſcilicet honorario.

† In ſcriptis omnibus exempl. legitur,ex magiſtro officiorum iuncti ſcilicet, quẽadmodũ excõſul dicitur.

h Quæſtorius.vacans quæſtorio honorario.

i Vel comes rei. ſcilicet vacans.

k Magiſtro.honorario.eſt ergo nomen dignitatis:vt.ſ. de adſacrilegĩ reus, qui diuina [a] præcepta neglexerit.

Habentes dignitatem cum administratione, præferuntur habentibus eandem ſine administratione.poſtea qui dignitatem ſolùm cum administratione depoſuerint: & hi habere dicuntur dignitatem uacantem. poſtea illi,quibus dignitas cum administratione committitur. quartò illi quibus dignitas à principe conceditur in præſentia ſine administratione, & hi honorarij appellatur. quintò illi quibus illuſtris dignitas ſine administratione committitur. Item administrationem habentes præferuntur uacantibus. Item uacantes præferuntur honorarijs in ſimili dignitate conſtitutis, non in diſpari: ut præfectus nacans præfertur præfecto honorario. Item non debet appellari uacans ſi habet dignitatem, cui poſtea conceditur administratio. Bartolus.

Idem A.& Valentinianus A. II.

OMnes priuilegia dignitatũ hoc ordine ſeruãda cognoſcant,vt primo loco habeantur ĩ, qui in actu poſiti, illuſtres peregerint [b] adminiſtrationes: ſecundò veniẽt vacantes [c],qui preſentes in comitatu illuſtris dignitatis cingulum meruerint: tertium verò ordinem eorũ proſpicimus, quibus abſentibus cingulũ [d] illuſtris mittitur dignitatis: quartũ honorariorũ,qui præſentes à noſtro numine ſine cingulo codicillos tantùm honorariæ dignitatis adepti ſũt; quintũ eorũ, quibus abſentibus ſimiliter ſine cingulo [e] mittuntur illuſtris inſignia dignitatis,Sed adminiſtratores qui dem etiam comites rei priuatæ vacãtibus [f] omnibus honorarijs anteponi cenſemus. Vacãtes† autem poſt adminiſtratores venientes,non omnes iã omnibus honorarijs credimus preponẽdos: ſed eos vacãtes illis honorarijs,q ſimilẽ adepti ſunt dignitatẽ:vt præfectorius [g] quæſtorio,nõ quęſtorius [h] præfectorio præponat: pariq; modo quęſtorius quęſtorio:non vacans comes theſaurorum, vel comes rei [i] priuatę,honorario quęſtorio vel magiſtro [k] †officiorũ præferat. Et inter adminiſtratores illos etiam numerari decernimus, quibus illuſtribus in ſacro noſtro conſiſtorio cunctis [l] aliquid ordinariæ dignitatis vel antè cõmiſimus, vel poſtea committemus peragẽdum: verbi gratia, ſi vacantium [m] magiſtro militum belli cura cõmittatur. Cur enim aut vir magnificus Germanus magiſter militum vacans appelletur, cui bellum contra hoſtes mandauimus? aut cur excellentiſsimus Propentadius [n] non egiſſe dicatur præfecturã,cuius illuſtribus cunctis depoſitionibus vice prætorianæ præfecturæ miles [o] in expeditione copia commeatuum [p] abundauit?

uo.di. iudi.l. petitionem. ſ.egredientem.

l Cunctis.alias ductis.& alias cunctis.

m Vacantium. magiſter enim militum vacantium erat:et ſic ipſe erat vacans,ſed ſi de nouo iniungitur ei cura belli, non erit habendus vacans.

n Propentadius. proprium nomẽ cui, cum eſſet vacans, iniunctum fuit, vt faceret quod prefectus facere conſueuerat.

o Miles.id eſt, militaris copiam annonę habuit.

p Commeatuum. à tempore cõmeatus ſupererat de annona.

TITVLVS IX.

DE MAGISTRIS SACRORVM ſcriniorum.

Magiſtri notariorum magnæ curiæ etiam dignitate finita unà cum eorum filijs à grauamine priuato & publico ſunt immunes: & pœna grauanti hic imponitur, & durat priuilegium. Bartolus.

Imp. Anaſtaſius A. I.

VIris ſpectabilibus magiſtris omniũ ſacrorum ſcriniorum, noſtræ beneuolentiæ liberalitas tribuẽda eſt,qui noſtrę quodammodo aſsiſtere maieſtati videntur: ideoq; poſt depoſitum [q] etiam officium ab omni indictionis onere ſeu ciuilium ſeu militariũ iudicũ, prorſus immunes eſſe prȩcipimus:vt nec ab ampliſsima quidem ſede tui culminis eis vlla moleſtia [t] ſuper ſuſcipiẽdo quolibet grauamine priuato vel publico penitus iniungatur. Hoc beneficium ad proximos [r] etiam ſacrorum ſcriniorũ, & ex proximis [s],volumus propagari: quinquaginta librarum auri officio tui culminis condemnatione multando, ſi quid aduerſus ſtatuta clementiæ noſtræ innouari conceſſerit.

Priuilegium durat, etiam finita dignitate.

q Vlris. Depoſitũ. ad quod ſ.de excu. mu. l. eam. & de fabri.l.eos.& de aduo. diuer.iu.l.ĩ. & de aſſeſſ.l.non parum.&.ſ. de præpo. ſac. cub.l. ĩ.per quæ habes priuilegium durare etiã finita dignitate.

r Ad proximos. vt.ĩ.de prox. ſac.ſcri. l.iiĩ.

s Ex proximis.ſ. natis: vt.ĩ.de proxi. ſac.ſcri.l. in ſacris. in princi. Sed cõtra. eo. titu.l.iubemus. Solu. vt ibi. ad quod.ĩ. de agen.in re.l.fina.&.ĩ. de priuile.eor. qui in ſa.pala.l.ĩ.

DE COMITIbus conſiſtoria.

EOs. Aequari. ergo eſt ſpectabilis: vt in auth.de app.& intra quæ temp. ſ.illud.col.ix.

Viros.

TITVLVS X.

DE COMITIBVS CONSISTORIANIS.

Comites conſiſtoriani ſunt illi, qui ſteterunt in principis conſiſtorio, & proconſulibus adæquantur. Bartolus.

Imppp.Grat.Valent.& Theod.AAA. I.

EOs,qui tranquillitatis noſtræ conſiſtorij dici comites meruerunt, ſpectabilibus proconſulibus ęquari [t] generaliter decernimus.

a VIros. Vtuntur.vt.ĩ.de prici.agen.in re.l.fina.et facit.ĩ.de priui. scho. l.iĵ.&.de proxi.sacr. scri.l.in sacris. &.s.de profes.& me.l.fin.

b DE COMItibus & trib.&c. Aliàs de comitibus & tribunis, aliàs de præpositis & tribu.

c Præpositos. comitibus.

d Scholarũ. id est, eorũ qui obediebant ei in officio.

e Epulis. est enim quædam inquietatio cogitare de epulis:vt ff.pro socio.l.cum societas.

f Adorandi.id est, salutandi.

g Inter quos.s.præpositos & tribunos.

h Numerantur. nam & hæc pertinẽt ad officiũ prædictorũ. Vel dic quod alĩ præerant, qui similes erant prædictis. Acc.

i Præpositura. s. cum administratiõe.

k Meruerunt. à principe propter bonum seruitium: vt.ĩ. de filẽ.l.j.& dic quod est multiplex comitiua, id est, multi gradus sunt comitis.

† Pyr. infra l. tit. de pro fac. scri. in quibus epulis purat le gendum.

l Casu. Not. de casu est dignitas: vt not.s. de legi.& constitu.l. digna.

m Depositio sacramẽto. i. finito officio comitiuæ:vel verius tribuni & præpositi.

n Par. Ponticæ & Aegypti par est dignitas. & facit. ĩ. de pala.l.vlti.

o Alios qui. alias q. quod est melius.

p Honore. quia dignitatem sine præpositura, id est, administratione meruit.

q Militia. s. præpositi vel tribuni. Acc.

DE COMITIbus &c.

r VIcontemplatiõe meritorũ. Nam probi ad talia eliguntur.

s Ducto. i. ductis militibus. sic. ff. de verb.sign.l.in vsu.

t Consecuti. dic vt s.ticu.j.l.j.

v Subiugantur. i. subĩciuntur siue adhibẽtur.& dic dignitatẽ prædictorum comitũ: vt his. s. comitibus locũ præstent illi qui &c. & est alias adornatus: et tunc habeas præstet. alias nominantur.

x EOs. Peculiariter. i. specialiter & intime de his confidendo.

y Mĩlite. i. militibus eis datis à nobis: vt s.l. proxi. quæ vltra mare: hic citra mare dicit missos.

z Peragendam. vt.s.vt dig.ordo.l.fi. in fi.& fa.ĩ.de princi. agen.in re.l.eo.

a Præter Aegyptum. illi forte sunt maiores.

b DE COMITIbus & ar. &c. Id est, summis * medicis ab archos, quod est princeps.

* Imo principalibus medicis,& in aula Imperatoris versantibus.

c ARchiatros. Militantes. inermi militia: vt in titu.

d Ordinis. dic vt s.de comiti.& tri.l.j. Accursius.

e Vicarios. quę est quędam dignitas: vt s.de offic.vica.l.j.

f Meruerint. not. æquari tres dignitates. qđ valet ad id qđ dicit. s. de prefec. præto.l.ĩ. in fi.facit. ĩ.de proxi.sacr.scri.l.j. &.s. de cõsul..l.j.& de præpo.sacri cubi.l.j.et de primic.l.fi.in fi.

g DE COMItibus &c. Vt Tholosanus: et est spectabilis: vt in auth.de app. ſ.illud. collat. viĵ. Sed quidam sunt illustres: vt ĩ.de ero.mi.an.l.prouincialium.

† Medicos principis hic accipe archiatros. Alciat.

Eos.

Comites consistoriani tam in agendo, quàm in excipiendo utuntur priuilegijs competentibus principibus scholæ agentium in rebus. Bart.

Imp. Iustinianus A. II.

VIros spectabiles comites consistorianos, & coniuges, & liberos, quinetiam seruos eorũ, atque colonos ĩjsdẽ priuilegijs, tam intẽtiones ab alĩjs proponẽdas excipiẽdo, quã suas cõtra alios exercẽdo perfrui: quibus viri clarissimi principes scholæ agentium in rebus per sacrã pragmaticam sanctionem diuinæ memoriæ Zenonis vtuntur[a].

TITVLVS XI.

DE COMITIBVS ET TRIBVNIS scholarum[b].

Præpositi scholarum & illorum, qui sunt per principem ad aliquod officium deputati, principem adorare possunt, inter quos etiam palatini numerantur, si eis data sit primi ordinis comitiua cum administratione: & officio depositio. si non aspirauerint ad maiorem dignitatem pares sunt comitibus Aegypti diœce. & Ponticæ. alij uerò milites militia soluta numerantur inter eos, qui fuerunt prouinciarum duces. Bartol.

Imp. Valentinianus A. I.

PRępositos[c] ac tribunos scholarũ[d], qui inquietudinis † epulis[e] adhibentur, & adorandi[f] principis facultatẽ antiquitus meruerunt (inter quos[g] comites etiam sacri stabuli, & cura palatij numerantur[h]) si primi ordinis comitiuam cum præpositura[i] meruerunt[k], & casu[l] ad altiora non peruenerint: depositio sacramento[m] inter eos, qui comites Aegypti vel Ponticæ diœceseos fuerint (quorum par[n] dignitas est) haberi præcipimus: alios[o], qui honore[p] comitiuæ regimen fuerint nacti, absolutos militia[q], inter eos, qui duces fuerint prouinciarum, numerari iubemus.

TITVLVS XII.

DE COMITIBVS REI militaris.

Missus ob suam probitatem ad partes transmarinas custodiendas, illis dignitatum insignibus adornatur, quibus proconsules. Bart.

Imp. Leo A. I.

QVi cõtemplatione meritorum[r], ducto[s] intra prouincias transmarinas strenuissimo milite, primi ordinis comitiuam fuerint consecuti[t]: ea reuerentia altissimarum dignitatũ viris subiugantur[v], vt his locum præstent, qui proconsulatus insignibus adornantur.

Missus principaliter ad defendendam aliquã prouinciam citra mare, similis est duci administranti aliquam prouinciam excepto duce Ponticæ & Aegypti. Bart.

Imp. Anastasius A. II.

EOs, qui sub comitiua primi ordinis dignitate peculiariter[x] ad quãlibet prouinciam vel prouincias defendẽdas milite[y] credito autoritate nostri numinis destinãtur, & eos, qui vicem illustrium virorum magistrorum militum susceperint peragẽdam[z], ducibus, qui præter Aegyptũ[a] & Ponticam in alĩjs prouinciĵs administrauerint, adęquamus.

TITVLVS XIII.

DE COMITIBVS ET ARCHIATRIS† sacri palatij[b].

Archiatri si primi gradus militiam obtinuerunt: eam dignitatem adipiscũtur, quam duces & uicarij principis, qui militiam administrauerunt, & etiam comites primi ordinis. Bart.

Imp. Zeno A. I.

ARchiatros intra palatium militantes[c], si comitiuę primi ordinis[d] nobilitauerint gradus: inter vicarios taxari præcipimus, siue iam pridem deposuerunt militiam, siue postea deposuerint, ita vt inter vicarios[e] & duces, qui administrauerint, & eos, qui comitiuam primi ordinis meruerint[f], nihil interfit, nisi tempus, quo quis administrauerit, vel comitiuæ adeptus est insignia.

TITVLVS XIIII.

DE COMITIBVS, QVI PROVINCIAS REGVNT[g].

Comites qui gubernauerunt prouinciam: depositio officio priuilegijs dignitatis uicariæ funguntur. Bart.

a EOs. comites. hoc expo vt.ſ.de comi.& tri.l. j.& facit.ĵ.de princi. agen.in re.l.j. &.ſ.de excuſat.mu.l.eos.

b DE RROFESſoribus &c. Vt ſunt comites:qd' tex.non bene aperit.

c GRāmaticos. qui grāmaticā docēt.

d Sophiſtas. qui dialecticam.

e Hac regia.Conſtantinopolitana. Et no.in regĳs vrbibus tātum doceri:vt no. ſ.de ſtu.li.vr.Romæ. in titulo.

Doceri debet publicè tantum in regijs vrbibus.

f Statutos. qui debent eſſe duo, qui leges pandat: vt. ſ.de ſtu.liber.l.j.in fi.

g Vitam. per mores: vt.ſ. de profeſ.l. magiſtros.vbi de facundia dicit.

h Peritiam. vt recte ſentiat mētem legis:vt inſti.in proœ. ſ.cumque.

i Interpretandi. id eſt,exponendi: vt ff.ſi cer.peta.l.j.

k Diſſerendi. id eſt,in dicendo copioſus. argu.ſ.de teſta.l. teſtamentum.

l Ampliſſimo. ſcilicet ſenatorum. vel dic vt in d.l.magiſtros. Accurſius.

m Ex vicaria. Sed vicarius equiparatur comiti & duci. ergo eſt comes & dux: vt ſ.de comi. & archia. l.j.& quia titul. ipſe hoc dicit. Et not.qd' nouē debent adeſſe: vt hic dicit.et facit.ff. de excuſ.tu.l.ſi duas. ſ.j. &.l.ſed reprobari.ſ.fin. &.ff.de mil. teſta.l.antepen. & ſupra,de mur.l.ſi quis. & de profeſſo.l.ĵ. Et not.quod ſic dicit de magiſtro ſoāne grāmatico & Accu. iuriſperito. Item facit.j. de proxi. ſa. ſcri. l.iĵ. &.ff.de verb.ſignif.l. quibus.

Vicarius comiti & duci equiparatur.

† In quibuſdam non eſt vox, eorum.

n DE SILENtiarĳs & decurionibus eorum.

Silētiarĳ ſunt.xxx. decuriones tres: vt.j. l.iĵ.in fi. & dicuntur conſiliarĳ: vt. ff. de mino.l. verum. ſ. ex

Imp.Zeno A. I.

EOs, qui adminiſtratione ciuili ac prouincię gubernaculis ſub iuriſdictionis licētia comites[a] quoque primi ordinis eſſe meruerint, vicariæ dignitatis poſt depoſitam adminiſtrationem priuilegĳs frui oportet.

TITVLVS XV.

DE PROFESSORIBVS[b], QVI IN vrbe Conſtantinopolitana docentes,ex lege meruerunt comitiuam.

Grammatici & ſophiſtæ & iuriſperiti,qui per.xx.annos ſcientiam docuerant in Conſtantinopolis ciuitate, per illius ciuitatis cœtum in arte docendi digni exiſtimati, ſunt digni ea dignitate,qua funguntur uicarij principis.Bart.

Imp.Valen.A. I.

GRammaticos[c] tā Græcos,quā Latinos, ſophiſtas[d] & iuriſperitos in hac regia[e] vrbe profeſsionem ſuam exercentes, & inter ſtatutos[f] connumeratos,ſi laudabilē in ſe probis moribus vitam[g] eſſe monſtrauerint,ſi docendi peritiam[h],facūdiam dicendi,interpretandi[i] ſubtilitatem,copiamq; diſſerēdi[k] ſe habere patefecerint,& cœtu amplisſimo[l] iudicante digni fuerint æſtimati: cùm ad.xx.annos obſeruatiōe iugi,ac ſedulo docēdi labore peruenerint: placuit honorari, & ĳs, qui ſunt ex vicaria[m] dignitate cōnumerari.

TITVLVS XVI.

DE SILENTIARIIS, ET DECVrionibus eorum[n]†.

Poſt depoſitum decurionatus officium decurio poteſt eligere,utrum uelit eſſe magiſter officiorum domeſticorū,uel comes: & poteſtatem habet adorandi principem, & ſalutandi adminiſtratorem ipſius.Bart.

Imp.Honor.& Theod.AA. I.

DEcuriones noſtri palatĳ poſt emēſum[o] fideliter obſequiū, poſtq; depoſita ſacramenta militię[p], electionē habeant ſiue ex magiſtro officiorum,velut agentes[q],dignitatē conſequi à noſta maieſtate maluerint: ſiue inter viros illuſtres comites domeſticorum,videlicet inter agētes taxari[r]:vt tam in adoranda[s] noſtra ſerenitate, quā in ſalutandis adminiſtratorĳbus,& reliquis prędicti honoris priuilegĳs, necnon in noſtro conſiſtorio his honor omnifariam obſeruetur.

Decurio & ſilentiarius à tyronum equorūq; præſtatione habetur immunis, nec præſtare cogitur præſtationes extraordinarias, quæ neceſſario imponuntur.Bart.

Iidem AA. II.

VNuſquiſq; decurio vel ſilentiarius à tyronum equorumq; præſtationibus[t] habeatur immunis: nullā collationem,quę plerunque poſcitur,ſoluat: nihil his vlla poteſtas iniungat, aut neceſsitas imponat.

Priuilegia data decurionibus & ſilentiarijs per hanc.l.confirmantur, & eis conſeruantur, licet ad maiorem aſcenderint dignitatē: nec eis præiudicatur in hoc per aliquod generale uel ſpeciale reſcriptum diſponens contrarium. Bartolus.

Imp.Valentin.A. III.

DEcurionibus & ſilentiarĳs etiam ſi ad ſuperiorem gradum ſucceſſu meliore tranſcendunt:omnia priuilegia,quæ iandudum diuorū principum iudicio meruerūt, legis iſtius præceptione nouerint eſſe firmata, non præiudicatura quacunque generalitate pragmatica[v]: nec angarias[x] vel perangarias ſiue paraueredos vlla eis ampliſſimæ præceptionis imponet autoritas.ſordidis quoq; muneribus, excoctione calcis,& ſuperindicti[y] grauamine eos liberamus. Domos quoq; eorum non tantùm in hac ſacratiſſima vrbe: ſed in qualibet alia poſitas ciuitate immunes ab omni hoſpitum cuiuslibet dignitatis inquietudine vindicamus[z]:permiſſa eis veniendi ad comitatū[a] licentia, facto.

DEcuriones. Emenſum. id eſt, finitū: quod eſt ex voluntate principum.nam non eligitur niſi in certū tempus:vt.ff.de excuſat. tut.l.iuriſperitos.

P Militiæ. prædictæ inermis. Accurſius.

q Agentes. id eſt, habeāt dignitates ſine adminiſtratione quam habet magiſter officiorum cum adminiſtratione, qui eſt illuſtris:vt.ſ.de offi.ma.offic.vbi ponitur inter illuſtres: licet P.magiſtrum officiorum dicat ſpectabilem. Accurſius.

r Taxari.id eſt,numerari.Et not.quod agētes in rebus & comites domeſticorum ijdem ſunt.

s Adoranda. adoratur princeps: ſalutantur alĳ. ad quod infra, titu. j.l.j. & de pro.ſac.ſcrin. l.ſecunda,&.l.v. &.ſ.de co. & tri.l.j.

Princeps adorari dicitur,alĳ ſalutari.

t VNuſquiſq;. Præſtationibus.dic q; ſint perſonalia munera: vt. ff. de mu.& ho.l.vlti.ſ. j.vel verius patrimonĳ ſunt: vt hic, &.ſ. de mu.pa. l.iiĳ. nam & hic dicit pręſtationibus.& facit infra, de proxi.ſac.ſcr.l.iiĳ. &.ĵ.l.proxi.

u DEcurionibus. Pragmatica.etiam ſi generale ſtatutum fiat in contrarium, non videntur iſti comprehendi.ar. ff.de ſena.l. Caſsius. Vel dic etiā ſpeciali reſcripto in contrarium.vel generaliter dicam.& facit ſ.de digni.l.iiĳ. cum concor.

x Nec angarias. genera ſordidorum munerum: quę expone vt.ſ.de excu. mu. l.maximarum. & de epiſc. & cle.l.ĵ. & de ſacroſan. eccl.l.neminem. &.ſ.de præpoſa.cubi.l.ĵ. Accur.

y Superindicti. genus munerū: vt.ſ. de ſuperindic.l.j.

z Vindicamus.id eſt,liberamus.

a Ad comitatū. ſcilicet noſtrum.

Præter.

præter[a] reuocatoriæ securitatem †: multa .x. librarũ auri iudicibus prouinciarũ, eorũq; officijs [b] infligenda, si statuta nominis † nostri crediderint esse contenenda. His addimus, vt cũ optatam quietẽ acceperint [c], & inter viros illustres [d] senatores cœperint numerari: honore curiæ sine aliqua functiõe [e] lętentur, immunitatisq; gaudio plena dignitatis lætitia potiantur: vt dignitatẽ solam [f] habeant ex senatu, sub hac videlicet definitione, vt .xxx. tantũmodo numero ea priuilegia [g] cõsequantur, decuriones quoque tres: sed eos † tunc demum perpotiri decernimus beneficijs suprascriptis, cùm per cõtinuos xxx. an. inculpatas excubias [h] peregerint.

Silentiarij & eorum uxores ciuiliter & criminaliter sunt conueniendi coram officiorũ magistro. Barto.

Idem Augustus. IIII.

Ne ad diuersa tracti viri deuoti siletiarij iudicia, sacris abstrahi videantur obsequijs: iubemus eos, qui quẽlibet [i] deuotissimorum siletiariorum scholæ, vel eius vxorem ciuiliter vel etiã criminaliter pulsare maluerint: minimè eum ex cuiuslibet alterius iudicio, nisi ex iudicio tãtummodo viri excellentissimi magistri officiorum conueniri.

Silentiarij in potestate positi quicquid acquirunt, retinent tanquã castrense peculium: nec aliãs eis per parentes auferri potest: nec post parentis obitum fratribus conferre tenentur: nec etiam conferre tenentur dictis fratribus illud quod parentes uel alij ei donauerunt ratione militiæ supradictæ. Item excusantur à tutelis & curis, & filij ipsorum ad præturam inuiti non uocantur: & per hanc legem nõ derogatur priuilegijs eis datis. Bar.

Imp. Iustinianus. V.

Iubemus clarissimorũ [k] silentiariorum præditos militia, & si genitorum suorũ in potestate sint constituti: quæcunque solatiorum seu emolumẽtorum vel donationũ seu hæreditatum nomine per militiam vel quãlibet eiusmodi causam [l] his acquisita sunt vel fuerint, iure castrensis peculij possidere [m]: nec ea posse vel parentes superstites sibi vendicare vel auferre, vel etiam post eorum obitum fratres vel alios eorum hęredes, quasi ad defunctorum dominium pertinentia, in diuisionem deducere. nec enĩ oportet labores eorũ alijs fructũ [n] vel lucrum afferre. Hac nanq; ratione [o] simul & contemplatione, nec ipsam militiã [p], vel suffragium quodcũq; pro ea vel ab ijsdem viris deuotissimis silentiarijs, vel à parentibus eorũ, vel à quolibet alio datum est, vel fuerit, ab ijs patimur in successionem defunctorum parentum cõferri, seu nomine collationis in mediũ easdem offerri pecunias, vel ijs imputari [q]. Ad hoc, de tutelis & curationibus eos excusari sancimus: ne alienarum rerum administrationẽ subire compellantur [r], qui propter nostra ministeria nec suis curam seu prouisionem diligenter deferre possunt: insuper eorum liberos, qui dignitate virorum spectabilium comitum seu tribunorum decorati sunt, vel fuerint: nullatenus nolentes [s] administrationem præfecturæ suscipere seu peragere: omnibus videlicet antelatis priuilegijs, in persona non tantũ in præsenti militãtium, sed etiam postea eidem consortio inferendorum, tam tempore militiæ, quàm post eam depositam obseruãdis [t].

TITVLVS XVII.

DE DOMESTICIS † ET PROTECTORIBVS [v].

Domestici & protectores principis salutantes uicarios & præfectum, ipsos osculari possunt: ac eis omnes debent reuerentiam exhibere. Bartolus.

Impp. Valen. & Valens AA. I.

Domestici [x] ac protectores, osculandi [y], (cùm salutauerint vicarios) tui culminis habeant potestatẽ. Pœna enim sacrilegij [z] similis erit: si ijs honorificentia [a] non deferatur, qui contingere nostram purpurã digni sunt existimati [b].

a Præter. etiã si nõ mittamus pro eis: vt s. de digni. l. fin. & .j. de proxi. sac. scr. l. ij. Accursius.
b Officijs. id est, officialibus.
c Acceperint. id est, deposuerint officium. Accur.
d Illustres. Not. senatores illustres: vt s. de sena. l. fi.
e Functione. i. muneris exhibitione.
f Solam. nam senator quis esse potest, & tamẽ honores nõ petere: vt. ff. de iter. & relega. l. relegatorum. §. solet. i. dignitatem habet sine administratione.
g Ea priuilegia. supradicta.
h Excubias. i. officium suum qđ cum vigilijs fit.
i Ne ad diuersa. Quenlibet. scholę deuo. &c. i. societatis. & facit. s. de fabri. l. eos. & .j. de proxi. sa. scri. l. in sacris. & .j. de decu. l. ij. et .j. de priui. scholarum. l. j. et .j. de agẽ. in re. l. ex eo. et .j. de pala. l. viros. & .s. de iurisdi. om. iudi. l. fina. & s. de profes. & medi. l. finali.
k Iubemus clarissimorũ. i. clarissimarum personarũ. sunt enim spectabiles: vt. s. de inof. test. l. omnino. §. fin. & .j. de castren. pe. l. j.
l Eiusmodi causam. i. militiæ: vt à socijs: vt. ff. de castr. pec. l. castrense. & .l. si forte. Accur.
m Possidere. sic aduocati: vt. s. de aduo. diuer. iudi. l. iiij. & assessores, vt. s. de assess. l. velut.
n Fructũ. ad hoc s. de bo. quæ lib. l. cũ oportet. §. j. & .ff. de col. bon. l. j. §. nec castrense. & .s. de inof. test. l. omnino. §. fin. & .l. fi. & .j. de castrẽ. pecu. l. j.
o Ratione. qua mouemur ad prædicta.
p Militiã. scilicet ipsam, vel quod ĩde percipitur, vel eius æstimationẽ. Itẽ suffragiũ. i. pretiũ pro ea emenda: & est datũ à se filio vel à patre, vel ab alio: & nõ cõfertur.

† seueritatẽ in exemplari Victor.
† numinis
† No. fin. huius l. secundum Ioã. de Pla. ad limitationem omnium legũ disponentium priuilegia & dignitatẽ remanere finito officio. & ibi vide late per eum.

q Imputari. vt prędictis primis legib9: secus in alijs dignitatibus: vt. d. l. omnimodo. & .s. de colla. l. illud.
r Compellantur. vt. s. de excu. tu. l. fi. etiam si iam erat inchoata tutela: vt. ff. de mi. l. verũ. §. ex facto. & .ff. de excusa. tuto. l. iurisperitos.
s Nolentes. volẽtes ergo possunt, alš generaliter inuitus quis cogitur ad magistratum: vt. ff. de mu. & ho. l. si qs magistratus. Itẽ no. priuilegiũ trãsire ad filios i aliquo. sic. j. de proxi. sa. scri. l. in sacris. Accur.
t Obseruandis. sic s. de excu. mu. l. eam. & .j. de agen in re. l. fina. & .j. de prox. sa. scri. l. ij.
v DE DOME. &c. *Domesticis, id est, silentiarijs, secundum quosdam. quod non placet: ut s. tit. j. l. j. uel domesticis, id est, serui & liberti & similes: ut. s. de ijs, qui ad eccle. confu. l. fin. §. sane. quod non placet: quia ingenui seruiunt principi, ut. s. de præpo. sac. cubi. l. iubemus. §. hoc non solum. Tu dic de domesticis: ut accipitur. s. de assess. l. domesticus. ut sunt templarij & quidã fratres ad papã, sed hic laici ac milites fortes: ut. j. l. fi. Protector uerò est, qui stat armatus coram principe. unde Obius & Belisarius fuerunt domestici & protectores Iustiniani. & tã primi quàm secundi erant plures, & habebãt præpositos, qui primicerij dicuntur: ut. j. l. ij.*
x Domestici. expone vt in titu.
y Osculandi. dando pacem cũ vicario præfecti: non dicit præfecto: sed papã osculamur in pede.
z Sacrilegij. facit s. vt dig. or. ser. l. j. cũ concor.
a Honorificẽtia. maxime supradicta.
b Existimati. quẽ princeps

Priuilegium in quibusdã ad filios trãsit.
† Domesticos accipe arcanorũ principis cõscios. Alciatus hic.
Papa in pede osculari debet.

I

princeps honorat,ab omnibus est honorādus[a]:vt,ī.ti.j.l.j. & ś.de cri.fa.l.ī. & de aduo.di.iu.l.restituendæ. in fine.&.ff.de re iudi.l.quidā.&.ś.tit.j.l.j.&.ff.de al.scri.l.j.& facit.ī.tit.ī.l. ī.&.ś.de offi.di.iud.l.fi. Accur.

a Sic etiam habetur í gl. j.in cap.nam te.extra de æ tat. & qual.

a PRimicerius.Scholæ,id est,societatis,

b Tribunatū, id est, primiceriatū: vt.ś.de primi.l.præclaram.in princ.

Primicerius domesticorum & protectorum fungatur dignitate spectabili: & alij subsequētes post eum in gradu usque ad numerū decem inter clarissimos nominantur: ita tamen quod qui prior est in loco, prior sit in ordine Bar tolus.

Iidem AA.& Grat. A. II.

PRimicerius quidē domesticorum & protectorum vtriusq; scholæ[a],post adeptū tribunatum[b],inter eos spectabili dignitate perfruatur,qui ducatum [c] gerere meruerint: alī verò, qui decursis stipendijs ab eodem. x. vsq; numero subsequuntur [d], consulari, id est, clarissimatus dignitate perfruantur cum ipsa loci decem primorum accessione.

c Ducatum.id est, primiceriatum prædictū &c. & habeas meruit in singulari: alias transit de singulari ad pluralem.

d Subsequuntur, ordine erant positi: & sic vsq; ad.x.post primiceriū sunt clarissimi, dum tamen inter eos sit ordo tēporis,prout fuerunt in eo officio electi: vt dicit in fi. vt secūdum ordinem seruētur,quę dixi.ś.de offi.præ. prę.præto.l.ī.ī fi. & dic decursis.i.currentibus. non enim erat finitum officiū: licet quidam contra. Item & alijs vltra.x. nō datur priuilegiū per legem istam.

Domesticus uel protector, qui sine licentia principis se absentauit à curia, nō ex causa reipublicæ: si per biennium absens fuerit, debet poni post quintum in ordine ipsorum. si triennio, in decimo gradu ponitur. si quadriennio, loco nouissimo erit habendus. si quinquennio, erit spoliandus cingulo. Bar.

e SI quis. Nouissimus. id est, vltimus.adde quæ no. ś.de offi.prę.præto. l.ī.in fi.

Iidem AAA. III.

f Spoliādus,No, vagabundum perdere priuilegium.sic.ś. de episco. & cleric.l. generaliter. alia forma seruatur.ś.de primicerio. l. ī. &.j.de cōmeatu. l. quicūq;. &.l.fin.

Vagabūdus priuilegium perdit.

SI quis domesticorum nulla negotij publici abstrahente solicitudine, nec ei per commeatum solēniter vt abesset facultate cōcessa,per biēnium obsequijs serenitatis nostræ defuerit: is retrorsum in ordinem tractus inferiorem, quinq; sequētibus postponatur . Si verò trienniū eius absentia continuasse mōstretur, vsq; ad decimum locum proculdubio regredietur. Quòd si quadriennio tenus abfuerit, nouissimus[e] collocetur,quinquennium autem si fuerit diuagatus:ipso iam cingulo spoliādus[f] est,indignum quippe est desides à propris tandiu munijs aberrantes [g] (quos esse conuenit assiduos)numerari [h].

Si domesticus uel protector ante finitum officium decesserit: hæres eius salarium totius anni ac etiā sub sequentis percipiet. Bar.

Imp.Anastasius A. IIII.

g Aberrantes.scilicet esse,quod sequitur.

h Numerari.i.inueniri vt numerantur,vt facit potestas de ijs,qui debent habere equos pro communi: & de illis de consilio.

i LEge pragmatica. Victura. id est,duratura.

k Præsentialiū. quia præsentes stare debent in curia:vt.ś. l.proxi.

l Equitum. id est, in societate domestícorum, qui sunt milites.

m Secundí, abijcias secundi, & est planum. Alī habēt syncerī,& dicuntur esse ijdem quod primicerī. Alī habent secundicerī. & alī secundū locum primicerij:& semper subaudi etiā.nam multo magis in primicerio. Vel dic semp poni pro primicerio : vt.j.dicit primiceriatus:vel respectu principis,qui est ibi primus.arg.ff.de off.pro con.& le.l.si in aliquā.in fi.sed primus erat respectu sequētiū. & dic dicit.j.primiceriatus.

n Monstratur.ad annū erat electus:non ergo.tantum illius anni hæres habet salariū,de quo constat:vt.j.tit.ī.l.si quis,& ś.de aduo. di.iudi.l. post duos.ś.fina. & j. de primipi.l.ī. & j.de agen.in re.l.iij, sed etiam alterius anni: quod est mirum, quia sic hæres habet plus quā defunctus. sic.ff. de magi. conue.l.non similiter.et de pet.hęre,l.nec vllum.ś.vlt.

Hæres quan doq; plus pr ulegiatur d functo.

† In exemp quodam no stro scripto gitur, secun dicerij.

o Anni.scilicet tēpore. Accur.

p Prolixe. id est, longe vltra quamvis erat. Accur.

q Similis . quo ad cum annum, sed dissimilis,quo ad sequētem:nisi dicas ipsum habere salariū duorū annorū pro vno.

r DE PRAEPOSITIS LAB. &c.

Quidā habēt laborū in textu et titulo, nec dicūt, cui laborí sunt prępositi:alī laborum à labijs.forte corrigebāt eos,q male loqbant de principe. Vel dicit hoc laborum signū bellicū ex auro & lapidibus prīosis, qđ fecit fieri Cōstātinus pretiosiusī ter alia signa bellica,secundū Hugonem. & secūdum hoc ponit̄,p genitiuo plurali:vt scilicet Deū,p Deorū:& aduicariū pro aduicariorū:vt.j.ti.,px.l.fi. & deriuat̄ à labor. q ergo talibus signis faciēdis pręponebatur,dicebatur prępositus laborum.

† similes ha beantur,

† Vide ad hūc tit. Alci hic, & Pyr infra prox.ti

TITVLVS XVIII.

DE PRAEPOSITIS LABORVM[r]†.

Præpositi laborum durante officio sunt clarissimi: eo finito inter cōsulares habentur.Bartolus.

Imperator A. I.

QVi præpositi laborum nostro iudicio promouentur [s], clarissimi sunt inter electos:itavt ex consularibus habeantur [t]. Nam & immunitate [v] digni sunt, quos nostri lateris comitatus illustrat.

s QVi præpositi. Promouentur. id est,facti sunt.

t Habeantur.etiā finito officio: vt ar. j.tit.j.l.iij.

v Immunitate.psonaliū munerū,nō patrimonialiū:vt.ff.de excu. mu.l.inductis.

TITVLVS XIX.

DE PROXIMIS SACRORVM[x] SCRINIORum,cæteriscq;, qui in sacris scrinijs militant.

Proximi sacrorum scriniorum ea dignitate funguntur,qua uicarij principis; & officio de posito sunt præponendi uicarijs, qui primò uicariatus officium sunt adepti: & eorū officium est finitum. item onus descriptionis nullo modo subire coguntur.Bar.

Imppp. Grat. Valent. & Theodo. AAA. I.

x DE PROXIMIS SAC.&c.

Quidam habent præpositus,alij proximis:qđ idem est ; sic dicti, quia magis se principi proximant,quā alij qui sub eis sunt, qui sunt plures; ut j.e.l.hac parte. Et nota, quod tria sunt scrinia seu cameræ:de quibus dicitur.j.e.l.epistolarū.qua principi uel ab eo mittebantur,ut fit Bononiæ.ltē libellorū conuentionalium, & cogitationū.ut.j. eo.l.ult.

Scriniorum tria sunt ge nera.

eo.l.ult. Item diſpoſitionum, ut eſt regiſtrum: ut ĵ.de agẽ.in re.l.iij.in fi.

a PRoximos. expone vt ĩ titulo. & dic ſecundum Placen. hi ſunt, quibus arcana principis cõmittuntur: vt.ĵ.eod. l. proximos. eſt etiã dignitas quę dicitur proximatus: vt.ĵ.e. l.ſi quis. Item & aliĵ qui dicuntur mello-proximi: vt.ĵ.eod.l. peculiari.

b Eos. vicarios. Ac.

c Merito. nomen eſt.

d Quí. ſcilicet vicarĩ.

e Dícœceſes. id eſt, terras vel prouincias cõmiſſas ab ĳs, quorum fiunt vicarĩ.

f Temperarunt. í. adminiſtrauerunt.

g Indepti. id eſt, adepti.

h Inſequentíbus. í. finito officio: qđ fit poſt annũ: vt.ĵ.e. l.pro biẽnio. vicarĩ adminiſtrantes præferuntur his vacantíbus: vt. ſ. vt dig. ord. ſer.l.j.§.ſed adminiſtratores.

i Perhorreſcant. vt.ĵ.l.iiĵ.

k IN ſacrís. In prouincĳs. Si forte princeps qñq; illuc íbat. Et nota, q̃ ex aliĵs ordinariĵs eligebatur prępoſitus: vt ſi epiſcopus fuerit ibi auditor cõtradictoriarum.

l Ad ſalutationẽ. quía príncipem et alíos ſalutant: vt et.ſ. de ſilen.l.j.& de dome.l.j.

m Conſeſſum. í. conſilium iudicũ. Et ſic no. q̃ qs inuitus[a] tenetur conſulere ſicut iudicare: vt.ſ.de aduoca. diuer. iudi. l.ſancimus. & dic vt ibí díximus, & extra de offi. delega.c. paſtoralis. in prĩ. nõ aũt recipere cõpromiſſum: vt ibi. Acc.

n Cornicularío. id eſt, apparitore prę fec. præto.

o Delata. ſic.ĵ.e.l. peculiari. &.ſ.de of. diuer. iudi. l. vlti.

p IN ſcrinĳs. Poſt xx. annos. De aliĵs ĩferioribus dícit, nõ de p̃poſito, q̃ nõ niſi per annũ: vt.ĵ.e.

PRoximos[a] memoriæ, epiſtolarum, ac libellorum, atq; diſpoſitionum, ita vicariorum honore cumulamus, vt inter eos[b] merito[c] dignitatis habeantur: qui[d] præfecti dicœceſes[e] ſibi creditas temperarunt[f], ex eo tempore, ex quo eos ſplendor indepti[g] proximatus oſtendat: inſequentibus[h] præponẽdi, qui vicarias poſtea adminiſtrauerint: & nullam iniuriã deſcriptionis perhorreſcant[i].

Militantes in ſacris ſcrinĳs, ordinarios uel ſpectabiles iudices in prouincia exiſtentes ſalutare non compelluntur, nec etiam accedere ad conſilium: & eis non debet denegari acceſſus ad principem, & eis debet in ſalutatione reuerentia exhiberi, & etiam dari poteſtas ſedendi cum iudice. primates & apparitores ſi contra fecerint, ternas libras auri nomine pœnæ ſoluãt. Barto.

Imppp. Valentin. Theodo. & Arcad. AAA. II.

IN ſacris ſcrinĳs noſtris militantes, ín prouincĳs[k] ordinarĳ vel ſpectabilis iudicis ad ſalutationem[l] non arceantur, & inuiti in conſeſſum[m] accipiantur: ſcituris vel príncipe, vel cornicularío[n], vel capitibus officĳ: ternas libras auri ex ſuis facultatibus eruendas, ſi conſiſtorium noſtrum ſæpe ingredientibus, ſecretarĳ iudicum nõ patuerit ingreſſus, aut reuerentia non fuerit in ſalutatione delata[o], aut ſedendi cũ iudice ſocietas denegata.

Qui militauerunt in ſacris ſcrinĳs per.xx. annos: ſi quieti poſtea fuerint per principem deſtinati, conſularẽ retinent honorem: nec poſſunt quoquo modo ab impertito otio ſeparari. Bar.

Imppp. Theodo. Arcad. & Honor. AAA. III.

IN ſcrinĳs palatĳ militãtes, id eſt, memoriæ, epiſtolarũ, libellorumq; ac diſpoſitionũ, poſt. xx. annos[p] tranſactę militiæ, ſi diſcedendum ſibi eſſe decreuerint: conſulari honore fulti, inter electos[q] habeantur: huncq; honorẽ dignitatis teneant, qui ex cõſularibus[r] † deferri cõſueuit. nec eos[s] quiſquam iniungendo aliquid vel iubendo poſsit ab impertito otio ſeparare.

Poſſeßio militantium in ſacris ſcrinĳs ſolum tributum canonicæ indictionis præſtat: cæteris uerò muneribus nõ uexatur: & ſi ad maiorem aſcenderit dignitatem, non perdit ob hoc priuilegia ſcriniorum. Bar.

Impp. Arca. & Honor. AA. IIII.

IVbemus, vt primùm † omnium ſit eorum, quia in ſacris ſcrinĳs noſtris, id eſt, memoriæ, epiſtolarum, libellorum, & diſpoſitionum referũtur, ſecura poſſeſsio ab omnibus ſordidis[t] muneribus excuſata: ſuperindictum non timeãt, aut venalitium[v] non petatur: ſolumq; canonicæ[x] indictionis pręſtet tributum, vt labore dignitas cõquiſita, extraordinarium munus ignoret: nec vllam temonum[y] patiatur iniuriam: equorum[z] tyronumq; præſtationem nullus agnoſcat, qui vel adhuc in ſcrinĳs militat, vel honorem proximi, & comitiuam primi diſpoſitionem, longi temporis ſudore quæſiuit. Et hæc quidem patrimonĳs cenſuimus deferẽda. Quod autem † omnibus[a] conſtat deferri, adiectu alterius dignitatis perire non patimur: vt etiã ſi pro ſuperioris fortunæ iudicio ad honoris[b] ornamẽta proceſſerint, vetera tamen eis ſcrinĳs labore priuilegia quæſita ſeruentur[c].

Omnis militans in ſacris ſcrinĳs cuiuſcunque ſit gradus, ad principẽ habet acceſſum: ſiue ſit inter clariſsimos ratione ſui gradus, ſiue inter ſpectabiles. Bar.

Imp. Theod. A. V.

PEculiari[d] præceptiõis noſtræ fauore pręſtamus, vt in ſcrinĳs[e] memoriæ[f], epiſtolarũ, libellorũq;, ab exceptoribus vſque † ad melloproximos[g], dignitatem clariſsimorum honoremq; percipiant: & ſicut reliqui, qui in ĳſdem ſcrinĳs militant, liberum cum ordinariĵs iudicibus ingreſſum ſecretarĳ, conceſſumq; habere legibus meruerunt: ita ĳ quoque, in quos hanc ſtipẽdiorum meritis clariſsimatus conferimus dignitatem, cum ſpectabilibus etiam habere ſeſe reuerentiam recognoſcant: vt conſedendi, ingrediendi ve ſecretariũ ſibi ſciant à nobis licentiam contributam[h].

Officium militantis in ſacris ſcrinĳs olim durabat biennio: hodie ad unũ annum reſtringitur. Bar.

a Proximos. alias, vt matrimoniorũ eorũ qui, &c.

b Eos. vt.ĵ.e.l.pxi.

t IVbemus Sordidis. quæ ſint ſordida, dic vt.ſ.de excu. mu. l. maximarum.

v Venalitiũ. munus ſordidum: puta, vt qlibet vẽdat corbẽvini provbertate.

x Canonicæ. imo videtur nec his, alias cõtra: vt.ſ. de magi. ſcri. l.ĳ. Solu. illa ſecundũ iſtã. & facit. ĵ. de pala. ſa. larg. l.j. et l. palatinos. &. ſ. de fac. ſan. ecc. l. placet.

y Temonum. id eſt, plauſtrorũ, à temone. Accur.

† Contrariũ facit in ca. de multa. extra de præbẽ. & dignitat.

z Equorum. vt.ſ. de ſilen. l.ĳ. et.ĵ. eo. l. in ſacris. &.ſ. de ſilẽ. l.iiĵ.

a Omnibus. ſ. prædictís militãtibus ín ſacris ſcrinĳs.

b Honorís. alterius dignitatis.

c Seruentur. facit ſ. de ſilẽ. l.j. et de díg. l.iiĵ. & de exc. mu. l. eos. &.ĵ. de pala. ſa. lar. l. vlt. &.ſ. de prímice. l.j.

d PEculíarí. í. ſpeciali. ſic. ſ. de fund. rei pri. l. vniuerſi.

e In ſcrinĳs. ſubaudi militantes.

f Memoríæ. id eſt díſpoſitionũ: & militante ſubaudi.

† Qualiter hęc dictio vſque, ponatur excluſiue vel incluſiue, vide hic per Io an. de Plat. & Arch. in cap. gratioſe. de, reſcriptis, in 6. vide plene per Io. And. in ca.j. extra de ordin. ab epiſco. qui re. epiſcopatui.

g Melloproxímos. vna dictio: & ſunt nomĩa graduũ militãtium in ſacris ſcrinĳs: qui gradus multi ſunt: vt.ĵ.l.vnicuiq;.

h Contributam. facit

facit.ſ.eo.l.ij,in fi.cũ concor.

a PRo biennio. Agere. id eſt, admĩſtrare. ſic.ĩ. de pala. ſa.lar.l. palatinos.&.ſ.de ſuſcep.l. neminẽ.& de conſu. l.pe.& vlt.

b Memoriæ.ſubaudi diſpoſitionum.

c Proximorum. nunc dicit de cęteris inferioribus militantibus,qui maiori tẽpore ſtabant:vt.ĩ.e. l. proxi. &.ſ.eo.l. in ſcrinĳs.

d VNicuique. Sui loci. ſtatuti. Accur.

e Ordinem. ſunt enim plures ordines vt.ĩ.hac.l. ĩter oẽs tamen certi erant numero:vt.ĩ.hac parte. Item alĳ erant vltra numerum: & illi ſucceſsiue electi:qui primas vacantes habebant hoc ordine,vt primo primus, et ſic per ordinem vocentur:nec tamen in locum vacãtis: ſed alĳ ſtatuti poſt vacantẽ aſcendent: vt vltimus vacet.& eum locum accipit, qui vocatur. & facit.ſ.l.ꝓxi.et.ff.de mu.et ho. l.vt gradatim. &.ſ. vt di. or.ſer.l.j.&.ij. Accurſius.

f Nemini. qui eſt vltra numerum, nõ præcedet conſocios. Item nec præcedet ſtatutos,vt dixi.

† Quindecim primatum, iuctum legendum eſt, quemadmodum decem primatus dicitur. Pyr.hic.

Studuiſſe diu non ſufficit, ſed bene.

g Superetur. Nota nõ ſufficit diu ſtuduiſſe, ſed bene: nec Hieroſolymis fuiſſe &c. Et not.xv.teſtibus hoc probari, ꝙ vltimus vel poſterior ſit melior primo, qui ſupra ordinem vult admitti, regulariter ſufficiunt duo. ad quod dic vt.ff.de teſti.l.vbi.

h Extra filios. Hæc eſt exceptio exceptiõis.nã licet poſterior melior admittatur:verum eſt, niſi prior erat filiusvnus de ſtatutis. Et ſic no. priuilegiũ patris filio prodeſſe.ſic.ſ.de aduo.di.iudi.l. petitionem.§.filĳs.& de aduo.di.iudi.l.iubemus.§.& filios.&.l. petitiões.§.& filios.

† Mellopro ximus, teſte Alc. hic dicitur, qui ſecũ proximo ſacri ſcrinij exercet: inferior tamen illo gradu dignitatis.tu illum videto.

i Parũ obſeruaſſe.ſed parum proficit:& ſic ꝙ parũ ſtu-

Idem A.& valentin.A. VI.

PRo biennio annum ſolũ agere [a] deinceps decernimus eos,qui in tribus ſcrinĳs memoriæ[b],epiſtolarum,libellorumq́,ordine ac merito ſtipendiorum ad gradum perue nerint proximorum[c].

Militantes in ſcrinio ultra numerum,loco deficientium ſuccedunt ſecundum ordinem gradus ſui:niſi qui poſterior eorum eſt,laborum comparatione ſuperet antiquiorem in ordine:quia tunc ſuccedit in locum defuncti excluſo priore in ordine:niſi defunctus teneatur illi,qui eſt in ordine prior, quia tunc poſterior, licet melior in locum defuncti non ſuccedit, ſed qui primus eſt in ordine.Barto.

Impp.Valent.& Mart.AA. VII.

VNicuiq́, q in ſacris ſcrinĳs militat,ſui loci[d] merita ſeruari oportere cõſtituimus:& vniuerſos,q vltra numerum ſtatutorum. in ĳſdem ſcrinĳs militant,ſui gradus reſpectu,per ordinem[e],quẽ ſortiti ſunt,in deficientium ſtatutorum locum(vt tamen vltimis ſocientur) ſubire decernimus:ſcilicet,vt nemini [f] penitus liceat,cùm ſit poſterior tẽpore,locum præcedentis ambire:niſi fortè ab eo, qui tempore vincitur,laborũ comparatione ſuperetur[g]:vt.xv.primatum † eiuſdem ſcrinĳ teſtimonio cũ ſacramenti religiõe ſubnixus præcedentibus dignior iudicetur. Hanc quoq́ obſeruationem extra filios [h] proximorum volumus cuſtodiri. etenim vnicuiq́ proximo vnum de ſuis filĳs,qui tẽporis duntaxat ſuffragio nititur(licet parum obſeruaſſe [i] militiã cognoſcatur) inſequẽtibus[k] tempore,qui laborum meritis muniuntur, anteferri poſſe decernimus. Illũ[l] tamen qui locũ ſtatuti meretur: proximo [m] quidẽ ducentos quinquaginta ſolidos,melloproximo † verò vel adiutori ꝓ cõſuetudine vniuſcuiuſq́ ſcrinĳ xx.aut.xv.ſolidos offerre præcipimus. Quòd ſi quis[n] de ſupernumerarĳs, qui in ſtatuti locum ſubire debuerat,ne pecuniam offerat, ſtatuti etiam gradum recuſare voluerit: ſequenti tam offerendæ quantitatis prædictæ,quã ſubrogandi licentia permittatur:ita videlicet,vt ſi ſecundus,vel etiã tertius, vel alterius cuiuslibet numeri, in eadẽ excuſationis volũtate durauerit: accedenti ſemper eadẽ copia,quã præcedens recuſauerit, tribuatur. Hos aũt,qui ad ſtatutorũ ordinẽ progredi noluerint, nec de ſuo gradu volumus remoueri:& cũ vacauerit ſtatuti locus,cõditionẽ,quam antea repudiauerant,id eſt, & offerendæ pecuniæ,& adipiſcẽdi ſtatuti locum,liberã habere præcipimus facultatem.

Qui longo tempore probè militauerunt in ſacris ſcrinijs:finito officio cingulo comitiuæ ſacri palatij dum uiuunt potiuntur: & nihilominus omnia priuilegia eis data ſalua manent.Bart.

Iidem AA. VIII.

PRoximos ſacrorũ ſcriniorum,quos fides ac diuturnæ obſeruationis induſtria,literataq́ militia [o] : comitem [p] quinetiã diſpoſitionũ, quem probitas ac ſtrenuitas meritò cõmendãt,cõpleto tẽpore ſuę militiæ, comitiuæ ſacri noſtri conſiſtorĳ cingulo in diẽvitæ potiri (manentibus videlicet iandudũ præſtitis ſaluis[q] priuilegĳs propriĳs †) decernimus. Quibus eñ pietatis noſtræ arcana meritò cõmittuntur: ĳs pietas nr̃a vitã cingulo ſupradictæ comitiuæ ornãdã,decorandamq́ decreuit.

Militantes in ſacris ſcrinijs,qui antequã conuenirentur in iudicio,commeatu accepto ſe abſentant:durante tempore commeatus prædicti conueniri non poſſunt:& ab indictionibus munerum publicorum officio depoſito ſunt immunes:& domus,quas in prouincia poßident,ab onere metatorum non uexantur.Bar.

Imp.Leo A. IX.

IN ſacris[r] noſtris ſcrinĳs militantes, per commeatum non continuatim præſtitum ante conuentionem [s] profecti,intra indultum [t] temporis ſpatium erunt cum ſuis coniugibus & liberis à conuentione ſecuri:ab indictionibus etiam publicorum & ciuilium munerum, etiam poſt [v] completam militiam excuſatiõe [x] potiãtur:ſup domibus quoq́,

det,parũ proficit.

k Inſequentibus. vna dictio.

l Illũ. extra numerum ſtatutum hactenus conſtitutum.

m Proximo.hic eſt primus ordo.ſ. proximus, melloproximus ſecundus,adiutor tertiusvel pars ſecundi. Nam diuerſi ſunt gradus militantiũ:vt in prin. huius l.& fa.in authen. de ſan.epi.§.pro cõſuetudine.coll.ix. & in auth. ſcriptũ exemplar. ſed hodie hoc datur alĳs:vt.ĩ.eod. l.ſi quis.

Militãtes diuerſi ſu gradus.

n Quod ſi quis.ſ. de ĳs, qui ſunt vltra ſtatutũ numerũ. & facit.ſ.de cõdi.inſer. l.pe. Arg.contra.ff. quis or.in bo.poſ.l. iiij.Itẽ facit in decre. vij.q.j.c.eos ſacerdotes.Itẽ arg. contra.ĩ. de nũera.l.nulli. Itẽ facit.ĩ. de pala.l.vj. & de agẽ.in re.l.j.& ſ.de potio. ad munera.l.j. & de cõſu.l.j. &.ĩ.de eroga.mi.anno.l.iubemus.

o PRoximos. Literataque. militia. militãt nãque patroni cauſarũ &c.vt.ſ.de aduo.di. iudi.l.aduocati.

p Comitem. hic comes erat ꝓximus ſcrinĳ diſpoſitionũ. nam proximus erat & comes.

† proxi

q Saluis.ſic.ſ.l.iiij. &.l.iubemus.in fi.et ſ.tit.j.l.j.&.ĩ.de pri. eo. qui ĩ ſac.pa. mil. l.j.&.iij.&.ſ. de præpo.ſac.cubi.l.ij.et de ſilen.l.iij.

r INſacris.militãs in ſacris, ſi habita licẽtia ad tẽpus:non cõtinua.i. perpetua, interim cõueniẽt coram cõmuni iudice. ſed poſt ꝓfectionem ante reuerſionem excuſatur, ſed ſuus iudex eſt.ĩ.e.l.ĩ ſacris. Itẽ & à muneribus.

s Ante conuẽtionem.i. antequam cõtetur. Accur.

t Indultũ.i. añ cõmeatũ.ff.de iudi.l.ij. §.in omnibus. & facit.ſ.de comi.conſiſto.l.ij.et de ſilẽ.l.ne ad diuerſa. Accur.

v Poſt. non ſolum ea durante.

x Excuſatione. dictorum munerũ. & facit

& facit. ſ. de præpo. ſac. cu. l. ij.

a Metatorum. de hoc habes. j. de metatis.

b HAc parte. id eſt, inter militantes in ſacris ſcriniſs principis. nam ſecus in militãtibus in ſcriniſs inferiorũ, vbi pauciores adſũt: vt. j. eod. l. comperimus.

c Antiquarios. Forte ſenes. Accurſius.

Officia duo non debet qs habere.

d Duplici. Nota duo officia non debere haberi. ſic. ſ. de aſſeſ. l. fi. & ff. de off. aſſeſ. l. pe. & ad muni. l. libertus. §. præſcriptio. & in authẽ. vt iu. ſine quoquo ſuf. §. illud. &. j. de agen. in rebus. l. pen. §. illi. & qui milita. poſ. l. eos. Accur.

e Geminis. faciendo ſe ſcribi in diuerſis officijs. Accur.

f Occupentur. alias aucupentur, id eſt, non debent aucupari plura commoda: qd' eſſet per hoc quod habent plura officia illi, qui ſunt collaturi in vnũ ſcilicet officium, & nihil reliquis &c. id eſt ille, qui debet tantũ vni intendere, non quęrat plura. alias eſt occupentur à ſe, ſcilicet in ſe diuerſa officia collaturi &c. & idem eſt ſenſus.

g SI quis. Subrogatus. quod dic vt no. ſ. eo. l. vnicuique. circa prin.

h Cõſequantur. quod ergo olim per l. ſ. vnicuicq; . §. illũ. dabatur diuerſis gradibus: hoc hodie datur certis pſonis: vt hic. Vel dic quod illa ſecundũ hanc loquebatur. et no. pro ſolatio. ſic inſtit. ad Tertyl. §. j. item no. acquirendo. ſic. ſ. de pig. l. vlt. & Authẽ. ibi poſita.

i Cõtra cæteros. ſcilicet filios non hęredes. & not. ordinẽ hunc ſeruari ſicut diximus. ff. de leg. ij. l. cũ pr. §. à te. Vel dic cæteros, ſcilicet etiã cunctos alios creditores, quauuis tempore priores: vt. ſ. de pigno. l. vlti. & qui potio. in pigno. l. di-

quas in prouinciſs poſsident, metatorum [a] moleſtia liberentur.

Militantes in ſacris ſcrinijs principis debent eſſe. lxij. ſuper epiſtolis uerò. xxxiiij. ſuper libellis conuentionalibus. xxxiiij. & quatuor, qui ſunt omnibus prædictis ſeniores: nec duplici officio fungi poſſunt. Bar.

Idem Auguſtus. X.

HAc parte[b] ſtatutos memoriales p̃cipimus eſſe in ſcrinio quidem memoriæ ſexagintaduos, epiſtolarũ verò trigintaquatuor, libellorũ quoque trigintaquatuor, antiquarios[c] †verò, qui habentur in ſcriniſs memoriæ, nũquam minus eſſe, quàm quatuor. ſuprascripti aũt memoriales nullo modo duplici [d] fungantur officio, nec geminis [e] chartis irrepſerint: vt non occupentur[f], plura in vnũ ſe commoda collaturi, nihilq; reliquis relicturi.

Si militans in ſacris ſcrinijs deceſſerit, & in eius locum fuerit alius ſubrogatus: ſalarium ei debitum inter creditores diuiditur hæreditate nondum adita, ſalua tamen priuilegiorum prærogatiua. ea uerò adita ſalarium hæredibus debetur pro præterito tempore, & etiam reſidui temporis. Bar.

Imp. Zeno A. XI.

SI quis in ſacris noſtris ſcriniſs, id eſt, memoriæ, diſpoſitionum, epiſtolarum, & libellorum, ſtatutis iam connumeratus, ab hac luce fuerit ſubtractus: ab eo, quicunque, vtpote vacante loco, de ſubſtitutis in ſtatutorum conſortio fuerit vltimus ſubrogatus[g], pro ſolatio vel ſuffragio proximi, definitam, ſacræq; conſtitutioni diuæ memoriæ Theodoſij & Valentiniani principum inſertam quantitatem defuncti hęredes & ſucceſſores vel liberi eius ſeu creditores, qui fœnus cum mortuo pro ſtatuti loco ei acquirendo contraxerint, conſequãtur[h], ita ſcilicet, vt ſi hęreditas vel ſucceſsio defuncti minimè fuerit ſuſcepta vel adita, tales perſonæ, id eſt, creditores qui dem contra cęteros[i] prærogatiua ſibi ſeruata: liberi autem vel agnati ſeu cognati non hęreditatis, ſed priuilegij nomine ſimili mõ huiuſmodi ſummam percipiant, ſibiq; petere ac vendicare permittantur: nullius machinatione huiuſmodi noſtra diſpoſitione retractanda ſeu violanda: maximè cùm [k] viros etiam pro tẽpore ſpectabiles eorundem proximos ſcriniorum, ſi quis eorum ante completum proximatus actum morte præuẽtus ſit, ad hæredes ſucceſſoreſq; ſuos reſidui temporis proximatus ſolatia ſine quadam imminutione tranſmittere nõ dubitetur.

Militantes in ſacris ſcrinijs & eorum parentes, uxores, liberi, coloni, adſcriptitij, & ſerui eorum ciuiliter & criminaliter coram officiorum magiſtro ſunt conueniendi: & ſi in prouincia conueniuntur, ſatiſdare non coguntur de iudicio ſiſti, licet immobilia non poßideant: ſed eorum iuratoriæ cautioni committitur: & nomine ſportularum nihil ſoluent. nam executoribus agentium in rebus unum ſolidum præſtabunt: & cum ingrediuntur iudicium dicti magiſtri, ſoluent ſolidos duos: & pro editione actorum notarijs dimidium ſolidum, & ſi litigãt coram delegato uel arbitro, eiſdem nomine ſportularum unum ſolidum tantùm præſtabunt. pro omnibus uerò alijs in iudicio agitandis tertium ſolidum tantùm, & ſi non coram magiſtro, ſed coram alijs iudicibus maioribus ſuper annonis ciuilibus, tutela uel curatione, uel nuntiatione noui operis conueniantur: illos ſumptus facient in tali iudicio, quos facere tenebantur coram officiorum magiſtro. Si uerò conueniantur coram præfecto, uel fiſci patrono aut urbis tantũ præfecto, uel apud architectos, illos ſumptus præſtabunt nomine ſportularum, quos coram arbitris præſtare tenentur, & non ultrà. & habent locum prædicta ſiue per ſe, ſiue per procuratorẽ litigent, & ad prædictas ſportulas tenentur, cũ proceſſus ordinariè agitatur in ſcriptis: ſecus ſi extraordinariè. Item dictis militantibus donec militant, & etiam depoſito officio priuilegia data ſunt ſalua: & ob æqualitatem in iudicijs obſeruandam priuilegia eis competentia circa præſtationem ſportularum ad aduerſarios porriguntur. Item mutatione loci priuilegia eis ceſſa non perduntur. Bar.

Idem Auguſtus * magiſtro officiorum. XII.

IN ſacris ſcriniſs [l] militãtes, & parentes[m] atque vxores eorum, necnon liberos, ex ſententia tantummodo tuæ celſitudinis [n] criminales & ciuiles intentiones agẽtium excipere iubemus: inſuper etiã colonos, ſeu adſcriptitios, & ſeruos[o] eorum in hac regia vrbe degẽtes, eodem beneficio potiri: fidei pro tempore adiutoris viri ſpectabilis, proximi, vel vnius ex ſtatutis, cõmittẽdos[p]: ita, vt ſi in prouincia quicunq; memorialis repertus fuerit, iuratoriæ cautiõi cõmittatur: vt etſi[q]

uerſi. Sed hodie ita demum ſi ad hoc eſt mutuata: alias nõ prefertur alijs: vt in authen. de æqua. do. §. quia vero. colla. vij. & de exhi. §. optimum col. v.

k Maxime cum. Accipe ſine non dubitetur viros &c. ſi ergo datur hæredibus ſalarium, ergo & hoc lucrum: ad quod . ſ. de dome. l. fi. &. j. ti. j. l. iij. & de primipi. l. j. &. ſ. de inoff. teſt. l. omnimodo. & de aduo. diuer. iud. l. poſt duos. §. j. & in authent. de exhiben. §. optimũ. & devar. & extraor. cog. l. j. §. penulti. & j. de ero. mi. an. l. per hanc. Item no. quod aliquid habent filij, non vt hæredes patris: ſed vt liberi. ſic ſ. de lati. lib. tol. §. ſed & ſi ſub conditione.

Filijs aliquid non tãquam hæredibus, ſed vt filijs competit.

l IN ſacris ſcriniſs. ſcilicet principis: quæ ſunt tria, vt in titulo notaui. Accurſius.

m Parentes. trãſit ad ſuperiores priuilegium. ſic. j. titu. j. l. fi. et. j. de caſtren. l. fi. §. hoc autem. Sed cõtra. ff. de ſena. l. j. in fin. Solu. vt ibi. Accurſius.

n Tuæ celſitudinis. magiſtro officiorum loquitur: vt ſ. de ſilen. l. penul. & dic ſententia citatoria. ſic ſupra de epiſ. & cler. l. cũ clericis. & de arbi. l. qualem. & dic ſtatutis, vt ſupra eodem. l. vnicuique.

o Seruos. ĩ his ſpecialevt in ſeruis principis: vt. ſ. vbi cauſę fi. l. fina.

p Committendos. dictos militantes, & eorum familiam: & hoc in vrbe: ſed in prouincia iurabunt: vt ſubijcit. Accurſius.

q Etſi. id eſt, quãuis. alias contra. ff. qui ſatiſda. cogan. l. ſciẽdum. & de hoc loquitur

loquitur instit. de satisda. §. sed hodie, & facit. ĩ. de prin. agẽ. in re. l. fi. & de priui. scho, l. fi.

a Fidei. scilicet cautioni iudicio sisti. Accur.

b Eius. memorialis in prouincia: & conuenient ibi coram de legato à magistro officiorum, vel prẽside prouincię; argumẽtum. s. de episcop. & cler. l. omnes qui. j. &. ij. respon, &. j. §. dimidiam. & facit. s. de dignit. l, quoties. &. j. de agen. in re. l. fi. Accur,

c Quantitatem. Repete iubemus: vt ecce & execu. &c,

d Attribuendis, magistro officiorũ, qui assumebatur de schola alia: vt defensor ciuitatis de schola præsidis: vt in authen. de defen. ciui. §. ex prouinciali. collatio. ij, Item dicitur executor hic, qui facit partes in iudicio comparere: vel aliter & proprie: vt, s. de exe. rei iud. l. executorem.

e Singulos, scilicet proximos conuentos.

f Duos solidos. nõ aperit cui dẽtur. quidam dicũt ostiarijs. Vel dic ipsi præfecto. argumẽ. in authent. de iudic. §. ne autem. &. j. proxi, & l. si ad arbitrum. & dic solidũ, id est, aureum: vt iistit. de pœ, te. li. §. fina.

g Gestorum. id est, eorum, quæ agũtur in iudicio. Accur.

h Arbitrum. i. delegatũ. vel proprie: vt in auth. de iud. §. appellatiões. col. vj.

† proflagitare

i Exceptoribus. id est, notarijs.

k Eum. conuentũ coram arbitro.

l Executores. scilicet aliquos ab his coram arbitro conuentis.

m Dimidia. Nota minus præstatur, si conueniatur in prouincia, quam si Romæ. sic. s. de episc. & cler. l. omnes, §. ij, & iij.

n De ciuilibus. & de his habes. s. de diuersis præscrip.

o Eos. militantes in sacris scrinijs: alias eorũ familia, sed quo modo hoc, cũ corã magistro officiorũ tantum debeãt conueniri, vt in prin. huius, l. Respon. spõte, vel speciale in talibus, vt certos habeant iudices. vt. j. de pala. l. viros. Accursius.

non possideat immobilẽ substantiam, serui nihilominus et coloni ad eum pertinentes, fidei [a] eius [b] tradantur. Modum insuper sportularum, ad mediocrem deduci quantitatẽ [c]: & executoribus de schola agentium in rebus attribuẽdis [d], vnum solidũ singulos [e] vsq; ad finem negotij: procq; ingressu in iudicio tuę magnitudinis quolibet modo faciendo, duos solidos [f]: & pro editione gestorum [g], exceptoribus dimidiam solidi partem: & si apud arbitrum [h] negotiũ ventilari contigerit, ipsi quidem arbitro vnum solidum, & nihil amplius: exceptoribus [i] autem eum [k] obseruantibus, tam pro ipso, quod implere videtur ministerio, quã pro editione gestorum, seu relationis vel definitionis, tertiã partem solidi præbere sancimus: nec pro tempore virum spectabilem fisci patronum, vel executores [l], quibus in minuendis litibus solicitudo iuncta est, quicquam ab eis exigere, seu profligare† concedi: dimidia [m] scilicet expensarum, quas in iudicio tui culminis à memoratis personis præberi statuimus: portione in iudicijs prouincialibus ab his agnoscenda: ita, vt sic de ciuilibus [n] annonis, vel tutela, seu curatione, vel noui operis nuntiatione litem eos [o] subire contingat: in maiore [p] quidem iudicio ad similitudinem sumptuum, quos in iudicio eminentiæ tuæ pendere præcepti sunt, apud virum clarissimum præfectum annonę, seu fisci patronum [q] vrbicarię magnificæ præfecturæ, vel archi tectos [r], pro modo eorũ, quæ super arbitris & litibus apud eos exercendis superius statuta sunt, soluentes expensas, nihil amplius agnoscere seu dependere cogantur. Quæ oĩa custodiri iubemus: siue per se, siue per procuratores, aut etiam defensores [s] lites exercere maluerint. Hoc si prolata scriptis sententia [t] moniti sunt. Si verò ex depositiõe [v] seu aliter quis eorum conuentus fuerit, nihil eum vel scrinioviri clarissimi adiutoris [x], vel cuilibet alij nomine sportularum offerre compelli, omnibus antelatis [y] priuilegijs, quibus postea [z] per anteriores diuorum principum sanctiones defenduntur, in persona tam eorum, qui adhuc militant [a], & qui postea eandem militiam sortiti sunt: quã eorum, qui prædictam militiam gradu vacante [b] †iam deposuerunt, vel postea deposuerint, seruandis: vt eorum commodo ipsi quoq; vnà cũ vxoribus & liberis, colonis præterea & seruis proprijs, perfruantur. Et quoniam† in cõtrouersijs, quas in iudicijs moueri contigerit, equalitatem litigatoribus volumus seruari & aduersarijs eorum: pro sumptibus & expensis similem antelatorũ beneficiorum prærogatiuam custodiri [c], propter hanc etenim causam & viros deuotos memoriales non tantùm agendo in quolibet iudicio, sed etiam actiones ab alijs ingerendas excipiendo, priuilegijs à nobis indultis potiri decernimus: ijs videlicet, qui militiam virorum deuotissimorum memorialium gradu solito [d], deposuerunt seu deposuerint,

p Maiore. scilicet illustrium vel spectabilium: quia separat spectabiles cum dicit &c. Accur.

q Patronum. ex curia præfecti erat electus patronus fisci, q audiebat de his causis, vt iudex. Accur.

r Architectos, *iudices de rectis cognoscẽtes: vt super nũ tiatiõe noui operis: alias summi magistri tectorum vocabantur, vt consulerent. sic in authẽ. de non alie. §. quod autem. Al.

* Architecti quidem nulli ces non sunt sed fabrorum principes summatesq;, ex quorum renuntiatione iurata in causis damni infecti darique, & operis noui simulibusque, quæ artis mechanicæ operam desiderãt atque peritiam solet iudex sententiã ferre, nisi ipsis hmõi cognitio demãdata sit, aut excompromisso data.

s Defensores. procurator actoris, defensor rei. vel procurator cum mandato rei, vel actoris, defensor scilicet rei sine mandato: & hoc in ciuili, nõ in criminali: vt. ff. de publi. iudi. l. pe. §. ad crimen.

t Sententia, citatoria: vt puta per album, vel per scripturam missam sibi, vt veniat.

v Ex depositione. quia actor dicit, quod petit & notarius scribit: vel tantum verbis dicit: & sic extraordinarie: & tunc nihil debetur. & sic est argumẽ. quod iudex mediusnihil accipiat de decimis, quando extraor. agitur.

x Adiutoris. de curia magistri officiorum erat.

y Omnibus antelatis. ante hanc legẽ per alias leges huiusmodi.

z Postea. id est, postquã fuerint cessa.

a Militant. de his, qui tempore priuilegij militãt: vel postea cœperũt: vel dic sunt. i. erunt.

b Vacante als gradu vacãte: als genere vacante perfruantur. sic. s. de silen. l. fi. in fi. cum concor.

c Custodiri. & ideo eorum aduersarij nõ dãnificantur, idcirco habeant agẽdo vel defendendo. & not. æqualitatem in iudicijs seruandã, sic. s. de fru. & lit. expen. l. fi. & de postulan. l, prouidendum. &. j. de re mili. l. fi. §. ita videlicet. et. ff. de re iudica. l. nõ tantũ. &. s. cõmuni diui. l. penul. & in arbitris: vt. ff. de arbit. l. si cũ dies. §. pen. & in partis: vt. ff. p socio. l si socius pro filia. ar. contrà. ff. de act, emp. l. Iulianus. §. penul.

† vocante

† Concord. c. in iudicijs. cum sua glo. circa medi. extra de reiur. & in cap. per tuas. iuncta glos. super verbo, excellentiores. extra de simon.

d Solito. alias soluto. & facit ad prin. l. s. de comi. cõsi. l. ij. et de silen

de ſilentiarijs.l. pen. &.§.vt omnes tam ci ui.l.j.& in authẽ. de litigioſis.§.ad exclu dendas.colla. vij. & j.de caſtren.l.fina.& j.de princi. agen. in rebus.l.fina.Item ad fin.§.de pri.ſcho.l.ij. Accurſius.

a Domicilium. Ex differentia enim locorum &c.vt.§.de tempo.in inte.reſtit. l.fina. Accur.

b Præſtita.in.l.quã non habemus.

c Omperimus. Diſpoſitũ. in l.quã non habemus.

d Tuæ.quæſtori lo quitur: vt.j.l.fina. Accurſius.

e Duodecim.§.e. l. hac parte. contra. Solu.vt ibi. Alij, qa ibi ĩ memorialibus, hic in adiutoribus. Accurſius.

f Numerum. No ta duas ſcholas ſeu numeros memoria lium adiutorum.

g Longum.id eſt, longe, cũ memoria les debeant eſſe plu res.

h Numerus.ſic in auth.de referen.col. iij.& de menſu. ordi nãdo.clericorũ.etvt determinatus ſit nu merus cler.in princ. col.j.&.§.de ſa.ſanc. eccle.l.non plures.

i Laterculenſis. gradus quidã in ſcri nio * memoriæ de poſitionum princi pis. Accur.

k Alijs.ſcilicet li bellorum,vel epiſto larum: quod dic vt in titulo.

l Proximi.id eſt, ĩ dictis gradibus fue runt incorporati.

m Inter. hoc con tinet ſubſcriptionẽ quod inter adiuto res ei, quem pro ſe ſubrogat.

n Temporum. ſic.j.de priuileg. eo. qui in ſac.pa.l. fina. Accurſius.

o Meruit.i. qui di ceſsit ab adiutorib⁹ ĩter quos erat prior: nunc eſt vltimus in ter memoriales: ſed ſubrogatus ab eo in ter adiutores erit pri mus inter eos,ſi mo do ordo temporis li bellorum ei dederit: quia prçcedentes eũ ſunt mortui: ne ob ſtet.§.eodem.ibi,qui

etſi quietis amore per prouin cias domicilium [a] fouere ma luerint: omnibus nihilomi nus priuilegijs,quæ huiuſmo di perſonis per ſacratiſsimam legem nuper promulgatam à noſtra liberalitate præſtita [b] ſunt, muniendis, & eorum commodis atque auxilio po tituris.

Numerus adiutorum primò determinatus, & poſtea per ambitionem ampliatus, eſt ad primum ampliatum numerum poſt præſentes adiutores reducendus. Et ſi unus ex dictis adiutoribus fuerit incorporatus inter ſcriniarios memoriales libellorum uel epiſtolarum, poteſt alium coadiutorem loco ſui ſubrogare: dũmodo quæſtori in ſcriptis, uel per libellum notificet nomẽ, tempus, & meritum ſubrogati, & quæſtorum ſubſcriptio apponatur: & adiutor talis ſubrogatus remanebit in ordine, qualis tempore dati libelli fuerat, Quod etiam in dignitatibus obſeruatur, & hoc dicit tota lex, ſecundum Ioã. de Plat.

Imp. Iuſtinianus A. XIII.

COmperimus diuinitus q dem pridem fuiſſe diſpo ſitum [c] viros deuotos adiuto res tuæ [d] magnitudinis, certo eſſe numero,nec ad huiuſmo di nomen vel operam plures licitum eſſe aſpirare, quàm in ſcrinio quidem ſacræ memo riæ duodecim [e] tantùm: ſepte nos verò in duobus reliquis ſcrinijs, id eſt, ſacrarũ epiſto larum, ſacrorumq; libellorũ: ſed poſterioris licentiam tem poris ſupra modum indulgẽ do ambitionibus, diſturbaſſe rei merita, ac multitudinem diuulgaſſe,vt inter memoria lium & adiutorum numerũ [f] non longum [g] penè interſit. Sancimus itaq; reduci eis ac renouari ſtatutũ ordinis ter minum: non vt eximãtur ad iutoribus ij, qui præter præ dictam diſpoſitionem in præ ſenti exuberant: ſed vt inter ea omnibus alijs interdicatur ab affectando hoc nomen, do nec exeuntibus ſingulis ac re cedentibus decreſcere poſsit vetita conglomeratio, legiti muſq; iã reſideat numerus [h]: non prohibendis viris deuo tis adiutoribus deſiſtentibus ab eodem officio, cùm vel ad laterculenſis [i] gradum in ſcri nio ſacræ memoriæ prouecti fuerint, vel ſecundum locum obtinuerint, in duobus alijs [k] ſcrinijs, poſtquam proximi [l] creabuntur: licet nondum re dacta ſit quantitas priſtina: ta men alios pro ſe, quos elege rint, ſubrogandos,adiutores petere, qui poſteriores erunt cæteris. Illud etiam diſpo nendũ duximus,vtpote non nullis anterioribus exemplis ſubnixum,necnon iuſtitiæ cõ gruum,vt ab ijs, quibus con ceſſum eſt adiutorũ agmini pro ſe ſociare: libellus offera tur viro illuſtri pro tempore quæſtori,petendaq; eius ſub ſcriptio,tempus,atque homi nem, necnon etiã rem ipſam continens: id eſt,quòd inter [m] adiutores ei,quem pro ſe ſub rogat, mereri permiſſum eſt: ordinandis videlicet ijſdem adiutoribus pro ratione tem porum [n],quibus libelli porre cti ſunt: vt etiam ſi in memo rialium matricula inferiore lo co ſit, qui prior in adiutori bus meruit [o],adiutor quidem habeatur ſuperior: memorialis verò poſterior pro vtriuſq; ordinis modo, vel diſcrimine. qđ etiam in alijs quoq; penè omnibus officijs [p] ob ſeruari dignoſcitur.

Adiutores cùm conueniuntur ſine reſcriptis, eorum nomen uoce ſola ſufficit demõſtrari: aliàs tam in ſcriptis, tam in cauſa, quàm in actis eſt demonſtrandum. Item ſi adiutores commeatu accepto ſe abſentauerũt: durante tẽpore abſentiæ integrũ debent habere ſalariũ, ac ſi præſentes eſſent. Bar.

Idem A. Proculo. XIIII.

HAc lege ſancimus,ſi quando adiutores vi ri magnifici pro tempore quæſtoris ſacri noſtri palatij, in accuſationem ciuilis cauſæ vel criminalis deducti fuerint: ſtrictum iuris, & in tegritatis congruum ordinem conſeruari: vt ſi ſine ſcriptis conueniendi ſint, nomen eius præ cipientis [q] ore deſignatum eſſe ſufficiat. Sin aũt ſcriptis in querimonia vnus adiutorum, aut plu res forte ferendi ſint: monumenta [r] ſententiarũ in perſona tantummodo conueniendi adiuto ris prçcedentium, æquum & iuſtum initium fu turo præſtent certamini. Et quoniam probatio nibus [s] & exemplis potius,quàm indecoræ con ſuetudini decet indulgeri: quod in vniuerſo de uotiſsimorum ſcrinio libellenſium † euiciſſe monſtratur, id in adiutores ſacræ memoriæ, ſa crarum etiam epiſtolarum transferendum cen ſemus: vt qui liberam proficiſcendi licentiã pro nuntiatione commeatus adepti fuerint, ſine

poſteriores erant cæ teris. Vel dic quod memorialis vltimus ſit adiutor: & pote rit eſſe primus. Idem ſi deſinant præcedẽ tes.ar.j.l.prox.& ſic duo habent officia: quod contradicit.§. l.hac parte.niſi dicas quod hic quaſi vnũ reputatur, cum ſint circa idem.

p Officijs. puta in ſcrinijs pricipũ. Vel dic etiam in ſcrinijs aliorũ magiſtratuũ. nam & alij habẽt: vt j.l.proxi.

q HAc lege. Pre cipientis. id eſt, agentis vel accu ſantis.

r Monumenta. id eſt, ſcripturæ ſen tentiarum prçceden tium, ſcilicet conuen tionalium.& facit.§. l. in ſacris. §. hoc ſi prolata.& de digni. l.quoties.

s Probationibus. aĩs procuratiõibus, alias prouocationi bus,id eſt, ꝓcuratio nibus,quibus homi nes vocantur ad ius: & ſic ſunt duæ par tes. Accur.

Deductione.

Officia duo regulariter quis habere non poteſt.

† Libellen ſes hic, quos alibi libel lorum ſcriniarios ait.

*Quod certè [tri]plex eſt, né[m]pe memora[bi]lium, ſacra[ru]m epiſtola[ru]m libello[ru]mq; conuẽ[ti]onalium, & [co]gnitionũ, [at]q; rationa[li]um, vt infra [e]o. l. certe. ex [q]ua facile eſt [d]eprehende[re] laterculen[ſ]em eũ dici, [qui] ſcrinio ſa[cr]æ memoriç [pr]æfuit, quiq; [al]ijs duobus [ſcr]iniarijs ma[i]or ſit, vt ibi [id]em dicitur. [Scr]inium au[te]m intelli[ga]s (ne quid [fal]ſeas) plure [...]a atque ar[...]rium quo [...]mẽtaria [lit]erariaque [mo]numenta [...]da atque [ſe]ruari io[...]t vide[re] licet apud [...] ann. [...] pandect.

Absens causa studij, cõmeatum habere debet.

a Deductione. videtur adesse, qui abest licito commeatu, quo ad prębendam. & sic facit pro clericis absentibus. Item quo ad priuilegiũ vt. ŝ. eod. l. in sacris. alias sec⁹: vt. ŝ. de domesticis. l. iij. & de episco. & cler. l. si qua per calumniam.

b Fuerint. facit supra, l. proxi. &. j. l. proxi. ℈. illo.

c CErte. Prima. Hæc est. ŝ. eo. l. comperimus.

d Adiutorum. i. adiutoriorum * syncopa. sic. ŝ. de prępo. laborũ. & sic in hac lege frequenter ponitur. Accur.

* nugatur Accur. si modo expendas qd velut Imper.

e Laterculensis. Hæc omnia exponevt in dicta. l. comperimus.

f Habeant. subrogantes: nõ autem dicas, quod vnus habeat duo officia: vt ŝ. eo. l. hac parte. vel dic vt not. in. d. l. cõperimus.

g Altera. hoc est Græca. Accur.

h Diminutionẽ. nam cum multi erãt supra numerum, nõ poterant minui: sed liceat cuilibet senivl morboso. Accur.

i Venditioni. qa fingens vel nõ fingẽs ægritudinẽ vẽdebat locum subrogato.

k Adepti fuerint. vt. l. comperimus.

l Secunda. scilicet Græca, quam nõ habemus.

m Illo. facit. ŝ. l. p. xi. ℈. fina.

n Addatur. vt sic vltra numerum.

o Sanctionis. scilicet Græcæ. Sed ar. j. tit. j. l. pe. Item facit in auth. de defen. ci. ℈. nulla. col. iij. & vt iudi. sine quo. suffra. ℈. nulli. coll. ij. & de man. princi. ℈. eos autem. colla. iij. &. ŝ. de assess. l. nullus.

p DE AGENTIBVS IN &c.

Hi sunt, quibus electionum cura mandatur: vt. j. de decu. l. vlt. & erant plures diuisi p diuersos numeros: vt. j. l. iij. & quilibet numerus habebat præpositũ: vt ŝ. de offic. ma. of. l. j. & dicebantur principes: vt. j. tit. j. per totum. nam de illis ibi dicit. Accur.

qualibet stipendiorum aut emolumentorum deductione[a] peregre degant. Etenim pro tempore viris clarissimis proximis, & melloproximis, aut eorum adiutoribus, absentiæ causa vel offerre de suo proprio, aut ex annonis seu stipẽ dijs quicquam relinquere cogendis: quanuis Ianuarias calendas indultum excedat spatium, & intra se festum diem contineat. Ad hoc illud obseruari sancimus, ne alius adiutor propter quãcunq; ambitionẽ ijs, qui in præsenti sunt, vel post eorum diminutionẽ adeatur, licet in veterem numerum redacti fuerint[b].

Adiutores sacrorum scriniorum etiã supernumerati possunt alios subrogare loco ipsorum, ut ipsi assumantur inter scriniarios collegiatos: nõ autem propter morbum, uel senium, uel aliã necessariam causam, constitutione hoc permittente hac in parte correcta. Barto.

Idem Augustus. XV

CErtæ quidẽ sunt dispositiones nostri numinis, quas super adiutoribus viri illustris pro tẽpore quæstoris nostri palatij, quorum obsequio res agitur quæstoria, dedimus. quarum prima[c] quidẽ ad supplicationem eorũdem adiutorum[d] emissa, numero eorum, qui erant illo tempore, quo preces nobis obtulerũt, neq; aliquem eximi, neq; addi præcepit, præterquam si quis eorum, vel ad laterculensis[e] gradum in scrinio sacræ memoriæ, vel ad secũdum locum in duobus alijs scrinijs: id est, sacrarum epistolarum, sacrorumq; libellorum & cognitionum prouectus fuerit. Nam his licere desistentibus ab adiutoris officio, alios pro se, quos voluerint adiutores subrogare, vltimum locum in ijsdem, adiutoribus obtenturos, licet superiorem in memorialibus habeãt[f]. Altera[g] verò per sacram pragmaticã facta est, per quã excelsæ memoriæ viro Proculo suggerente præcipimus, illos etiam adiutores posse in suum locũ alios inducere, qui per aliquẽ fortuitũ casum minus implere suum officiũ valeant, veluti senium, vel morbũ, vel aliã necessariã causam. qđ ex ipsorum adiutorum petitione idẽ magnificæ memoriæ Proculus ad nos retulit. Sed in præsenti ab alijs memorialibus tã in scrinio sacrę memorię, quã in cæteris duobus, sacrarum epistolarum, sacrorumq; libellorum & cognitionum relatis, adijci comperimus, diminutionem[h] eorundem adiutorum impediri per memoratam pragmaticam sanctionem, & insuper venditioni[i] quodam modo memorati officij locum introductum esse, quod ne decætero fiat, præsentem sanctionem ad tuam magnitudinem mittimus: per quam iubemus illis tantùm permissum esse secundum prius nostræ serenitatis rescriptum alios in suum locum subrogare, qui vel laterculensis gradum in scrinio memoriæ, vel secundum locum in alijs duobus scrinijs adepti fuerint[k], secunda[l] nostra sanctione super hoc capitulo decæterò cessante: nulliq; danda licentia eorundem adiutorum, præterquam si ad memoratos gradus ascenderint, alium pro se eisdem adiutoribus ex quocunque fortuito casu connumerare: vt eo modo ad veterem numerum ijdem adiutores redeant. & xij. quidẽ in scrinio sacræ memoriæ, septem verò in alijs duobus sint. id est, sacrarum epistolarum, sacrorumq; libellorum & cognitionum. Illo[m] videlicet obseruando, ne alius adiutor per quãcunque ambitionem ijs, qui in præsenti sunt, vel post eorum diminutionem, licet in veterem numerum redacti fuerint, addatur[n]. Nam si per mutationem, licet fortuiti casus inciderint, prohiberi disposuimus, multò magis prioribus manentibus alios introduci vetamus: cæteris scilicet anterioris sanctionis[o] capitulis in suo robore permansuris.

q NVllus. ſ. alter quã ille de q̃ dicitur.

r De schola. neq; de extraneis, adeo, q̃ si militauerit in officijs spectabilium, nõ accipiet hic locũ: vt ŝ. de off. mili. iu. l. pe. Obiectione.

TITVLVS XX.

DE AGENTIBVS IN REBVS P.

Nullus de numero agentium in rebus locum mortui per pecuniam debet inuadere: sed in locum eius ille debet succedere, qui in gradu post eum erat proximus, & dignus labore. Barto.

Impp. Theodosius, & Valentinianus AA. I.

NVllus[q] de schola[r] agentiũ in rebus decæterò locum mortui conetur inuadere: sed is, qui ordine stipẽdiorũ, & laborũ merito ad gradũ militię sequebatur, statim atq; illũ facta subduxerint, in eius præmia per-

cipienda ſuccedat, omni obiectione[a] ceſſante.

Agens in rebus deponendus, uel eximendus de libro agentium non eſt per aliquem iudicem, ad cuius officium non ſpectat cognitio contra eos. Bartolus.

Iidem AA. II.

NVlli[b] poſthac ſine noſtræ maieſtatis autoritate diſcigendi[c] agentem in rebus, nulli eximendi[d] pateat copia: niſi probata ſchola, & animaduerſione veteris iudicis[e], & nullam timere debet contumeliam vilitatis[f].

Matricula agentium in rebus non debet eſſe niſi xlviij. quorum quilibet præeſt ducẽtis. circitores uerò debent eſſe trecẽti: & equites quadringenti quinquaginta. Bartolus.

Imp. Zeno A. III.

MAtriculam[g] †agentium in rebus à tua[h] celſitudine confectam admittens, iubemus, ne ducenarij pluſquã xlviij. in ſingulis[i] habeantur in poſterũ: & numerũ centenariorũ ducenti viri: quos vacante tẽpore gradus cõpetentes admiſerint[k]: paricp modo biarchorũ † nomen meritũcp ccl. viri dũtaxat: præterea circitorum[l], ccc. & equitũ. ccccl. impleant. ſit in æternum illa quoque fixa ſtabiliſcp tuę ſub limitatis diſpoſitio: vt ſi quis de numero ducenariorum, quos. xlviij. quotannis[m] eſſe cenſuimus, forſitan de luce migrauerit: laborũ eius fructum ſucceſſores ab inteſtato, vel ex teſtamento venientes, & lucrum diſpenſent[n]: & ita omnibus inter cæteros ſuperſtites potiantur ſolatij, tãquã ſi viuus, qui hæc eadem diu ſperauerat, ſibimet vendicaſſet. Qua de cauſa locum etiam eius ſucceſſorum intuitu vacare[o] cõueniet. Nemo autẽ ſine diuali probatoria, quã codices in ſacro noſtro ſcrinio memoriæ poſiti, debeant inferendã accipere[p], militaribus eiuſdem deuotiſsimæ ſcholę ſtipẽdijs vel priuilegijs potiatur.

Nullus de numero centenariorum uel ducenariorum in rebus agentium noxam cõtrahens in ciuitate Conſtantinopolitana conueniri poteſt coram alio, quam coram officiorum magiſtro in cauſa ciuili uel criminali; quo priuilegio non utitur, ſi extra ciuitatem illam degat, uel depoſito officio. Bartolus.

Idem Auguſtus. IIII.

EX eo[q], quo primũ ducenæ vel centenariorũ gradum[r] in ſchola agentiũ in rebus militantes meruerint, deſinant[s] in ſacratiſsima videlicet ciuitate conſtituti alterius iudicis cuiuslibet autoritate pulſari, vel in alio quolibet examine, pręterquam viri magnifici magiſtri officiorum, & cui forſitan ipſe cõceſſerit, actionibus ſui quiſquam aduerſarij reſpondere. qđ multò magis in criminalibus cauſis obſeruari decernimus. Abſurdum[t] eſt enim, vt in eius ſalutem vel exiſtimationem valeat quiſquam proferre ſententiam, cuius de nulla re poſſit pecuniaria iudicare Huius autem beneficij prærogatiuam ſubadiuuis † [v] etiam, qui pro ſingulis inueniuntur temporibus, deferri iubemus: licet hãc in eorũ perſona more quocp veteri ſeruari cognouerimus: vt tamẽ poſt depoſitũ[x] officiũ memoratũ, ſi nõ inter centenarios numerẽtur, cõmuni iã lege reſpõdere nõ ambigãt. Prædictas aũt oẽs cẽtenariorũ perſonas, in quincijs repertas, cõceſſa nunc ſpeciali fori prærogatiua (niſi publicę executiõis[y] ſolicitudo his iniũcta ſit) vti prohibemus, eoſcp ordinariorum[z] etiam iudicũ pro veteri iure ſententijs obedire præcipimus.

TITVLVS XXI.

DE PRAEPOSITIS AGENTIVM† in rebus.

Imp. Zeno A. I.

AGentes in rebus, qui per ordinẽ[a] conſequi ſolent principatus[b] inſignia: in vnoquoque ſcrinio fabricarum & barbarorum † quaternos ſub ambarum[c] ſolicitudine per annum duntaxat integrum

a Obiectione. alias obiectiõe: aliasobreptiõe. & facit. ſ. de proxi. ſacr. ſcri. l. vni cuicp. &. j. de caſtrẽ. l. j. & in auth. de mo. ſ. ordinationẽ. col. j. &. ſ. de offi. mag. of. l. nemo. & de aduo. di. iu. l. petitionẽ. ſ. qñ autẽ. & de aduo. di. iu. l. fi. in prĩ. &. j. de tyro. l. fin. &. ſ. de muril. l. ſi qs. &. ſ. de ꝓfeſ. l. magiſtros. & ſ. de ſtu. lib. vrb. Ro. l. j. &. ſ. de of. re. ꝓ. l. ſiqs. &. j. de diuer. of fi. l. j. &. ſ. de off. præfect. vrb. l. fi.

b NVlli. ſ. iudici.
c Diſcingẽdi. i. deponẽdi. ſic. ſ. de agr. & mã. l. iij. Acc.

d Eximendi. à matricula ſeu libro, in quo noĩa eorũ erant ſcripta: ſedipſa. l. eximit qñcp ꝓpter deli ctũ eius: vt. j. de cõme. l. fi. & facit. ſ. de primice. l. fi. & facit ſ. de decu. l. nemo.

e Iudicis. alicuius.

f Vilitatis. viles vocat alios iudices: vel reſpectu eius agẽtis dicit: quaſi vile ſit timere: vt. ff. de reg. iur. l. vani.

g MAtriculam, i. libru, vbi nomina infra ſcriptorũ erãt deſcripta ꝓ ordinẽ, & fuerãt vocati. Accurſius.

h A tua. magiſtro officiorũ loquit, vt patet. ſ. de off. magi. offic. l. j.

i In ſingulis. hi xlviij. erãt principes dicti: vt hac. d. l. j. & quilibet præerat forte ducentis. Accur.

k Admiſerint. accipe impleãt, qđ eſt j. & hiducẽti ſuũ prĩcipẽ habẽt, qui cẽtenarius dicit: & ſic ſequẽtis numeri quilibet ſuũ. vt. d. l. j.

l Circitorum. circitores dicunt, qbus veſtiarij vel lintearij dant veſtẽ circũferẽdã & diſtrahẽdã: vt ff. de inſtito. l. cuicũque. ſ. j, & dic cp oĩa ſunt noĩa numerorũ militantiũ inter agẽtes in rebus.

m Quotannis. i. ſingulis annis.

n Lucrũ diſpenſent. ſic. ſ. de pxi. ſa. ſcr. l. ſi quis in ſacris. & de aduo. diuer. iudi. l. poſt duos. ſ. j. &

✠ Multa in hanc. l. Alcihic, & Pyrrhu illos vide to.

† Biarchi ſunt, qui ad vitam totius domus principalis neceſſaria redimebant.

Circitores quam ſint.

o Vacare. vſcp dũ debebat durare defũctus, ſi vixiſſet, ne duobus ſalarijs grauaretur reſpub. Ac.

p Accipere. hoc eſt quaſi regiſtrũ. ſic j. de diuer. offi. l. probatorias.

q EX eo. ſ. tẽpore.
r Gradum. Ad quem non ſuffragio ſed labore quis peruenit. vt. ſ. de offi. ma. of. l. j. &. ij. &. ſ. e. l. j.

s Deſinant. alias deſtituãt: et alĩs deſinãt: & alias deſerãt.

t Abſurdum. ſic ff. de pœ. l. capitaliũ. ſ. & vt generaliter. & de ſena. l. qui indignus. ſed argu. contra. ff. de iudi. l. ſolemus. ſ. latrũculator. & facit. j. de ap. præ. prę. l. fi. & de palat. l. viros. & de caſt. l. fina. & de vetera. l. fi. & de diuer. off. l. viros. & de priui. ſchola. l. ij. ff. ſ. de ſilẽtia. l. penulti. Accur.

v Subadiuuis. nomĩa appellatiua quorundam militantiũ inter agentes: vt. j. l. proxi.

x Poſt depoſitũ. j. tit. j, l. principes. cõtra. &. j. eo. l. fin. Solu. vt ibi.

y Executionis. alias executoris.

z Ordinariorũ. ſcilicet prẽſidum: vt ſ. de mod. mul. eos. Accurſius.

DE PRAEpoſitis agẽtium in rebus.

a AGẽtes. Per ordinem, matricula decurrente: vt ſupra, de offic. ma. offic. l. j.

b Principatus. vt fiat princeps agentium: vt. d. l. j. &. j. titu. j. l. j.

c Sub ambarum. id eſt, præponebantur cæteris agentibus: minores tamen erãt principibus: vt hic colligitur: quales erant antiquarij in ſcrinijs memorię: vt ſupra titu. ij. l. hac parte. & hęc ſunt nomina quorũdam numerorum in rebus agentium.

† alias, nouum eſt hic titu.

† alias, barbaricorum. alias, barbariorum.

Militare,

Negotiatores militare non debent.

a Militare. Not. negotiatores nō militare: vt.j. nego.ne mi. &. ſ.de dig.l.ne quis. Item cōductores & procuratores: vt &.ſ.loca. l.fina.

b Duobus officijs. no.ſic.ſ.titu.ij. hac parte. cum concor. Accurſius.

Bonum fuiſſe hactenus prodeſt.

c Laboribus. prodeſt hactenus fuiſſe bonum. ſic. ff.de re mili.l.iij.ſ.is q. &.l. nō oēs.ſ.à barbaris.

d Per ſubſtitutū. ſic.ſ.ti.j.l.iiij.Sed cō tra.ſ.titu.j.l.fi.ſ.pe. Solu.ibi in alio officiali,quā hic.Item facit,quod aliquis per ſubſtitutum facit,et ſuo periculo:vt hic, &.ſ.de epiſ.& cle.l. quiſquis. &.l.ad ſimilitudinē.& de admi.tut.l.decreto. & ad muni.l.qd ergo. & de pol.l.de pollicitationibus.&.ſ.de peri.no.l.fin.& quo quis or.l.fi.& de decur.l.nullus.&.ff.de cōſti. pe.l.qd' aūt.ſ. ſed et ſi quis. Accur.

e HAc. Procuratores. quoſlibet, niſi ſint illuſtres.et.ſ.vt in auth. vt illuſtres.ſ.j.co.v. &.ſ.de procur.l.pe.

f Indulta.vt.ſ.tit. ij.l.in ſacris.

g De eadem ſchola.ſic prædi.l.in ſacris.ſ.j.

h Impertita.per leges quas non habemus.nam leges quæ ſunt.ſ.non dicūt de priui.competētibus poſt depoſitum officiū.et facit.j.ti.j.l.ex agētibus.ſed contra ſ.tit.j.l.ex eo.ibi,vt cū &c. & verbū ibi poſitum ſi non certe &c.vbi ſubaudi,vel ſimiles principes.ſoluit cōtrarium. Acc.

i Conuertere.priuilegia extēdunt:vt ff.de cōſti.prin.l.vl. Itē no.cū dat priuilegiū priuilegiato,nō ideo aufertur primū priuilegiū. ſic &.ſ. de di.l.iij.& ar.ff.de act. & obli.l.Lucio.

Primum priuilegiū per ſuperueniens non tollitur.

k Pro matribus. de matribus et de ſeruis dic,vt no.ſ.ti.ij. l.in ſacris, in prin.

l Quantitatis.facit.d.l.in ſacris,&.j. eo.ti.l.fi.& de priui. ſcho.l.quoties. &.ſ. de ſilē.l.pe.& de excu.mu.l.eā. &.j.qui milit.nō poſ.l.eis.& de priuile.eo. qui in ſacro.l.ij.et.j.de mu. l.ſcriniarios. &.j.de caſtrē. l.iij. &.l. fi.& ff.de lib.ag.l.ſi quis ali.ſ.fi.& de fabri.l. eos qui. &.j.de pri. ſcho.l.hac lege.

m Denarum. i.decem & decem:vt.ff. de leg.j.l.ſi qs teſtamēto.& facit.ſ.de legi. & cōſti.l.ij.in fi.

n DE PRIN.&c. Dic vt.ſ.ti.ij.in titu.

AGentes. Et hoc expone, vt in ti.ſ.tit. j.& dic palmā.i.victoriā & finem laboris.ſic aduocatus habet palmā,cū vincit cām:vt.ff.devar.co. l.j.ſ.& ſi palmarij.

Aduocatus cum vincit in cauſa, palmam habet.

p Principatus. id eſt,vt ſit princeps agentiū in rebus:qd' ſit per laborem,non ſuffragio decurrēte matricula: vt. ſ. de offic.magi.offi.l.j.

q A' principe.i.ab Imperatore: vt non conue

in rebus pro conuentionibus & modo ſportularum executoribus præbendarum, pro quātitate ſumptuum,quæ circa litigia ſibimet ab alijs inferenda,vel à ſe cōtra alios per ſemetipſos, ſeu pro ordinandos à ſe procuratores[e] exercenda,conuenit ab his agnoſci:ac beneficijs, quæ in ſacro noſtro militantibus miniſterio iampridē per diuinas ſanctiones indulta[f] ſunt,perpotiri, & fideiuſſorē idoneum de eadem ſchola[g], nō autem extraneum offerre compelli:ita tamen,vt priuilegia quæcūq; centenarijs ſeu ducenarijs vel chartularijs ſeu viris clariſſimis principibus poſt depoſitam quoq; militiam iam per diſpoſitiones principales imperitia[h], & nunc vſq; obſeruata eſſe noſcūtur,intacta inuiolataq; cuſtodiantur: cùm perabſurdū, perq; temerariū ſit,hanc noſtræ liberalitatem pietatis (quanquam aſtuta interpretatione) nō ad augmentum anteriorum priuilegiorum,ſed diminutionem conuertere[i] concedi,ſimili videlicet forma pro matribus[k] & vxoribus eorum, nec' non etiam liberis ſub eorum poteſtate conſtitutis,nec aliam ſortitis, vel ſortituris militiā, nec' non etiā ſeruis ad eos pertinentibus ſeruanda:ita vt in prouincijs quoq; ſupradictæ perſonæ degentes,ſimili beneficio perfruantur:ſportulas tamen & litium expenſas pro tertia ſuperius enarratæ quantitatis[l] parte ſoluturæ,denarum[m] librarum auri condemnatione aliaq; grauiſſima indignatione ijs feriendis,quicunq; noſtra iuſſa quolibet modo,ſeu tempore violauerint,ſeu violari conſenſerint.

Agentes in rebus, & eorum ſerui,uxores & liberi ſiue agant per ſe, ſiue per procuratores eorum, ſiue conueniantur,habent circa ſoluendas ſportulas priuilegium,quod habēt in ſacris ſcrinijs militantes:nec coguntur dare fideiuſſores extraneos de iudicio ſiſti: ſed ſufficit fideiuſſor de ſuo numero in rebus agentium: & per hoc priuilegium non derogatur alijs priuilegijs eis conceſſis. Ioan. de Pla.

Imp. Anaſtaſius A. II.

HAc ſaluberrima ſanctione decernimus, agentes procedentes gradatim ſubire, hac in æternum valitura lege decernimus: exceptis videlicet vniuerſis negotiatoribus quodlibet mercimonium per ſe gerentibus, interpoſitásve perſonas,cùm eis antè ſacratiſſimis conſtitutionibus interdictum ſit militare[a]: exceptis nihilominus ijs,qui poſſeſſionum alienarum ſolicitudinem procurationē ve ſuſceperint. Eos enim ad hæc officia volumus aſpirare,quorum labores ſcholæ agentium in rebus teſtimonio comprobantur. Illi quoq; ſunt ab hac liberalitate noſtrę manſuetudinis excludendi, qui cùm ſcholæ eidem ſociētur in ſacris ſcrinijs, quibus viri ſpectabiles primicerius & tertiocerius præſunt, adiuuantes eos, publicarum chartarum tractatibus occupantur: & duobus officijs[b] operam ſuam adhibere non poſſunt. Nam præter emolumenta, quæ de prædictis ſcrinijs conſequūtur,principatus etiam ſolatio debent eſſe contenti. Quòd ſi morbo, vel ætatis ſenio capti, & imperiti huiuſmodi rerū, vel quocunq; alio vitio præpediti, per ſe memorati officij curam ſubire nequiuerint,cōſideratis præcedentibus eorū laboribus[c], per ſubſtitutum[d] chartularium eiuſdem ſcrinij, cui præfuturus eſt, ipſe idoneum, & tam moribus optimis præditum, quàm ſcientiam peritiamq; rerum habentem, electione ſua, ſuarumq; periculo facultatum, præfatum munus eos implere præcipimus.

TITVLVS XXII.

DE PRINCIPIBVS AGENTIVM IN REBVS[n].

Finito labore agentium in rebus,agens princeps agentium creandus eſt: nec poteſt ad aliquas publicas uel priuatas functiones uocari,niſi de principis conſcientia:nec uexari poteſt coram aliquo iudice,niſi cora principe: nec patronus cauſarum poteſt ignorante principe contra eum aliquid poſtulare: & contra faciens pœna decem librarum auri punitur. Barto.

Imp. Zeno A. I.

AGentes[o] in rebus poſt palmam laboris emeriti,principatus[p] honore remuneramus. atque ideo officiales tam ad neceſsitates publicas,quàm priuatas,non niſi à principe[q] mittantur autore; nullarumq; ſine

conueniatur, nisi coram Imperatore dictus princeps. Vel dic à principe prædicto: & dic ad citandum vel exigendum aliquid ab eo, qui est de sua militia: vt. j. l. proxi.

a Personarū. vel dic dictorū principū, & sine ipso. s. Imperatore. Vel dic personarū. s. militātiū sub principe. nā nō vexabunt ab alio iudice, nisi à dicto principe: & quod subiūcit etiā si intercessio. i. prēceptio fuerit imptita offi. loco degentis. i. citati, vel cōuēti vel corā Imperatore secundū primū: vel corā principe secundū aliū intellectū. videbatur enim tūc contra: quasi non trahatur extra locū suū. arg. ŝ. de epis. & cle. l. omnes qui.

ipso cuiquam mandetur exhibitio personarum [a], etiam si intercessio in locis degentis officij fuerit impertita. Cauſarum etiam patronos ita volumus esse cōuētos [b], ne ignorante principe vllam poſtulationem introducant [c], neve sub vnius p̄sona suſcepti, fraude quadam aliena [d] negotia inferēda esse pertētent. Quòd si fuerit definitio [e] contempta, decem libras auri fisco noſtro ab officio tuo iubemus īferri.

Omnes agentes in rebus sunt sub eorū principe conueniendi, etiā si senatoria dignitas præfulgeat in eis: actus uerò soliti expediri per cœtum senatus, expedientur per ipsum aliquo rescripto subuentionum non obstante. Barto.

Imp. Anaſtaſius A. II.

OMnia citatoria [f] omniū scilicet cauſarum, atque personarum, licet sint senatoriæ dignitatis [g], ad principes [h] specialiter reuocari præcipimus: actus verò cæteros, qui à sacratiſsimo cœtu senatus tractari conſueuerunt, cenſualium [i] ſolicitudine celebrari: nec aliquod præiudicium [k] ex ſubreptitio reſcripto ſupplicibus inferri.

Principes agentium in rebus decorantur dignitate proconſulari. Barto.

Idem A. III.

PRocōſularis apicis dignitatis adiectione principes agentium in rebus præcipimus decorari [l].

Principes agentes in rebus poſſunt habere domeſticos, quorum induſtriā & fidem putant eſſe comprobatam: licet illi domeſtici eodē officio ſæpe functi fuerint: & ſi in dicto officio per xxv. an. ſeruire non poſſint corporis valetudine impediti, & ob hoc ad honorariam dignitatem principis beneficio tranſmigrauerint: ijſdem priuilegijs & beneficijs potientur, quibus potitur factus princeps agentium. Bar.

Impp. Theod. & Valent. AA. IIII.

EX agētibus in rebus principalibus domeſticos in ſuis actibus habere liceat [m] eos, quorū fidē induſtriamq; probatam ſibi exiſtimant: etſi ſæpe eodem officio fuerint [n] ante perfuncti. Et ſi quis agens in rebus poſt viginti quinque annorum curricula, ob aduerſam corporis [o] valetudinem militiæ finem minimè valuerit expectare, ſed ad honorariam ex principe dignitatem teſtimonio [p] ſcholæ proſilierit, ijſdem cum priuilegijs muniri cenſemus, quibus ij, qui ad principatus actum progreſsi ſunt, potiuntur. Sed in ſalutationibus iudicum conceſsibuſq; priores eos, qui per longæ militiæ metas, ad principatus actum peruenerint, etſi actus tempore poſteriores [q] ſint, esse præcipimus: nihil cenſualibus, vel apparitoribus aduerſus priuilegia eorum excogitantibus, tanquam [r] in actu principatus fuerint verſati: vicenarum librarum auri condemnatione contra eos propoſita.

Vicarianæ dignitatis titulis honoratur, qui princeps agentium aut magiſter officiorum eſt effectus. Bartolus.

Idem AA. V.

EOs, qui ordine [s] tranſcurſa militia, poſt ducenam [t] ad deſideratum principis [v] peruenerint gradum, aut adiutores viri illuſtris magiſtri officiorum extiterint [x]: cùm inter honoratos cœperint numerari [y]: vicarianæ [z] dignitatis titulis decorari cenſemus.

Princeps agentium in rebus cingulo comitiuæ primi ordinis fungitur. Bar.

Iidem AA. VI.

PRincipes agentium in rebus, quos ſæpe ſæua pericula, vitæq; interdum renuntiatio [a] ad memoratū gradum adduxit: cōpleto tēpore militiæ ſuæ comitiuæ [b] primi ordinis cingulo in diem vitæ potiri (manentibus videlicet

Renuntiat qui ſe periculo ſupponit.

b Corporis. facit. ŝ. ti. j. l. agentes. ſ. quod ſi morbo. Et not. quod non dicit hic quod eligat & alium ſubſtituat: & ſic non est contra. ŝ. ti. ij. l. fina. Sed illa agentes dicit ibi ſolui.

p Teſtimonio. forte totius. & ſic nō iurāt: ſed verbotenus bonū de eo dicūt. ſic in auth. de mo. ſ. cogitādū. col. j. vel dic q̄ iurēt xv. ar. ŝ. ti. ij. l. vnicuiq;. ſecus ergo ſi miles feciſſet prius: vt. j. de re mil. l. miles. et. ff. de infa. l. ij. ſ. ignominia. & ff. de re mili. l. milites. ſ. j. &. ij.

q Poſteriores. facit ŝ. de cōſu. l. j. i fi. Sed cōtra. ŝ. de p̄po. ſa. cubi. l. j. & de ſilen. l. j. vbi vī p̄ferre eū, qui est tm̄ honorarius. Sed dic illas intelligi ſecūdū iſtā: vt q est i actu ſemp p̄ferat honorarijs eiuſdē, vel alterius dignitatis: vt. ŝ. vt dig. or. ſer. l. ij. ſ. ſed adminiſtratores.

r Tanquā. vere nihil: qa habeā pinde, ac ſi fuiſſent i actu, et cōpleuiſſent militiā: qa oēs p̄cedētes eū deceſsiſſēt: & ſic iſte fuiſſet princeps. et facit ad legem iſtam. j. de pala. l. palatinos. &. ŝ. ti. ij. l. ij.

s EOs q ordine. q̄ est faciēdū: vt ŝ. de offi. ma. offi. l. j.

t Ducenam. dignitas est, vt dicta. l.

v Principis. ſ. agētium in rebus.

x Extiterint. qa tūc debet fieri princeps cū ſteterit i ducena p annū: vt. ŝ. ti. j. l. mīriculā. aſſūptus em̄ ad iutor fuit magr̄o officiorū: quia ſup oēs iſtos p̄ceps erat. nā ipe faciebat mīriculā: vt. ŝ. tit. ij. l. mīriculā.

y Nūerari. hoc ipo.

z Vicarianæ. q est ſpectabilis vt ,pcōſ. qd' patet: qa iter ſpectabiles ponit: vt. ŝ. de of. vi. cui ,pcōſuli q̄ parauit. ŝ. e. l. ,pcō ſularis. et facit. j. l. ,p.

a PRincipes. Renūtiatio. renūtiat q ſe ſupponit piculo. et facit. ff. ,p ſo. l. ſi nō fuerit. ſ. j. in fi. &. j. ti. j. l. vlti.

b Comitiuę. & hoc cingulum comitiuę est ſpectabile: vt no. ſupra, de offic. eius qui pro. l. j. et cōcordat

dat cum superioribus & duabus proximis. Accursius.

a Saluis. facit. j. de priui. eo. qui in sac. l. de cubiculis. &. ŝ. de silen. l. fina.

b QVicũque. Principatus. subaudi & princi. &c. quod fit matricula decurrente.

c Pulsari, vt. ŝ. de decu. l. fi, ſ. viri quoque, & facit in eadẽ l. ſ. nec nõ magistri. &. ŝ. de digni. l. senatores. &. ff. de senat. l. emãcipatum. &. ff. de decurio. l. ij. ſ. j.

d MVltis. Clarissimos. id est claræ dignitatis: spectabiles tñ sunt: vt. ŝ. eo. l. procõsularis. & sub. iubemus.

e Sententijs. cita-torijs.

f Vel serui. de ijs dic. ŝ. ti. ij. l. in sacris. in princip.

g Procuratores. de hoc. ŝ. tit. j. l. fina.

h Sportularum. in fiscum dãdarum. ideo in sporta ponitur: vt seruiamus verbis: vt inst. de dona. ſ. est & aliud.

i Præstanda. nomine sportularum pro fisco. nam pro se infra accipient.

k Existimauerit. de suo forte numero: vt arg. ŝ. ti. ij. l. in sacris. ſ. fideicom. & ŝ. titu. j. l. fi. ſ. fideiussorem. Accursius.

l Adiuratorię cautioni, ex qua colligge generaliter omes possessores immobilium rerũ debere iurare iudicio sisti, quã quam nõ satisdent. M. vt not. ff. q satisd. cog. l. sciẽdum. Item quid si nõ possidet? Rñ. idem, vt iuramẽto steť: vt. ŝ. ti. ij. i sacris, ibi, ita vt si &c. nunc iurat satisdare non posse: licet hoc alij faciãt: vt. ŝ. de epis. & cle. auth. gñaliter. Vel potes hic dicere secus quã in proximo sa. scr. vt. s. satisdet, si nõ habet ĩmobilia: vt. ŝ. pxi. nullaſq; &c. Itẽ not. q hic ĩnuit, q si possidet Romæ, euitet ĩ prouincia: et ecõtra. quod nõ puto: cum loco satisdationis sit possessio.

m Sententia. epistola citatoria.

dudum præstitis saluis[a] priui legijs) decernimus.

Militans in schola agentium, si fuerit de corpore cohortalium: licet princeps agentium factus sit, filium curiæ obligatũ reliquit: sed si ipsum susceperit, postquam princeps factus fuerit, liber erit à curia. Bartolus.

Imp. Leo A. VII.

QVicunque ex corpore cohortalium militans in schola agẽtium in rebus filium procreauerit: antequam ad metas militiæ suæ perueniat, principatus[b] honore decoretur: & licet ipse post finitam militiã, vtpote liber, nulla debeat huiusmodi conuentione pulsari[c]: filium tamẽ cohortali conditioni relinquat obnoxium. Si verò postquã adeptus fuerit principatum, ediderit filium: is, qui natus est, etiam si in schola deuotissimorum agentium in rebus militiam sortitus non fuerit, ita liber sit ac securus: vt nec vllis cohortalis officij nexibus obligetur, quasi iã ex patre libero, & ab hac conditione penitus alieno progenitus.

Imp. Anastasius A. VIII.

MVltis deuotissimę scholæ agentiũ in rebus additionibus permoti, viros clarissimos[d] eiusdem scholæ principes, qui finitis militiæ stipendijs exeunt: quoties ex maioris iudicis sententijs[e] ipsi vel eorum cõiuges, aut liberi, vel serui[f], aut coloni, siue per se, siue per procuratores[g] conueniatur: non amplius, quã vnũ solidũ executoribus sportularum[h] nomine præbere cõpelli: apparitoribus vicariani seu præsidialis iudicij, nõ nisi tertia parte solidi tantũ præstanda[i]: nullasq; ijsdem cõcussiones aut vexationes in prębendis fideiussoribus ingeri: sed eos fideiussores, quos locorũ defensor existimauerit[k], dare: ita videlicet, vt pro tenore generalium edictorum ij, qui vel in sacratissima vrbe, vel in prouincijs immobiles possidẽt facultates, adiuratorię cautioni[l] & substãtiæ suæ credantur. Hoc etiam adijciendo, vt nunquam, nisi ex sententia[m] in scriptis prolata penitus moneantur. Ad similitudinẽ insuper aliorum[n] officiorum, quoties ciuiles vel criminales cõtra eosdem cognitiones mouentur, executorem quidem negotij vsque ad finem litis ciuilis seu criminalis vnius essе solidi præstatione contentum[o]: & pro insinuandis[p] nostræ serenitatis apicibus, vel simplici contra obnoxios eorum postulatione deponenda, binos solidos ab his, vel coniugibus eorum præberi, & quotiescunq; exemplaria[q] postulantur: ij, quorum interest, accepto solido, quod petitur, præbere non differant. Pro implendis verò monumentis[r], vnde cõueniendi tribuitur executoribus facultas, non vltrà, quàm tres solidos, quibus competit, impertiri præcipimus: arbitro[s] verò nõ amplius quàm solidum, & fisci patronis[t] dimidiam solidi partem, notarijs[v] verò tertiam[x] vsque ad finem (sicut dictum est[y]) causæ præstare: super editione[z] quoq; chartularum solidi partem dimidiam præbere. Quòd si non apud arbitrum, sed in competentibus iudicijs maioribus cogitatio celebretur: inducendi quidem negotij gratia, nõ nisi quatuor solidos eosdem viros clarissimos erogare[a], gestorum[b] verò excipiendorum causa duos tantummodo solidos dare: & nullius vltra suprascriptas quantitates, cuilibet alteri præstandi sumptus exactione vexari, his omnibus locum habentibus sive ipsi alijs litem ingerãt, siue ab alijs pulsentur.

n Aliorum. vt. ŝ. ti. ij. l. in sacris. &. ŝ. de digni. l. quoties.

o Contẽtum. hoc pro se accepit.

p Insinuandis. id est scribendo rescripto principis vel simplici petitiõe actoris in libro iudicis. Ac.

q Exemplaria. hic illa eadem exemplificantur. & sic aliud pro scribendo, & aliud pretiũ pro exẽplatura dantur. Ac.

r Monumentis. i. pro scribẽda epistola citatoria: vt. ŝ. eo. l. omnia.

s Arbitro. i. delegato, vel proprie, vt no. ŝ. ti. ij. l. in sacris.

t Fisci patronis. qui cogũt arbitrum procedere vt. d. l. in sacris.

v Notarijs. arbitri.

x Tertiam. partem solidi.

y Dictum est. in executore expresse, & in alijs sensit idẽ.

z Editione. i. pro dandis exemplis gestorum. sed. ŝ. proxi. pro scribẽdo in quaterno iudicis.

a Erogare. hoc habebũt iudices: vt in auth. de iud. ſ. ne autẽ inter hæc. coll. vj. sed. ŝ. ĩ prin. l. fiscus.

b Gestorũ. hic de noĩe aliorũ iudicũ: nõ arbitri de quorũ noĩe. ŝ. proxi. dixi. et no. q hęc omnia priuilegia habet comes cõsistorij: vt. ŝ. de comi. cõsi. l. j. &. ij. et facit. j. de priuil. scho. l. hac lege. &. ŝ. de agri. & cen. l. omnes. de spor. l. ij. & instit. de satisſ. ſ. sed hodie. & in auth. de nup. ſ. j. coll. iiij. &. j. de castrẽ. & ministe. l. ante omnia. Item non turberis si in aliquo differat lex ista ab illa. l. in sacris. Accur.

c DE CVRIOsis & stat. &c.

Dictum est in genere de agẽtibus in rebus & eorum principibus: nunc de duabus speciebus. Prĩo de curiosis, quorum officiũ erat nuntiare crimina, et remittere criminosos: vt. j. l. fi. Item secũdo de quibusdã, qui præerant cuectiõibus: vt in tribus sequẽtibus legi.

† Curiosos existimat alcia. hic dici, non qui vbi delicta fierent, denuntiabant, vt sentit Accur. sed tamen qui commissa in curia principis, vel in comitatu præsidis per omnes quincias referrent ad præfectum. Stationarij autem (inq;) ille pro his, accipiendi sunt, qui stationariorum militum (hoc est, eorum, q ad aliquẽ locum tuendũ deputati sunt) delicta deferrent. Nihil tamen horum ex legibus huius tituli deprehẽdas.

TITVLVS XXII.

DE CVRIOSIS† ET STATIONARIIS[c].

Denuntians maleficium punitur, si non probat: & ideo alium pro delicto non incarcerat. Bartolus.

a Vrioſi & ſtationariȷ.pro eodem curioſi & ſtationariȷ, forte, qa ſtabant certo loco vnde cõſueuerant fugere delinquẽtes.Idem dicitur irenarcha: vt. ff. de cuſt. reo.l.diuus.

b Probatiõis. no. ergo nõ credi officiali,niſi & ꝓbet.quod dic:vt.ſ.de accuſa.l. ea qdẽ.& facit.l.ſinguli. & de cuſt.reo. l.j.Sed ar.cõtra.ff.de offi. ꝓfe.vrb.l.j.ſ.fi.

c Immittebãt. vt ȷ.de cohor.l.j.Itẽ qd' conſuetudo praua reiȷcitur,facit in authen.vt nul.iud.ſ.j. col.ix.

d AGentes. Publici curſus. officium huius erat portare pecuniã publicã per ꝓuincias, & cõducere naues et aĩalia ad ferendã annonã reip.& tẽpore cõpetẽti facere inciꝑi iter vel curſum,et prouidere ne quid ſubtrahatur:vt hic, &.ȷ.l.fin.&.ȷ.de cu. pu.l.iȷ. &.l.fina.

e Credimus.ſic de præfecto credit princeps:vt.ff.de officio præfec.præto.l.j.

f Officio.i.alius nõ intromittat ſe. vel dic,ꝙ iſte nõ intromittat ſe de alio officio.ad quod.ſ.de agen.in re.l.pe.& vl. prima placet.

g Curſum.arripiẽdo iter ante alios:vel alias faciẽdo contra præceptum iſtius.

h Euectio.i.quod vehit: vel.i.qñ iter arripit,dicatur huic. alias eſt aduocatio ſic dicta euectio: qa animalia vocãtur ad publicum curſum.

i Pro animalibus. mulis puta, vel pro equis, qſꝙ accipiat pro decẽ,cum nõ habeat niſi.viȷ.

k Cogatur.ad hoc ȷ.de ero.mil.an.l.excellentię.&.ſ.de excu. mu.l.placet.

l PEr id. Suſtinetis.loquitur agentibus in rebus. Accurſius.

m Statuenda.No. nõ iuuat officio vel dignitate, q male eã ſeruat.ſic.ſ.de dign. l.iudices. &.l. quo-

Officium aut dignitatem male ſeruans,eis non iuuatur.

Imp.Conſtantinus A. I.

CVrioſi & ſtationariȷ[a],vel quicunque fungũtur hoc munere , crimina iudicibus nuntianda meminerint,& ſibi neceſsitatem probationis[b] incumbere,nec citra periculum ſui , ſi inſontibus eos calumnias nexuiſſe conſtiterit. Ceſſet ergo praua cõſuetudo, per quã carceri aliquos immittebant[c].

Officium agentium in rebus eſt curiam habere ſuper euictionibus curſus publici portando pecuniam publicam per prouincias, & conducendo naues & animalia ad deferendum annonas: & alius officialis ſub pœna ſe intromittere non debet: & recipiens pecuniã pro animali in curſum publicum non edicto, pœna quadruplipunitur. Ioan.de Plat.

Idem Auguſtus. II.

AGentes in rebus, in curis agendis,& euictionibus publici curſus[d] inſpiciendis,noſtrorum memores præceptorũ , credimus[e] in omnibus velle profutura reipublicæ: ideoq; ſolos agentes in rebus in hoc genere iuſsimus obſequiũ adhibere,& non ab alio penitus officio[f]. Hi verò peruigili diligentia prouidebunt,ne quis cõtra euictionis autoritatẽ moueat curſum[g], vel amplius poſtulet,quã conceſsit euectio[h]. Quiſquis igitur aliquid tale perpetrare tẽtauerit,improbi cœpti priuetur effectu. Demõſtretur etiã iudicibus vel curioſis euectio, etiam ſi quis nobis iubẽtibus feſtinare memoret in obſequium neceſſarium, nec præualeat contumacia,vel dignitas. Ergo nummum iam vetamus expoſci pro animalibus[i] in curſu minimè conſtitutis. Quòd ſi fortè aliquis exiſtimauerit perpetrandum : eius quadruplum , quod accepit, inferre cogatur[k].

Condemnatio præfecti facta de agente in rebus eſt nulla: niſi talis agens aliquid contra honorem,honeſtatem,& decus ſui officij commiſerit:quia tunc grauius punitur. Bart.

Imp.Conſtantinus A. III.

PEr id tempus,quo curſus tuendi ſolicitudinem ſuſtinetis[l],condemnationes præfectorum circa eos ſolos irritę ſunt futuræ , qui ſeruauerint honeſtatem : erga eos verò, qui inhoneſtè, & contra decus ſeculi vel honorem militiæ verſabuntur : non ſolùm condemnatio manſura eſt,verùm etiam grauior pœna eſt ſtatuenda[m].

Agentes in rebus ſingularibus per ſingulas prouincias ſunt mittẽdi,qui in euictionibus inſpiciendis curam tantũ habebũt cum alijs iudicibus uel prouincialibus: & alios illicitè non uexabunt:de cauſis non cognoſcent : & non detrudent in carcerem. Barto.

Idem Auguſtus. IIII.

AGentes in rebus ſingulos per ſingulas prouincias mittẽdos eſſe cenſemus[n], quibus inſpiciendarum euectionum tantùm debeat cura mãdari:vt nihil prorſus commune[o] aut cum iudicibus,aut cum prouincialibus habeant, nec naues debebũt illicita cõcuſsione vexare,nec libellos, aut atteſtationes,vel conteſtationes litis gratia ſuſcipere[p], aut in carcerem quenquam trudere[q] , ſed curſui ſolùm vacare.

TITVLVS XXIIII.

DE PALATINIS† SACRARVM LARgitionum,& rerum priuatarum[r].

Palatini pro capitibus eorum & iugis tãtum penſitationem fiſco ſoluent:ab alijs uerò muneribus ſordidis uacant. Barto.

Impp.Valent.& Valens A. I.

PAlatini[s] pro capitibus[t] ſeu iugis[v] ſuis tantùm penſitationẽ atq; obſequa recognoſcent,extraordinariȷs & ſordidis muneribus & ſuſceptionibus[x] & temonariȷs[y] oneribus liberati.

Theſaurarius uel comes theſaurariorũ repertus ſemel culpabilis in officio , iterato ad eandem militiam non aſſirabit: nec etiam aliam acquirere poteſt. Bartolus.

Imppp.Valens Grat.& Valent.AAA. II.

NVllus theſaurenſis , vel officialis comitis theſaurorum ſemel deprehenſus euerſor[z] quocunque pacto[a] , aut repetat

n AGentes. Cẽſemus.ad quã curam & curſum illi ex ſchola agẽtiũ debẽt exire,quos ordo militię vocat et laborũ adiutor: vt. ſ.de offi.ma.of.l.j.plures ergo & alȷ agentes erant in rebus:vt.d. l.&.ſ.de agẽ.in re.l. matriculã. Et no.huiusofficiũ.vt.ſ.e.l.iȷ.

o Cõmune.ſic.ȷ.titu.j.l.nihil.

p Suſcipere.ad audiendum.Accur.

q Trudere.vt.ſ.e. l.j.in fi.ſed ſi iueniat fugitiuos,ĩ cuſtodia detinere poſsit : vt ff.de fug.l.fi.i prin. cũ iſti dicant ſtationariȷ:vt.ſ.e.l.j.ĩ prĩ.

r DE PALA.&c. Scilicet principis.nã vtriuſq; priuilegiũ idẽ datur:vt.ȷ.e.l.fi.

s PAlatini. alȷs vicariȷ palatini : qa quodã modo gerũt vicẽ principis. & ſic pro eodẽ,alias deeſt vicariȷ.

t Pro capitibus. No. ſic.ſ.de agri.& cẽ.l.cum antea.& neruſti.ad vllũ &c.l.j. Sed cõtra.ſ.de ca.ci. cen. exi.l.j.& de colo.Thracen.ſed & illa ſpecialia.

v Iugis. ſ. boũ: vt in auth.de mã.prin. ſ.coges.col.iȷ. Acc.

x Suſceptiõibus. hoſpitum:vt de clericis dicit.ſ.de epiſ. & cleri.l.j.

y Temonariȷs. alias temerariȷs : alias temonariȷs.et facit.ȷ. de priui. eorum,qui in ſac.pa.l.j.Acc.

z NVllus.Euerſor. quia male geſsit.

a Pacto.i.modo. & facit

†Palatini(inquit Alciat.) hic dicuntur omnes in palatio habitãtes:alij quidẽ ſemper in domo Auguſti perſeuerãtes qui comitatẽſes dicuntur. Comitatum autem locũ appellabant in quo vitam ducebat Imperator. Qui vero in prouincias mittebantur, dicebantur mittẽdarij, à nũtio mittendo.

facit.ſ.de ſuſc.l.ſi aliquid. &.ſ.de dig.l. iudices. &. ff.de ſuſpe.tu.l.iñ. §.quæri. in fine.§.& de ac.l.ſi cui.§.ñſdem. &.ï.de coho.l.ſi cohortalis. &.ſ.ad legem Iul.de ambi.l.j.

a PRiſco. principatus Cappadocię ſpecialiter deputatus pro ſuis ſtipẽdiis comiti domorum, ad quem regendum mittitur de palatinis: quem etiam verebitur comes male aliquid per eũ vel alium gerere.

b Reuocato, antea ſic fuerat: ſed in diſſuetudinem habitũ reuocat.

c Mittendariorũ. id eſt palatinorum, qui ſunt habiles ad mittendum.

d Debebis. comiti domorum loquitur: vt.ï. l.proxi.& no.hic arg.q̃ malus prælatus timet bonum ſubditum.

Prælatus malus bonum ſubditum timet.

e NIhil. Iudicibus. alias militibus, et alias comitibus.ſ.prouinciarũ.

f Coniunctum. dum palatini gerãt ſuũ officiũ.& ſic nõ obſtat.ſ.de agen. in reb.l.ex eo.in fi.et.l. fi.§.ita.q̃ ſunt cõtra. & facit.ſ.tit.j.l.fina.

g Ac inferioribus. no. reuerẽtiam maiori à minori deberi:& ecõtra: ſic.ſ. de offic.re.pro.l.potiores.& de offic.diue.iudi.l.ñ. Item no. q̃ archiẽps in hac terra honorare debet ẽpm: vt hic, nec ſuã iuriſdictionẽ per illius præſentiã pdit: vt in auth.de defen. ci.§.nulla. col.ñ.

Reuerentiã debet minor maiori impẽdere, & econtra.

h QVidam. Exceptorum. id eſt ad aliam dignitatem.

i Militando. ſubaudi elegit. & facit ſ.vt dig.or.ſer.l.j.& de proxi.ſac.ſcrin.l. vnicuiq̃.

k AB officijs. Neque ipſa. ſ.excellẽtia tua. Ac.

l Poſtmodum. i. poſt legẽ iſtam. Vel dic poſt finitum officium: & dicit in ſordidis et ſimilibus: ne fit contra.ſ.eo.l.j.

m SCrinijs. hac.l. nominãtur officiales, q̃ ſubſunt comitibus domorũ: & hi ſoli habebãt ſtipẽdia: & eſt falſa hęc.l. in oĩbus fere libris circa literam.

n Suffragio. ſic.ſ. de princ.agen.in rebus. l.omnia.

militiam ſuam, aut aliã ſibi requirat per ambitum dignitatum, vel ſe transferat ad aliam quamcunq̃ militiam.

Singulis annis unus ex palatinis mitti debet ad regendum principatum comitis domorum Cappadociæ. Bartolus.

Imppp. Gratia. Valentin.& Theodo. AAA. III.

PRiſco[a] iam nũc ordine reuocato[b], de palatino potius officio ad regẽdum principatum officij comitis domorum per Cappadociã mittantur, quales comes etiã domorum, ſi inhoneſtũ aliquid geſſerit, vereatur. Idoneos itaq̃ ſingulis annis è numero mittendariorum[c] ad hoc eligere debebis[d], & mittere.

Palatini nil habent commune cum alijs iudicibus prouinciarum: ſed excepta reuerẽtia, quæ eis debetur, non ſolum per iudices minores, uerum etiam per maiores quilibet iudex debet in ſuo officto deſeruire. Bartolus.

Iidem AA. IIII.

NIhil omnino vllis iudicibus[e], cũ palatinis noſtrę clementiæ, quicunq̃ à comitibus dirigũtur, ſit cõe atq̃ conjunctũ[f]: ſed excepta reuerẽtia (quę nõ ſolũ ab ĩferioribus[g], ſed etiã à maioribus, & in prouĩcia degẽtibus rectoribus prouĩciarũ debeť atq̃ deferť) ſuis q̃ſq̃ neceſſitatibus obſecũdet.

Effectus princeps palatinorum, ad aliam dignitatem conuolare non poteſt. Bar.

Iidem AA. V.

QVidam poſt impletũ ordinem militiæ palatinæ, quã geſſerãt, honorẽq̃ tranſactum, ad exceptorũ[h] ſcrinia trãſire nitũtur. Hac igitur lege ſancimus, vt nulli prorſus dehinc iſta audendi relinquatur occaſio: ſed vnuſq̃ſq̃ eius ſcrinij, quẽ primũ militando[i] elegit, ordinem perſequatur: nec in alterius loco finẽ militię requirat: q̃a iam proprij ordinis trãſegerit principatum.

Præſes palatinus iniungere non poteſt ſordidum munus. Bartolus.

Iidem AA. VI.

AB officijs palatinorum excellentia tua ſciat ita penitus eſſe recedẽdũ, vt neq̃ ipſa[k] poſtmodum[l] licitũ ſibi credat ijſdem aliquid iniungere: & propterea prouinciarũ rectores prohibeant quicquã vlterius tale conari.

Hæc lex eſt hodie modicæ utilitatis: ideo non eſt circa eam inſiſtẽdum. uide eam per teipſum, quia circa eam laborare eſſet littus arare. Bart.

Idem AA. VII.

SCrinijs[m] omnibus largitionũ comitatenſium infrà ſcriptas decernimus dignitates, vt his cõtenti, ambiẽdi ſibi aditum interclusum eſſe cognoſcãt, etiam ſi ſpeciale beneficium emẽdicato ſuffragio[n] quiſquã voluerit impetrare, annonas etiã iuxta definitũ dignitatũ modũ volumus pręſtari, nec amplius quicquã præſumi. Breuis, quem dignitates, per ſingula ſcrinia officiorũ ſacrarũ largitionũ habere ſtatuimus, hic eſt. Scrinij exceptorũ pręfectus ordinis ſecũdi numero vnus, itẽ ſecũdicerius exceptorũ numero vnus, ducenarij duo, vnus tertiocerius, & quartocerius cẽtenarius vnus. Item primicerius inſtrumẽtorũ, epiſtolares numero duo, formæ primæ numero triginta ſex, formæ ſecũdæ numero quatuor, formæ tertiæ numero tres. Scrinij numerorũ præfectus ordinis tertij numero vnus, ducenarius numero vnus, cẽtenarius numero vnus. Secundo epiſtolares numero duo, formæ primę numero tres, formę ſecũdæ numero vnus, formæ tertię numero duo. Sacri ſcrinij tabellariorum præfectus ordinis tertij numero vnus, ducenarius numero vnus, centenarius numero vnus, epiſtolaris numero vnus, formę primæ numero tres, formæ ſecũdæ numero q̃nq̃. Scrinij canonis pręfectus ordinis tertij numero vnus, ducenarius numero vnus, cẽtenarius numerovnus, epiſtolares nũero duo, formę primę nũero quatuor, formę ſecũdę numero quatuor. Scrinij mittẽdariorũ ducenarius nũero vnus, cẽtenarij nũero q̃nq̃, epl'ares numero octo, formę primæ nũero octo, formæ ſecũdæ nũero triginta tres. Scrinij ſacrę maſſæ p̃fectus ordinis tertij nũero vnus. i. primicerius ſacræ maſſæ numero vnus, itẽ ſecũdarius nũero vnus, ducenarij nũero duo, itẽ tertiocerius numero vnus, ducenarij nũero duo, & quartocerius cẽtenarij nũero ſex, epl'ares numero quatuor. Artifices ſpecierũ ducenarij numero quatuor, cẽtenarij numero ſex, epiſtolares numero octo, formę primę numero octo, formę ſecũdæ nũero quatuor. Artifices ſolidorũ ducenarij numero vnus, cẽtenarij numero octo, epl'ares numero ſex, formę primæ nũero nouẽ, formę ſecũdę numero trigĩta. Sculptores & cęteri artifices cẽtenarij numerovnus, epiſtolares numero q̃nq̃, formę primæ nũero ſex, formæ ſecundæ numero decẽ & octo. Scrinarij ad reſpõſum per formã primã nũero vnus, per formã ſecũdam numero duo, ducenarius numero vnus, centenarij numero duo, epiſtolares numero tres, formę primæ nũero quatuor, formæ ſecũdæ numero duo, formæ tertiæ nũero vnus.

a PLacuit. Et palatinis. &, pro id est.

b Ex ijsdem. scilicet palatinis. Acc.

c Terni. alias tñ, alias tantū, alias terni. & qui sunt centenarij & ducenarij & certi numeri, habes ſ.l.pxi. de qbus singulis annis aliquot quiescunt, vt hic.

d Prouisionis. scilicet tuæ, & præfecto loquitur.

e NOn aliter. Annotationem. id est priuilegium nostro motu: sed cum cōsilio procerum est pragmatica sanctio. & facit. ſ. de agē. in re. l. matriculam. in fi. &. j. de re milita. l. neminē.

f PAlatinos. Ad calcem. i. finem. nā calx calcis pars pedis extrema: vt vbi est iunctura tibiæ & pedis subcel. est pedis concauum: inde subcellaris, secundum P.

g A tyronum. ab his excusantur prin. agen. in re. vt. ſ. de prin. agen. in re. l. ex agentibus. & facit. ſ. de proxi. sac. scri. l. j. in fine.

h AD similitudinem. Ibi ad similitudinem incipit lex: vt. ſ. de proxi. sa. scri. l. pro biēnio.

i VIros. Videtur causa. sic ſ. de proxi. sac. scri. l. in sacris. §. ita.

k Respondere. sic ſ. de silen. l. penul. & de agē. in re. l. ex eo. & l. fina. §. ita. & facit. ſ. de offi. præ. vr. l. j. & de offic. comi. re. priua. l. penulti.

l Permiserit. sic, ſ. vbi sena. vel clariſ. l. fi. & in auth. vt cler. apud propri. epiſ. §. penul. col. vlti.

m INter. Tres. alias res, alias tres.

n Tribuni. infra. l. proxima.

Necessitate.

Scrinarij ad limitem per formam primam numero vnus, ducenarius numero vnus, formæ primæ numero vnus, formæ secundæ numero duo, formæ tertiæ numero tres. Scrinij nostri per formam ordinis tertij numero vnus, per formā epistolaris numero duo, formæ primæ numero septē, formæ secundæ numero decem, formæ tertiæ numero quatuor. Officialium sacrarum vestiū ducenarij numero tres, centenarij numero tres, epistolares numero duo, formę primę numero duodecim, formæ secundæ numero decem, formæ tertiæ numero octo. Deputati sacræ vestis per formam secundi ordinis numero duo, ducenarij numero duo, cētenarij numero duo, epistolares numero duo, formæ primæ numero tres. Scrinij ab argētarijs per formam ordinis secūdi numero vnus, epistolares numero vnus, formæ primæ numero sex, formæ secundæ numero tres, formæ tertię numero vnus. Ad pecunias per formam ordinis secundi numero vnus, formæ primæ numero vnus, formæ secundæ numero duo, formæ tertiæ numero quinq;. Argentarij comitatenses ducenarij numero vnus, centenarij numero duo, epistolares numero tres, formæ primæ numero octo, formæ secūdæ numero vigintiquinq;. Barbaricarij cētenarij numero duo, epistolares numero quinque, formæ primæ numero octo, formæ secūdæ numero vnus.

Palatini transmissi per prouincias, anno elapso cingulo liberantur. Bartolus.

Iidem AA. VIII.

PLacuit iuste omnibus mitendarijs & palatinis[a] officijs profutura suggestio, quam insinuasti, vt ex ijsdem[b] annis singulis ex ducenarijs terni[c], ex centenarijs habito prouisionis[d] intuitu, cingulo liberentur.

Nullus officium sacrarum uel priuatarum largitionum assumere potest, nisi mediante principis autoritate. Barto.

Imppp. Valent. Theodo. & Arcad. AAA. IX.

NOn aliter quilibet in officio sacrarum largitionum vel priuatarum rerum cingulum militiæ sibi sumendum existimet, nisi nostræ manſuetudinis annotationem[e] meruerit.

Palatini adiutores & primicerij finito officio sicut agentes in rebus à præbitione tyronum cæterisq; muneribus sordidis sunt immunes. Barto.

Imppp. Theo. Arcad. & Honor. AAA. X.

PAlatinos, qui sacrarum remunerationum rationum tractantes inculpantur, ad calcem[f] terminumq; militiæ peruenientes, nec nō etiam adiutores & primicerios diuersorum officiorum, præcipimus habere priuilegia, quæ nuper agentium in rebus scholæ nostra sunt manſuetudine cōtributa: scilicet vt à tyronum[g] præbitione memorati reddantur exortes: cæteraq; onera non agnoscant.

Impp. Arcad. & Honor. AA. XI.

AD similitudinem[h] sanctionis, quam de proximis sacrorum promulgauimus scriniorum: etiam in officio, sacrarum largitionum, atq; priuatarum rerum pro biēnio annum sub perpetua obseruatione præcipimus custodiri: ita, vt & priuilegia, quæ huiusmodi officij, vel primicerijs sacris legibus deferuntur, integra, illibataq; seruentur.

In ciuitate Constantinopoli palatinus apud præfectum urbi non compellitur litigare, nisi pro seruitutibus, domibus, uel annonis quæstio moueatur: in prouincia uerò cognoscit præses contra palatinum: sed in causa criminali contra eum non fert sentētiam, nisi ex suggestione principis sub quo militat palatinus. Bartolus.

Imp. Theodosius A. XII.

VIros deuotos palatinos non oportet in hac regia vrbe apud virum illustrem præfectum vrbi litigare compelli, nisi de ædificatione domorum, & seruitutibus & annonis orta videatur causa[i]: in alijs verò causis tam pecuniarijs, quàm criminalibus apud viros illustres tantummodo comites suos respondere[k]. rectoribus autem prouinciarum intra administrationis suæ fines inter præsentes palatinos, nec causis publicis occupatos cognoscere tam pro ciuili, quàm pro criminali causa permittimus: sic tamen, vt non aliter criminalis sententia aduersus eos proferatur, nisi ex suggestione prouincialis iudicij vir illustris comes sub quo militat, certioratus hoc ei permiserit[l].

Palatini primicerij, & tres scriniorum primicerij, & tres tribuni prætoriani militari dignitate funguntur: & nulla potest eis iniungi necessitas publica uel priuata. Bartolus.

Idem A. & Valentin. Cæſ. XIII.

INter alias prærogatiuas, quas antea meruerant scholæ societatis sacrarum largitionum, primicerius, & tres[m] primicerij scriniorum tribuni[n] prætoriani, militari dignitate fruantur:

a Necessitate. nisi ordinaria: vt. ſ. e. l. fi.

b IVbemus. Par. nam omnia sunt principis: vt supra, de quadri. præscrip. l. finali.

Principis sunt omnia.

c Iustum. vbi eadē ratio, idem ius. sic. ſ. ad legem Fal. l. fina. &. ff. ad legē Aquil: l. illud. cum seq.

d Possint. vt. ſ. l. proxi. &. ſ. e. l. j. et. ſ. de proxi. ſa. scri. l. iubemus. &. xxxij. q. v. c. item apud.

e DE STRA- toribus.

Hoc stratorium. i. stabulū. vnde in Genesi, Rachel hoc videns posuit idola patris sui in stratorio camelli: & sedit sup ipsum. vnde stratores dicūtur, qui prę sunt stabulis seu eqs stātibus in stabulo.

f PEr omnes. Posceretur. ff. de of fic. procō. l. ij. ſ. nemo, contra Solu. hic in cognitione causarum & definitione præsidētes nō debēt eis vti, sed circa equos sic. Vel aliud in pconsule, et aliud in p̄side, vt hic: imo ibi aliter accipitur. i. viridarius: hic qui præest equis ferrandis & sellis & frenis p̄sidis. vnde versus, Sternitur æquiuoce mare lectus asellus & hostis. aureū hic habet pro suo stipendio singulis diebus. Itē & qn̄ præses, vel rex, vel comes donat equū, habet à donatario solitā quātitatē: puta alium aureū: sic enim faciunt reges Hispaniæ. nā in præsidibus, puinciarū loquitur et eorum stratoribus.

† alias, stratores, inquit Alci. hic, vt eos intelligamus, quos princeps varia necessitate mittit ad prouincias, vt nuntient aliquid, quibus tenentur prouinciales subinde mutare equos, quo celerius eant. tu si libet vide Pyr. hic.

g Cognoscant. illi donatarij. & sic no. q̄ dans punit sicut simoniacus quasi corrumpens eum, vt equū donādum vitu peret principi. sic. ſ. de episco. & cleri. l. si quēquā. Item facit. j. de metatis. deuotū. &. ſ. ne ru. ad vllum obsequi. l. ij.

† alias. c. solidorum mō.

h Quos. puinciales, id est donatores. Accursius.

i DE CAST. &c.

nulla eis ex cuiuslibet iudicis præceptione iniungenda publica vel priuata necessitate[a].

Palatini principis eisdem priuilegijs fungun tur, quibus palatini sacrarum largitionum: & ideo primicerij & primates scriniorum principis finito officio inter millitares tribunos numerantur: & nulla solicitudine negotij publici uel priuati possint urgeri. Bartolus.

Iidem Augusti. XIIII.

IVbemus viros deuotos palatinos rei nostri numinis priuatę, eisdem priuilegijs decorari, quibus etiam palatini, qui in sacris largitionibus deferuntur. Cùm enim par[b] similisq; militia sit, iustum[c] & competens videtur ijsdem vtrunq; officiū priuilegijs gloriari. Primicerios itaq; officij, trescq; primates scriniorum rerum priuatarum, finito tempore militiæ, inter tribunos militares prætorianos saluis ijsdem præstitis priuilegijs, sacris constitutionibus nostrā clementiam adorare decernimus: ita tamen, vt nullam iniunctionem, nullam solicitudinem priuati vel publici negotij quolibet iudiciario præcepto sustinere possint[d]: sed excepta omni necessitate omniq; fatigatione, adeptæ dignitatis honore potiantur.

TITVLVS XXV.

DE STRATORIBVS[e]†.

Impp. Arcadius, & Honorius AA. I.

PEr omnes prouincias edictū generale misimus, vt stratoribus vnus tantùm solidus proprio nomine poscereturf, & in oferēdis equis certam formam statutam æqualem prouincia les nostri custodiendam esse cognoscant[g]: quos[h] etiam fisco certo † modo solidorum obnoxios fecimus, si quod stratores petere interdictum est, illi dare stratoribus non timerent. officium quoq; grauitatis tuæ centum argenti libris multabitur, si sciens prædictam rem gestam fuisse, nō ilico eam seueritati iudiciariæ prodiderit.

TITVLVS XXVI.

DE CASTRENSIANIS† ET MINIsterianis[i].

Castrensiani & ministeriani officio finito per lapsum biennij, alius subrogatur: ipse uerò ad idem officium nullatenus eligetur. Bar.

Imp. Constantinus A. I.

IN officio spectabilitatis tuę secundum formā diualiū responsorū post completum tempus præfinitum, id est biennium, prioribus decedentibus insequentes ad locum pro merito[k] laborum stipendiorumq; succedant: nec vlla licentia tribuatur ijs, qui impletum depositum officium, denuò ad eādem militiam, vel solicitudinem remeandi.

Si ultimus inter ministerianos gradum primæ secundæ, uel tertiæ formæ inter castrensianos fuerit adeptus, scribendus est in matricula tertiæ formæ. Bartolus.

In lib. Ir. de cōsisto rianis aut castrensiarijs, qui forte p̄erant castris principis ordinandis, & erāt plures: & eligebātur decani: vt. j. ti. j. et mensores q mēsurabant, quātū mœnia iuxta castrū vel similia: vt i. ri. i. &. n. Accur.

† Magis lege (inquit Alci. hic) dicere eos de castrensibus minuisse tu illum vide to.

l IN officio. Merito. sic ſ. de agē. in re. l. j. c. j. de tyronibus. l. fi. Item facit ſ. ad legē Iul. de ambi. l. j. &. j. tit. j. l. j.

l SI quis. Celitus. id est diuinitus, vel à principe.

m VItimus. tertia forma erat maior aliis: vt innuit & patet. ſ. titu. ij. scrinijs. vbi pauciores semp ponuntur in tertia forma.

n II qui. Examine. facit. j. co. l. fi. &. ſ. de agē. in re. l. fi.

o ANte omnia. Breuis. hunc breuem non habes.

p Conueniri. subaudi iubemus: vt nulli pulsantiū &c. quod est. j.

Sine

Idem Augustus. II.

SI quis primæ, vel secundæ, vel tertiæ formæ specialiter inter statutos gradum cælitus[l] valuerit impetrare: supernumerarius† vltimus[m] formæ tertiæ in matriculis habeatur.

† supernumerarijs

Militantes in hac militia, & eorum matres & uxores non possunt conueniri in causa ciuili uel criminali, nisi sub comite castrensianorum. Bartolus.

Impp. Valentin. & Theodo. AA. III.

II, qui in schola vestis sacræ militant, vel matres eorum, vel vxores, criminalem vel ciuilem litem contra se commouendam, in nullo alio, nisi in sublimitatis tuæ suscipiant examine[n].

Castrensiani & ministeriani eorumq; matres, uxores & filij solùm coram magistro officiorum sunt conueniendi, nisi pro tributis & muneribus suscipiendis, & delictis commissis, pro quibus possint corā iudicibus locorum cōueniri. habent etiā priuilegiū circa minores sportulas secundū modū hic descriptum soluendas, ac etiam circa fideiussorem iudicio sisti præstandum: ut unum ex coniunctis uel de suo numero præstare possint.

Imp. Zeno. IIII.

ANte omnia nullius penitus alterius iudicis minoris vel maioris sacro ministerio nostro deputatos (quorum officia sigillatim breuis[o] subter annexus continet) nisi à tuæ duntaxat magnitudinis sententijs conueniri[p]: vt in nullo penitus alterius iudicis foro

pulsantium, nisi in tuæ tantũmodo amplitudinis examine præbeãt aliquãdo respõsum. Sed ne in hoc ipso iudicio enormibus molestẽtur dispendijs, vel ex nudis conueniant facilè iudicis cuiuscũq; mãdatis, ipsis quoq; sportulis & fideiusionibus modũ cõstituimus obseruandũ: ante omnia decernẽtes, nequãdo sine scriptura[a] vel interpellatiõe deposita, ac sententia prorogata tuæ magnitudinis, eademq; non enita[b], cõueniri posse: cõuentos verò non aliũ fideiussorem, nisi actuariũ[c], vel vnũ ex primatibus suæ scholæ exe cutoribus pro respõsione suæ personę sine scripto præstare: siue per seipsos, siue per procuratorem datum in iudicio responsuri sunt: siue in causis ciuilibus appetantur, siue in criminalibus accusentur: nec vltrà cõuentiõis[d] nomine sportularũ, quàm vnum aureum executoribus vsque ad finem litis præstent, quẽcunque contigerit conueniri. Inducendorum[e] sanè nomine, & cognitionum exercendarũ præstandæq; personæ gratia, ex simplici[f] postulatione contra eos habita, siue ex appellatione subsecuta, vel alio quolibet modo[g] in iudicio deponatur: tribus tantũmodo solidis vsque ad terminũ negotij eos, qui accepturi sunt, præcipimus semper esse contentos: in cognitionalibus verò gestis edendis, duos tantummodo præstari solidos[h]. Hęc autem priuilegia non in eorũ tantũmodo, sed in matrum[i] quoq; & vxorum[k] personis valere, & ad integrum permanere: filijs[l] quoque & maritis eiusdem fideiusionis nomine, si necessitas interpellationis exegerit, tradi: nec alios vades[m] exigi: ipsosq; [n] dum militant, & post emensam [o] militiam, cum ijs, qui ex tẽpore prioris præstitæ sibi pragmaticæ sanctionis eiusdem militię stipendia impleſſe noscũtur, omnibus priuilegijs perfrui: cũctis nihilominus capitulis, sacris affatibus diuæ recordationis Martiani, quos se meruisse asserunt, valituris: excepto hoc quod in diuersis iudicijs tunc respondere præcepti sunt, hac sanctione decernimus: aduocato quoque fisci, exceptoribus etiam, qui apud arbitros hoc vtuntur officio, ab exordio incipiendi, vsque ad terminum finemq; negotij tertiam dũtaxat solidi partem præbituros. In huiusmodi autem arbitrorũ gestis edendis non vltra præstare, quàm dimidiã solidi partẽ: & cùm per prouincias constitutus, fideiussoribus conuentus cauerit, adiuratoriæ tãtummodo cautioni[p] cõmitti: nec vllo tempore nisi ex tuæ duntaxat magnitudinis sententia conueniri: exceptis tributarijs & munerum functionibus, & criminibus, quæ in locis inquiri, flagitari, & vindicari generalia legũ præcepta[q] constituunt: præsenti sanctione decernimus viro clarissimo adiutore sublimitatis tuę in specu lis[r] constituto, nequid ex ijs, quæ statuimus, aliqua subreptione violetur.

a Sine scriptura. sic.ś. de di.l. quoties. &.j. de proxi.sac. scr. l. in sacris. & qd' subijcit vel, pro etiam.
b Nõ enita. in scriptis.
c Actuariũ. ś. de p. xi. sac. scri. l. in sacris. ſ. fidei.
d Conuentionis. f. sportulis, quæ dantur à conuentis.
e Inducẽdorum. i. executorũ. qui inducunt partem in iudicio, qñcũq; est opus.
f Simplici. in causa. principali.
g Alio modo. puta extraordinarie.
h Præstari solidos. f. exceptoribus.
i Matrũ. transit ad superiores p priuilegiũ. qd' dic vt not. ś. de prox. sac. scri. l. in sacris. circa prin.
k Vxorũ. sic. ś. de dig. l. mulieres.
l Filijs. sic. ś. qui satisd. cog. l. ij. ſ. ij. & ś. de proxi. sa. scr. l. in sacris. ſ. vt ita.
m Vades. i. fideiussores. inde vadiũ vel vadimoniũ id est, pignus.
n Ipsosque. f. deputatos nostro ministerio.
o Emensam. i. finitam. sic. ś. de silen. l. fina. in fin.
p Adiuratoriæ. tantũmõ cautioni. sic. ś. de. ass. l. j. ſ. super. & in authent. vt nulli iudi. ſ. necessariũ. col. ix. & ś. de p. xi. sac. scr. l. in sac. ſ. vt ita &c. cũ suis cõcor.
q Legũ præcepta. vt. ś. vbi de crim. agi opo. l. j. & ĩ auth. qua in p. & . ś. vt omnes tam ciui. quam milit. l. j. ĩ pri. &. j. de priui. scho. l. ij. Acc.
r In speculis. sic. ś. de pri. car. leg. j. & fa. ad. l. ś. de agend. in. l. ex eo. l. fi. & . ś. de co. cõsi. l. ij. &. j. de priui. scho. l. quoties. Acc.
s DE DECANIS. Decanus. i. decẽ virorũ societas secũdũ H. vel qui præest decẽ. vne decanissa id est. vxor decani. & dic vt ś. tit. j. in titu.
t Quatuor Primiseriatus. facit. j. tit j l. j. & ś. tit. j. l. j.
v Nostrę. respõsum. sic. ś. tit. j. l. fi. & de præpo. sac. cu. l. iij. & de silen. l. pe. & de agen. in re. l. ex eo. & l. fin.
x Scholarium. vt j. tit. iij. l. ij.
y Pulsatos. vt. ś. ti. j. l. fin.
z DE MENSOR. Colũnarũ vel lignorũ, vel hominũ. à metior

TITVLVS XXVII.

DE DECANIS[s] †.

† Decani dicebantur, q decem militibus prẽerãt qui nunc caput contubernij vocãtur. Alci. hic.

Quatuor ex decanis qui primum locum in ordine tenuerunt per biennũ, ad primiceriatus officium assumuntur: & alij in locum eorum debent subrogari transacto biennio. Bart.

Imppp. Theod. & Valenti. & Archad. AAA. I.

QVatuor, † qui ex corpore decanorum ad primum militiæ gradum peruenerint, biennij spatio primiseriatus[t] gerant officium: neque vlterius cuiquam liceat in hoc immorari: vt omni gratia & ambitione cessante, post duorum annorum curricula succedant prioribus subsequentes.

† Alias, incipit. Qui ex corporę

Decani adhærentes famulatoribus principis, coram illustri magistro officiorum sunt conueniendi. Bart.

Impp. Theodo. & valen. AA. II.

NOstræ pietatis famulationibus adhærentes decanos non oportet pro desiderio pulsantium ad alia pertrahi iudicia sed: viri illustris tantùm magistri officiorum obseruare examen. Hoc nanque modo neque mansuetudinis nostræ obsequia decipiuntur: & agentibus aduersus eos iure adhibetur responsum[v]. ad exẽplum itaque deuotissimorum scholarium[x] nulli licere memoratos ad aliud iudicium trahere, & pulsatos[y] priorum fidei scholæ permitti præcipimus.

† Mensores sunt, qui in castris adpedissimum dimetiuntur locum, in quibus tentoria milites figant, vel qui hospitia in ciuitatibus præstant.

TITVLVS XXVIII.

DE MENSORIBVS[z] †.

Imp. Zeno. I.

ctior metiris secũdũ H. & dic vt in tit. ſ. de caſtrẽ. vel dic menſores frumẽtarios: vt. ff. de iu. im. l. fi. vel illos, qui metiebantur hoſpitia militũ vt. j. de metatis l. j. vel etiã hęc omnia officia habebant.

a Rimi ceri. us. fa= cit. ſ. ti. j. l. j.

b DE PRIVI. legĩs eorũ, Qui. Quocunque offic. vt. j. l. j.

c Palati. nis. Calũnias, i. mũera patrimonalia. eſſet enim calumnia ſi ab eis exigerentur.

d Nominationes. ſ. ad perſonalia: vt. j. hac. l. &. j. l. proxi.

e Ordine ſanguinis. not. ar. contra. ff. de leg. ĩj. l. cũ pater. §. à te. & facit. ſ. de proxi. ſacro. ſcr. l. iĩj. & l. in ſacris.

f Indiſcreta. non attenta, nec conſiderata.

g DE cubiculis. ſ. de præpo. ſacu. l. ĩj.

h Memoriales. ſ. de proxi. ſac. ſcr. l. iĩj. & l. in ſacris.

i Pentaprotias. nomen Græcũ eſt: & dicitur à penta, qđ eſt q̃nq̃: & protia, qđ eſt decima. i. minus quintæ partis decimarũ [a]: ſic dicit munus decaprotiæ. ſ. à decẽ: & eſt munus patrimoniale: vt. ſ. de mune. pat. l. nec protoſtaſiæ. &. ff. de mun. & ho. l. fi. §. miſta. & l. iĩj. ff. de caprotos. & ibi no.

a Imo quinque primorũ munus eſt, quos alibi ſacræ conſtitutiones quinque ſummates vocant. Alc. hic.

k Caſtrenſe. vt. j. de caſtren. om. pala. pecu. l. j.

l Donati ſunt. ad hoc. ſ. de aſ. l. non parũ. & de agen. in re. l. fi. Sed ar. contra. ſ. de teſt. mil. l. penul. & de teſt. mil. l. penul. & de reſti. mili. l. vlti.

m Militaribus. i. licet ſuã militiã cõplere debeant. quæ eſt. ſ. de curio. l. j. &. fin. & facit. ſ. de agen. in re. l. fi. &. j. l. proxi.

n EX aula noſtra. Diſcedentes. ab aliquo officioaulę: vt. ſ. l. px. §. habeant.

o Iniunctis. i. ab his quæ iniungerentur.

Rimicerius [a] menſorũ biennio expleto agẽtis in rebus militis militiã ſortiatur.

TITVLVS XXIX.

DE PRIVILEGIIS EORVM, QVI IN SACRO palatio militant [h].

Palatini à cunctis muneribus ſordidis ſunt immunes, & eorum filij & nepotes: & ipſis & eorum mancipijs nulla iniuria debet inferri. & contrà faciens punitur. Bart.

Imp. Conſtantinus. I.

Palatinis tam ĩjs, q̃ obſequĩjs noſtris inculpata officia preburerũt, quã illis, q̃ in ſcrinĩjs noſtris, id eſt, memoriæ, epiſtolarũ, libellorũq̃ verſati ſunt: ꝓcul vniuerſas calũnias [c] ſiue nominationes [d] iubemus eſſe ſubmotas: idq̃ beneficium ad filios eorũ atq̃ nepotes ipſo ordine ſanguinis [e] peruenire atque ĩmunes eos à cunctis muneribus ſordidis & perſonalibus permanere, cũ vniuerſis mobilibus & mancipĩjs vrbanis: nec iniurias eis ab aliquibus inferri: ita, vt qui hoc contempſerit indiſcreta [f] dignitate pœnas debitas exoluat.

Cubicularij principis, quibus uocatio eſt conceſſa, & memoriales ſcrinĩorum & libellorum & epiſtolarum, & etiã palatini: & agentes in rebus, & filij & nepotes eorum ad honores & munera non uocantur inuiti: & à perſonalibus & corporalibus muneribus ſunt immunes. Bart.

Idem A. II.

DE cubiculis [g] noſtris vacatione donatos, vel diuerſis obſequĩjs palatinis, memoriales [h] etiã, qui in ſcrinĩjs memoriæ, epſarũ, libellorum, ſacrarũq̃ diſpoſitionũ referũtur: necnõ & ſi q̃ in vtroq̃ officio palatinorũ comitatenſiũ, ſingularũve vrbiũ, & officio amiſſionũ, & caſtrenſis ſacri palatĩ militãt, priuilegia volumus habere, vt nec ipſi, nec filĩj, nec nepotes eorũ ad honores, vel munera municipalia deuocent: q̃bus oĩbus condonamus, ne exactorum vel turmariorum, quos capitularios vocant, curã ſubeant: vel obſequiũ temonariorũ †, vel pentaprotias [i] aut etiã tyronis preſentationẽ agnoſcãt. Nã bñficĩjs noſtris ita digni ſunt, vt etiã cẽſualibus, vel perſonalibus, vel corporalibus muneribus liberent, & habeãt caſtrẽſe [k] peculiũ, ſiue adhuc palatiũ obſeruent, ſiue optata q̃te donati ſunt [l]. Quibus oĩbus priuilegĩjs coniungimus agentes in rebus, licet militaribus [m] videantur eſſe ſubnixi.

†Telonariorũ, fortè, vide Alc. hic.

Diſcedentes ab aliquo officio in palatio principis, licet ſint idonei & experti, tamẽ ab omnibus oneribus eiſdẽ iniunctis ſunt immunes. Bar.

Imppp. Grati. Valentin. & Theodoſ. AAA. III.

EX aula noſtra diſcedẽtes [n] viri ab oĩbus iniunctis [o], habeantur immunes: munerariorumq̃ faſtus [p], vel rapaces quæſtus, tanquam experientes [q] & idonei non patiantur.

Qui miſſionem meruit ab officio, quod in palatio principis exercebat, anteferri debet omnibus alijs, qui poſt ad regendas dignitates uel prouincias, ſunt aſſumpti. Bart.

Idem AAA. IIII.

OMnes, qui in palatio militando, diuerſis actibus paruerint, volumus intantum eius dignitatis, cuius meruerint miſsionem, obtinere inſignia: vt his omnibus præferãtur in ordine atque conceſſu qui poſteriori tempore [r] regẽdas prouincias, dignitatesq̃ ſuſceperint palatinas. Si quis autem temeraria vſurpatione ſtatuta violare tentauerit, ſacrilegĩj [s] pœnam ſuſtineat.

p Faſtus. i. q̃ ſunt numeratĩj.

q Experientes. id eſt, experti: licet ſint idonei, non vocẽtur.

r OMnes. Poſteriori tẽpore. ſic. ſ. de offic. prę. prę. l. j. &. ĩj. & vt di. ordi. ſer. l. fi. & de conſ. non ſpe. l. j. &. ff. de albo. ſcri. l. j. &. ĩj.

s Sacrilegĩj. ſic. ſ. vt di. or. ſer. l. j. &. j. de ero. mili. an. l. leg.

t DE PRIVI. legĩs ſcola. In quibus tyrones militiam addiſcunt. i. ſocietatem militum. nam. j. l. vl. vocat fortiſsimos.

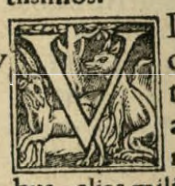

V Iris, comitibus, alias comitibus, alias militibus: quia forte ſunt magiſtri militum.

x Senatores. i. nobiles, q̃ erant ſcholares. i. de ſocietate militũ. ſic. &. ff. de iudi. l. ſi lõgius. §. fin. Itẽ no. aliquẽ degradari. ſic ff. de his, q̃ not. ĩfa. l. ĩj. §. ignominię. &. ſ. de agri. & mã. l. ĩj. &. iĩj.

Degradatur quis dum dignitate ſpoliatur.

y Ad tuę. magiſtro officiorum loquitur: vt &. ſ. de offic. ma. of fic. l. ſcholarium.

z Barbarorum. ſ. de agen. in re. l. agentes. in princip. &. ſ. de commer. & mer. l. ĩj.

Valeat

TITVLVS XXX.

DE PRIVILEGIIS SCHOLARVM [t] †.

Magiſtri militũ ſenatores milites ſuos ſcholares uerberare uel degradare nõ poſſunt: ſed iſtud ſpectat ad officiorũ magiſtrum. Item magiſter militum ſuos domeſticos ſenatores ducenarios, uel cẽtenarios facere non poteſt. Bar.

Imppp. Theod. Archad. & Honor. AAA. I.

VIris ſpectabilibus comitibus [v], ſcholarũ verberãdi, degradãdi ve ſenatores [x] ac ducenarios, licẽtiã denegamus. ea nanque, quæ tali cõmotione digna ſunt, ad tuæ [y] ſublimitatis volumus referri notitiam. Inſuper etiã domeſticos eorum, non ſenatores vel ducenarios centenariosve fieri decernimus: pœna quinque librarũ auri plectendo, quiſquis hanc diuinã iuſsionẽ exceſſerit: ſcrinio verò Barbarorũ [z] † ſi tale quid, vel attentari paſſum fuerit, vel attentatum cõtra leges non ſuggeſſerit, de cem librarum auri condemnatione plectendo. Illud etiam obſeruari non ſine ratione conue-

† Scholares hic intelligit militares ſacropalatinos.

† Alias Barbaricorum, alias barbarorum.

a Valeat vſurpare.no.cõtra eos, q dicũt dñm Ottonẽ poteſtatẽ in fraudem vocari deſẽſorẽ.ſic. ſ. de na.lib.l.j.in fin.&.ff. de tut.& cura.da.ab his.l.ſcire oportet.§. j.& de tranſac.l. cum hi.§.ſi cum lis. Acc.

b HAc lege. Scholis.i.ſocietatibus militum armatorum.

c Tuæ celſitudínis.magiſtro officiorum loqtur.ſic.ſ.de dec.l.ij.in fin.

d Obſeruari.ſic.ſ. de caſtrẽ.l.vlt.in fi.& eſt ratio in vtroq; vt ſubñcit.& fac.ĩ auth. vt iud. ſine quoquo ſuf.§.qđ autẽ.col.ij. & vt nõ fiãt pi.circa. princ.& vt neq; mil. neq; fe.circa fin.&.ff. de of.præſi.l.iij.&.ſ. vbi ſe.vel cla.l.qcunq;.in fi.& ĩ q.cau.mi. ſo.præ.l.j. Sed cõtra. ſ.de agẽ.in re.l.ex eo. §.qđ multo magis &c.&.ff.de reg.iur.l. non debet cui quod plus eſt &c.ſed illa ex eo erat in vrbe: hic in prouincia.

e QVoties. Sẽ tẽtia.monitoria.

f Tui culminis.loquit magiſtro officiorum:vt.no.ſ.l.proxi.

g Scholares.expone vt in tit.

h Cõſtitutæ.hoc dic,vt.ſ.de di.l.mulieres.&.ff.ad muni.l.fi. §.viduam.& in authẽ.de nup.§.non tñ. col.iij.& ad id quod de matribus dicit, facit.ſ.de q̃ſtio.l.ij. Sed contra.ff.de ſenato.l. j.Sol.vt.no.ſ.de ꝓxi. ſacro.ſcri.l.in ſacris. circa prin.

i Serui.hoc dic vt.d. l.in ſacris.

k Cõſuetudine.ſic ſ.de diuer.of.l.viros.

l Suæ ſcholæ.officialis quidã erat.& facit.l.prædicta,in ſacris.§.fidei.

m Arbítro.i.iudici delegato.ſic.ff.de ap. ex conſenſu.A.

n Fortiſsimos.per hoc nota q̃ de militibus armatis loquitur.

o Remeãdi.ad militiam.

p Exceptis criminibus.proprie excipit à functionibus: improprie à tributis. & facit.ſ.de caſtren.

nit:ne is, cui domeſtici officiũ per militiæ gradum vel quinquennij tempus interdici cenſuimus, familiaritate comitis ſimulata,rem prohibitam alio nomine valeat vſurpare[a].

Militans in aliqua militia,qui ſtipendijs decurſis primicerius factus eſt omnibus priuilegijs ſibi competentibus perfruatur: & etiam in cauſis ciuilibus coram officiorum magiſtro tantum cogitur reſpondere.in criminalibus uerò cauſis hoc priuilegium non ſortitur.Bart.

Impp.Honor.& Theod.AA. II.

HAc lege decernimus, vt qui in ſingulis ſcholis[b] militant, quiq; poſt emenſa ſtipendiorum curricula, ad primiceriorum gradum perueniunt, & adorata noſtræ diuinitatis purpura, virorum clariſsimorum comitum meruerint, dignitatem: tam cingulo,quàm priuilegijs omnibus ſibimet competentibus perfruantur:ac deinceps vſq; ad finem vitæ foro tuæ celſitudinis[c] tantummodo ſubiaceant: nec ex alterius cuiuslibet ſententia ciuile ſubire litigium compellantur. In criminalibus ſanè controuerſijs, & in publicis tributis, ita etiam aduerſus tales viros prouincias moderantium congruam iuriſdictionem volumus obſeruari[d],ne ſub prætextu conceſſi priuilegij, vel flagitiorũ creſcat autoritas, vel publica vacillet vtilitas.

Imperator in hac lege concedit ſcholis,id eſt, ſocietatibus militum priuilegia, quæ conceſſit magiſtris ſacrorum ſcriniorum & agentium in rebus, & eorum principibus & conſiſtorianis: de quibus in.l.fi.ſ.de conſiſto.ſcilicet circa forum, circa fideiuſſorem, ſcilicet de iudicio ſiſti, circa ſolutionem ſportularum & ſimilia tam in urbe, quàm in prouincia. Et hoc ſit pro ſummario.

Imp.Anaſtaſius A. III.

QVoties ſuper cauſa ciuili vel etiam criminali,ex ſententia[e] videlicet iudicij tui culminis[f] ſcholares[g], vel eorũ coniuges(ſiue adhuc viuerẽt earum mariti, ſiue poſt mortem eorum in viduitate conſtitutæ[h] ſunt) matres ve eorũ in viduitate permanentes, aut liberi,qui non ſpecialiter alterius iudicis iuriſdictioni ſubiectam conditionẽ ſortiti ſunt, & ſerui[i] ad eos pertinentes conueniuntur: minimè eos, eas ve extranei fideiuſſoris ex actione vexari, ſed pro conſuetudine[k] vetuſtiſsima & iugiter obſeruata, numerarium ſuæ ſcholæ[l] fideiuſſorem præbere iubemus: hoc videlicet obſeruando, vt in criminalibus cauſis quinque alios primates ex triginta viris à primicerio vſque ad triginta retrò numerandis vnà cum numerario,volente ſcilicet & nõ recuſante,præbeant fideiuſſores,aut recuſantibus quinque (ſicut dictum eſt) viris extraneis, in criminibus tantummodo publicis fideiuſſor vnà cum numerario præbeatur:ita, vt executoribus non amplius ab ijs, quàm vnus ſolidus, ſiue per ſe, ſiue per procuratorem reſpondere maluerint,præbeatur. In ſubeundis autem cognitionalibus certaminibus,quoties cauſa fuerit arbitro[m] delegata: pro conteſtatione litis vnum ſolidum,& pro definitione ab arbitro recitãda,alterum vnũ,& nihil amplius dari decernimus. Quòd ſi cauſa in iudicio tui culminis ab ipſa conteſtatione litis,vel relatione iudicis, aut appellatione interpoſita ventilatur:pro inducenda cognitione non amplius,quàm tres ſolidos,& chartarum, vel recitandorum in cognitionibus inſtrumentorum nomine editionis quinetiam geſtorum, duos tantummodo ſolidos dabũt. Quoties ſanè apud viros clariſsimos prouinciarum moderatores:ex delegatione ſcilicet ſententiæ tuæ magnitudinis contra viros fortiſsimos[n] ſcholares,vel eorum coniuges, vel liberos,vel ſeruos cognitio celebretur:non amplius,quàm dimidiam partem conſuetorũ ſumptuum præberi decernimus:hoc etiam adñjciendo, vt qui acceptis commeatibus ad prouincias profecti fuerint, vſque ad quinque menſium ſpatium, intra quod ipſis erit remeandi[o] licentia: nullam penitus actionem ſuper ciuili videlicet negotio (exceptis criminibus[p] & tributarijs functionibus)ſuſtineant. Ne tamẽ ibi quoque[q],poſt quintum ſcilicet commeatus mẽſem,ex ſententia iudicij tuæ magnitudinis conuenti,in exigendis fideiuſſoribus aliquod ſentiant detrimentum,adiuratoriæ[r] eos cautioni iubemus cõmitti. Quoties autem ex verbis, & ſine vlla ſcriptis prolata ſententia[s] ijdem fortiſsimi ſcholares, vel eorum matres ſeu coniuges(vt dictum eſt) aut liberi,aut ſerui monentur: nihil pro ipſa executione ſportularum nomine penitus eos, vel eorum matres, ſeu coniuges, aut liberos (ſecundum ſuperius datam diſtinctionem)vel ſeruos prębere decernimus.

q Ibi quoque.ſ. in prouincia. nam poterit cõueniri poſt quinq; menſes:ſed certo mõ vt dicit.ad qđ eſt dictus.§.&.facit.ſ.vt mi.fori.præſcri.non vtantur.l.j.

r Adiuratoriæ.ſic ſ.de caſtren.l.fi.§.fin. & de proxi.ſac.ſcri.l. in ſacris.

s Sententia.ſ.citatoria:& dic de facto. nam de iure in ſcriptis ſunt conueniendi:niſi

Citari non debet quis ſine ſcriptis.

l.fi.§.fin.

in l.fin. ibi, ſive poſt mortem, collige quod etiam in priuilegijs exorbitantibus, habet locum illa cõis regula quòd uxores quadiu in viduitate durant poſſunt priuilegijs mariti q̃, de quo probatur Bart. & Joan. de platea. hic vi. relata per Tiraq. in tractatu ceſſante cauſa 1ª parte. 107. cum ſequentibus.

di:niſi ſit cauſa vilis, & partium conſenſu, vt ſubjcit.

a Cõſentiẽtibus. no.conſenſu partium ſententiare poſſe ſine ſcriptura.ſic.ſ. de epi. & cle.l.gñaliter. in fi. ſed hodie etiam ſine conſenſu partium: vt ſ.de ſen.ex bre.re. authen.niſi.&.fac.ad, l. ſ.de dig.leg. quoties. & idem in ſimilibus ibi not.in .l. quoties. &.ſ.de prox.ſac. ſcri. l.in ſacris.& de princ. agen.in rebus .l.fi.

DE CASTREN ſi omni. Pala. Id eſt,de militibus patiatij, qui principẽ ſequuntur:vt.ſ.ti.ſuperiori:ſed hic circa peculium.

c OMnes. Super fundũt, i.locupletãtur.R. & dic edicti de legibus quę ſunt.ſ. ti.ĩ.l.j.&.ĩ.quæ ſunt Conſtantini, vt iſta. Vel dic,quod nõ habemus.

d Si quando.alias ſi quãdo.alias ſi quamdum &c.

e Parcimonia.abũdat ſi.Et no. parcimonia ſic &.ſ.de epiſ. & cle.l.ĩ.&.ff.de pecu.l. peculium ex eo.

f Pręcipimus. vt.ſ. de bo.quę lib.l.pe. & fac.ſ.de aſſeſ.l, velut. & de adu.diuer.iu.l. fori.& de inoff.te.l.fi. & de ſilen.l.fin. & de epiſ.& cler.l.cum lex. &.l.ſacroſanctæ.&.ſ. tit.j.l.ĩj.in.fi.& de bo. poſ.ex teſt.mil.l.j. & famil.erc.l.ſi filius. & ff.de co.bo.l.fi.ſ. nec caſtrenſe.

g Signa noſtra.qa ſtant nobiſcum, & ſequunt nos: licet non ſint in caſtris, q̃ facit fieri alicui per aliquẽ ducẽ belli:vt.j. de re mili. l. nemo miles. Item not.de puluere.

h DE EQVEſtri dignitate. Cõuenit p̃cedẽtibus.

i EQuites. Romanos. qui Romã cuſtodiunt.nã & illi habẽtur pro abſentibus reipublicę cã:vt.ff.ex qui.cau.ma.l. milites. Et dic,q̃ aliqui præſidentes alĩ erant: non enim ſimplex militia eſt dignitas:vt.j.ti.ĩ.

Militia ſimplex non eſt dignitas.

Sed ſi talis ſit negotijs vilitas, vt etiam ſine ſcriptis conſentientibus[a] videlicet partibus, ſuper ea poſsit cognoſci: expectato ſine ſcriptis (ſicut dictum eſt) habendæ cognitionis euentu, ſi deteriorem calculum reportauerint,ſportularum nomine vnum tantũmodo ſolidum executori præſtabunt. Si verò cauſæ qualitas habẽdam in ſcriptis cognitionem flagitauerit:in hoc neceſſe eſt cauſu interlocutiõe in ſcriptis proferenda, ea quæ ſuperius de quãtitate ſportularum decidẽdarumq̃ cognitionum diſpoſita ſunt,obſeruari.

TITVLVS XXXI.

DE CASTRENSI OMNIVM PALATInorum peculio[b].

Palatini habentes aliquod priuilegium,quicquid quæſierint in officio morãtes ex donis principis,aut eorum induſtria principe conſcio, retinent tanquam caſtrenſe peculium: & à laborę caſtrorum non ſunt immunes.Bar.

Imp.Conſtan. A. I.

OMnes palatinos, quos edicti noſtri iandudum certa priuilegia ſuperfundunt[c], rem ſi quam[d], dum in palatio noſtro morantur, vel parcimonia[e] propria quæſierint,vel donis noſtris fuerint conſecuti, vt caſtrenſe peculiũ habere præcipimus[f]. Quid enim tam ex caſtris eſt, quàm quod nobis conſcijs ac propè ſub conſpectibus noſtris acquiritur? Sed nec alieni ſunt à puluere & labore caſtrorum, qui ſigna noſtra[g] comittantur, qui præſto ſunt ſemper actibus, quos intentos, & eruditos ſtudijs, itinerum prolixitas, & expeditionum difficultas exerçet. Ideoqué palatini noſtri, qui priuilegijs edicti vti poterũt, peculia ſua præcipua retinant,quæ dum in palatio noſtro conſtituti ſunt, aut labore(vt dictum eſt)proprio,aut donatione noſtra quæſierunt.

TITVLVS XXXII.

DE EQVESTRI DIGNITATE[h].

Imp.Iuſtinianus A. I.

EQuites Romanos[i] ſecundum gradũ poſt clariſsimatus[k] dignitatem obtinere iubemus.

TITVLVS XXXIII.

DE PERFECTISSIMATVS DIGNItate[l].

Imp.Iuſtin.A. I.

ODicillis perfectiſsimatus fruẽtur, q̃ impetrauerũt,ſi abhorreant à cõditione ſeruili, vel fiſco, aut curiæ obnoxij non ſint,vel ſi piſtores non fuerint,vel non in aliquo negotio[m] conſtiterint, nec ſibi honorem[n] venali ſuffragio emerint,nec rem alicuius[o] adminiſtrauerint.

TITVLVS XXXIIII.

QVI MILITARE[p] POSSVNT, VEL nõ poſſunt:& de ſeruis[q] ad militiam vel dignitatem aſpirãtibus:& vt nemo[r] duplici militia,vel dignitate & militia ſimul vtat.

Volentes militare,ſe debent etiam offerre ei, qui habet ius probandi:ſcilicet officiorũ magiſtro.Item nullus cauſa litis uitandæ militare poteſt.Bar.

Impp.Seuerus,& Antoninus AA. I.

SI militiæ nomẽ dare vultis: offerte vos ijs[s],qui probandi ius habẽt[t]. Non autẽ ignoratis eos,qui litis[v] cauſa militiã appetierunt, poſtulãtibus aduerſarijs ſolui ſacramento ſolere.

In fraudẽ ciuilium munerum nullus armatæ militiæ nomen poteſt aſſumere.Bar.

Imp. Alexander A. I I.

NOn tantùm decurionum filijs, ſed omnibus in fraude ciuilium munerum, nomina armatæ militiæ dantibus, fraudem prodeſſe diſplicuit[x].

l.ſi.in prin. Accur.

k Clariſsimatus. id eſt, conſulatus:vt. ſ.de do.& pro.l.ĩj.

l DE PREFEctiſsimatus dignitate.

Dignitas erat forte, vt eſſet dictus pfectiſsimus miles.

m Odicillis. Negotio. vili.

n Honorẽ.ſ.iſtũ.p bitate ergo daſ, non p̃tio.ſic.ſ. de epiſc. & cler.l.ſi quenquam.

o Alicuius.priuati ſine aliquo vili officio:vt.ſ.de di.l.ne qs. & facit.ſ.de agen. in re.l.agentes.ſ.j.

p QVI MI. POS ſunt,vel non. De armata militia loquitur:& de hac prima parte loquitur. j. e.l.j.ĩ.iij.&.iiij.

q Et de ſeruis. de hoc.j.eo.l.pen.&.vlt.

r Et vt nemo. de hoc.j.e.l.is.

s I militiæ. Iis. ſ.magiſtro militum & ducibus:vt. j. ti.ĩ.l.pen.

t Habent.ſ. debitis. vel habeas offerre.nec tñ ſine ꝓbatoria principis aggregantur:vt.j.ti.iij.l. neminem:alias non militet:vt in auth .de mã. prin.ſ.fi.co.iij.& fac. ſ.de fabricen.l.iiij.

v Litis.ſ. vitandæ. vt.ff.de re mil .l. iij.ſ. non omnis.&.l.fin.& fa.ſ.ſi propter publi. l.j.& de tab.l.j. & de decur.leg. qui derelicta.&.l.nequis. & .l. omnes.&. ſ. de procu.l.maritus.ſ.j, &.j. l.prox.

x NOn tantum. Diſplicuit. vt.ff.

vt.ff.de mun.& ho.l.iij.§.fi.&.facit.s.l.p.xi.cum suis concor.

a Cura. Saltuenses.pdiorũ conductores coloni, pratorũ saltuẽses dicuntur, vt.s.de fun.pa.l.fi.in princ.& fac.s.de agr.& cen.l.colonos.& de fu.co.l.j.& fi.& de manc.l.iij.

b Omnes Arriplant.fa.s.vbi curi.vel cohor.l.j.&.ij.&.s.de tab.scri.l.j.&.s.eo.ti.l.j.cum suis concor. Accur.

c Is quidem.alias eis.alias ijs.

d Absectis.i.separatis.sed valeret hoc, si separatim posset vti vt.j.§.fi.Accur.

e Ordinis.s.militię armatę vel inermis vt subijcit.

f Militijs.not.s.de assess.l.fi.& de postu.l.qsqs.&.s.de proxi.sacro.scri.l.hac parte.cum suis cõcor.&.ff.de col.Illy.l.j.§.ij.

† Mereant, [...]ut cer[...]rantur.

g Infructuosa.no.puniri affectum etsi nõ sequatur effectus.sic.s.de legi.& consti.l.ij.in fi.& in Lõbar.de consil.mor.l.si qs.& ne ad regẽ.ne.in.fi.l.iij.arg.contra.ff.qđ quisq; iur.l.j.§.fi.

h Susceperint.iudices, ad quos deuenerunt:vt.s.de preci.impera.offerẽ.l.rescripta.facit.s.si nu.ex rescrip.pen.l.j.in fin.& de pe.bo.subla.l.j.&.s.vt.lit.pẽ.l.ij.&.fi.& in authen.vt omnes obe.iudi.col.ij.

† Facit ad hoc capit.de multa.extra de prębend.lib.vj.vbi dicitur ꝙ nullus potest retinere duas dignitates.

i Restiterint.Nota sic.s.de decu.l.omnes.& de appella.l.quoniam.

k Gradus.i.ordo, quem percipient ante susceptam administrationem. M.& repete,fuerint sortiti.

l Parem.s.qualem dixit.s.e.l.in prin.ibi, detur electio.

m Quem.s.titulum.

n Verũ.pro sed.& est alias desistente.& alias desistendo.& alias dist.& idem est sensus.

o Monente.alias monente.& alias moderante.

p Conferendi.i.conferre.ad quod.s.de inoff.test.l.omnimodo.§.fin.& de pigno.l.vlti.& authen.ibi posita.&.s.de pro

Coloni, uel saltuenses ad militiam armatam uolentes uel inuiti non sunt admittendi. Bart.

Impp.Diocle.& Maximia AA. III.

Cura peruigili obseruare debebit sublimitas tua: ne coloni, vel saltuensis[a], aut vltro se offerentes ad militiã suscipiantur armatam, aut cogantur inuiti.

Curialis uel cohortalis conditionis existẽs ad armatam militiam non assumitur.Bar.

Imp.Leo.A. IIII.

Omnes omnino curialis vel cohortalis conditionis constituti, nullã armatam militiã in posterum arripiãt[b].

Duas militias diuersi generis, aut dignitatẽ & militiam eodem tempore quis habere non potest:secus si ad idem tendant.Bart.

Imp.Iustinianus A. V.

Is quidem[c], quibus indultum hactenus demonstratur,quò binis aut ternis pluribus've mereãtur † cingulis, non coniunctis ex prisca consuetudine,sed absectis[d] atque discrepãtibus: detur electio, quem retinendum sibi potius censeant, quem deferendum cognoscant:vt in eo, quod optauerint, firmiter maneant: eò quod despexerint, sine dubitatione repellantur†. In posterum verò nemini prorsus facultas pateat eodem tempore, plusquam vnius ordinis[e] nomen affectare: interdicendis in commune cũctis (vt dictum est) binis pluribus've militijs[f], nec dignitatem coniungere cuilibet alij cingulo concedi: vt & qui supplicandum de re vetita nobis existimauerint, poena decem librarum auri pro temeritate, quãuis infructuosa[g] plectantur: & qui susceperint[h] iussionem Augustam per subreptionem elicitam (quod nonnunquam contingit) decem librarum anri multa feriantur: scrinijs etiam necnon officijs, quorum hoc interest, si nõ restiterint[i], & hanc pragmaticam legem abiecerint, decem librarum auri dispendio puniendis.

Si quid autem contra hoc perpetretur: sciant omnes, quod extra concessum admissum est,aut actum fuerit, vel notis conscriptum publicis, simile habeatur,ac si nec impetratum, nec pronuntiatum omnino, nec insertum esset vllis matriculis,scituris etiam omnibus, qui merentes in ordinibus armatis,siue ciuilibus administrandas prouincias, seu gerendos quoslibet numeros,vel iam sunt seu decætero fuerint iussione nostra sortiti: & vt seruetur eis gradus[k] augusta pro meritis sanctione: parem[l] indulgendam sibi licentiam, postquam deposuerint solicitudinem, aut in priori cingulo protinus persistendi, nullo vindicando titulo dignitatis,quam solicitudo media præstiterit:aut retinendi splendorem, quem[m] acquisierint administrationis obtentu. Verùm[n] priore cingulo desistendi(monente[o] tamen innata nobis clementia) liberum esse cunctis perspeximus:si militia,qua decedendum est, inter eas habeatur, quas volentibus licet distrahere,& in alios eam conferendi[p], & pretia consequendi[q]: prout in ijsdem agminibus cõsueuerint hactenus: excipiendis videlicet, nec deducendis in hanc perpetuò conseruandam legem pragmaticam,ijs, qui binas militias simul compositas,& sociali nexas cõsortio fuerint assecuti: vt viris deuotissimis scholaribus atque canditatis fieri moris est:necnon in viris deuotis laterculensibus & pragmaticarijs, vel à secretis[r] contingit: & quos[s] memorialium,aut etiam agentium in rebus adornat cingulum:& si qui simili stipendiorum iunguntur[t] copula.

Dominus patiens seruum militare: dominio priuabitur, & iure patronatus.sed si eo ignorante seruus militiam fuerit adeptus: tunc intra triginta dies tantùm ex quo sciuerit,datur sibi eum uendicandi potestas. Bart.

Imp.Iustinianus A. VI.

Super seruis, qui postea ad quandam militiam aspirare tentauerint,vel scientibus,vel ignorantibus dominis, præcipimus, siquidem ignorantibus his eam meruerint[v] :licere dominis adire competentem iudicem, & suam ignorantiam, eò quod contrarium minimè † probatur,ostendere[x], eoq; modo spoliatos eos mi

xi.sac.scr.l.vnicuiq;.&.l.in sacris.

q Consequendi.i.consequi.

r A secretis.nomẽ officij.

s Quos.scilicet prędictos omnes.

t Iunguntur.s.per legem scriptam nõ p priuilegium prĩcipis viuentis.& nota.per hanc legem non licere habere duas præbendas.

Duas præbẽdas habere non licet.

v Super seruis. Meruerint. Not.ꝙ lex facit liberum.sic in authen.de san.episc.§.si seruus.coll.ix.& de nupt.§.si vero ab eo.col.iiij.& de mona.§.j.col.j.& de bo.lib.l.fin.in fine.&.s.de præposi.sac.cu.l.iubemus.in prin.Sed contra.ff.de re mili.l.alienam.vbi non fit liber.Solu.hic corrigit, vel hic erat electus: ibi sua autoritate vsurpauit.Itẽ cõtra.s.de ta.l.generali.Sol.vt.j.l.prox.

x Ostendere.Nota probari ignorantiam eoipso,ꝙ contra non probatur.sic ff.de acc.l.si cui.§.j.quilibet eñ ignorãs psumitur:vt.ff.de p.ba.l.verius.& instit.de le.§.quod autem.&.ff.de admin.tut.l.hoc autẽ.&.s.de præ po.sa.cu.l.iubemus.in fin.&.s.de peti.hære.l.qui se.Item quod dicitur probat, quomodo probat reus? Rñ.quia excipit asserendo.ff.de probat.l.in exce

Ignorantia probatur eo quod contra non probatur.

† Concor.c.j.cum gl.sup ver.mortis.extra de his quæ vi met.causa fiunt.

l. in exceptionibus. Item est ei mos gerendus: vt.ff.de probat. l.circa.&.facit.supra, de libe.cau.l.non mutant.

a Militauerint.tẽpore huius.l. & facit. ad.l.in authen. const. quæ de di.§.j.&.ſ. ne rei domi.vel templo. l.j.&.j.l.proxi.

b SI quis. Domínio ſeruí, hæc lex facit liberum: vt ſ.l.proxi. cum ſimilibus. Sed contra. ſ. de ta.l.generali. Sol. illa trahitur ad iſtã: imo ibi munus, hic dignitas.

c Accipientes. nã donamus noſtris militibus ſtipendia & alia: vt.ſ. de caſt. om. pa.pec.l.prima. &.j. tit.ij.l j.

d Imperfectum. ad hoc.ſ.ad Syl.l.fi.

e Præteritæ. vt.ſ. l.prox.

f Notum. Not. ſic ff.quando ap. ſit. l.j. §.fin.&.l.fin.&.ff. de cal.l.annus. & de excu.tu. l. quinquagínta. Acc.

g Spoliari. armata. vel inermi militia: vt j.ti.j l j.

NEGOTIATORES NE MILITENT.

h EOs. Ergaſterio. id eſt. ſtationi quaſi negotiationi.

i Prohibemus. hoc non nobilitatis defectu. nam & libertus militat: vt.ff. de teſt. mili.l.ſi duobus. & de bo.l.l.ſi filius. §. Papinianus. &. ſ. tit. j.l. pen. ſed quaſi ex vili officio non debeant aſſumi: vt. ſ. de di.l. neque. & de perfectiſsima dignitate.l.prima. &. j. de cohorta.l. antepe. & per id quod ſubjicit argentarijs, quaſi nõ ſit hoc vile officium: vt.ſ.titu. j. l. omnes. quia ſemper ibi animum habent. argu. ſ.loca.l. milites. Sed contra.ſ. de iur. om. iudic.l.vltim. vbi negotiatores militant. Solu. hoc nouum: illud vetus. nam hic dicit de cętero. Vel ſol. vt ibi.

k Hos enim. vt ſunt cæteri præter argentarios.

litia in ſuum dominium trahere. Sin verò ſcientibus his ſerui militauerint [a]: cadere quidem eos non tantùm dominio eorum, ſed etiam omni patronatus iure: illos verò ingenuos effectos, ſi quidem vtiles ad militiam eis datam viſi fuerint, in ea durare: ſin verò minimè idonei ſint, ea priuari. Super illis autem ſeruis, qui iam militauerunt, & adhuc in eadem militia perſeuerant, licentiam damus dominis intra triginta dierum ſpatium ab eo tempore connumerandum, quo præſens ſanctio diuulgata fuerit, vel noſtram adire clementiam, vel competentes iudices, & ſuam ignorãtiam cõmendare eoſq; in ſuum dominium recipere. quo tempore tranſacto, ſimili modo, tã dominio, quã omni patronatus iure cadere eos neceſſe eſt.

Dominus patiens ſeruum in dignitate eſſe, priuabitur dominio & iure patronatus. ſed ſi eo ignorante ſeruus ipſam fuerit adeptus: tunc intra triginta dies tantum ex quo ſciuerit, datur ſibi uendicandi poteſtas. Bart.

Idem Auguſtus. VII.

SI quis ſeruum ſuum dignitatem habere, quemadmodum militiam fuerit paſſus: ſpolietur & dominio ſerui [b], & iure quod pertinet ad patronos. Cui enim ferendum eſt homines à noſtra manu donationes accipientes [c], adhuc inter ſeruos haberi, & fortè cum ſuis dominis noſtram purpuram adorantes? In ijs itaque caſibus, in quibus non militia, ſed dignitas volentibus dominis, ſeruis acquiritur, eadem iura ſeruentur, quæ antea poſita ſunt: ne videatur noſtra ſanctio aliquid habere imperfectum [d]. Sciãt autem domini ad exemplum præteritæ [e] noſtræ conſtitutionis, quæ de huiuſmodi ſeruis loquitur, quòd niſi hoc intra triginta dies, ex quo eis hoc fuerit notum [f], manifeſtauerint, & competentem iudicem adierint, & ſpoliare eos dignitatibus curauerint: dominium eorum & ius patronatus amittant: nobis deliberantibus, poſtquam dominio ſerui fuerint liberati, & inter ingenuos connumerati, ſi oporteat eos habere dignitatẽ, vel ea quaſi indignos ſpoliari [g].

TITVLVS XXXV.

NEGOTIATORES, NE MILITANT.

Negotiatoribus eſt omnis militaris dignitas interdicta, exceptis argenti diſtractoribus, qui non ad armatam militiã, ſed ad aliam quãcumq; accedere poſſunt. Qui uerò ante hanc legem aſſumpſerunt, illam retinere poſſunt, dum tamẽ à negotiatione ſe abſtineant: aliàs militia priuarentur, armorum tamen conſtructores militiam obtinere, & ſuam negotiationem retinere ualent. Ioan. Pla.

Imp. Iuſtinianus A. I.

EOs, quiuel in hac alma vrbe, vel in prouincijs cuidam ergaſterio [h] præſunt, militare decætero prohibemus [i], exceptis argẽti diſtractoribus, qui in hac alma vrbe negotiantur. Hos enim [k], vtpote vtiles omnibus contractibus, armata quidem militia penitus abſtinere ſancimus: aliam verò quãcunq; ſine metu præſentis ſanctionis poſſe ſibi acquirere. Si qui verò negotiatores, quos omni militia prohibuimus, iam [l] militauerunt: eis licentiam damus, negotiationem quidem relinquere, militiam verò retinere: ſcientibus, quòd ſi poſtea negotiantes appareant, militia priuabuntur. Quod & in argenti diſtractoribus huius almæ vrbis, ſi armatam militiam iam ſortiti ſunt, tenere volumus: vt relicta negotiatione, liceat eis in eadem militia durare. Negotiantes etenim poſt hanc ſanctionem, huiuſmodi militia priuabũtur: illis, qui ad armorum extructionem [m] ſuam profeſsionem contulerint, minimè prohibendis ad competentem ſuæ profeſsionis venire militiam, & huiuſmodi negotiationem nihilominus retinere.

l Iam. ante hanc legem.

m Extructionem. quia arma faciunt, vel facta vſui coaptant. & facit ad. l.ſ. de aduo. di. iu. l. ne quis. &. ſ. de pig. l. fin. &. ſ. de argen. in re. l. agentes. §. exceptis. &. ſ. in quib. cau. mi. ſo. præ. l. j. &. ſ. de fa. l. iij. & quod nota. ſ. qui ex cau. maio. l. vlti.

DE RE MILITARI.

n STipendia & donatiua. Ponit pro eodem, vel quia quandoque vltra ſtipendia contulit præſentibus.

o Non iure. quia cauſa facti non continetur poſtliminio: vt.ff. quibus ex cauſ. ma. l. denique. Sed cõtra. ff. eodem. l. iij. §. is qui ad hoſtes. in fin. §. &. l. non omnes. §. penult. Solu. hic fuit captus præſidio: ibi ex improuiſo, dum iter facit, aut epiſtolã fert. vel ibi ex ſpeciali indulgentia principis non communi iure: vt dicitur in deſertore: vt. j. eodem. l. cum allegatis. &. ff. eodẽ. l. qui excubias. & facit. ſ. de dom. l. vlti.

viginti.

TITVLVS XXXVI.

DE RE MILITARI.

Miles captus ab hoſtibus, dum ibi eſt, ſtipendium uel donarium habere nõ poteſt. Bar.

Imp. Antoninus A. I.

STipendia & donatiua [n] temporis, quo apud hoſtes fuiſſe te dicis, reſtitui tibi poſtliminio regreſſo reſtitutoq;, non iure [o] deſideras

a VIginti. scilicet annorum.
b Sordida. s. patrimonialia: sed honesta subibitis: vt. ff. de priuile. vete. l. ñ. §. fin. sed à personalibus excusantur: vt. š. de his qui non imple. sti. l. pe.
c MIlites. Missi. cum, cõiunctio causalis.
d Vti possunt. vt š. de his q non imple. stip. l. j. & de infa. l. j. libr. x. & de dignit. l. neque. & l. iudices. & de assess. l. liberti. & de iudi. l. cum prætor. §. non omnes. & . ff. de ñjs, qui notãt. infa. l. ñ. §. ignominia. Accur.
e Arguãtur. scilicet Romæ. & etiam alibi vbi sit imperator, nõ stabunt: vt. ff. de ñjs, qui not. infam. l. ñ. §. ignominia. & de exc. tu. l. sed & milites. §. sed & ignominia. & ff. e. l. milites. §. missionum. Accur.
f DEfunctorũ. Cõstituit. sed & viuenti desertori pœna imponitur. q d' dic: vt. ff. eo. l. ñ. §. qui militiæ. & l. non oẽs. per totum. & l. pe. & š. qñ. li. vni. si. iudi. se vindi. l. ñ. & j. l. prox.
g CVm allegatis. Habeat. vt. ff. eo. l. ñ. §. qui militiæ. & l. pen. Sed ar. cõtra. ff. de ali. & cib. leg. l. is cui. Solu. ibi speciale in alimentis. vt. ff. de ñjs, quæ pro non script. ha. l. si in metallum.
h Poterit. š. eod. l. j. & š. de decur. l. ne qs. in fin.
i SEmel. Cõcedi. sine Augusti affatibus: vt. j. de diuer. offic. l. ñ. & argu. j. de cohor. l. si quis.
k Quando. p q a.
l Medicis. No. cõsulendos qui sciunt. sic & in authẽ. de nõ alienan. §. quod autẽ.
m Vitiũ. animi vel corporis: vt. & ff. eo. l. milites. §. missionũ. licet vitium non sit proprie corporis, sed vnũ p altero ponit: vt. ff. de ędi. edic. l. j. §. sed sciendum.
n FRustra. miles damnatus crimine militari vel cõi nõ fit infamis, nec dum militat. i. dum militia durat. nã statim vt infamis est, miles esse de

Idem Augustus. II.

VIginti [a] stipendia si impleſtis, ſordida [b] munera vobis non indicentur.

Missus à militia ignominiæ causa est infamis, & dignitatem consequi non potest: morari tamen potest ubique, præterquam in locis interdictis. Bart.

Idem Augustus. III.

MIlites ignominia missi [c] cùm infamia notantur: nullis honoribus, qui integræ dignitatis hominibus solẽt deferri, vti possunt [d]. habeant autem morandi vbi velint, potestatem, præterquã in eis locis, in quibus specialiter arguantur [e].

Bona militis deserentis in desertione defuncti confiscantur. Bart.

Imp. Alexander A. IIII.

DEfunctorum in desertione bona confiscari diuus Marcus & Antoninus pater meus constituit [f].

Desertor indulgentia principis restitutus non habetur pro tempore, quo deseruit, perinde ac si militasset in castris: & ideo pro illo tempore stipendium non petit. Bart.

Imp. Gordianus A. V.

CVm allegatis septem annos in desertione egisse maritum sororis vestræ, & indulgẽtia nostra esse restitutũ: non rectè desideratis, vt id tẽpus, ac si in castris fuerit, habeatur [g]. Proinde excepto eo tempore, quod ad desertores pertinet, restitutus ex indulgentia nostra, residuo militare debebit: ideoq; nec stipendia temporis, quo in desertione fuerit, exigere poterit [h].

Missus à militia ex causa ægritudinis, factus sanus instaurandus non est: tamen mitti non debet, nisi medicis hoc denuntiantibus, & iudice hoc inquirente. Bart.

Idem Augustus. VI.

SEmel causaria missis militibus, instauratio nõ solet concedi [i] obtentu recuperatæ valetudinis melioris: quãdo [k] non temere dimittantur, nisi quos constet medicis [l] denuntiantibus, & iudice competenti diligenter examinante, vitium [m] contraxisse.

Damnatus de crimine militari miles existens non infamatur, etiam factus ueteranus. Bart.

Idem Augustus. VII.

FRustra [n] vereris, ne nota [o], quæ propter delictũ militare interceſſerit, exiſtimationem [p] tuam [q] iam veterani [r] læsisse videatur: maximè cùm nec ex eo delicto, quod in paganorum potest cadere personã, notatos milites post missionem placuerit esse famosos.

Imp. Philippus A. VIII.

CAusaria missus, nulla existimationis macula aspergitur [s].

Dans operam, ut Barbari Romanos deprædantur, uel prædam factam cum eis diuidẽs, uiuus comburitur. Bart.

Imp. Constantinus. IX.

SI quis Barbaris scelerata factione facultatem depręda tionis in Romanos dederit [t], vel si quis alio modo factam [v] diuiserit [x]: viuus comburatur.

Miles, qui à principe meruit suam familiam ad se uenire: coniugem suam potest facere uenire. Bart.

Idem Augustus. X.

QVicunq; militum ex nostra autoritate familias suas ad se venire meruerint: non amplius quàm coniuges [y], liberos, seruos etiam de peculio castrensi emptos [z], neque adscriptos censibus, ad eosdem excellentia tua dirigi faciat.

Tribuni uel milites in loco deputato stare debent: nec possunt uagari. Bart.

Imppp. Grati. Valentin. & Theodos. AAA. XI.

TRibuni, vel milites nullam euagandi per possessiones habeant facultatem: sed cum signis propriis in mansionibus solitis ac publicis maneant [a]. At si quis tam necessaria scita contempserit: de eo [b] ac tribuno eius ad nostrã sciẽtiam rectorum ac defensorum relationibus protinus referatur: quatenus seruerissimè in eos animaduertatur.

Præsentibus militibus quis se balneare non præsumat, aut equos lauare nisi secretè. Bart.

Impp. Arcadius & Honor. AA. XII.

CVm supra virẽtes flumi[c]nũ ripas omnis legionum multitudo cõsistat: ideo quida autoritate decernimus, vt nullus omnino immũdo fimo sorditatis fluentis

finit: quia iam non posset stare vbi princeps: vt. š. eod. l. milites. in fi. nec factus veteranus: vt hic: & sic mitius agitur cum milite, q̃ cũ alio in infamia: secus in pœna debita quandoq;: vt. ff. de pœ. l. quædã. quæ est contra. & est ratio vt dixi. sunt autẽ crimina militaria: vt. ff. eo. per totum. cõmunia patent.
o Nota. i. infamia.
p Existimationẽ. id est, famam.
q Tuam. id est, tui.
r Veterani. scilicet facti.
s CAusaria. Aspergitur. vt ff. eo. l. milites. §. missionum. & ff. de ñs, q no. infa. l. ñ. §. missionum.
t SI quis. Dederit. vt potestas castri Franci. permisit venire Mutinẽses corruptus ab eis vel forte diuisit cũ eis prædam, quam fecerant sine eius conscientia.
v Factam. depræ dationem.
x Diuiserit. cũ eis vel dic inter eos. & not. similis pœna. š. vbi causa fis. l. vniuersi. Accur.
y QVicũque. Coniuges. alias coniugia. Et nota vxorem domesticam seu familiarem: vt not. š. de ñjs, qui ad ec. confu. l. vlti. §. sane. & facit ad. l. ff. de offi. procon. l. ñ. §. ñ. & š. de vxo. mili. l. j. & ff. de pac. do. l. inter. §. conuenit.
z Emptos. hi enim nec puncto &c. vt. š. pe agri. & censi. l. colonos.
a TRibuni. Maneãt. id est manere debeant. Et not. quod hæc verba cum signis propriis pñt legi cum præcedenti & subsequenti litera. & facit. j. de commer. l. j. Accur.
b De eo. s. milite, q contempsit. Accur.
c CVm supra. Fluentis. hoc fluentũ, huius fluẽti. Sudores.

Vxor inter domesticas & familiares numeratur.

a Sudores. i. equos ipsos sudatos. nam spoliat se scutifer in aqua. Et no. curialem legē contra eos: qui more bestiarū se inuerecunde balneāt in nauigio. & facit ad. l. ff. de aqua plu. arc. l. apud Trebatium.

† alias, sudore.

b NEmo. Deputati sunt. qui dicuntur palatini: & ad eius mensam sunt.

c Vrbe. Constantinopolitana: nec tamen ad mensam eius.

d Legionibus sunt. scilicet in alijs locis.

† alias, præsē tes esse comitatui &c.

e Vacet. i. nec propria nec aliena faciat: vt. supra. de procura. l. militem. &. argu. ś. de aduoc. diuer. iudi. l. ij. & de princ. agen. in re. l. j. Sed cōtra. supra de procu. l. qui stipendia. Solu. ibi non offenditur disciplina: hic sic: vt. j. eo. l. milites. Vel ibi permissu principis. Vel dic vacabat: id est, otiosus stabat.

f Quinque libris auri. sic. ś. de fer. fugi. l. quicunque.

g Citam. id est, velocē. & facit in authē. quomo. opor. epi. ʃ. non aliter. col. j.

† numerario

h Vagari. facit. ś. de aduo. diuer. iudi. l. ij. & quando liceat vni. l. ij. &. ś. de primi. l. ij.

i COntra publicam vtilitatem. quod semper præsumitur, nisi principis ad sit autoritas: vt patet.

k Comites. qui dicantur comites rei militaris: dic vt. ś. de comi. rei. mi. l. j. &. ij.

l Commissa. immediate in aliqua prouincia.

m Comitatensibus. qui sunt in vrbe non ad mensam: sed palatini ad mensam: vt. ś. l. proxi. Accursius.

n Ipsis. ſ. comitibus vel ducibus. Accursius.

o Legionibus. ſ. militiæ, quod est. j. & nominat quasdam militias, de quibus non trahitur: vt & alias ponitur. & caue, abundat ipsis quidē: vel quod est. j. cuiquā eorum. sed oblitus dixit cuiquam eorum.

† Iscit ad hanc. l. quod dicitur in ca. ad apostolicam cum gl. super ver. phibēdum. extra de regul.

commune poculum polluat, néve abluendo equorum sudores [a] †deproperans publicos oculos nudatus infestet: sed procul à cunctorum obtutibus, in inferioribus partibus fluuiorum hoc ipsum faciat.

Impp. Theodosius, & Honorius AA. XIII.

NEmo miles ex ijs, qui præsentes diuino obsequio nostræ clementiæ de putati sunt [b], & qui in hac alma vrbe [c], præsenti † comitatui concessi sunt, quíve de alijs numeris, vel legiōibus sunt [d]: vel sibi vacet [e], vel aliena obsequia sine nutu principali peragere audeat. Qui autem in huiusmodi facinore fuerint conuicti: militia exuti pœnas consentaneas luere compellantur. Si verò, qui in priuato obsequio militem retinere fuerint reperti: quinque librarū auri [f] multæ nomine feriantur. Si verò quisquam missus à numero †, vel à tribuno ad comitatum serenitatis nostræ peruenerit (aliter enim eos hoc facere vetamus) illico se viris illustribus comitibus, sub quorum regimine constituti sunt, offerre festinet, & causas professionis exponat: vt & responsum cæleste mereatur, & citam [g] remeandi accipiat facultatem. Si quis autem milites per prouincias relictis propijs numeris, passim vagari [h] præsides earum cognouerint: correctos faciāt custodiri, donec de his clemētiæ nostræ auribus intimetur: & quid fieri oporteat, decernamus.

Miles de uno numero ad alium se transferre non debet: nisi utilitatis publicæ causa princeps consenserit. Bart.

Iidem AA. XIIII.

COntra publicam † vtilitatem [i] nolumus à numeris ad alios numeros milites nostros transferri. Sciant igitur comites [k], vel duces, quibus regēdæ militiæ cura commissa [l] est, non solùm à comitatensibus [m] ac palatinis numeris ad alios numeros milites transferri non licere: sed ne ipsis [n] quidem, seu de comitatensibus legionibus [o] seu de castris riparensibus †, castrensianis, cæterisq́, cuiquam eorum transferendi militem copiam attributam: nisi hoc Augusta maiestas publicæ vtilitatis [p] gratia fieri iusserit: quia honoris [q] † augmentum non ambitione, sed labore ad vnumquenque cōuenit deuenire. Quòd si quis contra fecerit: per singulos milites singulas auri libras à se nouerit exigendas.

Miles armatæ militiæ, agrorum cultui, custodiæ animalium, mercimoniorum quæstui non est deputandus. Bart.

Imp. Leo. A. XV.

MIlites, qui à reipublica armantur & aluntur, solis debent vtilitatibus publicis occupari: nec agrorum cultui [r], & custodiæ animalium, vel mercimoniorum quæstui, sed propriæ munijs insudare militiæ. Nullum præterea ex militibus post hac prædictis obsequijs vacare magnitudo tua patiatur: sed frequentes in numero suo esse iubeat: vt armorum quotidiano exercitio [s] ad bella se præparent. Quòd si quis ex militaribus iudicibus vllos militum, tam diuinis [t], quàm regijs [v] vel priuatis domibus ac possessionibus, diuersisq́ alijs obsequijs [x] contra interdictum serenitatis nostræ crediderit deputandos: sciat † se [y] ab eo, qui contra vetitum fecerit, & ab eo, qui ausus accipere militem fuerit, per singulos milites singulas libras auri protinus exigendas.

† alias, sciat & ab eo qui contra &c.

Milites ciuilium curam non debent assumere. Bart.

Idem Augustus. XVI.

MIlitares viros ciuiles curas [z] arripere prohibemus: aut si aliquam huiusmodi solicitudinem fortè susceperint, & militia statim, & priuilegijs omnibus denudari decernimus: formidantibus ijs motum nostræ serenitatis, qui

p Vtilitatis. & cū solennitate quæ est. ś. de offic. ma. mili. l. milites. & facit in authē. vt. om. obe. iudi. prouin. ʃ. arripiat. colla. j. Et no. q̄ interim dum extrahitur ab vna, & mittendus est in aliam, testatur iure militum: vt. ff. de bo. pos. ex test. mili. l. j. in fi. Acc.

q Quia honoris. sic. j. de diuer offici. l. j. &. ś. de offic. magi. offic. l. j. &. ij. &. j. de tyro. l. fi. Accur.

r MIlites. Cultui. sic. ś. eod. l. nemo miles. &. ś. loca. l. milites. &. l. vlti. &. ś. nego. ne mili. l. j. & in authent. neque miles neq́ fe. &. ś. de procu. l. militem.

s Exercitio. quo sciētia crescit: vt. ff. de leg. ij. l. legatis. ʃ. ornatricibus.

t Diuinis. id est, fiscalibus.

v Regijs. id est, patrimonialibus, vt differant.

x Obsequijs. scilicet fiscalibus.

y Sciat se. alias se: & tunc dic magnitudo sua. alias à se: & tunc dic iudex: qui cōcessit militem accipere in locis priuatis. supra. eod. l. nemo miles.

z MIlitares. Curas. vt munera personalia: vt. ś. qui pe.

† Riparenses milites existimat hic esse dici Alci. qui in imperij limitibus exercebant p Republ. aduersus Barba.

† Concord. glos. j. in fin. in cap. officij rui. extra de elect. vbi refertur hęc verba. & glo. pe. in capit. cum post prope finem. eo. titu. & ca. per nostra. iuncta gl. j. in fin. de iur. patro.

qui pe.tu.l.armatę.et facit.ſ.l. proxi.ſ.qd' ſi quis.cum ſuis concor.

a Temeritate. ſcilicet ſua vel aliqua.

b NEminem. Limite. cuſtodiẽdo.ſ.ſtent milites,vel pedites.

c Probatorias. ſic ſ.e.l.contra publicã. &.j.de diuer.offi.l.,probatorias.&.j. de cohor.l.ij.&.ſ. de pal. ſac.largitio.l.non aliter. Accur.

d Sortiantur. ſic ſ.de offi.magi.mili.l. milites.

e TAm collatores. Dicatiſsimos. id eſt ditiſsimos: à dito ditas, id eſt,diutiẽ facere: vel, id eſt, ſacrator: inde dedico.

f Remedium. facit.ſ.de offic. præfec. prętо. Aphri.l.in nomine domini.

g Agentibus. ſcilicet contra milites: vel his agentibus.

h Magnificam. hoc non vt detrahatur honori magiſtri militum cũ & duces ſint ſub eo: vt.j. eod. l.fina.

i Immenſuris. alias in menſuris, & alias in menſuras.

k Curaturus. alias curaturos. alias curaturis.

l Spontanea. ſic.j. de ſalgamo.l.ij.&.ſ. de ra.vir. l.j. circa fin.

Holoand. ber, in Al-

Numinis.

temeritate[a] ſaluberrimis ſtatutis obuiam ire tentauerint.

Nullus in aliquo numero militum poteſt militare ſine licentia principis: ſi tamen aliquis de numero deficiat, magiſter militum & dux belli in illius locum alium ſubrogabit, facta prius declaratione principi. Barto.

Imp. Zeno. A. XVII.

NEminem in † nullo numero equitum, vel peditum, vel in quolibet limite[b] ſine noſtri nominis† ſacra probatoria in poſterũ ſociari concedimus: conſuetudine, quæ hactenus tenuit, antiquata, q̃ magiſterię poteſtati, vel ducibus probatorias[c] militum facere: vel militibus adiungere licentiam tribuebat: vt ij tantũ in numeris, vel militijs militent, qui à noſtra diuinitate probatorias conſequuntur.

Viros autem eminentiſsimos pro tempore magiſtros militum, nec non viros ſpectabiles duces, ſi ſupplere numeros pro ijs, qui fatalibus ſortibus decreſcent, neceſſarium eſſe putauerint, veritate diſcuſſa, per ſuggeſtionem ſuam noſtrę manſuetudini declarare, qui, & quanti. & in quo numero, vel limite debeantur ſubrogari: vt ita demum prout noſtræ ſederit maieſtati. diuina ſubnotatione ſubnixi militiam ſortiantur[d]: officio, quod tuæ ſublimitatis actibus obſecundat, centum librarum auri diſpendio feriendo, ſi ex aliqua parte, quæ ſtatuit noſtra ſerenitas, fuerint violata.

Milites in partibus Orientalibus morantes obedire debent iuſsibus ducũ eorum in caſibus occurrentibus pro communi utilitate prouidendis: & in cauſis ciuilibus & criminalibus, non coram magiſtris militum, ſed coram præfecto prætorio Orientis: uel coram ducibus eorum reſpondere debent. hoc dicit uſque ad uerſi. eo ſcilicet obſeruando.

Imp. Anaſtaſius A. XVIII.

TAm collatores & prouinciales, quàm fortiſsimos milites, prout oportet gubernari, minimeq; læſionem aliquam ſeu diſpendium perpeti properantes: eſſe neceſſarium perſpeximus dicatiſsimos[e] milites, qui de diuerſis præſentalibus numeris per Orientis partes noſcuntur conſiſtere: virorum ſpectabilium ducum iuſsionibus obedire: vt quicquid emerſerit, quod pro communi ſecuritate curandum eſt, hoc protinus, vtpote militari præſidio in proximis locis conſtituto, competens poſsit adhiberi remedium[f]: ita videlicet, vt etiam agentibus[g] cauſas tam criminaliter: quàm ciuiliter prę fati milites iam non apud magnificam[h] migiſteriam per Orientem poteſtatem vel ex ſententijs ſeu præceptionibus eius, ſed per interlocutiones ſeu diſpoſitiones tam excelſæ tuæ ſedis, ſub cuius iuriſdictione conſiſtunt, quàm eorundem ducum reſpondeant.

Ad reſponſum, quod prius præfecto mittebatur ad magiſteriam poteſtatem. debet poſt hanc.l. mitti ducibus belli. Item licet etiam duci facere ſuam ſolicitudinem & executionem ad reſponſum procedens ab officio alicuius magiſtri militum in locis, in quibus non extant apparitores præfecti.

Eo ſcilicet obſeruando, vt ad reſpõſum, quem de officio tuæ ſublimitatis hucuſque ad prædictam magiſteriam per Orientem poteſtatem moris erat deſtinari, viris ſpectabilibus ducibus inhæſurus[i] † mittatur: tam per ſe, quam per adiutores ſuos eodem iudices obſeruare, & iuſsiones eorum implere curaturus[k]: licentia ei non deneganda etiam ad reſponſum, qui de officio alterius viri excelſi magiſtri militum præſentalis pro hac noſtra diſpoſitione deſtinatus, in locis, in quibus apparitionis tuæ ſublimitatis ad reſponſum non contigerit reperiri, ſuam ſolicitudinem pro emergentibus maximè cauſis peragere: cuius etiam illi, qui de altero officio mittendus eſt, præbemus facultatem: vt non tantùm per adiutores ſuos, id eſt, ad reſponſum ſed etiam inuicem ſe adiuuando, nec publicis, nec priuatis cauſis, vel executionibus abeſſe videantur. Ad ſingulos etenim duces ad reſponſum de apparitoribus noſtris nõ perſpeximus oportere deſtinari: ne per multitudinem eorũ qualibet machinatione damna contra milites noſtros augeri contingat.

† Alias, in méſuris mittantur. &. j. paulo poſt curaturos.

Milites conuenti coram iudicibus ſoluunt unum ſolidum pro ſportulis, & duos ſolidos, cùm unus numerus ſeu uniuerſitas militum conuenitur: ex quibus ſolidus uuus tantùm pro expenſis ingreſſus litis ſoluitur: quod etiam in perſona aduerſarij ſeruatur. Et pro uniuerſitate duo tantùm primates ſeu principaliores ipſius uniuerſitatis & ſyndicus conſtitutus conuenire debet.

Vt autem omnifariam tam publicæ commoditati, quàm fortiſsimis proſpiciatur militibus, ſportularum nihilominus exactionem meritò cenſuimus moderandam: & iubemus nec ipſis ad reſponſum, nec adiutoribus eorum pro criminalibus ſeu ciuilibus cauſis (etiam ſi ex publicis cauſis deſcendere, vel ad publicam cauſam pertinere dicantur) licere aliquid plus quàm vnum ſolidum à ſingulis, vel nolentibus, vel ſpontanea [l] voluntate offerentibus ſuſcipere militibus: ita, vt ſi vniuerſitas numeri ſeu principiorum monenda ſit, duplicata quantitate tantummodo ſportulas accipiant. In his etenim cauſis nec plures, quàm duos primates, quorum nomina ſemel ac primùm geſtis inter-

a Ordinando. vt ff. quod cuiuſ. vniuer. no. l. nulli. & l. ſequenti.

b Forma. quia æqualitas debet eſſe in iudicijs: vt. ſ. de proxi. ſa ſcrini. l. in ſacris. §. & quoniam. Ac-

Aequalitas in iudicijs eſſe debet.

c Arbitris, i. delegatis priuatis hominibus. ſic, ff. qui ſatisda. cogan. l. arbitro.

d Vlterioris temporis. facit conſtitutio Fride. de feudis.

e Sentẽtias, quod eſt abſurdum: vt. ff. de libe. cau. l. ſi pariter. & facit. ff. de in ius voc. l. iij. & iiij. in prin, & de iudi. l. ij. §. legatis.

f Antelatas. ſcilicet in princi. huius. l. & fa. ad legẽ in authen. de quæſtio. §. ſi vero aliquis. col. vj.

g DE CASTRENſi peculio mili. &c. De hoc non dicitur in text. ſic. ſ. de relig. in titulo.

Si uenientibus fuerint publicata, patimur conueniri: ſyndico videlicet, prout conſuetudo depoſcit legibusq; cautum eſt ordinando[a]. Hoc quoq; adiecto, vt pro omnibus & quibuslibet expenſis faciendis in ingreſſu iudicij duciani, vnum tantummodo ſolidum nihilq; amplius milites, vel ſyndici litigantes, dependere cõpellantur; vt huiuſmodi ſolatium ad cõmodum & ad reſpõſum, & eius adiutorum, & exceptorum proficiat: nihil ſibi vſurpare, vel ſuo nomine poſcere, vel viris deuotis principalibus, qui ducianum obſeruant iudicium, vel dicianam apparitionẽ de præfatis litibus concedẽdis: ita videlicet, vt ſuper litis expenſis in perſonis etiã eorum quicunq; milites pulſare maluerint, eadem forma[b] ſeruetur.

Duces poſſunt cauſas militares per ſe cognoſcere, ac ſi eſſent principalibus delegatæ. Item ad curam ducum ſpectat, quando conuocant ad ſe milites de uno loco ad aliud, quòd collatores nullis grauentur expenſis: nulla neceſsitate cogente milites accedant. ſi autem exigente neceſsitate, tunc intra tringinta dies milites debent ſibi expenſas miniſtrare, poſt triginta uerò dies tenentur collaterales prouinciales expenſas itineris exhibere Barto.

Erit autem arbitrij atq; æſtimationis virorum ſpectabilium ducũ, pro qualitate negotiorum, vel quãtitate, quæ deuotiſsimis militibus ab aduerſarijs eorũ ingeritur, vel ſuã audientiã interponere litigijs: vel eorum diſcuſsione dicatiſsimis principijs ſeu arbitris[c] in locis degentibus committere. quibus viris ſpectabilibus ducibus & eos obſeruantibus ad reſponſum, ſeu adiutoribus eorũ curæ ſit, ſi quando ad eoſdẽ duces milites accerſiti fuerint, vel de locis, in q; bus conſtituti ſunt, moueri præcepti, ne quolibet modo curiales ſeu collatores quibuſdam afficiantur diſpendijs: ita ſcilicet, vt pro militibus inſpiciendis quãdocũq; voluerint viri ſpectabiles duces etiã præſentales deuotiſsimos milites adhibere: nõ immodicã multitudinẽ eorũ tẽpore pacis cõuocare procurent. Sin verò etiam neceſsitate poſcẽte milites ad alia perueniãt loca, læſionibus contra curiales ſeu collatores nihilominus modis omnibus abſtineant: & ſi tã in eũdo, q̃ in redeundo triginta tantũ dies oporteat eos proficiſci: ipſi ſuas expenſas ſibi præbendas (collatoribus ſeu curialibus minimè prægrauãdis) ſuſcipere nõ ceſſent. Sinautem vlteriore tẽpore in alijs locis neceſſe ſit eos commorari: expenſas eis vlteriores[d] (vt dictum eſt) temporis ad que peruenerint loca, miniſtrari.

Iudicium ciuile uel criminale intentatum contra militem coram uno iudice, non poteſt intentari criminaliter coram alio, niſi primo peracto: & idem econuerſo: & contra faciens punitur. Item per hanc iuriſdictionem conceſſam ducibus non derogatur iurisdictioni magiſtrorum, ſub quibus ſunt ipſi duces, hoc dicit uſque ad fi. l.

Quoniã verò comperimus quoſdã temerario atq; iniquo propoſito: anteriore tempore certos de memoratis militibus tam in iudicio ſublimitatis tuę, quàm apud excelſam migiſteriam per Orientem poteſtatem in accuſationem deduxiſſe: & eoſdem eodem tempore ad diuerſa quoq; protraxiſſe iudicia, diuerſasq; ſuper ijſdem perſonis, ijſdemq; cauſis & negotijs prolatas fuiſſe ſententias[e]: ne poſtea nihilominus tan tę contra milites noſtros inſidiæ, tantaq; confuſio querelis, quas eis ingeri contigerit, generentur: nemini liceat apud ſedem magnitudinis tuę accuſatione contra militem ſeu milites præſentales depoſita, conuentioneq; oblata, eundem vel eoſdem criminaliter, vel ciuiliter per iuſsionem virorum ſpectabilium iudicũ, vel ducum inquietare, antequam negotium ex priori actione, prioreq; conuectione finem legitimum ſortiatur. Idemq; verſa vice obſeruari, vt ſi quidẽ miles ſeu milites prę ſentales prouiſione viri ſpectabilis ducis incuſati ac admoniti fuerint: incuſatori licentia denegetur agenti poſtulationem ſeu accuſationem in iudicio tuæ ſublimitatis cõtra eundem militem vel eoſdem milites deponere: nec ſi eundẽ vel eoſdem tam criminaliter, quàm ciuiliter obnoxios eſſe firmauerit, facultem eidem agenti ſupereſſe: & ſaparatis intentionibus ſuis, pro criminalibus quidem tuæ celſitudinis iudicium, pro ciuilibus autem viri ſpectabilis ducis ſublimitatẽ, ſeu † verſa vice occupare. Si quis verò ad huiuſmodi tam audaciſsimum tanquam † æquitati contrarium conamen proſilierit: eum pro pecuniarijs quidem negotijs iactura litis & damnorum, quæ vitio eius contigerunt, ſolutione percelli: pro criminalibus autem quaſi calumniatorem conuictum, legum aculeos ſentire. Diſpoſiones autem antelatas[f] non ad imminuendã poteſtatem migiſteriæ per Orientem adminiſtrationis, ſed pro tuitione locorum, ac ſecuritate publica noſcimus præſtitiſſe: cùm non dubium ſit, ipſos etiã duces, quibus fortiſsimi prę ſentales milites parere præcepti ſunt ſub eadem excelſa poteſtate eſſe conſtitutos.

† alias, ſub verſa vice.

† Alias, tamque.

TITVLVS XXXVII.

DE CASTRENSI PECVLIO MILITVM ET præfectis annonæ[g].

Filius in poteſtate militans, quæ ob eam cauſam accepit ex dono à patre matre, uel alijs propinquis, uel amicis, & quæ ei occaſiõe militiæ ſunt quæſita, in caſtrenſi peculio numerantur: non autem matris hæreditas prædium uerò donatum, in caſtrenſi peculio non eſt: ſed ſi ſit emptum ex caſtrenſi peculio efficitur caſtrenſe. Barto.

SI in potestate. a Nō dubitatur. vt.ſ.ſi quis alteri vel ſibi.l.ij.& inſtitu. de inutil.ſtipu.§. ei qui. &.ſ.de bo.proſcript. l.ſi quis poſt hāc.§.fi.

b Mobiles. nō im mobiles:vt hic. &.ſ fam.ercis.l.ſi filius.& fa.ff.e.l.iiij.&.v.&.l. ſi forte.&.l.caſtrenſe. &.l.pe.&.ff.de fa.l.ſi pater.

c Donatum.niſi notitia caſtrenſi:vt.j. proxi.

d Conditionis.vt ſunt caſtrenſia. & ſic no.q̄ res ſuccedit loco pretij fauore militiæ.ſic.ſ.de rei.vē.l.ſi vt proponis.alias cōtra:vt.e.tit.l.ſi ex ea.

e FIliufamilias. facit.ff.de contrahen.empt.l.inter pares.& de don.l. filiuſfa.in fine.&.ſ. de pa. po.l.iij.in prin.etiam iure nouo quo habet proprietatem aduentitiorum:vt.ſ.de bo. quæ lib.l.vlti.§.filijs autem.fa.ff. quæ res pig.oblig. poſ.l.j.

f ERat.Sacramē ti.militiæ: vt inſtit.quib.mo.ius pat. pot.ſol.§. filiusfami.

g Patris eſt. vt. ff. eo.l.ex nota.&.l.miles præcipua.§.j.&.ſ. de bo.quæ lib.l.cum oportet.§. exceptis. Accurſius.

h CVm allegas. In eiſdem. ſic ff.eo.l. miles filiusfamil.ſecus ſi in alijs & nunquā ſ.cum in eadem prouincia militaſſet:vt.ff.eod.l.dotem.§.fina.

i Nonnihil.i. non parum.Et no.q̄ conſuetudo auget affectionem parētelæ:vt ff.eo.l.pe.in princ.

INtelligis.Quę ſitam. vt.ff.e.l.j. &.ij.ad.l.Fal.l. filiufamilias.&.ſ.de bon. quæ lib.l.ij. Sed hodie contra: vt in authen.de hære.ab inteſta.§.ij.col.ix.

IVs caſtrenſis. Adiutricis noſtræ. vel adiutrices noſtræ. Sed videtur contra.ſ. de teſt.mili l.pe.Solu.hic ſcriniarius erat miles:ibi nō vel hic in ruſtico:ibi non.vt in eo.titu.l.finali.&.ff. de bo.poſ.

Imp. Alexander A. I.

SI in poteſtate tua filius tuus fuit eo tēpore,quo quædam nomine eius emiſti:ea tua eſſe non dubitatur[a]. Peculio autem caſtrenſi cedunt res mobiles[b],quæ eunti in militiam à patre,vel à matre, aliſs've propinquis,vel amicis donatæ ſunt: item quę in caſtris per occaſionem militiæ quæruntur:in quibus ſunt etiam hæreditates eorum, qui non alias noti eſſe potuerunt, niſi per militiæ occaſionem,etiam ſi res immobiles in his erunt. Matris autem hęreditas, quamuis in militia delata ſit, ad peculium caſtrenſe non pertinet. In caſtrenſi verò peculio prædium donatum [c] non eſſe cōſtat: quamuis empta ex caſtrenſi peculio prædia,eius cōditionis[d] efficiantur.

Idem A. II.

FIliusfamilias [e] alienationē nullius rei ſine voluntate patris habet,niſi caſtrēſe peculium habeat.

Licet quis militet,non propterea liberatur à patria poteſtate.Bart.

Idem Auguſtus. III.

ERat, qui tibi perſuaſit, quòd nexu paternæ poteſtatis,iure ſacramenti [f] ſolutus es. Manent enim nihilominus milites in poteſtate parentum : ſed peculium caſtrenſe proprium habent:nec in eo vllum ius patris eſt[g].

Hæreditas fratris quæſita militanti in caſtris in caſtrenſi peculio numeratur.Bart.

Imp. Gordianus A. IIII.

CVm allegas te à fratre tuo eodemq̄ commilitone in eiſdem [h] caſtris inſtitutum hæredem : ſucceſsionem eius potius caſtrenſi peculio tuo,quàm patri, cuius in poteſtate es,per te quæſitam videri,rationis eſt. Etenim peregrinationis laborem † ſociatum commilitij eius, & obeundorum munerum conſortium affectioni fraternæ nonnihil[i] addidiſſe, quinimo vice mutua chariores inuicem ſibi eos reddidiſſe credendum eſt.

Impp. Diocletianus & Maximianus AA. V.

INtelligis filio, qui militauit, defuncto, peculium eius penes patrem remanſiſſe, non hæreditatem patri quæſitam[k].

Milites ſcriniarij,& exceptores,& cæteri militātes habent caſtrenſe peculium.Bar.

Imp. Conſtantinus A. VI.

IVs caſtrenſis peculij tam ſcriniarios, quàm exceptores, cæteroſq̄, qui in officio tui culminis merendi licentiam habere noſcuntur : acſi in legione primæ adiutricis noſtræ [l] reipublicæ militent, inuiolatum habere præcipimus.

TITVLVS. XXXVIII.

DE EROGATIONE MILITARIS annonæ.[m]

Imp. Conſtantinus A. I.

REpetita[n] † conſuetudo monſtrauit expeditionis tempore bucellatū [o] ac panem[p], vinum quoque atque acetum, ſed & lardum, carnem etiam veruecinam milites noſtros ita ſolere percipere:in duobus[q] diebus buccellatum †: in tertio die panem: vno die vinum, alio die acetum[r]:vno die lardum[s],biduo carnem veruecinam.

Impp. Valent.& Valens AA. II.

VIceſimo non amplius lapide [t] milites ſibi iubemus paleas conuectare[v].

Milites,ut aliquid in cœna habeant,à prouincialibus nihil poſſunt accipere. Bar.

Idem AA.& Grat.A. III.

CŌnaticorū [x] † nomine milites & eoram ſuperinſtantes [y] nihil penitus à prouincialibus accipere audeant.

ex teſta.mili.l.j. Vel hic habet ius caſtrenſe:non tamen dicit.q̄ iure militari teſtetur. & facit infra, de appari.mag.mi.l.ij.

m DE EROGA. milita.&c. Quid & vnde habeant milites ſtipendia.

n REpeta. quia fuerat primo conſuetudo, ſed deſijt: deinde redijt.

o Bucellatum.i. bucellas * panis aliquas ſiue aliquor, ſicut habent fratres: vel ſecundum P.dic vt.j.tit.l.ij. alias aliter ponitur buccellas.ſ.ad.l.Iul.de vi.l. omnes.

p Panem.integrū.

q In duobus. alias biduo:& alias duobus diebus.

r Acetum.cum lactucis agreſtibus imo ad bibendum : quia etiam de vino dicit: & ſic faciunt Florentini,qui acetum in exercitu portār,& faciunt hoc, vt reſpu. non grauetur. argu. infra,eodem.l. iubemus. Item vt aſſuefcant ad malum : vt ff.de mili.teſt.l.j. Itē quia non fiunt ebrij: ſicut ſi quotidie vinum & carnes haberent, ſed an de ſuo hoc poſſent facere? Forte ſic.& facit.j.de ſal. hoſ.non præſtan. l.j.&.ſ.de fru.vr.Cōſtan.l.j.

s Lardum. ad condimentum.

t VIceſimo. Lapide .i. miliario:vt inſti.de excuſtu.§.quod autem.& eſt ratio ſecundum Pla.vt facilius de p̄ximo poſſint vocari,& vt paleas in area dimittant. & facit.j.e.l.puincialiū.

v Conuectare. alias conuelare.

x CŌnaticorū. vt aliquid forte in cœna habeant.

y Superinſtantes. puta forte procuratores, qui inſtabant annonas colligere & accipere ſecundum Al.ſed Bononiæ dicuntur, qui præſunt captis Mutinenſibus.& facit infra,de ſalgamo.lege.j. & de metatis

* At tu dic pané buccellatum, pané caſtrenſem, ad diuturnitatem exactum de quo apud Spart. de poſcénia, & Amianum,qui pro eo,quem vulgo dicimus pané biſcoctum, poniait,ſi dictum qd̄ in buccellas ac quaſi teſſellata fruſtra diſſectus ſit.

Florentini acetum in exercitu portāt

† Tenorem huius.l. recitat glo.in ca. quanto. ſuper verbo,p̄grauari.circa me. extra de de çenſi.

† Alias, ſic, in duos dies bucellatum, in tres pané.

† In vetuſtis quibuſdā ex empl. legitur venaticorū.

metatis.l. deuotum. &.l.seq &.ĵ. eod.l.septem.

a Sicut. Limites. alias limites,& alias milite : ad quod ŝ.de anno .& tri.pro locis. cum suis concor.

b Ordinabis.loquitur præfecto prætorio.

c In veteranis. id est,antiquis,vbi horrea publica & annonæ publicæ sunt repositæ.sed. ŝ. proximo casu.vel non erat castrum:vel erat sine annona.

d Conditis.id est, de annona publica ibi reposita. ad quod ŝ.de condi. in publicis horreis. per totũ. Accur.

e Actuarij. Pictacia. id est, scripturas breues secundum H.quæ continẽt,quãtum ex publicis conditis receperint vt militibus darent:sed ad distribuendum aliud tempus datur.quod dic vt.ĵ. eod.l.per hanc.ŷ.hoc videlicet.

f Addicantur. id est,cogantur.

g Fortissimi. Capita.i quod pro cuiuslibet militis persona præstabatur.Et not.hic honorem in recipere nolentem. sic.ff.de act. empt.l. ratio.ŷ.ĩ per venditorem.

Honor nolẽti nõfertur.

h Nvlli. Delegantur. hodie. non deleganť: vt.ĵ.eo. l. annonas.q̃ est contra.

i Expetit.puta pretium. & not. contra Albe. calui. in eo q̃ sic faciebat contra rusticos. Item facit.ŝ.de condi.inser.l.fi. &.ff. de statuli.l.iij.ŷ. Stichum. Accur.

k Prouincialiũ. Comites.Nota illustres comites. Arg.contra.ŝ.de comiti.qui pro re.l.j.

l Peruenire.scilicet in notitiã.

† Aesibi debitam.

m Iuxta legem.i, à vicesimo lapide,& non amplius:vt.ŝ.eodem.l.ij.vel ad castra tantum:vt.ŝ. eod.l.ĩ cut.alias vbi illæ sunt valent.

n Excellentia tua.loquitur p̃fect.prætorio.

Sciant etenim milites, quòd oportet eos commoda sua quę annonarum perceptione adipiscuntur,accipiẽtes, extrinsecus detrimentis prouinciales non afficere.

Annonariæ species prouinciales tribuendæ sunt militibus existenbus in castris uicinioribus: & milites constituti in castris ueteranis duas partes tantùm annonæ ibidem retinere debent,tertiam uerò partem extrahere.Barto.

Imppp. Valens, Grat.& Valentin. AAA. IIII.

Sicut fieri per omnes limites [a] salubri prospectione præcipimus: species annonarias vicinoribus limitibus à prouiucialibus ordinabis [b] ad castra conferri.sed in veteranis [c] castris constituti milites duas alimoniarum partes ibidem de conditis [d] sumant:nec amplius,quàm tertiã partem ipsi vehere cogantur.

Constituti ad deferendum seu describendũ militares annonas,si intra triginta dies annonam receptam & militibus assignatam non ostenderint per publicum instrumentum,tam reipublicæ,quã militibus de suo inferre cogentur.Barto.

Imppp. Grat. Valentin. & Theodos. AAA. V.

Actuarij,nisi expleto triginta dierum spatio,pictacia [e] authẽtica cõfestim tradiderint:species,quas ex fiscalibus conditis dissimulauerint excludere,vel numero cuius ratiocinia pertractant, superfederint erogare:de propriis facultatibus, vel militibus ipsis,vel fiscalibus horreis addicantur [f] inferre.

Militibus præstanda est annona singulis diebus:& ante lapsum anni.& si eam noluerint recipere fisci commodis applicatur.Barto.

Imppp.Valentin. Theodos.& Arcad. AAA. VI.

Fortissimi ac deuotissmi milites annonas & capita [g] singulis diebus, aut certè competenti tempore, id est, priusquam annus elabatur, de horreis consequantur : aut si perceptionem suam acsi † debitam,studio voluerint protelare ; id, quod competenti tempore minimè perceperint, fisci nostri commodis vendicetur.

Qui tempore fertilitatis annonam neglexerit recipere de publico, tempore caristiæ pretium ipsius,aut annonam non petet . Bar.

Imppp.Theodos.& Arcad.& Honor. AAA. VII.

Nvlli militarium † pro ijs annonis,quæ in prouincijs delegantur [h] repudiata ad tempus specierum copia & inopiæ occasione captata, pretia liceat postulare:ita,vt si quis propter anni abundantiã suscipere oblata neglexerit, ac postea impositis pro necessitate rerum pretijs, repudiata taxauerit:neque id quod contra hanc legem expetit [i],sinatur exigere:neque id, quod accipere dissimulauerit , consequatur.

† alias militum.

Fœnum militibus & uexiliferis opprotunum, ac etiam scholarum tribunis & comitibus illustr[i]bus ad domum eorum habitationis apportatur.Bart.

Impp.Arcad.& Hor.AA. VIII.

Prouincialium comodis nos conuenit subuenire.Ad omnium itaque numerorum,siue vexillationum :aut etiam scholarum tribunos,vel viros illustres comites [k] sublimitas tua faciat peruenire [l],vt meminerint fœnum militibus iustis capitibus præstandum,iuxta legẽ [m] diui Valentiniani:nec tamen † ad oppidum deferendum.

† Nec non in exẽ. Vict. quod & videtur conuenire cum epitome.

Omnis erogatio annonæ reo per susceptores facta in scriptis est redigenda:& etiam quantitas ipsius annonæ susceptæ,quam debent principi declarare,& si quid ultra acceperint quam scripserint,in duplum tenentur. Bartolus.

Iidem AA. IX.

Excellentia tua [n] erogationis per susceptores [o] factæ modum quantitate breuium conferri prospiciat : ita,vt quo die numeris datum sit , deligentius expleretur:ac si quid amplius actuarios,vel opinatores [p] accepisse constiterit, quàm breuium datorum [q] scrinijs nostris, veritas cõtinet:memorati in duplum reddere compellantur : susceptoribus ea summa imputanda,quam semel flagitantibus eosdem erogasse monstrauerint. Nam ad illustres quoque viros magistros vtriusque militiæ sacri apices cucurrerunt,quibus prouida sanctione decreuimus,vt breues ante indictionis [r] principiũ summa fide ac veritate confecti,ad nostra scrinia dirigantur,secundum quos à susceptoribus erogatio celebretur.

o Per susceptores.scilicet qui suscipiebant à prouincialibus & dabant militibus.

p Opinatores. id est, exactores : vt.ĵ.eo. l.opinatoribus.

q Datorum. sunt enim dandi nobis: vt.ĵ.eo.l.vlti.

r Indictionis.principium.vt in authen. de colla.in princ.col. ix.&.ĵ.eo.l.opinatoribus.&.ŝ.de apo.l.j.

s Ivbemus. Vino. Not. vinum annonam dici. Accursius.

Opinato-

Post calendas nouembris militibus uinum nouum,non uetus tribuitur. Bartolus.

Iidem.AA. X.

Ivbemus p oẽs ꝓuincias cũ nũeris ac militibus à nouẽbri mẽse de nouello vino [s] annonã

a OPinatoribus. Cõmerciũ. vt &.ŝ.de ſuſce. l.j.&.ij.&.ŝ.de offic. re.prouin.l. nullum. Item facit.ŝ. de exacto.tribu. l. miſsi.& j.de excu. & exact.l. ſiue. Accur.

b SEptẽ. diebus. habeas inſtantes. quod eſt. j. alias dierum.& dic ſpecies ſeptem dierum &c.ſed ſupefluit*reſiſtentes. & dicas,q̃ pro minori pretio,q̃ alijs dabarur his:vt puta plauſtrum lignorum nomine. Accur.

c Stellaturæ. qđ remouet. Et no.foro venalium.ſic.j.de cohor.l.ſpeciebus.&ad l.Aquil.l.ſi ſeruum.

d Adærentur. id eſt,in ærarium deferantur *per hoc qđ datur prædictis.alias adhibentur,alias aduehentur.

e LEge. Tentauerit. impediẽ doexactores exigere,quod debet ſolui.

f Dux. ſi ipſe hoc fecerit,vel eius officialis. Vel dic niſi punierit facientem.& ſecundum hoc facit in auth. de depoſi. & denun.ſ.j.

g IIs ſcholaribus. Per opinatores.& expone vt.ŝ.

h Hæredibus. facit.j.e.l.per hanc. in fi.&.ŝ.de aduoca. diuer.iudi.l.poſt duos. ſ.j. & de proxi.ſac. ſcri.l.ſi quis.& de domeſti.l.fi.&.ŝ.de an. ciui.l.j.&.j.de primipilo.l.j.

i ANnonas Aerariæ. id eſt,ærarium pertinere, & de ærario ſolui. videtur ergo contrarium ŝ.eod.l. nulli. dic vt ibi. Vel hic non prohibet accipi ſpecies, ſed debet accipere à fiſco taxato pretio, quod ibi nolebant facere milites,ſed tantum pretium.

k Tui culminis. præfect.præto.loquitur. Accur.

l IVbemus per hanc. Sublimitatis.loquitur magiſtro equitum.

m Pro iuſtitiæ.ſic ŝ.de iudic.l. rem non nouam.in princip.& ſ.patroni.& in auth. vt ij,qui obli.ſ.ij.col

dari:quoniam veteris diſpendioſa videtur erogatio.

Exactor militaris annonæ cũ prouincialibus nullum debet habere commercium ad hoc, ut communem ſummam intra annum poſsit conferre.Barto.

Iidem.AA. XI.

OPinatoribus, id eſt, exactoribus militaris annonæ,nullum ſit cum prouincialibus commercium[a]:ita,vt à ducibus,vel officio prouinciali omnis ſumma debiti poſtuletur,intra anni ſpatiũ conferenda.

Septem diebus fori militibus non uenduntur res pretio uiliori.Bart.

Iidem A A. XII.

SEptem diebus[b],per quos tribuni prætoriani emolumenti gratia ſolenniter ſtellaturæ[c] † nomine ſpecies conſequuntur:ſpecies reſiſtẽtes nõ aliter adærentur[d], niſi vt in foro rerum venalium diſtrahantur.

Miles impediens exactionem annonæ,uel conſuetam erogationem,pœna hic inſerta punitur. Bart.

Iidem A A. XIII.

LEge repetita cenſemus. vt ſi quis militum intercluſam ſpecierum exactionem refricare tentauerit[e], vel adæratione ſtatutas auſus fuerit immutare: tam vir ſpectabilis dux[f], centum librarum auri,quàm eius etiam officiũ pari condemnationis ſumma quatiatur, adiecta ſacrilegij pœna, quæ diualium ſcitorum violatores palàm inſequitur.

Exactor militaris annonæ ſcholari ad numerum cogendum deputato unum ſolidum præſtabit: deputato uerò ad onus præſtandi equis annonam,ſalarium debitum dabitur unà cum annona,etiam ſuis hæredibus ipſo defuncto.Bar.

Imp.Honor.& Theod.AA. XIIII.

IIs ſcholaribus, quibus laborum intuitu regendos numeros dedimus, de ærarijs annonis ſingulos ſolidos per opinatores[g], caballationis quoque rationem pro adminiſtrato tempore debitam, quando militibus erogatur, ſine mora præberi oportet: vel ſi quis eorum, antequam accipiat, in fata conceſſerit: quod ex vtraq̃ cauſa ei debebatur, hæredibus[h] eius reſtitui.

Annonæ debitæ ì publico uniuerſis officijs & ſacri palatij miniſterijs, ſacrisque ſcrinijs & cæteris adminiculis dignitatum præberi eis debent in pretio taxato.Bartolus.

Imp.Leo A. XV.

ANnonas omnes,quæ vniuerſis officijs atque ſacri palatij miniſterijs,& ſacris ſcrinijs,cæterisq̃ cunctarum adminiculis dignitatum aſſolent delegari,quasq̃ ij, qui ad earum exactionem mittuntur, pro cupiditate & libidine ſua grauiter ex prouincialium viſceribus eruebant: ad ſimilitudinem militum, quibus ærariæ[i] præbentur annonæ, adhærere præcipimus,vt omnibus ſuprà deſignatis, emolumenta debita in pretijs diſpoſitio tui culminis[k] pro publica vtilitate taxatis, præcipiat erogari.

Erogator iurare debet ſe officium legaliter & ſecundum iuſtitiam peracturum,& ſua manu numerare debet militibus annonam eis debitam. Bartolus.

Imp.Anaſtaſius.A. XVI.

IVbemus per hanc diuinam diſpoſitionem eos, quibus ex officio tuæ ſublimitatis[l] militarium meritorum ſeu cuiuslibet præſtationis committitur erogatio,in primis iurare pro iuſtitiæ[m] ratione iniunctam ſibi ſolicitudinem peracturos, & ſecundum præſentem ſaluberrimæ noſtræ diſpoſitionis obſeruationem ſolatium (ſicut dictum eſt) publicum erogator manu ſua ſine vllo dolo & fraude ſingulis militibus enumeret: quatenus vnuſquiſque miles accepto per ſuam manum ſolatio, ipſe cum actuario de negotiatione[n] actuarijs permiſſa ſecundum rationem agat iuſtitię: hoc videlicet obſeruando, vt pro ſingulis ſolidis actuario, ſiue ſtatim,ſiue poſt vnum duós ve, ſeu amplius annos reſtitutum fuerit debitum[o], minus quidem vno tremiſſe, pro temporis ſcilicet breuitate paciſci liceat:amplius autem, quã vnum tremiſſem nullus actuarius pro quoquo tempore ſeu annorum ſpatio paciſci penitus permittatur:nec vlla poſsit actuarius machinatione pro temporis prolixitate vnius quantitatem tremiſsis excedere.

Si tempore erogationis ſtipendiorum oriatur quæſtio inter militem præſentem & actuarium de lucro ex pactione actuarij debito:pecunia deponitur apud principes militum,donec per eos principes propoſitis eis ſacroſanctis euangelijs cauſa interim fuerit terminata.Si uerò errogationis tempore miles fuerit abſens ex legitimo commeatu intra taxatum numerum: ſequeſtatur pecunia in inſtrumento contenta apud dictos principes,donec poſt reuerſionem militis fuerit cauſa terminata inter militem & actuarium per ipſos principes.Barto.

Si qua tamen inter actuariũ & militẽ ſuper

l.vj.

n De negotiatione.nam aliquid paciſcebatur ſibi reſtituti actuarius,vt ſubijcit.

o Debitum.videtur, quo mutabatur militibus: & dicit tremis

Lucas de Pena in præſe... ſides seu rectores ciuita... tendos a principe exp... ipsius ciuitatis. cuius... bat hodie L.1. et 2ª ... et vi. 010. D. Couarr. nº 5. fol. 1ª col. 2.

tremis secūdum H.i. tertiam forte solidi ad plus sed plerunq; minus, vel à triente. sic.j. de mili. veste.l. iij. Accur.

a Consuetudinē. sic.j.de diuer.offi.

b Retineri. videntur ex eo retineri,q; non dantur militi, sicut mulier videtur stare in primo matrimonio eo,quod non nubit secundo: vt in auth.de nup.§.soluto,col.§.iiij.nam stat apud superiorem in sequestro,vt dicit.

c Propositis.non tactis.sic.ē.de epis.& cleri.auth. sed & iudex.& de iud.l.rē nō nouam.

d Negotiatione. scilicet decreuisse.

e Constitutio.scilicet ista:vt.j.§.prox.

f Sequestrentur. sic.ē.de prohi.sequestra.pe.l.j.contra.Solu.hic speciale: vt & ē.de agri. & cen.l.litibus.

g Pictacia.i.scripturam breuem,secūdum Hugo.

h Decem ex denotissimis.No.decem testes necessarios sicut & alias.xv.vt.ē. de proxi.sacro.scrin. l. vnicuiq;. regulariter contra.ff. de testi. l.vbi. Itē no. sub præsentia sic.ff. de testi,l. testiū.& in authē.de hære.& Fal.§. hinc.

i Negotiatione. quia forte in ea est erogator.

k Simulatque.id est postquam.

Ministram pactione,vel negotiatione tē/pore erogationis emerserit dubitatio: iubemus eidem militi dandas pecunias ab erogatore principis dari,& secundum hactenus obseruatam consuetudinē [a] easdem pecunias,vel ab erogatore principis, vel ab actuario retineri [b], quatenus causa apud deuotissima principia, propositis [c] sacrosanctis scripturis, inter actuarium & militem tractetur, vt ex omni parte miles nullum damnum sub quacunq; occasione præterquam id, quod eum ex iusta & permissa actuarijs negotiatione [d] debere constiterit,patiatur.Super ijs verò,quos datis fortè cōmeatibus abesse contigerit,hoc volumus obseruari: vt pecuniæ, quæ erogādę sunt,vsq; ad triginta milites,quos tantummodo datis commeatibus dimitti sacra constitutio [e] continet, apud deuotissima principia sequestrentur [f],illorū scilicet tantummodo militū,quorum intra triginta commeatales viros constitutorum actuarius tempore erogationis pictacia [g], vtpote habita super pactione, protulerit, quatenus cùm ijdem redierint milites, causa apud deuotissima principia secundum præfatum modum tractata, vtriusq; partis indemnitati similiter consulatur.

Tribunus triginta militibus tantum potest dare licentiā cōmeādi: & si pluribus dederit, illi plures non habebunt stipendium, sed erogator rationi publicæ reportabit: ipse tamen tribunus eis de suo proprio satisfaciet. Bart.

Non danda pro tempore tribuno licentia triginta viris amplius sub cōmeatus occasione dimittere. Sin verò saluberrimam constitutionē auferendo,amplius,quàm triginta viros datis commeatibus tribunus dimittere ausus fuerit, pecunias quidem, quæ post præfatorū triginta virorum numerum per commeatus dimissis militibus erogandæ fuerant, publicæ rationis erogator non dubitet reportandas. Sciat verò tribunus præter iam constitutas super huiusmodi facinore interminatiōes, sese de propriis facultatibus singulis militibus,quibus vltra numerum triginta virorum sub nomine commeatuum eos dimittendo, causa non consequendi publica solatia, dederit: quicquid ob iniquam dimissionem amiserint, soluturum. Nec prius idem tribunus ab eodem decedat numero, nisi omnes huiusmodi milites,id est,quos post per missam triginta virorum quantitatem, cōmeatus nomine dimiserit, indemnes in hac parte atque illæsos reddiderit. Hoc etiam adijciendo,vt sub gestorum testificatione tam decem ex deuotissimis [h] principijs primates eorum, videlicet,quàm vnusquisque caput scholæ iuratus deponat sub præsentia sua rem (sicut superius dispositum est) fuisse subsecutam, & sub obtutibus suis vnum quemq; militem solatiū suum manu sua ab erogatoris dextera suscepisse:& huiusmodi gesta,relatione à viro clarissimo tribuno, vel deuotissimis principijs intra tres menses mittenda, ex quo profectus fuerit, numerādos,ad nostram referat pietatem. Hoc videlicet ante omnia curando,vt pro tempore erogator, postquam datæ fuerint ex publico pecuniæ,intra duos vel tres menses seu quatuor,pro qualitate scilicet spatiorum, commissam sibi solicitudinem erogationis nō dubitet faciendam, vel si vlterius apud se pecunias publicas, differendo erogationem, ausus fuerit retinere: sciat se modis omnibus damnum, quod ex negotiatione [i] miles sustinuerit, ex propriis facultatibus militi soluturum. Scientibus ijs, qui præfatæ dispositionis obseruantiam,siue in differenda vltra sigillatim definitum temporis spatium erogatione,siue in quali bet alia parte fuerint egressi,non solùm sese militiæ cinguli amissionem,verum etiam facultatum quoq; suarum publicationem pro tanto subituros flagitio: & insuper erogationum quoq; solicitudinem ab officio tuæ celsitudinis (si imperatoria fuerit violata dispositio) ad alios transferendam. Si verò idem officium simulatq; [k] huiusmodi fuerit à quolibet facinus perpetratum, ad notitiam nostræ mansuetudinis, vel certè ad scientiam illustrissimæ magisteriæ referre curauerit potestatis,vt eiusdem apparitionis † periculo tale flagitium principales minimè possit aures latere: quatenus ex omni parte eodem delicto reuelato, quicunque saluberrimas nostræ constitutionis, vel pietatis ordinationes ausus fuerit violare, interminatas minimè possit pœnas euadere: ita, vt singulis militibus, qui non obseruato in eorum persona tenore dictæ dispositionis, læsi fuerint, liceat sacratissimum nostrum, per vnum fortè, vel etiam binos milites pro omnibus verba facturos,petere commeatum & porrectis precibus, quod contra nostram dispositionē passi sunt,approbare: eoq; facto,statutis

† apparitio

violator imperatoriæ dispositionis supplicijs percellatur.

Illud præterea omnibus modis obseruari decernimus, vt erogator omnes pecunias, quę mortuis militibus vsq; ad diē mortis eorum debitæ fuerant, secundum iam datam diualē dispositionem vxoribus, vel liberis eorum non dubitet ministrandas[a].

Milites deputati ad custodiam alicuius personæ uel loci, annonam de publico non percipiunt: sed à constituta persona salarium habebūt de publico. Item milites non debent ad custodiam alicuius deputari sine principis licentia obtenta in scriptis. Barto.

Imp. Iustinianus A. XVII.

CVm sæpe contingat propter quasdam maximas & inexcusabiles rationes[b], q; busdam ad custodiam vel ob aliam huiusmodi causam[c] milites deputari, vel etiam iam deputatos esse, & non conueniat hoc modo publicum aliquod damnū seu dispendium sustinere: iubemus, si qui fortissimi milites ex quocūq; numero curijs, vel quibusdā corporibus, vel sacrosanctis ecclesijs, vel alijs personis pro custodia (vt dictū est) vel tali alia causa à nostro noīe† deputati sunt, vel fuerint, nec per eorum translationes, circa annonarum vel capitū† eis præbendorum erogationem, publicis rationibus quædam læsio ingeratur[d], eandem rem de proprio personam seu etiā personas, cui vel quibus deputati sunt, vel fuerint, hæc modis omnibus agnoscere[e], hoc tantummodo de publico pro ijsdem annonis & capite præbendo & imputando[f], quod in locis, ex quibus præfati milites perueniunt seu perueuerunt, imputabatur: vel si ante latā præstationē supradictæ personæ recusauerint, eosdem milites non recedere de suis locis, vel eos, qui recesserint, sine quadam mora ad ea redire: hoc omnifariam custodiendo, vt nemo deuotissimorum militum cuicunq; perso-

ne seu corporis sine speciali nostræ serenitatis iussione[g] scriptis proferenda deputetur: officio tuæ celsitudinis[h], si hanc nostræ mansuetudinis formā, quoties super militibus quibusdam deputandis aliquid statutum fuerit, gestis insinuare, & quid eos, quibus dati sunt, prout nobis placuit, agnoscere oportet, itidem publicare minimè curauerit, tam dispendium quodcunq; publicum hac ex causa sustinuerit, ei de proprio resarcire, quàm tringinta librarum auri multam propter desidiam suā imò magis conniuentiam, dependere cogendo: rectoribus nihilominus prouinciarum & apparitoribus eorum, si statuta nostra violauerint, seu violari concesserint, eiudem condemnationis solutione percellendis.

a Ministrandas. facit. ſ. eo. l. his scholaribus.

b CVm sæpe. Rationes. ꝓpter timorem forte galdanæ.

c Causam. ſ. forte propter dictū personarum vel rerum.

d Ingeratur. prostipendio puta taliū militum.

e Agnoscere. videtur, q; custoditus à nuntio communis debeat soluere nuntio non communi, p l. istam. sed certe imo ille, qui facit custodiri: vt patet. j. ibi, vel si ante latam &c.

f Imputando. id est, quod soliti erant antea de publico habere pro salario, hoc habeant: non autem plus à publico. sed ab eo in cuius stant seruitio.

g Iussione. sic. ſ. de manda. princi. l. j.

h Tuæ celsitudinis. loquitur præfecto. Accursius.

i DE EXCOctione &c. Expone, vt patebit j. eodem.

k Opinatores. id est. exactores. militaris annonæ: vt. ſ. titu. j. l. opinatores.

l Delegantur. vt ibi exigant, & militibus dent, qui ibi sunt pro republica.

m A nullis. id est, non petant ab illis famulis excoctionē panis, quos consuetudo excusat. & sic no. pro consuetudine prouincialium. sic. ff. de offi. procon. l. obseruare. ſ. obseruare. &, l. si in aliquam. ſ. & ferias. &. ſ. de testa. l. testamenta. &. ff. de aqua plu. ar. l. si prius. & de decu. l. nō enim. ſ. vlti. &. ſ. de expen. lud. l. j. &. j. de diuer. offi. l. viros. sed ab alijs omnibus, quos consuetudo non excusat, efflagitent: vt. j. proxim.

n Tua. magistro militum loquitur. Accur.

o IN excoctione. buccellati. i. * panis azimi: q ideo buccellatus dicitur. quia facile per buccellos, id est, per parua & minima frusta diuiditur. P.

p In trāslatione. id est, in deferendo ad milites, qui ibi, ꝓpe in limitibus sunt.

q Nullius. nisi cōsuetudo excusset: vt. ſ. l. prox. & ad idem. ff. de mune. & hono. l. iij. ſ. eos.

r Domus. si quam in ea prouincia habemus. ad quod. ſ. vt in emptione specierum. l. j. &. j. de cur. pub. l. nullus. &. ſ. de priui. do. aug. l. iiij.

s In procuratorem. cum dominus abest. ad quod. ſ. vnde vi. l. meminerint. & de fal. mo. l. j. ſ. actore.

t Posthabita. sine dilatione.

De

TITVLVS XXXIX.

DE EXCOCTIONE† ET TRANSLATIONE militarium annonarum[i].

†Alias exactione.

Opinatores delegati, ut militibus annonā exigant & eis soluant, à prouincialibus non petant panis excoctionem, nisi sit inter eos consuetudo contraria. Barto.

Imp. Theodosius A. I.

OPinatores[k]†, q; bus species ī diuersis prouincijs delegantur, [l] contra omnem consuetudinem a nullis[m] consistentibus famulis† excoctionem panis efflagitent. Illustris igitur autoritas tua[n] nouam vsurpationem congrua autoritate repellat: vt cùm opinatores in prouincias delegantur, vetus consuetudo seruetur:

†Opinatores & infra.

†Familijs.

Ab excoctione panis nulla domus etiā principis excusatur: & si procurator domini, cui panis coquendus mandatur, contumaciter facere neglexerit punitur ipse & dominus, si fuerit conscius. Barto.

Idem A. & Valenti. A. I.

IN excoctione[o] bucellati, quod deuotissimis militibus conuenit præparari, in translatione[p] etiam annonæ, nullius[q] excipiatur persona videlicet, vt nec nostra quidem domus[r] ab ijs habeatur immunis. Et si quisquam (quod non opinantur) implere, quæ sunt præcepta, neglexerit, in procuratorem[s] eius seueriſsimè vindicetur: ita vt si huiusmodi contumaciæ dominū† consciū esse constiterit, quadruplum id quod pro eius capitatione poscitur, posthabita[t]† dilatione soluatur.

†Concord. cum hac. l. c. j. in gl. super verbo, procuratoris extra vt lit. non cōtest. circa me di. glo. ibi, & dolus procuratoris.

† De hoc verbo, quid significet, & qualiter exponitur vide glo. super verb. habita. in capi. inter monasteriu. extra, de re iud.

†Numine.

†Alias, captiuum.

Consuetudo regionum attenditur.

* De hoc supra de erog. milit. anno. l. j. diximus. nugatur autē hic Accur.

DE MILITARI veste.

TITVLVS XL.

DE MILITARI VESTE

Canonem uestium à calendis Septembris usque ad calendas Aprilis respublica soluet. Bart.

Imppp. Valentin. Theodo. & Archad. AAA. I.

OMnem canonem vestium[a] ex calẽdis Septembris ad calendas Aprilis[b] nostris largitionibus tradi præcipimus: proposita pœna rectori pouinciæ vel eius officio condemnationis, quæ tuę[c] iustitiæ videbitur.

Imppp. Theodos. Arcad. & Honor. AAA. II.

PRouinciæ Thraciarum† per tricena iuga seu capita conferant vestem. Scythia & Mysia † in tricenis [d] iugis seu capitibus interim annua solutione dependant: per Aegyptum & Orientis partes in tricenis ternis [e] iugis: per Asianã verò & ponticam diœcesim ad eundem numerum in capitibus, seu iugis annuæ vestis collatio depẽdatur. ita, vt per Orientem † prouinciæ in titulo auri comparatitij, quod per iugationem redditur, compensationis gratia pfruãtur: exceptis Ostroẽnatis † & Osrhenia & Isauria. nam eas demũ constat aurum comparatitiũ[f] minimè debere[g].

Ad uestam militis non præstabuntur bini tremisses, sed unus solidus. Barto.

Impp. Arcad. & Honor. AA. III.

FOrtissimis militibus nostris, per Illyricum non binos tremisses[h] ꝑ singulis chlamydibus[i], sed singulos solidos dari præcipimus.

Quinque partes pretij uestis militaris in pecunia debent dari fortissimis militibus: debilibus uero sexta pars in panno. Bar.

Impp. Honor. & Theo. AA. IIII.

MIlitaris[k] adæratio vestis à collatoribus exigatur, sacratissimis videlicet largitionibus inferenda: ita, vt quinq; eius partes fortissimis militibus erogentur in pretio: sexta verò portio à gynęciarijs[l] clementiæ nostræ absq; vlla, vel ipsorum, vel publica incommoditate pro eadem contextione susceptа, minoribus† gregarijsq; [m] militibus in ipsa quam maximè eos desiderare constiterit, species præbeatur.

TITVLVS XLI.

DEMETATIS ET EPIDEMEticis[n].

Mensor deputatus ad hospitia mensuranda per epidemeticos, & militibus dãda seu assignanda: si in hospitis domo scripserit nomen militis, cui sit hospitium assignatum, & postea deleuerit, punitur pœna falsi. Bart.

Imppp. Theodos. Arcad. & Honor. AAA. I.

SI quis [o] metatorum[p] nostrorum manum, qua deputatas singulis, quibusq; domus denotant, & postibus [q] hospitaturi[r] nomen adscribunt, delere non dubitauerit, ad instar falsi[s] reus constituti huius autoritate teneatur.

Impp. Arcad. & Honor. AA. II.

IN qualibet, vel nosipsi vrbe fuerimus, vel in qua ij, qui nobis militant, commorentur: omnium tam metatorum[t], quàm etiam hospitum iniquitate submota, duas dominus propriæ domus, tertia hospiti deputata, eatenus intrepidus ac securus possideat portiones, vt in tres domus diuisæ partes, primam eligendi dominus habeat facultatem: secundũ hospes, quam voluerit exequatur, tertia domino relinquenda. Plenum ẽnim æquitate atque iustitia est, vt qui aut successione fruitur, aut emptor, vel extructione gaudet: electam præcipuè iudicio suam partem teneat & relictã[v]. Ergasteria[x] verò, quæ mercimonijs deputantur, ad predictam diuisionis iniuriam non vocentur, sed quieta sint, & libera, & ad omni hospitum iniuria defensata, solis dominis conductoribusq; deseruiant. Sanè si stabulum (vt assolet) militari viro in tertia domus parte defuerit: ex ergasterijs (nisi id dominus qualibet occasione prouiderit) pro animalium numero vel domus qualitate deputabitur. Illustribus sanè viris non tertiam partem domus, sed dimidiam hospitalitatis gratia deputati decer-

a Mnẽ. Vestiũ militũ: vt ex titu. patet.

a Aprilis. no. in calendis Aprilis vestiẽdum pro æstate: sed tunc nauigium incipit: vt. ŝ. de naufra. l. quoties. in fi.

c Tuæ. loquit̃ præfecto præto. Accur.

d PRouincię. Intricenis. forte pro singulis. xxx. iugis vnum aureum dabit aliquis. Item pro tot capitibus alium aureum ad vestes militum.

e Ternis. i. trigintaquatuor, secundũ Hug.

† Pyr. Tersiarum legit.

f Cõparatitium. id est, qui comparabunt, si non habent.

† Mesia legi vult Al. hic.

g Debere. sed in merce forte dabunt æquiualens.

h FOrtissimis. Tremisses. ſ. quia in trientes remittuntur. P. & de his fit mentio. ŝ. de eroga. mi. anno. l. per hanc. ſ. hoc videlicet.

i Chlamydibus. forte pro furrura vel fibulis. nam pro toto parum esset.

†Orientis ꝑ uinciam.

k MIlitaris. adæratio. i. æris cõgregatio certo tẽpore: vt. ŝ. eo. l. j.

† Alciat. hic legit, Orthodosiæ natis,

l Agynæciarijs. hoc expone vt. ŝ. de murileg. in titu.

m Gregarijs. i. vilibus puta de plebeis natis: licut grex est inferiorum pecorum, licut ouium. maiorũ autem dicitur armentum, secũdum Hug. No. ergo ꝙ fortissimis quinq; dẽtur partes in pecunia: inferioribus datur sexta in pãno, quod volũt eligere.

n DEMETATIS & epideme.

Metati qui dicuntur.

Metati dicũt̃ milites ĩ terminis castrorũ, q castra vallo vndiq; circũdabant. vnde in Exo. Castrametati sunt filij Israel. sic & ponit̃. ŝ. de epi. & cle. l. oĩa. Sed epidemetici dicũt̃, qui. ŝ. milites sunt cõstituti: metiẽtes siue dimetiẽtes militibus hospitia. ab epi, qđ est. ŝ. & metis. i. metatis. i. de ijs, qui

Epidemitici qui dicũtur.

ŝ. milites dimetiũtur i. diuersis diuersa assignãt hospitia.

o SIquis. Videtur dicere qđ epidemetici habebant sub se mensores, qui quidẽ mensurabant hospitia accipientes tertiã: vt. j. l. proxi. & in eminenti loco scribebant nomen eius, qui ibi debebat hospitari: quibus non licet delere nec variare postquã fecerint, quasi suo officio functi: vt. ff. de re iudi. l. iudex. & ŝ. de offi. procu. Cæsa. l. fi.

† Alias, iunioribus

p Mensorum. dicti mensores: de quibus habes. ŝ. de mensoribus.

q Postibus. i. ostijs sic. ff. de instit. l. si pupillus. ſ. de quo.

r Hospitaturi. scilicet militis. Accur.

s Falsi. quia delet verũ: vt &. ff. de fal. l. j. ſ. qui ĩ rationibus.

t IN qualibet. Metatorum. expone vt. ŝ. l. proxi.

v Et relictam. prę fertur qui maiorem habet partem de re: vt. ŝ. de dona. l. sancimus. ſ. j. & facit. ŝ. de ijs qui se defe. l. j. circa prin. Arg. contra. ŝ. quando & qui. quar. pars debe. l. ij. circa princ. Sed quis diuidet? Rñd. mensor: vt ŝ. hac. l. innuit: &. ŝ. l. proxi.

x Ergasteria. quæ sunt in plateis vel angiportis: vt. j. l. vlti.

Quilibet

a Quilibet. si habes quilibet, videtur abūdare propter verbū alter. si habes qui buslibet. ſ. de prædictis illuſtribus.

b Et alter. puta hoſpes. nam &.ſ. prius eligithoſpes. Accu.

c CVnctos. His ordinarijs iudicibus. Et not. contra legatos curiæ Romanæ qui hoſpitantur in domibus epiſcoporū & aliorum prælatorum eis præſentibus. & facit inauthen. de defen. ciui. §. nulla. vbi defenſor nō perdit iuriſdictionem propter præſentiam præſidis.

Legati apoſtolici nó debet in epiſcoporum domibus hoſpitare.

d FAbricēſium. ij ſunt, q faciunt publica arma: vt no. ſ. de fab. in titu.

e Comitatu. alias comitatu, alias commeatu.

f DEuotū. quales debens eſſe omnes prouinciales.

g Prædium. quia ſecus in domo: vt. j. e. l. §. ſolam.

h Metator. i. miles: vt. ſ. in titu. not.

i Actori. i. caſtaldioni dñi eo abſente.

k Conceſſum. no. ſic &. ſ. de iur. fiſ. l. prohibitū. & eſt arg. ad id quod not. ff. de iuſtitia & iur. l. vtvim. Item facit. ſ. quando licet. vnicui. ſine iu. ſe vin. l. j. &. ij. & de iure emphy. l. ij. & de adulte. l. Gracchus. & ff. de adul. l. mariti. & ad. l. Aql. l. ſed & q cunq;. &. l. quēadmodum. §. j. & in authē. vt licet. mā & auiæ. §. his. &. ſ. de decurio. l. eos. &. l. generaliter. Itē not. quod hic permittit vltionē, nō ſolum defenſionem. ſic ff. de bo. li. l. q cū maior. §. ſi libertus. in fi. ſed hic pro defenſione ponitur. et. d. l. qui cum maior. per iudiciū vēdicat: vt no. ff. ad. l. Aquil. l. ſciētiā. §. qui cū aliter. in fin.

† Hęc verba recitantur in gl. ſuper ver. expelli. in prici. ca. vlt. extra de loc. & condu. & per hunc tex. vult ibi dicta glo. dicere, q dominus poteſt p pria autorita te expellere emphyteu - tā, ſi non ſoluat ei canonem. Conſulit tamen illa glo. quòd dominus expellat ephyteutā iudicis autoritate, p l. ij. C. de pignorib.

l Hoſpitalitatē. i. recipiendo hoſpitem in tertia vel dimidia parte domus: vt. ſ. l. ij. Acc.

m Poſtulauerit. ſic. ſ. ne ruſti. ad vllū. l. ij. & de eroga. mili. an. l. iij.

n Sponte. ſic &. ſ. ne ruſticani ad vllū.

uiant. Sanè ſi ſtabulum (vt aſſolet) militari viro in tertia domus parte defuerit: ex ergaſterijs (niſi id dominus qualibet occaſione prouiderit) pro animalium numero vel domus qualitate deputabitur. Illuſtribus ſanè viris non tertiam partem domus, ſed dimidiam hoſpitalitatis gratia deputari decernimus: ea duntaxat conditione obſeruata, vt alter ex his (ſi libet[a], atque maluerit) diuiſionem arbitraria æquitate faciat, & alter[b] eligendi habeat optionem & firmiſsimū perpetuò, quod iuſsimus, perſeueret: ita vt. xxx. librarum auri, qui illuſtriſsima ſunt pręditi dignitate, fiſco noſtro ſe pœnam illaturos eſſe cognoſcant: cæteri verò militia ſciāt ſe eſſe priuandos, ſi generale præceptum amplius vſurpando quàm iuſsimus, reprehēſibili temeritate violauerint.

Præſentibus iudicibus, qui de cauſa cognoſcendi poteſtatem habent, non debent eorum prætores adiri. Bar.

Iidem AA. III.

CVnctos iudices ſcire volumus à prętorijs ordinariorum iudicum his[c] præſentibus abſtinendum.

Domus fabricenſium ad hoſpites recipiendos non grauantur. Bar

Idem AA. IIII.

FAbricenſium[d] domibus vbicunq; cōſtitutis omnē moleſtiam hoſpitum præcipimus amoueri: quod & Antiochenſibus & cæterarum ciuitatum fabricis ſimilis domorum excuſatio præbeatur, abſente ſcilicet ſacro comitatu[e].

Imp. Theodoſius A. V.

DEuotum[f] poſſeſſorē ab omni inquietudine liberamus. primo igitur omnium ad nullum prædium[g] publicū vel priuatum domus noſtræ vel cuiuſcunq; iuris vllus metator[h] accedat, ſi à quoquam fuerit deſtinatus. Licentiā em̄ domino, actori[i], ipſiq; plebi ſerenitas noſtra cōmiſit, vt eū, qui præparādi gratia ad poſſeſſionē venerit, expellēdi habeat facultatē, nec crimen † ali quod pertimeſcat: cùm ſibi arbitrium vltionis ſuæ ſciat eſſe conceſſum[k]: rectęq; ſacrilegum prior arceat, qui primus inuenit. Adminiſtrantem verò, eiuſq; officij proceres, quorum præceptio inhibitam perſonam ad agrum aliquem deſtinauerit, in tempus proſcribi debere cenſuimus

Solam ſanè hoſpitalitatem[l] ſub hac obſeruatione concedimus vt nihil ab hoſpite, quod vel hominum vel animalium paſcuis neceſſarium creditur, poſtuletur: omniumq; ſit acceleratum iter atque continuum, nec vlli liceat reſidere: ne diuturnitas commanentium, vlla ex parte prædium vexet. Decem etiā librarum auri multa ferietur quiſquis adminiſtrator rogator, apparitor've vllus, militans ſcilicet vel iter agens, vllo in loco aliquid ab hoſpite poſtulauerit[m]. Intantum enim inhiberi ſceleratum morem iubemus, vt ipſis quoq; prębentibus impunitum eſſe non patiamur, ſi quid ſponte[n] contra pręceptum noſtrum probati fuerint obtuliſſe.

Iidem A. & Valen. Cæſ. VI.

HOc proſpectum eſt, vt infauſta[o] hoſpitalitatis prębitio toleretur, nec balneū[p] quiſque à domino ædium poſtulet.

Iidem Auguſti. VII.

DEuotiſsimos milites, ex procinctu redeuntes, vel proficiſcentes ad bella, muri[q] ſacratiſsimæ vrbis ſingulę turres in pedeplanis[r] ſuis ſuſcipiant.

Medici ſacri palatij & urbis Romæ magiſtri liberalium artium: & pictores ingenui quoad uiuunt ſunt immunes ab onere hoſpitandi. Bar.

Iidem Auguſti. VIII.

ARchiatros[s] noſtri palatij, necnon vrbis Romæ, & magiſtros literarum[t], pro neceſſarijs artibus, vel liberalibus diſciplinis, necnon picturę profeſſores (ſi modò ingenui ſunt) hoſpitali moleſtia quoad viuent, liberari præcipimus.

Hoſpitantes milites in domibus habitationum ipſorum, nullam aliam diſcuſsionem, uel pœnā debēt ſubire. Item nullus debet impetrare, ut à munere hoſpitandi milites ſit immunis, & uicini domus grauetur. Bar.

Iidem. Auguſti. IX.

OMnes qui metata[v] in ſuis domibus præſtant, ſiue hoſpitia præbuerint metatoribus[x], ſiue quolibet pacto ſatis eis fecerint, nul-

o Hoc proſpectum. Infauſta. i. nō horrenda ſecundum Hug. alias pro malo homine: vt ſ. de repu. l. conſenſu. circa prin. Accur.

p Nec balneum. ſcilicet nec comitibus lauacra.

q DEuotiſsimos. Muri. genitiui caſus eſt. Ac.

r Pedeplanis. i. in pedibus turriū & murorū vrbis, quę ſpiſſę ſunt, poterūt milites ſe deſcēdere, vt ſe ibi præparent alijs veſtibus ad eūdum. & videtur vna dictio in pedeplanis.

s ARchiatros. i. principes medicorū, ſeu maiores medicos. & facit. ſ. de in offi. teſta. l. fina. & de profeſ. & medi. l. medicos. &. l. fi. Accur.

t Literarum. non primarum: vt. ff. de mune. & ho. l. vt gradatim. §. fi. Accur.

v OMnes. Metata. id eſt, caſtra vel hoſpitia, vt poſtea exponit.

x Metatoribus. id eſt, militibus.

Vendi

a Vẽdicare.sic. ff. quod quisq; iur.l.j.

b Cingulum. ad quod.s.vt dign.ordo.ser.l.ij.& in auth. vt ordi.præ.colla.v. Item & facit.j.l. proxi.§.si qui.

c Tertiæ.s.eod.l.ij.

d Priuilegijs.No. eũ carere priuilegijs legũ, qui eas fraudare conat.sic.s. de Iudæ.l.Iudæos.&.ff.de mino.l. auxiliũ.in fi. & facit. ff.de pœn.l. quædã.&.s.de episc. & cleri.l. p̃sbyteros. Sed argu.cõtra.s.de iud.l.properandum. vbi etiam contumaci seruatur ius.

e HAc lege.Dignitatem.& sic habet duas.Acc.

f Duarum. minus habet hæres quã de functus.& sic est arg. contra.ff.de re iud.l. hæredẽ.Itẽ no.priuilegium transit ad superiores.quod dic vt s.de pro.sacr.scri.l.in sacris.vel nõ sunt superiores, cũ iam defuncti non sunt.

g Semis.i. medietas.vt instit.de hære. insti.§.hæreditas. Alij ergo semisses pro tertia præstabant hospitium: vt.j. eod.§. comites.

h Celitus.i.à principe ad qd̃.s.l.proxi.

i Ergasterijs.i. stationibus:vt.s. eo.l.ij. ergasteria.

k Plateis.nã quasi omnia sunt in plateis vel angiportu:quod expone:vt.ff.de ver. sig.l.portu.in fi.

l Auxilio. sic.j. de peti.bo.sub.l.j. &.ij. aliud si per.l. scriptã in corpore iuris:vt.s. hac.l.&.l.proxi.

m DEcem.s.l. proxi.

n DE SALGAMO &c.

*Hoc expone ut.j.l.j. sed P.dixit nomine salgami & oleũ intelligas. gamos.i.mulier.sed secũdum H.salzamũ, id est, culcitra:cõpositum à gamos & salica uel saluo, & gamos nuptiæ,uel mulier:quia * maximè propter talia fiunt culcitræ. & est neutri generis.*

o NE quis Aufe- rat.id est accipiat: & hoc ad officiũ præsidis pertinet: vt. ff. de offi.

*Pudet certe huius confidentiæ adeo ignaræ, quæ vel ad ignota conniuere,aut certe cum honesta excusatione præterire. Et quod deterius est,recte do.

lam vel pensionis, vel discussionis domus gratia molestiã sustinere cogantur. Deinde neminem volumus cuiuslibet loci, vel ordinis in hac florentissima vrbe domum propriam excusantem: metatum sibi in alienis ædibus priuilegio militiæ vendicare [a], quod & in prouincijs obseruari oportet. cæteris verò, quibus illustris dignitas sub cingulo, vel citra cingulum [b] pro suo solo honore delata est,excusandarum ædium licentiam penitus denegamus. Hoc iuris etiam in ijs præcipimus obseruari, quos ipsa quidam administrationis cõditio spectabiles nouit:honor tamen additus à nostra liberalitate reddit illustres. Scituris omnibus, quòd si quis cũ cingulo perfruatur, & excusationem propriæ domus impetrauerit:vt à pensione etiã portionis tertiæ [c] sit immunis,& militiæ causa metatum alienis domibus sibi credidérit vendicandum: siquidem honore præditus excusationis ius habeat: carebit legum priuilegijs [d],quas fraudare conatus est. Si verò inter eos, quibus nulla suffragatur dignitas,numeretur:centum librarum auri sacratissimis largitionibus pendendarum illatione multabitur.

Quidam in hac lege nominati dum uiuunt, & post mortem eorum hæredes filij, parantes, nepotes.frater,soror,uxor,& eorum tres domus à molestia recipiendi milites habent immunitatem: quidam duas, quidam unam tantùm, quidam dimidiam tantùm.Bartolus.

Imp.Valent.A. X.

HAc lege sancimus, vt si quis consularem ac patriciam meruerit dignitatẽ [e]: tres domos proprias,dum supereſt, habeat hospitum immunitate securas, hæredes verò eius filij,aut pater,aut mater, aut nepotes, aut frater, aut soror,aut vxor:duarum [f] domorum suarum excusatione potiantur.Si quis verò cõsulatu tantummodo gloriatur,duas semis [g] domos suas immunes habeat: post fata verò eius memorati hæredes vnam semis domum suam habeant nullis hospitijs prægrauatam. Pari priuilegio perfruatur cum memoratis hæredibus, qui solius patriciæ dignitatis siue consulatu decoratur insignibus. præfectorij verò,necnon & magistri militum duas domos suas habeant, quoad vixerint,hospitibus liberatas. Hæredes verò eorum memorati vnam defendant domum suam simili excusatione munitam. Magistri verò officiorum, vel quæstores vnam semis domum suam, quoad vixerint,habeant hospitum onere liberatam.Hęredes verò eorum prædicti vnam ab hospitibus iure defendant.Comites autem domesticorum,& protectorum, & sacrarum largitionum,& rerum priuatarum,& vir spectabilis primicerius notariorum, singulas domos suas ab hospitum grauamine,dum viuunt, gaudeant esse securas.Memorati verò hęredes eorum mediam partem vnius domus suæ sciant excusatione muniri:residuæ verò partis dimidiæ tertiam portionem hospitibus deputandã esse cognoscant. Si qui illustres honorarias dignitates quascunque sine actu cælitus [h] impetrauerũt: æquo animo suas domos hospitibus post hanc legem pandant pro tertia, quæ legibus præfinita est, portione: exceptis videlicet ergasterijs [i],quę in plateis [k],vel angiportis esse noscuntur.quod in omnibus domibus,quæ hospitales sunt, obseruari iubemus: ita, vt nemo vel ex sacro rescripto,vel ex diuina annotatione,seu pragmatica sanctione, contra hanc legẽ vti possit excusationis auxilio [l]: ijs omnibus, quę per hanc legem constituimus,in hac ęterna vrbe obseruandis.

Tribuni ex primicerio immunitatem habent ab hospite recipiendo in domibus: quas tenent in urbe Constantinopolitana.Bartolus.

Imperator Leo A. IX.

DEcem [m] post primicerium tribunos,in domibus,quas in hac regia vrbe possident, metatorum iussimus vacationem mereri,

TITVLVS XLII.

DE SALGAMO [n] HOSPITIBVS NON PRÆSTANDO.

Imp.Constantinus A. I.

NE quis comitum,vel tribunorum,aut præpositorũ,aut militũ,nomine, salgami grã culcitram, lignum,oleum à suis extorqueat hospitibus, sed nec volentibus hospitibus in prędictis speciebus aliquid auferant [o]:sed sint prouinciales nostri ab hac prębitione securi,comitibus,tribunis, vel certè præpositis, militibusq; graui vexationi subiacentibus.

de offi. præſi. l. illicitas. Et no. etiam à volente: qa ſemper præſumitur cõcuſsio. ſic ſ. ti. j. l. deuotũ. in fin. &. ſ. de re mili. l. fi. §. vt autem. & de offic. procon. l. obſeruare. &. ſ. ne ruſti. ad vllũ. l. iñ. & ne qd à colla. exi. l. j. & de rapt. virgi. l. j. &. ſ. de ero. mili. an. l. j. &. iñ. Item ſi cuti ſalgamum hoc comprehendit: ſic penus omne id qd eſui & potui eſt deſtinatũ: vt. ff. de penu le. l. iñ. in princ.

DE COMmeatu.

NE cui. Tribunorũ. niſi vſq; ad triginta milites: vt. ſ. de ero. mil. an. l. per hãc. §. vt aũt. Vel hic barbari erãt proprie, vt ſubiñcit: ibi non.

a

b Dare. facit. ſ. de teſta. militis. l. tribuni. &. l. milites. &. l. fi. in princ.

c Capite. ſed qui in pace deſerit militiã, perdit eam: vt. ff. de re mili. l. non omnes. §. j. Et nota puniri licentiantem & licentiatum.

Licentians & licentiatus ꝙ puniũtur.

d QVicunq;. Sacrarum. fiſcalium.

e Priuatarum. principis.

f Tempus. ſubaudi curauerit ad ſuum officium redire. & habeas militantium nõ immerito &c. habeſ tamẽ ratio temporis & valetudinis: vt. ff. de re mili. l. qui commeatus. & facit. j. l. pxi. cum ſuis concor.

g SI quis. differt à præcedenti: quia hic ſine commeatu: ibi ſic.

h In penatibus. id eſt, domibus ꝓpriis: vt. ſ. de exhi. l. ñ. Acc.

Confuetudo in delinquẽdo aggrauat pœnam.

i Exempto. alias exemplo, & augetur pœna: quia aſſueſcit delictum. ſic. ſ. de do meſti. l. iñ. li. xj. & de primicerio. l. fi. & de aduo. diuer. iu. l. fi. & de ſuperexa. tri. l. j. & ſ. l. proxi. Sed ar contra. ff. de pœ. l. ſi diutino. &. ff. de ritu nuptia. l. qui in prouincia. §. fi. ſed vtrobiq; patet ratio.

Alias nec poſt quadri. quidem tempus ſalutauerit, non &c.

k DE TYRONibus.

TITVLVS XLIII.

DE COMMEATV.

Saluo conducto

Tempore expeditionis nullus militibus commeatum dare poteſt: contrà faciens capite punitur. Bartolus.

Imp. Arcad. & Hono. A A. I.

NE cui liceat p̃poſitorum, vel tribunorum[a] cohortũ, vel vicariorũ, & familiarium eorum tempore expeditionis quocunq; genere, cuiquam de militibus à caſtris atque ſignis, vel iis etiam locis, in quibus prætendant, diſcedendi commeatum dare[b]. Si quis verò contra hanc legem facere auſus fuerit, & militem contra interdictum commeatum dimiſerit eo tempore, in quo Barbarorum incurſio extiterit: & tunc cùm præſentes in caſtris atque apud ſigna milites eſſe debeãt, quiſquam abfuerit: capite [c] vendicetur.

Imp. Theod. & Valentin. A A. II.

QVicunq; de ſcriniis, aut agentibus in rebus, vel etiam ex officiis palatinis, iis videlicet, qui ſacrarũ[d] & priuatarum [e] remunerationem comitibus obſecundant, ſex menſium ſpatium ſupra diem commeatus, aut iuſsionem euictionis abfuerit: is in inferiorem locum, quinque antelatis poſterioribus, deuoluatur. Is verò, qui anni vacationem arbitratu ꝓprio, iudiciarij præcepti oblitus aſſumpſerit: à decem poſt ſe militantibus transferatur: ac deinde cùm iam aliquis deſidia quadriennio officium proprium adire neglexerit, quadraginta de ſequentibus poſt feratur. Qui verò nec poſt quadriẽnij qui dem tempus[f] †: militantium non immerito matriculis auferatur.

Qui ſine commeatu biennio, aut triennio, uel quadriennio uacauerit, modo hic inſcripto punitur. Bartolus.

Imp. Zeno. A. III.

SI quis[g] ſine commeatu aliquo annum in penatibus[h] propriis, vel in quibuslibet locis deſidioſa quiete tranſegerit: decem ſequẽtibus poſtponatur. in quo verò biennalis culpa deprehenditur, viginti ſibi antepoſitos congemiſcat: tertius autem annus triginta prælatos iure deflebit, ita, vt quartus exempto[i] matriculę, nullam veniam derelinquat.

TITVLVS XLIIII.

DE TYRONIBVS[k].

Imppp. Valens, Gratia. & Valentinia. AAA. I.

VLlus tyro vagus[l], aut veteranus[m] aut cẽſibus[n] obnoxius, ad militiam accedat.

Imppp. Theodo. Arcad. & Honorius AAA. II.

QVisquis alieni iuris mãcipiũ in tyrocinio militiæ ſcribi curauerit: conuictus ac proditus auri libram ærario noſtro cogat inferre: mancipio ſcilicet domino (ſi factũ ignorauerit[o]) reddendo.

Imp. Anaſtaſius A. III.

TYrones in ſcholis[p] loco ſemper poſteriore ponãtur, nec enim patimur quenquam celſiorem gradum obtinere, niſi cui & laborum aſsiduitas, & ſtipendiorum prolixitas ſuffragatur.

TITVLVS XLV.

DE LITTORVM ET ITINERVM cuſtodia.

Imppp. Gratia. Valentinia. & Theodo. AAA. I.

SAluberrima ſanctione cenſemus, ne merces illicitæ[q] ad nationes Barbaras deferantur: & quæcunque naues ex quolibet portu ſeu littore dimittũtur, nullam concuſsionem vel dãna ſuſtineant[r]: ita tamen, vt earum naucleri deponãt, in quam prouinciam ituri ſunt: vt hoc manifeſtato, nulla contra eos poſtea indignatio, ſeu concuſsio quoquo modo procedat.

Id eſt, nouis militibus: qa adhuc nõerãt ſcripti inter milites fortiſsimos: vt. ff. de mili. teſta. l. ex eo.

l VIlus. Vagus. qa firmiter debent ſtare in militia: vt. ſ. de re mil. l. milites. Et ſic eſt ar. quod vagus ſcholaris non fiat magiſter.

Scholaris vagus non debet magiſter fieri.

m Veteranus. vel propter debilitatem: vel quia diu laborauit: vt. ſ. de ijs, qui nõ iple. ſti. l. j. &. iñ. Acc.

n Aut cẽſibus. ſ. q mil. non poſ. l. j. &. iñ.

o QVisquis Ignorauerit. facit. ſ. qui milit. non poſ. l. pe. & fi. & ſ. de tabel. l. generali. &. ff. de pu. l. cotem. §. dominus. &. ſ. l. pxi. in fi. Acc.

p TYrones in ſcholis. & non dicas vbi addiſcunt: quia ibi omnes ſunt tyrones. vnde non eſſet poſt quos ponerẽtur. Sed dic, quod tyro electus inter milites ſtet loco poſteriori in ſcholis. i. in ſocietatibus militum ſeu in matricula: vt. ff. de teſ. mili. l. ex eo. &. ſ. ti. j. l. pe. & vlti. & ſic bene ſequitur, nec enim &c. &. ſ. de offi. ma. off. l. j. &. iñ. & de proxi. ſac. ſcri. l. vnicuiq;. et de agend. in re. l. vnicuiq;. & facit ï. de di. of. et ap. l. j. & ſ. de off. co. rei. mili. l. j. & de profeſ. l. magiſtros. & ff. de al. ſcri. l. fin. Sed arg. contra. ſ. de offic. rec. prouinc. l. potioris.

DE LITTOrum &c.

q SAluberrima. Illicitæ. vt victualia & arma. alias pœna capitis cum amiſsiõe bonorũ imponitur: vt. ſ. q̃ res expor. non de. l. j. et. iñ. et. ff. de publi. l. cotẽ. in prin.

r Suſtineant. ſic. ſ. de naucle. l. j.

De deſer

a DE DESER. toribus &c.

Desertores milites, occultatores priuatos uocat.

b SI quis. Amissione. sic ſ. de fal. mo.l.j.& de ꝛs qui latro. vel ali.l .ꝛ̃. & de cap.& postli.re.l.fin. & de inceſt.nup.l.iꝛ̃.

c Prodiderit.i. manifestauerit. Acc.

d Mediocris.i.homo pauper.sic contrario honesti loci dines,vt.ff. de trāsac.l. cū hi.§.si in annos.

e Immunitate.munerum forte . seruus vero fit liber: vt.ſ.p qui.cau.ser.pro præ. ac.lib.l.fi. & facit in authen. de non alie. §.fi.&.ſ.de episco. & cler.l.nulli.in fi. &.ſ. loc.& conduc.l.fi.

f Militaribus. licet non sint proxime applicati.

g A signis. alibi largius:vt.ſ.de remilitari.l.iꝛ̃.§.emansor.

h Processerit.i. q se proderit, antequā ab alio manifestetur. sic.ſ.de pœ.iudi. qui ma.iu.authen. nouo iure.

i In officij primores.i.in officiales prę sidis.Et no.cōtra prę sidē & officiales, qui pœnas legibus impo sitas vel gratia vl dissimulatione differūt. secundum Al.

Pœnæ legū differri non debent.

k SI desertores. Opprimātur. vt.ſ.quādo li. vnicu. si.iu.se vin.l.j.§.j.

l Tractatoriarū. id est, absentiarum, vel licentiationum . ad quod.j.de trac.l.j.

DE VETE-ranis.

m VM introisset principia.scilicet numerorum.

Salutare prīcipē cuique non licet.

n Salutatus. Not. quod non licet cuilibet salutare principē:vt. ſ.de filē.l.j .& facit.ſ.de sen.pas.l.j.

o Indica quę sūt. Not.benignā respon sionem.sic.ſ. de trās. ac.l.vt responsum.

p Magnificentia. ablatiui casus.

q Ciuili.s.personali:vt.j.in fi.sed patrimoniale ordinarium subeunt.sic.ff.de pri-

TITVLVS XLVI.

DE DESERTORIBVS, ET OCCVLtatoribus eorum.

Recipiens scienter desertorem in agro, uel in domo si est actor uel procurator, capite punitur: sed domus uel prædium confiscatur, si ipsius est dominus. Item manifestans desertorem præmiatur. Item desertor est, qui tempore belli se absentauit à signis. Item si seipsum prodiderit, ueniam meretur. Punitur uero desertor à pœna legibus statuta, quam si iudex dissimulauerit, uel gratia distulerit, ipse punitur. Bartolus.

Imperator Theodosius A. I.

SI quis fortè desertorem agro tectóve susceperit, atq; apud se diu passus fuerit delitescere: actor quidem vel procurator loci, qui hoc sciens prudens que commiserit, capitali supplicio subiugetur: dominus verò, si huius rei conscius fuerit, prædij, in quo latuerit desertor, amissione [b] punitur. Si quis autem desertorem prodiderit [c]: mediocris [d] loci ingenuus immunitate [e] potiatur. Neque solùm de ijs loquimur, qui proximè signis felicibus applicati, militiæ rudimenta timuerunt: verùm etiam qui stipendijs militaribus [f] degenerem latebram præbuisse monstrātur. Desertor autem habebitur, quisquis belli tempore abierit à signis [g]. Horum qui spōte processerit [h], peccati anterioris supplicium non timebit. Sin uerò flagitiosa ignauia delitescat: per eum, in cuius domo fuerit, inuigilantibus extrinsecus quoque officijs publicis, vbicūque correptus, seueritati iudicis offeratur, degeneris mortis gladium subiturus. Si autem rector prouinciæ propositam seueritatem, vel gratia, vel dissimulatione distulerit: patrimonij atque existimationis damno subijciatur: & in officij primores [i] capitaliter vindicetur.

Desertor inuentus resistens, ut rebellis opprimitur. Item diligens debet esse iudex, ne sub r prætextu alicuius licentiæ desertor posit euadere. Bartolus.

uile.vete.l. iꝛ̃. &.iiꝛ̃.

Collatiōe. extra ordnaria. in ordinarijs em̄ secus vt dixi.

s Ob venditionē. hoc est, vt aliquid detur pro loco, vbi tenent pergulā. ad qd est.ſ.de nundi.l.j.

Imp.Leo A. II.

SI desertores inuenti resistendum, atque armis oppugnandum putauerint: tanquam rebelles in ipsis temeritatis suæ conatibus opprimantur [k]: ita tamen, vt prouinciarum iudices solicita cautione disquirant, ne sub falsarum tractatoriarum [l] nomine, desertionis suæ crimen defendere moliātur: nec suppositis & commentitijs epistolis euadē di habeant facultatem.

Idem Augustus. III.

QVi relictis militaribus castris, se ad depredationem vel latrocinium contulerint; seueritatem iudicis non euadant.

TITVLVS XLVII.

DE VETERANIS.

Veterani gaudent priuilegijs hic insertis. Bartolus.

Imperator Constantinus A. I.

CVm † introisset principia [m], & salutatus [n] esset à præfectis, & tribunis, & viris eminentissimis, acclamatum est, Auguste Constantine Deus te nobis seruet, nostra salus. verè dicimus, iurati dicimus. Adunati veterani exclamauerunt, Constantine Auguste, quid nos veteranos facis, si nullam indulgentiam habemus? Constantinus Augustus dixit. Magis magis que conueteranis meis beatitudinem augere debeo, quàm minuere. Victorinus veteranus dixit, Muneribus & oneribus vniuersis locis conueniri non sinamur. Constantinus Augustus dixit, Apertius indica, quæ sunt [o] maxima munera, quæ vos contumaciter grauāt. Vniuersi veterani dixerunt, Ipse perspicis. Constantinus Augustus dixit, Iam nunc magnificentia [p] mea omnibus veteranis id esse concessum perspicuum sit, ne quis eorum in vllo munere ciuili [q], nec in operibus publicis conueniatur, nec vlla collatione [r], nec à magistratibus, nec vectigalibus in quibuscunque nundinis interfuerint, vllam ob venditionem [s] proponendam dare debebunt. Publicani quoque (vt assolent agentibus supplere) ab eisdem veteranis amoueātur: quiete post labores suos perenniter perfuantur. Fisco quoque nostro eadem epistola interdicimus, vt nullum omnino ex his inquietet: sed liceat eis emere, & vendere, optimis negotijs pecuniam tractare, & mercimonia agitare: nec solùm integra beneficia eorum sub seculi nostri otio & pace perfruantur, sed etiam nullo munere ciuili, id est,

† In nonnullis codi sic incipit hęc lex, Imper. Constantinus, cū introisset principia, & salutatus esset à præfectis, & tribunis, & à viris eminentissimis, acclamatum est, Auguste &c.

a Deportatorio. deportatorium dicitur onus,quod redẽptor pontis à transeuntibus pro onere vehendo exigebat: vt innuitur.ff. loca.l. cum plures. §. vehiculum.& de ver.sig. l.in lege.Accur.

b PRouidendũ. Cumulati. qa facti sunt protectores.ad quod.ś.de dome.& prote.l.j.

c VEterani.Nec rus colunt. Not.milites veteranos rus colere.Sed cõtra.ś.demã.& col.pa. l.fi.sed ibi nõ colunt, vt sint adscriptitij.

d Exuti.vt.ś.de digni.l.iudices.& facit ś.de circen.l.iij.& de epis.& cler.l.generaliter.magis enim pœna sunt digni &c.vt ś.de episco.& cleri.l. presbyteri. Accur.

e NVllus. Cœpta vt.ff.de iuris.om.iudi.l.cũ quẽdã.& de iudic.l.si qs postea.&.l.vbi.&.ś. vbi decu.con.l.fi.

f DE FILIIS offi.mili.&c. Quæ officia multa sunt: vt ex superioribus ti.patet.

g IOfficiorum. militariũ: vt ex tit.patet.

h Sunt.cum filij vocentur.q.d.non in aliã militiam.ad quod cõcor.ś.de tab.l.fi.& j.l.pxi.non enim debent diuidi familiæ: vt.ś.cõ.vtri.iu.l.possessionum.sed vbi est emolumentum,præfertur filius omnibus alijs.vt.ś.de prox.sa. scri.l.vnicuiq;.§.j.

i FIlios.ś. l. proxi. cum suis concor.

DE OBLAtione vo.&c.

k QVando votis. Id est, voluntati dominãdi principibus annus aperitur. Accursius.

l In vna libra auri.donũ erat in libra auri per obolos puri auri, quod vocatur obryzatum: vt.ś.de vete.nu.po.l.j.& fin. Et no.quod qui donat,de melioribus rebus debet dare.

corporali, seu personali, vel deportatorio[a] onere eos affici concedimus.

Veteranus factus protector nullis iniurijs est pulsandus:contrà faciens est secundum qualitatem facti puniendus per rectorem prouinciæ. Bartolus.

Idem Augustus. II.

PRouidendum est, neve terani, qui protectoria dignitate cumulati[b], aut honores varios pro meritis suis consecuti sunt,incõgruis pulsentur iniurijs. quòd si quis hoc crimine fuerit deprehensus:rectores prouinciarum ꝓ iurisdictione sua examinantes factum, pro sui qualitate eos coërceant.

Veteranus, qui se latrocinio dedit, priuilegijs nudatus, competentibus pœnis à rectore prouinciæ punitur. Bartolus.

Imperator Constantinus A.& Iulianus Cæs. III.

VEterani,qui ex negligẽtia vitę nec rus colunt[c], nec aliquid honestum peragunt, sed latrocinijs sese dederunt: omnibus veteranorum priuilegijs exuti[d], pœnis competentibus à prouinciarum rectoribus subijciantur.

Veteranus effectus inuitus,uel uolens non militat: & sententia contra eum lata tali ordine non seruato,non ualet:nisi dum ipse militabat, quæstio in cognitione esset deducta: quia tunc ibi finitur,licet ueteranus sit effectus, nisi speciali priuilegio sit indultum sibi contrarium. Bartolus.

Imp.Theodosius A. IIII.

NVllus eorum,qui sacramentis inhærere desierit, vel volens permittatur, vel inuitus militare cogatur, seu stare iudicum sententijs, quæ non his obseruatis latæ fuerint, nullam firmitatem habentibus:nisi fortè reperiatur ibi tempore militiæ cœpta[e] cognitio. Tunc enim velut necdum cingulo deposito,sub militari iudice rem tractari finiriq; præcipimus: nisi principali beneficio principaliter indulto quidam ex his sese defendant.

TITVLVS XLVIII.

DE FILIIS OFFICIALIVM MILITARIÛ,qui in bello moriuntur[f].

Imp.Constantinus A. I.

IL,qui ex officialibus quorumcunque officiorũ[g] geniti sunt, siue eorundem parentes adhuc sacramẽto tenẽtur,siue iam dimissi sunt[h], in parentũ militiam vocẽtur.

Imp. Arcad.& Honor.A A. II.

FIlios[i] primipilariorũ paternam sequi cõditionem oportet.

TITVLVS XLIX.

DE OBLATIONE VOTORVM.

Imperator Augustus. I.

QVando votis[k] cõmunibus felix annus aperitur, in vna libra auri[l] & solidis obrizatis principibus offerendi deuotionem animo libenti suscepimus, statuẽtes: vt deinceps sequentibus annis vniuscuiusq; sedulitas principalibus suis † talia inferat semper & deferat.

† principibus

TITVLVS L.

DE NVMERARIIS, ACTVARIIS, ET CHARTVLARIIS, ET ADiutoribus,siue scriniarijs,& exceptoribus sedis excelsæ,cæterorumque iudicum tam militarium,quàm ciuilium.

Numerarij seruientes rectoribus in diuersis obsequijs, tormentis & lacerationibus puniuntur. Bartolus.

Imp.Valentin.& Valens A A. I.

VOrax[m] & fraudulentum numerariorum propositum, qui diuersis obsequijs rectoribus obesquuntur, ita inhibendum est, vt antea sanciuimus, & nunc itidem sancimus[n] conditioni eos subdi tormentorũ,& excu leis atq; lacerationibus subiacere.

Numerarij consularium,qui hodie tabularij appellantur,tormentis subijciuntur:nisi iudicibus,uel alijs ad prouinciam per principem destinatis nomen debitorum subactorum testificatione monstrauerint,ut eis iudicantibus omnes fisci debitores ad solutionem compellantur:tempusq; tabulariorum triennio concluditur. Bartolus.

Imppp.Grat.Valet.& Theodos.AAA. II.

QVi numerarij appellari consueuerant cõsularium atque præsidum duntaxat tabularij post hanc nostram sanctionem vocabuntur[o]:scientes se tormentis esse subiectos, nisi iudicibus, vel ijs, qui prouecti nostro iudicio ad prouincias venerint, vel exactoribus debitorum aut reliquorum nomen & modum frequenter ingesserint sub actorum testificatione[p]:quos scire oportet cum ijs, qui debitores sunt, sese ad solutionem esse retinendos, nisi omnia debita ipsis fuerint iudicantibus persoluta[q],triennij[r] tamen spatio tabulariorum decet

m VOrax. sic.ś. ne lice.post.l.ij.

n Sãcimus.in quadam.l.quam non habemus. & facit.ś. de decurio.l.quibet.

o QVi numerarij. Vocabũtur.no.mutarino men.sic in auth.vt iudi.sine quoquo suff. §.illud. Mutatio nominis est permissa.

p Testificatione. sic.ś.de appel.l. præcipimus.§.in his autẽ omnibus.

q Persoluta. prædictorũ desidia quasi litem suam quodammodo faciant vt iudex:vt institu.de ob. quæ ex qua.delic. in princ.

r Triennij. Not. officiũ tabularij triennio durare.

a NVmerarios. amplissimæ tuæ sedis. præfect. præto loquitur.

b IN prouincijs. Tabularij. vocantur: vt. ſ. eo. l. ij.

c Collocentur. vt ſ. de ſuſcep. l. duos.

d Quo ad. al's quo: pro vt. alias quo, pro quia.

e Fiſcalis. fiſcalis autē arca dicit, qa à principio cōſuetudo fuit populi Romani, vt pecuniā quam ex tributis percipiebāt, in marſupium ab initio reponerēt: ſed ſi marſupiū nō ſufficeret, ad fiſcū. i. ad ſaccum deuenirent. hoc idē & in principe fuit vt primo in burſa. de inde ad fiſcū deuenirent. i. ad ſaccū. & ſic quandoq; ratio fiſcalis dicitur ratio imperatoris. poſtea cū nec fiſcus ſufficeret. addomū deuentū eſt, quæ vocatur ærarium, eo quod æs ibi reponebatur. Aeris vero appellatione forte tunc tēporis omnis pecunia continebatur. & ſic populus Romanus auctus eſt.

{ Aeris appellatione, omnis pecunia continetur.

f Largitionales. i. qui ipſi principi largiuntur ſeu dantur: vt. ſ. de cano. lar. ti. l. ij. & l. j.

g Translatum. ſic ſ. de compē. l. j. & de exacto. l. ij. Et no. inferiorem debere accuſare ſuperiorem. Ac-

Superiorem debet accuſa re inferior.

h EXceptores. i. ſcriptores. H. vt ff. loca. l. ſed addes. §. fina.

i Prohibemus. ſi quis ex ſcriptore fit decurio, remanet ſcriptor. idem in notario: vt. ſ. de fal. l. ſi qs decurio. ſed non de nouo: vt. ſ. de decu. l. vniuerſos.

k Munera. quæ de curiōibus imminent.

l Curiam. i. officiū decurionum. & facit ſ. de aſſeſ. l. vlti. &. C. de aduo. diuer. iu. l. ij.

m NE diutius. Actuarij. q recipiūt pecunias publicas: vt. ſ. de eroga. mi. an. l. actuarij. numerarij ſcientes de abaco docerent facere Trebellianum: vnde non debēt eis ſociari: vt. j. e. l. nulli. &. j. de diuer. of. l. in his. & ſa cit. ſ. de paganis. l. j.

tempus omne concludi.

Tabularius præfecti prætorio cingulum & ordinem militiæ retinet. Bartolus.

Idem A A. III.

NVmerarios ampliſsimę tuæ ſedis[a] cingulum habere, & militiæ ordinem tenere iubemus.

In omni prouincia duo numerarij & tabularij collocātur: unus ad ratiocinium arcæ fiſcalis, alius ſuper titulis largitionalibus, nullusq; alterius officio ſe immiſceat. Bartolus.

Imppp. Valentin. Theodoſi. & Arcad. A A A. IIII.

IN prouincijs ſingulis duo numerarij, q & tabularij[b], collocentur[c], quo ad[d] vnum fiſcalis[e] arcæ ratiocinium, ad alterum largitionales[f] pertinere tituli iubeantur: hoc ſciturі, quòd ſi ex alterius quicquam actibus ad alteram partem illicita fuerit vſurpatione translatum[g]: is, qui culpā iudicis diſsimulatione texerit, grauiſsimo ſit ſupplicio ſubiugandus.

Licet ſcriptor alicui iudici obſequens efficiatur decurio, non deſinit eſſe ſcriptor: & agnoſcere debet munera ciuitatis, & peracto officio ad propriam curiam redit. Bartolus.

Idem A A A. V.

EXceptores[h] omnes iudicibus prouincialibus obſequentes, qui nec cohortalem militiam ſuſtinere videntur, neque à fiſco vllas conſequuntur annonas: abſq; metu dare cœptis operam (etiā ſi decuriones ſint) minimè prohibemus[i]: dummodo munera[k] propriæ ciuitatis agnoſcant, & peracto ſecundum morem exceptionis officio, ad propriam ſibi curiam[l] redeūdum eſſe non neſciant.

Numerarij à communione actuariorum abſtinere debent. Bartolus.

Impp. Arcad. & Honor. A A. VI.

NE diutius ad cūctorum perniciem actuarij[m] numerariorum conſortijs adiuuentur: illuſtris autoritas[n] tua cunctos ex numerarijs actuariorū ſocietate præcipiat abſtinere, atq; ab eorum communione diſcedere. quòd ſi hoc moniti[o] cuſtodire neglexerint: ijſdem pœnis ſe, quibus actuarios, non ambigant ſubiacere[p].

Actuarij ſecundum cōſuetudinem antiquam ſunt ordinādi: & ſi aliter factum fuerit, factū ab eis non ualet: & ipſe faciens punitur. Bart.

Imp. Leo A. VII.

ACtuarios[q] tam clariſsimæ vrbis Cōſtantinopolitanę, quàm Chimeleæ[r] †, & quarumcunq; curialiū ciuitatū diuerſarum[s]: non aliter, niſi[t] (vt conſueuerat) manus ſanxerit principalis, ſublimitas tua[v] præcipiat ordinari. q ſi quis talis ſub tua fuerit iudicatione cōuictus: profectò irritis ijs, quæ vetita contrectauerit[x], etiam congruam indignationem incurrat.

Scriniarij uel numerarij non poſſunt à præfecto prætorio pecuniam ſumere mutuo: uel aliquid pro expenſis publicis alicui promittere. Bartolus.

Idem Auguſtus. VIII.

SCriniarios vel numerarios officij magnitudinis[y] tuæ iubemus nullatenus in poſterum, aut mutuam pecuniam ſumere[z], aut polliceri cuiquā pro publicis expenſis cogi[a], quos nullam poſt depoſitam militiam inquietudinem ſuſtinere volumus[b].

Nullus in numero militum numeratus actuarius fieri poteſt, nec actuarius officio depoſito ad aliquam militiam aſpirare poteſt. Bart.

Impp. Leo. Iun. & Zeno A A IX.

NEmini[c] licere deinceps iubemus in quacūq; militia cōnumerato, ſolicitudinē actuarij ſubire: vel poſt depoſitam eandē curam, ad militiā aſpirare: quatenus inter priuatos agens, omniq; militari priuilegio nudatus nihil nūdinationis vel fraudis circa cōmēdanda ratiocinia, quibus obnoxius eſt, attentare valeat.

Scriniarij adiutores non debent ſociari numerarijs & chartularijs, niſi ſecundum modū hic declaratum. Item numerarijs in prouincijs hic deſcriptis adiunguntur ſcriniarij adiutores ordine hic declarato. Item adiutoribus & tractatoribus, incumbit neceſsitas ſcribendi præcepta & commonitiones & euectiones, quæ fiunt prouincialibus: & ſcripturæ ſine forma prædicta factæ præſumuntur falſæ, & cōtra facientes pœnis hic declaratis puniuntur. Bartolus.

Imperator Zeno A. X.

NVlli ſcriniario liceat pro tēpore numerarios pluſquā quaternis vicibus, nec his tamen continuandis, adiuuare[d]. Idemq; hoc ſup chartularijs[e] in præbēda pro tempore numerarijs opera obſeruari decernimus: ita, vt adiutorum[f] quidem biēnij, chartulariorū verò vnius anni interuallo continuatio interrūpatur, nulla[g] adiutoribus ad chartulariorū ſolicitudinē,

† Cyrenes legit, Alcia hic cum Py rho. cū Chi meleæ nom nuſquā apu coſmogra phos reperi tur. alij ver ſic legunt quam Anti chiæ quam

n Autoritas tua. loquitur præſe. vrb. Accurſius.

o Moniti. numerarij.

p Subiacere. forte extra ordinem: vt. d. l. in his.

q ACtuarios. expone vt. ſ. l. proxima.

r Chimeleæ. nomē ciuitatis eſt.

s Diuerſarum. ſcilicet. actuarios.

t Niſi. accipe manus &c. Accurſius.

v Sublimitas tua. loquitur p̄fecto prætorio.

x Contrectauerit. Not. non valere quæ fiunt à non iure electo. arg. contra. ff. de offi. præto. l. barbarius.

y SCriniarios. Tuę magnitudinis. loquitur præfect. prætorio.

z Sumere. ſic. ſ. ſi certum peta. l. eos. & ff. ſi certum peta. l. præſidis.

a Cogi. ſcilicet ſcriniarios. Accurſius.

b Volumus. ſic. ſ. de admi. tuto. l. cum quædam.

c NEmini. ſic. ſ. de epiſ. & cler. l. officiales. & ar. ſ. de agen. in re. l. fin. §. fideiuſſores.

d NVlli. Adiuuare. propter timorē rationis corrumpendæ & corruptibiliter notandæ.

e Chartularijs. chartularij ſunt ſcriptores, qui non ſunt ſcriniarij: id eſt, notarij. vel, id eſt, qui non præſunt ſcrinijs.

f Adiutorum. id eſt, ſcriniariorum.

g Nulla. No. aſcēdendum ad dignitates per gradus, non deſcen

descendendum:vt.ſ. quemadmo. ci. mu. iudi.l. maioribus. & ff.de mu. & hono.l. vt gradatim.

a OFficio tuæ magnitudinis. loquitur magistro militum officiorum.

b Precibus.scilicet porrectis.

c Statuatur. id est, statueremus.quod & fecimus tunc.

d Annuens.scilicet tunc.

e Promulgata.ad postulationem tui officij.

f Reuocauit.scilicet tũc,vel postea. & sic nunc reuocamus, qđ tũc cõcessimus ad petitionẽ officij tui. sed quãto tẽpore durabunt?Respon. triẽnio forte:vt.ſ.eo.l.ij. in fi. Vel aliter expone legem:quia statuerat vt per biennium duraret: tunc remouet quod est vltra annum ad petitionem tui officij, ad quod.ſ. de proxi.sac. scri.l. p biennio.

g PEr hãc. Tuæ celsitudinis. loquit̃ præfecto prętorio Illyrici, nam eius officiales deponebant officium,& fiebant tribuni prætoriani ascendendo ad maiorẽ dignitatem: vt.ſ.l. nulli. & tunc proferebatur quædam interlocutoria, seu decretum electionis,& aliqd ei dabatur. hic ergo statuit idem seruari in illis, qui eliguntur ad comitiuã de dictis officialibus.

h DE CVRSV PVBLI.&c. Quãdoq; ponit̃ cursus p officio currẽdi, qñq; pro loco,p quẽ currit̃ secũdũ.h. vt.j. l.ij.erãt eñ quidã officiales, qui præerãt officio,vt facerẽt cõduci milibus annonã & arma in plaustris, q̃ ducebant̃ cũ equis. vel in ipsis equis.ſ.e. l.cursum.&.j. de fabricẽ.l.fi.ſ. quoties.

i EQuos Decernimus. sic .ff. ad Sylla.l.j.ſ.impuberi.

quam semel dedignati sunt, descendendi danda licentia: ita,vt Orientalis quidem tractus pro tempore numerarijs,non nisi ab ijs scriniarijs, qui intra triginta viros à numerario retrò numerandos: Asianæ verò dioœceseos numerarijs non nisi ab ijs, qui intra quinquaginta à numerario similiter retrò numerandos inueniuntur: Ponticę verò & Thracicę dioœceseos passim & pro suo libito ex omni multitudine eligendorum adiutorum tribuatur facultas. Omnia sanè commonitoria, vel prœceptiones,aut euectiones,seu quęlibet publica instrumenta non solùm ad iutoribus, verùm etiam prouincię illius de qua disponitur tractatori inspiciendi, itidemq; subscribendi, aliorum quoque, qui vnà cum eo tractant, in eadem subscriptione mentione habenda, necessitatem incumbere. Si quid autem sine hac obseruatione ex Orientali, vel Asiano,vel Thraciano scrinio fuerit emissum, falsi suspicione non careat: exceptis publicis instrumentis, quæ à scrinio Ponticæ dioœceseos emittuntur: quod in ijsdem instrumentis solùm numerarium eiusdem dioœceseos, eiusq; adiutorem & chartularium subscribere magnitudo tua dispoſuit: ita, vt si quid huius legis fuerit violatum, numerarij quidem tam gradus sui,quàm solennitatum seu solatiorum vniuersi vnius anni iacturam: adiutores verò quinquaginta librarum auri, & chartularij quindecim itidem librarum auri pœnam subeãt.

Officium actuarij, quod olim durabat biennio, hodie concluditur anno. Bartolus.

Idem Augustus XI.

OFficio tuæ magnitudinis[a] datis precibus[b] postulante, vt numerariorum actus non in biennium, sed in vnum annum statuatur[c]: nostra pietas huiusmodi petitionibus annuens[d], dispositionem, quæ super biennio promulgata[e] fuerat, super vno tantummodo anno reuocauit[f].

Officiales præfecti prætorio Illyricano: si dignitatem comitiuam adipiscuntur, profertur sententia interlocutoria seu decretum electionis. Et illud eis dari debet, quod ante hãc legem dabatur, cùm officio prædicto deposito eligebantur prætoriani tribuni. Bartolus.

k PRęsidibus. Pecoribus. sub.pro.

l Paraueredi. indeclinabile*. id est, quadrigarij. & dicitur à para, quod est iuxta, & verede.i. equo ducente rhedã: à veho & rheda. secundum H.& sic bubulci vel aurigæ dicuntur paraueredę:à para,quod est iuxta. Deroge

* Si pergas audire, huiusmodi præceptiõibus, certe fiesineptus omnino. Nõ enim dictio inflexilis est. vt tradit Ac. vt liquet infra.l. comperimus. Indicat autẽ tam cursorẽ publicum, excursoremq;, quam iumenta currui publico principis sumptu destinata. Vt & veredarius nútium cursorẽ siue tabellarium equestrem celeritate literas perferentem significat. Nã veredus, equus est in deuorãdo velocitatis miræ, qui venationi vsui crebo fuit: vt discere licet ex Martiale. Parcius vtaris, meneo, rapiente veredo. stragula suc cincti venator sume veredi.

Imp. Anastasius A. XII.

PEr hanc diuinam pragmaticam sanctionem decernimus,quod antea tribunis prętorianis,dum dignitas eis,qui in scrinijs seu gradibus officij tuæ celsitudinis[g] deponunt militiã, præbebatur,& custoditum fuisse dignoscitur: hoc super honore quoque comitiuæ dignitatis eis impertiri,vt sententia pro fine eorum militiæ proferenda dignitatis etiam mentionem cõtineat. Hoc quoque tantummodo & sine speciali codicillorum,vel diuinorum apicum sanctione ad eandem dignitatem adipiscendam, & priuilegia eam sequentia sufficiat:ita tamen, vt primi ordinis comitiuam per interlocutionem eiusdem potestatis mereãtur hi,id est, cornicularius & chartularius & primiscrinius, & numerarius scrinij Macedoniæ,& scrinij Daciæ, & scrinij operum,& scrinij auri:hoc eodem in ijs etiam,qui post nouellam dispositionem diuę memorię Zenonis,quę de eisdem pœnis loquitur,& de eisdem personis,quę deposuerunt militiam,obtinente.

TITVLVS LI.

DE CVRSV † PVBLICO ET ANGARIIS, ET parangarijs[h].

† De cursũ publico multa Alc. hic nõ aspernanda itidem & Bu dę. in anno. poste. ad pandectas.

Imperator. Constantinus A. I.

EQuos, qui publico cursui deputati sunt, non lignis, vel fustibus, sed flagellis tantummodo agitari decernimus[1]: pœna non defutura contra eum, qui aliter fecerit.

Præsides & rationales, quibus per rempublicam annonæ subministrantur pro pecoribus gubernandis, usurpare non possunt bubulcos. Item nullus cum annona aliam uiam debet tenere, nisi per cursum publicum: quo proficiscendi licentia est concessa. Bartolus.

Idem Augustus. II.

PRæsidibus,& rationalibus,,cæteriscq;, quibus respublica & annonas & alimẽta pecoribus[k] subministrat,vsurpãdi paraueredi[l] licen

a Derogetur. id est, denegetur.
b Dignoscitur. vt ĵ. eo. l. si quis. & ff. de re. di. l. fi.
c Tua. loquitur prę fecto prætorio.
d Præsto est. i. con cessa est vel præstita: vt. ĵ. eod. l. iudicibus. & loquitur præ fecto prætorio. vel est ad uerbium temporis, id est, præsentialiter concessa.
e Vectiões ab omnibus. scilicet, puincialibus. nisi speciali lege excusen tur: vt. ĵ. e. l. cursum.
f Custodes. vt sunt agẽtes in rebus: vt. s̄. de decurio. l. ŋ. & l. fina.
g Insertum. sic. ff ex qui. cau. maio. l. si cui. ſ. fina.
h Vbi repertus. alias repetit. sic. ff. de offi. præ. l. iĵ.
i Prouidentiam tuam. loquitur præ fecto prætorio.
† Alias habet non.
k Protinus. facit s̄. de deserto. l. ŋ.
l Militiæ. sic. ff. de offic. præsi. l. iĵ
m Parhippum. Veredis. expone: vt. s̄. l. ŋ. vel secundum P. veredus dicitur currus: à veho & rheda. inde dicitur veredus: id est, vehens rhedam.
n Tertiumve. alias tertiumve. alias tertium vel &c. & dicas agẽs in rebus, qui præest euectionibus: vt. s̄. eo. l. euectiones.
o An. alias necne. alias an ne.
p Si quis per publicũ cursum. expone vt in titul. & facit. s̄. e. l. ĵ. & iĵ. ſ. j. & est ratio, vt tollatur copia se furandi.
q Competens. id est, arbritraria. ff. de pœ. l. sanctio.
r Vectionum. Senatui. quia parificatur principi.
s Discedit. sic. s̄. de decu. l. si qs decurio.
t Vetitum omnibus est vetitum, nisi certis: vt. ĵ. eod. l. iudicibus.
v In omnibus. Quarta pars. nam non omnes simul, sed separatim. & expone veredorum, vt. s̄. l. parhippum.
x Publicis. sic. s̄. de oper. pu. l. turre.
y Solatio. id est, stallatico.
z Vt agendi. Deni veredi. id est. xx. vt. ff. de lega. j. l. si quis testamento.
a Per singulos dies. vt non sese inuicẽ impediant.
b Ex vtraque parte. scilicet mittentiũ & remittentium. ad quod. ĵ. eo. l. fi.
c Dimittantur. id est, mittantur, & remittantur.
d Iudicibus. id est alĵ magistratus. quam inferiores non debẽt de publico habere euectiones, sed accipiant ad vecturam.
e Reseruandum. & senatui: vt. s̄. eod. l. euectionum.
f Iudices. qui prę sunt mittendis: & agentes in rebus: vt. s̄. eo. l. iĵ.
g Constitutos. id est, deputatos ĩ quarta veredorum: vt. s̄. l. in omnibus. non autem alium pro alio: quia tunc esset parhippum: vt. s̄. eo. l. parhippum.

tia derogetur[a]. Sed nec per aliam viam eundi quisquam habeat facultatem, nisi per quam cursus publicus stare dignoscitur[b]: excepta videlicet tua[c] sublimissima sede, cui cursus publicus, & proficiscendi per eum licẽtia, & vbi ratio exegerit, prę sto est[d].

Nullus iudex, uel custos publici cursus pati debet per publicum cursum aliquem ire: nisi uadens primò seriem suæ euectionis ostendat, & uolens resistere, aut ultra tempus uehere, si repertus fuerit, retinebitur. Bartolus.

Impp. Arcad. & Honor. AA. III

Euectiones ab omnibus[e] postulentur, & tã iudices, quàm custodes[f] publici cursus minimè transire patiantur, antequam seriem euectionis aspexerint. Quòd si quis putauerit resistendum, & sine euectione iter facere detegitur, vel vltrà tempus, quod euectoni insertũ[g] est, puplico cursu vti conatus sit: vbi † repertus[h] fuerit, ibidem iubemus retineri: & si quidem dignitate præditus sit, de eius nomine ad prouidẽtiam tuam[i] & ad illustrem virum comitem, & magistrum officiorum referri: aduersus verò cæteros protinus[k] indignatio competens exercenda est, quos syncerítas tua pro loco graduq; militiæ[l] ibidem coërceri posse crediderit.

Parhippus appellatur, qui licentiam habens de duobus uehendis, tertium uehit, aut euectionem extraordinem facit. Si autem secundum licentiam sibi datam quis uehit, non debet delictum reputari, siue euectionem faciat euectioni præpositus, siue mulio. Bartolus.

Impp. Honor. & Theodo. AA. IIII.

Parhippũ eum videri & habendum esse, qui vsurpato vno, vel duobus veredis[m], quos solos euectio cõtinebat, alterum tertiũ ve[n] extra ordinem commoueat. Nihil autem interesse debet, nec ad crimen vocari, vtrum agẽs in rebus suo itineri, an[o] mulionis subiugando, modò euectionis datæ formæ licentiam non excedat.

Imp. Theodosius A. V.

Si quis per publicum cursum[p] iter faciens, cuiuscunque dignitatis, vel militiæ, ab itinere recto diuerterit: pœna in eum competens[q] proferatur.

Senatus habet potestatem euectionis, cùm ad principem uadit: uehens uerò contra publicum cursum, pœna hic inserta puntur. Bartolus.

Idem Augustus. VI.

Euectionum copiam senatui[r], cùm profiscisc ẽdi ad nos necessitas fuerit, serenitas nostra largita est: ita tamen, cùm aut à nobis euocatur, aut à clementiæ nostræ veneratione discedit[s]. Si quis ergo posthac cõtra vetitum[t] sibi cursum publicum illicita temeritate præsumpserit: motum in se nostræ mansuetudinis excitabit.

Stabula prouincialium non debent fieri sumptu publico: sed expẽsis prouincialiũ: pro quibus habebunt animalium stercus. Bartolus

Idem A. & Valenti. Cæs. VII.

In omnibus prouincĵs veredorum quarta pars[v] reparetur. stabula autem vt impẽsis publicis[x] extruantur, contra rationem est: cùm prouincialium sumptu, in quorum locis stabula constituta sunt, citius arbitremur apparanda: & vtilius sit tam publico, quàm, ĵs quos stercus animalium pro suo solatio[y] habere concedimus.

Imp. Valentin. A. VIII.

Vt agendi itineris posit esse moderatio, deni veredi[z] per dies singulos[a] ex vtraq; parte[b] dimittãtur[c]: pœna quinque librarũ auri minimè defutura contra eos, qui statuta nostra neglexerint.

Faciendæ euectionis copia omnibus iudicibus denegetur, excepto præfecto prætorio, & officiorum magistro: nisi ad transmittendas publicas functiones, euectionem faciant. Bartolus.

Impp. Leo & Anthemius AA. IX.

Iudicibus[d] faciẽdæ euectionis copiam denegamus: cùm id tantùm nostro numini, & tuæ sedi, necnõ viro illustri magistro officiorum sit reseruandum[e]: cùm nec præfecto vrbi, nec magistris militũ, nec ducibus, nec vicarĵs, nec cuiquam alĵ præter memoratas duas potestates à nobis hoc concessum sit. Iis enim tantùm ambulandi facultatem iudices[f] ex suo arbritrio prębituri sunt, quos in transmissionem publicarum functionum persecutores viderint cõstitutos[g]: scituri, si definitionem nostram excesserint, se quidem vigintinquinq; auri libris, officia verò quinquaginta esse multandos.

Super animalibus publicis ad euectionem cursus publici deputatis, nullus contractus locationis etiam ad euecturam emptionis tenet. Bartolus.

Grauissi

a GRauissimę. Cõtractus. id est, rerum, quæ vehuntur. quod dic vt ſ. de nauicu. l. penult. & quæ res vend. non poſſ. l. iĩ.

b Merces. quia locant alicui ad vecturam animalia publico cursui deputata.

c NVllus. Priuatus. qnimo nec magistratus nisi duo. vt. ſ. eod. l. iudicibus.

d QVoniam. Veredorum. expone: vt. ſ. e. l. iĩ.

e Auerta. id est: pectorale equorum.

f Non transeat. ſ. sella & auerta.

g Auri centenariis. alias aurigenariis, alias auri centenariis.

h Sacculis. sine sella aliqua forte. & qđ dicit hippocomos, expone: vt. j̃ l. proxi.

i NOn patimur hypocomos. hypo, id est, sub: comos, id est, villa. inde hyppocomi, quisunt sub villanis.

k Veredarij. id est, ducentes equos. alibi ꝑ ipsis equis: vt not. ſ. eod. l. iĩ.

l Sagorum. hoc sagũ sagi, vestis tenuis & abrasa, secundum Hug.

m Notam. i. infamiam: vt. ſ. de dig. l. iĩ. vel secundum P. i. bullam singulis manibus eorum impressam: vt. ſ. de aq̃duc. l. decernimus. & de fabricen. l. stigmata.

n PVblici. No. cõ suetudinẽ. j̃. co. l. cursum. &. ff. de test. l. iĩ. ſ. fin.

o Committi. vt faciãt onerari plaustra.

p Excipiunt. i. accipiunt.

q SI quis. scilicet officialis. Accur.

r Mutatione. Mittit equos non mittendos, & releuat mittendos: ad quod. ſ. e. l. parhippum.

s IIs tantummodo. scilicet legatis qui &c. & dic gentibus nõ subditis, sed de subditis secus, vt j̃. eo. l. cursũ. ibi, quoniam etiam legatorum &c. & facit. j̃. e. l. iudicibus.

Idem A A. X.

GRauissimæ pœnæ acerbitate proposita, euectionum contractus[a], animalium quoq; publicorum merces[b], & ementis, & distrahentis cõ ẽrctione prohibemus.

Idem A A. XI.

NVllus euectione vtatur priuatus[c], tametsi valuerit impetrare.

Imperator Leo A. XII.

QVoniam veredorum[d] quoque cura pari ratione tractanda est: sexaginta libras auri sella cum frenis, sexaginta itidem auerta[e] non transeat[f]: ea conditione, vt si quis præscripta moderationis imperatorum † libramenta transcenderit, eius sella in frusta cædatur: auerta verò fisci iuribus deputetur: exceptis auri centenariis[g] †, quæ necessarium est ab hippocomis in solitis sacculis[h] reportari.

Non debent rustici, qui hyppocomi appellantur, perducẽdo equos per publicum cursum, indigna spoliatione uexari. Bart.

Idem Augustus XIII.

NOn patimur hippocomos[i] †, per eos, qui veredis vtentur, indigna spoliatione vexari: si quidem nonnulli veredarij[k] saga eorum[l] dicuntur auferre, vel præcidere. quocirca per omnes iudices & curiosos miserabilis remoueatur iniuria: scientibus cunctis, quòd si obseruata non fuerit nostra sanctio, non solùm damna resarcire, verùm etiam notam[m], & multam, qui neglexerit, subire cogetur.

Exhibitio cursus publici secundum consuetudinem locorum committitur, ut plaustra faciãt onerari. Bartol.

Idem Augustus. XIIII.

PVblici[n] cursus exhibitio secundum locorũ consuetudinem, vel curialibus, vel cohortalibus debet committi[o], vel ijs, qui suo periculo ab eminentissima præfectura sub competenti cautela excipiunt[p].

Mittens equum in cursum publicum nõ mittendum, quadruplum pretij dicti equi fisco restituat. Bartolus.

Imperator Zeno A. XV.

SI quis[q], vel pro vna mutatione[r] veredum superducendum esse crediderit: quadruplũ suprà ductorum animalium pretium fisci iuribus inferat.

Legati gentium principi non subditarũ cursu publico possunt uti. Bart.

Idem Augustus. XVI.

Ils tantummodo[s] vtẽdi cursus publici facultas concessa est: qui legati de diuersis gentibus ad nostram clementiam properare festinant.

Subtrahens mulionem euectioni deputatum, decem libras argenti fisco persoluat. Bartolus.

Idem Augustus. XVII.

NEmo mulionem mutationibus[t] deputatũ, vel per solicitationem, vel per receptionem † subtrahere audeat: decem libras argenti pœnæ nomine inferre reformidans.

Curari debet, ne equorum cursui publico deputatorum pabula, id est, præbenda cariori pretio uendatur, & etiam ut non teneantur prouinciales uiliori pretio uendere. Bartolus.

Idem Augustus. XVIII.

ANimalia[v] publica, dum longè maiore ac periniquo pretio pabula æstimantur, per mancipes[x] atque apparitores[y] apertè vexantur: ne id[z] contingat, sublimitas tua[a] disponat, vt nec pabula mutationibus[b] desint, nec prouinciales vltrà, quàm iustitiæ sinit ratio, prægrauentur[c].

Prouinciales & curiales ad præstandum animalia indebita ad cursum publicũ non grauantur: quia satis est, si cõferunt in pabulis & pecunijs equorum deputatorum cursui publico. Bartolus.

Idem Augustus. XIX.

COmperimus prouinciales, & pabula, & pecuniam pro cursu equorum censualium solenni ratione conferre, & extrinsecus etiam parauerendorum[d] onere prægrauari. Prouinciarum igitur rectores procurent, ne vnquam cursus publicus veniat in querelam: & occasio deceptionis curiales, vel prouinciales animalia indebita præstare compellat.

Nullus dux posteaquam ducatum suum intrauit, uti debet cursu publico, sed iumentis proprijs: quod etiam obseruatur in officialibus cohortalibus: pœna contrà facientibus imminente. Bartolus.

t NEmo. Mutationibus. i. euectiõibus, quę fiunt per mutationes personarum & equorũ: vt. ſ. e. l. in omnibus. Accursius.

v ANimalia. id est, equos ducẽtes veredos.

x Per mancipes. qui manu capiunt.

y Apparitores. i. publicanos: vt. ſ. de vecti. l. si quis. P. nam cum mãcipes earum vendunt, parũ datur eis: & sic laborẽ perferre nequeunt. Et sic no. quod equus male pabulatus, male vadit. Accur.

z Ne id. sub. vnde ne &c.

a Sublimitas tua. loquitur pfecto prætorio. Accur.

b Mutationibus. id est, equis, qui permutationes vehunt: vt. ſ. l. proxi.

c Prægrauẽtur. quia non debent minus vili pretio vendere. Accur.

d COmperimus. Parauereodorum. expone: vt. ſ. e. l. iĩ. & facit. j̃. de luc. aduo. l. ſ. & ſ. de vec. l. vsurpationem. & ff. de offi. præſi. l. illicitas.

† Alias, obreptionem.

Nemo.

Equus male pabulatus, malè vadit.

† Alias, impetratione. alias, moderationis imperatorij.

† Cetenaria existimat hic Alci. intelligẽda ornamẽ in modum nomismatis, quę eorum pectoribus affigunt.

† Hippocomi dicuntur tabularij, & equorum curatores.

Prouincia p ducatu capitur.

a NEmo. Prouinciam.i. ducatum.
b Propriis.fa.ſ. de ſtatu.& imagin.l.& virtutum.& in auth. de man.prin.§.illud.
c Veredo.expone vt.ſ.eo.l.ij.
d NVllus. Habeat.ſic.ſ. de ſac.ſanc.eccle.l. nemi nem.& de excu.mu. l.maximarũ. &.ſ. de qui.mu.vel prę.l.ij.
e CVrſum. Tui culminis. loquitur prefecto prætorio.
f Conſuetudinem.ſ eo.publici.
g Translatione. ſ.de fabri.l.fi.§.quoties.
h Legatorum.ſ. e.l.his tantummodo. contra.Solu.ibi.
i Tractatorias.id eſt,literas datæ licentiæ vehẽdi animalia. & adde,vt.ſ.ti j.i ſũ.
k IVbemus. Veredum.hocexpone vt.ſ.e.l.ij. Acc.
l Iudiciali.præfecti non alterius: vt. ſ.l. proxi in fi.
m DE TRActatoriis & ſtatiuis.

Forte declinatur hic & hæc tractatoria,& erãt viri qui tractabãt,& cõtrectabãt animalia publica,& equos ſacro vſui deputatos. Vel forte tractatoriæ dicuntur literæ datæ licẽtiæ vehẽdi animalia:vt.ſ.titu.j.l.curſum in fi.vel vt liceret ad tractandum,id eſt,ad apprehendendum crimino ſosimpetrare:vt.ſ.de deſer.l.j. §.j. imo & ius erat licẽtia militi data forte falſa.

n TRactatores. expone: vt in titu.
o Accipiant. vt iter arripiant.
p Perſequuntur. ſ. qui deputati ſunt ad hoc:vt.ſ.titu.j.iudicibus.§.his enim.
q Corpore. ſcribebatur dies datorum in quodã libro, vbi omnes ſcribebantur, & biduum ad inchoandum iter,& quinque dies alij quibus poſsit ſtare in itinere,vbi velit,non plures:alias capitur, vbi

Idem Auguſtus. XX.

NEmo ducum ingreſſus ſemel prouinciam [a] ſuã, poſtmodum in itineribus faciendis curſu atque angariis ipſe ſine ſuo vtatur officio: ſed expeditionem militarem iumentis propriis [b] exequatur. De cohortalinis etiam officijs eadem lege ſancimus,ne quis ex his per prouinciam ſuam diſcurrens, veredo [c] vti conetur in poſterum,cùm ſacra prohibitum ſanctione cognoſcat. Quòd ſi quis ducũ, vel apparitorum, vel cohortalium officiorum temerario animo ea, quæ decernimus, contemnenda putauerit: per ſingula animalia,quibus vſus fuerit, ſingularum librarum auri illatione multabitur.

Etiam eccleſia tempore expeditionis non excuſatur ab angarijs,uel parangarijs. Bartolus.

Imp.Anaſtaſius A. XXI.

NVllus penitus cuiuslibet ordinis ſeu dignitatis, vel ſacroſancta eccleſia, vel domus regia tempore expeditionis excuſationem angariarum ſeu parangariarum habeat [d].

Imp.Iuſtinus A. XXII.

CVrſum ambularem ab omni Orientali tractu, necnon ab ijs ciuitatibus aliarum regionum, quarum inſtructio tui culminis [e] meminit, tolli amputariq; decernimus:ita tamen, vt in tranſitu fortiſsimorum militũ quãdo noſtra ſerenitas diſpoſuerit ex alijs ad alia eos loca deduci,euectioneſq; animalium ſecundum conſuetudinem [f] à noſtra fuerint ſerenitate conſecuti,& in armorum tã conuectione,quàm translatione [g] ſeruata conſuetudine, in profectione, quinetiam legatorum [h], animalium dominis, qui ea ſolent accepta mercede locare,præbenda penſio, arcæ tui culminis imputetur. tractatorias [i] videlicet animalium ſuper memoratis cauſis nulli alij iudici,cuiuſcunq; ſit dignitatis,niſi tuo tantummodo culmini,faciendi licentiam patere decernimus.

Imp.Iuſtinianus A. XXIII.

IVbemus nemini licere cuiuſcunque ſcholæ, vel officij, vel militiæ ſeu conditionis per totius Orientalis tractus partes, ob quamcunque cauſam proficiſcenti ſeu redeunti ſupra vnum veredum [k] vnumq; paraueredum, cum euectione tamen iudiciali [l] mouere: niſi ſpecialis ei præſtita ſit noſtræ ſerenitatis quantitatem animalium continens euectio: exceptis proculdubio ijs,qui pecunias publicas deuehunt,cum in hac parte ſine noſtra quoque ſpeciali autoritate tanta conueniat animalia moueri, quanta tranſuehendæ pecuniæ ſumma & eius tuitio depoſcit: quinquaginta librarum auri ijs feriẽdis condemnatione,quicunq; noſtra iuſſa quolibet modo, ſeu tempore violauerint,ſeu violari conceſſerint.

inuenitur:vt.ſ.titu.j. l.ij. Et not.quod ſic biduũ datur ijs, qui accipiunt literas ad tranſeundum per caſtrum francum.

DE APPARItoribus &c.

r PRæfecturæ.ſcilicet, prętoriæ,vt in titu.& cornicularij erant,q cornua ſonabant quando milites ibant ad bellũ ſecũdum H.de quibus.j.l.ij.&.ſ. de offic.

TITVLVS LII.

DE TRACTATORIIS ET STATIVIS [m] †.

Licentia data pro animalibus ad uehendum & arripiendum iter, debet biduum continere:ad moram uerò trahendam quinque dies: & nulli debet dari pro ſe & neceſſarijs ſibi perſonis,niſi illis tãtum,qui animalia uſui publico deputata perſequuntur. Bartolus.

Imperator Conſtantinus A. I.

TRactatores [n] cum ſtatiuis ſolitis tantummodo biduum tempus accipiant [o]. nulli verò penitus cũ neceſſarijs ſibi perſonis præbeatur, niſi ijs tantummodo, qui animalia atque equos ſacro vſui neceſſarios perſequuntur [p]: ita tamen, vt his dimiſſis in tractatoriarum corpore [q], quinque dierum numerus adſcribatur:vt nullus vltra hoc temporis ſpatium ad reſidendum in quo libitum fuerit loco,copiam nanſciſcatur.

† Statiualoca dicuntur, in quibus aliqs imoratur: à ſtando.Tractatores aut dicutur,q facultaté habent adducẽdi equos in publico curſu: vnde eſt tractatoria facultas.

TITVLVS LIII.

DE APPARITORIBVS PRÆFECTORVM PRÆTORIO,& priuilegijs eorum.

Cornicularij præfectorum completo munere principis purpuram adorent: & cùm ſint otio donati,ad aliud officium non deuocantur. Bartolus.

Imperator Leo A. I.

REfecturę [r] cornicularios, qui annis ſingulis exeunt: poſt tranſactos corniculos noſtram adorare purpuram volumus:quo honore perfunctis,cùm iam miſsionẽ tenuerint,liberum otium damus: vt ad ſuſce-

offic. di. iudi. l. sciant. & facit ad hāc. l. j. ti. j. &. ſ. de pala. fac. lar. l. j. & de dome. & ꝑtec. l. j. Acc.

a Suſceptionem. id eſt, officium ſuſceptoris. de quibus habes. ſ. de ſuſcep. l. j.

b PRęfectiarios id eſt, officiales præfecti.

c Pernicíem. i. qđ eſſet pernicies ꝓuincialium.

d Suís. ſic. ff. de nego. geſt. l. ſi pupilli. §. ſed & ſi quis.

e Horreorum. publicorum. Aldri.

f Curiarum. ſcilicet vt ſunt agẽtes in rebus: vt. ſ. de curioſis. l. ij.

g COrnicularíj. Expone vt. ſ. l. j. omnes iſti erāt officiales præfecti præt.

h Ciuílium. ſic. ſ. de agẽ. in re. l. ex eo. §. vt autem non.

i Immunes. vt. ſ. l. j.

k Fiſci iuribus. ſic ff. de iniuſt. rupt. teſt. l. ſi qs exhęredatus. §. eius. ibí, quod ſi tædio &c.

l Prima. multa em erant ſic. ſ. de caſtren. pecu. l. ſi.

m Iubemus. ſic. ſ. de officio recto. prouinc. l. in officiales. & ſupra de agen. in rebus. l. ex eodem. in fi.

DE APPARITORIBVS præfecti vrbis.

n PRæter eos. Poteſtatũ. vt ſunt ꝑfec. præto.

o Serenitatis noſtræ. hic pone ſuperiorem verſum numero ſtipem &c.

p Præcepti ſunt. vt. ſ. tit. j.

q Muricem. id eſt, nos muriceo colore veſtitos: vt. ſ. de veſ. holobe. l. ij. lib. xj.

r QVicũque. Panificíj. ſi habes beneficíj, habeas abdicetur. ſi panificíj, habeas tunc addicetur. & tunc eſt contra. ſ. de pœnis. l. ne quis. Sol. hic ſpeciale. nam & alias toleratur talis ſententía, licet ſit inciuilis: vt. ff. de pœ. l. moris. §. ſed damnare.

DE APPARITORIBVS &c.

ptionem [a], vel cuiuslibet neceſsitatis officium minimè de uocentur.

Præfectiarij exactiões prouincialiũ facere nõ debẽt, nec etiã habere cuſtodiã horreorũ. Bart.

Idem A. II.

PRæfectiarios [b] ad ꝓnicíẽ [c] prouincialium exactionibus in prouincíjs, vel potius lucris & quæſtibus ſuis [d], ſeſe immiſcere vetamus: præterea vel horreorum [e] gerere cuſtodiam, vel curiarũ [f] ius atq; arbitrium ſibi pręſumere his denegamus. Horum ſi quis præſentis legis temerator exiſtat: volumus eum competẽti motu & indignatione percelli.

Corniculárij, primiſcrinij, & numerárij præfecti prætorio ſortita laborum requie priuilegijs hic inſertis gaudent. Bar.

Imp. Anaſtaſius A. III.

COrnicularíj [g] & primiſcrinij, numerarij inſup, qui in officio tuæ ſublimitatis per ordinem obſequíjs militiæ terminatis, deſideratam laborum requiem ſortiuntur: pro multis erga rempublicã ſudoribus, ab omnibus indictionibus, tam militariũ, quã ciuilium [h] iudicum ſemper habeantur immunes [i], & ciuiliũ tantùm iudicum, non etiã militarium iuriſdictioni ſubiaceant. Huic ſanctioni addendum eſſe cenſemus, vt ſi quis prefectiarius dum militat, vel poſt depoſitum cingulũ, ſine teſtamẽto, quod legibus comprobatur, nulliſq; ab inteſtato ſucceſſoribus derelictis, fati munus impleuerit: omnes eius patrimoníj facultates prouiſione magnificentiæ tuæ ſedis, non fiſci iuribus [k], ſed arcæ tui culminis rationibus vẽdicent. Scriniarij aũt & exceptoribus, cęteriſq;, qui in officio tui culminis merent: cũ in legione prima [l] adiutrice noſtra militant, audientiam tantummodo in cauſis, in quibus pulſantur, tuæ celſitudini deputamus. In prouincíjs verò commemorãtes †, rectoribus earum eos reſpondere iubemus [m]: niſi publicũ officiũ aliquod eis iniunctum ſit.

TITVLVS LIIII.

DE APPARITORIBVS PRAEfecti vrbis.

Qui adminiſtrauerunt officia, officio finito principis purpuram non adorant. Item apparitor ſedis urbanæ illuſtris de concuſſo pictore cõuictus punitur. h. d. cum. l. ſequenti.

Imppp. Grat. Valẽ. & Theo. AAA. I.

PRæter eos, qui de officio eminentiũ poteſtatum [n], numero ſtipendiorũ & curriculis euolutis, vrbiſq; præfecturæ, ſerenitatis noſtræ [o] annis ſingulis attingere purpuram veneraríq; præcepti ſunt [p]: nulli prorſus eorum, qui prouincialia officia peregerint, tranquillitatis noſtræ muricem [q] adorare ſit liberum, omnium ſuffragiorũ obreptione ceſſante.

Impp. Arcad. & Honor. AA. II.

QVicunq; illuſtris vrbanæ ſedis apparitor clãdeſtina fraude piſtorem conſcuſſerit: accuſatus atq; conuictus, perpetui panificíj [r] nexibus addicetur.

TITVLVS LV.

DE APPARITORIBVS MAGIſtrorum militum, & priuilegijs eorum.

Imppp. Valẽ. Valẽs & Grat. AAA. I.

QVi ſeſe [s] in officijs magiſtrorũ equitum ac peditum militare monſtrauerint, ab omni nominationis iniuria excuſentur.

Impp. Theod. & Valen. AA. II.

QVi in officio magiſtrorum equitum ac peditum militiam ſortiti ſunt, ordinis ſint militaris [t].

Imp. Martianus A. III.

PRobari apparitores magiſteriæ poteſtatis, neq; curiales in aliquo officio, neq; cohortales, neq; cenſibus adſcriptos volumus [v].

Numerarij illuſtrium completa militia & principatus munere functi gaudent priuilegijs hic inſertis. Item qui ſunt de numero militantium, gaudent priuilegijs eorum: qui uerò ſunt ultra numerum, nõ. h. d. cum. l. ſequẽti Bar.

Idem Auguſtus. IIII.

NVmerarios [x] virorum illuſtrium magiſtrorum militum, tam præſentalium [y], quàm Orientalium, qui ordine & ſtipendíjs militiæ fuerint decorati, exeuntes [z] tribunis prætorianis partis militaris, ſudoribus eorum beneficium deferentes [a], ſociari præcipimus: ita videlicet, vt poſt completam militiam, ab omnibus indictionibus, tam militarium, quàm ciuilium iudicum ſemper habeantur

s QVi ſeſe. titulo. ij. l. prima & iij.

t QVi in officio. Ordinis ſint militaris. ſcilicet eius militiæ, in qua fiunt, puta numerarij & ſimiles: vt j. l. numerarios. nõ tamen modo militari poſſunt teſtari: vt. ſ. de teſt. l. ſcriniarios. que eſt contra. Vel dic, vt not. ſ. de caſtren. pec. l. ſi. Acc.

v PRobari. volumus vt. &. ſ. de agri. & cenſi. l. colonos. & facit. ſ. q mili. nõ poſ. l. iij. &. iij. & j. ti. j.

x NVmerarios. De his habes ſ. de numera.

y Præſentalium. id eſt, eorum qui prę ſentialiter nobiſcum ſunt: vt. ſ. de re mili. l. nemo miles.

z Exeuntes. de officio numerarij.

a Deferentes. ſ. numerarios beneficium partis mili. q. d. licet finiat militia prima, deferunt tamẽ ſecum partem beneficij ſeu honoris: quia ſocian tur tribunis, vt habeant eam dignitatem ſiue adminiſtrationẽ quã habent tribuni. ad quod. ſ. de ſilen. l. fi. in fi. Accur.

Immu

† commorãtes.

a Immunes. sic .ſ. de aſſeſſ.l.non parũ. Accur.

b Principatus. & hi principes erãt quidam officiales magiſtri militum maiores aliis,quaſi prima capientes ſecũdũ Hug. & fa.j.de cohor.l.j.

† Veſtris.

c Tribunis vigilum. non loquitur de illis,qui ſunt.ſ. de offic.præfec.vigi.l.j. ſed de iis,qui ſunt.j. de cohor.l.j.

d EOs. Noſtris. loquitur magiſtro officiorum.

e Statutorum. taxatus erat eorum numerus. & facit.ſ.de ſacroſan.eccle.l. non plures.&.ſ. de offic. magi.mili.l.ij. &.iij.

f Muneri. nã ſub re,non ſub alio conueniuntur & in ciuilibus,& in criminalibus cauſis.

DE APPARITORIBVS proconſu. & legati.

g FFicio. Loquit pro cõſuli Aphricæ. & facit.ſ.ti.j.l.ij

h APparitioni tuæ. procõſuli Aphricæ loquit. & facit.ſ.ti.j.l.j.

i Membra. vt eñ homo habet multa membra: ſic reſpublica habet diuerſa officia: quod patet p hũc librum, & tractatũ de officiis,& inſtit.in prooe.in fine.non ergo alterius curiæ ad ſtrictum accipiet.

k IN proconſulari prouincia.i. in ea quã proconſul regit.nam aliqua reguntur per alios,ſcilicet comites præfectos.

l Impudenter. ſic ff.de procu.l.quæ omnia.§.j.

DE APPARITORIBVS comitis Orientis.

m IN officio. ſ.titu. j.l.ij. Accu.

n De cohortalibus. Qui officio curię erãt coarctati. Accurſius.

o Principibus. hoc dic,vt.ſ.tit.iij.l. numerarios. in fi. no. ſed quidã habent titu.j.l.proxi.nullus.

immunes[a].principatus[b] verò munere functos,tribunis vigilum [c] militaribus aggregari volumus.

Imp.Zeno.A. V.

EOs,q in officiis noſtris† [d] merentes,ſtatutorũ [e] tantũmodo numero inſerti ſunt, fori præſcriptione muniri[f]: cæteros verò,qui ſupra huiuſmodi numerum militare noſcuntur,quaſi nec militantes, & apud illuſtriſsimas præfecturas,& apud clariſsimos prouinciarum rectores de quolibet pulſari & conueniri,& ſine cinguli præſcriptione reſpondere negotio ſancimus.

TITVLVS LVI.

DE APPARITORIBVS PROCONSULIS & legati.

Obſecundãs proconſuli uel legato,non debet eſſe curialis uel adſtrictus alicui corpori: & ſi adſtrictus eſt,debet reſtitui. & apparitores legatorum debent eſſe quadringenti.Bar.

Imp.Conſtantinus A. I.

OFficio[g], quod tuis meritis obſecundat, nõ curialem quenquam,nec ex cæteris corporibus volumus aggregari.at ſi qui erũt inter apparitores huiuſmodi: reſtituí eos muniis debitis mox iubemus.

Imppp. Valentin. Valens & Gratia. AAA.*proconſuli Aphricæ. II.

APparitioni tuę[h], & legatorũ quadringentos cẽſuimus deputandos,de iis dũ taxat,quos eſſe ſibi detractos reipub.mẽbra[i] non quærunt.

Impp.Arcad.& Hono.AA. III.

IN procõſulari prouincia[k] officium proconſulare poſtulet, quod exigere conſueuit,nec alienis ſe partibus impudenter [l] inferat.

TITVLVS LII.

DE APPARITORIBVS COMITIS Orientis.

Imp.Zeno A. I.

IN officio [m] comitis Orientis non amplius,quã ſexcenti apparitores habeantur, quos quidem publicis neceſsitatibus nouimus abeunde ſuppetere.

TITVLVS. LVIII.

DE COHORTALIBVS[n]†,ET PRINcipibus[o],cornicularijs ac primipilarijs.

Stationarij,qui irenarchæ appellantur,non debent facere exactiones,nec aliquem in carcerem mittere,etiam ſi crimen ſit manifeſtum.Barto.

Imp.Conſtantinus A. I.

OMnes ſtationarij[p], neque ſuper exactionem audeant,neq; carcerem habeant, néve quis perſonam,licet pro manifeſto crimine,apud ſe habeat in cuſtodia[q]:ſciens,quòd ſi quid tale fuerit commiſſum,capite puniendus eſt.

Nullus iudex uolentem militare approbare debet ſine ſacra approbatoria,nec permittere etiã uehere,exceptis prouinciæ officialibus, qui curſus publici ſolicitudinem ſuſtinent.Bar.

Imppp. Theodoſ. Arcad. & Honor. AAA. II.

NVllus iudicum quenq; ſine ſacra probatoria, probare[r] audeat, vel prouehere. Excipimus tamen officia prouincialia curſus publici ſolicitudinem ſuſtinentia[s].nec eñ tãto muneri [t] adminiculum[v] denegari publica permittit vtilitas.

Priuilegia ſolita conceſſa,per dominum Diocletianum principem confirmãtur,& etiam extenduntur,prout infrà deſcribitur.Bar.

Impp.Arcad.& Hono.AA. III.

SOlita[x] cohortalibus Syrię priuilegia,quę à diuo Diocletiano porrecta ſunt atque conceſſa, nos quoque porreximus:ac iubemus eos nõ ad ſolicitudinem baſtagiæ [y] †, non ad functionem nauicularíam deuocandos, non inuitos curialibus cœtibus adſcribendos:verùm peracto labore militiæ, paſtus primipili[z] competenti ſedulitate functione tranſacta, prærogatiuam his recuſationis[a] offerimus,

DE COHORTALIBVS &c.

p OMnes ſtationarij. Qui ſtabant in confinibus: qui & dicuntur limenarchæ, & irenachæ: vt.ff.de cu.re.l. diuus.Accur.

q In cuſtodia. vt &.ſ. de curio.l.j.ĩ fi. &.l.fi.& de pri.car.l. j.& de accu.l.ſi quis.

r NVllus. Probare.id eſt,approbare in officium. vel prouehere,id eſt, promouere ſine litera principis,quæ eũ approbet: vt hic, & j.de diuer.offi.l.ĩ his. &.l.pen.& fi.&.ſ.de re mili.l.neminem.

s Suſtinentia.vt.ſ. de agen.in re.& non aliĩ:vt.ſ.de decu.l.j. & fi.in fi.

t Mumeri.id eſt, gerentibus tantum munus.

v Adminiculum. quod eſt per officiales quos ſibi eligit.

x SOlita.alias incipit,ſolitæ cohortalibus Syriæ priuilegia &c. alias incipit priuilegia. & cætera deſunt.

y Baſtagiæ.Baſtaga ſeu vaſtaga(vtrũq; enim dicitur)officium publicum eſt, vel militia quod gerentes baſtagarij dicebantur: qui ruſticos ad quintam beſtiam principi dandam cogebant, vt.ſ. de murileg.l.iiij.&.l. æternam.

Baſtagiarij. qui dicuntur.

z Primipili. quia fuerat primipilarius. & not. quod quidã habent paſtus primi pili:& leges trãſacta functione paſtus primipili compe.ſe.&c. & dicitur paſtus per ſimilitudinem: quia ſicut homo prĩo comedit,ſecundo digerit:ſic iſte primo gerit officium ſecundo rationem reddit,& ita digerit quodammodo:vt.j.eo.l.ordinariorum.& alias faſtus *,& eodem modo legitur.vel careas vtroque:& punctua poſt dictionem primipili.Accur.

a Recuſationis. à prædictis ſolicitudinibus baſtagiæ.& nauicularíorum.

† Malo(inquit Alc. hic) cohortalibus legere potius quam cohartalibus, qđ in domeſtica militia alicuius cohortis eſſent id genus milites. & ita in exemp. Vict. in huius titu. legibus legitur.

† Baſtagia, munus erat ferédi res neceſſarias ad exercitũ. Al. * Et hæc lectio Pyrrh. hic placet, vt intelligas honorem ac officium primipili.

Officia.

a Offícia. Officio proprio. scilicet tuo,& vel, p etiam.

b Quicunque. Substituat. vt.ſ. de fi.offic. mili. l.ij.

c Osdroſenæ. id eſt,prouinciæ prædictæ.& ſic habeas Osdrenæ,alias eſt Deſenæ:& bene ſtat.

d Impetratis.per quam curiam euitabāt:vt &.ſ.de decu. l.euacuatis.

e Si apparitor. Conditione. niſi ad talem diē venerit,proferet ſententiam condemnatoriam.ſic enim peremptorium mittitur:vt ff.de iudi.l.ad peremptorium.nā hic quodammodo eſt perēptoriū. poteſt enim damnari,licet abſens officialis: vt & ſupra de pen.l.diuus.ſed alias regulariter contra.ſ. de accuſa.l. abſentem.

f Subleuamus.ſic ſ. de apoſt.l.ij.&.ff. de ędil. edic.l.quis ſit fugitiuus.

g Ordinario rū. Qui. ſcilicet iudices ſpeculatorum,quales ſunt p ſides: vt.ſ. de priua. carce.l.j.

h Ordinariorum. ſcilicet aliorum. nam & præſides ordinarij ſunt:vt.j.de mo.multan.l.eos.

i Paſtum. expone vt.ſ.eo.l.ſolita.

k Ante debitum. præpoſitio.& dic locum,id eſt,tēpus ſic, vt ī vulgaridicimus. non eſt adhuc locus. id eſt,tempus. vł dic ante aduerbium temporis.vł dic quod locū adducebat ad impetrādam excuſationē: quia ſcilicet diu in eo loco,id eſt,officio ſteterat,vel in infirmitate,vel in ſenectute. Accur.

l Peculio.id eſt, ſalario quod peribit: vt.j.eo.l. quiſquis.ſ. dehinc.

m Extremæ.id eſt, ſi etiā in minima militia erat obnoxius, omnia ſua bona ei relinquit.

n Speciebus. Ad ærādis.alias ad hærendis,alias adęrādis. i.adærarium de-

† Alias.Osrheniam.alias, Osdroenā.

† Alias Osrhenię,alias Osdroenæ.

Idem A A. IIII.

Offícia rectorum prouinciarum tuæ magnificentiæ literis volumus admoneri, vt ſuſceptos in officio proprio [a], vel probatos,cohortū nomine,vel legionum priuilegijs exiſtiment inſerendos.

Habens plures filios debet cohorti ſiue collegio,cui eſt adſtrictus,unum ad ſeruiēdū deputare,alterum ſuæ patriæ. Si uerò habeat unum tantùm potius curiæ ſuæ patriæ,quàm collegio eum deputare debet.Bar.

Idem AA. V.

Quicunque per Oſdroſenam † primipilarius maiore lætatur numero filiorum: vnum loco ſuo veluti hæreditario iure ſubſtituat [b], alterum pro amore patriæ, Oſdroſenæ [c] † curiæ tradat obſequijs, cæteris qua voluerit militia prouiſurus.Sin autem duos tantùm procreauerit: cohorti ſatisfacere cogatur,& curiæ. Quòd ſi vnum procreauerit :eundem ordini patriæ reſtituat, nullo contra hanc formam beneficio valituro. Damus ſanè licentiam patribus eorum, quam ipſis, qui huius legis autoritate ciuitatum obſequio aggregantur,vt ſi quos curiales patrocinio principalium inuenerint excuſari, in medium proferant:vt & ipſi ſimilibus officijs deputati,careant impetratis [d].

Apparitor criminoſus fugiens citandus eſt, quòd niſi intra talem diem uenerit,contra eum proferetur ſententia condemnatoria, & ipſo non comparente,condemnabitur.Bar.

Impp.Honor.& Theodo.AA. VI.

Si apparitor defugerit criminoſus, edictum quo reuocari poſsit,adiecta cōditione [e],legibus ſubſequatur:cui niſi fuerit ſatisfactum, meritò in latitātem à iudice pro qualitate peccati ſententia proferatur. Veniam enim talibus non permittimus, nec indulgētijs criminia ſubleuamus [f],

Apparitores quoruncunq; iudicum non poſſunt ſcribi in numero aliquorum militum aut cō templatione alicuius ſtipendij relaxari: prius quam primipilli ratione reddiderint,nec etiam petere,ut quieti donentur. Itē ſolutus militia ob delictum,non ob hoc quietem accipiet,& bona talis delinquentis illi militiæ relinquuntur.Bartolus.

Imp. Theodoſius A. VII.

Ordinariorum iudicum apparitores, qui [g] vel ſpeculatorū,vł ordinariorū [h] attigerint gradum,nullo annorum numero,nulla ſtipendiorum contemplatione laxē tur priuſquam primipili paſtum [i] digeſta ratione cōpleuerint. Quòd ſi ante debitū [k] locum,qui huic functioni habetur obnoxius, vel ægri corporis labem,vel defeſſæ ſenectutis extrema.ad impetrandam quietem crediderit prætendenda: non prius otio condonetur, quàm omne, quod primipilo debetur, expēderit. Eos etiā, qui pro ſceleribus ſuis ſoluto militiæ cingulo, addicuntur infamiæ,nec integro peculio [l] ſub hac occaſione lætantur:ita cōdignę vltioni eos volumus ſubiacere,vt functioni quoqȝ,quę extremæ [m] militiæ debetur,nihil ex eorū facultatibus ſubtrahatur.

Imp.Valent.A. VIII.

Speciebus primipilaribus, adęrandis [n] eadē pretiorū taxatio ſeruetur,quæ in venalibus publicis poterit reperiri.

In Illyrico centum apparitores ſingulis iudicibus obſecundent, & non ultrà.ad quæ obſequia non deputantur iniqui,ſed illi,qui tantùm ſolicitudines debitas exequuntur.Bar.

Idem A.& Martianus A. IX.

Per Illyicum(in quo plurima ac maxima neceſsitatum publicarum emolumēta officijs conſtat præſidalibus expediri)centeni [o] numero ſingulis iudicibus obſecūdent:nec vltra hūc modum,vel ad militiam vllus aſpiret,vel conniuentia iudicum perſeueret. Adhibendi autē ſunt ad huiuſmodi miniſteriorū obſequia, non illi,qui vano militiæ nomine immania [p] lucra ſectentur:ſed qui neceſsitatem officij ſolicitudinibus debitis exequantur.

Nemo poteſt ad officium cohortalium accedere:niſi prius in matricula cohortalium receptus & deſcriptus fuerit:pœna contrà facientibus imminente.Bar.

Idem AA. X.

Quicunq; chartas,vel tabulas [q],vel quodcunq; aliud miniſterium cohortalis optauerit:non antè accedere permittatur, niſi eius nomen matriculis receptum primitus fuerit [r] pœna propoſita ijs,qui contra ſtatuta cęleſtia crediderint ſuſcipiēdos aliquos,aut quodlibet eis officium iniungendum.

Exemptus de grege cohortalium propter crimen,ſi uoluerit ad idem ſacramentum repedare,allegare debet,& oſtendere principis oraculum ex certa forma conceſſum.Bar.

o Per Illyricū. Centeni.ſic.ſ. de appari.procōſul. l.ij.

p Immania. id eſt, crudelia & iniqua, alias inania. & ſic idē.

q Quicunque. Tabulas.officium emendi chartas & parandi: & ſic de tabulis,id eſt, pugillaribus dicas, vbi acta, vel memoriæ publicæ ſcribebātur.

r Fuerit.ſic.ſ.de fabri.l.ſi quis.

Si quis.

Imp. Leo A. XI.

SI quis ex grege[a] cohortalium, vrgente criminis insectatione, stipendijs fuerit exemptus, aut otio traditus, quietis artibus immoretur, aut si ad pristina sacramenta precum miseratione maluerit repedare: indultum nostræ maiestatis oraculum amplissimæ tuæ sedi offerat allegandum[b].

Si cohortalis apparitor uel cohorti obnoxius hoc officio derelicto ad aliam aspirauerit dignitatem: tam ipse, quàm liberi eius tali dignitate, & militia spoliati, ad pristinam conditionem retrahuntur, nulla nisi triginta annorum præscriptione obstante.

Imp. Zeno A. XII.

SI cohortalis apparitor, aut obnoxius cohorti, ad vllã aspirauerit dignitatem: spoliatus omnibus impetrati honoris insignibus, ad statum pristinũ reuocetur,[c]: liberis etiã in tali eius conditione susceptis, fortunę patriæ[d] mancipãdis. Quòd si quis ex his ausus fuerit vllam affectare militiã, nulla præscriptione temporis muniatur, præter eã scilicet, quæ ex triginta annis[e] colligitur: sed ad conditionem propriam retrahatur: nec ipse, vel liberi eius post talem ipsius statũ procreati, quod cohorti debetur, valeant declinare. Sed nec ad aliã cohortalinus, vel cohortalini filius audeat aspirare fortunam, cui maiorum suorum exempla[f] præiudicant. Sed etiam cunctos[g], qui diuersarum rerum negotiationibus detinentur, trapezitas scilicet, vel gemmarum, argentiq', vestium've venditores, apothecarios etiam, cæteroscq' institores aliarũ mercium, quibuscũcq ergasterijs adhærẽtes, iubemus à prouincialibus officijs remoueri: vt omnis honor, atque militia à contagione huiusmodi segregetur.

Nullus primipilaris & cohortalis ad aliam militiam aspirabit, etiam ex aduocatione principis: & statim restituendus est curiæ ciuitatis unde oriundus est. Bart.

Idem Augustus. XIII.

NVllum ex primipilaribus, nullum ex principe[h] cohortalis officij, vel ad aliam posse militiam aspirare, vel ministerijs sibi contra publicam vtilitatem blandiri[i], vel ad quanlibet aliam dignitatem ad præiudicium præteriti status accedere concedimus[k]. Quòd si contra hanc tam saluberrimam formam, vel responsa[l] cælestia, quædã militia aut dignitas audacter eliciatur, pro ingestis haberi, etiam si speciali annotatione nostræ indulgẽtię eam obtinuisse videatur nec assertionem ei quoquo modo patere, qui se meritis artibus publicæ studet cõmoditati subtrahere: sed statim ciuitatis, vnde oriundus est, curiæ tradi præcipimus.

Obligatus cohorti, etiam ex priuilegio principis concesso motu proprio ad dignitatem aliam non aspirabit, & carebit effectu priuilegij: & commodum cohortalis militiæ non habebit. Bar.

Imp. Anastasius A. XIIII.

QVisquis cohortalibus adhuc obsequijs obligatus, vel regimẽ prouinciæ, vel cingulũ cuiuslibet militiæ, vel dignitatis quoquo modo meruerit: ante omnia contra licitum vsurpatis impetratis've careat[m] etiã si vltronea nostra liberalitate ius gerendæ prouinciæ, vel militiæ, seu dignitatis cuiuspiam sibi iactauerit fuisse delatum. dehinc vniuersis solatijs conditionis, quam spreuerat† defraudatus, ne quid eorum omnino per se, vel per interpositam personam[n] possit acquirere, primipilli tantũ munus implere cogatur: mox curialibus ciuitatis, in qua natus est, in diem vitæ suę functionibus inhæsurus: ita scilicet, vt etiam ij, qui post impletam talem militiam quodlibet militiæ dignitatis've genus affectuauerint, curiæ patriæ suæ restituantur.

† Sperauerat.

TITVLVS LIX.

DE APPARITORIBVS PRAEFECTI annonæ.

Imp. Antoninus A. I.

APparitores vrbanæ præfecturæ[o], annonario officio sese non inserant: sed apparitorum æmulatione secreta[p], ministerio suo annonæ præfecturæ fungãtur[q].

a SI quis. Ex grege. propter vtilitatem dicit gregem. sic ſ. de mili. veste. l. fin. in fine.

b Allegandum. sic. j. de diuer. offic. l. ij. Sed cõtra supra de fusc. l. si aliquid. Sol. hic alias, non in officio deliquit. Vel hic ex certa scientia: vt ibi patet. Item. j. titu. secundo. l. quicunq;. contra. Solu. ibi. item facit. ſ. de digni. l. iudices.

c SI cohortalis. Reuocetur. sic ſ. vbi dec. vel cohor. l. j. &. ſ. qui mili. non pos. l. ij.

d Patriæ. patrem sequitur. sic. ſ. de murile. l. fin. lib. xj. & de fabricen. l. ij. & de tabu. l. j. & fina. &. j. §. sed nec.

e Annis. xxx. sic. ſ. de prescriptio. xxx. ann. l. præscriptione. contra vbi dicit xl. Solu. hic propter dignitatem in qua stetit. argu. ſ. de fun. rei pub. l. eũ. sed ibi non fuit in dignitate.

f Exempla maiorum. quos sequitur: vt. ſ. ea. l. §. liberis. & fa. C. de emẽ. propin quo. l. j.

g Cunctos. non solum viles cohortales repelluntur à dignitatibus, sed etiam omnes artifices: vt sub ij cit, &. ſ. de digni. l. ne quis. & neg. ne mili. l. j.

h NVllum. Ex principe. hoc expone. vt. ſ. de app. maio. mil. l. numerarios. in fi.

i Blandiri. quasi possit deserere suum officium.

k Concedimus. ſ. l. proxi. in princip. cũ concor.

l Responsa. repete contra.

m QVisquis. Careat. vt supra de offici. rect. pro. l. si quis. & fac. ſ. l. proxi. &. l. si cohortalis. in princip. cum concor.

n Interpositam personam. quod non potest per se, nec per alium: vt. ff. de adm. rerum ad ci. per. l. ij. §. j.

o Appari. tores. Præfecturæ. id est, prefecti vrbis. nam vni cõmissum alter facere nõ debet: vt. ſ. de testa. l. hac cõsultissima. &. ſ. de offic. præfect. vrb. l. studentibus. & arg. j. de excu. l. ij.

p Secreta. id est, seorsum parata remota vel diuisa.

q Fungantur. cũ suis apparitoribus: vt. j. l. proxi. Præfectus.

DE APPARITORIBVS. præfecti annonæ.

a PRefectus. Cõpulsores. id est, apparitores.

b Officio. id est, cũ officialibus.

c Obnoxius. scilicet pfectus annonę.

DE DIVERSIS OFFI. ET AP. &c.

d Si quando. Militum. scilicet præpositurum.

e Deuocatur. id est reuocatur: vt &. ŝ. ti. ĵ. l. si cohortalis.

f Insignia. sic. ŝ. de agẽ. in re. l. j. & de tyro. l. fina. cum suis cõcor.

g NVllus. Affatibus. sic. ŝ. de cohor. l. si qs ex. Sed cõtra. ŝ. ad legẽ Iuliam. l. j. Sol. hic ex certa scientia: ibi non. ar. ŝ. de suscep. l. si aliqd. ad idẽ facit quod in l. contraria not. Item facit. ŝ. de re mili. l. semel.

h NVllus. Tuæ. loquitur præfec. præto.

i Larem. & ita animo constituit ibi domicilium: vt. ŝ. de inco. l. ciues.

k Commoratus. licet nõ habeat ibi domicilium: vt. ŝ. l. proxi. cum concor.

l Vel. pro etiam.

m Larem. subaudi vel ibi iam fecit idẽ officiũ: vt prædixit. & facit. ŝ. de cri. sacri. l. finali. & de assess. l. in consiliarijs. &. ff. qb. ex caus. ma. l. ĵ qui. et l. fina.

n QVi vel. Nonveteretur. sic insti. de suspe. tu. ʃ. si.

o QVicunque. Districti. alias adstricti, id est, obligati: puta sunt condemnati. alias districti ab officio iudicato, id est sententia separati. ad quod est. ŝ. de off. prę fec. præ. l. si quos.

p Nec ex rescripto. vt. ŝ. ti. ĵ. l. si qs contra. Solut. hic in officio deliquit: ibi non: vt ibi no.

q IN ijs officijs. id est officialibus isto rum, qui sequuntur. & facit j. eo. l. probatorias. & l. fi. &. ŝ. de cohor. l. ĵ. & ŝ. de nume. l. curialis.

r Sub tua. loquitur

Imp. Constantinus A. II.

PRæfectus annonæ canonem, qui ad officium suũ pertinet per cõpulsores[a] suos exigat: & cum officio[b] suo retineatur obnoxius[c], qui ad implendum canonem deuotionis suæ exactionem non ostenderit.

TITVLVS. LX.

DE DIVERSIS OFFICIIS ET APparitoribus iudicum, & probatorijs eorum.

Adstrictus chartarum officio, uel publicis ratiocinijs, si ad militiam conuolauit, ad primum officium reuocatur, & in locum talis reiecti substituitur alius, quem merita dignum faciunt. Bar.

Imp. Constan. A. I.

SI quando præfectus prętorio, vel vicarius, aut rector prouinciæ significauerit eum, qui chartis, ac ratiocinijs publicis inuenitur obnoxius, ad præpositum castri, ac militum[d] transisse: retractus illi assignentur officio à quo ad necessitatem præstã di ratiocinijs deuocatur[e]: in reiecti verò locum is potissimum destinetur, cui meritorum adstipulantur insignia[f].

Resolutus à militia, ad eandem non aspirabat sine licentia principis: & impetrans contrariũ per obreptionem, punitur pœna quinq; librarũ auri. Barto.

Imp. Constantinus A. II.

NVllus ex ijs, quos claruerit militia resolutos, indebita denuò sacramenta sine Augusti affatibus[g] suscipiat. Si quis autem id per obreptionẽ fortè meruerit: quinque librarum auri multetur incommodo.

Idem A. & Iulianus Cæs. III.

NVllus apparitor amplitudinis tuæ[h], vel de officijs palatinis ad eam prouinciam, ex qua oriundus est, vel in qua collocauerit larẽ[i], vel qui iam in huiusmodi officio fuerit commoratus[k], obtentu publicæ necessitatis, vel executor priuati negotij diriga tur. Etenim officij tuę celsitudinis primiscrinius tres libras auri fisci, vtilitatibus sine dilatione persoluet, si statuta fuerint temerata. Apparitor verò, qui huic se muneri passus est deputari, militia spoliabitur. Hæc verò pœna etiam cæteris irrogata est: vt si domesticus, aut protector, aut strator, vel[l] agẽs in rebus vel palatinus vtriusq; officij, vel ad eandem prouinciam in qua natus est, vel ad eam, in qua collocauerit larem[m], cum huiusmodi vsurpatione perrexerit: matriculis quidem exemptus ipse, qui se voluerit mitti, auri libram vnam fisci iuribus inferre cogatur. Adiutores verò officiorum, & palatinorum, ac numerarij comitum illustrium virorum, siue actuarij, libram auri fisci iuribus soluent: nisi statuta fuerint custodita.

præfecto prætorio.

s ADsplẽdidioris. id est, maioris.

t Cupiditatis. sic &. ŝ. titu. ĵ. l. per Illyricum. & de re mili. l. cõtra publicam. Item not. quod ascendere licet, nõ descendere: vt. ŝ. de numera. l. nulli. ʃ. nulla. Accur.

Ascendere non descendere licitum est.

v Velut. cum proxima litera legitur. Item not. delicta magnorum celari, & nõ puniri. quod sæpe cõtingit: licet iustitiæ claues errent.

Maiorum delicta celari debent.

Viros.

Imp. Iulianus. IIII.

QVi vel exiguam rei familiaris substantiã habent, militare in apparitorum numero non vetentur[n].

Apparitor ob culpam, uel negligentiam amotus officio per sententiam, ad nullam militiam aspirabit. Bar.

Imppp. Grat. Valent. & Theod. AAA. V.

QVicunque apparitores ob culpam, vel negligẽtiam fuerint iudicato districti[o], iam ad nullam militiam habeant facultatem aspirandi, nec ex rescripto[p] his vllus aditus referetur, quos congruit pœnæ grauissimæ subiugari, si contra inhibita quoq; sacratissimis constitutis, aspirare contempserint.

Nullus debet fieri proconsul Asiæ, comes Orientis præfectus Augustalis, uel eorum uicarius, nisi sacri scrinij probatoria consecretur. Bar.

Impp. Archad. & Honor. AA. VI.

IN ijs officijs[q], id est, virorum spectabilium proconsulis Asiæ, comitis Orientis, præfecti Augustalis, & vicariorum (quos etiam monuimus sub triginta interminatione librarũ auri) nemo aliter admittatur, nisi eũ emissa sacri scrinij probatoria consecrauerit. Quòd si quis talis sub tua[r] fuerit iudicatione conuictus: profectò irritis ijs, quę vetita contrectauerit, etiam congruam indignationem incurret.

Idem AA. VII.

ADsplendidioris[s] priuilegia militiæ, postea q; priorẽ continuo labore cõpleuerint, eos venientes admittemus, q ea voto adipiscẽdi honoris crediderint expetenda, nõ eos, qui studio exercẽdę cupiditatis[t] ambierint, vt velut[v]

a VIros. Limitaneos. à militibus imperij sic dictos. vnde & agri militū limitanei dicuntur: vt supra defun limi. l. finali.

b Tui iudicij. loquitur magistro officiorum.

c Obtinuit. circa iurisdictionem. & sic not. quod cōsuetudo dat iurisdictionem. sic. ŝ. de eman. libe. l. j. & fina. &. ff. ad mun. l. magistratus. &. l. fi. & in electionibus valet: vt ff. quod cu. vniuer. l. nulli. &. l. item. §. sed hodie. et in alijs vt. ŝ. de erog. milit. anno. l. per. §. si qua. & ff. de legi. & senatusconſ. l. sed ea. &. ŝ. de exac. l. j. & de priuil. scho. l. iij. &. l probatorias. in fi. &. ŝ. de aquæduc. l. vsum.

Consuetudo dat iurisdictionem.

d PRobatorias memoraliū. literæ, quibus approbantur memoriales per principem. & sic de alijs.

e Decernimus. scilicet vt aliter non teneat de eis facta electio. nisi principis sit subsecuta approbatio vt hic, &. ŝ. eod. l. in his. &. ŝ. de agen. in re. l. vlt. &. iij. in fi. & de cohor. l. nullus. & de re mil. l. neminem. & caue: quia non omnes officiales debēt habere probatorias: vt. j. l. proxi. §. quāuis.

f Authenticis. Noo. authenticum non exemplum probare. sic in authē. vt spon. lar. §. & hæc insuper. &. ŝ. de diuer. re. l. sancimus. &. ŝ. de eden. l. procurator. Sed quid si hoc exemplum autoritate ordinarij sit publicatum? Videtur valere: vt in auth. vt fra. fil. §. j. sed hic puto secus: quia dicit manu nostra subscriptis. Accur.

Exemplum non probat, sed authenticum sic.

g Dolus. Not. nullus dolus potest committi cum principe, nec ambitio: vt. ff. ad legē Iul. de ambi. l. j. nec deficere solennitas: vt. ff. de testa. l. omnium.

Dolus cum principe cōmitti nō potest.

h Catholicæ fidei. Hæc lex Leonis est: qui catholicus multū auxit sta. eccle. vt in authenti. de non alie. in meliori fortuna positi, aut ea scelera, quæ prius commisisse doceantur, occultent: aut alia deinceps possint impunè committere.

Duces & apparitores, & limitanei castrorū sub officiorum magistro conueniuntur: non tamē per hoc derogatur iurisdictioni magistri militum Thraciæ & Illyrici, qui ex consuetudine contra eos iurisdictionem habent. Bar.

Imp. Theodosius A. *magistro officiorum. VIII.

VIros spectabiles duces, eorumque apparitores, necnon limitaneos [a], castrorumq; præpositos tantummodo ex sublimis tui iudicij [b] sententia conueniri, nec alijs subiacere iudicibus præcipimus: illustribus scilicet ac magnificis viris magistris militū consuetudine ac potestate, si qua ad limites aliquos Orientis, Thraciarū, & Illyrici, ex longo tēpore hactenus obtinuit [c] reseruata. vi. ioan. de platea aml. 1ª §. defisca. ubi.

Memoriales & agentes in rebus & apparitores præfecti prætorio Orientis non sortiūtur præmia militiæ, nisi secundum consuetudinem sint eorum electiones manu principis approbatæ, non per literarum exempla. & debent dicti officiales esse fideles Christiani. Bart.

Idem A. & Valent. Cæs. IX.

PRobatorias memoraliū [d] & agentium in rebus, cæterorumq; nihilominus apparitorum prætorianę per Oriē tem amplissimæ præfecturæ, eorum etiam, qui in diuersorum iudicum officijs numerā tur, ex sacris probatorijs solito more militiæ sacramenta sortiri decernimus [e]: non passim, nec licenter solis autoritatibus, vel sacrarum militarium literarum exēplaribus, sed ex authenticis [f] tantùm sacris probatorijs manu nostra subscriptis, & nostro arbitrio præstandis: ita, vt nullus his dolus [g] aut fraus possit annecti. de ijs etiam, qui sunt veræ & catholicæ [h] fidei, iubemus admitti. Aliter verò militantes, nisi ex ijs sint, quos solis autoribus [i] apparitioni aggregari vetusta consuetudo [k] perdocuit, detecta fraude cuiuscunque accusandi studio, non solùm mendaci carere militia, sed & proscriptionis stylū subire † decernimus, & bonorum omniū amissione mulctamus. [l]

Approbatio facta per principem militis militare uolentis habens subscriptionem principis & administrantium, sub quibus ipse debet militare, ipsi traditur: exinde uerò eorundem iudicum subscriptionem habens, apud officium dimittitur. Barto.

Iidem A. & C. X.

HAc sanctione decernimus, vt in posterum nemini licentia sit edendi exemplaria ijs, qui sociandi sunt cuicunque militiæ, quam sine diuinis probatorijs adipisci nō possunt: sed periculo primatum vniuscuiusq; officij ipsas authenticas [l] sacras, quæ diuinam nostrę pietatis continent annotationem cū subscriptione administrantium, sub quorum iurisdictione consistunt [p] ijs, qui militare volunt præstari exemplaribus: videlicet eorum cū subscriptione eorūdem iudicum apud singula quoque officia, prout conuenit reseruandis. Quanuis autem manifestum sit de huiusmodi probatoriarū obseruatione excepta esse cæterorum [m] iudicū officia: tamen ne q vlla ei ignorantię relinquatur occasio: omnium officiorum quibus necesse est per sacras probatorias militiæ sociari, notitiam [n] in sacris apicibus subdendam esse censuimus. Sub hac igitur obseruatione omnes, qui siue in hoc sacro palatio nostro siue in alijs quibuscunque officijs deinceps militare cupiunt: qui tamen (vt dictum est) non possunt pro tenore sacrarum constitutionum, vel veteri consuetudine, nisi precedentibus sacris probatorijs militiæ sociari, sicut subiecta notitia demonstrat, adipisci præcipimus. scientibus ijs, qui ex aliqua parte præsentis nostrę serenitatis legis formam conniuentia vel negligentia quadam colludere tentauerint: nō tantum amissione bonorum omnium, sed etiam capitis [o] periculo, vtpote crimini falsitatis obnoxios, semetipsos esse plectēdos: & est notitia [p] hęc. Scrinij [q] memoriæ probatorię.

in princ. col. ij. & facit. ŝ. de postu. l. fina. & de episc. audien. l. iubemus.

i Autoribus. nobis. Accur.

k Consuetudo. not. sic. ŝ. l. proxi. in fin. cum concor. Ac.

† stylo subijcere

l HAc lege. Authenticas. ex quibus solis probat: vt. ŝ. l. proxi. & nota quod mittebatur probatoria ad eum, sub quo erat futurus officialis, vel ipso probato portante vel aliquo, q subscribebat & exemplabat, & authenticum dabat approbato. Accur.

m Cæterorum. alias cęterorum, & dic tunc præter nomina tos in. l. ŝ. proxi. & in eius concor. alias certorum. & tūc dic, qd officialia iudicia cursus publici solicitudinem sustinentia, secūdum Al.

n Notitiam. quæ est. j. ibi, & est notitia.

Pœna falsi, est pœna capitis.

o Capitis. nam hęc est pœna falsi: vt. ŝ. de falsis. l. vbi.

p Et notitia. Quidam habēt titulum. & est notitia scrinij memoriæ probatoriæ: & incipit. l. agentium &c. sed melius est, vt totum sit delege præcedenti. & dic quod nominat officia. quorum officiales esse non possunt, nisi approbentur per principem: vt. ŝ. l. ista promisit.

q Scrinij. subaudi. est notitia &c. Acc.

Agen

a Gentium, Officij proconsulis. Itē est notitia: & sic in sequēti bus.

DE EXECVTORIBVS. &c.

b NE per diuersas. hanc legē intellige per id quod habes. ſ. de ca. lar. tit. l. ij. & in authen. de col. §. eos autem & de exacto. tri. l. missi.

c QVicunque. Palatio. sub audi de, vel à.

d Tituli. sunt enim multa officia in palatio, quibus prouincia les respōdēt p principe.

e Approbetur. in scriptis: nō aliter: vt ſ. de iur. fiſ. l. prohibitum. in fi. & de man. prin. l. j.

f Iure. nota vnum non debere tangere de officio alterius. ſ. de mune. l. in prouincijs. & de teſta. l. consulta. & est ratio, ne ratiões fiscales p hoc turbentur: vt. ſ. de cō pensa. l. secunda. Accursius.

g SIue. Remeare. vt. ſ. de exa. trib. l. penul. & de eroga. mi. anno. l. opinatori bus.

h Per vices. aliasvicarios, alias vices vicarios. Accur.

i Examen. ad eū à quo fuit missus. & est similis reductio de præside qui aufugit ante rationem reddi tam: vt. ſ. vt omnes, tam ciui. quam mili. l. j. & alibi: vt. ſ. ad legem Iul. repe. l. j.

k Auferamus. nā nullam aliam debet recipere: vt &. j. eo. l. sancimus.

l NVllam. Cōueniri. vt & ſ. vt nullus ex vicarijs l. j. & de omni agro deser. l. hac definitione. & arg. in authen. vt non fi. pig. &. ſ. ne vxor pro ma. l. ij. sed ar. cōtra. ſ. de fabri. l. iure.

† Phœnicię, Oſtheniæ, le gi Alc. hic.

† Mœsie, Alciatus.

Contra

Iidem A. & C. XI.

AGentium † in rebus palatinorum largitionum rerum priuatarum partis Augustæ. Item scrinij sacrarum epistolarum: sic in officijs virorum illustrium præfectorum prætoriorum Orientis & Illyrici, & vrbis, officij proconsulis [a] Asiæ & Achaiæ, officij comitis Orientis, officij præfecti Augustalis, officij comitis diuinarum domorum, officij vicariorum Thraicæ, Ponti & Asiæ & Macedoniæ, & Thesaurensium classis. Item scrinij sacrorum libellorum: officij virorum magistrorum: militum vtriusque præfecti Orientis & Illyrici: inuitatorum, admissionalium, memorialium, omniumq; pædagogorum, cellariorum, mensorum, lampadariorum eorum, qui in sacris scrinijs deputati sunt, decanorum partis Augusti, & cursorum partis Augustæ: officij virorum spectabilium ducum Palæstinæ, & Mesopotamiæ, nobilis comitis Phœniceseos Corsenę †, Syriæ, & Augustæ Euphratensis, Arabiæ, & Thebaidis, Libyæ, Pentapoleos, vtriusque Armeniæ, vtriusque Ponti, Scythiæ, Misiæ † primæ, secundæ Daciæ, Pannoniæ, officij virorum spectabilium comitis Aegypti, Pamphiliæ, Hisauriæ, Licaoniæ, & Pysidiæ.

† Phœnicię, Oſtheniæ, le gi Alc. hic.

† Mœsie, Alciatus.

TITVLVS LXI.

DE EXECVTORIBVS ET EXactoribus.

Ne apparitores uel palatini exactores per prouinciam uagando inferant prouincialibus molestiam, periculum gestorū per eos pertinet ad eos, quorum sunt apparitores & exactores. Barto.

Imp. Arcad. & Hono. AA. I.

NE per diuersas [b] prouinciarum partes, aut palatinus exactor accederet, aut illustrium virorum apparitor vagaretur, vel militaris terror inferret formidinem: hac lege sancimus, vt omnes memorati intenti sint ad prouinciæ rectorem, & cum eo agant: illo insistente, disponēte, & agnoscente, & suo periculo rem peragant & impleant vniuersam.

Deputatus ad unum officium, se non intromittat de officio sui collegij. Bartolus.

Iidem AA. II.

QVicunque ex palatio [c] nostro cuiuslibet tituli [d] ad prouincias commeauerit, compulsor, exactor, admonitor, portitor've præcepti agens in rebus, vel palatinus, vel apparitor illustrium potestatum: hoc tantùm potestatis arripiat, quòd mandatum curiæ suæ specialiter approbetur [e]: nec quod iniunctum alteri fuerit † collegæ, vsurpare alter iure [f] præsumat: ne dum hæc sibi inuicem mutui officij licentia patiuntur, agant cuncti, quod singulis credebatur.

† Alias, ne quod iniunctum alteri fuerit, collegij iure alter præsumat vsurpare.

Exactor intra annum debet ostendere, quid exegit: & si non exegit, causam denotare cur non exegit, aliàs punitur. Bar.

Imp. Theod. & Valent. AA. III.

SIue ex prætoriano officio, siue illustris comitiuæ sacrarum largitionum, necnō & rei priuatæ nostræ militiæ, vel ex quacunque apparitione ad quancunque necessitatem profligandam, quis fuerit destinatus: sciat se intra anni metas debere collectis ratiocinijs ad proprium iudicem remeare [g], eique suam efficaciam ostendere, & quid in eius instantia exactum fuerit, quid've in debitis habeatur, & penes quos resederit, vel cuius culpa, aut qua causa in eadē prouincia fuerit derelictum. Quòd si exacto spatio anni in eius regionis viscеribus prædator insidiās † deprehensus fuerit remorari: tunc absolutus cingulo, militia abijcietur, primoribus eius militiæ decem librarum auri multa proposita, si redire dissimulet: & per vices [h] officiorum ligatus ferreis nexibus, cura prouincialis officij ad debitum mittatur examen [i]: nec ei liberum sit, vt hoc se priuilegio, aut occasione defendat, quòd sibi aliud negotium, vel aliam necessitatem post iniunctam esse causetur: cùm ijsdem licentiam auferamus [k] in eadem prouincia continuare exactionem.

† Incidens

Imp. Zeno A. IIII.

NVllam possessionem alterius pro alienis debitis publicis, vel priuatis præcipimus conueniri [l].

Facienti exactionem contra modū, potest licitè resisti. & si probatur criminosus, potest puniri. Bar.

a CONtra. Audebit. qa possessorem prouincialē exigit aliter quam p̄ses velit vel cōcutit, cum nihil nisi voluntate præsidis facere debeat: vt. ſ. eodem. l. j. Accur.

† In vetustis exempl. executor audebit.

b Tuæ. loquitur p̄fecto prætorio.

† Prosecutione, in exemp.

c Sub proscriptione. id est, sub fida custodia, forte etiam in catenis: vt. ſ. eo. l. siue. in fine.

d Prouinciali. possessori. & not. dari licentiam resistendi officiali excedenti modum: vt. ſ. de iur. fisc. l. prohibitum. &. ſ. de meta. l. deuotum.

Officiali modum excedēti, resisti pōt.

e Probetur. ipso facto.

f Obnoxius executor. repellitur executor temere vendicans sibi exactionem contra vetitum.

g SAncimus. Sic cōstrue, sancimus vt minime liceat &c. liceat dico. ſ. eum cui ex iudicio tui culminis. & loquitur præfecto prætorio.

h Siue studio. qa numerarius procurauit vt mitteretur, vel alius officialis: vt in fi. illius. l. vel ille misit, qui loco præfecti quandoq; est, vt eius vicarius.

i Iniungendi. sub audi licentia. alias est in textu.

k Responsum. p̄buit, qui binos lepores &c. sic. ſ. de assess. l. fin. &. ſ. qui mili. non pos. l. eis. §. j.

l Secundam. in alia prouincia: vt non contradicat superiori responso. Vel tertiam in eadem, vel in alia.

m Numerarium. not. puniri qui imponit, vel facit imponi illicitam ambasiatā.

Ambasiatā illicitā per se: aut per alū imponēs, punitur.

n DE LVCRIS ADVOCATORUM.

Scilicet priuatis: vt. j. l. j. &. ij. de lucris dic vt. ſ. de suf. l. vnica. no. licet qdā dicāt de hoc nō dici in hoc ti. sed de aduocatis.

o SIquis à ducenarijs. q præerāt ducentis, quod dic vt. ſ. de agen. in re. l. matriculam. & facit. ſ. vbi causæ fisc. l. vniuersi. & de superexac. l. j. et l. proxi.

Imp. Anastasius. A. V.

CONtra nostra præcepta, si quisquam vetito ac temerario ausu exercere † audebit[a]: licebit prouinciæ moderatori eundem correptum, ad sublimitatis tuæ [b] iudiciū sub proscriptione[c] † dirigere: & licebit prouinciali[d], si pbetur[e] obnoxius executor[f], cōtra vetitum exactionem sibi vendicans, temeritatem legitimè repellere.

Exactor præfecti prætorio antequam exactionem publicarum pecuniarum susceptā implcat, aliam suscipere non potest si tamen fuerit necessitas, duas exactiones simul in eadem prouincia faciendas suscipere potest, sed non tres. Barto.

Imp. Iustinianus A. VI.

SAncimus[g], vt eum, cui ex iudicio tui culminis quocunque modo, siue studio [h] numerariorum, aut tractatorum, vel ipsorum iussu, qui pro tempore amplissimæ tuæ sedis administrationem suscipiunt, exactio publicarum pecuniarum iniungatur: minimè prius liceat aliam solicitudinem gerendam suscipere, quàm reuersus iniunctæ sibi causæ responsum præbuerit. Si tamen ita sors tulerit, vt in ea prouincia, ad quam exequendi causa publici negotij aliquis proficiscitur, alia quoque causa sit exequenda: non prohiberi vnum eundemq; executorem ab hac vrbe regia proficiscentem, duorum simul, non plurium negotiorum executionem suscipere: dum ipsi quoque tertij negotij non sit iniungendi [i] licentia, antequam de superioribus responsum[k] portauerit. Executoribus ijs, qui secundam[l], siue simul duas, vel etiam tertiam causam passi fuerint exequendam suscipere: nō solùm cinguli & honorum suorum amissionem, verùm etiam perpetui exilij supplicium subitu ris. Eandem hanc pœnam numerarium[m] quoque, & eius adiutores, ad quorum curam, quod violatum est, pertinet, formidare.

TITVLVS. LXII.

DE LVCRIS ADVOCATORVM, ET cōcussionibus officiorum. seu apparitorum[n].

Cognoscens se lesum à ducenarijs, centenarijs, uel aduocatis pandat iniuriam, ut dicti officiales conuicti puniantur. Bar.

Imp. Constantinus A. I.

IQuis à ducenarijs [o], vl cētenarijs, vel fisci aduocatis læsum se esse cognoscit, adire iudicia, & probare iniuriam nō moretur: vt in eum, qui conuictus fuerit, competenti seueritati vindicetur.

Idem Augustus. II.

PRæter solennes & canonicas[p] pensitationes, multa à prouincialibns indignissimè postulantur ab officialibus &[q] scholasticis[r], non modò in ciuitatibus[s] singulis, sed etiam mansionibus, dum ipsis & animalibus eorundem[t] alimoniæ sine pretio ministrentur. Prouinciales[v] itaque cuncti iudices tueantur, nec iniurias inultas transire permittant.

Imp. Grat. & Valent. AA. III.

QVoties compulsor arguitur in deprędatione conuictus, etiam non consulta clementia nostra pœnā[x] subeat legibus competētem.

Imp. Arca. & Honor. AA. IIII.

CVrialibus, & nauicularijs, omnibusq; corporibus[y], ita subueniri volumus: vt nihil apparitoribus vniuersorum iudicum liceat[z], quod ad prædam prouincialium pertinet.

p PRæter. Canonicas. id est, regulares. sic. ſ. de sacro san. eccle. l. placet.

q Et. ponitur, & pro id est. Accur.

r Scholasticis. id est, ab ijs, qui sunt de scholis vel eius societatibus. sic enim accipitur. ſ. de priuil. sch.

s Ciuitatibus. id est, in ciuitatibus, vel in villis. vel id est faciunt deferri ad ciuitates, vel etiā ad domos eorum mittunt.

t Eorundem. scilicet officialium. ad quod. ſ. de cur. pu. l. comperimus. &. l. animalia. &. ſ. l. prox. cū concordan.

v Prouinciales. accusatiui casus est prouinciales. Accur.

x QVoties. Pœnam. omnem honorem excludit reatus: vt. ſ. vbi se. vel clar. l. j. ī fi. & facit. ſ. de offi. præfecti prætorio. l. si quos.

y CVrialibus. Corporibus. similibus publicę vtilitati intendentibus. Accur.

z Liceat. accipere ab incorporatis prædictis corporibus, q̄p licet ab alijs, sed esset præda accipere ab istis. ad quod supra de filen. l. decurionibus. §. j. & secundo. &. iij. si autē diceres non accipi ab istis, quod nec ab alijs: ī nullo videtur eis subuenire.

TITVLVS LXIII.

DE PRIMIPILO[a]

a DE PRIMIPILO.

Primipilarij * dicunt primi administratores. & sic accipit. ſ. de cohor. l. solita. &. l. ordinariorū. et. ſ. de epiſcopis & clericis. l. officiales. alias pro his, qui

* Primipilus seu primipilaris, centurio est decimę legionis, qui cæteris nobilior est, quanquam primipilus, ac primipilarius quandoque de milite primipili dicatur: vt legere est apd Titum Liuium lib. vij. ab vrbe condita. apd Vegetium facile deprehendes. Non tamen desunt, qui primipilum pro annona militari nonnunquam assumi velint. Ad quod facere videtur. l. iij. huius titu. & l. speciebus. supra de coho. secundā Alc.

qui primipilum ferunt. ſecundum H. poteſt accipi hic vtroq; modo. Vel dic primipilum portantem aliqua occaſione ſui officij adminiſtrare, & ſic vtrūque continet.

a Commoda. id eſt, ſalaria. ſic accipit. ff. de re iudicata. l. commodis.

b Poſt adminiſtrationem. ſcilicet finitam, & hoc innuit ſequēs litera. & ſic no. arg. quod in fine anni ſit ſoluēda penſio. quod dicvt not. ſ. locati. l. iij. &. iiij. Accurſius.

c Hæredibus. No. hæredibus dari ſalariū. ſic. ſ. de pxi. ſacro. ſcri. l. ſi quis. & de domeſti. & pro. l. fin. & de aduo. diuer. iudic. l. poſt duos. & ff. de offic. aſſeſ. l. diē. &. ſ. de erog. mili. anno. l. penul. in fi. ar. cōtra. ſ. de lega. l. ij.

d Obtentu. Ciuiles actiones. qbus teneť primipilarius alicui priuato, quī nō ſub procuratore Cęſaris, vbi conuenit eum fiſcus, ſed coram competenti iudice aget: vt. ſ. de iur. omniū iudi. l. iuris. &. l. in criminali. Vel dicas, quod debitorem debitoris primipili conueniat fiſcus coram ſuo iudice, & ſic loquitur. ſ. de con. ex lege. l. j. vt cum grauetur, quod cōuenitur in iudicē, non grauetur, cū nec cum fiſco cōtraxerit. arg. ff. de iureiurā. l. eum qui.

e Vtilitas. Præferenda. vt & ff. pro ſoc. l actione. ſ. Labeo. &. ſ. de cadu. tol. ſ. penul.

f Satisfactum. aliter non: vt. ſ. quibus cau. pig. ta. contra. l. iiij. & facit. ſ. de don. inter virum & vxor. l. ſi non verum.

g Cvm ex ſola. Conueniri. no. non coueniri vt hæredem eum, qui hæres nō eſt: vt. ſ. arbi. tu. l. eum. & de repu. hære. l. j. &. ij. &. ſ. de reuocan. iis, quæ in fraud. cred. l. ij. &. iij. ſed hoc fallit, vt hic. Item quandoq; aliter quā pro hæreditaria parte: vt. ff. de pol. l. ex pollicitatione.

Imp. Gordianus A. I.

Commoda [a] primipilatus poſt adminiſtrationem [b] incipiunt deberi: & ſi is, qui ea percipere debuerit, prius rebus humanis eximatur, hæredibus [c] petitio ſalua ſit.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. II.

Obtentu nominis primipili, ciulles actiones [d] ad alios iudices transferendæ nō ſunt.

Iidem AA. & CC. III.

Vtilitas publica præferē da [e] eſt priuatorum contractibus. & ideo ſi conſtiterit fiſco ſatisfactum [f] eſſe ob cauſam primipili: poteris obligatam tibi poſſeſsionem dotis titulo petere, vt ſatis doti fieri poſsit.

Solùm ex cauſa primipili filius non exiſtens hæres patris poteſt conueniri pro patre: in alijs uerò ſecus. Bar.

Iidem AA. & CC. IIII.

Cvm ex ſola primipili cauſa liberos, etiā ſi patri bus hæredes non exiſtant, teneri diuus Aurelianus ſanxerit: ſi neq; ſucceſsiſtis patri veſtro, nec quicquam ex boniſeius tenetis: cōſequens eſt à paternis creditoribus vos non conueniri [g].

h PVBLICAE LAETITIAE VEL CONS. &c. Lætitiæ, ſcilicet nuntiatores. & dic, vel quia principi aliquod felix nūtiabať à fidelibus: vel quia cōſul eligebať: vel qa princeps etiā mittebat eis aliquā cōſtitutionē, & nuntius dabat, & ſubſcribebat ſe dediſſe.

TITVLVS LXIIII.

PVBLICAE LAETITIAE [h] VEL CONSVlum nuntiatores, vel inſinuatores conſtitutionum, & aliarum ſacrarum, vel iudicialium literarum, ex deſcriptione, vel ab inuitis, ne quid accipiant. immodicum [i].

Imppp. Gratianus Valent. & Theod. AAA.

Qvicquid noſtrorum vnquā nuntiari cœperit proſperorum, vt bella ſi deſinunt [k], ſi oriuntur victoriæ faſtus [l], ſi honor datus fuerit regalium [m], vel conſulum, vel trabearum [n], compoſitæve pacis erit offerenda [o] trāquillitas, ſi ſacros vultus [p] inhiantibus forte populis inferimus: hoc ſine immodico pretio nuntiari, excipiq; ſanci mus. actum eſſe iubemus caſtiſsimum, indigentibus, non numerariis [q] eſſe præbendū iudices [r] ſtatuimus eſſe ſolicitos, ne turpi colludio quæratur ex miſeris [s] pretium gaudiorum. Quòd ſi id ſacrilega fuerit diſsimulatione violatū, & in accipientem [t], pudoris fortunarumq; manebit excidium, & cogentem par pœna multabit, & officium [v] triginta librarū auri vexatione quatietur.

Finis libri duodecimi Codicis.

i Immodicum. id eſt, magnū, licet parū accipiā ab iis, quibus hanc lætitiā portāt.

k Vicqd. Sí deſinūt. Hęc eſt lætitia, cum bellum perditionem animæ & corporis & ſubſtātię inducat: vt in authē. de armis. in princip. Accur. Bellum animæ & corporis, perditionē inducit.

l Faſtus. * quia homo ſit faſtuoſus, id eſt, ſublimis, & etiam ſuperbus, ppter triūphum. * Imo faſtus hic librum ſignificat, in quo leges, & conſules ſcribuntur. vt vult alc. hic, quamquam Pyrr. Accurſiū hic tueatur.

m Regalium. quia ſit impator rex Hieroſolymitanus, vel conſul Romanus. nā accipiebant conſulatum quandoq;. vnde noſter Iuſtinianus ter fuit conſul. vt in ,pœmio. ff. in fi.

n Trabearum. trabea veſtis regalis de purpura ſecundū H. qua conſules veſtiebantur. & nunc imperator, vt conſul.

o Offerenda. populis à nobis per noſtrum nuntium. Accurſius.

p Sacros vultus. quia tenemus publicam curiam, vel oſtē dimus nos alias, & nūtius vadit & dicit populo, vt veniat videre. Accur.

q Numerariis. id eſt nuntijs noſtris. nā tales mittūtur. Et no. indigentibus potius dandum. ſic. ſ. de epi. & cle. l. ſi quis ad declinandam. ſ. pe. Indigentibus dandum eſt.

r Iudices. terrarū, vbi huiuſmodi mittuntur.

s Ex miſeris. id eſt, pauperibus.

t Accipientem. à ſponte dātibus. & no. cogentē & ſponte accipientem pari pœna adſtringi. ſic. ſ. de re milita. l. finali. ſ. vt autem.

v Officium. id eſt, dicti iudices cum ſuis officialibus.

FINIS.

INCIPIVNT CONSVETVDINES feudorum[a].

a QVI FEVDVM DARE POSSVNT. &c. Quidã habẽt aliter titulũ: ita. ſ. quib. mod. feu. acquiratur & retineat: noſter autẽ apparatus vtĩ hic titulo ab illo verbo primo in antea. ſ. de ijs, q feudũ dare poſſunt. vtraq; tñ ſatis põt ſuſtineri. Ac. ităno. qđ hic titulus habet duas partes. Prima eſt qui feud. dare poſ. & hoc expediť ſtatim vſq; ad §. & quia videmus. Secũda eſt, qualiter acq̃rať. & hæc expeditur ab illo. §. & quia vſque in fi.

Incipiunt conſuetudines feudorum.

TITVLVS I.

DE IIS, QVI FEVDVM DARE POSSVNT[a], & qui non: & qualiter acquiratur, & retineatur.

Feudum dare poſſunt prælati eccleſiarum, ſi eccleſiæ eſt conſuetudo: & nobiles ſeculares, et qui ab eis feudum accipiunt. Bart.

b Via de feudis. quid autẽ ſit feudum[b], vnde dicatur in ſumma dictũ eſt per id quod legitur. j. in quib. cau. feud. amit. circa princi. ŋ. co. et. j. per quos fiat inue. & per quos re. ca. nulla. Qualiter autẽ debeat diſtingui, dic vt i ſumma plene nota.

Via de feudis[b] tractaturi ſumus, videamus primũ, qui feudũ dare poſſunt. Feudũ autem dare poſſunt[c] archiepiſcopus, epiſcopus, abbas, abbatiſſa, prępoſitus, ſi antiquitus[d] conſuetudo eorũ fuerit feudũ dare[e]. Marchio[f] & comes ſimiliter feudũ dare poſſunt, qui propriè regni, vel regis capitanei dicuntur. Sunt & alij, q ab iſtis feuda accipiũt[g], q propriè regis, vel regni valuaſores dicũtur: ſed hodie capitanei dicuntur, ſeu appellãtur, qui & ipſi feuda dare poſſunt. Ipſi verò, q ab eis accipiunt feudũ minores valuaſores dicuntur.

Vaſallus ipſo uiuo non priuatur feudo, ipſo uerò mortuo, ad filios æqualiter pertinet feudũ & ſi filij non ſint: ad nepotem & ad fratres, eis non extantibus ſi feudum eſt paternum uel auum: & per pactũ eſt actum. Filiæ verò in feudum non ſuccedunt: nouiſſimo autem tempore collaterales uſq; ad ſeptimum gradum deſcendentes maſculi in infinitum ſuccedunt. h. d. uſq; ad. §. notandum. Bal.

c Dare poſſunt. quod de regalibus[c] eſt intelligẽdũ. ſ. vt ſi habeãt bñficia aliqua regalia, q̃ valeant & i feudũ dare: ide vſitatũ ẽ eos feudũ dare poſſe ẽt de alijs, q̃ deregalibus.

d Si antiquitus. nõ ſtet memoriarẽ[d] aliter proceſsiſſe: vl̃ per xxx. an. & retro hoc cõſueuerat facere. Nam cõſuetudo multũ operať in iuriſdictione: vt. C. de eman. li. l. j. & l. fin.

e Feudum dare. qđ hic dicit̃ de clericis, intelligas[e] ſecũdũ id qđ dicit̃. j. de cle. q inue. fac. ca. clerico. & ita videť ſecũdũ qđ hiq̃dicit̃, q̃ clerici nõ poſſunt feudũ dare, niſi eorũ antiq̃tus fuerit cõſuetudo: qđ forte eſt ſic intelligẽdũ. ſ. de rebus ipſius eccleſię, q̃ videlicet ei ſubiecte ſunt: vt. j. epm vel ab. vel abbatiſ. & c. §. itẽ ſi epſ. ſed alia dare, quę data nõ inuenerũt tpe ſui ingreſſus, prohibẽtur & hoc eſt quod ibi dicitur, quę videlicet ei ſubiecte ſunt. &c.

f Marchio. qui aũt dicanť marchiões. comites, duces, capitanei, valuaſores maiores, vel minores, & etiam minimi, dicit̃. j. quis dicať marchio, dux, vel comes. c. qui à principe. Ac.

g Feuda accipiũt. Et iſta feuda ſuperiora ,pprie iure feudi olim cõcedebanť: alia vero feuda, quę à maioribus alijs impẽdebanť, iure feudi nõ iudicabantur: vt. j. eo. §. notandũ eſt autẽ. hodie autẽ idẽ obſeruatur in minoribus & minimis, quod etiam in maioribus: vt. j. de natu. feu. c. j. & ij.

h Auferre. qđ adhuc obtinet in feudo guardię & caſtaldię. quod dať pro mercede alicuius rei. ſ. quod poſt annũ põt auferri etiã pretio pro eo dato non reſtituto: niſi ad certum tempus datũ ſit: vt. j. de feu. guar. c. item illud datur. & j. de contẽ. inter do. & va. de inueſt. feu. §. inſuper ſciendũ eſt, niſi forte velit dicere, qđ illa capitula loquantur ſecundũ antiqua tẽpora, ſecundũ quæ hic generaliter dicit̃. contrariũ tamẽ videtur dicendũ: ideo quia duo capitula poſita ſunt poſt iſtud l.

i Vſq; ad vitã. vltra nõ. & hoc adhuc obtinet ſecũdũ rigorẽ cõſuetudinis in feudo marchię, ducatus, & comitatus, vel alterius regalis dignitatis ab Impatore data: q̃m illud feudũ finiť cũ plona accipiẽtis: qa hæres i eo nõ ſuccedit, niſi iterũ ab Imperatore inueſtiať: vt. j. de feu. mar. c. j. licet illud videať hodie vſurpatũ[g]: vt. j. de ali. feu. §. in feudo comitatus.

Et quia vidimus de perſonis, videamus qualia prius habuerunt initia. Antiquiſsimo enim tẽpore, ſic erat in dñorũ poteſtate connexũ, vt q̃ vellẽt, poſſent auferre[h] rẽ in feudum à ſe datã: poſtea verò eò ventũ eſt, vt per annũ tm̃ firmitatẽ haberent: deinde ſtatutũ eſt, vt vſq; ad vitã[i] fidelis ,pducereť. ſed cũ hoc iure ſucceſsionis ad filios nõ pertineret, ſic ,pgreſſum eſt, vt ad filios deueniret: in quẽ ſcilicet dñs hoc vellet bñficium cõfirmare: qđ hodie ita ſtabilitum eſt, vt ad oẽs æqualiter† filios pertineat. Cũ verò[k] Corradus Romã ,pficiſceretť, petitũ eſt à fidelibus, qui in eius erãt ſeruitio, vt lege ab eo promulgata hoc etiã ad nepotes ex filio ,pducere dignareť[l]: & vt frater[m] fratri ſine legitimo hęrede defuncto, vel filijs in bñficio, qđ eorũ patris fuit, ſuccedat. Sinautẽ vnus ex fratribus à domino feudũ acceperit: eo defuncto ſine legitimo hærede, frater eius in feudum nõ ſuccedit. Quod etſi cõiter acceperint, vnus alteri nõ ſuccedit: niſi hoc nominatim[n] diligiť habere, quã à fratre. vnde intelligo fratrem fratri debere ſuccedere, ex quacunq; cauſa feudũ amittat: dũ tñ cui pari nõ poſsit is, q ſuccedere intendit. ar. ff. de inter. & re. l. iij. ita tamẽ ſuccedit, ſi dñm in aliquo offendit, ei ſatisfaciat: alioqui tali bñficio indignus videť, vt ex cõſtitutiõe Imperatoris Corradi manifeſte colligitur: quæ eſt in Lombar. in ti. de be. & ter. tri. l. vlti. Sic ergo legitimus velut proximior fratrẽ excludit hoc autẽ ita intelligitur, ſi fuerit maſculus fœmina enim non ſuccedit in feu. niſi ex pacto, vt. j. de ſucceſ. feu. §. filia vero. & j. e. §. hoc autẽ notandũ. niſi ſecundũ quoſdã, ſi fuerit feudum maternũ: vt. j. de'na. ſuc. feu. c. j. licet videatur cõtradicere. j. de feu. fe. ca. j. itẽ hoc ſic intelligatur. ſ. ſi non felonia prędeceſſor feudũ amiſerit. nã tunc proximior expellit̃, & vlterior admittitur, niſi dominus gratificatus ,pximiori fuerit, & ei feudum cõceſſerit: vt. j. quẽad. ad filiam feu. perti. c. ſi quis ſine filio maſculo. &. j. ſi vaſal. feu. pri. cui deferať. c. vaſalli feu. quod vero dixi fœminã nõ poſſe ſuccedere, ſic verũ eſt, niſi feudũ à dño redemerit: vel niſi dominus propter ſeruitiũ patris id ei dederit. tunc enim ab aliquo ex parentibus ſuis nõ eſt inquietãda: vt. j. quemad. feu. ad filiam perti. c. ſi quis ſine filio maſculo.

k Cũ vero. hic inueni. c. in qbuſdã libris, ſed male: tu tñ habeas. §. inſuper inueni gl. talem vacat hoc. c. ,ppter iſerius ca. ſi duo. ſ. j. de feu. mar. du. & comi.

l Producere dignaretur. ſubaudi quod dignatuseſt facere: ,pmulgauit em legẽ, in qua hęc continenť, quæ hic dicũtur: & quędã alia. c. vt i Lõbarda de bñ. & terris tribu. l. fi.

m Frater. ſic ergo frater fri ſuccedit in feudo pr̃no. ſ. cũ ſine legitimo deceſsit hr̃de. Sed pone fratrẽ deceſsiſſe, qui extraneũ hr̃dẽ iſtituit: nũqd ob hoc priuabiť frater illius, cũ ille hęres inſtitutus poĩa legitimus repiatur? ar. ff. de ver. ſi. l. lege. Rñ. nequaq̃[h] priuabiť: q̃m iſtud eſt intelligẽdũ de eo legitimo hęrede, cui ſ. deferabať ab inteſtato hr̃ditas: & nõ ſic de illegitio. i. de eo, q de iure inſtitui nõ valet ſed ideo cõtingit hoc, quia potius pr̃cipali ,pudẽtia, quã eius iudicio hoc feudũ ad fratrẽ peruenireť: & ideo i extraneũ transferre non valet. arg. ff. de adop. l. ſi arrogator §. j. nam & à maioribus potius hoc intelligiť habere, quã à fratre. vnde intelligo fratrem fratri debere ſuccedere, ex quacunq; cauſa feudũ amittat: dũ tñ cui pari nõ poſsit is, q ſuccedere intendit. ar. ff. de inter. & re. l. iij. ita tamẽ ſuccedit, ſi dñm in aliquo offendit, ei ſatisfaciat: alioqui tali bñficio indignus videť, vt ex cõſtitutiõe Imperatoris Corradi manifeſte colligitur: quæ eſt in Lombar. in ti. de be. & ter. tri. l. vlti. Sic ergo legitimus velut proximior fratrẽ excludit hoc autẽ ita intelligitur, ſi fuerit maſculus fœmina enim non ſuccedit in feu. niſi ex pacto, vt. j. de ſucceſ. feu. §. filia vero. & j. e. §. hoc autẽ notandũ. niſi ſecundũ quoſdã, ſi fuerit feudum maternũ: vt. j. de'na. ſuc. feu. c. j. licet videatur cõtradicere. j. de feu. fe. ca. j. itẽ hoc ſic intelligatur. ſ. ſi non felonia prędeceſſor feudũ amiſerit. nã tunc proximior expellit̃, & vlterior admittitur, niſi dominus gratificatus ,pximiori fuerit, & ei feudum cõceſſerit: vt. j. quẽad. ad filiam feu. perti. c. ſi quis ſine filio maſculo. &. j. ſi vaſal. feu. pri. cui deferať. c. vaſalli feu. quod vero dixi fœminã nõ poſſe ſuccedere, ſic verũ eſt, niſi feudũ à dño redemerit: vel niſi dominus propter ſeruitiũ patris id ei dederit. tunc enim ab aliquo ex parentibus ſuis nõ eſt inquietãda: vt. j. quemad. feu. ad filiam perti. c. ſi quis ſine filio maſculo.

n Nominatim. ſic ergo expreſsim per * pactũ licet, quod alias non liceret: vt & ad alias eſt arg. C. de pig. l. iŋ. & ar. ff. de contrahẽ. emp. l. Labeo ſecũdum quod de hac materia, & pro

g Per conſuetudinẽ, vt etiam in talibus feudis habeat locũ ſucceſsio & non extinguatur cum vita vaſalli: vt ca. j. ſi fi. de ali. feu. ſecundũ. Bal. & Albe.

† Facit hic Bal. ſuperverbo, equaliter in. ij. col. ſed qro de vno. vbi late tractat hanc materiam.

h Idem tenet hic Bald. i. iiij. col. ver. q̃rit gl. pone quod frater & Abb. Frater fratri filijs nõ extãtibus ſuccedit in feudo.

* Quod in cõtractu feudali accidentale eſt habet enim contra ctus feudalis vt alij & naturalia, quæ ſunt ad naturam & ſtatũ recti feudi ptinentia: vt q̃ ſeruitium in ſit vaſallo, in maſculis ſucceſsio: & ſubſtantialẽ: vt q̃ dominium directu dominus feudi retineat. vt hic poſt Claud. de Siſſell. tradit Zaſius. & fidelitas pſtatur. ac deniq; accidẽtalia q̃ ſunt pacta cõtractui feudorum extrinſecus appoſita: vt hic videsglo.

ctum ſit,ſcilicet,vt vno defuncto ſine legitimo hærede, alter ſuccedat:hærede verò relicto,alter frater remouebitur.

Hoc autem notandum eſt, quod licet filiæ,vt maſculi patribus ſuccedant:legibus[a] tamen à ſucceſsione[b] feudi remouentur,ſimiliter & earũ filij:niſi ſpecialiter dictum fuerit,vt ad eas pertineat. Hoc quoq; ſciẽdũ eſt,quòd beneficium hoc ad venientes ex latere vltra fratres patrueles[c] non progreditur ſucceſsione ſecundũ vſum ab antiquis ſapientibus cõſtitutũ:licet moderno tẽpore vſq; ad ſeptimũ gradũ[d] ſit vſurpatum: quod in maſculis deſcẽdentibus hodie nouo iure vſq; in infinitum[e] extenditur.

*Feudũ quod datur à capitaneis uel regis ualuaſoribus:propriam habet naturam. quod uerò à minoribus datur,propriam naturam non habet:duobus caſibus exceptis,qui in litera cõtinentur.*Bal.

Notandũ eſt aũt,qđ illud beneficiũ,qđ à regis capitaneis,atq; regis vel regni valuaſoribus † alijs impenditur, propriè iuri feudi cenſetur. Illud verò, quod à minoribus in alios transfertur, non iure feudi iudicatur, licet aliter in curia Mediolanenſi obſeruetur[f]:ſed quando voluerint,rectè auferre† queunt, niſi Romam cum illis in exercitu perrexerint, quo caſu iure feudi tranſit,& adiudicatur:vel niſi aliquid propter feudum acceperint. Tunc enim niſi reſtituto pretio auferre nõ poſſunt.

TITVLVS II.

DE FEVDO GVARDIAE ET CASTALDIAE.

*Feudum guardiæ & caſtaldiæ, & illud qđ pro mercede alicuius rei datur,elapſo anno reuocari poteſt:niſi ad certum tempus detur. ſed ſi caſtaldi nomine proprij feudi dicant ſe poſsidere,non defendunt ſibi poſſeßionem,niſi de ſuo iure probent.*Bal.

Item illud[g], quod dat̃ nomine caſtaldię vel guardiæ, & pro mercede alicuius rei tranſacto anno poteſt iure auferri etiam pretio pro eo dato non reſtituto: niſi ad certum tempus datum fuerit. Si verò caſtaldi[h] aliquid nomine proprij feudi poſſederint:nõ valebunt pro

& cõtra ſatis potes colligere ĩ libello diſputationũ dñi Py.ij. charta,ti.licitum eſt tacite &c.cũ duobus ſequentibus titulis. Iſtud autem quod dicitur hic,ſic eſt intelligẽdũ,niſi emptum fuerit de cõibus bonis,cũ inſimul ſtarẽt,& dño ſciente[a],vt.j. de bene,fra.& qualiter fra.ſuc.in feu.ca.ſi quis acquiſierit bene.nec ob. qđ legit̃ in illo ti. de duobus fr̃ibus de nouo bene.inue.c.ſi duo fratres ĩ cõmuni cã. qa ibi loquit̃,qñ domino feudi ignorante de cõi pecunia emebat:& hoc eſt qđ dicitur ibi,ne forte inuitus dñs &c.ſic ergo cuius fuerit pecunia de qua feudũ emit̃,multũ intereſt. ar.tamen cõtra eſt alias:qa non intereſt, de cuius pecũia emitur,ſed cuius noĩe emit̃:niſi caſualia non tent̃:vt.C.de rei vẽ. l.ſi ea ex pecunia.& C.cõia vtriuſq; iud. l.ſi patruus.&.C.de prob.l.ad probationem. Caſualia autẽ his tribus carminibus cõprehendunt̃: Fit res dotalis nummis dotalibus empta: Fit que pupillaris[b] nũmis res empta pupilli.Et ne cõuertas,idẽ de milite credas:vt.ff.de iur.do. l.cũ vir.§.vlt.al's eſt ibi.l.res q̃.&.ff.ſol. ma.l. ſi cũ dotẽ.ĩ fi. &.C.de rei ven.l.ſi vt proponis.ſed qđ in ver.primo continet̃, falſum puto[c]: vt.C.de iu.l.ex pecunia.

a Legibus. quod verũ eſt:ſed alio modo ſuccedũt iure Romano:alio modo iure Lõbar.iure enim Romano ſuccedũt tã maſculi quã fœminæ,& ꝑ ſe & cũ maſculis æqualiter:quoniã ſublata eſt differẽtia ſexus:vt.C.de ſuis & leg.hæ.auth.in ſucceſsione. Nec em̃ debẽt ꝓpter hoc ſolũ puniri,quod fœminę natæ ſunt:vt.C.de leg.hære.l.pe.quid em̃ peccauit natura,ꝙ maſculos nõ procreauerit.C.de li.præ.vel exhæ.l.vl.extantibus ergo filiabus legitimis tanq; legitimis ſucceſſoribus,naturales filij omnino excludunt̃:vt.C.de na.lib.quaſi per totũ.et in auth.ibi ſignata.pręterea ſi pater donauerit filiã,nihilominus veniet ad ſucceſsionẽ p̃ris,etiã ſi pacta fuerit cũ p̃re ſe nullũ regreſſum habiturã ab bona paterna:vt.C.de col.l.pactũ. &.C.de pact.l.pactũ.filij em̃ meritis paternis magi: ſũt ad obſequia paterna prouocãdi,quã pactiõibus adſtringẽdi:vt.C. de inoff.teſt.l.ſiquãdo.§.j.Iure autẽ Lombardo nõ ſuccedũt ita fœminæ ſicut maſculi:quãuis enim iure Lõbardo filia legitima,ſi ſola remaneat,totã patris hęreditatẽ habere debeat:vt in Lõbar.de ſuc.ſi quis Lõbardus.& de ho.lib.l.ſi quis.Lombardus,tamẽ ſi remãſerit vna cũ filio legitimo maſculo, ipſa habebit tm̃ tertiam partẽ hæreditatis,& maſculus duas:vt in Lõbar.de ſucc.l.ij.&.l.vj.præterea iure Lõbar.legitima filia nõ excludit naturales; imo habet tm̃ tertiã & naturalis vnus vel plures aliã tertiã:& curia regia,vel alij parẽtes aliã tertiã: vt in Lõbar.de ſuc.ſi qs dereliq̃rit filiã.legitimus vero filius haberet duas partes,& naturalis tertiã:vt in prædi.titu.l.ij.Itẽ ſi pater dotauerit filiã,nõ veniet amplius filia ad eius ſucceſſionẽ:vt in Lõbar.præ.ti.ſi pater filiam ſuam,aut frater.Item iure Lõbar.filius legitimus natus poſt donationẽ:quã p̃r fecit omniũ bonorũ ſuorũ,reuocat eã totã poſt mortem patris: filia vero tantũ tertiã partẽ:vt in Lõbar.prędi.tit.ſi quis ſe deſperauerit.& pręterea filia iure Lõbar.non recipit cõpoſitionẽ patris occiſi,ſed maſculus tantũ,vel alij parentes:ideo quia faidam leuare non poteſt:vt in Lombar.de li.ho.ſi quis longo.dicit̃ aũt faida.i.inimicitia:vt in Lombar.de pla.lib.ho.l. in omnibus.& ti.de ſuc.ſi fuerĩt filij. A.

b A ſucceſsione. feudi hic ergo aliud ſtatuit quam in legibus obſeruat̃:nimirũ legũ Romanorũ non vilis eſt autoritas:nõ tamen vſque adeo vim ſuã extendunt,vt conſuetudinem vincãt,aut mores,vt.j.de cog.feu. c.j.in iſto. §.notare licet deteriores eſſe cõditiões mulierum quã virorũ: & hoc eſt qđ dicit̃.ff.de ſta. ho.l.in multis viris. ſed quare hoc cõtingat q̃ro?Rñ.[d] qa dominũ iuuare nõ poſſunt,nec pugnã facere:qbus inſto: qa filij earũ poſſunt:tñ remouẽtur ſecundũ qđ hic dicit̃: eſt ergo ꝓ rõne volũtas.

c Patrueles. patrueles fratres dicuntur,q ex duobus fratribus nati ſunt: nã qui ex ſororibus naſcuntur:ipſi conſobrini proprie appellãtur quaſi cõſororini ſint:licet vulgus omnes conſobrinos appellet:vt inſti.de gra.co.§. quarto.& ff.de gra.l.j.§.quarto gradu.

d Gradum. alias gradũ.alias geniculum.gradũ plus eſt aſſuetũ,quã geniculũ.ſed ſunt ęqpollẽtia in ſignificato.& quidã nõ habẽt verba ſequẽtia vſq; ĩ infinitũ.ꝙ aũt dicit gradũ,ſic intellige:vt ſi cõtẽtio ĩter eos collaterales & curiã regiã fuerit de feudo, debẽt iurare cũ legitimis ſacramentalibus ſuis.xij.& feudum paternũ eſſe:& ſe illlis qui acquiſierunt,propinquiores eſſe.& in ſeptimo geniculo eis pertinere:vt in Lombar.de ſuc.l.j.

e Vſque in infinitũ.hic ergo colligit̃,ꝙ infinitas rei licitũ vel illicitũ,nec iuuat nec excludit.ar.ff.de le.præ.cõtra tabu. l.j.licet cõtra alias dicat̃.ſ.ꝙ infinitas eſt vitanda:vt.ff.de dã. infe.l.qui bona.§.vl.& de teſti.l.j.& no.de hac materia plene in libello diſpu.Py.iiij.char.ti.quod illicitum eſt &c.

f Obſeruetur.qa oĩm ęqualis eſt cõditio.Sed qñ hoc refert̃ ad ver.illud,nõ ad ver.aliter in curia.recte hoc ĩtelligo ſcđm ſua tpa.olim enim licebat minoribus valuaſoribus deueſtire vaſallos ſuos qñcũq; volebãt:& prĩcipi,vel maioribus valuaſoribus nõ erat ꝑmiſſum:& ſic cõcedebat̃ minori:quod maioribus denegabatur.ar.ad hoc.ff.de ri.nup.l.obſeruandũ.arg. ff.de offi.præ.l.Barbarius.hoc tñ hodie mutatur quia idẽ eſt in minori qđ in maiore dicebat̃:vt.j.de nat.feu.in fin.&.j.de feu.datis minimis val.c.ſi minores.ſed nouiſsimo iure feu.ſine certa & cõuicta culpa amitti nõ debet:vt in Lõbar.de bñ. & terris trib.l.vl.&.j.de feudo ſine culp.non amitten.ca.j.& ti.quo temp.miles inueſti.pe.debeat.c.iij.

DE FEVDO GVARDIAE &c.

g Item illud. Alias itẽ illud.al's itẽ aliud.al's illud aũt.alias.c.& alias.§.ſed.c.debet eſſe,nõ.§.qa habet titulũ.vl̃ habere debet:vt hic,quo vtimur ĩ nr̃o apparatu.

h Si vero caſtaldi.dr̃ caſtaldus,ſiue actor,cui res dñi cõmittuntur

Iſtud dictum gloſ.approbant Bal.& Alber.

b Idem dicĩ filio ꝓdigo per.l.ij.in gl. C. de cura. fu.& in eccleſia per glo.in l.ſi proponis. hic allegatã. & in.l.vxor marito.ff. de donat. inter virũ & vxo. Bal.& Albe.

c Tu dic qđ imo res efficiatur dotalis ĩ ſubſidium. l. Proculus. ff. de iure dot. Bal.& Albe.

† Hic ſecundum Al.ſunt duces,comites vel marchiones.

Leges Romanorum cõſuetudinem non vincunt.

† Facit ad hoc gl.penu. circa prin. in c.q̃ in eccleſiarũ.extra de conſtitu.

d Sequitur eã Bal.& Al.

runt[a] gubernandę: vt.C.de ſa.ſan.ec.l.iubemus.circa prin.& in Lõbar.de acqſi.ac.re.l.j.vt alʒ dicit œconomus,cui gubernãda res eccleſię mandatur: vt.C.de ſa.ſan.ec.l.iubemus.circa prin.villicus autem dicitur,qui ad fructus percipiendos præponitur: vt.ff.de inſti.act.l.ſi cum villico.

a Sibi defendere.ignorãter accipiẽdo,qd erat propriũ feu.ſimplex pro caſtaldia.alioqui pĩudiciũ fieret ſibi.C. de acti.empt.& vendi.l.ſi ſeruos.

b Teſtatum. hæc tamẽ adiectio pleriſque non placet.

QVI SVC.&c.

c SI vero. alias.c.et alias.ʃ.ſi ue titu.q hic eſt vel debet eſſe ſecũdũ quoſdã quo hic in apparatu nr̃o vtimur. alias habeť hic gloſ.talis: vacat hoc ca.propter inferius ſi qs inueſtitus. & hic poteſt eſſe tit. qui ſuc.teſt.

d Archiepiſcopus. poſſunt ergo hmõi clerici feudũ cõſtituere: ſed hoc ẽ intelligendũ,vt no. in ſumma,cõſtituebat olim &c. ſed licet feudũ dare poſſint,non tamen cognatis dabunt.C.de ſa.ſã.ec.l.iubemus. & in aut.ibi poſita, quibuſcũq; modis. Et eſt notandũ,q; ſi perſona eccleſiaſtica facit inueſtiturã de feudo,quod ab alio detineť, antequã ſibi aperiať, q; non tenetur ſucceſſor eius & ſi pure aliquẽ iueſtierit q; exinanitur feudũ. q; ſi ſub cõditiõe fecit, inducit in ueſtiturã: & ecõuerſo pręcedente vaſallo inueſtiturã recuſare nõ valet: ſecus au tẽ eſt in perſona priuati: quia tũc vtriuſque ſucceſſor obligať. et hic põt eſſe ti. qui ſuc.feu.c.ſi quis inueſtitus fuerit.&.j.ſi de feu.cõtr.fue.c.moribus. Et eſt quoque no.q; in clericorũ inueſtitura pariter admittunť teſtes pares & extranei; vt.j.ſi de inue.inter do.& vaſ.lis oriať.c.j.ʃ. ſi aũt ſe venturum.& hoc cum de rebus eccleſiæ faciunt inueſtiturã: quia ſecus eſt cũ de ſuis proprijs: vt.j.qui teſt,ſunt neceſ. ad nouam inueſti,proban.c.j.circa prin.Accur.

e Pares.eius curię,vt breue teſtatum: aut alijs euidẽtiſſimis probationibus.Accur.

f Ratam habere.hic põt no.q; ratione adiuncti præſumiť quid adẽptũ,niſi probetur conceſſum: vt arg.ff.de poſtu.l.j. ʃ.itẽ ſenatus.&.ff.de infa.l.furti.&.C.de infa.l.decreto.ar.ff. cõtra.ff.de do.iter vi.& vx.l,ſi ſpõſus,ʃ.ij.& de ma.te.l.ſi qs liber.ſcd'm etiã qd' de hoc no.p & cõtra in libello Py.char. ij.ti.licitũ eſt quid ratione adiũcti.& ti.cõtra ſeq.Sed huic.ʃ. eſt cõtra.j.ſi de inueſt.inter do.& va.lis ori.ʃ,ſi aũt aliqs.Sed illud intelligo,qñ in poſſeſsione fuit caſtaldus.hic igitur non præſumiť fuiſſe datũ,niſi ꝓbetur cõtra: ſicut & peculiũ illius, qui manumittiť in teſtamento,vel in vltima volũtate: vt.C. de pec.eius qui libertatem meruit.l.vnica.Accur.

g Compelluntur. Et eſt ratio: quia ſucceſſor prædictorum nihil habet à prædeceſſore[b]. vnde eius factũ nõ tenetur habere ratum: ſed in hęreditaria ſucceſſio in eccleſia locum nõ habet: vt.c.j.de ꝓben.ca.apoſtolica.viij.q.j.c.ex tranſmiſſa.de fi.ꝓſbite. Alber.

b Nã hæreditaria ſucceſſio in eccleſia locum nõ habet: vt.c.j.de ꝓben.ca.apoſtolica.viij.q.j.c.ex tranſmiſſa.de fi.ꝓſbite. Alber.

c Sequũtur hanc gl. Bal. & Alber.

rum,ſi rationibus claruerint, omnimodo eam adimplere compelluntur[g].

TITVLVS IIII.

SI DE INVESTITVRA FEVDI CONtrouerſia fuerit.

Si inueſtitura ſit facta coram paribus: uel per breue teſtatũ, dominus tenetur inueſtitũ mittere in poſſeſsionẽ: ſi uerò in poſſeſsione fuerit fuerit,& ꝓs ei moueatur à domino: ſibi datur defenſio per iuramentum, niſi in caſu: ut quando uaſallus eſt de alio feudo infeudatus: quia tunc domino remittitur ſacramentum. Iac.de bel.

SI autem[h] controuerſia inter dominum & fidelẽ de feudi inueſtitura fuerit, quid iuris ſit, videamus. Et ſi inueſtitura facta fuerit coram paribus[i] curiæ, aut in breui teſtato[k]: rectè eum, qui inueſtitus eſt cogitur dominus mittere in feudi poſſeſsionem[l]. Si verò fuerit in poſſeſsione[m], & mota fuerit ei controuerſia à domino: ei defenſio detur propter poſſeſsionem. Si autem non fuerit in poſſeſsione[n], nec ſupradictis modis poterit probare: tũc illius erit defenſio, qui inueſtituram dicitur feciſſe. Si verò feudum aliquis habuerit, de quo nulla controuerſia eſt, & dixerit ſe inueſtituram alterius feudi accepiſſe ab eodẽ domino, nec in poſſeſsione fuerit, nec prædictis rationibus probare poterit: licet domini eſſet deterea poſſeſsionem ſibi defendere[a]: niſi per pares curiæ vel breue teſtatũ[b] potuerint probare ſe antequam caſtaldi eſſent, vel poſtquam deſierũt eſſe, inueſtituram accepiſſe.

TITVLVS III.

QVI SVCCESSORES FEVDVM DAre teneantur.

Succeſſor prælati non cogitur inueſtituram à prædeceſſore factam,& non expletam de feudo, quod alius tenet, ratam habere: niſi eo conſentiente, qui feudum tenet, ſit alius inueſtitus. inueſtiens autem cogitur eam adimplere feudo ſibi aperto: ſed laici ſucceſſor cogitur indiſtinctè adimplere inueſtituram à prædeceſſore factam. Bal.

SI verò[c] archiepiſcopus[d], epiſcopus, vel abbas, vel abbatiſſa inueſtiturã eius feudi, quod alius detinebat, eo tenore alicui dederit, vt poſt deceſſum eius, qui poſsidet, habeat: & añ deceſſerit archiepiſcopus, quàm ille, qui feudum poſſidebat: ſucceſſores eorum non cogũtur eã inueſtiturã facere vel cõfirmare, etiam ſi pares[e] eius curię adſint teſtes vel breue teſtatũ † inde ſit, niſi ille, q; inueſtiturã accepit noĩe eius feudi in poſſeſsionẽ miſſus ſit eo cõſentiẽte, q; detinet. Sed ſi ille, qui feudũ poſsidet, prius deceſſerit, quàm ille, qui inueſtituram fecit: iure cogitur eã ratã habere[f]. Laici verò ijſdem modis omnibus, quibus ſuprà diximus, ſi aliꝭ inueſtituram dederint, hæredes eorum, ſi rationibus claruerint, omnimodo eam adimplere compelluntur[g].

TITVLVS IIII.

SI DE INVESTITVRA FEVDI CONtrouerſia fuerit.

Si inueſtitura ſit facta coram paribus: uel per breue teſtatũ, dominus tenetur inueſtitũ mittere in poſſeſsionẽ: ſi uerò in poſſeſsione fuerit fuerit,& ꝓs ei moueatur à domino: ſibi datur defenſio per iuramentum, niſi in caſu: ut quando uaſallus eſt de alio feudo infeudatus: quia tunc domino remittitur ſacramentum. Iac.de bel.

SI autem[h] controuerſia inter dominum & fidelẽ de feudi inueſtitura fuerit, quid iuris ſit, videamus. Et ſi inueſtitura facta fuerit coram paribus[i] curiæ, aut in breui teſtato[k]: rectè eum, qui inueſtitus eſt cogitur dominus mittere in feudi poſſeſsionem[l]. Si verò fuerit in poſſeſsione[m], & mota fuerit ei controuerſia à domino: ei defenſio detur propter poſſeſsionem. Si autem non fuerit in poſſeſsione[n], nec ſupradictis modis poterit probare: tũc illius erit defenſio, qui inueſtituram dicitur feciſſe. Si verò feudum aliquis habuerit, de quo nulla controuerſia eſt, & dixerit ſe inueſtituram alterius feudi accepiſſe ab eodẽ domino, nec in poſſeſsione fuerit, nec prædictis rationibus probare poterit: licet domini eſſet de-

h Iautẽ. Quidam habẽt hic talem ti. ſi cõtrouerſia fuerit de inueſtitura feudi quo nõ vtimur in noſtro apparatu: & q- dam habent gloſſatũ. vacat hoc ca.propter ſ.rius ca.de cõtrouerſia feudi apd' pares curiæ terminanda.c.ſi iter.dũm.A.

i Corã paribus. ſ.quia debẽt eſſe nouæ inueſtituræ. ſi tñ pares habet dñs: ſi aũt nõ habet, tũc ſufficient[d] extranei.j.q teſtes ſunt ne.ad ꝓban.nouam inueſtituram.c.j.Ac.

d Idem Bal. & Alber.

k Breui teſtato. & à pibus cõfirmato. ſaltẽ duobus[e] vel tribus: vt.j.qd ſit inueſt.ʃ.ſi eiñ ſecundũ Mediolañ.aliud obſeruatur: vt.j.q teſt. ſunt ne ad proban. nouam inueſti.c.j.

e Approbatur per. Bald. & Alber.

l Poſſeſsionem. ſcilicet vacuã. quod ſi differat omnẽ vtilitatẽ ei præſtabit[f]: vt de no.for.fid. ca. inueſtiturã. nec liberabit dñs ſoluendo intereſſe, ſi eum pœniteat inueſtituram feciſſe, vt.j.ſi de feu. contro.fue.c.ſi facta inueſtitu.

f Iſtam glo. appro. Bald. Alber. & præpo.

m In poſſeſsiõe. in qua ſtetit ad mínus per annũ & domino ſciẽte & nõ cõtradicẽte: ne alias iuſta ignorãtia vel parui tẽporis negligentia cum iniquę poſſeſsionis periurio, quãdoq; domino poſſet dãnum afferre: vt.j.ſi de feu.defun.conten.ſit inter do.& agna.vaſ.ʃ.ſi facta de feudo.

n In poſſeſsione. hic dať defenſio poſſeſſori propter poſſeſsionẽ. Eſt enim magnum cõmodum poſsidere: vt.ff.de rei vẽ. l.is qui deſtinauit.qd' puto intelligẽdũ de iuſta poſſeſsione[g]: quoniã ſi dolo quis poſſeſſor inuentus fuerit, non debet talis poſſeſsio ſibi patrocinari: vt.C de li.cau.l.eã. nec enim dolus proprius aliquẽ releuare debet: vt.ff.pro ſocio.l.verũ.ʃ. tempus. Quid ergo erit ſi neuter poſsideat? Rñ. ei, qui conuenitur dabiť defenſio: quia fauorabiliores ſunt rei, quã actores[h]: vt ff.de re.iu.l.fauorabiliores.& prõptiores ſumus ad abſoluendũ, quã ad condẽnãdum: vt.ff.de ac.& ob.l. Arrianus.& hoc vbi p omnia paris cõditionis ſunt actor & reus, alioqui honeſtiori deferẽdũ eſt ſacramẽtũ ſecũdũ qd' no.C.de iureiur.l.in

g Idem tenet hic Bal. í quantũ dicit hoc eſſe intelligendũ, niſi conſtaret de non inueſtitura. nam tunc talis abuſiua poſſeſsio nihil patrocinaretur. & vide iura per eum hic alle.

h Idem Alber hic.

bonæ fidei.&.j.de cõ.re.feu.c.ſacramẽtum non ſemper eſt dandum &c.vnde quę dicuntur hic de ſacramento dando poſsidẽti,& in ſe.c.& in omnibus,in quibus hoc dicitur,debent intelligi cum determinatione predicti.c.ſacramentum.

a Eſſet defenſio.hoc ſic intelligo.ſ.vt habeaꝫ ratio perſonæ & feudi quod petiꝫ: vtrumhoneſta ſit:an eſt ꝑſona,quæ facile iuret:et an ſit magnũ an paruum feudum, qđ à vaſallo expoſcitur : & an diu dñs ſine aliqua cõtrouerſia ſciẽte vaſallo poſſederit,hęc oĩa curię cum alterius iudicis arbitrio relinquũtur examinanda.

b Remittitur . id eſt,aufertur.

c Partis . hic diciꝫ, qđ obtinere debeat vaſallus,ſi de aliqua parte poſſeſſor inueniaꝫ:qđ puto intelligendũ ſecundũ ſuperius dicta : vt.ſ.proxi. poſtea detur ſibi defenſio.

d Proprietatis.ſed vtrum eadẽ ſit diſtinctio hic,quẽadmodũ ſ.e.ſ.proxi.ſ.vtrum fuerit ei datũ cãbiũ corã paribus, vel in breui teſtato,vel alꝫ: Rñd.vtiq;. & intelligo ꝙ alleg.vaſ.ſe habere pure noĩe,ꝓprietatis ,ꝓ ꝑte illius feudi,qđ feudũ,ꝓ parte petit.ſ.,ꝓ illa ꝑte pro qua dicit ſe nõ habere cãbiũ : nã alioqui ſi haberet cambiũ totius feudi noĩe proprietatis , fruſtra experiretur pro feudo.

e Iuſtis rõnibus. hoc eſt ꝙ inueſtitura fuerit facta corã paribus curiæ : vel ꝙ habuit breue teſtatum. Aliꝫ enim etſi idonei ſunt nõ admittũtur: vt.j.de con.inter do. & vaſ.de inueſt.feu. c.ſi fuerit contentio.

f Probare.ſed & ſi nõ ,ꝓbauerit,etiã electio iuriſiurãdi ei datur.ſi vero ,ꝓbare nõ potuerit ꝑdicto mõ, dabiꝫ ei defenſio cũ xiꝫ.ſacꝛalibus , etiã ſi nõ poſsideat totum feudum, vel partem vel pro eo aliqd.A.

g Iure.adeo vt eum ſolũ iurare ſufficiat ſine teſtibus,qñ poſſidet:vt.j.ſi de inue. in.do.& va.lis ori.ſ. ſi qs ſe,vel parẽ.et.ſ. ſi autẽ.nec eſt contra prædictũ ca. ſi fuerit cõtro.in.do.& vaſ.c. ſi tñ cõtentio.qa illa determinatur per iſtam vt diſtinguatur,ſit dñs an fidelis.vel ibi cõſtat feudum:ſed dubitatur eſſe paternum,an collaterale:in.c. ſi fuerit.non conſtabat,quod vnquam fuerit feudum.

h Per pares curtis.in hoc & in ſe.ſ.ſic opponiꝫ:aut ĩficiaꝫ ſe habere noĩe guardię:aut nõ inficiaꝫ.ſi nõ inficiat,ad qd probat dñs:ltẽ ſi inficiatus fuerit:ad qd poſtea audiꝫ,cũ illi denegetur audientia,q propriã ſcripturã negauerit: vt.C.de non nu.pec. auth.cõtra q ꝓpriã: Itẽ qriꝫ in iſto.ſ. & ſe. ad qd deferaꝫ iuſiurandum vaſallo,ſi dñs in ꝓbatiõe deficiat , cũ actore nõ ,ꝓbante reus,& ſi nihil ꝑſtiterit , obtinebit: vt.C.de eden.l.q accuſare:Rñ.*ad cautelã hoc facit iudex, ſicut & in.C.de iur. l.ĩ bonę fidei.et.ff.de iureiu.l. admonẽdi. nõ eſt cõtra.ſ.de feu. guardiæ.vt ibi no.

* Hãc reſpõſionẽ hic refellit Iac. Beluſianus.

De mãſo.in iſto ſ.talis notatur diſtinctio:aut dñs aliqd ſibi reſeruauit,aut nõ. ſi non ſibi reſeruauit aliquid aut eſt vaſ.in poſ.aut nõ.In primo caſu tenetur probare vaſ.inueſtituram : & hoc facit retẽtio dñi. In ſecũdo vero qñ nihil ſibi reſeruauit, ſi nõ eſt in poſſeſsione, idẽ eſt.ſi vero poſsideat,nõ ,ꝓbabit inueſti.ſed ita eẽ iurabit.

k Reſeruauerit.ꝑ ſumiꝫ eĩ , ꝙ dñs incremẽtũ retinuit eo, ꝙ aliqd ſibi ĩ curiare ſeruauit.vñ vaſallus obtinere debet:et de ĩcremẽto ſpãꝫ inue. factã eſſe probare habet neceſſe. Vl dicas referre,vtrũ ſit diſcretũ vel latẽs incremẽtũ:vt ſi ſit diſcretũ,ſicut eſt ĩ ĩſula,ptineat ad dñm.ſi latẽs advaſallũ:vt.ff.de vſufr.l. itẽ ſi fundi.ſ.j.&.ĩ.

l Probare . qualiſqualis ergo retentio dño ,ꝓdeſt,vt hic & ĵ.tit.j.ſ.itẽ ſi qs feu.

m Pertinebit .in iſto.ſ.not.ꝙ reſoluto iure datoris,et ius acceptoris reſoluiꝫ,ſimile.ĵ.tit.j.ſ.rurſus. &.C.ſi pig.pig.dat. fu.l.j.Sed qro nũqd iſte qui ſecũdo loco poſsidet iure feudi,ſi velit priori dño ſeruire,an ſit expellẽdus: Rñ.nõ ſecundũ iura iſta:vt.j.qua oli po. feu.ali.c.j.verum hodie forte poterit.ſed vtrũ poterit vel non poterit.ĵ.plenius determinabitur.

fenſio[a],ex ordine tamen,quia aliunde vaſallus eſt,remittiꝫ[b] domino ex ęquitate defenſio.

Si uaſallus legitimè probauerit ſe fouere ius in parte feudi paterni per ipſum poſſeſſi: retinere debet etiam in alia parte:de qua uerſatur quæſtio inter ipſum & dominum.h.d. ſecundum.Alua.

Cùm autẽ quis dixerit feudũ ad ſe per ſucceſsionem pertinere,aſſerendo illud eſſe paternum : ſi fuerit in poſſeſsione medietatis,vel alicuius partis[c],vel cãbium proprietatis[d] nomine illius feudi habuerit, vel aliꝭ iuſtis rationibus[e] illud eſſe paternũ probare[f] potuerit:iure[g] obtinebit. Si verò probare non potuerit prędicto modo:dabitur ei defenſio cum duodecim ſacramentalibus.

Si uaſallus poßidet caſtrum nomine recti feudi,dominus autem dicat eum nomine guardiæ poßidere:domino incumbit probatio,& ſi probauerit,uaſallus condẽnabitur:niſi uaſallus probet ſe legitimè inueſtitum à domino , poſtquam in guardiam ab eo acceperit , domino uerò in probatione deficiente , uaſallo datur defenſio. Baldus.

Item ſi vaſallus poſſederit caſtrũ,quod dixerit ſe pro feudo tenere,& ecõtra dominus per guardiam dixerit ſe ei dediſſe:domini eſt probatio : & ſi poterit probare,tũc ille qui tenet,domino debet reſtituere,vel probare per pares[h] curtis,vel per breue teſtatũ poſtquã in guardiã ſuſcepiſſet ſe à domino ,ꝓ feudo inueſtiturã recepiſſe:dño verò in probatione deficiente , tunc illius erit defenſio,qui poſsidet.

Si creditor emit pignus,deſinit eſſe pignus,niſi eſſet emptio ſimulata,& de ſimulatione cõſtaret per certa indicia. Bart.

Similiter ſi aliquis poſſederit caſtrũ vel aliã rem , & dominus dixerit ſe pro pignore ei dediſſe:econtrario ille dixerit ſe accepiſſe pro feudo : ſi potuerit dominus probare , quod ei pro pignore dediſſet:tunc ille,qui tenet , domino reſtituet:vel probet ſupra dicto modo ſe poſtquam à domino pro pignore accepit , feudi nomine accepiſſe : & ſi dominus non poterit probare ſe nomine pignoris,qui poſſidet. Si quis de manſo[i] vno feudi nomine inueſtituram acceperit , & dixerit , quod omne incrementum pertineat ad eum per inueſtiturã , ſi dominus reſeruauerit[k] ſibi aliquid in ipſa curte:tunc oportebit fidelem incrementi inueſtituram per pares curtis , vel per breue teſtatũ probare[l]. Sed ſi dominus in ipſa curte nil ſibi retinuit : tũc omne incrementum iure feudi fidelis obtinebit. Si verò fidelis in poſſeſsione incrementi fuerit: non oportebit eum inueſtituram probare,ſed iurare.

Si ſecundus uaſallus accipiat inueſtituram de feudo à primo uaſallo,cum eius incremento , & aliquid accedat huic feudo uuente primo uaſallo:totũ incrementũ eſt ipſius uaſalli ſecundi . ſi uerò poſt mortem primi uaſalli decedentis ſine liberis,& ſic aperientis feudum domino,tunc totum incrementum ſpectat ad dominum. Bar.

Rurſus,ſi aliquis acceperit inueſtituram feudi cum omni incremento , quod ei obueniret , & aliquid accreuerit viuente eo , à quo acceperit : ipſius erit. & ſi ille , qui inueſtituram fecit,ſine hærede deceſſerit , & feudum reuerſum fuerit ad eum , à quo ipſe tenuerit , vel ad alium : quicquid poſt mortem eius , qui dedit,accreuerit : ad eum pertinebit[m] , ad quem regreſſum fuerit.

TITVLVS V.

QVIBVS MODIS FEVDVM AMITtatur.

Caſus primus feudi amittendi eſt:ſi dominus prælium cãpeſtre haduerit:& uaſallus eum morante in prælio dimiſerit nõ mortuũ,nec ad mortem uulneratum. Bal.

a Quia supra. Feudum amittere debet. Nunquid[a] est hoc intelligendum siue iuste siue iniuste dns præliet? Rn. hoc determinabitur. j. tit. j. hic finitur lex, deinde cosue. re. incipiunt. c. j. Sed quæro hic, si sciat dominum iniuste præliari, cum eum adiuuare non teneatur, si cum adiuuare incipiat, & eum postea, vt hic deserat: an feudo priuetur? Rn. hæc vberius. j. notabunt. arg. tamen est ad hoc quod non[b]: vt. C. de neg. gest. l. tutori. sufficit enim si tu vel in paucis &c. vt ibi dicitur. sed illud quod i hoc. c. dicit intelligo cu poterat dnm adiuuare & eu dimisit. Quid aut si brachijs abscisis aufugit, vt pote oino inutilis ad dni defensione? Rn. no priuabit feu. arg. j. de fu. sine cul. no a. §. ij. in fi. nihil em intererat dni vasallum ibi stetisse. ergo feu. no priuabit. cu perære que moriturus erat: vt ar. ff. de condi. ob cau. l. pecunia. §. vlti. & C. depo. l. si plures. Sed cosueuit qri qd auxiliu dno vasallus pstare teneat: nuqd salute suam debebit pponere saluti dni sui, an no? ar. est quod postponere debeat. ff. ad se. co. Syl. l. j. §. hic aute quæritur. ver. serui. Sed puto cotra[c] fore censendu, qa no tatu habet ius dns in vasallo, vt in seruo licet dicatur cotrariu. j. de ali. feu. pa. c. si a morte. s. quod debeat dnm a morte liberare si pot. Ac.

Quia supra dictu est, quibus modis feudum acquiritur, & retinetur: nunc videamus, qualiter amittatur. Si enim dominum prælium campestre habuerit, & vasallus eum morantem in ipso prælio dimiserit non mortuum, nec ad morte vulneratu: feudu amittere debet[a]. Item si fidelis cucurbitauerit[b] dominum id est cum vxore eius cocubuerit[c], vel concubere se exercuerit[d], aut cum ea turpiter luserit[e]; vel si cum filia, aut cum nepte ex filio, aut cu nupta filio, aut cum sorore domini concubuerit[f] (hæc ita obtinent, si in domo domini maneat) iure feudu amittere censetur[g]. Similiter si dominum assalierit, vel castru domini sciens[h] dominum, vel domina ibi esse[i]. Ite si fratre suu occiderit[k], vel nepotem. id est, filium fratris.

Aut si † libellario noie amplius medietate in feudu dederit: aut pro pignore plus medietate obligauerit ita vt trasactu permittat, vel dolo hoc egerit: amissione feudi multabitur[l]. His omnibus casibus feudum ad dnm reuertitur[m].

Rursus si fidelis minus medietate libellario noie feudu dederit, & sine hærede decesserit, & feudu ad dominu[n] redierit, vel postquam ad libellum[o] dederit, vel pignori obligauerit, & domino refutauerit: tunc ille, qui ab eo acceperit, nullo iure aduersus dominum se tueri poterit.

Qui consentit, iura sua perdit, & aliena fortificat. Bal.

Præterea † si ille, ad que feudu p successione iure obuenire debet, cosenserit eos iuestire, ad quos secudu rectu more non ptinet: nullo modo ad eu repetendu regressum[p] habet.

Ite si fuerint duo fratres, & vnus inuestitura feudi acceperit: si postea feudu cu fratre diuiserit, & ille, q feudi parte accepit, postea plus medietate vendiderit, & sine hærede le[gitimo decesserit] ...

b Cucurbitauerit[d]. quod dicit cucurbitauerit, verbu est. inde cucurbita nomen verbale. alias dicitur arga: vt in Lobar. de conuitijs. l. j. sed in hoc loco quida[e] habent glo. vacant iste causæ amittendi feu. propter inferiores. §. huius tit.

c Concubuerit. vel cu inimicis dni amicitias copulauerit, vel taliter cotra dnm se habuerit, vt magis præsumat inimicus, qua amicus: vt ar. C. de inof. test. l. liberi. & ff. de offi. præf. vrb. l. j. §. cu patronus. s. si dns no placitauerit vas. de culpis comisis in vita sua, nec hæres debet placitare: vt. C. de inof. test. l. omnimodo & C. de reuo. do. l. j. & ff. de proba. l. Proculus. Acc.

d Exercuerit. hoc ideo, quia in maleficijs potius volutas, qua effectus ispicitur: vt. ff. ad. l. Cor. de sic. l. diuus. & hoc intelligo nisi propter pœnitetia destiterit: vt. ff. ad. l. Cor. de fal. l. qui falsam. si vero ppter impossibilitate destitit. affectus est puniedus: vt no. in dist. Py. cum quis habet voluntatem delinquendi &c.

e Luserit. puta forte manus ad pectus eius ponedo, vel etia turpius aduersus dominu lusit: vt in Lobar. qua. quis se defen. de. l. si qs modo. ludus em siue lusus noxius in culpa est: vt. ff. ad l. Aquil. l. nam ludus. Quis enim eos ludos appellet, ex quibus crimina oriuntur: vt in costi. Fride. Impe. circa fi. costitutionis.

f Concubuerit. quidam habent hic in tex. post illa verba statim hæc alia. hæc ita obtinet, si in domo domini maneat. quida non habent: sed credimus illa esse superflua.

g Amittere censetur. sed nuqd hodie & illud est correctu, vt no possit auferri sine certa & couicta culpa? Rn. nequaqua, q em specialiter no remouet, quare stare prohibet: vt. C. de tes. l. sancimus: quicqd enim noua lege no inuenitur expressum, illud in costitutionibus veteru constat esse relictum: vt. C. de ap. l. præcipimus. in fi. l. satis tamen puto[g] posse dici contrarium: vt in Lombar. de bene. & ter. tri. l. vl. & j. de feudo sine culp. non amit. c. j. & ti. quo tem. mi. inuest. pe. de. c. iij.

h Sciens. ita tn, q crassa & supina ignoratia eu no excuset: vt ff. de cotrahe. emp. l. & fi. §. ignoratia. & de iu. & fa. ign. l. nec supina. imo, vt verius loquar[h], subaudiedu est maxime: qm sacra metum facit. Sed tu instabis, nuquid feudo priuat vas. quia sacramentum fidelitatis deserit? Rnd. nequaqua: vt. j. que fu. pri. cau. bn. a. §. illud em. Sed ibi loquit qn deserat se subtrahendo hic aute delinquedo. si ergo sciat vel ignoret dnm ibi esse, feudo priuat. Ite siue ibi fuerit, siue no fuerit: licet videat obuiare j. q fu. pri. ca bene. amit. §. porro. non ibi loquit de alieno loco qm sciens ibi dnm ee, feudo priuat, sic ergo rone loci licitu de prehedit: qd als non liceret: licet alibi sit contra: vt. C. de tep. in inte. resti. l. vlti. & hoc ita ta varie: qm maiore iniuria putauit legislator in eius domo fieri, quam alibi: vt. ff. ad. l. Iuli. de adul. l. quod ait.

i Ibi esse. alias intus, & als ibi. sed melior litera est intus.

k Fratrem suum occiderit. Hic qritur, cui deferat istud suu. nuquid ad dnm vel ad vasallu? Rnd. ad vtruq pot referri no tn indistincte. nimirum fratre dni sui vasallus occiderit no tn ideo feu. amittit. sed istud intelligo, nisi in tradedo. i. pdendo hoc fecerit. na extuc si extraneus esset priuaretur feudo: multo ergo fortius si domini fratre ita occiderit. & in hoc casu feu. ad dominum reuertitur, si vasallus supstius fratre interficiat ad hoc forte, vt tota hæreditatem habeat: vel simile feloniã fecit, puta hominem occidendo, vt amplius in curia stare non posit, feu. amittat. verum quia in dominum no deliquit, ad proximu agnatum pertinebit: vt. j. an ille qui interfecerit fratre domini sui, feu. amit. c. si quis interfecerit[i].

l Multabitur. nunquid toto priuabitur rone partis alienatæ? Rn. imo in quo deliquit: vt. j. de va. q cotra costi. Lotha. bn. ali. c. j. hodie no pot aliqua parte alienare sine dni volutate: vt. j. de prohi. feu. ali. per Fri. l. imperialem. quicquid hic dicatur.

m Reuertitur. post hoc verbum reuertitur, & ante. §. rursus. inueni glo. tale: derogat hoc nostro tepore i curia Mediolanesi.

n Ad dominum. hic notari possunt, quæ notauimus. s. tit. j. §. rursus. & j. ti. illo, qua olim po. feu. ali. circa princ. Sed quærit nunquid hic secudus vas. valeat cotra hærede ipsius experiri, cu decesserit sine hærede. s. in feu. sed cum hærede in alijs bonis? Rn. hæc quæstio potius facti est qua iuris: & pot determinari secudu quod legit. j. de inuesti. de re aliena. c. cu de re aliena. Sed nuqd eodem modo resoluitur ius acceptionis si culpa sua dominus. i. primus vasal. feu. amittit? Rn[k]. vtiq: nam si propter inimicitias id accidit siue alio modo propter culpam suam: ipse tenebitur: vt ar. ff. sol. ma. l. penul. in prin. & ff. loc. & coduc. l. si merces. §. conductor. & ar. C. de condi. ob cau. l. si militem.

o Ad libellum. alias ad libellum. alias ad libellarium. Acc.

p Regressum. Sed nunquid hoc intelliges quocunq modo consentias. i. siue tacite, siue expressim? Rnd. vtiq: vt arg. C. de remis. pig. l. ij. & l. si hypothecas. & ff. de re iu. l. credito. in fin. nisi dum tacite cosentit, intelligat ius suum vbiq durare: vt. ff. quib. mo. pig. vel hyp. sol. l. sicut. §. non videtur. Ite istud intel-ligo

AA iij

h Ide Bald. Albe. & ppo.

Locus illicitum facit licitum.

† Cocor. eu hoc. §. ea q dicuntur in. c. ij. cum gl. super verbo cofortem. extra de feu.

i Istam glo. in fi. sequuntur. Bald. & Albe.

k Approbatur per Bald. Albe. & ppo.

ligo, quãdo ex certa ſcientia cõſenſit[a]. nã alias potius intelli-
a Idem Bald. & Alber. tur errare quam iam cõſentire: vt. ff. de iud. l. ĩ. & de iuriſ. om. iu. l. ſi per errorem. & j. ſi de feu. contr. fue. ca. ſi vaſallus. Idem conſentire hic intelligitur, q̃ pr̃eſens eſt, nec contradicit: vt ar. ff. de decu. l. decuriones. ĩ. vl. & ff. ad mu. l. ĩ. & C. de filĩſſa. l. j. lib. x. in ſumma autem hic notandũ eſt q̃ qui alĩ conſentit ipſe ſua iura perdit: vt. C. de admi. tut. l. cum quidam. Ac.

a Reuertitur. hoc intelligo, quãdo cõ muniter feudũ acceperunt: & nominatim dictũ fuit, vt alter alteri ſuccederet. nam alioquin nullũ eſſet dubiũ: et nil operaretur talis ꝓhibitus cõtractus: q̃a alias frater fratri nõ ſuccederet in feudo vt. ſ. q̃ feud. da. poſ. ſ. ĩ. Sed tu inſtabis: quoniã ſi non delinquat vaſal. in dominum, ad ꝓximiorẽ agnatum, & non ad dñm feudũ reuertitur: vt. j. in qui. cau. feud. amit. ſ. vlt. ibi quoq; et in dominũ delinquere intelligitur: quoniã contẽnere videtur, vt ibidẽ oſtenditur. ſic ergo alterius delictũ ſiue factum alteri obeſſe videtur. ſed hoc plenius notabiť. j. quæ fuit prima cau. bene ſi. amit. ſ. vlti. & j. ſi vaſal. feu. pri. cui de-
ꝓ Exponit hic do. Alua. i. plebanus. & iterdũ præpoſitus nam vt dicit idem importat. & vide hic præfatum do. Alua. tractantẽ de ordinibus & dignitatibus eccleſiaſticis valde diffuſe in. iij. col. ante finẽ. verſi. quæro quoniã alibi. fe. ca. vaſalli. Ac.

b Curtem. ſcilicet qd̃ vulgo de cauena dicit. ſic ergo ſecundũ iura iſta alias habet vaſallus feudũ in curte dñi ſui, alias extra. & ſi extra: vel dñs habet diſtrictum, id eſt, iuriſdictionem: vel non. in primis duobus caſibus non poteſt aliquã partem ſine domini voluntate libellario nomine dare: ſed ĩ vltimo vſq; ad medietatem poteſt. vt. ſ. prope. &. j. in pluribus caſibus vel locis. veruntamẽ hodie in nullo iſtorũ caſuum poteſt vaſallus ſine domini volũtate, id alteri cõcedere: vt in conſti. Fride. imperialem decet ſolertiam &c. ſic itaq; qualiſqualis retẽtio domino prodeſt: vt hic, &. ſ. ti. j. ſ. ſi quis de manſo vno. Accur.

gitimo deceſſerit: feudum ad dominum reuertitur[a]. Item ſi quis feudũ habuerit in curte dñi ſui: non poterit ipſum feudum in aliqua parte libellario nomine alicui ſine conſenſu domini ſui dare, vel pignori obligare. Similiter ſi extra curtem[b] detinuerit, & dominus diſtrictũ habuerit, vel alium honorem: ſi alienauerit ſine domini voluntate, iure ad dominum reuertitur.

TITVLVS VI.

EPISCOPVM, VEL ABBATEM, VEL ABBATiſſam[c], vel dominum plebis feudum dare non poſſe.

Epiſcopus, abbas, uel abbatiſſa, uel dominus plebis non poſſunt decætero infeudare res eccleſiarum ſibi ſubiectarũ: quæ uocãtur tituli. Bal.

ITem ſi epiſcopus vl̃ abbas, vel abbatiſſa, vel dominus† plebis feudum dederit de rebus eccleſiarum, quæ eis ſubiectæ ſunt, & tituli vocantur: nullum habet vigorem[d], ſecundum hoc, quod cõſtitutum eſt à Papa Vrbano in ſancta ſynodo: hoc eſt illud, quod poſt eius decretum fuerit datum: quod autem antè datum fuerit, firmiter permanere debet. Idem iuris eſt, ſi ſit præpoſitus, vel abbatiſſa, vel alia eccleſiaſtica perſona, quæ antiquitus non ſit ſolita in feudum dare, ſcilicet, vt quod dederit, de iure non valeat.

Fœmina poſita in copula cum maſculo, non ſuccedit ſimul cũ eo: ſed ita demum ſi maſculus non eſt. Bald.

c EPISCOPVM VEL ABBATEM, &c. Alias non eſt hic ti. nec litera capitalis, ſed ſolus. ſ. & male.

d ITem ſi epiſcopus. Nullum habet vigorẽ. hoc qualiter ſic intelligendum, in ſumma expoſuimus. vnde iſtud notandum eſt: quia quod conſtituit Papa Vrbanus, in futurum duntaxat habet locum, & merito: quia nil peccauit antiquitas, cum huius decreti foret inſcia: vt. C. de teſtamen. l. iubemus. in fin. &. ff. de iure immu. l. j.

e Non admittuntur. Sed quid ſi maſculum relinquit et fœminã: nunquid & fœmina in feudo ſuccedit? Rñ. nõ: vt. j. ti. ĩ. ſ. ĩ. niſi forte maſculus ſubito poſt mortẽ patris mortuus ſit, quaſi nõ videatur extitiſſe, cum nõ perſeuerauerit: vt. ff. de in iu. ru. teſt. l. poſthumus. nec enim patet locus fœminę in feudi ſucceſsione, donec maſculus ſupeſt ex eo, q̃ primus de eo feudo fuerit inueſtitus. j. de eo, qui ſibi vel ſu. hære. maſcu. & fœmi. inue. ac. ca. qui ſibi.

Eſſe nõ videtur qd̃ parũ durat.

Quinetiam ſi quis eo tenore feudum acceperit, vt eius deſcendentes maſculi & fœminæ illud habere poſſint: relicto maſculo, vlterius fœminæ non admittuntur[e]. Mutus feudum retinere non poteſt[f], ſcilicet, qui nullo modo loquitur: ſed ſi feudum fuerit magnum, quo ei oblato, ſe exhibere non valeat: tantum ei relinqui debet, vnde ſe ſuſtinere poſſit. Et his omnibus caſibus feudum amittitur, & ad dominum reuertitur.

f Feudũ retinere non poteſt. quod hic dicitur, pleriſq; non placet: vt ĩ Lõbar. de bene. & ter. tri. ſi quis terrã. Sed de quo muto ſit ĩtelligendum. queſo mihi dicas. aut enim de muto à natura: aut de muto alias. ſ. ſupueniẽte caſu ſicut diſtinguiť. C. qui teſt. fa. poſ. l. diſcretis. de muto à natura non poteſt intelligi: quoniam ſi potuit acq̃rere, multo fortius debet retinere. ſi de alio intelligatur, ſic opponiť quilibet in vltimo articulo vitę mutus efficitur. Rñ. peritus, amice, ſummã ſubtilitatẽ ſecutus es: igiť loquela tua à iudicibus non eſt admittẽda: vt. ff. qui. mo. pi. vel hyp. ſol. l. ſicut. ſ. ſi debitori. imo potius eſt reſpuenda: vt. C. ad tre. l. pe. &. C. vt ac. ab hære. & cõtra hę re. inci. l. j. & hoc qd̃ alibi diciť, ſimplicitas ẽ amica legibus vt inſt. de fideic. hæ. ſ. ſed quia. et iſti. de leg. ag. ſuc. ſ. ſed ſimplicitatem. ſic ergo legitimũ factũ propter ſuperueniẽtiã turbať: vt. ff. vnde vi. l. vl. & in auth. de teſt. & ea quæ pa. ſ. fi. &. C. de ſec. nupt. l. j. vel intelligiť hic de feudo paterno: quod ſecundũ quoſdam mutus, ſurdus, cæcus, claudius, vel aliter ĩperfectus nõ retinebit: q̃a feudo ſeruire non valent: vt. j. tit. an mutus, vel aliter imperfec. feu. reti. c. mutus. Vel intelligas ſecũdũ quod de hac materia in ſumma no. in ti. quſb. mod. feu. amit. ſ. propter caſum. Accur.

Legitimũ factũ p ſuperuenientia turbatur.

TITVLVS VII.

DE NATVRA FEVDIS.

Non poteſt de comitatu, marchia, uel baronia inueſtitus per principem, de his pro libito deueſtiri: & quod de principe dicit, idẽ de maximis & maioribus ualuaſoribus. Bal.

NAtura feudi hæc eſt, vt ſi princeps inueſtierit capitaneos ſuos de aliquo feudo, non poteſt eos deueſtire ſine culpa[h], id eſt, marchiones & comites, & ipſos, qui propriè hodie appellantur capitanei. Idem eſt, ſi inueſtitura ſit facta à capitaneis & maioribus valuaſoribus, qui propriè hodie capitanei appellantur. Si verò facta fuerit à minoribus vel minimis valuaſoribus, aliud eſt. Tunc enim poſſunt deueſtiri non habita ratione culpæ, niſi fecerint hoſtem Romæ. Tunc enim idem eſt in militem

g DE NATVRA FEVDI. Alias hic inueni notabile in glo. vacat hoc ca. ꝓpter inferius c. mutus. ſed Iac. Gaufredi alias Columbi, hanc gl. nõ habet.

h NAtura. Sine culpa. ſimile. j. de feu. ſine cul. non a. c. j. & ti. quo tẽpo. mi. inue. pe. de. c. iŋ. & in Lombar. de bene. & ter. tri. l. vl. ex iſto loco colligiť ar. ſecũdũ veteres, q̃ ex perſonarũ qualitate & differentia licitũ deprehẽditur, qd̃ alias eſſet illicitũ. arg. ff. de proba. l. cũ de indebito. & inſt. ad. l. Aquil. ſ. ĥ. &. C. de procur. l.

militẽ.de hoc plenius inueniť in libello Py.char.ij.in ti.ex perſonarũ qualitate &c.ſcđm modernos vero iter maiores & minores nõ hr̃ diſcretio.Itẽ colligiť adhuc,ꝙ id qđ ab initio eſt volũtariũ,ex poſtfacto neceſſariũ efficiť:vt no.ff.de ac.et ob.l.ſicut.cũ ſuis cõcor.Itẽ colligiť ꝙ licitũ eſt añ,qđ poſtea nõ licebit:vt.ff.de off.p̃.l.ſenatuſcõ.&.ff.de ſer.l.j.&.ff.de ꝓc.l.ſed ẽt.& de iu.l.ſed & ſi.§.ij.et de infa.l.ſolet.et.l.ij.§.j.ff.de ri.nu.l.ſi qs offõ.ar.cõtra.ff.de iu.l.ij.§.pe.&.ff.de rit.nu.l.ſi quis tutor.§.quãuis.Accur.

Licet antea, quod poſtea non licet.

minimis,qđ ī maioribus valuaſoribus,vel niſi emerit feudũ.tũc em̃ pretiũ[a] reſtituẽdũ eſt ſecũdũ antiquũ & rõnabilẽ vſũ.Moderni aũt nõ ita ſubtiliter cernentes dicũt idẽ obſeruãdũ in minimis,qđ dictũ eſt ī maioribus valuaſoribus.

TITVLVS VIII.

DE SVCCESSIONE† FEVDI.

Si habens feudum decedat maſculis & filiabus relictis:ſoli maſculi ſuccedunt in feudum, non filiæ ſeu fœminæ.Bal.

SEquiť de ſucceſſione feudi videre.Si quis igiť deceſſerit filijs & filiabus ſupſtitibus:ſuccedũt tãtũ filij æqualiter[b], vel nepotes ex filio,loco ſui patris:nulla ordinatione defuncti in feudo manente,vel valente.

Feudo paterno alienato:uel de quo eſt filia inueſtita,ſuccedit maſculus ſuperſtes.Bal.

Hoc quoq;[c] obſeruať,vt ſi frater meus alienauerit partẽ ſuã[d] feudi,vel fecerit īueſtiri[e] filiã ſuã ſi moriať[f] ſine hęrede maſculo[g],nihilominus reuertiť ad me.& olim obſeruabať vſq; ad quartũ gradũ tãtũ ſecundũ quoſdã:hoc ideo,quia poſtea non vocatur feudũ paternum.Alij autẽ dicunt vſq; ad ſeptimum[h] gradum.

Filia non ſuccedit in feudo,licet uaſallus deceſſerit ſine hærede maſculo,niſi inueſtitura facta fuerit in patrem,ut filij & filiæ ſuccedant in feudum.Bald.

Filia verò nõ ſuccedit[i] ī feudo,niſi inueſtitura fuerit facta in patrẽ vt filij & filiæ ſuccedant[k] in feudũ(tũc em̃ ſucce-

a Pretiũ.hic colligiť,ꝙ non debet qs duplici dãno.affici.ſimile.ff.de cõdi.ob tur.cau.l.ſi pecuniã §.pe.&.ff.ad.l.rho.de ia.l.nauis.in fi.&.ff.de act.em.& vẽ.l.ex empto.§.vl.et.ff.de iur.do.l.iure ſuccurſũ.et.ff.de pœ.l.ſãctio.Sed cõtra.ff.de trãſac.l.q fidẽ.& C.de trãſa.l.cũ ꝓponas.et.l.ſi qs maior.&.C.de ſec.nup.l.j.Itẽ innuiť hic,ꝙ feudũ emi valeat:vt.j.de feu.da.minimis val.c.ſi minores.& de bene.fratris.c.j.&.j.quẽad.ad fi.feu.p ca.ſi qs ſine filio maſculo.Sed cõtra.j.de feu.da.in vicẽ le.con.c.j.ſed dño dãte ibi vberius exponetur,& in ſumma etiam expoſitum eſt.

† Facit ad tenorẽ iſtius tituli. Inno. in ca.ij.extra de conſuetu. & ca. vxore. extra de his q̃ fi. à ma.p. c.& per Dy. in ca. beneficium.de reg. iur.lib.vj.

Feudum emi poteſt.

DE SVCCESSIONE FEVDI.

b SEquitur. Aequaliter.hic colligiť ī primis,ꝙ melior eſt maſculorũ conditio quã mulierũ:ſicut & in multis no.vt.ff.de ſta.ho.l.in multis.& no.s.q feu.da.poſ.§.hoc aũt notãdũ eſt.q̃dã pñt hic notari,q̃ notata ſunt alibi.vt in ſumma de ſuc.ab inte.eſt diſputatũ.inferius aũt de ſuc.tractaturi plenius exponemus,q pñt ſubtiliter indagari.Py.et ſecũdũ quod de hac materia in ſumma no.

Maſculi melior eſt conditio,quam fœminę.

c Hoc quoque.ſuper iſtud hic gloſſatum inueni,vacat hoc propter inferius ca.per ſucceſsionem.

d Partẽ ſuã.i.ad libellũ cõceſſerit:qđ qdẽ facere potuit ſine dñi volũtate:vt.j.de feu.alie.c.j.& hoc cõtingit ea rõne:qa ps tm̃ feudi eſt alienata:cũ vnũ erat feudũ tm̃,ꝙ ad alios fr̃es ꝑuenerat ex ſucceſsiõe pr̃is ſeu aui:& iõ donec vixerit alienator,frater eius nõ poterit petere ꝑtẽ illã alienatã:ſcđm qđ hic.j.ſequiť.ſi moriať ſine hr̃de maſculo,nihilominus reuertiť ad me &c.q.d.añ mortẽ eius nõ põt reuerti:imo nec dñs poterit eũ recuꝑare,niſi demũ alienatore mortuo ſine hr̃de maſculo ſubaudias & ſine fr̃e:vt.j.de feu.ali.§.ſi cliẽtulus fecerit libellum &c.Vl'ſi vis ītelligere.ꝙ hic loquať ẽt de alienatiõe titu.vẽditiõis facta:dicas,ꝙ hic loqť ſcđm ſua tꝑa,olĩ em̃ poterat vaſallus neceſsitate ſuadẽte vſq; ad medietatẽ ſine cõſenſu dñi feudũ vẽdere:vt.j.qua.olĩ po.feu.ali.c.j.§.j.& ſcđm hoc habet locũ notula Py.quã hic no.q̃ ſic īcipit,Hic colligiť fratrẽ ad ꝑtẽ eius,q alienauit &c.nã & tũc qñ vaſallus vẽdebat ꝑtẽ ſine cõſẽſu dñi,nõ irritabať vẽditio,niſi demũ mortuo alienatore ſine hr̃de maſculo.verũtñ ſi dñs volebat eã rediere ꝓ ęqli p̃tio,poterat hoc facere:ſed agnatus ꝑferebať ei & ī ꝓhibẽdo & ī redimẽdo:vt.j.q̃.olĩ po.feu.ali.c.ẽ aũt.§.porro ſiue de bõa.hodie vero īhibita ẽ oĩs feudi alienatio tã ꝑticularis,q̃ totalis ꝑ leges Lo.& Fr.j.poſitas.q̃ ſi fiat,hodie ipõ iure nõ tenet,& ad dñm libere reuertiť:vt dicit.d.l.Fri.īperialẽ.qđ ītelligo verũ eſſe qñ feudũ erat nouũ ſeu tale pr̃nũ,ad qđ nõ veniebat aliqs poſt alienatorẽ:cũ nõ hẽbat agnatos ſeu deſcẽdẽtes,& nõ erat pr̃nũ ad qđ agnati vẽditoris venire debebãt poſt mortẽ eius ſine filijs maſculis:qm̃ tũc ipſius agnati p̃ferũť dño:ſicut olĩ p̃ferebãť ei ī redimẽdo ꝑtẽ.ſ.feudi alienatã:vt.s.no.ẽ ſicut & al's dr̃,ꝙ ſi vaſallus culpã cõmittat ꝓpter quã feudũ amittere dẽat:neq; filius neq; eius deſcẽdẽtes ad id feudũ vocabunť:ſed agnati admittenť:vt.j.ſi de feu.cõtr.fu.c.ſi vaſ.&.j.ſi vaſ.feu.pri.c.ſi vaſallus,ſicut ergo olĩ p̃ferebãť agnati dño:ita & hodie p̃feruntť:cũ hoc nõ ſit mutatũ:qa qđ ſpãliter nõ mutať,quare ſtare ꝓhibeť:vt.C.de teſt.l.ſancimus.qcqd em̃ lege noua nõ vr̃ exp̃ſſum,id veteri legi debet ītelligi relictũ:vt.C.de ap.l.p̃cipimus.i fi.Dices ergo.ꝙ hic loquiť de alienatione quę fiebat olim añ cõſtitutionẽ Lotharij & Friderichi.olim em̃ ſi vaſallus alienabat feudũ,et poſtea ip̃m recuperabat:ip̃m tã quã feudũ retiebat.Hodie vero ſecus cũ ſtatĩ poſt alienationẽ illicitã ſit hoc domino aptũ:vt.j.qd iuris ſi vaſ.poſt alie.feu.ipſum recupe.c.j.Sed vr̃ ꝙ dñs oĩno debeat agnatis p̃ferri,qñ vaſallus feudũ vẽdidit:qa tunc vr̃ dñm cõtẽnere:vt.j.in quib.cau.feu.ami.§.deniq;.in fi.cũ vaſallus ita in dñm peccet,ꝙ feudum amittere dẽat:nõ ad ꝓximos ſed ad dñm beneficiũ reuerti debet,vt dñs hãc ſuę ī iurię vltionẽ habeat vt ī.d.§.circa prin.Sed dicas,ꝙ ibi loqtur de feudo nouo:vel de tali pr̃no ad qđ nõ veniũt agnati ex latere veniẽtes.cũ non ſuꝑſint:ſed tm̃ deſcẽdẽtes ab eo q illud acqſiuit:& ad hoc vr̃ facere lr̃a ibi poſita,nõ ad ꝓximos.& nõ dicit agnatos:q̃ ſi voluerit ītelligere de deſcẽdẽtibus tm̃,ar.ad hoc.j.ſi de feu.cõ.fu.c.ſi vaſallus culpã cõmittit.&c.eodẽ modo põt ītelligi qđ legiť.j.an ille q in fra.do.ſui.c.ſi qs īterfecerit.licet alibi dicatur,ꝙ ille ꝓximus eſt,quem nemo ſequitur:vt.ff.de verbo.ſignific.l.proximus.

Culpa vaſal. filijs hæredi nocet.

Proximus eſt quem nemo ſequitur.

e Inueſtiri.qd ergo erit,ſi frater cõſentiat fratri ſic faciẽti:nũ qd filio p̃iudiciũ facit:& certe vr̃ ꝙ nõ:vt.C.de li.et eo.li.l.ij.ar.ff.de ado.l.ſi arrogator.&.ff.de ſen.l.emancipatũ.ſed qũo cũ teneať affirmare qđ defunctus voluit:nec debeat hr̃di licere,qđ defũcto nõ licebat:& maxime cũ nõ poſsit filius feudũ hr̃e,& hr̃ditatẽ repudiare:vt.j.an agn.vel filius defũ.poſ.feu.reti.c.ſi cõtigerit.&.j.de cap.q cu.vẽ.c.filius nõ põt.&.C.de li.cã.l.ſi ab eo.&.ff.ꝓ ſoc.l.hæres.& de diuer.& tẽp.præ.l.cũ hæres.ſecundũ quod de hac materia potes inuenire in libello diſ.Py.ij.char.& ꝓ & cõtra ī ru.nõ eſt licitũ hæredi &c.& in ſuꝑioribus rubricellis.rñ.q̃ oppoſita ſunt loquunť ī feudo paterno:& hoc nõ eſt pr̃nũ,ſed ab añceſſoribus acqſitũ igiť nõ iure pr̃no hoc habet nepos.ar.ff.de adop.l.ſi arrogator.§.pe.

f Si moriatur.ſine filio maſculo:vt.j.de alie.feu.§.inde poteſt præſumi.Accur.

g Maſculo.hic colligiť fratrẽ ad ꝑtẽ eius,q neceſsitate ſuadẽte alienauit.vel alio mõ à iure ſuo cecidit,non admitti,donec ſuꝑerit alienator.nã & ſi hęres ſcriptus rogatus eẽt alicui poſt mortẽ ſuã reſtituere hr̃ditatẽ ſuã,& cõdẽneť,& bona eius occupenť à fiſco:interim veniẽs fideicõmiſſarius hæreditatẽ petẽs repelliť.expectãda em̃ eſt mors ſcripti:vt.ff.de iu.fiſ.l.Statius Florus.§.fi.& de leg.ij.l.cũ pater.§.hęreditatem.&.§.ab inſtituto.& ar.j.de leg.Cor.§.profecto.Accur.

h Vſq; ad ſeptimum.ſed hodie obtinet vſq; in infinitũ:vt s.qui feu.da poſ.§.hoc quoq; ſciendum eſt.

i Nõ ſuccedit.nec eius filij.ꝓles em̃ fœminini ſexus,vel ex fœmineo ſexu deſcẽdẽs aſpirare nõ põt ad feudum,niſi ex pacto:vt hic,&.j.de gra.ſuc.in feu.c.j.licet em̃ filię vt maſculi ſuccedant patri,legibus tñ à ſucceſsione feudi remoueť & eorũ filij:vt.s.qui feu.da.poſ.§.hoc autem notandum eſt.

Fœminæ ad feudum aſpirare non poſſunt.

k Succedãt.hic põt notari illud gñale,ꝙ licitũ eſt expreſſe,qđ tacite nõ licet:vt.C.de pi.l.iij.&.ff.de cõtra.em.l.Labeo.&.C.de do.inter vi.& vx.l.donatiões.cũ omnibus cõcordã.ſeq.ī rubricella illa imo expreſsim & ꝑ pactũ licet.qđ eſt ī li.di.Py.char.ij.licet cõtrariæ ſint rubricellæ illæ ibidẽ pręcedẽtes.notari tñ hic põt,ꝙ illđ locũ habet ī feudo maſculorũ:qm̃

Expreſſe licent,quę tacite non.

filia recte ſuccedit matri in feudo ſecundū quoſdā:vt.ī.de na. feu.c.j.licet videaꝛ contra.ī.de bene.feu.c.j.& ſup illud ſuccedat:inueni gl.talē in quibuſdā lib.ſic dicētē,vacat hoc.c.propter inferius,ſi duæ.ī.de feu.marchi.

a Non extantibus.vel extātibus & ſubito mortuis:quaſi nō videanꝛ extitiſſe vt no.ſ.epiſcopum vel abb.&c.ſ.quinetiam ſi quis.

b Inueſtitura.hoc eſt dicere,ſiue vnus tm̄ fuerit inueſtitus, ſiue ambo fuerit inueſtiti,non ſuccedet vnus alteri,niſi hoc dictū fuerit expreſſim,et alter decedat ſine legitimo hærede.ſecūdū qđ hic dicitur,&.ſ.q feu.da. poſ.ſi cū vero Corradus.&.ī.de feud. mar.ca. ſi duo frēs.

c QVI SVCceſſores &c.

Hic pōt eſſe ti.qui ſuc.teneā.titulus talis eſt, qd iuris ſi qs fuerit inueſtitus de alieno feudo.hoc autē nō vtimur in noſtro apparatu.

d SI quis inueſtitus.Inueſtitoris.nimirū ex qua perſona quis lucrū capit,eius quoq; factū pręſtare teneꝛ,et ſi qn̄ iure factū non eſſet:vt.ff.de re iu.l. ex qua pſona.&.C. de lib.cau.l.ſi ab eo. Accur.

e Inueſtiri.& merito: quia per patrē vel teſtatorē ſibi deferebaꝛ. at in ipſius perſona locū nō habuit:igitur nec hęreditas cōpetit.nimirū nec debet pmitti hęredi,qđ defuncto non fuit licitū:vt.ff. de diuer.& tempo. præſcrip.l.cū hęres. &.ff.quod quiſ.iu. l.iī.&.ff.de ver.ob. l.ij.& qua.re.ac.nō da.l.j.& de cond.& demō.l.cui.& de eden.l.quędam.& in ſumma in titulo illo,nō eſt licitum hæredi &c.vt no.ſ.tit. j.ſ. hoc quoq;. ſup verbo illo,inueſtire filiū &c.& ſunt hęc omnia intelligenda

Hæredi non licet,quod de functo nō licuit.

pit filia filijs non extātibus[a]) vel niſi inueſtitæ fuerint de hoc feudo paterno.In alio verō feudo quod habuit initiū tantùm à fratribus,non ſuccedit vnus alteri,ſiue vna inueſtitura[b],ſiue duabus:niſi hoc fuerit dictum expreſsim,vt alter alteri ſuccedat.

TITVLVS IX.

QVI SVCCESSORES TENENTVR[c].

Inueſtitura papæ potentior eſt,quam iuſiurandum.Itē facta inueſtitura à laico de alieno feudo in diem uel ſub cōditione,ſortitur effectū ualallo mortuo ſine ſucceſſore,ſiue præmoriatur inueſtitor,ſiue inueſtitus,ſiue tenens feudum: ſed pure facta inueſtitura non ualet.facta uerò inueſtitura ab eccleſiaſtica perſona modo prædicto:nō ſortitur effectum ſi præmoriatur inueſtitor antequam feudum tenens:uel ſi ſub conditione:uel tempore:antequam conditio,uel tempus exiſtat.Bal.

SI quis inueſtitus fuerit de alieno feudo poſt mortem eius: vel ſi quis fuerit inueſtitus ſub conditione aliqua, vel tempore, quo nullus erat inueſtitus:ſiue præmoriatur tenens feudum,ſiue inueſtitor,ſiue inueſtitus:inueſtitor & inueſtitoris [d] hæredes tenentur inueſtito,vel hæredi eius veniente tempore vel conditione:licet alij dicant,ſi moriatur inueſtitus,antequam tenens feudum, vel ante conditionem exiſtentem,vel ante tempus, quòd hęredes eius nō debeāt inueſtiri[e].Nam ſi quis fuerit inueſtitus purè de alieno feudo,non valet habita inueſtitura[f].hoc ita eſt,niſi fuerit facta ab aliqua eccleſiaſtica perſona.tunc enim ſi præmoriatur inueſtitor,antequam feudum tenens,vel conditio,vel tempus exiſtat:non obligatur ſucceſſor illius.& hoc probatur per legem Lotharij[g] de præcarijs. & hoc intelligendum eſt in vaſallis,qui feudi ſucceſſionem non habent.

f Habita inueſtitura.ſ.quod hæredes inueſtitoris tenētur pręmortuo inueſtitore antequam tenens feudum,vel conditio,vel tempus exiſtat:vel niſi fuerit.

g SPer legem Lotharij.quæ eſt in Lombar.ti.qn̄ licet rectoribus.l.ij.& ti.de præcarijs.

DE CONTENTIONE &c.

h I contētio fuerit.Per pares.Iſtud plenius notabiꝛ in ti.qd ſit inueſtitura.c.j.ſ.j.in diſtinctiōe,quę ibi fit. &.ī.ti.ſi de inue.inter dominum & vaſallum lis oria.

i Inopia.hic notādū eſt, q inopia pbationis emergente conuolādum eſt ad auxiliū, quod alias eſſet reſpuēdū:ſicut etiā no.in.C.de hære.& ma.l. quoniā. &.ff.de te.l.ſerui.& C.de rep.l. cōſenſu. Accur.

k Hoc ita.vt detur ſacramentum vaſallo. nam verū eſt qđ ei daꝛ,niſi ſit caſtaldus q poſſidet.tunc enim tātū ſuæ.i.dñi religioni ſtabiꝛ.alio qui nō,niſi forte veniꝛ caſtaldus q poſſidet:tūc eīn nō poſſidēti dño ſacramentū deferēꝛ:& hoc eſt quod dicit.nā maligānando &c.Py.melius tamē puto.ſ.qđ iſtud hoc ita referꝛ ad pxi.dictū:vt ita exponas.hoc ita vt. ſ.p ſacramētū.i.per iuſiurādū dñi poſſidētis cum xij.ſacramētalibus dirimaꝛ, niſi clientulus ſit caſtaldus &c.tunc eīn ſuæ.i.domini, religioni ſtatur ita,qđ ſolus iurabit, & nō habebit neceſſe iurare cum xij.ſacra.ſed alibi eſt ī tex.nō ſtabitur;& ſecūdū hoc nō debet eſſe in tex. verbum illud.i.domini:ſed debebit referri illud verbum ſuę,tantum ad clientulū,& nō ad dīm; ita dicas tantū ſuę.i. cliētuli religioni nō ſtabiꝛ,niſi habeat teſtes &c.et ſcđm hoc magis cōgruit literæ prior expoſitio.

l Clientulus.huic ſiſte eſt.C.de re.cr.et iureiu.l.in bonæ fidei.& merito nota q poſſeſſori deferꝛ iuſiur. tū poſſeſſionis fauore,tū quia reus eſt:nimirū(vt ſupra dictū eſt)maximū eſt poſſeſſiōis cōmodū:qm̄ melior eſt poſſidētis cōditio quā petentis:vt hic,&.ff.de ſal.inter.l.j.&.ff.de pi.l.ſi debitor.nā & actore nō pbāte,& ſi nihil pſtiterit reus obtinere debet:vt.C.de edē.l.q accuſare.et fauorabiliores ſūt rei quā actores:vt.ff.de re.iu.l.fauorabiliores.et prōptioresſumus ad abſoluēdū quā ad cōdēnādū.ff. de ac.& ob.l.Arria.

† Secundum Alua.& Ande Iſer. non debet hic eſſe tit.ſed.ſ.qui continuatur. ad ſuperio.& hoc ſatis patet per dictio nē ſimiliter, quę eſt dictio cōtinuatiua.

TITVLVS X.

DE CONTENTIONE NE INTER DOMINVM & fidelem de inueſtitura feudi.

Orta contentio inter dominum & fidelem de inueſtitura,decidi debet,uel per pares curiæ teſtimoniū perhibētes,uel per iuramentū poſſeſſoris iurantis cū duodecim ſacramentalibus. Bal.

SI contentio fuerit inter dominū & fidelem de inueſtitura feudi, per pares [h] curiæ dirimatur. Alij eīn teſtes et ſi idonei ſint admittendi non ſunt:inopia[i] tamen probationum dirimatur per religionem clientuli poſſeſſoris feudi,vel cum duodecim ſacramentalibus ſecundum quoſdam.Cæterū ſi dominus poſſideat, etiam per ſuum iuſiurandum cū duodecim ſacramentalibus dirimatur.hoc ita [k], niſi clientulus[l] ſit caſtaldus vel actor domini.Tunc enim tantùm ſuæ,id eſt, domini religioni ſtatur: niſi habeat teſtes pares idoneos.nam aliquādo malignādo[m] multa bona auferuntur domino hoc modo.& hoc colligitur per legem, quæ eſt in titulo de acquiſitione actorū regis in Lombarda. Idem dicendum eſt de guardia.

TITVLVS XI.

DE PIGNORI DATO FEVDO, QVID iuris ſit†.

m Malignādo.alīs malitiādo:& alias aliquādo multa bona.

DE PIGNORI DATO FEVDO &c.

Similiter

SImiliter. De pignore. hoc ītelligo locū habere, quando de pignore cōstabat: alioquī probatio incūbit dño, ꝙ sī ꝓbare nō poterit se pignori dedisse, restituere debet eū dño, vel ꝓbare ꝑ pares curtis vel breue testatū, qđ sibi de feudo dederit, postꝙ ꝑ pignus accepit: vt. ſ. ſi de cōtr. inue. feu. c. ſimiliter ſi aliqs. Huic obuiare videt. C. q pot. in pig. ha. l. ſi generaliter. authen. itē poſſeſſor. Rñ. illud locum habet qñ inficiabat rē fuiſſe illius: ſed hic bñ confitebat rē dñi fuiſſe: licet diceret: ſibi obligatā ꝑ pignore nō eſſe. Vel aliter dicimus: quia poteſt intelligi iſte. §. ſ. qñ dñs in probatiōe defecerit: & ſic datur defenſio vaſallo, nec ſufficit iuſiurādū niſi & teſtes adſint: alioquī crederet ſuo ſacramēto cum. xij. ſacramentalibus: vt ſ. proxi. §.

b Poſt annum. niſi ad certum tempus datū ſit: tūc enim nō poſſet auferri ante tēpus. illud aūt intelligas & de eo qđ datū eſt pro mercede alicuius rei: vt. ſ. de feudo guar. c. j. quī autē dicat caſtaldus, dic vt ibi not.

c DE CONtent. &c.
Quidam nō habēt hic aliquem titulum & male.

d SI contentio. alias inuenit in gloſ. vacat hoc capi. propter ſuperius. c. item illud, de feud. guar. & caſtal.

Partis appellatione dimidia continetur.

e De portione. i. de medietate. nā appellatiōe partis dimidia cōtinet: vt. ff. de vſufr. l. etiā. &. ff. de verb. ſig. l. nomen filiarum. §. portionis. vel intelligas de portiōe. i. ſiue de medietate, ſiue de aliqua parte intelligendo de maiori vel minori: vt. ſ. ſi de inueſt. §. cū autem quis dixerit.

f Alienaui. intelligo ſic. i. ſiue poſſideo per me, ſiue per aliū. nā qui meo nomine poſſidet, ipſe nō poſſidet: ſed ego ipſe poſſideo. ff. de acquire. poſſeſſ. l. quod meo nomine. Improprie ergo ponit alienaui. Vel forte ideo refertur ad vaſallū iuſiurandum, & ſi non poſſideat: quia feudi nō eſt cōtentio, ſed de feudi qualitate hæſitatio. i. vtrū fuerit paternū vel nō: vel ratione alterius partis, quā poſſidet. Iſtud intelligo. ſi enim nihil poſſideat de feudo: & nec dominus: vel forte dominus: aliud eſt.

TITVLVS XII.

DE CONTENTIONE INTER ME ET DOminum de portione feudi fratris mei defuncti[c].

Fratri ſuperſtiti defertur iuſiurandum, ſi partem habeat in feudo, de quo eſt cōtentio inter eum & dominum: ſed ſi nullam habet partem, datur domino. Bald.

SImiliter ſi quis voluerit dicere de pignore[a] ſibi dato ſe inueſtitum eſſe, nō credatur ſuo iuramēto, ſed teſtibus idoneis paribus domus, vel curiæ. Inſuper ſciendum eſt feudum guardiæ, & caſtaldię quacunꝙ hora vult, auferri poſſe à domino, ſcilicet poſt annum[b].

SI contentio[d] fuerit inter me & dominū de portione[e] feudi fratris mei defuncti, dicendo paternum eſſe, & ſic me debere ſuccedere: ille verò minimè, tanꝙ habuerim partē meā: ſiue poſſideo, ſiue alienaui[f], dabitur mihi iuſiurandū, ſcilicet patrē meū iure inueſtitū fuiſſe, licet non poſſideā portionē fratris mei. Si verò nullam partem habuero illius feudi: nec mihi nec dño dabit iuſiurandū, niſi ꝓpter ſupradictā rationē: dño non, vt ego propter hoc aliud meum fundū amittā. Si tamen vaſallus poterit probare paternū fuiſſe, ſiue poſſideat, ſiue non, obtinebit: alioquī niſi probet paternū fuiſſe, vel niſi poſſideat: dominus obtinebit.

g SI clientulus[a]. Vlterius. ergo ꝓ parte licet, quod inſolidū non liceret: vt. ff. de cōtrahen. em p. & vē. l. ſi quis donationis. & de offi. eius cui mā. eſt iur. l. j. & de in ius voc. l. ſed ſi hac. §. qui manumittit. & C. de condi. & de. l. cū ita, ſimilia ſtudioſus inquirat.

h De libello. ſic ergo videt, ꝙ alias nō ſit alienatio permiſſa præterꝙ libelli conceſsio. nā cum de pluribus vnum cōcedit, ſequens intellectus parens eſt, ꝙ de alijs remouet: ſicut ecōtra: vt. ff. de conditio. & demonſt. l. cum ita. & de iudi. l. cum prætor. Sed cum alienationis appellatione pignoris obligatio cōtinetur: nunquid pignori obligare poterit? Et videt ꝙ nō: vt. C. de re. alie. non alie. l. ſi. nimirum cui non in genere licet, nec in ſpecie licebit. ff. nau. caup. ſtab. l. j. in prī. & de ope. pu. l. iñ. & de rei vend. l. officium. & inſtit. de aut. tut. et inſt. quod cū eo. §. fina. videtur etiam iſtud cōfirmari per le. Friderichi, imperialē &c. quicquid tamē dixerim, obtinet. & verum eſt, quod vſque ad medietatem valet pignoris obligatio, ſicut & olim poterat: vt. ſ. quibus modis feud. amit. §. rurſus. nec obſtat conſtitutio: quia loquitur de fraudulenta alienatione: vel quando totum alienare volebat vel pignorare. eodem caſu loquitur. C. de reb. ali. non alie. l. vlti. nam vt dicimus, licitum eſt pro parte, quod in totum non licet: ſed huic quomodo reſpondebimus? qđ dictum eſt alienare, intelligas de libello, ſubaudi & pignore: & ita videtur Py. ſibiꝑſi cōtradicere: cum alias in ſumma contrariū notatur in rubricella illa, quid hodie obtin. de feu. alias. §. ſed an hodie &c. ſed de hac materia dic vt ibidem notaui.

Alienationis appellatione pignoratio continetur.

† Facit ad hoc. C. de fi. patri. l. ij. quibus lib. xj. & Bal. ea. l. ver. cōſuetudo. q feu. dare poſ. in vſi. feud.

Derogatū eſt. ego non puto, quod debeat eſſe in text. ſed potius in glo. & dices verum eſſe ſilicet, ꝙ ei derogatum erit per. d. l. Lothar. quæ eſt. j. de prohib. feud. alie. per Lothar. imperialis beneuolentiæ. imo dices, quod ſimiliter derogatum ſit ei per. l. Fride. imperialem.

TITVLVS XIII.

DE ALIENATIONE FEVDI.

Vaſallus hoc iure poteſt etiam ſine uoluntate domini feudum alienare ad libellū uſque ad me dietatem: & non in plus: & non per alium contractum, & non eccleſijs in perpetuum: ſed priuato ſic: & tunc reſoluto iure datoris reſolutur ius acceptoris, ſed uoluntate domini facta alienatio uel proximo agnato, manet ſtabilis omni tempore. In feudo autem marchiæ & comitatus non eſt ſucceſsio. Bal.

SI clientulus voluerit partē ſuā feudi alienare †, id eſt medium, ſine dñi volūtate, poterit hoc facere: vlterius[g] progredi nō poteſt, ſecundū iuſtū & verū vſum: alioquī & feudū amittit: & non valebit, qđ factum eſt. Quod dictū eſt alienare, intelligas de libello[h]. Huic conſuetudini derogatum eſt[i] per legem Lotharij. Mediolanenſes verò irrationabiliter conſiderantes dicunt clientulū etiā alienare poſſe in totū, & ſine dñi voluntate. Inde[k] poteſt præſumi, ſi clientulus fecerit libellum in perpetuū de feudo ſuo alicui eccleſię, nō valet: ideo ſcilicet, quia nunꝙ reuerſurum ſit ad dñm: cū eccleſia non deſinat eſſe hæres. quod obſeruandum eſt, & in priuato ex natura perpetui libelli. Sed diuerſum obſeruatur in eccleſia, cꝫ in priuato[l].

k Inde. quæritur vnde procedat illud inde? Reſpon. quia dictum eſt ſolam alienationem quæ fit in cōceſsione libelli, permiſſam eſſe: inde præſumi poteſt &c. per hoc datur intelligi, quod nulli ſit permiſſa alienatio prętер iſtam, ſcilicet per libellum cum alicui conceditur: nec contradicit, quod de pignoris obligatione dicitur: quoniā licet pignoris obligatio continea tur alienationis appellatione, non tamē eſt alienatio. nimirum pignus in bonis debitoris permanet. ideoꝙ ipſi perire in dubium non venit: vt. C. de pign. act. l. pignus.

l In priuato. eſt ergo deterioris conditionis eccleſia, quam priuatus. cum eccleſia in perpetuum per libellum habere rem non poſsit, ſed priuatus valet. alibi cōtra: vt no. C. de ſac. ſan. eccle. l. vt inter diuinum. Accur.

Eccleſia

Ecclesia[a] enim cultrix & auctrix iustitiæ nō patitur contra iustitiā aliquid fieri in se, vel in alterū: priuatus verò sæpe obuiat iustitiæ. Et si clietulus fecerit libellū, vel aliud de medietate feudi sine dn̄i volūtate: eo mortuo sine legitimo hærede masculo (quod verbū ita intelligendū est in feudo, id est siue filio masculo[b]) reuertitur feudū ad dn̄m[c]. Si verò cū dn̄i voluntate totum vel mediū alienauerit, stabilis permaneat alienatio: fratri verò vel nepoti pel libellum facta[d] alienatio, etiā sine volūtate dn̄i. Itē in feudo comitatus, vel marchiæ, vel aliarū dignitatū nō est successio secūdum rationabilem vsum: sed hodie est vsurpatum[d].

TITVLVS XIIII.

DE FEVDO MARCHIAE, VEL DVCAtus, vel comitatus[f].

In feudis dignitatum non succedit hæres, nisi sit inuestitus. Item in alijs feudis succedunt filij & nepotes, & filijs uel nepotibus defunctis sine descendentibus succedunt eis fratres & nepotes: quinimo & consobrini. Bal.

De marchia, vel ducatu, vel comitatu, vel aliqua regali dignitate si quis inuestitus fuerit per beneficiū ab imperatore[g]: ille tantum debet habere. hæres em̄ non succedit[h] vllo mō[i], nisi ab imperatore per inuestiturā acquisierit. Si capitanei†, vel valuasores maiores, vel minores inuestiti fuerint de beneficio: filij vel nepotes ex parte filiorū succedūt. Si verò vnus ex his filijs, vel nepotibus sine descēdētibus masculini sexus hæredibus mortuus fuerit: p̄dicti fratres, vel nepotes p inuestiturā pr̄is & aui[k] in bn̄ficiū succedūt. Et similiter ītelligendum est in cōsobrinis[l]. Si duo fratres[m] simul inuestiti fuerint de beneficio nouo, & nō de pr̄no: si vnus eorū sine descēdētibus masculini sexus mortuus fuerit, dn̄s succedit, nō frater: nisi pactū fuerit in inuestitura, q frater fratri succedat. Per pactū em̄ frater succedit, non dn̄s. Et qd̄ diximus de fratribus, vt vnus alij succedat per pactum: idem dicendum est de filiabus, si hoc pactum conciliet. & sic per pactum filiæ succedunt[n].

TITVLVS XV.

AN MARITVS SVCCEDAT VXOri in beneficio[o].

Maritus uxori non succedit in feudo etiam fœmineo, nisi specialiter sit inuestitus. filiæ etiā non succedunt matri in eodem feudo de rigore: nisi specialiter sit dictum, uel fuerint inuestitæ: sed de æquitate bene succedūt. Hoc obtinet in *capitaneis & maioribus ualuasoribus.* Bal.

a Ecclesia. cultrix. istud verbū satis notabile est. nam satis est omnibus prodesse velle, & neminem lædere: licet solui possit, si diues sit: vt in decretis causa. xiiij. q. v. deniq;. Accur.

Heredis appellatione cōtinetur tantū filius masculus.

b Sine filio masculo. in hoc. c. notare licet: quia hæredis appellatione contineť filius tm̄ masculus: sed alibi poniť p liberis: vt. ff. ad Treb. l. ex facto. §. vlti. & si vis scire q̄tū extēdatur nomen hæredis, decurre. in li. dispu. Py. char. vj. rubr. sed queriť, quatenus hæredis appellatio extendať &c. in qua diciť, q hæredis appellatio in ppetuū significat succedentes: vt ff. de ver. sig. l. hæredis. & ff. de iu. īmu. l. iiij & ff. de verbo. obli. l. stipulatio ista. cū alijs cōcordāt. ibi sequētibus: licet contraria titu. sequēs ibi dicat, q significat pximū hæredē duntaxat: vt. ff. de ver. si. l. sciēdū. & ff. de ope. lib. l. cum patronus. §. j. & ff. de minor. l. in causæ. §. j. cū alijs concor. ibi seq.

c Reuertitur feudū ad dominum. hic ergo dicitur, q vasallus licite possit vsq; ad medietatem feudi in libello dare sine pmissu dn̄i: qd̄ si fecerit. & sine filio masculo decesserit: tūc ad dn̄m feudum reuertitur. Sed opp. vas. licite fecit: ergo pœna non mereť. C. ad leg. Iul de adul. l. Gracchus. rn̄. hic punitur nō quia alienauit, sed quia sine masculo decessit: sicut de minore dicitur, q restituiť. nō quia fecit, sed quia sic fecit: vt. ff. de minor. xxv. anno. l. si ex cau. §. et nunc alias hic nō puniť: quia istud intelligitur de recto feudo, in quo fœminæ non succedūt. Sed instabis: nōne nepotes hic excludunť? Rn̄d. non: quoniā filiorū appellatione etiā nepotes continētur. nec enim dulciori vocabulo possunt nominari. ff. de ver. sig. l. liberorum. & in Lombar. de beneficio. l. fi. Accur.

Filiorum appellatione nepotes veniunt.

d Per libellū facta. subaudi etiā sine dn̄i volūtate, quasi nō videať alienatio. s. cū feudū erat pr̄nū. Itē & in alia alienatione ei facta. licet em̄ als ꝓhibeať alienatio feudi pr̄ni: inter agnatos tn̄ cōcediť: vt. j. de ali. feu. paterni. c. j. ar. j. p quos fi. inuest. & p quos reci. §. sed & res. & ff. de leg. iij. l. pater. §. quindecim. Vel etiā dicas, q hoc referť ad pximū dictū: & ita cōtinuabis: stabilis permaneat alienatio fratri vero vel nepoti &c. dum tn̄ sit facta fratri vel nepoti. & ita secūdū hoc nihil videť operari cōsensus siue volūtas dn̄i: qa tūc si eius volūtate esset facta, qualitercūq;, valeret, & nō posset irritari scd̄m quod vidētur velle cōstitutiōes Lotha. & Frid. vel etiā dicas, q nihil subaudiť: & ita continua cū sequēti litera: fratri vero vel nepoti. i. alienatio libelli facta in feudo comitatus vel marchiæ &c. scd̄m hoc dices, q nō debet esse. §. Prior tn̄ expositio verior esse videtur.

Consuetudines malæ tractu temporis nō confirmātur.

e Vsurpatum. in feudo ergo nō est seruandū: nimirū quia male inuenta & prauæ cōsuetudines tractu temporis nō confirmantur: vt in auth. vt nulli. iudi. §. nulli. col. ix. licet cōtrariū dicatur. j. de cog. feu. in princi.

f DE FEVDO MARCHIAE VEL DVC. &c. Alias est titulus talis, qualiter vsus beneficij sit retinēdus: de quo non vtimur in nostro apparatu.

g De marchia. Ab imperatore. In primis illud not. s. qd̄ ex rei qualitate & differentia licitū deprehenditur, qd̄ alias nō liceret. simile. C. fami. erc. l. si filius. & ff. de ꝓcu. l. ꝓcurator totorū. & de minor. l. ait p̄tor. §. q̄situ. & ff. de admi. tuto. l. q sine hærede. & C. si aduer. do. l. ij. & in summa. vt in libr. dispu. Py. char. ij. rub. ex rerū, de qbus agiť, qualitate &c. licet contra sit ar. ff. vsufru'. quēadmo. caue. l. j. & ij. & C. de cōtra. iudic. l. vni. Itē hic no. q licitum est minori qd̄ maiori non licet: vt C. de arbi. l. j. & C. si de momē. poss. app. fue. l. j. & C. ad. l. Iul. de adulte. l. si adulterium. & C. de ꝓcu. l. militem. et. ff. de ritu nup. l. obseruandū. licet ar. sit cōtra. C. de decu. l. fi. & ff. de re. iur. l. nō debet actori. imo & als diciť, q si licitū est minori, multo fortius & maiori. ff. de offi. p̄to. l. barbarius. & C. de post. l. j. & C. de peda. iud. l. ij. Itē hic nō licet hr̄di qd̄ defuncto licebat: vt & als C. de reuo. do. l. j. & fi. & ff. de donat. iter vi. & vxo. l. cū hic. et ff. de peti. hære. l. nec vllā. & in summa, vt in li. Py. char. vj. ru. cōtra non licet hr̄di, qd̄ defuncto licebat. licet sit cōtra. ibi ti. supior. vn̄ hic solet assignari cōtra: vt. ff. de proba. l. si pactū. sed ibi plerūq; est propter qd̄ soluitur cōtra.

† Iacob. de belui. sup hoc tex. facit tria brocard. allegando iura ad hoc faciētia & ibi diffuse tractat istam materiam.

h Succedit. licet hoc hodie sit vsurpatū: vt. s. §. proxi. in fin.

i Vllo modo. & alias vllo mortuo: sed vllo modo credo literam veriorem.

k Patris & aui. bene dixit patris & aui: qm̄ hoc obseruať in feudo ab antecessoribus quæsito: non si perquæsiuisset: quia tunc frater fratri nō succedit: vt supra dictum est. & j. proxi. dicetur: nisi ex pacto: vt ibi dicitur.

l In cōsobrinis. hoc olim vsq; ad septimū gradū: sed hodie in infinitū: & intellige hic proprie accipi cōsobrinos alioqui de superfluo diceretur: vt insti. de gradi. cog. §. iiij.

m Si duo fratres. inuestiti. istud expositū est. s. de suc. feu. §. filia vero. & s. qui feu. da. pos. §. cū vero Corradus. sed est sciendū, q induxit arg. à simili. similia studiosus inquirat.

n Succedunt. vt. s. qui feu. da. pos. §. hoc autē notandū. & s. de suc. feu. §. filia vero & j. de gradi. suc. in feu. c. j.

o AN MARITVS SVCCEDAT &c. Alias est tit. quo ordine succedant filij in beneficium matris: quo non vtimur in nostro apparatu.

Si fœmina

a SI fœmina. Sucedit. q̃uis in alijs bonis iure Lõbar. succedat: vt in Lõb. de succes. l. fin. simile. j. de inuesti. quam Titius accepit à Sempronio. c. j.

b Aequitatẽ. hic rigori iuris præferẽ æquitas: vt & alibi: & in sum. vt in li. Py. ij. quaterno. j. char. rub. semp eñ æquitas præfertur rigori: vt. C. si res ali. l. eum res ali. &. C. de iudic. l. placuit. &. ff. ad senatusconſ. Velleia. l. si creditor. §. j.

SI fœmina† habens beneficium & maritum, moriatur: nullo modo succedit[a] in beneficium maritus, ni si specialiter inuestitus fuerit. & si ipsa fœmina filios diuiserit: dicunt quidã filios nõ debere succedere in beneficium matris: nisi specialiter sit dictũ, vel inuestiti fuerint: quia secundũ vsum regni, ad beneficiũ vocantur paternũ, & nõ maternũ. Sed secundũ æquitatẽ[b] dicamus filios debere succedere. Hoc dicimus[c] de capitaneis, & de maioribus valuasoribus[d], & de minoribus: de minimis aũt & de ijs, qui beneficiũ tenẽt à maioribus valuasoribus, sic seruetur[e], sicut inferius dicemus.

c Hoc dicimus. quod dictũ est. ſ. de natu. feu. in prin. ſ. q̃ sine causa deuestiri non possit. Accur.

d Valuasoribus. quidam habẽt hic in tex. statim post valuasoribus glossatũ seu interlineatũ. i. de his qui beneficiũ tenẽt à minoribus valuasoribus. post sequitur, sic vt seruet &c.

e Seruetur. sicut continetur in seq. c. pxi. licet illud hodie corrigat: vt ibi not.

TITVLVS XVI.

DE FEVDIS DATIS MINIMIS VALVASORIBUS[f], quid iuris sit.

f DE FEVDIS datis &c. Alias nõ erat ti. l. neque ca. sed. §. si minores. Accur.

Minores ualuasoribus minimis feudum auferre possunt quandocunque, pretio tamen restituto, si quod acceperint. Bal.

SI minores[g] valuasores beneficiũ tollere voluerint minimis valuasoribus, licet eis facere: excepto si beneficium vendiderint eis. Si verò pretiũ de beneficio acceperint: tũc aut pretium redddant, aut beneficiũ dimittant.

g SI minores. istud totũ est correctũ vt. ſ. de na. fe. in fin.

TITVLVS XVII.

QVIBVS MODIS FEVDVM AMITtatur[h].

h QVIBVS modis &c. Alias est ti. de amissiõe feu. quo non vtimur.

i SI capitanei. Dimiserit. istud expositũ est. ſ. in prin. llius ti. qui. mo. feu. amit.

k Scienter. nunqd ista duo sunt necessaria. i. q̃ manifeste, & q̃ ad eius damnum hoc faciat: rñ. vtiq; quia pœnæ potius sunt molliendæ quã exasperandæ. ff. de pœ. l. pe. si ergo credentiam dñi manifestauerit alʒ, nõ dãnificandi aĩo, licet dñs damnificetur: tñ nõ priuabitur feudo. similiter dic de liberto, qui cõspirationẽ fecit cũ inimicis dñi sui, si non cõtra dñm cõspirauerit, non reuocabitur in seruitutẽ: vt. ff. de offi. præfect. vr. l. j. §. cũ patronus. licet videat ar. econtra in decretis. iij. q. v. accusatoribus.

Pœnæ legũ sunt mollien de.

l Adulterauerint. illud itelligo, q̃ sciẽter vasallus cognouerit ipsam. quid eñ si in lectũ suũ sua vxore absente vasallus dñam suã inuenerit: & sic putãs vxorẽ suã esse, eã cognouerit: nũquid ꝓpter hoc feudo priuabit? certe nõ. vere eñ ipse adulteriũ nõ cõmittit: vt in decre. xxxiij. q. ij. c. in lectũ. idẽ intelligo si concubinæ se exercuerit: vt. ſ. qui. mo. mo. feu. amit. §. itẽ si fidelis. idẽ dicit de eo, qui sacratissimas virgines solicitauerit.

C. de epi. & cle. l. si qs nõ dicã. & in aut. de san. epis. §. pe. col. ix.

m APVD QVEM, VEL QVOS &c. Alias non est hic aliquis titulus. I contentio. Coram imperatore. Istud hodie corrigit: quia hodie inter maiores & minores nulla est discretio: vt. ſ. de natu. feu. in fin. sic ergo pares curtis cognoscere poterũt etiã inter capitaneos: & maxime hodie p cõstitutionẽ Friderichi, imperialem. §. præterea si interim. Vel dicas quia hic loquitur q̃n cõtrouersia erat inter capitaneos de feudo, quod quilibet eorum dicebat se tenere ab imperatore & ab eo se esse inuestitũ. vnde nõ est mirũ, si imperator tãquã dñs debet agnoscere inter eos: sed q̃d dicit in prædicta cõstitutione Friderichi, imperialẽ. §. præterea. ſ. q̃ si cõtrouersia est de feudo inter duos vasallos, quod dommi est cognitio.

SI capitanei, vel maiores valuasores, qui hodie vocantur capitanei (licet impropriè dicantur minores) seniores in bello dimiserint[i]: vel si credẽtiã ad eorũ damnum scienter[k] manifestauerint, si valuasores seniorum vxores adulterauerint[l]: si sciẽter seniores assalierint: vel similes culpas commiserint: beneficio carere debent.

TITVLVS XVIII.

APVD QVEM, VEL QVOS CONtrouersia feudi definiatur.

SI contentio fuerit de beneficio inter capitaneos: coram imperatore[m] definire debet. Si verò fuerit cõtẽtio inter minores valuasores, & maiores de beneficio: in iudicio pariũ definiat, vel per iudicem curtis. Si aliquis[n] de capitaneis, vel de maioribus valuasoribus, vel de minoribus suũ beneficiũ siue totũ[o] siue partẽ alienauerit: et ipse vel hæres eius sine hæredе[p] decesserit: quia beneficiũ senioribus aperitur, totum quod fecit, reuocari debet[q].

n Si aliquis. super hoc ca. quædã exemplaria habent titu. talem qualiter alienationes militum euacuari debeant. quo non vtimur.

o Siue totũ. istud intelligo, q̃n licite alienauit: & ponitur hic, vel correctiue: quoniam non totum poterat alienari: alioqui ex sola alienatione non inspecta morte hæredis ad dominum reuertitur: vt. ſ. de feu. alie. in prin. expositum est. Vel si vis intelligere, quando alienauit contra prohibitionem intelligas, quod ita de facto euenerat, & erat solummodo dubitatio vtrum à bonæfidei emptore posset reuocari mala fide traditum. & no. hic idem quod. ſ. quib. modis feud. amit. §. rursus.

TITVLVS XIX.

CONSTITVTIONES FEVDALES DOMIni Lotharij Imperatoris, quas ante ianuam beati Petri in ciuitate Romana cõdidit obseruandas.

Præcipit Imperator constitutionem editam super beneficijs militum & successione & culpa, cum consilio uirorum prudentium ab omnibus obseruari. Bald.

p Sine hærede. id est, sine filio masculo: vt. ſ. de alien. feu. circa fi.

q Reuocari debet. Hic notandum est verbum necessitatis pro possibilitate poni & pro consilio: sicut & alibi: vt. ff. de pigno. l. creditor. &. C. ad leg. Fla. de plag. l. si fratrẽ. sicut ecõtra verbum consilij, sæpissime ponitur pro necessitate: vt. C. de rescinden. vend. l. non idcirco. &. ff. de admini. tuto. l. tutores. §. ij.

Consilij, verbum quando q; pro necessitate ponitur.

CONSTITVTIONES FEVDALES domini Lotharij imperatoris, quas ante &c.

Si quis

a SI quis ex. Lotharij. hanc constitutionem non memini me legisse, nisi fuerit illa quæ sic incipit, Imperialis beneuolentiæ &c. Py.ego autem puto ꝙ ista quæ sequitur, sit illa quæ sic incipit. Si quis miles mortuus fuerit. & debet habere superscriptionē talem, Imperator Lothar. Euge. papæ & vniuerso populo. & in quibusdā consuetudinibus ita habeť supradictū: & intelligo, ꝙ teneat hęc cōstitutio vsq; ad illud. c. si quis sine filio masculo. nā in prędictis ca. omnibus, quæ sunt vsq; ad dictū. c. si qs &c. loquūtur de beneficijs militum, & de successione, & de culpis, si quis ea capitula recte inspexerit: & hæc est de qua dicitur hic obseruetur de beneficio & successione, & de culpis &c. ad hoc faciūt plura capitula, quæ sic incipiunt, sancimus &c. quod verbum notat esse. l. Imperatoris. illa enim constitutio imperialis beneuolentiæ nō loquitur nisi de vna culpa, scilicet de alienatione feudi: per quod videtur, quod hic non loquitur de illa constitutione: nisi forte diceres, quod illa constitutio in fi. & istæ quæ sunt hic, sint vel debeant esse tm̄ vna cōstitutio.

SI quis ex militum ordine decesserit, qui de feudo inuestitus fuerit, vt constitutum habemus, obseruetur de beneficio, & successione, & culpis. Si vnus inculpatus fuerit vnà de his nominatis culpis, vt habemus insertum, obseruetur per constitutionē domini Lotharij[a] imperatoris, quæ est cōstituta tempore Eugenij papæ ante ianuam beatissimi Petri apostoli in ciuitate Romana ꝑ laudamentum sapientum Papiæ atq; Mediolani, Mātuæ, Veronæ, quæ Brenus (aliàs Hybernus) vocatur, & Parmæ, Lucę, & Pysæ, & Syponti, & marchionum atq; ducū, vel capitaneorum atq; valuasorum maiorum.

Decedente milite uasallo succedit sibi filius & nepos ex eo & frater: quinimo & patruus si feudum sit auitum. Bal.

b Imperator Lotharius. quidam nō habent hanc superscriptionem, nec aliquā: puto tm̄, ꝙ satis possit admitti talis suprascriptio: quia credo hanc forte illā cōstitutionē de qua feci mētionē. s. ꝓxi. et credo, quod duret hæc cōstitutio vsq; ad illud. c. si qs sine filio masculo. licet distincta per plura capitula.

Imperator Lotharius[b] Eugenio papæ, & vniuerso populo.

SI quis miles mortuus fuerit sine filio masculo & nepotem reliquerit[c] in beneficiū aui in patris vicem succedit. Et si hæredem & fratrem reliquerit in beneficium patris ipse succedit. Et si filius fratris mortuus fuerit, frater patris in beneficium aui defuncti succedat.

c SI quis miles. Reliquerit, in successiōe militis notabis, ꝙ licet inferiores nō relinquāt, tm̄ fratres ex transuerso admittunť, etiā dño prępononť, licet in feudo aliorū fratrū fratres nō succedāt, nisi fuerit specialiter dictū: vt. s. ꝓxi. & s. de feud. mar. c. si duo. Vel quod est verius, idē in filiorū successiōe: quia in feudo antiquo loquitur. & hoc est qđ dicit in beneficio patris ipse succedit &c. Quid ergo erit si duo fratres inter se bona fratris diuidant, & vni soli feudū eueniat, qd erat antiquū: nunqd sine hærede mortuo fratre ad quē deuenit, deferť fratri vel dño. Rñ. aut refutauit, aut nō. si refutauit, vel ad hoc refutauit vt dns eū de nouo inuestiret: & recte ad ipm dñm reuertiť alioq fratri: vt. j. de nat. suc. feu. c. j. & j. de eo ꝙ fi. fe. ag. de feu. pa. c. tres erāt agnati. & j. si de feu. cō. fue. c. Titius cū Sēpron.

d DE BENEFICIO FRA. &c. Alias nō est titulus.

e SI quis acquisierit. Emptum. sic ergo feudū emitur & acquiritur pretio: vt hic, & s. de na. fe. cōtra. est euidenter. j. de feu. dato in vicē le. cōmi. vbi dicitur ꝙ non sub prætextu pecuniæ, sed amore domini feudū acquiritur? Respon. istud intelligo, quādo à vasallo emiť dño sciēte: illud vero locū habet, qñ à dño emiť: qđ fieri prohibeť. Sed opponiť. j. tit. quēadmo. feu. ad fis. perti. c. si quis sine filio. ex eo verbo, nisi à dño redemerit: per quod innuiť, ꝙ à dño emi valeat. Sol illud intelligendum est, qñ redemit sine pretio. alias bene seruiēdo dño et optime se habēdo erga dñm. & ponitur ibi redemit extra propriam significationē. similia studiosus inquirat. hic autē notabis istud generale, Licitū est sine pretio, qđ cū ptio nō liceret: vt arg. ff. de infa. l. furti. & ar. C. de pdns cur. l. fi. &. C. manda. l. fi. & de fun. patr. l. j. ar. cōtra est alias. s. quia nō est licitum gratis qđ pretio nō liceret: vt. ff. de rit. nup. l. palā. ar. cōtra ad hoc. ff. de re. iur. l. cui ius est donandi. licet alś dicať, ꝙ licitū est pretio, qđ gratis nō liceret: vt. ff. quib. mod. pig. vel hypot. sol. l. sicut. §. sed si. et. C. de cōtra. iu. l. vna. &. ff. de contrahen. empt. l. j. &. C. de admi. tu. l. non omni. &. ff. de procurat. l. procurator cui. ff. de pactis. l. contra. §. vlti. ff. de don. l. filius. &. C. si maior factus. l. fi. & ista generaliter sunt in li. Py. qđ autē hic dicit si insimul stetent: intellīgo maxime, quia idē intelligo, & si non insimul dū tñ de cōi pecunia & dño sciente fuerit emptū, & ita multū interest, cuius pecunia feu. ematur. vnde hic poteris repetere, qđ notauimus s. qui feu. da. poss. c. cum vero cordatus.

TITVLVS XX.

DE BENEFICIO FRATRIS, ET QVAliter frater in beneficium fratris succedat[d].

Frater fratri defuncto sine filio non succedit in feudo nouo. Fallit regula, si tempore inuestituræ per pactum aliud conuenit. Item de communibus bonis est emptum. Itē si frater est inuestitus utriusque nomine domino sciente. Itē si frater acquisiuit in hostem regis. Bal.

SI quis acquisierit beneficium, & sine filio masculo mortuus fuerit, & fratrem reliquerit: frater non succedat fratri, sed dominus habeat nisi per inuestituram à domino ordinatum fuerit, vt frater succedat fratri, si mortuus fuerit sine hærede masculo: vel succedat frater fratri morienti sine filio: vel nisi beneficium de communibus bonis fuerit emptum[e]: vel vtriusq; nomine dño sciēte[f], si insimul steterint: vel in hostem regis acquisierint.

TITVLVS. XXI.

DE FEVDO SINE CVLPA NON amittendo[g].

SAncimus, vt nemo miles[h] sine cognita culpa beneficiū suum amittat: si ex culpis ńjs, vel cauno. bene inuestit. c. si duo fratres. & in cōi causa hic colligitur. ꝙ ex certa sciētia sine cōtradictione præsumitur dns cōsentire. sicut & alias: vt. ff. de euict. l. quidā. &. C. de nup. l. si vt proponis. &. ff. de re. iur. l. qui tacet. & in summa vt in lib. disp. Py. secundo quaterno. ń. char. ru. ex sciētia sine cōtradictione eiusq; contrario: licet contraria sit sequēs rubricella per id quod legitur. ff. qui. mo. pig. vel hyp. sol. sicut. §. non videtur. ff. de proc. l. filius. §. inuitus. cum concor. ibi seq. quod autem dicitur in fi. vel in hostem regis, dicit per. l. quæ est in Lomb. de suc. si fratres post mortem &c.

f Domino sciente. hoc autem dictū est, ne aś inuitus dominus aliū, quā quē velit, acquirat vas. vt. j. de fratribus de

g DE FEVDO SINE CVLPA &c.

Quidam non habent hic aliquē titulum: sed nos hoc vtimur.

h SAncimus vt nemo miles. quod diximus de milite, idem in alńs hodie; vt. s. de nat. feu. in fi. simile legitur. C. qui accu. non pos. l. ń. &. ff. quod metus causa. l. non est verisimile. & merito idem in illis alńs vasal. quia eadem est hinc inde ratio & æquitas, vnde idem ius constituendum est: vt. ff. ad. l. Aquil. l. illud. &. ff. de legi. & senatusconsul. l. non possunt. &. C. de lib. præte. vel exhæred. l. j. Accur.

Si quis

a SI quis. huic. c. quidam habent tit. de suc. quo non vtimur.

b Iussu. hic iussus pro cõsensu ponitur. i. sine consensu et voluntate domini. & notãdum est in alijs idẽ quo in milite, vt in consti. Fride. imperialẽ. & idem de parte quod hic dicit de toto, scilicet vt partem tãtum alienatam amittat: vt. j. de va. qui contra constitu. Lotha. bene. alie. c. j.

c Concubuerit. istud ca. expositum est. s. qui. mod. feud. amit. in prin. §. ñ.

d Et cum eo. No. verbum istud: et soluit quæstionem quã fecimus. s. qui. mod. feu. amit. in prin.

e QVO TEMpore mi. &c. Quidam non habẽt hic aliquem titu.

f Ancimus vt nemo miles. in quibuldã cõstitutionibus non est sancimus: sed ita continuatur cum superiori ca. & cũ eo non laborauerit, si potuerit: sed vltra annum & mensem vadat vt inuestituram &c. & ita secundũ hoc non debet esse hic inceptio. c. nec tit. quod est falsum.

g Vltra annum. hoc demum tempus post scientiam currit: dum tamen crassa & supina ignorãtia nõ sit excusata: puta si ignorauerit, q̃ oẽs de ciuitate sciant. ff. de iur. et fact. iguo. l. j. & l. nec. & l. regula. & . ff. de calum. l. annus. & not. de tali tempore expressius in. C. de re milita. l. j.

h Et mensem. sic ergo videtur, quod per annum & mẽsem possit miles differre petitionem inuestituræ: quod in alijs nõ obseruat: imo & anno & die elapso excluduntur alij: dum tamen sint puberes: vt in constit. Fride. imperialem. §. præterea. & hoc erit casuale in milite: sicut & alia casualia notantur circa militẽ, quæ hic enumerare esset superfluum. Vel forte corrigitur istud per constitu. Fride. & idem erit in milite, quod in alijs. velut ergo cõtumax feudo priuatur vasallus post spatium tanti temporis, sic & alibi punitur contumax: vt. C. quorum ap. non re. l. j. & de iud. l. properandum. §. cum autem. Sed pone, quod post annum & mensem secundum vsum consuetum dominus vas. recepit: nunquid huic talẽ quasi ingratitudinem videtur remittere? Et certe videtur quod sic. ff. de le. commis. l. post diem. & de eo quod certo loco. l. fi.

i Veluti mortis. Nunquid si moriatur, antequam petat, cũ superessent tantum duo vel tres dies de anno & mẽse vel die, dabitur hæredi suo tantum tẽpus duntaxat, quantum defuncto supererat: aut dabitur iterũ mensis & annus? Respon. ne tu lector piger efficiaris, quæres diligẽter quæ notantur in. C. de temp. in integ. rest. l. antepe. quæ incipit, ea quæ. & omnia poteris inuenire: licet videatur quod illud tantum, quod supererat defuncto, dari debeat: vt. C. de iudi. l. properandum. §. sin autem. & . ff. de iudi. l. si iudex.

k Infantia. si habes in litera infantia, tũc cessabunt cõtra. vel anfractus: vt patet in consti. Fride. j. de feu. contro. fue. c. si minor. si habes infamia: tunc quæritur de cuius infamia sit intelligendũ: nunquid de infamia vas. an de infamia do. si dicat de infamia vas. tunc videtur absurdum, quod propter istam infamiam debeat istud habere priuilegium: cũ potius debeat ei nocere delictum suũ quam prodesse. nimirũ dolus proprius non debet aliquem releuare, neq; propria temeritas alicui lucratiua cõcedi. ff. pro soc. l. verũ. §. tempus. & de dolo. l. j. & l. Neratius. & . C. de epis. & cle. l. omnes. in fi. ne igitur ex delicto suo fructũ consequatur, de vasalli infamia nõ loquitur, de domini autem infamia sic: puta quia dominus excõmunicatus est: & ideo cũ domino vasallus nõ habet loquelam, in quo casu etiam à sacramento fidelitatis est absolutus: vt in decr. causa xv. q. vj. alius. & . c. fin. & . j. ti. hic finitur lex: deinde cõsuetudines regni incipiũt c. j. vel ita intelligas infamia, id est, mala fama habita de domini morte. pone dominum vltra mare mortuum: nec sit fama de eius morte post annum & mensem certe istud vasallo non valet imputari. vnde appareret, quod hoc tempus ei à tẽpore scientię cedat, & secundũ hoc etit ei vtile et nõ continuum hoc tempus. sed nunquid hodie per legem Fridrichi corrigitur? Respon. ibi determinabitur.

l Absentia. puta cum causa reipublicę sit absens. nũquid ergo absenti causa reipublicæ non currit tempus, maxime si potuit per procuratorem adire dominum, & non fecit? & vtique currit ei: nec puto ei succurrendum hoc casu. ff. de mi. l. papin. exuli. sed vbi non potuit per procuratorem, secus est: vt ibi nota. Vel forte vbi iusta de causa absens est: nec per procuratorem adire tenetur: quia non intelligitur absens, qui legitimum procuratorem relinqui, vt in pluribus studiosus indagator poterit inuenire.

m Damnetur. distinguitur tamen, si fuerit cõtumax vel nõ: vt si contumax fuerit inuẽtus, quia noluit seruire: merito amittat feudum. Sed si dominus recepit eius seruitium post annũ: videtur renuntiasse iuri suo: & hoc propter multas leges: vt argu. ff. de recep. l. Celsus. & . C. de vsu. l. quãuis. & . C. de pact. l. inter emp. & vend. l. commissoriæ. & de iu. do. impe. l. ñ. & . ff. de va. & ex. l. penul.

n SI quis fecerit. Cambium. licet non possit alienare nunquid locare? Item nunquid in feudum dare? Item nũquid pignori obligare? Hæc in const. Fride. notabuntur annuente domino: & hoc intelligas verum esse, nisi totam curiam alienauerit: vt. ff. de fun. do. l. j. & in Lomb. de be. l. fina. & . j. de le. cor. §. j. ex eadem lege.

o Pro non facto. hoc intelligo dum supererit vasallus: veruntamen eo decedente cogitur dominus adimplere promissum. & tunc demum incipit inuestitura effectum habere: quod intelligo tantum de eo milite, qui successionẽ feudi non habet. alioqui pro non facta habetur inuestitura: vt. j. si de feudo. con. fue. c. moribus. & de feud. da. in vicem le. cõmissoriæ. si quis inuestierit. sed ibi aliud notabitur: vt in Lombardia de bene

---

Vasallus feudo priuatur alienando cum uxore domini concũbendo, & in pugna cum posset eum iuuare dimittendo. Bal.

SI quis[a] miles beneficiũ suũ vendiderit totum sine voluntate, vel iussu[b] domini sui, vt proprium beneficiũ amittat decernimus: dominus verò habeat: vel si concubuerit[c] cum vxore domini sui domino viuẽte: vel si in pugna suũ dominum dimiserit†: & cum eo[d] non laborauerit, si potuerit. QVO TEMPORE MILES INVESTITVram petere debeat[e].

† Hæc regula est vera in omnibus. vt supra de nat. feud. de his q feu. dare pos. §. fi. & q mo. feud. amit. in prin.

† Facit ad hoc. Ang. ĩ. l. ij. §. occisori. in. fine. ff. ad Syll. q̃ est verum si dominus conqstus fuerit de eo. alias, secus.

Similes intra annum & mensem post mortẽ domini non petat inuestituram ab eius hærede, uel post mortem patris à domino: perdit feudũ. fallit in casibus hic insertis. Bar.

Miles non potest deuestiri à domino sine culpa & causa cognita, & conuicta per laudamenta parium. Bar.

SAncimus, vt nemo miles[f] vltra annum[g] & mensem[h] vadat, vt inuestituram beneficij sui à filio, vel successore domini sui petat, vel post mortem domini sui, vel patris sui, vel alterius, cui succedere debet: nisi iusta causa interuenerit, quare nõ petierit, veluti mortis[i], vel capitales inimicitiæ, vel infantia[k], vel iusta absentia[l]: & si (vt suprà dictum est) non petierit, damnetur[m].

SI quis fecerit inuestituram vel cambium[n] de beneficio sui militis, sine illius cõsensu, cuius est beneficium, pro non facto[o] habeatur.

SAncimus, vt nemo miles adimatur de possessiõe sui beneficij, nisi conuicta culpa, quæ sit laudanda per iudicium parium suorum: sicut suprà diximus. Si autem dixerit miles, quòd sui pares iniquè iudicassent: miles

Tps post scie tiam currit Excõicati vasallus à fidelitatis sacramẽto est absolutus.

bene.l.fina.

a In poſſeſsione maneat.& merito:quia debent in ſuo ſtatu oĩa permanere poſt ap.C.de ap.l.iiij.quod intelligo,niſi fuerit res mobilis:& perſona poſsidens ſuſpecta ſit,ne ſatisfaciat:vel etiam ſi res à poſsidente poſtularetur.arg.C.quo.ap.non reci.l.ab executore.&.ff. de ap.l.imperator.§. fi.& qui ſatisf.cog.l. ſi fideiuſſor.§.fi. qđ aũt dicit in fi.c.ſ.ante nos definiemus: ſic intelligit.ſ.ſi ambo ſint vaſalli principis curię.alioquin ille ad quem appellauerint,cãm appellationis ſine debito terminabit:& alias tex.eſt definietur.

b Per ſex.Sed nũquid continuum,vel vtile eſt hoc tẽpus? intelligo q̃ vtile ſit iſtud,quale eſt illud, quod indulgetur appellãti.Et not.q̃ detrahitur huic.l. per cõſuetudinem: quia generaliter appellanti indulgetur annus: vt in auth.de his qui ingre.ad ap.colla.v. Vel etiam dic,q̃ hic nõ cogatur illud:ſed dicitur q̃ intra ſex hebdomadas ſe debet rep̃ſentare: imo hoc ſpatium habet, antequam iter arripiat,& hoc intelligẽ dũ eſt de maioribus valuaſoribus, vt in Lõbar.de bene.l.fi.

DE CONTENtione &c.

c SI quis miles. Alias inueni talẽ gloſ.loco iſto,vacat iſtud ca.propter inferius ca.ſi inter dominum.

d In poſſeſsione. quod in iſto ca.continet.ſ. poſſeſſorem debere iurare, nõ eſt indiſtincte ſic intelligẽdum:ſed ſicut diſtinguitur.j.da conſue.re.feu.c.ſacramẽtũ nõ ſemp.& notabit.j.ſi de inue.inter do.& vaſ.lis ori.c.j. qđ aũt in fi.dicit nõ eſt relinquendũ.ſ qa nõ eſt bonũ vt veritas deneget: ſimile i C.de ap.l.eos q.§.j.

QVEMADMOdum feu.&c.

e SI quis ſine filio. Beneficium patris.intelligo niſi pactũ interuenerit: vt & filiæ ſuccedant:vt.ſ.de ſuc.feu.§. filia vero nõ ſuccedit.

QVIBVS MODIS FEVDVM &c.

in poſſeſsiõe maneat[a] p̃ ſex [b] hebdomadas:& ad noſtrã veniat præſentiã cũ illis,qui laudamentũ atq; iudicium fecerint:& ante nos definiemus.

TITVLVS XXIII.

DE CONTENTIONE INTER DOMInum & vaſallum de inueſtitura feudi.

Si inter militem uaſallũ & dominũ contentio ſit de inueſtitura:domino deficiente in probatione,uaſallo poſſidenti defertur iuſiurãdũ. domino autem poſſidente,militi uaſallo incumbit probatio.eo autem in probatione deficiente, domino dabitur iuſiurandum.Bal.

SI quis miles[c] ĩ poſſeſsiõe[d] ſuibñficiũ fuerit,& dñs inueſtiturã negauerit miles affirmet per iuſiurandũ,ſi potuerit,q̃ ſuũ ſit bñficiũ per inueſtiturã dñi ſui.& ſi dñs poſſederit,& miles ſic dixerit, q̃ inueſtitus fuerit:à dño ſuo:& dominus negauerit: adhibeãtur pares illius:& per ipſos inueniat veritas.& ſi pares non fuerint, veritas inueniatur p̃ dominum:quia nõ eſt bonũ, vt veritas denegetur.

TITVLVS XXIIII.

QVEMADMODVM FEVDVM AD filiam pertineat.

Vaſallo defuncto ſine liberis,filia nõ ſuccedit in beneficio patris:fallit hoc in duobus caſibus. Baldus.

SI qs ſine filio maſculo mortuus fuerit,et reliq̃rit filiã: filia non habeat bñficiũ patris[e]:niſi à dño redemerit. Si aũt dñs ei dare voluerit p̃pter ſeruitiũ & amorẽ patris: nõ reuocetur ab vllo ex parẽtibus ſuis,nec̃ damnetur.

f SCiẽdũ eſt,Hoc iure.alĩs hoc iure.& alĩs hac ĩ re nullo &c.

g Succedente.in hoc ca.videt abſurdũ.ſ.q̃ hæres excludatur qñ dñs poſſeſsionẽ in vaſallũ trãſtulit.igit inueſtiturã feciſſe videtur,quia proprie inueſtitura poſſeſsio appellat.arg.j.e. quid ſit inueſtitura.c.ij.nã vnuſq̃ſq; ſibi & ſuis hæredibus p̃ſpexiſſe videtur: vt j.de duob.fra.à cap. inueſt.c.duo fratres. & hoc verum eſt, ſi hæredis mẽtio habita non eſt:vt.ff.de p̃ba.l.ſi pactũ.& aperte contradicit.j. de conſue.re. feu.c.ſciẽdũ.Py.tamẽ de hoc dicit: vt in ſumma nota.

h Forte ſit clericus.iſtud ſatis expoſitum eſt.ſ.tit.q̃ ſuc. teneant.& in alio ti. hic põt eſſe ti.q̃ ſuc. teneant.&.j.dicetur.

i SI DE INVEſtitura &c. Alias ti.qualiter iudiciũ feudi ſit examinãdum, quo nõ vtimur.

k SI inter dominum. Orta cõtentione inter do.& vaſ.deficiẽte p̃batione poſſeſſoris ſacramẽto cã definiet.ſed ſi teſtes interfuerint, debet fieri p̃ teſtes p̃batio:q̃ ſi veritatẽ dicere recuſant: debẽt cogi à comite, vel à populo,vel ab imperatore ad quẽ accedere debet vaſallus cũ iuſſu domini:ſed interim q̃ete poſsidet vſq; ad annum. ſed ſi interim non iuerit per ſe,vel per alium, dñi ſacramẽto cauſa decidet.in clericorũ autẽ inueſtitura oẽs teſtes pariter admittuntur.h.d.Bald.

l Inueſtituram. Sed de qua inueſtitura intelligit qđ hic dicit:quęro vtrũ de noua, an de veteri? Rñ.de veteri:qm̃ de noua nõ audiunt teſtes,niſi ſint de paribus: imo debet per breue teſtatũ p̃bari in quo etiã caſu ſecũdum quoſdã non valet inueſtitura: quia de ſolẽnitate deeſt in cõ.fe.fundi.vt.j. quite.ſunt ne.ad p̃ban. no.inueſt.c.j.vel etiã põt itelligi illud qm̃ p̃ſentes ſũt pares tp̃e inueſtituræ.nã ſi tũc abeſſẽt: tũc ẽt extranei p̃nt recipi ſcđm qđ hic vr̃ dici ĩ verbo illo,qd ſi tp̃e inueſtitiõis abfuerint &c. quod falſum eſt:qm̃ ſi abſunt expectãdi ſunt:vt.j.de cõſue.re. feu.c.

TITVLVS XXV.

QVIBVS MODIS FEVDVM CONSTItui poteſt.

Feudum ſine inueſtitura conſtitui non poteſt.Baldus.

CIendum eſt feudum ſine inueſtitura nullo modo cõſtitui poſſe, etiã ſi domino iubente quis alicuius rei nomine feudi poſſeſſionem nãciſcatur, & teneat: licet tamen poſſeſsionẽ taliter adeptam,dum vixerit, quaſi feudi nomine retinere: hæredes eius in hoc iure[f] nullo modo ei ſuccedẽte[g]. Si dominus [k] qui inueſtiuit, fortè ſit clericus[h],& cõtigerit,vt ante moriatur,quã vaſallus poſſeſsionem feudi nãciſceretur: exinanitur feudum:quod generaliter in omnibus clericis,q̃ feudum dant obſeruatur.

TITVLVS. XXVI.

SI DE INVESTITVRA INTER DOMInum & vaſallum lis oriatur[i].

SI inter dñm[k] & vaſallum lis oriatur de inueſtitura feudi,dño ſcilicet inueſtiturã[l] ſe feciſſe negante:ſi teſtibus res probari non poterit,poſſeſſoris ſacramento res decidatur,Idem & in eorum ſucceſſoribus obſeruatur.Si verò teſtes interfuerint,& eos vaſallus ad teſtimonium vocauerit:eorum teſtimonio cũ ſacramento credatur.Teſtes verò ſint pares eius,& qui ab eodẽ dño feudum teneant,qui ſi tẽpore inueſtitionis abfuerint,etiã extranei ſunt recipiẽdi, q̃ etiã ſi veritatẽ celare voluerint,fortè amore,vel pretio, vel alia

feu.c.sciendū.quod aūt hic dicit,intelligo qñ dñs pares nō habet:vt colligitur in prædicto.c.sciendū.vnde qd hic dicit.qd si tēpore inuestituræ abfuerint.intelligas.i.si tēpore inuestitionis. pares dñs habuerit.nā si pares nō habuerit,etiam extranei &c.& quod ibi sequitur,veritatē celare voluerint:est notabile verbum.nimirum qui veritatē dicere nō vult,nocere desiderat:vt in decret.c. xj.q.vlt.c. quisquis.

qualibet ex causa, à comite [a] vel à populo iurare cōpellantur,quòd ex ea causa falsitatē nō dicant,nec vera scientes tacebūt.His em̄ non cogētibus eos,vasallus cum ipso dño ad imperatorē [b] ire festinet, eiq; causam intimet; & qd imperator inter eos iudicauerit,obseruetur [c].Si aūt se venturum vel nuntiū missurum vasallus promittat: ex quo ꝓmiserit, ysq; ad annum [d] quietè possideat.Si verò ad regem nō venerit,vel nō miserit intra annum [e] : dñi sacramento causa finiatur.Et si testes sacramento [f] iam dicto præstito se non interfuisse dixerint:dñi sacramento quæstio terminetur. Hęc oīa etiā in clericorū [g] personis locū habent, præterquā quòd de personis testiū dictū est.In clericorū feudo pariter accipiuntur pares et extranei: hoc ideo, quia cū clerici quosdam de feudo inuestiūt, sæpe abscōsè & sine pręsentia suorū cōfratrum facere studeant.

Orta contentione inter dominū & uasallū, si uasallus dicit se,uel patrem juū inuestitū,debet probare per testes saltē duos suā intentionē. & eo in probatione deficiente, defertur sacramentum domino possidēti,qui iurabit cum duo decim sacramentalibus : & eo nolente iurare defertur actori,qui iurabit etiam cū duodecim sacramentalibus.utroque autem nolente iurare dominus possessor absoluitur.uasallo at possidente,si possidet per annum sciente domino & non contradicente,solus debet iurare sine alijs: alijs autem non.Bal.

a Qualibet ex causa a comite. Sed istud notādum est,ꝙ gradatim faciē da est postulatio.scilicet de mīore iudice ad maiorē iudicem.

b Ad imperatorem.nam primo inuocatur curia: postea comes:deinde populus:postea imperator.sic etiā ꝓcedit à populo in auth.de ap.col.iiij. ſ. vlti.licet videaī contra.ff. de consti.prin.l.j. & insti.de iu.nat.gē.& ciuil.ſ.sed & quod principi.nā ibi inuitur ꝙ maior si populus imperatores, cū ab eo possit degradari.licet in contrarium Barbarius Philippus dicat, scilicet plus posse imperatorē:vt.ff.de offi.præto.l.Barbarius Philippus.Accur.

c Obseruetur. & merito:qa qd̄ principi placuit, legis habet vigorē:vt instit. de iu.na.ſ.sed & qd̄ principi.&.ff.de cōsti.prin.l.j.& inuenitur errorē principis ius facere:vt.ff.de ali & cib.lega.l.iij. in fi.sed et quod comes vtpote loco prēsidis statuit ex necessitate seruādum est, vt.C. vbi pu.edu.de.l.j.

d Vsque ad annum,& est illud mirabile,ꝙ annus vas. indulgeī ad præsentandū se:cū tantum vj.hebdomadæ cōcedantur superioribus appellationibus:vt ſ.quo tē.mi.inue.pe.de.c.iij.ſ.ſi aut dixerit.& in lō.de be.l.vl. Sed istud cur contingat:is inquirat quē labor mūdi exagitat: cū maxime spatiū nouē mensiū septētrionalibus hominibus ad se repręsentandū iudici legūlatoribus videī sufficiēs: vt in authen.vt om.ob.iud.ſ.si igitur.col.v.

e Intra annum.& sic per totū annū quiete debet possidere vasallus,licet intra annū se debeat rēpsentare.& est no.hic qd̄ possessori probatio incūbit:sed intelligo,ꝙ aliud pro dño faciebat:vt.j.dicit:ꝙ si testes se nō interfuisse dixerint ꝙ sacramē to dñi causa finitur.& intelligo ꝙ hoc sacramentū ad cautelā dño detur,cum is probatiōe deficiat,qui probare teneī: sicut no.in.C.de re.cre.& iureiu.l.in bonæ.& hoc cōsonat ei,quod legitur.j.de consue.re.feu.c.sacramentum.

f Sacramento.si habes non,tūc similiter debes habere in litera domini sacramento:alioqui non.

g In clericorum.Hic colligit,ꝙ ex personarū qualitate, & differētia licitū deprehendit.qd̄ alias nō liceret:vt no.ſ.de na. fe.circa prin.qd̄ aūt dicit hic de clericis.ſ.ꝙ feu.dare possunt: cognati tamē excipiunt,quibus dare prohibētur:vt.C.de sac. san.eccle..l.iubemus auth.quibuscūq;.licet potius hodie agnatis,quā extraneis hmōi beneficia à clericis cōcedantur:nec sibi possunt acquirere dū administrāt:vt.ff.de cōtrahē.emp.l.nō licet.& de of.procō.l.solēt.ſ.vlt.Itē in isto.ſ.notare licet,& notabitur in inferiori prox.ſ.quod inopia ꝓbationū emergente licitū deprehendit, quod alias esset illicitū:vt no.ſ.de contē. inter do.& vas.de inuesti.feu.circa prin.

Si quis [h] se vel patrem suū ab aliquo defuncto, vel patre eius de feudis inuestitum esse contenderit: nisi per duos pares [i] de domo ipsius domini probauerit, quod intēdit,vel etiam cū pares absunt, per alios [k] idoneos duos testes [l]:tūc in electione domini est, vtrū [i] velit iurare [m] cū duodecim sacramentalibus, illū,qui feudū quęrit, per se vel patrem eius, si de hoc quæraī, de ipso feudo inuestitū nō fuisse. Quod si iurare noluerit, actor iuret cū duodecim sacramētalibus se vel patrē suū inuestitū fuisse. Quòd si iurare [n] noluerit; qui conuenitur, est absoluendus [o] . Secundū enim morem Mediolanensiū hæc sacramenta præstāda [p] sunt tam à filijs actoris vel rei, quàm ab ipsis principalibus personis.Si autem aliquis in possessione feudi sit, de quo dns dicit cū inuestitū nō fuisse: tūc sine probatione vlla testium debet solus [q] iurare se,vel patrem suū fuisse inuestitū.Hęc autē sunt ita tenēda, si per vnū annum sciente [r] dño & non contradicente in possessione feudi permansit. alioqui iusta ignorantia vel parui tēporis negligētia cū iniquę possessionis periurio quandoq; dño in possessione damnum afferat.

h Si quis. quidā in hoc.c.habēt gl. talē. vacat hoc.c.propter inferius,si duo.

i Pares. hic nota. duos testes sufficere ad inuestituram ꝓbandam,& meritto : qa vbi numerus testiū nō exigitur,duo sufficiūt.pluralis em̄ locutio duorū numero cōtenta est:vt. ff. de testi.l.vbi.vñ dns in euāg.In ore duorū vel triū testiū stat omne verbū, & extra de test.relatum.

k Per alios. ecce quod plene notauimus vel inopia probationū emergente.

l Duos testes.idoneos cum pares absunt:vt.ſ.e.c.j. & de hoc,dic vt ibi notauimus.ꝙ aūt de domo.i.de curia intelligo,ne forte domestici testibus fides improbetur:vt. C. de test.l.parentes. & l. aduersus.& l.etiam. quandoq; tamen & domestici admittuntur:vt.C.de repu.l. consensu.ſ.fi.& hoc est qd̄ dicit, nisi per duos pares. Acur.

m Iurare.ecce quod prope nota. inopia probationem emergente &c.

n Quod si iurare. Quid ergo si nec iurat,nec se velle iurare recusat? Rñ.intelligo.quod iudex debet statuere tēpus intra quod iuret,si vult dominus:quo transacto in vasallū trāsferatur electio:licet antequā iuret,etiā die trāsacto possit adhuc iurare dominus:vt arg.ff.de leg.j.l.cum res.&.C.cōmu.de leg.l.si duobus.ſ. sed si quis.&.ff.de op.leg.l.mancipiorum.

o Absoluendus.nimirū actore nō probāte:vel quasi probante absoluit reus:& si nihil p̄stiterit,obtinere debet : vt.C. de eden.l.qui accusare.quasi ꝓbāte ideo dixi:qa iusiurādū loco ꝓbatiōis cedit,imo quasi ꝓbatio dr.C.de re.cre.l.actori.&.ff.de iureiu.l.nō erit.ſ.dato.& l.sed & si.ſ.fi.&.l.tutor.

Iusiurandū quasi ꝓbatio dicitur.

p Præstanda.tam à filijs & merito:quoniā ꝓsona patris & filij vna esse intelligit.C.de impu.& ali.sub.l.vl.& insti.de inut.stip.ſ.ei qui tuo.& vnū est sacramentū testatoris & hæredis:vt in auth.de iureiu.à mo.præst.in prin.licet alibi dicaī quod multum discrepet iusiuran.hæreditarium à principali sacramento.C.de re.cre.& iureiu.l.generaliter.in prin.

q Debet solus.intelligo secundū distinctionē quæ fi.j.de consue.re.feu.ca.sacramentum.

r Sciente.hic sumitur,ꝙ patiētia sine contradictione habeī pro

* Vide tu in hunc locum quod tradit Barto. in. l. q dot. ff. solut. matri. in .l. quo enim rẽ rat. hab. & adde quę no. in. ca. nonne. per canonist. de probat. & Dy. in Reg. Iur. qui tacet lib. vj.

pro expresso * cõsensu. simile est quod dicitur de cohæredibus. qui præsentes passi sunt vnum cohæredem totam hæreditatẽ vendere, & pretium acceperũt. nam & ipsi videntur suas partes vẽdidisse: vt. ff. de euic. l. quidã. idẽ quoq; dicitur de liberto qui passus est dominum rem vẽdere cum pro ipsa parte pretiũ

TITVLVS XXVII.

DE FEVDO DATO IN VICEM LEGIS cõmissorię reprobando.

Feudum non potest constitui sub pacto legis commissoriæ: quia non prætextu pecuniæ, sed amore domini dandum est. Bar.

SI quis obligauerit aliquam rem pignori eo pacto [a], vt si statuto tẽpore pecunia soluta non fuisset, res esset creditoris, & eam pro fundo habeat: potest debitor quandocunq; [b] pecuniam soluendo, pacto non obstãte [c] pignus recuperare. Feudum enim non sub prætextu pecuniæ, sed amore & honore domini acquirendum est.

SI quis inuestierit aliquem de feudo sui militis: viri Placẽtini prorsus asserũt hanc inuestiturã non aliter valere, nisi eo consentiente [d], cuius erat feudũ. Mediolanenses & Cremonenses nihil distare asseuerant, vtrum eo sciente vel ignorante: dummodo eo viuente nullũ detrimentum de feudo suo sibi cõtingat. Hoc autem dicendum est de eo mi [b] lite, qui feudi successores [e] nõ habet.

TITVLVS XXVIII.

DE VSV MEDIOLANENSIVM SECUNDUM QUOSDAM.

Filio militis dicenti patrem inuestitum de pignore, & xxx. an. nomine feudi possedisse, defertur iusiurandum, ut iuret eum duodecim sacramentalibus forma hic tradita: sed eo nolente iurare defertur filio domini, qui si iurare recuset, cogitur filium militis inuestire. h. d. Iac. de Bel.

QVidam obligauerat [f] terrã quãdam suo militi: deinde cũ filius sui domini longũ post tempus [g] pecuniam offerendo pignus liberare voluisse, filius militis contendebat patrẽ suũ à dño suo defuncto de prædicto pignore inuestitionẽ feudi accepisse. vnde viri prudentes Mediolanẽses interrogati laudauerunt, in electione filij militis esse cum duodecim sacramentalibus iurare patrem suum [h], vel se à domino suo per inuestituram prædictam terrã tenuisse: ita, vt p triginta annos [i] contestatio pignoris à deatur refragari.

† Tu dicito q licet emptio teneat vt in. l. fi. hic al. leg. feudum tamen nõ cõstituitur: vt hic.

b Quandocunque. istud quandocunq;, sic intelligo. i. nisi creditor alio iure velit se tueri: puta præscriptionẽ xxx. an. allegãdo: qđ quidẽ facere põt secũdũ quosdam: maxime post iteruersam possessionẽ: vt no. in. C. de pi. act. l. nec creditores. vel etiam si ius dñij impetrauit, & post bienniũ soluere voluerit debitor: tũc non cogitur solutionẽ recipere creditor: vt. C. de iu. do. im. l. vlt. in med. l. sed si receperat pecuniã, pignus restituere cogitur: vt. C. de iu. do. imp. l. ij.

c Non obstante. hoc verum est, si conuentio inter dñm & vasal. est: alioqui si inter extraneos, valet pactũ: vt in Lombar. de deb. & guar. l. si quis fideiussorẽ.

d SI quis. Cõsentiente. itelligo istud secũdum P. cũ de futura * successiõe tractatur: quia contra bonos mores tale pactũ factũ improbatur, & ideo est inualidũ: vt. C. de pac. l. fi. et. C. de inu. stip. l. ex eo. vnde nõ obmulieri. q̃ nullum regressum ad bona paterna se habiturã pacta fuit. C. de col. l. iij. vel etiã si de futura successiõe nõ tractat. sed si ignarus forte vasallus de alieno feudo inuestiturã accepit, vel etiã sciens, & nominatim de euictione cautionẽ habuerit vel acceperit: cur nõ valeat, nõ video: nimirũ quoniã vendere rẽ alienã posse nulla est dubitatio. ff. de contrahẽ. emp. l. rem alienam. Vel intelligitur quo ad præiudicium vasalli, sicut Mediola. faciũt: vt no. etiã. j. si de feu. defun. contro. fu. c. moribus. &. j. de inue. rei al. c. cum de re. alie. hæc ita dicta sunt secundũ P. sed secundum Med. non. nam quod ipsi dicunt, dummodo de feudo viuente illo nullũ detrimẽtũ patiatur: istud cõsonat legibus. s. no. & est ar. ff. de ser. ru. præ. l. per quem. &. ff. de aqua plu. ar. l. in concedendo. licet videat ar. contra. ff. de aqua quo. & æsti. l. Lucio.

* Sed huic Bal. nõ adstipulatur.

e Successores. Sed cur in eo qui habet successores, idẽ iuris non est: cum nullum præiudicium ipsi hæredibusue suis fieri debeat? Respo. hic studiosus respon. Non omniũ quæ à maioribus tradita sunt, ratio reddi potest. ff. de leg. & con. l. non omnium.

f QVidam obligauerat. super hoc ca. pauci titu. habent: qui autem habẽt talem consueuerunt habere: de vsu Mediola. quo non vtimur.

g Longũ tempus. hic habetur, quod. s. proxi. not. est. c. si quis obligauerit. s. quia ius offerendi nõ tollitur longo tempore: vt. C. de pig. act. l. nec creditores.

h Suum. post ista verba secũdũ q̃dã exẽplaria in tex. habent hęc adiecta à dño suo post inuestiturã p̃dictã defuncto. postea cõtinuant subse. s. per inuestiturã prædictã, &c. quæ sequunt.

i Per triginta annos. Hic no. præscr. xxx. an. in feudo locũ habere

Patientia pro consensu habetur.

habere.vnde ſi aliquis per.xxx.ann.feudū poſſedit,& ſeruitiū domino exhibuerit:q̄uis de ea re nunq̄ inueſtitus fuerit,tamē præſcriptionē acq̄ſiuit.ita qđ ſe tueri poterit:vt.j.ſi de feud. con.fue.c.ſi qs per.xxx.ann.Quid ergo ſi à poſſeſsione cecide rit iſte qui præſcriptione ſe tueri poteſt,nūquid vendicare po terit? Reſpōd.vtiq̄. adhibita diſtinctiōe, quæ fit in. C.de præ ſcript.xxx.vel.xl.an no.l. ſi quis emptio- nis &c.ſed quod di- citur.j.eodem videt mirū,quos filius iu- rare debet poſt inue ſtituram patrem ſuū mortuum fuiſſe,et ſe per feudū quoq; rē tenuiſſe: ita vt per xxx. ann. cōteſtatio pignoris facta non ſit.ſed domīo defer- tur de īcerto ſcilicet defunctum militum per feudū inueſtitū nō fuiſſe.Sed cur nō ſufficit ipſum proba re conteſtationē pi- gnoris factam : vbi tātum aliter prę ſcri- ptione feudi ſe tue- tur. Reſpon.hoc nō negatur hic: ſed hic filius volebat ſe tue ri,dicēs parrem ſuū inueſtitum.vñ puto quod ſi tantum præ ſcriptionem feudi al leget filius defuncti: quod filius domini non aliud teneatur probare,niſi patrem ſuum pignoraſſe,& conteſtationē factā fuiſſe ante ſpatium xxx.ann. eſt enim le gitima interruptio, ſi per executorem cō ſecuta ſit conuētio: vt.C. de præſcript. xxx.ann.l.ſicut arg. ad hoc.C.de pigno. act.l.neque.

parte dñi aduerſus ipſum,vel patrem ſuū facta non fuiſſet. Si autem ipſe iurare noluerit, filius defuncti domini neceſſe habet iurare cum duodecim ſacramentalibus defunctū mi litum inde per feudū inueſti- tum nō fuiſſe,Quòd ſi ita iu- rare recuſet:inueſtire ipſum fi lium militis dñi filius de iam dicta terra per feudum debet.

Finitur liber primus.

INCIPIT LIBER ſecundus.

TITVLVS I.

DE FEVDI COGNITIONE[a].

Cauſæ generaliter aut deciduntur iure Romano,aut legibus Longobardorum,aut cōſuetudine:ſed cauſæ feudales deciduntur conſuetudine,quæ uincit legem in hac parte:licet cōtrarium dici ſoleat. conſuetudine autem deficiente decidi poſſunt etiam lege ſcripta Bal.

Bertus de Orto, Anſelmo filio ſuo dilecto ſalutē. cauſarū,quarum cognitio fre quenter nobis cōmittit, aliæ verò legibus Longobardo- rū,aliæ autē ſecundū regni cō ſuetudinē.quæ quanquā ſint varię,& quanquam ſecundū diuerſorum locorum,aut cu- riarū mores ſint diuerſæ, nec breuiter poſsint dici, nec hoc

a DE FEVDI cogni. &c. Quidam non ha- bent de feudi cogni tione.

b Bertus de orto. Vim ſuam. ex tendunt ac ſi aperte dicat conſuetudo in feudis vincit leges li cet contra dicatur.C.quæ ſit lon.conſue.l.conſuetudinis. ſed hoc intelligo de æqua,non de iniqua conſuetudine, ibi nimi- rum mala inuenta:& malæ conſuetudines non confirmantur etiam longo tempore: vt in authent. vt nul.iud. §.nulli vero. collo.ix.& in decret.diſtinctio. viij. cap.mala conſuetudo.& c.conſuetudo.

c Comprehenſus.ac ſi aperte dicat,argumētis non eſt cre- dendū:niſi in conſuetudinibus feudi: licet in legibus reperiat cōtra.ff.de re mil.l.non oēs.§.à barbaris.Sed nunquid de ſimi libus ad ſimilia eſt procedēdum? & vtiq̄ vt opinor,vt in legi bus.ff.de leg.& conſti.l.non poſſunt.Quid eſt ergo quod di- ctū eſt in feudo,q̄ argumentis non eſt credendum? Rñ.intelli- gas:qñ ſimile non apparet:& lex quid fieri debeat,iudicat.nā tūc ſequēda eſt.l.& ar. ſuperflua nō cōcedunt:ergo hic primo cōſideratur cōſuetudo:ſecūdo ſimilia,vel lex.Nam lex cōſue- tudini nō poteſt obuiare.quod eſt intelligendū:vt.ś ſimile le- gitur in decretis.nā nec decreti poſſunt obuiare leges:vt in de- cre.x.diſtin.lege.

d Cohęrentibus.veluti in rebus immobilibus:& quod ſeq tur,aut ſolo cohærentibus, vtputa in fructibus.q pēdēt in fū- do, qui vtpote fun- di pars,ipſi fūdo co- hærere dicuntur: nā fructus pendētes fū- di pars eſſe vidētur: vt.ff.de rei ven.l.fru ctus.

e Immobilia . vt ſunt panes ciuiles:vt C.de iure dot.l.fi.§. pręterea.Sed nunqd debitorū noīa inter immobilia computā tur? Rñ.hoc ab anti- quo quęſitū eſt.& a- libi ſatis diſputatū, & ideo omittimus.

f De caue na. me- lius dixiſſet iudicio meo veluti ſe.&c.vt ſic intelligat,q̄ non ſit expoſitiuū illius verbi,aut in his quę inter immobilia cō- putant: & ſic feudū cameræ aut cauenæ computabimus ī re bus īmobilibus, vel etiam ſolo cohæren tibus:vt.ff.vnde vi. l.j.§.iij.Accur.

Debitorum nomina in- ter immobi- lia numeran tur.

g Niſi inueſtitu- ra.intelligo aut eo, qđ habet p̄ īueſtitu ra: vtputa cū iuſſerit dñs aliquē ire in poſ ſeſsionē.licet em̄ poſ ſeſsionē non tradide rit, p̄ eodē tñ habet vt.j.de cōſue.re.feu. c.ſciendū. licet illud feudū ad hęredes nō trāſeat,vt.ś.q mod. feu.po.cōſtit.c. ſcien dū. & ideo ſimile eſt huic, q̄ dicit,actore nō p̄bāte reus, & ſi nil p̄ſtiterit,obtine- bit:vt gloſſat. C.de eden.l.qui accuſare. nā licet hic deficiat īueſtitura,ſufficit ta mē quaſi inueſtitura ſicut & ibi, licet defi ciat p̄batio : ſufficit tamē quaſi p̄batio, quia intelligit iuſiu randū delatū & præ ſtitū:ſuccedit em̄ lo- co probatiōis iuſiurādū.& quaſi probatio appellatur.ff.de iu reiur.l.non erit.§.lato.&.l.ſed & ſi.§.fi.&.l.tutor. Accur.

Iuſiurandū loco proba- tionis ſucce- dit.

h Aut ſucceſsiōe.iſtud pōt habere locū in cohęredibus,ſed nō in filio,cū patri ſuccedat:nimirū quia etiā viuēte patre dñs intelligitur:vt inſt.de hęre.qua.& dif.§.ſui.& alibi dicitur qđ pene ad p̄pria bona venire intelligitur:vt.ff.de ſuc. edi. l.j.§. largius.vnde nihil ei deeſt præter adminiſtrationē: vt.ff.de li. & poſthu.l.in ſuis.Ex his ergo colligitur, qđ filij nō acquirūt patri ſuccedendo,ſed acquiſitum capiunt. Accurſius.

TITVLVS II.

QVID SIT INVERTITVRA[i].

Inueſtitura alia propria,ut poſſeſsio:alia abuſiua,ut quādo haſta,uel aliud corporeum porrigitur uaſallo à domino pro inueſtitura.Bart.

Nueſtituta q̄dem propriè dicitur poſſeſ- ſio:abuſiuo au tem modo di- citur inueſtitura,qñ haſta,vel aliud corporeū quilibet por- rigitur à d ño feudi ſe inueſti- turā facere dicēte: quæ,ſi qui- dē ab illo fiat,qui alios habet vaſallos[k], ſaltē corā duobus libello facilè comprehendi: vſum tamen feudi,qui in no- ſtris partibus obtinet, prout poſsibile eſt,exponere tibi ne ceſſarium duxi. In iudicio et- enim quod de feudis agitur,il lud legibus noſtris contrariū dici ſolet.Legum autem Ro- manorum non eſt vilis auto- ritas:ſed non adeò vim ſuā[b] extendūt,vt vſum vincāt aut mores. Strenuus autē legiſpe ritus , ſicubi caſus emerſerit, qui cōſuetudine feudi non ſit cōprehenſus[c],abſque calūnia vti poterit lege ſcripta.Scien- dum eſt autē feudum ſiue be- neficiū,non niſi in rebus ſoli, aut ſolo cohærētibus[d], aut in iis,quę inter immobilia[e] cōnu merantur(veluti cū de came- ra,aut de cauena [f] feudū dat) poſſe conſiſtere : ac feudū ne minē poſſe acquirere, niſi in- ueſtitura[g],aut ſucceſsione[h].

i QVID SIT INVESTITVRA.

k Nueſtitura. Vaſallos.circa hūc articulū talis eſt faciēda diſtīctio.aut agitur de noua īueſtitu ra,aut de veteri:aut dñs habet partes, aut non. Itē aut va.pōt p̄bare per breue teſtatū:aut nō:

alias posſidet dñs. alias nō. Itē aut eſt dñs clericus, aut laicus. alias cōpellit pares, aut nō vult cōpellere. Itē alīs habet vaſal. feu dū alias nihil habet. ſi quidē agit de noua inueſtitura. & dñs habet pares. & eſt in poſſeſsiōe feudi: tūc debet ꝓbare vaſ. iueſtiturā p pares, vel ēt p breue teſtatū: & ab ipſis paribus cōfirmatū: vt. j. §. ꝓx. ſed ſecūdū Mediola. etiā ſi ab alio eſt cōfirmatū, ſufficiēs eſt: vt. j. qui teſtes ſint neceſ. ad probā. nouam inueſt. ca. ſiue clericus. &. c. ſed ſciendū eſt. et hoc vbi dñs cōpellit pares iurare. ſi autē pares aliqua ex cā noluerint iurare, nec dñs cōpellit eos: tūc licebit etiam p extraneos inueſtiturā probare: vt. j. ꝓx. §. & ſi extranei noluerīt iurare: tūc à comite vel à populo debent cōpelli iurare. q̄ ſi noluerint eos cōpellere: tunc vaſallus cū miſſo dñi ad imperatorē ībi & quod imperator iudicauerit, ſeruabitur: vt. ſ. ſi de inueſt. īterdo. & vaſ. lis ori. c. j. & hæc vera ſunt cū dñs habet pares. ſi autē dñs nō habet pares: tunc ſufficient etiā teſtes extranei ad probandā nouā inueſtiturā: vt j. eod. §. ſi vero. Nec dicat qs inueſtiturā valere cum ſine paribus facta eſt, qñ pares haberēt: qm̄ ſi abſint: expectādi ſunt: vt. j. de cōſu. re. feud. c. ſciendum. hęc vera ſunt, cū vaſ. probare pōt per teſtes. ſi vero ꝓbare nō pōt per teſtes, nec per publicū inſtrumētū ſiue per breue teſtatum: tūc dño dabit ſacrm̄, vt aut iuret, aut referat vaſ. vt. j. §. proxi. & §. ſi vero inueſtitura. qd' q̄dē verū eſt, ſcilicet, quod dñs debebit iurare ſi vaſal. aliunde nō habet feudū ab ipſo dño, alias em̄ de æquitate remittitur dño iuſiurādū: vt. ſ. de cōtro. inue. §. ſi vero feudū. & hæc vera ſunt cū de noua iueſtituta agit. ſi autē agatur deveteri: tūc etiā extranei teſtes recipiūtur vt. j. de cōſue. recti. feu. c. ſciēdū. in fi. Et hæc vera ſunt in laico dño: in clerico autē dño, indiſtincte admittunt pares: vt extranei: vt ſ. ſi de inueſti. inter do. & vaſ. lis oria. §. ſi autē ſe vēturū. quod verū eſt, cū de rebus eccleſiæ facit inueſtiturā. ſi aūt de ſuis propꝛis tūc idē dicendū eſt, & obſeruandū in clerico, q̄ obſeruat in laico: vt. j. q teſt. ſunt neceſ. ad probā. not. inueſt. ca. j. & hæc vera ſunt, qñ dñs eſt ī poſſeſsiōe. Si autē vaſallus eſt in poſſeſsiōe: tūc ſi ſtetit īpoſſeſsiōe p annū & dño ſciēte & nō cōtradicente, ſine aliqua probatiōe teſtiū ſolus iurabit vaſallus ſe vel patrē ſuū inueſtitū fuiſſe: ne alīs iuſta ignorātia, vel parui tēporis negligētia cū iniq̄ poſſeſsionis ꝓiurio qñq̄ dño poſſeſsiōis dānū afferat: vt. ſ. ſi de inueſt. inter do. & va. lis oria. c. ſi aūt aliquis. q̄ aūt dicta ſunt de ſacramēto prēſtando, intelligenda ſūt cū determinatione eius, quod legitur. j. de conſuet. recti feudi. ca. ſacramentum. &. c. item ſi inter dominum. Accur.

a Domino cogēte. huic videt obuiare. C. de teſt. l. nimis gra

ex illis ſolenniter fieri debet: alioqui licet alij interſint teſtes, inueſtitura minimè valeat. Si em̄ dño adhuc in poſſeſsione cōſtituta, an facta ſit inueſtitura, quærat: nō debet probare: niſi per pares curtis illius domus, vel per publicū inſtrumentum à tribus vel à duobus paribus confirmatū. Nā ſi inſtrumentū defecerit, vel quia factum non fuerit, vel quia amiſſum ſit: tunc qui probare deſiderat, pares curię illius qui interfuerint, offerat. qui ſi denegauerint, fortè corrupti odio, vel gratia, ſeu pretio, & dicāt ſe non interfuiſſe, cū īueſtitura facta fuerat, vel nō reminiſci. tūc dño cogēte[a] iurent tactis ſacroſanctis ſcripturis, qd' huius rei veritatē neſciāt: et tunc actor, aut alios producat pares, aut iuriſiurandi dño det electio: vt proinde iuret inueſtiturā factā nō eſſe: aut ſacramētū vaſallo referat: & ille aut iuret, aut acqeſcat, Quòd ſi iurare pares aliqua ex cauſa recuſauerint, nec dñs eos iurare cōpellat[b]: liceat vaſallo etiā per extraneos probare inueſtiturā. Teſtibus verò deficientibus, iuriſiurandi electio domino detur.

Vaſallo poſſidenti feudum cauenæ nō opus eſt probatione: ſed aut iuret, aut deferat, ſi de inueſtitura inter ſe & dominū lis orta fuerit. Bal.

Si verò vaſallus q̄dē poſſideat[c], vel feudū[d] camerę aut cauenæ in duabus ſeu tribus acceptionibus quietis quaſi poſſideat: dñs autē feudū negans eſſe, rē ſuā petat: vel qd' de camera, vel de cauena bis vel ter (ſicut diximus) iam ſolutū eſt, deinceps ſoluere renuat: tūc nō eſt opus probatione: ſed poſſidenti data electione, aut iuret ſuum eſſe feudum[e] rectū, aut dño referatur iuſiurandū. Si autē inueſtitura ab eo, qui vaſallos nō habebat, dicat facta: tūc per quoslibet idoneos teſtes aut per publicum inſtrumentū probari poteſt: aut inopia probationis emergente, res decidatur per iuſiurandum.

Contentione orta inter dominum & uaſallum de pactis appoſitis inter eos præter conditionem feudi uel naturam: uel quia dominus allegat pactum in ſui fauorem: uel dicit feudū datum ſub tali cōditione, ut uaſallus aſſociet uxorem ſuam ad eccleſiam feſtiuis diebus: domino quidē incūbit probatio: eo autē in probatione deficiente, uaſallo defertur iuſiurandum. Bald.

Præterea ſi aliqs tenor præter cōem feudi rationē in inueſtitura à dño dicatur interueniſſe: vel ſi dicat feudū ſub tali conditione dediſſe, vt vaſallus in feſtiuis diebus vadat cū vxore ſua ad eccleſiā: omni facultate ꝓbādi dño adēpta[f], habeat vaſallus poteſtatē defendēdi ſe p ſacramentū. Itē ſi tum vaſallus: hic faciēda eſt ſubdiuiſio ſ. vtrū poſſideat dñs an ipſe vaſallus: vt ī primo caſu nō ſit ſufficiēs corroboratio p extraneos: vt hic. In ſecundo ſufficiāt extranei: vt. j. qui teſtes ſunt ne. ad probā nouam inueſt. c. ſiue clericus.

b Cōpellat. hanc pœnā patitur dñs, ſi nō cōpellat. ſ. qd' extranei & qui alias repellerent, admittantur: q extranei à populo vel comite cōpellunt: vt. ſ. ſi iter. do. lis oria. c. j. Sed q̄ro, ſi vaſallus p alios teſtes nō poſſit ꝓbare. niſi p pares, & dominus eos teſtimoniū dicere renuētes nō cōpellit: quid iuris ſit? Reſpō. intelligo. quod poſſit à comite vel à populo poſtulare vt cōpellā tur q̄ſi ceſſauerint, īperatorem adire debet: & quod inde ſtatuerit obſeruare: ſicut de extraneis dictū eſt. ſ. prędi. tit. nā quod dicit. ſ. liceret p alios ꝓbare: fauore vaſalli dr̄. vnde non debet ad eius lęſionem retorqueri: quod eſſet, ſi partiū productio denegaretur p extraneos, cū extranei abfuerunt: nā & alibi fauore pupilli ne tutor poſſit hæreditatē delatam pupillo ſine eius voluntate vel actu acquirere. C. de iu. delib. l. potuit. quod ſic. ſ. intelligendū eſt, vt in eius p̄niciē nō reuertatur: quod fieret ſi adhuc fieri nō poſſet: vel ſenſu careret: vt puta, quia eſt furioſus. C. ad tre. l. pe. ſic ergo ita eſt interpretatio faciēda, vt in vaſalli pernicię nō reuertat, q̄ in eius priuilegiū fuerat cōceſſū. Similia ſtudioſus inquirat. Sed dici pōt, qd' ꝓprietate priuetur dñs hoc ipſo, ſicut no. j. ī quib. cau. feu. ami. §. illud te nō lateat alīs. §. itē qui dño ſuo.

c Poſſideat. intelligo de ea re, quæ vere poſſideri poteſt.

d Vel ſi feudum. iſtud vel, ideo dixit: quia hmōi annuæ p̄ſtationes loco vſusfructus habent: vt pote ſeruitutes verę nō p̄nt poſſideri, ſed quaſi: vt. ff. de vſufru. l. ſi quis ita. & de an. l. l. in ſingulos. & de vſuc. l. ſequit. & de ſerui. l. quoties. nō ergo in talibus vera poſſeſsio eſt, ſed quaſi. vnde nec vera traditio. ff. de actio empt. l. ratio, §. ſi iter. & hoc eſt quod dicit duabus ſeu tribus acceptionibus quaſi &c. huic ſimile eſt, quod de fideicō. dicitur. C. de fideicom. l. j & ar. ff. de vſu. l. cū de in rem verſo. licet contra videatur. C. de pac. l. ſi certis.

e Suum eſſe feudum. quod intelligendū eſt ſecundū diſtinctionem illius cap. j. de con. re. feu. ca. ſacramentum.

f Adempta. hoc ſi intellige. id eſt, domino ī probatiōe deficiente: & p̄ſtatur poſtea iuſiurandum ab cautelā ab ipſo vaſallo ſicut

lo,ſicut &.ſ.notatū eſt.nā ſi aliter intelligatur, abſurdū videt vt.ſ.qđ vaſallo in eodē caſu cōceditur probare,denegetur domino:vt.j.ſ.prox.dicitur,liceat ei tenorem &c.vel ſi vis intelligere,q̄ dñs nō admittat ad probationē:intelligas iſtud, q̄n violenta præſumptio & talis,quæ nō recipit probationē in cōtrariū,erat pro vaſallo,& de hac p̄ſumptione tractat ī prī. li.diſpu.hic ergo & in.ſ.ſe.not. ſic ſemp aliquid forte conceſſum,vt conſuetudo cōfirmet interpretādum & præſumendū, ſicut Imperator priuilegiū alicui cōcedendo non intelligitur contra conſuetum ordinem cōceſſiſſe:vt.C. de inoffi. teſt.l.ſi quando.

PER QVOS fiat inueſtitura &c.

a Nueſtitura autem. De nouo.quæ ſit noua ĩueſtitura, tractat.j. q̄ teſt.ſunt neceſſarĩ ad p̄bādū no.ĩue.c.j

b A minore & merito,q̄m non alienat ſed alienatū ĩuenit, & maiorum ſuorū factum cōfirmat.vn de dicit,q̄ ſi pignus ĩcipit à maiore,et ſecundum conuentionem creditor diſtraxerit illud:quod minor reſtitui poſtulās nō audit.vt.C.ſi adven.pi.l.j.&.ĩj.

c Sed de iuſta ſimile reperitur ī trāſactione facta.nō em̄ rebus ſemper legitime poſſeſsis non furtiuis obſtat pactum. ff.depac.l.treſfratres &.C.de exc.l.aduerſus.Itē ſi debitori meo liberationem relĩi quo:q̄m tm̄ de his videor liberationē reliquiſſe q̄ iuſte,id eſt, ſine dolo vel fraude mihi tenebatur.vnde de rebus furtiuis ab hęrede ſe tueri non poterit.ff.de li.le.l.non ſolum.ſ.ſi hęres nā ecōtra ſi hæres poſſeſsionē tradere iuſſus,vitioſam tradat poſſeſsionem,nō videtur tradidiſſe:vt.ff.de leg.ĩj.l.qui cōcubinā ſ.ſed ſi hęres.et ff.de acq.poſ.l.nō vī.& de ac.ēp.et vē.l.datio.

d Suorum bonorum.hic vī q̄ de bonis nō alienat,qui veterē facit inueſtiturā:& merito:qa in bonis ius feu.cōputat: vt ar.ff.de ver.ſig.l.bonorū.nimirū ſi aget vectigalis in bonis cōductoris eſt:quāto fortius feudū in bonis vaſalli eſt,vt ibi.

e De ſuis rebus.Huic ĩſtat ſolicitus:ſi p̄hibitus ſit hęres vēdere feudū ſibi legatū,vt ſępiſsime accidit,nunquid in feu.dare poterit aliquid de bonis ſuis,cū ſit verū,aliq̄d de bonis ſuis alienare prohibitū:Rñ.iſtud eſt dictū tm̄ de re prohibita.id ergo quod non p̄ōt vendere,nec poterit poſtea alienare.ſ.in feudū cōcedendo,q̄m alienationis verbo etiā pignoris obligatio: quod minus eſſe videt,cōtinetur.C.de re.alie.non alie.l.ſi.ſed adhuc inſtat prædictus : alienatiōe cōi omnis actus cōtinetur per quem dominiū transfertur.C.de fun.do.l.j.ſed iſte nō trāſfert dñium,qui in feudū cōcedit.nō debet ergo alienationis p̄hibitiōe in feudū dare p̄hiberi,quod alienare p̄hibet.Rñ. fal. ſum eſt,imo dñiū alienat.ſ.vtile.retinet tm̄ directū:vnde vtilis & non directa vēdicatio:vt.j.de inue.rei alie.ſ. rei autem &c. Itē obĩcitur:qa reperit,q̄ aliqs p̄ōt alienare rē ſibi prohibitā alienari:dū tm̄ per aliū modū alienet:vt ecce res litigioſa prohibita eſt alienari;& quæ iudicij mutandi cā transfertur,ſimiliter inhibet.ff.de alie.iu.mu.cau.fa.l.ex hoc.ſ.alienare &. C. de liti.l.iĳ.& auth e.Rñ.illæ loquūtur in his,quibus alienatio generalis nō eſt p̄hibita.hic aūt cōtra.nā appellatione generis quælibet ſpecies cōtinet:vt in.l.prædicta de re.ali. nō alie.ſed appellatione ſpeciei non continetur genus: niſi in vnico caſu, quod memineri, vt ff.de ſtatuli. l.ſtatuli beri à cæteris. & partis appellatione quā doq̄ totū cōtinetur: ar.ff.de leg.iĳ.l.vxoris.&.C.de hæ.inſti. l.ĳ.&.ff.de hęred. inſti.l.ſi quis ita.

Generis appellatione q̄libet eius ſpecies continetur.

vaſallus p̄ pactū ſpeciale contra feudi conſuetudinem allegat,veluti de filiarū ſucceſsione:liceat ei tenorē,ſi poteſt, ſicut inueſtituram probare . q̄ ſi in probatione defecerit,vel ceſſauerit : concedatur domino hoc denegare iureiurādo præſtito.

TITVLVS III.

PER QVOS FIAT INVESTITVRA,ET per quos recipiatur.

Vetus inueſtitura fieri poteſt etiam à maiore uel à quocunque:noua autem nō poteſt fieri ab alio,quā ab eo,qui habet legitimā bonorū adminiſtrationem qui enim alienare prohibetur ſua bona,nec in feudum dare poteſt.Bal.

f Proximiori. & vere:quia non intelligitur alienatio : vt ff.de leg . iĳ. l. pr̄. ſ. quindecim:hic ergo cōcedit agnatis qđ alĳs denegat.nam et alibi ſimilia ĩuenire potes:vt ff. de pact. l.imperator.& de cōtrahen.emp.l. qui officĳ.& de mi.xxv.ā. ſi emptionem.et.C. de admi.tut.l. lex q̄. alibi autem concedi tur extraneis,quod agnatis denegatur: vt.C.vbi pu.e.de.l. fin.hic ergo dicitur, quod agnati præferuntur,ſi tantū dare volūt quātū alĳ extranei:& ſi cōtrariū factū ſit, q̄ pretium emptori offerendo emptor rē vendicare p̄ōt:itelligo iſtud de emptore bonæ fidei quia malæfidei emptori non eſt pretiū reſtituēdū:vt. C. de præſcrip.xxx.an.l.j. &.C.de euict.l.ſi ſū=dum.licet ſi ar.cōtra C.cōmu. de le. l.vl. ſed de hac materia re curras ad diſtinctionem Py. cū quæ

Nueſtitura autem aut ſit de veteri beneficio, aut de nouo[a],q̄ de veteri fit,etiam à minore [b] poteſt fieri. Siue autem à minore, ſiue à maiore fiat:non de omni poſſeſsione vaſalli,ſed de iuſta [c] † tantùm facta intelligitur:niſi aliud nominatim dicatur. Nouī verò inueſtitura feudi non ab alio rectè fit,niſi ab eo,qui legitimè ſuorū bonorū [d] adminiſtrationem habet. Qui em̄ qualibet ratione aliq̄d de ſuis rebus [e] impedi-

tur alienare:is nec per feudū poterit inueſtituram facere.

Res,cuius alienatio prohibetur,in feudū dari nō p̄ōt.fallit in duobus caſibus hic poſitis.Bal.

Sed etiam res, cuius alienatio prohibetur,nec per beneficiū dari conceditur,niſi in caſibus:vt ecce,ſi quis ex agnatis tuis rem,quæ à cōmuni parente per ſucceſsionē ad eum peruenerit,alienare voluerit: nō permittit ei etiā ſecundum antiquā conſuetudinē alĳ eā vēdere:niſi tibi,vel alĳ proximiori [f] pro æquali pretio accipere volenti : per feudū tamē cuilibet dari poteſt,niſi fiat in fraudē [g] noſtræ cōſuetudinis vel legis nouæ bonæ memoriæ Lotharĳ , vel Friderichi imperatoris. Tunc em̄ reſciſſa inueſtitura,redditoà te vel ab alio proximiori [h] videlicet ſecundum antiquam conſuetudinē pretio , ſi quod dederit: is,qui inueſtiturā accepit, cōpellatur rem tibi reſtituere [i] . Perſonā verò inueſtiturā accipientis non diſtinguimus [k]. nam etiā ſeruus inueſtiri poterit,niſi ignorātia [l] prætēdatur.Sed vtrum ipſe vel alius pro te inueſtiturā faciat , vel

ritur an maleſi.emptori ſit pretium reſtituendū &c.Itē intelligo hoc,quādo cōtra cōſtitutiones fiebat alienatio,q̄ ipſo iure:nulla ſit:& quod dicitur reſciſſa,intelligas de facto,et nō de iure:ſicut no.in.C.de reſcin.vē.l.j.& qđ dī ſecūdū antiquā cōſuetudinē.nūqd hodie iſtud eſt ĩmutatū:et certe puto q̄ nō,cū nō inuenio correctū:& qđ nō eſt ĩmmutatū, quare ſtare p̄hibet.C.de teſt.l.ſancimus.cohęres ergo ſuo cohæredi rē vēdicare et locare p̄ōt ſcđm hāc rationē:vt hic,&.j.de alie.feu.pa.c.j. Sed nūquid illud obtinet ſiue diuiſio ſiue p̄ diuiſo poſsideat cohęres:dic q̄ ſic.ar.j.ſi de feu.fue.cōtro.l.oēs. Itē nūquid ſiue inueſtiturā accepit & fidelitatem præſtiterit,ſiue nō præſtiterit:Rñ.hæc.j.plenius & vberius notabuntur. Accur.

g In fraudem.in fraudē cōſuetudinis facere vī forte,qui caſte natus eſt.vel ita ad eā ętatē puenit vt filios habere nō poſsit vel ſi ideo facit vt eū priuet,q̄ in ea ſuccedere debet,à ſua ſucceſsione:vt habes de eo qui alienat in fraudem creditorum.

h Proximiori.nam & alias volentibus emere p̄dia ſuorum maiorum ius fauorabile inuenitur:vt.ff.de contrahen.empt l. q̄ officĳ.& de mino.xxv.annis.l.ſi in emptione. Acc.

i Reſtituere.hoc ita verū eſt,vt reddat proprium pretium vaſallo inueſtito,niſi ei ſuccedat in proprietate & in alĳs etiā p̄ter feudū:alioqui & ſine pretio recuperabit nulla obſtāte præſcriptione:vt.C.de bo.ma.l.ĳ.&.ĳĳ. Accur.

k Diſtīguimus.hic rōne p̄ſonę recipientis ĩueſtiturā nihil ĩter eſt.nā et alibi no.q̄ nihil ĩtereſt à quo q̄ſiat:vt.ſ.et j.hoc.e.li.

l Ignorantia.nā ſi dñs putat liberū,qui poſtea ſeruus appa ret,merito non valet inueſtitura:nimirū incidente errore etiā

matrimoniũ non tenet:vt in decret. cauſa.xvij.&.xxix.p totum.& in authen.de nup.§.ſi vero.co.iij.ar.ff.ſol.mat.l.ſi cũ. §.fina.pariter ergo ſerui & liberi pñt inueſtiri ſicut hęredes inſtitui:vt.ff.de hære.inſti.l.non minus.

a Putamus.Hic no.& licitũ eſt p aliũ,quod p ſeipſum nõ licebat:vt & ali s.C. de ſolu.l.nihil.&.ff. de ſolu.l.ſoluẽdo.& l.Stichũ.§. vſusfructus.&.C.de epi.& cleri.l.quiſquis.ad ſimili.& iſtit.de re.diui.§.nihil aũt. & in ſum. vt in li.Py. iij. char.ru.imo licet & p aliũ &c licet cõtra ſit ſupior titu. pxi.

Licet p aliũ quod per ſe non licet.

b Fœminã. quoque.ergo in datione nõ ſucceſsiõe ſimilis eſt fœmina maſculo vt.ſ.dictũ eſt.& adhuc infra notabitur.

c Recuſat.hoc videlicet, ſic intelligo ſi penitus dño fidelitatem ſe facturũ negat,non q̃ inueſtitura nõ debeat fidelitatem præcedere:vt.j. ꝓpe.nec enim eſt ei fides p̃ſtanda,q̃ vult cõtra fidem verſari: vt alibi notaui ſolicitus.C.de pact.l.cum proponas.

d A Fidelitate. Not.hic arg.ad nominis interpretationẽ. ſic alias inſtit.de tu.in prĩcip.&.ff.de ver.ſig.l.bonorum. &.l.malũ.§. pe. Sed q̃ro,in quẽ modũ ſit inueſtitura facienda vel petẽda,& fidelitas præſtãda, & qñ? Et vtiq; dominũ honorifice adire debet vaſ.& pñtibus curię paribus vl aliįs ſecũdũ diſtinctionẽ,quã fecimus.ſ.qd ſit inueſtitura,nõ q̃ inueſtitura nõ valeat ſine teſtibus facta. ſed ideo dicit,ne veritas occultetur:vt.j.q teſt.ſunt ne.ad prob.no.inue.c.ſi clericus.& nõ ſolũ adire.ſed inueſtiturã petere.& fidelitatẽ polliceri debet vt.j.i q cau.feu amit.c.prima aũt.&.j.de ca.cor.ca.j.verbi gratia.Dñe mi,talis rei inueſtiturã puta fũdi Corneliani, quẽ a te poſsideo,vel poſsidere debeo poſtulo:& fidelitatẽ tibi cõtra omnẽ hominẽ,exceptis anterioribus meis dñis.& imperatore, volo,& paratus ſum facere.ſufficit etiã,ſi dicat tm poſtulo inueſtiturã mei recti feudi.quo facto dominus ſtatim debet inueſtiturã facere, & ſacramentum ſuſcipere ſi ſibi placuerit. ſinautem poterit differre,& erit talis adhibenda diſtinctio.ſ an velit dominus incontinẽti facere inueſtiturã.& ſuſcipere fidelitatẽ:an velit differre.Quid ergo ſi dominus nõ faciat ſtatim, q̃ facere debet? Itẽ ſi vltra diẽ & annũ ſteterit,q̃ inueſtiturã non fecerit,cũ intra annũ fuerit petita? Rñ hoc nõ debebit obeſſe vaſallo ſufficit em̃ ſi inueſtituram petit,ſecundũ qd debuit: cum aliud nõ dicat in.l.Friderichi.imperialẽ.ipſum facere debere.nec.c.Corradi.imo forte hoc ipſo ꝓprietate dñs debebit priuari.nã ſicut vaſ.priuaretur feudo ſi inueſtiturã nõ peteret intra annũ & diem:ita & dñs debet proprietate priuari, ſi nõ poſtq̃ fuerit ab eo petita,ſicut debuerit,ipſum vaſ.intra id tẽpus inueſtierit ar.j.qualiter do.a proprie.priui.ca.ex facto.&.j. ſi de feu.cõtro.fue.ca.dño cõmittente. fidelitas vero talis faciẽda eſt,vt ſequit ſtatim.c.qualiter aũt debeat &c.& in ti. de forma fidelitatis.& in alio tit.de no.forma fide.& in decre. cã xxij.q.v.de forma et di.lxiij.c.tibi dño.Ergo notabis,q̃ fidelitas cũ fama dñi finit,cũ dñs excõmunicat, & pariter cũ fama reſtituitur:vt.j.hic finit lex.c.domino guertã.& in decre.xv. q.vj.ca. alius &.c.ſi

Fidelitas cũ fama extinguitur.

TITVLVS III.

QVID PRAECEDERE DEBEAT, AN inueſtitura,vel fidelitas.

Fidelitatẽ præcedere debet inueſtitura.Bald.

VTrum autem præcedere debeat fidelitas inueſtituram, an inueſtitura fidelitatem,quæſitum ſcio: & ſæpe reſponſum eſt inueſtituram debere præcedere fidelitatem . Fidelitatem autem dicimus iuſiurandum , quod a vaſallo præſtatur domino.

TITVLVS IV.

QVALITER IVRARE DEBEAT VAſallus domino fidelitatem.

Vaſallus domino iurare debet quòd ſibi erit fidelis:& quòd credentiam ſibi commiſſam nõ manifeſtabit.domeſticus autem & ſubditus addere debet nominatim ſeruare uitam,membrũ mentem,& eius rectum honorem.Bal.

QValiter autẽ debeat iurare vaſallus fidelitatẽ, videamus . Iurare ſcilicet ſic debet,Ego iuro ad hęc ſancta Dei euangelia, q̃ a modo inantea ero fidelis huic, ſicut debet eſſe vaſallus domino:nec id , qd mihi ſub nomine fidelitatis commiſerit dominus , pandam alij ad eius detrimẽtũ e,me ſciẽte. Si verò domeſticus f,id eſt,familiaris eius ſit cui iurat : aut ſi ideo iurat fidelitatem , nõ q̃ habeat feudũ,ſed quia ſub iuriſdictione ſit eius , cui iurat: nominatim vitam , membrũ, mentem,& eius rectum honorem cuſtodire iurabit.

TITVLVS VI.

DE FORMA FIDELITATIS.g

Vaſallus & dominus ſibi inuicem auxilium & conſilium præſtare debent.

IN epiſtola philiberti h epiſcopi in decretis.xxij.cauſa,de forma fidelitatis aliquid ſcribere monitus: hæc vobis , quæ ſequũtur,breuiter ex librorum autoritate notaui. Qui domino ſuo fidelitatem iurat , iſta

Fidelitatis forma.

QVID PRAEcedere debeat,an inueſti.vel fide. Quidã hic nõ habẽt ti.ſed neq; ca.imo.§. tantum.ſed male.

QVALITER iurare debeat &c.

QValiter autem. Detrimẽtum. iuſte enim poteſt hic vaſallus iurare cum alias dicatur , quod amittet feudum , ſi credentiã dñi ſcienter ad eius detrimẽtũ manifeſtauerit vt ſ.hic põt eſſe tit.qui. mo.feu.amit.c.j. & i hoc ſacramẽto contineri videtur q̃ ipſũ vt dñm ſuum totũ exaltabit, inquantũ poterit,& nũq̃ vitã aut membrũ neque honorẽ quẽ habet, ſua voluntate aut cõſilio aut exhortatione perdet: ſed in his omnibus adiutor erit eius ſecundum ſuum poſſe:vt habetur in iuramẽto qd fecit rex Otto papæ Ioanni.

f Si vero domeſticus.Hic no differentiam inter ſacramentum domeſticæ perſonæ,& aliarum.ſed cur nominatim dicitur in perſona domeſtici,& ſufficit ſi i genere dicatur in extraneo? Reſpon.quia citius fraus pręſumit in p̃ſona domeſtici ad quẽ forte domini hęreditas ſpectare videtur poſt mortẽ:vt.C.de nup.l.viduę.et.C.vbi pup.edu.l. fina. & quia plus ſolet timeri quod ſpecialiter pollicet, q̃ qd generali ſpõſione cõcluditur:idcirco ſpecialiter in domeſtico rum perſonis facienda eſt promiſsio:vt in decr.xxiij.di.c.quã quã.Sed quęritur,q̃ ſint domeſticæ perſonæ? Rñ omnes quos leges domeſticos appellant:vt.C.de teſtibus.l.etiã iure ciuili. & inſt.de teſt.or.§.in teſtibus.&.C.de quæſti.l placuit.&.C. de ñs,q ad ecc.cõſu.l fi.§.pe.no.& oẽs ad quos domini ſucceſsio eſt peruentura in feudo propter prædictam rationem.

g DE FORMA FIDELITATIS. Quidam non habent hunc titulum ſed male.

h IN epiſtola Philiberti. De forma quæ in iſto ca.exprimitur,notabilia ſunt omnia:ſed id præcipue non eſt omittẽdũ, quod dicitur in fine.l. quod dominus in his omnibus fideli ſuo vicem reddere debet.quod ſi non fecerit: merito cenſebitur malefidus ſicut &c.Sed nunquid aliã pœnam patietur? Rñ.vtiq; talem qualem vaſallus: id eſt,ſi vaſallus priuat feudo,dominus proprietate:vt legit.j.qua.do.ꝓprie.pri.c.ex facto.& hoc eſt ſimile,qd de p̃rono dicit & liberto.nam liberti non obſtãtibus p̃ronos ſuos in paupertate poſitos puniũt a patronis,& in poteſtatẽ eorũ redigunt:verſa vice patroni non præſtantes

ſtantes alimenta liberris carebunt operis impoſitis cauſa libertatis,& ab eorum hæreditate excluduntur,vbi hæredes inſtituti fuerint:& ius patronatus amittunt:vt.ff.de li.ag no.l. alimẽta & de iu pa l.diuus Claudius.& de bo.libe.l.ſi patronus & hic eſt arg.ad mutuam præſtationem.

a DE NOVA forma fidelitatis.

Quidã non habẽt hic titulũ & male.

ESt & alia de nouo. iſtud ca in paucis cõſuetudinibus inuenitur quia nouiter eſt inuentũ:vt in princ. ipſius ca. poteſt perpendi.

b Facit ad regl. xiij. nerui. & dum hoc ꝓ tur in c.ſi uerſos.ext. de offic.iudi. Idẽ te. in Andr. de hic.

c Vidallus contra nos auxiliem domino præſtat.

Contra omnẽ hominem.& merito debet ita iurare, quoniam vaſ. cõtra omnes debet dominum adiuuare etiam contra fratrem & filium, niſi cõtra aliũ dominũ antiquiorẽ. hic enim cæteris eſt præferẽdus:vt. ĵ. hic finitur lex.ſ. contra omnes. vnde ſi antiquior dominus in ſacramẽto ſimiliter excipiatur,non erit abſonum. ꝙ autẽ pſona ĩperatoris nominatim debet excipide omni ſacramẽto fidelitatis, expreſsi dicitur.ĵ.de ꝓh. feu. alie.per Frid.l impe rialem.ſ.illudquoq; præcipimus.

d In ſe continet. & vere continet,cũ ille qui fidelitatẽ iurat,ea ſemp debet habere in memoria & facere,quæ continẽtur.ſ. titu. proxi.de forma fidelitatis.

e Nuntiabo . qđ ſemp vaſ.facere tenetur: vt proinde ſciẽs prudensq; periculũ valeatdeclinare.alio qui ſi vaſallus ſuper hoc negligens fuerit inuẽtus aut doloſus beneficium amittet: vt.ĵ.ĩ qui. cau. feud. amit ſ. præterea ſi vaſallus.

f Prout potero. nam ſi nõ poſſet vaſallus dñm adiuuare nõ amitteret ob hoc feudũ, vt. ĵ.in quib. cau.feu.amit.ſ. idẽ. licet quidam non habeant illud in textu.

g Iuſte offendere. bene iuſte dicit: qa nõ tenetur vaſallus dominũ adiuuare,ſi iniuſte velit aliquẽ offẽdere:niſi ad ſex in memoria ſemper habere debet,incolume,tutum,honeſtum,vtile,facile,poſsibile. Incolume:ne ſit in damno domino ſuo de corpore ſuo. Tutum:ne ſit ei in damno de ſecreto † ſuo,vel de munitionibus ſuis, per quas eſſe tutus poteſt.Honeſtum:ne ſit ei in damno de ſua iuſtitia,vel de aliꝭ cauſis,quæ ad honeſtatẽ eius pertinere videntur, Vtile: ne ſit ei in damno de ſuis poſſeſsionibus.Facile vel poſsibile:ne id bonum,quod dominus ſuus facere leuiter poterat, faciat ei difficile: nẽ ve id,quod poſsibile ei erat, faciat impoſsibile. Vt fidelis hæc documẽta caueat, iuſtum eſt.Sed quia non ſufficit abſtinere à malo,niſi fiat qđ bonũ eſt: reſtat,vt in ſex prædictis conſilium & auxiliũ domino præſtet, ſi beneficio vult dignus videri,& de fidelitate eſſe ſaluus. Dominus quoque in his omnibus vicem fideli ſuo reddere debet. quod ſi non fecerit , meritò cenſebitur malefidus,ſicut ille, qui in eorum præuaricatione,vel faciendo , vel conſentiendo deprehenſus fuerit, & perfidus & periurus.

TITVLVS VII.

DE NOVA FORMA FIDELITATIS[a].

Traditur hic noua forma iuriſiurandi fidelitatis,quod præſtat uaſallus domino.Bald.

ET & alia de nouo[b] ſuper fidelitatis iuramento forma inuenta,& ventium approbata conſuetudine: quæ hodie ferè in omni curia videt obtinere : hæc ſcilicet,Ego Titius iuro ſup hęc ſancta Dei Euangelia, quòd ab hac hora in antea vſque ad vltimum diem vitæ meæ ero fidelis tibi Caio domino meo contra omnem hominem[c] excepto imperatore, vel rege. Quod verbum ſi rectè intelligatur , nulla quidem indiget adiectione , ſed integram & perfectam in ſe continet[d] fidelitatem:ſed propter ſimplices.& nominis ſignificationis ignaros , ad illius verbi interpretationẽ hoc adĵci ſolet , id eſt : Ego iuro, quod nunquã ſcienter ero in conſilio,vel auxilio,vel in facto,qđ tu amittas vitam , vel mẽbrũ aliquod:vel qđ tu recipias in perſona aliquã lęſionem,vel iniuriã, vel cõtumeliam : vel ꝙ tu amittas aliquẽ honorem,quem nunc habes, vel in antea habebis.& ſi ſciuero,vel audiuero de aliquo, qui velit aliquid iſtorum contra te facere: ꝓ poſſe meo, vt non fiat,impedimentum præſtabo.Et ſi impedimentũ prę ſtare nequero:quàm citò potero,tibi nuntiabo[e],& cõtra eum prout potero[f], auxiliũ meum tibi preſtabo,& ſi contigerit te rem aliquam,quam habes,vel habebis, iniuſtè vł fortuito caſu amitere,eam recuperare iuuabo , & recupatam omni tẽpore retinere.Et ſi ſciuero te velle iuſtè aliquẽ offendere[g] , & inde generaliter,vel ſpecialiter fuero requiſitus[h]: meum tibi, ſicut potero,pſtabo auxiliũ:Et ſi aliqd mihi de ſecreto manifeſtaueris:illud ſine tua licentia nemini pandã[i], vel per qđ pãdat, faciã.& ſi conſiliũ mihi ſuper aliquo facto poſtulaueris : illub tibi dabo cõſiliũ,qđ mihi videbit magis expedire[k] tibi: & nũquam ex perſona[l] mea aliquid faciã ſcienter,qđ pertineat ad tuã , vel tuorũ iniuriã,vel contumeliã . Inueſtitura verò facta , & fidelitate ſubſecuta , omnimodo cogatur dominus inueſtitũ in vacuam[m] poſſeſsionẽ mittere ꝙ ſi differat,omnẽ vtilitatẽ[n] domini defenſionẽ:vel niſi dubitetur,vtrũ iuſte an iniuſte velit eum offendere,ſiue guerrã facere. Tũc tm teneť eũ adiuuare:licet quidam dixerint,ꝙ indiſtincte teneať eũ adiuuare:vt.ĵ.hic finitur lex.c.j. & hæc vera ſunt,ꝙ teneť dñm adiuuare ſicut ſupradictũ eſt:niſi dñs ſit excõicatus,vel à rege bãnitus: qm tũc interim vaſal.eſt à ſacramento fidelitatis ſolutus, vt ibidẽ dicitur.

h Requiſitus. iſtud verbum nõ ponitur hic ſine cã. nec enim vaſallus teneť officiũ offerre domino.quantocunq; eм tempore ſteterit, ꝙ dño nõ ſeruierit, ob hoc non amittit feudũ, dũ tm dño petenti ſeruire paratus ſit, ſi tm ſciuerit dño magnũ periculũ imminere,puta mortẽ,vel captionẽ,vel quid ſimile:tunc vltro ſe ei offerre debet : vt. ĵ. hic finit lex.ſ.ad hoc et.ĵ.ſi de feu. cõtro. fue.ca.licet vaſ.&.ĵ. tit.an ille, q interfe. fra.domini ſui feu.ami.c.non cogitur.

i Pandam.ſ. ſcienter ad damnũ* tuũ: vt.ſ. qualibet iura. debeat vaſal.fide.circa princi.vnde ſi cõtra poſtea fecerit vaſallus,feudũ amittet vt.ſ.hic poteſt eſſe titu.q.mo. feu. amit. ca.ſi capitanei.

Domeſticæ perſonæ quæ ſint.

* Sed quid ſi dominus vaſallo in aurẽ dixerit ſe vel le Titium interimere: an id non debeat pãdere? vide hic Andr. dę Iter.

k Expedire. quod vaſallus tenetur facere, ſi beneficio vult dignus videri. & fidelitare eẽ ſaluus:vt ſ.titu. prox. circa fi.

l Ex perſona. & merito. cum eм vaſallus teneť dominũ adiuuare cõtra alios & ab aliꝭ eũ defendere, ne prędicta ei eueniant:multo fortius ĩ ſua ꝑſona hoc attendere debet: vt ar.ff. de cõd.inde. l. frater à fre.ſ. porro. &.C. de euict.l.ſiue.

m In vacuam. ſic ff.de ac.empt.l.rõ.

n Vtilitatem.quę fit circa rẽ.neq; enim ſi potuit ex vino & ex redditu negotiari,& lucrũ capere,id ęſtimabitur:vt.ff.de act.emp. l. ſi ſterilis. ſ.cũ per venditorẽ. Item ſi dñs ei fidem nõ ſeruauerit:aut ſi fendum promiſſum ſibi nõ dederit: non tenetur ſeruare iuramentum fidelitatis: quia ſemper inhęret cõditio,ſi fidẽ ſeruauerit dño. aut ſi feu-

dum promissum prestiterit.& quia fidē seruare ei cōtra fidē nititur,graue est & iniquū.C.de transl.si diuersa.& in decre.cā. xxvij.q.ij. Agathosa.&.xxij. q.ij. ne quis &.c.quare.j.&.C. de pa.l.cū proponas.&.ff.de mi.xxv.an.l.auxiliū.in fi.l.&.C. de nō nu. pe.l.fi.&.ff.ad.l.Iul.de adul.l. si vxor.&.ff.lo.l.qro. §.inter locatorem.et de leg.ij.l. cū pater. §.libertis.

a Præstabit.nec liberabitur dñs volēs ei soluere interesse,si eū pœniteat inuestituram fecisse: vt.j.si de feud. controuer. fue.c.si facta.

b DE INVESTITura de re aliena facta.

Quidā hic non habent titu. nec etiā capiu.& male.

c VVm de re. Agere non poterit. huic simile est.C. de eui.l.si fundū. &. ff. de doli excep. l.apd' §.item Labeo.

† Querit hic dñs Alua. an pēdēte causa euictionis teneatur vasallus ad seruitia?& rñ.secū dum Bald. & sic ea ratione quia interim recipit commodum.

d Ignorauerit.verum est:quia scire debuit:vt.ff.de ędi.ed. l.j.§.causa.&.ff.loc. l.sed addes.§.j.&.cō mu.vtri.iudi.l.si fratres.et.ff.de pign.ac, l. tutor. §.j.et.ff.de cōtrahend.empt.l.si in emptione.§.iij. & l.domum.&. C. cō. de leg.l.vlti. §. vltimo.

e Vendicare. nec mirē qs cū & ei cōpetat rei ven. vtilis, q ppetuo vel ad nō modicū tempus fundū cōduxit,dum tñ tēpus nō sit finitum. ff.si ager vecti.l.j. §. fin. &.l.fi.Item & si superficiario dat. ff. de rei vend.l.superficiario.&.ff.de pign. act.l.si tutor.§.fi. & superficiariū tuetur prētor interdictovti possidetis secundū cōuentionē suam:vt ff.vti pos.l.si duo.§. Labeo.cum ergovtilis vendicatio supradictis concedit, multo fortiusfeudatario concedi solet,& cō. ceditur:vt.j. de contentio.inter vasallū & aliū.ca.si cā inter vasallum.quidā autē habēt hic quasi.Hic aūt potes facere illam quæstionem, quam in summa fecimus:scilicet vtrū vasallus habeat aliquod dominiū feudi.& de hoc dicas,vt in summa diximus. Accur.

f Per longa tempora.idē intelligendum est de tempore lōgissimo[a],maxime hodie:quia alienatio videtur prohibita,& hic est vnus alienationis modus:vnde nulla obstabit pscriptio & puto hoc intelligendū in possidente vasallo,& maxime ignorāte domino.alioqui,si dominus possidebat,bene pōt seruitus longo tempore acquiri:multo fortius longissimo.ar.C. de seru l.j.&.ij.&.ff.de seruitu.vr.præ.l.foramē.habita tamen distinctione inter seruitutē & seruitutē,secundū qd' ibi no.

a Contrariū tenet hic do. Aluaro vide eundem hic in.j.co.versi. qro.cum gl.

g Subsistere. nam si per se subsistat,obseruabit quod legit ei præstabit[a].

TITVLVS VIII.

DE INVESTITVRA,DE RE ALIENA facta[b].

Miles ignorans à comite de aliena re aut impignorata inuestitus,habet contra dominum actionem pro euictione:sciens autem nō nisi stipulatio aut pactum interuenerit.Bal.

VVm de re aliena vel alij obligata inuestitura fiat:illud distinguitur, vtrum scienti,an ignoranti facta sit. Qui enim alienæ rei sciens inuestituram accepit:nisi pacto speciali sibi prospexerit,de euictione† agere nō poterit[c]:ignorans verò rectè aget,vt aliud eiusdem bonitatis seu quantitatis ei præstet. Sed in eo nulla est differētia, qui inuestituram fecit:vtrum sciuerit,vel ignorauerit[d]. Rei autem per beneficium rectè inuestituræ vasallus hanc habet potestatem, vt tanquam dñs possit à quolibet possidēte sibi quasi vendicare[e]: & si ab alio eius rei nomine conueniatur,defensionem opponere.nam & seruitutem eidē rei debitam petere potest & retinere. Quid ergo si pretio, vel dolo,aut incuria seruitutē rei beneficiariæ imponi patiatur, & ad dominum ex qualibet causa postea beneficiū reuertatur:an ex eo præiudiciū domino generetur,quæsitum fuit.& responsum est, vt vasallo quidem donec feudū tenet,possit obesse:domino autem & si per longa tempora[f] perseuerauerit seruitus,minimè noceat.

Vasallus potest feudi conditionē facere meliorē non deteriorē in alterius præiudicū.Bar.

Econtrario autem si quid feudo à vasallo additum sit:si quidem tale adiectū sit,quod per se subsistere possit,id est, vt per se cēseatur, vt prediū: id nō accrescit feudo. Si verò per se non possit subsistere[g], vt seruitus;pleriscp placet feudo accedere, & sicut partem feudi disponendam esse. Meliorem[h] nancp conditionem feudi facere potest, deteriorē verò sine domini voluntate, vel eorum agnatorū,ad quos per successionem pertinet facere non potest.

Feudum alienari non potest in alium:quinimo,nec pignori obligari.Bar.

Quamuis enim possessio per beneficium ad eum pertineat: tamē proprietas ad aliū spectat: & ideo quartæ[i] siue tertiæ[k] ratione,quæ à Longobardis seu à Romanis viris vxoribus fieri solet,post mortē viri ad mulierē nihil pertinet.nā nec pignus[l],qd' cōsultū dicitur,fieri pōt ex feudo.

TITVLVS IX.

QVALITER OLIM POTERAT feudum alienari.

Olim regulariter uenditio feudi pro parte dimidia permittebatur,altera parte retēta.Bart.

ESt autē optima† cōsuetudine[m] interdicta feudi alienatio : super

† Consuetudo inquantū phibitoria: quia cum feudum concederetur ob singularē industriam & fidē vasalli,nō debebat eū posse in aliū trāsferre.arg. ff. de offi.pfect. preto. l.j.& ff.de off. eius cui mā est iurisdic.l.j.in prin.secundū Ale & Bart.

h Meliorem.et in hoc similis est fructuario:vt.ff. de vsu fru.l.sed & si qd. §. proprietatis.idem dicitur de filio vel de seruo.C.de pa.leg.filius.& . C. de rebus credit.& iureiurando.l,nec filius.

i Quartæ. de hac quarta iure Romano reperitur, qd' si maritus siue dote vxorem acceperit, & præmoriatur maritus:vxor quæ superstes inopia laborabat, quartam partē suorum bonorum.si tres liberos,vel pauciores, vndecunque habuerint,reseruare cōpellitur:alioquī si plures,in virilē portionē cum ipsis succedit:in qua computabūtur alia sibi relicta à viro:vt. C. vnde vir & vxor.et in authen.ibi posita,& in authē. de exhi.& intro.re.§. fin.col.v. & hęc quarta nō debet excedere sūmā c.li.auri:vt in authē. vt lic. ma. §.auiæ.§. quia vero col.viij.p spexit iustinianus ad maximā dotis quantitatem, cum de tali quarta aliquid ordinauerit. hanc etiam quartā cogitur maritus vxori relinquere iure Lōgobar. vt in Lōbar. de ijs,quæ à viro in vxo. l.j.§.fi. sunt quoq; multę aliæ quartæ vtroq; iure inuētę.sed de alijs nihil ad rhombū.

k Siue tertiæ. de hac tertia reperit iure Lōgobardo. quoniā si Longobardus voluerit relinquere in vltima volūtate vxori suæ vsumfructū, de rebus suis vltra id qd' debet sibi pro morigrapho.& metha.& habuit vnū filium aut duos ex alia vxore:non posit vltra tertiam partē relinquere sibi ad vsufructuandū.& vide in Lombar.de ijs,quæ à viro in vxorem dan.l.fi.

l Nec pignus.in hoc.§. qd de pignore obseruetur nihil statuemus:quia in constitutione determinabitur.

QVALITER OLIM POTERAT &c.

m ESt autem optima consuetudine.Hic dicit de optima cōsuetudine: alibi vero de beata.nā vt maiores quæstiones ad apostolicū referātur, & sancta synodus & beata cōsuetudo confirmat:vt in decre.xvj.q.j,c multis.

Donare

qua multæ & diuersæ sentẽtiæ dabantur in singulis ciuitatibus seu curijs: donec imperator diuæ memoriæ Lotharius tertius promulgauit super hoc nouam constitutionem, quæ posita est in titulo de beneficijs. Necessitate nãque suadẽte poterat olim vasallus domino inscio, vel inuito feudi partem vendere, retẽta videlicet alia parte. Si verò vel totum, vel partẽ volebat per feudum aliquẽ inuestire: hoc licebat ei sine fraude facere. Si autem dissentiente domino vẽdebat, siue per feudum inuestiebat (quod & ipsum syncerè hodie et sine fraude licet ei facere) si tamen sine hærede masculo descendente decedebat, vel fundum in manu domini refutabat, aut alia fortè ratione intercedente culpa amittebat: tunc omnis feudi alienatio ad irritum reuocabatur: eo excepto, quòd ille, q̃ secundo loco beneficium acceperat non amittebat, si priori domino seruire, & ab eo feudum recognoscere volebat.

Casus enumerat, in quibus etiam de iure anti quo alienatio fuerat prohibita. Bal.

Donare[a] autem aut iudicare pro anima, vel in dotem pro filia[b] dare, nullius curiæ poterat consuetudine: licet posset locare nisi locatio esset fraudulenta alienatio: sicut est per libellum, vt dicatur venditio. Quis enim dubitabat, quod libellario nomine sub vilissima[c] duorum denariorum pẽsione perpetuò concedat vtẽdũ, alienatũ in fraudem esse?

Porrò siue de bona consuetudine, siue de praua quæramus: concessa erat domino p̃ æquali pretio[d] redemptio: nisi hoc beneficium amiserit dominus per refutationem[e], vel annali silentio, ex quo sciuerit, computãdo. Præscriptione autem triginta annorum[f] submouebatur tam sciens, q̃ ignorans: in prohibendo autẽ vel redimendo potior erat proximi agnati, quàm domini conditio, si tamen feudum erat paternum. De illa verò feudi alienatione, quæ à domino fit, si dubitetur, lex imperatoris[g] Corradi cõsulatur, quę posita est in iam dicto titulo[h] de beneficijs.

a Donare. in hoc variatur vasallus ab emphyteuticario, q̃ tenet rem in emphyteusim à fisco, quoniam ipse potest rem empnyteuticariã donare: salua tamen ratione pẽsionis fisci. C. de fund. patri. l. j.

b Vel in dotem pro filia. in hoc variatur à liberto vasallus: quoniã potest libertus dotare filiam suam, etsi non sufficiat reliquũ ad legitimã patroni: vt. ff. quæ in frau. pa. l. j. §. sed si libertus. nã & res, quæ subiacet restitutiõi diminui dotis causa licite potest vt. C. ad Treb. l. iubemus. authen. contra. &. C. cõmunia de legа. authen. res quæ.

c Sub vilissima. simile est quod dicitur. ff. locati. l. si quis vno nummo cõduxerit. licet videatur contra. ff. de iur. do. l. si vsufructus.

d Aequali pretio. Sed nunquid hodie præfertur dominus volens p̃ æquali pretio redimere, maxime in ciuitatibus, in quibus vasallorũ feuda sunt, quę p̃ ipsorum debitis creditoribus suis vendũtur? Et vtiq̃, vt opinor. nam cũ noua lex omittatur, et vetus cõsuetudo in alienatione obseruetur: merito veteri non est detrahẽdum: maxime cum illud specialiter nõ sit correctum: et ideo stare non prohibetur: vt. C. de testa. l. sancimus.

e Per refutationem. intelligas, id est, ius suum refutando. est enim iuris antiq̃ regula, omnes habere licentiã his, quę p̃ se introducta sunt renuntiare: vt. C. de pact. l. si quis in conscribendo. Et not. quod antiquitas videt consonare cũ statuto ciuitatis Vincẽtiæ: quod tale est: si per annũ & diem distulerit creditor secũdus ius suum exequi vel allegare à tẽpore venditionis factæ: postea non auditur, nisi interruptionem instrumento confecto per manum ta-

Tẽpus post scientiã currit.

bellionis bonæ opinionis ostenderit: licet quibusdã videat iniquum, & non ex codicis ratione scriptum. hic ergo de annali exceptiõe habetur, de eadem habetur. C. q̃ admitt. ad bon. pos. l. emancipati. Et est notandum, q̃ huiusmodi tẽpus à tempore scientię demum currere debet hic sicut & alibi: vt ff. quis ordo in bon. possess. serue. l. ij. et de hac annali exceptione legitur. ff de successo. edi. leg. j. §. largius. Accursius.

f Triginta annorum. hoc intelligo de illis fuisse dictum quibus potest de iure talis præscriptio currere: vt. C. de prę scrip. xxx. an. leg. ij. Sed nunquid hęc antiqtas corrigit? Rñ. hoc in constitutione Fride. determinabitur dño fauẽte. illud tamen qd̃ sequitur, non est omittẽdum s. q̃ proximior agnatus redimendo, vel prohibẽdo dñm excludit: vnde apparet. q̃ necessariũ personarum ratio habetur: vt. §. notatũ est.

† Alias, quia tenet qd̃ est iuxta mare, cum plerunq; iuxta mare sit posita.

g Lex imperatoris. & alia lex imperatoris Friderichi, ĩperialem decet solertiam &c. §. præterea ducatus &. j. de lege Corradi. §. ex eadem ege.

h Titulo. s. in Lombarda. Acc.

QVIS DICATVR DVX, MARCHIO, comes, capitaneus, vel valuasor.

Primò ponit, quæ personæ nobilitentur per feudum: & declarat gradus nobilitatis feudi: Secundò quæ sunt personæ, quæ non nobilitantur. Bald.

QVIS DICATVR dux &c.

i Via prĩcipe. Marchio. & comes proprie dicuntur capitanei regis, vel regni. Alij vero, qui ab ipsis feudum accipiũt, dicuntur proprie valuasores regis: sed hodie capitanei appellant: vt. ŝ. q̃ feud. da. pos. ĩ princip.

k Capitaneus. similiter & ille, qui feudũ accipit à marchione vel comite, capitaneus hodie p̃prie dicitur; vt. ŝ. proxime notatum est.

l Valuasini. sed illi, qui à minoribus feudum accipiũt, dicuntur

cuntur minimi valuasores: vt.ſ.titu.an maritus ſuccedat vxo ri in benefi.c.ſi fœmina.&.c.ſeq. Accur.

DE SVCCESSIONE FRATRVM &c.

a PEr ſucceſsionem. Hic not. qđ feudi ſucceſsio ſic defertur ad hæredes deſcendentes, ſicut hęreditatis ſucceſſio iure nouiſsimo: vt hic, &.ſ.de ſucceſſ.feu.in prin.et in authen.de hære.quę ab inteſta. def.in princi. &.§.j. col.ix.et.j.dena.ſuc. feu.in princip. deſcẽdentes autem iõ dixi, quia ad lineas ex tranſuerſo non porrigitur, niſi antiquũ & deſcẽdentibus deficiẽtibus: vt hic et.ſ de ſucceſ. feud.&.j. de na.ſucc.feud. Accurſius.

b Fœminis ſexus. licet fœminę vt maſculi ſuccedãt: legibus tamẽ à ſucceſsione feudi fœminæ remouentur, & eorum filij: vt.ſ.de ijs, q feud.da.poſ.§ hoc autem notandũ. Accurſius.

c Qui nouũ. ſicut hæredi incumbit ꝓbatio ſi aliquod nouum in teſtamento teſtatorẽ aſſerat ad didiſſe: vt.ff.de proba.l.cum tacitum.& illud intelligo quando neuter poſsidebat: qa poſſeſſori nõ ſolebat onus probatiõis incumbere: vt C.de proba.l.ij.et.l. actor. niſi forte poſt fundatam actoris intentionem. tũc enim & reus probare deberet. C. de ꝓba.l. ſi ue poſsidetis. Acc.

d Pronuntiatum. qđ forte ideo factũ fuit, qa maior erat ꝓ actore præſumptio. et ideo dicit qđ nõ dat ſemp poſsidenti iuſiurãdũ: vt.j.de cõ ſuet.re.feu. c.ſacrm. huic ſimile eſt. C.de iureiu.l. in bonæ fidei. Iudici aũt merito indagãdũ cõmittit, cui ſit potius iuſiurãdũ deferẽdũ: qa ęquitatẽ ante oculos habere debet. ff. de eo qđ cer.lo.l.quod ſi Epheſi. §.vlt.licet dicatur aliter actore nõ probãte &c. vt.ſ. notatũ eſt.& no.j.et ff.de iud.l.ij.et.C.de eden.l.qui accuſare. huic autem conſonare videt, qđ legit in crimine falſi. C. ad legẽ Cor. de fal. et vbi huius q̃ſtionis dominus iudex eſt: vt.j. de vaſ. decre. quidam. nullum pedagiũ, ſed nec feudi vſum acquirunt. Soldata autem eſt præſtatio quædam annua gratuita, quæ à neutra parte tranſit in hæredẽ. Morte enim dantis, vel accipientis interueniente finitur. Soldata verò dicitur, quia plerunq; in ſolidorum donatione cõſiſtit: quandoq; autẽ in vino & annona conſiſtit.

TITVLVS XI.

DE SVCCESSIONE FRATRVM, VEL gradibus ſuccedentium in feudo.

Feudum acquiritur inueſtitura & ſucceſsione. Nam uaſallo mortuo prima cauſa eſt liberorum maſculorum, filiorum, nepotum, et aliorũ deſcendentium: ſed filiæ, neptes & proneptes non ſuccedunt ipſæ, nec nati ex eis, niſi feudum ſit fœmineum, uel eo pacto acquiſitum. non extantibus autem liberis ſuccedũt fratres primò, & filij fratrũ, demum agnati ulteriores, ſi feudum ſit paternum. Bal.

DEr Succeſsionem [a] quoque ſicut per inueſtituram beneficium ad nos pertinet. Mortuo enim eo, qui beneficium tenebat, prima cauſa liberorum eſt. filijs enim exiſtentibus maſculis, vel ex filio nepotibus, vel deinceps per maſculinũ ſexum deſcendentibus: cæteri remouentur agnati. Ad filias verò ſeu neptes vel proneptes, vel ex filia nepotes ſeu pronepotes ſucceſsio feudi non pertinet. Proles enim fœmini ſexus [b], vel ex fœmineo ſexu deſcendẽs, ad huiuſmodi ſucceſsionem aſpirare nõ poteſt: niſi eius conditionis ſit feudum, vel eo pacto acquiſitum. His verò deficientibus, vocantur primò fratres cum fratru præmortuorũ filijs, deinde agnati vlteriores. Quod ita intelligendum eſt, ſi feudum ſit paternũ, hoc eſt, ſi fuit illius parentis, qui eius fuit agnationis communis. Si enim† Titij auus de nouo beneficio fuerit inueſtitus, Titio ſine legitimo hærede maſculo defuncto eius feudi ſucceſsio non pertinet ad eiuſdem Titij patruũ magnum, nec ad prolẽ ex eo deſcendentem, imò reuertitur ad dominum. Ad cognatos enim eius beneficium non pertinet, neque beneficij ſucceſsio. Si verò dominus, vel aliud beneficium defuncti nouum eſſe dicat, agnatus autẽ illius proximus paternum eſſe contendat: tunc onus probationis incumbit illi, qui nouum [c] dicit. Sed ſcio aliter pronuntiatum [d] eſſe. Bonus enim iudex cauſa cognita diligẽter intuebitur, cuius potius iureiurando dirimẽda ſit hęc quæſtio, vtroque ſcilicet in probatione deficiente.

† Oppo. Ia. de bel. ꝙ i beneficio ſucedãt agnati & deſcendentes per lineã trãſuerſalem: vt ſupra proxi. §. & infra de na. ſuc feu. c. j. & de ſucce. feu. in prin.

TITVLVS XII.

DE FRATRIBVS DE NOVO BENEficio inueſtitis.

In feudo non habet locum ius accreſcendi inter eos, qui prætendunt primam ſeu primordialem inueſtituram. Bal.

SI duo fratres de nouo beneficio & nõ de paterno ſimul inueſtiti fuerint: vno ſine hærede defuncto, ad alterum non pertinet eius beneficij portio [e]: niſi facta fuerit eo pacto inueſtitura. Si duo fratres in cauſa cõmuni poſt mortem patris remãſerint, id eſt, habitauerint ſimul, & vnus eorum feudum acquiſierit [f], plerique dicunt ad alium nõ pertinere, ſed ad dominum, niſi per pactum: ſed neque viuente eo, qui acquirentis, qui eius fuit agnationis communis. Si duo fratres. Portio. quid ergo ſi portio fieri nõ valet, cũ forte res ſit indiuiſibilis? Rñ. ne tu leuis efficiaris, hoc tibi ſolicito. i. tibi ſtudioſo qui ſolicitus eſſe debes. ad indagandum relinquo. Py poſſes forte dicere tũc ad vaſallũ totũ ptinere: maxime alterius partis ratione quam poſsidet: vt.ſ.de cõ. inueſti. §. cum autem qs dixerit. imo & ratione poſſeſsionis quã in totũ habet, & maxime cũ ſit reus: qui fauorabilior eſſe debet: vt.ff de reg.iur. fauorabiliores et prõpriores ſumus ad abſoluẽdum quam ad condemnandum: vt ff. de act.& obliga.l. Arrianus. nec mirũ cũ ratione rei indiuiſibilis quid permittitur qđ alias non permitteret: ar.ſ. de iueſti rei ali. §. ex cõtrario. cõtra videt qđ dominus totum debeat habere. ſ. eadem ratione, qa res eſt indiuiſibilis: & maxime cũ dñs debeat eẽ maioris autoritatis, quam vaſallus nimirũ alias licite peritur inſolidũ q ꝓ parte nõ peteret: vt. ff. de ſer.l.vl.&.ff.de reg. iur.l.ea quæ. Item ſi dominus agit vt res liberetur: et maxime quando eſt ſeruitus: merito debet eſſe potior vaſallo. arg. C. de cõmuni ſer. ma.l. j.& maxime ſi dominus emat aliam portionem à vaſallo: vt ibidẽ eſt arg. Sed dicet ſolicitus: iſere pacti exẽplũ rerũ indiuiſibiliũm? Rñ. ſeruitus et ſtatua dr̃ indiuiſibilis: ar. ff. de leg. iij.l.xj.§.pe.& ſi qua alia ſunt: et ita decurre: vt.j.e.feudũ enim &c. ſimile eſt huic. ff. de cõtrah. emp.l. pacta.&.ff.de pact.l.iuriſgentiũ. No. etiam hic exp̃ſſum, ꝙ ꝓ pactum licet quod alis nõ liceret: vt notauimus.ſ.de ſuc.feu.

Pactũ licitũ facit ꝙ alias non liceret.

f Acquiſierit. intelligas. ſ. ſuo nomĩe tm̃: licet de pecunia cõi fuerit. nimirũ de cõi pecunia qđ ematur, nihil intereſt, ſed cuius noĩe id fiat, inſpiciendũ eſt: vt. C. ſi qs alteri vel ſibi. l. qui alienam. et. C. de ꝓba.l.ad ꝓbationẽ.&.C.de rei vendi.l.ſi ex ea. gñaliter em̃ pecuniæ origo nõ ingrit: vt. C. ſi cer. pe. l. nõ vñ.&.l. quãuis ſed caſualiter

re videt, qđ legit in crimine falſi. C. ad legẽ Cor. de fal. et vbi huius q̃ſtionis dominus iudex eſt: vt. j. de vaſ. decre. quidam.

casualiter quædã notãtur quæ satis.ſ.qui feu.dare possunt,notata videntur.

a Fructus. intelligo maxime cũ de cõmuni fuerit acquisitũ: licet in superiori nihil interſit: & hoc ad ſimilitudinẽ quaſi caſtrenſis peculij̃ videtur ſtatutum: vt C.de aduo. diuer. iudi.l.fori.

b Dicunt. hoc intelligo quando domino ignorante fuit acquiſitũ de pecunia communi. ſecus ſi eo ſciente.tunc enim frater ſuccederet in eo, & ei pro parte acquireretur: vt. ſ. de benefi.fra.c.j.

c Reſtituendũ. & hoc veniet in iudicio cõi diuidundo,vel famil.erciſc. vt.C. cõia vtriuſq; iudi.l. ſi patruus.Accur.

d DE INVEſtitura &c.

e Ltius a Sempronio. alias non erat hic titu.ſed cap. tantũ. & quia hic parua dubitatio,eadem erit expoſitio,vel nulla.

f Reſpõſum. ſimile.ſ.an maritus ſuccedat vxori in beneficio.c.ſi fœmina.

g DE VASALlo decrep.&c. Alias nõ erat hic tit. ſed ca.tantum.

h Vidam. paternũ eſſe.qđ hic dicitur nihilominus eſſe paternum,intelligo niſi ad hoc refutauit omnino quaſi de nouo beneficio ipſos inueſtiret: ſed intelligo conſentientibus his,ad quos per ſucceſsionem eſt venturum [a]: vt. j. de eo, qui fin.fe.ag.de feud. pater. cap. tres erant agnati. Et not. eſt.ſ. quib.mod. feu. amit. ſ.præterea. huic ſimile eſt, quod de ſolutione dicitur. nam ſicut hic non tenet pactio vel refutatio ita facta vt reinueſtiat: ita nulla eſt ſolutio, quæ ſic fit,vt nummi reddantur. nam qui ſoluit vt repetat, nihil agit:vt.ff.de ſolu. l.qui ſic. Accur.

Facit ad ... qđ not. ... ip.Lo... Euge.pa... cap.j. & ... de vſu. ... ſtipula... & eſt hoc ... q. quæ ... de pec. ... culii. §. ... & de ... re. do. ... quod di...

TITVLVS XIII.

DE INVESTITVRA QVAM TITIVS accipit à Sempronio[d].

Maritus non ſuccedit uxori in beneficio, ea mortua ſine hærede. Bald.

Titius à Sempronio [e] talem inueſtituram accepit feudi,vt haberet ipſe & hæredes ſui legitimi maſculi: & ijs omnibus deficientibus,fœminæ. Porrò Titius ſuperſtite tantùm filia deceſsit. Ipſa à domino inueſtita fuit, & feudum in dotem dedit:maritoq; ſuperſtite ſine liberis deceſsit. Quærebatur,ſi ad maritũ ſucceſsio feudi pertineat? Reſponſum [f] eſt, non pertinere.

TITVLVS XIIII.

DE VASALLO DECREPITAE AETAtis,qui feudum refutauit,vt filij inueſtirentur[g].

Si uaſallus decrepitæ ætatis feudum refutauit:ut filij inueſtiantur,& inueſtiti ſunt:poſtea decedente altero filiorum poſt inueſtituram fratre ſuperſtite & ſine hærede, frater ſibi ſuccedit,& non reuertitur ad dominum:quia feudũ adhuc paternũ dicitur, & non nouum. Bald.

Qvidam vaſallus cùm decrepitæ ætatis eſſet, feudum ſuum in manu domini ad hoc refutauit, vt Seium & Sempronium filios ſuos de eodem beneficio inueſtiret. Vaſallo mortuo, Sempronius ſine legitimo hęrede, Seio adhuc ſuperſtite deceſsit. Lis eſt inter dominum, tanquam nouum feudum ſibi delatum eſſe dicentem: & Seium, paternum eſſe [h] contendentem. Vnde eorum ſententia præualuit, qui dixerunt hoc feudũ quãuis refutatũ, nihilominus eſſe paternum.

TITVLVS XV.

DE INVESTITVRA IN MARITVM facta[i].

Si contentio eſt inter maritum filiæ uaſalli & agnatum de beneficio, an ſit paternum uel nouum, quæſtio dirimi debet coram iudice ordinario uel arbitro, non coram domino, uel eius curia. Bald.

Vasallus ſuperſtite tantùm vna filia deceſsit: illa verò maritum accepit, cui domus accepta pecunia partem feudi,quod pater puellæ habebat, retenta ſibi parte altera,dedit. Nunc quidam agnatus defuncti cum marito agit, dicẽs totum hoc feudum eſſe paternum: & ideo omnimodo eſſe ad ſe deuolutum. Econtra maritus contendit hanc partem, quam ipſe habet, nouum feudum eſſe: & ideo domino apertum. quæritur igitur, vtrum apud dominum eundem [k], & in eius curia cogatur agnatus defuncti litigare, vel apud agnati iudicem, vel arbitrum vtriuſque conſenſu electum hoc eſſe debeat? mihi & alijs placet potius apud iudicem ordinarium vel arbitrum, quàm apud eundem dominum hoc litigium fore determinandum. Item placet agnatum non ſemper cogendum probare fudum hoc eſſe paternum, ſed ab aduerſa parte nouum eſſe probandum. Qua deficiente in probatione, tunc agnato (vt dictum eſt) cauſa cognita detur electio, quatenus vel iuret eſſe paternum, vel alteri parti referat [l] iuſiurandum:& ille aut iuret, aut taceat. Illud tamen ſciendum eſt, quòd ſi inter duos, qui dixerint ſe eſſe vaſallos,de feudo fuerit dubitatio: alter alterum inuitum trahere non poteſt ad dominum [m] vel eius curiæ iudicium. Si verò cum ſua curia dominus vocauerit eos:nemini eorum licet illius domini, vel eius curiæ examen declinare.

i DE INVESTItura &c. Alias non eſt hic tit. ſed. ſ. tantum.

k Vasallus. dominũ eundẽ. nec mirũ videtur, cum vterq; domini ſe vaſallum aſſerat: licet vnus de nouo, & alius de veteri cõtendat:cur ipſe iudex nõ eſt. Accur.

l Referat. hoc ideo, quia manifeſte turpitudinis eſt nec velle iurare, nec ſacramentum referre: vt.ff.de iureiur.l.manifeſte.

m Ad dominum. & iſtud eſt intelligendum propter feudi incertitudinem. ſecus enim foret, ſi inter duos vaſ.cõtro. eſſet. Sed quid eſt quod.j. dicit.ſcilicet quod nemini licet curiæ examen declinare? ſic intelligo nõ licet,id eſt, indecens eſt ei.nõ autem quod non poſsit examẽ eius declinare. ſimilia ſtudioſus inquirat. Sed quid ſi alter vaſallus vocatus venire ad dominum vel eius curiam contẽpſerit? Rñ. ſine pœna abibit. ſed tu inſta bis.nonne debet venire allegaturus ſaltem

tem priuilegiũ ſuũ: vt.ff.de iudi.l.ſi quis ex aliena? Rñ.illud loquitur in iudice ordinario generali. at hic licet ſit ordinarius inter aliquos & paucos: nõ tamen in alienã meſſam manũ importabit. ſed corrigit ĩ. an apud iudi. vel curiam domini quęſtio feudi terminari debet. c. ex eo &c.

a DE CONTROuerſia feudi &c.
Alias nõ erat hic tit. aliquis, ſed male.

b Si inter dominũ & vaſallum.
Huic. c. gloſſelã inueni talẽ. vacat iſtud. c. ꝓpter inferius. c. expoſitũ. ĩ. de cõtro. inter vaſal. et epiſcopũ.

c Faciendũ. quod dicitur in iſto. c. mirũ videt. ſ. q̃ pñt eligere quos volunt ad iudicandum inter ipſos: cũ alibi dicatur eũ iudicẽ nõ eſſe pręſtãdũ, quẽ poſtulauerit aduerſarius: vt.ff.de iudi.l.obſeruandũ? Rñ. illud loquitur, qñ altera pars ignorabat poſtulationẽ ipſius: hic autem vterq; ſciebat & cõſentiebat. & licitũ eſt ex cõſenſu, qđ alias nõ liceret: vt C.de epiſco. & cleri. auth. gñaliter. in fi. & arg. C.de tranſact. l. ſi diuerſa. maxime cum hoc ſit litigantiũ fauore inuentũ. vñ apparet, q̃ licite pñt renũtiare: vt. C.de pa. l. ſi qs in cõſcribendo. &.ff.de mino. l. ſi iudex. & in ſumma ſi vis caſus, in qbus de iure poſſunt relaxari vtroq; conſentiente, inquiras. C.de epiſ. et cler. auth. gñaliter. in fin. &. &.ff.de fer. l. j. §. j. &. l. ſi feriatis. & de in ius voc. l. q̃uis. & de re iudi. l. ſi cõuenerit. & ad ſenatuſcõ. Turpil. l. vlt. in fi. licet videatur cõtra.ff. de poſt. l. quos prohibet. et. C.de iuriſ. om. iu. l. priuatorũ. & de iureiur. pro ca. dam. l. ĩ. §. ſed quia. Illud autẽ notabiliter eſt notandum, q̃ ille nõ eſt eligẽdus ꝓ pari dño vel vaſallo diſſentiẽte, qui fidelitatem nõ iurauit. ſed cũ ille ſolus excipiatur, indifferẽter alij eliguntur: vt.ff. de iu. l. cũ prætor. ſed intelligo, dũ tamen idonei ſint ad iudicandũ. hic quæri conſueuit: ſi conuentus velit actorem *re cõuenire forte de alia cauſa, vtrũ poſſit curiæ examen actor declinare, quaſi curia non poſſit extra cauſam feudi aliquid inter ipſos iudicare? Reſpond. non poterit: imo ſi agat de omnibus etiã cauſis apud eandem curiam ſe debet defendere. ar. C. de ſen. & interlo. om. iu. l. vlti. & authẽ. ibi poſita, & conſequenter &c. &.ff. de iudi. l. ĩ. §. oẽs. &. l. qui non cogitur. nam ibi non diſtinguit: quare nec nos diſtinguere debemus. decurras in theſauris tuis.

* In hoc dicito, q̃ aut re cõuentio continet quippiã è feudo depẽdens, & tũ ad eundẽ iudicem remittendum eſſe. vt.ff. de q̃b. re. ad eũ. iud. eatur. l. j. Aut aliqd omnino extraneum: tũc ad eundẽ iudicem remiſsionẽ nõ fieri, ex eod. titu. de quib. reb. ab eũd. iud. Sed ex natura conuentionis & reconuentionis iure antiquo permiſſa erat recõuentio corã partium iudice duntaxat, qui iuriſdictionẽ aliquam haberet. Sed non tantum in gt bal. aſcenſiuè vel deſcẽſiuè: vt.ff. de iuriſ. omniũ iud. l. ſi idem cũ eod. §. ſed ſi mulier. At iure nouiſſimo ampliatum eſſe ait idẽ Baldus, vt etiam coram iudice delegato ad vnã cauſã lo cũ habeat: vt extra de reſcrip. C. diſpẽdia. §. reus. lib. vj.

d DE EO, QVI ſibi vel hæredibus &c.
Alias nõ erat hic tit. ſed. c. tantum.

e QVi. Pro maſculo. Iſtud cap. ſępiſſime poſſet accidere: & ideo valde eſt notandum. Et not. in eo potiſsime, quanto ſit potior maſculorũ q̃ fœminarum cõditio. ſed mirum eſt, quod dicitur hic. ſ. q̃ maſculus excludit germanam ſuam, cum iam ad fœminam tranſitum fecerit feudum. Nunquid enim hic maſculus excludit amitam ſuam viuentem? Et vtique eadẽ æquitate durante. alias non licebit hæredi quod defuncto licebat: & erit cõtra.ff. de reg. iur. l. hæredẽ. &. l. qui in ius. &.ff. de bo. lib. ſi ex. & no. ſ. de feu. mar. c. j. Hic etiam not. q̃ ex rerũ qualitate & differentia licitũ deprehenditur, qđ alias non liceret: vt. ſ. prędicto tit. &. c. notatur.

f DE DVOBVS fratribus à capitaneo inueſtitis.
Alias non erat hic titulus, ſed capitulum tantum.

g DVo fres. ꝓſpexiſſe. Iſtud habetur in.ff.

TITVLVS XVI.

DE CONTROVERSIA FVNDI APVD pares terminanda[a].

Si inter dominum & vaſallum[b] de feudo orta fuerit contentio: per pares illius domus, ſicut lex Corradi dicit, dirimatur: ſi tamen pares habeat. Et ſi quidẽ dominus & vaſallus conſenſerint in eligendis paribus: nulla dubitatio eſt, ſi verò diſſentiant: tunc quid faciẽdum[c] ſit, quæritur. ſed prævaluit eorũ ſententia, qui dixerunt dominum debere eligere prius quem, aut quos voluerit: & vaſallus ſimiliter hoc faciat ſecundum numerum à domino comprobatum. Ille tamen vaſallus, qui fidelitatem domino non iurauit: domino vel vaſallo diſſentiente, pro pari non eſt eligendus.

TITVLVS XVII.

DE EO, QVI SIBI, VEL HAEREDIBVS ſuis maſculis & fœminis inueſtituram accepit[d].

Si uaſallus pro ſe & hæredibus ſuis maſculis, & his deficiẽtibus, fœminis inueſtiturã accepit, fœmina non ſuccedit in beneficio, quandiu maſculus ſupereſt: quinimo nec debet uaſallus, qui feudum à uaſallo recepit, per fœminam recognoſcere, ſi maſculus ſupereſt. Bald.

QVi ſibi vel hæredibus ſuis maſculis, vel his deficiẽtibus, fœminis per beneficium inueſtituram feudi accepit: vna tantùm filia ſuperſtite, nullo alio deſcẽdente relicto deceſsit. hęc marito paternum feudum in dotem dedit, & deceſsit duobus filijs ex eo procreatis: quorum vnus duas filias reliquit: alter verò vno filio maſculo relicto deceſsit. de prædicto itaque feudo vrgentem vidimus quæſtionem: maſculo quidem hoc feudum totum ſibi, quia ſolus eius, qui primò inueſtituram accepit, hæres maſculus ſit, vendicante: fœminis verò totam ſui patris partem ſibi defendenti-

TITVLVS XVIII.

DE DVOBVS FRATRIBVS A' CAPITANEO inueſtitis[f].

Si duo fratres ſimul de nouo beneficio à capitaneis fuerint inueſtiti: ut quandiu ipſi uel eorum hæredes maſculi uiuerent: & maſculis deficientibus fœminæ feudum haberent: decedente poſtea uaſallo altero: ſi maſculus uel fœmina ex eo ſupereſt, fratri non ſuccedit. alias ſuccedit. Bald.

DVo fratres, ſcilicet Titius & Seius, à quodam capitaneo de nouo beneficio ſimul inueſtiti ſunt: eo videlicet tenore, vt quandiu ipſi vel eorum hæredes maſculi viuerent, & maſculis deficientibus, fœminæ, ſi ſupereſſent, feudum haberent. Ex fratribus his vnus vna filia relicta, altero adhuc viuente deceſsit. Quæritur, cui portio defuncti deferatur, vtrum filiæ, an fratri? Reſpõdetur, filiæ. Vnuſquiſq; enim ſibi, ſuiſq; hæredibus videtur proſpexiſſe[g]. ſi tamen is, qui

in.ff. de ꝓba.l.si pactū. Quod autē in fine dicit. s.ꝙ à fratre dñs excludit, accidit ꝓpter pactū, quia dictū fuit expresse. alio qui frater excluditur à domino: vt.s. notatum est. Accur.

a AN REMOueri debeāt &c. Alias non erat hic titul. & malè.

b EX facto quæsitū. qualibet ex causa. Huic.c. inueni glo. talem. vacat hoc.c. propter inferius prox. ex eo. & propter superius, si inter dominū.

ç Pares. hoc idem in testamentis seruatur. nam si facti testamēti tempore fuerit quis idoneus: licet postea fiat minus idoneus, ni hilominus tamē tenet testamentū. ff. de testa. l. ad testiū. §. j. et idem intelligo si non erat idoneus, sed cōmuni opinione putabatur idoneus. C. de test. ord. l. j. & instit. de testa. ordi. §. testes. Sed si quis cognatis suis aliqd relinquat: & tempore testamēti cognati erāt: licet cognati esse desinānt: nihilominus legatū habebunt: vt. ff. de reb. du. l. si cognatis. Qd autē in fi. dicitur, qd eī peccauit &c. hæc nō videtur ratio sufficiens: nimirum & si propter iustam culpā de paribus esse desierit aliquis, nihilominus tamen testis esse poterit. hic enim non est modus interdicendi testimonium.

d DE CONTROuersia &c. Alias non erat hic titulus, sed capitulum tantum.

e EX eo. quodam episcopo. vel alio de beneficio. si de alīs dixerit, ꝙ in alīs nō possit habere locū exemplum de annua præstatione, nisi quis dixerit aliud esse in feudo cameræ seu cauenæ. illa eī ab hæredibus siue successoribus clericorū nō prę-stantur: vt.s. dictū est de feu. camerę. vel potest etiā exēplificari in clerico. nā licet infilīam reliquit, sine hęrede decessisset propter tenorem inuestituræ insertum, eius pars fratri, nō domino est quæsita.

TITVLVS XIX.

AN REMOVERI DEBEANT TESTES, qui pares esse desierunt[a].

Si inter dominum & uasallum contentio est de inuestitura: illi, qui pares fuerunt tēpore inuestituræ, non remouentur postea à testimonio: licet desierint esse pares. Bald.

EX facto quæsitū scio: si inter dominum & fidelem de inuestitura feudi contentio emerserit, quia factam eam dominus neget: si vasallus offerat eos testes, qui tēpore inuestiturę pares erant, sed postea qualibet ex causa[b] pares esse desierunt: an ideo sint remouēdi, qa nūc non sunt pares? Sed quamuis alij aliter sentiant, tamen mihi & quibusdā alijs videtur sufficere eos tempore inuestituræ saltem pares[c] fuisse. Quid eī peccauit, qui inuestiturā accepit, si illi, quos eo tēpore, vtpote idoneos, adhibuit: postea pares esse desierunt?

TITVLVS XX.

DE CONTROVERSIA INTER EPIscopum & vasallum[d].

Si inter episcopum & uasallum est contentio de inuestitura ab eius prædecessore facta, pares curiæ cognoscunt: prius tamen debet inuestiri de suo proprio & recto feudo, quàm principalis quæstio dirimatur. Bald.

EX eo, quod scriptum est, si inter dominum & vasallum de feudo nascatur quæstio, quòd per pares eiusdem curiæ dirimēda sit: quæsitum est, si quis dixerit se à quodam episcopo[e] fortasis iam defuncto de annua præstatione, aut qualibet alia re per feudū inuestiturā accepisse: & cū successore eius agat, & ille respondendo neget hūc esse vasallū: vtrū per pares eiusdem curiæ sit iudicandum super hac quęstione? Opponit eī vasallus, quòd dominus eum negat esse vasallum, & ideo in ea curia pares non habet. Item dicit vasallus, quò prius de suo recto[f] feudo debet inuestiri, quàm à nemine iudicari: domino respondente, quòd quicquid inter eos, siue de inuestitura, siue de fidelitate, siue de principali causa agendum est, per suam curiam est expediendū. Sed laudatum sæpe scio, pares illius curiæ secūdum præfatum modum[g] esse eligendos prius, ad quorum spectat officium, vt illum prius de suo recto feudo[h] inuestiri faciant: sed fidelitatis iusiurandum differat, donec de principali causa cognoscatur. ex illo enim apparebit, vtrum iurare debeat, an non. quod totum expeditæ quæstionis est. Sed si constiterit vasallum aliquid aliud[i] præter id de quo quæritur, ab eodem domino tenere pro feudo: tunc quin debeat de suo recto feudo inuestituram accipere, & fidelitatem iurare, & sic ad principalem causam accedere[k]: non est dubitandum.

TITVLVS XXI.

DE VASALLO MILITE QVI ARma bellica deposuit[l].

Miles seculi, qui factus est miles Dei, ex eo quòd uenerabilem domum intrauit, & feudo renuntiauit, feudum amittit. Bald.

MIlles, qui beneficiū tenebat, cùm esset sine liberis, venerabilem domum intrauit, & seculo renuntiando, arma bellica deposuit, habitumq; religionis assumpsit, & sic conuersus factus[n] est[m]. hic donec vixerit, feudum retinere conatur, quod dominus vel agnatus sibi pertinere contendit. Sed iudicatum est domini[n] vel agnati cōditionem esse potiorem, eò quòd desijt esse miles iuste agat vasallus, nihilominus tamen ratio ei facienda est.

f De suo recto. Nor. ꝙ hic ante petit inuestiturā recti feudi: secus esset, si specialiter peteret inuestituram alicuius rei: vt. s. in dist. quam fecimus.

g Secundum prę-fatum modum. scilicet qui est. s. de controuer. feud. apud pares terminānda. c. si inter dominum.

h Suo recto feudo. sed hoc forte in eo casu tantū est exaudiendum, quando de hoc erat controuersia, an illud teneret pro feudo.

i Aliquid aliud. hic potest not. ꝙ ratione adiuncti licitū deprehenditur: quod alias esset illicitū: vt alib notauit iuris prudentia. Accur.

k Accedere. sed nunquid debebit episcopus condemnari postea ad illā annuā præstationē, si probatum fuerit illum inuestitū fuisse à prędecessore suo de illa? Rnd. forte nō: imo absolui debet: quia forte morte dantis fuit finita: vt. s. quis dicatur dux vel mar. ca. qui à principe. nisi forte dicas, ꝙ aliud sit in soldata, quæ nō præstatur nomine feudi: vt ibi dicitur. Accur.

l DE VASALlo milite. qui &c. Alias non erat hic titu. sed. c. tantum.

m MIles qui. Factus est &c. idem si esset factus clericus: vt. j. tit. an mutus vel aliter imperfectus. c. mutus. in fin. nec proderit si hunc habitum postposuerit: vt. j. si de feu. cōtrouer. fue. c. qui clericus. &. j. de bene feu. in fin.

n Vel agnatus domini. intellige quando successorem non habet: & merito est potior causa domini vel agnati: quia cum monasterium ingreditur, rerum suarū dominus esse desinit: vtpote ergo non dñs, nec testari

Ingressus monasteriū rerum suarū dominus esse desinit.

testari poterit: vt. C. de sacrosan. eccle. auth. ingressi. Accur.

a DE MILITE VASALLO &c.

Aliàs non erat hic tit. sed. c. tantum.

b DOminus. vñ. vel. x. dierũ. sed hodie hæc solennitas non seruatur in. vñ. vel. x. dies: sed plus patet largæ curiæ officiũ: vt suo arbitrio terminũ constituat: qđ quotidie vsitatur: sed iure Romano alia solennitas in citãdo obseruatur. Accur.

† Facit ad hunc text secundũ Bald. l. Lucius. ff. de fideicõ. li. & ff. de pac. l. tale pactũ. §. fi.

c Tertiã vocationẽ. hoc merito accidit, qa contumax est, qui trinis edictis citatus iudici se non præsentat. & litis damno cõtumacia eorũ, qui iudici nõ obtẽperãt, coërcetur: vt. ff. de re iudi. l. cõtumacia. Idẽ est si vnum duntaxat edictũ mittatur ꝓ oĩbus: vt. C. qũo & qñ iudex. l. consentaneũ. Sed illud in feudo [a] nõ obseruaf. s. ꝙ pro omnibus edictis vnũ duntaxat proponaf.

a Istud vltimum dictum gl. sequitur Bal. & Alua.

d Amittat. & merito. hoc enim ipso, ꝙ non vult iustitiam facere domino suo, feudum perdit [b]: vt. j. in quib. cau. feu. amit. c. item qui domino suo. alias. c. illud te non lateat.

b Reprobatur secundũ Alua. & Bal. nisi legatur in verbo contumax.

e Sed. alias sed si. alias secus: & vtraq; litera bona est. & correctiue ponit ad antecedẽtia verba: qa sufficit ante litẽ cõtestatã si dñs in possessionẽ mittatur, & bene sequit, si intra annũ veniat, ꝙ possessionẽ valeat recuperare. nã legit idẽ in. C. de præscrip. xxx. an. l. si qs emptionis. §. sed si qs. Sed dicit studiosus: quæro à te iuris prudentia, qualiter sẽdm ius tuũ sit citatio faciẽda: vt hoc ꝓcepto, si cõsuetudo deficiat, saltẽ iure tuo in causa ꝓcedere valeã: sicut expositũ est. s. de feu. cogni. c. j. et fi. Iuris prudentia rñdit: quia tu & me & alios frequenter interrogasti, quatenus de citatione quid sentirẽ, ostẽderẽ: ideo maxime tuis motus precibus de ea quid sentiã, paucis explicabo. qui habet aures audiendi, audiat. modo cum de citatione quis plenissime desiderat scire, hæc inquirat. s. qui iudices possunt citare, & qui nõ: & qui citari possunt, & qñ: etiã quot sufficiãt citationes: & qđ interuallũ debeat esse inter vnã citationẽ & aliã: quid olim, quid hodie de hoc interuallo obseruetur: & quis sit citationis effectus. Et citare possunt iudices ordinarij [c], delegati autẽ nequaquã, siue pedanei, sicut nec sentẽtiã possunt executioni mãdare: vt. ff. de re iudic. l. à diuo Pio. in princ. &. C. de iu. l. sancimus. et intelligo si nõ sit delegatus à principe iure nouo, nec etiã nouissimo iure à principe delegatus recte citabit: vt. C. qũo & qñ iudex. auth. qui semel. & supradicti licet citare possunt, inquirere tñ valent: vt. C. de iudi. l. sancimus. Dictũ est ergo à quibus citatio possit fieri: nũc dicendũ est qui citari valeãt: et vtiq; possunt citari tam actor q̃ reus. restat igitur videre qñ: & vtiq; ante litẽ contestatã reus valeat citari: quo casu & ab eo rite citatur, qui in eũ nullã habet iurisdictionẽ: nimirũ venire debet allegaturus priuilegiũ suũ saltẽ si qđ habet: vt. ff. si qs in ius vo. l. ɳ. &. ff. de iudi. l. si quis ex aliena. sed post litẽ contestatã citari põt & debet actor, sed nõ ante: quia agere vel accusare inuitus nõ cõpellit: vt. C. vt nemo inuitus &c. nisi sẽdm qđ in prædicta auth. cõtinetur. & in authẽ. vt oẽs obe. iudi. col. v. §. si vero. Nunc videndũ [d] est, qđ sufficiãt citationes, & certe nisi ad solennitates te referas, tres sufficiũt: vt in hoc cap. C. de iud. l. properandum. §. & si quidẽ &. ff. de re iudi. l. cõtumacia. &. ff. de iur. fis. l. senatus. §. senatus. & de solẽnitatibus ideo dixit, qm̃ sẽdm eas citatio est faciẽda. primo em̃ vnũ ponit edictũ, mox aliud, deinde tertiũ, postea vero sequitur peremptoriũ. sed post peremptoriũ semel debet citare iudex inquã, si voluerit. nec enim infert necessitatẽ, istud debet, sed vrbanitatẽ inducit. simile. C. de pig. l. iñ. &. C. ad. l. fla. de pla. l. si frater. &. ff. de mino. l. iñ. §. sed vtrũ. nimirũ & hoc totũ iudicis arbitrio cõmittitur: vt. ff. de iudi. nõnunquã. & quod talis sit seruãda solennitas, dicitur ff. de iudi. l. ad peremptoriũ. &. l. tertiũ. &. l. & post. sed quia de pluribus edictis mentionẽ fecimus, & vni duntaxat nomẽ apponitur: an alia ꝓpria nomina possint habere quærit solicitus. ad qđ iuris prudentia respõdet, vtiq;. Primũ ergo vocatur admonitoriũ, sẽdm citatoriũ tertiũ cõuentionale: vt istorum tria nomina procedãt à bono ingenio, quartũ autem vocatur peremptorium, & à lege descẽdit. hoc dicit iuris prudentia. Sed studiosus ait, videtur ꝙ nomẽ secũdi vltimo edicto cui nomen nõ assignas, potius conueniat: cũ maioris sit autoritatis superiore: nimirum citatoria oĩm causarum solus princeps potest reuocare: vt. C. de princ. agend. in rebus. l. iĵ [e]. Qđ ergo erit nomen secũdi, quod. s. nomẽ vltimi vsurpauit: nõdum satisfactũ est studioso. Illud autẽ assidue nota ꝙ vnũ edictũ pro omnibus iudex mittere põt. C. quomodo & quãdo iud. l. consentaneũ. & ff. de iudi. l. nõnunq̃. Restat ergo [f] videre, qđ interuallũ esse debeat inter vnã citationẽ & aliam iure antiquo & nouissimo. certe secundũ veteres leges nõ minus decem dierũ spatio: vt. ff. de iudi. l. per interualla. &. C. de iudi. l. properandũ. §. & si quidẽ. sed hodie per authen. non minus. xxx. vt in authent. de litig. §. omnem vero. col. viĵ. Quidã tamen dicunt authent. loqui quãdo actor citatur: antiquæ vero leges quãdo reus. & ideo dicũt veteres leges nõ corrigi: quod ego non approbo, ne permittat actori, qđ reo denegatur. ff. de re. iur. l. non debet. igitur verius est leges veteres posteritati relinquendas fore. & hæc vera sunt secundũ iura fori: & non secundũ iura poli. Iure em̃ poli primo personaliter vocatur, & per septem dies expectatur: postea his diebus transactis, alĵ septẽ dies adĵciuntur, quibus ab ingressu ecclesiæ & diuinis officĵs interdictus est. postea adĵciũtur duo dies, qbus à pace & cõione sanctæ ecclesiæ suspensus est. deinde alĵ duo dies adĵciunt sub eadẽ expectatiõe, quibus vno superaddito die, omni expectatiõe veluti desperata reus mox feriatur anathematis gladio: vt in decre. v. q. ĵ. p̃senti. sed intelligitur, qñ ecclesiastica & criminalis causa agitaf. Sequit nũc [g] de citatio nis effectu: ꝙ si fuerit absens reus, & legitime citatus nõ venit ante lit. cõte. si cõueniaf ꝓ actionẽ in rem, mittit actor in possessionẽ petitę rei dũtaxat: intelligo nisi absens latitauerit. nam tũc si etiã in rem agatur, in omnibus bonis faciẽda est missio: vt no. ff. quib. ex cau. in pos. ea. l. Lucinius. §. idẽ. videamus. &. §. Celsus. alias est lex si fundũ. et. C. de prescri. xxx. an. l. si qs emptionis. §. sed quis. Notabis ergo differẽtiã inter absentẽ et latitantẽ: vt ibi not. nisi forte petat hereditas secundũ quosdã: tunc enim nulla erit differentia si latitauerit, vel nõ. sed Py. nõ placet: quod nec idẽ Celsus videtur cõprobare, nisi dolo forte fecit, quo minus possideret. nam tunc in omnibus bonis absentis facienda est missio: vt in. §. Celsus. in fi. Et in casu isto dicunt quidã actorẽ possidere: quod ego nõ approbo. Nã tunc causa rei seruandæ mittitur in possessionem: ergo non possidet: vt. ff. de acq. pos. l. possideri. §. vl. &. ff. vti possid. l. si duo. §. creditor. Hoc tamen casu secundum priores intra annum reuersus possessionem recuperat reus, & iudicium adhuc patif: dum tñ actorẽ indemnem seruet. alias enim non auditur: vt. C. de iu. l. sancimus. & in hoc casu põt habere etiã locũ quod hic dicitur. post annum vero reuersus partibus actoris fungitur: et actor quasi ex secundo decreto constituitur possessor. hic secũdum nostram sententiam ante annum non est possessor, sed postea fit. & hæc vera sunt, cum agitur actione in rem. si vero personali agatur, mittitur actor in possessionẽ: sed possessio generalis erit: quia pro modica summa mittitur in vniuersorũ bonorum possessionem: & hoc nisi agat de damno infecto vt caueatur: tunc enim rei tantum de qua timetur dãnum, fit missio: vt. ff. quib ex cau. in posse. ea. l j. sed quia hoc videbaf absurdum, à Iustiniano medicina præstatur. mittitur ergo in pos. secun

Citationi multa singularia.

e Hoc verũ quando delegatus non citat per edicta: sed per se vel ꝑ nuntiũ vel per literas suas bene potest. ꝑ glo. in. l. sancimus C. de iu dic. secundũ Aluar. Ro. & Bart. in. l. ff. de iur. om. j.

d Istã quartam partẽ & tertiam supra ibi dictũ est &. c. sequitur Alua. hic.

quam feudũ amittere debeat. hic non respondet. Quęritur, quid faciendum sit dño? Respondeo, eum ad curiam vocare debere: & si non venerit, iterum eum debere vocare vsque in spatio tertio septem vel decem dierum [b], & arbitrio eiusdem curiæ terminando. Quòd si neq; venerit ad tertiam vocationẽ [c], hoc ipso feudum amittat [d]: & ideo debet curia dominũ mittere in possessionẽ. Sed [e] si intra annum venerit, restituitur ei possessio alioqui, & beneficiũ & possessionem amittit: vt in Lombarda de ĵs, qui ad palatium.

Edicta sunt multiplicata.

e Ista argumentatio nõ valet: quia illa lex. ij. loquitur in casu speciali secundum Aluaro.

f Istam sextã partẽ glo. iuseqtur Aluaro.

TITVLVS XXII.

DE MILITE VASALLO, QVI CONtumax est [a].

Primò dicit, qualiter procedatur contra uasallum domino querimoniam exponente de eo, qui incidit in culpam. Secundò qualiter procedatur contra dominum uasallo dicente se ab eo spoliatum feudi possessione. Secunda ibi, Si uerò uasallus Baldus.

DOminus vocat militem, qui ab eo feudum possi debat, dicendo eum in culpam incidisse, per seculi, q factus est miles Christi, nec beneficium pertinet ad eum, qui non debet agere officium†.

poſ.ſecundū menſurā debiti declarati.ſic eñ febribus pręſtatur medicina.& intelligo declarari forte per ſnīam.et erit caſus vbi ante lit.conteſt.definitiue pronuntiaſ:vt in auth.de exhi.& intro.reis.§.ſi vero.col.v.& in auth.de litig.§.ſi vero.collat.viij. & hæc vera ſunt de reo.actor vero ante lit.cōteſt.nō pōt citari, niſi ſcđm qđ.ſ.expoſitum eſt. imo vt verius loquar, poſt lit. conteſt. non poterat olim citari actor: qa eo abſente nō cōtrahebatur olim eremodiciū:pręterq̄ in cauſa libertatis & ingenuitatis: vt.ff.de cōfeſ.l. certū.§.ſi quis abſente. &.ff.de libe.cau.l. diui.&.C.de lib.cau. l.ſi is quē.&.C.de inge. ma.l. diffamari. ſed hodie ſecus:vt.C. de iud.l. pperandū. §.ij. ſi vero actor abſit,& poſt litem conteſt.(ſicut.ſ.dictū eſt) citatus nō venit:cum nō ſit ſufficienter aliquid agitatū:nō ſolū pro obſeruatione iudicij abſoluetur reus, verumetiam expēſis circa litē rei ſacramēto declaratis actor cō demnabitur,vt.C.de iudi.l.properandū.§. j.licet alibi dicatur, qp litis damno abſentis contumacia punitur: vt.ff.de re iud.l. contumacia.& in authē.vt om.obed.iud. §.ſi vero neque. coll. v.& hoc itelligo etiā ante litis conteſtationem:& poſt litem tamen motam, quādo nihil actitatū eſt.ſi vero abfuerit legitime citatus,tunc omnino abſoluitur reus, vel condemnaſ:vt.C.de iu.l.pperandū.§.ſin autē ex geſtis. ſed in hoc caſu ſi reus condemnaſ, expenſę deducūtur de cōdemnatione, quæ facienda eſt p abſente actore: vt ibidem. Quod autem dictum eſt de lite cōteſtata, idem intelligendū eſt in quaſi cōteſtata:vt.C.vbi.in rem act.exer.debe.l.pe.&.C.quomodo & quādo iu.l.conſentaneū. Sed ſciendū eſt, [a] qp ſi actor in rem agat et mittatur actor in poſſeſſionē poſt litē conteſtatā,ſtatim fit poſſeſſor.hęc eſt differentia inter miſſionem,quæ fit ante lit. conte.& poſt:quia ante nō poſsidet:ſed poſtea ſic.ſi vero perſonali agatur,idem eſt per omnia.vt.ſ.dictum eſt,ſcđm P.

tium venire contempſerint.l. ſi cuiuſcunque. Si verò vaſallus cōqueritur de domino, forſan quia feudum malo ordine intrauit: domino perperam reſpondente,quid vaſallo faciendū ſit,quæritur? Rñ. eum curiam debere vocare, & in eadem curia de domino conqueri. curia autem debet adire dominū: eumq̄ ſalua reuerentia [a] competenter cogere, vt vel poſſeſsionem reſtituat & acquieſcat, vel iudicio curiæ ſe committat. Quòd ſi ter admonitus facere diſtulerit: tunc licet vaſallo ad aliam maiorem [b] poteſtatē ire, & ſibi conſulere: & ſi dominus ei iuſtitiam facere noluerit, poterit eum deprædare [c].

TITVLVS XXIII.

IN QVIBVS CAVSIS FEVDVM amittatur.

Primò pater ſcribit filio præmittens excuſationem ſui, dicens quòd cauſæ quibus feudum amittitur, non poſſunt ſub regula definiri: & addit qualiter uaſallus cōtra dominū ſe debeat habere: poſtea definit beneficiū dupliciter. Bal.

OBertus [d] de Orto, Anſelmo filio ſuo ſalutem. Cogis me, & ſuper hoc ſæpe ſcribendo multū vrges, vt cauſas, quibus beneficium amittaſ, enumeratas tibi ſignificarē. Quod ideo diſtuli, qa ſępius circa noſtrę reipublicę curā occupatus, & multis priuatorū cauſis, aliſq̄ rerū innumerabiliū impedimētis detentus, onus illud ſubire non valebam. At ne videar preces tuas paruipēdere, & ſtudium diſcēdi tibi nunc imminēs negligere: quid mihi ſuper hoc videaſ, paucis explicabo:dū modo memineris cauſas illas ſub aliqua certa regula aut definitione rotunda nō poſſe cōprehendi. Nam ſicut [e] de probationibus in digeſtis ſcriptū reperimus:ſic & de his cauſis ſine calūnia dicere poſſumus. Si quis eñ dixerit, quę cauſæ quēadmodū alicui dño ad ingratitudinē alicuius vaſalli p bandā poſsint ſufficere,nullo certo mō poſſe definiri: nihil d errauerit. De illa tamē ingratitudine loquor, per quā beneficiū amittaſ. nō eñ ad hoc ſufficit oīs occaſio [f], per quam fidelis accepti beneficij videt ingratus: ſed ſunt quædā(vt ita dixerim) egregiæ ingratitudinis cauſæ,quibus beneficium ſecundū mores curiarū ſolet adimi. Qūo enim vaſallus,quā humiliter, quā deuotè,quā benignè, quā fideliter erga dñm ſuum debeat ſe habere:potius ex naturalibus et bonis curiarum cōſuetudinibus poteſt percipi,quàm lege placuit vt paciſcantur de filiabus,quatenus ipſę ſuccedant:hoc quoq; ſeruandum eſt. Quod autē dicitur in prædicto.c.in his primo videndum eſt,quid actū ſit generaliter: quod in omnibus obſeruatur.ſ.vt primo quid ſit actum,inſpiciatur:vt.ff.de tranſac.l.qui cum tutoribus. Quod autē dicit ante tres liberos homines.intelligo cum diſtinctione: ſcilicet ſi de noua vel veteri inueſtitura quæratur,id eſt, vt tunc hominū etiam liberorum habeatur diſtinctio.Sed quod dicit ante tres liberos homines &c.nunquid ſiue in iure extra ius,verbi gratia confitetur.ſ. vaſallus feudum ſuū fore cōditionale coram tribus liberis hominibus:nunquid ei præiudicabit? Rñ.illud diſputabitur in libello diſputatorio Pyleí. poſtea quidam habent illud.c.quod dictū eſt qualiter per beneficiū &c. quod ſimiliter vacat: quia expoſitū eſt.ſ.hic poteſt eſſe titul.quib.mod.feu.amit.c.j.&.c. ſeq.vſque ad illud.§.ſi quis ex ordine militum &c.

b Maiorem. ſed cur hoc dicūt? nonne curia inter ipſos more iudicis ordinarij iudicabit? Rñ.vtique.vt.ſ.§.proxi ſed hoc in fauorē vaſalli dicit.ſ.vt valeat iudiciū curię declinare.qđ puto intelligendū,qñ curia in dñm poteſtatē habere nō pōt: & maxime ppter ſui potentiā: nihilominus tñ iudicabit curia ſi vaſallus voluerit.& erit hic caſus, in quo frangitur lex illa.ff.de iudi.l. vbi.ſicut & alibi notatur. Accur.

c Deprædare. intelligo [c] iſtud, qñ fuit bannitus ppter cōtumaciam ſui. nam tūc licitū eſt [d] cuique. eū deprædare, nedū vaſallo, q iniuſtitiā patitur. alioquí. i. dum iudicis copiā habet, timeo ſi ibi ius dicat: ne iure ſuo priuetur: vt. ff.qđ met. cauſ.l. extat. & hoc caſu amittat dñs pprietatē [e], qa & vaſal.feud. vt.j.tit.proxi.itē qui dño. alia, illud te. & j.tit. qua dñs ppriepri.ca.ex facto.et.j.ſi de feud.cōtrouer.fue. ca. domino committente. Accur.

c Iſte intellectus reprobatur cōiter p ſcribēt.hic.

d Iſtud dictum gloſ. ſequitur Iaſon in.l. j.C. de hęredi iſtitu.

e Idē Alua. & Prępo.

IN QVIBVS cauſis &c.

d OBertus. Quidam habēt hic poſt illud c.dñs vocat militem, plura.c. quæ oīa vacāt in hoc loco, quia ſunt.ſ.de feu.mar.ca. q de marchia vel comitatu.& ca.ſi capitanei.& cap. ſi duo fratres.hæc enim omnia ſunt.ſ.prædicto titu. Poſtea habent quidā aliud ca. quod nō eſt ibi.ſcilicet poſt illud. c.ſi duo fratres.quod ſic dicit.In his omnibus primū videndū puto quid actū ſit. inueſtitura eñ,quæ fit ante tres liberos homines, ſeruari debet niſi iuri contraria ſit. ſi ergo dño & fideli

[a] Salua reuerentia. Ecce qp liberto æquiparatur vaſallus:nā libertus ſalua reuerentia cum patrono experitur: vt.C.de lib. cau.l.cum affirmes.ſicut & ſeruus paciſcendo cū dño ſuo de ſe liberando,ſi aliquid propter hoc de peculio dedit dño:licet cū dño nullā poſsit habere actionē:aditus tamē præſes prouinciæ ſalua reuerentia hortabitur dominū ſtare placito ſuo:vt.C.de condi.ob cau.l.ſi liber. Sed quid eſt, qđ dicit ſalua reuerentia: nūquid nō poterit vaſallus dominū ſuū in ius vocare ſine pœna veniæ nō petitę.ſicut de liberto dicitur.ff.&.C.de in ius vocand? Rñ.nō puto [b], quod in his ambagibus ſit locus conſuetudinibus. Sed dic ſalua reuerentia &c.ſ.quantum ad actionē famoſam:quæ ſcilicet verbis eſt temperanda: vt legitur alias de liberto.ff.de do.excep.l.&.C.de obſe.pa.præ.l.iij.

e Nam ſicut.de probationibus per teſtes faciendis: vt.ff.de teſtib.l.teſtium.j.col.ibi,quæ argumenta &c.

f Omnis occaſio. ſicut non ſufficit quilibet metus ad ea,quę terminata ſunt reuocāda:vt.C.de tranſact.l.interpoſitas.idem eſt circa ingratum:vt.C.de reuocan.dona,l.fin.

Compre

a Comprehendi.alias deficit epistola hæc,Obertus &c.vsq; huc.& hic est postmodum.c.assignatū per literam capitalem incipiens,In primis te illud.

b Capientibus.alias non est capientibus.

c In id.alias non est id.

d Parata.alias pacta postea quidā habent: vt ait Seneca &c.

QVAE FVIT prima causa.

e PRima autē causa beneficij amittendi. Hoc tit.raro vtimur:quia sub superiori continetur.

f Diem.loquitur secundum modernos, id est,scdm ius nouissimū, id est, scdm cōstitutiocem Friderichi, imperialem, vel secūdum.c.Corra. vt j.de ca. Corra. cap.j. Vel de alijs loquit[a], non de milite: sicut satis est expositum.s. quo temp, mi. inuesti.pe.de.c.j.

g Petendo. nisi & fidelitatē polliceat: vt.j.legit de ca.Corra.ca.j.& notauimus s.qualiter vasallus iurare debet fidelitatē. Quod autem dicitur in isto cap. intelligatur de pubere sicut dicitur in cōstitutione Friderichi, imperialem. Item intelligatur secundum quod dicitur. s. quo temp. mi.inue.pe.de.c.j.

h Pollicendo.istud ergo qd dicit, habet locum in eo qui nondum inuestitus est.& ideo dicit pollicendo &c.nā si foret inuestitus, ad quid deberet inuestituram polliceri,non video.

i Conuenienti.sed quod erit istud tempus? Rñ.arbitrio curiæ determinandum erit: sicut &.s.titu ñ. ca.dñs vocat militē &c.intelligo de vasallo, qui contumax est. Sed quid erit de eo q inuestitus est, & dño postulante fidelitatē, ipsam facere cōtemnit? Rñ.[b]hoc obseruabitur in Lombar.s.q dñs præparat.libellū eī & fidelitatē à vasallo sibi fieri postulat.quod si facere recusat intra annum & diem, nihilominus quiete possideat.postea vero omnino priuatur beneficio.& sic erit differentia inter eum. qui inuestituram accepit, & alium, nam plus iuris debet habere inuestitus, quam non inuestitus, ergo in isto ca. maxima est differentia à superiori:cum in superiori quiete possidere possit vsq; ad annum & diem vasallus: aut scripto aliquo possit comprehendi [a]. In primis te illud scire oportet, beneficij illius quod est genus,talem esse definitionem, Beneficium nihil aliud est,q; beneuola actio tribuens gaudium capiētibus [b], capienscq; tribuendo: in id [c] quod facit: prona, & sponte sua parata [d]: vt ait Seneca †. Huius autem generis species quędam est beneficium illud, quod ex beneuolentia ita datur alicui, vt proprietas quidem rei immobilis beneficiatæ penes dantem remaneat: vsusfructus verò illius rei ita ad accipientem transeat,vt ad eum hæredesq; suos masculos siue fœminas(si de his nominatim dictum sit)in perpetuum pertineat:ad hoc vt ille & sui hæredes fideliter domino seruiant: siue seruitium illud nominatim quale esse debeat,sit expressum:siue indeterminatè sit promissum.

† Lib.de beneficijs primo.

a Istam sequitur Aluar. & p ea facit gl. singularis in d. decurionibus.C. de si. len.lib.xij.

b Contra istam gl.tenēt Bal & aluar. & præpo.dicentes,q; dominus nō habet expectare annum & diem,quia aliter esset deterioris conditionis, quā do magis liberalis extitit.

TITVLVS XXIIII.

QVAE FVIT PRIMA CAVSA BEneficij amittendi.

Si uasallus ab hærede domini,uel hæres uasalli à domino nō petijt inuestituram intra annum & diem,amittit beneficium.Bald.

DRima autem causa beneficij amittendi[c] hęc fuit & adhuc est in plerisq; curijs:sed in nostra curia Mediolanensi non obtinet:quòd si vasallus per annū & diem[f] domino suo mortuo steterit, quòd hæredem domini sui, inuestituram petendo[g],fidelitatē pollicendo [h], non adierit:tanquam ingratus existēs sed domino pollicendo inuestituram & petendo fidelitatē nihil debebit expectare:sed vicibus trinis tantum vasallus citari, si voluerit curia:& postea poterit pronuntiari: quod totū intra annum peti potest. Quod autem spatium esse debeat inter citationem,satis est not.de vasal.qui contumax est.

beneficium amittit, & conuerso si domino superstite vasallus decesserit, & filius eius per iam dictum tempus neglexerit petere inuestituram, beneficio carebit.

Si dominus à uasallo petierit fidelitatem inuestituram pollicendo, nec legitimè requisitus eam præstare uoluerit: cum beneficium tale sit, unde fidelitas fieri debeat: tanquam ingratus feudum amittit.Bald.

Est & alia ingratitudo notāda, si dominus inuestituram pollicēdo, vasalli fidelitatem petierit: & illo non præstante,dominus tribus vicibus cō uenienti [i] tempore interposito, fortè septem dierum spatio,ad curiam suam super hoc reclamauerit: & vasallus tribus vicibus citatus à suis paribus iurare noluerit:si tamen beneficium tale sit, vt pro eo iusiurandū fidelitatis fieri debeat.Sunt enim quædam feuda ita data, vt pro his fidelitas non sit præstanda.

Vasallus amittit feudum, si cum domino non iuit in prælium, dum potuit. Item si dominum non certiorauit sciens sibi magnum periculum imminere,cui obuiare posset. Item si concubuit cum filia,nuru, uel sorore domini manente in capillo:& in multis alijs casibus in seq. tex. insertis.Bald.

Item qui dominum [k] suum cum quo ad prælium fuerit, in acie periclitantem, dimiserit,beneficio indignum se indicauit. Præterea si vasallus rescierit aliquem contra dominum suum assaltum, vel mortem, vel captionem aut patrimonij grandem [l] iactu-
ram facere molientem:debet dominum super hoc quàm citius potest,certiorare [m]: vt proinde dominus sciens prudēscq; periculū valeat declinare:Quòd si nō fecerit, doloq;

k Item qui dominū.in alio loco dicit: si enim dñs prælium cāpestre habuerit: & vasallus eum morantem in ipso prelio dimisit nō mortuū, sed ad mortē vulneratū, feudum amittere debet: vt.s.quib. mod. feu.amit. in princip. vnde [e] p omnia istud etiam intelligendum est: vt ibi notatū est.

e Approbatur per Alua.

l Aut grandem. forte secus de leui. sic. C.de reuo. do.l. fina. Accursius.

m Certiorare.quid ergo si nullo modo eum certiorare potuerit? Certe impunis habebitur: nisi forte resistere potuit:& nō fecit: vt.ff.loc.& cōduc.l.item quæritur. §.exercitu. nimirum negligere videtur cū potuit pturbare peruersos:qd nihil aliud est, quam fauere, nec caret scrupulo occultæ contentionis, qui manifesto facinori desinit obuiare:vt in decret.distinct. lxxxvj. capitul.iij.huic consonat.ff.de regu. iur. l.semper qui non prohibet, nā iudex, qui facinus compertum non vindicat, tegere vt conscius crimina festinat[d]:vt.C.de cōmer. & mercato. l.ij. Accursius.

d Sequūtur hanc gl. Bal. Alua.& præpo.

m Certiorare.hanc secundum gloss. inueni super hoc eodem text.q; gloss.ponitur in hunc modum. Quidam habent certiorare: quidam denuntiare. sed qui habent denuntiare, debēt habere domino, & non dominū:alias falsum esset Latinū. cæterum si denuntiare non potuit, nō debet amittere feudū: vt. ff.loca.& conduc. l.item quęritur.§.exercitu.sed aliter est, si potuit denuntiare,et non fecit: quia tunc amittit feudum. Ar. ff.man,l.si fideiussor. §.ij.& in auth.vt lice.ma.& auiæ.§.ijs quoquo.&.§.ab ea.collatio.viij.Sed nunquid filius priuabitur feudo propter ingratitudinem quam pater commisit? Videtur quòd non eo mortuo,nec eo viuo:vt.ff.de in ius voc.l.ad optimum.§.patronū. &.ff.de iur.patron.l.diui fratres.& de bo.li.l,quæritur.cōsuetudo tñ videt repugnare[e]:vt.j.si vas.feu.pri,cui de.c.vasalli.

e Idem Alua

Vel negli

vel negligentia[a] ſua, vel fraude celauerit: beneficio ſe cariturũ agnoſcat. Rurſus[b] ſi domini, vel dominę filię, vel nurui, aut ſorori in domo adhuc manenti, quæ in capillo dicit, ſeſe immiſcuerit: feudo, quo ſe mõſtrauerit indignum, carere debet. Porrò ſi dominũ aſſalierit[c], vel vicum, in quo eſt, per vim aggreſſus fuerit, vel impias manus in perſonã domini vbicunq; ingeſſerit, vel alias graues, vel inhoneſtas iniurias intulerit, vel morti[d] eius veneno, vel gladio, vel aliter inſidiatus[e] fuerit: beneficiũ amittit. Illud tamen nõ lateat, quòd ſi qs ſuo domino[f] iuſtitiam[g] facere noluerit: feudum, quod tenebat, perdet[h] ſicut in alio libello tibi ſcripſiſſe hoc credo. Sed non eſt alia iuſtior cauſa beneficij auferẽdi, quàm ſi id, propter qd̃ beneficium datũ fuerit, hoc ſeruitiũ facere recuſauerit[i]: quia beneficiũ amittit. Aliud eſt, ſi fortè ideo non ſeruierit, quia non potuerit: tunc enim feudum non amittit. Item ſi delator domini ſui extiterit, & per ſuam delationem graue diſpendium eum ſuſtinere fecerit: vel ſi cognouerit dominum incluſum: & eum, cùm potuerit, non liberauit: feudũ perdit[k]. Prædictis modis beneficiũ debere amitti, tam naturalis, quàm ciuilis ratio ſuadet: quæ poteſt colligi, ſi quis nouam conſtitutionem iuſtas exhęredationis cauſas enumerantem, & alias conſtitutiones veteres iuſtas ingratitudinis, & repudij cauſas, quibus patrimonia rectè cõtracta ſoluuntur, & donationes iure perfectæ reuocantur, ſubtiliter ſcrutatus fuerit. Sed quia natura † nouas deproperat edere formas: poteſt multis modis contingere, vt aliæ emergant cauſæ, quibus videatur iuſtè adimi poſſe feudum: ideoq; iudex ſolers & diſcretus, & æquitati obſecundare ſolicitus, cuncta ſubtiliter

Rip. in l. ſi. n. 137. Gambo. Donat

[a] Vel negligentia. hic nota. quod ex ſola negligentia priuatur quis feudo: vt in authent. vt cum de appel. cog. §. ſi vnũ. col. viij.

[b] Rurſus. iſtud expoſitum eſt. ſ. in æquipollenti.

[c] Aſſalierit. iſtud expoſitum eſt. ſ. ſed quia de inſidijs & perſecutionibus hic loquit, videamus quid iuris ſit, ſi vaſallus cũ inimicis dñi amicitias copulauerit: & vtiq; feudo priuari poteſt: vt. C. de inoff. teſt. l. liberi. &. ff. de offic. præf. vr. l. j. §. cum patronus. nam & accuſatores, qui cũ inimicis morãtur: vt ſuſpecti ab accuſatione reprobatur: vt Symmachus teſtat in decret. iij. q. v. accuſatoribus. nam & in fine loquitur[a], quãdo libertus conſpirauit cũ inimicis domini, & contra dñm. & huic præbet ſentẽtiæ adminiculũ qd̃ dictũ eſt. ſ. hic poteſt eſſe titu. qb. mod. feu. amit. ca. ſi capitanei. Iſtud autẽ ne tradas obliuioni: qa ex omnibus. ſ. &. j. ſcriptis cauſis licet peccauerit vaſallus: ſi tamẽ toto tẽpore vitæ domini, adhuc ipſe propter hoc dñs vaſallũ nõ inquietauit, hęres eius nomine eius delicti ante mortẽ cõmiſſi à vaſal. ipſum inquietare nõ poterit[b]: vt. C. de reuoc. do. l. vlti. & de inoff. teſta. l. omnimodo. et. ff. de probat. l. Procula. in princip. &. ff. de bon. poſ. contra tabu. l. non tantũ. §. ſi emancipatus filius vxore.

[d] Vel morti. excepto eo quod aliter nõ poteſt euitare perilum, quã ſi ſe defendat. tunc enim non tenetur, quia quod quis ob tutelam ſui corporis fecit &c.[c] vt. ff. de iuſti. & iur. l. vt vim.

[e] Inſidiatus. aliud. c. dicit ſi voluerit vaſal. dominũ offendere, & nõ laborauerit vaſal. feudum non amittit[d]: vt. j. de vaſal. qui cur. ven. ca. ſi voluerit vaſal. dominum offendere &c.

[f] Domino. alias item qui dño ſuo. & alias, illud nõ lateat qui dño &c. vtraq; litera bona eſt: quia per talem varietatẽ nec vis, nec poteſtas, nec ſignificatio variatur, nec confunditur.

[g] Iuſtitiam. Sed de qua iuſtitia intelligitur iſtud cap. nunquid poterit vaſallus feudo priuari ſi propter qualemqualem rem conuentus à domino curiæ, vel iudici ſe non præſentat: & ideo ſui iuſtitiam domino denegat? Reſpond. non intelligo[e], niſi cum de feudo agitur: ne res in vno iudicio agitata, alteri rei præiudicium faciat. argumenta tuæ diſcretioni inueſtiganda relinquo. Iſtud ergo valde notandum eſt[f], quod ſicut priuatur vaſallus feudo propter hanc culpam, ita quoque debet priuari dominus proprietate propter eandem culpã: vt. j. qualiter dominus proprie. priue. ca. ex facto. Si ergo dominus noluerit iuſtitiam facere vaſallo, proprietate priuabitur. vnde hic expeditum eſt quod not. ſ. tit. quid ſit inueſtitura. §. ſi enim domino. ſuper verbo illos eos iurare compellat &c. Accur.

[h] Feudum perdet. id eſt, perdere poteſt, vel debet: vel eo ſpoliandus eſt.

[i] Recuſauerit. ſiſe eſt qd̃ de cõductore dicit. nã pactũ factũ à locatore cõductori, ita demũ obſeruat, ſi quod promiſit obſeruet. i. ſi penſio nẽ ſoluit, quãuis in ꝓmiſsione de colono vel cõductore de domo repellẽdo nõ fuerit adiectũ: vt. ff. loca. & cõduc. l. quero. §. inter. nã donatarius qui legi dictæ nõ paruit, dominũ à ſe vendicari ſaltem vtiliter cognoſcit: vt. ff. de cõdi. ob cau. l. ij. ſed in. l. ij. diligentius quæ poſſunt hic opponi. not. & habes in. C. de dona. quæ ſub modo. l. ſi doceas. Accur.

[k] Perdit. alias amittit. alias indignationẽ dñi nõ euitabit. i. feu. priuari poteſt: ſicut hæres hęreditate: & patronus bonorũ poſſeſsione cõtra tab. liberti: vt in auth. vt cũ de app. cog. §. cauſas. &. ff. de bo. libe. l. qui cũ. Idẽ intelligo[g] ſi ꝓ delatore fideiuſsit, vt ipſum ſubmiſerit, vel etiam ſi duo teſtimonio delatorẽ adiuuit: vt. ff. prædi. tit. l. qui cum. §. j. & de ijs qui. vt indi. l. poſt legatũ. §. q accuſauerit. Sed licet dominũ[h] vaſallus accuſauit ꝓ principe vel repu. non tamen à feudo priuabitur: qa nec filius exhæredat: vt in auth. eo. tit. & ea. §. in ptin. Itẽ licet accuſauerit, nõ tñ criminaliter accuſatur: vt. ff. de bon. liber. l. qui cũ. in. §. j. excuſat etiã vaſallus, ſi ſuã ſuorumq; iniuriam proſequatur: vt ff. eo. l. qui cũ. §. ſi patris mortẽ. ſed et ſi crimẽ qd̃ intẽdit[i] ꝓbauerit, executionẽ meretur: vt. ff. de iniu. l. eum qui nocentẽ. & ff. de bo. li. l. qui cum. §. vltim. ſed & ſi leui cauſa delator vel accuſator extiterit, de qua ſine pœna poterat dñm accuſare, licet iudex pœnã exacerbauerit, nihilominus feudum retinebit vaſal. quoniã iniuria iudicis nõ debebit vaſallo nocere: vt. ff. de euic. l. ſi per imprudẽtiam. & de bo. lib. l. qui cũ. §. j. ſed ſi ſe defendendo vel vlciſcẽdo fecerit, excuſat: vt. ff. eo. tit. & ea. l. ij. Quod autẽ dictum eſt de eo, qui teſtimonium dicit in cauſa patroni vel domini, intelligitur quando non coactus id fecit: alias enim ſi vrgẽte neceſſitate id fecerit, excuſandus erit: vt not. ff. ſi quis cau. l. ij. §. j. & arg. ff. de ijs quib. vt indig. l. poſt legatũ. §. an libertas. Quid ergo ſi aduocatus contra dominũ ſuum extiterit? Reſpõ. & vtiq; ob hoc feudo priuabitur: vt. ff. de inoffic. teſta. l. vlti. Vt igitur nulla ſit hæſitatio, diſtinguas vt. ſ. ſcilicet, quia aut præſtat aduocationem[k] coactus: aut voluntarię. in primo caſu excuſatur: vt inſtit. de inoffic. teſta. §. antepe. &. ff. de bo. lib. l. qui cum. §. pen. ſecundo non: vt. ff. de inoffic. teſta. l. vlt. Quod autẽ aduocati cogantur, legitur. C. de poſtu. l. prouidendũ. &. ff. de offic. procon. l. nec quicquã. §. obſeruare. &. ff. de poſtu. l. j. §. ait prætor. Quid ergo ſi vaſallus iuſta pœnitentia ductus ante ſententiam deſiſtere voluerit, nũquid poterit feudo priuari vaſallus? Et vtiq; [l], vt opinor, ſi perfecerit delictum, id eſt, ſi dominum reum detulit: & ideo deſtitit, quia probare nõ potuit. ff. quod quiſque. iur. l. tertia. in princip. & de calum. l. & generaliter. & de poſtu. l. j. §. & qui operas. alioqui ſecus eſt, ne iuſtæ pœnitudinis humanitas amputetur: vt. ff. de in ius vocan. l. quanuis. & C. de appel. l. ſi quis. ff. ad. l. Cor. de fal. l. qui falſam. & de bon. libe. l. qui cum. §. accuſare. & no. in. ff. quod quiſq; iur. l. iij. Sed quid erit, ſi vaſallus in cauſa domini cõtra dominum pronunciauit, à cuius ſentẽtia appellauerit dominus, & obtinuit: nunquid feudo priuabitur? Reſpõd. videtur quod ſic[m]: vt. ff. de ijs, qui. vt indi. poſt legatum. §. qui accuſauerit. hoc intelligo in eo caſu, quando in cauſa appellationis nihil additum fuit: maxime ſi bene iudicatum fuit à iudice appellationis. ſed adhuc excuſatur vaſallus, ſi cauſa venerandæ Reipublic. iniuriarum agat: ſed cõuitij incertæ perſonæ facti nulla eſt excuſatio: vt. ff. de iniu.

g Iſtum intellectum gl. ſequitur Bald. Alua. ꝓpo.

h Iſtam limitationem cũ ſequẽti ſequũtur ſcribẽtes hic.

i Not. hanc limitationẽ: quia mirabilis eſt & ſing. ſecũdũ ꝓpo.

† Concord. cũ hoc text. i proœm. cle. poſt prin. ibi quoniam nulla. &c.

k Idẽ Alua. & prępo. Aduocatus contra dominum cauſas agat ac feudo priuetur.

l Iſtam doctrinam glo. ſequũtur. Alua. & prępo.

m Tu dic aliter, ꝙ ſi vaſallus ꝓperã & malo aĩo iudicat, priuatur. ſi vero ꝓ imperitiã cõdemnat, punitur ſi non cõſulit pitiores cũ poſsit. An. Bald. & ꝓpo.

a Hæc vera qd̃ vaſallus non ꝓdit feudũ ſi copulauerit amicitiam cum inimicis domini niſi hoc faceret in odium & vna cum inimicis conſpiraret contra dominum, ſecũdum Alua. & ꝓpo.

b Hoc verum niſi domini nocendi celeritate mortis prẽuẽiret vel iuſta impedimẽta nõ allegauit: qa tunc tranſmittitur ad hęredes ſecũdum Bald. & ꝓpo. Iſtam limitationem gl. ſequitur hic Alua. & Approbat. Alua. & ꝓpo.

c Iſtam doctrinã glo. ſequitur An. de Iſer. Bar. Alua. & ꝓpo. Idem Bal. & ꝓpo.

de iniu.l.item apud.§.cui.si tamen curauerit facere conuitium, & factū non est,nō tenetur:vt.ff.eo.tit.& eo.l.j.item apud Labeonem.§.si curauerit.&.ff.quod quisq; iur.l.j.in fi. intelligo, quando sua voluntate destitit,& non per impossibilitatem:vt notatū est.ē.quib. mod. feu.amit. in princip.& not.in dis. Py.

cum quis habeat voluntatem delinquendi &c. Itē adhuc excusatur [a] vasallus, si gratia sui iuris cōseruandi in aliquā prædictarum causarū inducatur: vt arg.ff.de bo. lib.l.si quis.&.ff. de iureiu.l.si quis.nā & si iusta ignorantia ductus in seruitutem dominū suum petierit & obtinuerit : & postea veritate reuelata liber apparuerit : & ita pro libero dimittat: ab ipso tamen nihilominus in feudum retinebit:vt ff.de bo.libe.l.in seruitutem.§.si petierit. adhuc īgratitudinē [b] egregiam vasallus cō mittit, si domini sui vxorem adulteran dam conatus fuerit tradere:quia propter hoc vxor à marito diuertit:vt.C.de repu. auth.sed nouo iure.

a Istam partem & præcedētem sequuntur Aluar. & præpo.

b Hoc verū si vltra collo quiū perue tum est ad aliquem actū inhonestum secundū An. Alua.& præpo.

a Ex omni causa. sicut non sufficit oīs occasio ad feudum amittendum,per quā fidelis accepti bnficiū ingratus videatur:vt not.ē.eo.circa prin.

b Retinet. s. illud quod non alienauit: quoniam aliud quod alienauit , amittit. j. de vasal. qui contra constit.Lotha.si autē totū alienaret , totū amitteret, & quia dominū contemnere videtur, ad eū redibit: vt.j.eo.§.proxi.in fi.

c Ratione.id est,naturali equitate. vel dicas ratione.s.iure Romano , sicut dicit de donatario , qui propter ingratitudinem amittit donationem. & à donatore reuocatur:vt.C.de reuo.dona.l.j.sicut etiam dicitur de liberto , qui propter ingratitudinem reuocatur à dño in seruitutē : vt.C.de lib.& eorum lib.l.ij.

Ingratitudine amittit qs feudum: & redit in seruitutem.

d Ad proximos. intellexerūt quidam s.quando feudum nō erat paternum, quod nō puto verū [c],quare

c Ista est vera & communis secundū Alua.

dispensans , prouideat si quæ fuerit antiquioribus causis similis seu maior : vt proinde sciat,vtrum beneficium sit amittendum , an nihilominus retinendū.Illud enim est certum,quòd non ex omni causa [a],ex qua opinio vasalli grauatur , beneficium amittitur. Nam & sæpe deierat,& beneficium niholominus retinet: vtputa qui beneficij portionē alienat absque domini scientia, beneficium quidem retinet [b], sed fidem promissam seruare non videtur.

Vbicūque dominus principaliter offenditur per reatum uasalli,ibi ad dominum feudum reuertitur:ut hanc habeat saltem suæ iniuriæ ultionem.Bald.

Denique sæpe quæsitū est, vasallo propter iustam culpam à feudo cadente , vtrum ad dominum,an ad successorem vasalli beneficium pertineat:sed hęc distinctio tam ratione [c] ,quàm moribus cōprobata est, vt si quidē vasallus ita in dominū peccauerit , vt feudum amittere debeat:non ad proximos [d] ,sed ad dominum beneficium reuertatur: vt hanc saltem habeat suæ iniuriæ vltionem [e]. Si verò nō in dominum , sed aliàs grauiter deliquerit,vel graue quid commiserit,sicut ille, qui fratrem suum [f] interfecit: vel aliud graue crimē (quod parricidij appellatione continetur)cōmiserit,feudum amittit:& non ad dominū,sed ad proximos [g] pertinet: si tamē beneficium fuerit paternum. sic enim sæpe pronuntiatum scio.Si vasallus contra constitutionem bonæ memorię Lotharij imperatoris beneficiū alienauerit:quia dominū con

Et ita habes hic.q; delictum alterius alteri nocet. sic.j. prædict. tit.&.c.quod contingit propter enormitatē criminis. sicut & alias:vt.C.ad le.Iul.maiesta.l.quisquis. & de bo.proscrip.l.pe. &.ff.de rit nup.l.lege Iulia.alias nō debet alterius delictum alteri nocere [d]:vt not.in prædic.ti.si vasal.feu.pri.cui deferatur.

d De hoc vide per Dyn. in. c. non debet. extra de regu.iur.lib. vj. Itē vi. hic xviij. conclusiōes quas ponit hic do. Alua. superi tellectum istius gl.& incipiut / dictæ conclusio. in quarta colo. post med. in verb. quæro P intellectu. istius glo.

temnere videtur, ad dominū beneficiū pertineat. scriptū [h] est enim , vt pretio se caritu rum agnoscat [i].

TITVLVS XXV.

SI DE FEVDO VASALLVS ALIQVO interpellatus fuerit,& dominus eum defendere noluerit.

Dominus uasallo cum extraneo litem habenti de feudo,de euictione tenetur,si monitus eum non defenderit.Bald.

Negotiū tale est, Quidam vasallus à domino tenebat feudū, de quo ab aliquo interpellatus fuit:& sic vasallus dominum vocauit , vt eum defenderet. domino renuente ad iudicem venire , vasallus amisit causam per sententiam.nunc verò vasallus cambium feudi à domino petit: ad quem dominus respondens ait illum nunquam ab eo feudum tenuisse,nec ab eo inuestituram accepisse. contra quem vasallus dicit se hoc feudum ab eo tenuisse , & inuestituram recepisse, & ab eo petiuisse, vt eum in iudicio defenderet , nec tunc temporis inficiebatur illius esse:quod idoneis totum testibus probat vasallus. Respon. Super negotio isto, quod literis insinuasti nobis, tale est sapientum nostræ ciuitatis consilium , videlicet Oberti de Orto, & Gerardi Capagisti : vt si vasallus cum de feudo interpellabatur, auctorem suum,id est, dominū, vt eum defenderet,vocauit [k], & hoc probare posset:si in eo iudicio vasallus [l] fuerit victus de re aliena inuestitum fuisse: vt dominus vasallo eiusdem æstimationis, quod erat tem

e Vltionem. sicut & alias dicitur:q; virgo Deo dicata habet solatium de rebus raptoris, q eam rapuit: vt.C.de episc.& cler. l. raptores. sicut etiā redditur dos patri loco solatij filiæ in matrimonio defunctæ, ne damnum pecuniæ sentiat & filiæ amissæ : vt.ff.de iure do.l. iure succursum est.

f Qui fratrē suū. intelligas etiam si tradendo interfecit : vt totam habeat hæreditatem.nam & licet in curia amplius stare non potest,ad dominū non reuertitur:vt j.tit.an ille qui interfecit fratrē dñi sui,feudum amittat. cap. si quis interfecerit.Qđ autem dicitur in fine: si contra constitutionem bonæ memoriæ &c. determinabitur j.de vasal. qui contra constitut.Lotha.feu. amit.c.j.

g Ad proximos. & non ad filium vasalli. vt.j.si vasal.feu. pri.cui.defer.c.j.

h Scriptum. totū, si totū alienauerit: si autem tātum partem alienauerit , tunc illa tantum redibit ad dominum. Accur.

i Agnoscat. vt.j. de prohi. feud. alien. per Lotharium.l.prima.circa.fin.

SI DE FEVdo vasallus ab aliquo interpellatus fue. &c.

k Negotiū. vocauit. cæterum si non vocauit , vt eum defenderet,nullum regressum habet [e] : vt.ff.de euic.l.si fundo.§.vlt.

l Vasallus. quod dicitur dominum teneri,intelligo secundū distinctionē quæ fit.ē.de iuuesti.rei.alica p.j.Item hoc intelligo [f], quādo denuntiatum est domino vel eius procuratori,

e Hoc verū nisi ipsa denūtiatio fuisset remissa p pactum. vt leg. Herennius.ff. de euictio.secundum Alua.

f Istam limitationem sequuntur hic Alua. & præpo.

maxime domino sciente.Item & quando non per iudicis iniuriam siue per imprudentiam iudicis sententia lata est. Item & quando non ex compromisso sententia lata est. Item & quando contra præsentem pronuntiatum est. sed & si non denuntiauit:quia dñs vbi esset,scire nō potuit:nihilominus recte aget:&

aget: & veniet etiam in actione meliorationis ratio: & hæc omnia his legibus colligũtur: vt.ff.de euic.l.si per imprudentiã, &.l.si fundo.&.l.si ideo.&.l.si dictum.§.j,&.§.si præsentem.& C.de euic.l.emptor fundi.&.l.si cõtrouersia.& in sum.si res eui cta sit culpa sua,dominus non tenetur:vt.ff.de euic.l.si dictũ.§. si cum posset. Accur.

a In feudum dandos.id est,in terram, siue aliquam rem immobilem, quam teneat ab eo in feudũ, sicut priorem tenebat. alias enim aliter intellegeretur, id est, quod deberet tenere nummos in feudum, hoc stare non posset, quoniam feudum,siue beneficium non potest consistere, nisi in rebus soli,aut solo cohærentibus:aut in ijs,quæ inter immobilia computantur, veluti cũ de camera, aut de cauena datur feudum: vt.ş.de feu. cog.c.sciendum. Sed si quis[a] simplex contra cõsuetudinem pecuniã in feudum dedit, pro cuius datiõe fidelitatẽ quoq; recepit,quid erit? nunqd amittet pecuniã? & qui iurauerit fidelitatem abibit iuramento solutus, ita quod vasallus non erit?

a Hanc.q. glo.non soluit: sed vide hic p do.An. de iser. qui hoc late declarat.

b Publice confectum. & à duobus vel à tribus paribus confirmatũ,si de noua inuestitura agat: vt.ş.quid sit inuesti. c.si enim.sed secundũ Mediolanenses sufficit,si etiam ab extraneis sit cõfirmatum: vt.j.qui testes sunt necessa. ad proban. nouam inuestitu.c.si clericus.

c Per pares.hoc intelligo secundum distinctionẽ prædictã: scilicet si agatur de noua inuestitura, an de veteri.

d Subire cogetur[b]. Sed cur debet dominus cogi iurare,cum etiam si nihil prẽstiterit. debet obtinere:vt.C.de eden. l. qui accusare. Item nunquid hoc est intelligẽdum in casu proposito,scilicet quãdo dominus ante sententiam nõ inficiabatur feudum esse,& à se detineri: an vtroq; casu intelligis dominum debere iurare? Respõ.ad cautelã domino defertur in primo casu:scilicet quãdo nõ inficiabatur: sicut alibi studiosus inueniet. Py.et hoc forte ideo,quia prẽsumptio erat pro vasallo: scilicet quãdo dominus nõ erat inficiatus illud feudum:scilicet quãdo fuit denũtiatũ ei:alias enim absolueret nullo etiã dato sacramẽto.et sic intelligas hoc,et si tũc nõ cõfitebat,nõ tamẽ diffitebat: alioqui cõtra propriã scripturã audit. Audiret enim cõtra propriã scripturã,si deferret sibi iuramẽtũ, eo casu qñ ab initio,cũ fuit ei facta denũtiatio,cõfessus fuit feudum esse,& à se detineri, qd esse non debet, vt quis contra propriã scripturam & cõfessionem audiatur:vt.C.de non nu.pecu.l.generaliter. Accur.

b Totam istã glo.sequũtur scrib.hic.

Auditur quis quandoq; cõtra propriam scripturam.

pore rei iudicatæ feudum restituat,vel nummos in feudũ dandos[a] numeret: et hoc cùm certum est vasallum de feudo victum fore. Sed si dominus neget hoc feudum nunquam ab eo tenuisse,nec ab eo domino ipsum vasallum, vel eius antecessores vnquã inuestituram accepisse: & hoc vel per instrumentum publicè confectum[b], vel per pares[c] curtis vasallus poterit ꝓbare:dominus ad restitutionem feudi tenebit.alioqui dominus sacramentũ subire cogetur[d],istum qui est in causa,vel eius antecessores à se,vel à suis antecessoribus nunquã hoc feudum tenuisse,vel inuestiturã accepisse: quo facto dominus absoluendus erit.

TITVLVS XXVI.

SI DE FEVDO DEFVNCTI CONtentio sit inter dominum & agnatos vasalli.

Si contẽtio est inter dominum & agnatos defuncti,agnati interim ante litem finitam constituendi sunt in possessione:utroq; autem in probatione deficiente, agnato defertur iusiurandum. Bald.

SI de feudo defuncti militis sit cõtentio inter dominũ & agnatos defuncti,domino nouũ feudũ agnatis verò paternũ esse contendentibus: agnati in possessione feudi de quo quæritur, cõstituendi sunt. Eo facto,super principali quæstione cognoscendũ est.vtroq; autẽ deficiẽte in probatione,electio iurisiurandi[c] agnatis danda est.

Si contentio est inter filiam & agnatum de beneficio, filia interim debet esse in possessione:utroq; autem deficiente in probatione, agnatus defertur iusiurandum. Bald.

Inter filiã defuncti & agnatos eius de quodam prædio mota est quæstio, agnatis feudum,filia verò allodium siue libellarium esse asserentibus. super possessione, apud quẽ manere debeat, quærebatur? Responsum est, apud filiam possessionẽ interim[f] esse collocandam:deficientibus verò hincinde probationibus, per iusiurãdum causa cognita res decidetur, electione danda agnatis. Defuncto milite,inter dominum & filiam illius super quodam feudo quærebatur:domino feudũ, filia allodium siue libellariũ esse allegante? Respondi, filiam in possessione feudi manere debere, donec de eo iudicetur. ꝓbatione verò hincinde cessante,electio iurisiurandi filiæ danda est[g].

Inuestitura sumit effectum cùm feudum sibi, uel hæredi suo fuerit apertum. sed inuestitura facta à prælato eodem modo non capit effectũ, nisi sibi aperiatur: & in tali inuestitura nõ exigitur consensus eius de cuius feudo procedit. Baldus.

Moribus[h] receptum est dominum de feudo militis sui, quod post mortem ipsius ad dominũ reuerti sperabatur, in alium militem inuestiturã facere posse: quæ inuestitura tunc demum capiet effectum,

c Istam approbant Bal. Aluar.& Prẽpo.

d Istud dictũ sequitur Præpo.hic.

e Istud dictũ gl. reprobatur ꝑ Prẽpo. hic.

f Ista est vera si de seruitute prouocatur in libertatem: secus si econuerso secundum Bal. Aluar.& Præpo.

g Istam approbant cõmuniter omnes scribẽtes huc.

Pactum de futura feudi successiõe an valeat.

agnatis electio:licet ibi dicatur,quod datur filiæ: ergo vel erũt contraria,vel rationem diuersitatis assignabis? Respõ.si ea quæ dicta sunt superius,diligenter attendas:à superioribus nõ discrepabit.referas autem ad distinctionem supradictam.

SI DE FEVDO DEFVNCTI CONTENTIO &c.

e Si de feudo.Iurisiurãdi. Videtur mirũ, quod hic dicitur agnatos posse reuocare iurando, cũ quodam modo anceps periurium subire cogi videant? Resp. quod nõ cogũtur[e], sed volentes admittunt: vt.ff.de dam.infec.l.q bona. &.ff.de in lit.iur.l.videamus. præterea[d] hoc intelligo secũdũ distinctionẽ quæ fit j.de consue. rec.feu.c. sacramentum nõ sem per &c. Item[e] quod dicit agnatos in pos. feu. cõstituendos, est simile quod dicitur de interdicto, quorum bonorũ: vt.C. quorum bo.l.fi. Sed quid si status moueatur quẽstio: nunquid interim possideat vasallus vel dominus? Respon. videt quod dominus[f]: vt. C. de Car.edic.l.j. &. ff.de Carbo.edic.l.Carbonianum.§.penult. & C.de ord.cog.l.ñ.licet in edicto diui Adriani videatur contra: vt.C.de edic.diui Adria.tol.l.ñ.

f Interim. hic dicitur, quod interim filia possidere debet, istud merito accidit[g], quia iam facile fundata erat intentio eius: vt.C.de proba. l.siue. Sed quid est quod dicit vtroq; in probatione deficiente,scilicet quod agnatis defertur sacramentum:cum actore non probante, & si nihil præstiterit reus obtinere debet: vt. C.de eden.l. qui accusare? Respon. illud est intelligendum secundum distinctionem Py.actore non probante &c.sicut distinguitur.j. de consue. rec. feu. c. sacramentum. huic. c. præbet adminiculum quod legitur.C.de iureiur. in bonæ fidei. huic cap.obuiare videtur, quod legit in proxi. notabili seq.nam hic dicitur, quod datur

g Danda est.occurrit contradictio supradicto proxi. ca. Sol. hic pro filia faciebat præsumptio,ibi pro agnatis. Accursius.

h Moribus.hic videt quod pactũ de futura successione feudi valeat et teneat,& sine cõsensu illius,de cuius hereditate quærit, vt alibi tenet vẽditio:vt.ff.de act.emp.et vẽd.l.si quis alienã.& de hære.vel actio.vẽdi.l.ñ.§.iñ.& arg.C.de pac.l.j.Arg.cõtra. C.de pact.l.vlt.&.ff.de acq.here.l.q supstitis.et.C.de inut.stip. l.ex eo.et.C.de coll.l.pactũ quod dotali. Sed ad hoc vt valeat, potentissimũ est arg.C.de dona.l.iñ.De hac materia satis tracta tum est.ş.tit.qui suc.tene.c.si vero archiepiscopus.& de feu.da.

in vicem legis commiſ.c.ſi quis inueſtierit &c. Accurſius.

a Iſtud dictū glos. ſequuntur communiter ſcrib. hic.

a Scientia.quod dicit de ſcientia,intelligo[a] ſic,vt craſſa & ſupina ignorantia nō ſit excuſata:vt.ſ.no.eſt,& legitur.ff.de iur. & fac.igno.l.nec ſupina.&.l.regula.& quod poſtea dicit expoliabitur,intelligo[b] pro ea parte,quam inficiatus eſt: vt dicit de

b Idem Alua.& prepo.

alienatiōe feudi. j.de vaſal.qui con.conſti. Lotha. bene. ali. c.j. nec enim debet vltra ꝓcedere metus, quā reperiatur delictum: vt.C.de pœnis.l.ſancimus. &.ff.de vulg. & pu. ſub.l.ex facto. §.Iulianus.et not.hic de pœna inficiatiōis: quę quanꝯ varia ſit, in fine libelli diſput. ſatis poteſt à diligenti competenter indagari.

cùm feudum domino, aut hæredi ſuo fuerit apertū. Secus eſt in eccleſiaſticis perſonis.nā ſi eccleſiaſtica perſona talem faciat inueſtituram:non aliter valebit, niſi ſibi, non etiā ſucceſſori ſuo feudum aperiatur: & in tali inueſtitura conſenſus eius,de cuius feudo ſit,exquiri non oportet.

Si uaſallus domino inficietur feudum,uel feudi partem,aut eius conditionē:cōuictus poſtea de mendacio,perdit feudum, & eius conditionem. Baldus.

Vaſſallus ſi feudum,vel feudi partem,aut feudi conditionem ex certa ſcientia[a] inficiatur,et inde cōuictus fuerit eō, quōd abnegauit feudū eius, vel conditionem, expoliabitur. Alius autē vaſallus, quāuis hoc ſciens non patefaciat, feudum tamen retinet: aut ſi aliam rem domini celauerit[b] vaſallus, feudum tamen non amittit.

Qui per triginta annos rem alicuius, tanquā in feudum poſſedit, & pro ea ſeruitium præſtitit domino,præſcribit in feudum. Bald.

Si quis per triginta annos[c] rem aliquam, vt feudum poſſedit, & ſeruitiū domino exhibuerit: quanuis de ea re nō ſit inueſtitus, prę̄ſcriptione tamen triginta annorum ſe tueri poteſt. Qui clericus efficitur,aut votum religionis aſſumit: hocipſo feudum amittit[d]. Et ſi vaſſallus[e] omni anno domino ſe non repræſentat: feudum tamen non amittit. Omnes filij eius[f], qui feudum acquiſierit, fidelitatē facere debent: maximè ſi indiuiſum habent. quōd ſi feudum ex diuiſione ad vnum tantùm peruenerit: ille tantùm faciet fidelitatem. Adoptiuus filius in feudum non ſuccedit[g]. Mulier habens feudum,relictis filijs ex duobus matrimonijs deceſsit: inter quos feudi quæſtio aliarumꝯ rerum maternarum vertebatur, obtinuit filios prioris matrimonij, tam in feudo, quàm in cæteris potiores eſſe[h]. Naturales filij, licet poſtea fiant legitimi[i], ad ſucceſsionem feudi nec ſoli, nec cum alijs admit-

l. Arrianus. Item quia iſti hæredes nō eſſent cōtrariū poſtulaturi eius,quod petunt:ergo nō ſunt audiendi: vt.ff.de dam.infec.l.qui bona.§.ſi quis.&.C.de ſolu.l.pe. Item quia obligatio non debet mutari ex perſona ſucceſſorū: vt.ff.de verb.obl.l.ij. §.ex his. & de præto.ſtip.l.ij.§.j.& de dam.infec.l.damni. §.ſi quis. & de diuer. & tempo. præſcrip.l.cū hæres. Item quia ſpecialis eſt obligatio, nō debet in alios extendi. ar. ff. de actio. emp.& vēd.l.qui ab eo. Item quia cū vno contraxit,non debet in plures aduerſarios diſtingui: vt. ff. de exer.act.l.j.§.vlt.et.l. ij. Ex his itaque patet, quod vni iurando,liberatur:vt.ff.de ijs, qui deie.vel effu. l.j.§.vlti.&.l.ij.Ecōtra prima ratio poteſt in caput vaſalli retorqueri: iurauit enim ſibi & ſuis hæredibus: & ſi nō fuerit dictū ſuis hęredibus, ſed ſibi:cū non fuerit additū ſibi tantū, & hæredibus iuraſſe intelligit:quia pactum nō fuit ꝓſonale: licet in eo perſona fuerit inſerta: ergo tranſit ad hæredes: vt.ff.de pact.l.iuriſgentiū. §. vtrū. &.l.tale pactū. & de pig.act.l.ſi neceſſarias.§.de venden do. & de proba. l.ſi pactū.ſi trāſit ad hæredes: ergo ad oēs: vt argu. ff. de ſerui. vrb.præ.l.ſi ſeruitus. ſecūdo reſpon.Itē illa ratio:quia obligatio non debet mutari ex perſona ſuc. pōt retorqueri in vaſallum:& illa,quia non eſſet poſtulaturus cōtrarium:& omnes aliæ.Solu.iurare debet omnibus:quia vaſallorum eſt ius indiuiduū,vel eſſe debet, ad inſtar libertorū, quorū eſt ius indiuiduū:vt.ff.de iure patro.l.Carmelia pia. & ea quæ indiuidua ſunt,debētur hæredibus inſolidum.vt.ff.de ſeruī.ru. præ.l.ſi vnus ex.& de condi.& demō.l.ſi cui fundus. nec enim incurritur infinitas,cum effectus ſit idem. tātum enim faciet omnibus hæredibus inſolidum, quātum faciebat ſoli defuncto. quare vni pro omnibus iurādo poterit liberari:vt arg.ff.de ijs, qui deie.vel effud.l.ij.à contrario ſenſu illius.l.vt ſit contrariorum eadem ratio:vel ſi grauari ſentit,relinquat feudū:ſecundū Py.ſed quicquid dicat Py.hoc tamē videtur expreſsim dictum in conſtitutione Friderichi,imperialem.§.præterea ducatus.ſci licet,vt nō teneatur fidelitatem facere vaſallus,niſi vni:dicēdo, quod pro vno feudo plures dominos habere non compellatur.

Indiuidua hæredibus inſolidum debentur.

c Tríginta annos.illud merito accidit: quia tanto tempore actio omnis tollitur:vt.C.de prę̄ſcrip. xxx.ann.l.omnis. & de præſcrip. lōg.tēp. l.malæ fidei. Sed nunquid iſtud locum habet ſiue bona, ſiue mala fide poſſederit? Item nunquid iſtud locum habet ſiue cum titulo, ſiue ſine titulo? Item ſi à poſſeſsione ceciderit,nunquid vendicare poterit:& ſi ad vendicationem admittatur: nunquid præfertur dominus vendicando:an ipſe? Reſpon.hæc omnia inuenies notata in.C. de præſcrip.xxx.anno.l.ſi quis emptionis.

Actio omnis xxx. anno. ſpatio tollitur.

d Amittit.hoc ideo accidit:quia ex quo incipit eſſe miles Dei, deſinit eſſe miles ſeculi,nec debet beneficiū pertinere ad eū, qui non debet gerere officium:vt.ſ.de eo qui ar.belli.depo. Sed nūquid per alium poteſt feudo ſeruire clericus? Reſpon.hæc quæſtio eſt ſcholaſtica: & ideo omiſimus eam: quia in brocardicis diſputatur à iuris prudentia.

e Et ſi vaſallus.iſtud plenius dicitur.j.eo.c.licet.

f Omnes filij eius.merito dicit omnes filios fidelitatem iurare:qa cū plures perſonę in locū vnius ꝓſonæ ſuccedāt, omnes ꝓ ſingulari perſona ſunt accipiēdi:vt.ff.de cōdi.& demon.l.cū fundus.&.C.de ſecun.nup.l.ſi qs.& intelligo qđ iſtud maxime expoſitiue ponat.nā ſi ꝓ diuiſo poſsiderent:is ſolus, q poſsidet vaſallus eſt cēſendus.huic cōſonat.ff.cōmoda.l.ij. §.hęres.&.ff. de vi & vi arma.l.ſi plures. Sed quęrit an vaſallus teneat iurare, & fidelitatē facere oībus hęredibus dñi:an ſufficiat,ſi paratus eſt iurare vni? quod ſufficiat vni iurare,videt ꝓbari poſſe: quia in principio,qñ recepit feudū,nō fuit expreſſum,qđ oībus iurare deberet.ergo nō eſt verbū ꝓgandū:quia à tenore verborū in cōtractu appoſitorū nō eſt recedēdum,niſi euidēter illud appareat:vt.ff.de leg.ij.l.nō aliter. Itē quia in hoc caſu poſſet deuenire ad infinitatē,& infinitas eſt euitanda:vt.ff.de dam.infec.l.qui bona.§.vlt.& de re iudi.l.à diuo Pio.§.ſed ſi emptor.&.l.j.§.ſi cui.ff.vt lega.no.cauea.& de lega.ij.l.fideicō. §.ſi quis decē. et de ver.ſig.l.boues.§.hoc ſermone.& de ver.ob.l.eū qui calēdis. Itē quia fauorabiliores ſunt rei,quā actores:vt.ff.de acti.et obli.

g Succedit.licet in quartā omnimodo patri adoptiuo ſuccedat:vt.C.de adop.l.ij.& inſtit.de adoptio.§.cum autem.&.ff. de adoptio.l.ſi arrogator.nec ſibi putet aliquam iniuriam fieri, cum patris naturalis omnia iura perſiſtant: vt.C.de adoptio.l. cum in adoptiuis.circa medium primæ columnæ.

h Cæteris potiores eſſe. Iſtud quod hic dicitur expreſsim legibus contradicit,& iniquitatem cōtinet maximam:vt.C.de legi.hære.l.vlt.&.C.ad ſenatuſconſul. Orficia.l.pe.vel forte hic loquitur de his filijs ſecundi matrimonij: quæ dicūtur.j.proxi. c.filij nati.

i Legitimi.hic notabis illud generale,quod ab initio non valet,nec ex poſtfacto conualeſcit, ſecundum quod plenius nota. in conſtitutione Friderichi,imperialem.circa fi.j.reſpō.ſic etiā dicūt & de clerico,qui beneficium amiſerit:nā licet poſtea deſinat eſſe clericus.non tamen feudum poſsidebit: vt.j.de feu.fœmi.§.ex

Inualidū ab initio,ex poſt facto nō conualeſcit.

mi.§.ex hoc illud.hoc autē quod de naturalibus dicit, ita intelligo: nisi fiant ita legitimi, vt in feudo succedāt: & hoc sit nomi natim dictum ab Imperatore: & sic ex rescripto licebit, qđ alias nō liceret: vt.C.de preci.impe.of.l.quoties.& ita accidit Mutinæ in causa cuiusdam Hugo.contra Passapontes: vt ferebatur.

a Si minori. sed de quo minore intelligendum est hic? Respon.[a] de impubere tantum: nam si fuerit pubes, per annum & diem differat, feudo priuatur: vt in constitutione Friderichi, imperialem. §. præterea &c. Istud autem fauore minoris dicitur: quia generaliter nulla est inuestitura facienda ei, qui fidelitatem recusat, vt. ŝ. per quos fiat inuestitura, et per quos reci. c. nulla.

a Istam glo. sequitur & tenet hic Alua.

tunt. Si minori[a] datū fuerit feudum: fidelitatem facere nō cogatur, donec venerit in maiorem ætatem, in qua doli capax sit: feudum tamē retinet.

Si filius impubes succesit uasallo: nō cogitur facere fidelitatem, nec seruitium personale potest præstare: tamē si aliàs pro eo sponte facit, admittitur. Bald.

Si quis decesserit filio impubere[b] relicto, fidelitatem, nec ipse, nec alius pro eo facere cogitur[c]. Idem de seruitio personali: alius tamen pro eo faciēs seruitium admittetur. Titius filios masculos non habēs, partem suam feudi Seio, partem eiusdem feudi possidenti agnato suo concessit. Sempronius ꝓximior agnatus mortuo demū Titio partē illius feudi nullo dato pretio recuperare potest. quòd si Titius filios ꝓprios haberet, pretio reddito etiam viuo Titio, quòd si consensit[d] alienationi, vel per annum[e], ex quo sciuit, tacuit: omnino remouebitur.

b Filio impubere. Iste casus valde notabilis est[b]; quia si filios habet alienator, quod etiam eo viuente reuocatur alienatio: sed si non habet, demum eo mortuo, quod quare contingat, is inquirat cui alia inquirenda relinquimus. Et no. quod qui alij consentit, sua iura perdit[c]: vt.ŝ.notatum est in pluribus locis. &.ŝ. quibus modis feudum amitta. §. prēterea. &.ŝ. si de inuestitu. inter domi. & vasal. lis oria. §. sin autē aliquis. alibi ad hoc, vt proximior agnatus succedat, alienatoris mors inspicitur: vt.ŝ.de suc.feu.c. ij.§.j. Sed qd est qđ dicitur.ŝ. quibus cau. feu. amitt. §. denicꝙ. in fin. scilicet quod si vasallus alienauerit feudum illicite, quia videtur dominum contemnere, ad ipsum omnimodo pertinebit: nunquid propter patris alienationem excluduntur filij? Item si excluduntur, cur ad agnatos potius, quam ad ipsos pertinet, maxime cum fuerit auitum & proauitum? Respō. determinabitur. j. titu. si vasal. feud. priue. cui dese. c. vasalli feudum &c.

b Istam glo. sequitur Bal. & Aluarot.

c Et hoc siue expresse siue tacite cōsentit, secundū Alua.

Si facta de feudo inuestitura pœniteat dominum, antequam possessionem trāsferat: an præstando interesse vasallo liberetur, quæsitum fuit? Responsum est prætermissa illa cōdemnatione dominum possessionem feudi[f], de quo inuestituram fecit, tradere[g] compellendum. Filij nati[h] ex ea vxore, cum qua matrimonium tali conditione contractum est, ne filij ex ea nati, patri ab intestato succedant: in feudo succedunt. Nā quauis ratione improbetur talis conditio, ex vsu tamen admittitur.

Ei, qui non uult aliquid consequi, sed ius quæsitum conseruare, nō imminet ius offerendi, nisi dies fuerit appositа. Bald.

Licet vasallus domino seruitium non offerat: quantocunqꝫ tempore steterit (dummodo domino petēti seruire paratus sit) beneficium non amittit, si tamen sciat ei magnum periculum[i] imminere: vltrò adiutorium suum ei debet præbere. Inde quæsitum est: si dominus in periurium incidat, quia dare non valeat, quod dare iurauerat: & vasallus eum liberare possit suam pecuniam dando, & nō facit: an beneficium amittat? & responsum est, non amittere[k].

c Et hoc siue expresse siue tacite cōsentit, secundū Alua.

d Idem Alu.

e Placet Bal. & Alua.

f De hoc vide p. do. Alu. hic in. ij. col. i versic. quero ū dicta glo.

d Consensit. siue tacite, siue expresse: vt not.ŝ. quibus mo. feu. amitta. c. prēterea.

e Per annum. remouebitur ergo iste ꝓximior agnatus à petitione illius partis feudi, quæ tanquā ꝓximiori debebat ad eū peruenire taciturnitate illius anni à tēpore scientiæ computandi: quod ideo forte contingit: quia ille erat de agnatis, ad quem feudum spectaret: nisi ipse præcederet in gradu vno forte, vel pluribus, nō curo. & hoc facit sciētia & anni trāscursio et agnatio illius qui possidet: quasi videatur cōsentire alienationi factæ agnato suo. secus forte esset, si extraneo alienasset: quoniam tunc nō noceret ei annalis transcursio: nisi forte esset tanta, per quam ius suum tolleretur: puta. xxx. anno: vt.C.de prēscrip. xxx. ann. l. sicut. & authen. malæ fidei. de hac annali præscriptione habes. ŝ. si de inuestitu. inter do. et vasal. lis oriatur. c. si autem aliquis.

f Dominum possessionem feudi. scilicet vacuā possessionem statim scilicet postquā fecit inuestituram & fidelitatem recepit, si per pactum non remisit fidelitatem: imo si differret eam tradere, omnem vtilitatem præstabit ei: vt.ŝ. de noua forma fideli. c. inuestitura. & intelligas, quod hic loquitur de ea inuestitura scilicet verbali, quę abusiuo modo dicitur, & non de ea quæ propriæ dicitur inuestitura, secundum quod de vtraqꝫ dicitur. ŝ. quid sit inuestitura. c. j. alias em̄ si de propria inuestitura loqueretur, nulla esset dubitatio. Ad quid em̄ teneret dominus tradere possessionem, cū iam tradita erat? & tunc nō esset mirum, si vasallus non cōpelleretur interesse recipere, si nollet. Sed quid si alium inuestiuit postea quam istum inuestiuerat, & ei possessionem tradidit antequam isti: nunquid tunc liberabitur soluendo interesse? & quare non? sicut si vendidisset duobus: vt tunc habeat locum si res vendita non traditur &c. vt. ff. de actio. empti. & venditi. l. j. Accursius.

g Tradere. sicut alias dicitur de donatore, qui omnino compellitur rem simpliciter inter viuos donatā tradere: nec temere poterit eam reuocare: vt instit. de dona. §. ij. aliud est secundum vnam sententiam in re vendita, à cuius traditione liberatur venditor præstando interesse: vt. ff. de actio. empt. & vendi. l. j. veruntamen super ea variatur.

h Filij nati. isti filij, qui lege Salica dicuntur nati siue proditi, in feudum nō succedunt: sed nec in ꝓprietate prioribus extantibus. si enim priores nō extarent, tunc in proprietate succederent, & non in feudo. prioribus vero fratribus sine filijs decedentibus succedunt: & dicitur tale matrimoniū Mediolani accipere vxorem ad morganaticā, alibi lege Salica: vt. j. de filijs natis de matrimo. ad morganaticam contracto. c. quidam habens filium. & de his forte filijs loquitur. ŝ. eod. l. mulier.

i Periculum. puta quia dominus obsidebat: vel alias ei mors imminebat. tūc enim vltro (vt dixi) debet ei suum adiutorium ꝓbere & sine nuntio, et cum potuerit: alias enim fundum perdit: vt. j. hic finitur lex. §. ad hoc.

k Non amittere. nō enim sufficit quælibet occasio, per quā fidelis accepti beneficij videatur ingratus ad feudū amittēdum:

vt.ſ.qui.cau.feu.amit.circa princip.ſicut nō amittitur ex omni cauſa,ex qua opinio vaſalli grauatur: vt.ſ.prædicto tit.§.illud enim certum eſt.

a Culpam committat.arg.contra huic.c.&.C.de decu.l.ij. §.pen.& de inter.& re.l.iij.& de in ius vo.l.adoptiuum. in fine.

b Reuocabūtur. notant hic quidam, niſi ſit feudū ab auo acquiſitū: quia filius propter delictum patris nō debet amittere feudū acquiſitum ab auo: vt argu.ff.de ſena.l.emācipatū.§.ſi quis.&.C.vnde lib.l. vlti. quod forte falſum puto: quia ſi nō debet amittere feudum ab auo acqſitū: ergo multo minus, ſi à proauo,vel etiam à ſuperioribus. vel etiā eadem æquitate ſiue rōne non debet amittere. quomodo enim poſſent eſſe iſti agnati, de qbus hic dicit, in quarto gradu,niſi ab auo: vel ꝓauo ad minus eſſet acqſitū? Dicas ergo, qd̄ nullo modo debeat admitti filius ad eius portionē, niſi ꝓ gratiam ſolam à dño acquirat: et agnati non extēt,quibus aperiatur:qui vſq; ad quartum gradum admittūtur: vt hic dicitur: imo vſq; in infinitū: vt.ĵ. ſi vaſal. feu. pri. cui defe. c.j. imo qd̄ plus eſt, puto, quod etiā agnati remouēātur à petitione illius: ſi talis ſit felonia, quę dominum*reſpiciat: vt dominus habeat hanc ſuæ iniuriæ vltionē: vt.ſ.quib.cau. feud. amit. §. denicꝙ. licet quidā forte intelligant illud habere locum in feudo nouo: ſecundum quod ibi no,

Filius non amittit feudū ab auo acquiſitum propter patris delictum.

* An quid ſi pater lęſę maieſt.crimē admiſit,an filius ob id ꝓdat legitimā? Vide Card. Zabar.in cle. paſtoral. in vij. q.de re. iud.

c In generali alienatione.qd̄ hic dicitur, expoſitū eſt.ĵ.de capi.qui cu.vē.c.quidā capitaneus. & quę ibi notant,hic ſimiliter notari poſſunt.

d Si vaſallus. huic accedit.ff.de euic.l.ij. §.vlti.&.ĵ.de contro uer.inter domi.& emphi.feu.c.dño cū emptore. & quæ ibi notaui,hic repetas.

e Sciens abnegauit. hoc ſatis expoſitū eſt.ĵ.de lege Corra.c.ſi fuerit inter dominum &c.

f Dum tamē militi detur. ſi tamen dās fuerit miles. ſufficit enim ſi ſibi æquali detur. Item nō debebit dari alia lege, niſi quā ipſe habet: vt.ĵ.de leg.Corra.§.ex eadem lege.præterea nō debebit pretiū accipere de eo ſub colore inueſtiturę eū vēdēdo: vt in cōſtitutione Friderichi.§.callidis.et hoc eſt etiā qd̄ hic dicit,nihil in fraudem legis fiat &c.in fraudē enim tunc intelligit facere, ſi vltra pretiū medietatis acciperet pro toto. & hoc ita à multis intelligitur. et accedit huic quod legit.ſ. qualiter olim poterat feudum alienari.circa princ.& q̄cunq; de hac materia notant.ĵ. de ca.Cor. c.j.etiam hic poſſent notari.

Si vaſallus culpam committit[a],propter quam feudum amittere debeat,neq; filius,neq; eius deſcendentes ad id feudum reuocabūtur[b]:ſed agnati,qui quarto gradu ſunt: dūmodo ad eos pertineat. In generali alienatione[c] vaſalli non continetur feudum, niſi nominatim dictum ſit.

Si vaſallus feudum ignorās alienauit, feudum non amittit,& ſibi reſtituendum eſt,non domino:tenebitur tamen ad intereſſe emptori ignoranti. Baldus.

Si vaſallus[d] feudum alienauit ignorans:non domino, ſed ipſi vaſallo feudum reſtituendum eſt: ad intereſſe verò emptori ignoranti condemnandus eſt vaſallus. Vaſallus feudum quod ſciēs abnegauit[e], amittit: ignoranti verò ſubuenitur. Quòd ſi dubitet: dubitanter reſpondere debet. Beneficium à vaſallo in feudū: ſi nihil in fraudem legis fiat, rectè dari poteſt:dum tamen militi detur[f].

Si vaſallus de beneficio ſuo[g] agat,vel cōueniatur:ſiue obtineat, ſiue non (licet ignorante domino fiat) omni tempore firmum erit illud iudicium. Nam & tranſigere rectè poterit: nec quod accepit tranſactionis nomine, feudum[h] erit.

Si dominus commiſit feloniam, per quam ſi eam committeret vaſallus in dominum,amitteret feudum:dominus etiam perdere debet feudi proprietatem. Bald.

Domino committente feloniam[i] (vt ita dicam) per quā vaſallus amitteret feudum, ſi eam committeret: quid obtinere debeat de conſuetudine, quæritur? & reſpōdetur proprietatē feudi ad vaſallū pertinere, ſiue peccauerit in vaſallum,ſiue in alium.Feudum ea lege datum, vt ipſe & hęredes ſui maſculi & fœminæ,& cui dederit,habeāt: ĩſdem culpis amittitur[k], qbus & aliud feudum. Quòd ſi vaſallus alienauit:feudū eſſe deſinit apud emptorem. Titius cum Sempronio[l] fratre ſuo feudum paternum poſſidente pactum fecit de eo feudo non petendo à Sēpronio hæredibus've ſuis. Sempronio ſine hærede maſculo defuncto, inter Titium & Seium fratrem ſuum de eo feudo quæſtio orta eſt: quid inde fieri debeat, quæritur? Reſponſum eſt, pactum non obſtare Titio.

g Si vaſallus de beneficio ſuo. iſtud c. determinat per id quod notatur.ĵ.de cō di. feu. inter vaſal. & alium.c.ſi cauſa inter vaſallum.

h Feudum. niſi ſit tale, quod per ſe eſſe non poteſt: vt.ſ.de inueſti.de re aliena. ca. rei.

i Domino committente feloniā. iſtud melius exponitur.ĵ.qualiter dñs à ꝓprie.pri.c.ex facto.

k Amittitur. licet enim non habeat ꝓpriam feudi naturā, iure tamen feudum cēſetur. poterit enim vendere & donare: vel aliter ſi ſibi placuit alienare etiā ſine domini voluntate.& hoc facit verbū illud & cui dederit &c. aliud tamen eſſet, ſi dixiſſet,& cui in feudū dederit:quoniā tunc haberet propriā feudi naturam: vt.ĵ.de feu.non habente propriā feudi naturā.c.ſi quis ea lege &c.

l Titius cū Sempronio. hoc ca. exponitur.ĵ.de eo, qui finem fecit agnato de feudo paterno.c.tres erant agnati. Accur.

TITVLVS XXVII.

DE PACE TENENDA, ET EIVS violatoribus.

Imperator adulatur omnibus ſuadens,quòd debeant ſeruare pacem:& ſtatuit pœnam contra non ſeruantes. Bald.

FRiderichus Dei gratia Romanus Imperator ſemper Auguſtus, epiſcopis, ducibus, comitibus, marchionibus, & omnibus,ad quos literæ iſtæ[m] peruenerint gratiam ſuam, & pacem, & dilectionem. Quoniā diuina præordinante clementia, ſolium regiæ maieſtatis conſcendimus:dignum eſt,vt cuius præcellimus munere, illi omnino pareamus in opere.Inde eſt, quòd nos tam diuinas,quàm humanas leges[n] in ſuo vigore manere cupientes,& eccleſias ſiue eccleſiaſticas perſonas ſublimare, & ab incurſu & inuaſione quorūlibet defenſare intendentes: quibuſcunq; perſonis ius ſuum conſeruare volumus: & pacem diu deſideratam, & antea toti terræ neceſſariam, per vniuerſas regni partes habendam regia autoritate indicimus. Qualiter autem eadem pax tenenda ſit & ſeruāda,in ſubſequentibus declarabitur euidenter. Si quis ho-

DE PACE TENENDA,& eius violatoribus.

m Literæ iſtæ. videtur ergo, quod voluerit imperator iſte condere legem cum dixerit: ad quos literæ iſtæ peruenerint: ſed dic tu ſuper hoc ſecundū qd̄ notat.ĵ. de pace iura. firman. hac edictali. §.iniuria ſeu furtum.

n Humanas leges.hoc nō ſeruauit imperator iſte in furto,ſcilicet

to,ſcilicet quod leges in eo remanerent in ſuo ſtatu cum dicat, quod pro furto valẽti,tãtum quinq; ſolidos,debet fur laqueo ſuſpendi: vt.j.eo.§.ſi quis quinq; ſolid.valens.& alias lex dicit, quod pro furto non debeat mori: ſed aliter caſtigari: vt.C.de fur.auth.ſed hodie p furto.

a Capitalem. eodem modo punitur miles, qui pacem perturbauit: vt. ff.de re milit.l.vlti. & ita habes hic. quod capite puniri debet ille, qui hominem occiderit intra pacem conſtitutũ.ſed alias per Henricum impetratorẽ dicit, quod manus ei debeat amputari: vt in Lombar.de ho.li. ho.1. qui vero intra treugam.Sed dic,qd hic conſtabat homicidium perpetratũ ab iſto, qui ita punitur: ibi vero non conſtabat, niſi per pugnã, in qua ſuccubuit.vnde nõ eſt mirũ, ſi mitius puniat: quoniã incerti ſumus de iudicio Dei: & multi per pugnã cauſam ſuam perdũt ſine iuſta cauſa: vt in Lõb.prædicto tit. vt recolimus:

†à lege iure beneficij reciant.

Duellũ quandoq; permittitur.

b Per duellum.Nota hic caſum, in quo pugna fit, ſcilicet qñ conſtabat eum feciſſe homicidium, de quo dicit hic.fit etiam pugna,quãdo non occidit,ſed vulnerauit tãtum:& de hoc cõſtabat,dicebat tamen illud feciſſe ſe defendẽdo: ſicut in ſuperiori caſu, &.j.eadem. l.§. ſi quis aliũ. ſi autem conſtaret de homicidio:ſed nõ, quod ille iſtud feciſſet,tũc poſſet illud per pugnam ꝓbari:ſiue poſt treugam factã, ſiue poſt pacẽ dicat eũ feciſſe homicidiũ illud: vt in Lomb.de ho. lib. ho.q vero intra treugam.Poteris ergo addere iſtos duos caſus, qui ſunt in.l.iſta, in quibus fit pugna alijs caſibus, qui notantur in Lomb. in ſumma Friderichi. Notabis etiam hic duos caſus. ſ. prædictos,in quibus ex neceſsitate cauſatiua cominem intra pacẽ conſtitutã occiderit,capitalẽ[a] ſubeat ſentẽtiam:niſi per duellum[b] hoc probare poſsit, quod vitam ſuam defendendo illum occidit. Si autem omnibus manifeſtum ſit,quod nõ neceſſario ſed voluntarie illũ occiderit: tũc neq; per duellũ,neq; quolibet alio modo excuſabit,qn capitali damnetur ſentẽtia. Si verò violator pacis à facie iudicis fugerit: res eius mobiles à iudice in populum publicẽtur,& diſpenſentur: hæredes aũt ſui hæreditatẽ, quam ipſe tenebat, recipiãt tali cõditione interpoſita,vt iureiurando ſpondeant,quod ille violator pacis nunq; decætero ipſorũ volũtate,aut cõſenſu aliquod emolumẽtum inde percipiat. Quod ſi hæredes neglecto poſtmodũ iuris rigore,hæreditatẽ ei dimiſerint,comes eãdem hæreditatẽ regiæ ditioni aſsignet:& à regio iure† beneficium ſuſcipiant. Si quis aliũ intra pacis edictũ vulneraverit:niſi quod in duello,et vitã ſuã defendendo [c] hoc fecerit, probauerit,manus ei amputetur:& ſicut ſuperius dictũ eſt, iudicetur: & iudex in cauſa ipſum & res eius ſecundum rigorem iuſtitiæ ſtrictius conſequat. Si quis aliquem ceperit,& abſq; ſanguinis effuſione fuſtibus percuſſerit, vel crines eius aut barbam expilauerit:decẽ libras ei, cui iniuria illata eſſe videt, per cõpoſitionẽ impẽdat: et iudici vigĩti libras perſoluat. Si verò temerarius abſq; pcuſsione eũ inuadat:eo,quod vulgò dicit ciſteros,et calida manu ac verberibus contumelijſq; malè tractauerit: quinq; libras pro tali exceſſu cõponat: & iudici pro tali exceſſu decem libras perſoluat. Quicunq; iudici ſuo pro exceſſu viginti libras inuadiauerit:prædiũ ſuũ pro pignore illi tradat, & intra quatuor ſeptimanas inuadiatam pecuniã perſoluat. Quod ſi intra quatuor ſeptimanas p dium ſuum ſoluere neglexerit: hæredes ſui ſi voluerint, hæreditatẽ recipiãt, & comiti intra ſex ſeptimanas viginti libras perſoluant. Si autem comes eandem hæreditatẽ regię poteſtati cõſignet: proclamatori etiam damnum reſtituat, & prędium à rege beneficiali iure obtineat.

Clericus,qui pacem uiolauit,uel pacis uiolatorem receptauit: ſi quidem comparet in iudicio,pœna pecuniaria punitur.Si uerò eſt mobediens, pœna maiori puniendus eſt.Bal.

Si clericus de pace violata pulſatus fuerit,id eſt, notatus & ꝓſcriptus fuerit: aut pacis violatorẽ in contubernio ſuo habuerit, et de ijs in pręſentia ſui epiſcopi ſufficiẽti teſtimonio cõuictus fuerit: comiti, in cuius comitatu idem clericus hoc perpetrauerit: viginti libras perſoluat:et de tanto exceſſu ſecũdum ſtatuta canonũ epiſcopo ſatisfaciat. Si autem idem clericus inobediẽs extiterit:non ſolùm officio & beneficio eccleſiaſtico priuetur: verùm etiam tãquam proſcriptus habeatur.

Dominus caſtri ſi uiolatorem pacis receptauit, aut eum repræſentet cum omnibus bonis ſuis mobilibus, uel ſub iuramento eum adduci permittat;aut ſi hoc non faciat,punietur. Bald.

Si iudex populi clamore aliquem pacis violatorem ad caſtrum alicuius domini ſecutus fuerit: dominus,cuius caſtrum id eſſe cognoſcitur, ad faciendam iuſtitiã illum producat.Qui ſi de ſua fuerit diffiſus innocentia, & ante conſpectum iudicis venire formidauerit: ſi manſionem in caſtro habet, dominus eius omnia bona mobilia ſub ſacramento iudici repræſentet: & eum decętero in domo ſua tanquam proſcriptum non recipiat. Si verò manſionem in caſtro non habuerit:dominus eius ſecurè eum adducere faciat, & poſtmodum iudex cum populo eum tanquam pacis violatorem perſequi non deſiſtat[d]. Si duo

gĩt reus pugnam imponere: ſcilicet,ſi nõ vult puniri. Sunt autem & alij duo caſus in Lõbar. in quibus ſimiliter cogit, puta in crimine læ ſæ maieſtatis. Itẽ vbi qs aliũ vocauerit arigam,id eſt,cucurbitam,vt in Lombar. de pur. rei. l.vlt.et de cõuictis.l.j. quod erit ſpeciale in prædictis quatuor caſibus:cũ alias regulariter pugna ſit ſemper in electiõe*actoris:vt in Lomb. qualiter quis ſe defendere debet.ſi quis amodo.&.l.de prædijs.& l.ſi quis alium aſto.licet omnes videantur dicere, quod reus teneatur ſe, vel per pugnam defendere, vel iurare: vt in Lõbar. prædicto tit. c.ſi quis poſt.quod ita intelligitur, ſcilicet ſi actor voluerit per prædictas leges.

* Quando ſit in actoris electione. & item quando reus indicere duellum cogatur. quotve ſunt caſus propter quos duellũ pmittatur, vide hic per Bald. & Mat.ab afflì.ſed fuſiſsimè per Goff. ĩ tractatu de duello.

c Vitam ſuam defendendo.qd quidem iure facere poteſt. quod enim quis ob tutelam ſui corporis facit, iure feciſſe exiſtimatur: vt.ff.de iuſti.& iur.l.vt vim. dum tamẽ cũ moderamine inculpatæ* tutelæ hoc faciat: vt C. vnde vi. l.j. idem puto ſi non voluntarie, ſed ex improuiſo eũ occidit: quoniam crimen tũc nõ cõtraxit.ea em,quæ ex improuiſo caſu potius, quã fraude accidunt, facto,nõ noxæ imputant: vt.C.ad.l.Cornel.de ſica.l.j. idem etiam puto, ſi hoc fecit ob tutelam filiorũ ſuorum, vel vxoris, vel alterius perſonæ coniunctæ: vt ar.C. de epiſco.& cleri.l.raptores. j.reſpõ. &.ff. quod met. cau. l. iſti quidem. §.vlti. &.ff. ad ſenatuſcõſul. Syl. l.j.§.fi.cũ idem ſorte eſſet,ſi ob tutelam rerum ſuarum: vt arg. C. vnde vi. l.j. &. ff. ad legem Cornel. de ſica.l.furem.& in authen. vt nulli iudi.§. vlt.& in Lombar.de ijs, qui ad palatium ire contendunt.ſi cuiuſque.

* De inculpatæ tutelę moderamine & quatenus id ſumendũ ſit, vide ꝑ Abb. in.c. ſignificaſti. de homic.

d Perſequi non deſiſtat.armis,ſcilicet legalibus, quibus imperatoriam &c.

vt in proœmio inſti. in princ. ergo & cõſequenter iudicem de quo hic dicitur. & quidẽ non aliter iudex iudicare debet, quam quod ex legibus, & cõſtitutionibus, & moribus proditum eſt: vt inſtit. de offi. iudi. in princ.

a Si duo homines. id eſt, quando inueſtitor dicit ſe illũ inueſtiuiſſe de illo beneficio, quã inueſtiturã fecit dono, nullo pretio accepto. et hoc eſt quod dicit, donũ inueſtiturę recognoſcit &c.

homines[a] pro vno beneficio contendunt: & vnus[b] ſuper eodem beneficio inueſtitorem producit, illius teſtimonium[c], cùm inueſtitor donum inueſtituræ cognoſcit, comes primò recipiat: & ſi idem probare poterit idoneis teſtibus, quòd abſque rapina hoc idem beneficium habuit: remota controuerſię materia, id obtineat. Quòd ſi de rapina præſente iudice conuictus fuerit: rapinam dupliciter ſoluat[d] beneficio verò careat: niſi iuſtitia & iudicio dictante illud in poſterum requirat. Si tres vel plures contendunt de eodem beneficio producentes vtrinq; diuerſos inueſtitores[e]: iudex in cuius præſentia cauſa ventilatur, à duobus requirat[f] boni teſtimonij hominibus in prouincia eorundem litigatorum cõmorantibus per ſacramentum, quod iurauerint: quis illorum abſque rapina eius beneficij poſſeſſor extiterit: & cognita ex ipſorum teſtimonio rei veritate, poſſeſſor beneficium ſuum quietè obtineat: niſi iudicio & iuſtitia dictante alter de manu ſua illud eripiat.

b Et vnus. nam ſi ambo producunt eũdem inueſtitorẽ: tunc ille eſſet potior, cui dominus ſine fraude guarentizaret: niſi aliud probaretur ab alio: vt j. de. l. Corra. §. ſi autem inter pares duos.

c Teſtimonium. ſcilicet eius, qui produxit inueſtitorem: quia debebat probare ſe inueſtitum eſſe: vt j. ſequit, & ſi idem probare poterit &c. vel dicas illius teſtimoniũ &c. id eſt, eius inueſtitoris: quia comes debebit primo audire eius teſtimoniũ: id eſt, ſimplex dictum ſine iuramẽto, vel cum iuramẽto ſi voluerit. & ſi dixerit ſe inueſtiturã in illũ, qui eum produxit ſe ciſſe: tunc ille, qui per eũ produxit inueſtitorem, debebit probare idoneis teſtibus &c. prior tamen intellectus magis conſonat literæ: nihilominus tamen comes audiet dictũ inueſtitoris. & hoc eſt quod dicit: inueſtitoris donũ &c. & intelligas, quod iſte qui produxit inueſtitorem, nõ poſsidebat. aliter enim non habet neceſſe probare, cum actore non probante &c. vt. C. de edend. l. qui accuſare. niſi forte aliud eſſet, quod pro aduerſario faceret. Sed quare dicitur, quod debet ꝓbare ſe illud beneficiũ abſque rapina habuiſſe, nonne ſufficit ſi probet ſe inueſtitum, & illud habuiſſe? Reſpond. ſatis intelligitur probare hoc ipſo, quod contrarium nõ probatur: dum tamẽ probet ſe inueſtitum ſaltẽ per dictum illius inueſtitoris, quem produxit. arg. ff. de iure do. l. dotem quę. &. C. qui mili. non poſ. l. ſuper ſeruis. & hoc etiam videtur dici. j. proxi. §. quod ſi de rapina &c. vel dicas, quod ideo probare debet illud: vt remoueatur poſtea omnis controuerſia de eo: & hoc eſt quod ſequitur, remota controuerſiæ materia &c. Accurſius.

d Soluat. ſcilicet ei, qui per rapinam abſtulit. & intelligas hic rapinã nõ in ꝓpria ſignificatione: cũ res immobilis dicatur ꝓprie inuadi: & res mobilis rapi: vt inſtitutio. vi bono. rapto. §. quod nõ ſolũ. ſub. §. quia tamẽ. & ita habes hic, quod debet ſoluere duplũ rapinæ illius. Sed nũquid erit totũ pœna: an in ipſo duplo res continebitur? Reſpon. in ipſo duplo res cõtinebitur. ne alias contradicat cõſtitutioni, ſi quis in tãtam. C. vnde vi. vel alijs, quæ dicũt rem in duplo contineri. Vel dicas, quod totum erit pœna: & propterea beneficium debebit amittere: & hoc eſt quod ſequitur: beneficio vero careat &c. & propter prędictam pœnam reſeruatur ei hoc ius: ſcilicet vt poſsit illud beneficium in poſterum requirere de iure: cum forte res bene eſſet illius, qui eum inueſtiuit: verũtamẽ alius poſsidebat: quam poſſeſsionem iſte inuaſit. & hoc eſt quod ſequitur, niſi iuſtitia &c.

e Diuerſos inueſtitores. ſi autem vnum producerent inueſtitorem: tũc ſi poſsidenti dominus guarẽtare voluerit ſine fraude, ille obtinebit: niſi aduerſarius contra induxit: vt. j. de le. Corra. §. ſi autem inter pares duos.

f Requirat. quid ergo erit ſi nullum inueniat, qui hoc dicat? Reſpõ. beatus qui tenebit: niſi forte alter eorum probauerit de iure ſuo. In. §. ergo iſto, & ſuperiori videt dici, quod iudex ſiue comes debet cognoſcere inter duos vel tres pares de cõtrouerſia feudi: quæ eſt cõtra aliã cõſtitutionẽ eiuſdem Friderichi, imperialem debet ſolertiã &c. §. præterea ſi inter. vbi dicitur, quod dominus debet cognoſcere. ſed dicas de hoc ſecundum quod ibi notaui in ſumma titu. apud quem, vel quos iudi. cau. feud. de. agitari.

Miles à ruſtico de pace uiolata pulſatus, militari manu ſe purgabit. Quòd ſi ruſtico per militem obijciatur: diuino ruſticus aut humano iudicio ſuam monſtrabit innocentiam. Bald.

Si ruſticus militem de violata pace pulſans manu ſua iurauerit, quòd non de voluntate[g] ſua, ſed de neceſsitate hoc fecit: manu militari ſe miles expurgabit. Si miles ruſticum de violata pace pulſauerit[h], & manu ſua iurauerit, quòd non voluntate, ſed neceſsitate hoc[i] fecit: de duobus vnum ruſticus eligat, an diuino[k], an humano iudicio innocentiam ſuam oſtendat: aut ſeptem teſtibus idoneis, quos iudex elegerit, ſe purget. Si miles aduerſus militem pro pace violata aut alio

g De voluntate. quod alias dicitur in Lomb. aſto animo. & in multis legibus, & maxime in ti. qua. quis ſe de. deb. ſi quis alium aſto animo appellauerit. & in multis alijs legibus. quod verbũ exponitur, id eſt voluntarie: ſecundum quod hic eſt ſimpliciter poſitũ: vt in Lombar. de ho. lib. ho. ſi quis puellam. in fine tit. & de incen. et damno & iniu. l. j. in princ. iure autem Romano dicitur calumnia. Accurſius.

h Pulſauerit. ſcilicet deferens vel accuſans: & accuſando citans.

i Hoc. ſcilicet iuramentum tale prędictæ pulſationis. Accur.

k An diuino. id eſt, per iudicium candentis ferri ſiue igniti: ſicut hodie eſt conſuetudo in multis locis portari: vel forte accedet ad. ix. vomeres ignitos: quorum quilibet calidus ſiue ignitus in terra ponetur vnus ante aliũ, & ipſe portabit vnum ex eis, donec fuerit ad nonum: ſicut ille, qui parricidium commiſit, timens per eum ſe caſurum in ſeruitutem: cum ille forte eſſet ſeruus, quem occidit: & hoc negauerit: vt in Lombar. de parri. l. iij. vel etiã per iudiciũ feruentis aquę: ſicut dicitur de ſeruo, qui dicitur homicidiũ abſcõſe perpetraſſe: vt in Lõbar. de homici. lib. ho. l. vlti. quod autẽ ſequitur, an humano iudicio: ſic intelligas, id eſt, per pugnã. Sed quæro cum quo debebit pugnare iſte ruſticus: nunquid pugnabit cum milite: an cum campione ei dato à milite? Reſpon. niſi cum milite nõ debebit pugnare: quoniam principales perſonæ debẽt per ſe pugnare, niſi iuuenilis ætas, aut decrepita, aut infirmitas eos pugnare prohibeat: & in alijs quibuſdam caſibus: vt in Lombar. qualiter quis ſe defendere debe. quicunque. &. l. finali. &. l. ſi ſeruus propter appetitum. & titu. de homi. lib. ho. l. qui vero. Vel dicas (& hoc forte verius eſt) quod non pugnabit cum milite: ſed cum campione ſibi ęquali dato à milite: quoniam per conſimiles aduocatores fieri debet pugna: vt in Lombar. qualiter quis ſe defen. debe. l. vlti. nec enim poteſt quis contra militem nolentem pugnam imponere: niſi probauerit, quod antiquitus ipſe cum parentibus ſuis natione miles exiſtat legitimus: vt ſequitur. j. ꝓxi. niſi forte velles dicere, quod aliud ſit, quando miles imponit pugnam cõtra ruſticum: & tunc per ſeipſum pugnabit: & aliud quãdo ruſticus vult pugnam imponere militi, & tunc non poſſet eam imponere: vt. j. §. proxi. dicitur: quia tunc miles debet ſe purgare ſacramento ſuo. & ita erit deterioris conditionis ruſticus quam miles. nec mirum, cum in multis caſibus priuilegium habeat miles, quod non habent alij: quos hic enumerare eſſet prolixum. nimirum, quia magis debet puniri corporaliter ruſticus quam miles: vt argu. C. de ſumma trini. l. nemo clericus. licet pecuniariter ſecus: vt. C. de epiſ. & cleri. l. presbyteri.

Ruſticus deterioris eſt conditionis, qu miles.

Capitali

a Capitali cauſa. Sic ergo videt, quod de quolibet capitali crimine pugna hodie poſsit imponi: quod eſt contra ius Lombardorum, quo videt prohiberi pugnam fieri: niſi in caſibus à lege dictis: vt notatur in Lombarda, qualiter quis ſe defen. debe. quicunq;. & titu. de homine ad iudicium nõ mittendo. l. vnica. Pugna enim eſt odioſa, & legi diſplicet: vt in Lõbarda, de ho. lib. ho. recolimus enim. & odia ſunt magis reſtrīgenda, quam ampliãda: vt. ff. de libe. et poſthu. l. cum quidam. vel dicas etiam quod nihil innouetur per id, quod hic dicitur. & intelligas qđ hic dicitur aut aliqua capitali cauſa: ſcilicet p quã pugna oriatur. & hic forte eſt verior intellectus, qui poteſt colligi ex eo quod dixit aliqua, & non dixit qualibet, ſicut & alias ſecundum quoſdam intelligitur, qđ legitur in Lombarda, qualiter quis ſe defend. debet. l. de futuris, vel de minoribus cauſis. quia quod ibi dicitur de minoribus cauſis, intelligũt ipſi & de his cauſis, in q- bus non poteſt fieri pugna gratia rei: qa eſt infra quantitatem de qua alias fieret pugna, puta quia eſt furtum infra ſex ſolidos aut depoſitum negatum infra viginti ſolidos: non de alijs de quibus alias non poſſet imponi pugna, licet quidam iſtud aliter intelligant: vt ibi dem notatur. ſic etiã aliqui intelligunt legem, ſi quis aliũ aſto animo &c. ſcilicet verbum illud, an, vnde ipſa appellatio agatur: id eſt, de cauſa, de qua pugna oriatur. In hoc tamẽ arctabitur forte ius Lombardo. per hoc quod hic dicitur, ſcilicet quod contra militem non poterit hodie pugna imponi, niſi à milite: ſecundum quod ſequitur in hoc. §. niſi probare poſsit &c.

b Si quis ruſticus arma. & ita habes

qua capitali cauſa [a] duellum committere voluerit: facultas pugnandi ei non concedatur, niſi probare poſsit, quòd antiquitus ipſe cum parentibus ſuis natione legitimus miles exiſtat.

Imperator præcipit ciuitatibus, quòd poſt natalem ſanctæ Mariæ prouideant, quòd ſit rerũ ubertas: & ſtatuitur pœna non ſeruantibus eorum deliberationem & ſtatuta. Bald.

Poſt natalem ſanctæ Mariæ vnuſquiſq; comes ſeptem boni teſtimonij viros ſibi eligat: & de qualibet prouincia cum ipſis ſagaciter diſponat: & quanto pretio ſecundum qualitatem temporis ſit anno na vendenda, vtiliter prouideat. Quicunq; verò contra deliberationem ipſius intra anni terminum, altius modiũ & carius vendere præſumpſerit, tanquã violator pacis habeatur: & totidem viginti libras comiti exoluat, quanti modios ſiue maldios altius vẽ didiſſe conuictus fuerit.

Ruſticus arma non portet: nec mercator, qui negotiandi cauſa per prouinciam tranſit, nec miles ad palatium comitis. Item nullus laqueos ſeu retia tendat ad capiendas uenationes: niſi aduerſus apros & lupos. Bald.

Si quis ruſticus arma [b], vel lanceam portauerit, vel gladium: iudex, in cuius poteſtate repertus fuerit, vel arma tollat, vel viginti ſolidos pro ipſis recipiat à Ruſtico. Mercator negotiandi cauſa per prouinciam pertranſiens, gladium ſuum ſuæ ſellæ alliget, vel ſuper vehiculum ſuũ ponat: non vt quem lædat [c] innocentem, ſed vt à prædone ſe defendat. Nemo retia ſua, aut laqueos, aut alia quælibet inſtrumenta ad capiendas venationes tendat, niſi ad vrſos, apros, vel lupos capiendos. Ad palatium comitis nullus miles ferat arma, niſi rogatus à comite.

Publici latrones antiqua damnantur ſententia. & ijs nõ prodeſt appellatio uel reclamatio, ſicut nec cæteris, qui appellare nõ poſſunt. Bal.

Publici latrones & conuicti, antiqua damnentur ſentẽtia. Quicunq; aduocatiam ſuam, vel aliquod aliud beneficium inornatè tractauerit, & à domino ſuo admonitus non reſipuerit, & in ſua perdurans inſolertia † ordine iudiciario tam aduocatia, quàm beneficio exutus fuerit: ſi poſt modum auſu temerario aduocatiam, vel beneficium inuaſerit, pro violatore habeatur.

Si furatus eſt aliquis ualorem quinq; ſolidorum uel amplius laqueo ſuſpendatur. ſi uerò minus: ſcopis & forpice excorietur, & tundatur. Baldus.

Si quis quinq; ſolidos valens aut plus fuerit furatus, laqueo ſuſpendatur: ſi minus, ſcopis & forpice excorietur, & tundatur †. Si miniſteriales alicuius domini inter ſe guerram habuerint: comes ſiue iudex in cuius regimine eam fecerint, per leges & iudicia ex ratione proſequatur.

Quicunq; per terram tranſiens equum ſuum pabulare voluerit, quantum propinquius ſecundum viam ſtans in loco amplecti poterit ad refectionem & reparationem equi ſui, ĩpunè ipſi equo porrigat. Licitum ſit etiã ipſi vti herba & viridi ſylua: & ſine vaſtatiõe aliqua quilibet vtatur pro ſua commoditate & vſu neceſſario.

TITVLVS XXVIII.

HIC FINITVR LEX, DEINDE conſuetudines regni incipiunt [d].

Vaſallus dominum ſuum non adiuuans in prælio iuſto, feudum perdit: in bello autem iniuſto ad defendendum eum iuuare tenetur: ad offendendum uerò poteſt ſi uult, ſed nõ cogitur: nec feudum perdit. Bald.

Omino guerram faciente alicui, ſi ſciatur quòd iuſtè, aut cũ dubitatur, vaſallus eum adiuuare tenetur. Sed cũ palã eſt, quòd irrationabiliter eã facit, adiuuet eum ad eius defenſionem: ad offendendum verò alium nõ adiuuet, ſi vult. Sed ſi eum adiuuare noluerit: non tamẽ feudũ amittet, ſecũdũ Obertũ de Orto, et Gerardũ Capagiſtũ. Alij verò ſine diſtinctione dicũt ſemp debere eũ adiuuare. Sed Obertus & Gerardus vtunt eo argumẽto, quòd quẽadmodũ dnm excõmunicatũ vel à rege bãnitũ nõ eſt obligatus vaſallus ad adiuuandum, vel ſeruitiũ ei præſtandum, imò ſolutus eſt [e], interim ſacra

Arma portare & pecuniã optare nõ audent ruſtici.

† inſolentia

† tondeatur.

c Non, vt quem lædat. id eſt, non eo animo, vt quem &c. ecce vt hic palã dicit Imperator maleuolũ animum habere arma deferentem.

d HIC FINItur &c. Quidã aliter habẽt, ſcilicet ita: hic incipit lex conſuetudinis regni. meliorẽ tamẽ puto hũc titulũ, quia verũ eſt, quod lex hic finitur, ſcilicet ſuperior lex de pace tenenda, ſcilicet Friderichus. & quod ſequitur, nõ eſt lex, ſed conſuetudines ſunt potius.

e Omino. Solutuseſt Nunqd vaſallus interim poterit vendere ſine conſenſu

Bannitus nō habet sub se vasallos sicut nec excōmunicatus.

cōsensu ipsius domini sui bāniti, ita q̄ teneat vēditio: & q̄ dñs nō possit eam venditionē rescindere post q̄ fuerit restitutus? Et videt q̄ sic, ad exēplū filij eius, qui deportatus est: nā ea quę gesta sunt per ipsum filiū, tūc q̄n pater eius est deportatus, rata debēt haberi: nec infirmantur patre restituto: vt. C. de sentē. pas. l. vlt. circa prin. & merito debet tenere venditio. nā & interim dum est bānitus, posset damnum impune in bonis eius dari: cū alias nihil videtur ei nocere bānum. Item tunc non dicitur feudū vēdi: quia tūc nō videt feudū esse, cum interim vasallus est solutus à sacramēto fidelitatis à qua fidelitate feudum dicitur: vt. ſ. per quos fiat inuesti. & per quos reci. c. nulla. Sed dicas & forte melius, q̄d nō possit interim vēdere: licet interim nō possit venditio retractari. Nec enim dñs amisit dñium directū, q̄d retinuerat tempore inuestituræ ꝓpter bannū: nisi forte bona eius essent expressim publicata: cū etiā tunc forte eo restituto: & bona eius intelligerentur restituta: vt. C. prædi. tit. l. j. & vlti. circa finē. & maxime si dñs habet filios, interim feudum ad eos pertinet: cum hodie bona deportati non publicentur: vt. C. de bo. ꝓscrip. authen. bona. Sed q̄d si dñs bannitus est ab aliqua potestate alicuius ciuitatis sub cuius iurisdictione est & dominus & vasallus: nunquid interim vasallus sacramēto fidelitatis absolutus est ita q̄ non sit obligatus ad eum adiuuandū, vel ei seruitium prę-standum? Respō. forte sic, eadem ratione, vt in bannito à rege: cum ratio diuersitatis reddi non possit. ar. C. de constitu. pecu. l. vlti. nisi forte diceres contrarium ea ratione, q̄ maior sit rex aliqua potestate.

mento fidelitatis, nisi ab ecclę sia, vel à rege fuerit restitutus: ita nec istum iniustè guerram alicui facientem.

Vasallus non cogitur domino offerre seruitium: & quātocunq; tempore steterit, quòd seruitium non præstiterit, feudū nō amittit. Fallit in tribus casibus hic insertis. Iaco. de Bel.

Ad hoc quantocunq; tēpore steterit vasallus, quòd domino non seruierit, secundum vsum Mediolañ. [a] beneficiū non amittit, nisi seruitium facere renuerit: vel nisi à domino ei denuntiatum fuerit, & ille cùm potuerit, diu steterit, quòd seruitium nullum ei fecerit. Bonus tamen iudex varię ex personis causisq; definiet: & finget vasallum remotum esse, vel propinquū: paratum esse, vel non: dominum guerrā habere, vel nō: vtrum etiam magnam, vel paruam: & annuntiabit ei dominus, vel nō. hæc omnia vertuntur in cognitione causæ, & promptiores [b] sumus ad absoluendum, quàm ad condemnandum. Tu tamen scias, quòd si vasallus sciat dominum obsideri, vel aliter ei mortē immínere: & cùm potuerit, ei non nuntiauerit, vel etiā sine nuntio eum non adiuuerit, feudo priuabitur. Si vasallus in feudo aliquod ædificium fecerit [c], vel ipsum sua pecunia meliorauerit, & contigerit post ea, vt vasallus sine filio masculo decedat: dominus aut patiatur ædificium auferri, aut soluat pretium [d] melioratiōnis. Idem dico, si pretio seruitutē [e] fundo acquirat. Quidam alij dicunt omnino ad dominum pertinere.

Si uasallus nullo hærede relicto ante Martium decesserit, fructus domino pertinent, ad quem deuoluitur feudum: secus si post Augustum decedat: quia tunc eius hæredis erunt. Baldus.

His consequenter dicitur, quòd si vasallus decedat sine hærede masculo, & cōtingat feudum ad dominum reuerti, sic distinguitur, quòd si ante Martiū [e] omnes fructus illius anni ex feudo prouenientes, ad dominum pertinebunt [f]. Si verò post calendas Martij vsq; ad Augustū, omnes fructus, qui interim percipiunt, ad hęredes vasalli ꝓtineant †. Si verò post Augustum, oēs fructus anni ꝓcipiet dñs. quidam tñ dicūt, quocūq; tempore anni decedat, oēs pendētes fructus ad dominū pertinere. Cōtra omnes [g] debet vasallus ſ. j. & instit. de rer. diuisio. ſ. certe illud. & ff. de vsufruc. l. sed et si quid. & de rei ven. l. si fundi poss. et. l. in fundo. & ff. de pigno ra. actio. l. j. & l. elegāter, ſ. vltimo. & l. si seruus pigno. & l. si necessarias. & ff. de cōtra. iu. tut. l. j. ſ. finito. & ff. ad Treb. l. hæres cum de. & l. patroni filius. ſ. vlt. & ff. loca. & cōduc. l. dominus, ſ. j. & l. penult. & q̄d dicit postea. idem dico, si pretio seruitutē fundo acq̄siuit: istud dico, quia per se non potest subsistere: vt notatum est. ſ. illi vero qui dicūt omnino ad dominū pertinere: sine dubio inepte locuti sunt: vt mihi videtur. Accursius.

Ante Martiū. Quod hic dicitur de fructibus, distinguitur vt alias in hærede fructuarij obseruatur: vt. ff. de vsufruct. l. defuncta. sed inter vxorem & maritum aliter fit fructuum diuisio: vt. ff. soluto matrimonio. l. diuortio, qualiter autem distinguatur, diligenter est attendendum: quia de facto sæpissime accidit, quod vltimi dicunt, iniquitatem cōtinet: & ideo male dicitur, sicut superius ī alio cap.

Pertinebunt. q̄ isti bene dicant, probatur argumen. ff. de vsur. l. Herennius. & instit. de rerum diui. ſ. is vero ad quē vsusfructus.

† Facit ad hoc. c. si propter tua. de rescript. li. vj.

g Contra omnes. sed nunquid cōtra se debet dominum adiuuare? Respond. videtur quod sic: quoniam generaliter iurauit ei vasallus fidelitatem contra omnes homines: vnde generaliter faciēda est interpretatio: vt arg. ff. de lib. legat. l. si qs rationes, &. C. de fideicommis. l. cum virum. vnde cum fecerit diuisionē personarum vniuersos comprehendere intelligitur. ar. C. de donat. l. data. & maxime cū teneatur cōtra filium eum adiuuare, vt statim sequitur: cum eadē quasi intelligitur patris persona cū persona filij: argu. instit. de inuti. stipu. ſ. ei qui. sicut alias nō interest, vtrum veritus sit in se patere: an in filijs: vt. ff. quod met. cau. l. isti quidē. ſ. vlti. si enim vasallus tenetur dominū adiuuare cōtra filios, ab illis eum defendere: ergo multo fortius cōtra se, & à se. argu. ff. de cōdictio. indebi. l. frater à fratre. &. C. de euic. l. siue ecōtra. videtur quod nō debeat cōtra se dominū adiuuare. Nec em̄ semper est faciēda interpretatio generaliter generalis sermonis. arg. ff. de mi. l. illud. in fin. & de procura. l. mādato. imo de generalibus est facienda tacite exceptio: vt. ff. de ser. l. si cui. nec enim est credēdum, quod intellexisset iurare cōtra se: cum specialiter cōtra se non fuisset iuratus: vt argu. ff. de pecul. l. qui peculij. In generali enim isto iuramēto videtur tantum de extraneis cogitasse siue dixisse. argu. ff. loca. & cōduc. l. qui insulam. ſ. vltimo. & ff. communia prædio. l. quicquid. Item facit cōtra eum: quia cōtra stipulatorem debet fieri interpretatio. ff. de verborū oblig. l. stipulatio ista. ſ. ij. ꝓ domino vero adhuc videtur facere litera sequens, scilicet nisi cōtra alium antiquiorem dominum &c. cū ergo vnum excipiat, merito omnes alios videtur cōprehēdere. ar. ff. de iudi. l. solemus. quid ergo dicemus? Respō. quod nō teneatur cōtra se dñm adiuuare: qm̄ in isto generali sacramēto videtur

Vasallus contra se dominum iuuare non tenetur.

a Secundum vsum Mediolanen. imo secundum cōmunē vsum, licet enim vasallus seruitiū domino nō offerat: tamen nō ob hoc feudū amittit: dum tamē dño petēti seruire paratus sit. verūtamē si sciuerit domino magnū periculū imminere: vltro adiutoriū suū debet domino præbere: alioquin feudū perderet: vt. ſ. si de feu. controuer. sue. c. licet. & hoc est quod dicitur. j. ꝓ. xi. tu tamen scias &c. hæc tamen vertentur in causæ cognitione secundum quod hic dicitur, bonus tamen iudex &c.

b Et promptiores. hoc est quod alias dicitur. ff. de actio. & oblig. l. Arrianus. et fauorabiliores sunt rei, quàm actores: vt. ff. de reg. iur. l. fauorabiliores. & hoc est verū: nisi ꝓ libertate & ꝓ re priuilegiata pronūtiari possit. tunc enim magis cōdemnare, q̄ absoluere debemus: vt. ff. de re iudi. l. inter pares. Accur.

Absoluimus potius quam condemnamus.

c Aliquod ædificium fecerit. cū fortasis facere nō debeat, nisi hoc in feudo colligēdorū fructuū causa faciat. Sed si q̄d ædificauerit: forsitan nec tollere, nec reficere sine quæstione potest: rem tamen suam poterit vēdicare. arg. ff. de vsufru. l. sed si quid in ædificauerit. in prin. Accursius.

d Soluat pretium. alias enim submoueretur exceptione doli mali, nisi pretium exolueret: vt. ff. de actio. emp. & vēdi. l. Iulia.

detur tantum de extraneis cogitasse: vt arg. ff. communia prædi. l. quicquid. Item alia ratione: aut enim dominus iuste habet guerram cum eo, aut iniuste. si iuste: nõ propter aliud de causa leui, nisi propter aliquã culpam ipsius vasalli. vnde eoipso forte poterit feudum ei auferri. ad quid ergo teneretur eũ adiuuare contra se: cum nihil aliud pateretur, si etiã contra alios eum non adiuuaret, nisi quia feudum amitteret? si autem iniuste: adhuc idẽ: quia hoc ipso deberet dominus amittere proprietatem feudi: sicut vasallus caderet à feudo, si contra dominum hoc faceret: vt ſ. si de feu. controuer sia fuerit. ca. domino cõmittente. et. j. qualiter dominus à proprie. c. ex facto. & ar. ſ. de for. fideli. in fin.

a Fratrem. sed nunquid dominus eodẽ modo debet vasallũ adiuuare contra omnes homines, & cõtra fratrem et filium? Respon. vtique, cum in his omnibus debeat dominus vasallo vicem reddere, q̃ vasallus tenetur præstare domino: vt. ſ. prædicto titu. de forma fidelita. in fi. cum etiam dominus amitteret proprietatẽ per eandem felloniã, per quam vasallus amittit feudum: vt. ſ. si de feu. controuer. fue. c. domino committente. et. j. qualiter dominus à proprie. cap. ex facto.

b Dominum antiquiorem. scilicet à quo ante feudum tenebat. vnde recte facit, si nominatim excipiat eum, quando iurat fidelitatem, sicut nominatim debet excipere personam Imperatoris: vt in constitutione Friderichi imperialẽ. ſ. illud quoq; præcipimus. & merito, quoniam qui prior est tẽpore, potior debet esse iure. ff. qui potio. in pign. ha. l. potior.

DE FILIIS natis ex ma. &c.

c Vidam. Nec filij eius. De talibus filijs intelligo loqui. ſ. si de feu. controuer. fue. c. mulier. & c. filij nati. vt antiquitas secundum leges habeat autoritatem: & vocatur hæc lex Salica.

DE FEVDO FOEMINAE.

d Si fœmina. Masculus, hic no. q̃ filię nõ succedũt matri in feudo: licet à matre sumpserint initium: et hoc secũdum istos: licet alijs aliter videatur: vt. ſ. dicitur proxi. ca. ſ. j. j. de na. suc. feu. & merito nõ succedunt sine pacto speciali. nam secundum rigorem consuetudinis filij masculi non succedunt matri in feudo: cum secundum vsum regni dicatur feudum paternum, & non maternum, sed de æquitate admittuntur: vt. ſ. ti. an maritus succe. vxo. in bene. c. si fœmina.

e Succedere. nisi forte paratus sit seruire per substitutum domino: arg. C. de epis. & cle. l. quisquis. &. l. ad similitudinem. & ff. de arbi. l. si arbiter. in fi. l.

f Postposuerit. statim enim cum fuit factus clericus, vel conuersus, fuit domino feudum apertum, sicut & de eo, qui feudum illicite alienauit non voluntate domini. licet enim recuperauerit ab emptore non tamen penes se retinebit: cum domino erat apertum per alienationem: vt j. quid iur. si post ali. feud. va. rec. l. prętera. hic ergo colligitur manifeste, q̃ non restituuntur amissa: licet in pristinum statum res redierit: vt ar. institu. de cap. di. ſ. quod autem. &. ff. de adop. l. q̃ libertus. arg. cõtra. C. de sent. pas. & restitut. l. j. & vlt. &. ff. de in ius vocan. l. sed & si. & arg. contra. ſ. tit. hic finitur lex. c. j. & in summa, vt in libel. distin. Py. titu. nec enim iura restaurantur. alias restituantur.

g Succedunt. etiã si eum forte acquisiuit: forte cum esset clericus: quoniã scriptũ est, Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus: vt in decret. xvj. dist. apostolorum. et cap. placuit. sicut. ſ. dictũ est: q̃a qui factus est miles Dei, desinit esse miles seculi: vt. ſ. de eo qui ar. bel. dep. l. j.

SI VASALlus feudo &c.

Vasalli. Quãdo q̃. puta qñ beneficium nõ est nouum: qm̃ alias non pertineret ad agnatos sed ad dñm: & ita itelligũt quidã q̃d legitur. ſ. in qui. cau. feu. amit. ſ. vlt. ſ. vt ibi loquat de nouo beneficio: tñ puto q̃ hic loquatur de paterno. & q̃ hic dicitur, licet qñq;, intelligas. ſ. qñ vasallus nõ deliquit in dñm, sed in aliũ: quoniam tũc ptinet ad agnatos & nõ ad dominũ secũdũ q̃ ibi dicitur. ſi aũt in dominum deliquisset: tunc secus est. & hoc est q̃ ibi dicitur, vt dñs habeat hanc suę iniuriæ vltionẽ, licet videatur forte æquior sñia prior: ne ex delicto alterius alius damnũ patiatur.

i Tamen. sic ergo est deterioris conditionis filius quam alius: & patris delictum nocet filio. alterius ergo delictũ alteri nocet. quod fit plerũq; propter delicti magnitudinẽ; vt. C. ad leg. Iul. maie.

dominum adiuuare, & cõtra fratrem [a] & filium & patrem nisi contra alium dominũ antiquiorem [b]. hic enim cæteris est præferendus.

TITVLVS XXIX.

DE FILIIS NATIS EX MATRIMONIO AD morganaticam contracto.

Quidam habẽs filiũ ex nobili coniuge, post mortẽ eius nõ valẽs cõtinere, aliam minus nobilem duxit: qui nolens existere in peccato, eam despõsauit, ea lege, vt nec ipsa, nec filij eius [c] amplius habeant de bonis patris, quàm dixerit tẽpore spõsaliorum: verbi gratia, decem libras, vel quantum voluerit dare, quando eam despõsauit: quod Mediolanen. dicunt accipere vxorem ad morganaticam: alibi lege Salica. hic filijs ex ea susceptis decesit. Isti in proprietatem non succedunt, alijs extantibus: sed nec in feudo, etiã alijs nõ existentibus: qui licet legitimi sint, tamẽ in beneficio minimè succedunt. In proprietate verò succedũt patri, prioribus non existentibus. succedũt etiam fratribus sine legitima prole decedentibus secundum vsum Mediolanensium.

+ 1. ibi. alibi lege salica, de hac lege salica vi. Coquarr. in practica q̃q. nõ. ſ. fol. 6.

TITVLVS XXX.

DE FEVDO FOEMINÆ.

Filiæ matri in feudo fœmineo succedunt, masculis non extantibus, secundum Obertum & Gerardum: sed secundum alios non succedunt, nisi per pactum sit actum. Baldus.

Si fœmina habens feudum decesserit: quia fœmineum est feudum & sine pacto speciali, deficientibus filijs masculis [d], ad filias pertinebit. Obertus & Gerardus. Alij verò dicunt nisi per pactum speciale ad eas nõ pertinere, sicut si datum esset filio masculo: quia si ideo, q̃d est fœmineũ, sine pacto trãsit in fœminas: eadẽ ratione quia est fœmineum, transit in fœmineam prolem, etiam masculis extãtibus: quod falsum est. Ex hoc illud descendit, quod dicitur clericum nullo modo in beneficium paternum debere succedere [e], etiã si postea quàm habitum religionis assumpserit, postposuerit [f]. Idẽ in omnibus, qui habitum religionis assumunt, vt conuersi. hi enim nec postea in feudo succedunt [g]: etsi quod habẽt, perdunt.

TITVLVS XXXI.

SI VASALLVS FEVDO PRIVEtur, cui deferatur.

Filius non succedit patri in feudo nec agnati usque ad tertium gradum: quandoque nec descendentes in infinitum, si uasallus feudo priuetur propter suum delictum: nisi filius conquirat domino gratiam sibi faciente, non extantibus agnatis. Baldus.

Vasalli feudum delinquentis, licet ad agnatos [h] quandoq; [h] pertineat: filius tamen [i] ad id nullatenus aspirabit, nisi id iterum à domino licitè acquirat

maiesta.l.quisquis.aliquãdo propter nimiã personarũ coniunctionẽ.ff.si quis ali.test. phi.l.j.licet alibi dicatur, quia delictum patris filio nocere nõ debet: vt.ff.de sena.l.emãcipata.& de bo. pos.contra tab.l.j.&.iij.& de pœ.l.moris.§.pe.& in summa: vt no.in libel.Py.dispu.ca.plenissime.ṡ.dictũ est qualiter quis ex suo facto &c.& titu. sequen. aliquando etiam filij delictũ nocet patri in feudo q̃ pater habebat: vt in constitu.Frid.imperialem.§. insuper si filius vasalli.

a Gratiam.hoc tale est ac si dicat, tunc non potest dominus filio gratiam facere.

b Quibus. & ita videtur, quod ex latere venientes excludant nõ solũ filiũ in casu isto: sed omnes etiam descendẽtes: q̃ forte est verum, imo sine forte: vt.ṡ.si de feu.controuer.fue.c. si vasallus culpã.

QVI TESTES sunt necess.&c.

c Slue clericus. Ad probandam nouam inuestiturã. Hic manifeste corrigitur quod dictum est.ṡ.quid sit inuesti. in prin. Vel dicas, q̃ istorum sentẽtia corrigitur per alios, qui melius dicere videntur: & merito eorum sententia prævalet. nam & hæres decurrens ad solennitates iuris cum ab eo legatum vel fideicommissum petatur, soluere detrectans non audiatur: vt.C.de fideicõ. l.quæstionem.& institu.de fideicom.hæredi.§.vlt.sed occurret instantia.nam reperitur, quod pater dicit emancipationẽ à se factam: sed decurrens ad iuris solennitatem filium redigit in potestatẽ suã: vt.C.si aduer.rẽ iud. l.si cum. Sol.ibi reuocat, quia de substãtia emancipationis aliquid defuerat: puta quia non fuerat autore prætore facta: sed hic non est ita: q̃m testes non sunt de substantia* inuestiturę: vt ita dixerimus.argu.ff.de adop.l.post mortẽ.qui aũt testes in vtraq; inuestitura sint necessarij ad ipsam probandã: notatũ est ṡ.quid sit inuestitu.ca.j.§.si enim.hic ergo secundum meliorem sententiam non nocet, etsi de solennitate aliquid deest; quibus subueniri potest: vt.j.iij.char. Accursius.

* Glossator hic nõ recte tradit, q̃m in hoc quod dicit testes non esse de substãtia quinimo eos de inuestiturę substantia esse constat.supr.qb.

TITVLVS XXXII.

QVI TESTES SVNT NECESSARII ad nouam inuestituram probandam.

Noua inuestitura probatur per testes pares curtis, aut per breue testatum à paribus confirmatum: siue dominus sit laicus, siue clericus, nec aliter facta ualet, etiam si dominus confiteatur factã, & alij contrà testantur. Vetus autem inuestitura probari potest testibus quibuscũque: paribus uel non paribus; masculis tamen, non fœminis. Baldus.

Slue clericus, siue laicus sit dominus, ad probandã nouam inuestituram[c] semper pares curię sunt necessarij, & si sine eis facta sit inuestitura: etiã si dñs cõfiteat factã: quia tamẽ sine hac solẽnitate facta est, nõ valet, etiã si ꝓbari possit per breue testatum. Sed si alij contrà testantur, & si dominus confiteatur factã, decurrens postea ad solẽnitatem cõsuetudinis, non audiatur: sed tale habeatur, ac si pares affuissent: sed alij, etiam si probari possit per breue testatũ: vt Obertus & Gerardus, nisi à paribus curiæ fuerit cõfirmatũ. Cõsules tamen Mediolanenses nuper in quibusdam omnia contrà rescripserunt: in quo ferè omnes Mediolanenses consenserunt & consentiunt: vt breue testatũ non à paribus, sed ab alijs cõfirmatum sufficiat ad probandam nouã inuestituram. Nouam inuestituram dico, quando feudum primò quæritur. De veteri autem beneficio inuestituræ, quæ fit à dñi successore, vel vasallo successori: etiam extranei recipiuntur ad testimoniũ, præter fœminas, secundum vsum Mediolan. Iste enim nec in causis feudi, nec aliorum recipiuntur ad testimonium: ceteri autem recipiuntur in omnibus, quę ad causas feudi pertinent, pręter quam de noua inuestitura.

d DE CONSVETVDINE &c. Ciendum. Inuestitura.& per eam solam potest constitui: vt ṡ.qui.mo.feu.cõsti.potest.c.sciendum &c. istis autem duobus modis potest acqri: vt hic, &.ṡ.de feu. cog.sciendum.imo & tertio modo: vt hic, & quarto similiter: vt notatur in summa qualiter feu.constitua.& acquiratur.

e Paribus curię. si autem non dixit coram curiæ paribus, tũc forte secus esset: quoniã tunc nõ proprie feudum, sed quasi feudum censebit, donec vixerit ille, qui ita nactus fuerit, & nullũ in eo habebit successorem: vt.ṡ.qb.mo. feud.consti.potest.c. sciendum. vnde talis erit differentia inter hũc casum & illum. quoniã hic dixit coram curia, vbi vero non.vel etiam intellige hunc casum secundum illum.Acc.

TITVLVS XXXIII.

DE CONSVETVDINE RECTI feudi.

Primò ponit, quibus modis acquiritur feudum. Secundò qualiter probetur noua inuestitura.secunda ibi, Quod tamen dictum. Baldus.

Ciendum est itaque feudum acquiri inuestitura[d], successione, vel eo, quod habeatur pro inuestitura: vt ecce si dominus alicui coram paribus curiæ[e] dixerit, Vade in possessionẽ illius fundi[f], & teneas illum pro feudo. Licet enim non interceſsisset inuestitura: tamen tale est, ac si ĩterceſsisset: quia ille eius volũtate possessionẽ feudi nactus est feudi nomĩe. Inde etiam dicitur, & si alius probauerit se aliquid nomine bñficij aliquo tẽpore[g] tenuisse domino prẽsente, & nõ cõtradicente[h], & seruitium eius quasi à vasallo recipiẽte: licet

f Fundi.not. q̃ ex eo solo vasallus possessor efficit: qa animo solo non acquiritur possessio: vt.ff.de acquiren. pos.l. possideri.in prin. licet videatur obuiare.ff. prædicto tit.l.j.§.fina.& qualiter intelligatur, ibi exponit. Hic not.per patiẽtiã possessionem transferri, simile.ff.de dona.l.qui saxum.& de acquiren.re.do.l.qua ratione. alias transfertur possessio per retẽtionem vsusfruct.C. de donat.l. quisquis. &.l.si quis argẽtum. §.sed & si quis. alias designatiõe: vt.ff.de peri.& cõ.rei vend.l. quod si. alias oculorum subiectione: dũ tamen effectus interueniat: vt.ff.de acqr. poss.l.j.§.si iusserim. &.l. quod meo.§.si venditorem. alias alterius rei traditione: puta clauium horrei, vel cellæ vinariæ.ff. prædicto titu.l.j.§.si iusserim.& de cõtrahen.emp.l.clauibus. alias conductione. et oẽs isti quinq̃ casus transferendi possessionẽ his versibus declarantur, Visu, siue rei mutuatæ vẽditione. Si conductorem iussi deponere: rerũ Clauibus & chartis: mea si cõduco sciẽter Quãuis nõ aliter detur, possessio transit.

g Aliquo tempore. sed de quo tempore intelligitur? Resp. xxx.annorum: vt.ṡ. si de feu. contro.fue. ca.si quis per triginta annos. vel intelligas etiam de tempore vnius anni, per quod stetit in possessione sciente dño ipso hoc non ignorante cum delatione tamen iurisiurãdi: vt.j.sequitur, præstito &c.&.ṡ. si de inuesti.inter dominum & vas.lis oria.§. si autem aliquis.& non intelligas de dicto tempore triginta annorum: quia tunc puto sine dilatiõe sacramẽti debere absolui.

h Et non contradicente. valde notabile hoc verbum est.nam propter hoc videtur consentire: & sibi præiudicium facere: & omnia notantur de hac materia, supra si de inuest

Possessionẽ transferendi quinque sunt casus.

inuesti. inter dominum & vasal. lis oria. §. si autem aliquis.

a Non probet. & merito: quia contra dominum prę sumit, cum prę sens sit: vt notatur. s. si de inuesti. inter dominum & vasal. lis oriatur. §. si autem aliquis. Item supple: vl quasi probet, puta iurando, vt sequitur statim prę stito iuramẽto &c. &. j. eo. §. item si inter dominum. iusiurandum enim est loco probationis: vt inueniesnotatum. s. si de inue. inter do. & vas. lis oriatur. §. si quis se vel patrem &c.

b Expectandi. sunt. Ecce quod in distinctione notauimus: q̃ si absint pares, expectari debẽt. alias enim non valeret noua inuestitura: vt hic dicitur. potest & hic notari argu. ad quę stionem illam, in qua dicitur de eo, qui sibi ius dixit, ꝓpter inopiã magistratus. nam et ibi dicitur, q̃ si aberat: debuit tamen expectari.

c Iudicẽ moueat. Sed nunquid ꝓpter vnum testem se mouebit iudex? Rñd. vtique: inducit enim præsumptionẽ vox vnius. arg. ff. de iure iur. l. si duo patroni. in princi. & de liber. agn. l. j. §. fin. et. C. de aduoca. diuer. iudi. l. nemini. &. C. de decur. l. si quis decurio. &. ff. quẽ admo. test. ape. l. j. &. ij. ĩ fi. & de dote prę leg. l. Theopompus. licet contra sit in auth. de instru. caut. & fide. §. si vero moriãtur omnes. colla. vj. vbi dicit, & omnino se putauerit. & argu. contra. ff. de quæst. l. maritus. sed ideo ibi fuit remota quæstio ancillę: quia non debuit in dominum suum torqueri. C. de quæstioni. l. j.

Præsumptionem inducit vnius depositio.

non probet[a] inuestituram, veruntamen obtinebit præstito iuramẽto: nisi aliud contrà inducatur. Quòd autem dictũ est, vt per pares probetur inuestitura, intelligẽdum est de eo domino, q̃ alios habet vasallos: cæterũ sufficiunt extranei. Nec dicatur inuestiturã, vbi sine paribus facta est, valere, quoniam tunc temporis aberant pares: quia etiã si absint, tñ expectandi sunt[b]. Sacramentũ nõ semp̃ est dandũ posidẽti, sed q̃ñq̃ posidẽti, q̃ñq̃ petenti, quãdoque neutri datur: et cùm alicui horum datur, ita demum datur, si aliquid pro eo sit, quod iudicem moueat[c]. vbi nihil est, qđ faciat pro aliquo eorum prę ter possessionem solam: tũc secũdum quod iudici melius visum fuerit, aut possidenti dabitur sacramentum: aut actore nihil probante, qui conuenitur, etiam si nihil prę stiterit reus, tamẽ absoluitur, vel obtinet. Et cùm datur: aut datur à iudice, aut à parte. si à parte: aut subeat eum duodecim sacramentalibus secundum inferiorem distinctionẽ, aut referat[d] pars, cui delatum est. Si à iudice: iuret ille, cui delatum est cũ duodecim vasallis, cum sex parẽtibus[e], cęteros si vult habeat extraneos. dominus verò, si vult[f], cum parẽtibus, aut cum vasallis solis, aut cum parentibus vasalli, vel cũ extraneis mistis parentibus vel vasallis: & iurabit vasallus sine mẽtione cõscientiæ[g]. Dominus quoq̃ de suo facto similiter. De facto verò patris, vel aui, aut alterius ascendentis, iuramento cõscientia præponetur. Quidam tamen dicunt non † quidem conscientiam esse præponendam.

Vasallus à domino non poterit exigere iuramentum calumniæ: sed nec dominus exigere potest à uasallo: alioqui si exegerit, & ipse cogetur iurare. Baldus.

In quibus[h] etiam causis sacramentum calumnię à domino non exigetur: quod nuper rex Friderichus in Romandiola cõstituit: vt vasallus calumnię sacramentum à domino[i] non exigat: quod etiam à parte dñi[k] intelligendum est: vt quod quisq̃[l] iuris in alium statuit, ipse eodẽ iure vtatur.

Similiter vasallus dominum accusare[m], vel testimoniũ cõtra eum reddere non debet in ciuili causa modica aut criminali. Quidam tamen dicũt in criminali non licere, in ciuili licere. in quibus si cõtrà fecerit, feudo priuabitur[n].

Periurium anceps subire quis non debet.

g Conscientiæ. sic ergo de incerto iurat: sicut et alias in Lombar. qua. quis se defende. de. si contigerit. &. l. si quis post mortem. Sed opponitur quod anceps periurium subire videtur. ff. de in lit. iuran. l. videamus.

h In quibus. in quibus etiam iurat vasallus de calumnia, si sacramentum de feudo non fecit. Accursius.

i A' domino. in hoc similis est dominus patrono: qui cum iusiuran. defert liberto, non tenetur de calumnia iurare: vt. ff. de iureiu. l. iusiurandum. §. qui iusiuran.

k A parte domini. non est enim deferendũ amplius ab aduersarijs suis quærere concedi, quam ab alijs pulsati facere patiantur: vt. C. de fru. & lit. expen. l. vltim. Accursius.

l Quod quisque. sed quomodo hoc esse potuit, non video, dicit solicitus. aut enim Imperator per impetrationẽ inquum ius statuit, aut sine impetratione. in primo casu ille solus qui impetrauit, est puniendus, cum alterius factum alteri imputari non valeat: vt ij. quæst. v. capitul. j. in princi. vel cap. interrogatum. Item res inter alios acta nõ debet alijs obesse nec prodesse: vt. C. res inter alios acta. l. vlti. &. C. de pact. debitorum. licet pro & contra aliquando reperiatur: vt in illo generali: res inter alios acta &c. in secundo casu vbi sine impetratione datum est tale ius, nullus est puniẽdus: vt. ff. quod quisque iur. l. iij. nimirum licite offertur quod exigi prohibetur: vt in authenti. de sanct. episcop. §. si quis autem. collatio. ix. et. ff. quod quisque iur. l. iij. &. ff. quę in fraud. cre. l. pupillus. &. C. de cri. sacri. l. fina. & C. de pe. bo. sub. l. ij. et. ff. qui et à qui. ma. l. vltim. &. ff. de var. & extraord. co. l. j. & C. de offi. præfec. præto. l. ij. quid ergo est quod generaliter hic dicitur? Respond. per impetrationem statuit hoc Imperator, verum voluit hoc generale esse, & quod dixit. ff. quod quisque iur. &c. dixit contemplando personas, quæ huic edicto causam *præstiterunt.

† Alias nunquã cõ. alias non semper conscien.

* Et adde secundũ Bald. qđ tit. quod quisque iur. locum hic habeat per extẽsionẽ, nõ autẽ per inuentionem. ad q̃ inducit. l. si quis mihibo. §. si quis.

m Accusare. hoc etiam dicitur de patrono & filio patroni, qui prohibentur libertum accusare in causa capitis, vel testimonium contra eum reddere. & si contra fecerint, ab omni bonorum possessione contra tabulas remouentur. ff. de bo. libr. l. qui cum. liberti quoque aduersus patronos reddentes testimonium puniuntur: vt. C. de testibus. l. aduersus. is etiam qui sub testimonio suo intentionem accusatoris adiuuat, vel actoris fideiussor extiterit: à relictis in testamento priuatur & libertas data seruo, qui testamentum testimonio suo infringere voluit, aufertur. ff. de ijs qui. vt indign. l. post. §. ætati. & §. an libertas.

n Priuabitur. istud intelligitur, quando nulla necessitate cogente vasallus testimonium dixit: alioqui excusabitur: vt no. ff. si quis cau. l. ij. §. j. & argumentũ. ff. de ijs qui. vt indign. l. post. §. an libertas. Item quia officium proprium non debet ei esse damnosum.

Si longa

a Si lõga sit.istud s.expositũ est: & intelligendum est sicut supra dictum est.

DE LEGE CORradi.

b Ex corradi. Si inter duos .Pares. Quod in isto ca. dicitur obseruatur, quicquid .s. sit expositum.

c Feudum alienare. quicquid de alienando feudo obseruandum sit, hic subtiliter distinguitur: sed qualiter sit intelligendum, in cõstitutione Fride. determinabitur. Notand. tamen est, quod licite cum vniuersitate transit quod per se transire non potest. ff. de fun. do. l. j. & ff. de acqui. re. do. l. quidam. nam licitum est in solidum quod pro parte non liceret. not. in lib. dis. Py. vj. char. titu. licitũ est insolidũ quod pro parte nõ liceret: licet cõtra notetur in sequen. duobus titu.

Feudum cũ vniuersitate transit.

Licet insolidũ quod pro pte non licet.

d Totum. i. quod in curia habetur. quare quædam per se nõ transeunt, quæ cum vniuersitate trãseũt. arg. ff. de contrahen. emp. & ven. l. in modicis. & de act. empt. & ven. l. si mercedẽ. §. si cũ. & de acqr. re. do. l. quędã. & de fũ. do. l. j. & not. in libr. dis. Py. iij. char. titul. licite cum vniuersitate trãseunt, quæ alias transire nõ possunt. licet sit contra in titu. ibidem sequenti.

† Facit ad hoc institutio. de iure nat. gẽ. & ciui. §. sed & quod principi.

e Aut æquali. hic ergo not. quod licitũ est mihi per aliũ qđ per meipsum licebat: dũtamẽ sit peræque bonum illud, sicut et aliud vinũ eiusdẽ generis & bonitatis rectè soluitur: vt no. ff. si cer. pe. l. cum quid. & hoc no. secundum cõsuetudinẽ Mediola. p qua ar. possunt reperiri in Py. quæstione, in qua quæritur, vtrum vasallus possit per alium feudo seruire.

f Similiter seruire. videtur quod secunda persona feudo debeat seruire, sed nõ debet: vt arg. ff. vsufruct. queadmodum

Si contentio est de beneficio inter dominum & uasallum: domino poßidente, uasallo autem in probatione deficiẽte, absoluitur dominus sine iuramento. sed uasallo poßidẽte, & domino in probatione deficiẽte, si lõga est poßeßio uasalli: sibi defertur sacramẽtum. si noua defertur domino: nisi præsumptio sit pro uasallo. Bald.

Item si inter dominũ & vasallum controuersia sit de beneficio: possidẽte domino, & vasallo in probatione deficiẽte: qui conuenitur, nullo præstito sacramento absoluatur. vasallo verò possidente, & actore in probatione deficiẽte: si lõga sit[a] vasalli possessio, eius iuramento causa finiatur. vbi verò noua est possessio: sacramentum ei non pręstabitur, sed domino deferetur: nisi aliud faciat pro possidente.

TITVLVS XXXIIII.

DE LEGE CORRADI.

Si inter capitaneos regis est contentio: coram rege debet definiri per l. Corradi, si uerò inter ualuasores, coram paribus curiæ. Bart.

Ex Corradi de beneficio: quæ dicit, Si inter capitaneos cõtrouersia sit, corã rege finiatur: si inter valuasores, coram paribus curię, Mediolani non tenet †: sed talis distinctio ibi obseruatur: quia si ĩter duos, quicunq; fuerint, de beneficio regali cõtrouersia fuerit, quorũ vterq; à rege se dicit inuestitum fuisse: tunc causa coram eo decidatur: cæteræ verò causæ apud pares curiæ. Si autem inter pares[b] duos de aliquo beneficio cõtrouersia sit, quorum vterq; suum feudũ proprium esse dicat: siue asserant eundem inuestitorem, siue diuersos: coram iudice vel arbitro finiatur. Sed cùm vnum producunt inuestitorẽ: si possidenti dominus guarẽtizare voluerit, sine fraude ipse obtinebit: nisi aduersarius contrà aliquid induxerit.

Dominus sine uasalli uoluntate feudum alienare non potest: sed hoc non seruatur Mediolani. Baldus.

Ex eadem lege descendit, quòd dominus sine volũtate vasalli feudum alienare[c] non potest, quod Mediolani non obtinet. ibi em̃ sine curia etiã beneficium totum[d] rectè alienatur: dum tamen aut æquali[e] domino, aut maiori vendatur. Inferiori verò sine vasalli voluntate non licet partem alienare, etiam maiori retenta parte alia feudi. verbi gratia, est vasallus, qui ab eodem domino in pluribus locis feudũ tenet: si partem feudi in vno loco vẽdat, in alio sibi teneat: iste non debet emptori seruire, sed per priorem dominum totum beneficiũ recognoscere. cum curia verò cuicunque beneficium etiam rustico & sine vasalli voluntate potest, dum tamen non totum alienetur. Ober. Quidam autem dicunt, & Gerar. non valere si fiat inferiori.

Non potest regulariter uasallus feudum sine uoluntate domini alienare: nisi det alij in feudum, & personæ sibi æquali. Bart.

Similiter nec vasallus feudum sine volũtate domini alienabit: in feudum tamen rectè dabit, si secũda persona sit talis, quę feudo seruire possit: vt si dans miles est: & ille qui accepit feudum, inueniatur miles, ad hoc, vt feudum si cõtigerit, domino similiter seruire[f] vt & prior possit: & hoc vt dare liceat in infinitum[g]. In quibusdam tamẽ curijs vltra tertiam personam[h] feudi concessio non extenditur: vt cùm feudũ peruenit in quartam personam, ei auferre dñs possit. Profectò ille, qui suũ beneficiũ alij dat in feudum: non debet alia lege dare, nisi qua ipse habeat: vt si habeat sibi suisq; hæredibus (quod intelligi debet de solis masculis[i]) non debet alij dare, vt habeat ipse & sui hæredes masculi & fœminę. Vnde qbusdã placet, quod qui taliter dedit, eoipso beneficiũ amittit. Gerardus & alij dicũt, q; qui dedit, et cui datũ est, beneficiũ

cauet. l. si vsusfru. leg. & .s. si de feu. controuer. fuerit. ca. beneficium. Accursius.

g In infinitum. no. hic quod infinitas licitũ vel illicitũ non vitiat, nec excusat vt ff. de annuis leg. l. annua. §. annua.

Infinitas licitum aut illicitũ nõ vitiat.

h Tertiam personam. et hoc propter infinitatẽ euitãdam, vt. ff. de dam. infec. l. qui bona. sed hic quęritur, à quo domino vẽdicetur, cũ i quartam psonam peruenerit? vtiq; à primo vt opinor. Sed nunqd tertius de euictio ne tenetur? vtiq; nisi fallor, ac si de re aliena fecisset inuestiturã: vt. s. de inuesti. rei alienæ. §. cum de re alie. cũ distinctiõe tamen: quę est ibi sciẽs aut ignorans recepe rit alienũ. & est ratio cur primus dominus admittitur ad vendicandum, & nõ secundus: quoniã ea ratione, qua nõ põt dominus primus tertiũ cõuenire: ex eadẽ secundus non poterit conuenire quartum. Sed pone in quintã psonam transitũ fecisse: quis tunc præfertur? Rñd. adhuc primus, quia primo sibi fuit apertum, nec renuntiauit iuri suo: vt. ff. de serui. export. l. Titius. Sed opponitur quod secundus vasallus vel primus habet vtile dominiũ, at dominus directũ: vnde videtur quod vasallus qui habet vtile, pferatur: sicut dicitur de actione vtili et directa: quia directa postponitur: vt ff. de superfi. l. j. §. iij. huic studiosus respõdeat. Accursius.

i Masculis. hic ergo appellatione hæredis solus masculus continetur. sed. s. etiã aliter notatur de feu. alie. §. inde põt præsumi. Item hic notatur, quod non potest quis plus iuris in aliũ transferre quam ipse habeat: vt. ff. de regu. iur. l. nemo. Item hic notatur secũdum sententiam posteriorum mortẽ alienatoris spectandam esse, sicut notatur. s. de suc ces. feu. in prin.

Iuris nõ trãsfert quis plus in alium quã habeat.

Ab eo

perdit. Secundum alios verò tunc domino aperitur, cùm masculi defecerint.

Si contentio est inter dominum & uasallum: aut uasallus feudum inficiatur, & dominus contra eum probat, et tunc amittit feudum: aut dubitanter respondet, & non amittit. Bald.

Si fuerit inter dominum & vasallum de beneficio controuersia, domino dicẽte, hoc qđ tenes in feudũ à me habes: ille verò negauerit prorsus: si quidem probatum fuerit, ipsum ab eo auferatur[a]. Sed cũ dubitanter responsum fuerit, nescio. minimè, secundũ quosdam: sed secundum alios tunc demum priuabitur, si fraudulenter, id est, sciens, hoc negauerit[b].

TITVLVS XXXV.

DE CLERICO, QVI INVESTITVRAM FACIT.

Primò tractat de inuestitura facta à clerico de rebus propijs. Secundò de rebus ecclesiæ, quas tenet inuestitor. Tertiò de rebus ecclesiæ, quas tenet alius in feudum. Quartò de inuestitura facta ab archiepiscopo uel episcopo & alijs clericis de rebus ecclesiæ, quæ à nemine detinentur. Baldus.

Clerico inuestituram faciente de suis bonis[c], eius successor omnifariam[d] cogitur eã adimplere, cumq; de bonis ecclesiæ eam fecerit, si possessio rei pro beneficio inuestiturę penes eum fuerit: ipse & eius successor ipsam adimpleat. quod etiam in laicis contingit. Vbi verò de alterius feudo fecerit inuestituram: si quidem purè, non valeat: sed si sub tempore vel conditione, quo feudum sibi aperiatur, valebit inuestitura etiam sine voluntate vasalli facta. Si tamen antè decesserit inuestitor, quàm feudum ad eum reuertatur, successor non cogitur eam habere ratã: aut cùm se viuente feudum apertum fuerit, possessionem tradat, & inuestiturã adimpleat. & ideo sciẽdum est archiepiscopum Mediolanensem non posse dare in feudum, quod tempore introitus sui in dominico inuenerit: sed si ea postea feudum aperiatur, ipsum rectè dabit. Profectò alij episcopi & clerici ea, quæ in dominico habent, & feuda his aperta olim dederant, & hodie dant.

TITVLVS XXXVI.

AN MVTVS, VEL ALIAS IMPERFECTUS FEUDUM RETINEAT.

Succedit militi patri mutus aut aliter imperfectus in feudo. Baldus.

Mutus & surdus, cæcus, claudus, vel aliter imperfectus, etiam si sic natus fuerit, totũ feudum paternũ[e] retinebit. Obertus & Gerardus & multi alij. Quidam tamen dicũt eũ, qui talis natus est, feudum retinere nõ posse[f]: quia ipsum seruire nõ valet[g]. Sic dicimus in clerico, & in fœmina, & ĩ similibus[h].

TITVLVS XXXVII.

AN ILLE, QVI INTERFECIT FRATREM DOMINI SUI FEUDUM AMITTAT.

Vasallus si fratrem domini sui interfecit, non amittit feudum: sed si fratrem suum occiderit proditionaliter, uel aliam felloniam cõmisit, ut sine uerecundia in curia esse non poßit, feudũ amittit: & transit ad agnatos. si autem peccauit in dominum, reuertitur ad dominum. Bald.

Si quis interfecerit fratrem domini sui, non ideo beneficium amittit: sed si fratrem suum interfecerit ad hoc, vt totam hæreditatem habeat, vel aliam felloniam commiserit, verbi gratia, hominem tradendo, vt in curia amplius stare non possit[i]: priuabitur beneficio. Quia tamen erga dominum non fuerit facta, ad agnatum proximiorem feudum pertinebit, si paternum fuerit: eodem prorsus obseruando quãtùm ad ordinem gradus, qui cõtinetur in legibus. Cùm autem ad dominum respicit fellonia: feudum tunc domino aperitur. Non cogitur[k] vasallus omnino

---

a Ab eo auferatur. istud contingit propter inficiationis pœnã: quãquam varia ĩ si. libelli disput. Py. reperiaẗ. & hoc si nõ negauerit. aliud si dixerit se nescire vł ignorare: quod intelligendũ est secũdum sententiã inferiorũ. s. vbi sciebat & ex certa scientia dixit se ignorare: quod priuetur tunc. ar. ff. de inge. ma. l. penul.

b Sciens hoc negauerit. istud videtur verum, qñ propter ignorantiã doli prę-sumptio repellitur. ff. de lib. ho. exhib. l. iij. §. is qui. &. ff. de regu. iur. l. non põt.

DE CLERICO, qui in &c.

c Clerico. De suis bonis. Cum clericus dat in feudum de suis rebus, similis est laico: sed cum de rebus ecclesiæ, non sic: vt hic dicitur. qđ autem hic dicitur de feudo, qđ aperiatur & non de alio, male hodie obseruatur. vnde aliud ċap. quidam habent in quo contrarium dicitur, & legitur: & incipit, archiepiscopo &c.

d Omnifariam. nã quod à defuncto inchoatum est, per hæredẽ explicari debet. ff. de fideiusso. & nominato. et hęredibus tu. & cura. l. j.

AN MVTVS, vel alias &c.

e Mutus. Feudũ paternum. nouum vero feudũ nõ: verũtamẽ si feudum fuerit ita magnũ, qđ eo sibi ablato se exhibere non valeat: tũc debet ei tantum de feudo relinqui, vnde se sustinere possit: vt i. episc. vel ab. feu. da. nõ pos. §. mutus. Ac.

f Nõ posse. et hoc forte secundum istos põt eodẽ modo ĩtelligi, vt de nouo feudo ꝓxime diximus.

g Non valet. Sed nunquid hic si velit per substitutum seruire, possessionem retinebit * tunc.

* Glossator hic mouet q̃stionẽ cui nõ satisfacit. tu hoc dicito vt ĩ lac. bellis.

h In similibus. vt i. de eo qui arma bellica deposuit. ca. j. & tit. si de feud. controuersia fuerit. c. qui clericus. & tit. si de feu. fœm. c. j. §. ex hoc. & ita videtur hic assignari ratio, quare fœmina nõ potest retinere feu. s. quia ei seruire non potest, sicut & alias dicitur, ꝙ filia non recipit compositiõem patris sui occisi: quia faidam leuare nõ potest: vt in Lombar. de ho. lib. ho. §. si quis longo.

Fœmina quare feudũ retinere non potest.

AN ILLE, QVI in &c.

i Si quis. Nõ possit. ac si aperte dicat: si talem commiserit felloniã, ꝙ in curia morari non põt, debeat feudo priuari: morari dico sine verecundia. nam qui sine verecundia non potest consistere, nõ intelligitur existere posse: sicut non potest exigi, quod sine verecundia non potest postulari: vt. ff. de vsur. l. iij. in fi. Vnde denegatur doli exceptio contra patrẽ: quia pudorem apud bonos & graues suggillat: vt. ff. de do. except. l. apud Celsum. §. aduersus. &. ff. de obse. à li. pa. prę stan. l. licet. vnde etiam si aliquis sine dedecore suo in publico non potest apparere: non posse intelligo, nisi propter suum delictum restituatur. ff. ex quibus cau. ma. l. in eadem. sed & si arbiter in aliquo loco inhonesto litigatorẽ adesse iusserit, parere non tenetur. ff. de arbi. l. si cum dies. §. pe. sed propter hoc verbum dicitur, ꝙ portę dignitatũ infamibus clauduntur: vt. C. de dign. l. neq; famosis. vel intelligas vt ĩ curia amplius &c. ad hoc vt in curia propria amplius esse nõ possit, à feudo priuatur. Sed prima verior est. in hac significatione ponitur, vt quando dicitur, agit vt damnũ cõsequaẗ: vt. ff. de aqua plu. arcen. l. si Titius. §. j.

k Non cogitur. hic põt notari multa similia. nã si vendidi tibi

tibi meam rem ea conditione, vt intra.xxx.dies promitterem tibi de duplo: postea nequi prestare itra.xxx.dies: & hoc nō desiderasti: tibi nō teneor. ff. de act. emp. l. emptorē. §. deniq;. Item si denuntio tibi nouum opus, nō iurabo de calumnia: nisi iusiurandum exigas. ff. de op. no. nū. l. de pupillo. §. qui nūtiat. sane arg. sunt in cōtrariū C. de contrahend. & cō. stip. l. magnam. et de iure emphy. l. ñ.

a Offerre. nisi sciat magnum periculum imminere: vt. §. hic finiturlex. §. ad hoc. et §. si de feu. cōtro. fue. licet vasallus.

DE VASALLO, qui &c.

b SI vasallus. Partem. hic manifeste colligitur, q̄ non est vltra puniendus quis, quam deliquerit: & merito: quia non debet vltra progredi pœna, quā reperiat delictum. C. de pœn. l. sancimus. & ff. ad Treb. l. Paulus rñ. & ff. de ñs qui. vt indig. l. hæres. nā & cum inofficiose testator testat: si in sola institutione delinquere cōuincitur, in ea sola punitur: quia ipsa infringitur: cętera vero manēt: vt in authē. vt cum de app. cogn. col. viij. Argu. contra. ff. de incend. rui. naufra. l. ñ. §. fi. & in summa quoq;. vñ. lib. distin. qđ autem dicitur ad dominum reuertetur, qualiter hoc fit intelligēdum, in consti. Frid. determinabitur. Item quod dicit eius solius &c. per hoc sumitur, quod hæc nō est talis fellonia, qđ in curia apparere non possit. nam si esset talis, tunc à toto priuaretur: vt. §. proxi. cap. si quis interfecerit.

Puniri non debet quis vltra quam deliquit.

c Refutare. hoc non est omittendum: quia sepissime quæritur, nunquid idem est in libellario & in conductore? ad quod rñ. non esse idem. sed quæritur, quæ sit ratio diuersitatis? Respond. hoc in * thesauris determinabimus.

* Glo. hic per thesauros intelligit libel. Pyl. Nota tamē huius gl. decisionē, q̄ bona est. & idem cum ea tenet Specul. tit. de loc. in §. nūc aliqua vers. cxxviij. & probatur per. l. quicunq;. C. de fūd. patr. li. xj. & in aut. de alie na. & emph. §. si vero qs.

d Non tenetur. arg. C. de na. lib. l. siquis feu. in fin. j. respon.

e Non debet. Hoc dictum est in memoriam fidelitatis & iurisiurandi siue prioris amicitię, sicut de decurione dicitur. nam ipso damnato non tamē quęstioni subñcitur. Item & si desierit esse decurio, & postea damnatur: non est tamen torquēdus, scilicet propter memoriam prioris dignitatis: vt. ff. de decu. l. fi. & simile est etiam quod dicitur de seruo, qui in metallum damnatus & post restitutus est: quia licet domino non reddatur: tamē ei iniurioſus esse non debet. vt. C. de sen. pas. l. frustra. Py. videntur enim durare reliquiæ prioris fidelitatis et amicitiæ. argu. ff. communi diui. l. in hoc iudicio. §. pe. nec videtur omnino falsum, quod iuuatur in primordio veritatis. ff. de leg. ñ. l. cum filius. §. hæres. Sed quid si eum offendat? Rñ. punietur secundum qualitatem delicti: inspecta etiam persona domini: & eius etiā inspecta priori amicitia: & cuius culpa hoc accidit.

f DE ALIENATIONE PATERNI &c.

Alienationis verbo intelligo de omnibus alienationibus, siue fuerit pignori obligatum, siue venditum, siue vsusfr. in eo constitutus fuerit: siue seruitus imposita. C. de re. alie. non alienā. l. vlt. & in cōstitutione Frid. imperialem &c. & bene dicit de seruitute, quod non poterit vasallus eam imponere feudo: seruitutem autem bene poterit acquirere, quoniam meliorem cōditionem feudi facere potest: deteriorē vero nō sine domini volūtate: vel eius agnatorum, per quos peruenire ad successionē pōt: vt. §. de inuesti. rei alie. §. rei aūt. Sed nūqd intelliges hoc, quod alienatiōis verbo intelligatur et feudi datio, vt hodie nō possit feudum dari sine permissu domini: per hoc quod hic dicitur: et in constitutione Frid. imperialem? Rñ. videtur qđ sic debeat intelligi, quoniam verbo alienationis omnis actus cōtinet, per quem dominium transfertur. C. de fun. dota. l. j. at in vasallum transfertur saltē vtile dominium à dño, qñ inuestitur. sic ergo habet vtile dñium dādo in feudum. similiter illud transfert saltem vtile. & si trāsfert, ergo alienat. sic ergo cui ꝓhibita est alienatio, ꝓhibita est feudi datio. quod aūt transferatur in vasallū vtile dominiū, ꝓbatur: quia datur ei vtilis actio pro feudo ipso: vt. j. de contro. inter vas. et aliū. ca. si cōtrouersia inter vas. imo tanquā dñs pōt illud quasi vēdicare à quolibet possidēte. §. si de iuest. rei alie. §. rei autē. sicut alias dicitur de superficiario §. qđ habet vtile dominiū eo, ꝙ datur ei vtilis actio: vt. ff. de rei vē. l. superficiario. & de pig. ac. l. tutor. §. fi. Idem etiā dicit de emphyteuticario, & de eo qui non ad modicū tēpus fundū cōduxit, & tēpus nō est finitum: quibus si militer vtilis dat: vt ff. si ager vect. vel emphy. pe. l. j. §. fin. & l. vlti. Item alia ratiōe. nā (vt dictū est) verbo alienationis cōtinetur vsusf. datio: vt dictū est per legē vlt. C. de reb. alie. nō ali. at cū res in feudū datur, ꝓprietas qdem retinetur penes dantem: vsusfructus autem ita in accipientem transfertur: vt ipse & sui hæredes (quod plus est) in perpetuum habeant: vt. §. in quib. cau. feu. amit. circa prin. ergo ꝑ cōsequentiam alienat ita, quod sine cōsensu domini sui hoc facere nō debeat, nam & alias dicitur, quod vsusfructus ī multis casibus est dominij pars: vt. ff. de vsuf. l. iiij. vnde etiam iure consuetudinario videtur hoc cōfirma. s. quod hodie non possit in feudū dari sine consensu domini: ex quo dicit ꝙ res, cuius alienatio prohibetur, non potest infeudari: vt. §. per quos fiat inuestitu. & ꝑ quos reti. sed & res. sed interdicta est alienatio feudi per constitutionem Frideri. imperialem. & ꝑ hoc quod hic dicitur, ergo infeudatio est interdicta. E contra videtur, ꝙ hodie possit ī feudum dari, sicut olim poterat: cum non prohibeatur expressim. quod enim non mutatur, quare stare prohibetur? vt. C. de test. l. sancimus. &. C. de appel. l. p̄cipimus. nam quicquid noua lege nō videtur expressum spāliter, id videtur derelictum regulis veterum legum, & cōdi. vt. C. de appe. l. prȩcipimus. in fi. sicut ergo olim poterat, sic hodie potest, dum tamē fiat sine fraude: vt. §. qua. po. olim feu. ali. circa prin. imo ꝑ legē Corradi videt permissum: vt. §. de leg. Corrad. §. similiter. nec vasal. vnde videtur dicendum, ꝙ hic & in prædict. cōstitu. Lotha. loquatur tantum de fraudulenta alienatione, & non de datione in feudum, nisi fiat in fraudem: puta forte pretium verū rei accipiēdo sub colore inuestituręꝫ: quod per dictam constitutionem prohibet. §. callidis insuper &c. & ita nō obstat ꝙ dicitur, res cuius alienatio prohibetur &c. quoniam ibi loquitur de prohibitione rei specialis: puta quādo prohibita est à testatore secūdum quod ibi videtur dici. Vnde nec forte tutum est dicere, ꝙ vtile dominium in vasallum transferatur, nec etiam aliquod. nā licet dicatur, quod vtilem habeat actionē: per hoc tamē non dicitur, qđ habeat dominium aliquod. licet enim ꝑ beneficiū res sibi in feudum data ad eum spectet: proprietas tamen penes alium remanet. §. de inue. rei alie. §. rei autem. alias autem & vtilis datur rei vendicatio ei, qui non est dominus directo nec vtiliter: sicuti ei cui datur pub. vt insti. de actio. §. ecce plerunq;. & per totum titu. de pub. ergo si non habet dominium, non videtur dando in feu. alienare. Quid ergo dicemus? Respon. sine præiudicio melioris sententiæ, puto quod hodie recte possit in feudum dari: dum tamen syncere & sine fraude fiat: secundum quod. §. dicit qua. olim po feu. alie. circa prin. quod etiam potest perpēdi ex prædi. §.

Alienationis verbo omnis actus per quē trāsfertur dominium continetur.

SECVNDVM vsum Mediolanē sem dominum adire, & seruitium ei offerre[a]; sed cum nuntiatum ei fuerit, tūc domino, si potest, seruiat.

TITVLVS XXXVIII.

DE VASALLO, QVI CONTRA CONstitutionem Lotharij regis beneficium alienauit.

Vasallus inquantum beneficium alienauit inscio aut nolente domino, in hoc grauatur, quia alienatum ad dominum redit. Bal.

SI vasallus contra cōstitutionē Lotharij regis beneficium alienauerit: si totum, perdat totum: si partem[b], partem perdat, & ad dominum reuertatur. Et ideo si contra vnum dominorum, quorum communis vasallus erat, fecerit felloniam, ēum fortè cucurbitando: eius solius parte priuabitur. & si voluerit vnius solius partem refutare[c], alijs sibi reseruatis, hoc facere poterit, quia vasallus etiam sine domini voluntate rectè feudum refutare potest: post refutationem tamen ad seruiendum non tenetur[d]: sed eum quidem tunc offendere non debet[e].

TITVLVS XXXIX.

DE ALIENATIO NE PATERNI feudi[f].

Vasallus feudum paternum etiam domini uoluntate alienare non potest non consentientibus agnatis: nec etiam potest uasallus filiam suā inuestiri facere à domino agnatis non consentientibus, nec ratum habentibus: sed agnatis licet alienare, & ad libellum dare: nec dicitur libellus, sed quasi refutatio exit. Bal.

prędi.§.callidis.& ex alio.§.eiusdē cōsti.illud quoq; prędi.vt si vas.de feu.suo alium vas.habuerit &c.quasi videatur permittere,quod possit infeudare:dū tamē sine fraude fiat,vt dixi:puta quia secundus vas.eodē modo possit feudo seruire sicut prior. Item quia nō dat in feu.alia lege,nisi quā ipse habet.nā contra hoc non pōt facere: vt.ſ.de leg.Corra.§. ex ea lege. Item quia nō vendidit feudum accipiendo pretium sub colore iuesti.qđ prohibeť per prædictū.§.callidis.& hoc videtur hodie per totum obtinere: & ita prædi.l.est interpretanda semp:ergo nō est hæc interpretatio immutāda. minime enim mutanda sunt, quę interpretationē certā habēt: vt.ff.de leg.l.minime.est eā optima legum interpres consuetudo: vt prędi.tit.l.si de interpretatione.recte eā potest dici non alienare:cum nihilominus remaneat domini vasal.

Mutari non debent quæ interpretationem certam habent.

† Qualiter ille. §.faciat ad hunc titu. vide per do. Aluar.in.iiij. col. in versi. ęc ab extra.

ALienatio feudi paterni. quod autem est feudum paternum, dicitur.j.de na.suc.feu. cap.j.ī fi. &.ſ. de gra. suc. in feu.cap.j.

b Consentientibus.tunc enim bene valeret, nec ab ipsis posset postea reuocari:vt.ſ.quib.mo.feu. amit.§.præterea.

c Nec in filiam.veruntamē si cōfirmauerit in filiam, filia ipsum retinebit, donec pater vixerit: sicut dñs si sibi refutatū fuerit:licet agnati nō cōsenserint: vt.ſ. de suc.feu.circa prin.

d Non habentibus.nimirum ratihabitio retrotrahitur:& mandato comparatur: vt.ff.de so.l.non licet.&.C.ad Mace.l.fi.licet sit arg.contra ff.de offi.procon.l.obseruare.in fi.

e Concederetur.& merito:quia tunc non dicitur alienatio sed quasi refutatio:vt in fi.dicitur.& quęcunque no.ſ.per quos fi.inuesti.& per quos re.§.sed & res.hic potest repetere.

f Longobardorum.vt in Lōbar.qua.quis se defen.de.quibuscunq;.alias de quibuscunq;.& ita potest hic notare, qđ de infidelitate potest fieri pugna secūdū quod dicit lex Lōbar.puta quādo dicit dominus vas. felloniam commisisse,siue infidelē ei extitisse:& ita quod feudū amittere debeat:& si hoc nō poterit probare per testes,nunquid dñs tunc debeat per se pugnā facere cum vas.si iuuenilis vel decrepita ętas vel infirmitas eū pugnare non prohibeat?Rñ.forte non:imo ꝓ se dabit cāpionem si voluerit,q pugnabit cū vas.sicut alias dicitur de dño, qui dare potest campionem cōtra seruum suū, qui propter appetitū libertatis se libertum appellauit:vt in Lombar.qua quis se defen.de.si seruus. Sed dicas q ꝑ se pugnabit,nisi prohibeatur per ætatem vel infirmitatem:cum semper principales personę per se debeant pugnam facere,exceptis quibusdā casibus:vt in Lombar.prædi.tit. l.fin.fit autē hæc pugna militaribus armis. & ita intelligitur quod prædi.l.quibuscunque.dicit in Lombarda.non cum fustibus secundum quod alias fieri debet; vt in Lombar.de testi.si aliquis cū altero.& tit.qua.quis se defen.de. mentio.eodem modo puto vasal.posse pugnā imponere cōtra dominū de infidelitate:cum eodē modo possit dominus cōmittere felloniam contra vas.& esse infidelis ei,propter quā cadat à proprietate feudi:vt.ſ.si de feu.cōtro.fu.domino cōmittente felloniā.&.j.qua.do. à proprie.cap.ex facto.nimirū dominus tenetur reddere vicē fideli suo de ijs, quæ fidelis tenetur pręsta re dño:vt.ſ.de for.fi de.ī fi.pro primo dicto.ſ.quod dominus non teneatur pugnā per se facere: est ar.ſ. de pace te.§. si miles aduersus.et ita potes hic notare casum, in quo pugna fieri pōt. Sūt & alij duo casus ſ.de pace tenen.§.j.et ij.alij possunt hic notari,qui in sum.Goffre.notantur.

Si uasallus,uel eius hæres intra annum & diem ueterem non petierit inuestituram à domino uel hærede eius,feudum amittit: sed Mediolani non seruatur.Bal.

HAec sunt capitula, quæ rex Corradus fecit in Romandiola de beneficijs. Cōstituit em, vt si post mortem domini vasallus, vel post mortem vasalli hæredes eius per annum & diem stetererint[i],quòd dominum vel hæredem eius non adierint,fidelitatem pollicendo, & inuestituram petendo: si tale sit[k] salutem domini præferre propriæ saluti: vt.ff.ad Sylla.senatus con.l.j.§.hoc autem.quoniam aliud est in seruo, in quo dominus habet maius ius,quam in vasallo. Accur.

Fieri nō posse dicitur quod commodè nō fit.

h Periurium.puta quod dominus forte non poterat soluere debitum,quod iurauerat soluere:& vasallus poterat eum liberare soluendo pecuniam suam pro domino,quod quidem non tenetur facere:nec ob hoc amittit feudum:vt.ſ.si de feud.contro.fue.ca.licet vasallus.nec enim sufficit ad beneficium amittendum omnis occasio,per quam fidelis accepti beneficij videatur ingratus:vt.ſ.in quib.cau.feu.amit.circa princi.sicut etiam nō amittitur beneficium ex ea causa,ex qua opinio vasalli grauatur: vt.ſ. prædicto tit.§.illud enim certum.

Fuetudinem Mediolanen.non fit pugna: sed secundum legem Lombar.Bal.

Non est consuetudo Mediolani,vt de fellonia aut de infidelitate pugna fiat: licet contrarium sit,quod præcipit lex Longobardorum[f], vt de infidelitate pugna fiat. Si à morte vasallus dominum liberare potuerit[g], & non fecerit,beneficio carebit:sed licet potuerit facere,ne dominus in peccatum præcipitaretur, veluti periurium[h]: non tamē feudo priuandus erit.

TITVLVS XL.

DE CAPITVLIS CORRADI.

g Potuerit. puta nuntiando domino, quod ab aliquo volebat occidi, & nō nūtiauit cū potuit: qđ facere debuit statim cū sciuit:vt.ſ.in quibus cau.feu. amit.§. præterea.maxime cū non potuerit prohibere per se ne occideretur:vel cū erat forte secū,non liberauit eum à morte,quādo occidebatur,cum posset eū liberare bñ eum adiuuando forte:& intelligas, qđ hic dicit liberare potuerit.ſ. commode, & non postponēdo mortem suam morti domini.nec enim intelligitur fieri posse, quod commode fieri non potest: vt.ff. de verb. sig.l.nepos Proculo.& argu.ff. de iur. dot.l. auus.in fin.licet alias dicitur de seruo,quod debet

i Haec sunt. Steterit.per annū & diem, nisi fuerit miles,qui potest stare per annum et mensem.ſ.quo tēpo.miles inue.pete.debeat.ca.j.vt sit speciale in milite,cum multa de eo sint specialia.nā & alia habes,quod cōtra eū non pōt imponi pugna nisi à milite:vt.ſ.de pace tenē.§.si miles aduersus. Vel dicas,q idem hodie in milite quod in alijs p cōstitutionē Frid.imperialē.et hoc idē dicit.ſ.in quib.cau.feu.amit.c.j.vnde quæ ibi notata sunt circa hūc articulum,&.ſ.quo tempo.miles inue.pe.de.& hic notare poteris.

k Si tale sit.quod esse semp intelligi debet:scilicet vt debeat de eo

de eo fidelitas fieri: nisi eo pacto sit acquisitum feudum vt de eo sacramentum fidelitatis fieri non debeat: vt. ſ. in quibus cau ſis ſeu amit. §. eſt & alia ingratitudo, in fi. nec enim debet inue ſtitura fieri ei: qui fidelitatem facere recuſat: cũ à fidelitate feu dum dicatur: vt. ſ. per quos fiat inueſti. & per quos re. ca. nulla.

Feudũ à fidelitate dicitur.

a Feudi factas, ſine *cõſenſu domino rum: vt. ſ. de prohib. feu. alie. per Lotha. l. j. & in conſti. Frider. imperialem.

* At quid tũ vbi alienans addidit, cum hac clauſula, ſaluo domini directi iure? videto Bal. ĩ conſ. cccxxx. viij. incip. factum tale eſt. lib. j.

b Præſcriptione. ſed de qua p̃ſcriptio ne ĩtelliges, an de p̃ſcriptione. xxx. ann. vel. xl. Rñ. intelligas de præſcriptiõe quæ datur ti. habẽtibus. ſ. x. an. inter preſentes, vel. xx. iter abſentes: ſecundũ quod de hac dicitur. C. de p̃ſcrip. long. temp. x. vel. xx an. quę merito hic di cimus non obſtare, cũ alienatio ipſo iure nulla fuit. quod enim ab initio non tenet, tractu tẽporis nõ po teſt conualeſcere: vt in conſtitutione Fri de. imperialem. nam intelligo de præſcri ptiõe. xxx. vel. xl. an. p̃ quos omnis actio tollitur. C. de p̃ſcrip. xxx. an. ſicut. contra deſides enim et ſui iu ris contemptores introductæ ſunt hmõi preſcriptiones odio ſę: cum differentia de beat eſſe iter deſides & vigilantes: vt. C. de anna. except. l. vt perfectius. & l. fin. vi gilantibus enim iura ſubueniunt; vt. ff. de iis, quæ in frau. cre. l. pupillus. in fin. nec enim credendũ eſt Ro manum principem, qui iura tuet, huiuſmodi verbo totam obſeruationẽ de præ ſcri. long. temp. mul tis vigilĩs excogitatam atq; inuentã velle euerti: vt ar. C. de inoffi. teſta. l. ſi quando. j. reſpon. etiam dicas quod loquitur de omni preſcriptione, cum indiſtincte loquatur: prior tamẽ in tellectus videtur verior, vt puto.

beneficiũ, vt fidelitas ſit præ ſtanda, ipſum perdat: ſicut & antiquitus cõſuetudo fuit: ſed non Mediolani. Præterea vt liceat dominis omnes alie nationes feudi factas [a], nulla obſtante preſcriptione [b] reuo care [c]. Similiter in petendis hoſtenditijs (hoſtẽditię dicun tur adiutorium, quod faciunt Dominis Romani cũ rege in hoſtẽ pergentibus) vaſalli q̃ cum eis nõ vadunt, verbi gra tia in Lombardia de modio duodecim denarios, in Theu tonica terra tertiam partem fructuũ [d] facta computatione fructuũ ſolummodo eius an ni, quo hoſtem faciunt.

Ob prælati delictum eccleſia ad tempus feudo priuatur. Bart.

Item ſi clericus, veluti epi ſcopus, abbas, beneficium ha bens à rege datum nõ ſolum modo perſonæ, ſed eccleſiæ, ipſum propter ſuam culpam perdat: eo viuẽte, & eccleſia ſticum beneficiũ vel honorẽ habẽte, ad regem pertineat [e]: poſt mortem verò eius ad ſuc ceſſorem eius reuertatur.

TITVLVS XLI.

DE CONTROVERSIA INTER MASCVlum & fœminam de beneficio.

Primò tractat qualiter decidatur contentio orta intrą agnatum & fœmimam de beneficio. Secundò qualiter decidatur contentio orta inter dominum & fœminam. In tertio qualiter inter dominum & emptorem. Secunda incipit in. §. ſed ſi inter dominum. Tertia in. §. item ſi ſit. Baldus.

Item ſciẽdum eſt [f], qđ ſi ĩter maſculũ & fœ minam cõtro uerſia fuerit, maſculo dicẽte, hoc eſt feudũ: fœmina negãte: niſi apertis p̃ bationibus fœmina oſtende rit nõ eſſe feudũ, creditur ma ſculo cum ſuo iuramento affir manti cum duodecim ſacra mentalibus [g]. Sed ſi inter do minum & fœminam domino dicente feudum, fœmina ne gante: probationibus deficiẽ tibus detur fœminæ ſacramẽ tum. Item ſi ſit ĩter dominum & emptorem feudi: ſi emptor dicat nõ eſſe feudum, domino in probatione deficiẽte, ſacra mẽto emptoris finiatur. Qui dam tamen diſtinguunt: vt ſi magna [h] eorum pars, quæ va ſallus ibi tenebat, feudum ſit: detur domino ſacramentum, alibi fœminæ.

TITVLVS XLII.

DE CONTRO VERSIA INTER DOminum et emptorem feudi.

Primò ponitur dictum. ſecundò declaratio. Secunda incipit in uerſic. quo reſtituto. Barto.

* Docti pene omnes i hoc conſentiunt, vt idem ſit ac ſi ab rege ueneret.

non * rege beneficiũ habuerit? Itẽ quid in alio prelato, qui non ſit epiſcopus vel abbas? Item quid in eo ſucceſſore, q̃ ante ſuę prelaturæ promotio nem tale delictum in regem cõmiſiſſet, p̃ pter quod ſi in prela tura tũc fuiſſet, à feu do eccleſia fuiſſet pri uata? Itẽ quid erit te nendũ in delicto pre lati, q̃ rebus eccleſiæ in feudum iuſte datis ſubſequenter tale in vaſallum commiſit: qđ ſi laicus eſſet vel clericus & de patri monio proprio de diſſet, cecidiſſet à p̃ prietate. Accurſius.

DE CONTRO uerſia in &c.

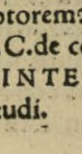

Item ſci endum eſt. Põt hic poni caſus in duobus filijs defuncti, ſ. maſculo & fœmina, qui cum vellent hæreditatem diuidere: maſculus di cebat quoddam præ dium hæreditarium feudum fore: quod fœmina negabat. po teſt etiã poni i agna to & filia defuncti: à qua filia petebat a gnatus id prędiũ, dí cens feudum eſſe. illa autem negabat: vel agnatus poſsidebat, & filia petebat: vel e tiam vacabat adhuc poſſeſsio forte illius prædij, non curo: q̃ in vtroque caſu filia primo debet poni in poſſeſsiõe, & poſtea agnatus debet pete re: vt. ſ. ſi de feudo controuerſia fuerit inter filiam &c.

a Nisi apertis probationibus fœmina oſtenderit nõ eſſe feudũ, creditur maſculo cum ſuo iuramento affirmanti cum duodecim ſacramentalibus. Sed ſi inter dominum & fœminam domino dicente feudum, fœmina negante: probationibus deficiẽtibus detur fœminæ ſacramẽtum. Item ſi ſit ĩter dominum & emptorem feudi: ſi emptor dicat nõ eſſe feudum, domino in probatione deficiẽte, ſacramẽto emptoris finiatur. Quidam tamen diſtinguunt: vt ſi magna [h] eorum pars, quæ vaſallus ibi tenebat, feudum ſit: detur domino ſacramentum, alibi fœminæ.

b Præſcriptione. ſed de qua p̃ſcriptione ĩtelliges, an de p̃ſcriptione. xxx. ann. vel. xl. Rñ. intelligas de præſcriptiõe quæ datur ti. habẽtibus. ſ. x. an. inter preſentes, vel. xx. iter abſentes: ſecundũ quod de hac dicitur. C. de p̃ſcrip. long. temp. x. vel. xx an. quę merito hic dicimus non obſtare, cũ alienatio ipſo iure nulla fuit. quod enim ab initio non tenet, tractu tẽporis nõ poteſt conualeſcere: vt in conſtitutione Fride. imperialem. nam intelligo de præſcriptiõe. xxx. vel. xl. an. p̃ quos omnis actio tollitur. C. de p̃ſcrip. xxx. an. ſicut. contra deſides enim et ſui iuris contemptores introductæ ſunt hmõi preſcriptiones odioſę: cum differentia debeat eſſe iter deſides & vigilantes: vt. C. de anna. except. l. vt perfectius. & l. fin. vigilantibus enim iura ſubueniunt; vt. ff. de iis, quæ in frau. cre. l. pupillus. in fin. nec enim credendũ eſt Romanum principem, qui iura tuet, huiuſmodi verbo totam obſeruationẽ de præſcri. long. temp. multis vigilĩs excogitatam atq; inuentã velle euerti: vt ar. C. de inoffi. teſta. l. ſi quando. j. reſpon. etiam dicas quod loquitur de omni preſcriptione, cum indiſtincte loquatur: prior tamẽ intellectus videtur verior, vt puto.

c Reuocare. hoc intellĩgas verum eſſe niſi vaſallus poterit iurare quod ignorans illud feudum vendidit. tunc enim eſt electio emptoris vtrum velit illud feudum cedere domino, vel vaſallo reſtituere: poſtquam ita iurauerit: & poſtquam ita fuerit reſtitutum, vaſallus ipſum retinebit, non obſtante venditione: vt. j. proxi. ca. domino cum emptore. Accurſius.

d Tertiam partem fructuum. hodie vero per conſti. Fride. debet eſſe medietas tam in Lombardia quam in Alemania: vt in conſti. Fride. imperialem. §. firmiter. niſi vaſallus mittat alium pro ſe domino acceptabilem: vt ibi dicitur.

e Ad regem pertineat. & ita hic habes caſum in quo caſu eccleſia patitur damnũ propter culpam prælati: & hoc contingit ratiõe regis ſiue eius priuilegio, ſicut & alias ratiõe publicę vtilitatis publicatur res eccleſiaſtica propter culpam prelati. C. de ſacroſanct. eccle. l. iubemus nullam nauem. in fi. Item hoc cõtingit propter naturam feudi, quia propter ingratitudinẽ amittitur. alias enim nũquam amitteretur feudum eccleſiæ datum,

Eccleſia quãdoq; damnũ patitur propter prælati culpam

f Item ſciendum eſt. Põt hic poni caſus in duobus filijs defuncti, ſ. maſculo & fœmina, qui cum vellent hæreditatem diuidere: maſculus dicebat quoddam præ dium hæreditarium feudum fore: quod fœmina negabat. poteſt etiã poni i agnato & filia defuncti: à qua filia petebat agnatus id prędiũ, dícens feudum eſſe. illa autem negabat: vel agnatus poſsidebat, & filia petebat: vel etiam vacabat adhuc poſſeſsio forte illius prædij, non curo: q̃ in vtroque caſu filia primo debet poni in poſſeſsiõe, & poſtea agnatus debet petere: vt. ſ. ſi de feudo controuerſia fuerit inter filiam &c.

g Duodecim ſacramentalibus. qui cum eo iurabũt illud feudum eſſe. & ita intelligendum eſt quod dicitur. j. de ca. qui curi. ven. ca. ſi contentio fuerit. &, ſ. ſi de feu. controuer. fue. ca. inter filiam. & hæc vera ſunt, q̃ ita debet dari ſacramẽtũ agnato ſine maſculo, ſi aliquid ſit pro eo quod iudicẽ moueat: alias contra. ſ. de conſue. re. feu. ca. ſacramentum. vnde quæcunq; dicuntur in iſto capitulo de iuramẽto preſtando, intelligẽda ſunt cum determinatione prædicti capituli, ſacramentum.

h Magna. quaſi velint preſumere aliud feudũ eſſe ex eo, qđ magna pars eorum, quę vaſallus ibi habebat, erat feudũ, ad hoc vt detur ſacramentũ domino: ſicut & alias quidẽ p̃ſumitur ex diuturna preſtatione: vt. ff de vſur. l. cum de in rem verſo. et. C. de fideic. l. j. ſicut & alias datur ſacramẽtũ ratione partis, quam poſsidet quis: vt. ſ. de contro. inueſti. §. cum aũt quis. Sed nunquid ſecundũ iſtos eadem diſtinctio erit inter marem & fœminam facienda, vel inter dominum et emptorem? & quare non? eadem æquitate qua ipſi mouentur. arg. C. de conſti. pecu. l. ſi.

DE CONTROVERSIA INTER dominum & emptorem feudi.

Domino.

a DOmino. Agente. scilicet rei vẽdicatione, si crediderit se probare dominũ: vel forte condictione ex moribus, vel forte condi. ex illa. l. imperialem &c. cũ enim ibi nõ caueat quo genere actionis agatur, merito cõdictione ex illa. l. agendum erit: vt. ff. de cõdi. ex leg. l. j. & intelligas, quod cõdices eã respectu possessionis: & nõ respectu proprietatis: cum nemo possit cõdicere rem suã, nisi à fure: vt. ff. vsufruc. quẽadmo. ca. l. vlti. in fi. vel dicas, quod condicere posses cõdi. ex illa. l. ex libris Sabiniani, cũ ab eo habeat emptor, qui pro dño possidebat: vt. C. de acqr. pos. l. ex libris.

Rem suam nisi à fure condicere non potest.

DOmino cũ emptore feudi agente[a], si vasallus iurare poterit[b], quòd ignorans[c] esse beneficiũ vendi disset, credens proprium: electioni[d] emptoris cõmittitur, vtrum dño velit ipsum cedere, an vasallo restituere. Obertus dicit omnia vasallo restituẽda. Quo restituto, id beneficiũ vasallus retinebit, non nocente nec obstante venditione, eò q̃ ignorãs alienauit. Et quod dicitur alienatione feudũ aperiri domino, intelligẽdum est, cũ à sciẽtibus alienatur beneficiũ. Et quòd dicitur de venditione, idem est in omnibus alienationibus.

b Iurare poterit. bene dixit poterit. s. q̃n vere ignorabat: & non dixit, voluerit: quia forte vasallus libẽter vellet iurare etiam si sciret illud feudũ esse, quia ignorãs vendidisset: & hoc dixit nolens aperire viã periurij̃s, cũ satis inhumanum esse videatur per leges quæ periuria puniũt, viam periurij̃s aperiri: vt. C. de indi. vidu. l. ij̃. in fi.

c Ignorans. dũ tamen eius ignorantia nõ sit crassa & supina: puta ignorauit, quod omnes de ciuitate sciebãt: vt. ff. de iur. & fa. igno. l. j. & ij̃. & l. regula. et arg. ff. de calum. l. annus. Itẽ intelligas veram esse, q̃n ignorabat factum alienum: puta quia à p̃decessore illud habuerat: & in alieni facti ignorãtia tolerabilis est error: vt. ff. pro suo. l. fi. & ff. de iur. et fac. ign. l.

TITVLVS XLIII.

DE CONTROVERSIA INTER VASALlum, & alium de beneficio.

Vasallus agere & conueniri potest pro feudo & pro parte feudi etiã domino absente, & quasi pro re propria: & transigere potest bona fide: & si contra eũ iudicatum est, uel ab eo transactum, dominus cogitur postea ratum habere etiam feudo sibi aperto. Bal.

SI cõtrouersia inter vasallum & alium de beneficio fuerit, aduersario proprietatem totius, vel partẽ, vel aliud aliqd̃ ius sibi vendicãte: causa per vasallum etiam domino absente[e] quasi propria ad finem perducatur. ipse enim solus vtiliter[f] agẽdi & excipiẽdi habet potestatẽ. & si pro eo, aut cõtra eum iudicatum fuerit, vel cum aduersario transegerit, dummodo fraudulenter actum non sit, etiam si post beneficium domino aperiatur, tale erit, ac si eo causam agente iudicatum fuisset: & ideo ab eo ratum haberi[g] oportet.

TITVLVS XLIIII.

QVID IVRIS, SI POST ALIENATIOnem feudi, vasallus id recuperauerit.

Culpa, quæ non transiuit in perpetuam priuationem, non potest purgari. Bal.

PRætereа† si vasallus ante constitutionẽ Lotharij̃ regis feudum alienauerit: quod in quibusdã curij̃s p parte, in q̃busdã p toto olim licebat: & ipsum postea recuperabat: pro feudo sibi retinebat: hoc est in cãm feudi recadebat. hodie aũt si ipsũ alienauerit, si q̃dẽ illicitè, licet postea recuperauerit: tñ penes eũ nõ remanebit[h]: vtpote dño, ad quẽcũq̃ p̃uenerit, aperiũ.

† Not. hic tex. satis elegãtem. Quærit hic do. Aluaro. de tali q̃stione quã ponit Bal. in l. ij. C. de epi. aud. Si ex forma statuti daretur certa solẽnitas in vẽditione rei feudalis vel emphyteuticæ, sine qua vitiatur venditio: an tũc si contra fiat cadat quis p pterea iure suo? & resp̃õdeo secundũ Bal. qd̃ non. quia verbum venditionis, absolute prolatum, nõ cõprehendit vẽditionẽ quæ nulla est ex defectu solẽnitatis. per. l. iiij. §. condẽnatum. ff. de re iud. facit l. alienationis. ff. de ver. sig.

ibi hodie aute addita in l. 3ia

SIcõtrouersia. Domino absente. idẽ puto & si dñs fuerit p̃sens. et hoc est, quod dicit: dño absente, statim cũ vasallus est inuestitus de aliqua re, recte hanc habet potestatẽ, & tanq̃ dñs poterit à quolibet possidente quasi vẽdicare, & defensionẽ opponere: vt. ẽ. de inue. rei ali. §. rei aũt. verũtñ si voluerit habere regressum aduersus dñm de euictione, debebit dño denũtiare: vt. ẽ. si de feu. vasal. interpel. fue. c. negotiũ. qd̃ quidẽ intellige secũdũ quod dicit in gl. q̃ ibi est, q̃ sic incipit, hoc itelligas secũdũ distinctionẽ &c.

e Domino absente. idẽ puto & si dñs fuerit p̃sens. et hoc est, quod dicit: dño absente, statim cũ vasallus est inuestitus de aliqua re, recte hanc habet potestatẽ, & tanq̃ dñs poterit à quolibet possidente quasi vẽdicare, & defensionẽ opponere: vt. ẽ. de inue. rei ali. §. rei aũt. verũtñ si voluerit habere regressum aduersus dñm de euictione, debebit dño denũtiare: vt. ẽ. si de feu. vasal. interpel. fue. c. negotiũ. qd̃ quidẽ intellige secũdũ quod dicit in gl. q̃ ibi est, q̃ sic incipit, hoc itelligas secũdũ distinctionẽ &c.

f Ipse enim solus vtiliter. & ita videtur, q̃ habeat vtile dominium: quod verũ puto: sicut dicitur de superficiario & emphyteuticario, & de eo qui ad nõ modicum tempus feudum conduxit, quibus datur vtilis actio: vt no. ẽ. de ca. cor. §. j. vnde hic poteris repetere, quod de hac materia no. in summa.

g Ratum haberi. ita q̃ tenebitur vasallus restituere interesse secũdum. ẽ. no. nec id quod nomine transactionis accepit, feudum erit: vt. ẽ. si de feu. cõtro. fue. c. si vasal. de feu. suo.

QVID IVRIS, SI POST ALIE. &c.

h Ræterea. Remanebit. simile habuimus de eo qui factus est clericus vel cõuersus, qui licet habitum deposuerit, feudũ tamẽ à quo priuatus est, p̃pter id nõ recuperabit: vt. ẽ. de feudo fœ. §. ex hoc illud. arg. cõtra. ẽ. ti. hic finitur lex Corra. c. j. licet eñ vasallus interim, dum est dñs excõmunicatus, vel à rege bannitus, sit à sacramento fidelitatis solutus: tamen si postea fuerit dñs restitutus, redibit res ad priorẽ statũ: vt ibi dicitur. hic ergo colligitur

DD

• Et recte secundũ Alua. hic quem tu videto.

ligitur manifeste, ꝙ non restituuntur iura amissa, licet res in pristinũ statũ redierit. arg. ad hoc. C. de sen. pas. & re. l. insulã, &. ff. vnde cogna. l. is qui alienã. &. ff. de vsufru. ac. l. quid tñ. §. j. &. §. pe. arg. cõtra hoc. ff. de bo. pos. cõtra tab. l. j. §. j. & fi. & de iure pat. l. siue. &. C. de adop. l. cũ in adop. &. C. de sen. pas. & re. l. j. & vlti. &. ff. de alie. iud. mu. cau. fa. l. ex hoc. §. si quis.

a Profecto si domini volũtate. forte loqtur secũdũ nouam iura, p quæ vasallus prohibet feudũ alienare sine dñi voluntate: vt in cõstit. Frid, & Lotha. olim tñ poterat vasallus sine dñi volũtate feudum vsq; ad medietatẽ recte vẽdere, & libellario noie dare: vt. ŝ. de feud. alie. c. j, &. ŝ. quasi olim pot, feudũ alienari. circa prin, et hęc vera sunt secũdũ ius antiquũ, quãdo vasallus non habebat id feudũ in curte dñi. nam si habeat in curte, vel si habeat extra curtẽ, & dñs habeat districtum vel aliũ honorem: tũc secus: quoniã si aliquã partem alienabat sine domini volũtate: à feudo cadebat; vt. ŝ. quib. mod. feu. amit. ca. itẽ si qs. imo & si fiebat alienatio sicut fieri non debebat, habebat locũ p̃scri. xxx. an. & obstabat tam sciẽti, quã ignorãti: vt. ŝ. quasi olim feudum poterat alienari. §. p̃scriptiõe. quæ præscriptio forte locũ habebit hodie cõtra scientes: vt no. ŝ. de ca. Corra. c. j. dũ tñ sint tales p̃sonæ, quibus hodie currat præscriptio talis: vt C. de præscrip. xxx. ann. l. ŋ.

Profectò, si dñi voluntate[a] vendiderit, vel per libellum, vel aliter alienauerit: si idem postea recuperauerit feudũ, penes eũ remanebit, non iure beneficij[b], sed aut iure proprio, aut iure libelli, aut aliter, secũdum quod idẽ recuperauerit: dũmodo scias, ꝙ si ad libellum dñi voluntate id dederit, si quidem pro libello ei datur singulis fortè annis[c], & hoc iure feudi cẽsebitur. Illud verò ius, quod per libellum transtulerit, & postea recuperauerit: pro beneficio nõ tenebit, sed velut alterius rei[d] datę per libellum. Etenim si feudum domino refutauerit, libellum retinebit.

TITVLVS XLV.

AN AGNATVS, VEL FILIVS DEFVNcti possit retinere feudum repudiata hæreditate.

Primò tractat, an agnatus possit hæreditatem agnati repudiare, & feudũ retinere. Secũdò an filius uasalli possit hæreditatẽ repudiare, & feudum retinere, Secunda in uersic. si uerò.

† Bal. prosequitur hanc materiam in vj. col. prope fi. eo. tit.

Si contigerit† vasallum sine omni prole decedere: agnatus ad quem vniuersa hæreditas pertinet, repudiata hæreditate, feudũ[e] Cotejar. lib. 2. varia resolutio. c. 8. nº 4. fol. 152. col. 3ª

b Beneficij. puta quãdo vendiderat: cũ idẽ est, quãdo ad libellũ dederat, & eũ recuperauit similiter ad libellũ. & hoc est quod sequitur, aut pro proprio, aut pro libello &c. & hoc verum est, ꝙ nõ remanebit penes eũ iure beneficij. s. illud ius qđ per libellum trãstulit, & postea recuperauit: rem tamẽ ipsam nihilominus retinebit in feudum, sicut ab initio habuerat. & hoc datur intelligi per id quod. j. sequitur, illud vero ius &c. & quod in fine dicitur, si feudum domino refutauerit &c.

c Singulis forte annis. scilicet quod datur ei pro libello singulis annis sui reditus. Vel intelligas hoc scilicet, quod ad libellum dñi voluntate dedit, vt referatur ad superius dictum, & nõ ad proximũ. Sed prior expositio verior videtur.

d Alterius rei. i. tãquam alia res esset sibi data ad libellum: scilicet ab illa quam tenebat in feudum.

AN AGNATVS, VEL FIL. &c.

e Si contigerit. Feudum. s. paternum. secus si fuerit nouum: quoniam tunc nec cum hereditate, nec sine hæreditate retinere posset: nisi eo pacto esset acquisitum: vt. ŝ. dictum est pluries.

f Retinere poterit. hoc ideo cõtingit: qa potius principali ꝓuidentia, quã ex iudicio siue ex successione defuncti ad eũ peruenit: vt arg. ff. de adop. l. si arrogator. à maioribus em̃ potius hoc intelligitur, quam ab isto.

g Supra diximus. vt. ŝ. hic finitur lex. §. his cõsequẽter. consideꝛabitur enim vtrũ decesserit ante Calẽd. Martŋ, vel post: & hoc ideo, quia fructus illius temporis pertinẽt ad hæredem defuncti: & nõ ad dominum secũdum quod ibidem dicitur.

si paternũ fuerit, retinere poterit[f]: nec de debito hęreditario aliquid feudi nomine soluere cogitur; sed in fructibus si quos reliquit, vt de eis debitum soluatur, quo tẽpore decesserit (secundũ quod suprà diximus[g]) considerabit. Vbi verò filiũ reliquit, ipse nõ potest hæreditatẽ sine beneficio repudiare[h]: sed aut vtrunq;[i] retineat, aut vtrũq; repudiet: quo repudiato, ad agnatos, si paternũ sit, pertinebit, & licet alterũ sine altero retinere non possit: agnatis tamẽ cõsentientibus[k] poterit dñs eum si voluerit, quasi de nouo beneficio[l] inuestire: quo facto licebit ei repudiata hęreditate feudum tenere, nullo onere ei hęreditario imminente.

h Repudiare. hoc etiã verũ est, siue feudum fuerit nouum, siue paternũ. & hoc datur intelligi ꝓ id quod. j. sequitur ad agnatos si paternũ fuerit &c. Et ita no. quod deterior cõditio est filiorũ, quam agnatorũ. sic. ŝ. si vasal. feu. pri. c. j. quod videt mirũ: maxime cũ fuerat paternum: quod potius principali prouidentia videtur ad eũ ꝓtinere debere, quã iudicio defuncti: vt. ŝ. notatum est.

Deterior est quandoq; filiorum conditio quã agnatorum.

i Aut vtrunque. Not. ergo hic, quod filius vasalli nõ põt retinere feudũ repudiata hæreditate paterna ad hoc, vt non teneat satisfacere creditoribus hæreditariis. & est ꝓ hoc arg. ff. de ver. sig. l. bonorũ. §. j. &. ff. vt in poss. leg, l. is cui. §. bonorũ. et de bo. pos. l. sed & cũ. §. bonorũ. & de acqui. re. do. l. rem in bonis. & de ver. obl. l. stipulatio ista. &. ff, ad Treb. l. cogi. §. sed. & ar. contra. C. de co. fun. pa. l. ij. &. C. de fun. pa. l. fundi. &. l. possessores. &. C. de col. fun. pa. l. pe. &. ff. de bo. li. l. si patronus. §. si. Sed nũquid idẽ erit in filio emphyteuticarij? ar. hic ꝙ * sic: & p̃dicta ꝓ & cõtra potes in eo notare.

† Hæc gl. nõ satisfacit quæstioni motæ. proinde tu vide to Andreã ab Isernia q̃ constantissime decidit idem esse.

k Consentientibus. vel etiã postea ratũ habẽtibus: vt. ŝ. de alie. feu. pa. c. j. cũ ratihabitio retrotrahatur, & mãdato æquiparetur: vt ibi notatur. nã & si ad istum nõ debet deuenire per successionẽ, tñ si cõsensu eorũ fuerit inuestitus, ad eũ repetendum nullo modo regressum haberet: vt. ŝ. qui. mo. feu. amit. §. ꝓterea. & hæc vera sunt siue cõsenserũt tacite vel expresse: vt ibidẽ notatũ est.

l De nouo beneficio. sed nunquid in isto casu post mortẽ filij eius si decesserit sine filijs, pertinebit illud feudum tanquã paternum adhuc ad eosdẽ agnatos, ita ꝙ prẽferãtur dñoꝛ Rñ. forte nõ, secũdum quod videtur dici in illo. §. prẽtera. nã consentiendo eum inuestiri quasi de nouo beneficio, videtur iuri suo renuntiare, quia qui alij cõsentit, iura sua perdit: vt. C. de admi. tut. l. cij quidã. & etiã ad hoc est arg. j. prope. c. tres erãt agnati. in fi. Sed quid si sine eorũ cõsensu dominus eum quasi de nouo beneficio inuestiuit, nunquid statim poterunt illud petere ab eoꝛ Rñ. forte non, si filius eum non repudiauerat, & cum alias forte dominus posset ei facere gratiam inuestiendo eum propter seruitium & amorẽ patris: sicut dicitur de filiat vt. ŝ. quẽadmo. ad fi. feu. perti. c. si quis sine filio.

AN APVD IVDICEM, VEL curiam domini quæstio. &c.

m Ex eo, Diximus. vt. ŝ. de lege Corra. ca. si autem inter duos pares.

TITVLVS XLVI.

AN APVD IVDICEM, VEL CVRIAM domini quæstio feudi debeat terminari.

Primò ponitur thema. Secundò quæstio. Tertiò responsio. Secunda in uersic, est igitur quæsitum. Tertia in uersicu. & responsum.

Ex eo quod suprà diximus[m] vt si ĩter duos de bñficio fuerit controuersia, coram iudice, vel arbitro

Coram

a Coram paribus. hoc ideo contingit: quia hic cõstabat illud feudum ptinere ad illum dñm: licet in superiori.c.si autẽ inter duos pares, nõ constabat. & ita habes hic, q̃ pares debẽt cognoscere si volunt, quãdo q̃stio de feudo est inter duos: quod videtur cõtra illud quod dicitur in consti. Frid. imperialem. §. præterea si inter. s. q̃ dñs cognoscere debet. Sed dicas q̃ illa loquitur de ĩjs, qui alias erant vasalli: & nõ tãtum de eo super quo erat quæstio. hic autem ille, qui fuerat inuestitus de eo sup quo litigabatur, non erat alias vasallus. Vel ĩtelligas, quod hic dicitur coram paribus curiæ finiatur: si pares. s. voluerint: & hoc etiã est quod sequitur, & licet alter per se nõ posit &c. & qđ dicit in fi. non licebit alicui eorum, intelligas. i. nõ debebit, poterũt tamẽ si voluerint. vel dicas, quod dñs vna cũ curia cognoscet: vt. ĩ. de inue. in ma. facta. §. illud. & tamẽ sciẽdum est, vt hoc. c. intelligatur secũdũ illud. & ecõtra. Et secundũ hoc dicas, q̃ hoc. c. & etiã illud si inter pares duos. loquãtur secundũ iura vetera: hodie autem debebit dñs cognoscere: vt in cõsti. Frí. imperialem. §. præterea. & poteris hic notare, quæ notãtur super prædicto. c. illud tamen.

QVALITER domi. &c.

b EX facto. Mihi placet. & verior est, vt puto: & tunc ad vasal. perueniat proprietas, nõ habita distinctione peccauit dñs in vasallum, vel in aliũ[a]: vt. ĩ. si de feu. cõtrouer. fue. ca. domino cõmittẽte. & non est mirũ, si proprietatẽ amittat, cũ ipse dominus teneatur vicẽ reddere vasallo de ĩjs, in quibus vasallus ei teneatur: vt. ĩ. de forma fidelitatis. in fine.

a Vide de hoc per do. Alua. hic in j. col. ĩ. fi. ver. ĝ̃o, sũ gl. j.

finiatur, talis hic fit quæstio: quorundam sine filio decedẽte, alius credens beneficium, quod ipse tenebat, apertũ domino esse, ab eo inuestitus est eius beneficij nomine: ecõtra apparent agnati, qui feudum sibi vendicant, quasi paternũ. Est igitur quæsitum, an apud curiã domini, vel iudicem sit hæc quæstio terminanda? Et respõsum scio: quia ad dominum quodammodo causa spectare videtur: ad quẽ inuestitus habebit regressum de euictione: vt corã paribus[a] finiatur curtis. & licet alter per se non posit alterum trahere ad curiæ iudicium: generaliter tamen etiam si inter duos causa fuerit de beneficio, eos, curia vocante, nõ licebit eorũ alicui eius curiæ iudiciũ declinare.

TITVLVS XLVII.

QVALITER DOMINVS PROPRIEtate feudi priuetur.

Dominus propter feloniam commissam in uasallum, feudi proprietate priuatur: sicut econtra uasallus feudo. Bal.

EX facto quæsitum scio, & ego à pluribus quæsiui, si dominus cõtra vasallum apertam felociam fecerit: an sicut vasallus feudũ debet amittere, ita dominus proprietate priuetur? Et quidam dicunt, ex omni felonia, qua vasallus feudo priuatur: & dominus proprietate priuetur, Alĵ nõ nisi ex magna felonia, alĵ ex nulla. Sed prior sententia mihi placet[b], nõ habita distinctione[c], qualis vasallus sit, vtrũ per sacramentum, vel non.

TITVLVS XLVIII.

DE FEVDO NON HABENTE PROpriam feudi naturam.

Similes accepit castrum in feudum à duce, ut ipse & sui hæredes quibus dederit, id habeant: non habet hoc feudum propriam feudi naturã: quia alienare potest feudum uasallus indistincte: & ille in quem alienauerit, nõ retinebit pro feudo. Bar.

b Habita distinctione. hoc verũ est, quãtum ad id, de quo quæritur hic: quãtũ vero ad hoc, vt probari possit eligi ad cognoscẽdum inter dominũ & vasallum inuito domino & vasallo, distinguẽdum est: quoniã ille nõ est eligẽdus p̃ pari, qui fidelitatẽ nõ iurauit inuita altera parte: vt. ĩ. de cõtrouer. feudi apud pares termi. c. si inter dominum.

DE FEVDO non ha. &c.

SI qs ea. Ipsum amittat quibus. scilicet ille q̃ habuit à vasallo. Quid ergo ei proderit, si p̃ proprium eũ emit, si ex his culpis debeat ipsum amittere? Rñ. nõ proderit ei: sed ei nocebit ad hoc, vt ipsum amittat: ideo q̃ propriũ: vel quia ad libellum sine voluntate domini ipm acqsiuit. Vel dic & forte melius. s. q̃ illud verbũ amittat, nõ referat ad emptorem, vel libellarium sed vasallũ. Vel dicas, q̃ vasallus ĩjsdẽ causis ipm amittat. & ad hoc facit quod legit. ĩ. si de feu. contro. fue. c. feudũ. Sed nũquid emptor poterit ipsum p̃scribere si ignorans eũ feudũ esse ipsum p̃ propriũ emit? Item nunquid habet iste emptor omnẽ proprietatẽ & possessionem?

DE EO, QVI finem fe. &c.

e ERes erãt. Nõ obstante. hoc ideo, quia pactũ fuerat personale. s. quãtum ad ipsum q̃ refutauit, & eius hæredes, & cui daret. vnde nõ est mirũ, si alĵ nõ p̃sit: vt. ff. de pac. l. idẽ in duobus. §. j. secus si esset reale: vt statim sequitur: nisi feudũ omnino &c. in rẽ enim pacta peræque omnibus prosunt: vt. ff. de pac. l. & hæredi. §. j.

Quasi nouũ sit. s. quãtũ ad eũ q̃ refutauit: nõ quãtũ ad aliũ, q̃ nõ refutauit: nisi eius cõsẽsu hoc fieret, tũc em̃ & ipsi forte noceret: vt. ĩ. q. mo. feu. amit. §. p̃terea.

DE NATVRA SVCCESSIONIS &c.

SI quis ea lege alicui feudum dederit, vt ipse & sui hæredes, & cui ipse dederit, habeant: respon. iste qui sic accepit, poterit id vẽdere vel donare: vel aliter, si sibi placuerit, etiam sine voluntate domini alienare: & ille etiam, cui datum fuerit, non habebit ipsum pro feudo, nisi sicut ei datum est. Sed qualitercunque ei datũ fuerit, siue ad propriũ, siue ad libellum: licet propriam feudi naturam non habeat, iure tamen feudi censebitur: vt ex his causis ipsum amittat, quibus[d] & verum feudum. Vbi ergo sic datum est feudũ, & cui in feudũ dederis, aliud est: & propriã feudi naturam habet.

TITVLVS XLIX.

DE EO, QVI FINEM FECIT AGNAto de feudo paterno.

TRes erãt agnati, vel plures. vnus eorũ habebat feudũ, quod erat paternum: sed alter eorũ finem & refutationẽ ei, suisq̃ hæredibus, & cui ipse dederit, fecit. decessit iste sine filio masculo. Alter qui nõ refutauit, vendicat sibi totam. Alter verò, qui refutationẽ fecit, vult ad successionẽ venire, pacto non obstante[e]. Sapientes quidam Mediolanen̄. interrogati responderunt non obstare illud pactum, nisi feudũ omnino refutauerit: vel nisi ad hoc refutauerit, vt dominus eum quasi de nouo beneficio inuestiret. Tunc enim secuta inuestitura noua, quasi nouum sit[f] feudum, non succedit.

TITVLVS L.

DE NATVRA SVCCESSIONIS feudi.

Primò determinatur clarè, quæ personæ succedere debeant in feudo. Secundò subditur quædã quæstio dubitabilis circa ius succedendi in feudo. Secunda in uersi. dummodo scias. Bal.

f

a SVccesſionis. Pater filio. hoc eſt contra ius Romanū, quo pater ſuccedit filio; et etiā mater: vt. C. ad ſenatuſcon. Tertyl. auth. defuncto. Sed hoc cōtingit propter naturā feudi. & ita in iſto caſu conſuetudo feu. vincit legē. nimirū legum Romanorū nō eſtvilis autoritas: ſed non adeo ſui valitura momento, vt vſum vincat aut mores: vt. ſ. de cō. feu. c. j.

† Bal. ſuper hoc. c. ponit pulchrā quę ſti. & eū vide col. ij.

b Succedit. hoc verū eſt, niſi tale fuerit feudū, in quo nullus ſuccedat: puta in feudo marchię ducatus vel comitatus: vel vlterius regalis dignitatis, de quo ab Imperatore fit inueſtitura, in ipſo enim nullus ſuccedit, ſed morte accipiētis finitur: niſi iterū ab Imperatore inueſtiat: vt. ſ. de feu. mar. c. j. licet hoc hodie ſit vſurpatum: vt ibi et ſuperiori. c. ꝓxi. in fine. Item niſi fuerit feudum de quo non fuit facta inueſtitura: ſed ita intrauit ī poſſ. ꝙs voluntate dñi. In eo enim nullus ſuccedit: vt. ſ. q. mod. feu. conſti. po. c. j. Itē niſi filius ſucceſſionē feudi amiſit ꝓpter culpam ſuā offendēdo dñm in vita patris: & de illa offēſa dño nō ſatisfecerit: vt in cōſti. Frid. imperialē. ſ. inſuper. Itē vbi pater deliquit, propter quod delictum amiſit feudū: qm̄ & tunc filius ab eo priuatur: vt. ſ. ſi vaſal. feu. pri. cui defe. c. j. &. ſ. ſi de feu. cōtrouer. fue. c. ſi vaſ. culpā. Itē verū eſt, ꝙ ſuccedit filius patri ī feudo, ſi legitimus ſit ab initio, nō adoptiuus. neq; naturalis. Itē naturalis etiā ſi poſtea efficiatur legitimus: nec ſolus, nec cū alīs ad ſucceſſionē feudi vocaſ: vt. ſ. ſi de feu. contro. fue. c. adoptiuus. &. c. naturalis. Irē verū eſt, niſi fuerit natus ſurdus vel mutus, vel cęcus, vel claudus, vel aliter impfectus, vt feudo ſeruire nō poſſit: tūc em̄ ſecūdū quoſdā nō ſuccedit: vt. ſ. ti. an mutus, vel alſ ipfectus i feu. ſuc. c. mutus. Ac.

VCceſsiōis † feudi talis eſt natura, ꝙ aſcēdētes nō ſuccedunt, verbi gra, pater filio[a]: iſerius vero filius patri ſuccedit[b], & nō filia[c], niſi ex pacto[d], vel niſi ſit fœmineū. Tunc enim ſuccedit filia matri[e] & pri ſecūdū quoſdā[f]: ſuccedit nepos ex[g] filio ſolus[h]: & ſic vſq; in infinitū: ex latere oēs per maſculos deſcēdentes, vſq; in infinitū[i], ſi feudū ſit paternū. Paternū[k] autē voco, ꝙcunq; ex ſuperioribus id acq̄ſiuit: dūmodo ſcias, ꝙ ſi quis habēs beneficiū, quatuor ſuperſtitibus filīs decedat: & feudū ad vnū ſolū ex diuiſiōe deueniat, & iſte ſuperſtitibus filīs duobus vel tribus decedat, ꝙ patrueles[l] dicunt: & ad vnū eorū bñficiū feudi ex diuiſione ꝓueniat: & ſimil'r iſte ſupſtitibus filīs decedat, qui patrueles dicunt: ad quorum vnū feudū ſimil'r ꝓuenit: ſicut etiā ex alīs ſuperioribus, vel primis fratribus ſupſunt maſculi: ſi ille, ꝙ feudū habet, deceſſerit nullo filio relicto: an ad oēs, vel ad quos ꝓueniat, quęrit'? Rñdeo, ad ſolos & ad oēs, ꝙ ex illa linea ſunt, ex qua iſte fuit. Et hoc eſt quod dicit' ad ꝓximiores pertinere[m]. Iſti verò ꝓximiores eſſe dicūtur reſpectu aliarū linearū: ſed omnibus ex hac linea deficientibus, omnes alię lineæ æqualiter vocantur.

c Non filia. licet enim filiæ vt maſculi ſuccedant, legibus tñ ad huiuſmodi ſucceſſionē aſpirare non poſſunt: nec earū filīs: vt. ſ. qui feud. da. poſ. ſ. hoc autē notandū. & hoc verū eſt, qm̄ proles fœminini ſexus, & ex fœmineo ſexu deſcēdens in feudo nō ſuccedit, niſi ex pacto: vt hic, &. ſ. de gra. ſuc. in feu. c. j.

d Niſi ex pacto. & tūc demum ſuccedet cum maſculi non extiterint: vt. ſ. ti. epiſcopū vel abba. &c. c. item ſi epiſcopus vel abbas. in ſi. &. ſ. de ſuc. feu. c. filia vero. nec enim patet locus fœminæ in feudi ſucceſ. donec maſculus ſupereſt, ex eo ꝙ primus fuerit inueſtitus de eo: vt. ſ. de eo qui ſibi vel hære. ſu. maſcu. & fœmi. feu. accepit. c. qui ſibi. Accur.

e Filia matri. vel niſi poſt mortē patris feudū à dño redemerit, vel niſi à dño fuerit inueſtita de beneficio patris propter ſeruitiū & amorē patris, tunc enim non poterit ab aliquo reuocari ex parētibus ſuis: vt. ſ. quemadmo. ad ſi. feu. perti. c. j.

e Filia. hoc poteſt referri ad illud verbum, niſi ex pacto. poteſt etiā referri ad illud, vel niſi ſit fœmineū: & tūc intelliges, quod ille pater deſcēdit ex fœmina, quæ acquiſierat feudum illud. quidam tamen nō habent in textu hoc verbū patri &c.

f Secundum quoſdam. dixerūt tamen quidā cōtra: vt. ſ. de bene. feu. c. j. imo etiā fuerunt, qui dixerunt, ꝙ etiā maſculi nō ſuccedant in feu. fœmineo. i. per fœminam acquiſito: cum ſecundum rigorē conſuetudinis feudum dici debeat paternū, & non maternum: vt. ſ. ti. an mari. ſuc. vxo. in be. c. ſi fœmina.

g Nepos ex filio. & non ex filia, proles enim fœminini ſexus &c, vt. ſ. de gra. ſuc. in feu. c. j.

h Solus. ſolus dicit quantū ad collaterales: qm̄ donec deſcēdentes ſuperſunt, nō admittūtur collaterales agnati: vt. ſ. de gra. ſuc, in feu. c. per ſucceſſionē. Sed nunquid vna cū patruo admittentur ad ſucceſſionē aut in feud. in locū ſui pris? Rñ. ſic, cū iure iſto cōſuetudinario nō ſit ꝓhibitū, imo potius admiſſum: cum dicit' ꝙ prima cauſa ſit liberorum in ſuc. feu. & inter liberos videantur poſtea nepotes cōnumerari: vt. ſ. p̄dī. ti. &. c. in prin. nimirū qm̄ appellatione liberorum, vel filiorū nepos cōtinet': nec etiā poterūt eos dulciori vocabulo noīare: vt. ff. de ver. ſig. l. liberorū. &. l. iuſta. cū etiā Romano iure filius vna cū nepote ex filio mortuo ſuccedit. C. de ſuis & legi. hær. l. iij.

Filiorum appellatiōe nepos continetur.

Infinitū. hic pōt notari, ꝙ infinitas rei licitū vel illicitū nō vitiat, nec excludit. & eſt cōtra illud generale, īfinitas eſt euitāda. ſecundū qd' no. ſ. qui feu. da. poſ. ſ. hoc quoque ſciendum eſt.

† Dominus Bal. & Alua. formant ſuper hoc capitulum pulchras & vtiles quæſtiones: ad quos propter longam diſputationem remitto.

k Paternum. Sed quare dixit, ſi feudum ſit paternum? non ne dicitur feudum paternum, poſtquā peruenerit ad nepotes? & denicq; paternū feudum dicitur, dum à quocunq; de ſuperioribus ſit acquiſitum, vt ſtatim ſequitur, paternum voco &c. hoc eſt ab eo parente qui fuit agnationis cōis: vt. ſ. de gra. ſuc. in feu. c. j. circa prin. Reſpō, nō ideo dixit paternū, ꝙ illud nō dicatur paternum, quod iam peruenit ad nepotes: quia de eo paterno non loquitur, ſed dixit paternū eo reſpectu, vt agnati remoueant' à ſuc. feu. donec nepos ſupereſt, ſcilicet quādo ad auum illius nepotis iam puenerat feudū paternū, quod debebat ad agnator deuenire, ſi nepos non præcederet eos in gradu ſiue gradibus, & de eo paterno loquitur: & hoc eſt quod dixit ſolus.

l Patrueles, ſed videtur falſum. ſ. ꝙ dicant' patrueles: cū ſint nati ex eodē patre: vnde potius dicuntur cōſanguinei: cū ex eodem ſanguine nati ſint: de quibus habes titulum ſpecialem in auth. de cōſang. & vteri. fratri. col. v. patrueles autē dicunt' nati ex duobus frībus: vt inſti. de grad. cog. ſ. iiij. &. ff. de gra. affi. l. j. ſ. iiij. ſed dicas, ꝙ hi nō dicūtur patrueles ex eo, ꝙ nati ſunt ex eodē patre: ſed dicunt' patrueles cū filīs aliorū fratrū: licet de illis non eſſet adhuc locutus, ſed in ſequentibus loquetur, ſcilicet vbi dicitur, ſic & in alīs ſuperioribus &c.

m Pertinere. filīs enim exiſtentibus maſculis, vel ex filio nepotibus, vel deinceps per maſculinum ſexum deſcēdentibus: cæteri remouentur agnati: vt. ſ. de gradi. ſuc. in feu. c. j.

TITVLVS LI.

DE CAPITANEO, QVI CVRIAM VENDIDIT, an intelligatur beneficium vendidiſſe.

QVidā capitaneus † in quadā curte ſua beneficiū dedit militibus, & poſtea eandē curiā vēdidit, nō habita mētione beneficij. Cōtro iuerſia eſt īter capitaneū et emptorē, dicēte emptore ſe curiā cū bñficio emiſſe: dño verò cō tradicēte ad eū bñficiū nō ꝓtinere. Rñdet', illud bñficiū in venditione nō cōtineri[n]: niſi

DE CAPITANEO, QVI &c.

n VIdam. Non contineri. licet fuerit vſus verbo generali, vel ſimplici: id tamen debet intelligi tantum venditum, de quo actum fuerit inter contrahentes; vt argumē. C. de tranſac. l. ſi de certa re.

&. C.

&.C.ad Velleia.l.iubemus. nec etiã fuit cogitatũ de beneficio vẽdendo.ar.ff.de trãsac.l.cũ Aquiliana.&.l.qui cũ tutoribus.§.j.vnde id tantũ videt venditũ,quod verbis fuit noiatũ.ff.de euic.l.qui libertatis.& de fun.instr.& instru.leg.l.cũ de lanionis.&.l.prædia.nec enim a ver.sig.recedendũ est &c. vt.ff.de leg.iij.l.nõ aliter. Itẽ nõ ne põt haberi curia sine beneficio,& ecõtra: ergo vẽdẽdo vnũ, nõ sequitur vẽditio alterius. ar.C.de pba. l.neq; natales. &.l. ad probationẽ seruitutis.imo ad venditionẽ vnius sequitur exceptio alterius.ar. C.de pac. cõuẽ.tam super do.l.fi.et.ff.de cõpen.l.Labeo.ecõtra* curia vẽdita,& beneficium venditũ videtur, cũ ad curiã pertineat:ar.ff.si ser. ven.l.penulti. §.j.& de act.emp.& ven.l. creditor.§.fi.in vendẽdo enim fuit vsus verbo generali vel simplici. ergo videt oĩa vendidisse, quæ nõ excipit.arg.ff.de accep.l.pluribus. & ff.quæ in frau.cre.l. j.§.j. Item nõ ne beneficiũ cohæret curiæ:ergo cũ datione curię trãsit.arg.ff.de offi.eius cui man.est iurisdi.l.fi.& de institoria.l.cuicũq;.§.pe. prẽterea beneficium inest curię tanquam pars i toto.ergo tradita curia, & ipsum beneficiũ traditũ intelligit.alioqui non intelligeretur curia tradita parte subtracta. ar.ff.de ver.obl. l.qui vsumfru.in prin.&.l.in executione.§.pe.et.ff.de excep. rei iudi.l.si quis cum totũ.& pro accipiẽte contra dantem debemus interpretari.ff.de cõtrahẽ.emp.l.Labeo.& de ver.ob. l.stipulatio ista.§.in stip.hoc etiã multum videtur facere pro emptore.s.quia nõ erat forte alias empturus,nisi beneficium haberet:vt.ff.de mino.xxv.an.l.tutor vrgẽtibus.§.fi.& de in diem addi.q; si.& de sol.l.si quis aliã.qua enim rõne vult venditor emptori subtrahere beneficium,scilicet,quia specialiter non dedit:eadem ratione potest ei subtrahere domos,vineas, & terras.& ita redigitur ad nihilum venditio.vt ergo videatur aliquid dedisse,videretur interpretandum & beneficium datum esse.arg.ff.ad muni.l.j.& de leg.j.l.si quando.

* Ad hãc gl. vide Iac.Bel. hic,qui facile ac paucis disputationẽ explicat ac dirimit.

† Quia cogitationis pœnã nemo meret: vt. ff. de pœnis.l. cogitationis. Bal. quę lex scilicet cogitationis, recitatur de pœni.dist. j. cogitationis.

expresse de eo actum sit[a].

Quæsitũ esse apud me scio: si filius[b] viuente patre dominum offenderit,ita quòd feudum amitteret,si pater decessisset: vtrũ feudum amittat[c], vel non? secundum istos sic, secundum Gerardum non,& Obertum similiter.

Dispositio solius animi ad delictum nõ perficit delictum: sed insidiæ habentur pro delicto contra dominum consummato. Bal.

Si voluerit vasallus dñm offendere, sed non laborauerit:feudũ non amittit[d] †. Gerardus & Obertus, similiter etiã si laborauerit, nõ amittit feudũ:nisi insidiatus[e] ei fuerit, & hoc probatum fuerit[f].

Feudum non transit ad fœminam,licet per pactum sit actum,si vasallus supereſt. Bal.

Similiter si quis inuestitus fuerit de feudo ita, vt ad fœminas transiret, & duas filias tantũ reliquerit,quarũ vna filium habeat, & altera filiam: vtrũ post mortẽ illarũ masculus[g] tantùm feudũ habere debeat? secũdum Gerardũ masculus tantũ. Ober.contrà:& ecõtra si filios[h] ille habuerit. Filius[i] non potest recusare

a De eo actum sit.in generali enim alienatione vasalli nõ continentur,nisi de eis nominatim fuerit dictum: vt.ŝ.si de feu.contro.fue.c.in generali.

b Si filius.Quicquid in isto.c.quæratur & respõdeatur,hoc plene determinatur in cõsti.Frid.Imperialem.§.insuper.hoc idem determinatur ibidem de vasallo vasalli, qui dominum domini sui offenderit.& ideo non est hic multum insistendũ.

c Feudum amittat. hoc ideo,quia cogitationis pœnã nemo meretur:vt.ff.de pœnis.l.cogitatiõis.nec enim puniri debet affectus,nisi secutus fuerit effectus.ff.quod q;q; iuris.l.j. §.fi.& de fur.l.j.§.j,&.l.si quis vxori.§.neq; verbo. &.l.inficiãdo.&.ff.ad le.Cor.de fal.l.q falsam.nisi aliud reperiat casuaĩ dictũ ꝓpter enormitatẽ criminis:vt.C.de epis.& cle.l.si quis nõ dicã.&.C.si quacũq; pdi,po.l.j.&.C.ad legẽ Iul.ma. l.quisq;s.&.ff.de extraor.cog.l.j.non obstat quod alias dicit, quod in maleficijs volũtas inspicitur,nõ exitus.ff.ad le.Cor. de sica.l.diuus.§.j.qa illud est verũ in maleficio ꝓpetrato,scilicet,vt in eo nõ inspiciatur,quod perpetratum est:sed debet inspici,si ille qui cõmisit,habuit voluntatem delinquendi:& tunc puniatur.si autem nõ habuit voluntatem:tunc secus:vt C.ad legem Cor.de sic.l.j.

Voluntas in maleficijs nõ exitus inspicitur.

d Non amittit.quia forte pœnituit:vnde venia dignus est: vt.ff.ad legẽ Corn. de fal.l.qui falsam.

e Insidiatus. sicut alias dicitur,qui insidiatus fuit morti sui dñi veneno,vel gladio, amittit feudũ: vt.ŝ.in qui.cau.feu. amit.§.porro si dominum.

f Et hoc probatum fuerit, per testes nõ minus, q;q; summæ & integræ opinionis: secũdum quod dici videtur.j. in quadã cõstitutione Imperatoris Henrici:vt.j.quot testes sunt necess.ad ꝓban. ingra. ca.si vasallus. quã constitutionem pauci habẽt: nescio tamẽ, vtrum debeat esse constitutio vel nõ:vel si nõ est cõstitutio,dices qd suffi ciant duo.vbi enim numerus testiũ non adijcitur, duo sufficiunt: vt.ff.de testibus.vbi numerus.

Testiũ numero non adiecto,duo sufficiunt.

g Masculus. hæc videtur melior sententia,cũ nõ debeãt succedere fœminę in feudo donec masculus supereſt:vt.ŝ.episcopũ vel abba.&c. in fi.&.ŝ.de suc.feu. §.filia vero. nec eĩ patet locus fœminæ in feu.suc.donec masculus supereſt ex eo qui primo fuit inuestitus:vt.ŝ.de eo qui sibi vel hæredi.suis.ca.qui sibi.Accur.

h Si filios.s.duos,quorumvnus habuerit filium masculum, alter habuerit filiã:& referas istud ille, ad illum qui fuerit inuestitus:& secũdum hoc dices,q; filius masculus tantũ debet habere feudum totũ.Sed dicas,q; hoc vltimũ dictum sit Gerardi cui dicto Ober.nõ contradicit.alias enim contradiceret toti naturæ suc.feu.cum masculi debeãt præferri fœminis in suc.feu.vt.ŝ.not.est.Vel si vis referre illud ille,ad filiũ,quem vna ex filiabus habuerat,referas:veruntamen secundum hoc bene diceretur & econtra &c.cum in conuerso casu nihil dixerat de illo filio.vnde prior intellectus melior videtur.

i Filius.hoc idem dicitur.ŝ.titu.an agnatus vel filius defuncti.c.& si contigerit.vnde quæ ibi notata sunt,hic poteris repetere.Accursius.

k Iureiurando.filia in probatione deficiente:vt.ŝ.si de feu, cõtro.fue.c.ij.& intelligas, q; iurabit cum.xij. sacramentalibus:vt.ŝ.de contro.inter masculum & fœminam.c.item sciẽdum.& quæcunq; ibi notaui de hac materia,hic repetas.

l Gerardus & Obertus.Pro sententia Gerardi est, quod dicitur.ŝ.de feu.dato in vicem le.cõmisso.c.si quis obligauerit.vbi dicitur,q; feudũ non sub prætextu pecuniæ,sed amore & honore dñi debet acquiri: & ideo melior videtur eius sententia.vnde quæ ibi notaui,& hic poteris notare. Accur.

m Discernere,& idem est si inter dñm emptorẽ fuerit cõtẽtio:vt.ŝ.de cõ.inter ma.& fœ.c.itẽ sciendũ.circa fi. Itẽ intelligas,q; iurabit si videbit iudici,q; aliq̃d faciat ꝓ eo vel contra eũ,quare debeat ei dare iusiurãdum,nec enim semp debet dari possidẽti:sed q̃q; vni dat,q̃q; alteri,q̃q; neutri:vt actore nõ probãte &c.vt.ŝ.de consue.rec.feu.c.sacramẽtum. Acc.

seruitium[a]. Gerardus & Obertus.

TITVLVS LII.

DE PROHIBITA FEVDI ALIENAtione per Lotharium.

Feudum uasalli non alienent sine uoluntate dominorum suorum: & si uasallus contrà fecerit, pretio & beneficio carebit: notarius uerò qui scripsit instrumentum, officio suo priuabitur, & fit infamis. Baldus.

Lotharius diuina fauente clementia. iij. Imperator Romanorum, pius Felix inclytus ac triumphator semper Augustus vniuerso populo.

IMperialis beneuolentiæ ꝓpriũ esse iudicamus, cõmoda subiectorũ inuestigare, & eorũ calamitatibus diligẽti cura mederi: similiter reipublicę bonũ statũ, ac dignitatẽ imperij oĩbus priuatis commodis præponere. Quocirca omniũ fidelium nostrorũ tam futurorũ, quã pręsentium nouerit vniuersitas, qualiter dũ apud† Rõchalias secũdũ antiquorũ Iꝑatorũ cõsuetudinẽ ꝓ iustitia ac pace regni componẽda consideremus: oĩa, quæ ad honorẽ imperij Romani spectare videntur, solicitè indagantes, perniciosissimam pestẽ, & reipublicæ non mediocre detrimentũ inferẽtem resecare proposuimus. Per multas enim interpellationes ad nos factas comperimus milites sua beneficia passim distrahere: ac ita omnibus exhaustis, suorũ seniorũ seruitia subterfugere: per qđ vires imperij maximè attenuatas cognouimus: dũ proceres nostri milites suos omnibus beneficijs suis exutos, ad felicissimã nostri numinis expeditionẽ nullo modo transducere[b] valeãt. Hortatu itaq; & consilio[c] archiepiscoporũ, episcoporũ, ducum, comitũ, marchionũ, palatinorũ, cæterorumq; nobilium, similiter etiã iudicũ hac edictali lege[d] in omne æuũ Deo propitio valitura decernimus, nemini licere beneficia, quæ à suis senioribus habẽt, sine ipsorum permissione[e] distrahere, vel aliquod commercium[f] aduersus tenorẽ nostrę constitutionis excogitare[g], per quod im-

a Ad certum seruitium. puta ad aliquid certũ faciendum quolibet anno pro ipso feudo, & tunc nõ tenebitur aliud facere dño, nisi fuerit dictum. Sed nũquid poterit vasallus tale feudũ refutare, qñcunq; voluerit inuito dño? Rñ. ꝙ sic: quia indistincte dicitur alias, ꝙ vasallus possit feudũ refutare qñcunq; voluerit: nec postq; refutauerit, tenetur dño seruire: vt. s. de vas. qui contra cõsti. Lotha. feu. alie. c. j. & c. ij. & cũ ibi nõ distinguatur, nec nos debemus distinguere. arg. ff. de offi. prę. l. iij. et. ff. de publi. l. de ꝑtio. ecõtra videt̃ ꝙ nõ possit refutare sine voluntate dñi: quoniã ab initio liberam habuit potestatẽ se nõ obligãdi ad illud seruitiũ faciendũ & feudum accipiendũ. ergo nõ potest illi cõtractui siue obligationi sine voluntate domini renuntiare. sicut enim in initio libera ptãs est &c. vt C. de act. & obli. l. sicut. cũ omnibus con cor. suis. & est ar. ad hoc. ff. de vsufruc. l. sed cũ fructuarium. nec ob. ꝙ prædictũ ca. indistincte loquitur: qm̃ licet ibi non distinguatur, nos tñ debemus distinguere. quod enim omittitur à lege, non debet omitti à religione iudicãtis. ff. de testi. l. quæsitũ. & de spon. l. oratio. & est forte rõ, quia * feudũ datũ ad certũ seruitiũ faciẽdũ, nõ potest refutari sine voluntate dñi, alias vero quod est indeterminate datũ, potest refutari: quoniã vasallus qui habet feudum cõditionale, est obligatus domino ad illud seruitiũ vel per stipulationẽ, vel saltẽ per pactum in isto cõtractu infeudationis appositũ, & ita vestitũ: vnde certa actione ad id faciendũ posset à dño coueniri: puta vel ex stipulatu, vbi ad factum est obligatus per stipulationẽ: vel certi cõditione, vbi certũ quid promiserit: vel pręscriptis verbis, vbi stipulatio nõ interuenit: vel etiã condi. ex maioribus informata per pactum: quod esset ineptum dicere, vt per eius refutationẽ actio domino competẽs tolleretur. at cũ libere feudũ recipit, nõ apposita aliqua cõditione, sed simpliciter fuerit de eo inuestitus: nihil est præter sacramentũ de quo Deum habeat vltorem, si contra fecerit, si fidelitatẽ iurauerit: quia & feudum amittit, si culpam committit per quam amittere debeat. Ad nihilũ enim obligatus est, nisi ex natura feudi: nisi qa si dño nõ seruierit secũdũ qđ ex natura feudi debuerit, ipsum feudũ amittit. sicut em̃ iure cõsuetudinario feu. ꝑmittit̃ vasallo feudũ refutare: ita eodẽ iure liberatus est postq; refutauit, ab illa obligatiõe naturali, qua tenebat̃ dño seruire. & hoc est qđ ibi dicit̃, ad seruiẽdũ postq; refutauit, non tenet̃.

† Ronchaliç hic locum significant, ĩ quo Imperator sciscitare solet ad iud. in causis arduis partibus reddendũ cũ ꝓceribus suis vniuersaliq; curia sua.

* Glo. hanc tenet & approbat Ioan. ab Imo. in. c. ad audientiã. de reb. eccle. non alien. in c. j. de fen. & in ca. potuit. lxiiij. col. de locat. & addę huc, quæ hic tradit prepo.

DE PROHIBITA FEVDI ALIEN. &c.

b IMperialis. Transducere, cũ ipsi milites q bñficia habẽt à dñis suis, debeant ire cũ eis, qñ vadunt Romã cũ rege in hostem. i. in exercitu. illi autẽ vasalli, qui cũ eis nõ vadunt, debẽt præstare eis hostẽditias, olim scilicet in Lomb. xij. denarios de modio. in Theutonia tertiã partẽ fructuum, facta computatione fructuum solummodo eius anni, in quo hostẽ faciunt: vt. s. de capi. Cor. §. similiter in hostenditijs. hodie vero aliter statutũ est. s. ꝙ si nõ iuerit secum in prædicta expeditione, vel aliũ pro se dño acceptabilem nõ miserit, debebit tam in Lomb. quã in Alemania subministrare dño dimidium reditus feudi vnius anni. & si alterũ istorũ à dño admonitus siue vocatus spatio competẽti nõ fecit, feudum amittit: vt in consti. Frid. Imperialem. §. firmiter. & hoc debebit probari. s. quod vocatus fuerit à dño per compares ipsius vas. arg. j. de allo. §. vt autem æquitas.

c Consilio. secutus fuit Imperator iste modũ Iustiniani in cõdenda lege. s. eam faciẽdo cõsilio procerum suorũ: vt. C. de legi. & constit. l. humanum.

d Hac edictali lege. vnde habet vim generalis legis hoc ipso, quod in ea ponit̃ verbũ istud hac edictali. l. quod solũ sufficeret, etiam sequens verbum. s. in omne æuum &c. ad hoc vt haberet vim generalis legis: vt C. de legi. l. leges. vt generales. Accur.

e Permissione. al's enim si eorũ consensu vẽditio fieret, bene valeret: & hoc verũ est siue dñs cõsentiat tacite ipsi venditioni, siue expssim: vt argu. C. de remiss. pig. l. ij. & l. si hypothecas. & ff. de re iudi. l. creditor. qui em̃ alij cõsentit, sua iura perdit: vt. C. de admi. tut. l. cũ quidam. Sed quid si eo sciente & nõ contradicente vẽdatur? Resp. & tunc forte bene valeret venditio: vt arg. s. si de inue. inter do. & vas. lis oriatur. §. si autem aliquis patientia enim sine cõtradictione habetur pro cõsensu expresso: vt ar. ff. de euic. l. quidam. & ff. mand. l. si vero. §. idem Papinianus. & C. de nup. l. si vt proponis. Itẽ intelligitur cõsentire, si pręsens fuit & nõ cõtradixit: arg. ff. de decu. l. honores. §. vlti. nisi forte sciat vbiq; ius suũ durare, dum tacite consentit: vt arg. ff. quib. mo. pig. vel hypo. sol. l. sicut. §. non videtur. & hæc vera sunt, quando ex certa scientia consentit. alias enim potius videretur errare: vt. ff. de iudi. l. ij.

f Commercium. puta forte pretium ipsum accipiendo sub colore inuestituræ: vel etiam pignori obligando, vel aliter alienando: quod quidem facere non potest: vt. j. in constitu. Fride. Imperialem. §. callidis. vel forte infeudando alijs, qui non possunt feudum seruare, sicut ipse potest: cum nõ sit forte miles: sicut ipse est: vel etiam dando alia lege, quam ipse habet, quod simpliciter prohibetur facere: vt. s. de leg. Corradi. §. ex eadem lege.

g Excogitare. non intelligas secũdum literã quod ex sola cogitatione[a] patiatur pœnã sequẽtẽ: sed intelligas de ea, quę iam processerat ad actum, & factum cõpleuit: cũ ex sola cogitatione nõ minuatur vtilitas imperij vel dominorũ. & hoc est quod sequitur, per quod imperij, vel dñorum minuatur vtilitas &c. cũ nemo debeat pœnã pati cogitationis, vt notatũ est. s. tit. proxi. c. si voluerit. & ad hunc intellectum facit etiã quod. s. dicit pretio ac beneficio se cariturũ &c. per quod videtur, quod cõpleta debeat esse vẽditio. Vel dicas, quod bene debet pati vasallus pœnã inferiorem ex sola cogitatione, scilicet quia beneficio debet carere: vt hic sit vnus casus in quo patiatur quis pœnã cogitationis & tẽtationis. hoc est quod. j. dicit, in

a Vide hæc per Bar. i. ij. col. post pric. in versic. no. qđ punitur.

cit in fraudē legis machinari tētauerit &c. & intelligas quod hic dicitur minuatur. i. minui posit. & quod. j. sequitur pretio, scilicet quando completa erat vēditio: ac beneficio, scilicet solummodo cogitauerat vel tentauerat. priorem tamen intellectum puto meliorem.

a Vtilitas. in hoc minueretur vtilitas imperij, si beneficia ita alienarētur: quoniam milites, qui beneficia venderēt, nō irent amplius in expeditionem cum dominis eorum, quod facere debent: vt. ſ. no. est. et ita vires imperij attenuarentur secundum quod. ſ. dixit, per quod vires imperij attenuatas &c. dnorum autē vtilitas in hoc minueretur: quoniam nō possent amplius habere ab eis hostenditias superius nominatas: vel etiam alia seruitia, quæ vasalli dominis prestare tenētur. & hoc est, qd dixit in supiori parte istius legis: vbi dicit, suorum seniorum seruitia subterfugere.

† Concord. C. de ser. fu. authē. nouo iure. & hoc verū secūdū Bal. hic notarius erat legitimæ ætatis, scilicet xxv. annorū completorū: vt. C. de ijs q ve. æta. impetra. l. ij. alias non amputatur ei manus: quia instrumentum istud re vera non est falsū, sed temerarium. Bal.

b Pretio. quod pretium restituetur bonæ fidei emptori: vt in consti. Fride. imperialem. circa fin. j. respon. Sed quid si esset malæ fidei emptor, puta quia sciebat feudū esse, quod emit? Respon. tunc nō repetet secūdum quod hic videtur dici: vel aliud si in fraudem. l. machinari tētauerit &c. quasi videatur dicere tā de emptore, quam de venditore. & ita secundum hoc poteris referre istud carituri agnoscat, tam ad emptorem quam ad venditorem. de hac materia dices secundum quod plenius no. in. d. constitut. Frideric. imperialem.

c Ac beneficio. quod beneficiū dominus recuperabit nulla præscriptione obstante: quia quod ab initio nō valuit, tractu temporis confirmari non potest: vt. ſ. de cap. Corra. c. j. et in consti. Frid. imperialem.

d Libellum. forte quia imbreuiabit tā tum contractum ipsum super aliqua schedula: vel forte scripsit super aliqua chartula, qualiter debeat contractus celebrari, quem dedit vni ex contrahentibus vel ambobus: & nihil vltra fecit.

perij, vel dominorum minuatur vtilitas [a]. Si quis verò contra hæc nostrę legis saluberrimæ præcepta ad huiusmodi illicitum commercium accesserit, vel aliquid in fraudem huius legis machinari tētauerit: pretio [b] ac beneficio [c] se cariturū agnoscat. Notariū verò, qui super hoc tali cōtractu libellum [d], vel aliud instrumentum cōscripserit: post amissionē officij, ipsum infamię [e] † periculum sustinere sancimus. Datum. vij. die mensis Nouembris M.cxxxvj.

Primo thema. Secundò quæstio. Tertiò responsio. Secunda ibi, Defuncto. Tertia in uersi. quas amputantes. Bal.

Imp. Lotharius Aug. vniuerso populo.

SAtis bene dispositum ad vtilitatem regni, & ad pernicioſam pestem destruēdam, in scriptis inserere curauimus. Quidam miles bina beneficia à duobus dominis, prout solitum est, acquisiuit: qui decedens duos reliquit filios, qui paterna beneficia inter se diuidentes, alter eorum domino suo pro beneficio, quod ad eū peruenit, fidelitatē nullo ante posito, sicut pater fecerat, fecit. Alter verò frater pro suo beneficio alteri domino suo similiter: quia nullum alium dominum habere videbatur, nullo antepositio fidelitatem fecit. Defuncto posteriore fratre sine filijs: vtiq; feudum in querimoniā venit: vt prius personam, & sic dominus posterior talem fidelitatem quę rit, qualem eius frater fecerat.

Quas amputantes altercationes, sancimus quod frater fecit (scilicet in dando simpliciter) nil superstiti obesse: licet in secundam & tertiam generationem & vsq; in infinitum peruenit, si hoc actum erit.

Si uasallus intra annum & diem doloſe non petierit inueſtituram, amittit feudum. Si uerò iuſta cauſa impeditus non fecerit: non perdit feudum. Baldus.

Imp. Lotharius Aug. &c. Eugenio papæ & vniuerso populo.

QVoniam [f] inter dnm & vasallum nulla fraus, nec vllum malum ingenium debet interuenire, idcirco per hanc præsentem legem sancimus, si vasallus nō doloſe per annum & diem steterit, quōd à domino sui beneficij inuestituram nō petierit: feudum nō ob hoc amittat. dolus enim abesse videtur, si iusta causa [g] impediente steterit. Datum vj. Calend. Septembris, anno à Natiuitate domini M.cxxvij. indictione quinta.

TITVLVS LIII.

DE PACE TENENDA INTER SVBDITOS,

& iuramēto firmāda & vindicanda: & de pœna iudicibus appositā, qui eam vindicare, & iustitiam facere neglexerūt.

Primò præcipit Imperator pacem iuramento firmatam ab omnibus ſeruari. Secundò ſtatuit pœnam non ſeruantibus. Tertiò prohibet conuenticula & illicitas exactiones. Quartò confirmat ſacramēta puberum licita, & caſſat illicita. Quintò redit ad materiam feudorum. Secunda ibi, Si quis uerò auſu temerario. Tertia in. §. conuenticula. Quarta in. §. item ſacramenta puberum. Quinta in. §. ad hoc qui allodium. Baldus.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus vniuersis subiectis suo imperio, salutem.

HAc edictali lege in perpetuū valitura iubemus, vt omes nostro subiecti imperio [h], veram & perpetuam pacem inter se obseruent, & vt inuiolata inter omnes perpetuò obseruetur, duces [i], marchiones, comites, capitanei, valuasores, & omnium locorū rectores, cum

f Infamiæ. & ita non patietur aliam pœnam notarius per constitutionē istam: nisi quia officium tabellionatus amittet, & infamis efficietur. per constitutionem autem Friderichi, imperialem decet solertiam. debet similiter manū amittere, in. §. illo, callidis. Sed nūquid verum erit, si sciens siue ignorans feudum esse, inde instrumentū fecit: non puto, cp ignorās puniatur. nam nec vasallus alienās p ignorantiam punitur: vt ſ. de controuer. inter do. & empt. §. j.

f QVoniā inter. Et no. cp lex ista tantū locum habet in futurum: secundum quod dicitur in prędicta constitutiōe Friderichi, imperialē. circa principium: vbi dicitur: vnde imperator &c. nimirum cum in hac non dicatur aliud de præteritis contractibus. leges enim & constitutiones futuris certum est dare formā negotijs &c. vt. C. de legi. & consti. l. leges & constitutiones.

g Si iusta causa. quando autem intelligatur iusta causa impediri, dicitur. ſ. quo temp. mi. inue. pe. c. j. Et not. cp hæc lex & superior proxima inueniūtur in paucis cōsuetudinibus, feudorū. vnde quia dubito, vtrum sint leges, vel nō, circas eas non insisti.

DE PACE tenenda inter subditos, &c.

h HAc edictali. Imperio. Et ita videtur, cp lex ista nō habet locum, nisi inter illos, qui ei subditi sunt. Sed nūquid tenet francigenas [a] & alios vltramōtanos, qui ei non sunt subditi? videtur cp non, ex eo quod hic dicit, nostro subiecti imperio &c. Sed dicas [b], quod eos similiter tenet, quoniam licet ei non sint sacramento subditi, sunt tamen ratione imperij Ro. sub quo esse debent, cum ipsi fuerint de imperio Iustiniani: vt. C. de offic. præfec. præto. Aphri. l. vlti. j. col.

a Vide hic Iac. de beluiſo, qui diffuſe tractat hanc materiam diſtīguēdo ętatē propter effectus multiplices, & alle gādo iura ad hoc faciētia.

b Contrarium est verū per tex. in. c. per venerabilē, qui ſi. sint leg. & gl. quā dicit Iaſ. esse ad hoc ſingularem in. § j. inſtit. de pat. pote. Alvar. poſt Bart. in extrauagan. ad reprimendū, infra eo. col. xj.

i Duces. qui autem dicantur duces & alij sequentes, dicitur ſ. quis dicatur mar. dux. co. ca. j. Accur.

omnibus locorũ primatibus & plebeijs, à decimooctauo anno [a] vsque ad septuagesimum [b] obstringãtur iuramento, vt pacem teneant, & rectores locorum adiuuent in pace tenenda atque vindicanda: & in fine vniuscuiusq; quinquennij [c] de prædicta pace tenenda [d] omnium sacramẽta renouentur. Si quis verò aliquod ius de quacunque re, [e] vel facto [f] contra aliquem se habere putauerit, iudicialem adeat potestatem [g], & per eam ius sibi competens exequatur [h]. Si quis verò ausu temerario prędictam pacẽ violare [i] pręsumpserit: si ciuitas est, pœna centum librarũ auri [k] camerę nostrę inferenda puniatur: oppidum verò triginta libris auri multetur: duces autem, marchiones, & comites quinquaginta auri libras præstẽt: capitanei quoque & maiores valuasores viginti auri libris puniantur: minores verò valuasores, & omnes alij prædictæ pacis violatores, tres libras

a A decimooctauo anno. Et ita habes hic, q̃ postq̃ quis est xviij.an. habet legitimam ætatẽ, quantum ad hoc vt teneatur iurare, q̃ pacem tenebit. Aliud tamen obseruatur in cõtractibus rerum minorũ: quoniã tũc postquam factus est pubes, potest iurare in cõtractu suo: vt.j.ea.l.§.item sacramenta pube rũ. Sed quid si postquam factus est pubes, iurauerit se non vẽturum cõtra pacẽ, quã cum aliquo inimico suo fecerit: & postea cõtra eã venerit rũpendo: nũquid punieẽ pœna huius legis? Respõ. [a] forte nõ, secũdũ quod hic dicitur, vt aliud sit in cõtractu, & aliud hic: quoniã cũ pacẽ reddit de eo, quod sibi factum est, potius videtur distrahere quã cõtrahere: cũ ille, qui in eũ maleficiũ cõmiserit, erat ei obligatus: & nõ iste ipse. Si enim Imperator iste vellet, q̃ per illud sacramẽtum teneretur, quare, similiter de eo non dicit sicut dixit de maiore. xviij.an? Vel dicas, quod bene teneretur pœna huius legis: tũc & aliud est in generali pace, de qua lex ista loqtur, quã omnes subditi imperio tenẽtur inter se seruare: & aliud est in speciali pace, quam si minor promiserit se firmam & ratã semper habiturũ & nõ cõtrauenturum, & postea iurauerit spõte, nõ poterit postea cõtrauenire: cũ loco maioris tũc habeatur. Tũc enim cõtraxit promittẽdo super facto suo: sed in illa generali pace de qua loqtur hic, nullus videtur contrahere: nisi quia iurat ad postulationem iudicis illius loci. nimirum aliquãdo est quid licitũ in specie, quod in genere nõ licet: vt argu. ff. quod cuiusq; vni. no. l. itẽ. §. si decuriones. &. ff. de arbi. l. itẽ si vnus. §. si in duos. & insti. de le. §. sed si vxori. &. ff. cõ. prędi. l. in tradẽdis. &. ff. si qs cau. l. sed & si. §. quęsitũ. &. ff. de cõdit. & demõ. l. cũ ita. & de acquir. hęr. l. si qs mihi. §. vtrũ. notabis ergo hic, quod ętas legitima dicitur. xviij. ann. ad pacem iurãdam. Sic etiã iure Lombar. dicitur legitima ætas similiter. xviij. anno. ad cõtrahẽdum: vt in Lombar. de prohi. alie. mi. l. j. Itẽ eodem iure dicitur legitima ætas. xiiij. anno. ad spõsalia cõtrahenda: vt in Lombar. de prohi. nu. aduenięte nouissima. alias dicitur legitima ætas. xij. ann. ad cõsentiendum patri volenti facere filios naturales sibi similes vel æquales: vt in Lombar. de suc. l. iij. Iure autẽ Ro. dicitur legitima ætas. xxv. ann. ad cõtrahẽdum: vt. ff. de mi. l. j. al's. xviij. ann. quãtum ad hoc, vt quis possit pro alio postulare: vt. ff. de postu. l. j. §. ij. & insti. qbus ex cau. ma. licet vel non. in fi. alias dicitur legitima ætas pubertas, scilicet ad testamẽta faciẽda, & ad nuptias contrahendas, & quãtum ad hoc, vt possit quis testimoniũ ferre: & ad cõtractus faciẽdos cũ iuramẽto: vt insti. prædi. tit. §. cum ergo. & insti. de nup. in princi. &. ff. de testi. l. testiũ. §. lege Iul. de vi. &. j. ea. l. §. itẽ sacramẽta. dicitur autẽ pubertas in masculis. xiiij. annorũ, in fœminis. xij. an. quo tẽpore dicũtur viripotẽtes, insti. qui. mo. test. infir. circa prin. aliter dicitur plena pubertas in masculis. xviij. an. in fœminis. xiiij. scilicet quantum ad alimẽta vsq; ad pubertatẽ relicta: vt. ff. de ali. & cibaria. leg. l. Mela ait. alias dicitur legitima ætas, ex quo quis excesit infantiã, quãtũ ad hoc, vt possit emãcipationi cõsentire: vt. C. de emã. l. pe. in fi. dicitur autẽ infans minor. vij. annis: vt. C. de iure delibe. l. si infanti. in prin. alias dicit legitima ætas. xxix. an. quãtũ ad hoc, vt nõ possit quis restitui aduersus cõtractũ, quẽ fecit in minori ætate: vt. C. de tẽp. in integ. resti. l. vlti. ex hoc ergo, q̃d dicit hic, colligi põt, q̃ nullus minor. xviij. ann. debeat cõpelli iurare de pace. vnde ex hac. l. potest notari bonũ ar. q̃ minor. xviij. an. nõ tenetur per se pugnare [b], cũ nõ cõpellat in pugna iurare. arg. istius legis. Ille em̃ q̃ pugnã facit, debet iurare, q̃ nullã rẽ habet q̃ ad maleficiũ pertineat: vt in Lõb. quafr qs se de. nullus cãpio. debet etiã iurare de asto: vt in p̃di. ti. l. si qs aliũ asto. & maxie cũ iuuenilis ętas excusetur eũ à pugna p se faciẽda, vt in p̃di. ti. l. antepe. nec iure Lõb. inueniẽt de alijs legitimis ętatibus, nisi quas superius noiauimus. Acc.

b Vsque ad septuagesimum. annũ. post illud vero tempus non debet constringi iurare. sicut nec testimonium dicere compelluntur huiusmodi senes maiores. lxx. an. vt. ff. de testi. l. inuiti. & de iure immu. l. iij. Accur.

c Quinquennij. hoc forte debet fieri propter illos, qui iam peruenerũt ad. xviij. an. qui nondũ iurauerant propter minorem ętatẽ: & propter illos, qui iam excesserunt. lxx. etiam vt magis reminiscãtur, qualiter pacẽ debeãt seruare. nihilominus tenẽtur eam seruare propter prius iuramentũ: cum ipsi nõ iurẽt ad tẽpus. perpetuo enim eam debẽt seruare: vt in princi. huius. l. dicitur. hodie autẽ nõ seruatur huiusmodi renouatio: imo potius fit cõtra. renouatur enim sacramentum societatum & cõiurationum, quę prohibitæ sunt per hanc. l. in. §. conuenticula.

d Pace tenenda. subaudi & de adiuuandis locorum rectoribus in pace tuenda atque vindicanda. & hoc est quod superius dixit, vt pacem teneant, & rectores locorũ adiuuẽt &c. vel dicas [c], non renouabuntur sacramẽta, nisi de pace tenenda: & intelligas, quod ibi non dicitur, q̃ debeant iurare de adiuuandis rectoribus: sed dicitur, q̃ postquam iurauerint pacẽ tenere, debeãt adiuuare rectores in pace tuenda atque vindicanda: & ita construas: vt pacem teneant, scilicet iureiur. adstringantur. & facies punctum, & volumus, subaudi siue iubemus, quod adiuuent locorum rectores. priorem tamen intellectum puto veriorem.

e De quacunque re. quam forte aliquis sibi debet ex contractu vel quasi, vel ex maleficio vel quasi.

f Vel facto. quod forte sibi facere tenetur ex pacto, vel forte sibi fecit: puta iniuriam, vel quid simile. Accur.

g Potestatem. Sed quid si nõ habeat iudicialẽ potestatem, & debitor suus fugit, nũquid sua autoritate poterit rem ab eo auferre, ita vt nõ incidat in cõstitutionem illam. l. si quis in tantam. C. vnde vi. vel ius crediti amittat per. l. illã, extat edictũ diui Marci. vel debebit ne iudicẽ expectare? Respon. dixerũt [d] quidam quod tũc etiam non expectata iudicis autoritate potest ei rem sua autoritate auferre: vt argu. C. de Iudę. &cęl. l. nullus. C. de decu. l. generali. lib. x. quod nõ credo verũ esse. verũ est enim, si ipse fugeret, q̃ posset eũ detinere donec ad iudicem posset eũ perducere: vt. ff. quę in frau. credi. l. ait prętor. §. si debitorẽ. nõ tamen poterit ei per violẽtiam rem auferre secundũ quod satis dicitur in prædicta. l. generali. & no. ff. quod met. cau. super illa. l. prædicta, extat edictum. Sed quid si nõ fugit? Respon. nec tũc sua autoritate debebit auferre: veruntamen si timet rem suã vsucapi vel præscribi, vel timet aliter actionem suã tẽpore periturã, actionem forte iniuriarũ, vel aliam: debebit protestari publice in scriptis cũ subscriptione tabellariorum: vel si nõ poterit eos habere, subscriptione trium testiũ, q̃ vult agere cõtra eũ, & per eum non stat, sed per iudicem, qui absens est: & hoc faciet vbi aduersarius habet domiciliũ: & ita interrumpet tempus: vt. C. de ann. except. l. vt perfectius.

h Exequatur. & nõ sua autoritate. alias enim incideret in edictum diui Marci, vel in cõstitutionem illam, si quis in tantam. vel in alias cõtra quas faceret. idcirco enim vigor iudiciorum & iuris publici tutela est in medio constituta, ne quisquam sibi ipsi permittere valeat vltionem: vt. C. de Iudæ. & cæl. l. nullus. sed si iudex noluerit ei facere iustitiam, ipse iudex tenebitur sibi resarcire damnum: vt. j. ea. l. §. iudices vero. Si vero maior iudex fuerit, punietur in. x. libr. au. si minor, in tribus: vt ibidem sequitur, si quis vero temerario.

i Pacem violare. q.d. nos volumus, q̃ omnes ita stẽt in pace, quã iurauerint: vt si aliqs passus fuerit iniuriã ab aliquo forte ante pacẽ iuratã vel etiã forte post: vel aliquid ei debeant: quod adeat iudicẽ, & per eum ius suum prosequatur, & non per se sumat vindictam vel ius: alioqui tanquã pacis violator punietur. & hoc est quod sequtur, si quis vero temerario ausu.

k Centũ librarũ auri. & ita debẽt isti puniri in. c. lib. au. & alij

a Idem Iac. de beluisi. & Aluar. hic.

Quippiã in specie licitũ, quod in genere non licet.

Pubertas tũ in maribus, tũ in fœmellis quãdo dicatur.

b Si tamen se ponit in necessitate sibi imputet: quia non restituitur. Bald. & Aluar. per. l. auxilium. ff. de minor.

c Istam glo. sequũtur Ia. de Belu. An. de Iser. & Aluaro.

d Et benefi res sit captentis. Andre. de Iser. Alua. & Bald. secus si est sibi debita obligatiõe personali: vt in sequẽ. opi.

alĩ iudices minori pœna, ſcđm qđ ſeqr.& ita puniunr maiori pœna maiores quã mĩores, & hoc ẽt verũ pecuniariter ſcđm qđ hic dr, multo magis em̃ pœna ſunt digni &c. vt C. de epiſ. & cle. l. p̃sbyteri, i fi. hoc em̃ qđ ſũt marchiões vel duces vel comites, habẽt a principe: vt. ſ. quis dica. dux. c. j. corporalr autẽ maiori pœna debẽt puniri mĩores: vt C. de ſum. tr. l. nemo clericus. & hæc vera ſunt, qđ præſtabunt auri inferre cogantur, & damnum paſſo ſecundũ leges reſarciant. Iniuria [a] † ſeu furtum [b] legitimẽ puniatur [c].

† Not. hic la. de Beluiſ. iniuriam puniri ciuiliter & criminaliter: vt. ff. de priua. delic. l. fi. & inſtit. de iniur. §. in ſumma.

dictã pœnã: & p̃terea puniẽtur ſecũdũ qualitatẽ crminis: & hoc eſt qđ ſequr, homicidiũ quoq; &c. p̃terea reſarciẽt dãnũ ei, cõtra quẽ pacem ruperint: vt hic ſtatim ſequr, & dãnũ paſſo &c.

Iniuriam augent locus & perſona.

a Iniuria. quæ quidem iniuria inſpici a iudice debebit, ſi fuerit atrox vel non. inſpici etiã debebit in quẽ, & a quo facta fuerit iniuria, & quo loco: vt maior æſtimetur ex perſona vel loco: ſecundum quod hæc omnia dicũtur. inſti. de iniu. §. atrox. vt ſecundũ qualitatẽ iniurię debeat puniri. Itẽ inſpici debebit ſi deſcenditiniuria ex. l. Cor. puta cũ dicat ſe pulſatũ vel verberatũ, vel domũ ſuã per vim ingreſſam, an deſcẽdat ex iuriſdictione prætoris, ſicut alia eſt præter prædictã: vt illa quę deſcẽdit a lege, puniatur arbitrio iudicis. ſ. in vtraq; pœna corporali & pecuniaria, ꝓpter cõtumeliã: vt. ff. de iniur. l. cõſtitutionibus. In prætoria [a] vero iniuriã paſſus æſtimabit ſuã contumeliã, & iudex pœnã corporalem: vt ĩſti. de iniur. §. pœna. & hoc inſpiciet, an agatur ciuiliter, an criminaliter: qđ fieri põt: vt in primo caſu pœna imponatur ſecundũ qđ ſuperius dictũ eſt. ſi criminaliter: extraordinaria pœna officio iudicis punietur: vt inſti prædi. ti. §. in ſumma. vtrum autẽ poſsit agi vna, ſi actũ fuerit alia, variatur. dixerũt enim quidam [b], quod ſi agar quis pro iniuria ſibi facta ciuiliter, nõ poterit poſtea agere criminaliter, vel ecõtra: põt enim vtraq; agi: vt. ff. de iniur. l. præter. §. j. ſed ſi agat ciuiliter pro eo qđ, ſeruus ſuus ſit dolo malo interfectus, nihilominus poterit poſtea agere criminaliter: & ecõtra: vt. C. qñ ciui. ac. præ. cri. l. j. & hoc dixerũt tali ratione: qa qñ alicui fit iniuria, nõ habẽt eſtimatio rei familiaris. i. dãni dati: ſed tm̃ contumelię. M. vero nõ cõſentit cũ eis in priori caſu: ſed in poſteriori ſic, & hoc tali ratione. ſ. quia in eo caſu quo quis habet ciuilẽ, iudicis eſt eſtimare vtrũq;. ſ. cõtumeliã factã, & pœnã corporalẽ. Is vero qui iniuriã paſſus eſt, neutrũ æſtimabit. in eo vero caſu, in quo quis prætoriã habet, ipſe æſtimabit cõtumeliã ſuã tm̃: iudex vero pœnã corporalẽ tm̃: & ideo in hoc caſu ſi egerit ciuiliter, poterit poſtea agere criminaliter: vt. C. qñ ci. ac. pręiu. cri. l. j. & intelligas, ꝓ hic loquitur de ea iniuria, q̃ ſpecialiter dicr cõtumelia, q̃ a cõtẽnendo dicta eſt: licet gñaliter dicar iniuria, quicqd nõ iure factũ eſt: vt inſti. de iniur. in prin. Acc.

a Idẽ in ciuili deſcendenti ex lege Cornelia: ſed in vtraq; iudex taxabit. Iac. Alua. & An. de Iſer.

b Seu furtũ. quid ſit furtũ, & vnde dicar, habes inſti. de obli. quæ ex deli. naſ. §. j. & ñ. &. §. furtũ autẽ ſit. & ff. de fur. l. j. §. furtum. Fures em̃ ſunt, qui occulte & ſine armis furtũ cõmittũt: vt in authen. vt nulli iud. §. quia vero nos. colla. ix. qđ furtũ poterit puniri ciuiliter & criminaltier. ciuiliter punr furtũ manifeſtũ in quadruplũ: nõ manifeſtũ in duplũ: vt inſti. de obli. quæ ex delic. §. penul. &. §. vlti & de actio. §. ex maleficñs. &. §. dupli. &. §. quadrupli. & totũ erit pœna ſiue quadruplũ. ſiue duplũ. res em̃ ipſa furtiua cõdici per ſe poterit: vt ĩſti. de act. §. ex maleficñs. & de obli q̃ ex deli. §. vlti. pro pœna vero dabitur furti actio, quæ actio qñ datur ad quadruplũ, eſt prætoria: vt inſtit. de perpe. & tẽp. act. §. furti quoq;. qñ vero datur ad duplũ, eſt ciuilis: vt ĩſtit. de nox. ac. circa prin. & ita dñs Io. B. eas ſignauit in arbore actionum. qđ aũt eſt furtũ manifeſtũ, & qđ nõ manifeſtũ, dicr inſti. de obli. quæ ex deli. naſ. §. manifeſtũ. &. §. nec manifeſtũ. crimina liter põt puniri furtũ: puta quia fur corporaliter punr: ita tm̃ ꝓ nec moriatur, nec aliquid ei abſcindar. ſed aliter caſtigari debet: vt in authẽ. vt nulli iudi. §. quia vero. col. ix. dum tm̃ in facie eius nihil ĩſcribar: ne facies quæ ad ſimilitudinẽ pulchritudinis cæleſtis eſt figurata, maculer: vt. C. de pœnis. l. ſi qs ĩ metallũ. iure aũt Lõgobardorũ cõtrariũ fit: qm̃ pro primo furto debet ei oculus erui: pro ſecũdo naſus ſcarpellari: pro tertio vero debet mori: vt in Lõbar. de fur. & ſer. fug. l. ſi qs latro. & hoc verũ eſt qñ criminaliter punitur. ſi aũt ciuiliter punr: tunc ſi maſculus fuerit & liber, & furtũ fuerit manifeſtũ, ſibi nouũ reddet, & pro culpa ſoluet. lxx. ſoli. ſi furtum fuerit vſq; ad. x. ſilicas ſiue ſolidos. & ſi nõ poterit ſoluere: debet mori. ſi aũt fuerit nec manifeſtus, tunc tm̃ nouũ reddet. ſi aũt fuerit ſeruus: eo modo punr, excepto qđ pro culpa ſoluet tm̃. xl. ſoli. vt in Lõbar. prędi. ti. l. j. ñ. iĳ. &iiĳ. & hęc vera ſunt in maſculo. ſi autẽ fuerit mulier libera: tũc ꝓ manifeſto tm̃ nouũ reddet. alia em̃ culpa ab ea nõ debet requiri pro eo: qđ paſſa fuerit iniuriã: cũ deprehẽſa fuerit in furto: vt in Lõbar. prędi. ti. ſi mulier libera. eodẽ modo punr, ꝓ nõ manifeſto: vt puto, ex eo qđ dicr in. l. iĳ. eo. tit. eodẽ etiã mõ puniẽt furtũ ab ancilla factũ: vt ĩ Lõbar. p̃d. ti. ſi ãcilla. p. l. aũt iſtius ĩperatoris Fride. alias corporalr punr. ſ. qa ſi furtũ fuerit valẽs. v. ſoli. vl ſupra, laq̃o debet ſuſpẽdi. ſi minus, ſcopis & forcipe debet ex coriari & tundi: vt. ſ. de pace tenen. §. ſi quis. v. ſoli. valens.

Fures qui ſint.

Furum pœna: & q ſint fures, & quo tuplices.

c Legitime puniat. ſecũdũ leges, ſed q̃ro ſecũdũ quas leges debet puniri iniuria ſeu furtũ: nũqd ſecũdũ leges ãtiquas Romanas & nouas? an ſcđm leges Lõgob. puniẽt iniuria ſcđm qđ dr in Lõbar. de cõuicñs. & i tit. de pla. ſeu fur. ſeruorũ & aliorũ. et furtũ ſimilr ſcđm qđ ſuperius no. eſt. an dices p̃dictã debere puniri ſcđm. l. p̃dictã de pace te. §. ſi qs aliũ. & ſequẽti. &. §. ſi qs. v. ſoli. valẽs &c? Rñ. ſcđm legem Lõbar. nõ puniẽt, cũ iſte fuerit Romanorũ Impator. vñ intellexit tm̃ de legibus Romanis. nã ille q Romana lege viuit, ei ſubiacere debet: vt in Lõbar. vt Roma. po. inter qua. le. viuere velit. l. j. Sed tñ iſtabis: nõne & Carolus fuit Imperator, q illã l. ſi qs latro. cõdidit, q̃ eſt in Lõbar. de fur. & ſer. fugi? Rñ. licet fuerit Imperator, nõ tñ fuit Romanus. vel dicas, ꝙ nõ fuit Imperator: imo vr, ꝙ tm̃ fuit rex Francorũ & Lõbardorũ: vt in Lõbar. qua. di. lege ho. ſuas res ſer. de. l. j. in fi. nec inueniẽ in illo libro, ꝙ fuiſſet Imperator niſi p ſubſcriptiones ſup legibus eius factas ab ñs, qui cõpilauerũt Lõbar. ſub titulis cõpetentibus imo per illã legẽ quã fecit, ſcilicet primã, appellar tantum rex: vt in Lõbar. de epiſ. & cle. l. j. vel dicas, ꝙ ſtetit rex p multos annos Frãciæ & Lõbar. anteq; Romanũ imperiũ haberet: & tũc fecit. l. p̃dictã, vt apparet p capitulare ſuũ, ſi qs p ordinẽ inſpexerit in Lõbar. cõfuſa nõ intitulata, nec em̃ inueniẽ niſi nouem leges feciſſe poſtquã fuit Imperator ſiue. x. vt in vlti. charta capitularis ſui reperiẽ. nõ em̃ ille fuit Carolus, q dicr ſi lius fuiſſe Pipini, ſed fuit ille, qui fuit pr Pipini: vt prædi. c. inueniẽ. char. vlti. & in Lõbar. de epiſ. & cle. l. & hoc ſtatuimus. & ita dices ſcđm qđ ſuperius dictũ eſt, ꝙ nõ puniẽtur p legem Lõbar. imo nec per leges prędi. ſ. de pace tenẽ. cũ forte ipſa nõ eſt lex [c], nec p lege debet ſeruari, maxime in iſto caſu. nec ĩperator iſte voluit eã legẽ eſſe, niſi vt ſeruareẽ id qđ eſt in ea: do nec cõderet legẽ de pace tenẽ. & ſuper ñs q̃ in iſta cõtinenẽ. vñ poſtea hãc legẽ fecit generalẽ, quã voluit perpetuo debere obſeruari, ſcđm qđ in prin. legis dicr in ꝑpetuũ valitura &c. qđ illa nõ ſit lex, ꝓbar ex eo qđ in ea dicr in princi. ſ. & oibus ad quos literæ iſtæ peruenerint. per qđ vr, quod non eſt lex: ſed fuerũt literæ, quas mittebat per ſubditos ſuos, nõ faciẽdo mẽtionẽ de oibus ſubditis ſuis, ſed de his tantũ, ad quos peruenerint: cũ forte nõ peruenerint, niſi ad paucos. & eas forte miſit ſtatim, cũ receperat coronã, ſicut faciũt oẽs Impatores. nec em̃ ſeruauit in ea ſtylũ cõdẽdę legis quẽ ipſemet ſeruauit in iſta dicẽs hac edictali. l. & aliñs quas fecit: & qualẽ debebat ſeruare, & ẽt ſeruauit Iuſtinianus, ſcđm qđ dicr. C. de leg. & cõſti. l. vt gñales. &. l. humanũ. quã etiã ſeruauit Lotharius in ſua. l. ſuperiori. remanet ergo, ꝓ p illas leges Romanas debẽt puniri: & puniẽt ſcđm qđ ſuperius not. eſt. Nec em̃ voluit Imperator iſte derogare aliñs legibus p prędictam legẽ. ſ. de pace te. ſi lex eſt: imo voluit: ꝙ in ſuo vigore deberẽt ꝑmanere. & hoc ꝓbar ex eo, ꝙ in eadẽ dicr circa prĩ. vbi dicr: Inde eſt ꝙ nos tã diui nas, quã hũanas leges ĩ ſuo vigore manere cupiẽtes &c. & hoc etiã qđ hic, ꝓxie dixit. ſ. & dãnũ pa Io ſcđm leg. &c. & nõ dixit ſcđm leges qđ eodẽ mõ debet hic ĩtelligi legitime puniant. i. ſcđm legẽ ſicut ĩ prĩ. huius gl. expoſitũ eſt. nec voluit tm̃ reepi logareverbũ illud ſcđm leges cã pulchrioris dictatus: vel dicas (& hoc verũ puto [d]) ꝙ p̃dicta lex bene eſt lex, & ꝓ lege debet ſeruari. nã qđ principi placuit, legis habet vigorẽ. quęcũq; em̃ p epiſtolã & ſubſcriptionẽ ſtatuit, vel edicto p̃cepit: legẽ eſſe cõſtat: vt. ff. de cõſtit. prin. l. j. ſatis em̃ in ea cõtineẽ vocabulũ edicti, ſcđm qđ in. §. illo, ſi qs aliũ. dicr, cũ ibi dicar. ſi qs aliũ &c. quaſi fuerit illud pacis edictũ qđ fecit de pace tenẽ. imovr iuſsiſſe, ꝙ p oẽs ptes regni deberet ſeruari, hoc ꝙ ibi dicr circa prin. p vniuerſas regni partes &c. qđ ſufficit ad hoc, vt vim obtineat edicti: vt. C. de legi. & cõſtit. l. iĳ. Et ſcđm hoc dices, ꝙ iniuria puniri debeat ſcđm qđ dicr in illa. l. in illis caſibus in qbus loqr. ſ. qñ fit poſt pacẽ. verũtñ ſi iudex videbit magis [e] puniẽdũ iſpecta atrocitate iniurię, & iſpectis pſonis iniuriã patiẽtis & faciẽtis, & loco, magis puniet, vel ẽt minus puniet ſi viderit minus puniẽdũ p̃dictis iſpectis: ſcđm qđ dicr iſti. de iniu. &. ff. de iniu. cũ p illã. l. id nõ ꝓhibear. qđ em̃ nõ mutar &c. vt. C. de teſta. l. ſancimus. qcqd em̃ noua. l. nõ eſt ſpecialr exp̃ſſum, id & veteribus. ll. vr relictũ: vt. C. de ap. l. p̃cipimus in fi. hoc idẽ ĩtelligas de pœna furti, niſi foret q̃ſtũ ad pœnã corporalẽ, q̃ debebit forte fieri ſcđm qđ dr in p̃dicta. l. j. §. ſi qs qnq; ſolidos

Legis forma quæ ſit.

c Contrariũ eſt verũ per tex. ibi in verbo, edictum. Aluar.

d Idem And. Bal. & Alua.

e Hoc totum eſt in eius arbitrio, ſecundum Bald. & Alua.

ſolidos valens &c. in fi. licet enim videatur perquã durum, lex tñ ita ſcripta eſt & ſeruanda: vt. ff. qui & à quibus ma. li. fiant vel nõ. l. proſpexit legislator. niſi quia forte hodie dero gatum eſt ei per contrariam conſuetudinem.

Homicida a capite punitur.

a Homicidiũ. ille em̃ q̃ homicidiũ fecit, capite puniri debet: vt. ſ. de pace tenẽ. ſ. j. in fi. tenet enim. l. Corne. de ſica. cuius pœna talis eſt: vt inſti. de pub. iudi. ſ. itẽ lege Corne. de ſica. eodẽ etiã modo punitur, ſi cauſa homicidi nis occidẽdi cũ telo ambulauerit, & ibidẽ dicit. &. C. ad. l. Cor. de ſica. l. is qui cũ telo. imo et ſi cauſa furti faciendi cum telo ambularet, eadẽ lege teneretur: vt. ff. ad. l. Cor de ſica. l. j. & hoc verũ eſt, q̃ ita puniet homicida, niſi per pugnã vel aliter probauerit, q̃ ad ſui defenſionẽ illud fecit: vt. ſ. de pace tenen. ſ. j. is enim, qui aggreſſorẽ vel alium in dubio vitę diſcrimine conſtitutus occiderit, nullam calumniã ob id factũ metuere debet: vt. C. ad. l. Cor. de ſic. l. j. et ij. q̃d enim ſi q̃s obtutelam ſui corporis fecit? iure feciſſe exiſtimatur: vt. ff. de iuſti. & iure. l. vt vim. item hoc eſt verũ ſi habuit volũtatẽ occidẽdi. ſi enim nonvoluntate, ſed forte caſu eũ occiderit: impunis erit: quoniã crimẽ nõ contrahit, niſi volũtas nocẽdi intercedat. ea enim quę improuiſo caſu potius quã fraude accidũt, fato nõ noxæ plerũq̃ imputant: vt. C. ad. l. Cor. de ſic. l. j. &. l. iiij. In maleficijs enim volũtas nõ exitus ſpectat: vt. ff. ad. l. Cor. de ſic. l. diuus. Item hoc verũ eſt, q̃ ita debebit puniri vt dictũ eſt: & pręterea bona eius fiſco applicabunt ſi nõ reliquerit aſcẽdentes, vel deſcẽdentes vſq̃ ad tertiũ gradũ: quo caſu eis cõcedentur: excepto crimine læſæ maieſtatis: ſalua tñ dote vxoris: vt. C. de bonis dãna. auth. bona dãnatorũ. &. C. ad. l. Iuliã maie. l. quiſqs. Si aũt homicida à facie iudicũ fugerit: tũc res eius mobiles publicari debẽt in populo, & diſpẽſari: alia vero ĩmobilia dabunt hæredibus ſuis iurantibus & obſeruantibus ſcẽm q̃d continetur. ſ. de pace tenẽ. ſ. ſi vero pacis violator. & hæc vera ſunt in violatore pacis: in alio vero idẽ puto ſeruandũ, quod in prędicta auth. dicitur, niſi forte diceres, vt maleficium nõ remaneat impunitũ: quod ſaltẽ legitima tantũ aſcẽdentibus & deſcẽdẽtibus vſq̃ ad tertiũ gradũ relinquat. Intereſt enim reipublicę, ne maleficia remaneãt impunita: vt. ff. ad. l. Aquil. l. ita vulneratus. parricidiũ autẽ punietur ſecũdũ quod dicitur. ff. &. C. ad. l. Pompe. de parri. & inſti. de pub. iudi.

† Facit ad hoc auth. vt iudi. ſine quo quo ſuff. circa princi. & ff. ad. l. Iuli. am. l. j. Ia. de Bel.

Homicidiũ[a] quoq̃, & mẽbrorũ diminutio[b], vel aliud quodlibet delictum legaliter vindicetur. Iudices † verò, & locorum defenſores, vel quicunq̃ magiſtratus ab Imperatore, vel eius voluntate cõſtituti[c] ſeu confirmati, qui iuſtitiam facere neglexerint[d], & pacẽ violatã vindicare legitimè ſuperſederint: damnũ omne iniuriam paſſo reſarcire cõpellantur: & inſuper ſi maior iudex eſt, ſacro ęrario pœnam decem librarũ auri præſtet: minor autem pœna triũ librarũ auri multetur. Qui verò ad prædictã pœnã[e] per ſoluendã inopia dignoſcitur laborare: corporis ſui correctionẽ cũ verberibus[f] patiat: et procul ab eo loco, quẽ inhabitat, quinquaginta miliaria per quinquẽniũ vitam agat,

Domus ubi conuenticula, aut conſpirationes fiunt, confiſcatur: & receptans uiolatorem legis, pari cum eo pœna punietur. Bald.

Conuenticula[g] † quoque in ciuitatibus, omneſq̃ coniurationes[h], & extrà, etiam occaſione parentelę, & inter ciuitatem & ciuitatem, & inter perſonam & perſonam, ſiue inter ciuitatem & perſonam, modis omnibus fieri prohibemus: & in præteritum factas caſſamus, ſingulis coniuratorum pœna vnius libræ auri puniendis. Epiſcopos verò locorũ eccleſiaſtica cenſura violatores huius ſanctionis, donec ad ſatisfactionẽ veniant, volumus coërcere.

Receptatoribus[i] etiã malefactorũ, qui prædictã pacem violauerint, & prædã ementibus, noſtrã indignationẽ ſubituris, & eiſdẽ pœnis feriẽdis[k]

† Facit ad hoc. C. de epi. & cleri. l. cõuenticulã. & de his qui ad eccleſ. cõfu. l. denũtiamus. et demonopo. l. j.

a Et etiam corporaliter poteſt puniri ſecundu Iac. de Belui. Bal. & Aluaro.

b Imo totũ intereſſe ſecũdũ Aluar. per l. hic alleg.

c Cõcor. xj. q. j. c. cõiurationũ. &. c. ſi quis clericorum.

Inopia pœnã nõ auert, ſed auget.

Receptatores qui ſint & eorũ pœna.

d Iuſtitiam facere neglexerint. ita q̃d eã nullo mõ fecerit: idẽ puto & ſi cõtra ius litigatoris fecerit, puta ſniando cõtra quẽ nõ debebãt: forte corrupti p̃tio aut gratia: q̃m tunc nõ patiet ſolũ pœnã æſtimationis diſpendij, ſed etiã ipſius litis, cũ eã ſuã fecerit: vt. C. de pœna iudi. q̃ male iud. l. vl. Debet em̃ tũc cõdẽnari ad verã litis æſtimationẽ[a], niſi foret filiusfamilias, q̃ cõdẽnatur quaten⁹ peculiũ patiet[b]: vt. ff. de iu. l. ſi filiusfamil. hęc vera ſunt, q̃ dolo malo ita iudicauerit. ſi autẽ nõ dolo ſed per imprudẽtiã male iudicauerit: tũc condẽnari debebit, quatenus æquũ viſum fuerit iudicãti: vt inſtit. de obl. q̃ ex quaſi de li. naſ. cir. pri. et. ff. de va. & extra. cog. l. fi.

e Ad prædictam pœnam. hoc refert ad pximũ dictũ. ſ. ad iudices, q̃ prędicta facere neglexerit. ſ. vt puniant vt. j. ſequit: ſi prędictã pœnã nõ potuerint ſoluere. Sed nunq̃d ad violatores pacis poſſet referri. ſ. qui ꝓpter inopiã nõ poſſunt ſoluere pœnã cõtra eos ſtatutã ſuperius ſcilicet, vt eodẽ mõ debuerint cũ verberibus procul ab eo loco, in quo habitant abijci? & quare nõ? vt dicas q̃d referatur ad ſuperius dictũ & ad proximũ: & maxime cũ violator pacis nõ cõmiſit homicidiũ, vel aliud delictum ꝓpter quod debet capite puniri in ipſa violatione pacis: imo multo fortius deberet referri ad eos: cũ ſit tale delictũ ꝓpter quod etiã deberet capite puniri. nã miles turbator pacis capite punitur: vt. ff. de re mili. l. fi.

f Cum verberibus. No. ergo, quod nõ liberat quis à pœna ꝓpter inopiã: imo maiorẽ pœnã ſuſtinet: cũ corporaliter verberibus debeat puniri, & præterea à loco ſuo expelli lõge p. l. miliaria. Ictus em̃ fuſtiũ maior pœna eſt qualibet pœna pecuniaria: vt. ff. de pœnis. l. in ſeruorũ. in fi. cũ alias dicatur, q̃d ſaltem minorare põt propter inopiã: vt. C. de mo. mult. l. eos. in fi. ſed hoc q̃d hic dicit, cõtingit ꝓpter enormitatẽ criminis.

g Conuenticula. ſic & alias ꝓhibent cõuenticula fieri collecta multitudine in qualibet parte ciuitatis, vel vici, vel cuiuſcunq̃ loci: vt. C. de ĩs qui ad eccle. confu. l. denũtiamus. & de epiſc. & cle. l. conuenticula.

h Cõiurationes.[c] qualitercũq̃ ergo fiãt cõiurationes, prohibent per. l. iſtam & caſſantur: quod male hodie obſeruatur: imo totũ cõtrariũ faciũt ciuitates, maxime Lõbardię per partes, quæ ſunt in ciuitatibus & cõpagine, vt ita loquar. ſic etiã alias prohibent cõiurationes negotiatorũ. ſ. vt ſpecies diuerſorum corporũ negotiatiõis nõ minoris, quã inter ſe ſtatuerint, venundentur: vt. C. de monopolijs. l. j. Accur.

i Receptatoribus. peſsimũ eſt genus receptatorũ, ſine quibus latere nemo diu põt: & pinde debẽt puniri ſicut latrones. ff. de recep. l. j. & de offi. p̃to. l. cõgruit. Idẽ forte eſſet ſi eos non receperit: ſed cũ eos poſſet apphẽdere, accepta pecunia vel parte ſubreptorũ eos dimiſerint: cũ in pari cã videat cũ eis. arg. ff. prę. tit. l. j. in fi. imo iure Lõgobar. ſi poſtq̃ deprehẽderint eos, dimiſerint: omne damnũ pro quo deprehẽſi fuerint tenentur emendare, vt in Lombar. de fur. & ſer. fug. l. ſi quis furem.

k Feriendis. puta cũ in pari facinore ſint cũ ipſis violatorib⁹ quaſi cõſentiẽdo. quos em̃ par facinus coinquinat & æquat, vtroſq̃ ſiſis pœna comitat: vt. C. de epiſ. & cle. l. ſi quẽ q̃. in fi. facientes

a Homicidium. ille em̃ q̃ homicidiũ fecit, capite puniri debet: vt. ſ. de pace tenẽ. ſ. j. in fi. tenet enim. l. Corne. de ſica. cuius pœna talis eſt: vt inſti. de pub. iudi. ſ. itẽ lege Corne. de ſica. eodẽ etiã modo punitur, ſi cauſa homicidi nis occidẽdi cũ telo ambulauerit, & ibidẽ dicit. &. C. ad. l. Cor. de ſica. l. is qui cũ telo. imo et ſi cauſa furti faciendi cum telo ambularet, eadẽ lege teneretur: vt. ff. ad. l. Cor de ſica. l. j. & hoc verũ eſt, q̃ ita puniet homicida, niſi per pugnã vel aliter probauerit, q̃ ad ſui defenſionẽ illud fecit: vt. ſ. de pace tenen. ſ. j. is enim, qui aggreſſorẽ vel alium in dubio vitę diſcrimine conſtitutus occiderit, nullam calumniã ob id factũ metuere debet: vt. C. ad. l. Cor. de ſic. l. j. et ij. q̃d enim ſi q̃s obtutelam ſui corporis fecit? iure feciſſe exiſtimatur: vt. ff. de iuſti. & iure. l. vt vim. item hoc eſt verũ ſi habuit volũtatẽ occidẽdi. ſi enim nonvoluntate, ſed forte caſu eũ occiderit: impunis erit: quoniã crimẽ nõ contrahit, niſi volũtas nocẽdi intercedat. ea enim quę improuiſo caſu potius quã fraude accidũt, fato nõ noxæ plerũq̃ imputant: vt. C. ad. l. Cor. de ſic. l. j. &. l. iiij. In maleficijs enim volũtas nõ exitus ſpectat: vt. ff. ad. l. Cor. de ſic. l. diuus. Item hoc verũ eſt, q̃ ita debebit puniri vt dictũ eſt: & pręterea bona eius fiſco applicabunt ſi nõ reliquerit aſcẽdentes, vel deſcẽdentes vſq̃ ad tertiũ gradũ: quo caſu eis cõcedentur: excepto crimine læſæ maieſtatis: ſalua tñ dote vxoris: vt. C. de bonis dãna. auth. bona dãnatorũ. &. C. ad. l. Iuliã maie. l. quiſqs. Si aũt homicida à facie iudicũ fugerit: tũc res eius mobiles publicari debẽt in populo, & diſpẽſari: alia vero ĩmobilia dabunt hæredibus ſuis iurantibus & obſeruantibus ſcẽm q̃d continetur. ſ. de pace tenẽ. ſ. ſi vero pacis violator. & hæc vera ſunt in violatore pacis: in alio vero idẽ puto ſeruandũ, quod in prędicta auth. dicitur, niſi forte diceres, vt maleficium nõ remaneat impunitũ: quod ſaltẽ legitima tantũ aſcẽdentibus & deſcẽdẽtibus vſq̃ ad tertiũ gradũ relinquat. Intereſt enim reipublicę, ne maleficia remaneãt impunita: vt. ff. ad. l. Aquil. l. ita vulneratus. parricidiũ autẽ punietur ſecũdũ quod dicitur. ff. &. C. ad. l. Pompe. de parri. & inſti. de pub. iudi.

a Approbatur communiter per scriben. hic.

faciẽtes eĩ & cõsentiẽtes pari pœna cõstrĩgunt: vt. C. de sacro san. ecc. l. iubemus. §. œconomus. hoc est verũ[a], nisi forte ille q recipit, sit eius affinis vel cognatus: qm̃ tunc debebit absolui, nec forte seuerius cõdẽnari. nõ est eĩ par eius delictũ, et eius q nihil ad se ptinẽtes malefactores recepit: vt. ff. de rece. l. fi. Iure aũt Lõgobar. nõ inspiciẽ sit affinis vel cognatus: imo etiã si pater filio vel ꝓpinquo latroni mansionẽ post missã sancti Ioãnis baptistę dederit: quasi latro & infidelis debet iudicari. vñ q illũ suscipit, similis est illi, nisi iuraverit cũ. x. francis (si frãcus est) cꝑ nesciret eum latronẽ fuisse: vt in Lõbar. de fur. & ser. fu. l. quicunq; post missam.

præterea bona eius publicentur, & domus eius destruatur[a]. Qui pacem iurare & tenere noluerit: beneficio & lege pacis non fruatur[b]. Illicitas[c] etiã exactiones maximè ab ecclesijs[d] (quarum abusus iam per longa tẽpora inoleuit) per ciuitates & castella omnino cõdemnamus, & prohibemus. & si factę fuerint, in duplum[e] reddantur.

Sacramẽta puerũ spõte facta super cõtractibus rerũ suarũ inuiolabiliter obseruẽtur: iuramẽta uerò per uim & metũ extorta etiã à maioribus: maximè, ne q̃rimoniã faciãt maleficiorũ cõmissorũ, nullius sunt momẽti. Iac. de Bel.

Item sacra puberum[f] spõte facta[g] super contractibus[h] tũ qa ipse ex oĩbus causis obligaf qbus prĩsa. excepta cã mutui: vt. ff. de acti. & obli. l. filiusfa. sed nunqd tm̃ ĩpubere liberor: Rñ.[e] & idẽ in seruo quãtũ ad hoc vt naturaliꝫ cum effectu obligef. nã q est seruus, naturaliꝫ obligaf: vt. ff. de cõdi. inde. l. naturaliꝫ. vt nec ecõtra illã naturalẽ posset restitui. Itẽ q̃tũ ad hoc, vt dñm obliget de peculio: vt. ff. de pecu. l. si qs. §. ẽt. vbi nec ipse dñs restitui possit: qđ tñ ẽt sine iuramẽto cõtigeret: vt. ff. de mi. l. iĵ. §. seruus. Sed qd de impubere libero, q credebat se seruũ: Rñ.[f] idẽ qđ in vero opinato libero: qa plerunq; extra id qđ agiẽ, tacita obligatio nascit: vt. ff. cõmo. l. si is qui §. si libero. & ff. de acq. re. do. l. liber hõ. Itẽ q̃ro, an sit hoc itel ligẽdũ in ĩpubere curatorẽ habẽte, si sine curatoris autoritate cõtrahẽdo iurauit: Rñ. vtiq; scđm eos q dicũt, cꝑ facĩm repsentat eũ maiorẽ. nã si maior esset, nõ restitueref. Sed cõtra vĩ, cũ pupillo silis habeaf: vt. C. de in inte. resti. mi. l. si curatorẽ hñs. ĩ quẽ nõ cadit pñs cõstõ: vt. s. notauimus: ergo põt ĩtelligi lex ista ĩ pubere hñte curatorẽ, et cõtrahẽte eius autoritate: & ĩ pubere nõ habẽte curatorẽ cõtrahẽte, ꝑ se solũ. Sed ĩstabit qs dicẽs, lex ista nõ distinguit ĩ pubere habẽte, vel nõ habẽte curatorẽ: ergo nec tu distiguere debes: Rñ. imo, q̃uis lex ista nõ distinguat, à religione iudicãtis omitti nõ debet: vt. ff. de test. l. q̃sitũ. vel dic, cꝑ licet hęc lex nõ distiguat, debet tñ distingui ꝑ alios: vt ar. C. de ap. l. vlt. §. fi. & ĩ auth. de admi. offi. §. fi. nã & posteriores leges iterdũ trahẽdę sunt ad priores: vt. ff. de le. & senatuscõ. l. sed & posteriores. sed licet ita videaf posse dici & distingui: tñ verius[g] vĩ vt siue curatorẽ habeat, siue nõ: teneat cõtractus, nec possit rescindi: quãq; secundũ leges sit ipso iure nullus. nã & scđm leges veteres vendita re sine decreto, ipso iure nulla est vẽditio: vt. C. de præ. & alĵs re. mino. l. iĵ. & . iij. C. de admini. tu. l. lex quæ tutores. §. vlt. & tamen si corroboretur iuramento, valida fit, & tenet per hanc legem,

c Ista etiam approbatur ꝑ omnes.

f Idem Alua.

g Approbatur ꝑ omnes scriben.

a Destruatur. hic non inspexit Imperator iste deformitatẽ vrbis propter destructionem domorum: quod alias lex inspicit: quoniam interest reipublicæ, ne vrbes deformẽtur ruinis: vt. ff. ne quid in loco pub. l. fi.

b Non fruatur. cum in ea cõmittat nolendo iurare pacem, nec eam tenere. frustra enim legis auxilium inuocat, qui in eã committit: vt. ff. de mi. l. auxilium. in fi.

c Illicitas. quas prędses prouinciæ prohibere debet: vt. ff. de offic. præ. l. illicitas.

d Ab ecclesijs. nec enim debet extraordinarium aut superindictũ ab ecclesijs efflagitari: vt. C. de sacrosan. eccl. l. placet. à quibus autẽ exactionibus debeant esse immunes ecclesię, & à quibus nõ dicitur, & notatur in prædicto tit. & in prædicta lege. & l. ad instructionem pontium.

e In duplũ. imo forte si ab eccl'ia facta fuerit illicita exactio, pœnã perpetuæ deportationis post excõmunicationẽ, quę erga sacrilegos iure promẽda est, patietur exactor: vt. C. de sacrosanc. eccle. l. placet. in fi.

Iurare quando quis dicatur. f Itẽ sacramẽta puerũ. id est, iuramẽta super sacrosan. corporaliter præstita, ꝓprie eĩ dicuntur sacramẽta, cũ quis fidẽ suã vel mentẽ super sacro iuramẽto astringit: vt puta sup altari vel libro cõtinẽte sacrosancta Euãgelia. quid ergo si sup libro alio iurauerit, vel forte sup aliquo ligno, vel lapide: Rñ. nihilominus valere: qa ad cor respicit dñs. vnde nõ minus peierat, qui cõtra facit. Nã tactus libri cuiuscunq; nõ id operaf, sed sola voluntas & abnegatio noĩs Dei omnipotentis: vt. C. de transac. l. si qs maior. in prin. hodie tñ non videf valere iusiurãdũ per nomẽ dñi, vel caput, vel capillos: vt in auth. vt nõ lux. cõtra na. col. vj. licet sæpe Romani cõtrariũ faciant. hodie tñ: vt de cõsuetudine est obtẽtũ, iuraf per sacrosancta Dei euãgelia: vt in auth. iusiurãdũ qđ præ. ab his. in prin. col. iĵ. qđ cõstat esse seruandũ: qa diuturni mores &c. vt instit. de iu. na. §. ex nõ scripto. Quid si iurauit verbotenus: vt qa dixit: ꝑ Deũ nõ veniã cõtra: Rñ. nõ valet[b], plus eĩ operaf tactus libri rõne maioris solẽnitatis, quod etiã ꝓbari põt: vt. C. si mi. se ma. di. l. si alterius. §. vlt. in prin. licet sit arg. cõtra. C. de episc. & cle. auth. sed & iudex. & de iu. rẽ nõ nouã. sed speciale ibi. Quid si nõ ipse, sed alius ꝓ ipso & super aĩam suã iurauerit: vt fit ĩterdũ: Rñ. idẽ est ac si ipse iurauerit: si tñ iuratũ fuerit eo mãdãte: vt arg. ff. de admi. tu. l. ita aũt. §. gessisse. & ff. qđ cu. vni. no. l. itẽ eorũ. §. j. j. rñ. arg. cõtra. C. de ĵs q ve. æta. impe l. iĵ. in prĩ. & de iu. emphy. l. vlt. §. pe.[c] Quid si impubes iurauerit: nũq̃d tenebit eius sacrm̃, vt cõtractus cũ eo habitus valeat: arg. cꝑ sic ff. de iureiu. l. q iurasse. j. rñ. sed cõtra puto: qa illud verũ est in sui emolumẽtũ, & aduersarĵ prędiciũ, vt ibidẽ ꝓbaf. qnimo ĩpubes, phibef iurare. cũ etiã de eius vtilitate tractaf: vt. ff. de ĩ litẽ iurã. l. videamus. in prĩ. in casu tñ: puta cũ iurauerit se datum prono opas, & miniculator est vel histrio, obligaf: vt. ff. de li. cau. l. vlt. ꝑterea cũ lex ista loquaf tm̃ de pubere, nihil nocui vĩ statuẽdum ꝑ hoc in impubere: qa qđ nõ mutaf &c. C. de te. l. sancimus. Puberẽ *autẽ accipimus masculũ maiorẽ. xiiĵ. an. fœminã autẽ maiorẽ. xĵ. vt ĩsti. q. mo. tu. l. fi. ĩ prĩ. Itẽ pubere accipias sanæ mẽtis. nã si furiosus sit, nec iureiu. se obligat: qa similis est pupillo ĩfanti: adeo cꝑ nullũ negotiũ recte gerit: vt insti. de inuti. sti. §. furiosus. &, §. sed qđ diximus. ipse eĩ habeẽ loco dormiẽtis & absentis[d]: vt. ff. de iu. co. l. iĵ. §. furiosus. &. ff. de acq. pos. l. j. §. j. Quęro nunqd sit intelligendũ hoc de pubere prefa: Rñ. idẽ in filiosa. pubere, tũ qa lex nõ distĩguit:

b Secus de iure cano. quia inter simpliciem loquelã & iuramentum deus nõ facit differentiam. vt. xij. q. iij. c. quicũq; & xxij. q. v. ca. iuramẽ. facit etiam etsi vero aliquis. extra de iureiuran.

c Ibi loquitur in procuratore generali secundũ Bal. ibidem.

d Pubes qua ætate accipiatur.

e Approbatur per omnes scriben hic.

prædi,

vi. Bart. in l. si quis in princip. nº. 14. ff. de leg. et ibi posita

a Ista est vera de iure cano. per ca. cũ cótingat. de iureiur.

prędi.mi.fere p totũ.ergo sacrm nulli⁹ debet eẽ momẽti:rñ.[a] nõ est cõtra legẽ cũ hac.l.Fri.sit approbatũ hęc.f.sacra puberũ &c.vel illud in cõtractibus interdictis iure cõi.Itẽ qro qd si minor vẽdiderit & iurauerit,& deceptus sit vltra medietatẽ iusti ptij,an possit venire cõtra:Rñ.P.vtiq;,qa agit vel vt iustũ ptiũ suppleat̃,vel vt rescindat̃ cõtractus: vt.C.de rescin. vẽ.l. ij.sed Io.et B.idẽ,sed alia rõne,dicẽdo q sacrm nihil aliud opat̃,nisi q repręsentat eũ maiorẽ:vñ est q ipse sicut qs maior poterit postulare, vel ptiũ suppleri,vel cõtractũ rescĩdi,data electiõe emptori:vt in pdi.l.sacrm em interpositũ priuat eũ à priuilegio suo.s.restõnis:qd ei ,pter ætatẽ cõpetit,nõ aũt à iure cõi:qa hoc nõ põt facere:vt.C.de trãs.l.si ex falsis.&.C.de nõ nu.pe.l.vlt.nec mirũ,q difficilius tollit̃ ius cõe,q priuilegiũ:cũ ẽt difficilius ĩducat̃:vt ĩ auh.de re.ec.nõ alie.§.sed qa verisiſe.in fi.Quid de maiore iurãte se deceptũ vltra dimidiã:Rñ.forte idẽ:cũ nõ supsit ei nisi ius cõe dño tñ P.visum fuit cõtra:vt nihilominus cõtra uenire possit pdicto mõ:qa nõ agit pcise,vt rescindat̃ contractus,sed vt iustũ ptiũ restituat̃ & suppleat̃:vel cõtractus rescindat̃:& facit,p hoc:qa sacrm ius cõe nõ tollit:vt.s.no. & ,pbat̃ ff.de ac.pos.l.si qs extraneus.j.rñ.et.l.si seruũ qs.§.vl.sed dño meo visũ ẽ cõtra[b]:vt no.in sũma de resc.vẽ.qa vẽditor sic agẽdo altera rõne vrget ẽptorẽ rescĩdere cõtractũ:vt.ff.de cõdi.ĩsti.l.q̃ sub cõditiõe.§.sed si sub iurisiurãdi.cõtra hoc tñ est ar. ff.de iure pro.l.adigere.§.j.Sed qro an hoc sit intelligẽdũ ĩ vẽditiõe facta cũ interpositiõe decreti:an idẽ & si decretũ nõ interuenerit:Rñ.vtiq; in oĩ vẽditiõe:qa alr inutiliter videret̃ adiecta cũ hoc ẽt lex.C.[c] aduer.vẽ.ĩducat,& maxĩe cũ hoc indistincte hic dicat̃ res ẽt in dubio sit potius interpretãda,vt valeat quã pereat:vt.ff.de le.j.l.si qñ.& ad mu.l.j.Itẽ qro,si iurauerit aliqs ĩ genere seruaturũ se oẽs cõtractus,quos,fecerit tpe minoris ętatis,& postea vẽdat & nõ iuret:an teneat̃: Rñ.vr̃ q nõ:qa ex cõfessiõe nõ solet qs absenti obligari:vt.ff.de cõfes. l.certũ.§.si qs.Itẽ qa res ĩter alios acta &c.& ad hoc facit.C.si aduer.vẽd.l.j.vbi dicit ẽptori iurãdũ esse.Itẽ est ar.ad hoc.ff. qd cuiusq; vniuer.l.itẽ eorũ.§.sed si ita.Itẽ ,p hoc est psens lr̃a sup cõtractibus.vñ si aliter fiat,nõ valet:vt ar.C.de sen.& ĩter l.,platã.Ex aduerso vr̃ cõtra hac rõne:qa cõstat eãdẽ rõnẽ subesse ẽt cũ alias iurat̃:& qa nihilominus faciẽs cõtẽnit religionẽ diuinã,& delinqt:& nihilominus ,ppriã turpitudinẽ allegat.vñ cũ eadẽ subest rõ,idẽ debet subesse ius:vt ar.ff.ad.l.Aql.l.illud.sufficit em qa deierat:ideoq; ferẽdus nõ est:vt.C.de indi.vi.l.ij.in fi.Itẽ qa cõtra factũ ,ppriũ venit:vt.ff.de adop.l. post mortẽ.& ĩ hac qõne satis puto,q si prius ita iurauerit,& postea ĩ cõtractu dixit se velle teneri illo iuramẽto, q teneat: & ita videmus de cõsuetudine obseruari.Itẽ qro,si minor vẽdidit & iurauit,& añq; traderet,cecidit à possessiõe:postea ad eũ redijt aliquo casu:an si nõ pstet,vel nõ restituat eã emptori agẽti postea,videat̃ facere cõtra sacrm:Rñ.vtiq; cũ nõdũ tradiderat,sed si iã tradiderat,tũc secus erit: cũ iã videat̃ liberatus solutione eius:vt no.C.de trãsa.l.si qs maior.scdm Azo.Vel dic[d] idẽ ĩ vtroq; casu:qa agere vr̃:et cõtrouersiã facit ẽt reus accipiẽdo & cõtradicẽdo:vt ar.ff.de ,pcu.l.nõ solũ.§.si status.et si pars hęr.peta.pmittẽdũ.Sed qd si primo vẽdidit nec iurauerit:sed postea ex ĩteruallo iurauit se ratũ habiturũ & nõ cõtra uẽturũ:nũqd cõfirmabit̃,vt teneat pcedẽs cõtractus,quãq; à pricipio nullus fuerit ipso iure: Rñ.vtiq;[e]: ar.ff.de iud.l.licet. ar.cõtra.ĩsti.de aut.tu.§.vlt.Itẽ qa maior factus ratũ habẽs,ẽt sine iuramẽto cõfirmat eãdẽ vẽditionem:q̃uis ipso iure nulla fuerit:vt.C.si maior fa.ra.ha.vel nõ.l.j.&.ij.& ar.ff.quorũ lega.l.j.§.,pdest.Itẽ qro,an lex ista locũ habeat ĩ stipulatiõe vel in renũtiatiõe: Videt̃ q nõ:qa cõtractus,pprie is est,q vltro citroq; dãtẽ & accipiẽtẽ obligat:vt.ff.de ver.sig.l.Labeo.ij.minor aũt q ,pmittit:nõ se alij,sed aliũ sibi obligat.Itẽ minor q renũtiat,nõ cõtrahit,sed potius distrahit:vt alibi dr̃ in soluto debito:vt ĩsti.qb.mo.re cõtrahi.obl.§.is quoq;.ĩ fi. Sed cõtra puto[f].s.vt hoc nomẽ cõtractus accipiat̃ ,p oĩ obligatione,ad exẽplũ eius qd dicit̃ in edicto ptoris: vt.ff.de mi.l. ait ptor.in prin.& ar.ff.de ijs q̃ in frau.credi.l.j.§.ait.&.ff.de iu.l.oẽm.& ff.q.ex cau.ĩ pos.e.l.vl.Quid si iurauit se nõ vẽturũ cõtra sentẽtiã,vel cõtra cõfessionẽ,vl arbitriũ:Rñ.[g] vtiq;:& tũc tenet, nã ĩ iudicio quasi cõtrahit̃:vt.ff.de pec.l.iij.§.idẽ scribit.& maior ẽt si tale pactũ fecisset,nõ veniret cõtra appellãdo: vt.ff.q. ap.li.vl nõ.l.ij.imo cõtra puto.q saltẽ appellare possit:qa nõ est de iure cõi.nã iurãdo solũ pdit priuilegiũ ętatis: vt.s.dixi. Sed nũq d & tũc ĩ aliquo tenebit snia,cũ iurator ibi nõ affuerit:Rñ.idẽ:vt no.s.in.viij.q.Quid si iurauerit qs se nõ vẽturũ cõtra testm:distingue vtrũ ,ppriũ,an alienũ.si cõtra ppriũ,nõ tenet:qa testamẽti factio iuris publici est: vt.ff.de test.l.iij.qd aũt iuris publici est,pactis priuatorũ nõ pt tolli:vt.ff.de pac. l.ius publicũ.nec ẽt p pactũ pt aliqs maior libertatẽ testamẽti faciẽdi sibi auferre:vt.C.de pac.l.pactũ qd dotale. &.ff.,p socio.l.cũ duobus.§.idẽ rñ.si aũt contra alienũ:distigue,vtrũ potuit tenere pactũ de iure cõi scdm distinctionẽ no.C.de pac.l.vlt.quo casu piudicat̃ ei.nã testm cõnumerat̃ inter cõtractus:vt.ff de duo.reis. l.eadẽ.an nõ:in quo casu cõtrauenit de iure cõi:vt alias.s.no. in.xij.q.Quid si filius fa. minor renũtiauit Macedoniano, & iurauit:Rñ.nõ teneri[h]:qa nec maior renũtiare potuisset:cum nõ sit fauore eius ĩductũ,sed odio creditorũ:vt.ff.de cõdi.ĩde. l.q exceptionẽ.sic em daret̃ materia peccãdi,qd est cõtra publicã vtilitatẽ:vt.ff.ad Mace.l.j.in pri.& ĩstit.qd cũ eo.in prĩ. Quid si mulier minor renũtiauit Velleia.et iurauerit: Rñ.tenet[i].nã si maior renũtiasset,cũ sit eius fauore ĩductũ,teneret: vt ĩ pdicta.l.q exceptionẽ.&.ff.ad Velle.l.vlt.§.pen.&.C.qñ mu.tu.of.fun.l.vlt.Quid si minor sit cõfessus se pecuniã accepisse mutuo,et renũtiauerit exceptiõi nõ numeratę pecunię,et iurauerit se nõ vẽturũ cõtra:Rñ.nõ poterit aliquo mõ venire cõtra,scdm eos q dicũt maiorẽ renuntiãtem nullo mõ debere admitti cõtra.vel scdm nos dabit̃ ei exceptio doli:& ita ĩ hoc grauabit̃:vt tunc ,pbet nõ numeratã pecuniã:sicut alias diximus in maiore renũtiãte:vt in sum.de nõ nu.pec. Quid si minor donauerit cã mortis,& iurauerit se nullo tpe reuocaturũ: Rñ.tenet,nec reuocat.nã minor ẽt de iure cõi potuit dõare:qa & testari põt vt.ff.de do cã mor.l.tã is.& ĩsti.q.ex cau.ma.nõ pos.§.pe.nã & maior potuisset renuntiare iuri reuocãdę donationis:cũ hoc sit eius fauore inductũ:vt cẽseat̃ priuati iuris:licet aliud sit in testamẽti factione:vt.s.no.vñ & filiusfa.donare potest cã mortis patre cõsentiẽte, sed testari non põt:vt in prędi.l.tã is.C.de test.l.nemo.Quid si donauerit simpliciter et iurauerit:vr̃ forte,q non teneat:quia etiã decreti autoritate facta ipso iure nõ valet:vt.C.si ma.fa.ra.ha.l.vlti.§.fi.Sed contra puto[k]:cũ repręsentat̃ maior ,pter iuramẽtũ:vt.s.no.nam si maior factus donasset:nõ repeteret.nec obstat,q hoc nõ potest facere decreti interpositio:qa illa nõ tollit restõnẽ: vt.C. de prę.mi.l.si quidẽ.iuramẽtũ tñ tollit:vt hic. Quid si minor iurauerit trãsactionẽ,vẽditionẽ vel aliũ cõtractũ similẽ firmũ hr̃e,nunqd si de facto cõtrauenit & peierat,ĩfamabit̃, & alias pœnas subibit:q̃ cõtinent̃.C.de trãsac.l.si qs maior: Rñ.non infamabit̃,& si pœnas alias subeat:vt arg.ff.de ijs q no.infa.l. vlti.Quinimo vr̃,q nec alias subeat pœnas, nisi quas subiret maior qui nõ iurasset:cũ sacrm nihil aliud operet̃,nisi vt maiorẽ eũ repsentet.Vel qd verius est,dic qd oẽs pœnas pdictas subire coget̃:qa constat cõtractũ tenere.vñ si contra faciat,punit̃ sicut quis maior,q iurauit:cũ in delictis nullo ætatis auxilio debeat ei succurri:vt.C.si aduer.deli.l.j.&.ff.de mi.l.auxiliũ.§.ĩ delictis.Quid si filiusfa.minor iurauit patri cõtrahẽdo forte cũ eo,cũ renũtiauerit bõis maternis,sicut pleriq; faciũt: Rñ.nõ valet[l].nã stipulatio inter maiores cõtracta cum parẽtibus,in quorũ ptãte sunt,inutilis est:vt ĩnsti.de inuti.stip.§.itẽ inutiles.Quid si pater minor diuisit bona sua inter filios emãcipatos,& iurauerit:nunqd poterit venire cõtra: Rñ.vtiq;[m]: tñ quia nulla fuit contracta obligatio,nec fuisset etiã si maior esset:tñ quia liberũ debuit habere cõmutãdi arbitriũ. quãquã hoc fallat in casu fauore mr̃imonij:qa dotẽ quã dedit pro filia sua priori viro:non põt diminuere,nisi postea clade aliqua superueniente:vt.C.de rei vxo.act.auth.sed quãuis.sed cõtra videt̃:cum talis diuisio fiat inter filios animo donandi:& donatio inter eos nitatur viribus:vt.C.de inoffi.do.l.ij.

rerum [a] suarum [b] non retractandis, inuiolabiliter [c] cu/

Sacramentũ repręsẽtat iurantem maiorem.

b Et bene secundũ Alua. & est gl. similis & ibi Bar. Bald. Paul. & Sal. in.l.ij. hic alleg.

c Approbatur p omnes scriben.hic.

d Tu dicas formam iuramenti esse cõsiderandam And. & alu.

e Bene loquitur & probatur in.l.fi. C. ad Mace. Alua.

f Idẽ Iac. de Beluisi.& Alua.

g Approbatur p omnes scriben.hic.

h Approbatur p omnes scriben.hic.

i Cum ista glos. trãseũt omnes doct. hic.

k Approbatur per omnes scribentes hic.

l Imo secundum Iac. de Bel. & Alua.

m Hęc opinio procedit quando diuisio habet vĩ testamenti, alias secus: vt hic in fi. glo. Iac.& Alua.

n Et melius. And de Iser. & Aluar.

a Rerum.sclicet corporalium & incorporaliũ:item mobilium & immobilium.rei enim appellatio generalis est:vt.ff.si cert.peta.l.j.& de ver.sig.l.rei appellatio.& ĩsti.de re.corpo. & incorporali.per totum. Accur.

b Suarũ.id est,,ppriarum.Sed quid si cõmunium:Rñ.idem: quia verbum suũ,ad vtrunq; pertinet:vt.ff.de verb.signifi.l. pupillus.§.verbũ suũ.& de leg.iij.l.si quis seruos suos. Quid si super rebus alienis contraxit:puta qa rem alienam vẽdidit, & iurauit:Rñ.constitutionẽ præsentem ad id nõ respicere,cũ hic tm de rebus suis loquatur.quid ergo:stabo legi veteri,vt dicã ipso iure nõ valere:vt.ff.de reb.co.qui sub tu.l. magis.§. j.vel dic[n] quod teneat sicut à quouis maiore alias facta: vt.ff. de contrahẽ.emp.l.rẽ alienã.& quod dicit rerũ suarum:large accipiatur.quasi dicat super contractibus suis &c.

c Inuiolabiliter.id est,ĩcorruptibiliter,id est,sine violatiõe vel

vel corruptiõe aliqua & quantũ ad agendũ,& quãtũ ad exci piendũ,& quantũ ad dñiũ transferendũ & accipiẽdũ.arg.ff. de acq.re.do.l.ſtatuas.& famil.ercis.l.inter cohæredes.§.j.

a Iuſtum metum. Quia ſi vanus fuiſſet timor, contra eſſet: vt.ff.quod met.cau.l.metum.&.l.metũ autem.§.j.

b A maioribus. maxime ſi maiores, id eſt, potẽtiores vi vel metũ ĩtulerant, ne maleficiorũ commiſſorũ extorta &c. Vel põt legi ſecũdũ aliã literã aliter: per vim aũt & iuſtũ metũ etiã à maioribus maxime, ne q̃rimonia maleficiorum cõmiſſorum fieret.

c Querimoniam. etiã ſi nulla facta vel depoſita fuerit querimõia de maleficio cõmiſſo,nullius momenti ſit.i. ipſo iure non valeat.Sed in iſto nũquid per hoc dices,q̃ edictum q̃d metus cauſa ſublatũ ſit et quo adactionẽ. & quo ad exceptionẽ ex eo iductã vt.ff. q̃d met.cau.l. metũ, §.ſed q̃d.&.§. Iulianus.&.§. volenti.& §.ex hoc edicto. cũ videatur p. l. iſtã, q̃ ontractus per metũ nit9 ipo iure ſit nullus,quẽ conſtat p leges veteres tenere: vt.ff.q̃d met.cauſa.l.ſi mulier.&.l.pe.& añpe.&.C.de inu.ſtip.l.dolo? Rñ.minime. nã q̃d dicit nullius eẽ momẽti,ſubaudi quãtũ ad effectũ.ſic & alias accipiunt hęc verba.ff.quod met.cau.l.q in carcerẽ. Sed hæc rñſio nõ placet ꝓpter verba p̃cedẽtia,ne querimõia maleficiorũ cõmiſ.extor.&c.& q̃ hęc verba ſint poſita ꝓpríe,hoc ſignificãt,vt quod fit,ipſo iure ſit nullũ: vt.ff.de ver.ob.l.generaliſ.&.C.de leg.& cõſti.l.nõ dubiũ.in fi. Dic ergo hoc eſſe referẽdũ ad ſacramẽta tm̃ per vim extorta: de quibus.ſ. dixerat: q̃d probat etiã verbũ aduerſatiue poſitũ ꝓpter præcedens verbũ ſpõte. Sed in iſto quare magis tollit iuramẽtũ ipo iure, quã cõtractus? Rñ.quia effectus iuramenti debilior eſt. Ex eo eim̃ nulla inducit obligatio: ſed robur quoddã quod præſtat cõtractui cui accedit.ſ.q̃ poſsit efficaciter cõueniri, q alias nõ poterat auxilio reſtõnis obſtãte,ſi ſpõte interponat. hic ergo effectus[a] quaſi debilior tollit vi vel metu illato: q̃d nõ eſt ĩ effectu,q ex cõtractu inducit quaſi fortior: qa ex eo inducit vltro citroq; obligatio: vt,ff.dever.ſig,l.Labeo.& ſupradictã lectura lego ſc̃m literã talẽ,quã habebã: p vim autẽ & metũ iuſtũ ſubaudi ſacra interpoſita.ſ.à puberibus de quibus dictũ eſt.

a Idem Iac. & Aluaro. & hanc multũ commendat Marcus Anto. in tracta. de effectibus iuramenti, effectu.lvj.

d Extorta. hoc eſt dicere,hoc q̃d dictũ eſt ſupra verũ eſt in iuramentis à puberibus ſpõte extortis.nam iuramenta extorta per vim vel metũ nedũ ab eis, ſed etiam à maioribus.xxv. an.nullius momẽti ſunt ipſo iure: maxime ſi fuerint ſup eo expoſita,nec deponat querimonia maleficiorũ cõmiſſorũ.& merito dixit maxĩe: qa reipublicę itereſt, ne maleficia remaneãt ĩpunita: vt.ff.ad.l. Aquil.l.ita vulneratus.cũ cõcor.ibi poſitis.

ſtodiantur. Per vim autem & iuſtum metum[a] etiam à maioribus[b] (maximẽ ne querimoniam[c] maleficiorum commiſſorum faciant) extorta[d], nullius eſſe momenti iubemus.

TITVLVS LIIII.

DE ALLODIIS.

† Iaco.de Belu. expõit hic allodium i. illud quod eſt eius propriũ & à nemine alio recognoſcitur, niſi à ſolo deo. & facit infra proxi. §.ſupra ſi de feu.fue. con. ca.ij.&.iij.& de allodio tã gitur. ff. de relig. l. at ſi quis. §. ſi interdũ.&. C. de inge. & manu. l. penul.

AD hoc, qui allodium † ſuum vẽdiderit: diſtrictũ & iuriſdictionem Imperatoris vendere non præſumat:& ſi fiat, non valeat. Si verò contigerit allodium aliquod etiam infeudatum conferri eccleſiæ, vel pro oblatione fidelium, vel per emptionis & venditionis alteriuſve huiuſmodi contractum infeudatus: niſi per gratiam eccleſiæ tanquã de nouo reciperet feudũ, quod habebat,retinere nõ poterit[e]. Vt aũt æquitas,quę in paribus cauſis paria iura deſiderat[f], per vniuerſitatem totius imperij ſeruetur:firmiter ſtatuimus tam in Italia,quàm in Alemania, vt quicunque in dicta publica expeditione Romam ad ſuſcipiendam imperij coronam,regem,aut ſub rege dominum ſuum non adiuuerit aut eundo cum ipſo[g], aut pro quantitate feudi ſtipẽdia[h] militiæ perſoluendo (ſi de vocatione legitima[i] à domino ſuo conuinci per compares ſuos[k] poterit) feudum perdat[l]: & dominus in ſuos vſus illud habeat redigendi liberam facultatem[m].

b Alias,ad e hæc.

Alterius culpa quandoq; nocet.

DE ALLODIIS.

AD hoc. Nõ poterit. Et no.hic caſum quẽ in ſumma no.ſ.q̃ vaſallus amittit feudũ ſine culpa ſua: ſicut & alias q̃s amittit feudũ non ſua culpa,ſed propter culpã alterius vt.ſ.in q.cau.feu.amit.§.denicq;. &.ſ.ſi vaſallus feudo priuet,cui defe.c.j. Sed nũq̃d in iſto caſu tenebit ei ad intereſſe dñs.ſ. vt vel ei præſtet æſtimationẽ, vel aliud ſibi det feudũ eiuſdẽ quãtitatis & bonitatis? Rñ.puto q̃ ſic.tanc̃ ſi eũ inueſtiuiſſet de re alie. vt.ſ.ſi de feu.va.interpel.fue.c.negotiũ.&.ſ.de inue.re.alie.c.cũ de re.cũ em̃ imperator p hãc.l.illud beneficiũ ei nõ abſtulit: merito veteri cõſuetudini relictũ intelligit.arg.C.de app.l.præcipimus.in fi.

f Deſiderat. ſicut alias dicit.q̃d ratio æqtatis diuerſas ſpecies actionũ nõ excludit,ex quo ex ſimilibus negotijs deſcendunt.C.de conſti.pe.l.vlt.

g Cum ipſo. vel alium pro eo dño acceptabilem mittendo: vt.j.l.proxi.§.firmiter etiam ſtatuimus.

h Stipendia. quę alias dicunt hoſtenditiæ in Lombar.ſ.xij, denarios de modio.in Alemania tertiam partẽ fructuũ feudi eiuſdem anni à quo expeditio ĩdicta eſt, ſiue quo fit exercitus:& hoc ſecũdum Corradũ: vt.ſ.de ca. Cor.§.ſiſr.in hoſtenditijs.ſecũdum vero Fride.Imperatorem dimidiũ reditus feudi vnius anni:tam in Alemania quam in Lombar.vt.j.l. proxi.§.firmiter etiã ſtatuimus.

i Legitima. id eſt, per ſe vel per procuratorem ſuũ facta præſẽtibus alijs paribus forte duobus vel tribus.debebit eũ dominus eum in propria perſona vocare, vel mittere procuratorem ſuũ ad eum, & debet habere ſecũ duos vel tres de paribus pro teſtibus, vt veniat ſecũ in expeditione Romana cũ Imperatore ſiue rege,& tunc erit legitima* vocatio. & hoc eſt quod ſequitur,conuinci per cõpares ſuos &c.& ita notabis hic ſecũdũ hoc,quod iſta vocatio debet fieri corã paribus ad hoc vt legitima ſit: ſicut alias debet fieri noua inueſtitura corã paribus ad hoc vt legitime fiat: vt.ſ.qui teſtes ſunt neceſſarij ad probandũ nouam inueſti.c.j.& cap.ſequen.vel intelligas hanc legitimã eſſe vocationẽ,ſi dominus eã rite fecerit(vt dixi)coram paribus,ſpatio cõpetenti inter vnam vocationẽ & aliam, forte ſeptẽ, vel decem dierum,interpoſito: ſicut alias fieri debet citatio, quando dñs vult controuerſiam facere vaſallo vel econtra: vt.ſ.de milite vaſallo qui contumax eſt.ca. dominus vocat militem. Vel etiam dicas,quod tunc erit legitima ſi dominus eũ vocauerit per cõpares ipſius vaſalli: puta quia dñs mitteret ad eum duos vel tres de vaſallis ſuis, qui dicuntur compares vaſallo quem vocat,quaſi ſimul cũ eo pares.ſcilicet vt debeat ire cum eo dño in expeditione regis: & ſecundum hoc ita conſtrue: ſi de vocatione ſua legitima per cõpares ſuos ſubaudi facta,à domino ſuo cõuinci &c.& ſecundũ hunc intellectũ dices,q̃ ſufficit ſi probet etiã per alios ita factam fuiſſe vocationẽ. prima tamen expoſitio vel etiam ſecunda melior videtur.

* Qualiter autẽ fieri habeat vide hic plenè ꝑ Mar, ab aff.& Bal.

k Per compares ſuos. ſed quid ſi nõ habuerit cõpares? Rñ. forte tũc ſufficiet.ſi etiã per extraneos tũc probetur: ſicut etiã alias dicit de noua inueſtitura,quæ põt fieri corã extraneis teſtibus,ſi dñs nõ habet pares: vt.ſ. qui teſtes ſunt neceſſarij ad ꝓbãdũ no.inue.c.j.&.c.ſeq.ſicut & alias propter inopiã probationũ tales admittunt,q alias repellerẽt: vt.C.de hę.& ma. l.quoniã.& de repu.l.conſenſu.&.ff.de teſti.l.ſerui reſponſo.

Probationũ inopia teſtes extranei admittuntur.

l Perdat.& ita no.hic aliã ingratitudinem per quam vaſallus feudũ amittit,& ad dominum libere reuertitur.hoc idẽ habes.j.l.proxi.§.firmiter etiã ſtatuimus. & ſecũdum quod has & alias ingratitudines plene no.in ſumma,

m Facultatem. ſed nunquid hoc intelligit,ſiue fuerit paternum feudũ,ſiue nouũ: ita vt nõ ſolum filius,ſed etiã agnati excludant à dño? Rñ.forte ſic,cum indiſtincte hoc dicatur. Cum enim lex non diſtinguit,nec nos diſtinguere debemus: vt.ff. de of.præ.l.ij.& de pub.l.de pretio. Item * nõne hic talis eſt iniuria,quæ reſpicit dñm,cum eũ contẽnit,q̃ ſecum nõ vadit ſicut debet? ergo debet ꝑtinere ad eum pertinere feudũ,vt hanc habeat ſuæ iniuriæ vltionẽ: vt.ſ.in qui.cau feu.amit.§.denicq;. Imo quod plus eſt,reſpicit ipſum Imperatorẽ, cũ cum teneat adiuuare in dicta expeditione: vel dominum ſuum,& hoc eſt quod.ſ.dicit regẽ aut ſub rege &c.cũ etiam per hoc, quod nõ vadit

* Videto in hunc locum Mat.ab affli. quoniã gloſ. hæc ipſi non admodũ placet: tametſi in eam prependeãt Iac. Bel.& Bal.

vadit in ipſa expeditiõe, vel aliũ nõ mittit, vt dictũ eſt: vel ſti pẽdiũ militiæ nõ ſoluit: minuatˀ vtilitas iperij: & vires eius attenuentˀ: & hoc eſt de quo Lotharius in.l.ſua cõqueritˀ.s.l.,p̃ xi. imperialis, quaſi circa mediũ & circa fi. Vel dicas, ꝙ hic loquitˀ tantũ de nouo feudo, vel etiã de veteri, ad quod non veniunt agnati, cũ eos nõ habeat vaſallus, licet em̃ hic non diſtinguatˀ, nos tamẽ i iſto caſu debemus diſtinguere, & ſecũdũ determinationẽ veteris cõſuetudinis itelligere. ſ. vt licet vaſallus delinquat in iſto caſu: & ſi ad filiũ nõ veniat, ad agnatos tñ ſi habet, pueniet. & hoc eſt qđ dicitˀ §. ſi vaſ. feu. pri. cui de fe. cap. j. ibi, licet ad agnatum qñq; pertineat &c. et ita intelligi debet qđ legitˀ. s. in quib. cau. feud. amil. §. deniq;. ſ. vt ibi loquatˀ de nouo feudo. licet em̃ ſit hic à lege omiſſum, tamẽ nõ debet omitti à religiõe iudicantis: vt ff. de teſt. l. q̃ſitum. et de ſpon. l. oratio. qđ enim hac lege noua non eſt ſpecialiter dictum, hoc veteri cõſuetudini relictũ intelligi debet: vt arg. C. de app. l. præcipimus. in fi. Prior tñ intellectus verior videtur per rationẽ, quæ aſsignatur. s. i quib. cau. feu. amit. §. denique. cũ ibi videatur etiã de paterno feudo loqui.

TITVLVS LV.

DE PROHIBITA FEVDI ALIENATIONE per Friderichum.

Omnis alienatio feudi contra hanc legem facta etiam antiqua, quantumcũque, caſſatur, & bonæ fidei emptori pretiũ reſtituitur: & tabellio, qui inſtrumentum tale ſcribet, cum infamia priuabitur officio, & manum amittet. Bal.

Friderichus Dei gratia Romanorũ Imperator ſemper Auguſtus,

Imperialẽ decet ſolertiam ita reipublicæ curã gerere, & ſubiectorum cõmoda inueſtigare, vt regni vtilitas incorrupta perſiſtat, & ſingulorum ſtatus iugiter ſeruetˀ illęſus. Quapropter dum ex prędeceſſorũ noſtrorum more vniuerſalis curiæ Ronchaliæ pro tribunali ſederemus, à principibus Italicis, tam rectoribus eccleſiarum, quã alijs fidelibus regni, non modicas accepimus q̃relas, quòd beneficia eorum & feuda, quæ vaſalli ab eis retinebant, ſine dominorũ licẽtia pignori obligauerãt, & quadam colluſione nomine libelli vendiderãt: vnde debita ſeruitia amittebat & honor imperij, & noſtræ felicis expeditionis complementum minuebatur. Habito ergo conſilio epiſcoporũ, ducum, marchionum, & comitum, ſimul etiã & palatinorum iudicum, & aliorum procerum, hac edictali Deo propitio perpetuò valitura lege ſancimus: vt nulli liceat feudũ totum, vel partem aliquam vendere, vel pignorare [a], vel quocunq; modo diſtrahere ſeu alienare [b], vel pro anima iudicare ſine permiſsiõe [c] illius domini, ad quem feudum ſpectare dignoſcitur. Vnde Imperator Lotharius tantùm in futurum præcauens ne fieret, legem promulgauit. Nos autem ad pleniorem regni vtilitatem prouidentes, nõ ſolùm in poſterum, ſed etiam huiuſmodi alienationes illicitas hactenus perpetratas, hac præſenti ſanctione caſſamus, & in irritum deducimus, nullius temporis præſcriptione [d] impediente: quia quod ab initio de iure non valuit, tractu temporis conualeſcere [e] non debet†: emptori bonæ fidei ex empto actione [f] de pretio contra venditorem competente. Callidis inſuper machinationibus quorundam obuiãtes, qui p̃tio accepto quaſi ſub co

DE PROHIBITA feudi &c.

Imperialem.

a Vel pignorare. Prohibetur ergo hic exp̃ſsim pignoris obligatio de feudo in totũ vel in partẽ aliquã ſicut proxi. dixi totum vel partem aliquã &c. qđ eſt contra Py. qui contrariũ notauit. s. de ali. feu. c. j. Sed nũqd poterit dñs proprietatẽ feudi obligare ſine cõſenſu vaſalli? Rñ. lex Corra. nõ dicit, quod poſsit obligare vel nõ: ſed dicit quod dñs non poteſt idem facere cambium vel precariũ ſiue libellum: vt in Lombar. de bene. & tit. l. vlt. §. fi. & s. de ſuc. feu. l. mulier. arg. tñ eſt quod poſsit obligare: vt. C. de vſufru. l. ij. & ff. de pig. act. l. tutor. in fi.

b Seu alienare. ſi autẽ alienauerit, deinde redimit: ar. eſt ꝙ nõ amittat. ff. de alie. iudi. mut. cau. fac. l. ex hoc. §. ſi quis. et ff. qui. mod. pig. vel hyp. ſol. l. ſicut. §. ſuperuacuũ. arg. contra. ff. depo. l. j. §. ſi rẽ. imo caſus exp̃ſſus eſt. s. titu. quid iuris ſit, ſi vaſallus poſt alienationẽ feudi illud recuperet. c. pręterea. Quid ſi vaſallus legauerit feudũ extraneo prorſus, vel extraneũ de feudo hęredẽ iſtituit, nullis agnatis, vel deſcẽdẽtibus relictis? Rñ. nõ videtˀ alienatũ, vt ſic dñs eũ inueſtire cogatˀ: vt argu. ff. de alie. iudi. mut. l. ex hoc. §. ſed hęredẽ. & de leg. iij. l. pater. §. Iulianus. ſed qõni huic accedit & illa, an per aliũ liceat feudo ſeruire? mihi tñ videtˀ, ꝙ nullo mõ cogi debeat dñs eum inueſtire: quia non tenuit legatum vel hæredis inſtitutio in feudo facta. Nec enim valet ordinatio defuncti in feudo facta: vt. s. de ſuc. feu. in pri. & s. qualiter olim po. feu. alienari. §. donare. Sed nõne vaſallus põt feudũ in dotem dare pro filia ſua? arg. eſt qđ poſsit. C. de nat. lib. l. iij. in fi. & ff. ſi qd in frau. pat. l. j. §. ſed & ſi. & ff. q. mod. pig. vel hy. ſol. l. ſicut. §. ſed & ſi permiſerit. verſi. qđ ſi in dotẽ. caſus tñ eſt expreſſus quod nõ poteſt: vt. s. qualiter olim poterat feudum alienari. §. donare. Sed nũquid poterit in emphyteuſim perpetuam dare? Reſpon. forte non, cum emphyteuſis perpetua non procul ab alienatione diſtet: vt in auth. de non alie. aut permut. eccle. rebus. §. alienationis. colla. ij. & §. nos igitur.

c Sine permiſsione. Quid ſi dominus permiſit vendere amico, & vaſallus poſtea vendidit alij: argu. eſt quod non poſsit. ff. quib. mod. pignus, vł hypo. ſo. l. ſicut re corporali. §. illud.

d Præſcriptione. quicqd ſuper facto pręſcriptionis notatum eſt. s. de capit. Cor. c. j. hic repetas.

e Conualeſcere. Not. ergo quod ex temporis diuturnitate nõ cõualeſcit qđ ante inualidum fuit: ſicut alias in authen. vt nulli iudi. §. nulli. & C. de pact. l. ſi certis. & ff. fami. erc. l. quędam. argu. contraria ſunt. C. de poſtu. l. iij. & C. de contra. iu. l. j. & C. ſi maior fa. ra. hab. l. j. & ij. & in ſum. vt i lib. Pyl. tertio quaterno, vl. charta. quòniã. s. diximus quod ab initio validũ &c. & ſum. contrario ſequenti.

Inualidũ tẽporis diuturnitate non cõualeſcit.

† Facit ad hoc. C. de pactis. l. ſi cer. an. & ff. de reg. iur. l. qđ ab initio. & l. omnia. & i ſti. de legat. §. an ſeruo. & ff. de le. j. l. cætera. & de ſena. l. filia. Ia. de Belui.

f Ex empto actione. quaſi dicat, ſi fuerit male fidei ẽptor non poſsit pretium repetere: & hoc ideo qua ſciens rẽ alienã emit: vt. C. de euic. l. ſi fundũ. quod verum puto: quia cum lex bonæ fidei emptori permiſit pretiũ repetere: malæ fid. emptori videtur prohibuiſſe. argu. ad hoc, C. de pac. conuẽ. tam ſuper dot. l. vlti. & ff. de compen. l. quod Labeo. imo nec venditor eũ retinebit, ſed eo carebit: vt. s. in conſtitu. Lotha. circa fin. & applicatur fiſco, qui ſucceſſor eſt malę acquiſitorũ: vt. ff. de iure fiſci. l. Lucius. nec puto, quod emptori malæ fidei detur repetitio pretij, etiã ſi cautũ ſit ei de euictione, cum contra. l. iſtam ſciens fecerit, vt aliud ſit in re ſimpliciter alienata: ſecundũ quod dicitur in dicta. l. ſi fundum. de euict. & C. cõ. vtri. iu. l. ſi fratres. rẽ enim alienam quẽ vendere poſſe nulla dubitatio eſt: vt. ff. de contrahenda emptio. & venditio. l. rem alienam. & hoc forte ideo, vt aliquam pœnã ſuſtineat de tali illicito cõtractu ab eo ſcienter facto: ſicut & notarius, qui in plus punitˀ, cum officiũ & manum amittat cũ infamia: vt infra ſequitˀ. §. ſcriba vero &c. ſic ergo emptor bonæ fidei repetet pretiũ, & hoc verum eſt, etiã ſi actum fuerit inter eos, ne aliquid euictionis nomine præſtaretur: vt. ff. de actio. emp. & vendi. l. ex empto. §. fina. Sed nunquid ad ĩtereſſe poſſet agere, ſi vellet pretiũ dimittere? & quare non? cũ hoc non prohibeatur: vt. C. de euictio. l. empt. & aget actione ex empto, vt ibidem dicitur: & ff. de euictio. l. vẽditor hominis. niſi forte velles dicere contrarium, quod venditio nulla ſit.

Fiſcus eſt ſucceſſor malẽ acquiſitorũ.

Sibi

lore inueſtituræ, quã ſibi licere [a] dicunt, feudũ vendunt, & in alios transferunt, ne tale figmẽtum, vel aliud vlterius in fraudẽ huius noſtræ conſtitutionis excogiteẽ, modis omnibus prohibemus: pœna autoritate noſtra imminẽte, vt vẽditor & emptor, qui tam illicitas alienatiões reperti fuerint cõtraxiſſe, feudũ amittãt [b]: & ad dñm liberè reuertaẽ [c]. Scriba verò, qui hoc inſtrumentũ ſciens cõſcripſerit: poſt amiſſionẽ officij cum infamiæ periculo manum amittat [d]. Præterea ſi quis infeudatus maior quatuordecim annis [e] ſua incuria, vel negligẽtia [f] p annũ & diẽ ſteterit, quòd feudi inueſtiturã à proprio dño non petierit [g]: tranſacto hoc ſpatio feudum amittat, & feudũ ad dominum redeat.

Si uaſallus legitimæ ætatis non iuerit cum domino in expeditione: uel ibi non miſerit aliũ pro ſe domino acceptabilem: uel nõ ſoluerit domino dimidiam partem reditus feudi unius anni: feudum amittet. Bal.

Firmiter etiã ſtatuimus tã in Italia, quã in Alemania, vt quicũq; in dicta publica expeditione vocatus à dño ſuo, in eadẽ expeditione ſpatio cõpetenti [h] temere venire ſuperſederit, vel aliũ pro ſe [i] domino acceptabilem mittere contemſerit, vel dimidiũ [k] reditus feudi vnius anni domino non ſubminiſtrauerit: feudũ, quod ab epiſcopo, vel alio domino habuit, amittat: & dominus feudi in vſus ſuos illud redigẽdi modis omnibus habeat facultatem. Præterea ducatus, marchia, comitatus, decætero non diuidatur: aliud autem feudum, ſi conſortes voluerint, diuidaẽ: ita vt omnes, qui partem feudi habent iam diuiſi vel diuidendi, fidelitatem faciant: ita tamen, vt vaſſallus pro vno feudo plures dominos [l] habere non compellatur [m]: nec dominus feudum ſine voluntate vaſalli ad alium transferat [n].

Si filius uaſalli offendit dominum patris ſui: tunc aut pater à domino requiſitus debet eum ducere ad ſatisfaciendum domino, aut filium à ſe ſeparare: alioquin priuabitur feudo. ſi autem pater uult eum ducere, filius autem contemnit: patre poſtea mortuo filius non ſuccedit in feudo, niſi prius domino ſatisfecerit. Bar.

Inſuper ſi filius vaſalli dominum offenderit [o]: pater à domino requiſitus deducat filium ad ſatisfaciendum domino: vel à ſe filium ſeparet: alioquin feudo priuetur [p]. Si autem pater vult eum deducere, vt ſatisfaciat, & filius conſeruire per ſubſtitutã perſonã: dum tamẽ ſit domino acceptabilis, ſecundũ quod hic dicitur. hoc idẽ no. ſ. ſi de feu. contro. fue. c. ſi qs deceſſerit. & puto q; acceptabilis debet eſſe domino, ſi peræq; bonũ vt ipſe eſt, vaſal. ei mittit. ar. ſ. de. l. cor. c. ex eadẽ lege. &. ſ. tit. ſi de feu. cõtro. fue. ſi quis deceſſerit.

a Sibi licere. quę vtiq; licebit ſi nõvendãt: ſed vere in feudũ dando inueſtiturã faciant: vt j. eo. tit. ſ. illud quoq;. argu. C. mã. l. per diuerſas ſ. fi. &. l. vlt. vel forſan: quia ꝓhibuit alienari, per hoc & feudũ dari. ar. C. de re. alie. nõ alie. l. fi. de hac aũt materia dices ſecundũ quod notaui. ſ. de capi. cor. c. j.

b Amittant. In totum ſi totũ alienauerit: alioqui ꝓ ea parte dũtaxat, ꝓ qua alienatũ fuit: vt. ſ. de va. qui cõtra conſti. Lotha. de. alie. cap. j. Sed nũquid alias poterit vaſallus dño inuito renuntiare feudo? videtur q; ſic. ar. ff. de ope. li. l. iterdũ. Ecõtra videẽ, q; non poſſit: ſicut nec eo inuito dñs auferre põt: nã vtriuſq; gra daẽ, ſcilicet dñi, vt ſeruitiũ vaſalli habeat. Itẽ vaſalli, vt fructus feudi habeat, nõ ꝑt altero inuito tali pacto renũtiare. arg. C. de act. & obli. l. ſicut. & ff. de vſufruc. l. ſed cũ fructuarius. in princ. &. l. ꝑdicta interdũ. Rñ. q; nõ ſola renuntiatio, ſed cauſa eum ſoluit. ſed dicẽ exꝑſſim de cõſuetudine, qd põt: vt. ſ. de vaſ. qui cõtra cõſtit. Lotha. bene. alie. c. j.

c Reuertatur. Ipſo iure vt puta quãtũ ad vaſallũ, q; id alienauit & tradidit, cũ alienatione facta ſtatim ſit dño apertũ: vt. ſ. ti. quid iuris ſit, ſi poſt alienationem feu. va. id re. c. pręterea. in fi. quantũ vero ad emptorẽ nõ puto niſi per ſententiã, cũ alias nõ poſſet agere de euictione * cõtra venditorẽ: cũ ſit bonæ fidei emptor: vt ff. de euic. l. j. et. C. de euic. l. ſi fundũ. Idẽ etiã intelligo de vaſallo, ſi committat fellonia, per quã feudum amittere debeat: cum adhuc habeat: ſcilicet vt tantũ ipſum per ſententiã amittere debeat: nec enim debet vaſallus feudum amittere ſine certa & cõuicta culpa laudanda per iudicium parium ſuorum: vt in Lombar. de bene. & ter. tri. l. fi. &. ſ. de feu. ſine culpa non amit. c. j. &. ſ. quo tempore miles inue. petere de. c. iij.

d Manum amittat. nam & alias punitur pœna irreuocabilis exilij: vt. C. de ſac. ſan. eccle. l. iubemus. ſ. pen. in fi.

e Quatuordecim annis. [a] qui forte reſtituetur in integrũ, ſi fuerit minor. xxv. an. cum hoc ipſo læſus ſit, quod intra id tempus non petijt.

f Negligentia. niſi iuſta de cauſa ſtaret: tunc enim ſecus eſſet. quæ autem ſit iuſta cauſa propter quã poſſet ſtare, dicitur ſ. quo tempore miles inueſti. pete. debeat. cap. j. & quæ ibi notantur, hic repetas.

g Petierit. pollicẽdo fidelitatem: vt. ſ. de cap. cor. c. j. &, ſ. in quibus cau. feu. amit. c. j. & quæ ibi notantur, hic repetas.

h Competenti. puta forte, quia dinumerabunt eivicena milia paſſuum per ſingulos dies, donec fuerit in exercitu, pręterea eum diem quo vocatus fuit vt iret: & præter eum diẽ, quo ſe debet repræſentare: & hoc ad exẽplum eius, qui promiſit ſe ſtaturũ in iudicio: vt. ff. ſi quis cau. l. j.

i Alium pro ſe. Notare potes hic arg. qd vaſallus põt feudo ſeruire per ſubſtitutã perſonã: dum tamẽ ſit domino acceptabilis, ſecundũ quod hic dicitur. hoc idẽ no. ſ. ſi de feu. contro. fue. c. ſi qs deceſſerit. & puto q; acceptabilis debet eſſe domino, ſi peræq; bonũ vt ipſe eſt, vaſal. ei mittit. ar. ſ. de. l. cor. c. ex eadẽ lege. &. ſ. tit. ſi de feu. cõtro. fue. ſi quis deceſſerit.

k Dimidium. aliter obſeruaẽ ꝑ Corradũ in Lõbardia, & aliter in Alemania: vt. ſ. de capi. cor. c. ſimiliter in hoſtendit. ſ. Accur.

l Plures dominos. arg. cõtra. ff. de vſufr. l. ſi cuius. quia ibi plurib⁹ dominis fructuarius ſatisdare debet: vt. C. de ſer. et aqua.

m Compellatur. Sed cui dabitur electio, vtrum ipſis dominis, an vaſallo? Reſpõ. videtur q; vaſallo debeat dari. ſ. vt eligat quem voluerit ex dominis: ar. ff. de iu. dot. l. plerunq;. ſ. vltimo.

n Ad alium trãſferat. ſ. iure cõſuetudinario ad minorem dominũ: ſed ad maiorẽ poteſt: quia tũc nõ lædit vaſallus, niſi ſit priuatus forte: vt ar. C. de fun. li mitro. l. ij. li. xj. Vel dicas, q; ad minorẽ dominũ poteſt trãſferre, nõ ad maiorẽ. ar. ff. de ali. iud. mu. l. j. &. iij. &. C. ne lic. po. l. ij. vl' dicas q; ad omnes tranſire põt, arg. C. de contrahẽ. emp. & ven. l. dudũ. &. ff. ſi quis à paren. ma. fue. l. ij. & vlt. & hic ſubau. ius vaſal. vel non põt transferre omnino, ſed retinẽdo directũ dñium poteſt. ar. ff. de offic. prę. l. pe. Vel localis eſt: qd non placet. C. de no. cod. cõpo. l. j. in fi. ſecũdæ conſtit. Vel dic referre, vtrũ totã curiã vendat, vel tantũ feudũ vnius vaſalli. In primo caſu põt: quia quędã per ſe nõ trãſeunt, quæ cum vniuerſitate trãſeũt. ff. de acq. re. do. l. quędã. & arg. ff. de contrahẽ. emp. l. in modicis. verũtamẽ hoc ſatis videẽ determinari. ſ. de le. Cor. ſ. ex eadẽ lege. qd ſi vaſallus deceſſerit relictis duobus filijs, quorũ vnus vtilis eſt ad ſeruiẽdũ, alter iutilis: nũquid tm̃ vtilis ſuccedet, cum & dñs in hoc cõſentiat? Rñ. hæc quæſtio eſt diſputabilis ſecũdũ Corradũ. qdã tm̃ dixerunt, q; ſuccedat: & quidã nõ: vt. ſ. ti. an mu. & alias imperfe. c. nullus.

o Dominũ offenderit. Quid ſi vaſallus felloniã cõmiſit añ inueſtituram vel poſt, ſed tm̃ inficiatur eam fellonia. nvel pater vel hæredes eius: nũquid obſtat delictum? Reſpon. nõ. ar. ff. de do. l. & eleganter. ſ. pen. Item etiã ſi confiteatur, q; deueſtiri non poteſt, niſi prius inueſtiatur eo quod non habet: argu. ff. de ædi. edic. l. bouẽ. ſ. ſi ſub conditione. ſecundum Cor.

p Priuetur. nunqd propter factum patris filius amittit feudum auitũ? Reſpõ. quidam, ita: quia & auitam hæreditatem. arg. ff. ad legẽ Corne. de fal. l. ſi quis patris ſui. Sed arg. contra ff. de ſenat. l. emancipatũ. in fine. l. ſecundũ Cor. Sed dicas, qd amittit: vt. ſ. ſi vaſ. feu. pri. cui defer. c. j. Quid ſi vaſ. habens auitum feudũ cõmiſit delictum cõtra dominũ, ex quo poterit ei feudũ auferre, ſed dñs remiſit delictũ vaſalli, deinde deceſſit ſine liberis vaſallus: nũquid repellũtur agnati vt eſt cõſuetũ, cum eſt

cũ eſt feudũ ab eo acqſitũ: rñ. imo agnativt ī feudo pr̃no ſuccedunt: nõ vt in nouo: ar. ff. de pec. l. peculiũ. §. ſi ab ære alieno.

a Nõ ſuccedit. Quid ſi vaſ. cõtra dñm offẽſam cõtraxit, nec dñs invita ſua aliqd dixit: nũqd poſt mortẽ dñi à vaſallo põt auferri feudũ: Rñ. nõ pt: qa nõ debet hęres mouere, qđ defunctus tacuit. C. de iof. teſt. l. oĩmodo. §. j. et de reuo. do. l. vlt.

Hæres mouere non debet quod defunctus tacuit.

b Domeſticis. qui dicañ domeſtici, habes. ff. de iu. om. iu. l. qui iuriſ. et de pe. l. reſpiciẽdũ. &. C. de ĩjs qui ad ec. cõfu. l. præſenti. §. ſane. & de q̃ſtio. l. pridem.

tẽnit: patre mortuo in feudũ nõ ſuccedit[a], niſi prius ſatisfecerit dño. pariq; mõ vaſallus ꝓ omnibus ſuis domeſticis[b] faciat. Illud quoq; p̃cipimus, vt ſi vaſallus de feudo ſuo aliũ vaſallũ[c] habuerit: & vaſallus vaſalli dñm dñi ſui offẽderit: niſi ꝓ ſeruitio alterius dñi ſui hoc fecerit, quẽ ſine fraude añ habuerit, feudo ſuo priuet[d], & ad dñm ſuũ à quo ipſe tenebat, reuertať: niſi reqſitus[e] ab eo paratus fuerit ſatisfacere maiori dño, quẽ offenderit. et niſi vaſallus idẽq; dñs à dño ſuo requiſitus eũ, qui maiorẽ dñm offenderit, reqrat vt ſatisfaciat, ſuum feudũ amittit.

Præterea ſi inter duos[f] vaſallos de feudo ſit controuerſia, dñi ſit cognitio[g], & per eũ controuerſia terminet. ſi verò inter dominum & vaſallum lis oriatur: per pares curiæ[h] à domino ſub fidelitatis debito coniuratos terminetur[i]. Illud quoq; ſancimus, vt in omni ſacramento[k] fidelitatis imperator nominatim excipiatur[l].

c Alium vaſallũ. No. ergo hic, q; vaſallus põt hre aliũ vaſallum de feudo ſuo: nõ ergo intellexit ĩperator iſte verbo alienatiõis prohibere donationẽ in feudũ: et hoc verũ eſt: dũ tñ ſyncere & ſine fraude hoc fiat: vt. ſ. qualiter olī po. feu. alie. c. neceſsitate. niſi forte velis intelligere ſe cũdũ eos, q cõtrariũ dicunt: quod hic intelligitur ſecundum voluntatem domini.

d Priuetur. ſed quare, cũ nõ ſit eius vaſallus: arg. ff. pro ſoc. l. nõ ſocĩ. & arg. ff. de verb. ſig. l. Modeſtinus. & de li. agno. l. ſi quis ali. §. ſi quis à liberti liberto. ſecundum Cor.

e Niſi requiſitus. quid ſi vaſallus meus aliũ fecerit de eodẽ feudo, & vltimus vaſallus feudũ alienauerit: ar. eſt qđ primo dño. i. mihi cõmittať. ff. de ſer. expor. l. pe. &. ff. de acq. poſ. l. q vniuerſas. §. fi. &. l. ſi colonus. &. l. quãuis. §. j. &. l. ſi id qđ. & ita primus habebit laudimiũ, qđ iniquũ nõ vr̃ ꝓpter timorẽ futuræ amiſsionis. Sed arg. cõtra eſt hic ſecundũ Corradum. Sed nũquid vaſallum dñs cogere põt, vt ei feudũ oñdat: arg. eſt quod ſic poſsit. ff. de act. emp. & vẽd. l. Titius hæres. Sed nũ quid vaſallus dñm, qui ei feudum de camera debet, põt cogere vt ei poſſeſsiones ex quibus feudũ percipere debeat, p̃ſtet: arg. eſt quod poſsit. C. de dona. l. ſi quis argentum. §. j.

f Duos. ſ. q alias ſunt vaſalli eiuſdẽ dñi de alĩs feudis, & feu. de quo eſt quæſtio inter eos, ꝑtinet ad eundẽ dñm, & vterq; cõtendit ſuũ feudũ eſſe: alioq; ſi nõ eſſent alias vaſalli, ſed vterq; diceret ſe eſſe vaſallũ ipſius de eo feudo, vel etiã diuerſos iueſtitores dicerẽt ſe habere de eo: tũc corã iudice vel arbitro cã termĩari debebit: vt. ſ. de pace te. §. ſi duo. &. §. ſe. &. ſ. de. l. Corr. ſi aũt inter pares: nec vnus alterũ poterit ĩuitũ trahere ad iudiciũ curiæ, vel dñm: cũ vnũ ꝓducũt inueſtitorẽ. verũtamẽ ſi curia eũ vocauerit ter. tũc nõ poterit eius examẽ declinare: vt. ſ. ti. an apud iudicẽ vel curiã dñi qõ feudi terminari debeat. c. ex eo qđ. ſ. diximus. et. ſ. de iueſti. ĩmari facta. §. illud. et ſcđm hoc §. iſte nõ cõtradicit p̃dictis. c. ſed potius diuerſa ſũt, quã aduerſa. et de hoc dices ſcđm qđ in ſumma no. Sed qd ſi dñs nõvult cognoſcere: Rñ. tũc poterit vaſallus eũ facere cõpelli à maiori iudice ſub quo erit. arg. de arbi. l. j. &. iĩ. §. j. vel ẽt actor poterit alterũ cõuenire ſub iudice rei. Sed nũqd ab initio poterunt ipſi litigãtes ire ſub alio iudice, et nõ ſub dño, ſaltẽ ĩ cõcordia, ita q; ſnĩa ab alio iudice lata teneat: Vl nũqd tenebit ſnĩa tãq; à nõ ſuo iudice lata: Rñ. forte nõ tenebit: qm̃ Imperator voluit qđ dñi eẽt cognitio & determiatio iſtius cauſæ. ergo alĩs iudicibus videť phibuiſſe cognitionẽ, & vaſallis ne ad alios iudices irẽt. ar. ff. de cõdi. & demõ. l. cũ ita. Sed eſt arg. cõtra. ff. de iudi. l. cũ p̃tor *. & ar. C. de pac. cõuẽ. tam ſup do. l. fi. &. ff. de cõpẽ. l. qđ Labeo. ſi ergo cõtra fecerint, cõtra legẽ fecerũt. vñ nõ debet tenere qđ factũ eſt ipſo iure: vt. C. de leg. l. nõ dubiũ. nã qui nõ facit qđ debet, cõtra ius facere itelligiť. ff. de re. iu. l. q nõ facit. & arg. C. de Iudæ. et cęli. l. cęlicolarũ. in fi. & dñs in Euãgelio, Qui nõ eſt mecũ, cõtra me eſt. et alibi, q nõ ſeminat mecũ, diſpergit. vel dicas referre vtrũ p errorẽ iuerũt ad aliũ iudicẽ, an ſciẽter. in primo caſu nõ tenet, in ſecũdo ſic, prorogando eius iuriſdictionẽ: vt. ff. de iu. l. j. et. ĩ. et. C. de iu. om. iu. l. ĩ.

* alias, eſt de iuriſdic. omiudi. prætor.

g Cognitio. ſed in quo loco ſtabit ad cognoſcẽdũ: Rñ. vbi ipſe ſtatuere voluerit ſalua honeſtate ſua: & vbi maiorũ eius mos fuit cognoſcere inter pares ſuos, ſi eos habuerit. argu. ad hoc. ff. de iuſti. & iure. l. penul. in fi.

h Per pares curię. qui in cõcordia dñi & vaſalli eligentur: ſed ſi diſſenſerint in eis eligẽdis, tũc dñs primus eliget quẽ vel quos voluerit: & poſtea vaſallus ſimiliter faciet ſecũdũ numerũ à dño cõprobatũ: ita tñ, q; ille vaſallus nõ eligať, ꝓ pari inuito dño vel vaſallo, q fidelitatẽ dño nõ iurauit: vt. ſ. de cõtro. feud. apud pares termi. c. ſi inter dom. et hoc forte ea ratione, qm̃ debent ſub debito fidelitatis cõiurari à dño, ſecundũ qđ hic ſtatim ſequiť. & hęc vera ſi dñs habet pares, ſecũdũ quod diciť. ſ. prædi. c. ſi inter dñm. Si aũt non habet pares: tũc iudicis illius, q cõueniť, vel eius ī cuius fores eſt, erit cognitio: cũ actor debeat ſeq forũ rei. C. de iu. om. iudi. l. ĩ. &. C. vbi in rem actio ex. debe. l. fi. Sed qd ſi dñs nolt rñdere, cũ conueniť à vaſallo, vel vaſallus à dño: Rñ. tunc ꝓcedẽdũ eſt ſecundũ qđ diciť. ſ. de mili. vaſal. qui contu. eſt. c. dñs vocat militẽ. Cõſueuit q̃ri, in quo loco debeãt ſtare pares ad cognoſcẽdũ ĩter dñm & vaſallũ: ad qđ ita rñderi põt, vt in eo loco ſtare debeãt, de quo actũ fuerit ĩter dñm & vaſallũ: ſi autẽ nõ appareat, de quo actũ ſit, tũc ſtabũt in loco, in quo factũ fuit cõpromiſſum à partibus, & tunc poterũt pares iubere partibus, vt debeãt venire corã eis in quacũq; parte voluerint illius loci: dũ tñ facile partes in eũ locũ venire poſsint: nec ſit locus ihoneſtus, puta popina, vel lupanar. hoc ad exẽplũ arbitri: vt. ff. de arb. l. ſi cũ dies. §. ſi arbiter. ſed ſi pares nõ poſſẽt cõcordare de loco: tũc forte dñs poterit iubere eos adeſſe, vbivo luerit, ſalua honeſtate ſua: vt. ſ. no. eſt. & hoc ideo, qa maior iudex eſt inter eos: cũ ab initio debeat eos coniurare ſub debito fidelitatis: vt dictũ eſt. ſi autẽ nõ eſt locus cõprehenſus, in quo iudicare debeãt: tũc videať ille locus cõprehẽſus, quo ſolet iudicari ſine incõmodo litigantiũ. arg. ad hoc. ff. de iudic. l. ſi locus. Vel forte poſſet dici, qđ ſemper eſt domini electio, vbivo luerit cauſam ventilari: ſicut & alias habet primo electionẽ pariũ: vt dictũ eſt. & ad hoc eſt argu. ſ. de mi. vaſ. qui cõtu. eſt. cum ibi dicať, quod pares debeãt dominum adire, & eum ſalua reuerẽtia cõpetenter cogere &c. Vel dicas, quod dominus primo eliget vnum locũ, in quo primo cauſa incipiatur: & vaſallus eliget aliũ ſi voluerit, in quo viciſsim ventilabiť cauſa per terminos ſtatutos per ordinẽ, ſcilicet ſemel in vno, & poſt in alio: ſicut alias dominus habet primo electionẽ pariũ: vt dictum eſt, poſtea vaſallus: vt cauſa æqua lance trutineť. nec mirum, cum dominus debeat reddere vicem vaſ. de ĩjs quæ vaſ. tenetur domino præſtare: vt. j. de for. fide. in fi.

i Terminetur. & hæc vera ſunt, quæ dicunť in. §. iſto, quando quæſtio eſt de feudo inter do. & vaſ. vel ĩter duos vaſallos Quid ergo ſi inter dñm & alium qui non ſit vaſ. de feu. quæſtio eſt, vel inter vaſ. & aliũ: Rñ. tunc ab alio iudice ſub cuius iuriſdic. erũt, vel ſaltẽ res terminari debebit: vt. ſ. de pace te. §. ſi duo. &. §. fi. &. §. j. et. ſ. de le. Cor. c. ſi inter pares. cũ enim iſte caſus nõ ſit cõſuetudinibus comprehẽſus: merito lege ſcripta vti ſine calũnia poſſumus: vt. ſ. de cog. feu. c. j. vnde dicẽdum eſt, quod actor ſequatur forum rei.

k Sacramento. iurat ergo vaſallus domino fidelitatem, & ecõuerſo ita dominus vaſal. vicem reddere debet: vt in decre. xxĩ. quęſtio. vlt. de for. fide. in fi. &. xxiĩ. qõ. v. prodeſt. in medio. vbi dicitur ſicut dilectionẽ iuſsi ſunt terrentibus dare qui timent &c. Accurſius.

l Excipiatur. nunqd ſeipſum debebit excipere cum iurat fidelitatẽ contra omnem hominem: Rñ. nõ: quia non eſt in illa vniuerſitate. nã in generali ſermone non intelligitur perſona loquentis. arg. ff. communia prædio. l. quicquid.

Generalis locutio ꝓnoñ loquentis nõ cõprehẽdit.

TITVLVS LVI.

QVAE SINT REGALIAE.

a REgaliæ. subaudi sunt armandiæ.

b Angariarum. ãgariæ sunt personales præstationes: parangariæ ex quibus præstantur pecuniæ & operæ: & colligitur obscure. ff. de muner. & hono. l. munerum. ſ. patrimoniorum.

QVOT TESTES SVNT necessarij &c.

c Si vasallus. hæc lex in pauscis consuetudinibus inuenitur & ideo super eam dubito, sit lex vel non: vnde crica eam non insisto.

DE NOTIS FEVDORVM.

d Otãdum. Hic intitulatur de notis feudorũ: quia potius puto fore notas siue notulas super feudis factas quã debeant esse de textu consuetudinem: & hoc videtur probare ex eo quod quasi omnes approbantur per leges Romanas & Lom. vnde quasi glossulas eas reputo vsque ad si.

REgalię[a] armandiæ†, viæ publicæ, flumina nauigabilia, & ex quibus fiũt nauigabilia, portus, ripatica, vectigalia, quæ vulgò dicuntur telonia, monetæ, multarũ pœnarumq; compendia, bona vacantia & quæ vt ab indignis legibus auferuntur: nisi quæ specialiter quibusdã conceduntur: & bona contrahentium incestas nuptias, condemnatorum, & proscriptorum, secundum quod in nouis constitutionibus cauet: angariarum[b], parangariaram, & plaustrorum, & nauium præstationes, & extraordinaria collatio ad felicissimã regalis numinis expeditionem, potestas constituendorum magistratuum ad iustitiam expediendã, argentariæ & palatia in ciuitatibus consuetis, piscationũ redditus & salinarum & bona committentiũ crimẽ maiestatis, & dimidiũ thesauri in loco Cæsaris inuenti nõ data opera, vel loco religioso: si data opera, totum ad eum pertineat.

TITVLVS LVII.

QVOT TESTES SVNT NECESSARIJ ad probandum feudi ingratitudinem.

Ad probandum ingratitudinem delicti, quinque testes requiruntur idonei: opinionis integræ, & manifestè probantes. Bart.

Imp. Henricus Aug. vniuerso populo &c.

Si vasallus[c] inhonestis factis atq; indecentibus machinationibus domi num suum offenderit, insidijs que eum clandestinis vel manifestis appetiuerit, vel inimicis eius suas amicitias copulauerit, atq; in alijs sic versatus est, vt potius inimicus, quàm fidelis esse credatur, vel si eum cucurbitauerit, seu in campestri bello suum dominum reliquerit, feudo priuabitur. Quod non obtinere sancimus, nisi quinq; testibus summæ atque integræ opinionis probatum fuerit manifestè. Datum. viij. idus Augusti feliciter.

TITVLVS LVIII.

DE NOTIS FEVDORVM.

Notandum quòd moris est in fin. libri supponere regulas & aliquas conclusiones: idcirco autor huius operis quasdam notulas & regulas elicit concludendo per eas terminans opus suum. uide secundum Bald. conclusiones in qualibet materia feudorum. Bal.

Notandum[d] est in feudo, quod de cauena seu camera dicitur, nõ debere dari, nisi cùm sit in camera vel cauena, vnde solui possit. vel si ita euacuata sit cauena sine culpa promissoris, expectandum est, donec iterum de cauena, vel de camera dari possit. Dominum autẽ feudi dare posse intelligitur, omni ære alieno deducto. Non enim æquum est quem videre egentem, quam prius habuit in coniugẽ vel amicum. Quòd autem pares tantũ debeant interesse inuestituræ feudi, & non alij: hoc tunc verũ est cùm dominus vasallos alios habuerit. Aliqui adhibeat dominus: quos meliores poterit, liberos tamẽ: argumentatione legis de vltimis voluntatibus in Lõbarda, scilicet illa quæ dicit, Si quis donationẽ facere voluerit de suis rebus alicui vel inuestiturã: adhibeat sibi de parentibus suis (& per eandẽ legẽ iurant) duos testes idoneos vel tres vel plures. pluralis enim locutio duorũ numero contenta est. Item scindum est non esse impedimentũ inuestituræ, etsi inuestituram faciat de re, quam cõmunem dominus habeat cum aliquo: quia si sponte diuidere noluerit ille, cum quo habet rem communẽ, qui inuestiuit, potest cogere per iudicẽ ille, qui inuestitus est, vt diuidat. Item hæredes eius necesse habent tenere firmã inuestiturã, quam pater fecit. Item eadem lege & eodem iure debet habere rem iste, qui inuestitus est, quam haberet, qui eum inuestiuit, cum cohærede suo, scilicet vt adæquatio percurrat vsq; ad quadraginta annos. Itẽ inuestitura per se vel per suum nũtium dari & accipi potest. quæ omnia supradicta colligi possunt per supradictas leges Longobar. titulo de vltimis voluntatibus. l. si quis. &. C. com. l. j. &. ij. Idcirco pares necessarij sunt in instrumento inuestituræ, & non alij, nequid excogitetur falsitatis in perniciam domini, alijs testibus inductis, corruptis fortè pecunia, vel odio, vel gratia: quæ non sunt suspicanda in paribus. Si instrumentum diceretur falsum à domino: daretur defensio vasallo, qui instrumẽtum ad se deferret: vt in Lombar. qualiter quis se defen. di. l. de chartis. & auferetur domino, qui veritatem nouerit. & iniquum erit, si aliquis ex dono suo conueniatur. Domini est defensio ex ordine, cùm vasallus non possideat.

Notandum est, quòd de omni controuersia, quę inter dominum & vasallum oritur, si pares veritatem nouerint, omnino cogi debere à domino & paribus dicere veritatem. qui si dicant se nescire, cùm sciant, & vasallus postulet: dominus eos coget iurare, & veritatem dicere: vt. C. de testi. l. si quando. & in Lomb. vt iudex vnus &c. & in tit. qualiter quis se defen. de. l. si qualiscunque causa. & tit. de testi. vt quicunque. &. l.

vlti.Cùm datur domino defenſio de inueſtitura,quæ dicitur eſſe facta:iurare debet ſe inueſtituram non feciſſe.Cùm verò datur ſucceſſori eius,iurare debet ſe non credere inueſtituram factam eſſe ab anteceſſore ſuo. Si qua inueſtitura facta eſſe dicetur,ſemper debet nominare dominum,à quo inueſtitura facta dicitur:cùm multùm diſcrepet ſacramentum hæreditariũ à principali ſacramento.C.de re.cre.& iureiur.l.iij.& l.genetaliter.& vt habes de tutore, qui iurat quod credit,& exiſtimat:vt.C.de iura.ea.l.ij. De conſcientia enim ſua iurare debet,& non de alieno facto:cùm iniquum ſit aliquem iurare de alieno facto,hæres vel ſucceſſor,nec etiam filius:vt.ff.rerum amo.l.Marcellus. ſed contrariũ reperitur in Lombar.quia licet filius minorem virtutem habeat quàm pater:tamen debet præciſè iurare patrem ſuum non fuiſſe debitorem: vt in Lombar.qualiter quis ſe defendere debet l.ſi contigerit.

CONSTITVTIONES FRIDERIchi ſecundi imperatoris incipiunt.

TITVLVS I.

DE STATVTIS ET CONSVETVDINIBVS CONTRA LIBERTATEM eccleſiæ editis,& immunitate locorum religioſorum vbiq; morantium,& fori priuilegio,& Gazaris, & Patarenis, & aliis hæreticis, eorumque ſucceſſoribus, & nauigijs peregrinis,& aduenis quocunque locorum hoſpitantibus,eorumque ſucceſſoribus,& de agricolarum ſecuritatibus.

Friderichus Dei gratia Romanorum imperator ſemper Auguſtus marchionibus,comitibus,cunctisque populis,quos clementiæ noſtræ regit imperium,Salutem & gratiam.

IN die,qua de manu ſacratiſsimi patris noſtri ſummi pontificis recepimus imperij diadema, curauimus ad Dei & eccleſiæ ſuę honorẽ edere quaſdã leges, quas in pręſenti pagina iuſsimus annotari, per totum noſtrum imperium publicandas. Per imperialia vobis ſcripta pręcipiendo mandamus quatenus eas quiſque literas in ſuo diſtrictu irrefragabiliter & inconcuſsè ſeruet.& ſunt hę leges.

† Facit ad hoc Bart.dicés quod verbũ,libera facultas, plenè importat vt quis ſi liber ab omnibus regulis iuris ciuilis: vt in l.alio.ff. de ali.lega. dicit idem alibi, qd' verba prædicta important qp quis non tenetur ſequi arbitrium legis omni iuri.& in.l. fideicommiſſa.§.fi. ſuper verbo, quan quam de lega.iij.

AD decus & honorem imperij, & laudem Romani principis nihil omnino magis videtur accedere,quàm vt expurgatis quibuſdam erroribus:& iniquis quorundam ſtatutis penitus deſtitutis, decætero eccleſia Dei plena quiete vigeat,& ſecura gaudeat libertate. Sanè adeo infidelium quorũdã & iniuſtorum iniquitas abundauit,vt non dubitent contra apoſtolicam diſplinam & ſacros canones ſtatuta ſua confingere contra eccleſiaſticas perſonas & eccleſię libertatem †. Cúm ergo diſpoſitione diuina fauente nihil velit eccleſia(quę nihil debet præter bonum appetere)quod nobis eodẽ concurſu & eadem non placeat voluntate.

NOs Friderichus Romanorum imperator ſemper Auguſtus hac edictali lege irritamus & irrita nuntiamus omnia ſtatuta & conſuetudines,quæ ciuitates,vel loca, poteſtates, conſules, vel quæcunque alię perſonæ contra libertatem eccleſiæ vel eccleſiaſticas perſonas edere,vel ſeruare aduerſus canonicas, vel imperiales ſanctiones præſumpſerint:& ea de capitularibus ſuis mandamus intra duos menſes poſt huius publicationem edicti penitus abolere:& ſi decætero ſimilia attentauerint, ipſo iure decernimus eſſe nulla,& eos ſua iuriſdictione priuatos,ſuperiori protinus applicanda:necnõ locum,vbi deinceps talia præſumpta fuerint, banno mille marcharum pręcipimus ſubiacere: poteſtates verò, conſules, rectores, ſtatuarij, & ſcriptores dictorum ſtatutorum, necnon & conſiliarij locorum ipſorum,qui ſecundum ſtatuta, vel conſuetudines memoratas iudicauerint,ſunt extunc ipſo iure infames, quorum ſententias & actus alios illegitimos præcipimus aliquatenus non tenere.Quòd ſi per annũ huius noſtræ conſtitutionis inuenti fuerint contẽptores:bona eorũ per totum noſtrum imperiũ mandamus impunè ab omnibus occupari:ſaluis nihilominus aliis pœnis cõtra tales in generali concilio promulgatis. Item nulla poteſtas vel perſona publica vel priuata collectas ſiue exactiones, angarias vel parangarias eccleſijs, vel aliis pijs locis aut eccleſiaſticis perſonis imponere,aut inuadere bona eccleſiaſtica præſumant.quod ſi fecerint,& requiſiti ab eccleſia vel ab imperio emendare contempſerint, triplum refundãt:& nihilominus banno imperiali ſubiaceant:quod abſque ſatisfactione debita nullatenus:remittatur.Item quæcũq; cõmunitas vel perſona per annum in excommunicatione facta propter libertatem eccleſiæ perſtiterit, ipſo iure imperiali banno ſubiaceat: à quo nullatenus extrahatur,niſi prius ab eccleſia abſolutus fuerit. Item ſtatuimus,vt nullus eccleſiaſticam perſonam in criminali quęſtione vel ciuili trahere ad iudicium ſeculare pręſumat contra conſtitutiones imperiales & canonicas ſanctiones. quod ſi fecerit,actor à iure ſuo cadat, & iudicatum non teneat:& iudex ſit extunc iudicandi poteſtate priuatus.Statuimus enim, vt ſi quis clericis,vel perſonis eccleſiaſticis iuſtitiam denegare præſumpſerit, tertiò requiſitus, ſuam iuriſdictionem amittat. Gazaros,Patarenos, Lenoniſtas,Speroniſtas, Arnaldiſtas, Circunciſos,& omnes hæreticos vtriuſque ſexus,quocunque nomine cenſeantur, perpetua damnamus infamia,diffidamus atque bannimus:præcipientes,vt bona talium confiſcentur: nec ad

eos

eos vlterius reuertatur:ita quòd filij ad ſucceſſiones eorum peruenire non poſsint: cùm longè grauius ſit æternam, quàm temporalẽ offendere maieſtatem. Qui autem inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi ad mandatum eccleſiæ,iuxta conſiderationem ſuſpicionis,ac qualitatem perſonæ,propriam innocentiam cõgrua purgatione monſtrauerint, tanquam infames & banniti ab omnibus habeantur: ita quòd ſi ſic per annum manſerint,extunc eos ſicut hæreticos condemnamus. Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro,vt poteſtates,conſules,ſeu rectores,quibuſcunq; fungantur officijs,pro defenſione fidei præſtent publicè iuramentum, quòd de terris ſuæ iuriſdictioni ſubiectis vniuerſos hæreticos ab eccleſia denotatos, bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt, ita quòd amodo quandocunq; fuerit quis in poteſtatem,ſiue perpetuam, vel tẽporalẽ aſſumptus,hoc teneat capitulum iuramento firmare: alioqui nec pro poteſtatibus,nec pro cõſulibus habeantur: & eorum ſententias irritas extunc decernimus,& inanes. Si verò dominus temporalis requiſitus & admonitus ab eccleſia, terrã ſuam purgare neglexerit ad hæretica prauitate: poſt annum à tempore admonitionis elapſum, terram illius ipſis exponimus catholicis, occupandam:qui eam exterminatis hæreticis, abſq; vlla cõtradictione poſsideant, & in fidei pietate conſeruent, ſaluo iure domini principalis: dummodo ſuper hoc nullum præſtet obſtaculum,nec aliquod aliud impedimentum opponat. eadem nihilominus lege ſeruata contra eos, qui non habent dominos principales Credentes præterea,receptatores, defenſores & fautores hæreticorum bannimus, firmiter ſtatuentes, vt ſi poſtquam quilibet talium fuerit ab eccleſia excommunicatione notatus, ſatisfacere contempſerit intra annum,extunc ipſo iure ſit factus infamis,nec ad publica officia ſeu concilia vel ad eligendum aliquos ad huiuſmodi,neque ad teſtimonium admittatur: ſit etiam inteſtabilis,vt nec teſtandi liberam habeat facultatem,nec ad hæreditatis ſucceſsionem accedat. Nullus præterea ei ſuper quocunque negotio, ſed ipſe alijs reſpondere cogatur. Quòd ſi fortè iudex extiterit, eius ſententia nullam habeat firmitatem:nec cauſę aliquę ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus,eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio,iuſtrumenta per eum cõfecta,nullius penitus ſint momenti. Nauigia quocunq; locorum peruenerint ſi quo caſu contingenti rupta fuerint, vel aliter ad terram peruenerint:tam nauigia ipſa, quàm nauigantium bona illis integra reſeruentur,ad quos ſpectabãt, antequam nauigium illud periculum incurriſſet, ſublata omniũ locorum penitus conſuetudine,quę huic aduerſatur ſanctioni:niſi talia ſint nauigia, quæ piraticam exerceant prauitatem,aut ſint nobis vel Chriſtiano nomini inimica. Tranſgreſſores verò huius noſtræ conſtitutionis,bonorum ſuorum publicatione multentur: & ſi res exegerit,eorũ audacia iuxta mandatum noſtrum modis alijs compeſcatur. Omnes peregrini & aduenæ liberè hoſpitentur vbi voluerint, & hoſpitati, ſi teſtari voluerint, de rebus ſuis ordinandi liberam habeãt facultatem,quorũ ordinatio inconcuſſa ſeruetur. Si qui verò inteſtati deceſſerint, ad hoſpitem nil perueniat: ſed bona ipſorum per manus epiſcopi loci tradantur hæredibus, ſi fieri poteſt:vel in pias cauſas erogentur. Hoſpes verò ſi aliquid de bonis talium contra hãc cõſtitutionem noſtram habuerit, triplum epiſcopo reſtituat,cui viſum fuerit aſsignandum, non obſtante ſtatuto aliquo ſeu conſuetudine ſeu priuilegijs,quæ hactenus contrarium inducebant. Si qui autem contrà præſumpſerint,eis de rebus ſuis teſtandi interdicimus facultatem: vt in eo puniantur,in quo deliquerint: aliàs prout culpæ qualitas exegerit puniendi. Agricultores & circa ruſticitatem occupati, dum villis inſident, dum agros colunt, ſecuri ſint quacunque parte terrarum,ita, vt nullus inueniatur tam audax,qui perſonas vel boues, agrorum inſtrumenta,aut ſi quid aliud ſit, quod ad operam ruſticalem pertinet, inuadere, capere, aut violenter auferre præſumat. Si quis autem huiuſmodi ſtatutum auſu temerario violare præſumpſerit:in quadruplum ablata reſtituat, infamiam ipſo iure incurrat, imperialia animaduerſione nihilominus puniendus. Nos verò Honorius epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei has leges à Friderico Romanorum imperatore filio noſtro chariſsimo pro vtilitate omniũ Chriſtianorum editas laudamus, approbamus, & confirmamus,tanquam ineternum valituras. & ſi quis auſu temerario,inimico humani generis ſuadente,quocunque modo has infringere tentauerit: indignationem Dei omnipotentis & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ſe noueritincurſurum.

Finis.

EXTRAVAGANTES CVM APPARATV SIVE GLOSSIS DOmini Barto. quas nõnulli xj. collationem appellant, feliciter incipiunt.

TITVLVS. I.

QVOMODO IN LÆSÆ MAIESTAtis crimine procedatur[a].

QVOMODO IN LAESAE *maieſtatis crimine procedatur.*

Iſte titulus eſt magiſtraliter poſitus cauſa commodioris allegationis, &

Henricus ſeptimus diuina fauente gratia Romanorum imperator ſemper

aduertendum est, quòd liber authẽticorũ diuisus est in nouẽ collationes, post ea superuenit liber feudorũ, quẽ. x. collationẽ uocamus[a] postea superuenerũt istæ constitutiones, quas undecimã collationẽ appello: ipsasque glossare molui ego Bartolus de Saxo ferrato ciuis Perusinus, ut multa utilia, quæ in eis sunt, omnibus innotescerẽt. & etiam ad laudem diuinæ recordationis domini Henrici imperatoris. iparũ constitutionum auctoris aui illustrissimi domini, domini Caroli quarti Romanorũ imperatoris nunc regnantis, cui debito fidelitatis adstringor: quia me suorũ õciliariorũ & domestico rum[b] numero aggregauit, & me, meosque posteros quos legum doctores esse contigerit, legitimationis & concessionis ueniæ ætatis, alijsq; priuilegijs & gratijs decorauit. In nomine igitur Dei omnipotentis ad laudem & reuerentiã præfati domini imperatoris suique aui, & studentium utilitatem glossaui eas ordine infra scripto, suppõnens quicquid per me dicetur correctioni cuiuslibet melius sentientis. & quia textus est breuis: nullus me de glossarum longitudine inculpet. sunt enim multæ glossæ, ex quibus hæc collatio multo utilior redditur. Barto.

a In hoc tamen esset stãdum communi denominationi vtentium Alu. in prælu. feudo. in. iiij. col.

b Idem multum familiarium. Ioã. de Plat. in titu. de dome. & pfect. li. xij.

Augustus.

Dreprimẽdum[a] multorũ[b] facinora, qui ruptis[c] totius debitæ[d] fidelitatis[e] habenis[f], aduersus Romanum imperium, in cuius tranquilitate[g] totius orbis[h] regularitas requiescit: hostili animo[i] armati conantur nedum humana, verum etiam diuina præcepta, quibus iubetur, quòd omnis anima Romanorum principi sit subiecta[k], scelera tissimis facinoribus[l] & assiduis rebellionibus[m] demoliri: ne ex eorum absentia[n], in detestando læsæ maiestatis crimine processus à sententia

d Vide glos. in prag. sanctio. in proœmio in verbo dei. & la. in. l. cunctos populos. C. de sum. trini. & fi. catho.

a Dreprimendum. Primo ponit causam legis cõdendæ. secundo statutũ generale in ordine procedendi in crimine læsæ maiestatis. Tertio statutum speciale in modo procedẽdi contra contumaces. Quarto ponit clausulã derogatoriam. Quinto declarat, ad quos casus extẽdat. Sexto quo tẽpore sumat vigorẽ.

b Multorum. sed cum multis grassantibus iudici à lege antiqua concedatur arbitrium, vt possit pœnas agere: vt. ff. de pœ. l. aut facta. §. fi. & no. ff. de inf. l. qd ergo. §. pœna grauior. ideo hoc casu hæc. l. necessaria non videtur. Sol. antiqua iura dabant arbitrium iudici imponendi pœnam maiorem maleficio liquidato. hæc de nouo statuit circa modum liquidandi dans potestatem. & hæc, scilicet consuetudo delinquendi dans potestatem. & hęc scilicet multitudo deliquentium est causa finalis legis condendę: vt. j. dicam.

c Ruptis. determinat verbum conantur, quod est. j. nec resoluitur in conditionem: quia determinat verbum præsenti, vel pręteriti temporis. secus si esset verbum futuri temporis, vel respiceret futurum tempus: vt. l. à testatore. ff. de cond. & demon. & de vsu. l. euictis. quod tractaui. ff. de condi. & demon. l. j.

d Debitæ. iure diuino & humano: vt. j. dicetur.

Fidelitas triplex.

e Fidelitatis. Quædã est fidelitas, quæ debeꝛ ꝓximo. s. nõ offendere eũ, nec ei insidiari. ff. de iust. & iur. l. vt vim. nõ autẽ teneꝛ eum defendere: vt no. ff. de reg. iur. l. culpa caret. Alia est fidelitas quæ debetur patri, quẽ quis etiam tenetur defendere verbo: quia debet patri indicare, quæ cognoscit contra eum: vt. ff. ad. l. Põp. de parri. l. j. in fi. & l. seq. debet etiam ei reuerentiam: vt in titu. de obsequijs. non autem reperio, quod quis teneatur patrem defendere facto. s. opponendo se, vel simili modo. Tertia est fidelitas maior qua quis tenetur domino suo: quem nõ solum tenetur nõ offendere, sed indicare verbo, & defendere facto: vt. x. col. de fo. fideli. c. j. & de no. fi. for. c. j. Ista debet quis princi. s. non offendere, & si sciuerit indicare. quod patet: quia cõscij etiam tenentur: vt. C. ad. l. Iul. maie. l. quisquis. in fi. tenetur defendere eum. ff. de re mili. l. omne delictum. §. fi. vere ergo hic dicitur totius: quia tota fidelitas debetur principi. Est enim Deus in terris. C. de sacrosan. eccle. l. iubemus nullam nauem. & ibi no. de eo scriptũ est Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis.

c Quæ fideliras & qualiter debeat haberi in principe: vide plenè Ias. in. l. j. ff. de pa.

f Habenis. sicut enim per habenas equus recte ducitur: ita per fidelitatem[c] ducitur subditus à dño: quæ fidelitas habet duas habenas. s. in faciendo q̃ fieri debent, & nõ faciendo quę fieri nõ debent: vt modo dixi. quæ duo præcepta sunt duæ habenę ꝑ quas homo subditus ita dicitur sicut equus, & alia animalia ducuntur per habenar: & ita per ista duo præcepta homo ducitur & pacificus fit sicut equus per habenas, quas timet. & fuerunt hæc duo præcepta facta primis duobus parentibus: super quibus pendẽt leges & propheꝛę: & super quibus totum vtriusque iuris corpus fundatũ est: vt no. ff. de iusti. & iur. l. j. & ideo bene dicit habenis.

g In tranquillitate. hoc patet. nã cũ imperium fuit in statu & traquillitate totus mundus fuit in pace & traquillitate: vt tempore Octauiani Augusti: cum autem imperium fuit prostratum: insurrexit dira tyrannis. & hæc fuit huius opusculi causa fi.

h Totius orbis. contra: quia maior pars mundi non obedit prncipi. Sol. illud de facto: sed de iure secus[d]. simile habemus de Daniele. ix. c. vbi de Nabuchodonosor, qꝛ erat vniuersalis Imperator, sic ait, Tu rex regum es: Deus cæli regnũ fortitudinem gloriã & imperiũ dedit tibi, et omnia, in quibus habitarent filij hominũ bestias agri & volucres cæli dedit in manu tua: & sub ditione tua vniuersa constituit. & intelligendum est de iure: qa de facto nõ obediuerũt sibi oĩa, vt legiꝛ in chronicis: vt in. d. c. p. l. gl. Itẽ cõtra: qa in terris ecclesiæ nullam habet iurisdictionẽ: vt in. c. pastoralis. extra de reiu. in cle. Sol. ecclesia habet ex donatione pincipis etiam eius, q hãc legẽ cõdidit: vt in. c. j. extra de iureiur. in cle. vñ ipse princeps habere videtur: vt in. l. j. §. oĩa em̃. C. de vete. iu. enu. vel licet[e] alicuius ptículę dominiũ nõ sit suũ: tñ verũ est, qꝺ hic diciꝛ: sicut diciꝛ dñs gregis etiã si vnũ pecus non sit suũ: vt. ff. de rei vẽ. l. ij. & ij. & per hoc patet, qꝛ imperator recte diciꝛ dñs mũdi. s. vniuersalis: licet singulares sint dñi prædiorũ suorũ: vnde à possessore ipse posset vendicare mundum: vt. l. bene à Zenone. C. de quadri. prescri. & ff. ad. l. Rhod. de iact. l. deprecatio. nec opus est, qꝛ dicamus qꝛ oĩa sunt sua quo ad protectionẽ &c. vt no. in cõstitutiõe. ff. in prin. qa imo vere oĩa sunt ipsius, si vniuersaliter cõsideꝛ. Vel tertio[f] ihærẽdo opinioni sanctę ecclesię: primo fuit imperiũ Babylonis. secundo fuit imperiũ Persarum & Medorum. tertio fuit imperiũ Græcorũ. quarto fuit imperiũ Romanorũ. vltimo aduenięte Christo istud Romanorũ ĩperiũ cœpit esse Christi imperiũ: & ideo apud Christi vicariũ est vterq; gladius. s. spiritualis & tpalis. Christus em̃ est lapis abscissus sine manibus: cuius regnũ nõ dissipabiꝛ: de quo prophetauit Daniel. ĩ. d. c. ix. vbi hęc oĩa imperia describũꝛ exp̃sse. dic ergo, qꝛ añ Christũ imperiũ Romanũ depẽdebat ad eo solo: & imperator recte dicebaꝛ, qꝛ dñs mũdi est: & qꝛ oĩa eius sunt. post Christũ vero oẽ imperiũ est apud Christũ & eius vicariũ[g] & trãsferꝛ ꝑ papã ĩ principẽ secularẽ: vt extra de elec. c. venerabilẽ. vñ si dicimus, oĩa sunt imperij Romani, quia tunc Christi: verũ est, si referamus ad ꝑsonã Christi. si vero referamus ad ꝑsonã imperatoris secularis: nõ proprie diciꝛ, qꝛ oĩa sunt sua, vel sub sua iurisdictione: quia nõ terræ ecclesiæ. Illas em̃ sibi reseruat papa: in quo principaliter est imperiũ. in hac ergo cõstitutione si se retulit ad imperium. vel si se retulit ad personam suam: locutus est caute. non enim dicit: quod totius orbis iurisdictio sit sua: sed quod totius orbis regularitas in eo requiescit. nam & terras ecclesiæ ipse habet certo modo regulare, scilicet defendendo eas, & seruando in deuotione ecclesiæ: vt iurauit in. c. j. extra de iureiur. in cle. & hoc pro nunc tranſitorie dico: quoniam opus per se requirit quæ dico: quare sic credo tenere ecclesiam: sic credo imperatorem sentire: & si male hoc, vel aliud intelligerem, sum paratus corrigere.

d Vide glos. in prag. sanctio. in proœmio in verbo dei. & la. in. l. cunctos populos. C. de sum. trini. & fi. catho.

e Istam solutionem sequitur Ia. in. l. cũctos populos C. de summa tri. & fide catho.

f Istã sequuntur. Ia. & Alua. in. c. j. qs dicatur Dux Marchio.

g De electione & coronatione imperat. vide plenè Aluar. in dic. ca. j. quis dicatur dux &c.

i Hostili animo. id est, nil debentis subiectionis & reuerentię, secundum. Hug.

k Subiecta. ad Romanum. xiij^ca. sed ibi non dicit Romanorũ principi, sed potestatibus sublimioribus. Sed de illo intelligendũ est sub quo Christus voluit nasci & crucifigi. hoc imperium ecclesia approbat &c.

l Facinoribus. i. conspirationibus in malã partem: vt not. ff. de publi. l. quantæ. & facit. C. ad leg. Iul. maie. l. quisquis. in prin.

m Rebellionibus. quid sit, dicitur. j. l. proxi.

n Absentia. hucusq; posuit causam impulsiuã. i. vnã causam finalẽ seu rationẽ legis cõdẽdæ nunc ponit aliam: hoc modo. Primo quomodo tẽpore factæ legis multi conabanꝛ cõtra imperatorẽ. & hęc fuit cã ĩpulsiua legis, non finalis, qꝺ patet: quia cum lex ista sit vniuersalis & perpetua, cũ & futura facta respiciat: illa facta præsentia vel futura non sunt eius causa finalis: tendit enim ad alium finem, sic. ff. de post. l. j. §. sexum. & in authẽ. de nõ alie. in prin.

in prin.col.ij.& in oĩbus legibus relatis ad ſingulas pſonas,quæ tamẽ vniuerſaliter intelligunť:vt in.j.conſti.C.in fi.&.ff.de legi. l.non ſingulis.& ideo ſi iſta cauſa ceſſaret,quia non eſſent multi, ſed pauci ſic delinquentes,non ceſſarẽt leges:vt in.d.§.ſexum.& patet ex hac lege,quæ loquiť etiã qñ vnum proceditur, & quocunque caſu ſub crimine læſæ maieſtatis.& ſi in aliqua lege vniuerſali, vel communi vel municipali poneretť aliqua cauſa impulſiua,nõ poſſet opponi, qđ illa cauſa nõ ſit vera: qa nõ nocet:vt.C.de fal.cau.adiec.l.j.& de condi.& demon.l.cum tale. §.falſam.& patet ex prædictis.ſecus ſi princeps aliqd particulariter reſcriberet:quia tũc factũ vnicũ ſub quo ſcribitur, poſſet eſſe cauſa finalis reſcripti:vt.C.ſi cõtra ius vel vti.pu.l.pręſcriptiõe. & de diuer.reſcri.per totũ.Idẽ ſi ciuitas,vel ordo decurionũ aliquid ſpecialiter ordinaret ſup quodã facto nõ vero:eſſet enim decretũ ambitioſum:vt.ff.de dec.ob or.fa.l.ambitioſa. Poſuit em̃ vnam cauſam finalem imperator ſeu rationẽ legis cõdẽdæ,dum dixit,ad reprimendũ multorũ facinora.Iſta enim nota vniuerſalis perpetua & futura reſpicit:& eſt finis ad quem tendit imperator:& hoc apparet ex natura gerũdij:quæ eſt,vt cum ponitur in accuſatiuo,ſignificet cauſam finalem.ff.de dolo.l.j.§.j.in definitione doli,& de tutel.l.j.in definitione tutel.&.ff.ad exhi.l.iij.§. j.licet qñq̃ ſignificet modũ.l.quibus diebus.§.j.ff.de condi.& demon.ſed certe ille modus nõ eſt cauſa finalis ibi.ſed modus appellať,qñ cõtineť onus explicandum ab eo ad quem refertur:vt ibi dixi.Idẽ ſi ponatur in genitiuo caſu cum hac dictione cauſa, vel cũ hac dictione animo:vt.ff.ad.l.Cor.de ſic.l.j.in princ.& in §.j&.ij.&.C.eo.l.is qui cum telo.nunc autem imperator ponit alias duas cauſas finales.ſ.ne pceſſus vel ſententia retardeť. Item ne talia malificia remaneant impunita.Sed cum in.l. ſint plures cauſæ finales,an requirať q̃ oẽs cõcurrant:gl.extra de reſcri.c.ij. aut quælibet cauſa per ſe ſufficiens ad producendum effectum, & ſufficeret vna:& tũc cõiuncta ponitur pro diſiũcta: vt.l.ſępe. ff.de de verbo.ſig.alias requiritur concurſus omniũ:qđ verũ eſt qñ in.l.ponũtur plures cauſæ:hoc eſt plura facta,ex qbus debet ſequi iuris effectus.Tunc em̃ de facili cognoſciť,an quolibet factum de per ſe ſit ſufficiens ad productionem effectus iuris:cum ius certũ ſit:vt.l.ij.ff.de iur.& facti ign.Sed qñcũq̃ in.l.ponunť plures cauſæ,hoc eſt plures finales effectus,qui ex lege ſequi ſperantur:vt in.l.iſta.& tũc an oẽs requiranť,eſt dubiũ. ſed qñ illi effectus ſunt ſeparati & diſtincti,ſufficit alteram ex illis cauſis adeſſe:vt inſti.de nup.§.affinitatis.& not.ff.de ijs,q nos.infa.l,liberorum.§.j.& de priui.cre.l.ſi ventri.§.in bonis.Sed ſi ille plures cauſæ & plures effectus tendunt ad idem:& tunc ſi vna cauſa ponitur vt ratio:alia vt ratio rationis.vel vna poniť tanq̃ maior:altera vt minor ad probandum idẽ:tunc vtraq̃ requiritur.ff.ſolu. ma.l.j.& de peti.hære.l.ſed ſi lege.§.item ſi rem.& hoc apparet hic.nam prima ratio ſeu cauſa finalis eſt maior propoſito: aliæ duæ quælibet per ſe facit minorem.hoc modo dicit imperator, Nos intendimus ad reprimendũ multorum facinora.&c.ſed iſta reprimuntur,ſi ſentẽtia & proceſſus nõ retardentur:ideo ſtatuit, q̃ procedi poſsit contra abſentes.Alio mõ cõiungiť & cũ ſecunda cauſa.Tertia eſt,ſi coniungitur cum prima,intendimus ad reprimendum talia facinora.Sed iſta reprimenť,ſi nõ remanebunt impunita:ideo ſtatuit,q̃ poſsit pcedi ſummariæ & de plano:vt ei videbitur.& ſic facilius inueniatur.prima ergo cauſa generalis eſt,& reſpicit vnũ effectum cũ qualibet earum: & illę reſpiciunt ſeparatos effectus:vna ne retardeť,alia ne punitio extinguať: & habet locum ſiue procedať cõtra abſentem,ſiue cõtra præſentẽ: vt.j.patebit.& non extenditur hæc lex ad alium caſum ex identitate rationis:quia cõtra ius cõmune eſt:vt.l.quod contra.ff.de legi.vnde non tolliť,niſi quatenus exprimiť.C.de appe.l.pręcipimus.in fi.regulariter enim omnis cã requirit plenã cognitionẽ: vt.C.de iudi.l.iudices.& regulariter in cauſis capitalibus non poteſt abſens condẽnari.colligiť autẽ ratio legis diuerſimode.nam quædã ſunt leges declaratiuæ:& ratio illarũ eſt regula iuris pręcedẽtis:vt patet fere per omnes leges iuriſconſultorũ: maxime ĩ d.§.item ſi rem.&.ff.de verbo.obliga.l.ſtipulatio iſta.§.alteri.et quaſi per omnes.& illa proprie dicitur ratio. Quædã ſunt leges mere poſitiuæ quia ad illud nulla ratio iuris antiqui vrgebat:& tunc ratio ex ipſa lege ſumiť,vel eius præfatione,ſi in ipſa exprimatur:vt hic,&.ff.de hære.inſti.l.fi.& ad Macedo.l.j.& iſta porprius appellať cauſa finalis,quã ratio legis,vt.l.cũ pater.§.dulciſſimis.ff.de leg.ij.& de cõdi.& demõ.l.illis libertis.& de iur.pa.l. adigere.§.cũuis.fina.ergo intentio legis eſt ratio:qua ceſſante ceſſat lex:vt.d.ll.vbi vero ratio non apparet, debemus propriæ ſignificationi verborum ſtare:vt.ff.de exer.l.j.§.is qui nauem.cũ ſimilibus. Accurſius.

Cauſam finalem denotat gerundiũ poſitum cũ accuſatiuo.

retardentur[a], & tanti ſceleris nefanda temeritas remaneat impunita[b]: hac edictali[c] Deo propitio perpetuò valitura lege ſancimus, vt in quocunq̃[d] læſæ maieſtatis crimine, & maxime[e] vbi contra Romanorũ imperatores[f], vel reges[g] aliquid, quod dictũ tangat[h], afferatur[i] cõmiſſum, poſsit[k] pce-

a Retardentur.ſic.C.de pœnis.l.nã diu.&.l.correis. Et ſubaudi, ne. & ſic ſunt duæ rationes.

b Inpunita. vt.ff. ad.l.Aquil.l.ita vulneratus.cum ſi.

c Hac edict. Hic incipit ſecunda pars, in qua ponit ſtatutũ generale.& in eo ponit ordinem procedendi tam contra præſentes quam contra contumaces.ex eo.quod dicit edictali,apparet quod eſt generalis:vt l.iij.C.de legi.&.j.dicit generalius.

d In quocunque.cũ enim lex Iul.maieſtatis[a] habeat multa capita:vt.ff.eo.l.j.ij.iij.&.iiij.In quocunque crimine,cui competit aliquod dictorum capitum, habet locum hæc lex.

e Et maxime.hic præcedit genus[b].ſ.omne crimen quod incidit in.l.Iul.maie.addiť ſpecies,qñ cõmittitur in imperatorẽ vel regẽ:& ideo nõ poniť implicatiue cũ totũ ſit expreſſum: ſed ſignificat rationem in expreſsis legibus fortius vrgere.ſic.C.ne ſi. pro pa.authen.habita.ſed ſi genus non præcederet,tunc aut per conditionem maxime additur conditio,& tunc innuit idem eſſe in caſu cõtrario.ſ.conditione non exiſtente:niſi ratione cõtrarietatis euitãdę oporteat dici,quod dictio maxime,abundet,vt.C. de ma.teſta.l.fi.& ibi no.in gl.ſuper verbo maxime. ſed ſi per hanc dictionem adijciatur ratio,tunc indicat illam eſſe potiſsimam rationẽ,licet alia ſit ratio:vt.l.& ſi maxime.ff.de ſerui.leg.

f Imperatores.poſt coronationem &c.

g Reges ante coronationem:vt extra de elec.venerabilem.et no.diligẽter,q̃ ante coronationẽ habeť:vt generalis dñs.ſi enim eſſet priuata perſona cõtra eũ,faciẽtes nõ inciderent in.l.Iul.maie.vt hic patet:& ſic poteſt adminiſtrare & dare priuilegia:vt extra de priui.c.ſuper quibuſdã.in cle.& de iureiurã.c.j.& ibi glo. & ſic ceſſat diſputatio Ia.de Are.quam ponit Cy.ĩ.l.bene à Zenone.C.de quadri.præſcri.poteſt etiã facere cõdẽnationes:vt patet ex literis domini Caroli imperatoris cõceſsis cõmuni Peruſij: cum ego tunc apud ipſum legatione fungerer:vbi inter cætera ſic ait:omnes & ſingulas ſententias proceſſus & cõdemnationes multas & ordinationes per quoſcunque diuos Romanorum imperatores & reges prædeceſſores noſtros contra vos & ſingulas ciuitates communis & Peruſij perſonas latas ſeu promulgatas tollimus & relaxamus. Poteſt etiã ante coronationem conceſsiones aliorũ imperatorũ tollere & reuocare.quod patet ex alijs literis eiuſdem imperatoris:vbi inter cætera conceſsit quædã & adiecit tãdiu,quãdiu per ſucceſſorẽ noſtrũ regẽ Romanorũ ſeu imperatorem non fuerit reuocatum.quę literę ſunt Peruſij ſub bulla aurea.& prædicta vero poſtquam perſona eſt electa in Romanorum regem,& per ſedem apoſtolicam fueri approbata ante autem videtur tenere gl.in.d.c.j de iureiur.in cle.quod etiam electi in diſcordia poſſunt adminiſtrare.

h Tangat.q.d.non ſolũ ſi ipſum crimẽ cõmittitur.ſed ſi aliud quod ipſum tangat:hoc autẽ contingit qñq̃ per modũ antecedentis,vt mandatũ,conſilium,perſuaſio: de quibus plene[c] dixi ĩ l.non ſolum.§.mãdato.ff.de iureiur. qñq̃ per modũ inhærentis tempore quo delinquitur:vt auxilium & opem dare.de quo dixi in.l.in furti.§.ope.ff.de fur.qñq̃ per modũ conſequentis. vt in his qui præſtant conſilium ad euadendum,vt in.l. C.de rapt. virgi.& dixi in.d.§.ope.vel receptatore:vt.C.de ijs qui la.l.j.& ff.de recepta.l.facit ad prædicta.ff.ad Turpil.l.j.§.incidit.&.C. de hęr.auth.credentes.qñq̃ per modũ alterius actionis:vt ſi quis nollet venire ad perhibendum teſtimonium cõtra reum de hoc crimine,facit aliquid quod tangit hoc crimen.& hic habet locũ hęc.l.& idem ſi faceret,vt reus captus euaderet[d]:vt.ff.ad.l.Iu.maie.l.ſi cuius.§.item qui confeſſum.facit extra de offi.& po.iu.deleg.c.j.& ibi per Inno.& eſt ſimile verbum extra de hære.ca. vt inquiſitionis officium.lib.vj.

i Afferatur.qñq̃ per gloſſatorem additur vt verum ſit:vt.ff. ſi qua pau.fe.di.l.j.in prin.& vi.bo.rap.l.ait prætor.in prin.alibi dicit gl.etiam ſi verũ non ſit:vt.ff.de do.l.j.in glo.ſuper verbo, diceretur.& iſtud placet[e] in his,quæ reſpiciunt modũ procedendi.vt hic.ſed in his quæ reſpicerent ſententiã & excutionẽ aliæ gloſ.procedunt.probatur.ff.de procu.l. qui omnia.verſi.plane.

k Poſsit.non ergo imponitur neceſsitas:& in cauſis ſummarijs licet non ſeruetur ordo,& procedatur ſolenniter, non vitiatur proceſſus:vt extra de verb.ſig.c.ſæpe.in cle.

a Proprie tamen dicitur committi crimen læſ.ma. quando aliquid fit cõtra perſonã principis,vel contra eos,q ad eius latus aſſiſtũt,vel contra remp. ſecundũ Ioan. de Pla.in.§. j. inſtitu. de pub.iudi.

b Iſtam glo. reputat no. et eã ſequitur Ia.ĩ.l. qui ſe patris.in viij. col. C. vnde libe.

c Vide latius per Bar.Arc. & Ia. l.j. C. de ſer.fugi.

d Vide tres pulchras limitationes ad iſtud dictum per Ia.in. §. pœnales. in xviij.co.inſt. de acti.

e Idem tenet Bar.& Bald. in.l. j. ff. de do.

Infames & ſerui quando q; ad accuſandum admittuntur.

Ius ex quo vindicta ſumitur duplex eſt.

a Per accuſationē. hoc ius cōmune eſt. ſed in hoc ſpeciale eſt, qđ ad accuſandum admittūť infames, ſerui, milites, mulieres. ff. ad. l. Iul. maieſta. l. famoſi. & in. l. in quæſtionibus. & accuſatio eſt nomē iuris. ſicut enim actio eſt ius perſequendi in iudicio, quod ſibi debeť, inſti. de acti. in prin. ſic & accuſatio eſt ius perſequēdi vindictam pub. vt in ſti. de pub. iu. in prin. & ius ex quo ſumiť vindicta, eſt duplex, ſcilicet accuſatio, & officium iudicis. hoc autem officiū exercetur qñ per inquiſitionē ad alterius denuntiationem proceditur. Nā ſuper denuntiatione inquiritur: vt de cuſt. re. l. diuus. &. j. dicam. qñq; per inquiſitionem factā proprio motu iudicis. poteſt etiam ſumi accuſatio pro libello accuſatorio: vt. ff. de accuſa. l. ſi cui. ī princ. & ad Turpil. l. j. ſ. accuſationem. & illo modo ſumitur hic. Sed quæro, quid ſi accuſatio eſt inepte formata: an valeat beneficio huius. l. in hoc crimine? quod videtur: quia cū non ſit neceſſaria figura iudicij, ergo nec libellus, qui eſt de ordine & figura. & hoc videtur expreſſum extra de verb. ſig. c. ſępe. in cle. In contrarium facit: quia hic permittitur procedi altero de tribus modis. ſ. per accuſationē, denuntiationē, & inquiſitionē: & ſuper quolibet iſtorū permittitur procedi ſummarie & de plano ſine ſtrepitu & figura iudicij. vbi ergo per accuſationem pocedit: oportet accuſationē eſſe factā rite: vt. l. nō putauit. ſ. non quæuis. ff. de cōtra tab. alias ſi non eſt rite facta, nō eſt accuſatio: nec per eam delictum in iudicium deducitur: vt. ff. de adul. l. accuſaturus. & ad Turpil. l. j. ſ. accuſationē ibi, nulla erit &c. licet ille. ſ. faciat cōtra: quia eſt neceſſaria abolitio: vt ibi, & de accu. l. libellorum. ſ. ꝙ ſi libelli. ergo videtur accuſatio aliqua. Sol. licet accuſatio ſit nulla. tñ qualiſqualis eſt, ſaltem de facto: & ideo eſt neceſſaria abolitio: vt ibi patet. ſed hic requiritur, quod accuſatio ſit rite facta in forma ſua: vt ſuper ea poſsit procedi ſecundum formā huius. l. facit quod not. ff. de fur. l. ſi quis. ſ. j. Bart. de Saxo ferrato.

b Denuntiationē[a]. hoc ius eſt nouū. nā de iure cōmuni nō poteſt procedi per inquiſitionem, niſi in certis caſibus no. in. l. ij. ſ. ſi publico. ff. de adul. & ibi dixi, ꝙ quatuor ſunt regulæ, in quibus poteſt procedi. Prima per officiales donationū. l. diuus. ff. de cuſto. reo. &. C. de acc. l ea quidē. & de decu. l. j. lib. xñ. Secunda regula eſt propter incidentem cognitionem iuris. nā vbicunque iudex cognoſcendo principaliter reperit incidenter delictum eſſe cōmiſſum, poteſt de illo cognoſcere: vt hic eſt caſus, & in. d. ſ. ſi publico. &. C. ſi aduer. li. l. pe. & de condictio. ob turpem cauſam l. euitādi. & de calū. l. pe. Tertia regula ꝓpter p̄cedētē generalē in quiſitionē. nā vbicūq; iudex inquirēdo generaliter de malefactoribus reperit aliquē deliquiſſe, poteſt ad inquiſitionē ſpecialē deſcendere: vt. l. congruit. ff. de offi. præſi. & ad. l. Iu. pecu. l. iiñ. et in auth de col. ſ. iubemus. col. ix. Quarta regula eſt propter magnā offenſionem. vbicunq; enim crimen committitur coram iudice, iudex poteſt ſuper illo per inquiſitionē procedere: vt. C. de calū. l. j. & de teſti. l. nullū. & de prob. l. pe. & idē eadē ratione in omnibus delictis quæ cōmitterenť corā iudice. alias nō pōt procedi ꝑ inquiſitionē de iure commu. l. reſcripto. ſ. ſi quis accuſatorē. ff. de mune. & hono. Sed ſpeciale eſt hic, vt nulla ex prædictis regulis accedente poſsit procedi, vt hic. de iure canonico poteſt procedi per inquiſitionē p̄cedēte fama, vt extra de accu. c. qualiter & qñ. de ſimo. licet Hely. Sed tūc hoc eſt ſpeciale: qa ꝓcedi poſſet etiā fama nō p̄cedēte: vt hic patet: qa ſufficit quocūq; modo dicatur: & probať. j. l. ꝓxi. ibi, publice vel occulte. ſed cū in accuſatione requiranť ſolēnia accuſationis: vt. ſ. dixi, quare nō requirū tur ſolēnia inquiſitionis? Rñd ſolēnia accuſationis intelligo circa formā ipſius, vt dixi. ꝙ autē in inquiſitione p̄cedat aliquod p̄ dictorū: non de forma inquiſitionis: ſed eſt, vt aliquod antecedēs & proceſſus valeat. ſi nō opponať. extra de acc. c. j. lib. vj. ſicut teſtamentū eſt teſtamentū ſecūdum ſui formā, licet teſtator dicať filiusſa. vel ſeruus, vel qđ ſimile: vt. C. de edic. diui. Adria. tol. l. ij. ſecus ſi in ipſo deficeret hæredis inſtitutio. Sed an forma inquiſitionis ſit ſicut forma accuſationis? glo. inſti. de pub. iud. in prin. dicit quod non. Inno. idem extra de pur. ca. fi. Ia de but. inſtitu. de accu. in prin. dicit quod eadē forma & eadē ſolēnitas requiritur p̄terquā in inſcriptione ad pœnā talionis: qa cū locū accuſatoris ſubeat iudex, & inquiſitio loco accuſationis eiuſdē debet eſſe naturæ: vt. l. j. ſ. hæc actio. ſi qs teſta. lib. eſſe iuſ. fu. & hoc placet quantum ad hoc, vt inferatur locus & tempus eodem modo: quia nō debet in tanto crimine vagari: vt. ff. de iu iur. l. prætor edixit. in prin. & de dolo. l. idē exigit. facit: qa ſi idē delictum opponiť per modum exceptionis. l. ñ. ſ. j. ff. de doli excepti. & extra de elec. c. vt circa. lib. vj. dixi plene. ff. de except. l. j. nec obſtat extra de procu. c. fi. & quod ibi per Inn. quia ibi fit inquiſitio contra certā perſonā: tñ generaliter quo ad delicta. ſecus ſi fieret de ſpeciali delicto. Item accuſatio debet ī ſcriptis offerri: vt. l. libellorū. de accu. &. C. de lit. cōteſt. auth. offeratur. ſed cum inquiſitio nō offeratur iudici, ſed ipſe īquirat: nō eſt neceſſe, quod prius formetur in ſcriptis, & poſtea redigatur in actis. ex quo ſequitur, quod ſi in proceſſu nō apparet: qñ fuerit exhibita accuſatio, non valet cum ſit ſubſtantialibus: vt. d. l. libellorū. & not. C. de ac. l. in cauſis. Sed ſi non apparet dies inquiſitionis formatæ, nō vitiaretur proceſſus: quia dies quo quis citatur ſuper inquiſitione, vel dies quo reſpondit illi poterit dici dies formatæ inquiſitionis: cum iudex ſemper inquirat: ſed nō poteſt dici dies exhibitæ inquiſitionis, cū hoc non pertineat ad iudicem. multa alia dixi circa materiam inquiſitionis in. d. ſ. ſi de publico.

dí per accuſationē[a], inquiſitio nem[b], ſeu denuntiationem[c]

a Not. hic in quiſitionem accipi pro inueſtigatione facti: vt not. Anto. de cohab. cleri. & mulie. ca. veſtra. verſi. nota quod verbum. extra.

Iudex per inquiſitionē ꝓcedens eſt loco accuſatoris.

b Idem tenet Panor. in ca. nouit. ſ. xiiij. col. in verſic. nunc condeſcendo de iudic.

c Inquiſitionem. de iure antiquo non admittiť denuntiatio, niſi per officialem: vt. l. diuus. de cuſto. reo. &. C. de accu. l. ea quidem. &. ff. de offi. præfec. vrb. l. j. ſ. ſane. de iure canonico admitti tur denūtiatio p̄dēte charitatiua monitione: vt extra de iudici. c. nouit. & extra de ſimo. c. licet hely. hęc ergo lex introducit[b] nouum in hoc crimine: quia per denuntiationem factam à quocūq; poſſet procedi de officialis denūtiatione. & de iſta materia plene dixi. in. d. l. diuus. Sed de iſto denuntiatore priuato dico[c] ꝙ habet vim cuiuſdā mandatoris ſeu inſtigatoris. ideo deſiſtendo incidit in Turpil. vt. ff. ad Turpil. l. j. ſ. incidit. &. l. ab accuſatore. ſ. denūtiationes. eo. tit. & ſi deſiſtat denuntiator, impune iudex ex illa cauſa dimittit proceſſum, ſicut delator mandatore ſubtracto: vt ff. de iur. fiſci. l. res quæ. ſ. fi. quod eſt verū, ſi in procedēdo fuit nominatus denuntiator: alias ſecus. ff. de iur. fiſ. l. de eo. ergo hic poteſt procedi ad denuntiationē alterius denuntiante non nominato: vt. d. l. de eo. quia ex mero officio iudicis ꝓcediť. Itē cū in caſu illius. l. iſti tres modo procedendi ſunt æque auxilia ordinaria, puta quod ſi pendente inquiſitione ex officio, vel per denuntiationē ſuperueniat accuſator, nō debet recedi ab inquiſitione: cū ceſſet ratio quam ponit Dy. in regula, actus legitimi. de reg. iur. lib. vj. Et qđ ſi ex forma ſtatuti cōcediť, ꝙ iudex generaliter poſſit inquirere de crimine? de hoc dixi in. l. ſi maritus. ſ. fi. ff. de adu. & hoc de denuntiatiōe quę fit ad vindictā publicā. ad priuatā vero qñq; denuntiationem iudex procedit in his, q agere non poſſunt de iure: vt cū ſeruí à dominis opprimunť. ff. de ńs, q ſunt ſui vel alie. iur. l. ij. & de offi. præfec. vrb. l. j. ſ. quod autē. Itē ad denūtiationem patris vel patroni cōquerētis de filio vel de liberto: vt d. l. j. ſ. cū patronus. & de off. procō. & leg. l. nec qcquā. ſ. de plano. Itē quādo homines humiles opprimunť à poteſtate[d] vel eis aliquid aufertur: vel ab eis promiſsio vel cautio exigiť. vt. ff. de offi. præſi. l. illicitas. in prin. & quaſi per totā legem: & hoc ſentit Spec. in tit. de denun. ſ. quis denuntiare. & Ioā. And. in. c. nouit. extra de iudi. vbi dictas leges ſic intelligunt: quod eſt notandū quia ad boni iudicis officiū pertinet facta ei querela de prędictis ex officio eius procedere: cū tales per ſeipſos agere non poſſunt, vel nō audent: quod placet: quia interpretatione adiuuandū eſt, quod reipublicę vtilitatē continet. Eſt & alia denuntiatio priuata, quæ locum habet in foro eccleſiaſtico, inducta per legem euangelicam: vt. d. c. nouit. de iudi. quæ quotidiana eſt. & per eā multa, quæ ſunt iuris ciuilis remedio deſtituta, reparari poſſunt: ideo ea proſequor declarando quędā ab autoribus iuris cano. intacta. In hac enim requiriť, ꝙ qs primo moneat[e] aduerſariū ſuū, q peccat in eū, inter ſe & ipſum ſolū, dicēdo, ꝙ cū in eū peccet retinendo rē ad eū pertinētē, vel nō ſoluēdo ei tantā quātitatē ſibi debitam, ꝙ exeat de peccato, qđ ſi nō faciat, iterū dicat idē adhibito vno teſte vel duobus teſtibus. qđ ſi non faciat, tunc dicat eccle. & ſic ad forum eccleſiaſticū recurrat, petens ꝙ cū peccet talis in eum, & de tali cauſa requiſitus & monitus & prima requiſitione & ſecūda ſecūdū doctrinā & regulā euāgelicā, emēdari neglexerit, & exire de peccato in periculū animæ ſuæ, & etiam contra conſcientiā: implorat eius officiū, vt eū ad pœnitētiā cogat: vt ī d. c. nouit. ſuper hac denuntiatione offerť libellus[f]: lis cōteſtať: & ſentētia in ſcriptis fertur ſecūdū Ho. & Io. An. in. c. nouit. licet in dicta decre. dicatur, ꝙ ꝓcedatur de plano. qđ qđ importet. j. dicam. & cōtra perſonas ſic denuntiātes nō pōt opponi, ꝙ ſit infamis. ſi tñ ſit correctus de crimine, poteſt ſecundū Inno. & oēs. pōt autem opponi, ꝙ eſt criminoſus, ſeu in peccato mortali. qualiter enim moueť bono zelo ad correctionē alterius, q non eſt ipſe correctus? ſecundū Ber. & Inn. Sed Io. an. dicit[g], ꝙ in hoc genere denuntiationis, vbi proſequiť qs ꝓpriū intereſſe, admittiť etiā criminoſus, ſed ei ob. excōmunicatio vel alia expoliatio vel depredatio: vt in. c. cum dilectus. &. c. fi. de or. cog. & alia præiudicialis exceptio. quod dic, vt in. c. nouit. ſuper. vlt. glo. per eum. Contra ipſam denuntiationē opponiť, ꝙ pōt etiā haberi ſuper eo regreſſus ad

d Et idem ſi monachi vel conuerſi opprimerentur ab eorum ꝑlatis. Panor. vbi ſupra.

e Niſi iuſtus timor impediret monitionem: quia tunc poteſt ſine eā procedi. Antho. de But. & Pano. in. d. c. nouit.

f Idem tenet Panor. in. d. c. nouit.

g Iſta opinio placet Panormi. in. d. c. nouit. ſed Ant. ibi tenet [illegible]

ſus ad iudicē ſeculare, nā non debet iudex eccleſiaſticus eū indiſtincte admittere: qa nō, niſi indefectū iuſtitiæ, vel crimē ſui natura ſit eccleſiaſticū, vel ratiōe pacis vel iuramēti, vel qñ crimen eſt notoriū, vel quando non audiť in iudicio ſeculari, vel qa eſt obligatio naturalis tantū, vel qñ hāc proponit miſerabilis perſona & depreſſa: vt in.d.c.nouit.de iu.& de pact.qualiter. lxxvñ.diſt. per totū.& de foro compe.c.licet. vide ad hoc nota.per Ber.in.c. ex tenore per totum.alias ſi indiſtincte admitteretur, periret temporalis gladñ iuriſdictio, & oīs cā per hāc viā deferretur ad eccleſiam.& ita tenet Io.An.in.d.c.nouit[a].& hoc qđ dixi de obligatione naturali, tenuit Inn.in.d.c.nouit.ſed cū illud, quod deducitur pro Fa.vel Trebellianica, ſit naturale debitum: vt no.C.de iur. & facti igno.l.cū quis.&.ff.de condi.inde.l.j.& de reg.iur. l.cuius per erorē. ergo ille qui retinet, peccat mortaliter. & cōtra eū poſſet procedi per formā huius denuntiationis. ſed hoc videtur cōtra.ca.Raynutius.&.c.Raynaldus.extra de teſt.vbi papa pronuntiauit has quartas poſſe retineri. Sed dico [b], qđ ea quæ dicta ſunt de obligatiōe naturali, intelliguñ de naturali, qua qs teneť eo ipſo qđ qs locupletať cū aliena iactura: qa qđ alienū eſt, peruenit ad eū vt.l.nā.hoc natura.ff.de condi.inde.vel de ea naturali quæ originē habet ex cōſenſu: vt ex pacto nudo vel iureiur. interpoſito ab alio, cū à liberto: vt.l.iureiur.in prin.ff.de ope.li.& de fideiuſ.l.ſi quis pro eo.in prin. Idem puto de eo, qui promittit ei qui ſtipulať alteri: vt.l.ſtipulatio iſta.§.alteri. & de verb.obli. & quod ibi nota. ſecus de ea naturali, quæ à conſenſu non habet originem, vt in eo, qui ex maleficio obligať ad pœnā: vt.l.nō ſolum.§.j.ff.de iniur. In ꝓpoſito hæres dicitur teneri naturaliter, hoc eſt: habito reſpectu.ad principia iuriſgentiū: quo iure dicta quarte deductio nō erat inuenta.non autē ex conſenſu: qa teſtator nunc cū conſenſit, qđ ipſe oblgaretur: nec etiam hęres adeūdo hæreditatē, quia habuit vel habuiſſe præſumitur animum, qđ voluit vti beneficio legis. Item nil habet de alieno, quia legatarñ & fideicommiſſarñ certant de lucro nō autē petñr, quod ſuum eſt, vel fuit. Vel dic[c], qđ naturalis obligatio non ſubeſt in eo, quod per Falcidiam venit deducendum. ſecundum Pe. vt refert Cy. in dicta.l.cum quis.de iur.& facti igno. quod non placet: vt plene dixi in.l.j.ff.de condi.inde. Sed quid de obligatione, quæ tollitur præſcriptione? Rñ[d]. tunc auctor audiretur à iudice eccleſiaſtico per modum huius denuntiationis: quia ei denegaretur audientia in foro ſeculari. Sed tu dices, præſcriptione tollitur naturalis[e] & & omnis eius effectus: vt.l.fin.in princ.& per Dy.ff.rem ra.hab. & per Cy.in.d.l.cum quis? Rñ. tollitur omnis effectus eius ciuilis: non autē poteſt tollere naturalē obligationē, quā retinēdo incidit in peccatum mortale. ſed eo caſu quo præſcriptio tolleret naturalem ſecundū ea, quæ dixi in.d.l.ſi.in prin.ff.rem.ra.ha.tūc ceſſaret hæc denuntiatio. Quid de filiofa.tuto.exceptione Macedoniani: an poſsit conueniri hac denuntiatione, cum naturaliter & ciuiliter teneatur, licet obſtet exceptio: puto qđ nē[f]: qa hęc exceptio deſcendit ex delicto creditoris circa illud commiſſo: vt.ff. ad Maced.l.j.vnde pōt opponi. etiā denuntianti: vt.ſ.dictum eſt per Io.An.dum dicit, vel alia prę iudicialis exceptio. Idem puto in qualibet alia exceptione propter odiū vel delictum creditoris competente, vel doli, vel ſimilis facit de condi.inde.l.q exceptione. Sed ſi creditor non deliquiſſet, tunc ei iure cōmuni ſubueniretur: vt.ff.ad Mace.l.ſi quis patrē. Quid de mulere tuta Velliano? dico eam non poſſe conueniri hac denuntiatione: cū etiā ſoluens repetat ſecundum cano.extra de ſolu.c.ſi.& ibi not. licet enim teneatur naturaliter, tamen datur ei exceptio ęquitate prędicta naturali propter ſuam imbecillitatem & fragilitatem. vnde illa naturalis non habet efficaciam. Idem puto in pupillo, eo caſu quo obligatur naturaliter tm̄, vt nō poſsit cōueniri per viā huius denuntiationis, cū illa naturalis nō ſit efficax quod patet: qa quoties ille læderetur, etiā ſi ſoluiſſet, reſtituitur ex edicto de minoribus naturali æquitate inducto: vt.C.ſi aduer.ſol.l.ſi.&.ff.de.cōdic.inde.l.interdū.& de in integ.reſti.l.j.& idē dico in quocunq; caſu, ſi aduerſus ciuilē vel naturalē obligationem daretur reſtitutio. obligatio enim naturalis elidirur per exceptionem deſcendētem ex illa æquitate naturali: vt.l.ſi vnus.§.pactus ne peteret.ff. de pact.& ideo validior eſt obligatio naturalis ſola cui nulla obſtat exceptio, quā ciuilis & naturalis, cui obſtat exceptio: vt not. ff.de compen.l.quicunq;.nam per exceptionem etiā elidiť naturalis obligatio. Quid de tuto.exce.rei iu.quā glo.dicunt inductā magis ad rigorē iuris obſeruandū, quā ex æquitate: vt not.ff.de condi.inde.l.q exceptione.&.l.Iul.&.C.de iur.& fac.igno.l.cū qs? videť qđ cū eſſet ęqtas, & ſi naturalis nō elidať. vt.d.l.Iul. poſſit cōueniri per viā huius denuntiationis: quia peccat mortaliter. contra, imo non eſt locus huic denuntiationi [g]: quia licet peccet mortaliter, nō tamē poteſt cognoſci per ſententiā, cū ſemel ſit cognitum: vt.l.ſi quis, cū totū.§.plane.ff.de excep.rei iudic.&.§.ſi ancillam.& de iudi.l.poſt rem. ſimile de quo eſt deciſum per iuſ. iurandum: vt.d.l.poſt rem.§.j.& de iureiuran.l. nam & poſtea. §.j. pro quo facit: nā in certis caſibus tm̄ permittiť, vt propter inſtrumenta de nouo reperta detur reſtitutio: vt.ff.de re iu.l.imperatores. Modus probandi hāc denūtiationem hic ſit, vt prima de nūtiatio ꝓbetur per ſeipſam: cū dicat, corripe eū iter te & ipſum ſolum. Sed an denūtiatus poterit probare cōtrariū: qđ videť de facili: qa poſſet probare rex Francię, qđ rex Angliæ nūquā fuerat ei locutus. ſed cōtrarium puto, cū prima denuntiatione dicať fieri per ſeipſum, etiam ſi fieret interueniente organo. ſ. epiſtola vel ſe creto nuntio: vt.ff.de conſti.pecu.l.qui autē §.fin. &.l.ſeq. huius cōtrarñ quodā modo poſsibilis eſt ꝓbatio. Secūda denūtiatio eſt approbāda p ſe & vnū aliū legitime deponētē, vel p ſe & duos alios, cum dicat: adhibe tecū vnum vel duos: cū in ore duorū vel triū ſtet omne verbū. Tertia denuntiatio q̄ fit eccleſię, ꝓbať per ipſum libellū denūtiatoriū datū ipſi iudici eccleſiaſtico. Quarta, ſ. qđ peccet in eum: ꝓbať, ꝓbando qđ detinet rē ſuam, vel quod eſt ſuus debitor. hæc autē elidiť hoc modo, dicit denūtiatus, nō pertinet ad te cognoſcere iuſte vel iniuſte detineam: hoc autem ſcio, qđ teneo non cōtra cōſcientiā. & hoc ſufficit vt vltra eccleſia non precedat. licet em̄ probet qđ res fuit ſua, vel ſibi debita, potuit deſinere: & ſic nō ſequiť, qđ cōtra cōſcientiā nō teneat: licet qñ ordinarie agitur: ſufficit probare ſuum, vel ſibi debitum, niſi aduerſarius probet contrariū. Sed in hac denūtiatione ſatis eſt, ſi denuntiatus aliquā iuſtā cauſam alleget, quare cōtra cōſciētiā nō teneat licet cauſam nō probet. crediť em̄ ſibi ad purgandum conſciētiā ſuā, niſi ſcandalū vel publicū peccatū & manifeſtū ſit. tunc enim debet de ſatisfatione conſtare, ſecundū Inn. Sed Hoſt. cōtra: qa ſi ſemel fuerit meū, vel mihi debitū: adhuc præſumiť, niſi ꝓbetur contrariū: vt.C.de probat.l.ſiue poſsidetis. Io.An. videť ſtare dictis. Inn. Tu dic[h], ſi denuntiatus dicit ſe nō tenere contra cōſcientiam ſuā, & nullā cauſam allegat, nō ſufficit: vt.l.q interrogatus. de peti.hære. Idē ſi allegat cauſam iniuſtā: vt.l.nec vllā.§.j.eo.ti. Sed ſi alleget cauſam iuſtam: tunc ſiquidē cauſa eſt depēdēs ex eo facto, qa dicit ſe ſoluiſſe, ſi negat poſitiones denūtiationis, videlicet quod ſi eſſet ſuum vel ſibi debitum, & probatum eſt contra eum: non debet poſtea credi aſſertioni ſuæ: vt.ff.de probat.l. cum de indebito.& extra de ſol.c.fi.&.C.de nō nume.pec. auth. contra qui propriam. cum ſi. Conſcientia enim alterius non debet probari, niſi ex indicijs: vt.C.de dolū.l.dolū. ſed iſtud eſt indicium legitimum & lege probatum. Si vero confeſſus eſt intentionem actoris. ſ. fuiſſe ſuum, vel ſibi debitum, dicit tamē ſe emiſſe vel ſoluiſſe, vel quid ſimile: tunc ſi denuntians non probet intentionem ſuam aliter: quā tali confeſsione, debet ſtari dicto eius ad excuſationē cōſcientiæ ſuæ: vt.C.de teſti.l.ſi quis teſtibus.& de ſen.& inter.l.cum Papinianus.& de iureiur.l.eum qui.in prin. Si autē denuntiator pōt & vult aliter probare quā ex confeſsione denuntiati: tunc ceſſat talis præſumptio. qa forte ideo cōfeſſus eſt, qa ſciebat poſſe ꝓbari. hoc ꝓbatur in gl.in.d.l.eū q.in princ. igitur tūc erit recurrendū ad coniecturas. ſ. cuius vitæ, cuius cōditionis eſt iſte denuntiatus: vtrū eius aſſertioni debeat credi: vt.l. nō omnes.§.à barbaris.de re mili. hoc etiā pēdet ex quātitate rei petitæ: vtrū ſit magna vel parua.arg. eius qđ no.in.l.admonēdi. ff.de iureiur. Sed ſi cauſa quam allegat, eſt talis, quæ ab eius facto non pendeat, & ſic dicit ſe habere ab alijs: an debeat eis credi, videndum eſt, qui ſunt illi à quibus habuit, & cuius opinionis, & vtrum hoc dixerit ante litem motam, vel poſt. arg. extra de teſt. c.licet. ex quibus etiam puto, qđ ſi hoc habuit à procuratore ſuo, cui hoc mandauerat, ſatisfit: vt &.ff.pro ēpto.l.quod vulgo. Idē ſi defunctus ſcriptum reliquit, recte ei credit hæres ad excuſationem ſuæ cōſcientiæ: vt.l.qui cū maior.§.pe.ff.de bo.liber. idē ſi aliqua indicia legitima appareāt, ex quibus pars poſsit informare cōſcientiam ſuā: vt.l.mariti.§.lenociniū.in princi.ff.de adult. Si vero informaret cōſcientiā ſuā ex præſumptionibus nō legitimis, nō excuſať: licet enim nō teneat[i] cōtra cōſciētiā ſuam, habet tamen ſecundū cōſcientiā erroneā, & ſic peccat, niſi cōſcientiam erroneā deponat, & deponere cogeť: vt extra de ſen. excō. c. inquiſitionis. vbi probatur hæc diſtinctio. Sed tu dices, nō per hoc probatur denuntiatio, quæ dicit, qđ peccat in me retinendo meū vel mihi debitum. nam apparet, qđ nō peccat detinēdo: ſed erroneam conſcientiā habēdo. ſed certe finaliter in hoc peccat hęres qui retinet. & ſic videtur probata denuntiatio. ſed qualiter peccat hæres in eo, quod defunctus tenebat contra cōſcientiā? Rñ. forte ipſe hæres ſcit: & ſic contra cōſcientiam retinet. ſi vero ignorat, tunc prius hæredi notificādum eſt, & taliter quod in eius cadat notitiam vel cadere debeat: vt.ff.ſi cer. pet.l. quod te.& ff.depoſi.l.ſi quis inficiatus.& poſtquam notificatum fuerit, debent fieri denuntiationes: nam textus dicit, quod ſi peccauerit in te frater tuus &c. prius ergo debet præcedere peccatum, quā

[a] Et etiam vel Panor.

[b] Idē tenet Bal. ſ. authē. ad hæc & an. in.d.c.nouit. in pe. col. de iudic.

[c] Contrariū tenent Bart. Alex.& Ia.in l.j.ff.de cōdi. indebi.

[d] Idem tenet Bar.in auth. ad hæc.C. de vſu & in.c. ſi quis per triginta.ſupr. ſi de feud.fuer. contro.

[e] Idē tenet Panor.& Fell.in.c.ad aures. extra de preſcript.

[f] Idem Panor.in.d.ca. nouit.

[g] Iſtam opinionē ſequitur Bald. in aut. clericus. C.de epiſc.& cle. Andr. & Ber.in.c. nouit. extra de iudi. ſed contrariū quod imo in illo caſu habebat locū denuntiatio: tenent Hoſt. Panor. & Feli. in d. nouit.

[h] Iſta opi. Placet Pano. in dicto cap. nouit. & ibi; cum dicit eſ ſe de mentę Anto. de Bu

[i] Idē Panor. i.d.c. nouit.

fiat denuntiatio. Sed ſi hæres non patiatur ſe certificari, certe in hoc peccat, & perinde eſt ac ſi eſſet certificatus eſſet. ar. ff. quod vi aut clam. l. j. §. Ariſto. ſententia autem ſuper hac denuntiatione fertur: quod ſi reperitur denuntiatus peccare, in denuntiatione præcipitur ei, ꝙ exeat de peccato. & ad hoc per ſententiã excommunicationis compellitur: vt. d. c. nouit. & not. ꝙ ſolũ in his tribus modis procedendi loquit hæc conſtitutio. ſ. per accuſationẽ, inquiſitionem, & denuntiationem. in alijs vero modis procedãdi, vel per exceptionem nil immutatur. de quo dic vt dixi. ff. de adul. l. ij. §. ſi publico. & iſtis tribus modis procedendi attribuunlur iſtæ tres qualitates, quæ ſequuntur.

a Idẽ tenent Pet. de Ancha. Ioã. de Imo. & Ge. nathã. in cle. ſæpe. de ver. ſignif.

a Summarie. ſumma. i. breuis[a]: vel ſumma. i. prima: vt not. ff. de ſta. ho. l. ſumma. & ſic ſummarie. i. ſummatim vel breuiter vel primarie vt oſtendam. hæc materia tangit per gl. in. l. ij. §. ſciendum. ff. ad exhi. & in Spec. de offi. iud. §. poſtremo. vbi ponit tractatum Io. Sazioli de Piſis. ſed ad maiorem declarationẽ dic[b], ꝙ hoc vt. ſ. ſummarie cognoſcatur, qñ ꝙ adijcit toti cauſę: qñ ꝙ vni articulo. de primo intelligere debemus circa ordinem ꝓcedendi ſummarie. i. breuiter. Et hoc quod dico breuiter, nõ intelligit diminutiue, ſed iſta ꝙ totã ſubſtantiã cõprehendat: vt. l. j. ff. de. reg. iur. & ideo q aliqd dicit ī ſumma, omnia mẽbra principaliter ponit: vt. ff. de condi. inde. l. in ſumma. vbi procedit ſummarie, tunc cõteſtat lis: ſubaudi forte ſi ſnia tribuit ius finale: alias ſecus. ex hoc dico, ꝙ in ꝓceſſu nil debet ſubſtantialibus omitti. & ideo libellus debet eſſe ita plene formatus, ſicut & qñ ordinarie proceditur. ff. ad exhi. l. iij. in prin. Itẽ cõteſtat lis. l. tigni. §. ſi quis non poſsideat. &. §. idẽ ſcribit. &. l. Iulianus. §. proinde. ff. ad exhi. Itẽ ſententia diffinitiua dat: vt. l. iij. §. præterea. ff. ad exhi. & de in litem iurã. l. in actionibus. in prin. &. ff. de libe. agno. l. ſi quis à liberis. §. ſi quis ex his. licet qdã dicãt, ꝙ illa eſt ſnia interlocutoria, vt ibi tangitur ſecundũ Guil. ſed gl. C. cõmi. vel epi. l. j. innuit, ꝙ in his ſummarijs nõ requirat ordo. quod non placet, per. d. leges. Expeditur[d] autẽ iſte proceſſus breuiter: qa licet alias non poſsint dilationes breuiari niſi cauſa cognita: tñ hic abbreuiãdi illa ſola eſt cauſa ſufficiens, ꝙ cauſa debet agitari ſummarie: vt. ff. dę re iu. l. ij. in. fi. nõ tñ ita põt abbreuiari, vt ꝓbationes legitimæ pereãt. hoc em impediret cauſę cognitionẽ: qd' nõ põt: qa cauſæ cognitio eſt ſubſtantia iudicij: vt. C. cõmi. vel epi. l. iudex. &. l. fi. & no. C. de ſenten. l. prolatã. ſed ea quæ ſunt de ſubſtantia, non ponunt omitti per hoc qd' dixit ſummarie, vt dictũ eſt. ergo &c. ꝓbatur extra de verb. ſig. c. ſæpe. in cle[c]. In hoc proceſſu ſi exceptiões apponant, q requirãt altiorem indaginẽ: ſi quidẽ põt per aliũ iudicem examinari: per iudicẽ non admittent, ſed in aliud iudicium ſeruabũtur: vt. l. ille à quo. §. ſi de teſtamento. ff. ad Trebell. &. l. ij. §. ibidem. ff. ad exhi. Si vero in alio iudicio examinari nõ poſſunt: etiã in illo examinant: vt in. d. §. ibidẽ. ī fin. & ita intelligit gloſ. dũ dicit, de except. quæſitis ꝓ poſſeſsione retinẽda. ſe poſſe reſpuere illa, q non poſſunt alibi examinari, auferet ius patris, & etiã cognito tolleret: qd' nõ põt, vt dictũ eſt. Illa autẽ non dicit habere altiorẽ indaginẽ, quæ põt examinari intra tãtũ tempus[f] intra quantũ principalis ꝓceſſus expedit: etiã ſi hoc nõ opponeretur: vt. l. ſi is à quo. in prin. ff. vt in poſſ. leg. Item ſicut in his caſibus, in q bus ordinarie agit, qs citat peremptorie, ita & in iſtis caſibus vbi agit. ſummarie: qd' patet in interpoſitione primi decreti & ſecundi, qd' ſummarie fit. & oportet ꝙ precedat perẽptoriũ vt. C. de ijs, qui ad ec. cõfu. l. fi. alias præſenti. §. ſed ſi hoc facere. et C. quomodo & qñ iud. l. cõſentaneũ. & Cy. not. ff. de dã. infe. l. ſi finita. §. Iulianus. Tempore autẽ feriarũ nõ põt ꝓcedi, niſi in caſibus expreſsis. ff. de ferijs. l. j. &. ij. & q pluribus alijs legib. nõ obſtat prædictis. extra de verb. ſig. c. ſępe. qa tota hęc gl. ꝓcedit, qñ ſummarie tantũ debet ꝓcedere. ibi qñ oĩa illa verba iungunt ſimul. de quo. j. dicã. Circa modũ probãdi in hac ſummaria cognitione ſciendũ eſt[g], ꝙ plena ꝓbatio eſt facere iudici plenã fidẽ: vt C. de edẽ. l. ꝓcurator. & de cõdi. ob tur. cau. l. j. ff. de prob. l. quinquaginta. habet autẽ hæc plena fides ſuos gradus. qñ ꝙ qs incipit ſuſpicari, hoc eſt à leui argumẽto in vnam partem inclinare: qñ ꝙ qs ĩcipit opinari animũ ſuũ aliqua ratione ſatis forti: nõ tñ ꝙ credat nõ poſſe eſſe cõtrariũ: qñ ꝙ procedit vltra, & incipit credere, ita forti ratione quod firmiter inhæret vni parti, nec de contrario aliquo modo dubitat: & ita eſt plena probatio & plena fides: & hæc naturalis dicitur, & probat. ff. de q ſtio. l. j. in prin. vbi ad tormenta ſeruorũ ita demum venire oportet, cũ ſuſpectus eſt reus: & alijs argumentis, ita probationi admouetur, vt ſola confeſsio ſeruorum deeſſe videatur. quod enim dicit, num ſuſpectus eſt reus, denotat primum gradum, quo quis incipit peruenire ad fidẽ. ſ. ſuſpicionem. quod vero ſubdit, & alijs argumentis, denotat ſecundũ gradum, quo incipit opinari. quod vero ſubdit de confeſsione ſeruorũ, denotat vltimũ gradum. ſ. ꝙ plena fides haberur. & dicit plena probatio. hoc etiã probatur. ff. de teſti. l. ij. §. eiuſdem. in fi. quicqd autẽ credas aut parũ ꝓbatũ opinaris &c. & hoc plenius dixi in repetione legis admonendi. ff. de iureiur. vbi de ſemiplena ꝓbatione tractaui. Nũc autem ad propoſitũ dico, ꝙ quædẽ ſunt cauſæ ſummariæ modici & quaſi nullius præiudicij: & in his ſufficit probatio per iuramentũ: vt. ff. ad exhibẽ. l. theſaurus. nõ enim nocet dño, ſi patitur me cauẽtem de dãno in facto quęrere theſaurum meũ in fundo ſuo. Idẽ vbicunq petitur exhibitio ſola: ſecus ſi in actione[h] ad exhiben. veniret poſſeſsionis translatio: vt. l. Celſus. §. Iulianus. ff. ad exhi. Vel ſi aliter per exhibitionẽ dãnificaretur reus, tũc nõ ſufficeret ꝓbatio per iuramentũ: ſed requireretur alia: vt ſtatim dicã. In his enim vbi ita modicũ præiudicũ vertit: ex ſolo iuramẽto iudex ad ſuſpicionẽ inducit. Quædam ſunt, in quibus aliquale præiudiciũ fit reo: tamen poteſt reparari per aliud iudiciũ, & tũc alia ꝓbatio requirit quẽ per iuramẽtum. ſ. per vnũ teſtẽ: vel aliqua indicia & verſimilia: ita ꝙ in ſuſpicionem vel opinionẽ iudex aduocet: vt. ff. ad l. Aqui. l. in lege Aquil. ſi deletũ ibi, ad ſuſpicionẽ iudicem adducã. & de Car. edict. l. iij. §. cauſæ. ibi, modicũ pro puero facientẽ. & de ven. poſ. mit. l. j. §. ſi ea. & iſta probatio dicitur facta ſummarie, hoc eſt primarie, quaſi ad primum gradum probationis peruenerit. ſ. ad ſuſpicionẽ vel opinionẽ. & iſtud eſt quod dicimus, prima facie, videtur quod ſic, vel prima frõte: vt. C. de edic. diui Adria. tol. l. fi. vel etiã poteſt dici ſummarie. i. breuiter. Nam ad plenam probationẽ ſecundũ conſuetudinẽ hodie approbatam per decretales requiritur quod fiant articuli, & ꝙ ſingulariter & diſtincte probentur. hic vero ſufficit, quod ſummatim negotiũ probetur: vt. d. l. in lege Aqui. ibi, ſummatim negotio expoſito. & hoc intelligo in cauſis ſummarijs valde fauorabilibus. ſcilicet ne propter probationes deficiant: vt alimentorum, & ventris. Si vero nõ ita fauorabiles eſſent, licet poſsint per aliud iudicium reparari ex parte agentis. dicitur autem ſummarie, in eis plena probatio requiritur[i] ex pate agentis. dicitur autem ſummarie reſpectu defendentis: quia ſi accuſator diceretur per calumniam poſtulare, vel aliquam exceptionem opponere, quæ requireret altiorem indaginẽ: differretur exceptionis probatio, ne impediretur actoris intentio. ff. vt in poſſeſ. leg. l. is à quo. §. & de præto. ſtipula. l. j. §. penulti. &. ff. ad Trebel. l. ille à quo. §. ſi de teſtamento. & idem dico[k] de omnibus poſſeſſorijs, iudicijs, quæ dico ſummarie examinari: vt. C. vnde vi. l. momentaneæ. & not. C. quorum leg. l. j. in glo. & poſſunt per iudicium petitorium reparari. nã in eis dico, ꝙ requirit ex parte agentis probatio: ſvt. d. l. j. C. quorũ bo. vbi expreſſe dicitur. Circa vero exceptionẽ aduerſiarij & circa dilationes poterit verſari dicta ſummaria cognitio & ſummaria dicitur hoc caſu quaſi prima facie hoc videat, cum iura partis non perfecte diſcutiantur. Quædam ſunt, in quibus partibus verſatur præiudicium: nec poſſunt in aliud iudicium reparari, niſi per appellationem, vel alijs modis legitimis. & in his ſi dicatur procedendum ſummarie, intelligitur ſolum quo ad ordinem, ſed ab vtraque parte probationes & defenſiones audiuntur: vt. C. de naufr. l. de ſubmerſis. licet ibi ſit pluſquã ſummarie agendum: vt extra de verbo. ſig. c. ſępe. in cle. In his enim cauſis debent intelligi illa conſtitutio: & ſic requiritur hic. Si em in cauſis vbi ponuntur omnia alia vocabula. ſ. ſummarie & de plano &c. ſi hoc eſt in. d. cle. ſæpe. multominus hoc eſt, vbi dicit ſummarie tantum procedi. & prædicta verba vbi contra præſentẽ proceditur. proceſſus autẽ qui fieret cõtra abſentẽ, ex quo poſſet contra eum aliquod decretũ interponi, vel diffinitiua ſnia ferri: ſemper debet dici ſummarie agitari. nã cũ merita cauſarum partiũ aſſertione pandãtur: vt. l. fi. C. ſi per vim vel alio modo. ſi fit parte abſente, nõ poteſt dici, ꝙ plene liqueat iudici. forte enim ſi pars fuiſſet præſens, aliquid oſtendiſſet. & ideo totũ qd' probat, dicitur conſtare ſummarie: hoc eſt primarie. i. prima facie. & ideo geſta parte abſente nõ ita porrigunt effectus ſuos ad extraneos[l] vt. l. qui repudiantis. &. l. Papinianus. §. meminiſſe. ff. de inoff. teſta. cum ſi. & ſic ſummatim cognoſcitur: vt dicit gl. C. de bo. autor. iudi. poſ. l. cũ proponas. & authen. ibi poſita. &. ff. ex quibus cau. in poſſ. ea. l. Fulcinius. §. j. & ibi gloſſ. dicit, quod ſecundum decretum non præcedit ſummaria cognitio: & quod in eo requiretur probatio per inſtrumentum vel per idoneos teſtes: vt. l. fi. C. de bon. autori. iudic. poſſ. ſed in primo decreto, quia ibi generatur modicum præiudicium: quod poteſt de facili reparari, ſufficit probatio per iuramentum: vt probatur in authenti. de ex. re. §. ſuſcepto. alias. §. ſi vero quidem iurent. quod enim ſit dictum ſummatim, ſentit Specu. in. d. §. poſtremo. circa fin. Et ſi queratur, que ſint cauſæ ſummariæ: gloſſ. dicit, quod regulariter omnis cauſa requirit plenam cognitionẽ: vt. l. iudices. C. de iudic. fallit in caſibus, quos numerat. ff. ad exhiben. l. iij. §. ſciendum. Specu. idem dicit, & certos caſus enumerat. ſed Dyn. ff. de prę. ſtipula. l. j. §. penul. dat regulas ſic, vbicunque agitur cauſa, in qua

b Istam doctrinam Bar. de verbo, ad verbũ ſequũtur Ioan. de Imo. Pe. de Anch. & Ge. nathã. in loco. præallega.

c Et male ſecundũ Bart. vbi plenius vide in. l. ſi quis à liberis. §. ſi quis ex his. ff. de lib. agno.

d Idem tenẽt Imol. Pę. & Geor. vbi. ſ.

e Idem tenẽt ꝓdicti ſcribẽ. ī. d. cle. ſępe.

f Dic melius qñ illud tempus relinqui tur arbitrio iudicis, ſecundum Ge. in d. cle. ſępe.

g Idem tenẽt Bar. & Fran. eiſ. Cur. & ibi latius loquũtur ī. l. admonẽdi. ff. de iureiur.

h Vide plene p Ange. Are. in. §. ꝓterea. in. iij. col. iſti. de actio.

i Idem Ioa. de Imo. Pet. de Ancha. & Ge. nathã. in d. cle. ſępe. de verb. ſignifi.

k Sequũtur Bart. & Sal. in. l. j. C. quorum bono.

l Et Idem dicendũ eſt regulariter de ſnia ſtlata ī cauſa ſummaria: quia regulariter non porrigit ſuũ effectum ad alias perſonas, nec facit prꝫiudicium ī cauſa plenaria Bal. in. l. filiũ. ff. de ijs qui ſui, vel. alie. iur. ſunt.

in qua ſententia lata tribuit ius finale,& aufert plenum ius & tribuit alteri:ibi deſideratur cauſæ cognitio plena. vbi vero econtra non deſideratur plena,ſufficit ſemiplena:vt.ff.quis or. in bono.poſ.ſerue.l.ij.& de bo.poſſ.l.iij.§.ſi cauſa cognita. ſed certe illæ leges hoc non probant. Nam diſtinguntur vtrum detur de plano:an iudice ſedēte pro tribunali.nam aliud eſt dicere de plano, & aliud eſt dicere ſummarie:vt.j.dicam in ſequen.gloſſ. nam bonorum poſſeſsio quæ tribuit ius,datur iudice ſedente pro tribunali:& tamen nō datur in forma iudicij:vt no.in.d.§.ſi cauſa cognita.ſuæ tñ regulæ mihi placent [a]:vt dicamus ſic,vbicūque ſententia data tribuit ius finale.nec poteſt per aliud iudicium reparari,nec per appellationem vel aliud remedium, tunc requiritur cauſę plenaria cognitio regulariter:vt in.d.l.iudices.C.de iudic. fallit in caſu dictæ.l.de ſubmerſis.C.de naufra. Item in caſu huius conſtitutionis.Item in caſibus,qui ponuntur in capit. diſpendioſam.extra de iudi.in cle. Itē in caſibus, in quibus ſentētia poteſt ferri contra abſentem,& negotium liquidari:vt.C.quomodo& quando iud.auth.qui ſemel.&.C. vbi de crimi.agi oportet. aut. qua in prouincia.Item vbi peruenitur ad ſecūdum decretum vt dictum eſt. Secunda regula eſt quod vbi cauſa agitur ſuper qua ſententia lata non parit magnum præiudicium,vel parit tale qđ per aliud iudicium poteſt reparari abſque alia appellatione vel reſtitutione,vel ſimili remedio:tunc procedēdum eſt ſummarie. Iſtud probatur in omnibus exemplis poſitis in dicto .§. ſciendū. in gloſſ.& in eo quod ſupra dixi de iudicijs poſſeſſorijs. Sed hoc quod dico ſummarie,diuerſimode accipitur: vt ſupra oſtenſum eſt. Sed dicas tu: nulla lege antiqua reperitur quod agatur ſummarie. nam in.d.l.iij.§.ſciendum .ff. ad exhibend. dicitur quod ſummatim debet cognoſci,an actoris intereſſit.& ſic illum articulum tantum dicit examinandum, non totam cauſam. Similiter in cauſa alimentorum & Carboniano ſummatim examinatur an ſit filius:& ſic vnus articulus:vt.ff.de libe.agnoſcen.l.ſi quis à liberis.§.ſi vel parens.& de Carbo.edict.l.iij.§.cauſæ.& idem in ſimili.ſed vbi aliquid,quod eſt principalis cauſa intentionis,venit examinandum ſummarie:merito tota cauſa dicitur ſummaria. de ſecundo videlicet quando hoc,ſcilicet quod cognoſcatur ſummatim,additur vni articulo,qualiter intelligatur.At quod dico, qđ ſi cauſa principalis eſt ſummaria,& omnes articuli ſunt ſummarij: eadem ratione,vt dictum eſt. Si vero cauſa principalis requirit plenam cognitionem cauſæ, tunc de emergentibus & incidentibus videamus. Dico, quod quædam ſunt emergentes.in quibus,ſiue quis vincat,ſiue vincatur, cauſa principalis propter hoc non perditur.& in his ſemper dico ſummarie cognoſcendum.exemplum.ff.de peti.hęred.l.ſi quis libertatem.in fin.& de interro.actio.l.defenſor.§.illud.nec dico hic,vel in alijs emergentibus vel incidentibus agi ſummarie reſpectu ordinis quia in his ordo attenditur reſpectu ipſius cauſæ principalis. Sed dico ſummatim cognoſci reſpectu probationum:quia cum res ſit modici præiudicij,ſufficit,quod oſtendatur iudici ſic eſſe prima facie: vt dictis legib. Quædam ſunt emergentes, in quibus ille, qui illas emergentes proponit,ſi vincit, propter hoc non vincit cauſam principalem:ſed remanet in dubio.ſed ſi perdit in illa emergenti perdit cauſam:vt cum actor in prima dilatione nil probauit: vel reus intentione actoris fundata in prima dilatione nil probauit: petit ſecundam.ſi obtinet,non vincit cauſam,ſed remanet in dubio probationis.ſi vero perdit in illa emergēti,abſq; dubio perdit cauſam.In iſtis,ſi quidem loquimur de probatiōe impedimēti fienda ab eo,qui petit ſecundam dilationem:dico quod ſufficit ſummaria & ſemiplena ꝓbatio:quod patet:quia ſufficit probari per iuramentum:vt extra de excep.c.paſtoralis.&.ff.de excu.tuto.l.ſcire oportet.§.ſufficit.in fin.& ita determinauit papa, vt retulit Spec.in titu.de appel.§.nūc vero.ver.quid ergo.quod tenet Guil.in.l.ij.§.ſi quis.ff.ſi quis cau.& huius caſus eſt ratio:qa conſequitur modicum commodū,vt dixi.Sed qñ de probatiōe impedimenti tractareť:tūc illud non aſſero probari ex ſolo iuramēto,& per ſolū iuramentū:ſed conſidero iſtū emergētē ex parte reſiſtentis:quia ex denegatione huius dilationis conſequiť magnum commodum:& ſi vult impedire,requiriť cauſæ plena cognitio:vt eſt tex.C.de dilatio.l.à procedente.vbi expreſſe dicit, quod ideo cauſæ plena cognitio tunc requiritur:qa ſi denegareť ſententiareť ſuper principali quæſtione:igiť de dilatione: qa aliquo caſu requiritur plena cognitio.ſ. qñ denegať:igiť in dubio dicitur plenam cauſæ cognitionem requiri.arg.ff.de cōdi.inde.l. ſufficit. Quædam ſunt emergētes,q̄ habēt ſe ecōtra ad p̄dicta, q̄ ex parte eidē qui emergentē proponit,ſi vinceret,totū ibi vinceret.ſed ſi perderet,non per hoc perdit totum,nec aduerſarius vincit.exemplū in exceptione rei iudicatæ,inriſiurādi,& tranſactio. quę opponūtur à reo ante litē conteſtatam ad impediendū ꝓceſſum.ſi enim opponens vincit,totum vincit:ſi perdit,remanet lis.

[a] Iſtam doctrinā ſequitur Geor. in dicta ele. ſępe.

hoc enim ex tempore opponētis requirit plenā probationem,vt vincat:poteſt tñ hæc cognitio dici ſummaria propter breuitatē dilationis:quia ſi requireret altiorē indaginē: differretur illa exceptio,quantū ad impediendū ꝓceſſum,& cōteſtabitur lis poſtea opponetur in vim peremptoriæ:vt.l.nā & poſtea.in princ.ff. de iureiur.in textu & in gl. & ex hoc dico,quod ſi opponens in illa exceptione ſuccumberet,nec plene ante litē cōteſtatā probauit.poſito q̄ ſuper hoc examinati ſint teſtes,& poſt litē conteſtatam iterū poterit opponi:& teſtes iterū examinari ſuper eodē,& iterum publicari.nam primo fuerunt examinati ſummarie. ergo non impedit examinationē,quæ fit poſt litem conteſtatā,vbi fit plenarie.ar.l.pe.ff.de ijs q̄ ſunt ſui vel alie.iur.& in.l. à diuo Pio. §.ſuper rebus.ff.de re iudi.Item quia teſtes examinati ſuper vna inſtātia ad vnum finē,nō impediūt examinationē fieri in alia ad alium finem.arg.ff.de edē.l.argētarius.§.pe.&.ff.de furt.l. qui tabulas.§.fi.ſed hic ante litē conteſtatā,ꝓducunť ad vnū finē, ſcilicet ne procedatur:poſtea vero producunť ad alium finē, ſcilicet vt diffinitiue abſoluatur.& cum inſtātia incipiat à cōteſtatione, non poteſt dici q̄ producātur in eadē inſtantia:vt hic eſt caſus,& extra de teſti.c.veniens. Quædam ſunt emergentes vel verius incidentes:vt quādo producuntur aliquæ peremptorię.& iſtarum quædam ſunt,quæ à principali intentione non poſſunt ſeparari: vt omnis exceptio intentionis.ſi enim dico, teſtamētum nullum eſſe, quia ruptum agnatione poſthumi,vel ſi dicam actori non competere ius agendi,quia meus ſeruus eſt,vel eum qui petit hæreditatem,non eſſe hæredem,quia ego ſum hæres,& ſimilia. nō enim poteſt pronuntiari devno quin pronuntietur de altero,tūc de hoc incidenti cognoſcendum eſt plene.quod patet, quia ſentētia lata ſuper principali parit exceptionem rei iudicatæ ſuper incidenti:vt.l.j.C.de or.cog.l.ij.& de excep.rei iudi.l.ſi inter me & te.quod intellige ſi principalis cauſa requirebat plenam cauſę cognitionē:vt.d.legib.ſecus ſi ſummariam:vt.ff. de ijs qui ſunt ſui vel alie.iur.l.pe.& de libe.agno.l.ſi quis à liberis.§. ſi vel parens. Quædam aliæ ſunt incidentes peremptoriæ,quæ poſſunt ſeparari à principali:vt quæ vere eſt exceptionis exceptio .i. actionis excluſio.nā vtrūq; eſſe poteſt:& poteſt de vno cognoſci & aliud omitti.Et iſtarū quedā ſunt,quæ principaliter nō poſſunt per ſe in alio iudicio agitari:vt exceptio pacti:& ſi quæ ſunt alię merę exceptiones.& de iſtis ſine dubio debet plenius cognoſci,cum ex vtraque parte debeant plenius diſcuti:vt in.d.l.iudices .C. de iudi.& hoc facit,quia parit plenum præiudicium ab vtraq; parte. Quędam ſunt exceptiones quæ poſſunt per ſe examinari in alio iudicio:nō tamen ad eundē finē,ad quem proponūtur in primo: exemplū in.l.vendicantē.&.l.ſeq.ff.de euict. tunc debet etiā plene probari eadē ratione:tñ licet qs ſuccumbat per modum exceptionis,poteſt illud poſtea deducere in iudicium per modū actionis:vt.d.l.vendicantem.in fi.&.l.ſe.ratio eſt:quia ad diuerſum finem agitur.& ſic non videtur eadem res: vt.l.cum quæritur. ff. de excep.rei iudi.ita not.Cy.C.ſen.reſcin.non poſſ.l. peremptorias.dixi plene quantum ad hoc in.l.qui Romæ.§. duo fratres.ff. de verb.oblig. Quædam ſunr exceptiones.quæ poſſunt per ſe examinari in alio iudicio ad eundem finem per modum agendi: vt exceptio compenſationis.ſicut enim cum opponitur, tendit ad hunc finem,vt mihi ſatisfiat compenſando:ita cum ago, tendit ad hunc finem,vt mihi ſatisfiat ſoluendo. & iſta cum poſsit in alio iudicio reparari,habet in ſe aliquid ſummariæ cognitionis:quia ſi habet altiorem indaginē,iudex nō debet eam admittere.C.de compen.l.fin.& ideo ſi opponeretur compenſatio debiti naturalis,quod nō poteſt deduci in alio iudicio agendo, hoc non haberet locum,ſed deberet plene examinari ſicut aliæ exceptiones: vt dictum eſt. Sed ſi admittitur ad hoc vt opponēs vincat,vel vt reprobetur compenſatio: requiretur plena cauſæ cognitio,cum plenum etiam faciat præiudicium: vt.l. quod in diē. §.ſi rationem.ff.de compen.&.ff.de neg.ge.l.ſinautem.§.ſi. Sed ſi iudex eam dimitteret non reprobando: tunc non faceret præiudicium:vt ibi.Et prædicta de his,quæ emergunt ante ſententiam.ſed poſt ſententiam quandoq; occurrūt aliquæ emergentes vel incidentes:& ideo dicit,quod poſt ſententiam aliquando opponuntur aliquæ exceptiones ad merita cauſæ,non ad ſententiam:vt in caſu.l.j.C.de iur.& fact.igno.& tunc idem dicit quod ſ. Quædam ſunt quæ opponūtur contra ipſam executionem: vt quia dicit,quod non debet fieri executio: quia ſententia nulla, vel lata prætextu falſorum inſtrumentorum, vel alia ſimilia: & iſta requirunt ſummariam cognitionem quo ad breuitatem dilationis:quia ſi requirūt altiorē indaginē,non impediret executio, ſed exceptio reſeruaretur præſtita cautione de reddēdo, qđ exigiť.C.de fal.l.ij.&.C.de preci.imper. offe.auth. q̄ ſupplicatio.& extra de in integ.reſt.c.ſuſcitata.ſed ſi probationes deberent eſſe in promptu:vt.C.ſi ex fal.inſtr.l.fi.ibi,manifeſte ꝓbationes &c.

Sūmaria examinatio plenariam non impedit.

idem

idem puto quando opponitur exceptio, quod nō debet mandari executioni in totum: sed quatenus quis facere pot[est], vel alia similia: vt. ff. so. ma. l. si ex diuerso. ſ. fi. cum ſi. Quædam exceptiones opponuntur non contra executionem ſimpliciter, ſed contra rem, in qua fit executio. & iſte ſimpliciter requirunt ſummariā cognitionem quo ad breuitatē, & quo ad ſemiplenā probationem: vt. l. à diuo Pio. ſ. ſi ſuper rebus. ff. de re iud. ratio: qui ibi vertitur modicum præiudicium: quia ſi non mandatur executioni ſuper illa re, mandabitur ſuper alia. Item de illa quæſtione poterit cognoſci in ordinario iudicio: vt ibi dicitur. Sed quando contenditur vtrum ſententia ſit executioni mandanda vel non, & ſic de viribus ſententiæ: tunc eſt res magni præiudiciꝫ. Sed quid ſi in cauſa ſummaria iudex in ſententia dixerit ſe habuiſſe plenam cauſæ cognitionem: an per hoc faciet præiudicium in alia cauſa? Reſpō. non: qa debet intelligi ſe habuiſſe plenam ſecundum quod natura cauſæ exigit: vt. l. ſi vnum. in prin. ff. loca. & de vſur. l. ſi ſtipulatus. & de dam. infec. l. damni infecti. ſ. quædam. & quia cognoſcere ſummarie non eſt ſolum in iudice, ſed etiā in parte, quę forte nō curat producere probationes ideo: qūa ſcit cauſam poſſe reparari in alio iudicio. & hoc maxime verum eſt, ſi pars contradicit ſententiæ: vt in. c. ſæpe. in fi. extra de ver. ſig. in cle. Sed illud. cap. loquitur in cauſis, quæ parant plenum præiudicium, quocunque modo agatur. ſed ſi in cauſa in qua requiritur plena probatio, diceret ſe habuiſſe cognitionem ſummariam: puto ſententiam non valere: quia plenaria cauſæ cognitio eſt de ſubſtantialibus: vt C. de ſen. l. ex ſtipulatione. & C. communi. vel epi. l. iudex. ideo ſi omittitur vitiatur ſententia: vt not. C. de ſen. l. prolatam. Item quod ſupra, dixi de hac dictione ſummaria: idem intellige ſi dicetur, qd cauſa deberet recte examinari ſimpliciter: de quo verbo fit mētio in. d. c. ſæpe. quia debet intelligi hoc ſimpliciter ſine plica, id eſt, ſine diſtinctione & inuolutione: vt. ff. pro ſocio. l. coiri. & de vulg. & pupil. ſubſtit. l. j. & de verbo. obli. j. ſ. ſi quis ſimpliciter.

a De plano[a]. planū eſt oppoſitum alto. Item altum dicitur ratione loci vel ſtyli. dicimus enim quem vti alto ſtylo. Itē de plano fieri oppoſitum eſt ei, quod fit velociter. quælibet iſtarū ſigni ficationum poteſt habere locum hic: vt ſtatim patebit. videamus ergo, quæ cauſæ debeant agitari de plano, & quid importet: & dico ſi quidem cauſa eſt vilis, vel de vili materia, vel viliū perſonarum: tunc hic agitur de plano: vt. C. de ſenten. authen. niſi breuiores. & ff. de offic. procon. & le. l. nec quicquam. ſ. de plano. & de ac. l. leuia. & tunc de plano importat, qꝫ iudice nō ſedente pro tribunali: & ſic non in loco alto. Itē qñ non ſeruaſ ſtylus aliorum iudiciorum: ſed ſine libello, vel in alīs ſolennitatibus cognoſcimus veritatem: vt no. in. d. ſ. de plano. in gloſſ. & Guil. de Cun. in. l. leuia. ſecundum vnam opinionem verā. Si vero eſt cauſa pōderis grauioris: tunc regula eſt, quod cauſa debet agitari plene, & ſolenniter cognoſci: vt. l. iudices. C. de iudi. fallit in quibuſdam cauſis, quæ agitantur de plano: vt. ff. de quæſtio. l. vnius. ſ. finali. & extra de iudi. ca. nouit. in fi. & extra de accuſa. c. olim. & in his non intelligitur excluſus ordo iudiciarius: vt dicto capit. olim, & ibi not. per. Innocen. & ratio: quia in cauſis magnis procedere ita repentine ſine ſolennitate, & eſt ſtylus altus nimis. ſolum enim reges & principes hoc faciunt. Sed procedere ordinarie eſt in his de plano procedere. hoc eſt non frequenter, nec ſtylo alto. Vides ergo, quod ex diuerſitate cauſæ ſtylus dicitur altus diuerſimode: & in his ſemper puto, quod non erit neceſſe iudicem ſedere in alto tribunali, ſed in camera poterit fieri. & hoc ſi de tota cauſa agitanda de plano quæritur. Si vero quæritur de aliquo articulo vnius cauſæ, quæ debet agitari ordinarie, an articulus aliquis poterit agitari de plano? Dic quod quædam facit quis in iudicio coram iudice, vbi ſufficit præſentia iudicis, vt producere libellum coram iudice. & iſtud ſemper poteſt fieri de plano, hoc eſt iudice non ſedente pro tribunali, & die feriata ob neceſsitatem hominum: vt. l. miles. ſ. ſexaginta. ff. de adul. Item in appellatione, quę ſolum coram iudice interponitur: vt. C. de ferīs. l. j. per hoc dico, quod relationes nuntiorum quæ fiunt iudici, poſſunt fieri de plano. & ſi aliquis habet terminum ad producendum aliquid corā iudice, idē: quia de plano poterit fieri, per dictas leges: ſecus ſi habuit terminum ad probandum: quia per hoc ſolum, quod exhiberet coram iudice, nō fieret probatio, niſi parti deſ copia & terminus ad opponendum. & ſic qd productū eſt, approbabiſ vel reprobabitur: hoc eſt, ei imponiſ fides vel nō: vt. C. de fid. inſtr. l. fi. Quidā ſunt articuli, in quibus opus eſt iudicē aliqd facere: & tūc ſi quidem illud eſt modici præiudiciꝫ, ita qꝫ ſummariā cognitionē reqrat: ſecundū quod dicitur. C. de defen. ciui. l. iubemus. ſ. illud. & dixi in præcedenti gl. & tūc poterit de plano examinari: hoc eſt iudice non ſedente pro tribunali, & die feriata ob neceſsitatē hominū: vt. ff. de interro. ac. l. voluit. ſ. fi. Si vero illud poteſt eſſe ab aliqua parte magni præiudiciꝫ: tunc non debet agitari de plano, ſed plene cauſa cognita & iudice ſedente pro tribunali: vt

ſtrepitu[b] & figura[c] iudiciꝫ † C. de dilatio. l. à procedente. & prædicta vera ī cauſis, in qbus venit ferenda ſententia diffinitiua. Sed contingit aliqñ, qꝫ corā iudice agitaſ quędā cauſæ, & non ſperatur ſententia, ſed aliquod decretum iudicis. & in his dic, qꝫ qñ decretū tale interponiſ in his. quę ſunt mere volū tariæ iuriſdictionis, & nulla alia cauſa requiriſ, niſi partiū voluntas. & iſta de plano interponiſ. i. iudice nō ſedēte pro tribunali: vt inſti. de liber. ſ. ſerui. & ff. de manu. vin. l. nō eſt omnino. Quædā ſunt, quæ requirunt cauſæ cognitionē: & tunc ſiquiſ dē eſt cognitio leuis ſeu ſummaria: vt in tutore ſeu curatore, q daſ ſine inquiſitione: & iſta poſſunt ſimiliter agitari de plano: vt. ff. de tuto. l. qui habet. ſ. quolibet loco. qꝫ in bo. poſ. quæ non tribuit ius: vt ff. quis or. in bo. poſ. ſer. l. iñ. ſ. dies. & de bo. poſſ. iñ. ſ. ſi cauſa cognita. Quædā ſunt. q requirūt verā & plenā cauſæ cognitionē. vt datio tutorum ex inquiſitione, & bo. poſ. q tribuit ius: & tūc nō pōt fieri de plano, ſed iudice ſedēte pro tribunali: vt. ff. de confir. tu. l. naturalis. ſ. fin. & de bo. poſ. l. iñ. ſ. ſi cauſa cognita. & d. l. iñ. ſ. dies. ff. qs or. in bo. po. ſer. Sed aduerte qa ī iſtis caſibus licet requiraſ plena ꝓbatio, nō tñ eſt cauſa ordinaria. imo nō fi in forma iudiciꝫ, imo nulla parte citata: vt not. in. d. ſ. ſi cauſa cognita. & d. ſ. dies. Et illo reſpectu poteſt dici nō plenaria, & per ea, quæ dixi in præce. glo. & ſic patet, qꝫ illæ leges q dicunt de plano cognoſci longe differūt ab his, q dicunt cauſam ſummarie agitari. vnde ex. d. l. iñ. ſ. ſi eā cognita. & d. l. ñ. ſ. dies. non debuit Dy. ſumere regulas ī materia ſummarię cognitionis: vt dixi in p̄di. gl.

b Sine ſtrepitu[b]. ſic extra de ac. c. olim. & de ſta. mo. c. ea q. & de elect. c. indēni. ſ. ſi vero. lib. vj. & de hære. c. fi. in prin. lib. vj. & de iudi. c. diſpēdioſam. & de verbo. ſig. ca. ſæpe. in cle. & ſtrepitu. quidā dicūt eſſe omnē iudiciꝫ ſolennitatē, q magis ſpectat ad ordinē, quā ad inuentionē veritatis. quorum opinionē refert Inno. in. d. c. olim. de accu. ſed non tenet eum. bene dic ergo, qꝫ ſtrepitus idem eſt qꝫ rumor. & deſcendit à ſtrepo ſtrepis, quod idem eſt, qꝫ rumorem facere, ſecūdū Hug. ſicut em per verbū de plano, remouetur altitudo loci vel ſtyli, vt dictū eſt: ita per hoc verbum ſtrepitus remouetur altitudo vocum & declamatio, ideo addiſ quā doqꝫ, abſqꝫ aduocatorū & iudiciorum ſtrepitu & figura: vt. d. c. fi. in prin. de hæret. lib. vj. & per hoc dico, quod in cauſis, in qbus debet procedi ſine ſtrepitu, ſi pars diceret iudici, quod approximaret ſe ei, & qꝫ volebat ei dicere aliquid in occulto, quod iudex debet hoc facere: alias grauaret eum: prędicta tamē iura nō haberent locū in hac conſtitutione: quia hic dicit, quod iudex poteſt, non autem imponiſ ei neceſsitas. In aliis autē cauſis iudex non cogitur eum audire, niſi palam ante tribunal: vt. C. de epiſc. & cleri. l. iubemus. In fin. Item licet alias detur dilatio parti ad quærendū aduocatos: vt. ff. qui. ex cau. ma. l. ab hoſtibus. in fin. & l. ait prætor. in fi. ſ. fi. tamen iſto caſu non erit danda: quia ab ea eſt remotus ſtrepitus aduocatorum: puto tamen, quod hoc verbū ad maiorem expreſsionē apponatur. nam per hoc, quod dicit de plano, ſatis poteſt intelligi reſpectu loci, ſtyli, & vocis.

ç Et figura. Figura cuiuslibet rei eſt apparens forma ipſius, vel facies, in qua rei ſubſtantia figuratur: vt. ff. de act. & oblig. l. non figura. & ita dicit. Io. An. in. c. ſæpe. extra de verb. ſig. in gloſſ. ſuper verbo, non exigatur. quod eſt verum in figura rei corporalis vt. C. de edi. diui. Adria. to. l. fi. & ff. de ver. ſig. l. quoties aliquid. vbi hoc melius probatur quam alibi. rei veró incorporalis figura diciſ eius natura. vnde recte dicimus figurā actionis eſſe ipſius actiōis naturā: vt. C. de rei vxo. ac. l. j. ſ. cū autē. ibi, eadem figura &c. Quædam ſunt facta prout cōſiderantur in fieri ſeu in actu faciendi: & ipſorum figura eſt ipſe ordo faciendi. vnde in gramma tica dicimus figuræ ſimplicis, quia ſimpliciter profertur. quia igl tur actus proferēdi eſt ſimplex, ideo dicitur figuræ ſimplicis. hic autē loquimur de figura iudiciꝫ. & iudicium, licet habeat multas ſignificationes: hic tamen accipitur pro actu examinationis & deciſionis cauſæ. Figura ergo iudiciꝫ eſt, quod partes iudiciꝫ ſint factæ ſecundum ordinem debitum. & debitam probationem ſeu propoſitionem: & ex iſta figura iudiciū accipit ſuum eſſe & ſuā ſubſtantiā. quod patet: quia ſi ordo non ſeruatur, iudiciū eſt nullum: vt. C. de ſen. l. prolatā. vnde per hoc quod dicit ſine figura, tolluntur ſubſtantialia iudiciorum, vt ipſum verbum importat: vt no. Io. An. in. d. ca. ſæpe. in gloſſ. ſuper verbo. figura. Sed contra hoc oppo. quia ſublatis ſubſtantialibus nullo modo erit iudicium, cū res nō eſt perpetua ſine eius ſubſtantia: vt. l. obligationū

ſubſtantia

† Vide de hoc Bald. & Ale. in. l. j. C. q adm. & ibi Sali. & Bald. in. l. ne quiſ quā verſi. de plano. de off. proconſul.

Dilatio datur parti ad quærendū ad uocatos

Figura quid ſit.

a Facit ad hoc clem. ve ſtra extra vbi dicitur, quod iudex poteſt procedere ſine figura iudicij ſe informādo de forma, de notorio, & de legitimatione: nec requiritur quod ꝓ tribunali ſedeat: nec qd citet partes Ant.

Regum & principū eſt de cauſis arduis ſummarie cognoſcere.

b Quō intellligitur: vide Old. in cō ſi cxv. incipiē te: in iudicio eſt conſidera re. & Car. in clem. ij. qō. xl iij. de iudic. vbi late tractat hāc materiam.

ſubſtantia.ff.de act.& obliga.Sed hic in veritate eſt iudicium,licet extraordinarium.Sol.tolluntur ſubſtantialia iudicij iure ciuili introducta:non autē ea,q̃ ſunt naturalia iure naturali ſeu gētium inducta naturali ratione:vt.j.in multis oſtendam. Item aduertēdum eſt,ꝙ Io.an.in.d.c.ſæpe.in gloſ.ſuper verbo,non exigit.dicit ꝙ iudex nō adſtringitur hoc caſu ad aliquas formas,regulas, vel figuras iudiciorum:niſi inquãtũ in.d.ca.exprimit.& illa expreſſa magis reſpiciũt figurã facti negotij vel cauſę,quam iudicij ſecũdum eum. Tu.dic,ꝙ iudex per hęc verba releuatur ab omni forma & figura iudicij inducta à iure ciuili:& tenetur obſeruare omnem figurã & formam iudicij inductã de iure gētium,vel naturali ratione:& de his loquitur vt plurimũ illud ca. licet aliqua liter egeat declaratione:vt.j.declarabo. Animaduertendum eſt, quod dicit Io. An.quod ſi omnia dicta verba,ſcilicet ſummarie, ſimpliciter:& de plano,ſine ſtrepitu & figura iudicij,non proponerentur:non haberet locũ quod dicitur in.d. ca.ſæpe.vt ibi no. in gl.ſuper verbo,in figura.quod eſt verum,ſi à primis incipias. & iſtud vltimũ omittas.Sed ſi ꝓponeret iſtud vltimum.ſ.ſine figura iudicij licet omnia verba præmiſſa eſſent omiſſa:idem importaret,cum omnia ſubſtantialia eſſent ſublata. Quod igitur de ſignificatione huius verbi dicam:intellige idē ſi omnia coniũgerentur.quid ergo hæc verba importent per oēs ſingulas partes iudicij:proſequamur latius quam in.d.c.ſæpe declaratur.Quęro igit vtrũ ſit neceſſe ꝙ pars citetur? Rñ.ſic:vt in hac.l.innuitur.Itē quia hoc eſt de iure naturali.nã primũ hominē delinquentē citauit deus dicens,Adam vbi es?hoc enim probatur de re iud. c.paſtoralis.in cle.vbi ſententia domini imperatoris Henrici,qui fecit hanc.l.& poſtea damnauit Robertũ regē Hieruſalem & Siciliæ, caſſa fuit ex eo,quod citatio facta legitime nō fuit. & probat in d.c.ſæpe.Item an eſt neceſſe,ꝙ perſonę legitimentur? Rñ.ſic, vt in hac conſti.ibi.vel alias legitime &c.alias ſequeretur abſurdũ.ſ. ꝙ alter non habēs mãdatum à me poſſet mihi pręiudicare: quod repugnat iuri naturali:vt.C.de inoffic. teſt.l.ſi qs in ſuo.&.ff.de re iud.l.factũ cuiq; ſuum.& extra de reg.iur.c.non debet aliquis. lib.vj.& hoc tangitur in.d.c.ſæpe.Itē an requirat petitio? Rñ.in caſibus huius legis oportet,quod præcedat accuſatio,inquiſitio, vel denuntiatio,vt dictum eſt.alias vbi cauſa deberet agitari ſine figura iudicij,dicitur in dicto.c.ſæpe.ꝙ nō eſt neceſſe, ꝙ libellus detur in ſcriptis,ſed iuxta petitionis formam pronuntiatio ſequi debet pro parte agentis vel rei,ſi quid petere voluerit. & in ipſo litis exordio faciēda eſt petitio ſiue in ſcriptis,ſiue verbo:in actis tamē inſerēda,vt ibi dicitur:& iuſtũ eſt:qa naturale eſt, quod agens petitionē ſuã proponat.nã coram Salomone mulier ita dicit:filius meus viuit.filius iſtius mulieris mortuus eſt:vt notatur. C.de ſenten.ex bre.recitan.l.ij.& extra de præſump.capit. afferte mihi.& habetur in.iiij.libro Regum.iij.c.vbi illa petitio latius ponitur. Et aduertendũ quod illa petitio continet ſolũ facti narrationem non concluſionem.ex quo infero ꝙ licet illa petitio nō habeat oĩa ſolennia,q̃ de iure requiruntur,vt no.ff.de eden.l.j.in princ.tamē ſufficit ſi eſt generalis:vt eſt ar. C.de anna.excep.l.ſi. in prin.Idē ſi cõcluſio nō eſt legitime facta:vt.l.j.§.j.ff.ſi mē.fal. mo.di. vel ſi non petierat eũ cõdēnari,ſed petit eũ cogi:quod fieri non debet:vt.C.de execu.rei iud.l.j.tñ in hoc caſu qñ ſine figura iudicij proceditur,valebit iudicium. Si enim procedit vbi ſola facti narratio eſt abſque conditione vlla: multo magis ſi concluſio non erit bene facta.ſi tamē ex narratione poſsit cõprehendi, quid actor velit.arg.C.de rei vxo.act.l.j.§.j.& hoc eſt quod volunt dicere verba dicti.c.ſæpe.dum dicit,iuxta petitionis formã q.d.l.licet nō pronuntiet in eo,qđ eſt petitũ. ſufficit ſi pronũtiet iuxta id,quod eſt petitũ. Aliud eſt enim iuxta petitũ, & aliud petitum iudicare.ff.iudi.ſol.iam tñ.§.in hac.verſi.quid tamen.ſemper tamen intellige,ꝙ nō ſit tanta incertitudo, ꝙ auferat defēſionem reo:vt.j.dicam.Item an poterit opponi excep.rei iud.vel finitæ ad impediendũ proceſſum? Rñd.ſic:quia de iure naturali eſt ne bis iudicet in idipſum.executione vero quę magis differũt,& fruſtrãtur cauſę veritatē quã ipſam reſpiciãt pōt iudex repellere: vt.d.c.ſæpe.Illa enim de iure naturali nō ſunt,imo contrariãtur. Itē an procedi poſsit tēpore feriato? in.d. ca.dicit quod ſic,ſi ſunt feriæ indictę ob neceſsitatē hominũ:ſecus ſi ob honorē dei.ratio quia de natura iudicij ſunt ferię indictę in honorem dei. pręcepit enim deus coli ſabbata & quaſdam feſtiuitates. An ſit conteſtanda lis? Rñ.non. nam dicitur ibi,lite cõteſtata non poſtulet.ratio: quia eſt ſolennitas iuris ciuilis .eo tamen caſu, quo merita cauſarum tractari incipiunt, vt quia legitimatis perſonis proponuntur exceptiones,vel fiunt poſitiones & articuli, habent vim litis conteſtationis ad faciendum procuratorem dominum litis.Item quo ad certos effectus conſtet.lit.vt. C.de procu.l.nulla.ibi,poſt cauſam in iudicio agitatam. & ibi,poſt inchoatam cauſam,nō di

Feriato die an iudex procedere poſsit.

cit lite conteſtata.Sufficit ergo quod quocunq; modo cauſa incipiat agitari.hoc not.l.nihil.C.de procu.Item ad de calũ. ſit iurandũ? in.d.c.dicit ꝙ ſic:ne veritas occultet.in contrarium facit: qua hæc ſolennitas videtur inducta à iure ciuili.vt de iuramēto calũ.l.iij.ſed dic primũ verũ ꝙ iuramentũ defertur in tota cauſa & de iure naturali & diuino.hoc enim tēpore Moyſi indictũ eſt propter incredulitatem,vt aliquis deberet iurare:vt extra de iureiu.c.& ſi Chriſtus.& Exo.xxij.cap.ſi igit iuret ſuper quolibet articulo:vt fiebat olim:vt.C.de iura.calum.l.ij.ſatis putarē ſufficere:maxime cum tale iuramentũ poſsit omitti:vt.d.l.ij.§. ſed quia veremur.Item an debeant dari dilatiões? videt ꝙ ſic.nã in d.c.ſæpe.dicitur amputandã dilationũ materiã:& litē quãtũ poterit faciat breuiorē:nō tamē ſic litē iudex abbreuiet, quin ꝓbationes veræ & defenſiones legitimæ admittant:& ita dicit ibi: quod iuris naturalis rationi cogruit.Cũ enim probationes ſunt faciendæ,oportet quod fiãt in termino:& puto quod valeãt, ſi fiant ſine dilatione:vt.l.vnius.in.§.cogniturum.ff. de q̃ſtio. & ff.de adul.l.in crimine.& ibi dixi non æquum eſſe dilationē certam dari cauſa breuiandę litis.ꝙ quod dicit,ꝙ nō ſint nimis breues,congruit naturali æquitati.nam auferet parti actonis ius ſuũ reo vero aufertur defenſio,quæ ex æquitate naturali eſt:vt.l.vt vim.ff.de iuſti.& iur.& eſt expreſſum in cle.paſtoralis.de re iud. Sed ad quid dabitur iſta dilatio? in.d. decre. dicitur, qđ primo datur terminus ad faciēdum poſitiones.& articulos ſimul.poſtea vero datur terminus ad ꝓducendũ omnia,q̃ partes voluerĩt. Sed certe illud eſt expreſſe ſtatutum illius decre.quæ vult in hoc ſeruari vſum.hoc tamē nō eſt de iure naturali nec ciuili: cũ ſufficiat dari in cauſa ad ꝓbandum vnam dilationē:vt. ff. de fer.l.ſi. vnde in hoc in foro ciuili non eſt ſeruãda iſta decreta.Item an in dictis cauſis,in qbus proceditur ſine figura iudicij,teſtes debeãt iurare? hoc enim nō reperitur de iure digeſtorũ,niſi in.l. Theopompus.ff.de do.præle.ſed videtur mera cõſtitutio imperatoris:vt.C.de teſt.l.iureiur.puto tamē quod iurare debeant,per ea quæ dicta ſunt de iura.calũ.Sed an præſente parte? puto ꝙ ſic:alias auferretur ei defenſionis copia,quod repugnat æquitati naturali:vt dictum eſt circa vero dicta teſtium puto,quod debeãt eſſe talia,quę concludant,ſicut in cauſis ordinarijs:argumē. eius quod dicitur in Daniele de Suſanna,& quod no.C.de teſti.l.teſtium.Sed *an requiratur publicatio teſtium:gloſſ.in.l.ſi quando.C.de teſti.dicit,quod per Danielem inductũ eſt, quod examinatio fiat ſecrete:vt legitur in lib.Danielis.xiij.cap.hoc eſt igitur de iure naturali ſeu diuino:& ex hoc ſequitur quod debeat publicatio fieri.alias aufertur parti ius defenſionis.Si enim non publicarentur,nō poſſent impugnari teſtes & eorum dicta: ſed auferre defenſionem,repugnat iuri natura:vt dictũ eſt. Sed an in hac cauſa poſt didicita teſtificata poterunt teſtes produci? Reſpond.non,cum ſit prohibitum propter timorem ſubornationis.& ſic ex quadã naturali æquitate, quæ eſt ne alter alteri inſidietur:vt.ff.de iuſti.& iure.l.vt vim,hoc eſt introductum & poſitum inter alia ciuilia præcepta.Item an in hac cauſa poterit petere quis,vt ſibi edantur inſtrumenta? Reſpon.quod non & hoc eſt prohibitum non ſolum iure ciuili,ſed etiam naturali æquitate:vt.C.de eden.l.qui accuſare.vbi hoc prohibetur expreſſe. Itē an requiratur concluſio in cauſa? Rñ.non:vt.d.c.ſæpe.dicit.hęc eſt enim ſolennitas mere ciuilis.ſtatim enim cum liquet iudici de cauſa,ſine aliqua alia concluſione poteſt ſententiare de iure naturali:vt patet in illa ſententia lata per Salomonem.iij.Reg. cap.j. & eo exemplo puto,quod nō ſit neceſſaria datio termini ad allegandum.facit quod dixi in præcedenti gloſſ.Item an debeant partes citari ad audiendum ſententiã? in.d.c.ſæpe.dicit ꝙ ſic.qđ intelligitur vt infra, dicam in glo.ſuper verbo,prædicto crimine.Item an hoc caſu cum procedit ſine figura iudicij, requirãtur illæ ſolennitates,quæ à iure poſitæ ſunt circa ſententiã? Rñd.nō eſt neceſſe,ꝙ feratur iudice ſedēte pro tribunali:vt. d.c.dicitur. hæc enim eſt ſolennitas ciuilis.ſed debet ferri in ſcriptis, vt ibidem dicitur.certe hoc quod feratur in ſcriptis,eſt ſolennitas ciuilis:quæ eſt de eſſe ſententiæ.quod ſit deliberata,& non ſubita.l. ij.C.de ſent.ex breui.reci. tamen dicta decretalis ſtatuit, quod feratur in ſcriptis.In foro autem ciuili non arbitror illud neceſſe iſto caſu:vt patet in prædicto exemplo Salomonis, & in dicto capitu.in gloſſ.dicitur,quod de iure antiquo non eſt neceſſe ſententiam proferre in ſcriptis: ſed in ſcriptis redigatur, vt poſsit probari:vt dictum eſt de petitione.nam ſoli aſſertiōi iudicis nō creditur niſi ſit papa,vel imperator:vt extra de probatio.capit. quoniam contra falſam.& eod.tit.ca.j.in cle. Sed ſi in ſentētiando non ſeruaretur forma.l.j.C.de ſenten.& inter.omn.iud.valeret,vt ſi procurator eſſet pręſens,& condemnaret dominus:qa hæc ſolennitas eſt iuris ciuilis non naturalis ſeu gentium: quod patet

* Et adde an publicatio ꝓceſſus ſit de ſubſtantia iudiciarij ordinis,vt p doc. in ca.cũ I.& A.de re iud. & eũdē Bar. in.l. prolatã de ſent.& interlo.& gl.in ca. ſtatutũ de hęret.lib.vj. Ioan.And.in d.c.cũ. I. & Al.

Publicatio teſtium an requiratur.

Iudicis aſſertioni non creditur.

patet:quia licet alteri absenti quis non possit stipulari de iure ciuili:tamen alteri oritur obligatio naturalis:vt.ff.de verb.oblig. l.stipulatio ista.§.alteri.& ibi not.& idem puto, si iudex ferret sententiam in absentem non citatum,quod valeret hoc casu eadem ratione.alias secus:vt.l.furioso.ff.de iudic.& ibi nota.&.C. quomodo & quando iudex.l.ea quæ. in gl.idem puto, si præcedente cognitione,

prout [a] illi, qui iurisdictioni præest,videbitur [b] expedire.

quæ requiritur secūdum ea,quæ dicta sunt.si iudex nulla alia data sententia iuberet res capi vel distrahi pro debito,valeret. licet enim magis illa sit natura executionis,quam cōdemnationis, & sic nō valeret alias:vt.C.de exec.rei.iud.l.j.tñ ī hoc casu valeret, exemplo dictæ sententiæ Salomonis.illa vero fuit natura executionis.hoc etiam patet,quia talia ante ius ciuile manu regia expediebantur:vt.ff.de orig.iur.l.ñ.

a Prout. Posuit plures modos procedendi, & plures formas. & in his dedit iudici potestatem eligendi aliquam prædictarū, vel ordinarie procedendi si sibi videbitur. Sed huic ob.d.ca.sæpe.vbi dicitur,quod iudex nō potest ordinarie procedere,nisi de partium consensu.Sol ibi causa sic cognoscenda committitur.s. sine figura iudicij.hic vero fuit dictum, vt possit procedere hoc modo: & sic non fuit positum sub necessitate.l.non quicquid. ff.de iudi.&.C.quomodo & quando iudex.l.j. Sed dices tu: ad quid ergo fuit apposita hæc clausula, prout illi iudici videbitur expedire &c? Rñd.secundū hoc potuit eligere quam viam volebat:sed vna electa dubium est, an possit ad aliam postea redire: sicut dicimus de eo qui assumptus est vt arbiter & arbitrator: vt not.in Spec.in titu.de arbit.§.sequitur.versi.quid si compromissum.& dixi.ff.de fur.l.si dominium. quod dubium hic tollitur. potest enim ex hoc procedere modis prædictis, prout sibi videbitur:hoc est illo tempore, illa qualitate, vel specie procedendi,quæ sibi videbitur. Ad cuius intelligentiam sciendum est de significatione huius verbi prout.quādoque enim aliquid adiicitur per hanc dictionem prout,quod est diuersum ab eo quod primo positum erat:& tunc ponitur similitudinarie:vt.ff.de solutio.l.prout quisque. similitudo enim est circa diuersa:vt no.ff. depo.l.quod Nerua.quandoque respicit idem.& tunc si per hāc dictionem adiicitur aliquid præteritum,& de illo constat:tūc intelligitur limitatiue:vt.C.de eden.l.edita.ibi, prout edicti perpetui mouet autoritas.Si vero de illo præterito non constat: tūc in dubio intelligitur poni causaliter,vt sic,concedo tibi, vt possis colligere vectigalia tantæ quantitatis,prout est hactenus consuetum,id est,quia sic consuetum est:vt extra de verbo.sig.c.abbate sane.licet ibi loquatur de dictione,secundum quod, vel iuxta quod.sed eadem est ratio.sic loquitur quod no.per Cy.C.de contrahen.& commit.stip.l.secundum responsum.& hoc in legibus,priuilegijs,& contractibus:quia illa fiunt animo aliquid disponendi.Idem in sententijs,quæ causa cognita proferuntur:secus in confirmatione,quæ fieret sine causæ cognitione:quia tunc intelligitur conditionaliter:vt extra de confir.vti.vel inuti.ca.ij. & quod ibi not.& extra de elect.ca.quoniam abbas. Si vero per hanc dictionem * prout,adijcitur aliquid de futuro: tunc ponitur limitatiue:vt.d.l.edita.prout dicitur,ius dicentis decernit æquitas.nam illa licentia mutandi & emendandi limitatur modū de præterito.s.prout edicti monet autoritas. & secundum aliud de futuro.s.prout ius dicētis decernit æquitas.istud respicit omne tempus futurum.& ista limitatio est circa tempus & qualitatē: vt no gl.in.d.l.edita.& sic iudex hic omni tempore quo vult,potest procedere cum figura iudicij,& sine.& sic potest eligere vno tempore vnam viam,& alio aliam.Item ex eo quod dixi, quod solum in tempore & qualitate facit limitationē, quod sic non in substantia dispositionis apparet,quod si illa qualitas vel tempus nō limitaret nō vitiaret dispositio.exēplū nō pōt de hac lege poni:quia iudice procedente apparet qualiter sibi videt procedendum.pone ergo quod Titius legauit mihi centum prout per eū declarabitur.certe ipso non declarante valebit.ff.de hęre.instit.l. ij.&.l.cum pater.§.fi.ff.de leg.ij.&.C.de insti.& substi.l.pen.

b Videbitur.Hoc verbū videbitur, denotat arbitrium boni viri[a].ff.de ver.ob.l.cōtinuus.§.cū ita.& de fideic.lib.l.fideicōmissaria libertas:& ita qa pōt qlibet dictorū modorū esse iustus & approbatus:pōt iudex eligere quēadmodū vult. puto etiā hoc casu,qp si hęc constitutio diceret,prout iudex voluerit:quod nec plus nec minus.posset.Et p hac declaratione videamus differentiā inter liberā volūtatē,& arbitriū boni viri:cū etiā volūtatem includat.& quidē de voluntatis esse est qp sit libera,nec possit cogi necessitate præcisa:vt.C.de hære instit.l.cum ꝓponas.Sed cogitur quadā necessitate cōsequentiæ:vt si quis vult effugere tormenta,hoc vult libere,& potest nolle,sed si hoc voluerit, in consequentiā vult illud sine quo tormēta effugere non potest,& ista est necessitas cōsequentię.Nā dicit vere,coacta voluntas, voluntas est:vt.ff quod met.cau.l.si mulier.§. quod si metu volūtas enim est,quod libere vult antecedens.& ex illa deducit ad volendum consequens.Item sciendū est secūdum theologos & philosophos,qd voluntas nunq appetit nisi bonū existens vel apparens : licet quandoq velit aliquid quod cognoscit esse malum: illud vult sub ratione alicuius boni delectabilis seu apparentis ipsi voluntati.In proposito voluntas alicuius potest considerari respectu eius: quod ipse vult tanquā delectabile ratiōe regulata,vel nō:& illa dicitur voluntas libera. Alio modo prout ipse vult recta & regulata ratione:& istud dicitur arbitrium boni viri:quia bonus vir hoc arbitraretur:vt.ff.iud.sol.l.vir bonus.qp.ff.pro soci.l.si societatem.§. arbitrorum.cū simili.& verba quæ important liberā voluntatē, sunt verbum volo:vt.l.cū quidam.de leg.ij.&.d.l. fideicōmissaria libertas.de fideicommis.lib.Item verbum libet seu libuerit:vt ibidem.Idem enim est dicere quod libuerit.i.quod libere voluerit.Item vbicunq verbum arbitrium & similia ponūtur cū hac dictione plenum siue liberum:vt.l.fideicomissa.§.quāq. de leg. ij.Item hoc verbū iudicio tuo importat liberā voluntatē: vt.ff. de fideic.lib.l. Thais.§.Lucius.secundum gl.ibi positā. Sed licet alias trāsierim secundū illā gl.videtur mihi tamē, qp directo tex. ibi dicat contrariū.s.qp importet arbitriū boni viri: qd plus placet.Quid enim est dicere iudicio tuo,nisi facta disputatione intra temetipsum postea iudices? qd ad boni viri arbitriū sine dubio refertur. Conclude igitur, quod exceptis prædictis oīa importent arbitriū boni viri,vt videbitur,approbauerit,comprobauerit,& similia:vt.d.l.fideicōmissa.vel placebit:vt.d.l. Thais.§.sororem.& multa alia quæ ponuntur.ff.de leg.j.l.si sic. quæ hic nō repeto:quia dico esse regulam de omnibus:exceptis prædictis:vt dictum est.nec obst.ff.de fideiuss.l.græce.in princ.vbi æquiparat verbum volo,& verbum cupio,& similia:quia vt dixi,vtrunq cōtinet voluntatē:sed vnū liberam,& aliud regulatā: vt ex prædictis colligit,verbi gratia,qñq cōmittit facultas contrahendi, qñq facultas largiendi ex causa lucratiua,qñq facultas iudicandi.Primo casu qñ cōmittit facultas cōtrahēdi per verba significantia arbitrium boni viri circa contractum: tunc sine dubio debet arbitrari suo arbitrio regulato ratione:prout bonus vir & diligēs paterfa.facturus fuisset:vt.l.hęc vēditio.ff.de cōtrah.empt. &.ff.pro soc.l.si societatē.§.arbitrorū.& de ope.li.l. si libertus. sed si hæc facultas cōcederet per verba significātia liberā voluntatē,tūc oīa potest,duobus exceptis. Primo qp nō donet. hoc em non venit in concessione volūtatis liberę:vt.l.filius.§.j.ff. de dō. Secūdo qp dolus absit:& omnia alia q dolo carēt facere pōt:vt.ff. man.l.creditor.§.Lucius.hoc em nō repugnat regulis iurisgentiū,secundū quas licet contrahentibus se decipere:vt.ff.de min.l. in causæ.§.idē Pōponius. vnde vides, qp quātūcunq cōmittat in voluntatē liberā:intelligit voluntas libera à regulis iuris ciuilis.Sed semper remanet limitata à regulis iurisgētium, vt etiam in sequentibus no.Secundo casu principali, videlicet qñ cōcedit facultas largiēdi ex cā lucratiua:tūc si per verba significātia arbitriū boni viri,debet eligere,vt bonus vir.l.cū quidam.ff.de lega. ij.&.l.si sic.j.rñ.& de leg.iij.l.fidei.§.quāquā. & de fideicō. lib.l. fidecōmissaria libertas.Si vero per verba significantia liberam volūtatē,tūc potest facere oīa cōtra regulas iuris,seruatis regulis iurisgētiū:vt.ff.de mili.test.l.j.vbi permittit testari militi, quomodo vult.& per hoc pōt relinq deportato,cuius status nullus est de iure ciuili:nō aūt dānato in metallū,q est seruus pœnæ vel seruo proprio:cū seruitus sit cōstituta à iuregētium:vt.l.eius.§.si deportati.&.§.seruū pœnę.&.§.seruū propriū.ff.de mili.test. & hoc vult dicere.l.cū quidam.ff.de leg.j.Nā ei q est indignus ꝓpter offensam,non donatur:sed donatū reuocat:vt.l.fi.C. de reuo.do.Ideo bonus vir,hoc est iudex secundū regulas iuris ciuilis nō arbitraretur ei largiēdū,sed secūdū naturalē æqtatē declaratā p ius diuinū maioris pfectionis est retribuere ei,q offendit, q alteri.nā ille in cuius libera volūtate cōmittit pōt eligere indignū. Tertio casu principali.s.qñ cōmittit facultas iudicādi,si qdē per verba īportātia arbitriū boni viri,debet seq oēs regulas iuris ciuilis:vt.l.j.ff.de ar.Si vero p verba significātia liberā volūtatē: tūc est libera regulis ciuilibus:debet tñ seruare regulas iurisgentiū seu naturalis æquitatis,qd idē est p dicta iura.& est casus extra de re iud.ca.pastoralis.in cle.Nam imperator solutus est legibus,vt vigore suæ potestatis tulit sententiam.tñ quia in quibusdam fecit ibi cōtra naturalem æquitatē:ideo sentētia cassat.& ex hoc apparet,qp i casu nostrę legis vbi ꝓcedit absq figura iudicij. quia nō cōmittit iudiciū p verba significantia arbitriū boni viri debet

Voluntas coacta voluntas est.

Deceptio de iure gentiū permittitur.

Verba liberā volūtatē importantia.

* De qua vide gl. in l. edicta.C.de edēdo. in verbo prout. & ibidem p eūdem Bart. ac Cy. sed plenius per Bal. & adde no.p Ang.in cōsil. xj.

a Idem tenēt Bar.& Alex. in. l. si sic. ff. de lega.j.

debet ſeruare regulas iuriſgentium ſeu naturalem æquitatem:cū verbum ſine figura,importat,quaſi committat̄ per verba ſignificantia liberam voluntatē:& per hoc apparet ſoluta quęſtio,qñ poteſtati datur arbitrium liberum an poſsit per hoc parti facere iuſtitiam:certe non:quia hoc eſt cōtra naturalem æquitatem:ſed poteſt omittere ſolennitatem iuris ciuilis. de hoc per gl. in.d̄. c. ſæpe.in gl. ſuper verbo, defenſiones . dixi.ff.de dona.l. filiuſfamilias. Sed quid ſi

Ad hoc [a] ſi qua cōmunitas [b], corpus [c], vel collegiū, vel alia quauis perſona cuiuſcunque ſtatus [d] dignitatis [e] vel conditionis [f] exiſtat, ſuper dicto crimine [g] per nuntium [h], vel per

apponuntur verba ſignificātia vtrūq;, & prout arbitratus fuerit & voluerit:R ñd.vt.s̄.dixi,q̄ vnum prædictorū ineſt alteri:quia non eſt arbitriū ſine voluntate.& regula eſt:qñ duo ponūtur copulatiue,quorum vnum de neceſsitate alteri ineſt:vnū reſoluitur in adiectiuū:vt.ff.de pact.l.j.ibi,in idē placitum & conſenſus, id eſt,placitus conſenſus. Ita in propoſito exponat̄.i.volūtate arbitratus ſit,& ſic arbitrium boni viri importabit.facit.ff.pro ſoc.l. nec adiecit.etiā ſi dictum ſit libere,vt dictum eſt. Quid ſi dicatur in ſtatuto,q̄ in tali negotio procedat̄ de facto:Certe intelligo[a] eodem modo.ſ.manu regia:vt.l.ij.in prin.ff.de or.iur.cū ſit omiſſa omnis ſolēnitas ciuilis:non autē quod iura alterius vllo modo tollantur,nec lædant̄ contra naturalē æquitatē. Idē per quæcunque verba cōcipiant̄.non em̄ q̄spoteſt eſſe ſolutus magis legibus quā imperator:& tñ ſua libertas ad hoc non extendit̄: ergo &c. Quæro an dictis caſibus iudex poſsit reijcere exceptionem præſcriptionis, vel aliam procedentem ex mero rigore iuris ciuilis? Reſp.in his quæ ipſe iudex habet facere,non tenetur ſequi regulas iuris ciuilis:ſed in his,quæ iam à iure facta ſunt:ita quod ſi ex hoc ius alteri quæſitum ſit, vel ablatum, iudex non habebit immutare:ſed tenet̄ illud ſeq. Caſus eſt. ff. depoſi.l.bonafides : alias eſſet auferre ius alterius,quod eſt contra naturalem æquitatem.

a Ad hoc.i.iuxta hoc,aliter ſecundum hoc:vt.C.de iud.auth. ad hoc.& hic incipit tertia pars,in qua ponitur ſtatutum ſpeciale in modo procedendi contra cōtumaces.

b Communitas[b].nomē generale eſt ad vniuerſitatem ciuitatis,caſtri,vel villæ cuiuslibet municipij:quod ab ipſa hominum cōitate principaliter regitur.ſic. C.de epiſ.& cler.auth.nulla communitas. &.x.col.de ſta.contra liber. eccle.edi.§. itē nulla cōitas.

c Corpus.generale nomen eſt ad omnes ſimul cohabitantes, vel non.& quod ſequitur collegium , eſt quando ſimul cohabitant[c].& ſimul colliguntur.ff.quod cuiuſque vni.l.j.in prin.& eſt caſus expreſſus hic,quod vniuerſitas poteſt delinquere,& contra eam poteſt procedi:& punitur.licet quidam cōtra:vt plene dixi in.l.aut facta.§.fi.ff.de pœnis.

d Satus.ſiue liber,ſiue ſeruus,ſiue ingenuus,ſiue libertinus : vt ff.de ſta.ho.l.ij.cum ſeq.Item ſiue ſit integri ſtatus,ſiue diminuti vt.ff.de var. & extraord.co.l.cognitio.§.j . viles ergo homines hac lege tenētur,licet alias nō curetur,ſi de imperatore ſolo verbo maledixerint: vt.C.ſi quis impera.maledi.l.j.

e Dignitatis.per hoc patet,quod in hoc crimine ceſſat priuilegium conceſſum eis,qui habent dignitatem cum adminiſtratione:vt ea durante non conueniatur:vt.ff.de iudi.l.pars literarum. quod ibi not.ceſſat etiam priuilegium conceſſum quibuſdam in dignitate exiſtentibus:vt. C . vbi ſena.vel clariſ.l.fi.prout ibi tāgitur de modo procedendi & ſententiandi.priuilegium tñ iudicis remanet:& quia vt dixi,hic ſunt legitimandæ perſonæ.Bart.

f Conditionis.maſculus vel fœmina:minor vel maior:tñ tali ætate q̄ in eum cadat delictū ſui iuris vel alterius: vt.ff. de exceptio.l.j.in prin.coniuncto.§.parui.Item ſiue ſit laicus , ſiue clericus:ex vi verborū tñ cōtra clericū nō poteſt procedere laicus:niſi ratione feudi[d],vt extra de foro compe.c.verū.&.C.de epiſco.& cler.auth.ſtatuimus.& iſte imperator Henricus quoſdam epiſcopos propter rebellionem ſuis feudis priuari fecit.Bart.

g Super dicto crimine.citata vel citatum per nuntiū : vt eſt j. Videtur ergo,q̄ in hoc caſu nō ſit neceſſe in citatione exprimi factum limitatum loco & tēpore:ſed ſufficit,quod citetur, ſuper crimine læſæ maiestatis:vt hic aperte dicitur . Sed quid vbi alias ſuper dicto crimine debet procedi ordinarie? Rñ.idem:vt.C. de exhi.re.l.j.in fi.vbi dicitur,q̄ poſtquā citatus venit ad iudicium, debet explorare.i.dicere quare fuit vocatus.& ſic patet,quod in citatorio hoc non fuit expreſſum.& quia in criminalibus debent fieri citationes,ſicut in ciuilibus.ff.de pœn.l.abſentem.& ibi no. ff.de re iudi.l.j.& ibi not.Sed in ciuilibus debet citari reus,vt veniat,& ſui præſentiam faciat:vt.C.quomodo & quando iudex. l.conſentaneum. & not.in auth.qui ſemel.eo.tit.in gl. ſuper verbo,vocetur.Contrarium not.extra de dilat.ca.j.per Bar.& allegat.v.quæſt.ij.cap.ſi primates.Sed ibi ſpeciale eſt,cum ad ſynodum vocatur epiſcopus fauore dignitatis epiſcopalis. Sunt & alia multa,quæ fauore hominum,qui in dignitate ſunt, ſtatuuntur:vt. C.vbi ſena.vel clariſ.per totum.ſed in caſu præſentis cōſtitutionis ceſſaret dictus fauor pro eo quod dictum eſt.s̄.cuiuſcunque dignitatis &c.Sed con in . d.c. ſæpe . de ver.ſig.quia qñ fertur ſententia , debet citari ad hoc. & ſic videtur, q̄ in citatione debet inſeri ad quid ſpecialiter citetur , etiam cum ſine figura iudicij procedatur. Et hic dicitur,quod vigore huius citationis generaliter ſactæ,quod veniat reſponſurus ſuper crimine tali poſsit ad ſententiam procedi.Solu.ſi citatus in prima citatione non comparet, procedet,quod hic dicitur,ſed ſi cōparuit,& ſtetit ad proceſſum vſque ad finem:ſi tempore ſententiæ non adeſt. debet citari ſpecialiter ad hoc,vt ibi ſit.ſi enim primæ citationi veniendo ſatisfecit,ſi poſtea ſe abſentat,citari iterum debet.C.de bo.auto.iud. poſ.authen.ei qui.Sed tunc vni debeat citari:vel ad domum ſuæ habitationis,quæ forte eſt in prouincia,vel in curia,dicam . j . in gloſſ.ſuper verbo,edictum. Et eſt aduertendum , quod licet hoc caſu quando ſine figura iudicij proceditur.terminus peremptorius non ſit neceſſarius:vt dicam in gloſſ.ſuper verbo, in termino.tamen vbi quis citatur illa citatione generali : ad hoc vt eius vigore poſsit procedi ad vlteriora,requiritur , quod fiat citatio peremptoria,vel tres quæ habent vim peremptoriæ:vt.d.l.conſentaneum.& hoc ſiue fiat ante litis conteſtationem.ſiue poſt:vt ibi no.Item dicta citatio ſpecialis ad ſententiam audiendam ſimiliter debet eſſe peremptoria:vt.l.ad peremptorium. ff. de iudic. Aliæ vero citationes,quæ fiunt in medio ad certum actum : vt ad videndum iurare teſtes,& ſimilia , ſemper intelliguntur peremptoriæ:vt extra de excep.cap.paſtoralis.& ibi de hoc per Io. An.facit.C.qui accu.nō poſ.l.ſi ea.vbi terminus ille intelligitur peremptorius.quod patet:quia vlterius non auditur.Dilationes vero,quæ dantur ad probandum , intelliguntur peremptoriæ: cū non dant̄ plures quam vna,niſi cauſa cognita:vt.ff.de fer. l.fi. Item ex eo quod dicitur ſimpliciter ſuper dicto crimine, patet q̄ loquitur hæc conſtitutio etiam ex parte accuſatoris , ſi citetur q̄ veniat ad producendū:vel ſi inqrat̄ de imponēdo pœnā latiōis iſta em̄ ſunt de tāgentibus iſtud crimen:ergo &c.patet in textu.

h Per nuntium.nuntium conſtituit ipſemet iudex : vt . C.de ſpor.l.ij.& ibi no.& in authen.de iudi.§.neceſſarias.col.vj.& puto quod poſſet conſtitui etiam infamis: licet ſit officiū publicū. nā viliſsimis perſonis cōgruit ſecūdū mores noſtros:ergo ab hac infamia non repellit:vt.C.de infa.l.j.lib.x.,q̄ hoc.l.nec infames. C.decurio.lib.x.ſed ſecundum leges deberent eligi perſonæ diuites & approbatæ:vt in auth.de iud.§.his autem.colla.vj.facit quia infamis debet eſſe procurator. inſtit.de excep.§.fina. & arbiter:vt.ff.de arb.l. Pedius.alias incipit,parui.&.ff.de poſt.l.j.§. ſed eſt æquiſsimum.Et ſi dicas,quomodo credetur ei : cum infamis non poſsit eſſe teſtis,ſtatim dicam.item poteſt iurare ſe facturum officium legaliter. Argu.de fide inſtru.l.comparationes. & C.de ſecun.nup.l.hac edictali.§.his illud.& arg.in auth.iuſiurandum quod præſtatur ab ijs.§.j.col.ij,puto etiam ſi non iuret,poſſe eum exercere officium.vt.C.de arb.authen. decernimus.eligitur enim periculo iudicis eligentis:vt.d.authē.de iudi.§.hoc autem.& ideo videtur quod ſi non apparet, quod aliquis ſit electus nuntius,quod non eſt curandum.cum ſtatim eo,quod ſibi fit cōmiſsio de citando,in ipſa cōmiſsione eligitur.ſed ſi ex lege municipali electio nuntiorum deberet fieri à conſilio , & non à iudicibus:tunc deberet conſtare de ea:vel ſufficeret quod eſſet in poſſeſsione exercendi illud officium.l.barbarius.ff.de offic.præt . & C.de teſt.l.j.nec poteſt nuntius aliquem citare,niſi fiat ei commiſsio.C.de exhib.re.l.neminem.Sed an citatus debeat credere eum eſſe nuntium? Rñ.vt dicitur in authē.de colla.§.eos.col.ix.quod exactores qui mittuntur in prouincia,antequā inchoēnt,debent ſuas literas inſinuare iudici prouinciæ.ex quo colligitur,quod ex eo quod in curia ipſius iudicis apparet, quod talis eſt nuntius, quod poſſunt citari per eum omnes ſubditi ſui in eius territorio & in eadem prouincia:nec eis alter fides fieri debet.& ſic credere debet:licet in multis partibus obſeruet̄ quod tales nuntij habent aliqua ſigna,quibus cognoſcuntur , in quo conſuetudo loci eſt ſeruanda.Sed ſi citaret extra prouinciam , non eſſet credendum ei ſine literis:vt.d.§.eos.facit.C.de mand.princi.l.j.& hoc in iudicibus ordinarijs,ſed nuntio delegatorum videtur credendum ſine literis:extra de officio delegati.capitulo,prudentiam. facit q̄ not.in titulo de citatione.§.j.per Speculat. Sed an arbiter,vel iudex inferior poterit vti nuntijs ſuperiorum? Reſpond . ſic ; vt in auth.

Citatio debet habere cauſam quare reus citetur.

Infamis procurator eſſe poteſt,nō autem teſtis.

Nuntiū quē eſſe an creda tur ſine literis.

a Idem tenet Ia. in.l.certi cōdictio. §.ſi nummos. ff. ſicer.peta.

b Cōitas habitare dicitur in loco , vbi habitant eius ſidētes: ſeu in quo loco populus congregari conſueuit in pala tio.Bal.i aut. ſed cum teſta tor.ij. col. in prin.in verſi. iné habitare dicitur.C. ad legem Fal.

c Sequūtur Bar.& Bal.in l.ſicut.§.j.ff. quod cuiuſq; vniu.

d Idem Pa nor.in.c. cæterum de iudicijs. quāuis Barba.ibi cō tra.

auh.de defen.ciui.§.deinde eos.co.ñ.ibi,ex ꝓuiciali officio &c. Sed an eidem nuntio deferenti debeat iudex credere,cū ſit vnus? Quidā dicūt ꝙ nō:vt.l.iuſiurandū.C.de teſt. contrarium eſt verum,vt hic,cū in ſingulari dicat nūtium.facit.C.de epiſco.& cle. l.omnes.§.ſi vero apparitor.& ita vtimur. & credit eis in his, q̄ ſibi commiſſa ſunt, & ex eorum officio dependent: vt ſe citaſſe, & ſimilia facit C.ad.L.cor.de fal.l.ſi quis decurio. quia ſimiliter etiam ſeruus de facto proprio interrogatur.l.interrogata.C.de quæſtio.l.multo magis infamis.ſi vero ei cōmitteretur aliquid vt referret,ꝙ alios feciſſe vidiſſet:tunc in modicis creditur ſibi,in magnis non eatenus,vt iudex poſsit procedere:vt.ff.de re.eo.l.magis puto. §.ne tātum.&.C.de accu.l.ea quidem.facit.ff.de cuſto.reo.l.diuus.& quod dixi in gl.ſuper verbo nuntiationem &c.

literas[a],ſeu etiā per edictum[b]

a Literæ quā do probant no.Bar. in. l. non epiſtol. C de proba.

a Per literas.[a].ſigillatas ſigillo ꝓprio vel publico:vt. l.ſi publicanus.§.j.de public.&.C.de epi.& cleri.l.ſi qua per calūniam. & ibi no.& extra de proba.ca.poſt ceſsionē.Poteſt etiā ſigillare alieno annulo,dūmodo faciat de hoc mētionē:vt.ff. de teſta.l.ad teſtium.§.ñ.de hoc in Spe.de cita.§.iam de citatione.ver. literas. Igitur puto tutius eſſe,ꝙ tales literę publicētur manu notarij, & ita multi obſeruant.licet aūt fiant literæ,tamē non eſt neceſſarius nuntius,qui portet.ſed in hoc differt:quia q̄n ſolus nuntius mitti tur,debet talis eſſe,ꝙ citatus debeat credere ipſum eſſe nuntium: vt in præcedēti glo.hic autē ſatis eſt,vt credat vel credere debeat literas eſſe alicuius iudicis. Sed dices:quid ſi negare voluerit literas ſibi fuiſſe portatas? Rñd.iudex ſtabit in hoc relationi ſui nuntij.reus enim ſe citatū cognoſcit à iudice per literas.an autem fuerit nūtius,ipſius iudicis eſt cognitio.nam & portare ipſas literas eſt ſignum euidens,ꝙ ſit nūtius.Arg.ff.de leg.j.l.ſeruum filij. §. eū qui chirographū.&.C.de donatio.l.j.Sed an actor ipſe poterit portare literas citatorias? videtur expreſſum ꝙ ſic.ff.de fur.l. eū qui.§.ſi epiſtola.ver ſed ſi interfuit.vbi ſi quis pro ſeipſo portat epiſtolam.ſi pars negaret eā ſibi præſentatā fuiſſe,eſſet graue, quod ipſi actori crederetur:niſi forte literarum præſentationem probaret per alios:& ideo ſi præſentaret coram teſtibus & notario,qui inde conficeret inſtrumentum,putarem ſufficere.

b Per edictum.Iſte modus citandi conuenit ordinarijs & delegatis à principe,& nō alijs:vt.C.quomodo & q̄n iudex.authē. qui ſemel.Item non ſolum in his caſibus,ſed in alijs omnibus:vt ibi patet.ſed de iure canonico nō poteſt fieri niſi de ſola commiſſione & tunc ſolum contra eos, qui procurant ne ad eos citatio perueniat: vel ad quorum loca non poteſt tute accedi: vt extra de iudic.capi.ñ.in clemen.quæ limitatio ſecunda fuit multum æqua,vt ibi patet.ſic puto iudices in foro noſtro debere practicare.Nam iſti tres modi citandi permittuntur alternatiue:& ſic iudicis arbtrio.ſed in his debet ſeruare ęquitatem:vt in auth.iuſiurandum quod præſta.ab his.§.primo.& per Inno.extra de cōſt. c.fin.glo.notabilis,& Archidia.de conſtitu.lib.vj.Si ergo poteſt per nuntium citare,vel epiſtolam,vel literas:non eſt æquum, ꝙ citet per edicta.& ſi faceret,grauaret partem: & ideo per iudicē appellationis poſſet infringi proceſſus.hoc autem.ſ. quem impedire,ne ad eum citatio perueniat,vel non poſſe accedi tute, ſæpe accidit:ſcilicet quādo citat aliqua ciuitas, vel dominus,aut multi ciues vnius ciuitatis. Arg.extra de reſcript.ca. ſtatutum.§.cū vero eiuſdem.lib.vj.Item ſi locus in quo perſona eſt citanda, eſt rebellis:non enim tute mittitur nuntius ad locum inimicorum: vt.l.ſciendum.§.ſi acccuſatio.ff.de le.&.l.de ætate.ad Trebellianum.&.l.ij.ff.ex q.cau.maio.§.ſi accu.puto tamē recte fieri,antequā hæc citatio fiat,ꝙ ſup hoc ad iudicis informationē aliqd cognoſcatur:vt.d.l.de ętate.Sed quis terminus in tali edicto ponetur? Reſpond.congruus,vt poſsit venire in notitiam citati: vt poſsit poſtea ad locum citationis comparere in ciuilibus: vt.d.c. j.de iud.in cle.ne alias edictum contineat impoſsibile:vt.ff. de eo quod cer.loc.l.ij.§.ſi quis ita. In criminalibus vero datur dilatio longior ſecundū formā.l.ñ.C.de exhib.re.quæ tamē dilatio non videtur neceſſaria in hac lege:cū abſq̄ figura iudicij ꝓcedatur: cum illa ſit ſolennitas iuris ciuilis:vt.ſ.nota.in gl.ſuper verbo,figura.Sed qualiter ſciat iudex moderare terminum,cum ignoret vbi reus moret? Rñ.tex.eſt.C.quomodo & q̄n iudex.authē. qui ſemel.vbi dicit,ꝙ iudex preſens debet examinare vbi ſit reus.ſed hoc videtur impoſsibile,quod teſtes examinati corā iudice hoc dicant.ſ.aliquem modo eſſe Florentię.vnde debet ſic intelligi,vt dicit tex.in auth.de exhiben.re.§.ſi illud vere.col.v.vbi dicitur, quod iudex examinet inquantum poſsit,in quam terram abijſſe dicitur.ex eo ergo quod dicitur abijſſe:apparet ꝙ ſufficit ſola fama vel vulgi opinio,quod in certum locum dicat abijſſe. quod ergo in dicta authen.dicitur vbi ſit,id eſt,vbi eſſe dicitur[b].& ex eo quod dicitur,examinat,poterit intelligi ſummatim ad ſui informationem etiam parte non citata:vt ibi not.hæc eſt practica vera eſt pulchra,& eſt notabilis. Quid ſi hāc examinationem nō fecerit? Certe aliquid de ſubſtantialibus[c] videtur omiſſum.vſus tamen & communis practica hoc non patitur, ſed ſatis eſt aſsignare terminum congruentem per diſtantiam loci vbi eſt,vel vbi habitare conſueuit,vbi citare ſufficit:vt.l.j.§.j.ff.de libe.agno. l.ij.§.domum.alias præto.ff.de dam.infec. Quid ſi intra terminum comparet aliquis dicit citatum abeſſe,petens ſibi terminum prorogari,vt citatum inueniat,& ei denuntiet,an ſit audiendus? Reſpond[d].iſte videtur excuſator veniens ad allegandum cauſas abſentiæ:ideo audiendus eſt faciendo fidem de abſentia. quo facto ſit petat terminum,vt eum inueniat,& ei denuntiet, audiendus eſt.C.vbi de cri.agi opor.auth.qua in prouincia. Sed quid ſi talis reuertens dicit ſe illum diligenter inquiſiuiſſe,& nō potuiſſe inuenire vbi eſſet? Reſpon.quod procedet iudex tanquam contra cōtumacem.nam poſt illam dilationem auditur ille ſi veniat vel mittat legitime:alias ſecus:vt.d.authen.qua in prouincia.hic autem neutrum facit.Sed an prædictis modis poteſt quis citari, vbicunque etiam extra territorium ciuitatis? quod videtur. C. de epiſc.& cleri.l.omnes.§.executoribus.verſi. verum ſi apparitor.&.de off.præf.vrb.l.ij. vbi ſubditum ſuum quis citat etiam extra territorium exiſtentē.In cōtrarium eſt caſus extra de re iudi.c.paſtoralis.vbi declarantur,quod imperator per ſe nō poteſt citare eum qui eſt in terris eccleſiæ,ſed debet ſuperiori denuntiare,vt ei denuntiet.Cy.in quadam diſputatione dicit, quod illud fuit compoſitum per errorem canoniſtarum. ſed cum illa decretalis fuerit facta in generali concilio vbi eſt copia magna intelligentium,non eſt veriſimile quod in illo capitulo fuerit erratum. vnde temeraria eſt dicta ſolutio. vnde dicit[e] Paulus de leaza. in d.c.quod ille q̄ eſt iudex alicuius ratione domicilij, poteſt citare illum extra territorium quacunque citatione:cum talis abſens alium iſto ſuperiorem non habeat per quem citari poſsit.& ita loquuntur iura prædicta.Si vero loquimur de ſubiecto ratione delicti vel contractus,& ſic per accidens: tunc talis iudex non citat extra territorium:vt.d.c.paſtoralis.& hoc quo ad executionem faciendam in rebus,quæ alias non ſunt in territorio citantis: vt extra de foro compe.c.Romana.§.contrahentes.lib.vj.Sed certe primum membrum ratione domicilij placet, ſed ſecundum diſplicet.primo per dictum.§.contrahentes.vbi fit citatio extra territorium etiam quo ad pronuntiationem,dimittendo in bonis q̄ non ſunt in territorio citantis.Secundo quia directo eſt cōtra caſum huius cōſtitutionis.& quod ſic intellexerit imperator patet: quia citationem factā de rege Roberto exiſtēte extra territoriū, aſſerit legitime factā,& loquitur hic de citatione facta à quocunque,qui ꝓeſt iuriſdictiōi.Idem in cauſa capitali.& ſi dicas, hoc imperator non potuit.concedo in terris eccleſiæ.Dic ergo,ꝙ papa poteſt citare quēlibet vbicunq̄ exiſtentem:quia ipſe eſt vicarius Chriſti,cuius eſt terra & plenitudo eius orbis &c. vt extra de iud.cap.j.in cle.Item per vniuerſum imperium officialis, qui præeſt vni prouinciæ, poteſt citare homines exiſtentes in qualibet prouincia imperij:quia hoc faciet autoritate imperatoris: vt.d.l.omnes.§.executo.ver.verum ſi apparitor.&.d.l.ij.de officio præf.vrb.& hic.ſed imperator vel alius princeps ſecularis nō poteſt citare quem in terris eccleſiæ: quia etiam illas terras ſibi libere reſeruauit:vt dicto capit.paſtoralis.debet ergo ſcribere ſuperiori illius loci,vbi perſona citanda moratur: vt notificet ſibi: vt ibi.&.ff.de requi.re. l.j.§.j. Sed quid ſi ille iudex reſcribat, quod non vult ei notificare? Videtur, quod non imputetur hoc reo:quia per eum non eſt factum: vt.ff. quod vi aut clam.l.j. ſed ſecundum hoc iudex non poteſt expedire proceſſum. ergo dic, quod habebitur tanquam legitime citatus. licet enim ipſe de ſe non impediuerit citationem fieri, impediuit tamen defenſor eius ſcilicet ſuus ſuperior: quod ſufficit.extra de electio.cap.cauſam.in clementi.ibi,verum ſi per appellati,aut ſuorum &c. Vel dic,quod propter eius negligentiam poterit ipſe iudex citare per edicta vel nuntium:ſicut ſi eſſet in eius territorio.argu.C.vbi in rem actio.l.ij.& de iudic.l.nulli.& quod ibi not. & hoc plus placet mihi. Quid ſi in primo termino citatus comparet, & poſt ea ſe abſentauit,qualiter citabitur? Reſpond[f]. aut prima citatio fuit facta ſimpliciter, quod compareat ſuper tali negotio reſponſurus:& tunc veniendo ſatisfecit primo termino: & eadem ſolennitate eſt citandus hac ſecunda citatione ſicut in prima vt dictum eſt.ſ.in gloſſ. ſuper verbo, ſuper dicto crimine. Aut prima citatio facta fuit magis extenſe: dicendo quod veniat reſponſurus ſuper tali negotio, & ad procedendum in cauſa prædicta,vt iuris fuerit vſque ad finem: & tunc veniendo non ſatisfecit termino, niſi ſtet vſque ad finem: quia tunc eſt intelligendum,vt ſtet in conſpectu iudicijs: ideo tunc ſufficit citatio

b Idem Bal. in aut.qui ſe mel.in gloſ. alleg.

c Imo nō eſt de ſubſtātialibus. ſecundum Bald.in d.authen.

d Sequuntur Cy. Sali. & Bald .in. d. aut. qua in prouincia. infra alleg.

e Et idem za barel.ibidē.

f Idē bart. & Alexā. in l.iiij. de dā. infec.

tio per præconem ipsum citādo p ciuitatē, q talis iudex facit citare talem. tunc enim si non comparet, procedetur in causa. Aut enim erat præsens in ciuitate, & nō cōparet: & talis proclamatio arctat eū. l. si eo tēpore. C. de remi. pi. Aut nō erat p̄sens, & ex eo q se absentauit à ciuitate, erat contumax ex virtute primæ citationis, & ex hoc quia morari debet in ciuitate, vbi est curia: licet ī quo loco sit, incertū sit. Sic etiā admittitur citatio per prēconē, quādo est incerta persona, quę citatur: vt dicam. j. nec ob. prędictis. C. de bo. auto. iud. pos. l. ea. & authen. ei qui. & in corpore vnde sumit: quia ibi promisit & iurauit de iudicio sisti, magis respectu partis, vt ei cōmittatur obligatio ad interesse: vt. ff. si quis cau. l. ij. in fine, quam respectu iudicis, vt dicatur contumax si ibi non est: ideo debet solēniter citari facta inquisitione, vbi esse dicit. Consulo tamē ad fugiendū p̄dicta, q reo cōparente in primo termino in causis, in quibus nō est locus detentioni, vt ei dicatur à iudice, vt certū locū in ciuitate eligat, vbi sit citandus. Sicut enim potest eligere domiciliū: vt. ff. ad muni. l. domiciliū. & l. nihil. ita potest eligere quod ad certum actū. Quidā autē præcipiunt tali sic cōparenti, quia est ex longinquo, vt singulis diebus & horis, quibus redditur ius, cōpareat corā eo. Et quia de citatione q̄ fit per prēconē, facta est mētio: quæro q̄ licet per prēconē citare? Quidam dicūt, q citare licet reum, non actorē. vt. C. quomodo & q̄n iud. auth. q semel. & ita videtur tenere. Spe. in ti. de cita. §. sequitur. circa prin. Sed certe ratio posita in auth. qui semel. s. q vox prēconis paucis innotescit, est cōis ad actorē & reū. vnde dictū Spec. pōt esse verū in eo casu, quo reus potest esse in loco, vt dixi. dic ergo, aut est citanda persona certa: quia constat de eius interesse, aut ignoratur quis sit ille, cuius interest. primo casu ipsa persona citāda est nominatim. ff. de vent. inspi. l. j. §. pe. Sed qualiter? Aut est certū, vbi sit, nec alibi est ex virtute citationis, & nō potest citari per prēconē. i. vocem prēconis: vt dicta auth. qui semel. aut debet esset in aliquo loco virtute citationis, sed ignoratur locus: quia nescitur, in qua parte sit ciuitatis: & tunc sufficit citatio per prēconem: vt. §. ostensum est: vt. l. si eo tēpore. C. de remis. pig. cū ista citatio nō præiudicet, nisi p̄sentibus: vt ibi patet. facit qd' not. per innocen. extra de maio. & obe. c. fin. & hoc nisi citanda esset aliqua multitudo. C. de decuri. l. ij. li. x. & no. per Inno. in. d. c. fi. extra de ma. & obe. si vero ignoratur, quæ sit persona, cuius interest citari: tunc sufficit citari per præconem: vt. l. si vacantia. C. de bo. vac. lib. x. d. l. si eo tempore.

publicè[a] propositum citata[b], vel citatum[c] neglexerit[d] in termino[e] personaliter[f] vt legitimè[g] comparare:

talis citatio fiat de multitudine, sufficit fieri per prēconē: vt dictū est. §. in glos. super verbo, edictum. Per citationes autē istas, q̄ fiunt de rectoribus vniuersitatis: vniuersitas cōstituit contumax ficte, nō autē dicitur vere cōtumax quasi dolose occultans se. ff. de reg. iur. l. nō potest dolo carere.

a Publice. solam propositionē requirit: sed de iure cano. debet prius verbo literas legendo in aliquo publico loco citari: postea literæ debent affigi publice. s. in foribus maioris ecclesię: vt. ca. j. extra de iud. in cle. hic enim circa locū loquitur large, & sufficit publice proponi loco, vbi ius redditur vel in foro nūdinarū vel alibi, vbi moris est publice fieri prēconia:: vt in. ij. cōst. C. circa fi. ibi, edictis ex more propositis. quāto tēpore edictū stet affixū. ibi nō exprimitur: vnde erit in arbitrio iudicis: vt. ff. de iur. de lib. l. j. Sufficit autē in actis scriptū esse, q edictū fuit publice ꝓpositū in tali loco nec est necesse scribi, quod tanto tēpore stetit: nec etiā præsumitur inde sublatum, cum hoc facere sit delictū: vt. l. si qs id quod. ff. de iurisd. om. iudi. cautius tamen esset, si quis de hoc faceret fieri scripturam. Prēconia etiā debent fieri in locis publicis & consuetis: vt. d. consti. C. circa fi. & sufficit, quod præco referat se prēconizasse per ciuitatem in locis publicis & consuetis, etiā si non exprimantur loca. nam talia loca consueuerunt esse notoria, & sic expressio non est necessaria: vt. ff. de contrahen. empt. l. cum seruo. §. fi. & sic obseruat consuetudo &c.

Prēconi creditur dicenti aliqd se prēconizasse.

b Citata. persona vel ciuitas.

c Citatum. corpus vel collegiū. sed qualiter hoc fiat: in citatione, quæ fit per edictū, clarū est: cū ibi sufficiat propositio in loco publico. vt in præcedenti glo. sed cū fit per nuntiū vel per epistolam: quā citabit nūtius eius, vel cui literas prēsentabit? Io. An. extra de cōcess. præb. c. si capitulum. lib. vj. dicit q requirat eum, q habet conuocare tale collegiū, q illud congreget more solito. q si se includeret, vel impediret ne fieret propositio vel prēsentatio perinde est, ac si esset facta. qd' satis placet. Potest etiā dici, quod sicut vnū hominē singularē qs pōt citare, licet solū caput eius respiciat, & nō aliud corpus. ff. de in ius voc. l. satis. & arg. l. cū in diuersis. ff. de relig. & sum. fu. sic etiā quis vniuersitatē potest citare citādo caput eius: hoc est illos, qui præsunt vniuersitati, ciuitati, comitatui, vel collegio: vt. l. municipibus. ff. de cōdi. & demonst. Potest etiā dici, q si tutor pōt citari in causa pupilli, ita hoc modo rectores causa vniuersitatis. Arg. ff. de pactis. l. item magistri. & l. seq. & de admi. tuto. l. j. §. sufficit. Sed tu dices: illud verū est, quando commissio fieret de citādo tutorem; sed si fieret de citādo pupillū, an sufficiat citare tutorē: posset dubitari: & ideo cōsilium est. q fiat cōmissio de citādo tutorē, & pupillū, & de citando rectores administratores, & vniuersitatē: tūc sine dubio sufficit citare rectores. Potest etiā dici, q sufficiat, q nuntius per terrā clamet, q ipse ex parte talis iudicis citat talē vniuersitatē. cū em̄ talis citatio fiat de multitudine, sufficit fieri per prēconē: vt dictū est. §. in glos. super verbo, edictum. Per citationes autē istas, q̄ fiunt de rectoribus vniuersitatis: vniuersitas cōstituit contumax ficte, nō autē dicitur vere cōtumax quasi dolose occultans se. ff. de reg. iur. l. nō potest dolo carere.

d Neglexerit. vere. ficte, seu præsumptiue. hæc enim cōstitutio nō req̄rit, q qs sit vere cōtumax, qd' patet ex modo citandi per edicta. de qua citatione nō cōstat, quod ad notitiā citati pueniat, & hoc nisi iudici constet hoc ad citatum nō peruenisse: vel ipsum fuisse legitime impeditum: quo minus veniat: & tūc si vltra ꝓceditur, ipso iure nullum esset: quia deest substātiale. nā nō vere nec ficte neglīgit: quod requirit hæc lex. & not. per glos. ff. de re iudi. l. quæsitum. & fuit opi. Pla. in. l. contumacia. §. fi. c. tit. Sed quid si in termino citatiōis compareat aliquis excusator, dicens citatū fore absentē, & ita q nō potest in eius notitiā peruenire, vel quia est legitime impeditus: & iudex vltra procedit, an valeat? Dic quod si excusator obtulit se probaturum, & iudex contempsit, quod ꝓcessus est nullus, quasi per iudicē steterit quo minus fiat: alias secus. facit extra de appel. ca. interposita. saluum tñ est ius parti petendæ restitutionis ex causa iustę absentię. C. quomodo & q̄n iudex. l. ab eo. & ff. de in integ. restit. l. fi. & quod ibi no. An aūt sit necesse, q in termino quis contra citatū se prēsentet, vt neglixisse dicatur? Rñd. non: cū procedit̄ per inquisitionē factam ex officio, vel per denuntiationē: cū iudex sedens semper sit præsto, seu cum per accusationem procedit̄: secus videtur: ad similitudinem causarū ciuiliū: vt. C. de iud. l. properandū. §. j. sed in criminalibus hoc est diuersum: quia accusatore desistente vel defuncto potest iudex procedere: vt. C. de aboli. l. ij. & ff. de pub. iud. l. pe. in prin. nā si cōstaret, q iudex vellet ibi supplere defectū partis, sufficeret. & ideo quidā in partibus Italiæ faciunt sibi cōcedi licentiam ab accusatore, vt eo absente possint expedire processum: m tunc constat, quod partis supplet iudex defectū. in casu tamen huius constitutionis constat, quod hoc non requiritur: cum possit sine figura iudicij procedi.

a Nota ex hac. gl. quod qs negliges esse nō debet sed vigilās secundū Spec. de positio. §. vij. versi. xvj. quia negligētia est eruditioni nouer. c. lxxxiij. di. nihil. Car. in cle. ij. §. j. de sepu.

Accusatore desistēte vel defuncto potest iudex ꝓcedere.

e In termino. ex hoc quod in singulari numero loquit̄, patet quod vnus tantū terminus fuit assignatus. ex quo patet, q in his, quibus potest procedi sine figura iudicij, terminus intelligit̄ peremptorius, etiā si nō exprimatur. facit extra de verb. sig. c. sæpe. Item si iudex sua voce admoneret eos, vel aliquem ad audiendū sententiam, intelligitur peremptorie. C. quomodo & q̄n iud. in l. ij. & ibi no. alias peremptorie dici debet: vt dixi. §. in glo. super verbo, dicto crimine. Item admonitiones & protestationes quæ fiunt extra iudicium intelliguntur peremptoriæ, cum semel suffiat fieri. l. Titia. §. imperator. ff. de leg. j.

f Personaliter. hoc est verum in crimine. vbi est pœna infligenda in corpus.

g Legitime. vt per procuratorem vel syndicum: & sic videt̄ casus, qd' in causis capitalibus. in quibus potest ferri sententia in absentia, admittitur procurator. quod tenet Dy. in. §. ad crimen. per regulam positā in. l. seruū quoq;. §. publice. ff. de procur. & dicebat, quod vbi per statutum in causis capitalibus potest dānari absens, potest interuenire procurator. quod nō placet. nā etiā de iure antiquo reperitur in casibus, q absens potest de capitali crimine damnari in casibus specialibus. C. de pœn. l. ne diu. & ff. ad leg. Corne. de sicca. l. lege. Cornelia. ver. & qui hoc crimen. secūdum vnū intellectū. Itē in causa appellationis altero absente lite nō contestata potest deueniri ad diffinitiuā. C. de tempo. appel. l. fi. §. illud. & tamen tunc non admittitur procurator: vt. ff. an per aliū causa appel. l. j. Item procurator rei debet satisdare iudicatū solui: nisi à dicta satisdatione à domino fuerit releuatus: vt instit. de satisd. §. si vero dominus. sed dic, q procurator non potest satisdare: nec dominus à satisdādo releuare eū potest. Itē quod Dy. dicit de statuto, est aduertendū. quoniā statuta Italiæ cōmuniter permittunt dānari absentē propter contumaciam tantum. sed si admitteretur procurator, iam non esset contumax. nō obstat. §. publice. nam vbicūque posset damnari absens, de iure communi iudex debet ex officio perquirere veritatem pro vtraq; parte: vt C. quomodo & q̄n iud. auth. qui semel. & de ap. l. ampliorē. §. j. et dicā statim in gl. sup verbo, receptionē. alias examinationē. merito quilibet excusans innocentiā audit̄: nō vt procurator, sed vt q̄libet, & hoc quod dicit ibi tex. quāuis verba, facientē &c. ex eo

quod

q̄ dicit quāuis, apparet q̄ non requiriť q̄ sit procurator. & hoc dixi in.ſ.ad crimen.in.l.pe.ff.de publ.iudi.nō obſtat hæc litera: quia expone q̄ intelligitur eo caſu quo pœna à relegatiōe infra venit imponēda.& intelligitur legitime.ſ.per procuratorem eo caſu,quo venit imponenda pœna à relegatione infra quod poteſt eſſe in his, quæ ipſum crimē quoquo modo tangunt: vt.ſ. dixi in glo. ſuper verbo tangunt. Item ad ipſum crimē pōt referri.& dic perſonaliter.i.qñ aliqua perſona citata eſt legitime vel quando procedit contra aliquam cōmunitatem, vel corpus, vel collegium.& ſic not.caſum,q̄ etiā vniuerſitas in capitalibus reſpōdet per ſyndicum:vt.C.de re mili.l.tā collatores,lib.xij.& not,per Cy.C,qui accu.nō poſ.l.ij.& eodē modo eſt caſus:ſi per vniuerſitatem fieret accuſatio,poſſet proſequi per ſyndicum, cū hic loquatur generaliter ex parte rei & actoris:vt dixi.ſ.in fi.gl. ſuper verbo dicto crimine:licet Dy.& Cy.cōmuniter dicant cōtra in.d.l.ij.&.iij ff.de accu.ſ.fi.

cōtra ipſam vel ipſum perinde[a],ac ſi præſentialiter omnibus intereſſet: vel lis foret legitimè cōteſtata[b]: tā ad receptionem[c] teſtium & eorum publicationem[d] & ſequētia[e], quàm ad definitiuam[f] ſententiam, & eius executionem[g] procedatur[h]: legibus[i] & conſuetudinibus nō obſtātibus[k]

Vniuerſitas in capitalibus per ſyndicū reſpondet.

a Perinde.nō tamen per omnia:& ſic gratia cōtrarietatis tollendæ.nō enim ſic poteſt fieri executio in abſentem ſicut in præſentem.de qua executione hic dicitur:&.j. dicetur.& idem in omnibus,quæ in abſentem non cadūt,ſicut in præſentem.de hoc multum no.gloſ.ad.l.lul.pecu.l.ſacrilegij. vbi autem contrarietas non reſultaret:perinde eſſet quo ad omnia.ſ.quo ad tempus, quo ad modum,& quo ad cæteras qualitates,& idem in cæteris aduerbijs & nominibus ſignificantibus ſimilitudinem: vt.ff.de ali.& cibaria.leg.l.à filio.ſ.teſtator.

b Conteſtata.cōtumacia de qua dixit, ex vna parte æquiparať p̄ſonali p̄ſentię,& litis conteſt. ex alia parte.nec eī ſufficeret quem eſſe p̄ſentē,niſi lis eſſet cōteſtata,qñ ordinarie procedit:nec ſufficeret litis cōteſt.niſi qs eſſet p̄ſens,l abſentē.ff.de pœ.& hoc in capitalibus.in alijs ſecus:vt no.in.d.l.abſentem. & ibi dixi.Et no.diligenter,q̄ vbicūq; abſens pōt dānari,peruenit ad diffinitiuam ante lit.conteſt. quia illa contumacia habet vim conteſtationis:vt.C.vbi in rem act.l.ij.& ſic puto actionem perpetuari etiam pro actore,& ipſe eſſet cōtumax ſeruatis omnibus conditionibus,quæ ponūtur in auth.qui ſemel.C. quomodo & qñ iudex.cum talis contumacia habeat vim cōteſt.li.pro vtraq; parte,quod patet;qa pro vtraq; parte iudex examinat cauſam.

c Receptionem.hoc facit p̄ vtraq; parte. nā iudex debet p̄quirere veritatē pro vtraq; parte:vt in auth.q̄ ſemel C.quomodo & qñ iudex,ibi,p̄quiſita veritate &c.pōt etiā abſentē abſoluere.C.de iud.l.properādū.ſ.ſinautē ex geſtis, maxime in cauſis capitalibus:vbi etiā ſi poſt ſententiā apparet de innocentia, debet iudex principi ſcribere.ff.de quæſt.l.j,ſ. ſi quis vltro.Item ex hoc apparet,q̄ ex ſola cōtumacia de iure cōmuni qs nō habetur pro cōfeſſo:vt dixi in.l.lex Cornelia.ſ fi.ff.ad Syllanianum.

Confeſionē nō inducit de iure cōmuni ſola contumacia.

d Publicationem.No.in caſibus.in quibus poteſt procedi ſine figura iudicij requiri publicationem.Item not.in criminibus publicationem fieri,Itē not.procedi ad receptionem & publicationem teſtium lite non conteſtata,etiam contra eum, qui nō eſt vere contumax:quod eſt contra ea,quę no.Dy.ff. de dam.infec. l.iiij.ſ.quoties.& ſic faciunt pro not.& ijs quæ ibi diximus.

e Sequentia.vt probationes teſtiū,p̄ductiōes inſtrumētorū, & allegationes:vt.C.de iud.auth.iubemus.& ad interrogationes teſtiū pro declarādis dictis eorū,ſi quæ eſſent obſcura,cōclusionem in criminalibus nō puto fiendā,imo qñcūq; quis ſe vellet defendere,debet audiri:vt.l.vnius.ſ.cogniturum ff.de quæſtio, & arg.l.j.de quæſtio.in fi.Intelligo tamen actori dādas duas dilationes,reo tres cum aliqua cauſæ cognitiōe.l.fi.ff.de fe.alias dilationes dabit iudex cum maiori cauſæ cognitione, hanc tamen puto ſufficere,& videat iudex dilationē poſtulari pro veritate, non cauſa differendæ litis.& hoc modo debet intelligi,ſ.cognituru.De effectu autem publicationis dixi plene in repetitione quam feci de auth.qui ſemel.C.quomodo & quando iudex.

a Not. hic quod executio late tenēdā tie ſuper attētatis,debet fieri antiquam cognoſcatur de pricipali. Ro. cōſi. cij. & cōſi xcix. & ſi eſt lata ſuper poſſeſſione: debet fieri executo antequam de petitorio cognoſcatur vt not. idē Ro. conſil. cxiij.

f Definitiuam. Vides ergo caſum,in quo abſente reo poteſt negotium liquidari,& diffinitiue pronuntiari in criminalibus.ſimile.C.de pœ,l.ne diu.& ff.ad le.Cor.de ſic.l lex Cornelia. ver. & hoc crimen.ſecundum vnam lect.in capitalibus hoc erat de iure antiquo:vt.ff.de pœ.l.abſentē.in ciuilibus vero quid iuris ſit actore abſente vel reo,dic vt.C.quomodo & quando iud. auth. qui ſemel.&.C.de iud.l.properandum.ſ.j.cum ſeq.

g Executionem[a].hic eſt caſus,q̄ pars non eſt iterū citāda tēpore executionis:qđ eſt verū,ſi per ſentētiam liquet executionē ſic eſſe faciendā:vt ſi cōdemnatio facta ſit in rē,vt ipſa res capiať & vendatur.vel ſi eſt facta condemnatio in perſonam, vt perſona capiať & puniatur.ſolū eī hoc eſt neceſſe ſciri,q̄ ſit illa perſona condēnata:& ideo exigiť ab eo quędam cōfeſsio ſuper hoc,& procediť ad executionē.alias ſecus: ſicut erat cū capiebať aliquis aduocatus:vt.ff.de cuſt.reo.l.diuus.ver.& ſi diuus Pius.& ibi dixi.Si autē cōdemnatio eſſet facta in pecunia,& pro ea caperentur & venderentur res.& vna res pro alia : tunc debet pars citari : quia in hoc certa cauſæ cognitio requiritur: vt.l.à diuo Pio.ſ.ſi in venditione.ff.de re iudi.& ibi dixi.

h Procedatur.Innuit,qđ iudex habeat neceſſe facere hoc. in contrarium videtur.l.non quicquid.ff.de iud.&.C.quomodo et qñ iu.l.j.Sol.inſtantia cauſę criminalis eſt biennium: vt.C.vt intra cer.tempus cri.quæſtio termi.l. j. vnde nō cogiť ſententiare niſi prope finem biennij:vt.C.de iud.l. properandum. ſ. huiuſmodi.& no.C.quomodo & qñ iud.l.j.Et ſic no.pro aſſeſſoribus quibus limitatur certum tempus ad finiendū proceſſum: q̄ non poſſunt ante expedire:niſi prope finem termini:& hoc vt nō cogantur ante ſententiare.ea autem lata,executionem coguntur facere ſecundum formam.l.ſi quis intra C.de bo,dam.& etiam in perſonam ſi haberi poteſt.l.cū reis.&.l.ſi vindicari. C. de pœnis.

i Legibus.hęc eſt quarta ps:ī qua poniť clauſula derogatoria.

k Non obſtantibus.Clauſula hæc,nō obſtātibus,qđ importet dicendū eſt nā qñq; referť ad iura municipalia ciuitatis: quo caſu aut procedunt iura derogatoria : & eſt neceſſaria clauſula, non obſtantibus:vt.C.de preci.impe.offe.l. quoties. & ibi not. & ſi contra ius vel vtilitatem publi.l.fi.& ibi not.&.ff.de cōſtit. prin.l.j.in fi.& ibi not.Sed an neceſſe ſit,quod dicať nominatim non obſtante tali lege:glo.in.d.legibus dubitant.ſed glo.in authē.hoc inter liberos.C.de teſt.videť tenere, quod ſic neceſſe exprimi.Item not.ff.de leg.iij.l.ſi quis.in princ. Alij q̄ nullo modo requiratur:vt.ff.de excu.tut.l.idē Vlpianus.ſ.j.ſed ibi tutela eſt onus tēporale:& ideo de facili pōt remitti: nec habet præcedentem legē derogatoriā:vt.C.de pre.impe.offe.l. quoties. alias eſt neceſſe,q̄ dicatur non obſtante tali lege.Sed puto[b] q̄ ſufficiat,ſi dicatur non obſtante aliqua lege derogatoria : vel quæ hoc fieri p̄hibeat:& ſimilia.Hoc eī eſt expreſſe mentionē facere de certa ſpecie legū.nō enim eſt neceſſe,q̄ nominetur lex:hoc enim eſſet nominatim & ſingulariter mentionē facere: & hoc non requiritur:vt.d.l.ſi quis.in princ.& ibi declaraui.& hoc cum imperator reſcribit ad priuatam vtilitatem alicuius:ſed ſi ipſe reſcriberet ad vtilitatem publicā,videtur cōtra omnem legē cōtrariā diſpenſare:vt.ff.de re iud.l.quidam conſulebat.in fi.ratio:quia tūc nulla p̄cedit clauſula derogatoria.nā.l.reſcripta.&.l. nec dānoſa. C.de preci.impe.offe.habent in ſe clauſulam derogatoriā ſolū ad reſcripta ad vtilitatem partium conceſſa,& ideo ſi imperator aliquid ſtatuit,ius commune corrigendo, nō eſt neceſſaria clauſula illa,non obſtante aliqua lege:quia eoipſo quod poſteriores condit contrarias,priores videť tollere:vt. l. nō eſt nouū.&.l.ſed & poſteriores.ff.de legi.& extra de cōſtit.c.j.lib.vj.hic ergo iſta clauſula non fuit neceſſaria nec eſt dubium,quin poſsit tollere ius cōe etiā ſi p̄cedit aliqua clauſula derogatoria.nec ob.C. de leg.l. humanum.& quod ibi no.Quid ergo dices in ſtatuto, ſi præcedit aliud ſtatutum habens clauſulam derogatoriam:an ſit neceſſe,& fiat ſpecialis mentio de primo?Puto q̄ ſic[c]:argu.d.l. ſi quis. in prin.& dixi in repe,l.omnes populi.ff.de iuſti.& iu. & p̄ hoc facit:quia quicquid iuris ſit in priuato,aliqualis ratio eſt in populo.nam ſicut priuatus præmittit illam clauſulam timens ne inſtigatu,vel deceptione aliquorum ad aliud inducatur : ita populus vel vniuerſitas videtur timere,cum æquiparetur priuato:q̄ ratio ceſſat in principe ius condente.Sed ſi ſtatutum præcedens nō habet clauſulam derogatoriam,eodem modo per ſequēs ſtatutum contrariū primo,primū videtur ſublatū eadē ratione.& hæc vera ſi p̄cedētia iura omnino contraria.ſi autem per aliquā limitationem,vel diſtinctionem adiuuari poſſunt, non tollētur:vt.d.l. ſed & poſteriores.nam auth.offerať,de lit.conteſta.quę dicit ſpecialiter ſatiſfandum reſtringiť ad eū,q nō poſsidet immobilia vt.l.ſciendum.ff.qui ſatiſ.cog.Sed q̄ro ſi in lege noua eſt dictum nō obſtāte aliqua lege:an p̄ hoc tollať,ne p̄ priores limitetur & diſtinguať?Rñd.nō,ſed intelligiť nō obſtāte lege aliqua.ſ.contraria q̄ non poſsit cū hac ſuſtineri:vt in auth.de hære.ab inteſt. circa prin.in glo.ſuper verbo,vacantibus pro hoc facit. C. cōia de ſuc.auth.itaq;.in eo q̄ ibi diſputatur an ſit correcta.l.de eman.& ex hoc patet,q̄ modus procedendi in hac cōſtitutione inductus

b Iſtud eſt de mēte Fel. ſ.c.nonnulli. extra de reſ.

c Idem tenent Bart.& Iaſ.in.l. oēs populi. ff.de iuſti.& iure.

non

non habet locum in casu.l. C.si quis impe.maledixe.nā cum ibi sit specialiter prouisum per hanc.l.loquentem generaliter de crimine læsæ maiestatis,& eam tangentibus,nō videtur propter hoc ei derogatum.pro hoc facit in auth. hęc cōstitutio &c.col. viij.nam per illam intelligitur sublata.l.fi.C.de sacr.san.eccle.q̄ generaliter loquitur.

non autem constitutio specialis quæ est in authen.vt ecclesia Romana.collat.ij.& probatur.C.de sacr. san.ecc.auth.quas actiones.licet glo.in illo variet. sed si in lege noua diceretur[a], non obstante aliqua lege,quę generaliter vel specialiter in contrariū loquatur: tūc d.leges nō distinguerent,nec limitarent legem nouā:nec haberet locū lex,sed & posteriores.ff.de leg.& hæc videntur vera & vtilia.Sed cū in hac cōstitutione sit data iudici licentia procedēdi sine figura iudicij: quibusdā aūt in ijs,qui in sacris scrinijs militāt,est concessum vt in modo procedendi prærogatiua gauderēt:vt.C.de prox.sac. scri.l.in sacris.an eis in casibus in hac cōstitutiōe cōprehēsis.hęc priuilegia cōseruabuntur? Videtur quod nō,ex eo qđ sic dixit, cuiuscūq; status vel dignitatis &c.Sed hoc nō facit:qa hic de statu & de dignitate gñaliter fit mētio:ibi cuidā dignitati vel ordini specialiter indulgētur aliqua priuilegia:& sic illa tāquā specialis magis debet limitare hāc posteriorē:vt.ś.dictū est,ecōtra videt:nā illa loquit in omnibus causis criminalibus & ciuilibus gñaliter:hęc spāliter in crimine lęsæ maiestatis, & id tāgētibus. & sic videt,qđ hęc vt spālis limitet & restringat illā,quid dicemus? Dubiū est in hoc,qđ prima magis spālis est quo ad quid:ſ. quo ad personas.& est magis generalis quo ad qd.ſ.quo ad causas.hęc ecōtra est magis generalis quo ad pſonas:& magis specialis quo ad causas.an secūda limitetur per primā:an prima p secundam? Hæc ambiguitas quodā modo perplexitas est: cum in neutra istarum dispositionū possit genus à specie separari ex virtute proprietatis sermonis:& ideo ad mentē legū recurrendum est.Dic igitur cp ius singulare semper est introductū propter aliquā vtilitatē:vt.ff.de leg.l.ius singulare.cū ergo tā lex.j. quā.ij.ius singulare & speciale contineat,hoc est propter aliquā vtilitatē.Debemus[b] ergo illud speciale cōseruare,in quo euidētior & maior vtilitas reperitur.Ista enim est benignior interpretatio:vt.ff.de leg.l.benignius.& quia causa magis priuilegiata præferēt:vt not.C.de priui.do.l.j.&.ff. de priu.cre.l. priuilegia. vnde in proposito cū specialitas huius cōstitutionis sit propter vtilitatem vrgentissmā:vt.ś.in prin.huius legis,dico hanc legē restringere illam.l.in sacris.quæ in priuilegiū pſonale & dignitatis est introducta.& etiam in fauorem minorū videmus,quod lex inducta est,vt cōtra eos nulla currat prescriptio:vt.l.fi.C. in quib.cau.in integ.restit.non est ne.& hæc prouisio est generalis quo ad causas,& specialis quo ad personas minorum.Est & alia constitutio quæ limitat tempus instātiæ,& hoc fauore publicæ vtilitatis,ne lites fierēt immortales:vt.l. properandū.C.de iud. & hæc generalis est quo ad personas oēs litigātiū: & specialis quo ad causas.ſ.quo ad præscriptionē instātiæ.& per hāc.l.properādū.licet sit antiquior in tēporibus instātię de iure antiquo, limitaſ illa.l.fi.licet sit posterior:vt.no.in.l.j.C.si aduer.rē.iud. sed si in.l.antiqua haberet cām spāliter maiorē & fauorabiliorē, tūc limitareſ.l.noua eadē rōne.Si vero nō esset ratio spālitatis,vt sit fauorabilior vna cp altera,tūc putarē.l.nouā pualere.ista sępe occurrūt in ista ciuitate.Secūdo vero casu pricipali.qñ hæc clausula referſ ad priuilegia,sciendū[c] est,cp si qua.l.simpliciter emanat,nō videſ tolli p eā aliqđ priuilegiū alteri cōcessum:vt ī.ij. cōsti. Co.ſ.si q̄ vero.& itelligo priuilegiū qđ fauorē alicuius cōtinet: secus si imperator ad aliquā singularē quęstionē rescripsit spāliter,ita qđ faceret ius cōmune:vt.C.de legi.l.ij.tunc p aliā.l. contrariā videſ tolli:vt in dicta cōstitutione.ij.ſ.si q̄ vero.ibi,si vero pro certis capitulis.Si vero in.l.diciſ,nō obstātibus priuilegijs,intelligiſ corpore iuri nō inclusis.nā illud qđ in corpe iuris clauditſ,per hoc tolli nō videſ[d],put.C.vbi de cri.agi.oportet. auth.qua in puin.& ibi no.ff de iud.l.hęres absens.& in pric.& ibi no.& sic no.de priui.extra corpus iuris positis sufficere clausulā derogatoriā seu reuocatoriā gñalē.facit extra de sepul.c.ij. in cle.No.etiā priuilegia in corpore iuris iserta nō reuocari:nisi spāliter diceret ad illa trahi,vel nisi esset aliqua lex spālis sequēs quæ haberet magis fauorabilē rōnē spālitatis:vt dictū est.& ea dē ratio est in priuilegio vni cōcesso p pricipē,si alia priuilegia suspēderētur.& eodē modo intelligas in inferiore à principe,q̄ per aliā dispositionem vult tollere priuilegia à se cōcessa alteri. Tertio casu qñ hęc clausula refertur ad statutū vel cōsuetudinē: tūc si de hoc in.l.noua vel priuilegio nil diceretur, non videt reuocata,qa legislator pōt eā probabili terignorare:vt extra de consti.lib.vj.licet in cōtrariū faciat.ff. de feud. viola.l.ij.ſ. diuus. de quo dic vt ibi, & tāgitur.C.de testam.l.j.et hoc,put loquimur de legislatore vniuersali. Nā legislator particularis statuta & cōsuetudines suas ita debet scire,sicut legislator vniuersalis legē vniuersalē.Si vero in priuilegio de p̄dictis statutis vel de consuetudinibus fit mētio,ponendo clausulā illam,nō obstante:tūc illa sunt sublata,quatenus alteri legi cōtradicūt, etiā si nō fiat de his specialis mētio.auth.cassa.C.de sacrosan.eccl. & de furt.aut.nauigia.&.C.cōmunia de suc. authē. oēs peregrini. & sic in præsenti cōstitutione:qa dicit,legibus vel cōsuetudinibus nō obstātibus qbuscūq; expone legibus,quę cū hac.l. sustineri nō possunt.& cū dicit cōsuetudinibus quibuscūq;. dic siue generaliter siue specialiter sint approbatę. Nā per illas hæc lex nullam limitationem recipit.de hac clausula,non obstante.multa dicit Ioan. And.extra de concess.præben.ca.j.lib.vj. quæ videre potes per iura canonica,quę ipse allegat,si expedit:in difficultates tamen prædictas non intrat.

Idem ad perpetuam rei memoriam.

QVoniā[f] nu pęst ad auditū nostrū deductum, quòd inter nōnullos[g] fideles[h] & subditos[i] nostros ꝓuinciæ Lōbardię[k],aliorūq; quibuscūq;. Hanc autem[a] generalem legem nostram extēdi iubemus ad pręterita[b], presentia,& futura:quā[c] legē exnūc[d] absq; alterius tēporis expectatiōe trāscursus suū ītegrū vigorē decernimus obtinere.

TITVLVS II.

QVI SINT REBELLES[e].

a Ista glos. est singularis pro limitatione l. sed & posteriores. hic allega.in glo.secundum Ia. in.l. siue ff.q statuda. cog.

b Idem tenet Ia. in .l.j. §.j.ff. de no. ope.nun.

c Idem tenet Philip. in ca. nōnulli . de rescript . extra.

d Sequuntur Bart.& Paul. in auth. qua in prouincia. hic in gl.allega.

Priuilegia in corpore iuris inserta nō reuocantur, nisi specialiter fiat de his mentio.

a Hanc autem.hęc est quinta pars,in qua ponitur ad quos casus extendatur hæc constitutio.

b Ad præterita.hoc nō erat necesse dicere:quia cū tota ista lex litis ordinationē respiciat,sine dubio porrigitur ad lites futuras,licet super facto præterito.l.ij.ſ.pe.C.de iura cal. & hunc passum plene examinaui in repe.l.omnes populi.ff.de iu. & iur. in illa.q à quo tempore statuta ligent.dic vt ibi dixi.

c Quam.hæc est sexta pars,in qua ponitur à quo tēpore hęc constitutio sumat vigorem &c.

d Exnunc. si hoc nō fuisset dictū,post duos mēses hęc cōstitutio sumeret effectū vt in auth.vt factę nouę cōstitutiones.de quo plene in pœ.cle.circa fi.& ego plene dixi etiā de statutis in.d. l. omnes populi.in dicta.q.à quo tempore &c.dic vt ibi dixi.

EXPLICIT CONSTITVTIO INclyti imperatoris Henrici glossata per Bar.de saxoferrato,legum doctorē,& ciuē Perusinum.

e QVI SINT REBELLES.

Hic titu.est magistraliter positus:quia.ś.dixit de modo procedendi,vt imponatur pœna per sentētiam:hic qui sint rebelles,q̄ bus imponitur pœna ipso iure.

f QVoniam. Primo ponit dubium.Secundo rationes quæ mouent principem ad decisionem.Tertio decisionem.Quarto ponitur impugnatio cōstitutionis. partes patent.

g Nonnullos.i.aliquos.nam negatio, præposita facit æquipollere suo contradictorio[e];vt hic,&.ff.de condi.& de.l.nōnūquam.& de col.bo.l nonnunquam.post posita vero facit æquipollere suo contrario.l.legitimos.ſ.an ergo.ff.de legi.tut.&.l. obligari.ff.de auto.tu.in princ.& de captiuis.l.in bello.ſ.j.nisi in contrarium pateat de mente loquentis:vt.l.si seruus.ſ.si plurimum.ff.si quis cau. sed præposita & post posita æquipollet subalternæ:vt.l.vnica.C.de cadu.tol.in prin.

e Idē tenet Bart. in .l. si pluribus. ff. de leg.ij.

h Fideles.quæ fidelitas principi debeſ:vt.ś.proxi.circa prin.

i Subditos, qa sunt sub republica Romanorū:vt in auth.de hęre.& Fal.in prin.coll.j.istis,puidet:vt iud.fine quoquo fuf.in prin.qui aūt sint subditi,dixi.ś.l.proxi.in gl.sup verbo,totius.

k Lōbardiæ.Hic videſ casus eius opiniōis cp̄ refert Cy.C.de pscri.xxx.an.l.fi.ſ.cp ꝓuincię appellatio intelligiſ secūdū cōem & vulgarē modū loquēdi.ſ.Tuscia, Lōbardia &c.licet secundū canon.Lōbardia sit vna ꝓuincia.nam Cremona non est de vna prouincia:qa est de archiepiscopatu Mediola.& Rhegiū est de alia.ſ.de archiepiscopatu Rauē.vt no.Bern.extra de elect.c.corā.Idē no.extra de offi.vica.c.sentētiā. Sed p huius declaratione sciendū est,cp diuisio orbis terrarū de iuregē. est:vt.ff.de iust. & iur.l.ex hoc iureſ,& hęc diuisio fit vel eorū,qui inhabitāt si-

Prouinciæ appellatione quid veniat.

f Istam gl.sequuntur ibi B.B.P.&. Ia.

mul.i.ędificijs in vnã collatis.& sic cõmuniter habemus tria nomina. ſ.ciuitas,caſtrum,& villa:vt.d.l.ex hoc.& ibi no.in gloſſ. parua ſuper verbo,collata. Quædã eſt diuiſio eorũ,qui non habitant ſimul:ſed ędificijs ſeparatis.& hæc appellaſ ꝓuincia vel regnũ,vel ſunt alia nomina vniuerſalia ſignificãtia ſeparationẽ linguarum:vt Italia, Alemania, Francia, Gręcia,& ſimilia, vt d.l.ex hoc.&.C.de offi.rec.prouin.&.ff. de offi. p̃ſi.per totũ. de quorũ quolibet videamus. Villa ī Frãcia idẽ eſt quod ciuitas.nos autẽ dicimus villas ædificia ſine muris vel foſſatis: q̃ villa ſeu vici nullã habent iuriſdictionẽ de iure cõi,ſed ſubſunt alicui ciuitati:vt.C.de epiſc.& cle.l.nõnulli.ſ.fi.& de natu.lib. l.ij.&.ff ad mun.l.j.ſ.quí ex vico.pro hoc facit extra de ſen.excom.ſ.ſi ciuitas.lib.vj.& quod ibi not.per Inno.& Io.An.Caſtrũ dicitur quaſi caſa alta ſeu fortis & munita muris ſeu vallo: vt.l.quicũq; caſtellorũ.alias ſedorũ.de fun.li.lib.xj.&.ff.ad leg. Iul.maie.l.ij.& in.d.c.ſi ciuitas.& iſta ſimiliter non cõſueuerunt habere iuriſdictionẽ de iure cõmuni,ſed ſunt ſicut vici:vt dictis iuribus eſt expreſſum,&.C.de teſta.l.fi.habes tamẽ quoſdã magiſtratus,qui ibi ponũtur à ciuitatibus,quibus ſubſunt:vt.C.de magiſ.mun.& ibi no.per Azo. in ſuma.Ciuitas vero ſecundũ vſum noſtrum appellatur illa,quę habet epiſcopum.ante tamẽ quã eſſent epiſcopi,erant ciuitates.& ciuitati cõpetit poteſtas eligẽdi ſibi de iure cõmuni defenſores qui habeant iuriſdictionẽ: nõ autẽ merum imperium vel miſtum:vt in auth.de defen.ciu. ſ.iuſiurandũ. Fallit in vrbe Romana:vt.l.j.ſ.cũ vrbẽ.ff.de off. præfec.vrb.& in alijs quæ habẽt ex priuilegio vel ex conſuetudine:vt.d.ſ.iuſiurandũ.& quia ſecũdũ canones epiſcopi debent ordinari in dictis locis,vbi ſunt dicti officiales: vt.lxxxvj. diſt. c.j.ij.&.iij.ideo inſurrexit cõſuetudo,quod locus habens epm, ſit ciuitas:tamẽ vere ſine epiſcopo dicitur ciuitas, eo qđ habet officiales prędictos & iuriſdictionem.& ſic patet,quod licet ex cauſa ciuitas priuetur epo,non tamẽ per hoc deſinit eſſe ciuitas. Sed qd dices tu de caſtris,quæ ſunt per Italiã,& habẽt dictas iuriſdictiones:an dicemus quod ſint ciuitates? Rñd. ſi cõſtat,quod antiquitus fuerit ciuitas:licet poſtea epiſcopatũ perdiderit,ciuitas eſt proprie:vt patet ex prędictis. Si hoc non cõſtat,tunc aut talis iuriſdictio fuit illi loco conceſſa vt ciuitati,aut ſimpliciter dicẽdo,tali terrę, vel tali cõmunitati. Primo caſu erit ciuitas:nã ciuitatem facit princeps eoipſo, cp ſibi ſcribit vt ciuitati:vt not. per Inno.extra de offi.ordi.c.cũ ab eccleſiarum.nam dicẽdo qđ ſit ciuitas,videtur ſibi cõcedere oĩa priuilegia ciuitatis. Arg. ff.de re iudi.l.quidam cõſulebat. Secundo caſu non erit ciuitas, ſed caſtrum habens priuilegiũ ciuitatis:vt dicitur.ff.de offi.eius cui manda.eſt iuriſd.l.j.ſ.j. Tertio caſu erit ciuitas: qa larga interpretatio eſt facienda in cõceſſione huius beneficij:vt.l.fin. de conſtitu.prin. Prouincia vero ſecundum cano.diſtinguitur per archiepiſcopatus:vt dictum eſt.quod qualiter de iure communi ſeu ciuili intelligatur & procedat:dic quod quædam ſunt ciuitates minores:vt cõmuniter omnes,quæ habent iuriſdictionem prædictam abſque mero vl miſto imperio. Aliquæ ſunt ciuitates,quæ habent miſtum imperium. Aliquæ ſunt maximæ, quæ habẽt merum & miſtum:vt ciuitas metropolitana. nec dico propter epiſcopatum:quia forum cauſarum eſt magnum,cui ſuberant multæ aliæ ciuitates:vt.ff.de excu.tut.l.ſi duas.ſ.ſi autem.&.ſ.ſeq.Iſta autem ciuitas metropolitana dicitur caput ꝓuinciæ:vt.C.de metropo.l.j.lib.xj.vnde merito olim totũ qđ ſuberat metropolitano,dicebatur prouincia:ſicut etiam hoc facit canoniſtæ:vt dictũ eſt in prin.gloſ.& eodẽ modo vnus prę ſidatus dicitur prouincia:nam ei ſubſunt plures ciuitates:vt in omnibus legibus,quæ mentionẽ faciũt de præſide prouinciæ.verum quia aliter factę fuerũt diuiſiones in temporalibus,& aliter in ſpiritualibus:reperitur quod in eadẽ prouincia ſunt terræ diuerſorũ epiſcoporũ ſeu epiſcopatuum:vt.dicto.c.corã.& ibi no. Cum ergo à principe vel à iure fit appellatio priuinciarum, qualiter intelligatur vel accipiatur? Dic,quia quandoque fit appellatio prouinciæ eo reſpectu,quod ſit ſub vna iuriſdictione: & tũc cõtingit,cp quælibet ciuitas habeat ſeparatam iuriſdictionem: nec eſt vnus præſes,cui ſubſit:& ſic quælibet ciuitas habetur ꝓ prouincia:vt.C.de præſcript.lon.temp.l.fi.& ibi not. Quando que appellatio prouinciæ fit eo reſpectu,quod maior eſt inſtãtia quando extra prouinciã,quam quando in ꝓuincia:& tũc ſerua quod not.in.d.c.coram.extra de elect.vbi exiſtens in dicta prouincia ſi eſt multũ à remotis,habetur perinde ac ſi eſſet extra. & eodem modo exiſtens extra ſi eſt multum de propinquo, habetur perindè ac ſi eſſet intra.ſic intelligitur.C.de dila. l.j.& ſic ſentit Ioan.An.extra.de teſti.c.vltra tertiam.Quandoque appellatio prouincię fit alio reſpectu: vt quia legatus mittit in talem prouinciam, vt aliquid concedatur hominibus talis prouinciæ: & tunc talis appellatio debet intelligi ſecundum vulgarẽ & cõem appellationẽ ꝓuinciæ: vt ī Lombardia, Tuſcia, Marchia,& ſimilibus.caſus eſt hic,& ita tenet Odof.in.l.fin.& Cy.ibidẽ,& Hoſt.& Io.An.in.d.c.vltra tertiã.De diuiſione & vnione ciuitatis & ꝓuinciæ dixi in.d.l.C.de metrop.lib.xj. Itẽ an hoies alicuius ꝓuinciæ dicantur ex origine,ſicut cõtingit in ciuitate,tangitur.ff.de ver.ſi.l.ꝓuinciales.& ibi dixi:& plenius in libello repręſaliarum.Regnorũ vero diuiſio,item aliarũ partium,per quas fit diſtinctio linguarum,per ſe patet &c.

locorum Italiæ [a] diſceptationes [b] & dubia [c] ſæpius oriuntur, an infidelis & rebellis [d], imperij quiſquã reputari debeat:niſi prius per noſtræ maieſtatis ſententiam condemnatus [e] appareat: nos [f] attendentes,quòd acta praua malorum potius [g], quàm verba ſententiarũ ipſos faciunt pœna cõdignos:& eoipſo, quòd quis peccat,correctionem meretur [h]:& quantò plus differtur punitio,tantò amplius cul

a Italiæ.Eſt nomen ſignificãs totam linguã latinã,quæ diſtinguit in multas prouincias,vt hic patet:licet Italia quandoq; dicatur prouincia:vt.C.de temp.in integ.reſti.l.fi.&.C.ſine cenſu vel reli.l.fi.& de ſacroſan.eccle.auth.caſſa.

Italiæ appellatione omnis lingua latina continetur.

b Diſceptationes.inter plures adinuicem.

c Dubia.aliquãdo inter ſeipſos vel adinuicem,vt ceſſet inculcatio verborum.

d Rebellis [a].id eſt infidelis ea infidelitate gñali,q̃ iducit rebellionẽ.nã ſciendũ eſt,cp hæc dictio,infidelis,gñalis eſt vt cõphendat etiã eũ,q modicę rei principi furtũ fecerit:de qua infidelitate nõ loquitur hic.ſicut enim principi debet omnis fidelitas: vt ſ.l.ꝓxi.in prin.ita oĩs deuiatio à fidelitate eſt infidelitas.facit x.coll.de ſta.cõtra lib.eccle.in prin. Quædã eſt infidelitas vero animo,q̃ cadit in modũ ꝓditionis:& iſtud eſt nomẽ gñale comprehendens oẽs,q ſtant ſicut ſubditi & inter ſubditos corpore: mente tñ cũ hoſtibus & inimicis,nũtiando eis ſecreta & ſimilia: vt.ff.de re mili.l.omne delictũ.ſ.exploratores.&.l. proditores. comprehendit etiã eos,q cũ eſſent ſubditi,exp̃ſſe rebellant principi,transfugiẽdo ad hoſtes,& cõuertẽdo ſe in hoſtes:vt dicta.l. proditores.& ibi nota.et de capi.di.l.amiſsiõe.ſ.q deficiunt.& hoc modo ſumpto vocabulo vocantur rebelles:quo vocabulo antiqui legũ cõditores nõ vtebanť.& ideo facta eſt hæc conſtitutio ad hoc declarandũ.Itẽ no.[b].cp ꝓditorie dicit aliqd fieri,q̃ fingo me amicũ tuũ,& tracto te tanq̃ inimicũ.& ſic vnũ oſtendo corpore,aliud ſum aĩo:vt.ff.de ñs q notant.infa.l.athletas.ſ. pe.& de pręuari.l.j.tũc tñ incidit [c] in crimẽ proditiõis,q̃ fit cõtra principẽ vel cõtra rẽpublicam:vt.d.ſ.exploratores.&.l. prores.&.ff.de pœn.l.ſi qs aliqd.ſ.j. Sed q̃ cõmittit cõtra priuatũ,nõ dicit proditor principaliter & per ſe:ſed crimẽ aliud factũ proditorie:vt homicidiũ factũ proditorie,vl qd ſimile:vt.d.l. athletas.ſ.j.de ñs,q not.ifa.&.l.j.de pręuari.Itẽ not.cp aliud eſt eſſe rebellẽ imperij:aliud eſt eſſe in banno īperij primũ.ſ.rebellio eſt mortale:vt hac.l.nec põt remitti,niſi ex mera gratia.Secũdũ ſcilicet bannũ eſt medicinale:qa remittitur purgata cõtumacia ſeu facta ſatisfactiõe.C.de epi.& cle.auth.itẽ nulla.& auth. itẽ quęcũq;.& ſic videtur,cp quatenus excõicatio remouet quẽ ab officijs eccleſiæ,eatenus bannũ à beneficijs imperij:vt dictis iuribus.& tangitur per Guil.in dicta auth.itẽ quęcũq;.facit extra de ſen.excõ.c.cum medicinalis.lib.vj.facit.ff.de requi.re.l.j. vbi gl.illam annotationẽ appellat bannũ,& eſt medicinale:qa cum venit intra annum,recuperat ſtatum.ſecũdum vero ſtatuta & cõſuetudines locorum quenq̃ eſſe bannitum habet diuerſos effectus:de quo aliquid.ĵ.dicam in gloſ.magna.

a Rebellis, ꝓuocat in feriam & vindictam, vt dicit Bal. in.l. j. vj.col.verſi.v. opponi. C. de fer. fugi.

b Idem Bal. in .c.j.q. mo. feud.amit.& Bar .in.l.j.ff. ad legem iu. maie.

e Condemnatus.hic nullũ fuit dubiũ:nam ꝓ ſententiam trãſit in notoriũ iuris:quod pro veritate habeť:vt.l.res iudicata.ff. de re iudi.Item ſi imperator aliquibus indiceret bellũ:vt.l.hoſtes.ff.de capti.& de capi.dimi.l.amiſsione.ſ.qui deficiunt.

f Et nos.hæc eſt ſecunda pars huius ſecundæ conſtitutionis.

g Potius.electiue accipe:quia ſolum propter actum efficitur quis pœna dignus:per ſententiã nullo modo,ſed factus declaratur:vt.l.j.C.ad Turp.facit pro Mar.in eo quod no.ff.de infa.le. furti.&.ff.eo.l.athletas.ſ.fin.nam ex eo quod cõdemnatus eſt, habetur pro veritate:quia ita ſit:nec poteſt dici decętero ſic nõ eſſe:vt ibi not.

h Meretur.non dicit obligatur.nã iſtæ pœnæ,quæ vindictã publicam

Ciuitas ſine epiſcopo eſſe poteſt.

Ciuitates in multiplici ſuit differentia.

Prouinciæ appellatione quid contineatur.

publicam imponunt,non iure obligationis, ſed officio iudicis imponitur:vt inſti.de iniur.§.pen.Item non per actionem, ſed per accuſationem imponuntur:vt inſtit.de pub.iudi.in princ.

a Creſcit.ſic extra de cõſuetudine.c.cũ tanto.Sed contra.ff. de pœ.l.ſi diutino.Solu.intrinſecus culpa creſcit, & maiorem pœnã quo ad deum mereꝛtur:vt.d.c.cum tanto.ſed in foro ciuili, ſi quidem actus extrinſecus delicti habet cauſam continuã,vt eſſe in rebellione,ſemper creſcit culpa, vt hic: ſic in fugitiuo & deſertore: vt no.in.l.contraria.licet autem culpa creſcat in caſu huius l.nõ poteſt creſcere pœna temporalis:quia pro primo actu debetur ita magna, qđ nulla maior eſſe poteſt:vt.j. dicetur.facit qđ no.ff.de fur.l.vulgaris.in princ.& ibi dixi.ſi vero actus extrinſecus criminis reiterationẽ nõ recipit, vt homicidium:tunc ex diuturnitate temporis pœna minoratur:vt.d.l.ſi diutino[a].

pa creſcit[a],& gentibus perniciosius in exemplum trãſit[b]: Tenore[c] prẹſentium declaramus[d],decernimus[e], & pronũtiamus[f],quod illi omnes[g] & ſinguli ſunt rebelles & infideles noſtri imperij[h],q quomodocunq; publicè vl' occulte[i] cõtra noſtrum honorem[k] & fidelitatem rebellionisopera faciũt[l], & [m] cõtra noſtri[n] imperij[o] proſperitatẽ aliquid machinantur[p]:cõtra nos ſeu officiales noſtros, in ijs, quæ ad commiſſum eis officium pertinent, rebellando[q].

[a] Sequuntur Bar.& Bald.

b Tranſit.ſic maleficia fieri,malũ eſt propter exemplũ aliorum:vt hic,&.ff. de ſica.l.iij.§. ſed & ſenatuſconſultum.& de pœn.l.ſi quis aliquid.§.qui abortionis aut &c. cum ſuis cõcor. Item pœnas inferri bonũ eſt propter exemplũ:vt vnius pœna ſit exemplum ſeu metus multorum :vt.ff.de pœn.l.aut facta.§. ſi.&.C.ad leg.Iul.repe.l.j.& de preci.impe. offe.l.j.& licet iſtæ rationes concludant in omni delicto:tamen iſta lex non eſt extendenda niſi ad iſtud crimen rebellionis.Non enim corriguntur leges antiquæ,quæ requirunt ſentẽtiam ex identitate rationis,niſi quatenus in illa noua exprimitur:vt. C.de appel. le.præcipimus.in fi.facit qđ not.C.de ſacroſan.eccle. authen.quas actiones.& quod not.ff.de dona.cau.mor.l.tam is.§.j.

c Tenore.tertia pars,in qua ponit ſtatutum.ad cuius intelligentiam ſciendũ eſt,quod rebellare idem eſt quod reſiſtere ſecundum Hug.C.de deſertori.l.ij.lib.xij.& hoc reſiſtere poteſt fieri faciendo aliquid cõtra,vel non faciendo,& nõ obediendo. vel vtranq; vocabuli ſignificationẽ continet:vt extra de offic. deleg.c.ſane.licet hoc nomine rebellis iura antiqua nõ vtantur. Sed ſi aliquis rebellat mutando locũ,hoc eſt recedendo de terris ſubiectis, & eundo ad hoſtes:talis vocatur transfuga:vt.ff. de pœ.l.ſi quis aliquid.§.transfugæ.& de cap. & poſtlim.re.le. poſtliminium.§.transfugæ.& ſi filius. & de re mili.le.prodito res.cũ ſimi. Quandoq; rebellant retinendo locũ in quo ſtabant ſub principis obedientia:& iſti de iure ciuili antiquo nõ habebant ſpeciale nomen,ſed vocabantur illi qui deficiunt:vt.leg.amiſsione.§. qui deficiunt.de capi.di.& iſti ſi quidẽ rebellabant faciendo bellũ principi:tanquam hoſtes ipſo iure puniebantur, & perdebant ea quæ iuris ciuilis ſunt:vt ibi.Sed quia hoc rebellare poteſt publice fieri & occulte,& ibi nõ declaratur:ideo hęc lex declarat . & hoc in primo capite huius legis dum dicit de ijs,qui infidelitatis rebellionis opera faciunt: & ſic faciendo delinquunt.Sed ſi aliquis ſolũ rebellaſſet non obediendo principi,vel non receptando gentem ſuã:non puniebatur ipſo iure: nec pdebat ea,quæ iuris ciuilis erant,niſi princeps vel ſenatus in diceret:vt.d.l.amiſsione.& in hoc ſuppletur[b] per hãc.leg.nam quocũq; modo machinatur aliquis contra principis honorem rebellando,eſt rebellis.& hoc in ſecundo capite huius legis ibi, in noſtram vel imperij &c.Itẽ poſſet dubitari.ſi aliqs fatetur ſe ſubditum imperio,ſed rebellat odio perſonæ imperatoris,an dicitur rebellis imperij:& hoc declaratur in.l.amiſsione.& declaratur hic q; ſic.& hoc eſt cõe ad primum & ſecundum caput. declaratur etiam hoc in ſecundo capite huius legis de his,qui rebellant contra officiales.põt etiã dici,quod totũ ſit vnũ capitulum cõtinẽs omnia predicta.& idẽ eſt ſenſus.& ſic hęc.l.directo tendit ad declarãdũ.l.amiſsionẽ.§.q deficiunt.de cap.di.& hoc nomẽ rebellare,in hoc ſignificato in diuina ſcriptura ſumitur in multis locis.iij.Reg.xvj.c.iiij.reg.xvij.c.&.xviij.&.xix.& ſic p hanc legem nouam habemus quinq; nois impoſitiones:quia tales vocãtur rebelles ſecundũ declarationẽ eius quod dixit publice vel occulte.tertiã quandam prouiſionem nouam.ſ.vt dicantur rebelles,& ſi opera hoſtilia non faciant, ſed ſolum ſi non obediãt.quartam declarationem facit contra perſonam principis tantum . quintam declarationem facit contra officiales eius. Sed quæro,in quo differt hoc nomẽ rebellionis ab eo,quod antiqui dicebant perduelles, quos nos vocamus hoſtes: vt leg. quos nos.de verbo.ſignifi: Reſpon.illud nomen quo ad quid generalius eſt:nam competit etiam his, qui non conſueuerunt eſſe ſub obedientia, qui indixerunt nobis bellum,vel nos eis: vt ff de capti.l.hoſtes.ſed hoc nomen rebellionis proprie conuenit his,qui defecerunt cũ eſſent ſubditi: vt leg.amiſsione.§. qui deficiunt.& no. in gloſ.parua ſuper verbo, hoſtes.

[b] Idem Bar. & Ange. in l.hoſtes.ff.de verbo. ſigni.

d Declaramus.refert ſe ad tria,de quibus poterat dubitari.ſ. an occulte,an cõtra perſonã tantum, an contra officiales tantum.

e Decernimus. ad id quod de nouo iuduxit, refertur.ſ. de non obedientibus:ſed opera hoſtilia non faciunt.

f Pronuntiamus.ad id quod de nouo iuduxit, refertur:ſcilicet de ijs,qui opera hoſtilia faciunt.

g Omnes.collectiuum eſt: vt.ff.de arbi.l.non diſtinguemus. §.cum in plures.& not.de leg.ij.l.ſi pluribus. ſed in ſingulari eſt nomẽ diſtributiuum,vt not.in.l.iij.ff.de ſta. ho. hic ergo quia collectiue ponitur,comprehendit ciuitates collegia, & vniuerſitates.& in hoc incidenter facit.l.proxim.comprehendit etiam ſingulares res & perſonas per hoc quod dicit,& ſinguli.

h Noſtri imperij.non poteſt ergo dicere quis,quod eſt rebellis imperij & non imperatoris,vel ecõtra. & hoc patet,quia hæc rebellio morte principis non finitur.

i Occulte[c].vt ſi aliqua ciuitas Tuſciæ principe incipiente intrare Lõbardiã mittit ſtipendiarios ad aliquã terrã vel dominũ rebellẽ,& fingit eos nõ eſſe ſuos ſtipendiarios caſſando eos ficte. vel mittit gentẽ alicui, vt ipſe poſsit contra principem habilius mittere gentem ſuã:vel faciunt ligam vel ſocietatem inuicẽ ad eorũ defenſionẽ:vt cõſueuerunt facere iſti Peruſini Florentini & etiã tyranni Lõbardiæ,& hoc exprimũt,& aliud in veritate agunt[d].Sed ſciendũ eſt,quod tales colligationes ciuitatum inuicem ſeu cũ dominis prohibitæ ſunt ipſo iure nullę:vt.x.col.de pace fir.§.conuenticula.quod intelligo principe exiſtẽte in partibus,vel eo exiſtente ad eorum defenſionem:ſed principe abſente non puto prohibitas tales ſocietates ſeu colligationes ad defendendum ſe ab oppreſsionibus tyrannorum vel malarum ſocietatum,quæ ſæpe inſurgunt in Italia ad depredãdum alios.fit enim ad iuſtitiam ſeruandam:ergo debet valere:vt not.ff.quod cuiuſque vni.l.j.in prin.

c Occultum dicitur, quod nõ poteſt videri. facit ad hoc.c. vt noſtrum.vt eccle. bene.in Spe.de noto. crimi.§. vj. Item occultũ dicitur ſecretum . xxxij. di.erubeſcãt. de ſimo. tua nos.

d iſtud eſt ſignum proditionis.Bal. in capi.j.q. mo. feu . amit.in vſi.feu.

k Noſtrum honorem.ſ.perſonæ vel imperij:vt.j.patet.

l Faciunt.loquitur ergo de ea rebellione,quæ in faciẽdo conſiſtit.vt in cõferendo ſe in numerum hoſtium:inſequendo principem & gentem eius.

m Et.incipit ſecundum capitulum.

n Noſtri.ſcilicet proprię perſonæ imperatoris.

o Imperij.& ſic dignitas &c.

p Machinantur.id eſt,aliquid doloſe ordinant:cum machinatio proprie conſiſtat in arte verborum:vt.ff.de dol.l.j.§.j. & ibi not.vt faciendo inter ſe ligã & ſocietates prohibitas ſub aliquo colore licito:vt.ff.de extraor.cri.l.ij. Vel pone, quod aduenìente imperatore vel eius nuntio volẽte ingredi ciuitatem pro recuperandis iuribus imperij tã ibi quã alibi, aliqui reſpondent, quod intromittere eũ vel gentẽ eius eſt periculoſum ſtatui eorum:& ſic tenent eum in verbis.& ſic labitur tempus quo multa poſſet facere pro imperij proſperitate. Iſtæ ſunt machinationes quædam,licet ad actus bellicos nõ deueniant. iſta machinatio ſecuta inobedientia,facit eos rebelles.

q Rebellando[e].reſiſtendo vel nõ obediendo:licet ipſi guerram non inferant:vt dictũ eſt. Et aduertendum eſt, quod in illo qui rebellat contra principem,hæc conſtitutio loquitur ſimpliciter,quaſi contra eum non poſsit eſſe aliqua iuſta cauſa reſiſtendi:quod intellige de ſubditis imperij,nõ de ijs,qui ſunt de terris eccleſię. In eo vero,quod loquitur in eo qui rebellat contra officiales ſuos,loquitur limitatiue.ſ.in his quæ ad commiſſum eis officium pertinent.& hoc quia ſi vltra facerent,poſſet eis legime reſiſti:vt.C.de iur.fiſ.l.prohibitum.lib.x.& de meta.l.deuotum.lib.xij.& intellige,quando rebellat pro his, quæ petuntur pro ſtatu imperij:ſecus ſi aliqua ſingularis perſona conueniretur coram principe vel eius iudice aliqua cauſa ciuili vel criminali ad petitionem alterius,vel eſſet contumax , aut alio modo reſiſteret:tunc enim licet largo modo dicatur rebellis : vt. d. c.ſane.de offi.dele.tamen propter hoc non dicitur rebellis imperij,nec incidit in hanc cõſtitutionẽ:quia non rebellat contra

e De hac materia vide p Bald.in.l. nihil.C. de manumiſ. vindicta circa fin. in verbo, & no. ex hac.l.

prosperitatē imperatoris vel imperij principaliter:qđ ī hac constitutione regritur:vt patet in tex.sed in damnum aduersarij cū quo litigat,qđ patet:qa cōtra talē cōtumacē non procedit,nisi parte petente:vt.ff.de iudi.l.ad perēptoriū.C.de iudi.l. properā dū.§.sed & si quidē.C.qūo & qn iudex.auth.qui semel. Sed an hęc constitutio habet locū cōtra eū,q rebellat cōtra aliquē regē vel principē:vel cōtra aliquā propriā ciuitatē:qđ videt:qa hic dicitur contra officiales nostros:sed oēs p̄dicti possunt dici officiales īperatoris: qa vel ab eo habēt iurisdictionē ex cōstitutiōe, vel cōcessione,vel lōga cōsuetudine,q̄ vim cōstitutionis habet: vt.ff.de aqua plu.ar.l.j.§.fi.&.ff.de aqua quoti.& æsti.l.hoc iur. §.ductus aquę.cōtrariū dico:nā tūc nō fit contra prosperitatem principis vel imperij principaliter:licet ex istis defensionibus & rebellionibus respu.lędat.casus est.ff.de cap.l.si quis ingenuū.§. in ciuilibus.Et qđ hic dicit de officialibus imperatoris,intelligitur de his q pricipaliter ac directo ꝓ eo sunt legati & vicarij imperatoris:vt.C.de eo qui vicē alterius gerit.l.ij.&.ff.de le.iij.le. j.§.deportatos.&.§.seq.reges vero & ciuitates esto ꝙ habent iurisdictionē à principe:tñ eā exercēt pricipaliter propter se,nō ꝓpter principē.& sic cessat hæc cōstitutio,q̄ specialiter loqtur in his q machinātur cōtra pſonā principis,vel eius officiales,vł imperij vtilitatē:sed habet locū ius antiquū.l.amissione.§.qui deficiūt.ff.de capi.di.quæ gñaliter loquit de ij̄s,qui deficiūt à iurisdictione eorū,sub quorum imperio sunt.& dicā in tractatu de bānitis nostri tēporis Sed qđ si aliqs rebellat cōtra rectores per Romanā ecclesiā positos in partibus Italię:puto huic cōstitutioni locū fore.Cū em̄ imperiū sit ecclesiæ:vt.s.dixi in.l.proxi. circa prin.apparet,ꝙ rebellat cōtra prosperitatē imperij:pro quo facit,ꝙ canonistæ in talibus imitātur leges:vt extra de ope.no. nū.c.j.Quid si aliqs homo de terris ecclesiæ aliquid faciat cōtra principē de his q̄ ad rebellionē,ptinēt:an rebellis est,& in crimē læsæ maiestatis incidat:Hēricus imperator huius.l.autor determinauit ꝙ sic,cōdēnando de hoc Robertū regē:vt extra de re iudi.c.pastoralis.in cle.sed papa.ibi ī.§.rursus.determinauit cōtrariū,dicens eū qui est de terris ecclesię rōne originis & domicilij,nō posse dictū crimen cōmittere in imperatorē,& ꝓpter hoc cassauit imperatoris sententiā contra regē Robertum latā.mihi vtriusq; sniа videt esse vera.nā dicta verba,cōmisit crimē læsæ maiestatis in eū,possunt intelligi sic:in eū.i.i ipsius principis maiestatem:& tūc est vera snia papæ:nā cū nō sit subditus maiestati imperiali,nō debebat sibi illas fidelitates,quæ dicuntur.s.l.ꝓ. circa prin.nec eū teneť reuereri:sed quo ad eū liber est,& nō dicitur directo in eius maiestatē cōmittere:vt ibi,facit.ff.de cap.l.nō dubito.Secūdo possunt intelligi dicta verba ,ꝙ cōmisit crimen læsæ maiestatis.s.papalis cui subditus est:& hoc crimē cōmittit in eū.s.principē:vt sic nō directo,sed per quādā consequentiam læserit maiestatē papæ:& tūc vera est sententia imperatoris.Nā imperator est fidelis & fidatus à papa,et ab eo coronatus.si ergo offendit cōfidatū à principe,incidit in crimē lęsę maiestatis principis:vt.ff.ad leg.Iul.maiest.l.j.in princ[b].Sed qa hoc imperator in sua sententia nō expressit:& sic nō fuit exp̄ssa maiestas,quę lęsa fuerat:fuit intelligēdū de maiesta.imperatoris.vnde fuit cassa sententia sua.vnde papa multū pōderat illa verba læsæ maiestatis in ipsum.q.d.suā nō dicitur lędere,sed alterius maiestatē non negat.& hoc de crimine lęsę maiestatis.An aūt sit rebellis? Videtur ꝙ nō:quia nō est subditus:vt dixi.in contrariū videtur in dicta cle.pastoralis.in prin.vbi imperator appellat regē Robertum hostem,& rebellē,qa subditus est rōne comitatus ,puincię, quē tenebat ab imperio.& nup Aloisius rex dicti regis Roberti successor ꝓ suos legitimos nūtios dño imperatori nostro pro dicto comitatu fidelitatē iurauit in ciuitate Pisarū me p̄sente. Sed an cōtra hominē de terris ecclesię sic delinquentē posit imperator,vel habens autoritatē ab eo,procedere?ꝙ videt:quia hoies ecclesię sunt imperij fœderati,ergo apud eos possunt fieri rei, & in eos animaduerti.l.nō dubito.in fi.ff.de cap.maxime cū corā eo forū sortiant ratiōe delicti cōmissi in immittēdo gētes cōtra principē ad terras imperij.& sic imperator fecit cōtra dictū regē Robertū,sed papa determinauit cōtrarium:nisi sit inuentus, vel ad eū ex morte remissus: vt dicta cle.pastoralis.§.nos quoq; ibi, sed si punitio.Sed certe verum est,ꝙ de isto crimine quod est capitale,nō posset de iure cōi puniri,nisi p̄sens esset:& illud considerauit illa decreta.nec obst.s.l.proxi.quia illa fuit facta post coronationē imperatoris prædicti:vnde ecclesia nō admittit illam legem in præiudiciū subditorū suorū.& sic videt inn̄sse fœdus cum eo,quod contra homines ecclesiæ leges graviores nō imponat.vnde ratio illius capituli nō habet locū in hominibus imperij vel alterius regni:sed solū in hominibus ecclesiæ. Quod not. pro ciuitatibus,quæ inuicē cōfœderātur ęquali vel inęquali fœdere;vt.d.l.non dubito.de captiuis.nā si actū est vt inuicē se tractent,vt ciues in ciuilibus & criminalibus:intelligit vt vnus cōtra alios graviores leges nō faciat:quia tūc errāt,quia in societate inspicitur cōditio sociorū tēpore cōtractæ societatis:vt īstit. de socie.§.fi.&.ff. pro soc.l. socius socio,& fami.ercis.l.hæres. §.nō tantū.& ibi no.De pœna vero rebelliū,dic ꝙ quædā infligitur ipso iure:quia perdunt omnia quę iuris ciuilis sunt:vt.d.l amissiōe.de capi.di. Alia pœna potest infligi eis à quolibet homine.nā possunt impune occidi:vt.ff.ad leg.Cor. de sica.l.iij. §.fi.& de re mili.l.proditores.& possunt captiui detineri vt serui:vt.ff.de acqui.re.do.l.transfuga. Tertia pœna imponitur:qa pōt talē dānare,vt capite puniat:vt.ff.de pœ.l.si quis aliquid.§. trāsfugę.ꝙ intelligit,vt ibi no.circa prin.quia cū talē pœnam ipso iure incurrāt,peti possit pronūtiari talē esse rebellē. puto ꝙ sic,argu.ff.de iudi.l. q se dicit.& est exp̄ssum in.d.c.pastoralis.vbi imperator pronūtiauit regē Robertū esse rebellē.& eodē modo q se putaret esse de tali crimine infamatū,posset petere se pronūtiari nō esse talē.ar.C.de inge.ma.l.diffamari,facit quod dicimus,ꝙ principaliter pōt peti vt de ætate pronūtietur:vt.ff. de mino.l.de ętate.secūdū vnā lecturā.& de ferijs.l.ij̄. & ibi no. vt ætates probent.C.de proba.l.cū te.Itē hoc posset fieri ciuiliter agēdo.nā sicut ciuitas posset vendicare ciuē suū,eadē ratiōe ciuis pōt dicere se ciuē ciuitatis illius: & sic per consequens nō rebellē:vt.ff.ad muni.l.de iure.& no.de rei ven.l.j.§.per hanc.Itē quæro quid de dñio bonorū?Rñ.illud si est directū,est de iure gen.ergo retinet.sed si haberet vtile dñiū,illud nō retineret sub isto nomine:quoniā puto hoc à iure ciuili inductū:sed quia hoc idem sonat,ꝙ effectus dominij:vt no.C.de bon.ma.auth.ideo. nec puto ꝙ hic retineat sicut directum:quia hic effectus dn̄ij est de iure gen.arg.insti.de vsu & ha.§.fi.vbi dicit vsum & similia q̄ sunt de effectu dn̄ij,esse de iuregē.sed licet retineant,nec publica efficiantur:tamē occupanti cōceduntur.Casus est in.l.trās fuga.de acquirē,rer.do.si enim pōt occidi persona,& capi & haberi,vt seruus:multo magis res.sed puto,ꝙ si sequeretur condē natio per iudicē,& sic condēnaretur crimine læsæ maiestatis qa tūc oīa publicarētur hodie p.l.pe.&.fi.C. ad leg.Iul.maiest.Itē quid de iurisdictionibus,quas haberet talis rebellis?Rñ [c]iurisdictio est iuris ciuilis:qa de iure publico introducta est: vt no.ff. de iurisdictione.om.iud.l.j.facit de orig.iur.l.ij̄.§.penul. origo em̄ fuit de iure gētiū.quo etiā fuerunt reges:vt.l.ex hoc iure.ff.de iusti. & iur.sed qa circa iurisdictionē multa sunt addita:ideo dicit de iure ciuili:vt.l.ius ciuile.ff.de iusti.& iure.& licet in eū qui est rebellis,nō cadat iurisdictio tanquā ius quoddā à iure ciuili inductum:remanet tamē tanquā quædā potestas regia de iure gētiū & ideo imperator(vt in illo.c.pastoralis.) priuauit regē Roberti iurisdictiōe & dignitatibus,quasi nō esset ipso iure priuatus. vel qa licet esset,est etiā ipso iure priuatus:tñ donec tolerat, valent gesta ꝓ eū:vt.l.barbarius.v.de offi.p̄si.&.C.de sen.l.si arbiter.& ideo imperator in dicta sentētia exp̄sse priuauit:nec dicit ipso iure priuet.& tacite vult hoc fieri expresse per id ꝙ dicitur ff.si pē.app.mors interue.l.j.vbi bona fuerūt publicata expresse,tñ vbi tacite inerat.Vel dic quod īperator econtra,regē ideo exp̄sse priuauit:qa illas iurisdictiones habebat in terris ecclesiæ: & ab ecclesia nō erat ipso iure priuatus.priuauit aūt eū per sententiā,sed ecclesia istud nō admisit:vt statim dicā,licet etiā præcedentia vera sint.Itē quid de obligationibus & ꝓmissionibus factis his rebellibus?Rñ.si quidē sunt iuris ciuilis,ipso iure perdunt:si iurisgentiū, tunc ea nō perdunt,vt dictū est.sed in aliq bus promittens ipso iure non tenet:vt si esset debitor fidelitatis. Nam tunc cū esset rebellis,ei obedire non tenetur:nō tanquam liberatus per rebellionē:sed tanquam ab ipso initio in ipsa ꝓmissione cōditionata sit conditio,vt non sit rebellis superiori.& ita intelligo.x.col.hic finit lex.c.j.& ꝙ ibi no.facit.ff.de leg.j.l.qđ ergo.§.si hæres.& de verb.oblig.l.q seruū.Sed dñs imperator cōtra dictū Robertū regem expresse priuationis sententiā promulgauit:vt.d.c.pastoralis.§.iubendo etiā.sed hoc facit vel qa prædicta erāt in terris ecclesiæ,vel ex alijs causis p̄allegatis. Sed cū perdant ea,quæ sunt iuris ciuilis,qđ de his,quæ habēt à iure canonico seu à summo pontifice?Rñ[d].quoddā ius est super ius ciuile:quoddā infra ius ciuile:quoddam æquale illi.primo casu per solam rebellionē non perdit,vt ius naturale vel gen.ea enim retinet:vt.d.l.amissione.ff.de capi.di.sed per sententiā pōt qs priuari eo:vt patet in dānato ad mortē:q ipsa sentētia priuatur ciuitate & libertate.quæ est naturalis facultas:vt.ff.de sta.homi. l.libertas.& eodem modo dico de his,quæ qs habet à summo pontifice.Nā ea sola rebellione non perdit:nam eius autoritas super ius ciuile est:sed per sententiā legitime latā posset quis illo iure priuari etiā à iudice seculari. de laicis vero loquor.vnde si imperator protulisset sententiā cōtra dictum regē præsentem, valuisset:vt.d.ca.pastoralis.ibi,quod si punitio &c.tamē qa in absentem

Rebellium pœna.

Regum & iurisdictio - nis origo est de iure gentium.

Consuetudo longa vim constitutionis habet.

a Idē Sali.in l.j.C.ad leg. Iul.maie.

Imperator est fidelis & fidatus Papę.

b Istam glo. sequuntur ibi Bald. Cy. & Sali.

c Idem Bart. Bal.P.& Ia. in.l. ex hoc iure. in gl.al leg.

d Idem Bal. in.l.fin.C. si cō.ius vel vti li. pub.&.l.j. de iure annul. aureor.

Iurium multiplicitas.

Ius naturale vel gentium non nisi per sententiā amittuntur

abſentem [a] protulit,nõ valuit,vt dictũ eſt De eo vero iure qđ eſt infra ius ciuile,vt ſunt propria ciuitatũ & aliorũ dominorũ ſub imperio conſtitutorum:illa ſine dubio perdit. Illa em̃ iura cum autoritate principis ſint facta,ipſius iura eſſe videntur:vt C.de vete.iur.enucle.l.j.§.omnia.& eſt expreſſum.x.col.hic ſi. nitur lex Corra. d. c.j.De eo vero iure,qꝓ eſt ęquale iuri noſtro ciuili,exẽplũ poni nõ põt de iure: cũ imperatoris omnia ſint,exceptis his,quę habet eccleſia,vt dictũ eſt.s.titulo ꝓxi. circa princ.Sed præſuppono [prout de facto obſeruatur] qꝓ aliqui reges vl' populi non recognoſcunt imperatorẽ in dominum:tamen dicendũ eſt,quod illa iura nõ perdit rebellis ex ſua rebellione.nam ex hoc perdunt iura ciuilia, ſcilicet ciuium Romanorum:vt inſtit.qui.mo.ius pa.po.ſol.§.cũ autem iura ciuilia extraneorũ.Ex prædictis patet determinatio quæſtionis de exbãnitis noſtri temporis.dico enim quod illi,qui ex forma ſtatuti poſſunt impune offendi,dicuntur hoſtes rebelles ciuitatis: quod patet,quãdo per legem ciuitatis contra eos indictum eſt bellũ:vt.d.l.amiſsione.in glo.ſuper verbo,relegati.& ideo perdunt iura ciuilia illius ciuitatis:non iura.ciui.Roma.quę ſunt ſupra iura aliarũ ciuitatũ,quæ ſunt æqualia:ſicut exbanniti & cõdemnati ab imperatore nõ perdunt ea,quę ſunt iuris ciuilis papalis.& ſic eſt caſus ĩ.d.ca paſtoralis.Sed dices tu,illud verũ eſt in terris eccleſiæ:ſed in terris imperij videtur ibi caſus in contrarium. Nam imperator credit illum regẽ poſſe priuari illo iure, quod habebat à ſuperiore:ergo idẽ ſentit ab eo,qui eſt inferior eo.Sed contradico:nam imperator cognoſcens, quod eoipſo, quod rebellis & hoſtis ſuus non ꝓdit ea,quæ habet à ſuperiore: & ideo expreſſe ſententiam priuationis protulit:ſic patet quod eoipſo,quod exbãnitus & hoſtis vnius ciuitatis eſt,nõ perdit ea quę ſunt ĩ ciuitate Romana.caſus eſt.ff.de capti. & poſtli.reuer. l.ſi quis ingenuã.§.in ciuilibus.Sed ſi ciuitas vellet hoc expreſſe facere per ſuam legem,vt ſuum effectum porrigat ad ea quæ ſunt extra territorum:dixi plene in repetitione.l.cũctos populos.C.de ſum.tri.& fid.catho.& hanc materiã plene tractaui in quæſtione,quam de hoc diſputaui:quæ incipit,Lucanæ ciuitatis ſtatuto &c. Circa ſecundũ:ſcilicet de pœna,quæ põt infligi à quolibet homine:quæritur:an eũ q eſt rebellis occulte liceat* occidere? Et dic quod ſic.nam ipſo facto hanc pœnã ĩcurrit:vt hic,& in iudicio quo proceditur de homicidio,liquidabitur,an fuerit rebellis. Arg.ff.de ope.no.nũ.l.de pupillo.§.ſi quis riuos. ver.toties.Item an iſtæ pœnæ cadant in rebellem ciuitatẽ? Rñ. quædã ſunt ciuitates,quę per vim occupãtur ab aliquo tyrãno hoſte imperij:& iſtę proprie nõ dicũtur rebelles,licet dicũtur ciuitates [b] captiuæ:quæ ſi recuperantur,dicũtur redditæ ad priſtinam libertatẽ:vt.C.de offi.præfe.præto. Aphri.l.j.in princ. quædã proprie motu ciuium,vel maioris partis rebellãt:& iſtæ ſunt proprie rebelles:in quibus quantũ ad amiſsionẽ iurium & iuriſdictionis dicendum eſt idẽ,quod in priuato. Quãtũ ad pœnam inferendã per hominem priuatum,dicẽdum eſt,quod quilibet poteſt in eius ciuitate & territorio capere,prędari,& cõburere,& ſimilia facere,quæ cõſueuerũt fieri his,contra quos bellũ habemus:vt.l.ij.in fi.ff.de acqui.re.do.Sed ſi capiatur vna ciuitas cuius populus ſit rebellis:an populus efficiatur ſeruus, ſicut vnus priuatus captus? Reſpon.nõ,imo libertatem recipiunt,in auth.de hære.& Fal.in prin.& ibi not.in glo.ſuper verbo,antiqua.& ibi per Iaco.de bel.Item an iuriſdictio erit priuati capientis? Reſponc.nõ:cum iure antiquo illam ante iam perdidit:& ſic eſt principis :& ſic tunc cum occupatur,non habet iuriſdi.Item an priuatus qui capit ciuitatem,poterit eam deſtruere? vel homines inde expellere:patebit ſtatim.De pœna vero inferenda per ſententiam iudicis dico,quod nullus poteſt condemnare ciuitatem ſubijcendam aratro,niſi ſolus princeps. Nam licet domus particulares ſint priuatorũ,ipſa ciuitas vniuerſaliter conſiderata eſt principis.ſimiliter & palatia pulchra ciuitatum.x.col. quę ſint regalia.cap.j.nõ poterit ergo deſtrui ciuitas, quæ principis eſt,abſqꝫ eius voluntate.Item ſi non licet deſtruere ciuitatẽ, nec alia ædificia per quæ vrbs deformatur ruinis.ff.de le.j.l.cętera.

Nulli[a] ergo omnino hominũ liceat hanc paginã declarationis & pronuntiationis infringere[b], vel auſu temerario[c] cõtraire[d]. Si quis autem hoc attẽtare[e] pręſumpſerit: indignationem[f] noſtram,& pœnam mille [g] librarum noſtræ cameræ ſoluendarum ſe nouerit incurſurũ. Data [h] Piſis.iiij.Nonas Aprilis,regni noſtri anno v.M.cccxij.

a Vide de hac materia Rap. in titu. C. quomodo & quando iudex.per gl.in l. properandum.§.ſinautem alterutra.de iudi.

Rebellem an occulte occidere licet.
* In hãc quęſtionem vide Alex. in cõſ. cij. incip. videtur prima conſideratione .
b Idẽ Bar.in. l. tutelas. ff. de cap. dimi.
c Idem Bal. & Paul.in.d. §. ĩ ciuilibus. ſupra in glo. alleg.

LIBER DE PACE

CONSTANTIAE COMpoſita inter imperatorem Friderichum & filiũ eius Henricum & quoſdã nobiles Alemanię ex vna parte,& ciuitater Lombardiæ,Marchię,& Romandiolę ex altera,cum commento domini Baldi de Vbaldis de Peruſio vtriuſque iuris doctoris illuſtriſsimi.

a Nulli. Quarta pars in qua punit impugnantes cõſtitutionem.& quod dicit nulli,intellige priuato, vel in quauis dignitate poſito,etiã ſi vicarius fuerit imperatoris,niſi hoc habuerit expreſſe ĩ mãdatis.hoc enim innuit dictio omnino,quæ ſequitur.q.d.ſine diſtinctione perſonarum: vt. ff. quod me.cau.l.ſi cum exceptione.§.quatenus. in gl. ſuper verbo,oĩno.& de fideiuſſ.l.græce.§.illud.& ibi ꝑ Dy.& de dictione penitus,vide quod ponitur.C.de vſur.rei iudi.l.fin.ij.reſpon.

b Infringere.id eſt retractare directo:vel per malitioſam interpretationem facere:vt.C.de leg.l.ij.

c Temerario.ex hoc patet,qꝓ ſi ex facilitate abſqꝫ dolo hoc fecerit,nõ incidit in hãe pœnã:vt.ff.ad Turpil.l.j.§.quæri põt.

d Contraire.vel cõtra diſsimulando vel audiendo allegationes contra hanc legem:vt.C.de leg.l.ij.& de ſac.ſan.eccle.l.j.

e Attentare.& ſic nõ requiritur,quod ad effectũ perduxerit quod plene dic,vt.C.de epiſ.& cle.l.ſi quis nõ dicã rapere &c.

f Indignationem.huius verbi nullum effectum inuenio,niſi quatenus verbũ ſonat:quia imperator indignatus ex hoc facto non exhibebit ſe gratioſum.

g Mille librarum.alias punit alia pœna.C.de legi.l.ij.in fin. &.C.de ſacroſan.eccle.l.placet.& dic vt ibi per doc. Et ſic not. pro ciuitatibus quæ quandoqꝫ faciunt ſtatuta,& pœnã imponunt iudici cõtra indicãti,& aduerſario & aduocato contra* alleganti:nã valet talis adiectio pœnæ,ſi ſtatutum illud validũ:vt hic,cũ ſi.ſed ſi eſſet inualidũ,nõ valeret adiectio pœnæ,ſicut nec principale:vt.C.de legi.l.non dubiũ.&.C.de pact. l.pacta quæ contra.Sed aliqñ ciuitates volentes vt ipſa ſtatuta licet inualida obſeruentur,auferunt iuriſdictionem ſuis iudicibus:vt ſi aliquid cõtra illud ſtatutũ diceretur,vel allegaretur:ſuper eo qđ contra illud ſtatutũ allegaret, iuriſdictionem non habeat.qꝓ an valeat, dic quod qñqꝫ per illud ſtatutũ inualidum nititur auferre alicui ius agendi:& tunc talis clauſula per quã aufertur iuriſdictio iudici,qui eã habet ab ipſa ciuitate,valet : vt. ff.de iudi. l.iudicium ſoluitur.tamẽ poterit agi corã ſuperiore, ſicut alias cum proceditur per viam euangelicæ denuntiationis:vt diximus. s. proxi.in gl.ſuper verbo,denuntiationem. Si vero aufertur ius excipiendi ſeu defendendi,tunc talis clauſula per quã auferẽ iuriſdictio ſuper defenſione,non valet:quia defenſio eſt de iure naturali:& ſic non poteſt auferri,nec impediri,quin iudex audiat. alias idem importaret ſi ſtatueret, quod iudex faciat iniuſtitiã ꝓpter hoc extra.de re iudi.ca.paſtoralis in cle. & quod dixi. s. l.proxi.in glo.ſuper verbo figura.Itẽ ſi aufertur ius replicandi: quia ſicut exceptio eſt defenſio contra actionem,ita replicatio contra exceptionemc,vt.ff.de excep.l.ij.& hoc quãdo talis eſt exceptio ſeu defenſio,quæ per ſtatutum nõ poteſt tolli.alias ſicut poſſet ipſa exceptio tolli,ita & iuriſdictio auferri.

h Data.iſtud eſt vtile & neceſſariũ in legibus,quę de nouo emanant:ſed in codicibus & legibus antiqꝫ diu obſeruatis,ſeu in volumine legũ redactis,licet data nõ reperiatur,nihilominus ſuum vigorem obtinet:vt in prima cõſtitutione codicis.ibi,ſi qua eorũ &c.vnde & cõſtitutio poſtquã cœpit per ſtudia diuulgari & frequentari,valeret:licet data nõ reperiretur.& hoc eſt vtile propter quaſdã ciuitates,quæ habent ſua volumina ſtatutorũ non publicata manu notariorum:ſed ſunt diutius obſeruata.& hęc data eſt communis ad hanc conſtitutionem & præcedentem.

* Aduerte tamẽ,quod quã quam non licet allegare aduerſus ſtatutum, nõ tamen tenetur apud iudicẽ aduocatus ipſum ſtatutum allegare.Neque ob id quod allegatum non fuerit omittet iudex iudicare ſecundum idipſũ. Quod damnoſum eſt in conſuetudine, quæ allegãda eſt, & probãda quoniam non ſolet conſuetudo ita nota eſſe,vt ſtatutum quod iudex ſeruaturum adiurat.ſecundũ. Bal. in.l.j.C. quæ deſunt aduo.in ſuppl.
c Vide.c.j.& ij. de lit.conte.lib.vj.

SEQVITVR LIBER DE pace Conſtantię.

a IN nomine ſanctæ & indiuiduæ trinitatis. Imperator Friderichus pacē ſuam laudabilem ſummæ atribuit trinitati: vt facit alibi Iuſtinianus. C. de offic. præfec. præto. Aphri. l. in nomine. & in auth. de quæſto. in prin. & in authē. de armis. in princ. Ex quo ſequtur bonum principium, melius mediū, & finis deo acceptabilis. in auth. qūo oportet epiſ. in princ. non ergo tanquam ipſe, ſed tāquā deus videtur facere: vt. ff. de acquir. poſſe. qd̄ meo. & nō ſua vice, ſed delegantis. ſ. dei, cuius vice fungitur. Nā princeps eſt ordinarius omnium, & legatus ſiue præc'n ſul dei: vt. ff. de offic. eius cui māda. eſt iuriſdi. leg. j. in fi. & in authē. de fide inſtru. §. quia ergo imperiū. ſecundū Accur. qui ita eleganter not. in authē. de. hær. & Fal. in titu. coll. j. Sed quare iſte ſtylus, non ſeruatur in literis apoſtolicis? Rñ. quia hoc facit ſtylus literarum papaliū, vbi nō fit alia expreſsio: vt not. in ca. abbate. in fin. de re iudi. lib. vj. in nouel. Adde quod conſuetudo formalis debet ſeruari: alias inſtrumentum non valet: vt no. in auth. vt præponatur nomen imperatoris §. nos enim. col. v. in gloſſ. puta &c. Baldus.

IN nomine [a] ſanctę & indiuiduæ Trinitatis. Friderichus diuina fauente clemētia Romanorum imperator ſemper Auguſtus & filius eius Henricus ſextus Romanorum rex Auguſtus, Imperialis [b] clemētiæ immēſa ſerenitas māſueta eā ſemper [c] in ſubditis ſuis diſpēſationē [d] fauoris & gratiæ habere cōſueuit, vt quāuis diſtricta ſeueritate exceſſuū delicta [e] debeat, & poſsit corrigere: magis tñ ſtudeat p̄pitia trāqllitate pacis & pīs affectibus [f] miſericordię, Romanorū īperiū regere, & rebelliū īſolētiā ad debitā fidē [g] & debitę deuotiōis [h] obſequiū reuocare. Ea propter cognoſcat vniuerſitas [i] fideliū īperiī tā p̄ſentis ætatis, quàm ſucceſsiuę poſteritatis, quòd nos ſolita benignitatis noſtræ gratia, ad fidem & deuotionem Lombardorū, qui aliquando nos & imperiū noſtrum offenderent, viſcera nobis innatę [k] pietatis aperiētes, eos & ſocietatem [l] ac fautores eorum in plenitudinem [m] gratiæ noſtrę recipimus, offenſas omnes & culpas, quibus nos ad indignationem [n] prouocauerant, clementer eis remittētes: eoſq̄ p̄pter fidelia deuotæ ſyncēritatis ſeruitia, quæ nos ab eis credimus certiſsimè recepturos [o], in numero dilectorū noſtrorū fideliū cō putandos cenſemus. Pacem itaq̄ noſtrā: quam eis clementer indultam cōceſsimus, præſenti pagina iuſsimus ſubſcribi: & autoritatis noſtræ ſigillo communiri [p]: cuius eſt hic tenor & ſeries.

NOs Romanorum [q] imperator Friderichus & filius noſter Henricus Romanorum rex, cōcedimus vobis ciuitatibus locis & perſonis

b Imperialis. Imperator debet eſſe clemēs & manſuetus: vt hic, &. C. de offi. comitis rerum priua. l. vlti. Quæ quidē manſuetudo ex humanitate deſcendit, & merito principi ineſt: cum nihil tam peculiare ſit imperialis maieſtatis, quam humanitas: vt. C. de dona. inter virum & vxo. l. fi. in fin. &. C. de teſta. l. fin. ibi: ad humanitatem dei reſpiciētes. ſic & princeps ſeruus inſcribitur. C. de offi. præfec. ſa. larg. l. exemplar. Item magnanimus & benignus. l. j. C. de theſau. lib. x.

c Eam ſemper. Imperator pacē, & clemētiā, & manſuetudinem, & diſpenſationem, & fauores, & gratias ſolum ſubditis ſuis & deuotis pollicetur: non his, quos vt hoſtes, & barbaros iure perſequitur: quos potius conuenit ſeuere punire. & per hoc imperator iuſtitiæ terminos non excedit: ſed potius iuſtitia mediante procedit: vt. ſ. hic finit lex, deinde cōſue. regni incipiūt. c. domino guerrā. col. x. Ideoq̄ ſubtili ingenio eſt ab eis velut à barbaris pecunia extorquenda: vt egeſtate laborent. ff. depo. l. bona fides. nimirū igitur ſi contra rebelles ferocitas exercetur, cum peccent: eo q̄ contra dominū ſuum bella exerceant. C. de cōmer. & merca. l. ñ. C. loc. l. fi. viñ. diſt. quo iure. p̄ſertim ſi papa cōtra hæreticos, q̄ nō poſſunt p̄ſcribere cōtra cōfiſcationē bonorum: vt not. in. c. j. de p̄ſcri. li. vj. in nouella. & eſt expreſſum. C. de apoſta. l. apoſtatarū. hoſtes fidei nō protegi, ſed exterminari oportet: vt. C. de ſum. tri. l. nullos hæreticos. ſicut etiam deportatus vllo temprore non præſcribit: quia à iure ciuili eſt penitus alienus. ff. de leg. iñ. l. j. §. ñ quibus. quia deportatus p̄ mortuo habetur: vt. ff. de cōtra ta. l. j. & not. in. l. j. C. de hęr. inſti. & . ff. de lib. & poſthu. l. Gallus. §. & q̄d ſi tm̄. & forte ciuiliter poſsidere non pōt. & ſic in tali exilio incepta vſucapio interrumperetur.

d Diſpenſationem. diſpenſatio dicitur ſeueritatis & exceſſuum mitigatio vel remiſsio. fa. extra de iudi. ca. at ſi clerici. Iura tamen ciuilia raro diſpēſationes permittunt: q̄a non debent indulgentia crimina ſubleuari: vt. C. de cohor. l. ſi apparitor. lib. xij. & contra rebelles & p̄ditores nunquā: ſed debēt ipſi temeritatis ſuæ conatibus opprimi: vt. C. de ſenato. l. j. &. ñ. lib. xñ. & C. de dela. l. fi. li. x. Itē hoc ipſo, quod q̄s parcit malo, ſ̄itelligitur nocere bono. in auth. de mand. princip. §. homicidia. & eis ſolus princeps ſecuritatem dare poteſt, niſi ex cauſa iure expreſſa. eo. tit. §. ſed neq̄ hoc. & not. ff. de pu. iu. l. is qui rectus.

e Delicta. i. delinquētes. ſic. C. de teſt. l. iubemus. ī prin. Occurrit dicere illud vulgare, cū filius facit offenſam patri. & pater verberibus eū caſtigat. dicit em̄ pater filio: nō verbero te, ſed fatuitatē tuā: vt. C. de emē. p̄pi. l. j. ſecūdū Odof. & alibi. Nō punio ego te: ſed mores tui accuſant & puniūt te. l. pla. de ri. nu. ff. de proba. l. cū p̄batio. p̄ ac.

f Affectibus pīs. impator pietate mouetur ad aliq̄d cōcedendū: vt & alias. C. de off. procon. & le. l. ñ. ibi dū dicit, cuius allegatiōes humanæ piū principē cōmouerunt: vt. C. de apoſta. l. ñ q̄ ſanctā.

g Debitam fidē. oēs tenemur principi: q̄a vt deus eſt prīceps in cęlis: ſic imperatorē vicariū ſuū & dominatorē ī fide ac veritate & iuſtitia cō ſtituit in terris: vt. C. de ve. iu. enu. l. ñ. §. ſi q̄d igitur. & in auth. de conſulibus. in fin. Præterea diuina pagina dicit, oīs anima ſubdita ſit principi, & ducibus ab eo miſsis: vt extra de cē. c. oīs.

h Deuotionis. ſubditi debent eſſe deuoti. C. de ve [anima. ati. & cōmi. l. elegātē. &. ſ. q. cau. feu. amit. c. Obertus. §. j. colū. x.

i Vniuerſitas. de iſta magna vniuerſitate, q̄ oēs fideles impe rñ in ſe cōplectitur tam p̄ſentis ętatis, quā ſucceſsiuę poſteritatis. hinc colligitur, q̄ lex ſemper loquitur: vt. C. de hę. l. Arriani.

k Innatæ pietatis. pietas decet principem: per quam ſola dei ſeruatur imitatio: vt. C. de nup. l. imperialis.

l Eos & ſocietatem. i. ligā ſiue cōfœderationem tā factā', quā fiēdā inter eoſdē: vt. j. eo. §. itē ſocietatē. In hac aūt ſocietate non cōtinet Ferraria: q̄a nō fuit ī concordia' cū Lōbardis ſecūdū Ol.

m In plenitudinem. ille intelligitur receptus ad plenitudinem gratiæ cui remittuntur culpæ, & recipitur ad fauores.

n Ad indignationem. iniurię principes & dominos prouocant ad indignationē. fa. ff. de manu. teſta. l. centurio. Item not. quod inter offendentē & offenſum præſumitur animi indignatio: & eſt præſumptio naturæ vulneratę propter offenſam. ff. de arbi. l. licet. ff. de adimē. leg. l. iñ. in fi. C. fa erc. l. in ipſius.

o Recepturos. quando princeps indulget beneficia, ſperat recipere grata ſeruitia, alias nō facturus. & ideo nō mirū, ſi ingrati perdūt gratias: nam oppoſitum diſſoluit propoſitum.

p Sigillo communiri. dicit Odof. quod in. l. faciēda non eſt opus ſigillo principis. Adde, dicūt doc. quod cōtractus probat̄ per ſigilla, vbi deficit tabel. vt no. in. c. iñ. de fo. compe. ī nouel. li. vj. fa. C. q̄ teſta. fa. poſ. l. hac cōſultiſsima. §. fi. de teſt. l. ſi vnus. Sigillū habet vim cōſenſus & cōfirmatiōis: vt no. C. de re. alie. nō ali. l. iñ. p̄ Accu. de fide. l. Lucius. de teſt. mil. l. tribunus. §. vl. Sine literis tñ mutus & incertus teſtis eſt ſigillū: & ideo per ſolius ſigilli p̄ſentationē nō probat̄ cōmiſsio p̄ſertim ſpālis: vt no. in. c. quāuis. de pac. li. vj. in nouel. q̄a ſigillum eſt res inaīta. & vide, q̄ no. de iñs q̄ fiūt à præla. c. quāto. in nouel. Sed aliud eſt ſigillū alterius fidei committere, aliud in chartis imponere.

q NOs Romanorum imperator. vult iſtam pacē eſſe perpetuam. i. quādiu fides ſeruetur: vt. C. lo. l. quero. §. inter locatorem.

locatorē.inſti.eo. ſ.adeo.vel p̄ prę̄ſentē mūdi ætatē & futuram & ſine p̄finitione tēporis:qa imperator facit hanc pacē nomine ſedis:nō nomine,pprio tantum.& imperiū nō morit:vt.ff de le. ij.l.qd' prin.& in auth.qūo oportet epi.in fi.& no.per.Cy.C. q teſt fa.poſ.l.ſi qs imperatorē.& in.c.ſi gratioſe.de reſcri.li.vj.& hoc ex parte imperij.

Sed ex parte ciuitatis exponit perpetuū.i. vſq; ad vitā ciuitatis. nā ciuitas mori pōt, ſi autoritate ſuperioris dānet ad aratrū: vt not.Inno. extra de op.no.nū.c.cū ex iniūcto.Itē ſi pereat alluuione vl' chaſmate:vt.ff. q.mo. vſuſf. amit.le.ſi ciuitati.& C.de le.l.cū res.ſ. fi. & qd' no.in.c.nō poteſt.de p̄hen.li.vj.in nouel.Item ſi fuerit poſita ciuitas in banno ęternali imperatoris,vel in bāno dñi papæ ſecundū Hug.& Odof.nā cū perdat ea,quæ ſunt iuris ciuilis,ęquiparat deportato quinimo ei q cōdēnatus eſt ad vltimū ſupplicū,qui efficitur ſeruus pœne:& ſentētia ſtatim trahit ſecū ad executionē itellectua lem:vt.ff.de pœ.l.q vlt.& no.in.l.vlt.C.ſi à nō cōpe.iu.Sed hic dubitat.an dānata ciuitate ad* aratrum intelligātur eius caſtra dānāta:& dicēdū q̄ nō.iuxta no.in.ca.felicis.extra depœ.in nouel.& in.c.ſi ciuitas.de ſen.excō.lib.vj. Item deſtruitur ciuitas,ſi homines inde eo propoſito decedāt,ne eo amplius reuertantur: vt.ff.de colle.il.l.pe.j.rñ.& ar.ff.de le.ij.l.pater.ſ.Tuſculanus. Itē ſi incēdio deuſta ſit,vel aliquo caſu in totū corruerit ſine ſpe reparatiōis.ar.ff.de ope.no.nū.l.j.ſ.ſi qs ædificiū.& .ff.de iti.actu. priua.l.ij.ſ.reficere.ff.de verb.ob.l.iter ſti.ſ.ſacrā.ff.de ſol. qui res.ſ.areā.Sed ſi cū ſpe reparatiōis durat ciuitas habitu, ſed nō actu.ar.eorū quę no.ff.quod cuiuſq; vni.no.l.ſicut.ſ.fi.&.ff. de pi.l.Paulus.ſ.donis.& ī.c.pleriſq;.extra de ele.in cle.His itaq; caſibus priuilegia aut delēt,aut in ſuſpēſo retinent:nam ſi eſt ꝑpetuo deſolata ciuitas,priuilegia eius mouent:qa ſublata ꝑſona,& re cui tributū eſt beneficiū:deletur priuilegiū eius.arg.le. poſtquā.in prin.vt le.no.ca.ff.de cōdi.& de.l.intercidit.de iure codi.l.qdā.at vero ſi ſpes eſt reparationis, beneficiū non delet, & ſi de facto non excitaret ad actū ſuum:vt no.ff.de ver.ob.l.ij. &.l.inter ſtipulātē.ſ.ſacrā.nam ſępe priuilegiū ſuſpēditur,& nō annihilatur:vt no.in.c.j.de cle.cōiu.li.vj.in nouel.Quid ergo ſi huiuſmodi ciuitas ita diruta reædificet:an his priuilegijs qbus prius potiebatur,modo potiet?ar.q̄ nō quaſi ſit alia ciuitas, & nō ea quæ prius erat.ar.ff. de vſufr.l.q vſumfr.& habes.ar ff.q. mo.vſusfr.ami.l.quid tamen.ſ.pe.Sed ego cōtra puto ſecundū Odof.quia alias ꝓpter vtilitatē cenſetur idē,qd' nō eſt idē.ff.de ſerui.ru.p̄di.l.ſeruitutes.ſ.ſi ſublatū.& nemo dubitet hāc publicam eſſe vtilitatē,ſi talis ciuitas pacifice his priuilegijs potiatur: cū pax ſit vltilitas publica:vt.ff.de pac.l.conuentionū.& hic eſt quidā fauor:nō potiri vero eſt quoddāodiū:& fauores ſunt ampliādi:& odia ſunt reſtringēda.ar.ſ.e.in prin.ibi,cām magis ſiu deat &c.&.ff.de lib.& poſth.l.cū quidā.& hęc vera ſunt,ſi idē populus:nō tamē nūc dānatus à principe ciuitatem reædificet. Quid aūt ſi quondā ciuitas, quæ tēpore huius pacis,p ciuitate nō habebatur,ſed p loco,villa vel caſtro reædificetur,& ciuitas fiat:an hmōi priuilegijs potietur? Rñ.nō tanquā ciuitas,ſed tāq; caſtrū eius ciuitatis ſub qua erat:cū de ea tanquā de ciuitate mētio facta nō fuerit:& ideo omiſſa intelligatur.ar.ff.ſol.ma.l.ſi cū dotē.& in.c.literas.de reſcrip.in cle.Idē crederē,ſi de nouo territorio alicuius iſtarū ciuitatū ciuitas aliqua inſtrueret:quia nouū corpus & noua vniuerſitas eſt:& eſt ſimilis poſthumo p̄terito: vt.ff.de reuo.do.l.ſi vnquā.& caſui improuiſo:vt.ff.de mil.teſt. l.milites codicillis.ſ.miles.& rei quæ nūc primū apparet in rerū natura:vt.ff.de cōtrahē.emp.l.rutilia,&.l.in lege.& in.c.vlt.de reſcrip.in gl.Sed videtur cōtra.ff.ſi ſer.ven.l.fi.ſed ibi fuit facta mentio de futuris.Pone,quædā ciuitas ſubmerſa eſt in mari:papa hoc ignorās,fecit quēdā epiſcopū illius ciuitatis . Quæritur, an erit ep̄s ſaltē ratione dioœceſ?& videtur q̄ non.ar.extra de reſcrip.c.Rodulphus.& qa illa dioœceſis eſt acephala:qa caput nō habet ar.ff.de leg.iij.l.j.ſ.his quibus.Item,quia nō videtur ep̄s eſſe poſſe ſine ciuitate:vt no.in decre.xcix.diſt.prouinciæ.nam etiā ſine preſide proprio pōt eſſe ciuitas,nō tamē ſine epiſcopo, quo caſu ep̄s erit dominus nō ſolū ſpiritualis,ſed etiā tēporalis: vt in auth.vt diff.iudi.ſ.j.Cōtrariū credo:quia ſi nō valet in totum,debet valere pro ea parte,p qua valere pōt.ar.ff.de ſer.l.ſi tam anguſti. porro quādoq; pars ponitur pro toto:vt.ff. de le. ij.l.vxori ſuę.Quæro nunqd ciuitas durans ī nouis ciuibus nō naturalibus,ſed aduētitijs, dicatur eadē ciuitas?Rñdeo ſic. nam hoc idē eſt in capitibus ſubrogatis in locū mortuorū.ff.de le.j.l. grege.&.l.ſi grege.& patriæ priuilegiū videt ipſis ciuibus eſſe conceſſum:vt. C. de teſt.l.ſi non ſpeciali. & de foro cōpe.cap. dilecti. Itē qa quod vniuerſale eſt:nōpōt morte pire, ſicut homo in genere nō moritur:vt.ff.ad le.Fal. l.in rōne.ſ.incertæ. Item lex dicit:ciuitas noſtra populoſa eſt, quæ merito etiā aduenas cōprehēdit:vt in auth.de quæſtore. poſt princ.col. vj. nā ciuitas vice perſonæ fungitur,cum talis eſt vniuerſitas, q̄ vice vnius perſonæ fungatur,oīa tranſeunt cū ipſa de fideiuſ. l.mortuo.Quæro,quid ſi ex pluribus caſtris vnius ciuitatis,puta Bononiæ,fiat vna cōgregatio,quæ velit ſe inſurgere nomine ciuitatis?Rñdeo:hoc nō poteſt fieri ſine conſenſu ſuperioris.i.rectoris illius ciuitatis,in cuius territorio ædificat:vt.ff.de colleg. illici. l.j.& arg.ff.de rerū diui.l.antepe.ſ.pe.ſecudū Odof.&. C. de fundis limi.l.quocūq; caſtrorū.& in auth.quib.mo. nat. effi. ſui. ſ.ſi quis igitur ex quolibet.ibi,vel abbatis.p̄ſentes ergo & præteritas tātum hic conſuetudines concedit. Quid ergo de futuris Rñdeo:illæ non cōceduntur per conſtitutionē iſtā Odofr.ar.ff. de legi.l.cum lex.& ſic eſt ar.quod noua ſtatuta nō poſſint fieri ſine ſcientia principis.arg.à cōtrario ſenſu iſtius literæ:dic vt in l.omnes populi.per doctores.imo ſi pertinent ad bonum regimen,per ea,quæ ſequuntur,ſtandum eſt antiquitati.

a Sicut ab antiquo.ar.quod antiquæ conſuetudines ſunt ſeruandæ.vnde dicit lex:ne quid cōtra longā conſuetudinē fiat,ad ſolicitudinē ſuā reuocabitur p̄ſes prouinciæ.C.quæ ſit lon.cōſu. l.j.ſimile habes.C.de offic.rec.prouin.l.nullū.&.C.de ſerui. & aqua.l.ſi manifeſte &.ff.de offi.procō.l.ſi in aliquā.Et no. hic expreſſum quod in paſcuis,pontibus,aquis,& molēdinis,ac etiam in ipſis cōmoditatibus aquarū ſtandū eſt antiquitati. Verbum enim habuiſtis & habetis,ſignat retro ſubſiſtentiam iure conſuetudinario:& quia illud erat amiſſum per rebellionē,hic recuperatur per gratiā & reconciliationem.C.de ſen paſ.l.ſi.ſicut ſi poſtliminio ciuitas reuerſa eſſet.ff.de iniuſt.teſt.l.ſi qs filio.ſ. fi. Et ſcias q̄ in præſcribenda cōſuetudine nō eſt neceſſe allegare* titulum:vt no.in.c.j.de reſcri.li.vj.in nouel.& facit ad cōſuetudinē obſeruandā C.de agri.& cen.l.dñi p̄diorū.Itē not.q̄ inter dū fit aquæ diſtributio arbitrio boni viri.ff.de va. & extraord. cog.l.de vſu.& no.in Spe.de cau.poſ.vbi vide imperator vult hic,quod aqua perpetua & curſus eius & cōmoditas perpetuo nō tollatur,nec alteretur.ſa.C.de aquęduc.l.ſi diligēter.li. xj.& loquitur tā de aqua publica quā de aqua quę ſeruit cōmoditatibus priuatorum:vt hic in verbo,p̄ſonæ.& eſt expreſſum. C. de aquæduc.l.vſus aquæ.lib.xj.& extra de offi.deleg.cum olim.

b Munitionibus ciuitatum.Licet enim Lōbardis ciuitatē munire:vt hic &.j.e.ſ.ciuitates. Adde quod nō ſolū Lōbardis, ſed etiam alijs.C.de ſacroſan.ecc.l.ad inſtructionē.Nunqd ergo eccleſiæ tenētur ad talē munitionē conferre? dic quod aut fit ad ornatū:& non debent conferre,aut fit ad neceſſitatē: & debent cōferre:quia eſt eadē ratio,quæ in via & pōtibus . nā refectionē itineris & pontium agnoſcit eccleſia propter communē reip.neceſſitatem,in qua etiam eccleſiæ continētur.Idem & in gabella plauſtorū quæ ſoluitur ad portā:quia illud ſoluitur quia plauſtra deſtruūt ciuitatē & vias:& oportet,quod quotidie reficiantur vię ex illa pecunia.& ideo ſicut ad refectionem vię tenentur, ita ad ſolutionē illius gabellæ ex qua reficitur via. Ad expenſas ergo ſuperuacuas vel honoris cauſa ſicut eſſet ſalicare plateam, non tenentur eccleſiæ,ſed ad alias neceſſarias expenſas pontiū, viarum,murorū tenentur ſecundum Iaco.But.in.d.l.ad inſtructionē.niſi forte ſint eccleſiæ mendicātium:quia nulla bona.in ciuitate habent:ſicut dicimus in ſimili de cap.di.l.tutelas.ſ. ſi libertate.&.ff.de vulg.ſub.l.lex Cornelia.nā pauperes ad huiuſmodi ſumptus burſales conferre non tenentur:vt legitur & notur.C.de annonis & tri.l.indictiōes.li.xj.Quid de collectis,quę pro alijs neceſſitatibus imponūtur? dic quod ſi poſſeſſio per eccleſiam acquiſita, erat adſcripta dare pro ſolido & libra ad collectas :quia quandoq; patrimonialia munera poſſeſſionibus indi

* Adde ciuitatem tū dici ad aratrū dānari cum ita cōdēnatur vt ſic deleatur atq; euertatur,vt aratrū inductum omnia ſolo æquare poſſit. de quo vide gl.j.q.j.capi. iudices,& ad q.Bald. vide lo. And. de pœn.ca.felicis.li.vj. Quibus autē modis ciuitas deſinat ciuitas eſſe. vide per Bart.in.l. vſufruct. ff.q mo.vſufr.amitta.

* Et adde quod not. de præſcrip . cum olim. & plenè in ca. fi. de conſue. lib.vj. p doç.

cuntur:vt.ff.de mu.& ho.l.reſcripto.§.vlti.& l.munerũ. §.patrimoniorum.& tunc res illa eſt onerata,& cũ illo onere tranſit: quare clericus ad quẽ peruenit,pro illa ſoluere tenetur.ff.de acti. emp.& ven.l.alienatio.ff.de acqui.re.do.l.traditum.C.ſine cen. vel reli.l.omnes.nã pro talibus collectis bona ſunt hypothecata: imo ſunt quodãmodo ſuppoſita ſeruituti cuidam.& ideo ad quẽcũq; trãſeũt,trãſeunt cum onere ſuo ff.de act.ẽpt.l.in vẽditiõe.& hoc verũ ſi talis deſcriptio q̃ fit,p ſolido & libra,ſit perpetua & certa.Secus ſi propter varietatem negotiorũ imminẽtium immutetur.nã incertę obligationi hypotheca accedere non poteſt.& ideo non videtur huiuſmodi onus durare,poſtquã peruenit ad perſonã priuilegiatam:vt in.c. vnico.de iure pa.li.vj.& ita tenet Archi.in.c.j.de immu. ecc.li. vj.& idem ibi Io.An.in nouel.Ex his apparet,quod collecta eſt munus mere patrimoniale,vt quando eſt perpetua certa & ordinaria.quandoq; eſt munus miſtum,vt quando non eſt ordinaria:ſed ſecundum emergentes caſus imponitur perſonis pro rebus:quo caſu non tenetur eccleſia:quia non eſt ſubiecta communitatibus vel dominis temporalibus:ſicut non tenetur ad ſuperindictum:vt.C.de ſac.ſan.eccle.l.placet.ad quæ etiam non tenetur clericus ad titulum ſui patrimonij perpetuo ordinatus: vt not.in.cap.epiſcopus.de præben.per Bar.

in iuriſdictione[a] tam in cauſis criminalibus[b],quàm in cauſis pecuniarijs intus & extrà[c],& in cæteris,quę ad commodita

a In iuriſdictione.tam in criminalibus cauſis quam in ciuilibus.hic aperte apparet,quod merũ imperiũ & miſtum dicitur iuriſdictio,cum dicat ĩ crimínalibus & pecuniarijs.ſic.ff.de offi. eius cui man.eſt iuriſ.l.j.§.j.& no.ff.de iur.om.iudic. l. imperiũ.

b Criminalibus.ſed an & ſine hac prouiſione haberent iuriſdictionẽ in criminalibus,vidi ſæpius quærì.Io.& Azo.dicũt q̃ ſic.ff.de offic.prę̃ſi.l.illicitas.§.qui vniuerſas.& argu.ff.qd̃ q̃ſq; iuris.l.j.§.j.&.ff.quib.ex cauſis ma.l.ſed & ſi per prętorem.§.j. Alij dicũt ſoli principi merum imperium cõpetere: nam populus ex lege Hortẽſia ei & in eum omne imperium & omnẽ iuriſdictionem trãſtulit:vt inſti.de iu.na.§.ſed quod.&.ff.de conſti. prin.l.j.in prin.arg.validũ.ff.de offi.prę̃fec.prętо.l.vnica ibi,regimentis.& ar.C.de vete.iu.enucle.l.j.§.ſed hoc ſtudioſum. Itẽ dicit expreſſe lex iſtius imperatoris omnis iuriſdictio & oĩs diſtrictus apud principem eſt:vt.§.quæ ſint regaliæ.l.omnis iuriſdictio.Item & ſolus princeps poteſt ſtatuere generalẽ ęquitatem:vt.C.de legi.& conſti.prin.l.j.& ad hoc videtur facere definitio iuriſdictionis.Eſt enim iuriſdictio poteſtas de publico introducta cũ neceſsitate iuriſdictionis & æquitatis ſtatuendæ:vt no.do.Azo in ſumma.C.de iuriſ.omni.iudi.circa prin.& nemo ſani capitis dubitat merũ imperiũ iuriſdictionem eſſe: vt. ff.de offi.eius cui man.eſt iuriſ.l.j.ibi & ideo.&.l.ij.ĩ prin . Nõ obſtãt leges in contrariũ allegatæ:quia exercentur autoritate principis:vt.C.de legi.& cõſti.l.fi.&.§.quæ ſint regaliæ.l.omnis iuriſdictio.Illud tamen nõ eſt,q̃ neget magiſtratus municipales non habere merum imperiũ:vt.ff.de iu.om. iu.l.magiſtratibus. Sed certe ego puto poteſtates q̃ hodie eligũtur eſſe municipales magiſtratus:vt.C.de mu.aug.l.j.vel defenſores ciuitatũ: vt in aut. de defen.§.nos igitur.col.ij.qui nõ habet merum ✳ imperiũ : vt C.de defen.ciu.l.defenſores.Ita &.l.defenſores ciuitatis oblatos. & in auth.iuriſiurandũ q̃ pſta.ab his qui admi.ſuſc.§.& ęquus. col.ij.ſic nõ habebant ante hanc pacẽ iuriſdictionẽ in criminalibus:ſed hoc cõceditur eis.Præterea ſi & ſine hac conceſsione haberent:ad quid ergo in modũ priuilegij hoc eis cõcederetur : cũ fruſtra precibus impetretur,qd̃ iure cõmuni conceditur: vt. C. de theſau.l.vna li.x.Odofre.Idẽ tenet Spe. dicens, q̃ poteſtates terrarũ nõ habent merũ imperiũ:& ideo nedũ ad vltimũ ſupplicium nequeũt cõdemnare,ſed etiã forbãnire nõ valent:nimirum q̃a nõ reperitur hoc eis eſſe conceſſum ſpecialiter:hmõi enim iuriſdictiones nominatim lege vel ſenatuſconſulto vel cõſtitutiõe principũ cõſtituũtur:vt.ff.de eo cui man.eſt iuriſ.l.j.Vnde cum magiſtratibus municipalibus nõ videatur hoc attributũ, tacite videt denegatũ:vt.C.de ſen.& iterlo.om.iud.l.nulli. Præterea merũ imperiũ cõperit in prouincia ſoli præſidi prouinciæ:vt.ff. de offi.pñ.l.prę̃ſes.&.l.illicitas. §.qui vniuerſas. Sed poteſt dici ſecundũ Acc.q̃ hoc iure cauetur:ſed cõſuetudine nõ habetur in ciuitatibus,q̃ populariter regũtur.nã poteſtas eligitur ab eis de cõſuetudine inueſtituræ,& aliũ prę̃ſidẽ non habent:vnde merũ & miſtũ imperiũ & omnimoda iuriſdictio apud eũ eſt:q̃a loco prę̃ſidis habet reſpectu illius ciuitatis:vt no.in aut.de defen.ciu. l.nulla in gl.quæ incipit.ſ.maiori in fi.&.C.de prę̃ſcri.longi.temporis.l.fi.Itẽ in caſtris ſeu terris,quæ alterius iuriſdictioni non ſubſunt,ſicut in inſulis multa ſunt.facit quod no.ĩ.c.j.de re iud. li.vj.ĩ nouella.C.de teſt.l.ſi.An ergo dãnari ad mortẽ à talibus poteſtatibus terrarũ efficiantur ſeruí pœnę?Rñdeo quod ſic: ſi ponatur eos habere merũ imperiũ:adeo vt nec poſsint eis reſeruare teſtamẽti factionẽ etiam cauſa cognita:quia teſtamenti factio publici iuris eſt,& in ſeruũ non cadit:vt no.C.de teſt. milit. l.militibus noſtris.etiã ſi faciant teſtamentũ ad pias cauſas.bene tamen poteſt ſe obligare.inter viuos antequã ſit condẽnatus ad reſtitutionẽ male ablatorũ:vt no..in.c. quãquã.de vſur.lib.vj.in nouel.Poſt ſententiã vero ſi bona ſint confiſcata,nihil ſtatuere põt.ar.in.l.ſi partẽ.§.fi.ff.quẽad ſeruit. ami.&.ff.de noua.l.quoties.§.fi.hic enim nulla bona in ciuitate reliquit:vt.ff.de vul.ſubſti.l.lex Corne.&.ff.de his quæ pro non ſcript.ha.l.ſi is qui in metallum.Sed hic dubitatur,an ſi quis pro furto vel alio priuato delicto condẽnatus ſit ad furcas,nunquid bona ſint tacite confiſcata?& gl.ſentit quod nõ:in.l.ij.C.quẽad. teſta.ape.Itẽ & ſi pœna ſit furcarũ:tamen crimen eſt priuatum: vt no.ff.de cõdi.ob cau.l.ſi ſeruus tuus.de quo crimine, an poſſit inquiri,no.in ca.felicis.de pœnis.in nouel.& melius & latius in.l.ij.§.ſi publico.de adulte.& per me.C.de proba. l. iubemus. Deinde quæro:pone,quod princeps conceſsit ciuitati facere ſtatuta virtute cuius conceſsionis ciuitas fecit ſtatuta ſua: quęro nũ quid poterit reuocare?& videtur quod non: quia intelligit de primo actu:vt.ff.de verbo.ſig.l.boues.§.hoc ſermone . Contrarium eſt verum.ar.C.de teſta.l.omniũ.& quod no.in.c.non poteſt.de præben.li.vj.in nouel. Et ex his apparet, q̃ ſtatuta potius accedunt vltimæ voluntati quam contractui.de hoc not. c. quia cũctis.de cõceſ.pbẽ.in.vj.& no.ff.de leg.l.ſed & poſteriores.& not.per Pe.& Cy.C.cõia de leg.l.fi.§.j.Quæro vtrũ ſtatutum iniquũ teneat?Reſpondeo ſic:ſi ſit ſolẽniter factũ, donec corrigatur per ſuperiorẽ:ſecus ſi ſit impoſsibile:vt no.in.c. fi.de appel.lib.vj.in nouel.Et in cæteris,quæ ad cõmoditatẽ ſpectãt ciuitatũ,hic cõceditur ciuitatibus quod olim erat commiſſum præſidibus:vt in auth.de manda.prin.§.deinde cõpetens.ibi,& quid oĩo &c.Et collige q̃ malefactores punire ſpectat ad commoditatẽ ciuitatũ,vt hic,&.ff.de offic.præſi.l.congruit.& ad ſalutẽ omniũ:vt.C.de ferijs.l.prouinciarum.Expedit enim reipublicæ vt maleficia puniantur:vt.ff.ad legẽ Aqui.l.ita vulneratus.ne ad ea cõmittenda temere quiſquã proſiliat:vt.C.de pœ. l.ſi operis.Ex hoc ergo.§.nos Romanorũ, habes quædã vtilia & neceſſaria ciuitatibus,q̃ ſunt cõceſſa indulta & cõfirmata per hũc imperatorẽ Friderichũ certis ciuitatibus L.ōbardiæ:nõ ẽm eſt conceſsio generalis,ita q̃ ex vi ipſius cõceſsionis extendatur ad alias ciuitates:imo eſt localis terrarum ciuitatum inferius ſpecificatarum:licet quo ad ipſas ciuitates faciat ius cõmune:vt patet ſtatim in.§.volumus ſecundum Odofr.Porro etiam locales conſuetudines quo ad locum ipſum dicuntur ius cõmune: vt in c.cũ veniſſet.de eo qui mit.in poſ.cauſa rei ſeruã.& eſt ratio,q̃a iure cõi cõfirmatur:vt.ff.de iuſt.& iure.l.omnes populi. Porro conſuetudines cõfirmatæ ſub certo modo & forma non valent: niſi ſub illo modo & forma.C.de teſta.l.fin.quas princeps tacite cõfirmare videtur eoipſo, quod ſunt tolerabiles. C.de re militari.l.tã collatores.lib.xij.C.de agrico.& cenſi.l. dñi prædiorum.C.de fundis limitrophis.l.j.&.l.quicunq;.&.l. fi. C.de iure fiſci.l.ſuper creandis.&.C.de vendendis rebus ciuil.l. j. Contra malæ conſuetudines tanquam abortiua ſtatuta nõ conualeſcũt tempore:vt in auth.vt nulli iudi.§.nulli vero. Vnde dicit imperator:conſuetudines tunc tenent cum noſtris non repugnant legibus,in authen.de vſuris nauti.§.fin.& ibi not.Et ideo contra concilia generalia,quæ ſeruanda ſunt vt euãgelia,nõ tenet conſuetudo,vel contraria conſtitutio:vt not.in ca.cum laicis.de rebus eccle.nõ alie.in nouella.& cap.nulli. co.tit.in nouella. Vnde non valet ſtatutum vel conſuetudo de præſtãdis vſuris:quia eſt contra conciliũ:vt not.C.de vſur.authen.ad hæc. Sed nunquid valet ſententia lata contra conſuetudinem ? videtur quod ſic,quaſi contra factum lata.nam conſuetudines facti ſunt, tamẽ poteſt appellari.Iſte videtur caſus not.in.d.ca.cum veniſſet. nã cum de ea non conſtet ſine probationibus:merito dicit in facto conſiſtere.articuli vero iuris dicuntur illi,ſuper q̃bus ſine probationibus facti ſtatim poteſt pronuntiari:vt no.cap. ad decimas. de reſti.ſpo.in nouella.ſed ſuper facto non poteſt pronuntiari, niſi examinetur factum:vt.C.de veteranis.l.prouidendum. & C.de hære.inſtit.l.cum proponas.

c Intus & extra. Nota tã eãdẽ quã aliam eſſe poſſe conſuetudinẽ ĩtra ciuitatẽ & extra.i.ĩvrbe & in comitatu:vt hic,&.C.de teſt.l.fin.ibi,in priuilegio.i.ĩ conſuetudine priuilegiata.Conſuetudo priuilegiat aliquẽ,ſicut principis priuilegiũ. Nã cõſuetudo vice principis fungitur.de verb.ſi.c.ſuper q̃buſdã. §. ẽterea.

Et colli

✳ Ad hoc Bar.in.l.j. ff. de damno in fect. Et adde Inno.de cap. mo.cap. dilectus. in gloſ. poſſeſſorum.

Et collige hic, quod ſicut per rebellionem cõtra principem perdũtur priuilegia, ita cõſuetudines priuilegiatæ: qđ tene menti.

a Volumus vt regalia. Iſtud verbum volumus oſtẽdit hãc legẽ eſſe: quia quicqd principi placet, legis habet vigorẽ: vt. C. de cõſti. prin. l. j. in prin. & inſti. de iure na. §. ſed & qđ principi. &. ff. de orig. iur. l. ŋ. §. nouiſsima. & ſic cõ tractus principis trãſit ad ſtatutum legis: vt. ff. de publi. l. Cæſar. Itẽ probatur ex eo, qꝓ Impator vult eã per vniuerſos populos diuulgari: vt ſ. e. circa prin. ibi, ea propter &c. qđ quidẽ indicat, vt ſit lex: vt. C. de legib. & cõſti. prin. l. leges ſacratiſsimæ. quæ nobis cõceſſa nõ ſunt: quia nõ omnia regalia fuerunt conceſſa, ſed demum ea, quæ longa conſuetudine erant poſſeſſa: & illa nõ in proprietate, ſed in fidelitate. Nota ergo. quod ſi eſt quæſtio, quæ ſint conceſſa, & quæ remaneant conceſſori, debent eligi boni viri bonæ opiniõis ad hoc idonei, non ſuſpecti: qui iurẽt, quod bona fide, ſine fraude perquirent: & cõſignabunt cuiqꝫ, quod ſe contingit. qui tex. eſt valde not. De iuramẽto facit quod no. C. de ſecundis nup. l. hac edicta li. §. is illud. Et ad ſaluandum illos iurãtes de periurio, ſcias quod in omni iuramento ſufficit verum dicere ſecundum conſcientiã: vt not. in ca. præſentium. de teſti. in nouella. Nota, quod ſuper controuerſia inter principẽ & ſubditos, eliguntur arbitri. & hoc per iſtã pacem: alias poteſt princeps vbiqꝫ citare ſubditum, & ipſe cognoſcere: vt. l. ꝓxime. ff. de ŋs, quæ in teſtamẽto delẽtur. &. C. ne qs in ſua. l. j. per Cy. ff. de hære. inſtit. l. & hæc Tyberius. per Cy.

tem ſpectant ciuitatũ. Volumus vt regalia[a], quæ vobis non conceſsimus, in hunc modum cognoſcantur per epiſcopum loci: & homines tam de epiſcopatu, quã de ciuitate eligantur viri bonæ opinionis, & qui ad hoc idonei eſſe credantur[b]: tales qui nec contra ciuitatem[c], nec noſtram maieſtatem priuato vel ſpeciali odio teneantur: qui iurẽt, quod bona fide & ſine fraude perquirent: & inquiſita conſignabunt ea, quæ ſpecialiter ad noſtram[d] excellentiam ſpectant. Si autem huic inquiſitioni ſuperſedẽdum eſſe putauerint: cenſum duorum milium marcharum argenti per ſingulos annos petimus. Attamen cõpetenti moderatione modera bimur etiam quantitatẽ iſtam ſi enormis viſa fuerit. Si qs autem ſuper ŋs, quę vobis cõceſsimus vel permiſimus, ſiue in ciuitate, vel extra ciuitatẽ, querimoniam apud maieſta-

b Idonei credantur. quo caſu etiã ſi male fuerint verſati, non eſt quod imputetur eis, qui elegerũt: vt. ff. commoda. l. argentũ. &. ff. de rei ven. l. ſi à bonę fidei. Odof. Ex hoc ſume argu. quod iudex nõ facit litẽ ſuã ex eo, quod arbitri à ſe electi male pronũciauerint: quia quod bona fide fit: bene fieri cenſẽ. ar. ff. de cõdi. & demon. l. quãuis. & quod no. ff. de iureiu. l. eũ q. §. in populari bus. ar. cõtra. ff. man. l. idemqꝫ. §. ſi procurator. Sed ibi mãdatori nõ imminebat explicatio negotiĩ: hic ſola electio perſonarum: quia nihil faciebãt noĩe eligentis: ſed noĩe dñorum. & ſic nõ ob.

c Contra ciuitatem. Not. arg. quod bonus ciuis eſt, qui patriæ iura tuetur: & ille eſt ad regimen eligendus, non autem qui eſt contra patriam. Odofre.

d Ad noſtram. ſine ratione imperiĩ, ſiue ratione patrimoniĩ: cum omnia principis eſſe intelligantur ſiue fiſcalia, ſiue patrimonialia ſint: vt. C. de quadri. præſcrip. l. bene à Zenone. Odofre. quod dic, vt in prin. Digeſtorum. l. omnem.

e Non admittemus. No. qꝺ nõ debet quis audiri cõtra illud quod facit princeps ex certa ſcientia: imo debet repelli: & impoſi ei perpetuum ſilentiũ. Nam dicit lex, quis tantæ ſuperbiæ faſtidio tumidus eſt, vt regalem ſenſum regat? vt. C. de legi. & cõſtit. l. ſi. &. l. ŋ. C. de cri. ſacri. Et no. hic de ſilentio imponẽdo etiã lite non conteſtata. ſ. non audito petitore. ff. de alea. l. j. §. quod autem. Si ſtatutum dicit, talis non audiatur, an valeat ſententia pro eo lata? dicit Iac. de Are. quod non. quod verum eſt, ſi eſt talis, quod habeatur pro mortuo vt bannitus, vel iudex dolo procedit. vt. d. l. j. §. quod autẽ. de alea. quia ille, qui procedit in contemptũ legum, videtur procedere errore iuris expreſſo. & vide l. j. C. de hęre. inſti. per Cy. Sed qualiter poteſt imponi ſilentium ei, qui non auditur? Reſpon. qꝺ non audit pro ſe, ſed contra ſe. ff. de poſtu. l. quos prohibet. ff. de procu. l. filius. §. veterani. & vide quod no. de offi. deleg. cum ſuper abbatia. in nouellis.

tẽ ipſam depoſuerit: eius querimoniam non admittemus[e], & ſilentium ei imponemus. hoc quod nos[f], vel noſter anteceſſor rex[g], vel imperator epiſcopis, eccleſiĩs[h], vel ciuitatibus, vel aliĩs quibuſcunque perſonis, clericis, vel laicis ante tempus guerræ dedit: vel quolibet conceſsionis titulo cõceſsit, firmum & ratum habemus: ſaluis ſuperioribus cõceſsionibus, vt pro ea ſolita nobis ſeruitia exhibeantur: ſed cenſus non pręſtetur. Comoditates, quas pro bono pacis[i] ciuitatibus conceſsimus in ciuitatibus vel extrà: illorum regalium nomine nõ intelligimus pro quibus cenſus debeat præſtari.

PRiuilegia omnia[k], & data, & cõceſsiones, quæ in priuilegiũ, vel damnũ ciuitatum, vel locorũ, vel perſonarum ſocietatis occaſione guerræ alicuius iniuriam[l] prædictorum à nobis vel nuntiĩs

f Hoc quod nos. Hic dicit, qꝺ conceſſa priuilegia eccleſijs, epiſcopis, ciuitatibus vel aliĩs quibuſcunqꝫ perſonis clericis vel laicis per anteceſſores ſuos, vel ſe, vel Henricũ filiũ ſuum, & regem Romanorũ, firma & rata permaneant. Acc.

g Rex. ſ. Henricus filius iſtius Friderichi, ſecũdum Odof. Hic ergo eſt expreſſum, qꝺ rex Romanorum etiã ante coronationem poteſt cõcedere priuilegia. Iſte eñ Henricus nõ erat coronatus Imperator: quia pater viuebat. ꝓ hoc not. C. de quadri. præſcript. l. bene à Zenone. & ibi ꝓ Cy. dicit Hoſt. quod vidit in Alemania per principes iudicari & teneri, qꝺ rex Romanorũ, poſt electionẽ cõcordem habeat omnem poteſtatem, quam Imperator: nec vnctio aliqd addat: licet Hoſt. ſit in contraria opinione: vt not. extra de ver. ſig. ſuper quibuſdam. in nouella. ſed quicquid dicat Hoſtien. prima opinio ſeruaꝺ, & eſt ipſa veritas. Opinio autẽ Hoſtien. poſſet habere locum, quando eſſet electus in diſcordia.

h Eccleſiĩs vel epiſcopis. Ex iſta alternatiua videtur probari, quod id quod conceditur epiſcopis, ſit eorum proprium, quod etiam innuit verbum dedit: quod eſt infra, per quod patet dominium eſſe translatum in epiſcopum: cũ dare, ſit accipientis facere, vt inſtitu. de actio. §. ſic itaque. dummodo eis contemplatione eccleſiæ non detur, nam tunc eccleſiæ videtur eſſe conceſſum: vt. ff. de dote præleg. l. cum quis. verſi. nam & ſi quis.

ADDITIO. De hoc habes tex. notabilem in. c. fi. de ca. Corradi. colla. x. vbi omnino vide: & adde quod no. Innocen. extra de teſta. ca. cum in officiĩs. & hoc ſi talis eſt epiſcopus, qui poſsit habere proprium. alias de neceſsitate acquiritur epiſcopatui. xviiĩ. q. ŋ. ſtatutum.

i Pro bono pacis. Nota id quod factum eſt pro bono pacis, ratum debet haberi: vt. ff. manda. l. creditor. §. j. Ita tamen, quod non ſit contrarium iuri diuino vel impoſsibile de iure: vt extra de præben. ca. niſi eſſent. & ibi dicit text. quod laudo arbitratorum propter bonum pacis tenetur æquitas naturalis. Etiam no. quod in arbitris, & in arbitramentis bona conſuetudo eſt ſeruãda. extra de cauſa poſ. cum veniſſet.

k PRiuilegia omnia. Nota ex iſto textu, quod ſi bona rebellium tempore rebellionis aliĩs ſunt conceſſa perſonis, facta pace ſunt reddenda primis dominis. textus eſt hic valde notabilis: ita quod ipſa pax non habet vim ſimplicis indulgentiæ, ſed reſtitutionis in integrum: quod tene menti.

l Iniuriam. Sed quomodo poteſt princeps concedere aliquid in iniuriam alterius: vt. C. de precib. impera. offe. l. ſecunda. &. l. reſcripta. &. l. nec damnoſa. &. ff. de iuſtitia & iure. l. iuſtitia. in princip. &. §. iuris præcepta. &. C. ſi contra ius vel vti. publi. l. finali. &. C. de operibus publicis. l. præſcriptiones? Solu. hæc cauſa guerræ fuerunt conceſſa, & contra rebelles imperiĩ: nec eſt

hoc

hoc nouum secundum Odofr. Ex quo no. q̃ rebelles sunt extra legis protectionem: vide. C. de natura. lib. 1 j. per Cy.

Cassentur. Nota, q̃ sublata guerra tollitur omnis eius effectus secutus propter guerram. sic. j. eo. §. finem quoq;. Odofr.

b Et in irritum deducantur. quod dicit cassentur, intelligas ipso iure quod autē sequitur, in irritum. int. lligas ipso facto. Odofre. Et sic no. q̃ verbum cassent, iunctum cū verbo irritē tur, signat ipso iure. nō enim requirit hic alia sententia, licet tex. vtatur verbo futuri temporis: quod est notabile.

Cassari verbum iunctū verbo irritari, quid importet.

noſtris indulta ſunt, caſſent[a] & in irritum deducantur[b]. In ciuitate[c] illa, in qua epiſcopus per priuilegiū imperatoris, vel regis comitatum habet, ſi conſules[d] per ipſum epiſcopum conſulatum recipere ſolent, ab ipſo recipiāt, ſicut conſueuerunt recipere: alioqui vnaquęq; ciuitas à nobis conſulatum recipiat. Conſequenter verò in ſingulis ciuitatibus conſules conſtituentur à nuntio noſtro, qui ſit in ciuitate vel epiſcopatu: & inueſtiturā conſul p nuntiū ipſius Imperatoris. Hē dicit, q̃ de quinquēnio in quinquēniū q̃libet ciuitas mittat ad Impatorē pro inueſtitura iuriſdictionū renouāda ac priuilegij eligendi ſibi cōſules: qui iurabunt ipſi impiali nuntio, & per ipſum ingredientur officium. & idem dicit in ſucceſſoribus ſuis obſeruādum. No. q̃ multi ſunt epiſcopi, qui habēt ciuitatē & iuriſdictionem ꝑpalem ab Imperatore vel rege. Quæro igitur, vtrū iſti epiſcopi teneātur corā Imperatore vel rege cōparere nō ſolum quo ad cōſilium, ſed etiam quo ad auxilium ſi ſint conuocati? Rñ. ſic. non tñ poſſunt perſonaliter diſtringi: vt no. in. c. j. de cle. cōiuga. in nouella. Bal.

c In ciuitate. hic dicit, q̃ ſi epiſcopus per priuilegiū imperatoris vel regis eſt comes alicuius ciuitatis, q̃ cōſules ſiue decuriones debēt inueſtiri de ipſo cōſulatu per ipſum epiſcopū, ſicut fuit hactenus obſeruatum. alias in qualibet ciuitate cōſulatus recipitur autoritate Impatoris, & inueſtitur conſul p nuntiū ipſius Imperatoris. Hē dicit, q̃ de quinquēnio in quinquēniū q̃libet ciuitas mittat ad Impatorē pro inueſtitura iuriſdictionū renouāda ac priuilegij eligendi ſibi cōſules: qui iurabunt ipſi impiali nuntio, & per ipſum ingredientur officium. & idem dicit in ſucceſſoribus ſuis obſeruādum. No. q̃ multi ſunt epiſcopi, qui habēt ciuitatē & iuriſdictionem ꝑpalem ab Imperatore vel rege. Quæro igitur, vtrū iſti epiſcopi teneātur corā Imperatore vel rege cōparere nō ſolum quo ad cōſilium, ſed etiam quo ad auxilium ſi ſint conuocati? Rñ. ſic. non tñ poſſunt perſonaliter diſtringi: vt no. in. c. j. de cle. cōiuga. in nouella. Bal.

d Conſules. de iuramēto cōſulū dicit extra de iureiur. c. venientes. & no. i Spe. de iureiu. vbi etiā no. de multiplicibus iuramētis.

e Finito. hoc hodie nō ſeruatur: imo totū cōtrarū fit: ſed non eſt vis: cū ex priori inueſtitura perpetuo inueſtiti intelligātur. & nō ad tēpus: vt. ſ. e. ti. §. nos Romanorū. in prin. in verbo, in perpetuū Odofr. Mittit. ſ. nuntiū. hic dicitur ſimplex nūtius, quem vulgo Italici appellat ſyndicū, & habēt cōcipere verba hoc modo. Pero nomine Frideriche Romanorū Imꝑator à vobis inueſtiturā fieri cōmuni Bono. & mihi recipiēti nomine & vice cōis Bonoñ. lege teſtāte ff. de cōſti. pec. l. qui autē. §. fi. & l. licet. & p hunc ſyndicū acqritur ius inueſtiturę cōi Bonon: vt. ff. de cōſti. pe. l. eū qui. §. ſi actori municipū. Vniuerſis eiñ redditur, qd' pro voto omniū primatibus indulgetur: vt. C. de aduo. diuer. iudi. l. reſtituēdæ. Odofr. Dicitur autē ſyndicus ſecūdum gl. quaſi ſingulorū cauſas vno cōplexiuo noīe dicēs. Vel ſecūdū Nicolaum furioſum. q̃ fuit diſcipulus Ioānis, dicit ſyndicus * quaſi plurium ſimul cauſam dicēs & ſi plures ſunt creati ſyndici ab vniuerſitate, gerūt publicā perſonā. & videt q̃ habeāt mandatū inſolidū. ar. ff. de admini. tu. l. decreto. etiā in iis, quę reqrūt ſpeciale mādatum: vt, ff. de iureiur. l. iuſiurādum & ad pecunias. §. defenſor. & per Iac. de Are. C. etiā p procuratorē cauſam in integ. reſt. agi poſ. l. j. Sed tutius eſt dicere, quod in requirētibus ſpeciale māda tum debeat ſyndicus ſpeciale mādatū habere. vel generale cum libera: vt no. in. c. prēſentiū. de teſti. lib. vj. in nouella. Illud eſt no. dignū, q̃ q mittit nūtiū, vult obligari per ſeipſum, nō p aliū: & ideo pōt reuocare mādatū clā: ſed ille q ꝓcuratorē mittit, vult obligari p aliū, & nō p ſeipſum: vt legit & no. C. ſi qs alteri vel ſibi. l. multā. itaq; trāsferet cōſenſum ſuū in ꝓcuratorē: nec valet reuocatio, niſi in notitiā deducat, vt no. i. c. vl. de ꝓc. li. vj. i nou.

* Syndicus vox Græca communēde fenſorē indicans, à verbo græco συνδίκῳ qd' eſt adeſſe, patrocinari ac defendere, & in communi cauſa patrocinium ſuis afferre, quo fit vt συνδίκος ſimul iudex, q; eādem cauſam defendit dicatur. Nam vt ait Bud. qui ex ſingulis vrbibus mittūtur patroni ad vnius prouinciæ cauſā tuēdam, ſyndici dicuntur.

f A nobis. & non à nuntio. & hoc ſi principi placuerit: vt. j. eo. §. & ſi qua. Odofre.

g Eædem obſeruentur. hoc vult dicere litera iſta, q̃ idē ſeruetur in perſonā ſucceſſoris noſtri, qd' in noſtrā perſonā ordinamus. ſic. C. de quadri. prēſcrip. l. bene à Zenone. ibi, ſiue ab alīs qui poſtea &c. & hæc forma datur ſubditis erga ſucceſſorem, ſalua ſemper autoritate ſucceſſoris, cui non poteſt anteceſſor imponere legem: vt. C. de legi. l. digna vox.

h Diuina vocatione. Deus enim in hora mortis nos vocat de tꝑali ſeculo ad perpetuū Odof. etiā ſi quis ſua morte moriatur, ſed gladio dicit mors Dei iudicio peruenire: vt not. inſti. de cap. di. poſt princip. & in Euangelio, Sciens quæ ventura erant ſuper eum.

i Conceſſerimus. hic primo attende, vtrū imperiū iure hæreditario trāsferatur, vel nō. Secundo quis eligat principē, & quis poſsit eligi princeps & ex quibus debeat eligi. Circa primū pro & contra allegabimus: deinde q̃ tutius viſum fuerit nobis, eligemus. Videt qdē primo imperiū ſucceſsione deferri. hoc autē litera iſta manifeſte innuit. Nā iſte Frideri. q̃ nūc viuit, Henrici filius fuit, de quo Henrico hic loquitur: qui quidem Imperator fuit. ar. de hoc. C. de fun. patri. l. ij qbus. & inſtit. de dona. §. ſed primus quidē. & in auth. vt defun. ſeu funera. §. ſi vero etiā moriēte. & eſt arg. ad hoc qd' hic dicitur in decretis lxiij. diſt. c. in ſynodo cōgregata. & xxiij. diſt. in nomine dñi. vbi dicitur. quod princeps potuit ſibi eligere ſucceſſorem: vt & hic videtur. Cōtra autē videtur, quod ex electione non ex ſucceſsione imperium deferatur his rationibus. Primo quia imperium habere, in fortuna eſt: vt. C. de vete. iur. enu. l. ij. §. ſed quia diuinæ & in auth. de conſu. in fi. Vnde dicitur, Si fortuna volet, fies de rhetore conſul: Si volet hæc eadē, fies de conſule rhetor. & à Deo hominibus datur: vt. C. de offic. præfec. præto. Afri. l. in nomine domini. in prin. & in auth. quomodo oportet epiſcopos. in prin. C. de quadri. prēſcrip. l. fi. in fi. & in auth. vt in medio lit. non fiant. §. fi. C. de offi. ma. mi. l. vlt. in prin. & in auth. de fide inſtr. §. ꝫ. C. de vete. iure enu. l. j. in prin. & in auth. de cōſul. in fi. & in Lōbar. de prohibitis nupt. l. quoniam nobis. in prin. & ſ. de priui. eccl. l. fi. in prin. & quia epiſcopus eligit: vt in auth. de ſan. epiſ. §. j. & ij. & iij. C. de epiſ. & cleri. l ſi quenquam. & omnis dignitas & omne officium: vt. ff. de decre. ab ord. fa. l. j. Item & aduocatio ſucceſsione non defertur, ſed electiōe: vt in Lombar. de aduoc. & vice dominis. l. ſingulis. Et remotis omnibus iur. ambagibus, ego puto imperiū electione deferri, & nō ſucceſsione. extra de elect. venerabilem §. inſuper ſi prædictus rex. extra de pact. c. accepimus. Non obſt. quod hic dicitur: nam ſi quis recte inſpiciat, nuſquam hic dicitur ſucceſsione deferri: ſed dici poſſe concedi, & ſic concordat in decretis. xxiij. diſt. in. in nomine domini. & lxij. diſtin. in ſyndo congregata. Sed illi qui ita eligunt, autoritatem eligendi ab apoſtolica ſede acceperunt, examinatio tamen promotio, vnctio, cōſecratio, coronatio, manus impoſitio ad dominum Papam ſpectant: vt. d. c. extra de elec. venerabilē. §. j. & ij. Vnde dominus Papa ex cauſa poterit principem deponere: vt in decre. xv. q. vj. c. alius. item Romanus pontifex &c. & in authen. de defen. ciui. §. non habente. & in authen. de colla. §. & hoc cuſtodiri. & arg. ff. de regu. iur. l. eius eſt nolle. & argu. C. de offi. præfec. præto. l. ſi quos. & in authen. de manda. princip. §. feſtinabit. & in Lombar. de offic. vica. l. fina. cum imperator iuret ei fidelitatem: vt in decre. lxij. diſtin. c. tibi domino. & quod non tranſmittat ad poſteros, habes validum argu. C. de aduoca. diuer. iudic. l. petitionem. Quis autem eliget principem, poſſet quæri: ad quod dic, eliget ſenatus C. de offi. præfid. l. ij. & ex ſenatoribus, cū in numero eorum connumeretur: vt. C. de digni. l. ius ſenatorum. lib. xij. cum ſenatores ſint pars corporis principis: vt. C. ad. l. iul. maie. quiſquis. quare & legem facere poſſunt vt & princeps: vt. ff. de leg. l. non ambigit. & quia prēſes creatur ab ordine, & in eorum ordine remanet: vt. ff. quando appellā. ſit. l. j. §. ſolent. Vel dic, quod à principibus populi ſuffragio: vt inſtitut. de iure naturali. §. ſed & quod principi. & argumen. de offic. quæſto. l. ij. in princip. vel ab eis ſine populi ſuffragio, autoritate tamen apoſtolica electione eis conceſſa: vt. ſ. notatum eſt. * Vel, dico quod eligitur ab eis, qui ſoliti ſunt eligere. Sunt enim certi nobiles qui autoritatem & priuilegium ab apoſtolica ſede habent principalem eligendi, & illi eligēt: & nullus alius debet electioni intereſſe: vt in Lombard. de pontificibus. l. ij. Poſſet autem dici, quod quilibet poſſet in principem eligi, in quem eligentes

* Tu vide in c. venerabilē de elect. & c. ad apoſtolicę. de re iudi. lib. vj.

eligentes cõſenſerunt: ſed tamẽ prius vidẽdum eſt, vtrũ electus imperio ſit dignus: vt.C.de quadrien. præſcr.l.bene à Zanone. ibi, ſiue ab alĩs &c. Qui enim indignus eſt inferiori ordine, indignior eſt ſuperiori: vt.ff.de ſenatoribus.l.q indignus. Vnde de dignoribus eſt eligendus. nec dedignẽtur alĩ milites, comites, & barones, qui non ſedent in tã alto cubiculo: qm̃ potentioribus pares eſſe nõ poſſunt: vt.ff.de alie.iu. mu. cauſa fa.l. ĩ.circa prin. Vnũ tamen nõ omitto, ꝙ imperiũ ſemper eſt: licet deſit eſſe eius gubernator: vt in authen. quomodo oportet epiſcopos & cæteros. §. quæ igitur. C. de offi. eius qui vicẽ alteri. ge. l. ĩ. Odrofre. Dicit Iac. de dño Ardizo. Veroñ. in ſumma ſub titulo de ſuc. Imperĩ. quod olim principes poterant ſibi eligere ſucceſſores, vt in decretis. lxiĩ. di. in ſynodo congregata. & xxiĩ. di. in noie dñi. in medio. Sed hodie quidã principes eligũt Imperatorẽ, qui poteſtatẽ eligẽdi ab apoſtolica ſede acceperunt: ſed examinatio, promotio, vnctio, coronatio, & manus impoſitio ad dñm Papã ſpectat: vt extra de elec. c. venerabilis. §. j. &. ĩ. vnde dñs Papa ex cauſa ipſum poterit deponere: vt in auth. de de ſen. ciu. §. nõ habente. & de forma fide. c. alius. &. ff. de reg. iu. l. eius eſt nolle. ar. C. de offi. prefec. preto. l. ſi qs. in auth. de col. §. ſed hoc cuſtodiri. & in auth. de mã. prin. §. feſtinabit. & in Lombar. de off. iudi. l. ſi. quod ſucceſsione deferatur, eſt ar. C. de fun. patri. l. ĩ quibus. & inſt. de dona. §. ſed primus quidẽ. & in auth. vt defuncti ſeu funera. §. ſi vero etiã. Nã & imperator Carolus fuit pater Pipini: Impator Pipinus fuit pater alterius Caroli imperatoris: & iſte Carolus fuit pater Ludouici impatoris: & Ludouicus fuit pater Lotharĩ impatoris: vt in Lomb. de fur. l. cuiuslibet. de epiſ. & cle. vbi pro tẽpore. & de capitulis per. l. tenẽ dis. l. j. Nam & imperator Friderichus videtur innuere in pace Cõſtantiæ in. §. in ciuitate illa. in fi. quod poteſt cõcedere regnũ eius filio Henrico, & quod eius filius ei in regno ſuccedat: ſicut de facto fuit, & iſte nunc Friderichus Rogerius impator fuit filius Hẽrici. Sed tu dicas, ꝙ hoc contingit potius electione prin-
cipũ, quã ſucceſsione. Iſta ſunt formaliter verba Iac. de dño Ardizo. & hoc vltimũ verbũ ſuũ eſt ipſa veritas, & ita ſeruatur de facto de rege Vvẽzeslao filio Caroli impatoris. Noia electorũ. Et nunqd principes ſeculares ad quos pertinet electio, poſſet papa priuare poteſtate eligẽdi: & an ꝓpter eorũ negligentiam Papa ſolus poſſet eligere imperatorẽ? dic vt no. de re iudic. c. apoſtolicæ. lib. vj. & quod no. ff. de leg. l. nõ ambigit. per gl. & Cy.

a Inueſtituram recipietis. Certũ eſt, ꝙ regnũ Sciciliæ eſt ecclеſię Romanę. Pone ergo ꝙ regno vacãte Papa cõtulit plures comitatus regni pluribus comitibus in feudũ: deinde creauit ibi regem: quæritur, an illi comites teneantur regi facere fidelitatẽ tanꝯ ipſius vaſalli? & dicit Odof. ꝙ eſt hic caſus quod ſic. verba Odof. hæc ſunt: hic habes expreſſe, ꝙ in gñali feudi alienatiõe, quã facit princeps, cõtinẽtur vaſalli: qd̃ eſt contra id qd̃ legit, ſi de feu. va. fuerit interpellatus. c. ĩ gñali. Sol. verũ eſt niſi dicatur expreſſum: & hic ſatis exp̃ſſe dicitur. Vel ſolue, ꝙ nõ habet ſucceſſor ius iſtorũ vaſal. ex conceſsione iſta, ſed ideo qa princeps. & fa. ff. q. mo. pig. vel hypo. ſol. l. ſicut. §. illud. & ius iſtorũ vaſallorũ acqſitũ eſt imperio: & ea quę fiſcalia ſunt, principis eſſe intelligũtur: vt.C.de quadri. p̃ſcri. l. bene à Zenone. & ſic nõ ob. dictum. c. gñali. Odofr. ex hoc infero, ꝙ cũ dicti comitatus ſint de territorio regni, ꝙ vidẽtur iuraſſe fidelitatẽ Papę tãꝯ regi: & iõ regno trãslato regẽ ſequũtur, ſicut mẽbra ſequunt caput ſuũ à quo diſcedere nefas eſt. Itẽ ĩtẽtio particulariũ ſumit ꝓ vniuerſo.

b IN cauſis. no. hic ꝙ appellãs Italicus non tenetur ire in Alemaniã ſecũdum iſtã pacẽ: ſed Impator debet habere iudicem appellationũ in Lõbardia à. xxv. lib. impialiũ ſupra: qui cognoſcat & definat: & iſte iudex debet pręſtare iuramẽtum, ꝙ bona fide cauſas examinabit, & definiet ſecundũ mores & leges illius ciuitatis intra duos mẽſes à cõteſt. litis: vel à tẽpore appellatiõis receptæ: niſi iuſto impedimẽto vel cõſenſu vtriuſꝯ partis remãſerit. hæc ſunt verba literę multũ notabilia. Et primo no. ꝙ vbi maior eſt quãtitas, imperialis debet ſtatuere autoritas: vt.C. de ope. pub. l. ſi quãdo. & dicit hic maior quãtitas à. xxv. libris imperialium ſupra: ſed de iure cõmuni aliter taxatur: vt.C.de ap.l. in offerẽdis. &. l. pręcipimus. Secũdo no. de iuramẽto qd̃ debet pręſtare iudex appellationũ. Tertio no. ꝙ iudex debet iurare ꝙ feret ſentẽtiã ſecũdũ leges & cõſuetudines illius ciuitatis. & alias

inueſtituram[a] recipietis.

IN cauſis[b] appellationum ſi quantitas vigintiquinꝯ librarũ imperialiũ ſummã exceſſerit, appellatio ad nos fiat: ſaluo iure & moribus Brix. eccleſiæ in appellatiõibus: ita

dicit lex: iudex ſentẽtiã ꝓferat legibus & moribus cõſonatem. in auth. vt cũ de ap. cog. §. j. C. de ędifi. priua. l. ſi is. C. quę ſit longa cõſue. l. j. C. de ſen. & interlo. om. iu. l. nemo. Porro ſi eſt quęſtio de ꝓceſſu, ſeruabitur cõſuetudo primi fori. ſi de re vel cauſa, ſeruabitur per iudices appellationis illud ius, qd̃ primus iudex debebat ſeruare: qa id qd̃ debebat ſecundum iuſtitiã cauſę & fori facere primus iudex, debet facere iudex ap. quia ei ſuccedit, vt cõfirmator vel reformator. & ideo quia non eſt iniquũ, ſed æquum iudici à quo, nõ grauat partẽ, & ſic à nõ grauamine iniuſtæ appellaret: vt ĩ dicta auth. vt cũ de ap. cog. in prin. ſaluo ꝙ ex nouis actis nouam poteſt ferre ſentẽtiã, & etiã veterẽ cuſtodire. ff. quod cũ eo. l. Titianus. Quarto no. ꝙ hic ſtatuitur tẽpus duorũ menſiũ ad cauſam appellationis decidẽdam: ſed de iure cõmuni ſtatuit annus: vt.C.de temp. appel. auth. ei qui. Sed quęro, nũquid elapſis duobus mẽſibus appellatio ſit deſerta? & videtur ꝙ non: qa meta duorũ menſium videtur pręfixa cognitori, nõ perſecutori: qa verba dirigũtur iudici, & nõ appellatori: iuxta nota. C. de iudi. l. properãdum. in prin. In cõtrariũ dico: quia iſti duo mẽſes ſuccedũt loco anni. Nã quia cõſtitutio duorũ mẽſiũ facit mẽtionẽ, tacite videtur prohibere, ne vltra tempus fiat. ar. ff. de lega. ĩ. l. ſtatuliberũ. §. ſtichum. Item tacite hoc colligitur ex litera. vbi cõſidera, ꝙ aut tẽpus apponit iudici cũ pœna: & tũc debemus eſſe cõtẽti pœna, aut ſine pœna: & tũc vt aliqd operetur tẽporis appoſitio, videtur appoſitum ipſi liti & cauſæ. Præterea qd diceret litera, niſi iuſto impedimẽto vel conſenſu &c. ſi duraret ipſa appellatio & eius vigor etiã poſt duos menſes. Itẽ ex eo ꝙ dicitur de prorogatione tẽporis per conſenſum partiũ, apparet manifeſte, ꝙ ſine prorogatiõe deſerta eſt appellatio. & hoc tenet Odof. Sed quæro, quare litera dicit à cõteſtatione litis vel tẽpore appellationis receptæ? Rñ vult dicere, ꝙ ſi appellatus vel appellans nolit litẽ cõteſtari, iudex poteſt habere litem pro cõteſt. vt.C. de tẽp. ap. l. ſi. §. illud. & extunc currẽt tempora duorũ menſium. de iure autẽ cõmuni, qñ incipiũt currere tempora appellationis proſequẽdæ, dic vt in auth. de iudicibus. §. appellationes. Quinto nota, ꝙ tẽpora aſsignata ꝓ ſtatutum poſsint prorogari ꝓ litigãtes: & hoc qñ tẽpus eſt breue: qa præſumit appoſitũ fauore litigãtium & etiã fauore ſentẽtię. Et ideo poſt terminũ legis vel prorogatũ ſentẽtia eſt rata, & appellatio eſt deſerta: qd̃ eſt no. & idem in tempore ſtatuto ſuꝑ reductione arbitramẽti. Nam intelligitur ſtatutũ fauore arbitramẽ talis ſentẽtiæ latæ. ſed in lege, properãdum. nõ eſt ita: qa ibi nulla ꝓcedit ſentẽtia, cuius fauore videatur ſtatutũ. Idem quod in ſentẽtia ſeruabo in inſtrumẽtis guarentigiæ habẽtibus vim ſententiæ per ſtatuta Tuſciæ. Bal. In tex. ibi, vel à tempore. hic alternatiue loquitur. nã in cauſa appel. iudex poteſt ferre ſententiam & ante litẽ conteſt. ſi vult: vt.C.de temp. ap. l. ſi. §. illud. & no. ꝙ quicqd iudicis poteſtati permittitur, id iuris neceſsitati ſubĩcit: vt. ff. de iudic. l. non quicqd. ibi, impedimẽto. & hoc probatum fuerit: vt.C.de tẽp. ap. l. ſi. §. illud. Quid ergo ſi non iudicet intra tẽpus ſtatutũ, an poterit poſtea iudicare? Rñ. nõ: & ſi iudex tulit poſtea ſententiã, ſentẽtia non valet, & ex ea ſolutũ repetit: nã expirat iudicĩ inſtãtia: vt.C.de iud. l. ꝓperãdum. §. huius. &. §. ſi. vbi de hoc plene. aduerte tamẽ, tota die clamant quidã, perierũt acta, & expirauit iudicĩ inſtãtia: vt.C.de iud. l. ꝓperãdum. Sed certe qui ita diffuſe allegat, idiota eſt. nã nõ omnia acta pereunt. Dic ergo lapſu tẽporis ea acta perire, ĩ quibus nõ imminet magnũ periculũ, ſicut eſt de libelli oblatione. forte enim vel ſine forte melius formabitur nũc quã primo fuerit formatus, vel ſaltem ita bene. Itẽ denuo lis debebit cõteſtari, & in hoc etiã nõ vertitur magnũ periculum. Itẽ perit ſacramẽtũ calũniæ, vnde iterũ iurabitur de calũnia. acta autẽ in qbus vertit magnũ periculũ: vt ſunt cõfeſsiones & teſtiũ atteſtationes, nõ pereunt. nõ em̃ pereunt cõfeſsiones: quia põt eſſe, ꝙ confeſſus eſt litigator in prima inſtãtia iudicĩ aliqua, quæ ſunt cõtra eũ, & nũc pœnitet. modo in alio iudicio non cõfiteretur, ꝙ ea cõfeſsio agnita ſibi præiudiciũ gñaret. Item atteſtatiões nõ pereũt: quia poteſt eſſe ꝙ teſtis nõ ita recordatur modo ſicut & tunc, cum memoria hominum labilis ſit: vt. ff. de ꝓba. l. ſi arbiter. &. ff. ad Car. l. ĩ. §. duę. Vnde quia in his magnum eſt periculum: ideo dicendum eſt: quod nõ pereũt. nã ꝓbationibus pinguius eſt ſubueniẽdũ: vnde facultas probationũ nõ eſt anguſtanda: vt.C.de hęre & manichęis. l. qm̃.

in fi.

in fine.cū occasione defectus probationū ius reddi nō valeat: vt ff.de testa tut.l.duo sunt Titiꝰ,& ꝙa acta vnius causæ in alia valent:vt.C.de arbi.l.pe.in fi.&.C.de re iudi.l.fi.& de liber. cau.l. iubemus.de testib.l.fi.Odof.De citatione an pereat:& videtur quod nō:ꝙa traxit executionē prescriptionē interrūpēt ē:vt. C. de præscrip.xxx.an. l.sicut.&.l.fina.& mala fidē in possessore inducendo: vt. ff. de peti.hære.l.ita veniūt.§.petitā. cū em̄ mala fides sit facti, non pōt pro infecto haberi:vt.ff. de cap. l.in bello.§. factæ.In cōtrariū est glo. ordinaria.C. de fruct. & lit.expen.l.litigator. Distingue ergo, aut citatio induxit suum effectū respectu actionis præscriptionē interrumpendo & talis effectus durat.aut respectu officiꝰ mercenariꝰ iudicis: & tunc in alia instātia nō durat quo ad accessiones quæ officio mercenario veniūt in iudicio.& ita loquitur gl.in.d.l.litigator.vel dic vt ibi dixi.Quid autē de vitio litigiosi,an duret:dic vt no.in.l.j. C. de præscrip.lon.tēp.&.l.cū lite mortua.ff.iudic.solui.Quod autem dictū est de attestationibus,intellige publicatis:secus si nō essent publicatæ:ꝙa nō habent publicā autoritatē, antec̄ꝑ publicētur: vt no.ff.quę in frau.cre.l.iiꝰ.§.gesta.Sed hoc videt cōtra rōnem ꝺ.assignatā per dnm̄ Odofr.nā ex quo testes soleniter deposuerūt in iudicio:illud quod est omissum de publicatione in primo iudicio,æquū est suppleri in secūdo iudicio:sicut testes,qui nō essent publicati in causa prima,possent publicari in causa appellationis.Ad hoc facit extra vt lite nō cōtest.ca.quoniā frequēter. Sed qui tenent primā opi.hac vtuntur ratiōe:quia publicatio testiū fit officio iudicis mercenario, quod perit perempta instantia,quo ad ea quæ non sunt executa,sed exequenda:vt.d.l. cum lite mortua.& ideo publicatio impossibilis videtur.

a Secundū mores & leges illius ciuitatis.Not. ex eo qd̄ dicit mores ,ꝙ licitū est cuilibet ciuitati habere cōsuetudines ꝓprias.Et ex eo ꝙ dicit leges,nota ꝙ licitū est ciuitati habere propria statuta cōfirmata ꝑ præsidē ꝓuinciæ.Sed si ciuitas sit sibi ipsi prę̄ses,sufficit ꝙ potestas ciuitatis cū decurionibus faciat statuta vel ciues eius accedēte autoritate superioris.nā cū facere statuta sit iurisdictionis,& illa quantū ad actū exercitiꝰ sit in magistratibus:vt.ff.de ori.iu.l.iꝰ.§.post originē.merito requiritur magistratus nisi alia esset consuetudo loci quæ pōt dare iurisdictionē ipsis decurionibus sine magistratu:vt.C.de diuer.off.l.viros. li.xiꝰ.vel si ciuitas illa ꝑ tpe illo careret magistratu, vt.ff.de tut. & cu.dat.ab his.l.vbi absunt. Ita intelligit quod no.in.l.j.§.si qs apud eū.ff.qd̄ quisꝙ iur.& ibi oīno vide per Iac.Bu.Bar.& me. Aduerte tn̄ ꝙ si statuta tangerent iurisdictionē principis, vt in causis appellationū:talia statuta non valerent:vt hic,& extra de iureiurā.c.venientes.Et est no.ꝙ in causa appellationis iō nō habet locū prorogatio iurisdictionis : ꝙa causæ appellationū sunt mixti imperiꝰ & pertinēt ad autoritatē supioris:vnde & vtraꝙ parte cōsentiēte nō possunt vētilari apud iudices incōpetētes:vt C.de iudi auth.ad hæc.Sed nūqd tabellio de cōsensu partiū sine præsentia iudicis possit recipere testium iuramenta & dicta, nulla sibi facta per iudicem commissione?Respon.nō:quia nō reperitur,quod tabelliones possunt recipere talia iuramēta:vt not.C. de testa.l.hac consultissima,§.pe.quod tene menti.

b Consensu.Not.consensu partium prorogari tempora appellationis.ad quod fa.C.de tempo.ap.l.vlti.Odofr.etiā si causa appellationis ventiletur per priuilegium vel speciale statutum principis:vt hic,quod est notabile.Bal.

c Consules.Consules non possunt ingredi consulatū nisi iurauerint vel iurent fidelitatem,antequam consulatum recipiant. hoc dicit.adde de condi.& demon.l.Publius.

d Vasalli nostri.Recipiūt ergo hi inuestiturā tanquā vasalli. & iurabūt tanc̄ꝑ vasalli:& tale quidē erit eorū iuramētū vt caue tur.ꝺ.de forma fidelitatis.c.j.& de noua forma fidel.ca.j. Cæteri autē iurabunt tanc̄ꝑ ciues, vt habes in.d.c.j.de for.fi.&.j.eo.ca.in nomine.cuiquidē sacramēto adiꝛcere debēt qd̄ dicit.j.eo.§. oēs. Sed an qui iurant tanquā vasalli iurare debent tanc̄ꝑ ciues.videt ꝙ nō: quia hic dicit cōcludiue cæteri tāc̄ꝑ ciues iurent.ꝙ qd̄ videtur innui qd̄ solū ꝙ nūc sunt vasalli principis, iurēt tanc̄ꝑ ciues, Sed hoc nō innuit,imo diuersum.s.ꝙ qui vasalli non sunt,iurēt tāc̄ꝑ ciues,& nō tāquā vasalli. Vnde potest dici,ꝙ vasalli teneāt iurare & vt vasalli & vt ciues:cū separata sint facta:vt.ff.de cal. l.fi.&.C.de do.inter vi.& vxo.l.si marītus.Sed tn̄ vno sacramēto ꝙs iurabit & vt vasallus & vt ciuis.ar.ff.de auto.tu.l. accipiētis. Odof.Not.ꝙ qui iurat simpliciter, videt iurare ī oēm causam ex qua iurare teneāt.ff.de fideiuss. l. si ꝙs pro eo.§. si nummos. Sed hic quæro an de ꝓiurio possit cognoscere iudex laicus?& dico ꝙ sic: vt no.in.c.licet.de iureiurā.in in nouel.li.vj. nā istud est crimē cōmune vtriusꝙ fori: vt in auth.de mand. prin.§. si vero canonicū. Quæro, quid si isti consules intrauerunt cōsulatū prætermisso iuramēto?Rn̄.ꝙa malo ordine intrauerunt,sunt extra mittēdi,& etiā puniēdi,vt in.l.j.§. necessario. ff.si mulier vē.no.&.ꝺ.de mili.vasal.qui contumax est.c.j.§. si vero.vbi dicit,ꝙ malo ordine factū debet reformari.certe nec in canonica possessione cōsulatus potest esse.nā in possessione canonica cōcurrere debet iuris adminiculū:vt no.in.c.ad decimas. de rest.spo.li.vj.in noue.& plene no.ꝑ.Acc.in.l.j.in prin.ff.de acq. pos.in dubio tn̄ ex quo sunt publicæ in possessiōe cōsulatus ꝑsumā canōicū īgressū,et oīa soleniter acta.ff.de of.ꝑt.l.Barbarius.

e Sicut.Ista dictio qn̄ꝙ est aduerbiū similitudinis,qn̄c̄ꝑ aduerbiū qualitatis.vt qn̄ ponit pro tanc̄ꝑ:vt hic,&.ff.de acce.l. si pater.§.qui à dño.&.C.de hære.inst.l.j.no.ergo de tanc̄ꝑ. Sed nun quid rogatus tanc̄ꝑ tabellio videt etiā rogatus tanc̄ꝑ testis?videt ꝙ si c. ff.de testa.l.Domitius.nā nomē testis est gn̄ale. & dic qd̄ respectu suæ scripturæ est tanc̄ꝑ tabellio,sed si scriptura nō est solēnis poterit recipi ad probationē negotiꝰ pro teste,nō ad suppletionē sui instrumenti,sed ad viuā vocē,tāquam testis vnius vicē gerēs:vt.C.ꝙ testa.fa.po.l.hac cōsultissima.§.fi.per Acc.Cy.Iac. Bu.& alios.ibi videas. In tex.ibi,Lxx.hi qui supra hanc ætatē sunt merenť excusationē à tutel.vt.C.qui æta.l.vnica.vel à ꝑsta tione munerū ꝑsonaliū:vt.C.ꝙ æta.l.fi.lib.x.Quibus aūt personis debeat remitti iusiurandum,quæritur?& videtur ꝙ solis seruis cū illi soli excipi videant: vt.j.e.in noīe circa fi.Sed certe & furiosi excipiūt:cū pupillis similes habeantur:vt.ff.de acq.hæ.l.pupillus. & est ad hoc qd̄ alias dicitur,furiosus*loco qescentis & dormiētis habeť.vt.ff.de iure co.l.iꝰ.§.furiosus.&.C.ad Tre.l.fi.&.ff de iureiu.l.vbi nō.§.furiosus.Sed nūqd fœminæ iurabūt?rn̄.nō vt.j.e.c.in noīe.circa finē.Itē nūqd vnus tm̄ ꝙ domo?Rn̄d.imo omnes ꝙ intra hāc ętatē sunt:vt.j.e.c.in noīe.circa fi.Itē excipiūtur clerici:vt.C.depisc.& cle.l.cū clericis.& in Lōb.de aduo.& vicedo.l.qcūc̄ꝑ.&.l.qm̄.Sed tu dic,ꝙ imo iurabūt clerici:vt extra de iureiu.c.fi.Monachi aūt & taliū ordines nō iurant,cū hoc ad eos nō spectet:vt.C.de epis.& cle.l.decernimus. arg.l. oēs & l.gn̄aliter.Itē quia pro mortuis reputātur:vt.C.e.l.fi.&in auth. de nu.§.distrahunť.& in auth.de mona.§.illud.Odoffre. Extra q̄ro,nūquid ille qui est in articulo mortuis,possit tāc̄ꝑ testis examinari?& videtur ꝙ nō:quia mens mortis cogitatione turbata nō ita bene memorari potest:vt.C.qui testa.fa.pos.l.hac consultissima.§.at cum humana.& in teste est opus scientia & memoria:vt.ff.de fur.l.quidam tabularum. Contrarium dico.nā cum posset facere testamētum:vt.ff.de lega.iꝰ.l.Pamphilo.§.propositū.ergo & esse testis.nā nō minus est testari,quā testificari : vt ff.de testa.l.cū lex.& etiā nos videmus, ꝙ si lingua sit ingrossata propter infirmitatē,nō tamen omnino prępedita, potest quis facere testamētum:vt.C.de testa.l.quoniā indignum . in verbo, semenecis.& no.eo.tit.l.iubemus . & puto quod interrogatoria debēt breuiari,vt non interrogetur nisi de substātialibus, & de his de qbus lex iubet expresse testē interrogari,puta an sit odiosus.nā odioso nō creditur,quātumcūc̄ꝑ in infirmitate acceperit corpus Christi.argu.ff.ad Sylla.l.si quis in graui.dictum etiam ipsius poterit reprobari de falso:quia nō omnis qui moritur, est Ioannes Euangel.vt.C.de test.l.verba testamēti.De eo qui moriens confessus fuit se mutuum vel dotem recepisse:vtrum hęres eius poterit opponere exceptionē nō nu.pecu.dicit glossa quod nō:quia nequaquā moriens expectabat futuram numerationē. Ista est glo,singularis in.l.j.C.de fal.causa adiect.legato.

recipiant.

Vasalli tanquam uasalli , & cæteri omnes tanquam subditi iurare debent fidelitatem principi:nisi sint tales pcrsonæ, quibus iuramentum remittatur.bald.

Vasalli nostri[d] à nobis inuestiturā recipiāt,& fidelitatem faciāt,sicut[e] vasalli:cæteri oēs sicut ciues à sexdecim ānis vsꝙ ad septuaginta, nisi tales ꝑsonę sint,ꝙbus debeāt & possit sine fraude sacramēta remitti.

* Furiosus loco quiescētis & dormiētis habetur.

Non omnis qui moritur, Ioannes est euangelista.

Vasalli

Vasalli, qui tempore[a] guerræ vel treugæ nõ postulauerint inuestituram, vel debita seruitia nobis nõ exhibuerint: hac occasione feudum non amittant[b]. Libellarię[c] & precarię in suo statu permaneant secundum consuetudinem vniuscuiusq; ciuitatis, nõ obstãte lege nostra, quę dicat, imperatoris Friderichi damna[d] omnia & oblata, etiã iniurias, quas nos per nos & per nostros ab vniuersitate[e] societatis, vel ab aliquo de societate, vel coadiutoribus societatis sustinuimus, per nos cum nostra parte remittimus gratis, & plenitudinem nostræ gratiæ eis damus. Moram superfluam[f] quod licet princeps rescribat cõtra propriũ statutũ, & si ex certa sciẽtia: tamen cũ approbat factũ damnum, requiritur clausula nõ obstante. Idẽ si factum nõ est damnatũ, sed est data ei forma vt requiratur hæc clausula. C. de testa. auth. hoc inter liberos. & ibi no. & eo. ti. l. si nõ speciali. De clausula suppletiua de plenitudine potestatis scias, q; populus Romanus anteq; trãsferret imperiũ ad Cæsarẽ, hac clausula nunquã fuit vsus: nec in iure ciuili inueniẽ hæc forma, nisi dicaẽ, & bene, quod includitur sub illis verbis quicquid principi placet legis habet vigorem. ff. de const. prin. l. j. & C. de legi. l. vl. & adde quod Specu. dicit, quod contractus feudalis emphyteuticarius siue libellariæ cõditionis eiusdẽ naturæ sunt vt ipse notat in Spec. de feu. §. qm̃. ver. quadragesimo. circa fi. & sic in solo nomine est discrimẽ: vt & alias dicit lex. C. de agri. & cẽ. l. definimus. Sed Sp. nõ dicit verũ, nisi forte loquamur ī feudo quarundã eccleſiarũ Lombardiæ pro quo nõ præstaẽ seruitiũ, sed census pecuniarius ad instar ficti. puta certa quãtitas pecuniæ vel frumẽti, vel aliud simile, vt vna spalla porci, vel vnum par caponũ quolibet anno: quia ecclesia Lõbardiæ nõ curat de seruitijs armorum: sed de reditibus burfarũ. & iõ in talibus feudis puto, quod succederet mutus & surdus etiam à natiuitate, & quilibet hęres: vt. C. loca. l. viam veritatis. nisi tenor inuestituræ repugnaret, consuetudine etiam ecclesiæ semper salua. Bal

Libellariæ & precariæ de feudis factę per vasallos, in suo statu permaneãt. i. in eodem habitu: vt. ff. de cõdi. ob causam l. quod seruus. secũdũ cõsuetudinẽ vniuscuiusq; ciuitatis. l. de societate Lõbardię nõ obstãte lege quę diceret cõtrariũ: & est impatoris Friderichi. Extra not. q; libellariæ ecclesiarũ & emphyteusis possunt per emphyteutã donari & legari saluo iure ecclesiæ, vt no. extra de loca. c. potuit. in nouella. Sed Bar. cõsuluit cõtrariũ per. l. vniuersas. C. ne rei dñicæ vel tẽplorũ. Sed ibi loquiẽ, qñ respectu ꝓprietatis & nõ vtilis dñij cõtractus in fraudẽ celebraẽ. & sic nõ ob. & fa. C. de hære. insti. l. hæreditas. in verbo, annonę ciuiles. ibi, nõ obstãte. quę est de ꝓhi. feu. alie. per Fri. & sic collige arg. q; impator dũ cõcedit aliqd' rescripti qd' sit cõtra legẽ aliquã, debet specificare legẽ, dicẽs nõ obstãte tali lege: & tũc valet, vt hic: alias nõ videẽ valere: vt arg. ff. de leg. ij. l. si qs. in prin. & ff. de adop. l. nã ita. Quid ergo si dicat generaliter nõ obstãte. l. aliqua vel rescripto sup hoc indulto: an teneat hoc, quod quidã dicũt? Alij dicũt, refert vtrũ impator rescribat cõtra legẽ, an cõtra rescriptũ. Si cõtra legẽ, tunc dicit tali lege nõ obstãte. Si cõtra rescriptũ, tũc generaliter sufficit dicere nõ obstãte aliquo rescripto: & ita teneẽ. Ratio est illa, qa facilius tollunẽ iura positiua siue priuilegia quã iura cõia: vt in auth. de nõ alie. aut ꝓmu. §. illud. Sed qd si ita dicat ꝓimpator, cõcedo tibi priuilegiũ hoc non obstãte lege aliqua: & nõ obstãtibus illis legib. quę dicũt generaliter dictũ nõ valere, nisi in casibus specialiter noĩatis. & hoc dico p. l. sed & si qs. §. quæsitũ. ff. si qs cau. & C. ad Velleia. l. iubemus? Resp. credo, q; teneat. arg. ff. de leg. ij. l. si qs. in prin. & in authẽ. de testa. auth. hoc inter liberos. &. C. de iure codi. l. diuus. §. licet. Odofr. Illud est consideratione dignũ,

a Vasalli qui tempore. Hic dicitur q; vasalli qui tempore guerræ non postulant inuestituram à domino, & non exibẽt seruitia, eo quod ciuitas eorum est in guerra cũ illo domino: quod non ꝓpterea perdũt feudum. quod est not. dignũ. Et not. quod treuga magis accedit guerrę quã paci: & quod de guerra & treuga idem est iudiciũ. Item not. q; tempore treugæ non est tutus accessus. facit. c. pastoralis. de re iudi. in clẽ. &. j. eod. §. sententiæ quoq;.

b Non amittant. dicit Cato, Pugna pro patria. sic. C. de abolitionibus. l. fallaciter. &. ff. de iusti. & iur. l. veluti. Iusta eñ sunt bella, quæ fiunt pro patria defendenda: vt in decret. xxiij. q. vij. ca. si nulla. Odof. Sed an guerra connumeretur inter casus fortuitos? Respond. sic, nisi tẽpore cõtractus potuerit prouideri quia tunc culpæ cõnumeraẽ: vt. ff. loca. l. ex conducto. §. si vis tẽpestatis. per Cy. qui allegat eo. ti. l. habitatores. §. vlt. &. ff. de dã. infec. l. qui bona. §. de illo. quod tene menti. verba Cy. hæc sunt in. d. §. si vis tempestatis, in verb. incursus hostium. Hic quęritur de quæstiõe facti, quidã cõduxerãt à cõmuni Pistorij certas possessiones per certũ tẽpus, puta quinq; annorũ: exactor ꝓ cõmuni petit pensionem: conductores dicunt se non debere teneri, qa nõ potuerũt colligere vel colligi facere prædictas pensiones propter incursus hostiũ, qui morantur in castro sancti Lucæ. quæriẽ quid iuris sit? Ego distinguo: aut superuenit guera & incursus prædictorũ hostiũ post contractum locationis: & tunc remittiẽ pensio: vt hic dicitur. aut ante erat guerra: & tunc imputandum est eis qui sciuerunt conditionem & statũ rei & nõ præuiderũt: vñ nõ excusaẽ à pensione. ar. j. de dam. inf. l. qui bona. §. de illo. & eius quod no. d. l. habitatores. §. vlt. Cy. Sed quid? ecce materia erat præparata ad guerram. tamen nõdum erat mota guerra inter duos principes. fecerunt inter se treugam seu sufferentiã duorum annorum. Quęro, vtrum elapso tẽpore sit necessaria diffidatio *ad hoc, vt ille qui aggreditur territorium alterius nõ dicaẽ esse latrunculator? & videtur quod non sit necessaria diffidatio. arg. ff. de lega. ij. l. statuliberũ. §. stichũ. Sed contrarium est verũ: quia vbi non procedit dispositio, ibi lapsus tẽporis pro se nõ habet dispositionẽ inducere. Itẽ verba quæ sunt ordinata ad negãdum vel priuãdum, nõ disponũt: vt. ff. de manumis. test. l. Titia. §. fi. &. ff. de hære. insti. l. ex facto etiã agitatũ. Sed si guerra præcessisset, ex priuato tẽpore sufferentiæ, ipso facto remanerent in guerra, nec esset noua diffidatiõe opus: vt. ff. de pac. l. si vnus. §. si cũ reo. & vide qd' no. in. c. ꝓ humani. de ho. li. vj. in nouel. &c.

* Tu vero quid diffidatio operetur, & quis diffidatus dicatur, vide Io. And. in c. pro humani. de homic. li. vj. & Host. in ca. felicis. de pœnis. eod. lib.

c Libellariæ. Dicit quod libellariæ & precarię de feudis factę per vasallos, in suo statu permaneãt. i. in eodem habitu: vt. ff. de cõdi. ob causam l. quod seruus. secũdũ cõsuetudinẽ vniuscuiusq; ciuitatis. l. de societate Lõbardię nõ obstãte lege quę diceret cõtrariũ: & est impatoris Friderichi. Extra not. q; libellariæ ecclesiarũ & emphyteusis possunt per emphyteutã donari & legari saluo iure ecclesiæ, vt no. extra de loca. c. potuit. in nouella. Sed Bar. cõsuluit cõtrariũ per. l. vniuersas. C. ne rei dñicæ vel tẽplorũ. Sed ibi loquiẽ, qñ respectu ꝓprietatis & nõ vtilis dñij cõtractus in fraudẽ celebraẽ. & sic nõ ob. & fa. C. de hære. insti. l. hæreditas. in verbo, annonę ciuiles. ibi, nõ obstãte. quę est de ꝓhi. feu. alie. per Fri. & sic collige arg. q; impator dũ cõcedit aliqd' rescripti qd' sit cõtra legẽ aliquã, debet specificare legẽ, dicẽs nõ obstãte tali lege: & tũc valet, vt hic: alias nõ videẽ valere: vt arg. ff. de leg. ij. l. si qs. in prin. & ff. de adop. l. nã ita. Quid ergo si dicat generaliter nõ obstãte. l. aliqua vel rescripto sup hoc indulto: an teneat hoc, quod quidã dicũt? Alij dicũt, refert vtrũ impator rescribat cõtra legẽ, an cõtra rescriptũ. Si cõtra legẽ, tunc dicit tali lege nõ obstãte. Si cõtra rescriptũ, tũc generaliter sufficit dicere nõ obstãte aliquo rescripto: & ita teneẽ. Ratio est illa, qa facilius tollunẽ iura positiua siue priuilegia quã iura cõia: vt in auth. de nõ alie. aut ꝓmu. §. illud. Sed qd si ita dicat ꝓimpator, cõcedo tibi priuilegiũ hoc non obstãte lege aliqua: & nõ obstãtibus illis legib. quę dicũt generaliter dictũ nõ valere, nisi in casibus specialiter noĩatis. & hoc dico p. l. sed & si qs. §. quæsitũ. ff. si qs cau. & C. ad Velleia. l. iubemus? Resp. credo, q; teneat. arg. ff. de leg. ij. l. si qs. in prin. & in authẽ. de testa. auth. hoc inter liberos. &. C. de iure codi. l. diuus. §. licet. Odofr. Illud est consideratione dignũ, quod licet princeps rescribat cõtra propriũ statutũ, & si ex certa sciẽtia: tamen cũ approbat factũ damnum, requiritur clausula nõ obstante. Idẽ si factum nõ est damnatũ, sed est data ei forma vt requiratur hæc clausula. C. de testa. auth. hoc inter liberos. & ibi no. & eo. ti. l. si nõ speciali. De clausula suppletiua de plenitudine potestatis scias, q; populus Romanus anteq; trãsferret imperiũ ad Cæsarẽ, hac clausula nunquã fuit vsus: nec in iure ciuili inueniẽ hæc forma, nisi dicaẽ, & bene, quod includitur sub illis verbis quicquid principi placet legis habet vigorem. ff. de const. prin. l. j. & C. de legi. l. vl. & adde quod Specu. dicit, quod contractus feudalis emphyteuticarius siue libellariæ cõditionis eiusdẽ naturæ sunt vt ipse notat in Spec. de feu. §. qm̃. ver. quadragesimo. circa fi. & sic in solo nomine est discrimẽ: vt & alias dicit lex. C. de agri. & cẽ. l. definimus. Sed Sp. nõ dicit verũ, nisi forte loquamur ī feudo quarundã eccleſiarũ Lombardiæ pro quo nõ præstaẽ seruitiũ, sed census pecuniarius ad instar ficti. puta certa quãtitas pecuniæ vel frumẽti, vel aliud simile, vt vna spalla porci, vel vnum par caponũ quolibet anno: quia ecclesia Lõbardiæ nõ curat de seruitijs armorum: sed de reditibus burfarũ. & iõ in talibus feudis puto, quod succederet mutus & surdus etiam à natiuitate, & quilibet hęres: vt. C. loca. l. viam veritatis. nisi tenor inuestituræ repugnaret, consuetudine etiam ecclesiæ semper salua. Bal

d Damna. hic imperator remittit omnia dãna data in rebus, omnia ablata facta de rebus, & omnes iniurias factas in personis ab vniuersitate societatis. vel ab aliquo de societate, vel à coadiutoribus. Et hic no. q; imperatori fit iniuria, nõ solũ per se, sed per suos. facit. ff. de relig. l. ossa. in fi. & q; not. Barto. ff. de cap. l. hostes. & Inno. extra de appel. ca. dilectis. Item not. q; Imperator remittit omnia illa, licet non appareat de alio mandato. Et adde quod habes extra de iniur. & dam. da. ca. in nostra. Item nota q; ligæ & confœderationes faciunt vniuersitatem.

e Ab vniuersitate. Hic habes, q; vniuersitas damnũ dare dicitur. & sic per cõsequẽs dolũ committere: vt. ff. de dolo. l. sed si ex dolo. §. j. licet illa videatur dicere cõtrarium. Metum dicitur inferre. vt. ff. quod met. cau. l. metũ. §. aduertendum. quod enim maios pars facit tota vniuersitas feciſſe videẽ. vt. ff. de regu iur. l. aliud. §. refertur. &. ff. ad munici. l. quod maior. Itẽ & si potestas cõsiliarij & anciani hoc faciant, tota vniuersitas feciſſe videẽ. ar. ff. de vi & vi ar. l. siue à me. Et ideo nos videmus quod vniuersitas accusatur, & respondet per syndicum habentem speciale mãdatũ à ciuilibus: vt. C. de re mili. l. tam collatores. libr. xij. nec requiritur quod illæ singulares personæ quæ deliquerunt, nominentur in syndicatu, qa nõ cõstituitur syndicus noĩe ipsorũ, sed nomine totius vniuersitatis: vt. l. intantum. §. vniuersitatis. ff. de rerum di. Et no. quod facilius fit inquisitio cõtra vniuersitatem: quam contra singulos: quia delictum magnę vniuersitatis non potest esse nisi notorium & famosum. Vnde quanuis fama quæ semper apud acta est præsens, & clamosa vox populi, magis clamet in rebus notorijs: est verũ quod in notorio actus trãseuntis requiruntur postea probationes plenæ: vt. C. de off. rec. prouin. l. iustissimos. & ordo iudiciarius. arg. extra de iu. c. exhibita. saluo eo quod no. insti. de publicis iudi. in prin. & no. in. c. fi. de fo. comp. in nouel. lib. vj. Si autem iudex vult inquirere cõtra singulares personas, oportet quod fama specialiter sit cõtra eos: & nõ admittuntur per procuratorem si causa exigat detẽtionẽ seu carcerem personæ: vt in. c eos qui. de sen. excõ. libr. vj. Et aliquando ista detentio est arbitraria, aliquãdo necessaria si qualitas pœnæ sit personalis. Sed nũquid fideiussores possunt se obligare ad pœnam corporalem? Et qd de obsidibus? dic vt not. xxiij. q. v. cum homo. & dic quod nõ de iureiur. sed de cõsuetudine in quibusdã locis seruatur contrarium: quæ consuetudo habet potestatem in sanguine hoĩs. ff. de extraor. cri. l. facularij. §. sunt quædam. Bal.

f Moram superfluam. Hic dicitur, quod imperator in ciuitate vel episcopatu nõ debet facere superfluam moram in dãnũ ciuitatis vel episcopatus seu territorij, per quæ transit. Et est ratio, quia fere impossibile est, quin exercitus eius damna non inferat: vt. ff. loc. l. ex conducto. §. sed si labes. ver. idem q;.

f Superfluam. argu. C. de meta. l. deuotum. & in authenti. de quæstore.

quæstore.§.si vero forsan.Sed quando dicatur mora superflua? Respon.iudicio ecclesiæ populi,vel si ibi moretur vltra sex mẽses.argu.C.de censitis.l.fin.Odofre.vel arbit.boni viri:vt.ff. de verbo.obli.l.continuus.§.cum ita.&.ff.ad Tert.l.ij.§.si mater. &.l.j.ff.de superficiebus Bal.

a Ciuitates.Hic dicitur, quod licitum est vniuersitati societatis,seu ipsis societatibus ciuitatis murare,& extra ciuitatem munitiones & fortalitia facere.

b Murare. Hic est triplex litera . alias murare, vel munire, vel mutare: & quælibet bona est. & est simile.ff.de operibus publicis. l. de operibus.C. de ædifi. priua .l .per prouincias. ff. de rerũ di. l. sacra. §.pe.in authen . qũo oportet episcopos. §.si quis apparuerit. l.fi. alias autẽ nisi iussum haberent à principe, hoc facere non posssũt.ar. C.de ope. pub.l. si quãdo. &.l. nemo iudicũ.& facit ad id qđ not.s.eo.§. nos Romanorum Imperator &c.in fin.illius gloss.j.sine præfinitione temporis &c.Odofr.C.de sacrosanc.eccle.l.ad instructionem.Baladus,

in ciuitate vel episcopatu pro damno ciuitatis nõ faciemus. Ciuitates[a] murare[b],vel extra munitiones facere eis licet. Itẽ societatẽ[c],quam nunc habẽt, tenere,& quoties voluerint remouere, eis liceat. Pactiones[d] timore nostro, vel per impresionẽ nuntiorum factę cassentur[e],& pro infectis[f] habeantur, nec pro eis aliquid exigatur. Pacta[g] Placentinorum scilicet pactum pontis Padi,& fictum eiusdem pontis,& regalium,& datium, & pactum,quod episcopus Hugo fecit de castro arquato,& si aliqua facta sunt similia ab ipso episcopo, vel à communi[h], vel ab alijs de societate nobiscum,vel nostro nuntio, ipso ponte remanente cum omnibus suis vtilitatibus Placẽtinis:ita tamẽ[i] quod teneantur persoluere fictum[k] abbatissæ sanctæ Iuliæ de Brixia, & si quæ sunt similes.

Dicit,quòd sententiæ per Imperatorem latæ contra rebelles occasione rebellionis & partia litatis,rescinduntur facta pace: secus si non occasione rebellionis,si alias iustè sunt latæ: puta ex causa mutui uel depositi.

Sententiæ quoque[l], quæ de iure & secundum leges, & consuetudines[m] contra aliquem, vel aliquos de societate latæ sunt, teneant, sicut metus causa ad rescindendũ? Respon. nõ:quia non est corã quo agatur.Itẽ quia metus principis est quodãmodo vis præcisa,quę omnino tollit cõsensum.& adde quod not.Innoc. extra de renuntia.c super hoc.& ibi ponitur quid qs habebit probare in huiusmodi iudicijs.licet enim dixerim,quod nõ est coram quo agatur de facto:tñ de iure si Imperator facit injustitiam,potest adiri papa per supplicationem vel denuntiationem:vt extra de proba.c.j.

g Pacta. Dicit hic, quod ex speciali clausula prẽmissa subñcitur generalis . sic . ff. ad legem Aquil. l.si seruus seruum.§.inquit lex.sic contra.C.de sacrosan.eccle.l. generali.&.l.illud.&.l.sancimus.d.l.si seruus seruũ.§.rupisse. Odofre.&.ff.de postulan.l.j.§.hoc edicto.

h Communi,i.tota vniuersitate:quia tota vniuersitas cõmune appellatur.quod autem dicit ab alijs.i.singularibus personis pro priuato facto suo.Odofre.

i Ita tamen.Ista dictio habet determinare præcedẽtia. Odof. ff.ad Trebel.l.Lucius.§.quæ habebat.

k Persoluere fictum.Differentia est inter fictũ & seruitium sicut inter pecuniã & sensum & operam:& aliqñ fictus appellatur cẽsus.C.de dona.l.censualis.de acquirend.re.do.l.quę quisqꝫ. C.sine censu,vel reliquis.l.omnes. Et an quicunqꝫ non soluens censum tempore à iure statuto perdat rei dominium? Dicẽdum est quod sic,si ille cui debet sensus solui, habet directum dominium rei:vt.C.de sacrosan.eccle.authentica qui rẽ huiusmodi.secus si præstatur in signum alterius subiectiouis de re propria: vt not.Inno.de relig.domi.constitutus.& facit optime.C. de fundis patri.l.fundi.possessionem tamen nullus perdit,donec ejjciatur foras:vt no.ff.pro socio.l.cum duobus.§.idem respondit.Et qui non renouat ab ecclesia,videtur iuri suo renunciare. vt not. c.j.de præca.in nouel.&.j.eo.c.ego iuro.scilicet quãdo venit ex necessaria consequentia præcedentis contractus.

l Sententiæ quoqꝫ.Iste.§.est valde no.ad exititios terrarũ: vt sciamus qui processus facti cõtra eos rescindantur,eis ad ciuitatẽ reuersis,& qui non.Adde quod no.in.c.j.de cle.non resi.li. vj.in nouella.& in.c.statutum.de rescrip.e.lib.tangitur de istis exittijs.& si quidẽ licet non per se,tamen per procuratorẽ potuerunt comparere:citatio arctat eos.secus si nec per se,nec per procuratorẽ:quia nullus audebat tanqꝫ procurator cõparere: vt. ff. ad Treb.l.de ætate.& in.c.pastoralis.de re iudi. in clemẽ.& in.c. bonæ.de elec.& si erant banniti omnibus bonis eis ademptis,iudicia nõ tenent.vt.l.si constante.§.fi.ff.solu.ma.quia nudi exularunt.vt.ff.de capi.di.l.tutelas.§.si libertate.& cõpromissa soluũ tur.ff.de noua.l.quoties.§.fi.quia habẽtur pro mortuis.C.de hę re.insti.l.j.& facit quod not in.l ad cognitionem.ff.qui.ex cau in pos.ea.in gl.quæ dicit nota hic pro bannto. Quid de sentẽtijs latis ex cõpromisso facto inter exititios & intrinsecos? Respon. tales sentẽtiæ valent pro rebus cõpromissis:sed extra compromissum nõ valent,etiam si post cõpromissum noiatim homologetur laudum. Nã expresse dicit decretalis,quod nõ potest homologari laudũ.sup quo nõ procedit cõpromissũ.extra de cõfir. vti.vel inuti.c.examinata.ad quod facit.ff .de pecu.l.iij.§.si seruus.& qđ ibi no.p Gui.de Cu.& est rõ:qa est ordo subsẽtialis p uersus.nã vbi nõ ꝓcedit notio,ibi snia nõ ꝓcedit,nec valet autoritate ꝓtiũ ordie ꝓtermisso:vt.C.de sen.& inter.om.iu.l. ꝓlatã.

* Intelliges tamen in libellarijs à vassallo, vel emphyteuta initis : quoniã in emphyteusi necessaria non est: vt p Lud. Ro. in consil. xlvj. incip. vis.neces.

c Item societatẽ.Dicit quod ciuitates,quæ veniũt in ista pace,possunt fœdus & societatẽ,quam inter se habẽt,manutenere, & etiã renouare toties quoties eis placuerit,& eis videbitur expedire.Conuenticula hic cõceduntur:de iure autẽ cõmuni prohibentur:vt.s.de pace tenen.§.conuenticula.C.de epis.& cleri.l. conuenticula.C.de ijs qui ad eccle.confu.l. denũtiamus. de pasacri.l.j.& in authẽ.de interdic.col.hære. circa princ. C.de sum. trini.& fide catho.l.ij.& de hære.l.cuncti.& hæc societas à principe approbata est hic. Ideoqꝫ licitũ est eis societatẽ,seu conuenticulũ tenere:& quoties voluerint,renouare: vt hic,& ar. C.de Iudæis.l.ij.Sed nunquid aliam societatem poterũt cõtrahere cũ alijs ciuitatibus,cũ quibus nullã societatẽ habebãt? Respon.nõ, cũ dicat iste tex.quã nunc habent &c.& facit.j.eo.§. pacta inter ciuitates.Odofre. Quæro: facta est liga inter duas ciuitates per quinquenniũ duratura:vtrum si post quinquenniũ præstãt sibi mutuos fauores:intelligatur liga tacite renouata? videtur quod sic,sicut dicimus in cõtractibus rerũ: vt.ff.loca.l.itẽ quæritur.§. qui impleto.Cõtrariũ dico,nisi renouetur expresse:vt hic.& est arg.C.loca.l.si cũ Hermes.præsertim si fuit contracta prius per stipulationem:quia stipulationes verba desiderant.Similiter in contractibus,in quibus requiritur scriptura:non fit tacita renouatio:vt in.d.§.qui impleto.Item not.quod iste tex.loquitur de renouatione voluntaria:sed aliquando fit renouatio necessaria, vt in contractibus emphyteuticis*& feudalibus:vt not.Cy.C. de sacrosanc.eccle.authen.& quæ.

d Pactiones.hic dicitur quod pacta inita timore Imperatoris.vel per impresionẽ nuntiorũ suorũ sunt irrita & cassanda. ergo Imperator nõ potest inferre metũ sicut nec quælibet priua ta persona.Item nota,quod illud quod fit per metum principũ, non valet.Dicit Spe.quod indici nõ debet nouitas in homagijs vel in actis fidelitatis:vt in Spe.de feu.§.quoniã.versi.ego talis iuro.dicit Ioan.And.quod indebita seruitia prẽsumuntur à dominis per metũ extorta.in.c.j.de præscrip.lib.vj.in nouel.Et cõtra potestates præsumitur.C.de testa.l.nolumus.C.de fundis limi l.j.li.xj.&.C.de omni agro deser.l.qui per potentiã. præsertim erga rusticos.C.ne rusti.ad vllum officium deuo.l.ij.not.tamen quod nisi voluntas condescendat compulsioni, non potest cogi. C.de heredi.insti.l.iij.

e Cassantur.Sed an ipso iure,vel demum opposita exceptione? Respon.ipso iure:vt.ff.quod met.causa.l.si mulier.§. si dos. Tu dic vt no.s.de pace iura.fir.§.item sacramenta.

f Pro infectis.factæ enim fuerũt cõtra legẽ:& quæ cõtra leges fiũt,pro infectis habentur:vt.C.de leg.l.nõ dubiũ.&.C. de

m Secundum leges & cõsuetudines. No arg.qꝫ si causa ẽ *vbi sedepta compromissũ hanc sequit* roma. commissa *cons. 155 nº 4*

commiſſa ſecundū leges & cōſuetudines terrarum terminanda: quod potius debet terminari ſecundū bonas cōſuetudines, quā ſecundū leges. Et dictio, &, ſignificat bonitatē arbitrij, & nō merum ius cōmune: vt extra de eo qui mit. in poſſ. cauſa rei ſer. cum veniſſet. & vide Cy. C. de teſta. mili. l. captatorias. Cy.

Et dictio, qd notet.

a In irritum. ſic. ſ. eo. ſ. priuilegia. cauſa enim harū ſententiarum ſeu diſcordia ſublata, ceſſare debet earum effectus. ſic. C. de epiſ. & cle. l. generaliter. ff. de excuſ. tut. l. cū ex oratione. ff. pro ſoc. l. exactione. ſ. alicuius. debent enim omnia pacis tēpore in priſtinū ſtatum reſtitui: arg. eius quod de redhibitione dicitur. ff. de ędil. edic. l. redhibere. & l. facta. & de alie. iud. mu. cau. fac. l. quia Odof.

de iure contra eos tenerent, ſi gratiā noſtrā non habuiſſent. Quæ verò contra aliquē, vel aliquos de ſocietate latæ ſunt occaſione guerræ, ſeu diſcordiæ in irritū[a] deducātur. Poſſeſſiones[b] omnes, quas quiſq; de ſocietate tēpore guerrę tenebat iuſtè, ſi per vim ablatæ ſint ab eis, qui de ſocietate nō ſint, cū fructibus & ſine damno[c] reſtituātur[d]: vel ſi eas recuperauerit[e], quietè poſſideat: niſi per electos arbitros ad cognitionem[f] regaliū nobis aſsignētur. Opizoni marchioni omnem offenſam, quē nobis, vel alicui partis noſtrę fecerit, poſtquam in ſocietate fuerit, vel per ſe, vel per aliquam perſonā cum ſocietate, vel defendēdo aliquē de ſocietate, imperiali clementia per nos & noſtram partē remittimus, & in plenitudinem noſtræ gratiæ eū recipimus: nec per nos, nec per interpoſitam perſonā pro præteritis offenſis ſibi, vel parti ipſius aliquā inferemus iniuriā, læſionem, vel coërctionem[g]. Amplius eam iuriſdictionem, quā Mediolanenſes exercere conſueuerunt[h] in comitatibus Seprij & Martexanæ & Burgariç, & in alijs comitatibus, exceptis locis, quæ Pergamenſes nomine noſtro tenent inter Alduam & Oleum, excepto Romano veteri & Bariano, & eam, quam modò exercent, liberè & quietè habeant & poſsideant[i] ſine contradictione noſtra & ſucceſſorum noſtrorum[k], ſaluis pactis, & datis & conceſsionibus in ſuo robore durantibus, quæ Mediolanen. per commune fecerunt ciuitatibus Pergamo, Nouariæ,

b Poſſeſsiones. poſſeſsiones amiſſæ tempore guerræ, quę ante tempus guerræ poſsidebātur, debēt reſtitui poſſeſſoribus & ſi eas recuperaſſent, debent eis defendi, niſi eſſent poſſeſſiones, quæ pertinerent ad Imperium: de quibus debet ſtari dicto arbitrorum electorū. Et not. q̄ nō dicit hic de eligēdis arbitratoribus: quia nemo tranſigere vel amicabiliter cōponere compellitur: quādoq; tamen in arbitratorem poteſt compromitti, & nō in arbitrū, vt ſuper *decimis & alijs ſpiritualibus: vt no. in. c. ſi pater. de rerum permu. in nouella. Nota, quod tempore guerræ licitum eſt recuperare per vim ablata. Not. de cōſeruatorio poſſeſsionis. facit. C. de Carb. edic. l. j. Not. quod arbitri eliguntur in cauſa Imperatoris, qui habent cognoſcere de regalibus. Nota de verbo aſsignentur, quod ſignificat, id eſt declarētur pertinere, & de facto ponatur in poſſeſsione ſi non eſt.

* Super quibuſdam poſſit trāſigi, vide Pan. in cl. ij. de dec. & tex. eo. ti. i. c. ex multiplic. Cæterū quibus caſibus tranſigere liceat, & quibus non, vide integre p no. ij. q. iij. ſ. notād. &. c. diſ. c. ſciēdū. & xxvij. qō. iiij. c. ſi illi.

c Cum fructibus & ſine damno. Nota, quod fructus & damna ponūtur vt diuerſa, & ſic nō dicitur damnum dare, qui tanquam poſſeſſor percipit fructus. quod tene menti.

d Reſtituantur. hoc niſi ablator iure ſe poſſet tueri in cauſa proprietatis: tūc enim reſtitutio impeditur: vt. j. eod. ſ. ſi qui. Et caue, quia hic dicit de ablatoribus ſeu ſuaſoribus, qui nō ſunt de ſocietate. Sed ego idē puto & de ijs, q̄ ſunt de ſocietate: cū in. d. ſ. ſi qui. generaliter loquatur, & nō ſpecificet, an de ſocietate ſit vel nō. ſic ergo generaliter & indiſtincte debent intelligi: vt. ff. de publi. l. de pretio. & intelligendū eſt imperatorē in hoc caſu idem ſtatuiſſe in ſuis, quod in alijs. & idē in alijs quod in ſuis, cauſa æqualitatis hincinde ſeruandę, vt ar. ff. de arbi. l. ſi cū dies. ſ. ſi. C. de fruct. & lit. expen. l. ſi. C. de proxi. ſacro. ſcri. l. in ſacris. lib. xij. &. ff. man. l. iij. in fi. &. C. cōmuni diui. l. pe. ſ. fi. & argu. ff. fami. erciſc. l. in hoc iudicio. Odofr. Et not. quod in iſtis reſtitutionibus, quæ fiunt vigore capitulorum pacis, obſtat exceptio dolo facis: quod eſt not. dignū. Sed quid ſi quis neſciat dicere cōfines ſuarū poſſeſsionū? Reſpō. ſibi imputet: quia nemo ſibi incertus eſſe debet, quantum poſsideat: vt. ff. de verbo. ſignifi. l. ſubſignatum. ſ. fi. per Accurſium.

e Recuperauerit. quoquo modo. Odof. Et ſic no. quod tempore guerræ licitū eſt recuperare qualitercunq;. Et quid ſi vnus recuperat alij ablata? dic vt. ff. de cap. l. ſi quis in bello. Si quis p. dídit bona culpa ſua damnabili, vt ſi miles perdidit arma, nō recuperat, ſed ſi latrocinio vel virtuoſe pugnando: tunc recuperat à quolibet recuperante: ſalua cōſuetudine armorū. eo. tit. l. j. per Dy. Sed qualiter probabitur poſſeſsio? Reſpon. probata detentione corporali. nam qui detinet, præſumitur poſsidere; vt not. in. c. cum olim. de priuileg. per Inno. vij. q. j. pōtifices. per Arch. & in. c. ij. vt lite pen. in nouel. niſi conſtet alium poſsidere (cuncq; perſonā: vt apparet in prædictis legibus & capitulis.) Vnde nō fruſtra hoc in modū priuilegij huic conceditur. Sed attende, q̄ ſi recte inſpicias, non dicitur remittere niſi offenſas, quas fecit, poſtquā fuit in ſocietate. Et ſic puto, q̄ ſi feudum haberet à principe, & antequā eſſet in ſocietate culpam aliquā cōmiſiſſet, ꝓpter quā amittitur feudū, quod bene amiſerit feudum, & culpa illa non videatur remiſſa per hanc pacem: licet videatur contra id qđ dicā. j. proxi. ibi, pro præteritis &c. quaſi videantur remiſſę omnes culpę & offenſæ factæ, ſiue antequam eſſet in ſocieta te, ſiue poſt eſſent cōmiſſæ. Sed certe non eſt verum, nam non ſic intelligitur in prę teritis. nam idē vult dicere, ac ſi dixiſſet prędictis. Hoc etiam indicat, quod ibi ſtatim ſequitur. vel parti eius &c. Odof. Nec eſt nouum maleficium per perſeuerantiam delicti tempore guerræ remiſſum facinus videri. nam inſpicitur tempus quo delictum naſcitur. ff. de iureiur. l. qui iuraſſe. ſ. ſi pater. &. l. eum qui. ſ. in Popularibus. de furt. l. inficiando. ſ. infans. C. de teſta. l. cum antiquitas. in prin. & ar. in c. j. ſ. de feu. guar. Quæro, qd ſi teſtis dixit, quod fuit ante guerram: vtrum probet, quod fuit ante originem guerræ. & videtur quod nō: quia æquiuocus eſt ſermo iſte: cū poſsit intelligi ante guerram. ſ. finitam. l. ij. ſi cert. peta. per Bart. Truffa eſt. omnis intellectus eſt extraneus, qui nō ſonat in auribus vulgi: vt extra de ſpōſa. c. ex literis. & ideo intelligitur ante originem guerræ.

f Ad cognitionem. Not. quod arbitri electi ad cognitionem vidētur electi ad decidendum & ad ſignandum: vt hic, &. ff. de procu. l. qui procuratorem dat. ſecus in electis ad cognoſcendū & referendum, quia non poſſunt cauſam decidere: vt. C. de offi. præfec. Auguſt. l. ordinatorum.

g Coërctionem. vel coactionem, vel correctionem. Odofr. iſta tria ſunt quaſi ſynonyma.

h Amplius conſueuerunt. ſume illud quod eſt longe. j. & eam quam modo exercent.

i Poſsideant. No. iuriſdictionē poſsideri. i. quaſi poſsideri: vt j. eo. ſ. omnis. & non vitiat verbū improprie poſitū: vt. ff. de iureiur. l. ſed & ſi poſſeſſori. ſ. ſed ſi reū. quod debet intelligi ſecūdū ſanū intellectū. & probatur poſſeſsio iuriſdictionis per exercitia, quibus quis eſt vſus libere & quiete. tex. eſt hic notabilis.

k Succeſſorum noſtrorum. dicunt quidā hic videtur Imperator iniungere ſucceſſori ſuo, vt hoc idem faciat: quod quidem eſſe non poteſt: vt. ff. ad Trebel. l. ille à quo. ſ. tempeſtiuum. & ff. de manu. l. apud eū. Sed certe nō eſt verū, ſed ita debetis intelligere literā iſtā, quod habeāt ſine cōtradictione ſucceſſorū noſtrorū. Si enim ſucceſſores noſtri cōtradicāt, nō habebūt, vel dic ſimpliciter, vt iacet. arg. C. de ſen. & interlo. om. iud. l. poſt ſentētiā. & ſen. reſcin. nō poſ. l. j. Prima placet: cū Imperator prædeceſſoris ſui factū abrogare poſsit: vt. C. de veteri iur. enu. l. ij. circa prin. Odof. & per hoc determinatur quæſtio quā format Cy. C. de legi. l. digna vox. & ſic nec per contractum: nec alio modo princeps pōt regalia cōcedere in præiudiciū ſucceſſorū: qa ſicut nō pōt iura eorū ſubuertere ita nec minuere: vt. ff. qui & à qui. l. ſi optio. Nō enim debet vni in alterius damnū ſuccurri: vt. ff. de mino. l. in cauſæ. & primo in prin. eo. ti. l. auxiliū. in prin. Odofr.

Nec

Nec * est boni principis vnũ altare cooperire,& aliud discoope rire:vt.C.qui pot.in pig.ha.l.assiduis.§.exceptis. nec priuilegia vni cõcessa alteri dare:vt.C.de silẽtiarijs.l.decuriõibus.li.xĵ.Et si princeps cõcesit alicui bñficiũ:prior tẽpore potior est in iure. ar.ff.de aqua plu.arcen.l.in cõcedendo.&.ſ.qui.suc.tene.c.j.col. x.Et hæc faciunt ad cõcessiones, quas faciunt principes de aquis publicis,q̃ semper videantur reseruata iura & commoditates eius, cui prima cõcessio facta est.

* Principis boni non est altare vnum detegere, vt alterum adoperiat.

a Saluo. ff. famil. erc.l. itẽ Labeo. §.j.

b Aquę Lambri Mediolan. pone, Inter duo castra erat quæstio de ductu aquæ publicæ, & fuit inter se lata sentẽtia, demũ imperator cõcessit mihi vnum de illis castris: nunquid teneor seruare illam sententiã? Et videtur q̃ sic:qa castrũ trãsit in me cum suis vtĳs suaq̃ causa: præsertim cũ sit vniuersitas quædam.ff.de actio. empt.l. in vẽditione. ff. de seruí.rustí.prædio. l. Lucius. à contrario sensu.ff.de cõdi. & demõ.l.si quis legata.§. fi. de cõtrahen.empt.l.si aquæductus. Et quia imperator nõ videtur velle prĳudicare transactionibus & sententĳs,sed tacite reserua re.arg.huius literę.in contrariũ videtur:quia sicut princeps posset:vt.§.in.c.j.quæ sint regalia.ita & ego,qui vice principis fungor. Itẽ pacta priuatorũ non præiudicãt fisco:nec tenetur fiscus de illis pactis facere mentionẽ.ff.de pac.l.ius publicũ.&.l.iurisgẽtium.§. si paciscar.&.l. inter.C.sine cẽsu vel reliquis.l.omnis.dũ tamẽ boni viri fungar officio,sicut ipse princeps indulsisset, si certioratus fuisset. ff.de pac.l.tale pactũ.§.fi.quod maxime est si aliũ non lædo:vt.l.ĳ.§. item Varus.de aqua plu.arcen.ff.de solu.l.j& extra de re iud.c. suborta.in fi. Nõ ob.ista litera:quia hoc ius aquæ cõpetit ex cõ suetudine,quæ fortior est q̃ pactum priuatorum &c.Bal.

c Omnes.hic dicitur,quod illi de societate debẽt iuuare imperatorem ad manutenendũ iura sua,& etiã cõseruandum scilicet pro posse,& præsertim ciuitates finitimę:& quę sint magis proprie iura:vt sunt incorporales res,quę nõ dicuntur possideri,sed quasi possideri:vt.ff.de acqui.rer.do.l.seruus.§.incorporales .ff. de seruí.vrba.prædio.l.si ædes.in fi.ff.de actio.emp.l.datio.§.si iter.& hoc est quod iurant ciues, vt ciues. Odofre.

d Finitimæ.i.confines seu propinquæ illis locis,in quibus sunt possessiones, quæ cœptæ sunt turbari.

e Teneantur.subaudi si post opus erit.quod dic:vt.C.de sacrosan.eccle.l.neminem.

f Teneantur. subaudi si opus fuerit. Odofred. Not.bonam glossellam Bald.

g Si qua vero. Hic dicitur quod si aliqua ciuitas de dicta societate Lõbardiæ nõ seruat statuta pacis,cæteræ ciuitates de societate compellent illã ad obseruandã bona fide. In text.ibi,bona fide.not.quod bona fides debet seruari:cui interdũ non cõgruit de iuris apicibus disputare: vt.ff.mã.l.si fideiussor.§.quædã. Et est arg.quod omnes contractus qui fiunt cũ principe,habeãt naturam bonæ fidei * contractuum.

* An autem pro lege seruari debeat, vide p Cyn. not. in .l.penul.C.de do. iter vir. Nec

h Compellant. Sed quomodo? faciendo guerram.vel obsidendo ciuitatem,vel dando repræsalias? Respond.forte sic. Sed cõtra per hunc text.nam hic dicit bona fide compellant.hac bona fide non videtur compellere aliquo prędictorum modorum. nam bona fides est contraria dolo & fraudi:vt.ff.pro soc.l.ĳ.in fi.& in prædictis plerunq; hæc versantur.& quia discordię sunt sedandæ & remouẽdæ:vt.ff.de lega.ĳ.l.cũ pater.§. dulcissimis. & quia omne beneficium decet esse perpetuum:vt. C.de excu. mu.l.antepe.& quia per pacẽ discordię sopiuntur: vt.C.de cad. tol.§. ita.in prin.etiam ex pace videtur nasci discordia:quod esse nõ debet:vt.C.vnde vi.l.meminerint.Sed forte his non obstantibus possunt prædictis modis compellere:nec enim videtur dolo facere, cum alterius fraudem excludant:vt.ff.de lega.ĳ. l.cum pater. §.Titio. & quia pax fingitur ei non concessa, qui aduersus pacis statuta venire non timuit. arg.ff. de mino.l.auxilium.in princi. Vel forte posset dici, q̃ accipiantur hoc casu obsides: vt argu .ff. de iur. fis. l. diuus.ff. ex quib.cau.maio.l. necnon.§.j. &.ff. de testa.l.obsides. Odofre. Dic q̃ procedant illis vĳs & modis,q̃bus videbitur expedire.arg.extra vt lite non contesta, quoniam frequenter.§ fi na.adhiberi enim debent illa remedia, quæ magis timeantur, adhibito tamen discretionis moderamine.

debet princeps contractus huiusmodi infringere, quinimo ad eorũ obseruãtiam adstrigetur: vt no.in.c.j. deprobat. & l.digna vox. C.de le. & ibi per eũdẽ Cy.

quòd finitimæ[d] ciuitates obnoxiæ sint principaliter ad hoc faciendum:& si opus fuerit,aliæ teneantur[e] ad competens auxiliũ præstandum. Ciuitates,quæ sunt extra Lombardiam in suo confinio,similiter teneantur[f] facere. Si qua verò[g] ciuitatũ ea,quæ in conuentione pacis ex parte nostra statuta sunt,non obseruauerit:cæteræ ciuitates eam ad id obseruãdum bona fide cõpellant[h],pace nihilominus in suo robore permanente. Nobis autem intrantibus[i] Lombardiam sodrium consuetum & regale, quæ solent & debent,præstabunt: & vias & põtes[k] bona fide & sine fraude de & sufficienter reficient:in eundo & redeundo mercatum sufficiens [l] nobis & nostris euntibus & redeuntibus bona fide & sine fraude præstabunt: in omni decimo

i Nobis intrantibus. Hic dicitur, quod quãdo imperator intrat Lombardiam,debetur ei sodrium regale & consuetum,& vię & pontes aptari,& aptatę sufficienter in eundo,& redeundo:& quod debet habere mercatũ sufficiens pro se & suis.& hic determinatur quæstio de guardana formata per gl.C.de sacrosanc.eccle.l.neminem,nã guardana Imperatoris nõ debet auferre res aliorum. sed debet emere:nisi forte deficeret sibi pecunia:vt.l.ĳ.ff.ad legẽ Rhodiã.de iac.vel nisi rustici adeo forent tenaces,quod nollent eis vendere victualia.vt not.

k Vias & pontes.& ab horum refectionis onere nemo excusatur:quod dic vt.C.de sacrosanc.eccle.l. ad instructionem.

l Sufficiens.non dicit sufficiẽtissimũ.sic ergo sufficit aliquid sufficiẽter præstari,licet nõ sufficientissime præster.sic.ff.de ędil. edic.l.si quid venditor.&.l.sciendum.§.illud.Odofre. Restituantur.hoc nisi in causa principali iure se tueri possit possessor: nam tunc impeditur restitutio,vt sequitur:quod quidẽ est cõtra alia iura.nã & si quod ius haberet,per ingressum violentũ amisisset:attamẽ restituere tenetur ei,cui per vim abstulisset,vel occupasset:vt.C.vnde vi.l.si quis in tantã.& in Lõbar.de inuasionibus.l.fi.Et quod inuasionis restitutio nõ sit impediẽda,probatur in Lõbar.de offi.iudi.l.legato. Solu.hoc est contra cõmunia iura:& speciale est cũ in modũ priuilegĳ cõceditur.hoc tamẽ hodie non seruatur. Vel dic,aut inuasor inuadit sua autoritate,aut cum iudicis autoritate. Primo casu locũ vendicãt sibi contraria iura.Secundo casu serua,quod hic dicitur.& hoc forte casu loqui potest hæc lex siue præcedens. Odof. Adde,quod spoliatus si contra ius petit se restitui,ita quod exceptio obstet ipsi possessorio,non est fienda restitutio:vt hic,& in.c.constitutus.de filĳs presby.per Innoc.nam qui expresse iniustum petit,inepte agit, vt no.in.c.j.de offi.vica.per Innocẽ.Si vero non apparet de iniustitia petitoris:si quidem excipiens est per iudicem,& partem admissus ad excipiendum:videtur per consequens admissus ad probandum:vt not.Inno.in.c.cum venisset.de testib. Si autem non est admissus:tunc refert,aut allegatur spoliatio, aut dolus sine spoliatione. Primo casu nõ admittitur exceptio,dolo facis. Secũdo sic,vt.C.vnde vi.in.l.cũ quærebatur.& ita intelligitur quod

quod no.ff.de iudi.l.ſi de vi.&.D.de agri.& cenſi.l.ſi coloni. lib.xj.& extra de reſti.ſpo.c.j.

a In omni decimo anno.in omni decimo anno fidelitates ſunt renouandæ.

b Renouabunt.hoc fit propter iuuenes,qui propter ætatē nō debent iurare, & modo peruenerunt aliqui ex eis ad eam ætatē,qua iurare tenentur:& propter ſenes etiam qui iurauerūt pro tempore, & modo ratione ętatis iurare non debent: ſic.ſ.de pac.iura.fir. circa princ. Sed hodie hoc nō ſeruatur. Odof.Not.ergo, ꝙ propter mutationē ętatū fit renouatio fidelitatis: quia ætas naturaliter variatur: vt no.C.de in integ. reſt.mino.l.ſi minorē te.& extra de probat.in præſentia. vñ ex præterita minori ætate non præſumit in præſenti:quia nō eſt qd ſtabile: vt.ff. ad leg.Fal.l.hæreditatum.niſi tēpus pręſens eſt coniunctum præterito arg.huius literæ.

c Si qui ex parte noſtra.no.ꝙ expulſi ſunt reſtituēdi ad ſuas iuſtas poſſeſsiones.

d De iuſtis. ſecus ergo ſi iniuſtis.Odofre.hic cadit gloſſ.ſignata. ſ.in. ℈. ſuffi. ciens.quæ debet ſcribi ſuper verbo, reſtituatur.

e Iuramento.No. ꝙ per iuramentum proceditur diſpenſatiue.Sed an hoc iuramentum teneat?puto ꝙ nō:cum ſit cōtra diuinam & humanam legem. Vnde diuina pagina dicit, Nō cōcupiſces rē proximi tui.ad quod eſt.ff.de iuſt.& iure.l.iuſtitia.& iuramentū contra.l.factum nullius eſt momēti:vt.ff. de l.iuriſgentiū.℈.& generaliter.C.de leg.& conſti.l.nō dubiū. in fi.C.de nup.auth.quod eis.argu.extra de iureiu.c.intelleximus.ff.de leg.j.l.ſi quis inquilinos.℈.fi.Odofre.

f Succedere.vt ſoluatur rei æſtimatio.Odofre.qđ eſt cōtra ius cōmune,quod inuaſor nolēte dño libereť rei æſtimationē ſoluendo:vt.ff.de rei vendi.l.nec quaſi.Et no.pulchra verba arbitrium boni viri pro reſtitutiōe ſuccedere.ſ.vt ſatis feciſſe videatur ille,qui ſoluit æſtimationem arbitrio boni viri taxatā.Et no.ꝙ in tota iſta pace nō reſtituunť fructus:quod intelli ge niſi eſſent extantes in feudo:quia tunc nō reſtituunť tanꝯ acceſsiones,ſed tanquam ipſum corpus fundi:vt.l.fi.℈.pe.ff.q̄ in frau.cre.dicit Accur.ꝙ nunꝯ quis lucrať fructus:niſi rē habere videatur.ff.de reg.iur.l.qui actionē.Item ait ꝙ intra tempus reſtituendi,ſcilicet qñ quis petit quod non eſt,nec fuit ſuū. ff.de leg.j.l.ſi quis bonorū.ff.ſol.ma.l.ſi mora.Debitor lucrať fructus,niſi tꝑs ſit appoſitū cauſa cuſtodiæ.ff.de reg.iur.l.cum tēpus.dicit Accur.ꝙ ſpeciale eſt in imperatore ꝙ poſsit auferre rem alterius.ff.de reg.iur.l.id quod noſtrum.

[Niſi ciuitas adſtringatur iuramēto.]No.ꝙ ciuitas pōt obligari per iuſiurandū,& ſub iureiurando paciſci,licet nō habeat animā:vnde hoc iuramentum referendum eſt ad animam ciuium,per ea quæ no.Inno.extra de ſen.excom.c.grauem.

g Si qua controuerſia.Dicitur hic,ꝙ cōtrouerſia feudi inter imperatorē & alios de ſocietate debet dirimi p pares illius ciuitatis,vel per ep̄m illius ciuitatis,in qua diſcordia vertitur, & ſecundū conſuetudinem illius terræ.Et ſic no.qđ in feudis attēditur cōſuetudo loci vbi res eſt.Not.ꝙ ſi imperator cōceſſit mihi Tuſco feudū cuiuſdam caſtri Alemanię,videtur mihi cōceſſum ſecundum conſuetudinē Alemaniæ.& ſi Alemanico cōcedit in Tuſcia,videtur conceſſum ſecundū cōſuetudinē Tuſcię, vt hic dicit. & eſt ratio:quia cōſuetudo preſtatiōis & rei pręſtandæ intelligitur ſecūdum locū illū, vbi debet fieri traditio & ſolutio corporalis: vt.l. ſemper in ſtipulationibus.de regul.iur. quod eſt no.& facit quod not. extra de teſta.c. Raynutius. ſuper gl.forte.in no uella.

per violentiā facta & iuramētō firmata inter ciuitates & ciuitates, ſocietates & ſocietates,vel ciuitatē & alias perſonas:nos audientiā denegabimus.Itē nos reſtituimus ſtratam[k] Veronēſibus:& nominatim recipimus Ozolinum in plenitudinē gratiæ noſtræ & omnem offenſam ei remittimus.

HAnc igitur ſecundū formam præſcriptam & vt per mediatores pacis,videlicet Gulielmum epiſcopū Diſcenſem,Hēricum Marchionem Sarnenſem,fratrem Friderichum de ſylua benedicta & Rodulphum camerarium noſtrū vnà cum his bona fide intelleximus,& ſecundum tenorem,quo eandem pacem & concordiam iurari fecimus,& ſecūdum quod Lombardi cauſa bona fide intellexerunt,in perpetuum ratam haberi & conſeruari ſtatuimus: & vt firma permaneat, & inconcuſſa præſentem paginam noſtri impreſsione ſigilli fecimus communiri[l].

h Conſuetudinē. Inſpicitur enim regionis conſuetudo: vt.ff.de fun. inſtrumen.l.cum delanionis.℈.aſinam. & eſt ſic.ſ.eo.℈.in cauſis. vincit enim de iure Romano etiā in eo loco ī quo eſt:vt.ff. de legi.l.de quibus. licet contrariū ſit de iure Lombar. vt in Lomba.qualiter in iud.l.placuit.Odof. Et no.hic cuius loci pares debeāt cognoſcere de feudo: quia paresillius epiſcopatus vel terræ vbi lis agitatur. debet aūt agitari ī terra vel loco,vbi feudū exiſtit qa reale iudiciū eſt: vel qa iſte locus eſt commodior,& melius ſcitur ibi veritas.arg.ff. de flumi. l.j.℈.j.& .C.de appella.l.cum poſt.& in.c.j.de reſcri.in cle.Et ſi quæras quæ intelligatur cauſa feudalis?Reſpō. ſi criminaliter agitur vel vltra leges feudorum, nō eſt cauſa feudalis:ſed ſi de inueſtitura facta vel fiēda,vel de poſſeſsione ablata vel turbata p dominū vaſallo,vel per vaſallum vaſallo.de mili.vaſal.qui contu.eſt.c. j.& vbicunꝙ fit cōmemoratio feudi ad intentionē fundandam coadiuuādā vel repellendā.Secus ſi nō agatur vel excipiatur ex hoc capite: vt extra de fo.cōpe.c.verum.per Inno.& dixi in.c.j.℈.preterea. de prohi.feu.ali.per Friderī.& hæc vera in petitorio & poſſeſſorio.Et vnū ſcias,quod ille qui non vult inueſtire vaſallū de recto feudo,de alio feudo cognoſcere nō poteſt:quia iniuſtus in vno pręſumitur iniuſtus,& ſuſpectus in alio.de cōtrouer.inter vaſal.et epi.c.j.tex.eſt notabilis.

i Item volentibus.Hic dicit quod volens venire contra pacta non auditur:ergo ſi audientia denegať,exceptio pacti impedit litis conteſtatio.quod verū eſt,ſi pactum eſt iuramento firmatū,vt hic.ſecus ſi non ſit iuramento firmatum,ſed ſit factum lite pendente. Argu.ff.de pac.l.tale pactum.℈.qui prouocauit.&.C.de pac.l.poſtquam liti.&.C.de fide inſtrumen. l.iij.nā cum ſit renuntiatum liti,non poteſt denuo reſuſcitari: vt no.in.c.j.de lite conteſta.lib.vj.in nouella. Deinde no.hic, quod ille qui per metū vult,nihil vult.quod dic vt notat.ff. de reg.iur.l.velle non creditur.

k Stratam.not.de verbo ſtratā.Ozolinus nobilis quidā de Roma fuit,ex quo geniti fuerunt duo peſsimi tyranni. alter quorū eodē nomine potitus eſt:alter vero Albericus fuit nominatus.Odof.

l HAnc igitur.Communiri.ſic.ſ.eod.℈.pacem itaq̄.& dic vt ibi Odofre.

a NOmina vero. Preſcriptam autẽ. vt hic patet,&.ſ.e.in prin. ſ.nos Romanorum Imperator &c.&.ſ. ꝓxímo.ſ. nomina vero &c.certis tãtũ ciuitatibus hæc priuilegia cõceduntur. Quid ergo ſi aliquis in aliqua harũ ciuitatum habitet,& negetur eſſe de natiõe eius ciuitatis vl̃ alterius,quę in hac pace comprehenſa ſunt? Reſpõ.probare debet ſe habuiſſe originem in aliqua harũ ciuitatũ: vt.ff.de ꝓba.l.j.ſecũdũ vnam lec.quã ibi dixit Odof.& ſecũdum hoc nomen & beneficiũ ciuitatis forenſibus & extraneis nõ prodeſt.C.de teſ.l.ſi nõ ſpeciali. quod tenementi,niſi eſſent recepti in numero ciuium:vt.ff.de iu.fiſ. l.ſed ſi accepto.nam alteri paciſci nemo poteſt:cũ ab eo mãdatum non habeat. iuxta illud,nihil ad nos,de ꝯs qui foris ſunt.

b Pacem.concordat.ff.de pact.l.j.in prin.& inſt.de iniu. ſ.fin.

c In animam noſtram.not.qualiter quis iurat ꝓ alio in animã domini lxiij. diſtinct.c.tibi domino.Odo. pone,conſtituí procuratorem ad iurandum de calumnia in animam meam : aduerſarius dicit,quod ego cõpareã, quia melius nouí factum? Rñ.in iuramẽto calumnię non debet hoc ventilari:vt no.in.c.vtili.de iura. calum.li. vj.in nouella. Nunqd ille q̃ habet poteſtatẽ faciendi quicquid viderit expedire,dicitur habere arbitrium volũtatis? videtur quod ſic.ff. mã.l.creditor.ſ. lucius.et no.in.c.ij.de iura. calũ.libr.vj.in nouel.

d Hí autem. primo nominat principes,duces, comites, & barones, qui ex vna parte principis vnà cum iuramento pacẽ iurauerunt. Secundo nominat nũtios Lõbardo.& aliarum ciuitatum ſocietatis eorũ, qui ex aduerſa parte iuramento ſuo pacem roborauerunt. Tertio nominat ciuitates,q̃ pacem ex parte principis vna cum principe cum Lombardis pacem habuerunt. Quarto noĩat nuntios Lombardorum qbus inueſtiturã cõſulatus dedit. Quinto impreſsione ſigilli ſui pacẽ princeps corroborat. Sexto apponitur tẽpus & anni domini,& indictio & anni Imperij, & locus,vt appareat vbi & quando data fuit hæc lex, & hæc vſq; ad legem illam, In Chriſti. Odof.& facit.C. de teſta.l.omnium.ibi dum dicitur,inter tot nobiles probataſq; ꝑſonas.

ACta.hic habes arg.q̃ anni domini dies mẽſis & cõſul et alia q̃ in inſtrumentis apponũtur, debeant poni in fine inſtrumentorũ.alias habes cõtrariũ:vt.ſ. de iur emph.in prin cip.qđ credo verius: vt in auth.vt præp. nomẽ impe.in prin. &.ſ.j.&.ij.& in Lõbar.de epiſcopis.l.j. Sed nunquid inſtrumentũ vitiatur, ſi in fine hec apponãtur? dico qđ nõ. Nam in inſtrumentis nõ apponunt hæc niſi, vt cõſtet de tpe contractus.Sed ſiue in principio,ſiue in fine ponantur,nihilominus cũ conſtat de tẽpore ex quo appoſita ſũt, de iuris ordine non curat.ff. de ſol.l.nec enim.Odof.Sed nũquid vitiat inſtrumẽtũ,ſi nomẽ imperatorũ prępoſitũ nõ fuit, vel nõ interceſsit tabelliõis ſubſcriptio, vel cõtrahẽtis,vel aliquid defuit ex his q̃ debent interuenire? Rñ.vtiq;.ar.in auth. vt ꝑpo.nomẽ impe. arg.C.de fide inſtr. l.cõtractus.C.de cõue.fiſ. debit.l.fiſc.ff. de teſta.l.ad teſtiũ.ſ. ſi quia.ff.de trãſac.l. cũ hi.ſ.ſi ꝑtor.ff.de coll.bo.l.j.arg.optimũ.ff.de in integ.reſti.l.diuus.C.qui teſ. fa.poſ.l.furioſum.in fine.Si enim quæ ad rei ſubſtantiam modũ ordinẽ vel ſolẽnitatẽ pertinẽt, omittãtur

NOmina verò ciuitatum, quibus ſic gratiam noſtram reddidimus,& præſcriptam fecimus cõceſsionẽ ſeu promiſsionẽ,hæc ſunt: Vercellæ,Nouaria, Mediolanũ, Laude, Pergamum, Brixia, Mantua, Verona, Vincẽtia, Padua, Teruiſium,Bononia, Fauẽtia, Mutina,Rhegium, Parma,Placentia.Iſtis autem ciuitatibus & locis pacem ſeruari volumus, & gratiam noſtram reddimus. Pręſcriptam autem[a] conceſsionem ſeu promiſsionem his nõ facimus, videlicet Imolæ, Caſtro ſancti Caſsiani, Bobio, Pleti de guarbadona,Ferotræ, Belutię: Tenetæ.Ferrariæ aũt gratiã noſtrã reddimus, & præſcriptã cõceſsionẽ facimus ſeu promiſsionẽ,ſi intra duos mẽſes poſt reditum Lombardorũ à curia noſtra de pace præſcripta fuerint. Hanc itaq; pacem[b] & concordiã,ſicut præſcriptũ eſt,tam nos,quã filius noſter Henricus Romanorũ rex per camerariũ noſtrũ Rodulphum iurari fecimus in animam noſtram[c]. Hi autem[d] ſunt principes & nobiles curiæ, qui præſcriptã pacem & concordiã per ſe firmã tenere iurauerunt. Hermannus Monaſter epiſcopus. Hẽricus Cirnenſis electus. Citalinus curienſis. Abbas Gotifredus imperialis aulę cancellarius. Otto dux Bauariæ. Friderichus dux Sunormę, filius noſter. Bertoldus dux Zaermone. Bertoldus marchio Hiſtriæ. Hermanus marchio Veronen. Comes Henricus dux Spleteñ. Comes Theopobus de Lexcomiende. Comes Ludouicus, frater cancellarij de olfeſtre. Rodulphus camerarius. Guarnerius de Lombardia. Cano de Minabere. Corradus pincerna.

HI ſunt nuntij,qui ex parte Longobardorum pacem præſcriptam & concordiam receperunt, & in præſentia noſtra iuramento confirmauerunt. De Mediolano Guido de Landriano. Pinamonte de Vicomercato. Adobatus Bultraffus. Gulielmus Burrus. Guercius de Buxola. Aldericus de Bonate. Rogerius Marcellinus. Loterius medicus de Brixia. Obrãdus de Martinẽgo,gozed de Turbiado. Deſiderius iudex. Rodulphus de Concipio. Boccatius de Manerbio. Albericus de Caprino. De Placentia Girardus de Artizone. Iacobus ſtrictus. Hermennus de Carnocampo iudex. De pergamo Albertus, de Mappello Attoficianus. Ioãnes de Piterigo. Lanfrancus de Monacha. Albertus Attonis. Albertus Albertonis. De Verona Corus iudex. Vbertinus de carcere. Valerianus de Caſtello. Martius de Caſtello. Theobaldinus de Nicaudo. Theobaldinus de Naſcẽguerra. De Vincentia Pileus iudex. Vbertinus de fonte viuo. Cardenarius Marchus de Pauliana. de Padua Ianſuxellinus iudex. Bugeleſcus de fonte Glina. De Teruiſio Florius iudex Gumbertinus. de Mãtua Alexãdrinus Iacobus de Amica, Angelus iudex, Hẽricus de Angelo. De Fauẽtia Bernardus iudex, Hugolinus de Azo. De bononia Antonius poteſtas. Rolandus Guarrini. Matthæus Rodulphi. De Mutina Arlotus iudex, Reinerius de bucacabata. De Rhegio Albertus cambiator. Rolandus de charitate. De Parma Iacobus Petri braui. Mallobatus iudex. Vetulus iudex. Corradus Banzoni. de Laude Vincentius de Siſiraga, Anſelmus de ſumma ripa. De Nouaria Opizo de Briona. Tedixius Cabalacius, Girar-

tur:quicquid geſtum fuerit,vitiatur.arg.C.de contrahē. emp. l.empti.&.l.pretium.ff.de contrahen.empt.l.nec emptio.&.l. res.&.ff.de act.& obl.l.in omnibus.ff.loca.l.qui ad certum.et l.ſi tibi decem.&.ff.de verb.obli.l.j.in prin.ff.ſi cer.pe.l.roga ſti.C.de non nu.pe.l.cum vltra.C.de iure emphy.l.ij.C.de fabricen.l.ſi quis.inſti. de inutil.ſtip.§.ſi qs alium.&.§.ſi quis alijs.C.de ſentē.& interlo.om.iud.l.prolatā.&.C.de excep. rei iud.l.j.C.de app. l.nominationes. Et qa quoties plura interuenire debēt,vnū interueniſſe nō ſuffi cit:vt.ff. de diuor.l. fin.cum ſi. Vnde eſt arg.contra,quod valeat inſtrumentū ita confectum.ff.de manu.vin.l.antepen.ff. de appella.l.ſcio.ſed primum verius. Odof.Sed qd ſi apponuntur ſolennitates, tamē erratur in vna: vtrum tabellio pōt propria autoritate emendare exemplū, ſi errauit in die, vel in appoſitione loci? Rñdeo,ſi eſt quęſtio ſuper die vel loco, non poteſt emendare:nam raſura caderet in loco ſuſpecto. ſi aūt alibi,vbi non pendet quæſtio: tūc emendare poteſt, & radere verbum erroneum,& ponere verbum verum.& not. C.de teſt.l.ſi vnus. Si autem nō errauit in ſolennitate inſtrumenti,ſed in qualitate facti:tunc poſtquā inſtrumentum eſt redactum in modum & publicatum,nihil ſua autoritate emendare poteſt, ſed debet facere errore conperto de mādato iudicisſecundum Cy. qui ita no.ff.de ſtatuho.l.Imperator. Vel dic ſi eſt talis error, qui noceat,non poteſt emēdare ſine iuſſu iudicis.ſecus ſi nō officit parti: qa partis non intereſt:cum & ſine tali emendatione valeat inſtrumentum:vt.C.de teſta.l. ambiguitates. &.l.præpoſteri.&.l. errore.&.ff.de regu. iur.l.ſi librarius. Illud conſtat,quod aliæ ſunt ſolennitates inſtrumenti, & aliæ negotij;vt no.ff.de eden.l.j.§.editiones.in fi.glo.

dus de Bomprando. De Vercillis Meardus & Vercellinus.

HAe autem ſunt ciuitates & loca,quæ pacem præſcriptam ſub iuramēto Lombardorum nobiſcum receperunt,& eandem per ſe iuraue runt:Papia,Cremonia,Comi terdona,Aſta,Cęſaria,ianua, Alba,& aliæ ciuitates & loca & perſonæ, quæ ſunt,& quæ fuerunt in pace noſtra.

HAec autem ſunt nomina nuntiorum, qui inueſtituram conſulatus à nobis nomine ciuitatum receperūt. de Mediolano Adobatus. De Placentia Gaardus Attizonus.De Laude Vincētius Corno. De Vincētia Piſeus. De Padua Ianſus.De Teruiſio Florius.De Mantua Alexandrinus.De Fauentia Bernardus. De Bononia Antonius. De Mutina Arlotus. De Rhegio Rolandus. De Parma Iacobus Petribraui. De Nouaria Opizo.De Verſellis Meardus.De Pergamo Artoficiarius.

SIgnum domini Friderichi Romanorum inclytiſsimi Imperatoris. Ego Gotifredus imperialis aulæ cancellarius vice Chriſtiani Maguntinæ ſedis archiepiſcopi & Germaniæ archicancellarij recognoui.

ACta ſunt hæc anno incarnationis.Mclxxxiij. indictione prima regnante domino Fridericho Romano imperatore glorioſiſsimo,anno regni eius.lxxxij. imperij verò.xxxix.Da. Apud Conſtantiam in ſolenni curia. vij. Calend.Iulij.

IN Chriſti nomine iuro ego quòd amodo ero fidelis domino Imperatori Fridericho,& eius filio rege Henrico:non ero in concilio vel facto,quòd ipſi perdant vitam vel membrū[a] aut mentem ſeu coronam [b] imperij vel regni vel caput,& ſi ſciuero aliquē feciſſe vel facere volentē: per me vel aliū domino Imperatori vel regi,vel nuntio eius, ſine fraude manifeſtabo eis,et adiuuabo honorē coronæ tenere:& ſi perdiderit, recuperare bona fide in exercitu & comitatu adiuuabo. Inſuper pacem domini Impera. Fridericht,& filij eius regis Hērici, & ſuæ partis factā cum ſocietate Lombardiæ & eius ſocietatis ſicut ſcriptū eſt inde,ſine fraude intra quindecim dies poſt iurata bono intellectui, & ſigillo Imperatoris ſigillata obſeruabo bona fide [c], & ſine fraude, & hoc iure faciam omnes maſculos [d] mecum habitantes à ſexdecim annis ſupra vſque ad ſeptuaginta intra quindecim dies poſtquā iuratum habuero, exceptis ſeruis. Et qui per me iurare noluerint,intra tertiam diem imperatoris,vel regi, vel ſuis nuntijs manifeſtabo per breue.Mclxxxiij.indictione prima.Ego iuro [e] omnibus ciuitatibus ſocietatis Lombardiæ Marchiæ & Romaniæ & locis & domino Opizoni,marchioni Malaſpinæ, & omnibus perſonis prædictæ ſocietatis conceſsiones & permiſsiones atque pacta, ſicut

Papa deponit imperatorem dolo vel ambitione ſine legitima & ardua cauſa:depoſitio ipſo iure eſt nulla. Nam adeſſe exercitij huius iuriſdictionis ſupremę circa ſtatū temporaliū Papa debet procedere tanquam Deus qui eſt veritas:vnde requiritᷣ cauſa:ergo non ſubſiſtente cauſa,ceſſat iuriſdictio.tenet conſequentia per doctrinam Innocentij, qui dicit,quod quando cauſa requiritur tanquam fundamentū iuriſdictionis, oportet cauſam eſſe verā, & diſcuſſam:alias iudicium eſt ipſo iure nullum:vt ipſe not. extra de foro cōpet. in nouella.c.cum ſit. & de reſcript. ſuper literis.per Innoc.de offic.deleg. cum ſuper abbatia.per Inno.Eſt & alia ratio: quia eccleſia debet vaſallo vicem:& de ſuo imperio non poteſt eum lędere:imo Papa ſe facit alienū à poteſtate, ſi talem iuſtitiam non reddit imperatori cui iurauit fidelitatem:vt in c.j.de forma fide.collatio.x. & Imperator poteſt ſe defendere cū exercitu ſuo. de mili.vaſal.qui cō tu.eſt.c.j.§.vlterius. Vnde cū Papa Ioā. xxij.minaretur regi Roberto de faciēdo mirabilia: Rex Robertus reſpōdit:vos facietis,& nos faciemus,& me iuuabo. hoc eſt quod iurantes in ſacramento fidelitatis debent adij cere.vt.ſ.in pace.§. omnes.Odof.

a IN Chriſti nomine.Membrum.Ad hoc eſt.ſ. de forma fid.c.j.Odof.

b Coronam.Poteſt ergo princeps deponi,vt hic:quod dic vt.ſ.no.in.§.cum autem.de form fide.c.alius.Odofred.Sed ſi

c Bona fide. hoc ſufficiebat dixiſſe:et licet nō dixiſſet ſine fraude.bona enim fides contraria eſt dolo & fraudi:vt. ff.p ſocio.l.iij.in fi.Odofre.ff.de pactis.l.iur. gen.§.ſed ſi fraudandi.ibi,bono intellectu.Nota,quod contractus debet intelligi ad bonū & ſanū intellectū: quod tenemenți.

d Maſculos. excludit ergo ſexum fœmineum certis tamen ciuitatibus hoc remittitur:quod ſuę ciuitatis homines iurare non faciant: vt j.eo.c.§.hæc ſunt nomina.

e Ego iuro. Hic Imperator idem iurat:& ipſe in animam ſuam hic iurare facit: vt hic,&.ſ.in pace.§.hic itaq;.ſimile.ſ.de forma fide.c.tibi domino. Vel dic non iurat idem,ſed alius in animā eius: vt.d.§. hanc itaq;.& hoc innuit.l.proxi.ibi,inter nuntios. Vel dic,qd hoc eſt ſacramentum,quod fit per rectores ciuitatum,qui fue-

runt in parte principis.arg.ſ. eo.§.hæc autem ſunt ciuitates & loca ſuperius notata.eſt iuramentū quod fit per ciues ciuitatū ſocietatis Lombardiæ:ſequentia vero ſunt ſacramēta rectorū ciuitatis Lombardiæ ſeu ſocietatis eorum.

a Scripto.ſecundum hoc habes etiam hic argumentū,qu od hæc lex eſt ſcripta: quod dic vt.ſ. diximus.Odofr.

b Præcepta. Sed quomodo poſſunt præcepta iniungere principi,cum maior ſit & minor in maiorem non habeat imperium?Reſpon.vt no.ff.de iuriſdi.om. iudi.l.eſt receptū. & ſic Imperator poteſt per actum obligatorium conferre iuriſdictionem contra ſeipſum pro bono pacis.vel dic verius vt modo dixi. Odofredus.

c Maior pars.qđ enim maior pars facit, tota vniuerſitas feciſſe videtur:vt.ff. ad municipa.l.quod maior.Odofre.Nota ergo, quod illud qđ facit maior pars collegiatorū ſeu cōfœderatorū minori parte cōtradicente, ratū quo ad omnes debet haberi : quia oēs collegiati rediguntur ad inſtar vnius corporis. quod eſt notandū ex his ſcilicet,quæ pertinēt ad totū corpus ligæ, & ille qui eſt nobilior & potentior in liga,ille intelligitur ſuperior ad conuocandum alios.arg.ff.de fide inſtr.l.ſi.& in.c.j. de maio. & obe.per Inno.

d Triginta annos.Quid ergo erit finitis triginta annis?Reſpond.de neceſsitate ex integro eſt iurandum:licet hoc hodie non ſeruetur.Non autem dicas tempore hoc elapſo pacem amplius non durare,cum perpetuo,non ad tempus hæc pax concedatur:vt ſupra ead.l.§.hanc ergo pacem.vſque ad finem.& §.nos Romanorum Imperator.Odofre.Imo ex hoc colligitur aperte pacē hanc temporalem fuiſſe.nam perpetuum eſt quod triginta annis durat:vt inſti.de perpe.& tempor.actio. Odofred.imo prima verior:vt ſupra eod.§.in omni decimo anno. nam hęc dictio in omni,perpetuitatem temporis demonſtrat. Vel dic,quod tempus adĵcitur hic iuramēto Imperatoris,nō conceſsionibus & alĵs capitulis pacis : & hoc teneas. tempus enim adiectum alicui determinabili determinat ſolum illud, & non aliud:ad cuius determinationem nō eſt appoſitum:vt ff.de contrahen.emp.l.qui fundum.C.quando dies le.ce.l.ex his verbis.

e Credentias vſque ad illum terminum.Nota hic ſi tenes,quod hic ſit iuramentum Imperatoris : quod Imperator iurat credentias Lombardorum:& ſocietates eorum:& quod eas non pandet ad eorum detrimentum.Idem puto in Lombardis & eorum fautoribus,quod hoc idem principi iurent. cum magna ſecreta ab vniuerſis imperio debeantur:vt. C.de ope.publi.l.quicunque locus.& ſecreta regis abſcondere bonum eſt:vt in Lombarda de his qui ſecreta regis fraudulenter inquirunt.in fine. Secreta enim domini ſubditis merito committuntur:vt argumen.C.de proxim.ſacro.ſcri.l.proximos. & quod iurent,habes argumen.extra de iureiuran.ego N.epiſcopus.& ſupra de noua forma fideli.circa fin.Sed quæ dicuntur ſecreta ſiue credentiæ?Reſpondeo : ea quæ vulgus ignorat:vt argumen.ff.de ĵs qui deiece.vel effu.l.j.§.ſumma cum vtilitate.& amodo ſi contra faciant, videntur venire contra pacem & iuramentum ſuum:& ita pace carere debent : vt & alias de vaſallo dicitur, qui amittit * feudum, ſi credentiam domini manifeſtauerit:vt ſupra hic poteſt eſſe titulus, quibus

* Sed & alibi,qui alicuius ſecretum pandit, capite plectitur, ff.de re mil. l. omne delictum. §. iij. &. l. iiij. C. de commer. & merc. l. j. §.ſi. qs tabulas.ff.de poſt. xxij.q.v.cap. de forma. Cōtra. ff. de orig.iur. l.ij. §. poſtea prĩceps.

in ſcripto[a] pacis inter nuntios domini Imperatoris & rectores,& nuntios ciuitatum ſocietatis Lombardiæ facto cōtinetur firmans tenore: nec ero in conſilio vel facto, vbi aliquod prædictorum minuatur alicui de ſocietate:et ſi qua perſona aut ciuitas, vel locus alicui ciuitati, vel loco, aut perſonæ prædictæ ſocietatis, aut iam dicto marchioni auferre vel diminuere voluerit, eos vel eas manutenere,& defendere bona fide ſine fraude contra omnes adiuuabo : & omnia præcepta[b],quæ rectores cōcorditer omnes vel maior pars [c] mihi fecerint, ſine fraude obſeruabo, & omnia ſupradicta attendam à Calen. Maĵ vſque ad triginta annos[d]:& in capite vniuſcuiuſ-

mod.ſeu.amit.c.j.& fruſtra implorat legis auxiliū,qui in eam committit:vt.ff.de minoribus.l.auxilium.Odofredus.Ex prædictis apparet,quod ſi anciani alicuius ciuitatis iurauerunt tenere aliquam credentiam,& aliquis eorum reuelat eam in damnum communitatis,quod debet ab officio remoueri.Et nota hic, quod quandocunque imponĩtur hæc pœna remotionis durante officio,poteſt cognoſci de crimine. Nam ſi ſpectaremus finem officĵ, fruſtra fieret amotio:vt. C.ad le. Iul.rep.l.iubemus.

quæ quinquēnĵ,ſcilicet ſi per maiorem partem rectorū requiſitus fuero, renouabo : & hoc totum ſine fraude iurare omnes homines meæ ciuitatis à decimooctauo anno vſq; ad ſeptuageſimum faciam. & hæc omnia faciam iurare con f ſules vel poteſtates meæ ciuitatis & credentias[e] vſq; ad illum terminum,qui mihi conſtitutus fuerit per rectores Lombardiæ,& Marchiæ, & Romaniæ,in hoc eloquio.

Die lunę xj.Cal.Ianuarĵ[f] in Placētia in eccl'ia ſanctæ Brigidæ in præſentia Mirabelli,Guilelmi,Garoni notarĵ,ibiq; in eorum præſentia [g] rectores Lombardiæ, Marchiæ,& Romaniæ, fecerunt prædictum ſacramentū: nomina quorum ſunt hæc:de

Die lunæ.xj. Calend. Ianuarĵ. Not. quod olim notarĵ ita ſcribebāt ratione maioris certitudinis:quia ſi non adĵcitur intrante, vel exeunte, eſt dubium:quia qđ pluribus modis exponi poteſt,eſt ęquiuocum:vt not.ff.de verborum obligationib.l. quoties in ſtipulatione ambigua. Quid ergo ſi inſtrumentum dicit actum vndecima die Ianuarĵ, & non dicit intrante, vel exeunte menſe? Reſpō deo:ſi quidem apponit proprium nomē diei:puta actum die lunæ vndecima Ianuarĵ:ſatis apparet ex ipſa ſcriptura:vt hic.Si autem non apponit nomē proprium, poteſt dubitari. Pone enim,quod teſtes dicunt, vndecima die intrante menſe Ianuarĵ partes fuerunt alibi.Ex aduerſo reſpō detur,quod iſta probatio non concludit de neceſsitate.Quæritur ergo,vtrum dicti teſtes reprobent inſtrumentum?Et videtur quod non : quia ſicut debemus ſaluare teſtes, ne in falſum incidant : ita & inſtrumentum & teſtes:vt extra de teſti. cum ita filĵ.Item dicta teſtium debent interpretari in meliorem partem:vt not.Innocen.in.c. dudum .ĵ. extra de electio. Item cum teſtes ſunt inducti ad probandum,& non probant: de neceſsitate debent interpretari contra producentem:vt extra de probat.c.in præſentia.&.c.cum cauſam.de reſcrip.& in c.vlt.de conditione appoſita per Ber.niſi in cauſa fauorabili: vt.ff.de manu.l.antep.& in.c.ex literis.de prob.& de reg.iur. l.in ambiguis.cum ſimilibus.In cōtrarium videtur:quia illud inſtrumentum ſecundum communem vſum tabellionū probat de vndecima die intrante menſe. Cum ergo probatio reprobetur,ergo probatum eſt inſtrumētum. Non enim iſta eſt præſumptio ſed communis intellectus vulgi.& ideo non obſtat quod no.ff.de pac.l.iuriſgentium.§. quod fere.& quod notat Innoc.in.c.innotuit.de eo qui fur.ordi.recep. non enim dicitur incertum quod certā interpretationem ſemper habuit. Arg.ff.de fun.inſtructo.l.cum de lanionis.§.aſinam.Et eſt notandum, quod ad hoc vt iſta æquiuocatio ceſſet,in literis apoſtolicis apponitur nonas,Idus,& Calendas,vbi talis dubitatio incidere non poteſt:vt.ĵ.eo.§. fina.

g In eorum præſentia.hic habes argumentum expreſſum, quod teſtes debent ſcribi & imponi in prima parte inſtrumenti.& hoc hodie ſeruant tabelliones noſtri tēporis. Alĵt, quod in fi.vt videantur interfuiſſe contractui toti.Odofr. Tu dic,q; ſi debent ſe ſubſcribere, debent eorum nomina & ſubſcriptiones poni in fine:vt.C.qui teſta.fa.poſ.l. hac conſultiſsima.§. penul.ibi dū dicit,& in fine &c.Et hoc patet ex ipſo vocabulo:qa dicit ſubſcriptio,nō præſcriptio.ſic & tabellio debet ſe ſubſcribere in fine,licet ſignū ſuū poſsit apponere tā in principio quā in fi.Illud certū eſt,quod inſtrumēta debent habere ſuas proprietates.Et p hoc dicūt quidā,quod imbreuiatura * non probat:quia non eſt ibi ſubſcriptio & ſignū:vt no.Iac.de

* An autem debet fidemque faciat. itēque quid ſit imbreuiatura, & an notarius ſuas imbreuiaturas reficere, & imbreuiaturæ erratum corrigere, & an etiam cancellare poſsit, vbi publicū inſtrumentū reddit partī. vide eūdem Baldū. C. de fund.inſt.ſuper titul. & Barto.in leg. Librarius. ff. de verbo. ſignifica.

Are.

Are.C. de fid.inſtru.l.cõtractus.p Bar.ff.de teſt.l.ad teſtium. §.ſi quis.& dic vt extra de fi.inſtr.c.cũ per tabellionem.& in auth.vt prẽponaẽ imperatoris.§.j.&.C.de tabula.l.generali. lib.x.Et ſi inueniatur imbreuiatura,an prẽſumaẽ imbreuiatura teſtibus lecta,no.ff.de le.iij.l. fidei cõmiſſa.§.j.& facit.ff.de mili.teſta.l. Lucius.

Illud eſt certũ quod vna ſcriptura iuuat & iterpretatur aliã: vt.ff.de edẽ.l.ſi quis ex argẽtariis.§.ſi initium tabularum.& de petitio.hẽredita. l.vtrum.

a HAec ſũt nomina eorũ. Dicit,qd nõ ſunt diſtricti facere iurare homines.Iſte tex.facit ad quæſtionem, vtrũ comes,qui habet caſtrũ quoddã in feudũ, aliũ teneatur facere ſuoshoies iurare.Nam aliquãdo feudum ſicdatur vt iurent ipſi,& faciant iurare ſuos nobiles & vaſallos:aliquando de ſuis nobilibus non fit mentio.& eſt hic arg. qp nõ teneãtur ad hoc: niſi expreſſe caueatur ĩ pactis:quia homo vaſalli mei non eſt propterea homo meus:niſi aliter habeã iuriſdictionem generalẽ.& hoc no.in ſpe.de feudo.§.quoniam. ver.xiiij.quæritur.& verſi.ſequen.Idem ſacramentum facit, vt prædicti rectores fecerũt. per iſtum text.probatur aperte, quod ſi tabellio ſcripſit primo dicta vnius teſtis, & poſtea dixit idem per omnia,dixit vt alius teſtis:ſiue ſub eadẽ die,ſiue ſub alia: nõ eſt vis,quod talis ſcriptura ꝓbat teſtes in vnã conſonantiã cõ cordaſſe:licet aliqui dicant,quod iſta ſcriptura nõ valeat propter incertitudinem.Aliũ dicunt,quod nonvalet:qa ꝓferunt vnum & eundem præmeditatum ſermonẽ.Sed nec prima ratio valet:quia totũ videtur repetitum,nec ſecũda,quia quod dicitur de eodem mediato ſermone,habet locũ quando teſtes ſunt ſuſpecti.ſecus ſi ſunt bonæ famæ. Vnde ſequitur,quod p dictos teſtes fit probatio:vt no.extra de verbo.ſign.nihil obſtat.in nouel.In huius fœderis fine ſeu circa fœderis obſeruationem notandum eſt:quia vt dixi,iſta eſt lex:vt dixi.ſ.in.§. volumus.& lex eſt cõe præceptum &c.vt.ff.de leg.l.j.& in legibus duabus Græcis.eo.ti,& inſtit.de iure nat.§. le. Vel lex eſt ſermo determinatus ſecundũ cõmunẽ concordiã ciuitatis, admonens quomodo oportet agere ſingula ſecundũ Ariſto. Vel lex eſt principis placitũ.ff.de cõſti.prin.l.j.& leges ſacratiſsimæ hominũ vitas cõſtringũt,& ab omnibus ſciri debẽt: vt.C.de legi.& conſti.l.leges. vnde quilibet leges obſeruare teneẽ ſiue volẽs ſiue inuitus:vt in Lombar.de epiſ.& cle.l.volumus vt omnibus. Hanc igitur pacem ſcire debetis,& eã inter alia ciuilia tanquã pẽtioſum & nobile ius veſtro ſtudio exornare. Pax enim multa bona iducit,diſcordias em̃ remouet, & tranquillam quietem inducit,ſtatum perſonarũ ac ciuitatũ augmentat,honeſtatem affert,diuitias prẽparat, Dei ac regũ gratiã tribuit,ſuperbiã vniuſcuiuſq; excludit,auaritiam cuiuſque repellit,honorem honoratis adiungit,nondum honoratis præparat,ad Deo ſeruiendum animum cuiuſque incitat, fructum affectat expoſtulatũ,vel affectũ facit acquirere ſeu nãciſci.ar.C.de cad.tol.in prin.C.de offi.præfe.præto.Afri.l.ĩ nomine.in prin.ij.col.&.ſ.ĩ prin.&.C.de vete.iur.enu.l.ij.§.quã tuncunq;.&.§.omnia igitur.& in Lombar.de ſeditio. cõtra. iu.ciui.l.j.in fi.extra de treuga & pa. c. j. in Lõbar.vt epi ſint vniti.l.placuit.ff.de offi.pfe.vrb.l.j.§.quies.ff.de adi.leg.l.qd ſi iterũ.inſti.ĩ proœ.ĩ prin.inſti.de exc.tu.§.inimicitias. Eſt em̃ pacis cõfirmatio ipſa vera iuſtitia:vt in Lõbar.de fur.l.vindicta. Odofre. Quæſtio vtrũ de iſta pace facta Cõſtãtiæ debeat gaudiũ,vel feſtiuitas celebrari:& videẽ qp nõ:qa iſta pax fuit adulterina ex parte Friderichi:& dato qp Friderichus eſſet imperator:fuit nulla ex parte populorũ,q ſubtraxerãt ſibi obediẽtiã. Venio ad primum.Nam iſta pax fuit ĩ feruore diſcordiæ.quę erat ĩter eũ & eccleſiam:vt.ſ.§. nos Roma. ver.ſnĩa quoq;.in verbo,occaſione guerræ vel diſcordiæ eccleſiæ. tũc arguo ſic,Imperator erat anathematizatus.Eſt em̃ anathema excõicatio ſolẽnis: nec põt eſſe* occulta: & ideo iſte Friderichus tanquã notarie excõicatus nõ potuit ſe gerere pro imperatore: qa oĩs autoritas publica eſt anathematizatis interdicta:vt no. Inno. de dolo & cõtu. veritatis. & pleniſsime no.in.c.pia. de exce.i nouel. lib. vj.Sol.qa iſte imperator fuit depoſitus, & vt ita dixerint, decoronatus: ergo leges eius exoleuerũt. i. eſſe deſierunt:vt.ff. de origi. iur.l.ij.§. exactis de inde regibus. Sed certe fortiſsima ratione iſte Friderichus leges cõdere non poterat,nec publica iura imperij adminiſtrare:qa erat ſchiſmaticus & reus læſæ maieſtatis eccleſiæ, & hoſtis dominæ ſuæ:vnde ipſo facto erat ſuſpenſus ab adminiſtratione:vt.C.de hære.auth.gazaros.ad hæc.C.ad le. Iul. maie.l.quiſquis.& arg.ff.q & a qui.l.quæſitũ.& de accuſa.l. eſt iudiciorũ.de acqui.hær.l.Pantonius.§.rei.inſti. de hære. q ab inteſt.§.p contrariũ.et in.c.dño guerram.ſ.hic finitur lex, deinde conſuetudines regni incipiũt.de elec.venerabilis.§. ſi. Ex his ergo videtur concludendũ,qp neque capitula iſtius pacis,neq; leges iſtius Friderichi poſſunt in iudicio allegari,etſi quondã fuerit imperator.arg.C.de ſac.ſan ecc.l.decernimus. Io.And.tangit hic dubiũ extra de feud.c.ex parte.& dicit,qp quidam hoc aſſerunt:cũ iſte imperator fuerit damnatus in cõcilio Lugdunenſi.Sed ipſe Io.And.trãſit ſicco pede & ſub ſilentio nolens os ponere in cœlum.tũ poteſt dici illud verbũ, Illa loquebatur,nauẽ ſoluebat Vlyſſes. Nam quicquid cãtet eccleſia,etiã volũt bene diſponi, nec bonũ eſt ſtare ſemper in guerra & maledictione:& ideo qp populi acceptarũt,quia veriſimile eſt,qd nondũ erat depoſitus,ratũ & gratũ fuit hactenus habitũ & ſeruatum qp in pace continetur. Item nõ reperitur,quod Henricus ſextus rex Romanorũ, a quo fundamẽtũ etiam ſumpſit iſta pax,fuerit depoſitus:ergo valet. ff. qd fal. tu. auto.l.j.§.idẽ Pomponius.Secunda ratio ꝓpter quam nõ videtur valere pax,erat:qa non valet tranſactio inter dñm et ſeruũ:vt.C.de trãſac.l.interpoſitas.ſed ibi loquiẽ de ſeruo dicto a ſeruãdo.nã illa ſeruitus ſuccedit loco mortis antiquæ:& ideo talis ſeruus pro mortuo habeẽ:vt.ff.de cõdi.& de.l. iterdicit.ſed nos loquimur in ſeruo ab obediẽdo, qui non habeẽ pro mortuo:cũ ſit ingenuus:vt no.inſti.de iu.perſo.per Ac. Ex quibus cõcluditur,qd iſta pax debuit eſſe læta & feſtiua: vt.l.j.C.pub.lætitię vel cõſulum.lib.xij.Deus igitur pacẽ nobis tribuat lætã,& durabile nomen:& non perfecti operis,ſaltem bonæ volũtatis.Dicit enim Vegetius ſecũdo de militari diſciplina, Vnius ætatis ſunt, quæ fortiter fiunt. Quæ vero pro vtilitate reipublicæ ſcribuntur,æterna ſunt. O quã magna & indebilis fama,cui militat honor. Amen.

Finit liber de pace Conſtantiæ.

Brixia Aldericus de Sella.de Verona Vozo iudex. de Bononia Prendeparte poteſtas. de Padua Bazotus.de Nouaria Rogerius Marcellinus poteſtas. de Teruiſio Oldericus de montello.de Mantua Gulielmus de Azo.& de Placentia Bonizo iudex. de Pergamo Albertus de Oſſa poteſtas. de plebe de Granatina Petrus Collus iudex.de Fauẽtia Gulielmus Butinus poteſtas.de Mediolano Petrus vicecomes.

HAec ſunt nomina eorũ[a] qui iurauerunt, vt ſuperius legitur: vt dicti rectores iurauerunt:eo excepto, quòd non fuerunt diſtricti facere iurare homines ſuę ciuitatis. De Brixia, Deſiderius iudex, Martinus de Potenalupis, Pax Cõſalonerius.de Padua, Guaniphus Achalaone. de Verona, cancellarius Creſcenonũ,& Viuianus aduocatorum.de Teruiſio, Trauiſius de Gualperto. de Pergamo, Lanfranchus.de Monancha, Oprãdus ludex, Ioannes de petengo.de Nouaria,Friderichus.de Boñ.Michael Capra. de Mutina, Rolãdus de Baimõte.de Garino,Bunalellus, de Garbonenſibus. de plebe de Granatoria Gregorius cõſul ita iurauit: ſuus rector de Fauentia,Anteus iudex,anno à natiuitate domini.Mclxxx. indictione prima,& poſtea ſequenti die Martis.xij.Calen. lanuarij Armanus de Parma rector idem ſacramentum fecit, vt pridem rectores fecerunt: & Albertus de Theobaldo ſimiliter.

FINIS

Anathema quid.

* Secundum quod tradit gl.xj.q. iij. c. ſi inimicus. & ibidẽ not. Cæterum qd ſit Anathema not. xxiij.q.c. certũ vbi ait text. à deo ſeparationem eſſe, & alibi æternæ mortis demnationẽ xj.q.iij.c.nemo epiſcop. Qualiter anathematis ſententia feratur.not. e. q & cauſa.c. debent. Diferentiã aũt inter anathema & excommunitionẽ vide. iij. q. iiij. ca omnes. & per Archi. iij.q.iiij. cap. commiſſarias quis anathema æternam damnationem, ſeu maledictionem exponit abs qua liberet nos pater benedictionis, q per omnia in omnibuſque ſemper eſt benedictus.

Regeſtum.

aa. a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m. n. o. p. q. r. s.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L.
AA. BB. CC. DD. EE. FF. GG.*
Omnes ſunt quaterni, præter L.
qui eſt quinternus, & GG.
qui eſt duernus, & *
quæ terna eſt.

Excudebat Balthazar
Arnoullet.

Regestum.

Excudebat Balthazar Arnoullet.

Illuſtri viro, ac Iureconſulto præſtan-

tiſſimo, optimoq; viro domino Nicolao Boërio Burdegalen. in Senatu
Præſidi meritiſſimo, Petrus Rebuffus
S. P. D.

Ogitans ego æquiſsime præſes, quanta ſit autoritatis tuæ amplitudo, quàm ingens, & ſonorũ famæ tuæ nomen, quod olim Pythagoræ illi Samio, id hodie tibi contigiſſe video. Siquidem poſtquam ſeiunxit ſe ab humanis vir ille grauiſsimus, eius dicta, vt à vero minimè aliena pro oraculo quodam Apollinis apud eos, qui illum quondam audiuerant anxiè, ac religioſè ſuſpiciebantur, ita vt nihil eſſe verius illis putaretur. De te verò qualem vbique gentium induerint opinionem vtriuſque iuris ſacerdotes, ſatis oſtendit iſta (ad quam te non diuitiarum vis, atque copia, nõ aulicum artificium, non palpans & blandula adulatio, ſed tua eximia virtus & incredibilis in legibus interpretandis æquitas euexit) ſenatoria dignitas. Certè quoties in auguſto illo Aquitaniæ ſenatu, imò in quolibet totius Galliæ iudiciali foro dubia incidit aliqua & reciprocans quæſtio, ad te, velut olim ad Oedipodem, vel tua opera concurritur, adeo vt mirandum ſit in vno homine tantam iuriſprudentiæ (vt interim varia quibus ornatus es, ſcientiarum genera omittam) notionem exiſtere. Itaque cùm non ſim neſcius Peſſulanenſes pro communi vtilitate vigilias non ſpernere, vt licet videre de Azone, qui in tres nouiſsimos libros Iuſtiniani Codicis commentaria, ſeu Summam appoſitè in Monte Peſſulano digeſsit. Item teſtatur & Ioannes Berberius, cuius extat opus illud lucubratiſsimum, cui Viatorium iuris nomen impoſitum eſt. præterea Bertrandum de Monte Fauentino, qui. l. diem functo. in eodem caſtro repetijt: & ex poſt in Cardinalem, ob eius præclaram ſcientiam creatus extitit. Quantum vero adiumenti, vt domeſtica etiam exempla adducam, attulerit noſtri ordinis hominibus Iacobus ille Rebuffus, mihi patruus magnus, ſatis oſtendunt præclaræ eius inuentiones, & ſcripturę. ego quoq; horum exemplo accenſus, hoc qualequale eſt tranſpoſui potius quàm compilaui: tibiq; (cui omnia debeo) dedicandum duxi, ex cuius fontibus potiorem præſentis munuſculi partem hauſiſſe (ſi nullo eſt veritas contaminanda mendacio) fatear, eſt neceſſe. Illud ergo iucundo ſuſcipies animo vir humaniſsime, atque ſub vmbra tui nominis à latrantium canum baubatibus proteges, quod ſi feceris, incredibiles, mihi crede, ad literarum laborem fortiter ſubeundum ſtimulos ciuibus tuis concitabis. Vale tui Rebuffi memor.

*

GRANADA

Arbor Feudorum.

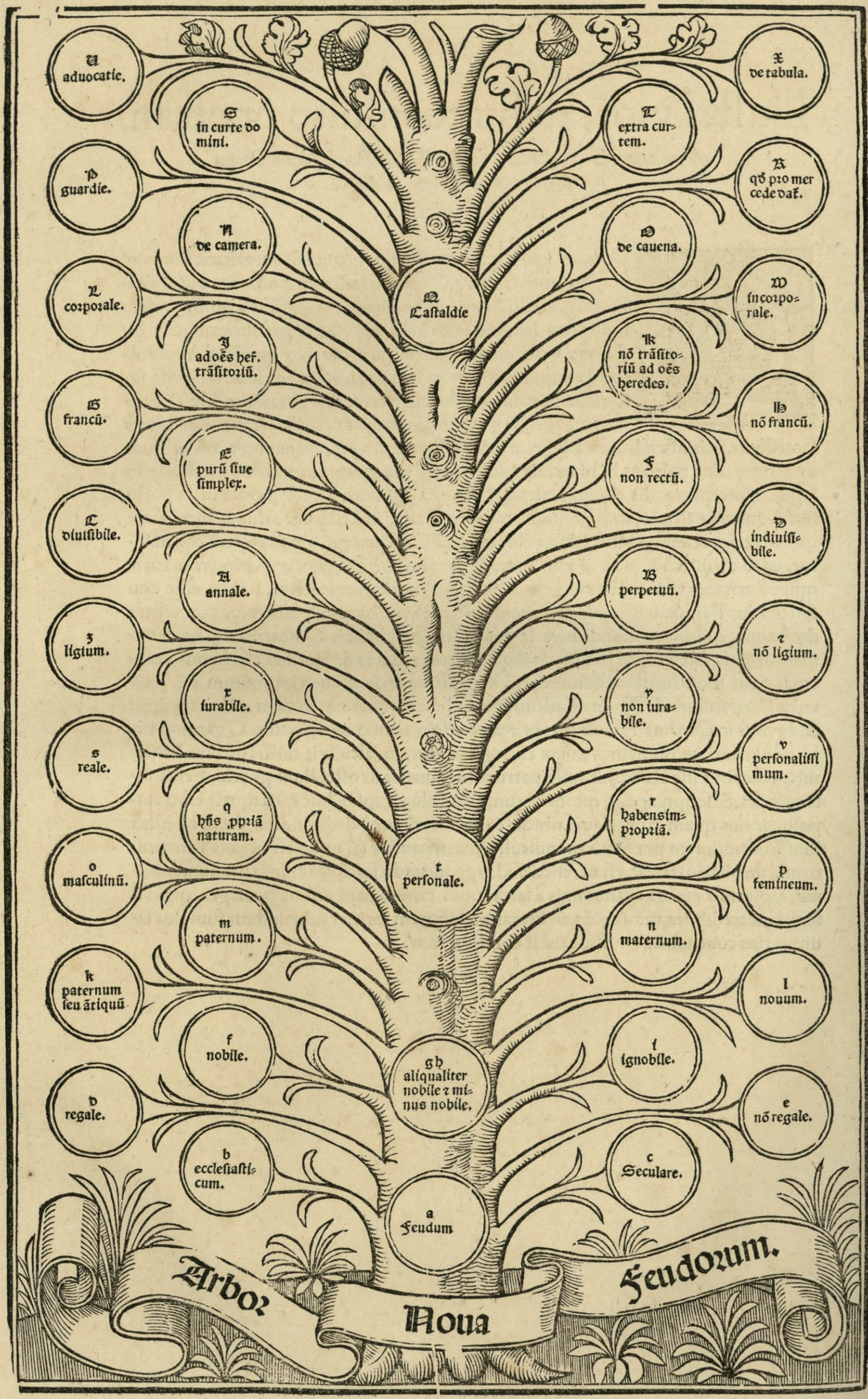

Arbor Noua Feudorum.

Sequitur noua Arbor Feudorum, cum eius solenni declaratione, in qua multæ ponuntur correctiones, quæ contraria consuetudine inualuerunt, maximè in hoc Christianissimo Franciæ regno, compilata per spectabilem ac egregium virum dominum Petrum Rebuffum de Monte Pessulano, Iuris vtriusque doctorem Bituris regentem.

QVANQVAM MVLTA in hac materia Feudorũ scripta reperiãtur hincinde dispersa: tñ quia variãtibus tẽporibus iura & cõsuetudines variãtur, in.c.j.de cõsanguinit.& affinit.ita quod vix in ista materia põt certa dari doctrina, vel regula in hoc regno: sed secũdum consuetudines locorũ, & ritus, variatur vsus, vt asserit cõterraneus meus Ioan. Berberi.in viator.iuris in tit.de feud.in penul.q.ideo breui bonũ ratus diuisiones colligere quasdã, & cõsuetudines, cõtra cõsuetudines feudorũ scriptas, nunc in viridi obseruãtia in hoc regno existentes, iuxta l. Arriani.C.de hęret.& cũ cõsuetudines feudorũ fuerint vsu hominũ introductæ, cõtrario vsu possunt tolli.§.ex non scripto. insti.de iur.natu.& ibi docto.& Ioã.fab.in.§.j.in fi.insti.de his per quos agere possumus.Bal.in.l.ñ.p illũ tex.ff.de vulg.Deci. consi.cclxix.consultus.in col.iiñ.nume.viñ.& consi.cccxc.qm̃ ex facto.col.vj.versi.v.quia ius.num.xñ.c.vno.§.filñ.in.j.si de feudo contentio sit inter domi.& agna.vasal. Et maximè dominaẽ in feudalibus consuetudo.c.Obertus.de feu.cogni.glo. l.de quibus.ff.de legibus.Guido papę singu.ccccxciiñ.Et etiã cũ sint consuetudines locales, non habẽt nos in hoc adstringere regno, inquit Petrus Iac.in sua pract.in rubr.de successio.feud. & doctissimus ille D.meus & conciuis D.Boër.in lib.cõsuetu. Bitur.in.§.iñ.de consue.feud.& censual.qđ est verũ in casibus, in quibus reperitur contraria cõsuetudo: alias seruabuntur cõsuetudines Feudorũ tanquã ius scriptũ, vt concludunt cõmuniter docto.in prælud̃s Feud.& quia hæc materia est fructuosior,& frequentior in Francia,& alĩs regnis,q̃ in Lombardia, quæ caret rege, ideo semper in passione,& anxietate erit, scđm Petrũ de ferra.in sua pract.in forma libelli quo agitur ad reuocationẽ Feudi, in prin.sed dicit verũ de facto: sed de iure christianissimus rex noster.Franciæ est rex & dux illorũ: sed væ illis, eum cum non admittãt, sed quotidie rebellent.Sunt etiam causæ Feudorum graues & magni ponderis: magnosq̃ solent præstare prouentus, vt asserit modernorũ facile princeps Iaso. in proœ.feud.in princ. & est hodie practicabilis, ex cuius scięntia oriuntur nummi, & transeunt in bursas aduocatorũ feudistarũ, scđm do.Io.sanxon in consue.Turo.in tit.*cõment hommage se doit offrir à son seigneur.* in princ. estque lucrosa materia: vt verbis vtar Ioan.D.Pyrri.in consuet.Aurelia.titu.de feud.c.iñ.& quandoq; vnus casus est sufficiens ad ditandum hominẽ, si in hac materia accidat per vitã. Videndũ est ergo quid sit feudũ, vnde dicatur, quæ sit eius natura: & demũ ad diuisiones & arboris declarationẽ veniemus. Primo quæro quid sit Feudũ? & rñ.qđ est beneuola actio tribuẽs gaudiũ capientibus capiensq; tribuendo, in id quod facit, prona & sponte sua parata c.vno. ver.beneficiũ.in quib.cau.feu.amitta.& hanc diffinitionẽ posuerunt cõmuniter summistæ, quã sequitur Soci.consil.clxvñ. nõ inutilis.in prin.in.ñ.volu.& consil.lxvj.visa donatione.in iñ.volu.aliã diffinitionẽ citat Io.raynaud.in cõprehen.Feuda. in prin.videlicet, Feudũ est beneuola & libera rei immobilis, vel æquipollentis cõcessio, cũ translatione vtilis dominiñ, proprietate retenta, sub fidelitate & exhibitione seruitiorũ honestorũ.& bene dicit honestorũ: quia si Feudũ cõcederetur ad seruitiũ inhonestũ, nõ teneret Feudi cõcessio.ar.tex.in.l.si remunerãdi.§.rei turpis.&.l.si mãdauero.§.q ædẽ.ff.mãda.& insti. eodẽ.§.illud Panor.in.c.bonę.in.ñ.num.xiiñ.de postul.pręla. nã generaliter nouimus turpes stipulatiões & cõcessiones nullius esse momẽti.l.generaliter.ff.de verb.obli. Petrus de bella pertica in suo tract.de Feu.in.j.quæst.sequiẽ & Francis.Curt. in suo tract.de Feud.in.j.parte quæst.vj.vbi dicit septẽ esse requisita: quæ latius extẽdit vir magni consilñ D.Ioã.le cirier in tract.de iure primogenitur.quę iiñ.lib.ñ.in ver.possessio.col. ñ.nec vasallus in factis turpibus tenetur dño obedire. arg.l.hæ demũ.&.l.eius.ff.de ope.lib.ca.dño guerrã.ibi, iuste.in princ. hic finitur lex &c. idẽ tenet Pet.de ferra.in sua pract. in forma libelli quo agitur ad reuocationẽ feud.in princ. ponens ibi aliã definitionẽ.& Barba.aliã in tit.de Feud.col.iiñ.& Pet.de bella pertica in.d.tracta.de Feud.in princ.ponit tres.Sed Benedic.in repetit.c. raynutius.in verb.& vxorem. in.iiñ.decisio. numero ccccxxiiñ.extra de testa.sequitur definitionẽ Ioan. Raynaud. licet Io.de selua.in suo tract.de bñficio.in.j.quęst.j.partis alias diffinitiones ponat: tñ Ias.in prælud̃s Feud. & nouissimè D. Barth.de chassa.in consue.Burgund.in tit.*des fiedz*, sequuntur definitionẽ D.Ray.& Ioan.sanxon vbi supra in prin. dicit esse verã in genere, sed nõ in specie ꝓ Feudo nouo vl̃ antiquo: latè tradit in omni cẽsura doctissimus vir d.Clau. Aqueñ.in specu. feu.tit.de definitione & inuẽtione feudi.vbi sic definit, Feudũ, est cõcessio rei habilis pro fidelitate. quia periculosa est omnis definitio.l.omnis definitio.ff.de reg.iur.ad alia transeo. Et hoc Feudum vocatur beneficiũ.in.§.beneficiũ.si de feud.defuncti conten.sit inter do.& agna.vasal.c.vno.de feud.fœminę,& de benefi.fra.cũ similibus.sequitur Curtius in.d.tract.de feu.in.j. parte.q.xj. Et sic inferẽ qđ archiepiscopi, episcopi, & alĩ prælati, pro eorũ beneficiis possunt nominari vasalli papę: nã suos episcopatus à papa quasi in feudũ habẽt,& eidẽ iurãt fidelitatẽ in cap.ego N.de iureiurã.Alua.in prelud.feud.in.xix.diuisio. hodie etiã iurãt episcopi fidelitatẽ regi Frãciæ, qui in prędictis episcopatibus & prelaturis ac dignitatibus electiuis habet nominationẽ in.d.regno: vt habeẽ in cõcordato, in tit.de elect.& maxime si episcopatus sit in partibus limitrophis: vt dico ĩ.d. auth.habita.vel de regalibus.in.c.generali.de elect. ponit Ioã. ferault in tract.de iuribus Frãco.regis. in quinto priuilegio & decimo, vbi limitat ratione rerũ tẽporaliũ & feudũ habere verũ: secus in aliis.Itẽ feudũ potest gratia appellari, vt not.Bal.in prælud.& Cursius cõsil.xlix.num.xlviñ.&.lxviiñ.& hic cõtractus feudalis quo ad nomen erat incognitus ante lib.feud.per consuetudines fuit baptizatus, vt sentit Lucas de penna.in.l.j. col.ñ.C.de peti.bono.subla.lib.x. Ang.in cõsi.cx.incipit sanctissima.in prin.& Benedic.in.d.ver.& vxorẽ vbi supra Clau. Aqueñ.in spec.feud.q.iñ.Sed contrariũ tenuit.d. Vldaric. Zasius in sua solenni repet.l.ñ.in ver.curias.ff.de origine iuris. Secundo quæriẽ vnde dicaẽ feudũ.& respõ.scđm cõem opinionẽ docto.qđ à fide seu fidelitate.c.vno.§.fi. per quos fiat inuestit. vel dicitur à fidei datione: quia nõ debet aliqua inuestitura fieri ei, qui fidelitatẽ recusat facere.c.j.j.eodẽ Pet.de bella pertic. vbi š.in.ñ.quæst. Host.in sua summa, tit.de feud.§.vnde dicatur.Bolog.in addi.ad Io.de ana.in consi.viñ.incipiente, Visis. Panor.consi.lxxxñ.quanq̃ in his.col.j.in.j.vol.Cornel. consi. xvj.aperta frõte.col.prima.vol.j.Claud.Aqueñ.in specu. feudo.in.ñ.q.do.meus & cõciuis.do.Boër.in consuet.Bitur.in.§. iiñ.de cõsuet.feud.Io.de terra rubea in tract.contra rebelles regni, artic.ñ.tertĩ tractatus (& ista vocabula feudorũ inculta satis, ac barbara, restaurauit linguæ Latinę meritissimus do.Budęus in annot.in Pandec.in.l.Herennius.ff.de euictio.& sequutus est, Io.Pyrrus in cõsue.Aurelia.rub.de feud.§.j.nec omisit admodũ subtilis vir D. Vldari.Zasius in repetit.l.secundæ, in ver.curias.ff.de origine iuris) limita nisi feudum esset eo modo acquisitũ, vt nulla fidelitas præsteẽ, vt ibi tenet Host. nã ex pacto, põt cõtractus immutare naturã.l.naturalis §.pe.ff.de præscrip.ver.l.cõtractus.ff.de reg.iur.sic & feudũ.et licet in quolibet actu fides esse debeat, quãdo alienã fidem sequimur.l.j.ff.si cer.pet.in feud.tamen per excellentiã debet fides cõsistere, cum dominus suo vasallo quodãmodo personã, honorẽ,& bona cõmittat.c.j.de noua forma fidelita.Bal.Aluar.& Ias.in prælud. feud.col.iiñ.& ibi Io.Rayn.in suo cõprehen.ñ.quæst.Deci.cõsi. ccccxiiñ.cõsuluit.in prin. ideo feudatarius à feudo dicit̃,& vocatur fidelis & valuasor, quasi dignus stare ad valuas domini, & eas intrare propter beneficium quod à dño accepit: vt tenet Alua.in.c.vno.§.j.quis dica.dux.d.Bartho.de chassa.in cõsue. Burg.in tit.*des constitutions des bastardz.*§.v.num.lxvj.in cõsilio. & quomodo sit præstanda fidelitas, ponit glo.in.d.c.j.in fin. per quos fiat inuesti.Pet.de bella pertica vbi.š.q.ñ.Specu.eod. tit.§.quoniã.versic.j.et versic.in plerisque.sequitur Curtius in d.suo tracta.feud.q.viñ.primæ partis.& D.Boër.in consuetu.

Declaratio Arboris Feudorum.

Bitur.in.d.§.iij̃.vbi in ea pręſtanda ponit differentiã inter nobilem & ignobilem: quia ignobilis in fidelitate nõ admittitur ad oſculum pacis à domino, ſed nobilis ſic etiam ſi à rege inueſtituram accipiat, idem Ioan.ſanxon in conſuet. Turo.in titu. *cõment homage ſe doit offrir.* in principio & bonus de curti. ī tract. nobilita.in.l.parte in.xlvij̃.nobilium priuilegio. Corſet.in repeti.c.grand.in no.in verbo, fidelitatem.num.lxvij̃.& ſequ.de ſuppl.negli.prælat. D.de Chaſſa.in conſue. Burgund.in titul. *des fiedz.§.ij̃.gloſſ. faire recognoiſſance.* & in magno conſuetu. tit. *du ſerment de fidelite.* Eſt etiam differentia inter clericos & laicos: quia laici tenent manus inter manus regis, quando iurant fidelitatem, vel inter manus cancellarij̃, epiſcopi vero iurant ſtolla poſita ad collum, & manibus ad pectus, vt tenet Ioan.ferault in tracta.de iuribus Franco.regis in decimo libro. Et hęc fidelitas in decem cõſiſtit quæ ponunt in.c.ego N.de iureiur.c.j.de noua forma fidelita.cap.de forma.xxij̃. quæſt.v.late explicat Ioan.de terra rubea in ſuo tracta.contra rebelles regum, artic. iij̃.tertij̃ tracta.verſicu. pro declaratione. Notãdum eſt tamen, quod iſtud iuramentum fidelitatis eſt quadruplex. Primum fit ratione feudi, de quo per totum librum feudorum. Secundum præſtatur ratione familiaritatis, ſeu officij̃: vt ſi aliquis ſit magiſter hoſpitij̃, vel camerarius, aut aliud habeat officiũ: vigore officij̃ tria iurare tenetur: primũ quod iuxta poſſe ſaluabit vitam, membrum, & rectum domini honorem. & eius mentem, id eſt, ſecretum non reuelabit.c.vno.§.ſi vero domeſticus. qualiter iura.debeat vaſal.do.fidelita. Tertiũ iuramentũ præſtatur ratione habitationis, eo quod Hiſpanus vel alius exterus habitat in Franciã, tenetur chriſtianiſſimo rege noſtro Frãciæ præſtare fidelitatẽ, poſtquam rex illum permittit terram ſuam habitare, no.Lucas de penna.in.l.deuotũ.col.j.C.de mera.lib.xij̃. Alber.brunus in cõſi.xxxv.in cauſa.col.j.& col.iiij̃. Et hæc fidelitas eſt hodie in vſu, vt dicit ſe practicaſſe Guido papæ in ſuis deciſio.quæſt.cccvij̃.& forma iuramẽti ponitur in magno cõſuetudina.lib.iij̃.rubri. *du ſerment des aulbins.* Nam Albini dicuntur quaſi alibi quam in regno nati. inde ius. Albinagij̃ in Frãcia eſt illud ius, quod rex habet ad omnia bona in.d.regno acquiſita capiendũ per.d.exterũ. de quo glo.in verbo, liberius. de colla.in pragma.ſanctio. vide glo, in proœ. in verbo, exterorum. & Benedic.in.d.verb. & vxorẽ.numero.M.xlij̃. & D. Boẽr.in.§.fi.de teſtamen.in cõſuet. Bitur. D. Barthol. de caſſa. in.d.conſuetud.in rub. *des confiſcations.§.j.nu.xxxvij̃.* Et nõ ſolum exterus debet fidelitatem præſtare, imo etiã quilibet ſubditus regni.ca.j.qualiter iura.debeat vaſal.fidelita.& in extraua.ad reprimendum.& reuerentiã.ca.regum.in fi.xxiij̃.q.v.& primæ Petri.ij̃.ca.Regem honorificate. ſequitur Ioan. de terra rubea in tract.contra rebelles regũ.artic.j.tertij̃.tracta. & Ioã. Pyrrus in gloſſ.ad conſuetud. Aurelia.rubri.de ſucceſsio. cap. xiiij̃. Quartum iuramentũ eſt, quod tenentur præſtare illi qui tenent & poſsident prædia in territorio ſeu iuridictione alicuius domini, & vocatur iuramentũ fidelitatis, & aſſecurationis. cap.j.qualiter iura.debeat vaſal.fidelita. & ibi dicũt doct. quo ad hoc iuramentum, conſuetudini ſtandum eſſe. Ita tenet Iaco. de ſancto Gregorio in tract. de feudis, in verb.qui quidem inueſti. vbi latius ponit, vide. Et iſta fidelitas quatuor perſonis eſt ſeruanda, videlicet imperatori cæleſti, id eſt, Deo: ſecundo Imperatori terreſtri in ſuo imperio, & regi Franciæ in hoc regno, tertio domino ſeculari, quarto proximo ſuo. ita not. Petrus de Ferra.in ſua pract.in forma libel.quo agitur ad reuocatio.feudi.in princ. Itẽ alia eſt fidelitas quæ debetur à coniuge.c. debitũ.de biga.alia quæ debetur à quolibet amico ad amicũ. Io de terra rubea vbi ſupra.arti.ij̃.tertij̃ tractatus. Notandũ eſt tamen, quod hoc iuramentũ fidelitatis non præſtatur per procuratorẽ.caſus ſingu.in.c.vno.§.verũ.de ſta.regula.lib.vj. ſecũdum Roma.ſingu.ccccccxcviij.quia hoc iuramentũ debet præſtari per verbum, ego talis N.c.j.de noua forma fidelita.& verbum ego, importat induſtriam perſonę.xxij.q.v.ca.de forma.& habetur Iob, ca.xix. quẽ viſurus ſum ego. ſequitur Bald. in.l.j.ff.de re diuiſio. limita niſi dominus conſentiat.d.§.verũ. quia tunc reuerentia quæ præſentialiter & perſonaliter debet exhiberi.l.ſi non ſortem.§.libertus.ff.de condi.indebi. fiet per nuntium. Secundo limita quando fidelitas eſſet præſtanda per vniuerſitatẽ, quia tunc per ſyndicum poteſt præſtari, vt tenet Bal.& alij̃.in.l.ij̃.§.ex his.ff.de verb.oblig. Tertio fallit in epiſcopis.c.vno.§.verum.de ſtatu regula ſupra alleg. idem tenet Stepha.Maleretus in tract.de electio. fo.xlviij̃. vbi plane. Quis poſsit infeudare ſeu in feudum concedere? & dic qđ omnis qui non prohibetur iure. Petrus de bella pertica.in.d.tracta. quęſt. iij̃.& Hoſti.in ſumma de feud.§.quis poſsit. qđ intellige ſi habeat liberam bonorum adminiſtrationẽ: vt not.in ca.j.§.noui, per quos fiat inueſtitura. ſequitur D.Io.ſanxon vbi ſupra: ideo vaſallus nõ poteſt in re feudali imponere cenſum, ſeu annuam præſtationẽ, vel aliam ſeruitutem. ſine domini conſenſu: alioqui dominus feudum poterit reuocare, vaſallo etiam contradicente. Ioan.manſuer.in tit.feud.verſic. Item vaſallus in re feudali. Per quæ iura debeat terminari quæſtio feudalis? & reſpõ. quod ſi in inueſtitura iuramentum eſt interpoſitum, debet deciſionibus iuris canonici decidi, vt tenet Bald.in cap. imperialem.§.fi.col.iij.de prohib.feudi aliæ. per Frideric, & hoc ſi ius ciuile & canonicum inuicem contradicant ſecundum eam, & Alexand.conſi.v.ſi vera ſunt.col.iij.in.v.volu.arg.c.nouit.de iudic. Si iuramentum non erit interpoſitum per iura ciuilia & conſuetudines feudorum deciditur, ſecundum Bal.in.l.liberti. in vli.colum.C.de oper.liberto.& in conſil.clxxxiij. factũ ſic ſe habet.in.iij.volu.&.clxxxviij.factum tale.eod.lib.& refert Catellia.cotra in ſecũda parte memoraliũ.in verſi.feudi quęſt. & confert ad deciſionem multarũ quęſtionũ. ſecundum Curt. in ſuo tracta.feudo.in.j.parte.q.vlti. Et quis ſit iudex in feudis, ponunt docto.in.c.cæterum.de iudi. Hoſtien.in ſumma huius tituli.§.apud quem.docto.in.c.vno. apud quem vel quos cõtrouer.feudi terminari debeat. Ioan.Raynaud.de prohib feud. alie.in.§.præterea. ſi inter duos.nume.v.& ſeq. & ibi alij doct. Nicolaus de millis in repertorio in verbo, feudum, queſtione ſexta. & ibi in additio. & Curtius vbi ſupra in ſeptima parte. Plene Soci. in cap.ex tranſmiſſa. de foro competenti. Tertio quæro quę ſit natura feudi: reſpond.quia dominus qui concedit retinet ſibi directum dominium. in capitulo vno.de natura feud.& in capitulo.j.in fine.quibus modis feud. amittatur. ſequitur plene Curtius in.d.tracta.in.j.parte.q.ſexta columna. ij̃. Secundo vtile dominũ in vaſallum tranſit: quia poteſt vendicare rem feudalem.§.j.de inueſtitura.de re aliena. facta & ſic eſt quaſi dominus. alias non vendicaret.l.Quintus.§.argento. ff.de auro & argen.legat. Iaſ.notat in.§.ſed iſte.num.lviij̃. inſtit.de actioni.glo.in cap.vno in verſic.de ſuis.per quos fiat inueſtitu. Idem tenet Io.Berberi.in viato.iuris, in.x.q.huius tit. Bal.in Marga.in verſi.feudum.in.ij̃.q.ca.j.§.præterea. & cap. Corrad.& in quib.cauſis feud.amittatur. Panor.in.c.diligẽti. in.iij̃.no.de præſcrip. Pet.Iac.in ſua practi.in libello de rei vendicatio. quæ cõpetit ratione vtilis dominij.in quinta poſitiõe. Felin.in.c.quæ in eccleſiarũ.num.lxix.de conſtit. Deci. conſil. cxciij.& pro tenui.&.cclxix.conſultus ab illuſtri.num.vij.& ccclxxxix.viſa longa ſerie.col.iij̃.numero.vj. Curtius vbi ſupra.columna.iij.primæ partis. D.Ioan.ſanxon vbi ſupra, artic. j. Ioan. Pyrrus in conſue. Aurelia.c.j.de feudis. Quod intellige ſi fiat inueſtitura realis, id eſt, traditio: ſecus ſi verbalis. quæ alias vocatur abuſiua.in.c.j.& ibi doct. quid ſit inueſtitura. ſequitur Guido papæ in deciſio. Delphinat.q.cccvij.& Do.Ioã. ſanxon.in.d.conſue.in tit. *de pie de fied.* articulo quin.fo.lxxj.& Alber.brunus conſi.j.&.ij̃.col.iiij. Tertio ſi vaſallus ſeruitiũ conſtitutũ dño non exoluerit, cadit à feudo.c.j.quibus modis feudum amittatur. Intellige tamen ſi fuerit requiſitus: nam domino offerre ſe nõ tenetur, niſi illi magnũ periculũ videat imminere.§.& ſi vaſallus.&.§.licet.ſi de feudo defuncti conten. ſit inter domi.& agna.vaſal. Petrus Iaco.in titu. quibus cauſis feudũ amittatur.col.ij̃.verſic.decimo ſi non ſeruiat.&.§.illud. de prohibita feud. aliena. per Frederic. Idem ſi vaſallus inimicos domini recipiat, dando eis tranſitum per terras ſuas, quando poterat reſiſtere & victualia. nam feudo priuat.gloſſ. in ca. de forma.in ver.munitionibus.xxij̃.q.v. ſequitur Ioã.de ana. conſi.vij̃.viſis & ponderatis.columna.iij̃.& ſequen. Cauſas ob quas quis feudo priuat.vide per Pet.de bella pertica in.d.ſuo tract.de feud.quæſt.ix.xxij̃.tradit Ioan.Raynaud.in comprehen.feuda.in.§.fina.cap.imperialem.de prohibita feud. alien. per Friderichum. Petrus de ferra.in ſua practic.in forma libelli quo agitur ad reuocationem feudi, in verſi. nec ſuperſtitionis. Iacobus de ſancto Gregorio in ſuo tracta.de feu.in ver.dictiq; vaſalli. D.Boẽri.in.§.xv.de conſuetud.feud.& cenſura. in cõſuetudi. Bituri.& late Curtius in quarta parte, tracta.de feud. vbi cumulat quadraginta cauſas priuationis feudi. Quinto feudum ſine domini voluntate alienari nõ poteſt in capit. imperialem.in princ.de prohibita feud.aliena.per Friderichum. quia ſeruitia poſſent ſubtrahi, vt ibi dicitur.& in capit.quæ in eccleſiarum.de conſtit. imo ſi alienet, perdit illud, vt ibi.& notat Aretinus conſi.xiiij̃.incipiente, viſo &c. & pleniſsime Albertus brunus conſilio.cxj.incipiente, magnifice domine &c. Intellige alienantem priuari feudo, ſi dominus voluerit: alias ſecus. Alexander conſi.clxxiij̃.viſo themate.in ſecundo volumine. Decius conſil.clxxxv. vlterius.ij̃.dubio.&.cxxxviij̃.& diligenter vide textum benefacientem. l.j.§.ſed & quoties.

Albini & albinagij ius.

ibi

Declaratio Arboris Feudorum.

ibi.ſi velit alius fideicõmiſſ.ff.ad Trebelli.l.cogi.§.Mætianus. illo titulo.l.ij.colum.ij.C.de iure emphyteuti.& ibi Iaſon.Sed puto in hac materia quatuor tempora cõſideranda,antiquius, antiquum, nouum & nouiſsimum. de iure antiquiori poterat mediam partem vaſallus alienare.§.aut ſi liuellario.& ſequ.& §.fin.quibus modis feu.amittaſ.&.§.j.de aliena.feudi.iure antiquo non poterat alienare,niſi per viam libelli vſq; ad medietatẽ vt de aliena.feud.in prin.ſeu iure nouo eſt prohibitio alienationis indiſtinctæ:vt in.d.§.j.de prohibita feud.alie.per Friderichum.Iure tamen nouiſsimo,ſiue conſuetudinario,hæ cõſuetudines feudorũ in regno Franciæ nõ ſunt allegandæ,cum contrarium obſeruetur.Petrus Iacobi in ſua pract.rub. de ſucceſsio.feud.col.xxvij.verſiculo,modo in ſumma.& ſic vaſalli licite in hoc regno Franciæ alienant feuda cõſuetudine dictãte,& approbante,ſecundũ eum in rub.de condict.ex lege, imperialem.§.callidis.colla.ij. & habetur in magno conſuetudi. rub.*des couſtumes des fiedz*.verſiculo,de iure feuda.Guido papæ. in deciſio.Delphinat.quæſt.lix. & quæſt.ccxcvij. & hæc conſuetudo eſt hodie vniuerſalis ĩ regno, vt aſſerit D.meus & cõciuis D.Boër.in.§.ij.&.§.xxiij.de conſuetu.feud.& cenſua.& Benedic.in repet.cap.Raynutius.in ver.& vxorẽ.nume.clxiij. de teſta.Do.Ioan.ſanxon in conſuetudi. Turo.titulo, *comment homage ſe doit offrir à ſon ſeigneur*. in.xxxvj.conclud.& in titulo *de pied fied*. articulo ſecundo.& quod talis conſuetudo valeat, tenet Baldus conſilio. clxxxv. libro primo plene. & conſilio cccxviij.quidam libro ſecundo Deci.conſilio.cclxix.cõſultus numero.viij. & cõſilio.ccviij.ad clariorem.numero nono. Et non ſolum vaſallus priuati poteſt feudum alienare, ſed etiam eccle.vaſallus, dummodo eccleſi.non ſentiat damnum ex illa alienatione,vel lucrũ non amittat,puta laudimium, aut aliud cõmodum ſecundum Ioannem fab.in.§.j.inſtit.de re. diuiſio. & in.§.j.inſtitut.de empt.D. Boër.in.d.§.ij.etiam domino inuito,vel eccleſia.Ioãnes Raynaud.in comprehenſor.feudal.in cap.imperialem.§.j.nume.xxviij. Ioãnes berberi in viator.iuris quæſtio.xj.de feudis.verſiculo,hodie tamen in iſta &c. Petrus Iacobus in ſua practi.rub.quibus modis feud.amitta.imo tenet idem Petrus Iacobus in forma libelli pro re feudali,in ſecunda forma,col,ſecunda.fol.xvij.dominũ poſſe cogi,ſi requiratur ad cõſentiendum dictæ alienationi,& ſequitur Do.Barthol.de chaſſa in cõſuetud.Burgundiæ,in rub.*des fiedz*.§.octauo.habebit tamen ius prælationis ſeu retentionis dominus. porro qualiter olim feud.poterat aliena.l.iŋ.C.de iure emphyteu.& ibi nota. & Petrus de bella pertica in ſuo tract. de feud. quæſtion. octaua,ſequitur Domi.Boër.in.§.j.de cõſuetud.retentio.rerum feuda.in gloſ.ad conſuetud.Bituri.Eccleſia vero non habet retentionẽ ſecundum eum.quod eſt bene notandũ, & ſæpius fui interrogatus. Intellige tamẽ ſupradicta ꝓcedere, quãdo ille in quem fiat alienatio,vellet ſubire omne ius feudi, alias ſecus.Bartol.in.l.murileguli.C.de murilegu..libro vndecimo.Feli.in cap.quæ in eccleſiarũ de conſtit. Item requiritur quod ille in quem alienatur, ſit eiuſdẽ cõditionis, ſicut primus vaſallus alienãs.qui ſi eſt nobilis,nõ poteſt alienare in plebeiũ. l.neutris.C.de cõmitten.ſtipul.l.ij.de fun. limitro. libro vndecimo.§.ſimiliter.de cap.Corrad.Ioan. manſue.in titu.de feud. verſiculo,item dominus.maxime ſecundum ſuperius videlicet feudum comitatus ſecundũ Albertũ brunum.conſilio.lx.dile cte nepos.hodie de generali cõſuetudine regni Francię alienãtur feuda habẽti pecunias:ſiue ſit nobilis, ſiue villanus vt aſſerit D. meus in dicto.§.ij. ſupra allegato. & oculata fide videmus,ideo nõ eſt opus probatioe. Quod eſt verũ, ſi ſit feudum inferius,ſecus ſi ſuperius,vt feudum marchiæ, vel aliud ſimile: quia nõ poſſet in ruſticum ſine domini ſuperioris cõſenſu alienari. Albert.conſil.lx. Sexto debet vaſallus intra annũ petere inueſtiturã à domino,niſi fuerit miles : quia habet & menſam. c.vno.quo tempore miles inueſtitu.pete.debeat.& ibi Bald.& alij.&.c.vno.quæ fuit prima cauſa benefi.amittend. & ſi intra illud tẽpus nõ petierit,feudũ.per dic.c.imperialem.§.prẽterea. in primo.de prohibita feud. aliena. per Friderichum.c.vno.in princ.de capit.Corra.Calder.conſil.ſexto & ſeptimo. de feud. Cardinalis cõſilio.cxxviij.Deci.conſilio.cccxlj.in fin. incipiẽte,viſo Guido papæ.quęſtio.cxliij.cum ſequẽ.in ſuis Deciſio. quem vide quæſti.ccccliij.ponentẽ quatuor requiſita ad hoc, vt poſsit agi ad cõmiſſum.vide Albertum brunum in conſiliis factis in materia feudali,conſilio.xlij.incipiente,cum quæritur &c.hodie eſt conſuetudo generalis fere in toto regno, per quã nullus vaſallus ob inueſtituram non petitam feudo priuatur: ſed poteſt dominus ad manũ ſuam ponere feudum, & fructus leuare, ac ſuos facere, quouſq; vaſallus præſtiterit fidelitatem. iſtius conſuetudinis non fuit neſcius Do.Boër. in titulo de cõſuetu.feud.§.vj.&.xv.quem ſequitur dominus Ioãnes ſanxon in cõſuetudine. Turo.in titulo, *comment homage ſe doit offrir à ſon ſeigneur*.in princip.& articulo tertio. & Dominus de Chaſſa.in titul.*des fiedz*.in princi.& gloſſ.*dedans lan.* numero duodecimo. ante tamen quadraginta dies non poterit dominus leuare fructus, vel ante proclamata facta, ſecundum varias conſuetudines.nam Pictauis requiritur proclama, ſtatuens tẽpus vaſallis ad inueſtituram faciendam.ita vidi in conſuetudi. Picta. rub. *De la diſtinction des iuriſdictions*. articulo.xc. in aliis locis cõmuniter ſtatuuntur quadraginta dies,vel plus,vel minus,ſecundum varias conſuetudines,vt Ioan.manſuer. dicit eſſe in Aruernia, in titu.de feudis.in verſiculo.item dominus feud.& Pariſij,vt continetur in magno conſuetudi rubrica.*de ſayſine en fied*.verſiculo.nota.folio.lix. Bituris in.§.vj.de cõſuedi. feud. Burgundiæ.in.§.j.in gloſſ.*dedans lan.* & ita fuit prolatum arreſtũ Tholoſæ, vt in eius ſtylo patet.in.iiij parte.arreſto.lxxiij. & idem Pariſijs vt continetur in quæſtio. per arreſta. quæſtio.cxviij. arreſto primo.quod eſt notandum. inoleuit præterea conſuetudo in hoc regno.vt recognitiones fiãt tam in re feudali, quã in re emphyteuticaria in decennium, quod dicũt de decennio in decennium, vt aſſerit cõterraneus meus Ioannes berberi.in viato.iur.in dicto titulo de feud.quæſtione duodecima.verſiculo,& nota.verbum &c.Septimo fœmina in feudo nõ ſuccedit ex conſuetudine libri feudorũ capitulo vno.§.filia. de ſucceſsione feudi.capitulo vno. an mutus vel alias imperfectus. in fine.late Roma.conſi.primo.& ibi aſsignat multas rationes.& Baldus in.l.quoties.C.de ſuis.& legiti.dicit eſſe rationẽ prẽcipuam : quia fœmina non ita bene poteſt defendere dominũ in bello,vel alias ſeruire,ſicut vir:ergo nec feudum habebit:cum detur ob ſeruitium.capitulo vno.quibus modis feudum amittat hanc rationẽ citat Benedic. in repetit. capitulo Raynutius. in verſiculo,duas habens.numero quarto & decimoquinto.de teſta.ſequitur Dominus de Chaſſa.in cõſuetudine Burgundię, in.§.quinto.numero.xxvij. & ſequitur Soci.conſilio.xix.pro Deciſione.columna prima,libro primo.& conſilio.ccvij. viſis inueſtituræ.in ſecundo volumine.Corne.conſil.xvj.aperta.in primo volumine.idẽ tenet Deci.in regula fœminæ.in.xxxix. ſpeciali.ff.de reg.iur. Iacobus de ſancto Gregorio. in tracta.de feudis,in verſiculo & fœminis.Curtius in dicto tracta.in tertia parte quæſtionis primæ, Ange.de claua.in ſua ſumma, in verbo,feudum.in primo.numero ſeptimo. & Deci.cõſilio.xxxij. & pro tenui.&.lxxxv. & diligenter. &.cxxxix. & diligenter. &.ccviij.ad clariorem. & conſilio. cccxc. quoniam Albertus. bru.conſilio quarto.refutationem. in fine.viij. circa princ.col. ij.& eſt conſiliũ Iaſonis.Hodie ex cõſuetudine generali huius regni ſicut maſculi ſuccedunt autore Petro Iacob.in ſua pract. tit.de ſucceſsione.feud. columna tertia. verſiculo, in illis enim locis.& verſiculo ſequẽti.idem tenet Bernard.de buſtis in ſuo mariali.in.xij.parte,ſermone primo,in princ.magnus ille ſciẽtiæ & conſuetudinis theſaurus Domin. Boër. in.§.ſecundo.de cõſuetud.feud. &.§.ſeptimo. ſequitur Dominus Ioannes ſanxon in conſuetudi. Turonen.in titulo, *des ſucceßions des fiedz*. articulo.xiij.& rubri.*comment homage*.articulo primo conclu.vlt. & poſſeſsione feudi per iudices ſunt manumittẽdæ, vt pulchre ſcribit Albertus brunus conſi.j. & D.de Ripa in lib.j. reſpon. de legibus.c.primo.nume.lxx.& idem in collateralibus cenſet integer cõſuetudinarius D.Boër.d.§.vj.& Benedic. vbi ſupra in verſiculo & vxorem.numero ccccclxij.&.cccccclvj.quia in d.regno feuda ſunt redacta inſtar patrimonium ſecũdum prædictos.& Ioan.fabri in authent.ingreſsi.C.de ſacroſanct.eccle. Guido papæ conſi.xvij.ſuper caſu. & conſi.ccxiij.circa materiam.Ioan.Reynaud.in ſexta diuiſio. in loco ſæpe alleg. Ioan. ſanxon in tit.*de pied de fied*.articulo ſecundo.&.xij.& Ioan.*le cirier*. in tract.de iure primogenituræ. libro.ij. quæſtione.iij. in verſi.poſſeſsio.col.ij.& ſupradixit.imo hodie cõtractus feudales ſunt redacti inſtar omnium aliorum contractuũ.teſte Ioan. berber.in.d.titulo.de feud.iij.q.imo etiã ſuccedunt ex mulieribus deſcendentes.Guido papę Deſio.Delphina. parlamenti.q. lix.&.q.ccxcvij.ſequitur Benedic.in.d.repet.ca.Raynutius.in verſiculo.& votũ.licet in aliquibus partibus,vt vidi nõ ſuccedant fœminæ extantibus maſculis, ſed quod ſupra dixi:eſt cõmunius.vide tamen vnũ caſum in quo de cõſuetudine feudorum mulier ſuccedit.per Roma.ſingu.clxxvij. & ſeptem caſus vide per eum conſilio. ccclxvij.circa princip. & octo per Iacobum in dicto verſiculo:& fœminis.& docto.in.d.§.filia quinquaginta quæſtiones in hac materia vide per Bald.l.j.ff.de rerum diuiſio.& Curti.in tertia parte quæſtio.j.vltimo vaſallus teneť ſeruire quãdo eſt à domino requiſitus,alias non : & ideo fiunt hodie proclamata, ſiue *cries,au banc*.& fundať in capitulo

Declaratio Arboris Feudorum.

vno.§.fi.an ille qui interfec.fratrem do.ſui feudum amittat. ſequitur D.Ioan.ſanxon in conſuetud. Turo.in rub. *comment homage* &c.articulo.j.conclu.xvij.fol.lxij. Et quãdo fiunt oſtenſiones,quas vulgari ſermone,*monſtres*,appellamus, ſi vaſalli & milites non recipiunt ſolutionem,quia recuſant,non poterunt poſtea petere.ſecũdum Bart.& patruum meũ Reb.in.l.fortiſſimi.per illũ text.C.de eroga.milit.anno.arg.l.nulli. illo titu. citat.D.Barth.de chaſſa.in conſuetud.Burgund.in.§.iij.gloſ. *nouuelle cheualerie*.in nouis additio.ideo communiter ſolutiones fiunt in oſtenſionibus pro tribus menſibus, niſi fraudent per theſaurarios,vt vidimus ſæpius fieri:quare multæ domus nobiliũ ſunt fere deſtructę,& theſaurarij mali hodie ad furcas patent:ad quas oſtenſiones poteſt cõpellere ſuos milites,& armigeros capitaneus teſte Luca.de penna in.l.fi.co.viij.C.de re mi lita.lib.xij.vide Iaſo.in.l.prætor.§.ſi aliquãdo.ff.de noui oper. nuntia. Notandũ eſt tamen quod hodie vaſalli non tenent ad aliquid dandum vel facięndum domino ſuo, niſi ad expreſſa in ſacramento fidelitatis,quæ ſunt ſeptem in ca.de forma.xxij.q. v.c.ego. N.de iureiur.c.vno.de forma fidelit..& pulchre declarat D.de Chaſſa.in.§.iij.in glo.j.rub. *des fiedz*. & Petrus Iac.in ſua pract tit.de feu.ſucceſsio.col ix.verſic.dico ergo quod vaſallus. Alia quæ ſunt de natura feudi ponit text.& ibi doct.in cap.vno.de natura feud. & Silueſter de prierio in ſua ſumma in ver.feudum.in.j.q.& in hac materia vide.xxxv.regulas per Ioã.baptiſt.in repe.capituli primi.col.ix.cum ſequẽ.de feu.cognitio.& ibi ponit caſus in quibus feudũ ab emphyteuſi differat & cõcordet vltra Iaſo.in.l.j.C.de iure emphyteu.et.xxxvj. concluſiones citat D.de ſanxon vbi ſupra, in rub. *comment homage*. articulo.j. vide Benedic.in repe.capituli, Raynutius. in verb.& vxorem.in quarta deciſio.nume.ccccxlvj.cum ſeq.de teſta. Non omittas videre quæ cumulate licet quandoque remiſsiue ponit D.meus.in glo.ad conſue.Bitur.in tit.de cõſuefeud.& rub.ſequẽ. Nunc ſe offert.vltimũ,videlicet quotuplex ſit feudum.quod ſit tantum duplex,ex dicto Philo.complecti tur,dicentis quod quælibet diuiſio debet eſſe bimembris, vel ad bimembrem reducibilis. citat Petrus de beſutio & Iaſo. in repe.l.re cõiuncti.ff.de leg.iij.& Lancelo.polit.in tracta.ſubſt. in prin.ideo Curtius hoc perpendens in ſuo tracta.feudorum. q viij.primæ partis, duplex dicit eſſe feudũ, videlicet propriũ & impropriũ.ſed vt iuuenes clarius intelligãt,procedo per diuiſiones,inſequãdo doctrinã Iuriſcõſul.in.l.j.ff.de doli excep. Baldi & aliorum. Ideo prima diuiſio eſt : quia feudum quoddam eſt eccleſiaſticum, aliud ſeculare. hanc diuiſionem ponit Raynaud.& Alua.in proœ.feud.& Petrus Iaco.in rub.de cauſis ex quibus domi.debet amittere proprieta.in prima diuiſio. Petrus de ferra.in ſua pract.in forma libelli quo agitur ad feudi reuocatio.in verſiculo,ac nominis recti &c.

b Eccleſiaſticũ eſt triplex.quod ab eccleſia datur,quod ab eccleſia ſuſcipitur,aliud quod datur vel ſuſcipitur à clerico, non tanq̃ ab eccleſia.& de hoc loquitur tex.in.c.vno.de clerico qui inueſti.accepit.§.fi.de capi.Corrad.c.j.qui feudũ dare poſſunt. Berber.in.ij.q. Alua.in.v.diuiſio.& Iaſ.in.xj.pludijs feudorũ.

c Seculare eſt quod à ſeculari principe, vel domino recipitur. §.marchio qui feudum dare poſſunt.vt ſi Chriſtianiſsimus rex Francorũ inueſtiat aliquem de marchia vel comitatu:& de hoc feudo maior pars libri feudorum loquitur, & pluſquã de eccleſiaſtico,& hæc probantur in prælud.feudo.in vltima diuiſio. per Baldum.Sed quia nobiliora ſunt præmittenda.§.fi.inſtit. de iure perſona.ca.ſedet.& ibi doct.de reſcrip.Deci. in ca.auaritiæ.de præben.ideo præmiſi hanc diuiſionẽ ſicut facit Obertus de orto.c.vno.qui feudum dare poſſunt.& quia eccleſiaſticum eſt nobilius.argu.c.ſolitæ.de maio.& obed.

d Secunda diuiſio.quoddam eſt regale.aliud nõ.regale eſt qđ à lege vel imperatore recognoſcitur immediate, vt eſt feudum marchiæ, ducatus, comitatus, vel alterius dignitatis regalis: ideo vicecomes Turenæ, vel comes Fuxi poſſunt dici habere feudũ regale.c.vno quis dic.dux.march.vel comes.vel põt imperiale dici:vt not.Io. berber.in.d.c.ij.q.de feudis. & duobus cõcurrentibus vocat regale.primo quod ſit dignitas, puta regnum,marchia,comitatus, vel ducatus. ſecundo qđ ab imperatore vel rege noſtro cõcedatur, vel alio nõ recognoſcẽte ſuperiorem,vt tenet Curt.in tract.de feud.in prima parte.q.viij. col.ij. Occaſione præmiſſorũ quæro de quæſtione,an rex Frãciæ poſsit alienare ea quæ ſunt regni? & Bal.in proœ.C.& in prima cõſtit.concludit,quod nõ,abdicando à ſe omnem iuriſdictionem,dignitatem,dominium,& nihil ſibi retinẽdo:quia eſſet principatum ſeu regnum deformare:quod non poteſt rex facere:imo ſi retineret ſibi directum dominiũ adhuc non valeret,ſi in regni detrimentum vel incõmodum tenderet. argu.l. in ſumma.ff.de pecul.Corſe.in.c.grandi.de ſupplen.negli.prę-la.lib.vj. Panor.in.c.intellecto.de iureiurand.& in.c.Abbate ſane.de re iudi.lib.vj.Ioan.ſanxon in conſuetu. Turoñ.in rub. *de pied de fied*.artic.ij.& in rub. *des donaiſons entre gens nobles*. artic. vj.D.Boër.in additio ad benedi.plumb.in.l.inuitus.ff.de fidei com.liber etiã cum iuramento,per tex.in.d.c.intellecto.& ſucceſſor poſſet reuocare.Bart.in.l.prohibere.§.plane.ff.quod vi aut clam.Bald.in.c.licet.col.vij.de probatio.Felin.in ca.ad audientiã.col.ij.de prębſcript.Dec.in.c.j.col.iij.de proba.Imo fortiusr,ex nõ poteſt inuitis ciuibus ſuis alienare vnã de ciuitatibus ſui regni.Hoſti.in.c.dilecti filij.de maio.& obed.& ibi.Innocen.& Feli.Oldra.conſi.ccxxxj.vt eius Alexan.in addi. ad Bar.in.d.§.plane.Bald.in.c.ſi quis miles. quo tẽpore miles inueſtitu.petere debeat.c.vno.§.in generali.ſi de feudo defuncti cõten.ſit inter do.& agna.vaſal.Ioan.de pla.in.l.fi.C.de loca. præd.ciui.lib.xj.Panor.cõſil.iij.col.xvij.in.ij.vol. Guido papæ in deciſio. Delphinalibus.q.ccxxxix. Aufre.in deci.capel. Tholoſa.q.ccccl xxxv.Iaſo.in.§.itẽ ſeruiana.col.xvij.inſtit.de actio.num.cv.l.ſi nõ ſortẽ.§.libertus.ff.de cõdi.inde.l.debitorũ.C.de pact.& ĩ proœ.feudo.in prima diuiſio.Barba.& Feli. in c.j.de proba.vide D.de Ripa in cõſi.xxv.de reſcript.in lib. reſpõ.& lib.j.de legib.cõſi.j.num.lij.Bal.conſi.cccxxiij.quæritur.volu.j.Bartho.de chaſſa.in conſuet.Burgund.in rub. *des fiedz*.§.vij.in ver.*en alienation*.in fi.Curt.in tract. Feudo.in.vj. parte.q.ij.Soci conſi.xl.in quęſt.col.ij.nu.vij.in.iij.volu.Ioan. lupus in repe.c.p veſtras.fo.lxxxij.col.iij. de dona. inter virũ & vxor.Gomeſ.in.§.itẽ Seruiana.nu.xlj.cũ ſeq.vbi.vj.modis limitat.inſtit.de actio.& in Spe.prin.titu. vij.fol.xv.cũ ſeq.& nouiſsime conterraneus meus.d.Iaco.bonaudi in addi.ad Ioã. de terra rubea,tracta.primo,articu.primo,conclu.xij. Alber. brunus.conſi.xij.in ſcda ratione.& hoc maxime quando metu alienaret.nam quod metus cauſa geſtum eſt,ratũ nõ habebo.l. j.& per totũ.ff.quod metus cau.& quando alienaret voluntariæ,hoc nõ eſſet ſine peccato,tenet Lucas de penna in.l.j.C.de capita.ciuium.cenſib eximend.lib.x.& eſt notandum.

e Non regale,eſt quod ab inferioribus à principe, imperatore, vel rege recognoſcitur, vel à principe, ſed non conſiſtit in dignitatibus, ſed princeps de aliqua plebe inueſtit.c.vno.qui feudum dare poſſunt..& titu.quis dicatur dux,comes,vel marchio.ſi vero aliquis inueſtitura à domino de claromonte, feudum diceretur non regale. ponit Bal.& alij in proœmio Feudorum.j.& ſequitur Iaſon in prima diuiſione.

f Tertia diuiſio. Feudum quoddã eſt nobile,aliud minus nobile,aliud aliqualiter nobile & ignobile. Nobile eſt quod poſſeſſorem nobilitat:vt quando à rege Franciæ eſt cõceſſum, vel imperatore,vel papa:vt ſi concederent ducatum,vel marchiã. c.j.quis dicatur dux vel marchio.Berber.in.ij.q.Bald.& Iaſo. in.x.diuiſione.& Alua.in ſecunda. Bonus de curtili in tracta. nobilita.in.iij.parte.col.xxxiiij.nume.ccj.Alexã.conſil. xxx. quoniam.col.penult.prima parte.

g Minus nobile eſt quãdo dux, marchio,vel comes alteri cõcedit in feudum:& ille proprie dicitur valuaſor, ſiue vaſallus: vt not.Ioan.and.in addi.ad Specul.in titu.de præſcrip. & Bonus de curtili in tracta.nobilita.in.iij.parte, nume.ccj.& iſtud de conſuetudine libri Feudorum non poterat alienari in non nobilem,ſed in regno Frãciæ poteſt vendi,& in feudum dari: ſed non ſuper eo redditum accipere.d.Boë.in conſuetu.Bituri. §.ij.de conſuetu.feud.& cenſua.vt ſupra latius dixi.

h Aliqualiter nobile ſiue mediocriter,eſt quando habentes à duce,marchione,vel comite alijs infeudant:& recipientes vocantur minores valuaſores. Alua.in ſecunda diuiſio.infra, & ibi communiter docto.

i Ignobile,eſt quando à minoribus valuaſoribus conceditur, & minimis.c.vno.qui feudum dare poſſunt. & ibi Bald. in.§. marchio.dicit ruſticos poſſe in feudum concedere, dummodo ſuarum rerum adminiſtrationem habeãt.§.noui. per quos fiat inueſtitura.ſequitur Iacob.in ſuo tractatu de feud.verſi.in feudum.in octaua diuiſione.Ioannes Raynaud.in ſeptima. Petr. Iacob.in titu.de cauſis in quibus do.debet &c.in quinta diuiſio.Petrus de Ferra.in octaua diuiſione. vbi ſupra.Iaſon in.x. Curtius.ij.parte.q,quarta.ij.partis.

k Quarta diuiſio.Feudũ aliud eſt paternũ, quoddã antiquũ, aliud nouũ. Paternũ dicitur quod per patrẽ eſt acquiſitum,vel ab aliquo aſcẽdente cõmunis agnatiõis vſq; ad quartũ gradũ. tex.in.c.vno.de ſucceſ.fra.& gradib.ſucce.in feud.qui eſt melior de iure ſcđm Alex.conſi.xxx.quoniã in.j.volu.In hoc qđ declarat feudũ paternũ quid ſit,vide tex.in titu.de natura ſucceſsionis feud.& Alexan.conſi.lv.proſpectis.in quarto volu. &,conſi.xxvj,ponderatis,in.v.volu.& Curt,cõſi.xlix.nume.

iij.Petr.

Declaratio Arboris Feudorum.

ſſ̃.Petr.Iaco.ī ſua practica de cauſis ex quibus do. debet amittere proprieta.in ſecunda diuiſione. Alua.in ſexta.Deci.cōſil. ccvii̇.ad clariorē nume.v.Alber.brun.cōſi.lxxi̇.tota virtus. col.prima.Soci.conſi.lxvi̇.viſis col.v. in fine.& cōſi. clxv.viſis inueſtituris.col.vj.j.&.i̇.volu.& conſil.lxvj. viſa donatione.in.i̇.volu.Bolog.conſi.primo.Bal.conſi.cccxxxvi̇. ī primis.in primo volu.co.penul.& conſi.ccclj.in literis.co.volu. & conſi.ſeq.quō probetur.& quæ perſonæ cōtineātur in hoc feudo declarat Bald.in.§.hoc quoq;.de ſucceſsio.feu.quod ꝓ prie continetur hæ perſonæ ſupra patrem,videlicet auus,pro auus,abauus,& atauus:& abinde vero ſupra perdit nomē paterni,& antiquū appellatur.ex quo ſingulariter infert quod ſi cuidā cōcedatur feudū paternū.non extēdetur vltra quartā generationē:& ſi cū miniſterio ponuntur illa verba:in inueſtituris concedimus in feudū paternū,& antiquum ſequitur Io. Raynaud.in cōprehen.feuda.in prima diuiſione.quod eſt perpetuo notandum ſecundum eos.Hodie notari̇ ponūt omnia verba hæc & multo plura,& ideo extenditur vſq; ad infinitū, & etiā ratione conſuetudinis de qua ſupra.

a Nouū vero eſt quando fuit de nouo acquiſitū, & habet initiū in perſona ipſius inueſtiti:nec prouenit à ſucceſsione ꝓgenitorum.c.j.quor teſtes ſunt neceſſa.ad probandū. no.iueſtit. Oldr.cōſi.clxxvi̇.factū tale. Albe.in dictio.in ver.nouum.Iaco.de ſancto.Georgio in tractatu de feudis.in verſ.in feudū. ī ſexta diuiſione.Curtius conſi.l.in tertio dubio.& conſilio ſequen.Ioan.Raynaud.in prima diuiſio.Soci. cōſi.cclj̇.viſis.in i̇.volu.Deci.conſil lij̇.placet mihi.& conſilio.cccxc. quoniā ex numero.iii̇.Alber.brunus cōſi.lxvi̇.ſi inſiſtamus.Tres effectus ponit Curtius in ſuo tract.in prima parte,quęſt.vi̇.co. i̇.& ſeq.Iaſ.in l.i̇.col.ſi.C.de iure emphyteu.& iſtud regulariter nō nobilitat,niſi vt ſupra dictū eſt in præcedenti diuiſiōe, quia nobilitas nō naſcitur in ictu oculi ſecundū Bald.in.x. diuiſio.infra per textū in.l.ſtēmata.ff.de gradi.Pet.de ferra.ī ſua practica.in forma libelli quo agiṫ ad reuocationē feudi.ī verbo,ac nomine in ſecunda diuiſio.& in hoc non ſuccedūt aſcēdentes,nec collaterales.de conſue.feudo.c. j. de inueſti.noua. & c.vno.de ſucceſsio.fra.ſed hodie contrariū obſeruatur ī regno Frāciæ:vt no.Bened.vbi ſupra,ī ver.& vxorē.nu. ccccclii̇.& Do.de chaſſa.in.d.§.v.nume.vi̇.& in titul.*des ſucceßiōs.* in glo.*& des enfans.*§.vj.& ſupra latius extitit diſcuſſum.& ponit Alua.in.vj.diuiſio.& Iaſ.in.i̇.Alber.in.l.j.§.ſi quis ædificium.ff.de noui operis nuntia.Imol.in capit.vltimo. de feu. Oldra.cōſil.clxxvi̇.factum tale.

m Quinta diuiſio.Feudū quoddam eſt paternum,aliud maternum.paternum in proxima cellula fuit declaratum.

n Maternum,eſt quod primo per fœminā eſt acquiſitū.capitu.vno.de feudo fœminæ.& ſicut large omne feudū qđ fuit ex ſuperioribus agnationis communis acquiſitū, paternū dī: ita quod eſt quacūq; fœmina ex ſuperioribus,quę fuerit,ex cōmuni cognatione fuit acquiſitū,maternum dicitur,vt habet̄ in titulo de feudo fœminæ.& Bal. in quinta diuiſio. Alua.in ſeptima. Natura feudi paterni eſt,vt tantū deſcendētes maſculos reſpiciat in.§.profecto.infra de lege Corra. natura feudi materni vt primo maſculos reſpiciat,ſecūdo fœminas.d.titulo de feudo fœminę.et pulchre no.Curtius in.d.tracta.feudo. in tertia parte.q.j.in.i̇.limitatio.

o Sexta diuiſio.Feudū quoddā eſt maſculinū,quoddā fœmininū. Maſculinū,eſt quod ad maſculos tranſit,& nō ad fœminas.§.hoc aūt.qui feudū dare poſſunt.imo fœminę non ſuccedūt etiā ſi de eis ſit facta mentio,niſi maſculis deficientibus.§. quinetiā.epiſcopū vel abbatē.capitulo vno de feudo fœminę. Iacob.in verſi.& fœminis.Petrus de ferrariꝰ vbi ſupra in tertia diuiſio.niſi vt fuit dictum ſupra in natura feud.vide.

p Fœmininū ſeu fœmineum dicitur quod ad fœminas tranſit,ſicut ſupra de materno diximus.c.j. quemadmodū feudū ad filiā pertineat.Iacob.in tractatu de feu.in verſi. in feudum. in quinta diuiſio.licet Io.Raynaud.duas diuiſiōes miſceat.Itē ſi aliquis receperit feudū pro ſe & hęredibus tā maſculis quam fœminis:extantibus maſculis fœminę excludentur.c.j. §.j.epiſco.vel abbatem. Alexā.conſi.ix.in quinto volumine. Alber. brunus cōſi.lxv.ſuper caſu.ſed hodie in regno tene quod ſupra dixi in natura feudorū.in verſi.vi̇.vide tñ.D.Io.le cirier ī d.tractatu de iure primogenituręlib.j.quęſtio.xix.

q Septima diuiſio.Feudū aliud habet propriā naturā, aliud impropriā.Habens propriam eſt feudū ſimplex,rectum, purū,liberū.nam natura feudi eſt quędā qualitas innata à principio generationis feudi ſiue tempore inueſtituręex qua virtus contractus perficitur,& ſemper videtur ineſſe: niſi per pactū improprietur,vt eſt text.in tit.de feudo non habente propriā naturā.&.§.præterea.quid ſit inueſtitura, & ſupra late dictū eſt in tertia q̄ſtione principali.ſequitur Hoſtien.in ſumma huius tituli de feu.§.qualiter feudum.& Iaſ.in quarta diuiſione. & iſta inueſtitura ſeu eius tenor ſemper debet attēdi. c.j. in fine.de duobus fratri.& ibi Bald cap.accepimus.de priuile.Io. de ana conſi.ſeptimo,viſis &c.columna ſecunda.& conſ.xxxvi̇.Barba.conſilio.xvi̇.pręclare.colum.tertia in primo volumi.Deci.cōſilio.cclxii̇.in contractu.in prin. & cōſilio. cccix. quoniā.numero.i̇.& cōſilio.cccxcv in cauſa.nume.v.Roma. cōſilio.xxxii̇.viſo inueſtituræ.in fine. Albertus brunus. conſilio.xvi̇.col.iiij.& conſilio ſequen.& conſilio.xxxix. colūna ſecunda.& conſilio.xlj.columna.i̇.

r Non habens propriā naturam,vel habens impropriam, eſt feudum conditionatū:vt ad certum ſeruitium vel conditionē ex pacto cōceſſum.§.fi.quid ſit inueſtitura.& de capita.qui curiā vendi.vt eſt feudū guardię & caſtaldię,& quod ꝓ mercede datur de feudo guardiæ.capi.primo.Item feudum camerę vel cauenę.capi.fi.de feud.cog.& infra dicam Io. Raynaud.in cōprehenſo.feuda.in quarta diuiſi. Alua.ī tertio.Iacob.in ſuo tractatu de feud.in verbo,in feudū.in quarta diuiſione. Bald. in quarta.de ferra.in ſeptima.Et improprie dicitur feudū quādo pactum apponitur contra alterū ex requiſitis in feudo:vt late cōcludit Curtius in.d.ſuo tractatu feud.ī prima parte.q̄ſt. ſexta cum ſequen.

s Octaua diuiſio ſequitur. Quoddam feudum eſt reale,perſonale,perſonaliſsimum.Reale eſt quod ad hæredes trāſit tā ex parte dātis quā accipientis.§.cum vero Corradus. qui feudū dare poſſunt.c.vno.de duobus fratrib.quia vnuſquiſq; in hoc ſibi præſumitur voluiſſe prouidere & hæredibus.l.ſi pactum. ff.de probatio.d.c.primo,de duobus fratrib.ſequitur. Alexā. cōſil.cciiij.conſideratis.in ſecundo volumi. illum text.dicens ſingularem.col.i̇.in prin.

t Perſonale,eſt quod ad vitā alicuius conceditur & nō trāſit ad hæredes recipientis,ſed bene dantis,vt feudum guardie & caſtaldiæ.c.j.de feu guard. Iaſ.declarat in ſexta diuiſio. vt qñ feudum habitationis cōcederetur quod morte finitur. Aluar. in.x.diuiſio.

v Perſonaliſsimum,eſt quādo neq; ex parte dātis,neq; ex parte recipientis trāſit ad hæredes.c.j.quis dicatur dux. exemplū ponunt doctores in ſoldata:vt ſi detur nobili in paupertatē reducto,annua prouiſio:tunc ſoldata vocatur de qua in dicto tit.et ibi per Alua.&.l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis ita. ff. de verb. obligatiōibus.l.vt pomū.ff.de ſeruitu.Bal.in ſexta diuiſiōe. & Alua in decima.& non cenſetur propriè feudū,vt tenet Io. berber.in.d.viator.ti.de feud.quæſtio.ſecūda.Iaſ.in prędiis. col.penulti.& ab initio feudū erat perſonaliſsimum:quia ad nullū trāſmiſsibile.l.j.§.ſi impuberi.ff.de colla. bono. & militia vocabatur.l.omnimodo.§.imputari.C.de inofficio. teſtamē.Hodie vero factum eſt feudū realiſsimum & ad quēlibet ſucceſſorē tranſitorium etiam particularē,ita quod pōt donari,vēdi,& alio modo alienari ſicut alia bona patrimonialia: & hoc in iſto regno:vt ſupra clare dixi.& tenet Bened.ī repeti.c.Raynutius.inverſi.ctvxorē.tertia deciſio.num.ccccxxv. & ſequen. & in quinta deciſio.de teſta.

x Nona diuiſio feudorū eſt:quia quoddam eſt iurabile,aliud non.Iurabile,eſt pro quo domino fidelitas iuratur,vt fit regulariter pro omni feudo:vt in capitu.vno.de noua forma fidelitā.& iſtud expreſſe ponit Pet.Iaco.in ſua practica in nona diuiſione.Petr.de ferra.vbi ſupra in quarta diuiſione. Et ſi plures domini in locū ſuccedant,vni iurandū erit nomine omniū dominorum.Petr.Iaco.vbi ſupra,& Guido papæ conſi.ccvi̇. dominus.& Bald.ſibi contrarius in.c.imperialem.§. præterea ducatus.columna vltima.de prohibita feud.aliena. ꝓ Frideric.dicens antiquiori prędandū eſſe iuramentum.argu.l.ꝓcurator.C de eden.Iaco.plene diſtinguit in dicto tractatu de feudis.in ver.qui quidē inueſti.pręditerūt. columna.vij.Areti.ī. l.i̇.§.ex his.& ibi doc.ff.de verb.obliga.late Iaſ.in.l.de pupillo.§.ſi pluribus.ff.de no.ope.nuntia.& hæc eſt communis & in practica ſequēda ſecūdū D.de Chaſſa.in cōſuetu. Burgūd. in tit.*des fiedz.*§.vi̇.in prin.in tex.in.§.omnes.ſi de feud.defuncti cōten.ſit inter do.& agna.vaſal.D.Ioan.ſanxon. articulo octauo,tit.*des ſucceßions des fiedz.* Albert.brunus cōſil.cvi̇.quatuor rationibus.vbi vide latius & per D.Ioann.le cirier in ſuo pulchro tractatu de iure primogenituræ. quæſtione.i̇. libro. i̇.in.xvj.prærogatiua.

y Nō iurabile,eſt qñ illo pacto cōcedit̄,vt nō iuret̄ fidelitas in.§.nulla.ꝓ quos fiat inueſti.ca.vno.in prin.de ca.cōtradi.q, eſt ſing.ſecundū Ro.ſing.cclxvj.ſequitur Alua.in x.diuiſio.ī prędiis feudorū.Notandū eſt tamē quod licet feudum reperiatur

Declaratio Arboris Feudorum.

riatur ſine iuramẽto: nõ tamẽ erit ſine fidelitate. ita Ioan. Raynaud. in ſecũda diuiſione feudo. Ioan. berber. in ſecunda quæſtio. tit. de feu. & Iaſ. in proœ. feu. numero. cxxij.

Z Decima diuiſio. Feudũ quoddã eſt ligiũ, quoddã nõ ligiũ. Ligiũ, eſt qñ iuratur fidelitas cõtra omnẽ hominẽ mundi nullo excepto. & iſtud nõ recipitur, niſi à principe nõ recognoſcente aliquẽ in ſuperiorẽ: vt eſt Imperator, & Rex Frãcię. capitulo, ꝑ venerabilẽ. q filij ſint legiti. iõ dux Sabaudię põt dici hõ ligius regis Frãciæ, vicecomes Turenę, & alij magni feu datarij regni. Et dicitur homo ligius, quaſi illi legatus & ſubditus, & legalitatẽ prędicto regni debẽs gl. ſing. in clemen. paſtoralis. & ibi Cardi. de re iudi. Specu. ī ti. de feu in. ſ. qm̃ verſi culo primo. Ioan. mãſuer. eo. ti. verſi. fi. Ioan. berber. vbi ſupra q. ij. Bal. cõſilio. ccxcj ad euidẽtiã in. ij. li. Guido papę cõſilio. ccxij. & in ſuis deciſio. quæſt. cccix. & idẽ tenet Alexã. conſi. xxx qm̃. col ij. in primo volu. & cõſi. ij. in principio. in. v. vol. Panor. ī capitulo, ex diligentia. de ſimo. Io. de ana. ī cõſilio. vij. viſis & põderatis. col. iij. D. de Chaſſa. in cõſuetu. Burgũ. in eo dẽ tit. ſ. iij. in gl. & *hõmaige*. & tria requirũtur poſita ꝑ Curti. ī ſuo tractatu feudo. in prima parte, queſt. viij. col. vij. Quatuor effectus ponit Iaſ. in ſeptima diuiſiõe feudo. ſequit̃ D. Ioã ſaxõ in cõſuetu. Turo. In tit. *cõment homaige* &c. arti. primo in. xxiij. cõclu. Catellia. cotta in. ij. parte memoral. in ver. feudum.

& Nõ ligiũ, eſt qñ in iuramẽto fidelitatis prior dñs excipit̃: vt in tit hic finit̃ lex. in fi. & ſ. fi. de prohi. feu. aliena per Fride. Ideo qñ vaſalli D. de Turena iurãt ei fidelitatẽ, debẽt iurare aduerſus omnẽ hominẽ excepto rege Franciæ, q ſuper oẽs reges eſt, et tanquã qdã corporalis Deus in ſuo regno. ita Bald. in. d. ſ. fi. & in. vij. diuiſio. Per Iacob. in nona. Bñdi. in repet. c. Raynutius. ius ver. et vxorem. nume. ccxxx. de teſt. quod notes.

A Vndecima diuiſio. Feudũ aliud ānale. aliud ꝑpetuũ. Annale eſt, ſiue tẽporale qđ poſt annus ſtatim auferri põt, vt eſt feudũ guardiæ et caſtaldię: & quod ꝑ mercede alicuius rei datur. capitulo primo de feu. guardiæ. Iſte tñ annus per pactũ poteſt prolongari, & tũc potentior eſt cõuentionalis ꝓuiſio quã legalis, qua ceſſante ſibi locũ vẽdicat legalis. l. qđ ſi nolit. ſ. ſi qd ita. ff. de ędel. edic. Bal. in ꝓœmio feudo. in. ix. diuiſio. plus dicẽs. poſſe paciſci vt nullo tẽpore poſsit auferri. ſequit̃ Iacob. de ſancto Gregorio in tracta. de feu. in verſic. in feudũ. in nona diuiſi & Pet. Iacob. in quarta. Hoſtiẽ. in ſumma de feu. ſ. qualiter feudũ verſiculo, perpetuũ feudũ. Io. berber. in viato. iuris in tit. de feu. in quæſtione ſecunda. Sed hodie hoc in regno ſũt perpetua ac officia, & quaſi pro patrimonio habentur: vt no. Benedic. in ver. & vxo. nu. cccccclxiij. cũ ſeq. de teſt. & ſupra latius dictum eſt ideo vide ſi libet.

B Perpetuũ erat regulariter omne Fundũ eo mõ datũ. ſ. cum vero Corradus. q feudũ dare poſſunt. & ibi docto. & illud qđ eſt ſimplex, eſt perpetuũ. capitulo primo in fine, in qbus cau. feu. amitta, ita tenet Pet. de ſerra. in forma libelli quo agitur ad reuocationem feudi. in verſi. ac nomine rect. in ſexta diuiſio.

C Duodecima diuiſio feudorũ eſt: qa qđ dã eſt diuiſibile, aliud īdiuiſibile. Et quodlibet feudũ regulariter eſt diuiſibile, qbuſdã exceptis, videlicet regno, marchia, ducatu, & comitatu ita atteſtatur. Alua. in nona diuiſi. in proœmio per tex. ī. ſ. oẽs. ſi de feudo defunc. conten. ſit inter do. & agna. vaſal. cap. imperialem. ſ. præterea ducatus de prohibi. feu alie. per Frid. Berbe. vbi ſupra in d. qõ. ij. Iaco. in ver. in feudũ. in. xj. diuiſio. Bar. in. l. inter tutores. ff. de adminiſt. tut. &. l. & ideo. ff. de cõdictio. furti. Bal. in. l. j. de off. conſul. Panormi. in capitulo, prudentiã. in principio. co. iij. de offi. delega. & ibi hoc tenent alij poſt eũ. Curtius in tracta. feudorũ in quarta parte, queſt. xxx. Alber, brunus Aſten. in conſi. lx. incipiẽ. & iſta ideo diuidi nõ poſſunt: qa ab vno ſolo reguntur melius quã à pluribus. arg. l. iij. ſ. apparet. ff. de adminiſt. tut. l. ij ſ. nouiſsime. ff. de origene iuris, capitulo gaudemus. de diuor ſ. qa vero. xciij. diſt. nã Politia vnus optima eſt paucorũ etiã bona; ſed plurimorũ eſt difficilis vt bona ſit: cũ plures ad virtutis meritũ peruenire difficile ſit. Ariſtot. in politic. & Lucas de pẽna in. l. viros. co. ij. C. de diuerſ, offi. lib. xij. & Philo. ij. metaph. ait, nõ capit regnũ duos: qa multitudo principũ eſt onoroſa; cũ in apibus vnus ſit prĩceps. capitulo ī apibus. vij. qõ. j. late D. Iacob. bonaud. ī additio ad Ioã. de terra rubea ī tracta cõtra rebelles regũ articulo. ij. tracta. primi. & articulo. iij. tracta tertij, cõclu. ij. Feli. ī capitulo, q ī eccleſiarũ. col. antepe de cõſt. et Iaſ. in. xij. diuiſio. Ange. cõſi. cclxxxvij. incipiẽ. ꝑ clariori. Curtius cõſi. lxix. Panor. cõſ. lxxxij. ī primo volu. Barba. cõſ. xiij. clemẽtiſsimi. co. iij. & cõſi. xl clemẽtiſsimũ. co. ix. iij. vol. Chaſſa. ī vlt. parte Catal in. lv. conſidera. et Albert brunus tractat. de augmẽ. cõclu. x. Hippol. ſingu. ix. ſequitur Ioã. le cirier in ſuo tracta. de iure primogenituręq. queſt. vij. primi li. vbi pulchra verba ponit. vide D. Bart. de Chaſſa. in conſuetudi. Burgund. in titul. *des fiedz*. ſ. vj. Alexan. conſi. lx. viſis. dubitationibus. in tertio volumine. & cõſi. xxxv. & ſequen. incipien. attẽtis. in quinto volu. Pet. de Ferra in. ix. diuiſio. & iõ ī iſtis indiuiſibilibus primo genitus ſuccedit. c. licet. & ibi doct. de voto. gl. in. c. ſi hęredes. de teſtamẽt. Albe in proœmio. ff. ſ. diſcipuli. late Deci. conſil. ccclxxxix. viſa lõga. nu. vj. & alij̃s filij̃s debet̃ apanagiũ. i. legitima nõ per modũ diuiſiõis ſed ꝑ modũ ꝓuiſiõis, ſecũdũ Io. de mõteferrato in tracta de ſucceſsiõe regũ. in primo dubio & ſe cũdo. & D. Stepha. buinardus in repe. l. quiſqs co. xvj. C. ad le. Iul. maieſta. & D. Boër. ī tracta. de cuſtodia cla. porta. ciuit. ſo. xv. co. iij. nec aliqua iniuria fit vltimo genitis: nec cõqueri poſſunt vt expreſſe dicit cõterraneus meus D. Ioã de terra rubea ī tracta. cõtra rebelles regũ arti. primo tract primi cõclu. xxj. & ſequẽ. imo hoc cõuenit legi diuinæ ſecũdũ eũ in prima cõclu. hoc latius deducẽtẽ: quẽ licet videre. Intellige tñ ſupra deducta, videlicet feudũ nõ poſſe diuidi, eſſe verũ quo ad dignitatẽ ſecus quo ad adminiſtrationẽ: vt vnus frater regat vnam ciuitatẽ, alius aliã Bñdic. ī repeti. ca. Raynutius. in verbo, ī eodẽ teſtõ. in. j. nu. clxxxv. de teſta. & etiã bona mobilia vel īmobilia ptinẽtia ad dignitatẽ bñ diuidunt̃ teſte Alber. ī dictio. in ver. feudũ. verſ. alia etiã pulchra. ibi, itẽ q̃ro pulchrã. et in additio. ad Petr. Iaco. in tit. de cauſis ex quibus do. debet amittere proprieta. in ſexta diuiſio. ſed poteſt fieri concordia reſpectu exercitij̃, vt vnus vno anno regat, alter altero anno. arg. l. Lucio. et ibi Bart. ff. de aqua quotid. & æſtiua & pulchre Pyrrus in cõſuet. Aurelianẽ. titulo de feu. c. primo. & D. Vldaric. Zaſius ī repe. l. ſecũdæ. in verbo, non perinde. ff. de origine iuris.

D Hodie ex cõſuetudine regni Frãciæ oĩa feuda poſſunt diuidi ꝑter regnũ, vt atteſtat̃ Fabia. de giochis in repetitio. authẽti cæ, nouiſsima. col. fi. C. de inof. teſt. q. fi. Io. Raynaud. in cõprehenſorio feuda. in ꝑludij̃s ad. c. imperialẽ. in quinta diuiſiõe. & D. Boër. in cõſue. Bituri. ī. ſ. ij. de cõſuetu. feu. & ibi in additio. & in. ſ. ij. de teſt. & in tracta. de cuſto. claui. fo. xv. co. iij. ſed cõſetudo eſt ī d. regno q̃ licet diuidat̃ feudũ, primogenitus īter nobiles habet ꝑcipuũ mãeriũ (vt verbo doctorũ vtar) ſine habitationẽ cũ galli vel caponis volatu. iſtius cõſuetudinis memi nit Bñdic. vbi ſupra. Guido papæ in deciſio. Delphina. q. cccclxxvj. Ioã. ſanxõ in cõſue. Tuto. in titu. *des ſucceſsions des fiedz*. arti. xij. & late D. Ioã. de le cirier in tracta. ſuo ſolẽni de iure primo geniturę. li. ij. q̃ſtiõe quarta. vbi late refert conſuetudines. vide ibi et lib. j. q. xj. cõclu. ſecũda & ſeq. et an cõſuetudo diuidẽdi feuda valeat, videt̃ rex. ī. d. ſ. ꝑterea. q cõſuetudinẽ reprobat: ergo nõ vr̃ valere: ſed cõtrariũ credo. & ita tenet Oldra. cõſil. ccxxxvij. ꝑplectis. ī fi. pe col. Bald. Alua. & alij̃ ī. d. ſ. ꝑterea. Cardina. & alij̃ in ca. licet deuote. & nõ obſtat ille. ſ. reprobãs cõſuetudinẽ. nã debet intelligi ſi nõ fuerit inducta & ſeruata ſciẽte ſuperiore: ſed ī hoc regno patiẽte ſuperiore et ſciẽte fuit inducta & ſeruata: ergo ſequit̃ qđ valebit. hoc tenet Ioã. and. in additio. ad Specu. in titulo de feu. in ver. non omittã. & Alber. brunus conſi. lxvj. ex themate quod &c. late D. Ioã. *le cirier* in ſuo tracta. de iure primogenituræ. queſtione. xj. primi libri in. iij. cõcluſio. & hæc cõſuetudo eſt in Italia, teſte Alexã. conſi. xvij. viſis in. ij. volumine. Decius conſi. ccclxxxix. Soci. cõſ. lxvij. in primo volu. & conſi. clxv. viſis. co. ij. in. vij. volu. Cur. cõſi. lxvij. ſapienter. nume. xxxj. & conſi. lxix. D. Ioannes.

E Decima tertia diuiſio feudorũ eſt: quia aliud eſt feudũ purũ ſiue ſimplex, aliud vero cõditionatũ ſeu nõ rectũ. Purũ ſiue rectũ dr̃, quod nõ habet ſeruitia determinata. ſ. pe. & vlti. quid ſi inueſtitura. ſequit̃ Petrus Iaco. in ſua practica ti. de cauſis ex quibus domi. debet amittere proprieta. ī ſeptima diuiſiõe. Hoſti. in ſumma huius tituli. ſ. qualiter feudũ diſtinguat̃. Alij̃s ẽt modis dicitur rectũ, vt habetur in titulo de conſuetu. recti feudi per docto. & Cur. in ſuo trac. feudo. in prima parte. queſtio. vij. col. vj. Imol. in. c. fi. col. antepenul. de feu.

F Nõ rectũ ſiue cõditionatũ eſt, qñ in cõceſsiõe eſt certũ ſeruitiũ determinatũ, puta de aſſociãdo vxorẽ dñi, vel de filia maritanda, aut de ſeruiẽdo dño in menſa, vel aliud ſimile. ſ. fi. de capita. qui curiã vendid. c. primo. de notis feu. & ibi no. & hoc caſu ad alia nõ aſsignata nec expreſſa ſeruitia non tenetur vaſallus. l. prima. ſ. ſi cõueniat. ff. depoſi. l. legẽ. C. de pac. Ioann. Raynaud. vbi ſupra. in. ſ. firmiter. col. xxij. Iaco. vbi ſupra ī ſecũda diuiſione. Rerũ vero põt dici qñ de dñi volũtate & licẽtia adipiſcit̃ poſſeſsionẽ prẽſente curia vaſallus: nã perinde eſt ac ſi inueſtitura eſſet facta. & eſt hoc feudũ trãſmiſsibile. c. vno de cõſuetudi. recti feu. ſecus ſi data eſſe licentia ſine curia. nam tunc nõ rectũ diceretur. c. j. quib. mod. feu. cõſtitui pñt. vel dicitur rectũ, id eſt, perpetuũ. Alua. in. xij. diuiſione. Bal. et Iaſ. ī. ij.

Decima quar-

Declaratio Arboris Feudorum.

G Decima quarta diuiſio eſt: feudorũ aliud eſt frãcũ, aliud nõ francũ. Francũ eſt qñ vaſallus à ſeruitijs eſt immunis & nullũ ſeruitiũ debet: tñ non eſt francũ à maleficijs conſiſtẽtibus ĩ ta cẽdo fraudẽ, vt qa nõ denũtiauit inſidias dño, quas cõtra eum ſcit parari: ſiue in faciẽdo, vt ſi cõmittat felonią cõtra dñm priuatur feudo. c. vno. quib. mo. feu. amit. Feli. late in ca. cęterum. colũ. iij. numero. vj. de iudic. alioqui eſſet quædam donatio, et non in feudũ cõceſsio vt declarat Imol. in. c. ad noſtram co. pe. de rebus eccle. non alienã. imo tale feudum cõtineret repugnãtiam, videlicet quod ſit feudũ & prorſus liberũ ab omni fidelitate, quæ in iure nõ eſt adimenda. l. vbi. ff. de reg. iur. l. Titię. ff. de conditio. & demõſtra. c. ſolicitudinem. de appella. Alua. in ſecunda diuiſio. Bald. in octaua. Berber. in. d. viato. in ti. de feudis. in ſecũda quęſt. Benedic. in repe. c. Raynutius. in ver. et vxorẽ. numero. ccccxliij. cũ ſeq. de teſt. Feli. late in. c. quę. in ecclesiarũ. numero. lxxij. de conſtitutio. Decius conſil. cxcij. et ꝑ tenui numero. iij. Curtius in prima parte in. q. vij. colum. ix. Alexã. cõſi. ij. col. pen. in primo volu. & tres effectus huius feudi licet videre per Iaſ. in octaua diuiſione. Et ideo ſi in inueſtitura hoc modo dicatur, Titius conceſsit tale caſtrũ in feudũ liberũ & francũ: hęc cõceſsio importat feudũ omni libertate liberũ exceptis duobus ſupradictis, & etiã importat oĩ ſeruitio frãcũ, vt no. Ioã. and. in addi. ad Spec. in tit de pręſcript. & Iaco. in. d. ſuo tracta de feu. in verbo in feudũ in octaua diuiſiõe. Bal. in. l. ſi plures. C de conditio. inſer. c. vno. de capita. q curiã ven. illa tamẽ cõceſsio nõ importat quod faciat rẽ allodialẽ, q̃ tunc dr̃ qñ à nemine tenet nec recognoſcitur, niſi à ſolo Deo, & ſic dicitur frãcũ, quia ſui iuris & nulli ſubiacens ſeruituti. et nullũ onus põt imponi ſine cõſenſu poſſeſſoris. c. primo de allod. & ibi docto. Guid. papæ. ſing. cccxxx. & Benedic. numero ccxcij. cũ ſequẽ. de teſt. & in iſtis bonis allodialibus nõ habet rex vel alius dñs niſi ꝓtectionẽ, vt tenet Benedic. vt. ſ. & ĩ hoc regno pauca ſunt q̃ nõ ſint feudalia vel emphyteuticaria ſecũdũ eũ, nume. cccccIxv. cũ ſequen. vide Corne. conſi. xvj. aperta col. penul. ĩ primo volumine. & an dñi tẽporales habeãt de iure cõmuni intentionẽ fundatã. quod nõ, excepto rege. D. Boẽri in. ſ. penul. de cõſuetudi. feudi. in lib. cõſuetu. Bitur. & Ioã ſanxon. ti. j. arti. tertio in conſue. Turo. eos vide ſi libet.

H Aliud eſt nõ francũ, & eſt qñ in cõceſsione dñs retinet aliquod ſeruitiũ, prout fit regulariter, vt habetur in libro feudo. & no. Andr. de Iſer. in tit. in quib. cau. feu. amit. & Bal. ĩ octaua diuiſione. Notandũ eſt tamẽ qd̃ res quo ad propoſitũ põt duobus modis franca & libera vocari, primo quãdo à nemine tenetur, imo poſsidẽs habet & directũ & vtile dominiũ: & dr̃ allodiũ, & nõ loqmur hic: ſed loquitur titulus de allodijs. Secũdo dr̃ frãca, vt hic, qa ad aliud ſeruitiũ nõ exp̃ſſum nõ tenetur vaſallus: dabitur tñ laudimũ domino directo ꝓ inueſtitura, vt tenet Ioannes Raynau in. d. cõprehenſo. in. c. imperialẽ. ſ. pręterea. in primo. quæſtio. xx. numero. xvj. ſupra allega. & hoc quãdo alienatur, nõ vero quãdo reuocatur inſtar emphyteuſis. l. fi. C. de iure emphyteu. & dominus habebit ius retẽtionis ĩ feudo ſicut de emphyteuſi. Iac. tracta. in feu. in ver. q̃ qui dẽ inueſti. co. lxvj. pro quo facit text. in. c. vno. in fine. ibi, aliqd ꝓpter feudũ receperint, qui feu. dare poſſũt. in ca. primo. ſ. Titius. ſi de feudo defuncti contenti o ſit inter do. & agna. vaſalli doc. in. c. ad noſtrã. de reb. eccle. nõ alienan. D. Boẽr. in. ſ. vj. de cõſue. ſatis lẽte pertrãſit contra morẽ ſuã. D. de Chaſſa. ĩ cõſuetu. Burg. in titu. *des retraictz*. ſ. decimo. gl. prima, numero vij. in additio. nouis. Quare Galli vocentur Frãci, à Frãcione capitaneo, vel qa liberi, ſatis explicat Gaguinus ĩ pri. ſui libri, & Benedic. in repe. C. Raynutius. ĩ ver. ſi abſq̃. ĩ. ij. num. xxxix et ſequẽ de teſt. et. D. de Chaſſa. in conſuetu. in ti. *des mains mortes*. ſ. v. ĩ prin. vbi vide: & per Pau. Aemyliũ in prin. ſui libri & hiſtorię Gallorũ.

I Decima quinta diuiſio. Feudũ quoddã ad hęredes oẽs eſt trãſitoriũ, aliud nõ. Trãſitoriũ ad oẽs hæredes eſt regulariter qd̃libet feudũ. nã ęqualiter ad oẽs deſcẽdẽtes trãſit. c. j. ſ. j. ibi, qd̃ hodie. qui feu. da. poſſunt. & iſtud declarat Iaſ. ĩ prędlud. feu. colũ. fi. numero. cxxvij.

K Aliud eſt nõ trãſitoriũ ad oẽs, ſed ſolũ ad primogenitũ, vt eſt regnũ hoc Franciæ quod ſolũ primogenito maſculo defertur, et nõ alijs eo ſuperſtite, & idẽ in Anglia & Sicilia. textus in. c. licet de voto. & ibi plene docto. Bar. in. l. prima. col. xvj. verſiculo, ſed poſſet dubitari. C. de ſũma trin. Bal. in ca. primo in prin. ſi. de feu. cõtrouer. fuer. inter do. & agna. vaſalli. & l. cũ antiquioribus. C. de iure deliberan. & Petrus Iacob. in ſua practi. in tit. de ſucceſsio. regni Franciæ. col. tertia. Ioã. de terra rubea in tracta. contra rebelles regum. & ibi D. Bonaudi in additio. in tract. primo cõclu. vij, artic. primo. Iaco. in ſuo tracta. de feudis, ĩ ver. in feudũ. in. xij, diuiſio. & Alua. ĩ. x. & ca. vno, de ſucc. feu. Petrus de fer. vbi. ſ. ĩ vlt. Diuiſio. D. Io. ſanxõ ĩ cõſuetu. Turonẽ. ĩ tit. *des ſucceßions des fiedz*. ar. tertio. & ſi adamuſſim velis videre de hac materia primogenituręvide ĩ. d. tracta. de iure primogenituręꝑ D. Ioã. le. cirier. Vel quoddã eſt familiare: aliud eſt hæreditariũ, vt no. Bal. in. l. cũ virũ. C. de fideic. Familiare eſt qꝑ pro ſe et familia recipiť, & in reſtitutiõe fideicõmiſsi nõ venit: niſi fideicõmiſſarius ſit de familia. l. qa poterat. ff. ad Trebel. Hęreditariũ eſt qꝑ qs habet ꝑ ſe, & hęredibus quibuſcũqꝫ, et ad oẽs hęredes extẽditur ſiue ſint de familia ſiſiue nõ, & Deci. conſi. cccxc. quoniã ex. nu. v. & cccxcv. in cauſa. ſecus ſi ꝑ ſe & liberis. And. de Iſer. in. ſ. hoc quoqꝫ. de ſucceſsio feu. Alex. cõſil. xix. ſuper eo. in. v. volu. Deci. cõſi. clxxxv. ĩ cã & Curtius in ſuo tract. de feudis, ĩ prima parte. q̃ſtione. vij.

L Decima ſexta diuiſio feudorũ eſt: nã aliud eſt corpale, alicd̃ incorporale. Corporale eſt qꝑ in immobilibus cõſiſtit, caſtro, mãſo, & ſimilibus rebus tãgibilibus. ſ. itẽ. & ſeq. &. ſ. ſi qs de mãſo. ſi de inueſtitu. feu. cõtro. fuerit. & Petrus Iacobus in forma libelli ꝑ re emphyteuticaria, ĩ fine. Iac. Alua. in prędlu. feu. in. xxij. diuiſio. & in capitulo vno. col. iij. in quibus cãis feud. amitta. Curtius in ſuo tracta. feu. in ſexta quęſtio. in quarto re quiſito declarant doct. inſtit de rebus corporalibus.

M Incorporale eſt quod conſiſtit in iuribus decimalibus, vel iuriſdictionalibus & ſimilibus, vt feudum guardię et caſtaldię c. vno. ſ. fina. de feu. cog. ſequitur Silueſter de prierio in ſua ſũma, in verbo, feudũ. in prin. in ſecũda quęſtio. Alua. in vltima diuiſione. in prooemio feudorũ. Iaſ. in. xiij. diuiſio. Ideo laici poſsidentes decimas (quas ante cõſiliũ Lateran. à papa cã defẽſionis eccleſiæ habuerũt) iuſte nũc eas detinẽt, vt vult Panor. ĩ capitulo, cũ apoſtolica. de ijs q̃ fiũt à prælato ſine cõſen. capit. illas tñ nõ poſſẽt alteri laico in feudũ dare, niſi loco religioſo, vt not. doct. in cap. prohibemus. de deci. ſequitur Pet. de bellapertica in quinta quęſt. tracta. de feu. & hoc cũ cõſenſu capituli, ſecundũ eos. & Berbe. in viato. iuris. in ti. de feu. quęſt. quarta. & an ſine conſenſu ponit Iaſ. in capitu. primo, qui feudum dare poſſunt. col. pe. & vlti. cano. Card. & And. & Imol. in capit. ſecundo de feu. vbi plene eos vide ſi libet. & late ponit D. Boẽri in conſuetu. Bituricen. in. ſ. xj. de conſuetu. prædio. Cũ conſenſu tamẽ epiſcopi poterit dari in feudũ dicima alteri laico conſuetudine dictante: licet cõtraria opinio ſit cõmunior, vt atteſtať Stephanus maleret. in tractatu de electio. fol. xxvj. col. j.

N Decima ſeptima diuiſio. Feudũ quoddã eſt de camera, alicd̃ de cauena. probatur hæc diuiſio in capitulo vno, in fine de feudi cognitio. Feudũ de camera eſt quãdo princeps cuidã nobili cõcedit decẽ recipiẽda de camera cõmuni, vbi theſaurus reponitur: hoc debet recipi ſingulis annis. & exẽplũ ponit Aluar. in. d. ca. primo, in ciuitate Paduæ, vbi eſt locus q̃ appellatur camera ad quã eſt deputatus officialis, qui camerarius appellať. cuius officiũ eſt colligere & diſtribuere oẽs introitus ciuitatis & de hoc videť no. in. ſ. præcepta. in auth. de defẽ. ciuita. coll. tertia. & tali vaſallo nõ debet fieri ſolutio de tali camera. vel cauena. vel niſi ibi ſit vnde ſolui poſsit. nã ſi euacuata ſit ſine dñi culpa, debet vaſallus expectare donec ſolui poſsit. Solui aũt poſſe itelligiť deducto ære alieno: vt ĩ titulo, de notis feu. in prĩ. & Alua. in. d. ſ. fi. de feudi cognitio. col. ij. & iſtud trãſit ad hęredes, & eſt feudũ ꝑprie. ſ. ſi vero vaſallus. qd̃ ſit inueſtitu. declarat Iaſ. in prędlud. feudorum. collatione penultima.

O Feudũ de cauena eſt, qñ princeps cõcedit vt decẽ ſextaria frumẽti vel vini ex cauena recipiantur: q̃ dicitur locus in quo frumentũ, vinũ & huiuſmodi introitus colligũtur, cõſeruãtur & diſtribuũtur. declarat Alua. ponẽdo exẽplũ in eccleſia ſuæ ciuitatis, in qua eſt locus q̃ vocať Canipa, ad quã eſt officialis cõſtitutus, qui habet colligere, cõſeruare, & diſtribuere tales ĩ troitus. & ille feudatarius nomine regio colliget et recipiet qc quã in vino pro ſe, ſicut ĩ ciuitate Burdegalenſi aduocatus regius & ꝓcurator. & vide Aluar. in prooemio feudorũ in. xvij diuiſione, & Bal. in capitulo vno. de notis feudo. & capitulo vno. ſ. ſi vero vaſallus. quid ſit inueſtitura. et Alua. vbi ſupra.

Decima octaua diuiſio feudorũ eſt. nã quoddã dr̃ feudum guardię, aliud caſtaldię, & aliud qꝑ pro mercede datur. Feudũ guardię eſt qꝑ pro cuſtodia dať, vt quãdo prĩceps deputat alicui caſtro guardiatorẽ ſiue cuſtodẽ. nã ꝑpter cuſtodiã deſigna tur tale feudũ: vel guardia habet feudũ annexũ : vt declarãt doc. ĩ. c. vno de feudo guardię. et põt poni exẽplũ ĩ capitaneo aquarũ mortuarũ, cui cuſtodia ciuitatis dať ĩ feudũ, & vocať capitaneus aquarũ mortuarũ, et habet magnã turrĩ, in ſũmita te cuius, ſingulis ĩ noctibus ponit lumẽ vt reducat nauigãtes ad portũ, vt ſępius vidi, ĩſtar ciuitatis ianue de qua meminit Ioã. de platea ĩ. l. pe. C. de naufr. li. xj. & hoc feudũ anno finito põt reuocari, niſi ad certũ tꝑs fuerit cõſtitutũ. c. vno. de feudo

guardiæ

Declaratio Arboris Feudorum.

guardiæ. Quia etiã officia olim nõ durabãt niſi anno. l. p̃ fidis. cũ ſimi. ff. ſi cer. pet. & finito officio finitũ erat fundũ: qa ceſſante cã &c. c. cũ ceſſante. de appellatio. l. adigere. ff. de iure patro. l. qđ dictũ. de pact. & de iſto cuſtode ponit late D. Boër. ĩ ſuo elegãti tracta. de cu. clauiũ porta. ciuita. per totũ, maxime fol. vj. vbi pulchre. Sed hodie cõmuniter feuda et officia ſũt ĩ hoc regno perpetua, id eſt, ad vitã recipiẽtiũ duratura, et hoc qñ emanãt à rege vel ab ñs, q ſunt ex eius ſanguine, & hoc eſt conſuetudine generali regni: vt ſ̨pius vidi obſeruari, & audiui, et ponit Bened. ĩ repetitio. c. Raynutius. ĩ verſ. duas. nume. xliij. cũ ſeq. de teſt. ſecus ab alĩs dominis: qa ad nutum durant dominorum. Notandum eſt tamen, qđ habens caſtri cuſtodiam vel ciuitatis ſi eã amiſerit, pr̨ſumitur culpa amiſiſſe. l. cũ ita. §. ſpecies. ff. de lega. ij. & gl. refert Barba. in additio. ad Bal. in. c. vno, de feud. guardiæ. quod eſt menti renendũ cõtra cuſtodes fortalitiorũ: qui in hoc regno cuſtodias caſtrorũ relinquũt: vt nup̄ vidimus de ciuitate Rhodiorũ, et alĩs multis caſtris, et p̄ hoc poteſt allegari tex. in. l. quicunq;. C. de fund. limitro. li xj. vbi nullus priuatus põt cuſtodiã caſtri recipere ĩ limitibus regni exiſtentis, niſi ex conceſsione pr̃cipis: & contra faciens capite plectitur: & hoc propter regni pericula dietim cõtingẽtia nec aliquis in pr̨dicto regno poteſt epiſcopatũ obtinere ſine regis nominatiõe & cõſenſu, vt habetur in titulo de electio. in cõcordato in. §. j. late ponit Benedic. vbi ſupra. nume. ccccv. cũ ſequen. de teſtamẽ. & in ordina. reg. in titu. *du droict de regale*.

Q Feudũ caſtaldię eſt, quod datur propter p̄curationẽ: nã caſtaldus dicitur is, cui res domini gubernanda mãdatur, gloſſa in. c. vno. de feudo guardiæ. & in. l. fina. C. quod cum eo.

R Feudũ, qđ datur p̄ mercede, dicitur illud, qđ eſt alicui cõceſſum p̄pter laborẽ, & p̄ mercede. Alua. ita tenet. d. ca. vno de feudo guardiæ. & ibi Barb. in addi. ad Bald. dicit q; cõiter daſ p̄ mercede alicuius vilis officij, vt p̄ officio coqui. l. legatis ſeruis. §. ſi ex officio. ff. de leg. iij. & coquus pr̃cipis dr̃ habere dignitatẽ, ſecũdũ eũ. nil allegat, ſed adduco tex. in. l. nemo. ibi, nobis iubẽtibus ſuſtineſ. C. de dignita. lib. xij. quẽ clamat. ſing. Roma. ſing. dcccv. dicẽs officiũ quãtũcunq; vile mãdãte pr̃cipe effici nobile. ſequit Feli. ĩ. c. fraternitatis. de hr̨reti. doc. in. l. j. C. de manda. pr̃i. laſ in. l. omniũ. in primo no. C. de teſt. idẽ dicit Aret. de ſecretarĩs principis in. §. fi. col. inſt. de excep. ſequit Bonus de curtili in tracta. nobilita. ĩ tertia p̄te. nu. clvj.

S Decimanona diuiſio Feudorũ eſt: Aliud eſt ĩ curte domini quoddã extra curtẽ. hęc diuiſio elicit ex. c. vno de capita. q curiã vẽdit. vbi tũc dicit feudũ in curte, qñ dñs habet dñium poſſeſsionũ & feudorũ totius villę: ita qm̃ oẽs ruſtici et coloni dict̨ villę recolligũt oẽs fructus & redditus dñi, & portant illos ad domũ dominicalẽ, id eſt, ipſius dñi exiſtẽtẽ in dicta villa: & illa domus appellaſ curia ſeu curtis domini. iõ ſi dñs cõcederet in feudũ vnum manſum de dicta villa, vel alĩ, vt vaſallus haberet annuatim certũ redditũ de dicta curte, & oẽs fructus eſſent domini: tunc ille vaſallus dicitur in curte, & eſt feudũ ĩ curte, ponit idem Alua. in proœmio feud. in. xiij. diuiſio.

T Feudũ extra curtẽ eſt, qñ dñs non habet dñium totius villæ: ſed poſſeſsiones pro maiori parte ſunt ruſticorũ vel aliorũ: & dñs modicũ, habet puta duas vel tres poſſeſsiones: & nõ eſt neceſſe quod teneat ibi domũ dominicalẽ, nam ſi dictas poſſeſsiones infeudaret, diceretur habere vaſallũ extra curtẽ. c. vno. §. penult. §. fina. quib. mod. feudum amitta.

V Vigeſima diuiſio feudorũ eſt, quia feudũ aliud eſt aduocatiæ, aliud de tabula ſeu quaternata. Feudũ aduocatię appellaſ qñ eſt aliqs aduocatus forte fiſci: & illi aduocatię eſt feudũ annexũ p̄ ſuis ſtipẽdĩs exoluẽdis: & idẽ in iudicatura vel p̄curatia notaria, vel alio officio cui feudũ ſit annexũ. p̄bant p̄dicta in. c. vno. §. qcũq; aduocatiã. de pace te. & eius viola. & idẽ puto in feudo ſcutiferorũ ſecũdũ Alua. in proœmio feu. in. xvij. diuiſio. et in ti. de feudo guardię. et laſ. ĩ col. pe. in p̄ludĩs feu.

X Feudũ de tabula, ſeu quaternata eſt, qñ ſpectat ad collationẽ regis vel dñi, et illa ſunt in ſcripta in quaternis camer̨, ſicut in camera cõputorũ Pariſius. declarat And. de Iſer. ĩ. c. j. de cõtrouer. inueſti. apud pares terminã. Alua. ĩ xxj. diuiſio. ſequit Lucas de pẽna. in. l. j. col. ij. C. de vẽdit. rerũ fiſ. lib. xj. & l. quicũq;. col. iij. de omni agro deſer. li. eo. & l. j. col. vij. de imponẽda lucri deſcriptio. lib. x. videto ſi libet. Aliud eſt feudũ emptiũ ſeu mercenariũ: & id eſt, quod pecunia acquirit. l. Titius. ff. de obſeq. Curt. conſi. l. col. j. Aliud eſt feudũ edictale, quod qs habet ſtatim quod eſt hr̨es vaſalli, cuius p̄ſonã repr̨ſentat, & onus homagĩ videt ſubĩſſe. no. Specu. in titulo de feudis. ĩ. §. qm̃. verſiculo. xxvij. & hoc habet ex edicto p̄toris motiui, vt ibi no. Aliud decretale quaſi à dño decretũ. Nã mortuo vaſallo hr̨es ſiue filius renet à dño petere inueſtiturã, et dñm agnoſcere & iuramentũ fidelitatis præſtare, & idẽ dñs tenetur eũdẽ recipere vaſallũ, & recipiẽdo videtur ſibi decernere ius ĩ feud. ideo decretale feudũ vocaſ, vt declarat laſ. in prælud̃s feudorũ in fine. & D. Boër. in. § ſexto de cõſuet. feudi in cõſuetu. Biturigũ. Sicut dr̃ de bonorũ poſſeſsione. nã quędã eſt edictalis, quædã decretalis, de qua vltima eſt tex. in. l. j. §. decretalis. ff. de ſucceſſo. edic. de vtraq; loquit glo. in. l. tertia. §. à municipibus. ff. de bo. poſ. doct. in. l. fi. §. q admit. declarat mirifice cõſocius ac cõterraneus meus D. de Cõtadis ĩ ſuo tracta. de bo. poſ. fol. vij. & ſequen. vbi potes videre. Aliud eſt feudũ qđ ipſo iure amittit: aliud per ſententiã. ipſo iure tunc amittit, qñ vaſallus iure prohibẽte ſine dñi p̄miſsiõe alienat: nã licet ĩ aliũ trãſferre feudũ nõ poſsit, tñ illud vere amittit de cõſuetu. libri feudorũ. c. j. de lege Corrad. gl. in. c. j. quib. mo. feu. amit. c. ĩperialẽ. §. callidis iuncta gl. &. §. ſeq. de prohi. feu. alienã p̄ Fride. & ibi late Ioan. Raynaud. et Pet. Iaco. in ſua practica, in forma libelli pro re feuda. in. ij. & tit. de feudo aperto. c. vno. §. q clericus. ſi de feu. defun. cõten. ſit inter domi. & agna. vaſal. Barba. conſi. xj. illud afferã. col. viij. in. ij. vol. D. Bartho. de chaſſa. ĩ cõſue. Burgũ, in ti. *des fiedz*. §. viij. gloſ. cõmiſena ponit *de lieu*. & N. Ioan. Sanſon in conſuetu. Turoñ. in titu. *comment hõmaige ſe doit offrir*. arti. j. in. j. concluſio. & vndecim caſus in quibus ipſo iure perditur feudũ ponit Franciſ. Curti. in ſuo tracta. feudal. ĩ quarta parte. ver. reſtat. &c. & quod remediũ poſsit dñs ĩtentare, ponit laſ. late. in. l. vna. col. v. & ſeq. poſt alios. ff. de cõdi. ex lege. & in p̄mio feudo. Hodie alienatur nec perdit, vt ſupra dixi. in. x. quęſt. verſi. ſexto &c. Per ſententiã feudũ vaſallus amittit, qñ requiritur ſententia priuatiua: & lex nõ priuat. c. j. de feu. ſine culpa nõ amit. §. j. quo tẽpore mile. inueſtitur. pete. debeat. & iuribus ſupra adductis. ĩ dubio tñ, qñ vaſallus amittit feudũ debet intelligi per ſententiã: nõ ipſo iure. Pert. Iaco. in ſua dicta practi. in forma libelli de condict. ex lege nõ ſcripta. col. j. & Curtius vbi ſupra. Quęro nũc finaliter, q̃ ſit vtilitas qñ ipſo iure amittaſ. & an ſit maior quã per ſentẽtiã: & vr̃ quod nulla: qui licet ſit priuatio ipſo iure ſiue per ſentẽtiã, ſẽper requiritur ſentẽtia ſaltẽ declaratoria. c. cũ ſecũdũ leges. et ibi doct. de hr̨reti. li. vj. Felin. late ĩ. c. Rodulphus. de reſcript. & in. c. cũ nõ ab homine. de iudi. Reſpõ. tres eſſe vtilitates præcipuas quando ipſo iure amittitur. Prima eſt, qa qñ quis eſt ipſo iure priuatus, tenetur ad reſtitutionẽ fructuum, quos recepit à die quo fuit priuatus, licet ex poſt interuenerit ſententia declaratoria. ita tenet gloſ. mirabilis & ſing. in auth. de inceſt. nupt. in ver. imminere. colum. ſecunda. ſecundũ Bal. in marga. in verſi. priuatio. & Angel. in tracta. in glo. & eius bona, verſic, q̃ro licet accuſatio. & Iacob. ĩ tracta. ſ̨pe allegato de feu. in verbo, dictiq; vaſalli. colum. xv. probatur argu. l. eum qui. in prin. ff. de ĩs quib. vt indig. tex. & ibi gl. in ver. prouẽtibus. in. c. de multa. de pr̨bendis. imo fructus recipiendo poſt priuationẽ, ipſo iure quis cõmittit furtũ: & atteſtatur Bald. in. §. ĩ iuria. col. iij. de pace tenen. & iura firman. ſequitur laſ. in. l. ſecunda. colum. v. nume. xvij. C. de iure emphyteu. plus dicẽs, quod ſi emphyteuta ſit priuatus non ſoluendo canonem p̄ triẽniũ: ſi tamen perſeuerauit in poſſeſsione recipiẽdo fructus, ad reſtitutionẽ tenetur. allegat Angel. in. §. ſi vero. in authen. de non alie. colum. ij. Secunda vtilitas eſt propter rei alienationẽ: qa ipſo iure priuatus non alienat. l. manicheos. C. de hr̨reti. l. fi. ff. ad. l. Iul. maieſta. & ibi latius doctores. Tertia eſt vtilitas & vltima pro nunc propter modũ agẽdi. nam alio modo agit poſt priuationẽ ipſo iure ante ſentẽtiã declaratoriã, & alio quãdo quis debet priuari per ſententiam, vt tenet Ioan. Rayn. in ſuo comprehenſor. feuda. in. ij. pœna. nume. xiij. de prohi. feu. alie. per Fride. declarant doctores in. d. c. cum ſecundum leges. Feli. in. c. Rodulphus. de reſcript. &. c. cum non ab homine. de iudic. & hoc facit cõtra beneficiatos hr̨reticos, ſiue Lutheranos, vel ſimoniacos. alias vtilitates vide per Iaco. de bello viſu, in ſua practica. titu. de quęſtio. fol. lxxxij. nu. cxj. vbi ponit quinq;. multasq; alias feudorum diuiſiones curioſus reperiet: quia tot ſunt feuda ſeu ſpecies feudorum, quot ſunt qualitates perſonarũ & modi dandi, vt not. Io. Berber. in. d. viatorio iuris, titu, de feud. His tamen intellectis arbitror alias diuiſiões feudorũ recte ĩtelligi: in qbus oĩbus ſubmitto me correctioni charitatiuę cuiuslibet melius ſentientis, iuxta tex. in. l. Claudius felix. in fin. ff. qui potio. in pig. habean. gratias Deo, virginique Mariæ, ac toti cæleſti curiæ agendo.

FINIS.

Spes mea Chriſtus.

Mundo no te aprouecha halagar me
por mas q̄ lo procures yo te digo
pues se q̄ teme diste por amigo
solo para el mejor tiempo dexarme
q̄ me puedes ya dar fin iquitarme
por mas q̄ te memuestre enemigo
esfuerça te a ba ser tomal comigo
q̄ en esto solo puedes contentarme

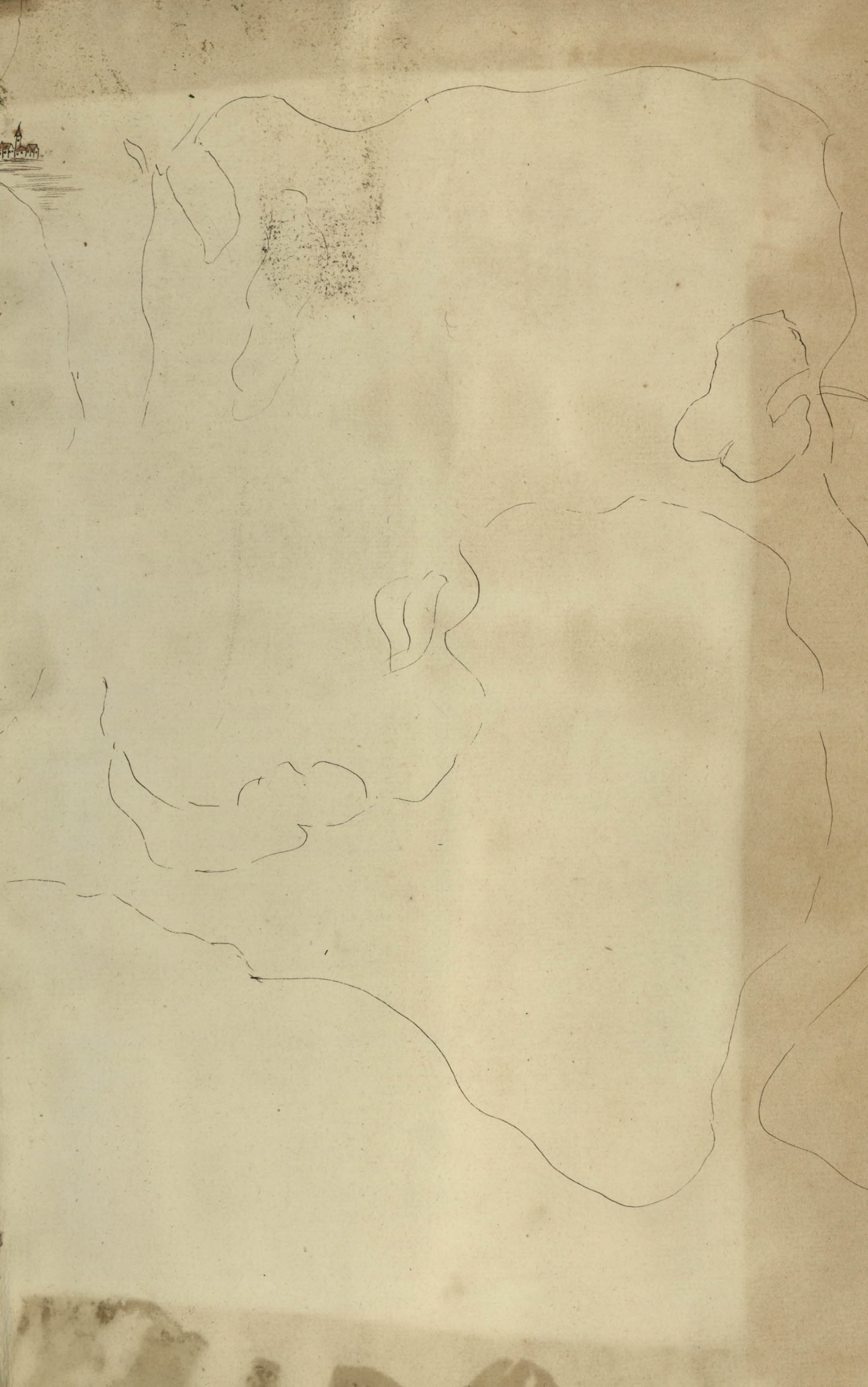

AVTHENTICA:

SEV. VOLVMEN

B
S
006